

3 1761 08824725 9

LGr
X55Sau

XENOPHONTIS

O P E R A

EDIDIT

GUSTAVUS SAUPPE

VOL. I

CYROPAEDIA

EDITIO STEREOTYPA

EX OFFICINA BERNHARDI TAUCHNITZ

LIPSIAE MDCCCLXV

AMERICAN

OF P. R. A.

PROPERTY OF FORD LTD
MAY 1912

7768

18/11/90

vols 1-5

8

XENOPHONTIS
CYROPAEDIA

EDIDIT

GUSTAVUS SAUPPE

EDITIO STEREOTYPA

EX OFFICINA BERNHARDI TAUCHNITZ
LIPSIAE MDCCCLXV

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

DE XENOPHONTIS VITA ET SCRIPTIS COMMENTATIO.

De Xenophontis vita scripserunt Diogenes Laertius 2, 48—59, cuius narrationem C. Fr. A. Nobbius singulari libello Lips. 1825. descriptam, Fr. A. Bornemannus Cyropaediae editioni suae Gothanae, L. Dindorfius Anabasi Oxoniensi praefixam commentati sunt; Fortia d'Urban, Vie de Xénophon suivie d'un extrait historique et raisonné de ses ouvrages, Paris an III. de la Rép. fr.; C. G. Krueger, De Xenophontis vita quaestiones criticae, Hal. 1822, repetitae in Stud. hist. phil. 2, 262 sqq.; Letronne in libro: Biographie universelle ancienne et moderne, vol. 51, Paris 1828, p. 369 sqq.; C. F. Ranke, De vita et scriptis Xenophontis, Berol. 1851; Guil. Ruestow, Militärische Biographien, vol. I, Turic. 1855, p. 97—245. — Accedunt *Λεοντονόχου χρονολογία σύντομος διασαφητική τῶν Ξενοφῶντος ἱστοριῶν καὶ τοῦ βίου*, apud Gailium Xen. T. VI, 786—809; Camerarii Dissertatio de vita Xenophontis, Opusc. 1543; Rerum graecarum (Mitford. 5, 423 sqq. Eichst., Grote 5, 11 sqq. Meissn.), militarium (Ruestow et Koechly 95 sqq.), litteratarum (Baehr. Encycl. Paul. 6, 2, 2791 sqq. Bergk. Encycl. Hal. 1, 81, 390 sqq.) scriptores, librorum Xenophontis editores et interpretes nonnulli.

1. Xenophon Atheniensis, Grylli filius, pago Erchieus, floruit, ut Diogenes 2, 11, 55. dicit, Ol. 94, 4, ut 15, 59. addit, secundum alios c. Ol. 89, ut apud Suidam v. *Ξενοφῶν* est, Ol. 95. Priorem illum vitae, alterum iuventutis florem intelligit Nobbius 9. Quando natus sit Xenophon, non certo constat neque ali-

unde nisi ex rebus quibusdam, quae de vita eius narrantur, colligi aliqua cum probabilitate potest. Quae quum et ipsae incertae sint, mirum non est de natali tempore viros doctos dissentire. Postquam vero Carolus Guilelmus Kruegerus Quaest. 20. (Stud. 2, 275) et Clinto F. H. 57. 73. Xenophontem circa Ol. 84, 1. a. Chr. 444. natum esse demonstraverunt, iure hanc sententiam plurimi vel secuti sunt vel proxime attigerunt, neque ego dissentio. Quare singula deinceps enarraturus aliquos hic nominabo, qui longius ab ea discedunt. Ac Diogenes quidem quod de senectute et morte Xenophontis ita loquitur, ut eum c. Ol. 82, 3. natum esse videri possit credidisse, ad eam sententiam Hutchinsonus praef. Cyrop. et Fortia p. 1. accedunt. Ad Ol. 83, 2. natales referunt Delbrueckius Xenoph. 50, A. Matthiae et Groddeckius Litt. gr.; ad Ol. 87, 1. Fr. Chr. Matthiae in libello Francofurtano a. 1819, A. G. Beckerus Vit. Xen. interpretationi germanicae praefixa XIX sqq.; ad Ol. 87, 2. Th. Bergkii Encycl. Hal. 1, 81, 391; ad Ol. 88. Fr. Vaterus Ann. Lips. Suppl. 1846, 107 sqq. Denique C. G. Cobetus Mnem. 7, 404. N. L. 756. non ante annum 430, sed uno alterove anno etiam serius Xenophontem natum esse contendit.

2. Xenophon quomodo in disciplinam et familiaritatem Socratis receptus sit, Diogenes Laertius narrat. Fuit inter equites: id quod iam equestria eius studia declarant. De tirocinio militiae nihil certi cognitum. Narrant quidem Diogenes 2, 7, 22. et Strabo 9, 403, Xenophontem in pugna Deliensi (Ol. 89, 1.

424) a Socrate conservatum atque e proelio asportatum esse. Quam narrationem qui veram habent, Xenophontem eo tempore viginti annos natum fuisse colligunt, ut cum Corsino F. A. 3, 297, Clintone F. H. 71 sq. 95 sq., Schneidero Hell. XI sqq., aliis consentiens Kruegerus, qui Quaest. 10 sqq. Mitfordi, Larcheri, Lucernii, Beckeri dissensionem, maxime illam locis Anabasis 2, 1, 13. 3, 1, 14. 25. 7, 3, 46. et Commentariorum 1, 2, 33. niti visam, redarguit. Sed inter fabulas vel fuitiles narratiunculas illa res referri coepta est; v. Mitford. Hist. Gr. 6, 423. Eichst., Cobet. N. L. 536 sqq., Bergk. Encycl. Hal. 1, 81, 390.; quamquam enim dubitatio de aetate ad Cyrum profecti Xenophontis non videtur ad fidem eius infringendam sufficere neque quae Athenaeus 5, 55. de militia Socratis contra Platonem dicit quidquam hic valent aut efficiunt minoremque vim habent quam quod Plato Conv. 220, e. et Plutarchus Alc. 7. Potidaeam pro Delio, Alcibiadem pro Xenophonte nominant, additis quidem quibusdam de Deliensi pugna: nihil tamen est, quo veritas eius rei recte possit comprobari. Ipsa narrationis varietate res incerta redditur. Quae tamen quibusdam tam lepida visa est, ut eam quovis modo integram conservare studerent. Fridericus quidem Vaterus quum primum de alio quodam Xenophonte apud Delium conservato cogitavisset, post Strabonis loco de Grylli filio admonitus Ann. Lips. Suppl. 1846, 102 sqq. alterum Deliense proelium fuisse existimat Ol. 93. contra Boeotorum irruptionem factum atque huic Xenophontem interfuisse dicit.

Alia narratio non minus incerta est Philostrati Vit. Soph. 1, 12: Xenophontem, captivum in Boeotia, corporis vade constituto sermonibus Prodicii Cei vacavisse. Cf. Liban. pr. Socr. 238. Mor. Eam captivitatem Olearius post proelium Coronense 96, 3, Letronnius post pugnam Deliensem 89, 1, Vaterus 104. post alterum illud quod commentus est

proelium Deliense, Kruegerus Vit 17. post receptam a Boeotis urbem Oropum, in qua praesidium Atheniensium fuerit, Ol. 92, 1. collocandam censet, quod verisimilius est Welckero Mus. Rh. 1832, 1, 7 sq. Opusc. 2, 399 sq.; Schneiderus Anab. 2, 6, 16. quo loco collocet se reperire negat. Inde vero amicitiam Proxeni Thebani dicunt ortam esse.

3. Dicendum est de profectio-
ne Xenophontis ad expeditionem cum Cyro suscipiendam. Quae quibus de caussis et quo tempore e-
venerit, facilius dicas quam qua viri aetate. De caussis et rationibus profectio-
nis memorabilis locus est Anab. 3, 1, 4 sqq., ubi de agitato proficiscendi consilio agitur, de quo in praefatione ad Anabasin dicitur. Quos locos Anabasis supra dixi receptae pene ubique aetatem Xenophontis constituendi rationi, qua Ol. 94, 4. quadraginta fere annos natus fuisse putatur, obstare videri Kruegeri potissimum disputatione ita explicatos putarem, ut nulla dubitatio de ea annorum computatione superesset, nisi novus alterius sententiae defensor exstitisset Cobetus N. L. 534 sqq. Is enim quae Xenophontem in Anabasi aut agentem videamus aut audiamus loquentem, ardorem quendam spirare dicit et aestum animi juveniliter effervescentis, ut ridiculum sit existimare illa fuisse in viro quadragesimum tertium aetatis annum agente et maturo et multarum rerum hominumque longo usu probe exercitato, qui quum per tres et viginti annos stipendia fecisset et equo publico meruisset, peritiam acerrimo bello collectam sic ad Cyrum attulerit, ut sine imperio ac pene privatus illius castra et fortunam sequeretur. Usus igitur locis Anab. 3, 1. 6, 4, 25. 7, 3, 46. 6, 34. contendit Xenophontem, qualis in Anabasi conspiciatur, nondum trigesimum aetatis annum egisse, sed potius uno alteroque anno hac aetate fuisse inferiorem. Quae quidem disputatio quamvis, ut Cobeti, ingeniosa sit, magis tamen ad persuadendum apta fore

videretur, si minore confidentia et leniore dealiter sentientibus iudicio usa esset. Ut dicam quod sentio, nonnulli loci, ut 3, 1, 25, Cobeti iudicio favere videntur, universi ad evertendam doctorum hominum de vita et aetate Xenophontis sententiam supra expositam et infra exponendam non sufficiunt, quaeque inde efficitur sententia iis, quae de omni vitae Xenophontae decursu maximeque eius exitu summa cum probabilitate demonstrantur, ne habita quidem earum rerum ratione, mirum quantum repugnat. Locos illos singulos denuo persequi longum est. Quae in iis inveniuntur iuventutis vocabula latius apud Graecos et Romanos quam apud nos patere notum est et exemplis testatum. Sumtum vero ex loco Anab. 7, 6, 34. argumentum, ubi de filiis futuris agitur, iam Kruegerus redarguit eique alterum locum, de quo tacet Cobetus, 7, 2, 38. opponit, quo recte docet ea tum fuisse aetate Xenophontem, ut filiam nubilem habere posset. Vaterus quidem 90 sqq. cum Mitfordo 5, 423. pene consentiens quum quo tempore Xenophon in Asiam proficisceretur, circiter 25 annos natum fuisse contendisset, loqui eo loco Seuthen existimabat de futuris nuptiis, quumque colloquium noctu habitum esset, ad fallax lunae vel facis lumen Xenophontem facile decem annis natu maiorem haberi potuisse. Cum Kruegero nullum locum in Anabasi esse dicente, ex quo Xenophontem quadraginta annis minorem fuisse demonstrari queat, neque vestigium inveniri conflatae ei propter iuventutem invidiae consentiunt C. Fr. Hermannus Disp. de tempore Convivii Xenophontei (Gotting. 1845) p. 8, Letronnius, Thirlwallus Phil. Mus. 1, 506 sqq., Schneiderus Praef. Hell., Bornemannus Cyr. XXXII. Goth., Dindorfus Anab. 3, 1, 14, Hertleinius Praef. Anab., Rehdantzus An. 1, 68, Buechschuetzius Philol. 18, 247, Spillerus Qu. de Hist. Gr. 43. Alia composuit Lion An. XXV sqq.

4. Xenophontem ab Atheniensibus propter expeditionem contra Persarum regem sibi benevolum cum Cyro populi inimicissimo susceptam in exilium eiectum esse tradunt Pausanias 5, 6, 5 et Dio Chrys. or. 8. p. 275. *Ἐπὶ λακωνισμῷ* est apud Diogenem Laertium 2, 7, 51: diciturque Xenophon id passus esse, quum Agesilaum in Asia militantem sequi coepisset. De caussa exsilii cum Diogene magis consentit Niebuhrius Schol. hist. 2, 2, 227. Mus. phil. Cantabr. 1, 487. quam de tempore, probabilius ratus id factum esse, quum Xenophon Agesilaum in Europam et contra Boeotos Atheniensium socios profectum secutus esset 96, 3. 394. Eandem causam exsilii fuisse existimat Letronnius 380, Grotius H. Gr. 5, 141. Meissn., A. Schaeferus Demosth. 1, 170. Post pugnam ad Coroneam commissam exsilio multatum esse Xenophontem contendunt Letronnius 381. 386, Grotius l. c., Hertzbergius Vit. Ages. 242; quum Athenienses cum Thebanis foedus inirent contra Lacedaemonios a. 395. exeunte vel 394. ineunte, Volkmarus De Hellen. 2. Quodsi veterum ipsiusque Xenophontis (An. 7, 7, 57) testimonia respicimus, Artaxerxis favorem captantes Athenienses poenam Xenophonti antea, ipso tempore vel sub finem expeditionis irrogavisse videntur, fortasse auctore Eubulo quodam, non Anaphlystio, vel, ut Letronnius censet, Ebulide. Factum id esse circa Ol. 95, 1. putant Kruegerus Vit. 21. Stud. 1, 253. 2, 276, Jacobsius Verm. Schr. 6, 80, Spillerus 48, Hertleinius. Auctorem exsilii Ister apud Diogenem 2, 15, 59. Eubulum eundemque reditus in patriam dicit. Qui quod narrat (Fragm. hist. gr. 1, 421) verum esse negatur a plurimis. Certe quum Eubulus Anaphlystius (de quo v. Boeckh. Oec. Ath. 1, 778. A. Schaefer. Philol. 5, 1 sqq.), quippe qui non ante Ol. 102. vel 103. potentiam in civitate nactus esset, minime putandus sit Xenophontem expulisse, ne revocatum eum quidem ab illo esse

Cobetus N. L. 757 sqq. demonstravit. Patriae redditum videri 102, 4. 369. non post Ol. 103. Kruegerus Vit. 27 sq. Stud. 2, 282 sq. dicit. Incerta res videtur Boeckhio 1, 778. Kruegero assentiuntur Ruestovius 212, Spillerus 50, alii. Sed revocatum demum post filios, quum Epaminondas ultimam suam expeditionem susciperet, Athenas missos existimat Schaeferus Phil. 5, 5 sq.; paullo ante vel post proelium ad Mantineam commissum Schneidero in Epimetro ad Anabasin id factum videbatur.

5. Obscurior pars vitae Xenophontis est quae finitam expeditionem Cyri secuta est. Voluisse se in patriam redire ipse Xenophon in Anabasi aliquoties testatur. 7, 7, 57: *φανερὸς ἦν οἷζαδε παρασκευάζουενος· οὐ γὰρ ποῦ ψῆφος ἀπὸ τῆς ἐπιπλοῦ Ἀθήραι περὶ φυγῆς*. Tum de poena exsilii irrogata certior factus consilium Athenas eundi abiecit. Potest is unus locus dubitationem de reditu omnem nobis eximere. Quum vero de tempore, quo exsilio punitus sit Xenophon, non satis inter omnes constet, non debet mirum videri, non paucos fuisse quibus post expeditionem Asiaticam priorem videretur Athenas redisse et aliquamdiu ibi commoratus esse. Niebuhrio (Kl. hist. Schr. 467) Xenophon ante pugnam Cnidiam Athenis primos duos libros Historiae Graecae videtur conscripsisse. De qua re quum alii iure dubitant tum Io. Bakius Schol. hypomn. 3, 55. Kruegerus vero postquam Vit. 20 sqq. (Stud. 2, 276 sqq.) Xenophontem post expeditionem comitem ducum Laedaemoniorum tum in Asia militantium mansisse demonstravit, sententiam Niebuhrii de reditu Xenophontis in urbem patriam Stud. 1, 245 sqq. optime refellit. Narrat Grotius Hist. 5, 140. Meissn. Xenophontem paullo post Socratis mortem Athenas redisse et conscriptis ibi vel collectis Commentariis anno sequente iterum in Asiam traiecissee; Letronnius 377, tradito Thibroni exercitu Xeno-

phontem complures annos Athenis fuisse, antequam cum Agesilao in Asiam proficisceretur; Al. Bakius Nov. Act. lit. soc. Rheno — Trai. 4, 40 sqq., Xenophontem tempore inter annos 368 et 365 interiecto revocatum Athenis librum de Reditibus, Hipparchicum, fortasse etiam Historiae gr. partem ultimam scripsisse; A. Schaeferus Phil. 5, 6. Dem. 1, 170, a reduce Xenophonte anno 362. Athenis Hipparchicum conscriptum esse. Alii brevius quoddam tempus Xenophontem Athenis fuisse putant. Hertzbergius Ages. 252. Feldz. der Zehnt. Gr. 421, Boeckhio 1, 778, Ruestovius 212, Bergkii Enc. Hal. 1, 81, 391. Aliis res incerta est, ut Schneidero Hell. ed. 1849. p. XXI. Cf. Prolegg. ad R Athen. p. 100. ed. meae. Idem vero quod Epim. ad Anabasin 573. e commemorato apud Diogenem 2, 8, 52. Dinarcho *ἐν τῷ πρὸς Ξενοφῶντα ἀποστασίον*. cuius orationis etiam Dionysius Hal. Din. 664. R. meminit, Xenophontem non potuisse nisi Athenis Aeschylum libertum suum accusare colligit, eum errorem Grotius quoque 5, 143. Meissn. refellit. De tempore orationis nihil constat; sed si Dinarchus ille est unus e decem oratoribus, de qua re Aldobrandinum dubitare Menagius refert, is aetate Xenophonte nostro multo inferior est, ut qui eius oratione compellatur vel sit unus ex iis, quos Diogenes et eius interpres Menagius nominant, vel filius Grylli filii Xenophontis, quae coniectura Grotii est. Verum quae de reditu Xenophontis in urbem patriam scripta sunt a viris doctis et certis testimoniis veterum carent omnia et argumentis nituntur aut nullis aut ad persuadendum parum idoneis.

6. Sunt alia quoque, quae tempore inter reditum ex Asia et quietem Scylluntiam Xenophon vel fecisse vel passus esse dicitur, etiam magis illa fabulosa et incredibilia. Dicitur Megara concessisse atque ibi aliquamdiu cum aliis Socratis amicis fuisse. Quod quum per se haud improbabile videatur esse, modo ne

quis opinetur statim post mortem Socratis aut ante profectioem in Asiam factum esse, tamen quod nullo alio testimonio nititur quam epistolis quibusdam quae feruntur Socraticis, quae quidem ad Aeschinem, ad Xanthippen, ad Cebetem et Simmiam scriptae dicuntur a Xenophonte, non debet credibile haberi: idque quum iam Bentleius in dissertatione sua de istis epistolis animadvertisset, mirum est Weiskium vol. 6. p. 304. eam opinionem retinuisse. Etiam magis vero ad fabulas releganda est epistola Chionis Heracleotae ad Matridem scripta, repetita a Gailio Xen. 6, 809 sqq., ab I. Conr. Orellio Memnonis Historiis adiecta 129 sqq., tertia e septemdecim, a Leunclavio in Appendice Xenophontis latine conversa. Scribit Chion se Xenophontem Byzantii vidisse et admiratum esse, eo scilicet tempore (Ol. 95, 1), quo auctor epistolae nondum natus fuit. Quem post editorem I. Th. Coberum et A. G. Hoffmannum (Comm. soc. phil. Lips. 3, 234 sqq.) Orellius et A. Westermannus Comm. de epistolarum scriptoribus graecis 4, 6. philosophum Platonicum seculi p. Chr. fere quarti fuisse censent.

7. Tradito igitur Thibroni exercitu in Asia remansit Xenophon comes imperatorum Lacedaemoniorum, Cyreorum sub Dercylida per tres annos (v. Hell. 3, 2, 7. 4, 20) dux, post Agesilai familiaris assiduus. Quem usque ad pugnam Coronensem comitatus est. Nam quem virum in ipso cursu gloriae felicissimo ex Asia ad auxilium patriae ferendum revocatum summo quidem cum dolore animi at sine ulla cunctatione redire vidisset, eum ne contra Athenienses quidem pugnantem derelinquere sustinuit. Exsul Xenophon a Lacedaemoniis nomen hospitis publici honorificum et praedium Scilluntium in agro Eleorum accepisse dicitur, cuius otio usus filios educabat, libros componebat, sacra instituebat, venabatur, amicos hospitio excipiebat. Revo-

catus in patriam eo non rediit, sed Scillunte Ol. 103, 4. 365. secundum Mueller. Orchom. 375, immo post pugnam Leuetricam secundum alios (Krueg. Qu. 26. Auth. Anab. 4) 102, 2. 371. ab Eleis recuperato Elidem se contulit, post Lepreon, denique Corinthum, ubi mortuus est. Quod Pausanias 5, 6, 6. narrat Eleos, scilicet, quae Letronni et Kruegeri (Qu. 26) sententia est, invidiam tanti viri a se expulsi deleturos, dixisse Xenophonti veniam a se Scillunte manendi datam esse, etiam Grotio 5, 143. minus probabile videtur quam Diogenis et Dinarchi apud hunc narratio.

8. Quo anno mortuus sit Xenophon, ut in plurimorum virorum vita fieri solet, paullo certius cognosci potest quam quando natus sit. Stesiclidis apud Diogenem 2, 11, 56. mortuum esse Ol. 105, 1. perhibentis sententiam parum illam quidem probabilem qui secutus sit novi neminem nisi Fortiam 92. Cf. Corsin. F. A. 2, 279. Verum hic quoque Kruegerus quod maxime probabile est docuit plurimisque persuasit: dixit enim Vit. 30. Stud. 2, 285. Clint. 133, Xenophontem non esse ante Ol. 106, 2. (355 vel 356) mortuum. Quam ad sententiam comprobendam haec pertinent: 1. Quaedam veterum testimonia. Dicit Demetrius Magnes apud Diogenem Laertium 2, 11, 56: *τεθνήκεν ἡδη δηλαδὴ γηραιὸς ἰκανῶς*. Lucianus Macrob. 21: *ὑπὲρ τὰ ἐνετήμοντα ἐβίωσεν ἔτη*. Diodorus Siculus 15, 76: *Ξενοφῶν ὁ τὰς ἱστορίας συγγράψαμενος ἐσχάτογγρος ὢν*. 2. Ipse Xenophon Hell. 6, 4, 36. mortem Alexandri Pheraei commemorat, quam Diodorus 16, 14. Ol. 105, 4, non prorsus ille quidem probabiliter, (v. praef. ad Hellen.) accidisse narrat. 3. Librum suum de Reditibus Ol. 106, 1. 356. videtur conscripsisse.

Inde haec fere vitae Xenophontae descriptio certa existit vel maxime probabilis: Natus est Xenophon a. 444, in Asiam ad Cyrum profectus 401, exsilio multatus 399, ex Asia cum Agesilao reversus 394,

Scillunte eiectus 371, patriae red-
ditus c. 365. mortuus 354.

9. Pauca addentur de uxoribus
et filiis Xenophontis. Dicit
Diogenes 2, 8, 52. auctoribus Deme-
trio Magnete et Dinarcho Philesiam
uxorem et Gryllum Diodorumque
filios Xenophontem, quum Scillun-
tem se conferret, comitatos esse. Cf.
Eustath. Od. 11, 1686. Suid. *Ξενο-
φῶν*. In epistolis quae feruntur So-
craticis p. 48. Orell. uxor Xeno-
phontis est Sotira, quam Vaterus
Ann. Lips. Suppl. 12, 94. suspicatur
vel Xenophontis filiam vel Grylli
uxorem fuisse. Habuisse autem
Xenophontem uxorem ante Cyri
expeditionem ex Aeschine Socratico
testantur Cicero Invent. 1, 31. et
Quintilianus 5, 11, 27, qui cum ea
Aspasiam locutam dicunt. Ea So-
tira fuisse Kruegero Vit. 19. Stud. 2,
275. videtur. Quam utrum morte an
divortio amiserit, non liquet. Filii
Gryllus et Diodorus non Sotirae, ut
est apud epistolarum ad eam scri-
ptarum alterius auctorem, sed Phi-
lesiae sunt. Hanc Xenophon ex
Ionia secum duxit, neque eam pro-
pterea, quia apud Diogenem *γύραιον*
vocatur, legitimam fuisse negare
debemus. Filios, ut Plutarchus Ag.
20. et Diocles apud Diogenem 2,
10, 54. tradunt, suadente Agesilao
Xenophon Lacedaemonem misit
educandos. Patriae reconciliatus,
quum contra Epaminondam pu-
gnandum esset, inter equites athe-
nienses militare eos iussit duce Ce-
phisodoro. Nullosdum sibi filios
esse in Thracia versans ipse dicit
Xenophon An. 7, 6, 34; in agro Scil-
luntio venari filios idem 5, 3, 10.
narrat. Unde 18 vel 20 annis post
expeditionem scriptam Anabasin
colligunt. Filius natu maior Gryl-
lus apud Mantineam fortissime pu-
gnans occubuit, multum celebratus,
etiam patris gratia, ut est apud Dio-
genem 2, 10, 55, ubi Isocrates quo-
que, quem sunt qui a Xenophonte
auditum velint, inter laudatores
Grylli nominatur. A Gryllo num
Epaminondas vulnus mortiferum
acceperit, ut traditum est olim

(Paus. 9, 15, 5), minus certum est et
exploratum, quum teste eodem Pau-
sanias 8, 11, 5 sq. et Mantinenses et
Lacedaemonii Machaerionem, ab
utrisque popularem vindicatum, alii
secundum Plut. Ag. 35. Anticratem
Laconem, cuius cognomen fuisse
videtur Machaerion, interfectorem
magni ducis fuisse dixerint. Plut.
Mor. 214, d. est *τῶν Λακεδαιμονίων*
τις. Quod apud Schneiderum Hel-
len. 7, 5, 25. de Eucnamo Amphis-
sensi est Sieversius Hist. Gr. 345.
refellit. Cf. Arn. Schaefer. Dem. 3,
2. 17. et ubi de erroribus ad proe-
lium Mantinense pertinentibus dis-
putat Mus. Rhen. 5, 45 sqq. Lachm.
Hist. Gr. 2, 373. Bauch. Epam. 83.
Gryllus eques militabat, Epaminon-
das inter milites gravis armaturae
erat, videturque ille in proelio eque-
stri pugnam Mantinensem aliquot
diebus antegresso ducem thebani
equitatus interfecisse, post in ipsa
illa pugna occubuisse. Quarum
rerum iam apud veteres, veluti apud
Pausaniam, confusio fuit. Ceterum
ubi laudes Grylli a plurimis scriptas
dicunt quod additum est partim hoc
factum esse ab hominibus patri gra-
tum facturis, non minus ostendit,
qua existimatione et admiratione
dignus Xenophon olim habitus sit,
quam quae de constantia viri ac-
cepto de Grylli morte nuntio narra-
tiones satis multae ac variae a Me-
nagio ad Diogenem recensentur. —
Postremo nolo hic praetermittere,
in bibliotheca monasterii Escoria-
lensis librum manuscriptum esse
hoc indice: Xenophontis uxoris et
filiorum vitae, seculi 13, formae 4,
chartaceum, ut olim ex Hispania ad
me scripsit vir nobilissimus Iulius
de Minutoli.

10. Mores et ingenium Xeno-
phontis veteres summis laudibus ef-
ferunt. Dicitur Polybio *λογιώτατος*,
Plutarcho *σοφός*, Longino *ἥρως*,
Athenaeo *καλός, χαριέστατος, μου-
σικώτατος*. Minus probatus est re-
centioribus quibusdam, credo quod
vel Platónico ingenio inferior vel
laude boni civis indignus esse vide-
retur. Aequius vero quam antea

nuper de eo iudicari coeptum est, et ab iis quidem, penes quos nemo negabit summam iudicandi facultatem esse. Post F. A. Wolfium (Schol. ap. Guertl. 2, 294) A. Boeckhiius (De simult. Plat. et Xen. 24), Guil. Roscherus (De Thucyd. 179), Ferd. Rankius (De Xen. vita et scriptis), Th. Bergkiius (Encycl. Hal. 1, 81, 393), H. Weilius (ZAW. 1842. p. 143 sqq.) nominandi sunt. Ad quos facile alii addi possunt. Fuit Xenophon vir humanus, probus, modestus, deorum et religionum cultor, non sapiens ultra naturam, de rebus humanis aequo et proprio modo iudicans, scriptis quae ipse vidisset et quae ipse cogitare optime elocutus est, semet ipsum ut imaginem optimi moribusque et ingenio ornatisimi hominis expressit. Xenophontae naturae et indolis descriptio pene sola ex Anabasi peti potest: in qua vere se atheniensem virum praestitit, sollertia et prudentia in rebus dubiis et iis inveniendis, quae utilia essent, belli peritia, vi et dignitate orationis, ingenii hominum utendi arte insignem, tot militum graecorum conservatorem ac ducem egregium, hominem aequalibus et posteris admirabilem, scriptorem in rerum gestarum relatione moderatum et, si qua inde subnata esset invidia, in sui defensione fide dignum. Philosophia Xenophontis ut uni Socrati debebatur, ita eidem dedita fuit: hunc ducem vitae et virtutis caussa adierat, in reconditiores sapientiae recessus secutus eum aut comitatus non est. Vid. Rank. 14 sq. Diligentiorum quam intelligentiorum Socratis discipulum Xenophontem vocat Volkmarus De Hell. 5. Ad morum doctrinam omnis qualiscunque fuit philosophia eius pertinebat et Socratis exemplo et ipsius vita demonstrata et comprobata. Quae res quomodo in scriptis historicis appareat, apte exponit Lindemannus in libello Ueber d. rel. sittl. Lebensansicht d. Xen. (Conitz. 1843), qui e numinis divini cultu et veneratione Xenophontem omnes hominum virtutes

repetisse atque ea ratione historias conscripsisse dicit, apud Lacedaemonios ratum magis illas virtutes excoli quam apud eos, qui Socratem supplicio affecissent. Scripsit Cicero N. D. 1, 12, 31, Xenophontem secundum Socratem modo unum, tum autem plures deos dicere. Loci Comm. 4, 3, 13, de quo Cicero agit, singularis ratio est, ut illic demonstrabitur; ex aliis locis, quos C. Kunzius in libello Xenophons Religionsphilosophie (Tropp. 1863) composuit, ad doctrinam de uno deo elici nihil potest. Neque profecto Xenophon fuit doctrinae de diis novator, in quo homine prisca pietas ne posset quidem novae cuiusdam disciplinae ratione immutari. Locos de Xenophontis pietate ex ipsius scriptis collegit Bornemannus Cyr. Goth. XXXI.

Non nimis vituperandus Xenophon est, quod invidia civium exsilio affectus, rerum in patria conditione et popularis imperii licentia parum probata, homo antiquae disciplinae tenax Socraticaque institutione ad laconicarum rerum studium adductus aliquamdiu alienum ab ipsa patria animum habuit. Cuius rei acerbissimus vituperator Niebuhrus exstitit, atque eius viri auctoritatem secuti sunt non pauci, postremo etiam Danus S. A. Kierkegaard in libro de ironia Socratica (Havn. 1841) edito, cuius iudex popularis Fr. Beckius in ephemeride Ann. germ. 1842. 222, 887. sententiam dixit longe sanioerem. Tam gravis autem popularis imperii post bellum peloponnesiacum Athenis constituti osor fuit Xenophon, ut etiam ad regni admirationem adduceretur: id quod in Cyropaedia maxime et Hierone satis aperte demonstravit: scriptisque suis patriam non solum ad antiquos mores revocare eamque conservata animorum et corporum sanitate auctisque redivitibus publicis sublevare et corrigere, verum etiam ad amplectendam imperii, quod penes unum est, formam legibus illam quidem temperatam praeparare voluisse visus est; vid.

Guil. Engel. Xenophons polit. Stellung u. Wirksamkeit (Starg. 1853). Iac. Did. van Hoëvell De Xen. philosophia (Groning. 1840) part. 2. p. 92.

11. De librorum scriptore Xenophonte deque eius dicendi genere pene una et consentiens totius antiquitatis sententia est. Agitur maxime de historico scriptore et eo, qui primus de semet ipso scripsit. Dicitur Luciano Conscr. Hist. 39. *δίκαιος συγγραφεύς*: est scriptor probus neque irae quidquam neque studio tribuens neque se rerum, quas narrat, graviore vi et efficacitate ad orationem supra modum commotam abripi patiens. Addendus Dionysius Hal. Ep. ad Cn. Pomp. 4, 2: *ἡθος ἐπιδείκνυται θεοσεβές καὶ δίκαιον καὶ κατεργικὸν καὶ εὐπετὲς ἀπάσαις τε συλλήβδην κεκοιμημένον ἀρεταῖς*. Neque de ea laude quidquam detrahunt Creuzerus De Xen. historico 2 sq. aut De arte hist. Gr. 291, C. Ph. Conzium in Hauffii Ephem. litt. 1, 2. Opusc. 1, Kallenbachius Ueber Geschichtserzählung (Quedilinb. 1836) 1, 27. De fide historica in praefatione ad Hellenica dicitur. Illud hic dicam, vix quemquam ausum esse contendere falsa narrari a Xenophonte, et si de ea re iudices ita inter se dissentiant, ut alteri, veluti Schlosserus et Peterus, Xenophontem dicant certi in scribendo consilii sibi conscium certum aliquod propositum in iudicando secutum esse, alteri, ut Cauerus (De fontibus Agesilai 6 sq.), non eo modulo existiment eum rerum vim et gravitatem mensum esse, qui in ipsis situs esset, sed eam rerum speciem veram habuisse, quae suo ingenio et suis opinionibus conveniret, neque illud per se improbabile et hoc, modo recte interpretemur, maxime probandum videri.

Dicit Diogenes Laertius 2, 13, 57: *συνέγραψε βιβλία πρὸς τὰ τετραράκοντα*, hoc est, si Cyropaediae, Anabasis, Historiae Graecae, Commentariorum libri singuli numerantur, triginta septem. Suidas:

ἔγραψε βιβλία πλείονα τῶν μ'. Qui libri quo tempore conscripti sint, suo loco disceptabitur. Placet vero in vitae descriptione librorum et temporis, quo singulos probabile sit conscriptos esse, indicem exhibere.

(Respublica Atheniensium scripta	
	c. Ol. 88, 3. 426.)
Hiero	post 96, 3. 394.
Commentarii	c. 97, 3. 390.
De venatione	post 97. 389.
Hellenicorum pars I.	ante 98, 2. 387.
Convivium	ante 98, 4. 385.
Oeconomicus	non ante 99. 383.
Anabasis	post 100, 1. 380.
Resp. Lacedaemonior.	c. 102, 4. 369.
Hipparchicus	104, 2. 363.
De re equestri	104, 3. 362.
Cyropaedia non absoluta	
	ante 104, 4. 361.
Agesilauus scr.	c. 105, 1. 360.
Hellenicorum p. II.	105, 3. 4. c. 357.
De vectigalibus	106, 1. 356.

Quae ita velim intelligi, ut videatur et posse credatur ratio temporis quam dixi fuisse, in paucis libris necessitas quaedam cogat eam probare.

12. Transeundum est ad Xenophontem dicendi genus. Quas supra de moribus et scriptis commemoravimus laudes veterum maxime huc pertinere consentaneum est. Dicit Cicero Or. 9, 32. sermonem Xenophontis melle dulciorem; 19, 62. Xenophontis voce, inquit, Musas quasi locutas ferunt. De or. 2, 14, 58. Quintilianus 10, 1, 82: Quid ego commemorem Xenophontis illam iucunditatem inaffectatam, sed quam nulla consequi affectatio possit, ut ipsae sermonem finxisse Gratiae videantur et — in labris eius sedisse quandam persuadendi deam? Ipse vocatus est Attica Musa, Diog. 2, 14, 57. Attica apud Suid. *Ξενοφῶν*. Eustath. Od. 1686, 59. Theod. Metoch. Misc. 149. Rhetoribus est exemplar *τοῦ ἀφελούς λόγου*. Hermog. 3, 391. Aristid. Rhet. gr. 9, 44. Walz. Apud Marcellinum Vit. Thuc. 40. *ἰσχνῶ χαρακτήρι* usus esse dicitur. Dicebatur eius oratio *γοητεία*, laudabatur *καθαρό-*

της, σαφήνεια, ἡδύτης, ἀφέλεια καὶ τὸ ἀπλαστον. Dionys. Ep. 4. Hermog. 418. Speng. Pauca vituperantur. Michael Psellus Rhet. gr. 5, 598. Walz: οἱ χαρακτηρίσαντες τοῦ Σωκρατικοῦ Ξενοφῶντος τοὺς λόγους ἡδέϊαν μὲν αὐτῶ συνθήκην ἀπέδοσαν, οὐ μὴν καὶ καλήν. Cf. Dionys. Hal. De praecip. hist. 6, 778. R. Phrynichus, qui apud Photium Bibl. cod. 158, 101, 4. Xenophontem in numero optimorum Atticorum refert, idem Ecl. 89. Lob.: Παρανομεῖ, inquit, Ξενοφῶν εἰς τὴν πατριὸν διάλεκτον ὁδὴν λέγων. Exc. Bekk. 56. Thom. M. 258. Vid. Dind. Thes. Steph. 5. 1733, c. Anab. Oxon. XXV. Cyr. Lips. 4. p. VII. Forma illa ionica nusquam nunc apud Xenophontem legitur, nisi quod Mehlerus eam Conv. 2, 4. revocandam censuit. Helladius apud Photium Bibl. cod. 279. p. 533. 6, 23: εἰ καὶ Ξενοφῶν εἴρηκε τοὺς νομεῖς, οὐδὲν θαυμαστόν, ἀνὴρ ἐν στρατείαις σχολάζων καὶ ξένων συνοουσίαις εἴ τινα παρακόπτει τῆς πατριῶν φωνῆς· διὸ νομοθέτην αὐτὸν οὐκ ἂν τις ἀτιμίστου παραλάβοι. Quique hoc repetit Choeroboscus 1. 217, 30. et Draco 115, 16. τοὺς νομῆς Xenophonti tribuunt. Cyr. 1, 1, 2. in aliquot libris, qui non sunt deteriores, τοὺς νομῆας est. Illa vero accusativi forma quum Xenophonti legislatoris attici laudem et dignitatem eriperit, eximendam ei censent Dindorfius An. Ox. IX. Cyr. 1. c. ed. 4. Lips. VII. et Cobetus N. 532, alii uni Xenophonti ex Atticis tribuunt, veluti Fr. Frankius Philol. Suppl. 1, 441, alii librorum inconstantiam ipsi sequuntur, ut Bornemannus An. 7, 4, 22. Cyr. 1. c., Poppo 1, 4, 1. An. 4, 3, 3. Kruegerus 4, 3, 20, Kuehnerus Comm. 2, 2, 14. Haec igitur aliquam dubitationem continent; recentior vero aetas etiam de hac re iniquius iudicat. Vid. Bernhardt Synt. 25. Qui orationis Xenophonteae vituperator quae parum emendate scripta notavit plurima non caruerunt suis defensoribus. In nullo plura notata esse a grammaticis poetica et glossematica vocabula quam in Xe-

nophonte consentiens cum Galeno ad Hippocratem animadvertit Lobeckius Phr. 89 sq. Poetica et Xenophonti peculiaria vocabula iam Henricus Stephanus collegit. Metrica (μετροειδῆ) quum ab aliis tum a Xenophonte orationi immisceri iam Demetrius De elocutione 181. docuit. Frusta poetica v. Ven. 1, 6. R. Ath. 2, 6. Ionica, dorica, laconica composuerunt Cobetus N. 388 sq. 722 sq., Heilandus Quaest. de dialecto Xenophontis (Halberst. 1844), editores plurimi; quae Hellenicorum propria videntur Iungelaussenius in libello De Campio et Buechenschuetzio scripto (Meldorf. 1862). Qua in re quum laudabilis industria posita sit, ne numerari quidem locos et exempla inutile habebis. Ita enim linguae graecae et litteratorum hominum fabricam pene inspiciamus. Exemplo utar. Nullus est liber graecus, in quo tot optativi futuri exempla inveniantur quot in Xenophontis Historia Graeca: qui libellum de optativo perfecti (Berol. 1862) scripsit Clemens sexaginta tria numeravit. Quid vero? In Xenophontis scriptis tria millia amplius, mihi crede, vocabulorum sunt semel ab ipso dictorum, in his trecenta viginti septem quae praeter singulos locos Xenophonteos omnino non leguntur, ἀπαξ εἰρημένα quae vocantur. Dubia vel suspecta sunt 366, poetica fere 316, a consuetudine optimorum scriptorum recedentia vel cum recentioribus communia 401. Ex his Hellenica 59 habent. Unus libellus cynegeticus 266 vocabula semel a Xenophonte dicta habet, quorum in numero sunt 42 ἀπαξ εἰρημένα. Sed labor longius, cetera reticeo. Quod vero profectum e Socratis sermonibus exstitit novum orationis pedestris genus, a Xenophonte eximio studio et praecipua cum laude excultum et simplicitate non facta sed nata eaque cum virtutis studio coniuncta, rerum traditarum natura cum dicendi ratione mirifice congruente, expressum est. Vid. Brandis. Mus. Rhen. 1, 120. Rank. Vit. 12. Nec desunt

qui quod a severiore atticismo paululum recessit excusari vel etiam quod non pauca e vulgari sermone Ionum et Laconum ascivit laudari malint quam vituperari. Vid. Bergk. Encycl. 1, 81, 394.

13. Sed quoniam scriptis Xenophontis, ex quibus haud minimam legum atticae linguae partem repeti notum est, mira sors obtingit, ut tanquam praestantissimi ingenii monumenta legantur et commendentur, in iisdem vero multa utpote a vero atticismo recedentia maximo opere reprehendantur, magna inde interpreti oboritur difficultas. Aut enim metuendum est, ne constanter restituta antiquioris atticismi integritate orationis colorem exstinguas scriptoris proprium, quem ab ea descivisse iam olim concessum sit, aut cavendum, ne elegantissimo laudatissimoque scriptori congestarum ex omnibus fere dialectis formarum turpem varietatem iniungas, quaerendumque ubique, quae legentem offendant aut parum emendate scripta videantur utrum tribuenda ei an eximenda sint. Vid. Mehler. Conv. 109. Quod si in Xenophontis libris centum quinquaginta minimum vocabula ionica et dorica vel laconica inveniuntur, cautio adhibenda est in discernendis inter se dialectorum formis; ubi terminus aut limes inter illa et attica constituendus sit, saepe haud facile dicas. Illud constat, non recte in hac re eos versari, qui antiquiorum grammaticorum praeceptis et testimoniis ubique obtemperandum esse censeant. Illi enim saepe uno loco decepti vel unius libri scriptura commotice teris neglectis praecepta quaedam excogitaverunt speciosiora quam veriora. Quid enim? Quum Photius e Cyropaediae 1, 1, 5. formam *ῆως* afferat, quae non est ibi, est vero in varietate scripturae 8, 8, 1. Anab. 2, 4, 24. 3, 5, 15, num quis audeat hunc quoque ionismum Xenophonti affingere? Dices quidem esse hanc, si qua sit, librorum manuscriptorum culpam. Est vero. Neque enim satis veteres aut boni

sunt, dolendumque maxime non esse quibus ut praecipuis ducibus confidere liceat. Etiam de paucitate librorum questi sunt. Ego vero quatuordecim librorum Xenophonteorum, quo in numero Apologia deest, codices manuscriptos, si librorum illorum singuli computantur, primus indicabo octoginta tres. Quo accedent tredecim qui etiam aliunde cognosci possunt. Ex quibus libris ipse viginti septem vel primum vel denuo contuli, aliorum specimina edidi. Accedunt interpretationes latinae fere viginti septem, quarum maxima pars nunc primum indicatur. De his et aliis quibusdam operae meae subsidiis ad singulos libros in praefatione dicetur. In iudicando autem quum quasi duas partes aut rationes propositas videamus, alteram probata conservantium, caute agentium, ambigua propagantium, veluti Bornemanni et Kuehneri, alteram antiqua reprobantium, nova inducentium, probabilia docentium, veluti Cobeti et Dindorfii, si non possumus alteram sequi, meliora scilicet ex utraque eligendo mediam quandam viam ingredi debemus. Dindorfius quidem, qui unus optime de Xenophonte meruit, etsi in corrigendo hoc scriptore multo quam antea longius progressus videtur esse, quae tamen vel librorum manuscriptorum tenuitas vel rerum et locorum ambiguitas commeruit aut reliquit, ingenii praestantia et lectionis copia compensavit optimeque praestitit. Cobetus vero quae de Graecis scripsit quamquam scio non omnino iudicibus probari neque ignoro quae contra ipsius et popularium quorundam Xenophontem emendandi rationem disputata sunt, veluti a B. Buechsenschuetzio Philol. 18, 250 sqq., qui diligentissima opera Xenophonteorum locorum tractationem persecutus maxime illorum virorum studium quae supervacanea videri possint resecandi perstrinxit, et a L. Breitenbachio ZGW. 1863, 42: multum tamen Xenophontem eximiae Cobeti, non nihil popula-

rium doctrinae debere concedo et quae ab illis aut nova proponantur aut recenti ratione illustrentur grato animo accipienda esse lubens profiteor.

14. Postremo ut et qui nunc sit rerum status cognoscatur et de ratione, qua in iis ego versatus sim, iudicari possit, pauca quaedam orationis Xenophontae exempla ambigua et dubitationi obnoxia indicabo. Pars bona ad orthographiam quae vocatur pertinet. Qua in re licet in cuiusdam inconstantiae vel indiligentiae crimine sint qui libris scilicet manuscriptis commoti diversa promiscue et iuxta sese non dubitant scribere et scripta edere, falsa tamen doctrina est, cuius venditatio pertinaciter effecto vel temere restituto scripturae consensu quaeritur, cavendumque, ne magis scriptorem quam librarios corrigere videare. Cautè ac sollerter de orthographiae inconstantia Lobeckius iudicavit Pathol. gr. serm. 2, 341 sqq. Habes nonnulla etiam brevissimo intervallo interiecto iuxta se posita: βορέας — βορρᾶς An. 5, 7, 7. βελτίους — βελτίονας Comm. 3, 3, 35. Cyr. 3, 1, 20. et multa similia. στασιάσαιεν — στασιάσαιαν R Ath. 2, 15. et similia alia. στερηθεῖεν — ἀναγκασθεισαν Hell. 4, 8, 15. ἔδωκαν — ἔδοσαν 1, 2, 10. Cyr. 1, 5, 5. 4, 6, 12. ἐάλωσαν — ἦλω Cyr. 4, 5, 5. 7. An. 4, 4, 21. ὀρέξασθαι — ὠρεχθήτην Comm. 1, 2, 15 sq. ἐθέλοντες — θέλωσι 2, 6, 27. Cyr. 1, 6, 46. ἐπιμελούμενος — ἐπιμελεῖσθαι 1, 6, 23. κρουῖν — κρούφα Conv. 8, 5. εἰάν — ἦν, ἄν — εἰάν Comm. 1, 2, 36. Gravius vero est quod etiam verba quaedam vocabulorumque formae sua fata habere videntur. De nonnullis quidem rebus in diversas prorsus sententias viros doctos discussisse consentaneum est, ut de alterius personae formis η et ει: quam ad rem Kuehneri, investigatoris harum quaestionum diligentissimi, sententiam in excursu altero ad Commentariorum editionem expositam contulisse iuvabit cum iis, quae Cobetus V. L. 39. N. X. et Din-

dorfius An. 7, 6, 2. et XI. Oxon. docuerunt. Sed verba quaedam, quibus dignitate olim sua frui licuit, nuper aliis quasi ab exsilio revocatis cedere coacta sunt, ut φιλονεικεῖν et cognata, ex quibus adiectivi et adverbii peculiaris ratio est, atque etiam ἐπιμελεῖσθαι, quam formam Cobetus et Dindorfius nescio an inviti Hell. 6, 1, 9. 2, 4. intactam reliquerint. Alia a viris doctis damnantur, ab iisdem vero tolerantur vel retinentur, ut ἄν pro εἰάν, θέλειν, hoc quidem nulla antecedentium litterarum aut ipsarum locutionum habita ratione, optativorum formae quales sunt οἶμι οἷς οἱ οἴημεν, αἰεν, ἡμεν ἡτε ἦσαν, praeterea πλεῖον, πλεονες, alia. Sunt etiam quae codicum ope destituta noventur aut postulentur, ut verbi ἰέναι quaedam formae, bonae quidem atque etiam Xenophontae: ἰοῖην pro ἰοίμι, quum haec et simplex et in compositis satis multis feratur, ἀπήισθα pro ἀπήεις, ἦσαν pro forma ut apud Thucydidem ita apud Xenophontem codicibus comprobata ἦεσαν, praeterea imperativorum formae breviores, alia. Denique quaedam ut hellenica reiiciuntur, veluti formae νω, quas 40 locis defensas vidi, 10 dubias, alia etiam ut attica, veluti ἐδυνήθην vel ἡδυνήθην pro ἐδυνάσθην, γ. Cobet. N. 390. Qui cum amicis ὧν ad verba διατελεῖν, τυγχάνειν, alia ubique, sunt fere 27 loci, additum vult; iidemque non magis recte verbum ex enuntiatis cum μὲν compositis aut e protasi repeti vetant: cui corrigendi rationi loci sunt qui prorsus refragentur, ut Oec. 15, 3: et vocabula quaedam insectantur, ut αὐτός pronomen Anabasis et Hellenicorum locis 25, ζωρα An. Hell. Cyr. 22. Haec et multa eiusmodi alia quum incertam et fluctuantem harum rerum rationem demonstrare possint, quamquam facilius videtur esse et cum doctrinae quadam laude coniunctum, si quae attica habentur ubique etiam apud Xenophontem scribantur, ita tamen in his versandum videtur, ut ubi vel ipsis libris, etiam deterioribus quibus-

dam, vel certa ratione emendatiora praebentur, lubens ea accipiam, ceterum neque diversarum formarum usum reformidem et in rebus ma-

xime dubiis quae nunc sunt antiquitatis testimonia sequi malim quam vacillantis cuiusdam doctrinae praecepta.

IN CYROPAEDIAM PRAEFATIO.

1. Codices manuscripti.

I. GALLICI:

1. Parisinus, bibliothecae imperatoriae 1635 (Gail. Dind. **A**), chartaceus, formae maioris, exaratus a. 1447. Descripsit Dindorfius ed. Oxon. III.

2. Parisinus, 1639 (Gail. Dind. **B**), chart., formae maioris, manu Demetrii Leontari a. 1474. exaratus. Vid. Dindorf. VI.

3. Parisinus **Y**. , Manuscrit d'un savant Gail. 'C'est un mystère' interroganti mihi viri docti Parisini responderunt, fuisse addentes cur Gailius rem dissimularet, neque esse adscriptas ad marginem alicubi annotationes, quas illum nominaturum fuisse, notes manusrites.' Cf. Gail. ad Hier. 1, 11: Ce manuscrit du savant offre des variantes qui diffèrent des nôtres et par conséquent représentent un manuscrit qui nous manque. Hos tres libros contulit Gailius. Praeterea in Catalogo hi duo recensentur:

4. Parisinus 1640, membranaeus, sec. 14, formae maximae. Qui vitam Xenophontis descripsit Fortia 187. hunc librum dicit seculi 14. esse, male scriptum, at perbonum, cum Larchero consentiens.

5. Parisinus 1641, chart., olim Colbertinus, Michaelis Apostolii manu expugnata Constantinopoli exaratus, formae max.

Recentiore tempore accessit liber, de quo C. B. Hasius haec ad me scripsit, addito pene nullius pretii esse:

6. Parisinus cod. suppl. 532, chart., sec. 14. 4. Denique nominandus est

7. Parisinus 2077, chart., olim Colbertinus, sec. 15, formae minoris quartae. Subscriptum est: Iac. Aug. Thuani. Continet praeter alia Cyri morientis orationem ad filios et amicos. Vid. praef. ad Hier. 1, 4.

Quae sequuntur ex Haenelii Catalogo descripta sunt.

8. Bononiensis: Xenophon de optimo principe, i. e. de vita Cyri, 4, chart. (Haen. 87).

9. Turonicus: Fragmenta Cyropaediae. Cod. graecus optimae notae, sec. 12, membr., 4. (Haen. 483).

II. ITALICI.

10. Vaticanus 987 (Dind. **E**), collatus ab Hieronymo Amatio cum H. Stephani editione a. 1561.

11. Vaticanus alter et

12. Chisianus R. VI, 41 (Dind. **F**), quorum scripturas aliquot Amatus cum Bornemannio communicavit.

13. Mediceus bibliothecae Laurentianae plut. 55. n. 19. (Dind. **H**) membr., 4, absolutus a. 1427. Quo Ern. Poppo in ed. Weigeliana usus est. Ex eodem P. Victorius plurima adscripserat Aldinae a. 1525, quae nunc est in bibliotheca regia Monacensi. Vid. Born. ed. Schneid. VII sq.

14. 15. Duo Veneti Marciani 369. 511. Xenophontis codices quotquot in bibliotheca Marciana sunt, Bessarioneos omnes, descripserunt primum Zanetti et Bongiovanni in Graeca D. Marci bibliotheca, Venet.

1740, p. 122. 173—176. 275. 277. deinde Iacobus Morellius in Bibliotheca manuscripta graeca et latina, Bassan. 1802, p. 44. 151. 237sq. 318. In codice 23. inest florilegium vel sententiarum collectio, quaedam e Xenophonte. Reliquos libros suo quemque loco percensebo. Quum vero de codicibus 369. et 511, qui pleraque Xenophontis scripta continent et alter ex altero descripti esse dicuntur, orta mihi dubitatio esset, adii non ipse, ut olim, sed per litteras Iosephum Valentinelli, Bibliothecae Palatinae ad D. Marci Venetiarum praefectum doctrina et humanitate maxime insignem, ut quae ratio inter eos codices intercederet me doceret. Cui voluntati satisfecit liberalissime. Neque enim de ceteris tantum libris me certior fecit, verum etiam ad ea, quae Morellius p. 238. scripsit, suam mecum communicavit annotationem. Sunt illa: Ad cod. 369. membr. in fol. sec. 15. Xenophontis et Arriani quae insunt ex codice 511 descripta sunt, Polybii ex cod. 371; Georgio tamen Zangaropulo, presbytero Cretensi, quo in iis a. 1470 exscribendis Bessario usus est, diligentiam passim defuisse video. Ad haec ille: Rem tibi testis oculatus confirmo: codex 511, bombycinus, a. 6674 (Chr. 1166) exaratus, eadem prorsus habet Xenophontis opera. Addidit vir optimus, quo utriusque libri ratio accuratius cognosceretur, tabulam, quae primum librum, Cyropaediam, in codice 369 foliis 1—39, in altero 511. f. 141—199, ultimum, De venatione, in illo f. 128—133, in hoc f. 318—325 contineri indicat.

16—20. Quinque libri Mediolanenses Ambrosiani, quorum indicem liberalitati Bernardi Gatti, praefecti bibliothecae amplissimi, debeo. Indicem accuratiorum quam ipse mihi olim conscripsi confecit Antonius Ceriani, qui vir eruditissimus maxima diligentia et librorum notationem et varietates ex iis decerptas mecum communicavit. Eiusdem viri humanitas mihi in praefa-

tionem ad Anabasin, Historiam Graecam, Commentarios, Oeconomicum, Convivium, Hieronem, Agesilaum, Rempublicam Lacedaemoniorum praedicanda erit, accedentque aliquot interpretationes Latinae Cyropaediae, Hieronis, Rei Equestris, Apologiae. Sunt omnino decem libri, recentioris aetatis, in locis, quos cognoscere licuit, non ita multum ad mutanda aut emendanda scriptoris verba conferunt. Huc illi pertinent:

Ambrosianus 1: E. 11. Inf., membr., seculi fere 14, olim Manuelis Sophiani, Chio cum aliis a. 1606 allatus, quum alia tum Xenophontis praeter Cyropaediam continens Agesilaum, Hieronem, Commentarios.

Ambros. 2: B. 167. Sup. Prima manus anonymi scripsit ad 7, 4, 12, a verbis *γεγραμμένα ἔχον* Michael Apostolius, qui ad calcem subscripsit: *μιχαῆλος ἀποστόλης βυζάντιος, μετὰ τὴν τῆς αὐτοῦ πατρὶδος ἄλωσιν, πενία συζῶν, καὶ τὸδε τὸ βιβλίον μισθῶ ἐν κορήτῃ ἐξέγραψεν.* Chartaceus est, sed in prima parte folia membranacea intermixta habet. Anonymi manus eiusdem seculi videtur esse atque Apostolii.

Ambros. 3: S. 92. Sup., chart., sec. 15, olim Vincentii Pinelli. Continet etiam Anabasin et Commentarios.

Ambros. 4: S. 121. Sup., membr., sec. 14, praeter suppleta sec. ut videtur 16. Liber primus mutilus incipit a verbis *τῇ τότε θῆρα* 1, 4, 15. Inest etiam Anabasis.

Ambros. 5: P. 121. Sup., olim Manuelis Sophiani, Chio allatus. Subscriptum est: *τελειώθη (ε omisso, fortasse ut minio adderetur postea) τὸ παρὸν βιβλίον χειρὶ γεωργίου διακόνου τοῦ ρουσοκόκη ἐν μηνὶ φεβρουαρίῳ ἰνδ. 5. τοῦ 578 γ' ἔτους.* Est is annus post Christum 1425.

21. Taurinensis, chart., absolutus a. 1455. T apud Dindorfium, quem v. p. IX.

22—24. Perusini tres, quorum notitiam egregiae humanitati Detlefsenii debeo, qui bibliothecas Peru-

sinam et quae deinceps nominantur Ravennatem et Caesenatem perlustravit. Primus illorum librorum, qui in bibliotheca civica (Bibliotheca comunale) sunt, Cod. I, 108, chart., 8, sub finem sec. 15. scriptus, olim fuit Prosperi Podiani, praeter alia continens Cyropaediae librum primum. Alter Cod. 13, 34, membr., formae max., sec. 15, quum alia Xenophontea (Comm. Oec. Conv. Cyneg. Anab. Hipparch. Hier. REq. RLac. RAth.) tum Cyropaediam continet. Subscriptum est *ταὴν χειροῖν γραφῶδον ἐκ πατρῶν παλαιῶν*. Liber nitidissime scriptus olim fuit monasterii St. Petri de Perusio. Tertius Cod. E, 55, membr., formae max., sec. 15, Cyropaediam continet. Sunt vero hi libri et is potissimum, quem secundo loco nominavi, quibus Iulius Gabrieli Eugubinus se usum professus est in interpretatione sua latina. Vid. Dind. ed. Oxon. VII. Emendationes eius e vetustis exemplaribus collectas Weiskius repetiit Vol. VI. p. 441 sqq.

25. Caesenas bibliothecae Malatestianae, plut. XXVIII, 1, membr., formae maximae, sec. 15. medii, praeter alia Xenophontea (Anab. Oec. Hier.) continens, ut est apud Detlefsenium, *προοίμια ξηνοφῶντος κύρου παιδείας: πρώτος· Ἐννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο ὅσαι δημοκρατίαι κατελύθησαν — τὰ ἔργα αὐτῶν ἐπισκοπῶν εὐρίσκει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἐμοῖς λόγοις*.

III. BRITANNICI.

26. Oxoniensis Bodleianus bibliothecae Canonicianae 39 (Dind. **C**), formae quartae, bombycinus, sec. 14. vel 15. ineuntis, foliis 3—136. Cyropaediam continens. Vid. Dindorf. ed. Ox. VI sq. Anab. VI. Lafontanio, ut in margine exempli sui adscriptis ad 1, 4, 12, visus est hic liber antiquioris apographon a viro quodam docto correctum esse. H. O. Coxius, bibliothecae Bodleianae praefectus, quae huius viri magna liberalitas est, et de hoc libro me edocuit et in illa bibliotheca scripsit duos esse praeterea libros Cyro-

paediam continentes. Sunt vero hi:

27. Bodleianus cod. Miscell. gr. 98, olim Cecillii Exoniensis et in catalogo Bernardi Cdd. mss. Angl. et Hib. numero 2936. insignitus, sec. 12. exeuntis, formae 4, membr. Cum hoc codice, inquit Coxius, textum suum contulit Th. Hutchinsonus in ed. Ox. 1727, ubi inter Addenda lectiones variantes notasque aliquas marginales e codice descriptas exhibuit.

28. Bodleianus cod. Miscell. gr. 226, olim Saibautianus, form. max., chart., a. 1516 manu Pauli Mauri Candinaei in civitate Mediolanensi scriptus.

29. 'Middlehill, cum scholiis minio ad marg. adscriptis, sec. 16, form. max.' Haenel. Catal. 844.

IV. HISPANUS.

30. Escorialensis, plut. T. 3, 14. n. 171, olim S. Athanasii montis Atho, membr., 4, sec. 11. Vid. E. Miller. Catalogue des manuscrits grecs de la bibliothèque de l'Escorial, Paris 1848, p. 138: Dicitur unus e novem iis esse, quibus incendium a. 1671 pepercit. Vid. Dindorf. ed. Ox. IV. Haenel. 934. Iulius de Minutoli, vir egregius, antea Borussicae mercaturae in Hispania et Lusitania summus procurator, nuper quum ad ampliores honores proventus esset in terra Persarum fati acerbitate abreptus, scripsit ad me librum elegantissime scriptum esse tertii decimi seculi.

V. BATAVI.

31. 32. Duo Leidenses Valckenarii ceterum ignoti, de quibus v. Dind. VII sq. (**I. K.**). Alter est e collatione Angeli Bergitii.

33. Tertius Leidensis, membr., 4. (Dind. **L**), Guelferbyitano similis, deterior vero, de quo v. Dind. VIII.

34. Quartus Leidensis Meermanianus (Dind. **M**), form. max., cum editione Stephani altera collatus a Valckenario. Vid. Dind. VIII.

35. Quintus Valckenarii, lectiones e codice Vincentii Rustici

(Dind. **V**). Vid. Dind. IX. Docuit autem me litteris vir clarissimus W. G. Pluygersius, bibliothecae Lugdunensis Batavae praefectus, esse inter libros manuscriptos bibliothecae publicae codicem membranaceum Cyropaediae (No. 48) sec. 15. Quidquid vero de Xenophonte Valckenarius annotaverit quod hodie vulgari utile sit, addit in scriptis Cobetianis inveniri.

VI. GERMANICI.

36. Guelferbytanus 71, 19 (Dind. **G**), membr., 4, τοῦ Γουελφίνου τοῦ Οὐσφουαίου. Descripsit librum Zeunius in praefatione et seculo certe undecimo tribuit. Vid. Schneid. XI. Born. ed. Goth. XXIII. Dind. ed. Ox. V. Esse eum seculi 13. dicit I. A. Schier De edd. nonnullis gr. mss. in bibl. Augusta Carolina s. Guelferbytana (Helmst. 1755), qui p. 8. haec narrat: Pertinuit olim ad Caroli I Mantuani Ducis bibliothecam, post captam vero a. 30. superioris seculi a Caesareis militibus Mantuam venit in bibliothecam Augustam. Egregii huius libri collationes a Zeunio et Fischero institutas multum inter se discrepare ostendit Hertleinius ZAW. 1838, 1100. Insunt etiam Anabasis et Oeconomicus.

37. Altorfinus, nunc bibliothecae academicae Erlangensis n. 88 (Dind. **D**), membr., formae maximae. Qui Budensis vocatur hic fuisse videtur. Vid. Dind. Oxon. IV. Born. ed. Goth. XXIII. Aliquot huius libri varietates, quae sint apud Fischerum, non esse apud Bornemannum demonstrat Hertleinius l. c. 1101.

38. Bremensis, bibliothecae publicae, olim Goldasti, chart., 4, (Dind. **R**) recentissimus, Cyropaediae librum primum et excerptorum e Cyropaedia paginam tenens. Vid. Schneid. XI. Dindorf. V. Agmen claudit

39. Hierosolymarius, ab H. O. Coxio Hierosolymis in bibliotheca monasterii ad S. Sepulcrum inventus, chartaceus, seculi 15, ut ipse vir humanissimus ad me perscripsit

2. Ad manuscriptos libros accedunt editiones veteres e codicibus profectae, veluti Iuntina Florent. 1516, Aldina Venet. 1525, Stephaniana altera 1581, annotationesque e codicibus haustae, veluti Villosioni ad Iuntinam adscriptae, Gabrielis in interpretatione latina, Brodaeii in singulari libro. Vid. Bornemann. ed. Goth. XVII sqq., qui etiam antiquarum interpretationum latinarum recensum exhibuit, veluti Francisci Philelfi Mediol. 1476, ad quem accesserunt Omnibonus Vincentius et Leonardus Aretinus, Iulii Gabrielis Eugini Venet. 1569, Ioachimi Camerarii Paris. 1572, Ioannis Caselii Helmst. 1590. Utilia ad hanc rem conguessit Fortia in libro de vita Xenophontis conscripto 187 sqq. Ad dam manu scriptas quasdam interpretationes: Poggii Florentini in urbe Insula s. Lille, Haenel. 181, eiusdem Lugduni, Haen. 197, eiusdem Bruxellis, Haen. 767. De Poggio v. Blumii Iter Italicum 4, 13. Accedunt aliae: apud Haenelium 958. Escorialensis, a. 1447. In Ambrosiana hae quatuor sunt: A. 209. Inf., Philelfi, a. 1467, chart., de qua v. Born.; D. 299. Inf., Aurispae tribuitur, sed eius nomen inscribi recentiori manu docet Cerianus, nomine Poggii deleto, cuius vestigia dicit deprehendi, eadem divisione ut statim dicetur, chart., sec. 15. vel 16; M. 95. Sup. Inscriptionem habet: libri sex, at plena est. Liber 3. incipit 3, 3, 43; 4. incipit 5, 3, 20; 5. incipit 6, 3, 1. a verbis ὁ δὲ Κύρος ἐθύετο; 6. ab initio libri octavi. Deest initium praefationis. Est Poggii Florentini, membr., sec. 15; Q. 90. Sup. Eiusdem, chart., sec. 15.

3. Editiones recentiores: Ioannis Gottlob Schneideri ed. 3. cur. a Friderico Augusto Bornemann, Lips. 1838. 1840; eiusdem Bornemann Goth. 1828; C. C. F. Weckherlini ed. 2. Stuttg. 1822; E. Popponis Lips. ap. Schwickert. 1821; eiusdem Lips. ap. Weigel. 1823; Parisina Didotiana 1838; Lipsiensis Tauchnitziana stereotypa

1839; C. Iacobitzii Lips. 1843; L. Dindorfii Berol. ster. 1830; eiusdem Oxoniensis 1857; eiusdem Lipsiensis ap. Teubn. ed. 4. 1858; F. C. Hertleinii Berol. ed. 2. 1859 sq.; L. Breitenbachii Lips. ap. Teubn. 1858; Lipsiensis apud Engelmannum cum interpretatione germanica 1856 sq. — Chrestomathiae quae vocantur magnam partem Cyropaediae continentes: C. E. A. Schmidti Hal. 1831, C. Ditfurti Berol. 1838, C. Schenkeli Vindob. 1860.

4. Libelli nonnulli nominandi sunt ad explicandam, illustrandam, emendandam Cyropaediam pertinentes: F. A. Bornemann, De gemina Cyropaediae et Maximi Tyrii recensione, particulae tres. Schneeb. 1814. 1815. 1817; idem, Der Epilog der Cyropädie durch philos. hist. u. philol. Anmerkungen erläutert, Lips. 1819; I. Brown, Obs. in Symposium et Cyropaediam, Lugd. B. 1816; Fr. Butters, Was ist die Cyropädie? Bipont. 1853; id., Land und Leute in der Cyropädie, ib. 1861; I. F. Fischeri Commentarius ad Cyr., ed. Chr. Th. Kuinoel, Lips. 1803; Middendorf, Ueber die Kyropädie als Geschichtsquelle, Mus. Rheno — Westfal. 4, 2, 123—150; C. Schenkl, Ueber die Echtheit des Epilogs der Kyr., Nibb. 83, 540—557; D. Schulz, De Cyropaediae epilogo Xenophonti abiudicando, Hal. 1806.

De hominibus in Cyropaedia commemoratis scripserunt: C. Hoffmeisterus De Cyro Xenophonteo (Essen 1826) placita scriptoris philosophi certo quodam ordine exponere conatus est. Iac. Klerkius De vita Croesi, quam Xenophon in Cyropaedia tradidit, ad fidem historicam exacta, Lugd. Bat. 1825, valde accurata quaestione instituta ostendit, nihil esse in vita Croesi, unde appareat, Xenophontem aliquid in ea describenda finxisse. Maxime vero quum antiqui tum nostri temporis studia tenuit suavissima femina Panthea. De veteribus Dindorfus 6, 1, 41. ed. Oxon. nonnulla composuit. E recentioribus haec addo:

E. Wiedasch ASchZ. 1828, 369—382; C. Ph. Conz Kl. hist. Schr. vol. 1; Fr. Jacobs Verm. Schr. 4, 253.

Ultimo loco iudicia quaedam addam publice facta: Hertleinii de Bornemannii editione Lipsiensi ZAW. 1838, 135—138, p. 1092—1115; Finckhii de Bornemannii Gothana ASchZ. 1829, p. 636—646; Ameisii de Iacobitzii editione Nibb. 1845. 43, 255—261; Breitenbachii de eadem ZAW. 1846. 45, 355 sqq.

5. Cobetus Mnem. 6, 291. N. L. 385. Cyropaediam prae ceteris integriorem ad nos pervenisse dicit, paucioribus tantum vitiis et additamentis inquinatam. Codicum duas classes constituit Poppo XXIV, unam ut efficiant Guelferbytanus, Parisini, Bremensis, margines Stephani et Villoisoni, Philelfus, alteram Altorfinus et Budensis. Nec minus Bornemannus ed. Gothan. XXIII. duas dignoscit codicum familias, quarum alteram ducat Guelferbytanus, alteram Altorfinus. Dindorfio tres codices praecipui videntur esse ed. Oxon. III sqq., Parisinus A, Altorpiensis, Guelferbytanus, ad quos in libro primo accedere sinit Bremensem. Inprimis bonus est Parisinus A, qui quae habet peculiaria ita commendantur bonitate scripturae, ut is potissimum videatur dux eligendus esse. Praeivit Dindorfius, viam monstravit in editione Oxoniensi, ingressus est in quarta Lipsiensi. Assensus Guelferbytani et in primo libro Bremensis fidem eius auget. Altorfinus quidem deterior est, at minime contemnendus: non raro solus hic alterius classis princeps probabilem scripturam habet emendatioresque formas conservat, quas lubens accepi. Fischerus quum in Commentario suo ab ipso Xenophonte duplicem Cyropaediae recensionem factam esse contendisset atque priorem codice Guelferbytano, alteram Altorfino repraesentari putaret, acriter eam sententiam Bornemannus tribus libellis impugnavit et profligavit. Ad perspicendam autem discrepantium lectionum, ex

quibus illa opinio orta est, originem, plerasque in eo positas ratus, ut vocabulis aut vocabulorum formis quibusdam aliae idem significantes voces et formae aut adderentur aut substituerentur, quibus oratio vel explanaretur vel certe commutaretur, recensum eius discrepantiae exhibuit Poppo XXVI sqq. Iure multum tribuitur Iulii Gabrielis interpretationi eique adiunctae scripturae varietati, utpote ex vetustissimis codicibus, ut ipse dicit, haustae. Ex ea varietate quae ad Bornemannii copiam explendam Hertleinius 1099 sqq. enotavit non minus respexi quam quae Bothius ab exemplo in bibliotheca universitatis Turicensis servato a Casp. Orellio descripta accepit, ZAW. 1842, p. 163 sqq. publicata. Qui codex sive unus est sive, ut videtur, quia etiam Stephanum et Aldinum ante oculos habuit Gabrieli, plures sunt, saepe cum Altorfino consentiunt, non raro unice boni, veluti 3, 1, 39. 4, 6, 10. 8, 1, 15. 8, 1. 5. Quae docta quaedam manus ad marginem Hutchinsonianae quam possideo editionis non male pleraque annotavit, commemoranda putavi. Denique quae Godofredus Hermannus exemplo, quo usus est, editionis Zeunianae adscripsit, eorum partem vidi apud Bornemannum commemorari, partem ego nunc addidi.

6. Singularis disputatio est de Epilogo, hoc est de octavo capite libri octavi. Qui quum neque rebus neque verbis congruere cum reliquo opere videretur, non defuerunt qui eum a Xenophonte abiudicandum censerent esse. Ac primus quidem de eo dubitavit Valckenarius ad Commentariorum initium, dubitavit etiam Fr. A. Wolfius, de quo qui egregium librum confecit I. F. I. Arnoldus 2, 181. ab illo caput illud ultimum spurium habitum atque Davidem Schulzium ad libellum suum conscribendum incitatum esse narrat. Vid. Wolf. Vorlesungen I, 340. Guertl., Hanhart. Erinnerungen 93. Cuius viri sententia argumentis comprobari coepta est ab I.

Fr. Fischero in Commentario 610 sqq. et a Dav. Schulzio. Acceserunt ad eas dubitationes Weckherlinus ed. IX, Schneiderus ed. 2, Heindorfius ann. ad sectt. 11. 13, Boeckhius De similitate Xen. et Plat. 26, Dindorfius ed. Oxon. XIII, 4. Lips. XXIII, Rankius De Xen. vita 25. Alii personatum Xenophontem loquuntur, Schaeferus App. Dem. 1, 661, Bernhardt Synt. 480. Contra Schulzium defensor epilogi exstitit F. A. Bornemannus edito libello supra commemorato, quo rem ita gessit, ut non solum plurimi facile ei assentirentur, veluti editores Poppo, Hertleinius, Breitenbachius et censores, quos ipse in Apologiae editione p. 11. nominat, Lipsiensis 1820, 2092. et Lenensis 1821, 237. p. 451, sed, ut ibidem a Fr. Passovio cum assensus significatione ad Fr. Lindemannum scriptum narrat, ipse Schulzium in eius mentem adduceretur. Inter defensores epilogi etiam alii referendi sunt, veluti Kruegerus Vit. Xen. 28, Finckhius A SchZ. 1829, 640, Hoëvell De Xen. philosophia 1, 12 sq. Neque enim antiquos assertores nominari attinet, Athenaeum, Pollucem, Stobaeum, Suidam, Grammaticum Bekkeri. Nuper vero Carolus Schenkelius in commentatione, quam supra commemoravi, petitis et e rebus et e verbis argumentis epilogum ab Xenophonte abiudicandum esse nova eademque cauta et diligenti opera ostendit, esse serioris aetatis opus ratus et eorum imitationem epilogorum, qui in Commentariis et Republica Lacedaemoniorum invenirentur. Cuius viri disputationem Hertleinius ad me scripsit magnam sibi vim persuadendi habere videri. Caput ego uncis inclusi. Hoc unum addo, in verbis multo minorem offensionem esse quam credi soleat, quam credere etiam videatur A. Lipsius, qui in libello de Hellenicis scripto p. 19. in eo quoque caput ultimum a reliquis discrepare dicit, quod non dicat scriptor *διηγούμεθα*, ut antea, sed *διηγώσομαι*, alia.

7. Ut vero omnino Xenophon ita vel maxime Cyropaedia varia ac diversa iudicia experta est. Fridericus Augustus Wolfius eam praestantissimum Xenophontis opus appellavit, vid. Vorles. über die Alterthumswiss. 1, 195. 2, 294 sq. Guertl., Arnoldt. 2, 181; Carolus Lehrsius librum ineptissimum, e scholis nostris exterminandum iudicat esse Nlbb. 1859, 562. Lit. Centralbl. 1863, 4. p. 94. Liberius malevolentia iudicium Theodori Bergkii est nuper in Encycl. Hal. 1, 81, 392. exhibitum. Cf. Bernhard. Synt. 24. Longam vituperatorum seriem, breviorum defensorum Cyropaediae recenset Fortia 194 sqq., illorum quidem inde a I. I. Scaligero, Petavio, G. Vossio usque ad Voltarii iudicium, horum inde ab Usserio, Marshamo, Bossuto usque ad Hutchinsonum et Arnaldum. His unum addo, Germanum, I. Chr. Mittenzwey, qui Coburgi a. 1763. libellum conscripsit De praestantissimo Xenophontis ingenio ex libro Cyropaediae breviter demonstrato, leviorum quidem at satis bene scriptam disputatiunculam. Luculentissima iudicia Creuzeri De Xen. historico 68. et Hist. Kunst d. Gr. 301. et Heerenii Ideen etc. 1, 1, 132. commemorat Breitenbachius XX. Verum quum vituperationis summa fere ad fidem historicam pertineat, pauca de hac dicenda sunt. Quod quo melius instituiamus, antea

8. de consilio videndum est, quo liber conscriptus esse videatur. Cicero ad Quintum fr. 1, 1, 8. scripsit: Cyrus a Xenophonte non ad historiae fidem scriptus, sed ad effigiem iusti imperii. Dionysius Hal. Ep. ad Cn. Pomp. 4, 778. p. 43. Kr.: Κύρον παιδείαν εἰκόνα βασιλέως ἀγαθοῦ καὶ εὐδαίμονος. Maximus Planudes Schol. in Hermog. (Rhett. gr. Walz. 5, 444): Ῥογοράνας ὁποῖον δεῖ εἶναι τὸν βασιλέα καὶ δεῖξαι τὰ τα σπένδων ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων τὸν Κύρον ἔλαβεν εἰς ὑπόδειγμα κατ' ἐκεῖνο καιροῦ καλῶς βασιλεύσαντα. Auson. Grat. 728. Ad hanc sententiam consentaneum est plurimos

accessisse. Vid. Casaub. Diog. L. 3, 34. Rank. Vit. Xen. 25. Fuerunt autem qui Cyropaediae memoriae Cyri minoris dicatum opus dicerent, v. Krueg. Authent. Anab. 24. Jacobs. Verm. Schr. 6, 78. Alii in Cyropaedia popularis imperii irrisionem ac summae potentiae in uno homine positae laudationem vel regii imperii utpote civitatis formae ad condendum regnum longe potentissimum et, si bonus princeps esset, ad beatos reddendos incolas maxime idoneae commendationem videre sibi visi sunt; v. Bornem. ed. Goth. LVII. Breitenb. VII. Qua de re si recte iudicare volumus, recordari certe debemus, liberio rem quandam reipublicae disciplinam Persis a Xenophonte tribui quam Medis ceterisque Asiaticis regnis. Cf. 1, 3, 18. 5, 4. al. Ceterum v. Heller. De regia maiestate liberarum civitatum scriptoribus celebrata, Erlang. 1824. Dicitur iam antea Antisthenes, quem certe non post Ol. 103, 4. mortuum esse credunt, (neque enim consentiunt, Ferd. Deycks De Antisthenis vita et doctrina, Confluent. 1841, p. 11. Olympiade 100. eum diem supremum obisse contendit), Cyrum tanquam exemplar boni principis laudavisse. Scripsit duos libros de arte regnandi Cyri nomine in scriptos, v. Diog. L. 6, 16.

9. Quodsi de fide historica Cyropaediae dicendum est, iuvat primum meminisse, quem rerum suarum fontem et finem ipse Xenophon significaverit. Dicit enim 1, 1, 6: Ὅσα οὖν καὶ ἐπνθόμεθα καὶ ἡσθῆσθαι δοκοῦμεν περὶ αὐτοῦ, τὰ τα πειρασόμεθα διηγήσασθαι. Unde affirmare licet, in iis certe Xenophonti fidem habendam esse, quae apud Persas etiam tum servata narrat. Debet autem memorabile videri, multiplicem per omnem antiquitatem valuisse historiae Cyri enarrandae rationem. Dunckerus Hist. Antiq. 2, 468 sqq. et qui eum secutus est Breitenbachius XI sqq. quinque genera eius enarrationis fuisse docent. Quibus quidem in-

ter se comparatis facile intelligas, nihil Xenophontem consulto finxisse neque tradita sibi materia temere usum esse. Nonnulli dubitationis fontem in Plat. Legg. 3, 694, de quo loco infra dicitur, atque in ipsius Xenophontis Anab. 3, 4, 8, 11, quibus de locis videndi interpretes et Bornemannus ed. Goth. XLII, iniuria quaesiverunt. Veteres quosdam, qui de fide libri dubitaverunt, veluti Aristidem Art. rhet. 9, 428. Walz, Procopium Aedif. praef. 3, d; alios, qui non dubitaverunt, Cinnamum 1, 1, Zonaram, Theophilum ad Autolyicum 1, 3, 397, c. Dindorfius recensuit ed. Oxon. XIII sq. Gravissimi vero fidei exstiterunt adversarii, iidem fere quorum de Cyropaedia iudicia supra commemorata sunt, Scaliger Prol. de emend. temp. 31, Manutius Ep. Cic. ad Q. fr. 1, 1, 8, Petavius Ration. temp. 91, Harlesius Fabr. Bibl. gr. 3, 4, Sancto-Crucius, cuius observationes in editionibus Schneideri et Dindorfii Oxoniensi repetitae sunt, Zeunius, Weiskius, Schneiderus, Wytttenbachius Praef. ad Sel. princ. hist. 13. Quos accurate percenset Klerkius 8 sqq. Defensores idem 18 sqq. quum alios nominatum Hardtium, Banierium, Usserium, Bossuetum, Marshamum, Rollinum, Hutchinsonum. Denique qui mediam quandam viam ingressi sunt apud eundem 22 sqq. nominantur Heumannus, Freretus, Ernestius, Heerenius. Ad quam quidem Iacobi Klerkii diligentissimam sententiarum recensionem pauca equidem addam. Niebuhrius Schol. hist. 2, 1, 116. Cyropaediam etiam tanquam fabulam fictam non melius compositam iudicavit quam serio scriptam Historiam Graecam. Neque aequius iudicavit C. L. Blumius in libro de Herodoto et Ctesia scripto 26 sqq., qui quum omnem historiae conscribendae rationem apud Graecos Socratica sentiendi consuetudine et doctrina perversam esse dixerit, iuvabit cognoscere quae contra eum Eduardus Muellerus disputavit ZAW. 1838, 908. Carolus

Schenkelius in Chrestomathia XV. haec dicit: Cyrus rex quidem Asiae esse dicitur, sed vere homo graecus est, Spartae educatus, Socratis alumnus, graecae humanitatis flore ornatus; Persae magis Graeci sunt quam Asiani, mores et instituta vel spartana vel mixta. Postremo de tribus commentationibus dicendum est, quas supra commemoravi. Middendorffius instituta cum Herodoto et Ctesia comparatione ut omnino ubi ab Herodoto dissideat, ita in narratione de initio, quod imperium Cyri habuerit, de bello Cyri contra Croesum, de obitu Cyri maximeque de rebus Persarum Xenophontem fide digniorem habendum esse quam Herodotum contendit. Fridericus autem Butters in priore commentatione id egisse Xenophontem demonstrat, ut ex iis, quae de Persis vel ab aliis cognovisset vel ipse vidisset, exemplar perfecti regis componeret et vitam Cyri non tam describeret quam ad efficiendam illam regni imaginem adhiberet. Quodsi Cyropaediam plurimi fabulam romanensem, quam vocant, volunt esse, id speciosius quam verius dictum ratus demonstrat, Xenophontem res suas non commentum esse, sed ex iis, quae proposita haberet, collegisse atque ostendisse, probum regem multis populis feliciter praeesse posse, neque quae fabularum istarum propria sunt aut in hominibus depingendis aut in rebus excogitandis imitatum esse, sed nihil praeter orationes et colloquia invenisse videri velle. Dicit eum viginti duobus locis tradita sibi appellare, quadraginta quatuor locis ab semet ipso animadversa testari. Alterum eiusdem viri docti opusculum laudabile quoddam additamentum est, quo Mannerti, Grotii, aliorum de geographiae rationibus Xenophontis iniquius iudicantium sententiae corriguntur ac denuo demonstratur, non minorem Cyropaediae fidem deberi quam iis, quae ab Herodoto, Ctesia, aliis de Persis deque Cyro ut homine quum ab orientalibus populis tum a Graecis multum cele-

brato et ad exemplar boni regis proponendum aptissimo narrata sint.

10. His ita expositis quamquam inutile videri potest quaeri, num Cyropaedia Xenophontea in numero fabularum, quas dicunt, romanensium referri possit aut debeat, quoniam tamen ea res plurimis interpretibus pars quaestionis fuit, lubet quam brevissime fieri potest earum sententiarum recensum dare, quo expositionem rei modo factam aliquanto perfectum iri speramus. Non habuerunt veteres scriptores eius generis librorum, quod fabularum romanensium nos vocamus, certam quandam notitiam, diciturque a quibusdam Xenophontis Cyropaedia primum in hoc genere opus fuisse; quinque Xenophontem Cyro ut exemplari quodam regis boni usum esse rhetores senserint, vid. Aristid. apud Walzium 9,428, Max. Planud., quem supra commemoravi, pene dixerim Cyropaediam iis fabulam didacticam visam esse. Ita e nostratibus eam nominaverunt H. Weilius ZAW. 1842, 155, Hertleinus ed. p. 5, Rehdantzius Anab. 69, Schenkelius Chrest. XIV; historicam Bornemannus ed. Goth. XLIX; politicam Delbrueckius Xenoph. 96, Ruestovius Vit. Xen. Esse vero hunc librum in numero fabularum habendum negat Breitenbachius XX, qui nodi in rebus narratis expeditionem et hominum descriptorum varietatem in eo deesse dicit, Buttersius in libello Was ist die Cyropädie? VIII. XIII, Middendorffius 149. Credibile est autem, magnam partem eorum, quos supra de fide historica dubitare dixi, de fabula romanensi consentire. Ad quos etiam pertinent Poppo XVIII. et Walzium in interpretatione vernacula 10. Ceterum neque e fabularum romanensium postea edito ingenti numero norma potest aut praescriptio ad iudicium de Cyropaedia repeti neque ea quaestio aliud quidquam nisi de nomine quodam aut inscriptione disceptatio videtur esse.

11. Notum est et olim et postea fuisse qui simultatem aliquam inter Xenophontem et Platonem intercessisse crederent. Qua de re in praefatione ad Convivium dicitur. Illius vero simultatis aliquod signum invenire sibi visi sunt ad Cyropaediam pertinens. Etenim quae apud Platonem Legg. 3, 694, c. leguntur, olim Diogenes Laertius 3, 34. et Athenaeus 11, 504 sq., deinde vero Valckenarius ad Herodotum 3, 89, nuper etiam Fridericus de Raumer in epistola altera libri Antiquarische Briefe Cyropaediae maximeque loco, qui 8, 7, 10. est, opposita statuerunt. Quem errorem esse Boeckhii in libello de ista simultate scripto 25 sqq., Bornemannus in editione Gothana XLI, Dindorfius in Oxoniensi XIV. demonstraverunt. Nec magis verum est quod A. Gellius N. A. 14, 3. dicit Xenophontem lectis duobus fere Civitatis Platonicae libris, qui primi in vulgus exissent, suam Cyropaediam opposuisse ac Platonem propterea illo loco Legum aemulum suum vel obtrectatorem castigavisse. Vid. Boeckh. In Plat. Min. 181, De similitate 25, C. E. Chr. Schneider. Plat. Civ. Vol. I. p. XIII, Bornemann. Cyrop. in. Neque vero hanc rem attigissem, nisi eam viderem aliquo modo ad ultimam praefationis meae partem pertinere, qua agitur

12. de tempore, quo verisimile sit Cyropaediam conscriptam esse. Nam iis, quae modo exposui, non posse quidquam ad constituendum hoc tempus effici, si vel accuratius illas res perspexerimus vel viris earum rerum peritis fidem habendam esse concesserimus, facile intelligemus. Quod Schneiderus in annotatione ad initium libri et in fine praefationis ex epilogi sectione quarta collegit Cyropaediam post Ol. 104, 3. scriptam et publicatam esse, quam sententiam Bornemannus ann. ad l. c. et in libello de epilogo scripto 57. aliique repeterunt, negat Boeckhiius Simult. 26. eam epilogi auctoritatem esse, ut inde

certi aliquid repetatur. Davides Schulzius 63. epilogum inter Ol. 107, 3. et 112, 3, hoc est brevi tempore post mortem Xenophontis et paullo ante regnum Persarum ab Alexandro eversum scriptum esse

censebat. Certiora vero de toto opere effici vix possunt. Non videri ante annum 361. absolutum esse plurimi iudicant, iudicat etiam Ruestovius Vit. Xen. 214.

ANNOTATIO CRITICA.

LIB. I.

cap. 1, 1. τὸς δεσπότης del. R. B. Hirschig. Ann. cr. 93. || 2. ἐπιώσιν] ἐπάγωσιν A. R. || 3. καὶ ὁμως — ὑπακούειν del. Hirschig. 94. || 4. ἔθνη ὡσαύτως ὅσα ἀκούομεν D. G. || λέγεται suspectum Dindorfio.

cap. 2, 1. γενομένον suspectum Dindorfio. || 2. οὐκ ἐνθενπερ Hertleinius. Legebatur οὐκ ἐνθεν ὅθενπερ. || 4. ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα suspecta T. I. Halbertsmae. || 5. οἱ προστατεύουσιν suspecta Dindorfio inclusi. || 9. τῷ δέ, ἂν δέη scripsi secutus Meier. Opusc. 1, 165. Vulg. τῷ δ' ἂν δέη. Formam ἂν vituperavit Dindorfius, non ausus tamen tollere, ubi vel omnes libri habent, ut 3, 18. 4, 12, vel meliores. || 10. αὐτῆ μελέτη Dindorfius scribi volebat. || 11. ἀριστήσειαν Bisschopius Ann. cr. ad Anab. 27. Dind. Altera forma aliquoties intacta mansit, Hell. 1, 3, 21. 6, 1, 9. 10. 7, 1, 34. 2, 5. correctae in vitis libris infra 2, 1, 23. 4, 21. 4, 1, 10. utraque proba 7, 2, 11. || 11. ἦν δέ ποι (pro που ut 16.) δέη σιρ. Kappeyne van de Coppello Mnem. 3, 383. || οἰόνπερ γράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες suspecta Dindorfio. || πλέον Stobaeus. πλέον τι Frankius Philol. Suppl. 1, 439. πλεῖν ἢ τὰ πεντήκοντα Dindorf. ed. Lips. XVII. || 15. καὶ ἡ πολιτεία αὐτῆ A. R. Reliqui addunt ἐστὶν ἡ Περσῶν καὶ ἡ ἐπιμέλεια αὐτῆ. || 16. αἰσχρὸν δὲ ἔτι καὶ νῦν Hertlein. 221. Scripsi δὲ ἐστὶ cum A. R. Vulg. δὲ ἔτι καὶ.

cap. 3, 1. πλειόνων D. G. al. Cf. 6, 2, 25. || ἑόρακα Escor. || 4. προσῆγεν A. R. Scribebatur προσήγαγεν. Infra 6. παραφέρειν. 5, 2, 5 εἰ τι βρωτόν. πάντα ἱκανὰ προσήγον. || οὐκ A. R. Dind. Scribebatur οὐχί praeter consuetudinem responsi. || 5. γνώσει — ἀποκαθαίρει Dindorf., illud futuri magis proprium (6, 22), hoc non carens codicum indicis, ut 14. 16. 18. al. || 6. νεανικός Bisschop. 96. || 7. νῦν γὰρ τοῦτ' ἔχω, hoc enim nunc tantum habeo quod dem, Gabriel. || 10. ἐδεδίειν vel ἐδεδίη Dind. ed. Lips. XVII. ἐδεδοίκεσαν An. 3, 5, 18. 5, 6, 36. || ὠμνύετε libri meliores omnes. ὠμνυτε Dind., quod est An. 2, 5, 39. Hellenicae formae imperfectorum certiora exempla 6, 40. 3, 2, 1. 3, 12. 60. 7, 1, 26. 8, 1, 23. 5, 1. 28. An. 6, 6, 4. Hell. 5, 2, 43. 7, 3, 8. Comm. 1, 5, 6. 3, 4, 1. 9, 11. || 11. ἐντυχεῖν] ἐγχειροῖν Tillmanns Misc. cr. e Xen. (Cliv. 1862) 6. || Librorum plurimorum scripturam ὁπόταν ἦκοι — ἐπειδὴν δὲ πάνν σπονδάζοι, non magis veram quam quae est 18. 8, 1, 44, post Popponem, Bornemanum, Schmidium Quaest. (Stett. 1831) 5. tuitus est Schneiderus Plat. Civ. 412, d. || 14. διώξεις R. ut est 6, 3, 16. An. 1, 4, 6. ubi v. Krueg. Medium est 4, 1, 19. 3, 18. Ven. 12, 4. Al. διώξη, Dind. διώξει. || συμπαίκτηρας a libris commendari videtur. V. Lob. Phr. 240. Born. Cony. p. 220. Heiland. De dial. Xen. 7. || 15. ἐμῆλλησεν] Al. ἡμῆλλησεν. Illa vero forma aoristi cum cunctandi signi-

fictione coniuncta libris comprobatur 3, 1, 34. Hell. 3, 2, 10. 4, 1, 18. 5, 4, 65. 7, 4, 16. 26. Ag. 2, 6. || ἀγαθῶν ἰππέων vel ἀγαθῶς ἰππέων suspecta Halbertsmae. || 17. ἐν δὲ τούτῳ D. ἐν τούτῳ αὖ A. G. ἐν τ. οὖν ed. Lips. Engelm. ἐπὶ δὲ τούτῳ Weisk. Cob. V. L. 336. || εἴη κοιτῆς τις Schmidt. Quaest. 7. || 18. Priore loco πλέον D. R. Scripsi utrobique ut in locutione πλέον ἔχειν, v. 5, 9. 6, 26. 27.

cap. 4, 4. ἵππους διατοξ. ἢ διακ. οὖπω I. Pantazides Emendatt. in Xen. 2. || 8. εἰσῆκει καταμευνηκώς Curerius REq. 12, 4. || 9. Verba ὁ, τι βούλει ab A. G. ommissa defendit Bornem. An. 5, 6, 20. || 10. ὁπόσ' ἐθέλεις] libri optimi ὁπόσα θέλεις, ceteri ὁπόσα ἐθέλεις. Cf. 5, 5, 32. Comm. 2, 6, 27. || 12. ἔγωγε οὐκ οἶδ' Schwidopius Obs. in Hell. (Regim. 1839) 19, ut in iurandi formula. || 15. τὸν μὲν δὴ] τὸν μὲν οὖν G. Vid. Kuehn. Comm. 1, 2, 62. || 17. κράτιστον εἶναι importuna Dindorfio videntur ed. Lips. XVII. || ἐκέλευσε περιβαλομένους A. Cf. Hell. 4, 8, 18. Al. ἐκέλευε περιβαλλ. || 18. πασονδία Dind. Ag. 2, 19. Thes. St. 6, 162, c. πανονδία Cob. Mn. 10, 93. || ἀροῦζοντα, αὐτῶ ᾧ Pantazides 12. coll. 5, 5, 2. al. || 20. ἐλῶ Altorfini correctio videri potest, ut alia. Ceteri ἐλάσω, An. 7, 7, 55. in libris est ἐλάσοντας vel ἐλάσαντας. || 22. ἰσχυρῶς κατέχον e dittographia orta videntur. || 23. ὡς ἂν — στήσοιμενος quod cum D. R. legebatur tumentur Kruegerus Thuc. 5, 15. et Voemelius Dem. f. leg. 707. Cf. 6, 1. || πρὶν ἤ] Dind. πρὶν. Cf. Ag. 2, 4. || 27. τί δαί quispiam editioni meae Hutchins. adscripsit. || 28. ἰδοῦντι D. Iunt. al. Vulg. ἰδοῦντι. Illud vero ubique in aliquot libris est, Hell. 4, 5, 7. in optimo. Vid. Butt. gr. 1, 506. Dind. ed. Lips. XIV.

cap. 5, 2. κατεστραμμένος D. καταστρεψάμενος A. G. || 3. τὰ δὲ καὶ H. R. || ἀσθενώσιεν Weckherlinus. || 9. πλέον D. R. Stob. Vid. 3, 18. || ἐλπίζουσι A. G. R. || 11. Ad ἐπίσταμαι D. addit αὐτοὺς ἰδῶν. G. marg. αὐτὸς ἰδῶν. || 12. πολιτικῶ-

τατον κτῆμα A. G. R. || 14. καὶ δι' ἐκεῖνο Andr. Fred. v. d. Laar Obs. cr. in Plut. Dion. (Lugd. B. 1851) 65. || οἶομαι A. G. R. || παρεσκευασμένοι ἢ τε A. G. R. παρασκευασόμενοι τε D.

cap. 6, 1. ὡς οὐδένα ἂν λήσαντα vel λήσαντα optimi libri. ἂν cum futuro tumentur G. Herm. An 183, Baeuml. Mod. 359, Voem. Dem. f. leg. 707. ἂν λύσαντα Klotz. Devar. 2, 1, 154. ἂν λύσοντα Oppenrieder. Nibb. 1855. 71, 714 sqq., οὐδένα pluralem esse dicens. Cf. 4, 23. || 6. ἀθέμιτα, al. ἀθέμιστα. Illam formam de re probatam dicit Schenkelius Nibb. 83, 546. Comm. 1, 1, 9. ἀθέμιστα in Chrestomathia sua intactum reliquit. Hoc quidem 8, 8, 5. de persona dictum. || 8. ἀρξαμένους nunc placet Hertleinio. || 9. καταλύσεται libri, quorum nonnulli deteriores ἐνθύς post σου addunt. καταλήσεται G. L. Ianson. Nibb. 19. Suppl. 514. et De med. fut. passive usurpatis (Thorun. 1848) 15. coll. Dion. Comp. v. 57. Cobet. Mn. 3, 293. V. L. 117. Prius praefert Frankius Philol. Suppl. 1, 459. Cf. 6, 2, 37. || Κναξάρον. Al. Κναξάρεω cum opt. libris, Κναξάρον, Κναξάροι. || 10. πρὸ τῆς ἀπορίας del. Cob. N. 386. Hirschig. Ann. 94. || 11. οἶε δὴ docta manus Hutchinsonianae ascripsit. || 12. εἶπας Bissch. 31. Dind. Libri εἶπες, ut 7, 5, 55. In D. et edd. vett. verbum hic deest. || καὶ τούτων ὑπὲρ τῆς στρατιᾶς Muretus. καὶ τούτων [ὡσπερ καὶ] ὑπὲρ τ. στο. Dindorfius. Secutus ego sum libros E. H. R. In A. G. est ὡσπερ καὶ ὑπὲρ τῆς στρατηγίας, in D. M. πρὸ τῆς στρατείας. || 14. Post τέχνας Poppo addendum esse τί δ' ἄνευ τοῦ προθυμῶν ἔχειν e sectt. 13. 19. 26. colligit, || 16. εἶπεν] ἔφη libri meliores. ἔφη — ἔφη rarius, v. 2, 2, 13. De ἔφη aoristo quem dicunt v. Krueg. Anal. cr. 163. || Quod praebent G. μνησθῆναι τό σοι πῶς et A. μνησθῆναι ἔτι σοι πῶς, inde scribendum censeo μνησθῆναι τό ἐπὶ σοι, πῶς. Quod D. et marg. G. r. habet μνησθητι interpretatio infinitivi est, qui est post οὐκ ἀρκεί qualis Anab. 7, 2, 28. post οὐχ οἶόν

τε. Contraria intelliguntur 2, 4, 23. Hell. 5, 1, 21. An. 1, 6, 7, 5, 8, 1. || 18. οὐδὲν ὄφελος εἶναι quod post ὅτι Cobetus N. 433. deleri vult, est ea sententia e studio coniunctarum cum infinitivo particularum ὡς et ὅτι exempla corrigendi praepostero nata. || 19. ἐνετοί Dindorfius hic et An. 7, 6, 41, ubi Appiani verbum a Xenophonte usu alienum dicit Kuehnerus. || 20. τὸν πειθόμενον optimi omisso μέν, ut, 4, 5, 44. 5, 3, 32. 7, 1, 46. al. Etiam ubi vera oppositio est, praeter breviora quaedam enuntiata (2, 1, 9), particula omittitur: An. 3, 4, 7. Comm. 1, 3, 15. Hell. 3, 3, 1. Conv. 8, 1. Idemque libri particulam aliquoties negligunt, ut 2, 1, 9. 23. 5, 4, 23. 27. 5, 6. 35. 7, 4, 1. || 22. ἐν ἑκαστον A. ἐν δ' ἕκ. al. || εἶναι ἀγαθός del. Hirschig. Phil. 5, 293. coll. Comm. 1, 7, 2. 3. || ἄλλο ὅτιοῦν A. Vulg. ἀλλ' ὅτιοῦν. || πόσα σοι δεοί ἄν A. σε al. Vid. Comm. 3, 3, 10. Oec. 7, 20. 8, 9. An. 3, 4, 35. RLac. 11, 2. Hell. 2, 4, 16. || 23. βέλτιον A. G. R. β. ὄν D. al. || 26. πλέον R, deinde D. Stob., al. πλείον. Vid. Dind. ed. Lips. XVII. || τσαῶν δ' ἄν μάλλον Ellendt. Arrian. 6, 27, 11. Vid. 7, 5, 6. ann. ad Vect. 4, 32. Quod scripsi ἔργω ἄν rell. etiam Madvigius Bemerkungen etc. 19. comprobavit. || 27. οἷος ἄν ὦν Hertleinius. || 33. ὄν τοιοῦτ' ἔθει ἐθιοθέντες] Praepositionem malim abesse. Scholion illatum Dindorfio videtur ὄν τ. ἔθει, quum excidisset οὕτως, ed. Lips. XVIII. Comm. 2, 1, 28. De tmesi qui cogitarunt, exiguum suae sententiae adiumentum e Xenophontis exemplis petent 4, 1, 13. An. 7, 1, 11. 3, 16. 6, 30. Conv. 8, 17. ne certis illis quidem. || 34. Malim διελεγόμεθα. || 35. ἔφη post νῆ Δ' cum A. omisi. Quod idem et G. dant πάτερ sine ὦ recepissem, si e multis quae exstant exemplis praeter 8, 7, 17, ubi in iisdem est παῖδες, alia similiōra ac certiora suppetent. || ὑποδέξει seclitus Dindorfius relicto αὐτόν, v. ed. Lips. III, damnaverunt Cobetus N. 386. et Laarius Obs. in Plut. Dion. 65. || 36. δεῖ et alterum ἀπῆκε Dindorfio suspecta. δεῖ εἶναι

ensor Bornemannianae Halensis. || εὐχειροτάτους Stephanus, εὐχειροτάτους libri, εὐχειροτάτους Mehler. Conv. 70. Vid. 7, 5, 59. Lob. Parall. 1, 38sq. || 39. Revocavi optimorum librorum scripturam ἢ post ἀνθρώπους ponentium: si quas vel in minimis bestiis adhibebas machinas iis modo adversus homines uterere. καὶ πάνν ad μικροῖς referri etiam scriptura libri D. ἄς καὶ ἐπι τοῖς πάνν μικροῖς ἐμμηχανῶ θηρίοις iubet. || μετενέγκης cod. Gabr. || ἐξέσπεπαιδενντο Bornemannus. || φθάων ἔλκειν cum A. G. scripsi. Vulg. φθάνειν ἔλκων. || 40. μεθ' ἡμέραν δ' ἄπ. Hirschig. Ann. 102. coll. Comm. 3, 11, 8. || εὐρισκον A. G. R. Vulg. ἀνεύρ. Dind. ἀνήρισκον, qui aliter iudicare videtur ann. ad Comm. 1. c. || ἀποφύγειν A. R. Vulgo ἀποφύγοι. || 41. εἴ τις λιποῖς ἄν etiam Schaefferus App. Dem. 1, 341. οὐκ οἶδ' ἄν ἔγωγε εἴ τις λιποῖς τ. π. Cobetus N. 587. Cf. 5, 4, 12. εἴ τις λιποῖο ἄν Pantazides Em. 4. εἴ τις λιποῖο ἄν Hertleinius. Pronominis pluralis etiam in generalibus quas vocant sententiis nonnunquam invenitur, Hell. 7, 5, 3. 1, 7, 6. 2, 4, 48. 4, 8, 4. 6, 4, 27. Vect. 1, 6. || 43. οἱ πολέμιοι ἐπιφανεῖν, ὅπως χορή, deinde deleto οἱ πολέμιοι ser. φανεῖν R. B. Hirschig. Misc. phil. nov. ser. 2, 64. || πάντα om. A. G. || ἄλλος τε postulavit etiam Io. Bakius Schol. hypomn. 2, 216. || 45. G. Hermannus ad αὐτοῖς haec annotavit: , quia oppositio haec esse debebat, ἐπιθυμήσαντες δὲ κύριοι εἶναι πάντων, τὰ ἑτέρων πολυπραγμονήσαντες, διὰ ταῦτα. ad ἀπέτυχον: tantumdem ac si dixisset ὦν τε ἐπεθύμησαν ἀπέτυχον καὶ ὦν εἶχον' collato μὴ τυχεῖν Eur. Hippol. 328. Quam interpretationem Bornemannus ad Comm. 3, 6, 7. repetiit, addito , i. e. καὶ ἂ εἶχον ἀπέβαλον. || πολλοὶ δὲ ἦδη Curer. Hipp. 1, 5.

LIB. II.

cap. 1, 5. οὐ φασιν ἐψεσθαι Bissch. Ann. Anab. 4. || οὐ πλείον διακοσίων A. D. G. pr. οὐ μείον δ. D. G. s. v. al. m. Quae sequuntur opposita

sunt. || 6. Vulg. *πλείον*, D. *πλέον*, Frank. Phil. Suppl. 1, 439. *πλείν*. || *τρίτον μέρος*] D. *τὸ τρ. μ.* Articulum non magis recte hic addi quam Plut. Brut. 30. docuit Sintenis ZAW. 1834, 391. Additur vero 6, 3, 2. || 7. *συμβουλευσόμεθα* A. G. ut 5, 3, 22. Al. *βουλ.* Sublatae eiusdem praepositionis exempla 3, 2, 28, 5, 4, 17, 6, 1, 31. 8, 3, 7, 4, 27. || 9. ut in cod. Gabr. est *εἰ σὺ εἶπν, ὡς τάχιςτ' ἂν ὄπλα ποιήμην*, ita (*ποιούμην* credo) legendum censet Bothius ZAW. 1842, 164. Quod Wunderus Misc. Soph. 15. *ποιούμην* defendit, nisi *εἰ σὺ ἦν* scribatur, Hermannus Nibb. 38, 414. scripturam e duplici recensione (*εἰ ἔχοιμι — ποιούμην, εἰ σὺ ἦν — ἐποιοούμην*) ortam putat. || *καλεῖσθαι* esse qui vocaris, cf. Hell. 5, 1, 10. Oec. 4, 6. || *μέν* post *θώραξ* om. A. ac saepius deest in brevioribus enuntiatis, 3, 1, 34. 5, 5, 6. Hell. 4, 4, 3. 5, 4. An. 4, 8, 9. || *παρασκευάση* A. Vid. s. sq. || *μήτε φεύγειν* A. *μήτε μένειν* vulg. || 11. *τῇ ψυχῇ* A. *τὴν ψυχὴν* G. K. M. Vulg. *ταῖς ψυχαῖς*. Cf. 13. An. 1, 7, 8. 6, 3, 17. Hell. 3, 4, 20. || Magis librorum optimorum vestigiis quam sententiae necessitate ductus nescio an scriptum olim fuisse dicam *σώματα ἔχοντες ἀνδρῶν ἔχετε οὐ μεμπτά, οὐ μεμπτά δ' ὄπλα ἔσται αὐτοῖς*. Similiter emendantur loci 25. 7, 5, 25. 8, 1, 5. Conv. 4, 15. RLac. 11, 8. Opposita τὰ ὑπηρετικά ὄπλα 18. ὄπλον δουλικώτατον 7, 4, 15. || 13. *μεϊζόνως* A. Comm. 3, 10, 10. *πλείονος τιμᾶ*. Adverbia plerumque dubia, *μεγάλως ὠφελεῖν* 26. *ζημιούσιν* RLac. 4, 6. *μεϊζόνως* An. 6, 1, 20. (Ven. 13, 3). *μεϊστόως τιμῆσαι* Oec. 21, 10. || *πάντως* suspectum. || 14. *καταθεῖς τὰ ὄπλα εἰς τὸ μέσον* vulg. A. G. ultima verba non habent. || 15. *βούλεσθε* D. Ceteri *βούλοισθε* et post *ἔχομεν* addunt *καὶ εἰ τι χειρόνες ἡμῶν ἔσται*. || 16. *ὡς ἡμῖν* A. G. *ὡσπερ ἡμῖν* vulg. || *ὑμῶν* post *ἡμεῖς* om. A. || 17. *πλήν* εἰ A. || 23. *προῖφαινε* A. G. || 24. *αἰ ἂν φαίνωνται* Dindorfius. || 25. Vulg. *τῇ τάξει ἐκάστη ἢ δὲ τάξις*. Secutus sum libros optimos et usum scriptoris. Bornemannus legendum suspicatur

τ. τ. ἐκάστη· ἐκάστη δ' ἢ τάξις coll. 6, 3, 21.

cap. 2, 1. *οἱ ἐταῖροι* vulg. ut 5. 10. Libri *οἱ ἕτεροι*: qui non sunt quales nos sumus vere optimates. || 2. *οὐπως* Bloomf. Thuc. 5, 15. || *ἐγένοντο* A. G. pr. *ἐγένετο* al. Sunt fere apud Xenophontem neutrius pluralis cum plurali numero verbi coniuncti exempla quinquaginta tria, incertioris alia fidei, alia certissima. Hic librorum fides, verbi sedes, sequens numerus, distributionis notio pluralem tuentur. || *τρία καὶ* A. G. *τρία ἢ καὶ* G. m. 2. Vat. || 4. *ἔλαβεν μετ' ἐμὲ δεύτερος· ὡς δ' ὁ τρίτος ἔλαβεν καὶ ἔδοξεν αὐτὸν μεῖζον ἑαυτοῦ λαβεῖν, καταβάλλει* D. al. Vid. Dind. || 5. Idem commendatam a se scripturam *εἰλήφει, ὅσον δ' ἐτι αὐτῶ λοιπὸν ἦν ἐμβάπτεσθαι* non retinuit. || *ἀνέστρεψεν* A. G. ut 4, 2, 25. || 7. *ὁ νεανίας ἐκεῖνος* ut supervacuum illatum Dindorfio videtur. || *πάντες* post *ἄνδρες* (an *ἄνδρες*?) omisi cum A. || 9. *συνέτροχον* A. G. pr. *συνέτροχεν* D. || 11. *εἶπε, τί γὰρ* A. G. *εἶπεν, ἢ γὰρ* al. || *ἀληθῶς* A. G. pr. Quod adverbium nescio an non sit Xenophontium. Vid. 5, 5, 5. An. 4, 7, 7. || 13. *ὁ ταξίαρχος* inclusit Bornemannus. || Verba *ὡσπερ — ἄγειν* Dindorfius ed. Lips. III. Ox. XII. languida dicit perverseque interposita. || 14. *κλιόντας καθίζοντος* Cob. N. 643. Dind. Lips. XIII. Noluit, ut Schneidero videtur, Xenophon participia praesentis coniungere. || 15. *πίθχ* Bissch. 10. || 16. *ταῦτα μὲν δὴ τοιαῦτα* [*ἐλέγοντο*] Hertleinus. || 20. Vulg. *αἰσχρὸν (ὄν) (τὸ) ἀντιλέγειν μὴ οὐχί*. Quod scripsi neque libri prorsus respuunt et Bornemannus Dindorfiusque (XIX) suaserunt. Est vero illa structura saepe abolita vel obscurata. || 21. *τεύξοιντο* D. G. s. v. || *τὴν ψῆφον*] *ψῆφον* D. 1, 3, 17. articulum non minus omittunt libri optimi. || 22. Quod post *Μα Δί', ἔφη* vulgo est *οὐ μὲν δὴ* om. A. G. *αὐτὸν μεῖον*] Illud cum reliquis A, hoc Schneiderrus praebuit. *πάνν προῶς αἰεὶ ἐὰ τὸν βουλούμενον πλέον ἔχειν* D. G. corr. *ὄντινῶν* Dindorfius scribi vult ed. Lips. XVIII. || 23. *ἐξαιρετέους* Ste-

phanus. Vulgatum *ἐξαιρέτους* defendit Mehlhorn. Hal. Suppl. 1833. 110, 878. || 25. *ζημιούν τοὺς κοινῶνας* Hertleinius. Sequitur *κοινωνοί*. || 26. *οὕτω καὶ ἐν πάντων ἀνθρώπων* scripsi cum edd. vett. *ἀνθρώπους ἐκ π. ἀνθρ.* libri meliores, Hertl. *ἀνθρώπους ἐκ πάντων* Dind. || 28. *ἀλλ' ἢ* om. A. G. s. v. || *περιάγη* D. *περιάγει* Cob. N. 653. Dind. *περιάγει* vulgatum, quocum conferri potest ἦγε 7, 2, 29.

cap. 3, 1. *τάγαθὰ διδόναι* Laar. 65. || 2. *ἦν μὲν ἡμεῖς — δήλον ὅτι* del. Rich. Schneider. Quaest. Xen. (Bonn. 1860) 38. *λέγειν καὶ προνοεῖν* Hermannus. || 8. Libri meliores Dindorfio ed. Oxon. XII. tale quid prodere videntur: *ὁμοία τε τροφῇ πάντας ἡμῶς χρωμένους καὶ ταῦτα πάντα ἀσκοῦντας ὁμοίας σννοσιας πάντας ἀξιουμένους*. || 9. *ἐπίστανται τὴν μάχην* A. || 10. *πράττειν* ante *ἠναγκαζομένην* del. Dindorfius Comm. 4, 5, 4. || 12. *εὐθυμῶς* displicet Schneidero, e margine illatum videtur Dindorfio. || *ἦδιον* ante *διδόντα* μάλλον om. A. G. non minus suspectum quam *μάλλον* 5, 5, 4. aequo intervallo alteri postpositum, certius 2, 4, 10. || 13. *ταῦτα* om. G. A. || *κρείσσω* ὦν A. G. Unde participium tuitus sum positum ut Comm. 2, 3, 9. *εἰ κύνων σοι ἦν ἐπὶ προβάτοις ἐπιτήδειος ὦν*. Cf. Finckh. ASchZ. 1829, 891. || 16. *συναγορευόντων* δὲ *ἔδοξε* A. || 17. *ὁ Κύρος* post *δειπνον* om. A. et *ποτὲ* post *ὄλην* cum G. || *τοὺς ἡμίσεις* cod. Gabr. || 18. *ἔστιν οἱ* rarius, sed certum. Hertleinius, qui *ἔστιν οὗ* coniecit scribendum, in libello ad Anabasin explicandam composito (1858) p. 10. *εἰδὼν οἱ* scribi mavult, quod deteriores habent An. 6, 2, 6, *ἔστιν οἱ* optimi; Xenophonteorumque exemplorum numerum Cobetus Mn. 7, 397. N. 749. emendatione loci RAth. 3, 12. auxit. *ἔστιν οἱ* h. l. etiam in cod. Gabr. est. || *παιδιᾶ* D. G. ut 20. *παιγία* A. Suid. || 19. *τούτοις* δὲ *ἡσθεῖς* D. Curer. REq. 11, 12. coll. 1, 3, 2. || 21. *ἐπὶ τὸ ἀριστέρον* D. G. Voces dubiae. || *ιόντων* imperativum dixit esse Hermannus, delevit Breitenbachius. *παραγγείλας αὐτῷ εἰς*

ἕνα ἰόντων, οὕτως εἰσήγε Finckh. SchZ. 1829, 642. || *εἰσάγων* Pantazides Em. Xen. 7. || *ταῦτ' οὖν* A. G. || 22. *πάντως (πάντη) ταῦτά* vel *ταῦτα* ταῦτα M. Schmidtus Philol. 8, 424. Vulg. *πάντα ταῦτα*. || 23. *τὴν εὐωχίαν* A. G. omissio *καί*. || 24. *μήτι γε ἐν μιᾷ γε ἡμέρᾳ* D. *ἤτι γ' ἔφη μιᾷ ἡμέρᾳ* A. G. *μήτοι* E. Ego malim *μήτοι ἐν μιᾷ γε ἡμέρᾳ*. Quamquam neque geminatum *γέ* neque omissum *ἐν* omnino me offendit. *μήτι* praecedenti negationi adiectum 4, 27. 28.

cap. 4, 1. *ὅπως ἂν προσίοις* A. G. || 4. *δωδεκαδόχας* D. Guil. Dind. Thes. St. 2. 1814, c. Vid. 3, 3, 11. || 7. *ἔξ ὅτου* D. Sed v. 6, 1, 46. || 10. *ἔργων* del. Bissch. Ad An. 17. || 11. Recepi cum Schneidero et Dindorfio scripturam codicis A, nisi quod in hoc est *ὄρῶν*. Vulgabatur *πρὸς μὲν οὖν σὲ πάντα ὄρῶν, ὃν αἰσθάνομαι πολλά δαπανῶντα, ἄτοπὸν μοι δοκεῖ εἶναι σκοπεῖν κτέ.* || 12. Articulum ante *στοάτευμα* Schneiderus adiecit, cf. 14. 22. || *ἦ νῦν* A. G. *ἦ λυσιτελεῖ* D. *νῦν ἐν τῷ παρόντι* Conv. 8, 4. infra 5, 4, 30. *ἐν τῷ παρόντι* νῦν 3, 1, 29. || 13. *ἐγὼ γὰρ τοῦτο οἶδα* A. G pr. || *τοῦ μή* effectum significans post verba negantia ubique videndum num in *τὸ μή* vel etiam solum *μή* mutari debeat. Sed v. 3, 3, 31. *ἐν ἀσφαλεῖ εἰσι τοῦ μηδὲν παθεῖν*. Frank. De partt. neg. 2, 17. || 15. *ἀπαράσκειοι* Dindorfius ut ubique. || 17. *ἂν ἴοις* etiam Pflugk. Sched. cr. (Gedan. 1835) 21. Eadem forma primae in melioribus 5, 5, 1, quam Dindorfius ed. Lips. XI. in *ιοίην* mutari vult, ut est Conv. 4, 16. || 18. *εὐθύς ἐθύετο* A. G. || Vulg. *Ἄρου. ἰέναι καλά*. Quorum illud librorum auctoritate, hoc consuetudine Xenophonteae damnatur. Dici enim solet *τὰ ἱερά καλά ἐστίν* et *γίγνεται τὰ ἱερά*. Locus Anab. 2, 2, 3. videri quidem possit *ἰέναι* tueri, sed usum dicendi confirmat: *θυομένα οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά — καλά ἦν τὰ ἱερά ἦν*. Dubia igitur An. 6, 4, 9. 13. 22. 5, 2, 7, 2, 17. certius 6, 5, 8. Vid. Cob. Mn. 6, 292. N. 386. Dind. ed. Lips. IV sq., qui locum An. 7, 8, 21.

comparat ἀκούσας, ὅτι πάλιν ἐπ' αὐ-
τὸν τεθυμένος εἶη. || 19. Libri ἐπι-
πτάμενος. Dindorfius ἐπιπτόμενος.
|| 22. Κναξάρον Bisschopius 89, qui
υπήκοος semper adiectivum fuisse
ideoque genitivum requirere dicit
corrigitque An. 7, 7, 29. Hell. 4, 1,
36. Cyr. 5, 5, 27. 33. Quam senten-
tiam neque natura rei fert neque
usus scriptoris commendat. || 23. τὸ
μη οὐρανὸν Dindorf. ed. Lips. XVIII sq.
Libri τοῦ μη οὐρανὸν. || 27. De vocabulo
μάσσων v. ann. RLac. 12, 5. Cob.
Mn. 7, 315. N. 723. Heiland. Dial. 9.
|| 31. ἐκῶν οἴσεις Pantazides 10. ἔχων
ἰῆς margini Hutchinsonianae ad-
scriptum. || 32. Ἀρμενίων τῶ D. G.
s. v. unde Ἀρμ. τῶ scripserunt. Cf.
An. 1, 2, 27. ἦν που ἐντυγχάνωσιν.

LIB. III.

cap. 1, 1. ἀρξάμενος Weckherlinus.
|| 2. συναπέπευπε D. pr. Dind. Vulg.
συνέπευπε. 4. χορήματα σὺν αὐτοῖς
ἀγόμενα. || 8. ἀκούσεις D. ἀκούσει
Dindorfius. Non magis tulit eius-
modi aoristum Comm. 1. 2, 37; tulit
vero infra 30. 7, 5, 82. An. 1, 3, 14.
5, 6, 21. Hell. 5, 1, 18. || 9. ἐροῦντος
τούτου ἔνεκα coniungit Pantazides
11. || 10. τῶ τε ἐμῆς A. G. Vulg. τῶ
τῆς ἐμῆς. || ὅποι Dindorf. ὅπου libri.
|| 18. τῆς πρὸ τούτου vel τοῦ ἀφρο-
σύνης Gabr. || 19. ἢ ἀποβιάσασθαι C.
D. || πρόσωθεν etiam Gabr. || 20. τὸ
γνώναι scriptura et libris et usu sen-
tentiaque vindicata. τοῦ γνώναι de-
fendunt Haasius RLac. 158. Bern-
hardy Synt. 357. || 21. οὐκέτι ἡμπέ-
δου Cobetus V. L. 120. οὐκέτ' vel
οὐκ ἡμπέδου Dindorfius. Libri οὐκ
ἐξημπέδου. || 25. δουλείας ut libra-
riorum commentum Dindorfius se-
cludit. || 28. Alterum παρὰ post ἔφη,
quod Bernhardy Synt. 285. in suspi-
cionem vocavit, tuitus etiam est
Sommerus SchZ. 1833, 1059. || 29.
εἰ μὴ βασιλεύσει D. Vulg. εἰ μὴ βασι-
λεύς εἶη. || 30. καινῆς γενομένης ἀρχῆς
D. || ζημιώσεις vel ζημιώση Weckher-
linus, vid. 8. || ἐδυνάσθη Bissch. 36.
Cob. N. 390. Formae ἐδυνήθη ex-
empla non pauca, ut 5, 1, 11. 4, 31.
An 3, 1, 35. Formas ab ἠ incipien-
tes recentioris Atticismi proprias

censet Kuehnerus Comm. 1, 4, 14. ||
|| 31. πάντ' ἂν αὐτῶ R. Schneid.
Quaest. 35. || 34. Scripturam ZAW.
1838, 1113. propositam τάλαντων,
ᾧν ἔφερες, δασμόν διπλάσιον vel po-
tius cum Paris. B. ὃν ἔφερες δασμόν
Bornemanno vol. 2. p. XIII. proba-
tam ipse Hertleinius Obs. in H. gr.
3, 26. et in editione reprobavit, coll.
Hell. 5, 3, 21. Thuc. 2, 23. 3, 1. || 37.
Gallius quum in Parisinis πώποτε
deesse dicat, malim μὴ φυγόντος
scribi. || 38. οὔτοσί om. A. || ἀνθρω-
ποι Dindorfius. || κατακτείνουσι in
libris est. ἀποκτείνουσι Bisscho-
pius 29. κατακτείνουσι Cobetus Mn.
6, 297. N. 391. Dindorfius Anab. ed.
4. Lips. XX. Hertleinius ed. 2. p.
222. Verbi κατακτείνειν exempla in
Cyropaedia haud pauca, certa qui-
dem praesentis octo. Alterum ex-
emplum verbi κατακτείνειν v. Hier.
6, 14. || τοῦτο ποιῆν vulg. τοῦτον π.
Schneiderus.

cap. 2, 1. φρούριον post τειχίσεις
om. A. G. || λῆζονται Dindorfius.
ἐδείκνυ id et Bissch. 58. V. ann. 1, 3,
10. || 2. Κῆρος ἀκούσας ἦσθη Dind.
ed. Lips. XX. || 6. ἀλλήλους Schnei-
der. et Abresch. Cattier. Gazophyl.
16. Libri ἀλλήλοις. || 8. δέξονται B.
Dindorfius, qui ann. 8, 1, 5. post οὐ
μὴ coniunctivi praesentis aut aoristi
usum ne apud Xenophontem qui-
dem ferendum dicit. Futurum est
7, 3, 12 dub. 8, 1, 5; aor. 1. a. An. 7,
3, 26. 4, 8, 13. (pass. 5, 1, 17); aor. 2.
6, 2, 4. Hell. 4, 2, 3. || 12. ἀπελάσειν,
A. G. corr., s. 16. ἀπελάσαι. || 15. ἀν-
θρωποι Dindorfius. || σεσωσμένοι
librorum scripturam etiam Dindorf-
ius retinuit hic et 5, 4, 11, quam-
quam σ litteram Xenophonti eximen-
dam censet ed. Ox. X. Lips. IX. Comm.
3, 5, 25. Thes. St. 7. 1702 sq. || 16. De
verbo ἀναπεφῆγαμεν v. R. B. Hir-
schig. Misc. phil. nov. ser. 2, 82. Post
ἀποδιδόντες autem quae exiguae
fidei libri habent ἃ (ᾧ Ald. οἷ Muret.)
καὶ ἀποδιδόντες οὐδὲν ἄξιον οὐδέ
οὕτως πρὸς εὐεργέτην καταλαμβάνο-
μεθα τοσοῦτον ποιῶντες editioni-
bus eximi coepta sunt. || 17. ἐπειδὴ
Fischerus. Vulg. ἐπεὶ vel ἐπεὶ δέ. ||
19. ἀργῆν A. D. G. || 20. ὠφελήσεσθαι

D. H. Quae forma nisi Oec. 2, 8. Ven. 12, 1. atque etiam Comm. 1, 6, 14. non magnam a libris habens commendationem etiam ubi exigua est, ut h. l. Comm. 3, 3, 15. 7, 9, 11, 3, aut nulla, ut Comm. 2, 7, 8, a Cobeto et Dindorfio restituitur. || ἀσφαλῶς νεμεῖν R. Schneid. Quaest. Xen. 35. || 21. εἰεν librorum in hac forma tolerabile. Al. εἶη. || 23. ἐπισυμμαχίαν A. G. || 26. συνέφασάν οἱ libri. || 29. δῶ ἀντῶ Weckherlinus coll. 2, 2, 18. 4, 19. 4, 1, 4. || 30. σύμφορον δοκοίη A. G. Quo cum optativo post imperativum posito conferri possunt 1, 4, 14. 4, 1, 12. 2, 26. 8, 2, 16. non eiusdem quidem omnia generis.

cap. 3, 1. κατασκευάσας Fischerus, libri παρασκ. De verbo παρασκευάζειν v. L. Herbst. De pugna ap. Arginusas 87 sq. || 4. ὁ Ἀρμένιος καὶ D. Quod nisi legatur, ὁ Ἀρμένιος delendum censet Pantazides 37. || 6. ἀν ἀντῶ Iacobs. Add. anim. in Athen. 355. Bisschop. Ann. ad Anab. 3. || 10. καὶ τούτων δὲ ἔνεκα A. G. Vulgata καὶ τῶνδε ἔνεκα auget numerum locorum, in quibus ὅδε ad praecedentia referri dicitur. Qui aut dubii sunt et parum emendati, 8, 3, 12. Comm. 1, 7, 5. An. 2, 3, 1. aut non satis recte explicati, 35. 2, 2, 3. An. 3, 1, 13. aut magis praesentia quam antegressa significant, 5, 2, 23. 7, 2, 22. 8, 7, 22. || 11. ἔταξεν Dindorf. ed. Lips. XX. || 12. ἐπεδείκνυ Bissch. 58. Dind. || 18. Vocabula χώρα et γῆ delet Bisschopius Ann. cr. ad Anab. 23. Imprimis χώρα in eorum numero vocabulorum est, quae Batavi quidam mirifice insectantur. Intactum mansit An. 4, 8, 22. Hell. 5, 4, 38. 62. Ac Bisschopius quidem l. c. et 59. illud vocabulum quindecim Cyropaediae, Anabasis, Hellenicorum locis expunxit, ad quos Kiehlus Mn. 1, 206. 304. septem alios addidit. Vid. Cob. N. 308. || 19. πολὺν ἂν μᾶλλον inclusit Dindorfius. μεῖζω. πολὺν γὰρ μᾶλλον, ὃ καὶ ὁ πατήρ Hertleinius secundum D. adiecto e Popponis sententia pronomine. μεῖζω. ὃ καὶ ὁ π. Breitenbachius. || 35. ταῦτα ἐπιστ. κ. ueμ. καὶ ἀκηκούτας καὶ ἀκούοντας

Xenophontis Cyrop.

διὰ τέλους (αὐτοῦ δηλ. τοῦ νῦν αἰσχυρομένου παρανεῖν) ὥστε κτέ. Pantazides Em. 40. || 37. ἄνθρωποι Dindorfius. || τοῦ ὑπομνήσοντος δέονται D. δύναντ' ἂν A. G. Utrumque modum praefert Baeuml. Disp. de part. ἂν cum ei et opt. constructa (Heilbronn. 1835) 16. coll. 4, 2, 37. || 41. πρωτοστατῶν Dindorfius. Libri προστατῶν. Verior lectio cum varietate 6, 3, 27. Hell. 2, 4, 16. Hipp. 2, 6; sine varietate infra 57. 6, 3, 24. 7, 1, 15. RLac. 11, 5. restituenda ut hic ita Hipp. 2, 2. || 42. μηδὲ A. μηδ' ἐν al. || 45. ταῦτα delendum videtur interpreti Engelmanniano. || 47. δεήσει, ἐν Schneiderus. Libri δεήσειεν. || 53. Quod pro μάθησιν libri optimi habent μάχην amicus defunctus, Ioannes Goerlitz Vitebergensis, mutari in διδασχὴν volebat. || 57. θάττον Zeunius. Libri ἐπεὶ vel ἐτι θ. || φιλονείκως Dindorfius. Libri φιλονείκως. || 59. φαιδροὶ τε A. G. φαιδροὶ τε πεπαιδευμένοι καὶ παρορῶντες Guil. Straubius Ann. Lips. Suppl. 5, 3, 466. De qua vocis τέ traiectione deque loci sententia v. Bornem. XIV. || 60. προσεμίγνυε D corr. G r. προσεμίγνον A. G. vulg. προσεμίγνυ Dind. || 65. ἐξ ἀμφοτέρων et a Persis et a Medis. Inclusit Breitenbachius, praepositionem Hertleinius et Dindorfius. Finckhius SchZ. 1829, 642: Stragem edebant et equi et equites, coll. 7, 1, 31. || 66. πρὸς Dindorfius inclusit. διακόπτειν de perrupta acie et impressione facta Hell. 7, 5, 23. 24. An. 1, 8, 10. Simile εἰ βίασαντο εἶσω sect. 69. || 69. extr. καὶ φείδεσθαι Dindorfio scribendum videbatur. καὶ τάττεσθαι Pantazidae Em. 17.

LIB. IV.

cap. 1, 2. καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ D. Quod praefert Dindorfius Comm. 4, 5, 11, dissentiens a Bornemann 2, 3, 6. || 3. παρ' ἄλλων D. G. corr. || 7. εἰπῶν δὲ Zeunius, al. εἰπῶν τε vel εἰπῶν. || καὶ συγγενόμενος ἐκείνῳ, κοινῇ, ὡς εἰκός, κατιδῶν τάκεϊ Pantazides 27, de συγγενόμενος, quod in optimis est, coll. An. 7, 5, 16. de κατιδῶν Cyr. 3, 2, 27. || 11.

οὔτοι αὐτῶν A. G. || 14. εὖ ἀνθρώπων A. G. || πολὺ μάλιστα A. D. πολὺ μᾶλλον vulg. || 16. ἀναγκάσομεν Weckherlinus. Vid. Ditsfurt. Chrestom. Xen. 195. In libris ἀναγκάσομεν est vel ἀναγκάσοιμεν. Cf. 1, 3, 18. 4, 2, 39. || 18. ἐθέλοισι, ἐφη Poppo. Vulg. ἐθέλοισιν ἤ. G. corr. ἐθέλοισι. || 23. ἐξήλθον maluit scribi interpres Engelmannianus. || ἐφης dubia forma. ἐφηρσα poscit Dindorfius ed. Lips. XII.

cap. 2, 1. εὐίπποι Fischerus. Vulg. ἐφιπποι. || 3. νῦν καιρὸς εἶναι Hirschig. Philol. 5, 302. καιρόν pro καλόν optimi libri Hell. 3, 4, 23. (Ag. 1, 31) habent. || 6. αὔριον. ἔωθεν εἰ scribi etiam voluit Straubius Ann. Lips. Suppl. 5, 3, 467, improbavit Bornemannus XIV. || προτέραν optimi, quod praefert etiam Lobeckius Pathol. gr. serm. 1, 409. Alii προτεραιάν, quod Lud. Herbstius in libello de Cobeti emendationibus Thucydideis scripto 35. interpretatur die jüngst vergangene Nacht. || προελθόντες Zeunius. προσελθόντες A. G. πορευθέντες D. || 13. ἀναμένεις Dindorfius. Vulg. ἀναμένεις. || φατέ] ἐφατε A. G. apud Gailium B. tantum. Eadem varietas est An. 7, 7, 18. || 17. τινα Zeunius. Vulg. τινάς. || 21. ὡς πρὸς συμμάχους optimi, ὡς συμμάχους Iuntina. Quod Dindorfio et Hertleinio placet. Praepositio repetitur in appositione, ut 3, 1, 28; in comparatione autem, ubi res comparata praecedit, altero loco omittitur, 1, 6, 4, 8, 2, 12. 7, 16, rarius repetitur, 8, 5, 14; ubi sequitur comparatio, bis ponitur. Quamquam Anab. 3, 3, 2. in melioribus est λέξατε πρὸς με ὡς φίλον. Cf. Cob. N. 164. || κατὰ ante τὸ καρτερόν inserit G. corr. κατὰ τὸ καρτερόν ἐμβalόντες Ditsfurt. Chrest. 195. || ἀποδεδρακότων καὶ εὐρημένων idem 196. et Laar. Obs. in Plut. Dion. 65. || 23. ἢ ἂν τι δέωμαι ὡς χροῶμαι A. G. Quod etiam Dindorfius scripsit ὡς incluso. || 28. φάος in melioribus. Cuius formae solutae usus de sententia Porsoni a Dindorfio ed. Lips. XIII. Comm. ed. Ox. XI. et ad 4, 3, 3. exposita supra

9. 26. Oec. 9, 3. genitivo conceditur. || ἀμαρτητεῖ A. G. ἀμαρτή vel ἀμαρτή hic et An. 4, 2, 15. postulabat Dindorfius An. Ox. XVII. Cyr. Lips. XVI. || 29. ut 27. libri τοὺς ἰππεῖς habent, 32. τοὺς ἰππέας. V. Comm. de vit. et ser. Xen. 12. || 31. χῶρα del. Bissch. 23. || 32. στερηθήσεσθαι a librariis illatum esse negat Frankius Phil. Suppl. 1, 460. || περιέστασαν Fischerus Weller. 2, 450. Vulg. περιέστασαν. || 36. Quod antea legebatur δυοῖν μηνῶν e libris correctum est, idemque δυοῖν μηνῶν est An. 7, 5, 9. at δύο μηνῶν 7, 6, 1. Comm. 2, 5, 2. aut δύο μῶν scribendum est aut δυοῖν μηνῶν, quod est Vect. 3, 10. || 37. ἄγετέ νυν Dind., libri ἄγετε νυν. || μαλακοῦ A. G. pr. Al. ἀγαθοῦ. Schneid. ἀγαθοῦ δέ τις ἢ μαλακοῦ coll. 7, 2, 28. Tu confer Hell. 6, 1, 15. ἐκ τῶν πόγων καὶ τὰ μαλακὰ γίγνεται. || παρασκευασμένα ἢ G. corr. παρεσκ. ἢ Iunt. παρασκευασθηῖναι A. G. pr. Exemplum ὅπως infinitivo iuncti Xenophontea incerta Hell. 6, 2, 32. Oec. 7, 29. nolim hoc augere. || 38. γινώσκω μὲν, ὅτι νῦν ἔστιν A. Hoc quoque ἔστιν, quod etiam G. corr. habet, scripsi pro vulgato ἔξεστιν. || οὐδ' ἂν νῦν τὴν εὐωχίαν A. G. pr. satis probabiliter. || 39. ἀντιοῦται A. G. pr. Idem verbum optimum liber praebet Hell. 1, 6, 12. Reprobat eas formas Dindorfius 6, 3, 13. || 40. πλημονῆς πον A. ap. Dind. Vulg. πλ. πον. || 41. ἐμπίπλασθαι A. G. corr. quod scripsi Suidam v. Πίμπλαται et Lobeckium Phryn. 96. secutus contra Cobeti praecceptum N. L. 141. Al. ἐμπίπλασθαι. Alterum μ in imperfecto est 1, 4, 4, 4, 5, 7. Vid. 8, 1, 27. 3, 35. || 46. Ad ἄσιτοι addendum esse καὶ ἄποτοι videtur Cobeto Mnem. 8, 244. coll. 7, 5, 53. 8, 1, 43. || δοκοῦμεν ποιῆν e libro H. et m. Vict. recepit iterum Dindorfius, ego δοκοῖμεν e Chisiano. Ceteri δοκοῖμεν.

cap. 3, 3. Vulgatam ὅπον ἐμελλεν ἂν ἐξακούεσθαι τὰ λεγόμενα Weckherlinus ita correxit: ὅπον ἂν ἐμελλον ἐξακούεσθαι, Cobetus N. 9: ὅπον αὐτοῦ ἐμελλον ἐξακούεσθαι. Quod scripsi est in A, nisi quod is

ἐμῆλλεν et βουλόμενα habet. || 5. ἡ ἀκοντισιάς om. A. G. seclisit Hertleinius. || κατακαίνειν Dindorfius. Libri κατακαίνειν vel ἀποκτείνειν. || ἐμπεφυκότων Gebhardt. Emendat. Herodott. 5, 8. || 8. ἀλλὰ σκενώμεθα Pantaz. 16. ἄγ' οὖν σκ. Hertl. 222. || 13. Libri οὐκοῦν. Dindorfius οὐκονν. Hermannus οὐκοῦν οὐ. || 19. τῶν ἐν ἀνθρώποις — πολλῶν δὲ — ὅπως χοῦ ἀπολαύειν Hirschig. Phil. 5, 312. || 21. προσεῶρα τε — πολλὰ μὲν γάρ id. 309. Quorum illud probabilius propter sequens activum, quamquam Xenophon etiam medio usus esse reperitur, quam hoc, quum ne in anaphora quidem omissae particulae exempla desint. Vid. 6, 2, 14. Kuehn. Comm. 1, 1, 1. Hertl. An. 3, 1, 23. Ceterum cf. 4, 3. διήκονέ τε ex διηκόνετο factum a Schneidero.

cap. 4, 1. κατέκανον Dindorfius, ut idem 6. pro κατακαίνετε, Zeunius 7. pro κατακαινούμεν. Vulg. κατέκαινον vel κατέκαιον. || 2. Quod in deterioribus est σῶοι εἶεν, inde ut Dindorfius An. IX. ita Cobetus Mn. 9, 394. 10, 91. σῶ εἶεν efficiendum putat. Idem hic 6, 292. N. 386. διηγούντο deleri vult, quod verbum illi quoque suspectum videtur Comm. 4, 2, 20. || 4. ἰῶν pro οἰῶν libri habent. || 6. τοῦτ' αὐτοῖς (ἡμῖν αὐτοῖς δηλ.) σύμφορον Pantazides 19. coll. Comm. 2, 3, 13. An. 3, 2, 21.

cap. 5; 2. σῶ Dindorfius. || 4. καὶ ἦν γάρ — καὶ ἰμάτια Poppo. Vulg. ἦν γάρ — καὶ ἰμάτια. || ἐφη et ἔχειν om. A. unde Dindorfius Lips. VI. ὅτι in ἐτι mutari posse existimat. ταῦτα om. G. || 7. ἐπινον καὶ ἡδόν τε καὶ ἠλόουντο Straubius Nibb. Suppl. 5, 467. || 12. ἀπαγγελοῖη Weckherlinus. || 13. ἀμφὶ μέσας πον νύκτας Schwidopius Obs. Lucian. 1. (Regim. 1848) 15. coll. Arrian. 1, 23, 4. || 15. οἱ Πέρσαι Bothius. Vulg. ὧ Πέρσαι. || ὅσα Iunt. ὅποια A. G. ὅποσα Poppo. || 18. κελύοι Bissch. 22. βούλοιο Weckherl. || 20. ἀπολλύασιν Dindorfius, qui hanc tertiae pluralis formam sine libris etiam An. 6, 2, 2, 7, 1, 17. Comm. 1, 6, 3, 3, 14, 5; cum libris An. 4, 6, 24. 6, 3, 5. scripsit, altera Hell. 4, 4, 2, 7, 4, 26. RAth.

1, 16. etiam nunc relicta. || 22. πλείονα G. πλέονα A. ut 27. πλέον vulg. || 29. τὸν ἐθέλοντα Meierus Opusc. 1, 172. || 36. σημήνη Dindorfius ut 4, 2, 13. Alteram formam aoristi omnes editores recentiores tumentur, hic etiam Hertleinius et derelicto suo duce Parisina editio. Accedentes vero saepe codicum varietates fidem litterae α imminuunt. || 37. πολλὰ αὐτῶν ἐστὶν ἀσύντακτα· καὶ ἀνάγκη ταῦτα πλείοτα πράγματα παρέχειν Dindorfius ed. Lips. VI; scripsit πλείοτα. || 40. δαρεικοῦς τινὰς Pantaz. 24. coll. 5, 2, 7. 3, 3. addito: ἱστορικῆς γὰρ ἀκριβείας μείων λόγος ἐν τῇ Κύρον Παιδεία.

cap. 6, 1. ἐπίππων Schneiderus. || 11. δεύτερα δὲ Κναζάρη· αὐτοὶ δὲ ἄλλα Pantaz. 43.

LIB. V.

cap. 1, 6. γεραίτατος D. Quod scripsi pro comparativo. Vid. Hertlein. in libello de Diodoro (Werth. 1864) scripto p. 15. || 8. ὄφθεισ' ἀναπέιση Pantaz. 32. || καθήμεν ab uno codice datum iam Goettlingio Acc. 66. olim, nunc etiam Cobeto N. 225. unice probatum scripsi cum Dindorfio pro καθοίμεν. || 11. ὀργῶν Dindorfius invitit libris, ut Conv. 4, 37. Cobetus et ὀργῶντων Hell. 4, 5, 4. Supra vero 1, 4, 28. non sine illis scripsi ἰδρῶντι. || οὐδεὶς ἂν φόβος Hirschig. Phil. 5, 302. || δυνηθεῖη Cobeto N. 390. suspectum Bisschopius Ann. An. 36. in δυνασθεῖη mutari vult. || 14. ἀκρατεῖς a Kuehnero gr. 2, 49. reiectum tuitus est Bernhardy diar. Hal. 1835, 599. || 15. ἐγὼ γοῦν Dind. Vulg. ἐγαγ' οὖν. || 17. Alterum ποιεῖν del. Cob. N. 386, sed v. Hertl. 230. || 24. ἦν δὲ ποι ἐξίη Reiskius, Dindorfius (ad 7, 5, 68), Kapp. v. Coppello Mn. 3, 383. Libri πον. || 25. ἀπήεις dubia forma ut ἐφης 4, 1, 23. Unde ἀπήισθα Dindorfius praefert ed. Lips. XII. Idem XX. parum recte aptius dicit τοὺς φίλους σοι. || 28. ὡς ante ὀμνυμι secluserunt Schneiderus et Dindorfius. || πάλιν οἱ Μῆδοι Dind. XX.

cap. 2, 1. κατὰ τὰ πλάγια — ἐν τάξει ἰόντων Pantaz. 33. || 4. ἡ ψενδής libri,

εἰ ψ. Weiskius, *εἰ μὴ ψ.* Schmidt. Quaest. Xen. 7, qui in Chrestomathia scripsit *εἰ*, C. Schenkelius in sua *καὶ ψενδής*. || 6. *διήρουν* Fischerus, vulg. *διηροῦντο. διηρόουν* Weckh. coll. 8, 3, 8. || 8. *ταῦτα* post *τὰ αὐτά* omisi cum A, in quo etiam *ποιήσεν* deest. Ceterum v. Dindorf. ed. Oxon. XIII. et 524. Lips. XXII. || *τῆ παιδί ταν-τρι* Hirschig. Phil. 5, 293. Idem verba *ἐν ᾗ* vel *εἰ καὶ* (ut scripsi cum Poppone, Dindorfius *ἐκεῖ*) *πλείστα ἐστὶν* et *ἀντί τούτου οὐ σὺ μοι δεδώρησαι* seclusa a Schneidero aliisque deleri vult, haec quidem proxima, molesta illa, sed ita comparata, ut si e margine illata credis, additamenti caussam non facile excogites, haud felicius quam comparata cum iis *ὅταν μέλλωσιν ἀποθανεῖσθαι* Plat. Apol. 39, c. in Misc. phil. nov. ser. 2, 72. || 9. *Ὅτι: ἐφη* Hirsch. 293. Vid. 30. 4, 13. || 12. *εἰ μὲν* margini Hutchinsonianae adscriptum. || 14. *Γωβρύα* plurimi et optimi libri habent non minus veram formam quam *Γωβρύον* 2. 31. 3, 1, ut in nominibus laconicorum maxime aliorumque graecorum hominum, qui in Historia graeca et Anabasi commemorantur, satis multis, ita in asiaticis quibusdam, ut *Γαδάτα, Φεραῦλα, Ὀρόντα* certe iuxta alteram retinendam. Cobetus in Hellenicis invitis libris *Ἀγροαιδοῖδα*, idemque cum Dindorfio bis *Δερκνῆδα*, bis *Δερκνῆδον* scripsit. || 15. *φρίγανα* post *ὅσα* cum optimis omisi. || 17. *ουσαιτων* Muretus, libri *σιτων*. || Libri *πόματι* ut solent, nisi quod An. 4, 5, 27. duo *πῶμα* habent. Illud tuentur Born. ibi et Kuehn. Comm. 4, 7, 9. || *σκοπῶν πρὸς ἄπερ* Tillmanns Misc. cr. e Xen. (Cliv. 1862) 7. || 19. *ἐν στρατηγία* Schmidt. Quaest. 7. || 24. Merz. Lectt. Xen. 2, (Elbing. 1836) 6. aut legendum censebat *κατὰ τὰντα περ. ὅτι μέλοι ὡς τ. εἰδ. σφ. καὶ ἰσχυρῶς ὅπη τὰνν παρόντα ἀποβήσοιτο* aut *ὅτι καὶ μέλοι αὐτοῖς ὡς τ. εἰδ. (σφίσι) ἰσχυρῶς ὅπη κτέ.* || 27. *κατηγόρεις* Schneiderus. || 28. *ἐκείνον* cum Weiskio Pantazides 23. || 30. *ἀν* ad *ἐξελθούσαν* addi volunt Stallbaumius Plat. Civ. 344, a. Schaeferus Plutarch. 5, 52. Bisschopius Ann. ad Anab. 30, editores plerique. || 31. *τοῦ* post *ἡμῖν* pro *τῆς* Weckherlinus. *πορείας* post *Βαβυλῶνα* A. G. || *ἄλλοι* *δεινοὶ* D. etiam Gabr. Hertl. Breit. || 34. *χρωμάτων*] *σχημάτων* coniecturam Abreschii Lectt. Aristae. 125. et Toupjii Longin. 480. repetiit Hirschigius Ann. cr. 99, probavit Sintenisius in ephem. Zarnckiana. Simillimus certe locus 6, 4, 20. || 37. *τὴν ἐπί* delent Cobetus Mn. 6, 293. N. 387. et Laarius Obs. in Plut. Dion. 65. Inclusit Dindorfius. Est quidem Hell. 1, 4, 11. *εἰθὶ Γυθειον*. Ut vero aliquoties cum loci significatione, recta, est *εἰθὺς ἐπί*, 7, 2, 1. 2. Thuc. 4, 118, 4. *εἰθὺς πρὸς* 2. 4, 24. *εἰθὺς εἰς* Ag. 1, 29: ita etiam *εἰθὺ πρὸς* legitur Soph. OT. 1242. De casu in his ad *ἐπί* addito v. Dindorf. Cyr. 5, 3, 45. cap. 3, 2. Stephani *καλὸν τι* laudavit Hirschigius Ann. cr. 94. Quam ad rem operae pretium est contulisse quae Fr. Frankius Philol. Suppl. 1, 435. contra libidinem pronomen addendi disputavit. || 6. *ὁ δεσπότης ο σός* Zonaras. || 9. *φίλον ἡμῖν* Hirschig. 95. || 12. *ὡς ἐπί* Dindorfius, libri quidam *ὡσπερ εἰς*, quod Doederleinus ubi de *ὡς* praepositione agit Symbol. Helvet. 1, 316. legendum dicit, meliores *ὡς*. Hirschigius verbis *καὶ κλίμακα*, quae e s. 16. huc invecta putat esse, eiectis *ὡς εἰς τὸ φρ. ἄζοντες*. Hier. 2, 10. *στρατεύειν εἰς τὴν πόλιν*. || 16. *ἦν δὲ καὶ* — *ὁ Γαδάτας* omissa in nonnullis libris, etiam Parisinis, data a D. G marg. damnaverunt Muretus et Dindorfius. || 19. *φίλον* Zeunius. Libri *φίλον*. || 20. *λαβόμενος τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ* Hirschigius coll. 6, 1, 48. || 21. *ἰθὶ νεν* Dindorf. Libri *ἰθὶ νεν*. || *τουτωί* Hirschigius. || 22. *τούτων* Pantazides Emendatt. 20. Legebat *τούτων*. || *συμβουλευσώμεθα* A. G. v. ann. ad 2, 1, 7. Praepositionem hic quoque Dindorfius sustulit. || 23. Alterum *εἴη* om. D. del. Hirschig. || 27. *ὅσα σὺ δοκεῖς* D. Probat Haasius RLac. 12, 5. *ἔως σὺ ἐτι δοκεῖς* Hirschigius. || 30. *ἰπ' αὐτοῦ* D. ceteri *ἀπ' αὐτοῦ*,

probatum Klotzio Ann. Lips. 1841, 269. || 32. *εἰ μὲν γὰρ* Hirsch. V. ann. ad 1, 6, 20. || 33. *ποίοις ἂν λόγοις — εὐποιοῦντες* Hirsch. || 36. *νῦν* omisso δέ A. || *ποώτους μὲν ἄγε σύ, ὦ Χρυσάντα*, Hirsch. || 37. *βραδύτατον — βραδυτάτου* id. 98. || 38. *πεζόν* ter Dindorfius, qui etiam ubi Xenophonti alteram formam reliquit ut non de ipsis hominibus dictam Hell. 5, 1, 35. 6, 3, 18. correxit Cobetus. || 43. *αἰσθ. καὶ προϊστασθαι* A. G. *προεπίστασθαι* Bornemannus. || 46. *πᾶσιν* Heindorfius, *πῶς* vulgatum. || 50. *ὁπότε προστάττοι* cum A. G. scripsi, *αὐτός* ut magis ad sequentia referrem. Vulg. *ὅτω τι πρ.* || 52. Vulg. *ἐπιμένοι δῆ*, Schneiderus *ὑπομένοι δῆ*, Hirschigius An. cr. 99 sq. *ὑπομενοίη*. || 53. *ἐκέλευσεν* (om. *οὐ — ἦσαν*) — *πέμπων ἐκάλει* Hirschigius coll. 8, 3, 20. An. 1, 1, 8. 3, 1, 27. Quam ad rem cf. Oec. 4, 6. Hell. 3, 1, 7. 2, 22. || 55. *τὸν ἵππον* del. Hirsch. *ἐλαύνειν τὸν ἵππον* 8, 3, 29. REq. 8, 10. Ar. Nub. 1272. || 57. *ὑπαντήη* Hirschigius, editio Didotiana. || 59. *εἴ τι δεοίτο* Schwidopius Obs. in Hell. 16.

cap. 4, 4. *ὀλίγους ἤδη* Dind. || 5. *σὺν τοῖς Ἀσσυρίοις* del. Pantaz. 37. ut scholion verborum *σὺν τοῖς διώκουσιν*. || 6. *ἐκ* om. A. G. Dind. *χειμῶνος* non videtur esse procellae tempore nisi Soph. Ai. 1143. Hie-mis tempore est 8, 5, 2. *ἐν χειμῶνι* 1, 6, 2. *ἐν τῷ χειμῶνι* 8, 8, 17. || 12. *οὐκ οἶδ' ἄρα* Hartung. Partt. gr. 2, 310. || 14. *δοῦναι δύναμαι* Laar. Obs. in Plut. Dion. 65. || *προῆγε* Vat. Dind. || 15. *χώραν* del. Bissch. 23. || *οἷ* Heindorfius. Libri *οὔ*. || 17. *κατεσκήνον — ἔξουσαν ἐπεμέλετο* Dind. ed. 4. Lips. XXI. Ut *κατά* ita maxime etiam *σὺν* ad verba a librariis perperam adiectum putatur. Vid. ann. ad 2, 1, 7. || 23. *ἐαντοῦ D. αὐτοῦ* Hertleinius. Vulg. *αὐτοῦ*. || 24. *ταῦτά* Bothius. Vulg. *ταῦτα*. Quod tuetur Scheibius Vindic. Lys. 69, cui de loco Lys. 13, 17. deque pronomine *ταῦτα* enuntiationem per *οὔ* introductam praeparante non assentitur Westermannus Quaest. Lys. 1, 4. Vid. 6, 1, 25. || 25. *κωλύεις*

A. G. || 31. Gravissima mendi suspicione premi locum propter *ἠδυνήθη*, quod Atticorum sit, existimat Cobetus N. 390. Vid. ann. ad 3, 1, 30. || 37. *ὡς γ' ἐμοὶ δοκεῖ* Dindorfius, *ὡς γέ μοι δοκῶ* A. G. *ὡς ἐγὼ δοκῶ* D. || 38. Hertleinius *φθήσει* malit app. crit. 332. || 39. *πολλοῖς* Poppo Thuc. 3, 1, 24. Add. 749. Vid. de hoc attractionis exemplo Bernh. Synt. 301. Krueg. De attr. 274. Mehlh. De schematis *ἀπὸ κοινοῦ* ratione et usu quodam (Glog. 1833) 7. Qui quum ne hunc quidem locum verum mutati attractione in genitivum dativi exemplum habuisset, contra eum disputavit Sommerus ZAW. 1836. p. 103. || 40. *ἐν ἀφθονωτάτοις* postulat Dindorfius ed. Lips. XXI. || 45. *ἀνειρομένοις* id. || 51. *ὠρητο* Hertleinius. Libri *ὠρμαῖτο*.

cap. 5, 1. *ιοῖην συστροποπεδευσόμενος* Dindorfius XI. XXI. || 2. *Κυαξάρη ἦν* A. G. *ἦν Κ. D.* Cf. ann. 1, 4, 18. 5, 3, 50. Hell. 5, 1, 3. Born. supra 3, 2, 30. || *τῷ γυναικε — αὐταῖς D. καὶ τῇ γυναικα* Pantaz. 22. || 6. *μὲν* post *ἐφίλησεν* cum A. omisi. V. ann. ad 1, 6, 20. 2, 1, 9. || 12. *παρχαλέπως* Dindorfius ad h. l., ed. Lips. XIV. Anab. Ox. XII. Contra Osannum Philem. 115. eam formam (*παρχαλέπος* An. 5, 2, 20) pro superlativo dici statutum disputavit Lentzius ZAW. 1855, 29 sq. collatis locis Xenophonteis. || 14. *σοι* om. A. G. al. || 18. *ἐπεὶ* Schneiderus. In libris vel *εἰπέ* vel *ἐπειδή* vel utrumque est. || 20. Post *κινδύνον* D, post *ἀφήκα* G. marg. al. m. addidit *μετέχειν*, E. *μὴ μετέχειν*. || 23. *ἤλωκε τῶν* Schneiderus. *ἤλωκῶτων* A. G. *ἤλω τὸ τῶν* D. non male. || 26. *ταῦτά ἀτιμίαν φ.* R. Schneider. Qu. Xen. 27. || 27. *τούς γ' ἐμοῦ ὑπηκόους* Bissch. 89, item 33, ut solet. || 33. Emendationem Seidleri *ποιεῖσθαι τοῖς τε ἄλλοις* Fritzschius Quaest. Luc. XXI. (10) et Herm. Sauppis Ep. cr. 86. probabant. Structurae rationem demonstraverunt Finckhius A SchZ. 1829, 645. et Poppo Thuc. 1, 9. || 35. *ἂν* Dindorfius. Libri *ἂν* vel *ὁ ἂν* vel *ὦν ἂν*. || 39. *ἀρτοκόπον* Dindorf.

ed. Lips. XXI. || 43. *πότερον ἐτι στρατεύεσθαι καιρὸς δοκεῖ εἶναι ἢ ἤδη διαλ. τ. στο.* Hirschig. Philol. 5, 301. coll. 6, 1, 6.

LIB. VI.

cap. 1, 1. *Ῥοτάσις* Dindorfius. Libri *Ῥοτάσις*. || 2. *τοῦδε] τούτου* G. *τουτονί* Hirsch. Phil. 5, 317. *γινώσκων* id. || 3. *εἰς τὸν οὐρανόν* G. Sint. Plut. Per. p. 310. retractato iudicio ad Aristid. 13. || 4. *ἀδίκως ἄρα ἐγώ, ὡς εἰοικεν* D. || 6. *ἄμα σπουδῇ* Dindorfius mavult ed. Lips. XXI. || ἴσως om. A. G. || 7. *μὲν ὄντες* Iacobsius et Bornemannus. Libri *μένοντες*. || 17. *μηδὲ τοῦτο* A. || 18. *κακῶν* om. A. G. || 19. *τειχίσασθαι* A. G. *τειχεῖσθαι* D. Bissch. 72. Madvig. Bemerkungen über einige Puncte d. gr. Wortfügungslehre 39. || 25. *ταῦτ'* Bothius. Libri *ταῦτ'*. Vid. 5, 4, 24. || 26. *ὡστ' Poppo. ὡς δ' A. G. καὶ D.* || 27. *ἀρμάτων* Pantazides 41. suspectum habet. || *Ῥωικὴν* om. A. G. Malit abesse Bornemannus, v. 2, 8. || 28. *μέγα βάρος* A. G. *μέγα μέρος* D. M. mg, quod etiam Winckelmannus Plat. Euthyd. 306, b. tuetur. Neutrum substantivum placet Bornemannus et Hertleinio coll. 1, 2, 8. || 29. *ὥστε μὴ ῥαδίως συντριβῆναι* R. B. Hirschig. Phil. 5, 310. || 30. *χώρα* del. Bissch. 24. || *καὶ αἱ αἰχμαλωτοὶ* scribendum puto, quod Dindorfius videtur voluisse, idemque Pantazides 40. postulat omisso quidem *συνθηροισμέναι*. || 31. *συνθηρίας* A. G pr. Vid. Cob. N. 397. || 36. *ἀνθρώπους δέ* Dindorfius. Antea libri *οἱ* timi *ἠτιᾶσθαι*, Iuntina *ἠσοῖσθαι*. || 38. *αὐ* *χορήσιμος* ultimo loco addita dudum suspecta nunc eiecerunt Dindorfius et Hertleinus, etiam Cobetus N. 387. *αὐ* *γεοίμην* Difturt. Chrest. 196. || 42. *που]* *ποι* Kapp. v. d. Copello Mn. 3, 84, qui et *χώρας* secludit, Cobetus 4, 275. N. 91, Dindorfius ed. Lips. XXI. || 51. Verba unciis inclusa Bornemannus ex 4, 2. huc illata vidit. || 52. *κατωτάτω* Buttm. gr. 2, 411. Quod quum Dindorfius etiam Thes. St. 1. 1066, a. probavisset, librorum scripturam tulit 4. 1372, b. || 54. *τού-*

των e Philelfo Hutchinsonus. Libri *τούτοις*.

cap. 2, 3. *καταμαθόντες* Hirschig. Philol. 5, 317. || 6. *μεγαλοπρεπῆ* Bisschop. 11, ut simili loco An. 1, 4, 17. Vid. Hertlein. || 7. *ἐκπλεα]* *ἐκπλεω* Dindorfius. Volebat etiam *περίπλεω* infra 33, non scripsit. || 14. *ἐγὼ τοι νῦν* Pantaz. 26. || *πολὸν μὲν* D. G. Vid. ann. ad 4, 3, 21. || 17. *ἐσθήξει* cum Elmsleio Arist. Ach. 590. Dindorfius, libri *ἐσθήξεται*. Vid. Venat. 10, 9. Media forma etiam Hertleinio dubia Coniect. 1, 7, non videtur dubia G. L. Iansonio De gr. paullo post futuri forma atque usu (Rastenb. 1844) 8. Ut vero *ἐσθήξεται* in versu Hegesippi est apud Athen. 290, d. ita Frotcherus in Anonymi Or. fun. (Friberg. 1855) 70. *προεσθήξεται* reponi volebat. || 21. *ἀπαγγελεῖθαι* D. *ἐξαγγελεῖθαι* A. G. || 25. *πλέον* e G. M, qui *πλέον ὄν*, Dindorfius. Libri *πλειόνων*, de quo v. ann. ad 1, 3, 1. || 27. *νῦν* ante *ἐνθύς* omisi cum A. G. || 28. *μεγαμένην* Hemsterhusius apud Cobet. N. 398. Libri *μειγμένην*. || 29. *λάθωμεν* etiam Gabr. || 31. *ταῦτα γὰρ ἐλάχιστόν τε ἄγει* Pantaz. 29, hoc ut sit *ἐλάχ. βάρος ἔχει* coll. Dem. Androt. 76. Timocr. 129. || 38. *ἦν τι* Camerarius. Libri *ἦν δέ τι*. || 39. *πορευέσθαι* Stephanus ut loco simili An. 2, 3, 27, idemque Cobetus Mn. 6, 312. et Bisschopius Ann. ad An. 16. postulant. Habet vero, ut videtur, *πορευέσθαι* aliquam futuri temporis significationem, v. Krueg. An. 1, 3, 7. Infra 7, 4, 5. *ὄμοσα εἰσείναι*. Ceterum qui hic praesentis infinitivum particulis *ἢ μὴν* additum tuetur Hertleinus in his usum eius non magis nuper quam aoristi probavit in libello de Diodoro scripto p. 9 sqq. Verba autem *καὶ ἐγγνητίας* vel *ἐγγύους* post *γνωσθήρας* posita quod a quibusdam in suspicionem vocata sunt, veluti ab acerrimo iudice Cobeto N. 388. et a Dindorfio ed. Lips. III, apud Plutarchum Flamin. 4. haec sunt: *γνώστην τῆς πίστεως καὶ βεβαιωτήν*. Neque unus Xenophon vocabulis in *ἦρ* desinentibus usus esse putandus est. Ad ea, quae

Cobetus commemoravit, addenda sunt Platonis *πλωτήρ*, Antiphontis *ἐλεγκτήρ*, alia. Quae eidem Hertleini viro doctissimo accepta refero.

cap. 3, 3. *στενότερα* libri, qui 2, 4, 3. in *ω* pene consentiunt. Cf. An. 3, 4, 19. 22. Oec. 18, 8. || *ἐαυτῶν ἐκάστον* Hertleinius. *ἐαυτῶν ἐκάστον* A. G pr. *ἐαυτοῦ ἐκάστον* D. Vulg. *ἐαυτοῦ ἐκαστον*. || 5. *ἀφορῶντες* D. || 10. *εἴητε* Heindorfius. Libri *ἦτε*. Dindorfius malit *εἶτε*, qui 1, 6, 29. 4, 1, 6. 7, 1, 22. *εἴητε*. || Suspectum eidem alterum *ἐχαιρον*, delet Hirschig. Misc. phil. nov. ser. 1, 117. || 13. *διώξεις* libri. Bissch. 8. *διώξει*, ut videtur. Utriusque generis aequae salva existimatio est. V. ann. ad 1, 3, 14. || 18. *ὡς σαφέστατά γ' ἂν εἰδείην ἂ ἐποίουν* D. Inde Cobetus N. 392. haec effecit: *σαφέστατά γ' ἀνείδειην. συννεξίατον γὰρ παρῶν αὐτός*. Cuius quidem mutationis neque causam ullam neque utilitatem apparere dicit Buechsenschuetzius Philol. 18, 337. Ego vero cum Dindorfio *αὐτός* recepi pro *αὐτοῖς* vel *αὐτούς*. Cf. 1, 4, 14. || 19. *ἐπέχουσιν* Schneiderus. Libri *ἔχουσιν*, *ἀμφέχουσιν*, *ἀπέχουσιν*. || 21. *εἶχες* Poppo. || 27. *ἐκαστον* Hirschig. Ann. cr. 80. 98. || 29. Post *πύργους* A. G. addunt *ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς*. Deinde etiam *τῶν ὄχλων* D. omisit. || 30. *τοὺς πολεμίους* Schneiderus. Libri *τοῖς πολεμίους*, quem casum et Bernhardy Synt. 94. nescio quomodo defendit et Sommerus ASchZ. 1833, 1055. dictum putabat secundum locutionem *ποιεῖται μοι ἢ περιβολή*. Denique docta quaedam manus Hutchinsonianae editioni adscripsit *ἀνάγκη* sc. *ἔσται*.

cap. 4, 2. Prius *χρυσοῦν* Meyero debetur, interpreti germanico. || 6. Cobetus N. 392. *ἐπιέσσασθαι* scripsit, Wiedaschius et hic et Philostr. Im. 2, 9. *πάσσασθαι* scribi voluit ASchZ. 1828, 369. || 10. *αὐτοῦ* del. Bissch. 27. || 15. *ὁμόνως* Dindorfius hic et Ag. 1, 37. scripsit invitis libris. Substantivi et adiectivi minus dubia ratio. || 19. Malim *εἰ δέ τι ἐνδεῖσθαι δοκεῖτε*, ut in Iuntina est. Cf. 3, 1.

LIB. VII.

cap. 1, 1. *ἐμφαγεῖν καὶ ἐμπιεῖν* pene ut est in D. Cobetus V. L. 65. Frotscher. et Funkhaenel. Dem. Ol. 2, 9. p. 24. || 2. *πάντες ἦσαν* D. Similis locus An. 1, 8, 6. *ἦσαν* omisum An. 5, 4, 33. 2, 26. || *καὶ παραπληροῦσιν* pro *παραπληροῖσιν* Weiskius coll. REq. 12, 8. || *ἐκέχριστο* in libris *σ* habet ab utroque Dindorfio et Cobeto (V. 127) damnatum. 7, 5, 22. unus littera caret. || 3. *ἐν μὲν* Dindorfius. Ea traiectione nihil crebrius. Vid. Hier. 3, 8. || 5. *καθορῶν* Dindorfius ed. Lips. XXII. coll. 5, 4, 6. || 7. *ὡς — μαχοῦμενοι* volebat Schneiderus abesse. || 9. *ὕμεις δὲ ἐπάδετε* I. Held. Obs. in difficilioribus quosdam vet. scr. locos (Suidnic. 1849) 10. Cui certe Bornemansius *ἐπηχεῖτε* praeferebat, coll. 25. 3, 58. || *ὦ ἄνδρες* altero loco om. D. *ἀλλ' ἄνδρες ἀγαθοὶ γενώμεθα* Cobetus N. 394, Laarius Obs. in Plut. Dion. 66, Dindorfius. Speciosa quidem correctio. Contra Cobetum vero *ἀγαθοὶ γενώμεθα* nihil significare dicentem Hertleinius app. cr. 232. Hell. 1, 7, 11. adhibet. Addendus locus Oec. 4, 15. Cf. etiam 8, 8, 24. || *φιλονικίαν* Dindorfius ut 2, 1, 22. 8, 2, 26. 7, 12. *φιλονικίαν* necessariam h. l. formam esse demonstravit Frank. Phil. Suppl. 1, 471. || 22. *ἀσθενέστατον* Schneiderus. Libri *ἀσθενέστερον*. || 23. *τὸ Κύρον* in editionibus veteribus est. Medio nomini proprio articulus saepius non additur; additur vero 38. 1, 4, 25. 5, 4, 8, 3, 15. Hell. 4, 1, 1. non sine varietate 3, 1, 21. An. 1, 9, 13. || 28. *καὶ τὰ ἄρματα δὲ τὰ τε κατὰ* D. Cf. 1, 3, 2.

cap. 2, 3. *καὶ* ante *καταμεμαθηκώς* cum A. G pr. omisi. || 4. *ὅποι* duo deteriores, *ὅπη* optimi. || 11. *πλεονεκτήσειαν ἂν* Gabr. || 13. *σοι* ante *πλήρης* om. A. G. || 14. *παραλαμβάνοντων* Bissch. 8. Quam formam etiam Cobetus (N. 772) et Dindorfius (An. 1, 4, 8. et XVI. Ox.) Elmsleium (Eur. Iph. T. 1480) secuti ubique scribi volunt. Exempla longioris formae satis multa sunt,

plurima in uno libro de Venatione. Cautius iudicavit Kruegerus Thuc. 1, 34. Stud. 2, 42. || 22. *εις πάντων κινδύνων* Dind. ed. Lips. XXII. Vid. ann. ad Hell. 6, 2, 24. || *ἐπεὶ γὰρ ἔγνωσαν μὴ ἰκανὸς ὢν ὑμῖν μάχεσθαι* Dind. l. c. *ἰκανὸν ὄντα* Bissch. 5. *ἰκανὸν εἶναι* D. || 28. *ἢ μὴ* D. Vulg. *ἢ ἐμῆ*. Scripsi *ἢ μὴ*, v. Dind. Comm. 1, 6, 5.

cap. 3, 1. *ὄπον* Dindorfius, *ὀπότε* editio Engelmanna. Libri *ὄπη*. || 7. *ὄπον ἂν αὐτὸν πυρθάνονται ὄντα* Priscian. Inst. 2, 358. Hertz. Libri *ὄποι* vel *ὄπη*. || 9. *τὴν χεῖρα* G. marg., post *δεξαμένη* D. Praetermisit Dindorfius. || 3. *ἐν ἐριμάτιω* A. G. Ita praepositionem ut de armis et vinculis sic de vestibus quoque dici sententia est Popponis et Hertleini 3, 3, 10. || 14. *ἤνυσεν* D. *ἤνυσεν* ceteri, *ἤνυσεν* Zeunius. || 16. Verba *καὶ νῦν — σκηπτύχων* utpote superioris originis additamentum pridem suspecta eiecit Dindorfius, singula in iis ut non attineat persequi, veluti quae etiam in libris plurimis desunt *τοῦ νῦν* una cum voce antecedente *μέγροι*, et frustra sint qui talia sanare cupiunt, ut qui verba tueri sibi visus est omissis *τῶν εὐνούχων* et scripto *σεσῶσθαι* Heldius in libello ad 1, 9. commemorato p. 11. Restant verba *νῦν μέγροι τοῦ νῦν* et incommoda sedes loci.

cap. 4, 3. *δέξασθαι* Madvigius, Hertleinius, Bisschopius 24, Dindorfius. Libri *δέξασθαι*. V. ann. ad 6, 2, 39. || 7. *οἱ* post *ἤρον* om. D. Secluserit Hertleinius. || *ἐξείη ἄλλοσε* D, ut videtur, Dind. Ceteri *ἔχειν ἄλλαχόσε*. Fortasse praestat *ἔξει*. Quamquam enim *ὅτι* sexcenties infinitivo iungi Bornemannus dicit Anab. 3, 1, 5, huius tamen modi exemplorum numerum minui malim quam augeri. || 8. *ἐπὶ Ἑλλησπόντον* A. G. Unde *ἐπὶ Ἑλλησπόντω* mavult Hertleinius. Cf. Haas. Encycl. Hal. 3, 25, 226. || 12. *ταῦτ' ἔρη* Ambros. 2. In quo antea *ἦν ἐν ἐκάστη* ac deinde *προσδιδόντα* et *προνοῶν ὠκροῖσε*.

cap. 5, 2. *ἐπ' ὀλίγων* Hertleinius. Libri *ἐπ' ὀλίγον*. || 4. *ἀντ' αὐτῶν* vir doctus apud Bornemannum et Hertleinius. Libri *αὐτῶν*. || 7. *πλείους* D.

Quod scripsi. Vulg. *πλείους*, quam formam etsi tollendam Dindorfius 8, 4, 3. dicit, intactam tamen reliquit. || 8. *πλείων* in Parisinis est. Quod quum incertum sit num dici possit, v. ann. ad Comm. 3, 11, 3, aut *πλείων* scribendum videtur, ut 2, 1, 6, aut *πλείων* ferendum ut 1, 2, 13. || 11. 12. Loci incommodum ordinem alii, ut Schneiderus et Weckherlinus, transpositis eius partibus, alii, ut Dindorfius, eiectis *εἰσὶ γὰρ — περνηκότες* et *τούτους δ' ὑπετίθει — τοὺς πύργους* sanare studuerunt. Prior locus etsi supervacaneus dici potest et orationis concinnitatem turbare videtur, certe Suidae cognitum fuit: cuius testimonio etiam quae continuo sequuntur verba non minus suspecta defenduntur; alter nullam in se cur a scholiasta additus credatur habet causam idoneam. || 13. *πλείων ἢ* D. Genitivus est Hell. 5, 3, 16. An. 7, 1, 27, ubi Cobetus ἢ addidit, cum aliquot libris Hell. 5, 4, 66, non addidit An. 6, 4, 3. || 20. *μηδὲν φοβούμενοι* om. D. *εἴσω ἐννοούμενοι* om. A. G. || 21. *πολύ ἂν ἔτι* A. G. Herm. Opusc. 4, 33. Klotz. Devar. Partt. 2, 1, 122. 142. Hartung. Partt. 2, 283. || 25. Locus impeditus. Aut secundum Stephanum et Muretum scribendum *βασιλείου (εἶεν) ὡς ἐν κόμῳ· ἐν κόμῳ γὰρ δοκεῖ ἢ πόλις παῖσα εἶναι* τ. v. aut certe cum Dindorfio γὰρ secludendum. Quod feci. De particulae sede v. Meier. Opusc. 1, 168. || *μέλλειν* Muretus. Libri *ἀμελεῖν*. || *μάλιστα ἂν* A. G. Quibus de vocibus sententiam post ea, quae Kruegerus De auth. Anab. 53. disputavit, Poppo correxit Thuc. 1, 33, 6, 57. || *κεκλειμένας* Dindorfius. Libri *κεκλεισμένας*. || 30. *πολλοί* om. D. et cod. Gabr. || 34. *ληφθεῖν* Weckherlinus. Libri *ληφθεῖν* vel *λειφθεῖν*, D. *ληφθήσοιτο*. || 35. *κοινωνίας* D. G. pr. Suid. Idemque deinde restituit Dindorfius, ubi libri *κοινωνούς* vel *κοινωνούσας* habent. V. ann. ad 2, 2, 25. Cf. Schmidt. Hesych. s. v. Heiland. Dial. 8. || 39. *ἕως ἂν τὸν ὄχλον διωσώμεθα* Hertleinius, v. ed. p. 233. et Coniect. in Iulian. (Werth. 1856)

16. Probabilis coniectura scripturae codicis D. *διωσώμεθα* adiuta, sed vulgata videtur esse: donec populum demovebimus. Hell. 4, 5, 2. *περιέμενεν, ἕως οἱ φυγάδες ἐποίησαν τὴν θυσίαν.* Deinde veropro *ἕως περ,* quod durantis temporis significationem habere solet, libri D. *ὡς* restituendum duco. || 40. *ἄρα ἔφη* libri. *ἄρα, ἔφη* Cobetus N. 229. deleto *καιρός* post *νῦν μὲν*, quas voces Dindorfius simul eiecit. Vulgatum (*ἄρα*) defendunt Kuehnerus gr. 2, 577, 2. ironiam inesse ratus et Const. Matthiae in libello Quedlinburgensi 1845. p. 3, hic quidem: es ist nun doch wohl Zeit wegzugehen? || 49. Prius *προθύμως* supervacaneum, pro altero A. G. *πρόθυμος* habent. || 50. *ἀγαπῶντες* del. Cob. N. 394. || 52. *καὶ οἷς* Dindorfius, Cobetus V. 378. N. 313, Laarius 66. Ubi nomina in unam quasi notionem coalescunt, loci articuli repetitionem tuentes non liberi omnes sunt aut varietate scripturae aut interpretum emendatione, Xenophonte Hell. 3, 1, 26. An. 3, 1, 17, aliorum satis multi, quos Hertleinius collegit Coniect. 2, 19. In quibus haec sunt: fr. Lys. 78. Scheib. *περὶ τῆς φιλίας τῆς ἐμῆς καὶ τῆς Φερεικῆς*, a Cobeto V. 378. correctae, Eur. Iph. A. 1131. *τὴν παῖδα τὴν σὴν τὴν τ' ἐμὴν μέλλεις κτανεῖν;* 473. Soph. Antig. 45. Sunt vero illa communia, tamen ut quae duorum hominum sunt ad unum quemque vel singillatim vel mutuo pertinere dicantur: consuetudo mea tecum, tua mecum. || 55. *εἶπες* libri. V. ann. ad 1, 6, 12. || 56. *οὐ τοῦτο μόνον* Dindorfius. Libri *οὐν τρόπῳ μόνῳ* vel *οὐχ οὕτω τρόπον μόνον.* || 58. *τῇ πόλει* A. G. || 60. *δύναιτο* D. Weckh. || *τούτοις δέ* Pantaz. 19. coll. 8, 2, 2. 22. || 61. Legebantur post *οὐδεὶς γάρ* verba *ἂν ἦν.* D. *ἂν ἦ.* G. M. *ἦν.* Weckh. *ἂν εἶη.* Voces *ἂν ἦν* Weiskio suspectas damnant Frankius Partt. neg. 3, 4, Dindorfius ed. Lips. XXIII, Hertleinius, quocum ego omisi. || 68. *ποι* Dindorfius. Libri *πον.* || 78. Verba *κράτιστον ἡμῖν* Dindorfius secluserit, deinceps *αὐτοῖς* scripsit, ad Comm.

3, 11, 1. denuo *αὐτοῖς* postulat. Libri *αὐτοῖς*, D. G. corr. B. s. v. *ἡμῖν* addunt. || 80. *ἀπὶ* Fischerus et Heindorfius. *ἀπὸ* A. G. *εἶη* D. || 81. *ταῦτα* ante *παρασκευάσει* aut delendum aut in *τοῦτο* mutandum esse censebat I. Brownius Obs. in Symp. et Cyr. 75. || 82. *γε* post *οὕτω* om. D. Stob. Fl. 15, 13. || 83. *προσοιόμεθα* Schneiderus. Libri *προσιόμεθα* vel *προειλόμεθα.* || 85. *πάνθ' ὅσαπερ κακεῖ* Dind. Lips. XXIII.

LIB. VIII.

cap. 1, 4. *καθήκη* Poppo. Libri *καθήκει* vel *καθήκοι.* || *ἀκούειν* Cob. N. 520. Vid. Schaeff. App. Dem. 1, 671. || 6. *ποιῶσαν* del. Cob. N. 393. || 21. Verba vulgata *ἐπέπερ ἄρχων αὐτῶν ἐνόμιζε δικαίως εἶναι* ne a libris quidem satis adiuta Schneiderus a loci sententia aliena putavit, qui secuti sunt secluserunt. Dedi ego scripturam librorum D. Gabr. et edd. vett., qua officii regii conscientia ut alias (2, 13. *βασιλεύοντα*) exprimitur. || *ἐπιδεικνύειν* Bissch. 58. || 23. *ἐπεδείκνυ* id. Dind. || *ἐπειδὴ καὶ εὐδαίμ.* Gabr. || 36. *δίψος* G. Quod scribendum dixi ad Arr. Ven. 13, 3. V. Schneid. Plat. Civ. 438, e. Lob. Parall. 412. || 37. *καὶ μελέτας* Dindorfius ed. Lips. XVII. || 40. *γοητεύειν* id. XX. || 42. *μὴ πύοντες* D. Vulg. *μηδὲ — μηδέ,* Dind. *ἤτε — μήτε.* Cf. 8, 8. || 44. Quae scriptura libri D. videtur esse *ἔστ' ἂν φάγοιεν τι* potior est Cobeto V. 65. Cf. An. 4, 5, 8. || *ὅπως — διατελοῖεν* del. Cob. Mn. 2, 326. 6, 291. N. 385. || 46. *ἦδει* post *τοὺς μὲν αὐτῶν* D.

cap. 2, 2. *θρηρεύειν τὴν φιλίαν* D. || 3. *ἐσημαινόμενος τοῦτω* margo Hutchinsonianae meae. || 4. *ἐπεμπεν ἀπὸ τῆς τραπέζης* Poppo. || *τῶν εἰρημένων* del. Pantaz. 37. || *διατρίβοντα ἔργῳ* D. G. mg. || *τοῦτο ἄριστα ἐξειρογάσθαι* expunctis verbis *τοῦτο ποιεῖν* Cob. N. 395. coll. 6. Probabilis *ἄριστα δὴ ἡραγκάσθαι* Hertleinius app. cr. 233. || *παρηγγελμένον* Weckherlinus. Libri *παραγγελόμενον* vel *παραγγελλόμενον.* || 14. *φιλονίκως* Dind. Libri *φιλονεικίως.* || 16. *καὶ κέλευε κτέ.* Librorum scri-

pturam non satis illam quidem simplicem restitui cum Dindorfio, si quidem hic rectius quam Gailius Parisinos libros δέ post γράφοντας omittere refert: id quod eo credibilis est, quod Gailius immutatam Zeunii scripturam exhibet. || 23. καὶ τὰ χοήματα Weiskio et Schneidero aliena visa. Defendit Bernhardy Synt. 49. κατὰ χοήματα Stobaeus, καὶ κατὰ χοήματα Portus. || 24. καὶ τοὺς ἰατροὺς — τῶν τε λέγειν ἐθέλειν, sc. ὅποσα χορήσιμον εἶη, G. Hermannus.

cap. 3, 1. τῶν ἄλλων συμμάχων D. Cf. 10. || 6. αὐτοῖν post σκοπούντου omisi cum A. del. Bissch. 27. || κασᾶς Brodaeus, libri καλέσας. || 17. ὡσαύτως τεταγμένοι D. || 19. ἰππάρχων Fischerus. Libri ὑπάρχων. || 23. ὅποι Dindorfius. Libri ὄπον. || 25. Σύρων δὲ τῶν πάντων Γαδάτας D. M. Apostolius Prov. 20, 18. || De particula ἄρα postremo narrationis membro cum praestantiae significatione addita vel aliquid inexpectati introducente (gar um die Hälfte) v. Heller. Philol. 13, 82. Rieckher. Nibb. 85, 470. Potius quod expectari posset significabat 7, 3, 6. || 34. Putarem aut praeunte libro E. scribendum esse οὕτως ἐτι καὶ νῦν διαμένει πλὴν τὰ ἱερά ἄπεστιν, ὅταν μὴ θύῃ ὁ βασιλεύς aut verba ἡ βασιλέως ἔλασις — θύῃ secludenda, nisi in eadem temporum comparatione structuram verborum 5, 27. si minus miram at ita comparatam invenirem, ut huius loci rationem tueri videretur. Explicatius haec dicuntur 6, 9. 14. 16. || 35. ἐμπιπλᾶς D. Vid. ann. ad 4, 2, 41. ἐκπιπλᾶς A. G. Alii ἐμπιπλᾶς. || καὶ ἐδώρεϊτο del. Cob. N. 396. Dicit enim προπίρην esse προπίοντα δωρεῖσθαι. Cf. ann. Anab. 7, 3, 26. 27. || 38. γῆδιον scripsit Dindorfius, scripsit etiam Meinekius apud Stobaeum Fl. 57, 11. Idem [ἄν] λάβοι. || 47. μερεῖς D.

Matth. gr. 498, c. β. Krueg. Anal. cr. 1, 147. || 48. Alterum ταῦτα delebat Dindorfius An. ed. Lips. 4. p. XVIII.

cap. 4, 4. διὰ τοῦτο Dindorfius. Mihi pronomine verbum antecedens repeti videtur. Vid. 1, 6, 16. 20. φιλονίκως id. || 10. ἀχθεοθήσει D. ἀχθεοθήση A. G. ἀχθήση E. ἀχθέσει Dindorf. Quarum formarum prior Moeridi hellenica, Thomaes minus bona, Cobeto V. 136. novicia et vitiosa visa non potuit ex atticis scriptoribus exterminari. Vid. Herm. Plat. Hipp. mai. 292, e. Schneid. Civ. 10. 603, e. || 23. διέσκοπτο Cob. V. 254. Cf. 2, 3, 16. ubi, quod hic in duobus libris est, mirum est pene omnes in simili clausula ταῦτα cum plurali verbi coniungere. Imperfectum est 3, 2, 27. ubi possit esse συνωμολόγητο. 5, 1, 18. aoristus 2, 3, 24. 8, 4, 27. 36. || 32. εἰς τοῦμπαλιν Bissch. 68. || 33. ἀλλὰ τητῶνται Dindorfius. Libri ἀλλὰ ἡττῶνται vel ἀλλ' ἀπατῶνται.

cap. 5, 4. συντιθέασι μὲν ἕκαστος Bissch. 50. || 7. τι δέηται Schwidop. Obs. in Hell. 16. || 9. ἐξοίσειν A. G. Quod de armis intelligi possit, ut medium Hell. 6, 5, 7. Cf. ibi 3, 2, 28. || 14. Alterum εἰς Dindorfio delendum videtur. V. ann. ad 4, 2, 21. || 28. Fluctuant libri inter παγκάλῃς et παγκάλου, ut Hell. 3, 2, 10. Est ibi prior forma 4, 1, 15. Vid. Hertl. Obs. 1, 18.

cap. 6, 3. διαπεφυλάχασι Buttm. gr. 2, 435. Vulg. διαπεφυλάκασι D. διαπεφύκασι A. G. || τελέσουσιν A. G. Quae forma librorum quorundam est 1, 6. 3. Hell. 3, 5, 3. || 4. μενόντων om. A. G. μὲν ὄντων D. || 10. Altero loco θύρας Reiskius. Libri θύρας. || 14. πᾶσι δὲ ante αἰ πορεῖαι Dindorfius et Bornemannus. Libri πᾶσαι δέ.

cap. 7, 4. δόξαν ἀναπαύσασθαι

κατεκλίθη Cob. N. 398. Hunc aoristum idem et Dindorfius ut 5, 2, 15. ex optimis libris ita hic et Hell. 4, 1, 30. Conv. 1, 8. Ven. 8, 3. sine codicum auctoritate scribendum censent. Superest *ἐνεκλίθη* Conv. 3, 13, etiam apud Mehlerum. *κατεκλίθη* Plat. Phaed. 117, e. || 7. *τελέως μεφρονεῖν* A. G. M. *τελέως μέγα φρονεῖν* D. P. Quod scripsi est in codice H. *φρονεῖν* autem num recte a quibusdam crederetur i. q. *μέγα φρονεῖν* significare, postquam multum disputatum est a Dindorfio Anab. ed. Lips. 1825. p. 274 sqq. et Schaefero Lamb. Bos. Ell. 267. App. Dem. 1, 547. 744. 4, 380. 430 sqq., postremo ille ad h. l. Xenophontem *φρονεῖν* ea significatione dixisse negando disputandi finem fecit. || 12. *τοῦ ἐμφραίνεσθαι* Dindorfius. Qui e vocabulo *ἀσχολία* pendet infinitivus, semel cum *τοῦ* coniunctus Comm. 1, 3, 11, postponi solet, h. l. pene est tanquam si sequatur *ἐμποδῶν ἐστιν*. Ceterum verba *τῷ ἐμφραίνεσθαι* in veteribus editionibus desunt. || *παρέχει* D. Quae solet structura esse: 1, 6, 10. 2, 1, 8. Hier. 1, 27. 7, 10. Oec. 10, 13. Hell. 3, 5, 11. al. Alia supra 3, 44. Vulg. *παρέχειν*. || 13. *φύσει φύεσθαι* Ald. P. Stob. ut 5, 1, 24. Hier. 3, 9. || 15. *τιμήσεται δι' ἄνδρα* cum D. Dindorfius iam olim ad Thuc. 3, 40. p. 495. Buttm. gr. 2, 53. Ianson. De medii generis futuris passive usurpatis (Thorun. 1848) p. 16. Vid. Cob. V. 137. N. 567. Transitivum futurum medii *τιμήσεται δὴ ἄνδρα*, ut est in A. G. et apud Stobaeum Meinekianum, aoristi prioris usu tuebatur Grashofius ZAW. 1834, 276. Cf. Conv. 4, 44. Cautius iudicat Frankius Phil. Suppl. 1, 459. || 17. *παῖδες* sine *ᾧ* A. G. Vid. ann. ad 1, 6, 35. || *ὡς οὐδὲν ἔτι ἐγὼ ἔσομαι* D. || 21. *τῷ ἀνθρωπίνῳ* A. G. *τῶν ἀνθρώπων* D. Ita *τῶν ἀνθρώπων* Vect. 3, 10. *τῶν ἐν ἀνθρώ-*

ποις supra 3, 3, 54. || 22. Quum Cicero De sen. 22. verba ita interpretatus sit: Quare si haec ita sunt, sic me colitote ut deum, I. Maehly Mus. Rhein. 20, 146. *καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν κατὰ δαίμονα καταιδόμενοι* scripta Xenophontis verba ante oculos eum habuisse putat. Verum in hac quoque parte locus cum altero Comm. 4, 3, 14. componi potest, unde quae Cicero N. D. 1, 12, 31. de animo deo hausisse creditur, potius a Philodemi libro qui De pietate fuit repetenda esse ad eum locum demonstrabimus. || 28. *ἐνεκαλύψατο* Cob. Mn. 7, 24. N. 512. Mehler. Mn. 4, 156. Conv. 55. Cf. 26. Conv. 1, 14. Libri *συνεκαλύψατο*. Plut. Timol. 4. *συνκαλυψάμενος εἰστήκει δακρύων*.

cap. 8, 3. Quae de fidei Persarum antiquorum existimatione deque fiducia in satrapis posita narrantur quum Grotio Hist. gr. 5, 60. visa essent historiam corrumpere, fabulae servire, eas ineptias Xenophonte indignas iudicavit C. Schenkelius Nlbb. 83, 544. Idem vero quod ad *Κύρω* putat *τῷ νεωτέρῳ* cum Heindorfio aut *τῷ Δαρείῳ* addendum esse, talia Graecis verba *τῶν σὺν Κύρῳ ἀναβάντων* legentibus non sunt visa necessaria. Quam ad rem Hertleinius locos mecum communicavit Isocr. 4, 145. Diodor. 2, 32. || 6. *στρατιάν* Sturzius. Libri *στρατείαν*. || 10. Bekk. Anecd. 294. *προχοῖς, ἐπίχνοις καλουμένη*. De poculo, quo salus propinatur, dici putat Iansonus De nominibus in *is* deminutivis (Thorun. 1851), hirneam vel cantharum interpretatur Schenkelius 548. Vid. Klotz. Nlbb. 33, 271. Cobeto N. 397. visus est Xenophon honestiore vocabulo pro *ἀμίδας* uti maluisse, coll. Senec. Benef. 3, 26. Adde Schol. Iuvenal. 10, 64. || 12. *θαμά* Dindorfius. Libri plerique *ἄμα*. || 14. *διαφθειρόνται* Dindorfius interpretatur abortu pereunt,

quod hoc verbum apud Hippocra-
tem de abortu facto vel de fetu cor-
rupto dicitur; hoc loco quum neque
oppositio neque subiectum sit quum-
que ne vetitum quidem omnino apud
veteres illud facinus fuerit (v. Herm.
Antiq. vitae priv. 11, 5), Fischero
ἀποθνήσκειν de iis, qui veneno ipsi
sibi mortem consciscunt, *διαφθείρε-
σθαι* de iis, qui veneno ab aliis
necantur, intelligenti assentitur
Schenkelius 551, ipse quidem di-
stinctionis subtilitatem deesse sen-
tiens. || 20. Demonstrat Schenkelius
552, evocationem militum etiam ad
peditatum pertinere et *τοὺς φρου-
ροῦντας* milites praesidarios esse in

locis munitis, qui stipendium a rege
accipiant, esse autem *ἐστρατεύοντο*
et *ὄπως μισθοφορῶσιν αὐτοῖς* parum
apte ad declarandas exercitus Per-
sarum rationes dicta. || 21. *οἱ* ante
φίλοι Ambros. 4. m. 2., qui antea
ῥᾶον eadem supra scriptum habet.
|| 22. *εἰς χεῖρα δούς* omisso *ἐκάστω*
Ambros. 3. || 24. *ἀγαστοῦς* Dindor-
fius, quo antea dictum repetitur.
ἀγαθός est fortis et ad pugnandum
utilis, v. ann. ad 7, 1, 11, h. l. qui de-
inde dicitur *ἠσκηκός*. V. Schenkl.
554. De bonis aurigis v. Plat. Gorg.
516, e. || 25. *ἄκοντες* Muretus. Libri
ἐκόντες.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ.

Α.

Ἐννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο, ὅσαι δημοκρατίαι κατε- 1
λύθησαν ὑπὸ τῶν ἄλλως πως βουλομένων πολιτεύεσθαι
μᾶλλον ἢ ἐν δημοκρατία ὅσαι τ' αὖ μοναρχίαι ὅσαι τε
ὀλιγαρχίαι ἀνήρηται ἤδη ὑπὸ δήμων καὶ ὅσοι τυραννεῖν
ἐπιχειρήσαντες οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ταχὺ πάμπαν κατελύθη-
σαν, οἱ δὲ κὰν ὀποσονοῦν χρόνον ἄρχοντες διαγένηνται,
θαυμάζονται ὡς σοφοί τε καὶ εὐτυχεῖς ἄνδρες γεγενημένοι.
πολλοὺς δ' ἔδοκοῦμεν καταμεμαθηκέναι καὶ ἐν ἰδίοις
οἴκοις τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλείονας οἰκέτας, τοὺς δὲ
καὶ πάνυ ὀλίγους, καὶ ὅμως οὐδὲ τοῖς ὀλίγοις τούτοις
πάνυ τι δυναμένους χρῆσθαι [πειθομένοις] τοὺς δεσπό- 2
τας. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐνενοοῦμεν, ὅτι ἄρχοντες μὲν
εἰσι καὶ οἱ βουκόλοι τῶν βοῶν καὶ οἱ ἵπποφορβοὶ τῶν
ἵππων καὶ πάντες δὲ οἱ καλούμενοι νομεῖς ὧν ἂν ἐπι-
στατῶσι ζῶων, εἰκότως ἂν ἄρχοντες τούτων νομίζοιτο·
πάσας τοίνυν ταύτας τὰς ἀγέλας ἔδοκοῦμεν ὄραν μᾶλλον
ἐθελούσας πείθεσθαι τοῖς νομεῦσιν ἢ τοὺς ἀνθρώπους
τοῖς ἄρχουσι. πορεύονται τε γὰρ αἱ ἀγέλαι ἢ ἂν αὐτὰς
εὐθύνωσιν οἱ νομεῖς νέμονταί τε χωρία, ἐφ' ὅποια ἂν
αὐτὰς ἐφιῶσιν, ἀπέχονται τε ὧν ἂν αὐτὰς ἀπείρωσι·
καὶ τοῖς καρποῖς τοίνυν τοῖς γιγνομένοις ἐξ αὐτῶν ἐῶσι
τοὺς νομέας χρῆσθαι οὕτως, ὅπως ἂν αὐτοὶ βούλωνται.
ἔτι τοίνυν οὐδεμίαν πώποτε ἀγέλην ἤσθημεθα συστᾶσαν
ἐπὶ τὸν νομέα οὔτε ὡς μὴ πείθεσθαι οὔτε ὡς μὴ ἐπι-
τρέπειν τῷ καρπῷ χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ χαλεπώτεραί εἰσιν
αἱ ἀγέλαι πᾶσι τοῖς ἀλλοφύλοις ἢ τοῖς ἄρχουσί τε καὶ
ὠφελουμένοις ἀπ' αὐτῶν· ἄνθρωποι δὲ ἐπ' οὐδένας μᾶλ-
λον συνίστανται ἢ ἐπὶ τούτους, οὓς ἂν αἰσθῶνται ἄρχειν
ἐαυτῶν ἐπιχειροῦντας. ὅτε μὲν δὴ ταῦτα ἐνεθυμούμεθα, 3

οὕτως ἐγινώσκομεν περὶ αὐτῶν, ὡς ἀνθρώπων πεφυκότι πάντων τῶν ἄλλων ῥᾶον ἢ ἀνθρώπων ἄρχειν. ἐπειδὴ δὲ ἐνενοήσαμεν, ὅτι Κῦρος ἐγένετο Πέρσης, ὃς παμπόλλους μὲν ἀνθρώπους ἐκτήσατο πειθόμενους αὐτῷ, παμπόλλας δὲ πόλεις, πάμπολλα δὲ ἔθνη, ἐκ τούτου δὴ ἠναγκαζόμεθα μετανοεῖν, μὴ οὔτε τῶν ἀδυνάτων οὔτε τῶν χαλεπῶν ἔργων ἢ τὸ ἀνθρώπων ἄρχειν, ἢν τις ἐπισταμένως τοῦτο πράττη. Κύρῳ γοῦν ἴσμεν ἐθελήσαντας πείθεσθαι τοὺς μὲν ἀπέχοντας παμπόλλων ἡμερῶν ὁδόν, τοὺς δὲ καὶ μηνῶν, τοὺς δὲ οὐδ' ἑορακότας πώποτ' αὐτόν, τοὺς δὲ καὶ εὖ εἰδότας, ὅτι οὐδ' ἂν ἴδοιεν, καὶ ὅμως ἠθέλον αὐτῷ ὑπακούειν. καὶ γάρ τοι τοσοῦτον διήνεγκε τῶν ἄλλων βασιλέων καὶ τῶν πατρίους ἀρχὰς παρεῖληφόντων καὶ τῶν δι' ἑαυτῶν κτησαμένων, ὡσθ' ὁ μὲν Σκύθης, καίπερ παμπόλλων ὄντων Σκυθῶν, ἄλλου μὲν οὐδενὸς δύναιτ' ἂν ἔθρους ἐπάρξαι, ἀγαπῶν δ' ἂν, εἰ τοῦ ἑαυτοῦ ἔθρους ἀρχὸν διαγένοιτο, καὶ ὁ Θραξ Θρακῶν καὶ ὁ Ἰλλυριὸς Ἰλλυριῶν, καὶ τᾶλλα δὲ ὡσαύτως ἔθνη ἀκούομεν· τὰ γοῦν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἔτι καὶ νῦν αὐτόνομα εἶναι λέγεται καὶ λελύσθαι ἀπ' ἀλλήλων· Κῦρος δὲ παραλαβὼν ὡσαύτως οὕτω καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη αὐτόνομα ὄντα ὀρηθεῖς σὺν ὀλίγῃ Περσῶν στρατιᾷ ἐκόντων μὲν ἠγήσατο Μήδων, ἐκόντων δὲ Ὑρκανίων, κατεστρέψατο δὲ Σύρους, Ἀσσυρίους, Ἀραβίους, Καππαδόκας, Φρύγας ἀμφοτέρους, Λυδοὺς, Κᾶρας, Φοίνικας, Βαβυλωνίους, ἤρξε δὲ Βακτριῶν καὶ Ἰνδῶν καὶ Κιλικίων, ὡσαύτως δὲ Σακῶν καὶ Παφλαγόντων καὶ Μαγαδιδῶν καὶ ἄλλων δὲ παμπόλλων ἔθνῶν, ὧν οὐδ' ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι τις εἰπεῖν, ἐπῆρξε δὲ καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καταβὰς δ' ἐπὶ θάλατταν καὶ

5 Κυπρίων καὶ Αἰγυπτίων. καὶ τοίνυν τούτων τῶν ἔθνῶν ἤρξεν οὔτε αὐτῷ ὁμογλώττων ὄντων οὔτε ἀλλήλοις, καὶ ὅμως ἐδυνάσθη ἐφικέσθαι μὲν ἐπὶ τοσαύτην γῆν τῷ ἄφ' ἑαυτοῦ φόβῳ, ὥστε καταπλήξαι πάντας καὶ μηδένα ἐπιχειρεῖν αὐτῷ, ἐδυνάσθη δὲ ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν τοσαύτην τοῦ πάντας αὐτῷ χαρίζεσθαι, ὥστε αἰεὶ τῇ αὐτοῦ γνώμῃ ἀξιοῦν κυβερνᾶσθαι, ἀνηρτήσατο δὲ τοσαῦτα φύλα, ὅσα καὶ διελθεῖν ἔργον ἐστίν, ὅποι ἂν ἄρξῃται τις πορεύεσθαι

ἀπὸ τῶν βασιλείων ἦν τε πρὸς ἕω ἦν τε πρὸς ἐσπέραν ἦν τε πρὸς ἄρκτον ἦν τε πρὸς μεσημβρίαν. ἡμεῖς μὲν δὴ ὡς ἄξιον ὄντα θαυμάζεσθαι τοῦτον τὸν ἄνδρα ἐσκεψάμεθα, τίς ποτ' ὦν γενεὰν καὶ ποίαν τινὰ φύσιν ἔχων καὶ ποία τινὲ παιδεία παιδευθεὶς τοσοῦτον διήνεγκεν εἰς τὸ ἄρχειν ἀνθρώπων. ὅσα οὖν καὶ ἐπυθόμεθα καὶ ἠσθησθαι δοκοῦμεν περὶ αὐτοῦ, ταῦτα πειρασόμεθα διηγῆσασθαι.

Πατρὸς μὲν δὴ ὁ Κῦρος λέγεται γενέσθαι Καμβύσου 2 Περσῶν βασιλέως· ὁ δὲ Καμβύσης οὗτος τοῦ Περσειδῶν γένους ἦν· οἱ δὲ Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως κλήζονται· μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέσθαι· ἡ δὲ Μανδάνη αὕτη Ἰστυάγους ἦν θυγάτηρ τοῦ Μήδων γενομένου βασιλέως. φῦναι δὲ ὁ Κῦρος λέγεται καὶ ἄδεται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλοφροπότατος καὶ φιλομαθέστατος καὶ φιλοτιμώτατος, ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλήναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομῆναι τοῦ ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα. φύσιν μὲν δὴ τῆς μορφῆς καὶ τῆς 2 ψυχῆς τοιαύτην ἔχων διαμνημονεύεται· ἐπαιδευθῆ γε μὴν ἐν Περσῶν νόμοις· οὗτοι δὲ δοκοῦσιν οἱ νόμοι ἄρχεσθαι τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελόμενοι οὐκ ἔνθενπερ ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσιν ἄρχονται. αἱ μὲν γὰρ πλείσται πόλεις ἀρεῖσαι παιδεύειν, ὅπως τις ἐθέλει, τοὺς ἑαυτῶν παῖδας καὶ αὐτοὺς τοὺς πρεσβυτέρους, ὅπως ἐθέλουσι, διάγειν ἔπειτα προστάττουσιν αὐτοῖς μὴ κλέπτειν μηδὲ ἀρπάζειν, μὴ βίᾳ εἰς οἰκίαν παριέναι, μὴ παίειν ὃν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα ὡσαύτως· ἦν δὲ τις τούτων τι παραβαίῃη, ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν. οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι προλαβόντες ἐπιμέλονται, 3 ὅπως τὴν ἀρχὴν μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται οἷοι πονηροῦ τινος ἢ αἰσχροῦ ἔργου ἐφίεσθαι. ἐπιμέλονται δὲ ὧδε. ἔστιν αὐτοῖς ἔλευθέρα ἀγορὰ καλουμένη, ἐνθα τὰ τε βασίλεια καὶ τᾶλλα ἀρχεῖα πεποιήται. ἐντεῦθεν τὰ μὲν ὄνια καὶ οἱ ἀγοραῖοι καὶ αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπειροκαλῖαι ἀπελήλανται εἰς ἄλλον τόπον, ὡς μὴ μιγνύηται ἢ τούτων τύρβη τῇ τῶν πεπαιδευμένων εὐκοσμίᾳ. 4 διήρηται δὲ αὕτη ἡ ἀγορὰ ἢ περὶ τὰ ἀρχεῖα τέτταρα

μέρη· τούτων δ' ἔστιν ἓν μὲν παισίν, ἓν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο
τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη
γεγονόσι. νόμῳ δ' εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι τού-
των πάρευσιν, οἱ μὲν παῖδες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ καὶ οἱ τέλειοι
ἄνδρες, οἱ δὲ γεραίτεροι ἡνίκ' ἂν ἕκαστῳ προχωρῇ, πλὴν
ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, αἷς αὐτοὺς δεῖ παρεῖναι.
οἱ δὲ ἔφηβοι καὶ κοιμῶνται περὶ τὰ ἀρχεῖα σὺν τοῖς
γυμνητικοῖς ὅπλοις πλὴν τῶν γεγαμηκότων· οὗτοι δὲ οὔτε
ἐπιζητοῦνται, ἢν μὴ προορηθῇ παρεῖναι, οὔτε πολλάκις
⁵ ἀπεινὰ καλόν. ἀρχοντες δ' ἐφ' ἕκαστῳ τούτων τῶν
μερῶν εἰσι δώδεκα· δώδεκα γὰρ καὶ Περσῶν φυλαὶ διή-
ρηται. καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς παισίν ἐκ τῶν γεραιτέρων
ἡρημένοι εἰσὶν οἱ ἂν δοκῶσι τοὺς παῖδας βελτίστους
ἀποδεικνύναι, ἐπὶ δὲ τοῖς ἐφήβοις ἐκ τῶν τελείων ἀνδρῶν
οἱ ἂν αὖ τοὺς ἐφήβους βελτίστους δοκῶσι παρέχειν, ἐπὶ
δὲ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν οἱ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς
μάλιστα τὰ τεταγμένα ποιοῦντας καὶ τὰ παραγγελλόμενα
ὑπὸ τῆς μεγίστης ἀρχῆς· εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων
προστάται ἡρημένοι, [οἱ προστατεύουσιν,] ὅπως καὶ
οὗτοι τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν. ἂ δὲ ἕκαστῇ ἡλικίᾳ
προστέτακται ποιεῖν διηγησόμεθα, ὡς μᾶλλον δῆλον γέ-
νηται, ἢ ἐπιμέλονται, ὡς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται.
⁶ οἱ μὲν δὴ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες διάγουσι
μανθάνοντες δικαιοσύνην, καὶ λέγουσιν, ὅτι ἐπὶ τοῦτο
ἔρχονται ὥσπερ παρ' ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα μαθησόμενοι.
οἱ δ' ἀρχοντες αὐτῶν διατελοῦσι τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας
δικάζοντες αὐτοῖς. γίνεται γὰρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς
ἀλλήλους ὥσπερ ἀνδράσιν ἐγκλήματα καὶ κλοπῆς καὶ
ἀρπαγῆς καὶ βίας καὶ ἀπάτης καὶ κακολογίας καὶ ἄλλων
οἴων δὴ εἰκόσ. οὓς δ' ἂν γνῶσι τούτων τι ἀδικοῦντας,
⁷ τιμωροῦνται. κολάζουσι δὲ καὶ ὃν ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντα
εὐρίσκωσι. δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος, οὗ ἕνεκα ἄν-
θρωποι μισοῦσι μὲν ἀλλήλους μάλιστα, δικάζονται δὲ
ἥκιστα, ἀχαριστίας, καὶ ὃν ἂν γνῶσι δυνάμενον μὲν χάριν
ἀποδιδόναι, μὴ ἀποδιδόντα δέ, κολάζουσι καὶ τοῦτον
ἰσχυρῶς. οἴονται γὰρ τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοῦς
ἂν μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν καὶ περὶ γονέας καὶ πατρίδα

καὶ φίλους. ἔπεςθαι δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἢ ἀναισχυντία· καὶ γὰρ αὕτη μεγίστη δοκεῖ εἶναι ἐπὶ πάντα τὰ αἰσχυρὰ ἡγεμών. διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σω-⁸ φροσύνην· μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διάγοντας. διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυρῶς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκράτειαν γαστρὸς καὶ ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθεν ἀπιόντας γαστρὸς ἔνεκα, πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες, καὶ ὅτι οὐ παρὰ μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. φέρονται δὲ οἴκοθεν σῖτον μὲν ἄρτον, ὄψον δὲ κάρδαμον, πιεῖν δέ, ἢν τις διψῇ, κώθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι. πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. μέχρι μὲν δὴ ἕξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν ἀπὸ γενεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν, ἐκ τούτου δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται. οὗτοι δ' αὖ οἱ ἔφηβοι διάγουσιν ὧδε. δέκα ἔτη⁹ ἀφ' οὗ ἂν ἐκ παιδῶν ἐξέλθωσι, κοιμῶνται μὲν περὶ τὰ ἀρχεῖα, ὡσπερ προειρήκαμεν, καὶ φυλακῆς ἔνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύνης· δοκεῖ γὰρ αὕτη ἢ ἡλικία μάλιστα ἐπιμελείας δεῖσθαι· παρέχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς τοῖς ἄρχουσι χρῆσθαι, ἢν τι δέωνται ὑπὲρ τοῦ κοῖνου. καὶ ὅταν μὲν δέη, πάντες μένουσι περὶ τὰ ἀρχεῖα· ὅταν δὲ ἐξίη βασιλεὺς ἐπὶ Θήραν, ἐξάγει τὴν ἡμίσειαν τῆς φυλακῆς· ποιεῖ δὲ τοῦτο πολλάκις τοῦ μηνός. ἔχειν δὲ δεῖ τοὺς ἐξιόντας τόξα καὶ παρὰ τὴν φαρέτραν ἐν κολεῷ κοπίδα ἢ σάγαριν, ἔτι δὲ γέρον καὶ παλτὰ δύο, ὥστε τὸ μὲν ἀφεῖναι, τῷ δέ, ἂν δέη, ἐκ χειρὸς χρῆσθαι. διὰ τοῦτο δὲ δημοσίᾳ τοῦ Θηρᾶν ἐπιμέλονται, καὶ βασι-¹⁰ λεὺς ὡσπερ καὶ ἐν πολέμῳ ἡγεμών ἐστὶν αὐτοῖς καὶ αὐτός τε Θηρᾶ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖται, ὅπως ἂν Θηρῶσιν, ὅτι ἀληθεστάτη αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι αὕτη ἢ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον. καὶ γὰρ πρῶτὸ ἀνίστασθαι ἐθίζει καὶ ψύχη καὶ θάλπη ἀνέχεσθαι, γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοιπορίας

καὶ δρόμοις, ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεῦσαι θηρίον καὶ ἀκον-
 τίσαι, ὅπου ἂν παραπίπτη. καὶ τὴν ψυχὴν δὲ πολλάκις
 ἀνάγκη θήγεσθαι, ὅταν τι τῶν ἀλκίμων θηρίων ἀνθι-
 στῆται· παίειν μὲν γὰρ δήπου δεῖ τὸ δμῶσε γιγνόμενον,
 φυλάξασθαι δὲ τὸ ἐπιφερόμενον· ὥστε οὐ ῥάδιον εὔρειν,
 11 τί ἐν τῇ θήρᾳ ἄπεστι τῶν ἐν πολέμῳ παρόντων. ἐξέρ-
 χονται δὲ ἐπὶ τὴν θήραν ἄριστον ἔχοντες πλεῖον μὲν, ὡς
 τὸ εἰκός, τῶν παιδῶν, τᾶλλα δὲ ὅμοιον. καὶ θηρῶντες
 μὲν οὐκ ἂν ἀριστήσαιεν, ἣν δὲ τι δεήσῃ ἢ θηρίου ἕνεκα
 ἐπικαταμεῖναι ἢ ἄλλως ἐθελήσωσι διατροῦψαι περὶ τὴν
 θήραν, τὸ ἄριστον τοῦτο δειπνήσαντες τὴν ὑστεραίαν αὐ-
 θηρῶσι μέχρι δείπνου, καὶ μίαν ἄμφω τούτῳ τῷ ἡμέρα
 λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας σίτον δαπανῶσι. τοῦτο δὲ
 ποιοῦσι τοῦ ἐθίξασθαι ἕνεκα, ἵν' ἕάν τι καὶ ἐν πολέμῳ
 δεήσῃ, δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. καὶ ὄψον δὲ τοῦτο ἔχου-
 σιν οἱ τηλικοῦτοι, ὅτι ἂν θηράσωσιν· εἰ δὲ μή, τὸ κάρ-
 δαμον. εἰ δὲ τις αὐτοὺς οἶεται ἢ ἐσθίειν ἀηδῶς, ὅταν
 κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ, ἢ πίνειν ἀηδῶς,
 ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω, πῶς μὲν ἤδὺ μᾶζα
 καὶ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν, πῶς δὲ ἤδὺ ὕδωρ πιεῖν δι-
 12 ψῶντι. αἱ δ' αὖ μένουσαι φυλαὶ διατροῖβουσι μελετῶσαι
 τὰ τε ἄλλα, ἃ παῖδες ὄντες ἔμαθον, καὶ τοξεύειν καὶ
 ἀκοντίζειν, καὶ διαγωνιζόμενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους δια-
 τελοῦσιν. εἰσὶ δὲ καὶ δημόσιοι τούτων ἀγῶνες καὶ ἄθλα
 προτίθεται. ἐν ἧ δ' ἂν τῶν φυλῶν πλεῖστοι ὧσι δαημο-
 νέστατοι καὶ ἀνδρικότατοι καὶ εὐπιστότατοι, ἐπαινοῦσιν
 οἱ πολῖται καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τὸν νῦν ἄρχοντα αὐτῶν
 ἀλλὰ καὶ ὅστις αὐτοὺς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσε. χρωῶνται
 δὲ τοῖς μένουσι τῶν ἐφήβων αἱ ἀρχαί, ἣν τι ἢ φρουρεῖσαι
 δεήσῃ ἢ κακούργους ἐρευνῆσαι ἢ ληστὰς ὑποδραμεῖν ἢ
 καὶ ἄλλο τι, ὅσα ἰσχύος τε καὶ τάχους ἔργα ἐστί. ταῦτα
 μὲν δὴ οἱ ἐφήβοι πράττουσιν. ἐπειδὴν δὲ τὰ δέκα ἔτη
 13 διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς τελείους ἀνδρας. ἀφ'
 οὗ δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνου οὗτοι αὖ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη
 διάγουσιν ὧδε. πρῶτον μὲν ὡσπερ οἱ ἐφήβοι παρέχουσιν
 ἑαυτοὺς ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἣν τι δέη ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ,
 ὅσα φρονούντων τε ἤδη ἔργα ἐστί καὶ ἔτι δυναμένων.

ἦν δέ που δέη στρατεύεσθαι, τόξα μὲν οἱ οὕτω πεπαι-
 δευμένοι οὐκέτι ἔχοντες οὐδὲ παλιὰ στρατεύονται, τὰ δ'
 ἀγγέμαχα ὄπλα καλούμενα, θώρακά τε περὶ τοῖς στέρνοις
 καὶ γέρρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οἷόνπερ γράφονται οἱ Πέρσαι
 ἔχοντες, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μάχαιραν ἢ κοπίδα. καὶ αἱ ἀρχαὶ
 δὲ πᾶσαι ἐκ τούτων καθίστανται πλὴν οἱ τῶν παίδων
 διδάσκαλοι. ἐπειδὴν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατε-
 λέσωσιν, εἴησαν μὲν ἂν οὔτοι πλεῖον τι γεγονότες ἢ τὰ
 πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς· ἐξέρχονται δὲ τηρικαῦτα εἰς
 τοὺς γεραιτέρους ὄντας τε καὶ καλουμένους. οἱ δ' αὖ ¹⁴
 γεραιτέροι οὔτοι στρατεύονται μὲν οὐκέτι ἔξω τῆς ἑαυτῶν,
 οἴκοι δὲ μένοντες δικάζουσι τὰ τε κοινὰ καὶ τὰ ἴδια πάντα.
 καὶ θανάτου δὲ οὔτοι κρίνουσι, καὶ τὰς ἀρχὰς οὔτοι πά-
 σας αἰροῦνται· καὶ ἦν τις ἢ ἐν ἐφήβοις ἢ ἐν τελείοις
 ἀνδράσιν ἐλλίπη τι τῶν νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ φύλ-
 αρχοὶ ἕκαστοι καὶ τῶν ἄλλων ὁ βουλόμενος, οἱ δὲ
 γεραιτέροι ἀκούσαντες ἐκκρίνουσιν· ὁ δὲ ἐκκριθεὶς ἄτιμος
 διατελεῖ τὸν λοιπὸν βίον.

Ἴνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία, ¹⁵
 μικρὸν ἐπάνειμι· νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν δηλωθῆι
 διὰ τὰ προειρημένα. λέγονται μὲν γὰρ Πέρσαι ἀμφὶ
 τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι· τούτων δ' οὐδεὶς ἀπελήλα-
 ται νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξεστι πᾶσι Πέρσαις
 πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ κοινὰ τῆς δικαιοσύ-
 νης διδασκαλεῖα. ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι τρέφειν τοὺς
 παῖδας ἀργοῦντας πέμπουσιν, οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι οὐ
 πέμπουσιν. οἱ δ' ἂν παιδευθῶσι παρὰ τοῖς δημοσίοις
 διδασκάλοις, ἔξεστιν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύε-
 σθαι, τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν οὕτως οὐκ ἔξεστιν. οἱ
 δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα ποιούν-
 τες, ἔξεστι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἀνδρας συναλίζεσθαι
 καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῶν μετέχειν, οἱ δ' ἂν μὴ διαγένηνται
 ἐν τοῖς ἐφήβοις, οὐκ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τελείους. οἱ δ'
 ἂν αὖ ἐν τοῖς τελείοις διαγένηνται ἀνεπίληπτοι, οὔτοι
 τῶν γεραιτέρων γίγνονται. οὕτω μὲν δὴ οἱ γεραιτέροι
 διὰ πάντων τῶν καλῶν ἐληλυθότες καθίστανται· καὶ ἡ
 πολιτεία αὕτη, ἣ οἴονται χρώμενοι βέλτιστοι ἂν εἶναι.

16 καὶ νῦν δὲ ἔτι ἐμιμένει μαρτύρια καὶ τῆς μετρίας διαίτης αὐτῶν καὶ τοῦ ἐκπονεῖσθαι τὴν δίαιταν. αἰσχρὸν μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἔστι Πέρσαις καὶ τὸ ἀποπτύειν καὶ τὸ ἀπομύτιεσθαι καὶ τὸ φύσης μεστοὺς φαίνεσθαι, αἰσχρὸν δὲ ἔστι καὶ τὸ ἰόντα ποι φανερὸν γενέσθαι ἢ τοῦ οὐρῆσαι ἕνεκα ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τοιούτου. ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἐδύνατο ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διαίτη μετρία ἔχρῳντο καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπονοῦντες ἀνήλισκον, ὥστε ἄλλη πη ἀποχωρεῖν. ταῦτα μὲν δὴ κατὰ πάντων Περσῶν ἔχομεν λέγειν· οὗ δὲ ἕνεκα ὁ λόγος ὠρμήθη, νῦν λέξομεν τὰς Κύρου πράξεις ἀρξάμενοι ἀπὸ παιδός.

3 Κῦρος γὰρ μέχρι μὲν δώδεκα ἐτῶν ἢ ὀλίγω πλεῖον ταύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων τῶν ἡλικίων διαφέρων ἐφαίνετο καὶ εἰς τὸ ταχὺ μανθάνειν ἅ δέοι καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν. ἐκ δὲ τούτου τοῦ χρόνου μετεπέμψατο Ἀστυάγης τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς· ἰδεῖν γὰρ ἐπεθύμει, ὅτι ἤκουεν αὐτὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν εἶναι. ἔρχεται δ' αὐτῇ τε ἡ Μανδάνη πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν Κῦρον τὸν υἱὸν ἔχουσα.

2 ὡς δὲ ἀφίκετο τάχιστα καὶ ἔγνω ὁ Κῦρος τὸν Ἀστυάγην τῆς μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθύς οἷα δὴ παῖς φύσει φιλόστοργος ὣν ἠσπάζετό τε αὐτόν, ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι συντεθραμμένος καὶ πάλαι φιλῶν ἀσπάζοιτο, καὶ ὄρων δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφῇ καὶ χρώματος ἐντρίψει καὶ κόμαις προσθέτοις, ἅ δὴ νόμιμα ἦν ἐν Μήδοις· ταῦτα γὰρ πάντα Μηδικά ἐστι, καὶ οἱ πορφυροῖ χιτῶνες καὶ οἱ κἀνδυες καὶ οἱ στρεπτοὶ οἱ περὶ τῆς δέξης καὶ τὰ ψέλια τὰ περὶ ταῖς χερσίν, ἐν Πέρσαις δὲ τοῖς οἴκοι καὶ νῦν ἔτι πολὺ καὶ ἐσθῆτες φανλότεραι καὶ δίαιται εὐτελέστεραι· ὄρων δὴ τὸν κόσμον τοῦ πάππου, ἐμβλέπων αὐτῷ ἔλεγεν, ὦ μητηρ, ὡς καλὸς μοι ὁ πάππος. ἐρωτώσης δὲ αὐτὸν τῆς μητρὸς, πότερος καλλίων αὐτῷ δοκεῖ εἶναι, ὁ πατὴρ ἢ οὗτος, ἀπεκρίνατο ἄρα ὁ Κῦρος, ὦ μητηρ, Περσῶν μὲν πολὺ κάλλιστος ὁ ἐμὸς πατὴρ, Μήδων μέντοι ὅσων ἑώρακα ἐγὼ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐπὶ ταῖς θύραις πολὺ οὗτος ὁ ἐμὸς πάππος κάλ-
3 λιστος. ἀντασπαζόμενος δὲ ὁ πάππος αὐτὸν καὶ στολὴν

καλὴν ἐνέδυσσε καὶ στρεπτοῖς καὶ ψελίοις ἐτίμα καὶ ἐκόσ-
 μει, καὶ εἴ που ἐξελαύνοι, ἔφ' ἵππου χρυσοχαλίνου πε-
 ριῆγεν, ὥσπερ καὶ αὐτὸς εἰώθει πορεύεσθαι. ὁ δὲ Κύρος
 ἄτε παῖς ὢν καὶ φιλόκαλος καὶ φιλότιμος ἤδετο τῇ στολῇ
 καὶ ἵππεύειν μανθάνων ὑπερέχαιρεν· ἐν Πέρσαις γὰρ διὰ
 τὸ χαλεπὸν εἶναι καὶ τρέφειν ἵππους καὶ ἵππεύειν ἐν
 ὄρεινῃ οὔσῃ τῇ χώρᾳ καὶ ἰδεῖν ἵππον σπάνιον. δειπνῶν ⁴
 δὲ ὁ Ἀστυάγης σὺν τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ Κύρῳ, βουλόμενος
 τὸν παῖδα ὡς ἥδιστα δειπνεῖν, ἵνα ἤπτον οἴκαδε ποθοίη,
 προσῆγεν αὐτῷ καὶ παροψίδας καὶ παντοδαπὰ ἐμβάμ-
 ματα καὶ βρώματα. τὸν δὲ Κύρον ἔφασαν λέγειν, ὦ
 πάππε, ὅσα πράγματα ἔχεις ἐν τῷ δεῖπνῳ, εἰ ἀνάγκη σοι
 ἐπὶ πάντα τὰ λεκάρια ταῦτα διατείνειν τὰς χεῖρας καὶ
 ἀπογεύεσθαι τούτων τῶν παντοδαπῶν βρωμάτων. Τί
 δέ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, οὐ γὰρ πολὺ σοι δοκεῖ εἶναι
 κάλλιον τόδε τὸ δεῖπνον τοῦ ἐν Πέρσαις; τὸν δὲ Κύρον
 πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι λέγεται, Οὐκ, ὦ πάππε, ἀλλὰ
 πολὺ ἀπλουστερά καὶ εὐθυτέρα παρ' ἡμῖν ἢ ὁδός ἐστιν
 ἐπὶ τὸ ἐμπλησθῆναι ἢ παρ' ὑμῖν· παρ' ἡμῖν μὲν γὰρ
 ἄρτος καὶ κρέα εἰς τοῦτο ἄγει, ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν τὸ αὐτὸ
 ἡμῖν σπεύδετε, πολλοὺς δὲ τινὰς ἐλιγμοὺς ἄνω καὶ κάτω
 πλανώμενοι μόλις ἀφικνεῖσθε ὅποι ἡμεῖς πάλαι ἤκομεν.
 Ἄλλ', ὦ παῖ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, οὐκ ἀχθόμενοι ταῦτα ⁵
 περιπλανώμεθα· γενόμενος δὲ καὶ σὺ, ἔφη, γνώσῃ, ὅτι
 ἡδέα ἐστίν. Ἀλλὰ καὶ σέ, φάναι τὸν Κύρον, ὄρω, ὦ
 πάππε, μυσαιτόμενον ταῦτα τὰ βρώματα. καὶ τὸν
 Ἀστυάγην ἐπερέσθαι, Καὶ τίτι δὴ σὺ τεχμαιρόμενος, ὦ
 παῖ, λέγεις; Ὅτι σε, φάναι, ὄρω, ὅταν μὲν τοῦ ἄρτου
 ἄψῃ, εἰς οὐδὲν τὴν χεῖρα ἀποψώμενον, ὅταν δὲ τούτων
 τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκαθαίρει τὴν χεῖρα εἰς τὰ χειρό-
 μακτρα, ὡς πάνυ ἀχθόμενος, ὅτι πλέα σοι ἀπ' αὐτῶν
 ἐγένετο. πρὸς ταῦτα δὲ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν, Εἰ τοίνυν ⁶
 οὕτω γινώσκεις, ὦ παῖ, ἀλλὰ κρέα γε εὐωχοῦ, ἵνα νεα-
 νίας οἴκαδε ἀπέλθῃς. ἅμα δὲ ταῦτα λέγοντα πολλὰ
 αὐτῷ παραφέρειν καὶ θήρεια καὶ τῶν ἡμέρων. καὶ τὸν
 Κύρον, ἐπεὶ ἑώρα πολλὰ τὰ κρέα, εἰπεῖν, Ἦ καὶ δίδως,
 φάναι, ὦ πάππε, πάντα ταῦτά μοι τὰ κρέα ὅτι βούλομαι

αὐτοῖς χρῆσθαι; Νῆ Δία, φάναι, ὦ παῖ, ἔγωγέ σοι.
 7 ἔνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον λαβόντα τῶν κρεῶν διαδιδόναι
 τοῖς ἀμφὶ τὸν πάππον θεραπευταῖς, ἐπιλέγοντα ἐκάστω,
 Σοὶ μὲν τοῦτο, ὅτι προθύμως με ἵππεύειν διδάσκεις,
 σοὶ δέ, ὅτι μοι παλτὸν ἔδωκας· νῦν γὰρ τοῦτ' ἔχω· σοὶ
 δ' ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις, σοὶ δ' ὅτι μου
 τὴν μητέρα τιμᾶς. τοιαῦτα ἐποίει, ἕως διεδίδου πάντα
 8 ἃ ἔλαβε κρέα. Σάκκῃ δέ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, τῷ οἰνο-
 χόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα τιμῶ, οὐδὲν δίδως; ὁ δὲ Σάκας ἄρα
 καλὸς τε ὢν ἐτύγχανε καὶ τιμὴν ἔχων προσάγειν τοὺς
 δεομένους Ἀστυάγους καὶ ἀποκωλύειν οὐς μὴ καιρὸς αὐτῷ
 δοκοίη εἶναι προσάγειν. καὶ τὸν Κῦρον ἐπερέσθαι προ-
 πετιῶς ὡς ἂν παῖς μηδέπω ὑποπτήσσω, Διὰ τί δή,
 ὦ πάππε, τοῦτον οὕτω τιμᾶς; καὶ τὸν Ἀστυάγην σῶ-
 ψαντα εἰπεῖν, Οὐχ ὄρας, φάναι, ὡς καλῶς οἰνοχοεῖ καὶ
 εὐσχημόνως; οἱ δὲ τῶν βασιλέων τούτων οἰνοχόοι κομφῶς
 τε οἰνοχοοῦσι καὶ καθαρείως ἐγγέουσι καὶ διδόασι τοῖς
 τρισὶ δακτύλοις ὀχοῦντες τὴν φιάλην καὶ προσφέρουσιν,
 ὡς ἂν ἐνδοῖεν τὸ ἔκπωμα εὐληπιότατα τῷ μέλλοντι πί-
 9 νειν. Κέλευσον δή, φάναι, ὦ πάππε, τὸν Σάκαν· καὶ ἐμοὶ
 δοῦναι τὸ ἔκπωμα, ἵνα καὶ γὰρ καλῶς σοι πιεῖν ἐγγέας
 ἀνακτήσωμαι σε, ἣν δύνωμαι. καὶ τὸν κελεῦσαι δοῦναι.
 λαβόντα δὴ τὸν Κῦρον οὕτω μὲν δὴ εὖ κλύσαι τὸ ἔκπωμα,
 ὡς περ Σάκαν ἐώρα, οὕτω δὲ στήσαντα τὸ πρόσωπον
 σπουδαίως καὶ εὐσχημόνως πως προσενεγκεῖν καὶ ἐν-
 δοῦναι τὴν φιάλην τῷ πάππῳ, ὥστε τῇ μητρὶ καὶ τῷ
 Ἀστυάγει πολὺν γέλωτα παρασχεῖν. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν
 Κῦρον ἐγελάσαντα ἀναπηδήσαι πρὸς τὸν πάππον καὶ
 φιλοῦντα ἅμα εἰπεῖν, ὦ Σάκα, ἀπόλωλας· ἐκβαλῶ σε ἐκ
 τῆς τιμῆς· τά τε γὰρ ἄλλα, φάναι, σοῦ κάλλιον οἰνοχοήσω
 καὶ οὐκ ἐκπίομαι αὐτὸς τὸν οἶνον. οἱ δ' ἄρα τῶν βασι-
 λέων οἰνοχόοι, ἐπειδὴν διδώσι τὴν φιάλην, ἀρύσαντες ἀπ'
 αὐτῆς τῷ κνάθῳ εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐγγεάμενοι
 10 καταρροφοῦσι, τοῦ δή, εἰ φάρμακα ἐγγέοιεν, μὴ λυσιτε-
 λεῖν αὐτοῖς. ἐκ τούτου δὴ ὁ Ἀστυάγης ἐπισκώπτων,
 Καὶ τί δή, ἔφη, ὦ Κῦρε, τᾶλλα μιμούμενος τὸν Σάκαν
 οὐκ ἀπερρόφησας τοῦ οἴνου; Ὅτι, ἔφη, νῆ Δία ἐδεδοί-

κείν, μὴ ἐν τῷ κρατῆρι φάρμακα μεμιγμένα εἶη. καὶ γὰρ ὅτε εἰστίαςας σὺ τοὺς φίλους ἐν τοῖς γενεθλίοις, σαφῶς κατέμαθον φάρμακα ὑμῖν αὐτὸν ἐγχεάντα. Καὶ πῶς δὴ σὺ τοῦτο, ἔφη, ὦ παῖ, κατέγνωσ; Ὅτι νῆ Δί' ὑμᾶς ἐώρων καὶ ταῖς γνώμαις καὶ τοῖς σώμασι σφαλλομένους. πρῶτον μὲν γὰρ ἃ οὐκ ἔατε ἡμᾶς τοὺς παῖδας ποιεῖν, ταῦτα αὐτοὶ ἐποιεῖτε. πάντες μὲν γὰρ ἅμα ἐκεκράγετε, ἐμανθάνετε δὲ οὐδὲν ἀλλήλων, ἤδετε δὲ καὶ μάλα γελοίως, οὐκ ἀκροώμενοι δὲ τοῦ ἄδοντος ὠμνύετε ἄριστα ἄδειν· λέγων δὲ ἕκαστος ὑμῶν τὴν ἑαυτοῦ δώμην, ἔπειτ' εἰ ἀνασταίητε ὀρχησόμενοι, μὴ ὅπως ὀρχεῖσθαι ἐν θυσίῳ, ἀλλ' οὐδ' ὀρθοῦσθαι ἐδύνασθε. ἐπελέλησθε δὲ παντάπασιν σύ τε, ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἱ τε ἄλλοι, ὅτι σὺ ἄρχων. τότε γὰρ δὴ ἔγωγε καὶ πρῶτον κατέμαθον, ὅτι τοῦτ' ἄρ' ἦν ἡ ἰσηγορία ἧ ὑμεῖς τότε ἐποιεῖτε· οὐδέποτε γοῦν ἐσιωπᾶτε. καὶ ὁ Ἀστυάγης λέγει, Ὁ δὲ σὸς πατήρ, ἔφη, 11 ὦ παῖ, πίνων οὐ μεθύσκειται; Οὐ μὰ Δί', ἔφη. Ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; Διψῶν πᾶνεται, ἄλλο δὲ κακὸν οὐδὲν πάσχει· οὐ γὰρ οἶμαι, ὦ πάππε, Σάκας αὐτῷ οἰνοχοεῖ. καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν, Ἀλλὰ τί ποτε σύ, ὦ παῖ, τῷ Σάκῃ οὕτω πολεμεῖς; τὸν δὲ Κῦρον εἶπεῖν, Ὅτι νῆ Δία, φάναι, μισῶ αὐτόν· πολλάκις γὰρ με πρὸς τὸν πάππον ἐπιθυμοῦντα προσδραμεῖν οὗτος ὁ μιαιώτατος ἀποκωλύει. ἀλλ' ἰκετεύω, φάναι, ὦ πάππε, δός μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτοῦ. καὶ τὸν Ἀστυάγην εἶπεῖν, Καὶ πῶς ἂν ἄρξαις αὐτοῦ; καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Στὰς ἂν ὥσπερ οὗτος ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ, ἔπειτα ὁπότε βούλοιο παριέναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμ' ἂν, ὅτι οὐπω δυνατὸν τῷ ἀρίστῳ ἐντυχεῖν· σπουδάζει γὰρ πρὸς τινος· εἴθ' ὁπότε ἦκοι ἐπὶ τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἂν, ὅτι λούται· εἰ δὲ πᾶν σπουδάζοι φαγεῖν, εἴποιμ' ἂν, ὅτι παρὰ ταῖς γυναιξίν ἐστιν· ἕως παρατείναιμι τοῦτον, ὥσπερ οὗτος ἐμὲ παρατείνει ἀπὸ σοῦ κωλύων. 12 τοσαύτας μὲν αὐτοῖς εὐθυμίας παρεῖχεν ἐπὶ τῷ δείπνῳ· τὰς δ' ἡμέρας, εἴ τινος αἰσθόμιτο δεόμενον ἢ τὸν πάππον ἢ τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφόν, χαλεπὸν ἦν ἄλλον φθάσαι τοῦτο ποιήσαντα· ὅτι γὰρ δύναιτο ὁ Κῦρος ὑπερέχαιρεν αὐτοῖς χαριζόμενος.

- 13 Ἐπεὶ δὲ ἡ Μανδάνη παρεσκευάζετο ὡς ἀπιουσα πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐδεῖτο αὐτῆς ὁ Ἀστυάγης καταλιπεῖν τὸν Κῦρον. ἡ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι βούλοιο μὲν ἅπαντα τῷ πατρὶ χαρίζεσθαι, ἄκοντα μέντοι τὸν παῖδα χαλεπὸν εἶναι
- 14 νομίζειν καταλιπεῖν. ἔνθα δὴ ὁ Ἀστυάγης λέγει πρὸς τὸν Κῦρον, ὦ παῖ, ἦν μένης παρ' ἐμοί, πρῶτον μὲν τῆς παρ' ἐμὲ εἰσόδου σοι οὐ Σάκας ἄρξει, ἀλλ' ὁπόταν βούλη εἰσιέναι ὡς ἐμέ, ἐπὶ σοὶ ἔσται· καὶ χάριν σοι εἶσομαι ὅσω ἂν πλεονάκεις εἰσῆς ὡς ἐμέ. ἔπειτα δὲ ἵπποις τοῖς ἐμοῖς χρήσει καὶ ἄλλοις ὁπόσοις ἂν βούλη, καὶ ὁπόταν ἀπίης, ἔχων ἄπει οὐδ' ἂν αὐτὸς ἐθέλης. ἔπειτα δὲ ἐν τῷ δειπνῷ ἐπὶ τὸ μετρίως σοι δοκοῦν ἔχειν ὁποῖαν βούλει ὁδὸν πορεύσει. ἔπειτα τά τε νῦν ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία δίδωμί σοι καὶ ἄλλα παντοδαπὰ συλλέξω, ἃ σὺ, ἐπειδὴν τάχιστα ἱππεύειν μάθης, διώξεις καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων καταβαλεῖς ὥσπερ οἱ μεγάλοι ἄνδρες. καὶ παῖδας δὲ σοι ἐγὼ συμπαιστορας παρέξω, καὶ ἄλλα
- 15 ὁπόσα ἂν βούλη λέγων πρὸς ἐμὲ οὐκ ἀτυχήσεις. ἐπεὶ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀστυάγης, ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον, πότερον βούλοιο μένειν ἢ ἀπιέναι. ὁ δὲ οὐκ ἐμιέλλησεν, ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν, ὅτι μένειν βούλοιο. ἐπερωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς μητρός, διὰ τί, εἰπεῖν λέγεται, Ὅτι οἴκοι μὲν τῶν ἡλίκων καὶ εἰμὶ καὶ δοκῶ κράτιστος εἶναι, ὦ μῆτερ, καὶ ἀκοντίζων καὶ τοξεύων, ἐνταῦθα δὲ οἶδ' ὅτι ἱππεύων ἦττων εἰμὶ τῶν ἡλίκων· καὶ τοῦτο εὖ ἴσθι, ὦ μῆτερ, ἔφη, ὅτι ἐμὲ πάνυ ἀνιᾶ. ἦν δὲ με καταλίπης ἐνθάδε καὶ μάθω ἱππεύειν, ὅταν μὲν ἐν Πέρσαις ὦ, οἶμαι σοι ἐκείνους τοὺς ἀγαθοὺς τὰ πεζικὰ ῥαδίως νικήσειν, ὅταν δ' εἰς Μήδους ἔλθω, ἐνθάδε πειράσομαι τῷ πάππῳ ἀγαθῶν ἱππέων κράτιστος ὢν ἱππεὺς συμμαχεῖν
- 16 αὐτῷ. τὴν δὲ μητέρα εἰπεῖν, Τὴν δὲ δικαιοσύνην, ὦ παῖ, πῶς μαθήσει ἐνθάδε, ἐκεῖ ὄντων σοι τῶν διδασκάλων; καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Ἄλλ', ὦ μῆτερ, ἀκριβῶ ταῦτά γε ἦδη. Πῶς σὺ οἶσθα; τὴν Μανδάνην εἰπεῖν. Ὅτι, φάναι, ὁ διδάσκαλός με ὡς ἦδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν. καὶ τοίνυν, φάναι, ἐπὶ μιᾷ ποτε δίκη
- 17 πληγὰς ἔλαβον ὡς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. ἦν δὲ ἡ δίκη τοιαύτη.

παῖς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα παῖδα μικρὸν μέγαν ἔχοντα χιτῶνα ἐκδύσας αὐτὸν τὸν μὲν ἑαυτοῦ ἐκείνον ἠμφίεσε, τὸν δ' ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδυ. ἐγὼ οὖν τούτοις δικάζων ἔγνων βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἀρμόττοντα ἐκάτερον χιτῶνα ἔχειν. ἐν δὲ τούτῳ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος, λέξας, ὅτι ὁπότε μὲν τοῦ ἀρμόττοντος εἶην κριτής, οὕτω δέοι ποιεῖν, ὁπότε δὲ κρῖναι δέοι, ποτέρου ὁ χιτῶν εἶη, τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι, τίς κτῆσις δικαία ἐστί, πότερα τὸν βία ἀφελόμενον ἔχειν ἢ τὸν ποιησάμενον ἢ πριέμενον κεκτῆσθαι· ἐπεὶ δ', ἔφη, τὸ μὲν νόμιμον δίκαιον εἶναι, τὸ δὲ ἄνομον βίαιον, σὺν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν ἀεὶ τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι. οὕτως ἐγὼ σοι, ὦ μῆτερ, τά γε δίκαια παντάπασιν ἤδη ἀκριβῶ· ἦν δέ τι ἄρα προσδέωμαι, ὁ πάππος με, ἔφη, οὗτος ἐπιδιδάξει. Ἄλλ' 18 οὐ ταῦτά, ἔφη, ὦ παῖ, παρὰ τῷ πάππῳ καὶ ἐν Πέρσαις δίκαια ὁμολογεῖται. οὗτος μὲν γὰρ τῶν ἐν Μήδοις πάντων ἑαυτὸν δεσπότην πεποίηκεν, ἐν Πέρσαις δὲ τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. καὶ ὁ σὸς πρῶτος πατήρ τὰ τεταγμένα μὲν ποιεῖ τῇ πόλει, τὰ τεταγμένα δὲ λαμβάνει, μέτρον δὲ αὐτῷ οὐχ ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ὁ νόμος ἐστί. ὅπως οὖν μὴ ἀπολεῖ μαστιγούμενος, ἐπειδὴν οἴκοι ἦς, ἂν παρὰ τούτου μαθὼν ἤκης ἀντὶ τοῦ βασιλικοῦ τὸ τυραννικόν, ἐν ᾧ ἐστί τὸ πλεόν οἶεσθαι χρῆναι πάντων ἔχειν. Ἄλλ' ὁ γε σὸς πατήρ, εἶπεν ὁ Κῦρος, δεινότερός ἐστιν, ὦ μῆτερ, διδάσκειν μείον ἢ πλεόν ἔχειν· ἢ οὐχ ὄρας, ἔφη, ὅτι καὶ Μήδους ἅπαντας δεδίδαχεν αὐτοῦ μείον ἔχειν; ὥστε θάρρει, ὡς ὁ γε σὸς πατήρ οὐτ' ἄλλον οὐδένα οὐτ' ἐμὲ πλεονεκτεῖν μαθόντα ἀποπέμψει.

Τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλει ὁ Κῦρος· τέλος δὲ ἡ 4 μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμενε καὶ αὐτοῦ ἐτρέφετο. καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις συνεκέκρατο, ὥστε οἰκείως διακείσθαι, ταχὺ δὲ τοὺς πατέρας αὐτῶν ἀνήρτητο προσιών καὶ ἐνδηλος ὦν ὅτι ἠσπάζετο αὐτῶν τοὺς υἱεῖς, ὥστε εἴ τι τοῦ βασιλείως δέοιντο, τοὺς παῖδας ἐκέλευον τοῦ Κύρου δεῖσθαι διαπράξασθαι σφίσι. ὁ δὲ Κῦρος, εἰ δέοιντο αὐτοῦ οἱ παῖδες, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ φιλοτιμίαν περὶ παντὸς ἐποιεῖτο διαπράττεσθαι.

2 καὶ ὁ Ἀστυάγης, ὅτι δέοιτο αὐτοῦ ὁ Κῦρος, οὐδὲν ἐδύνατο ἀντέχειν μὴ οὐ χαρίζεσθαι. καὶ γὰρ ἀσθενήσαντος αὐτοῦ οὐδέποτε ἀπέλειπε τὸν πάμπον οὐδὲ κλαίων ποτὲ ἐπαύετο, ἀλλὰ δῆλος ἦν πᾶσιν ὅτι ὑπερεφοβεῖτο, μὴ οἷ ὁ πάμπος ἀποθάνῃ· καὶ γὰρ ἐκ νυκτὸς εἶ τινος δέοιτο Ἀστυάγης, πρῶτος ἡσθάνετο Κῦρος καὶ πάντων ἀοκνότηα ἀνεπήδα ὑπηρετήσων ὅτι οἶοιτο χαριεῖσθαι, ὥστε παντάπασιν ἀνεκίησατο τὸν Ἀστυάγην.

3 Καὶ ἦν μὲν ἴσως πολυλογώτερος, ἅμα μὲν διὰ τὴν παιδείαν, ὅτι ἠγαγκάζετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ διδόναι λόγον ὧν ἐποίει καὶ λαμβάνειν παρ' ἄλλων, ὁπότε δικάζει, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ φιλομαθῆς εἶναι πολλὰ μὲν αὐτὸς ἀεὶ τοὺς παρόντας ἀνηρώτα πῶς ἔχοντα τυγχάνοι, καὶ ὅσα αὐτὸς ὑπ' ἄλλων ἐρωτῶτο, διὰ τὸ ἀγχίνους εἶναι ταχὺ ἀπεκρίνετο, ὥστ' ἐκ πάντων τούτων ἢ πολυλογία συνελέγετο αὐτῷ· ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώματι, ὅσοι νέοι ὄντες μέγεθος ἔλαβον, ὁμῶς ἐμφαίνεται τὸ νεαρὸν αὐτοῖς, ὃ κατηγορεῖ τὴν ὀλιγοετίαν, οὕτω καὶ Κῦρου ἐκ τῆς πολυλογίας οὐ θράσος διεφαίνετο, ἀλλ' ἀπλότης καὶ φιλοστοργία, ὥστ' ἐπεθύμει ἂν τις ἔτι πλείω αὐτοῦ ἀκούειν ἢ σιωπῶντι παρεῖναι.

4 Ὡς δὲ προῆγεν αὐτὸν ὁ χρόνος σὺν τῷ μεγέθει εἰς ὥραν τοῦ πρόσηβον γενέσθαι, ἐν τούτῳ δὴ τοῖς μὲν λόγοις βραχυτέροις ἐχοῖτο καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρα, αἰδοῦς δ' ἐνεπίμπλατο, ὥστε καὶ ἐρυθραίνεσθαι, ὁπότε συντυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ τὸ σκυλακῶδες τὸ πᾶσιν ὁμοίως προσπίπτειν οὐκέθ' ὁμοίως προπετὲς εἶχεν. οὕτω δὲ ἡσυχαιτερος μὲν ἦν, ἐν δὲ ταῖς συνουσίαις πάμπαν ἐπίχαρις. καὶ γὰρ ὅσα διαγωνίζονται πολλάκις ἡλικες πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ἂ κρείττων ἦδει ὢν, ταῦτα προῦκαλεῖτο τοὺς συνόντας, ἀλλ' ἄπερ εὔ ἦδει ἑαυτὸν ἦττονα ὄντα, ἐξῆρχε, φάσκων κάλλιον αὐτῶν ποιήσειν, καὶ κατῆρχεν ἤδη ἀναπηδῶν ἐπὶ τοὺς ἵππους ἢ διατοξενσόμενος ἢ διακοντιούμενος ἀπὸ τῶν ἵππων οὐπω πάνυ ἔποχος ὢν,

5 ἦττώμενος δὲ αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ μάλιστα ἐγέλα. ὡς δ' οὐκ ἀπεδίδρασκεν ἐκ τοῦ ἦττᾶσθαι εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ὃ ἦττῶτο, ἀλλ' ἐκαλινθεῖτο ἐν τῷ πειρᾶσθαι αὐτῷ βέλτιον ποιεῖν,

ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἴσον ἀφίκετο τῇ ἵππικῇ τοῖς ἥλιξι, ταχὺ δὲ παρῆει διὰ τὸ ἔρᾶν τοῦ ἔργου, ταχὺ δὲ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκει διώκων καὶ βάλλων καὶ κατακαίνων, ὥστε ὁ Ἀστυάγης οὐκέτ' εἶχεν αὐτῷ συλλέγειν θηρία. καὶ ὁ Κῦρος αἰσθόμενος, ὅτι βουλόμενος οὐ δύναιτό οἱ ζῶντα πολλὰ παρέχειν, ἔλεγε πρὸς αὐτόν, ὦ πάππε, τί σε δεῖ θηρία ζητοῦντα πράγματ' ἔχειν; ἀλλ' εἰ μὲ ἐκπέμπης ἐπὶ θήραν σὺν τῷ θείῳ, νομιῶ ὅσα ἂν ἴδω θηρία, ἐμοὶ ταῦτα τρέφεσθαι. ἐπιθυμῶν δὲ σφόδρα ἔξιέναι ἐπὶ τὴν θήραν οὐκέτ' ὁμοίως λιπαρεῖν ἐδύνατο ὥσπερ παῖς ὢν, ἀλλ' ὀκνηρότερον προσήει. καὶ ἃ πρόσθεν τῷ Σάκᾳ ἐμέμπετο, ὅτι οὐ παρίει αὐτὸν πρὸς τὸν πάππον, αὐτὸς ἤδη Σάκας ἐαυτῷ ἐγίγνετο· οὐ γὰρ προσήει, εἰ μὴ ἴδοι, εἰ καιρὸς εἴη, καὶ τοῦ Σάκα ἐδεῖτο πάντως σημαίνειν αὐτῷ, ὅποτε ἐγγωροίη· ὥστε ὁ Σάκας ὑπερεφίλει ἤδη καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

Ἐπεὶ δ' οὖν ἔγνω ὁ Ἀστυάγης σφόδρα αὐτὸν ἐπιθυμοῦντα ἔξω θηρᾶν, ἐκπέμπει αὐτὸν σὺν τῷ θείῳ καὶ φύλακας συμπέμπει ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους, ὅπως ἀπὸ τῶν δυσχωριῶν φυλάττοιεν αὐτὸν καὶ εἰ τῶν ἀγρίων τι φανείη θηρίων. ὁ οὖν Κῦρος τῶν ἐπομένων προθύμως ἐπυνθάνετο, ποίοις οὐ χρεὶ θηρίοις πελάζειν καὶ ποῖα χρεὶ θαρροῦντα διώκειν. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι ἄρκτοι τε πολλοὺς ἤδη πλησιάσαντας διέφθειραν καὶ κάπροι καὶ λέοντες καὶ παρδάλεις, αἱ δὲ ἔλαφοι καὶ δορκάδες καὶ οἱ ἄγριοι οἴες καὶ οἱ ὄνοι οἱ ἄγριοι ἀσινεῖς εἰσιν. ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο, τὰς δυσχωρίας ὅτι δέοι φυλάττεσθαι οὐδὲν ἦτιον ἢ τὰ θηρία· πολλοὺς γὰρ ἤδη αὐτοῖς τοῖς ἵπποις κατακορημισθῆναι. καὶ ὁ Κῦρος πάντα ταῦτα ἐμάνθανε προθύμως· ὡς δὲ εἶδεν ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων ἐπιλαθόμενος ὢν ἤκουσεν ἐδίωκεν οὐδὲν ἄλλο ὄρων ἢ ὄπη ἔφευγε. καὶ πως διαπηδῶν αὐτῷ ὁ ἵππος πίπτει εἰς γόνατα καὶ μικροῦ κάκεῖνον ἐξετραχήλισεν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπέμεινεν ὁ Κῦρος μόλις πως καὶ ὁ ἵππος ἐξανέστη. ὡς δ' εἰς τὸ πεδίον ἤλθεν, ἀκοντίσας καταβάλλει τὴν ἔλαφον, καλὸν τι χρῆμα καὶ μέγα. καὶ ὁ μὲν δὴ ὑπερέχαιρεν· οἱ δὲ φύλακες προσελάσαντες ἐλοιδόρουν αὐτὸν καὶ ἔλεγον,

εἰς οἶον κίνδυνον ἔλθοι, καὶ ἔφασαν κατερεῖν αὐτοῦ. ὁ οὖν Κῦρος εἰστήκει καταβεβηγῶς καὶ ἀκούων ταῦτα ἠνιάτο. ὡς δ' ἤσθετο κραυγῆς, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸν ἵππον ὡσπερ ἐνθουσιῶν, καὶ ὡς εἶδεν ἐκ τοῦ ἀντίου κάπρον προσφερόμενον, ἀντίος ἐλαύνει καὶ διατεινόμενος εὐστόχως βάλλει εἰς τὸ μέτωπον καὶ κατέσχε τὸν κάπρον. ἐνταῦθα μέντοι ἤδη καὶ ὁ θεῖος αὐτῷ ἐλοιδορεῖτο, τὴν θρασύτητα ὀρῶν. ὁ δ' αὐτοῦ λοιδορουμένου ὁμως ἐδεῖτο ὅσα αὐτὸς ἔλαβε, ταῦτα ἔᾶσαι εἰσκομίσαντα δοῦναι τῷ πάππῳ. τὸν δὲ θεῖον εἰπεῖν φασιν, Ἄλλ' ἦν αἰσθηται, ὅτι ἐδίωκες, οὐ σοὶ μόνον λοιδορήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐμοί, ὅτι σε εἶων. Καὶ ἦν βούληται, φάναι αὐτόν, μαστιγωσάτω, ἐπειδάν γε ἐγὼ δῶ αὐτῷ. καὶ σύγε, εἰ βούλει, ἔφη, ὦ θεῖε, τιμωρησάμενος [ὅτι βούλει] ταῦτα ὁμως χάρισαι μοι. καὶ ὁ Κναξάρχης μέντοι τελευτῶν εἶπε, Ποίει ὅπως βούλει· σὺ γὰρ νῦν γε ἡμῶν ἔοικας βασιλεὺς εἶναι. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἰσκομίσας τὰ θηρία ἐδίδου τε τῷ πάππῳ καὶ ἔλεγεν, ὅτι αὐτὸς ταῦτα θηράσειεν ἐκείνῳ. καὶ τὰ ἀκόντια ἐπεδείκνυ μὲν οὐ, κατέθηκε δὲ ἡματωμένα ὅπου ᾤετο τὸν πάππον ὄψεσθαι. ὁ δὲ Ἀστυάρχης ἄρα εἶπεν, Ἄλλ', ὦ παῖ, δέχομαι μὲν ἔγωγε ἠδέως ὅσα σὺ δίδως, οὐ μέντοι δέομαι γε τούτων οὐδενός, ὥστε σε κινδυνεύειν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Εἰ τοίνυν μὴ σὺ δέει, ἴκετεύω, ὦ πάππε, ἐμοὶ δὸς αὐτά, ὅπως τοῖς ἠλικιώταις ἐγὼ διαδῶ. Ἄλλ', ὦ παῖ, ἔφη ὁ Ἀστυάρχης, καὶ ταῦτα λαβὼν διαδίδου ὅτῳ σὺ βούλει καὶ τῶν ἄλλων ὀπόσ' ἐθέλεις. καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν ἐδίδου τε ἄρας τοῖς παισὶ καὶ ἅμα ἔλεγεν, ὦ παῖδες, ὡς ἄρα ἐφλυαροῦμεν, ὅτε τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἐθηρῶμεν· ὅμοιον ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι, οἷόνπερ εἴ τις δεδεμένα ζῶα θηρῶη. πρῶτον μὲν γὰρ ἐν μικρῷ χωρίῳ ἦν, ἔπειτα λεπτὰ καὶ ψωραλέα, καὶ τὸ μὲν αὐτῶν χωλὸν ἦν, τὸ δὲ κολοβόν· τὰ δ' ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ λειμῶσι θηρία ὡς μὲν καλά, ὡς δὲ μεγάλα, ὡς δὲ λιπαρὰ ἐφαίνετο. καὶ αἱ μὲν ἔλαφοι ὡσπερ πτηναὶ ἠέλλοντο πρὸς τὸν οὐρανόν, οἱ δὲ κάπροι, ὡσπερ τοὺς ἄνδρας φασὶ τοὺς ἀνδρείους, ὁμόσε ἐφέροντο· ὑπὸ δὲ τῆς πλατύτητος οὐδὲ ἀμαρτεῖν οἷόν τ' ἦν αὐτῶν· καλλίω δὴ, ἔφη, ἔμοιγε δοκεῖ καὶ

τεθνηκότα εἶναι ταῦτα ἢ ζῶντα ἐκεῖνα τὰ περιοκοδομημένα. ἀλλ' ἄρα ἄν, ἔφη, ἀφεῖεν καὶ ὑμᾶς οἱ πατέρες ἐπὶ Θῆραν; Καὶ ῥαδίως γ' ἄν, ἔφρασαν, εἰ Ἀστυάγης κελεύοι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Τίς οὖν ἄν ἡμῖν Ἀστυάγει¹² μνησθεῖη; Τίς γὰρ ἄν, ἔφρασαν, σοῦ γε ἰκανώτερος πείσαι; Ἀλλὰ μὰ τὸν Δία, ἔφη, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅστις ἄνθρωπος γεγένημαι· οὐδὲ γὰρ οἶός τ' εἰμὶ λέγειν ἐγωγε οὐδ' ἀναβλέπειν πρὸς τὸν πάππον ἐκ τοῦ ἴσου ἔτι δύναμαι. ἦν δὲ τοσοῦτον ἐπιδιδῶ, δέδοικα, ἔφη, μὴ παντάπασι βλάξ τις καὶ ἡλίθιος γένωμαι. παιδάριον δ' ὢν δεινότετος λαλεῖν ἐδόκουν εἶναι. καὶ οἱ παῖδες εἶπον, Πονηρὸν λέγεις τὸ πρᾶγμα, εἰ μὴδ' ὑπὲρ ἡμῶν, ἄν τι δέη, δυνήσει πράττειν, ἀλλ' ἄλλου τινὸς τὸ ἐπὶ σὲ ἀνάγκη ἔσται δεῖσθαι ἡμᾶς. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος ἐδήχθη,¹³ καὶ σιγῇ ἀπελθὼν διακέλευσάμενος ἑαυτῷ τολμᾶν εἰσῆλθεν, ἐπιβουλεύσας, ὅπως ἄν ἀλυπότατα εἴποι πρὸς τὸν πάππον καὶ διαπράξειεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς παισὶν ὧν ἐδέοντο. ἤρξατο οὖν ὧδε·

Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ πάππε, ἦν τις ἀποδρᾷ σε τῶν οἰκετῶν καὶ λάβης αὐτόν, τί αὐτῷ χρήσει; Τί ἄλλο, ἔφη, ἢ δήσας ἐργάζεσθαι ἀναγκάσω; Ἦν δὲ αὐτόματος πάλιν ἔλθῃ, πῶς ποιήσεις; Τί δέ, ἔφη, εἰ μὴ μαστιγώσας γε, ἵνα μὴ αὔθις τοῦτο ποιῇ, ἐξ ἀρχῆς χρήσομαι; Ὄρα ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, σοὶ παρασκευάζεσθαι εἴη, ὅτι μαστιγώσεις με, ὡς βουλεύομαι γε, ὅπως σε ἀποδρῶ λαβὼν τοὺς ἡλικιώτας ἐπὶ Θῆραν. καὶ ὁ Ἀστυάγης, Καλῶς, ἔφη, ἐποίησας προειπῶν· ἔνδοθεν γάρ, ἔφη, ἀπαγορεύω σοι μὴ κινεῖσθαι. χαρίεν γάρ, ἔφη, εἰ ἔνεκα κρεαδίων τῇ θυγατρὶ τὸν παῖδα ἀποβουκολήσαιμι. ἀκούσας ταῦτα ὁ¹⁴ Κῦρος ἐπέειθετο μὲν καὶ ἔμεινεν, ἀνιαρὸς δὲ καὶ σκυθρωπὸς ὢν σιωπῇ διῆγεν. ὁ μέντοι Ἀστυάγης ἐπεὶ ἔγνω αὐτὸν λυπούμενον ἰσχυρῶς, βουλόμενος αὐτῷ χαρίζεσθαι ἐξάγει ἐπὶ Θῆραν, καὶ πεζοὺς πολλοὺς καὶ ἵππείας συναλίσσας καὶ τοὺς παῖδας καὶ συνελάσας εἰς τὰ ἱππάσιμα χωρία τὰ Θηρία ἐποίησε μεγάλην Θῆραν. καὶ βασιλικῶς δὴ παρῶν αὐτὸς ἀπηγόρευε μηδένα βάλλειν, πρὶν Κῦρος ἐμπλησθεῖη Θηρῶν. ὁ δὲ Κῦρος οὐκ εἶα κωλύειν, ἀλλ',

Εἰ βούλει, ἔφη, ὦ πάππε, ἠδέως με θηρᾶν, ἄφες τοὺς κατ' ἐμὲ πάντας διώκειν καὶ διαγωνίζεσθαι, ὅπως ἕκαστος ¹⁵ κρᾶτιστα δύναιτο. ἔνταῦθα δὴ ὁ Ἀστυάγης ἀφίησι, καὶ στὰς ἐθεᾶτο ἀμιλλωμένους ἐπὶ τὰ θηρία καὶ φιλονικούντας καὶ διώκοντας καὶ ἀκοντίζοντας. καὶ Κύρω ἦδετο οὐ δυναμένῳ σιγᾶν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ὥσπερ σκύλακι γενναίῳ ἀνακλάζοντι, ὁπότε πλησιάζοι θηρίῳ, καὶ παρακαλοῦντι ὀνομαστὶ ἕκαστον. καὶ τοῦ μὲν καταγελῶντα αὐτὸν ὄρων εὐφραίνεται, τὸν δὲ τινα καὶ ἐπαινοῦντα αὐτὸν ἡσθάνετο οὐδ' ὀπωστιοῦν φθονερώς. τέλος δ' οὖν πολλὰ θηρία ἔχων ὁ Ἀστυάγης ἀπήει. καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἦσθη τῇ τότε θήρᾳ, ὥστε αἰεὶ, ὁπότε οἶόν τ' εἶη, συνεξήει τῷ Κύρῳ καὶ ἄλλους τε πολλοὺς παρελάμβανε καὶ τοὺς παῖδας Κύρου ἕνεκα. τὸν μὲν δὴ πλείστον χρόνον οὕτω διῆγεν ὁ Κύρος, πᾶσιν ἡδονῆς μὲν καὶ ἀγαθοῦ τιнос συναίτιος ὢν, κακοῦ δὲ οὐδενός.

¹⁶ Ἀμφὶ δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκκαίδεκα ἔτη γενομένου αὐτοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως γαμεῖν μέλλων ἐπεθύμησεν αὐτὸς θηρᾶσαι εἰς τοῦτον τὸν χρόνον. ἀκούων οὖν ἐν τοῖς μεθορίοις τοῖς τε αὐτῶν καὶ τοῖς Μήδων πολλὰ θηρία εἶναι ἀθήρευτα διὰ τὸν πόλεμον, ἔνταῦθα ἐπεθύμησεν ἐξελθεῖν. ὅπως οὖν ἀσφαλῶς θηρώη, ἰππέας τε προσέλαβε πολλοὺς καὶ πελταστάς, οἵτινες ἔμελλον αὐτῷ ἐκ τῶν λασίων τὰ θηρία ἐξελαῖν εἰς τὰ ἐργάσιμά τε καὶ εὐήλατα. ἀφικόμενος δὲ ὅπου ἦν αὐτοῖς τὰ φρούρια καὶ ἡ φυλακή, ἔνταῦθα ἐδειπνοποιεῖτο ὡς πρῶτὴ τῇ ὑστεραία ¹⁷ θηράσων. ἤδη δὲ ἐσπέρας γενομένης ἡ διαδοχὴ τῇ πρόσθεν φυλακῇ ἔρχεται ἐκ πόλεως καὶ ἰππεῖς καὶ πεζοί. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ πολλὴ στρατιὰ παρεῖναι· δύο γὰρ ὁμοῦ ἦσαν φυλακαί, πολλοὺς τε αὐτὸς ἦκεν ἔχων ἰππέας καὶ πεζοὺς. ἐβουλεύσατο οὖν κρᾶτιστον εἶναι λεηλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς, καὶ λαμπρότερόν τ' ἂν φανῆναι τὸ ἔργον τῆς θήρας καὶ ἱερείων ἂν πολλὴν ἀφθονίαν ἐνόμιζε γενέσθαι. οὕτω δὴ πρῶτὴ ἀναστὰς ἦγε τὸ στράτευμα καὶ τοὺς μὲν πεζοὺς κατέλιπεν ἀθρόους ἐν τοῖς μεθορίοις, αὐτὸς δὲ τοῖς ἵπποις προσελάσας πρὸς τὰ τῶν Μήδων φρούρια τοὺς μὲν βελτίστους καὶ πλείστους ἔχων μεθ'

ἑαυτοῦ ἔνταῦθα κατέμεινεν, ὡς μὴ βοηθοῖεν οἱ φρουροὶ τῶν Μήδων ἐπὶ τοὺς καταθέοντας, τοὺς δ' ἐπιτηδείους ἀφῆκε κατὰ φυλάς ἄλλους ἄλλοσε καταθεῖν καὶ ἐκέλευσε περιβαλομένους ὅτις ἐπιτυγχάνοι ἐλαύνειν πρὸς ἑαυτόν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον.

Σημανθέντων δὲ τῷ Ἀστυάγει, ὅτι πολέμιοί εἰσιν ἐν ¹⁸ τῇ χώρᾳ, ἐξεβοήθει καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ὄρια σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὡσαύτως σὺν τοῖς παρατυχοῦσιν ἰππόταις, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἐσήμαινε πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. ὡς δὲ εἶδον πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν Ἀσσυρίων συντεταγμένους καὶ τοὺς ἰππέας ἡσυχίαν ἔχοντας, ἔστησαν καὶ οἱ Μῆδοι. ὁ δὲ Κῦρος ὄρων ἐκβοηθοῦντας καὶ τοὺς ἄλλους πασσοῦδι ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς πρῶτον τότε ὄπλα ἐνδύς, οὐποτε οἰόμενος· οὕτως ἐπεθύμει αὐτοῖς ἐξοπλίσασθαι· μάλα δὲ καλὰ ἦν καὶ ἀρμότιοντα αὐτῷ ἃ ὁ πάππος περὶ τὸ σῶμα ἐπεποίητο. οὕτω δὴ ἐξοπλισάμενος προσήλασε τῷ ἵππῳ. καὶ ὁ Ἀστυάγης ἐθαύμασε μὲν, τίνος κελεύσαντος ἦκοι, ὅμως δὲ εἶπεν αὐτῷ μένει παρ' ἑαυτόν. ὁ δὲ Κῦρος ὡς εἶδε πολλοὺς ἰππέας ἀν- ¹⁹τίους, ἤρετο, Ἦ οὔτοι, ἔφη, ὦ πάππε, πολέμιοί εἰσιν, οἱ ἐφρεστήκασι τοῖς ἵπποις ἡρέμα; Πολέμιοι μέντοι, ἔφη. Ἦ καὶ ἐκεῖνοι, ἔφη, οἱ ἐλαύνοντες; Κἀκεῖνοι μέντοι. Νῆ τὸν Δί', ἔφη, ὦ πάππε, ἀλλ' οὖν πονηροὶ γε φαινόμενοι καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἰππαρίων ἄγουσιν ἡμῶν τὰ χρήματα· οὐκοῦν χρὴ ἐλαύνειν τινὰς ἡμῶν ἐπ' αὐτούς. Ἀλλ' οὐχ ὄρας, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσον τὸ στίφος τῶν ἰππέων ἔστηκε συντεταγμένον; οἶ, ἦν ἐπ' ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὑποτεμοῦνται ἡμᾶς πάλιν ἐκεῖνοι· ἡμῖν δὲ οὐπω ἢ ἰσχύς πάρεστιν. Ἀλλ' ἦν σὺ μένης, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀναλαμβάνης τοὺς προσβοηθοῦντας, φοβήσονται οὔτοι καὶ οὐ κινήσονται, οἱ δ' ἄγοντες εὐθύς ἀφήσουσι τὴν λείαν, ἐπειδὴν ἴδωσί τινας ἐπ' αὐτούς ἐλαύνοντας.

Ταῦτ' εἰπόντος αὐτοῦ ἔδοξέ τι λέγειν τῷ Ἀστυάγει. ²⁰ καὶ ἅμα θαυμάζων, ὡς καὶ ἐφρόνει καὶ ἐγρηγόρει, κελεύει τὸν υἱὸν λαβόντα τάξιν ἰππέων ἐλαύνειν ἐπὶ τοὺς ἄγοντας τὴν λείαν. ἐγὼ δέ, ἔφη, ἐπὶ τούσδε, ἦν ἐπὶ σὲ κινῶνται, ἐλῶ, ὥστε ἀναγκασθῆναι ἡμῖν προσέχειν τὸν

νοῦν. οὕτως δὴ ὁ Κρυζάρης λαβῶν τῶν ἐρρωμένων ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν προσελαύνει. καὶ ὁ Κῦρος ὡς εἶδεν ὀρρωμένους, ἐξορμᾷ καὶ αὐτὸς πρῶτος ἠγεῖτο ταχέως, καὶ ὁ Κρυζάρης μέντοι ἐφείπετο, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οὐκ ἀπελείποντο. ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς πελάζοντας οἱ λεηλα-
 21 τοῦντες, εὐθὺς ἀφέντες τὰ χρήματα ἔφευγον. οἱ δ' ἄμφι τὸν Κῦρον ὑπετέμνοντο, καὶ οὓς μὲν κατελάμβανον εὐθὺς ἔπαιον, πρῶτος δὲ ὁ Κῦρος, ὅσοι δὲ παραλλάξαντες αὐτῶν ἔφθασαν, κατόπιν τούτους ἐδίωκον καὶ οὐκ ἀνίσταν, ἀλλ' ἤρουν τινὰς αὐτῶν. ὥσπερ δὲ κύων γενναῖος ἀπειρος ἀπρονοήτως φέρεται πρὸς κάπρον, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος ἐφέρετο, μόνον ὄρων τὸ παίειν τὸν ἀλισζόμενον, ἄλλο δ' οὐδὲν προνοῶν. οἱ δὲ πολέμιοι ὡς ἐώρων πονοῦντας τοὺς σφετέρους, προδύκνησαν τὸ στίφος, ὡς παυσομένους
 22 τοῦ διωγμοῦ, ἐπεὶ σφᾶς ἴδοιεν προσορμήσαντας. ὁ δὲ Κῦρος οὐδὲν μᾶλλον ἀνίει, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χαρμονῆς ἀνακαλῶν τὸν θεῖον ἐδίωκε καὶ ἰσχυρὰν τὴν φυγὴν τοῖς πολεμίοις [ἰσχυρῶς κατέχων] ἐποίει, καὶ ὁ Κρυζάρης μέντοι ἐφείπετο, ἴσως καὶ αἰσχυνόμενος τὸν πατέρα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ εἶποντο, προθυμότεροι ὄντες ἐν τῷ τοιούτῳ εἰς τὸ διώκειν καὶ οἱ μὴ πάνυ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἀλκιμοὶ ὄντες. ὁ δὲ Ἀστυάγης ὡς ἐώρα τοὺς μὲν ἀπρονοήτως διώκοντας, τοὺς δὲ πολεμίους ἀθρόους τε καὶ τεταγμένους ὑπαντῶντας, δείσας περὶ τε τοῦ νιοῦ καὶ τοῦ Κῦρου, μὴ εἰς παρεσκευασμένους ἀτάκτως ἐμπεσόντες πάθοιεν τι,
 23 ἠγεῖτο εὐθὺς πρὸς τοὺς πολεμίους. οἱ δ' αὖ πολέμιοι ὡς εἶδον τοὺς Μήδους προκινηθέντας, διατεινάμενοι οἱ μὲν τὰ παλτὰ οἱ δὲ τὰ τόξα εἰστήκεσαν, ὡς, ἐπειδὴ εἰς τόξευμα ἀφίκοιντο, στησομένους, ὥσπερ τὰ πλεῖστα εἰώθεσαν ποιεῖν. μέχρι γὰρ τοσούτου, ὅποτε ἐγγύτατα γένοιτο, προσήλαννον ἀλλήλοις καὶ ἠκροβολίζοντο πολλάκις μέχρι ἐσπέρας. ἐπεὶ δὲ ἐώρων τοὺς μὲν σφετέρους φυγῇ εἰς ἑαυτοὺς φερομένους, τοὺς δ' ἄμφι τὸν Κῦρον ἐπ' αὐτοὺς ὁμοῦ φερομένους, τὸν δὲ Ἀστυάγην σὺν τοῖς ἵπποις ἐντὸς γιγνόμενον ἤδη τοξεύματος, ἐκκλίνουσι καὶ φεύγουσιν ὁμόθεν διώκοντας ἀνὰ κράτος· ἤρουν δὲ πολλούς· καὶ τοὺς μὲν ἀλισζόμενους ἔπαιον καὶ ἵππους καὶ

ἄνδρας, τοὺς δὲ πίπτοντας κατέκαινον· καὶ οὐ πρόσθεν ἔστησαν πρὶν ἢ πρὸς τοῖς πεζοῖς τῶν Ἀσσυρίων ἐγένοντο. ἐνταῦθα μέντοι δείσαντες, μὴ καὶ ἐνέδρα τις μείζων ὑπείη, ἐπέσχον. ἐκ τούτου δὴ ἀνῆγεν ὁ Ἀστυάγης, μάλα ²⁴ χαίρων καὶ τῇ ἱπποκρατίᾳ καὶ τὸν Κῦρον οὐκ ἔχων ὅτι χρῆ λέγειν, αἴτιον μὲν ὄντα εἰδὼς τοῦ ἔργου, μαινόμενον δὲ γιγνώσκων τῇ τόλμῃ. καὶ γὰρ τότε ἀπιόντων οἴκαδε μόνος τῶν ἄλλων ἐκεῖνος οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς πεπτωκότας περιελαύνων ἐθεᾶτο, καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύναντες οἱ ἐπὶ τοῦτο ταχθέντες προσήγαγον τῷ Ἀστυάγει, μάλα ἐπί-πρόσθεν ποιούμενον τοὺς προσάγοντας, ὅτι ἐώρα τὸ πρόσωπον τοῦ πάππου ἠγριωμένον ἐπὶ τῇ θῆρᾳ τῇ αὐτοῦ.

Ἐν μὲν δὴ Μήδοις ταῦτα ἐγεγένητο, καὶ οἱ τε ἄλλοι ²⁵ πάντες τὸν Κῦρον διὰ στόματος εἶχον καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν ᾧδαῖς ὅ τε Ἀστυάγης καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν τότε ὑπερεξεπέπληκτο ἐπ' αὐτῷ. Καμβύσης δὲ ὁ τοῦ Κύρου πατὴρ ἤδετο μὲν πυνθανόμενος ταῦτα, ἐπεὶ δ' ἤκουσεν ἔργα ἀνδρὸς ἤδη διαχειριζόμενον τὸν Κῦρον, ἀπεκάλει δὴ, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἐπιτελοίη. καὶ ὁ Κῦρος δὲ ἐνταῦθα λέγεται εἰπεῖν, ὅτι ἀπιέναι βούλοιο, μὴ ὁ πατὴρ τι ἄχθοιτο καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο. καὶ τῷ Ἀστυάγει δὲ ἐδόκει εἶναι ἀναγκαῖον ἀποπέμπειν αὐτόν. ἔνθα δὴ ἵππους τε αὐτῷ δοὺς οὓς αὐτὸς ἐπεθύμει λαβεῖν καὶ ἄλλα συσκευάσας πολλὰ ἔπεμπε καὶ διὰ τὸ φιλεῖν αὐτόν καὶ ἅμα ἐλπίδας ἔχων μεγάλας ἐν αὐτῷ ἄνδρα ἔσσεσθαι ἱκανὸν καὶ φίλους ᾧφελεῖν καὶ ἐχθροὺς ἀνιᾶν. ἀπιόντα δὲ τὸν Κῦρον προὔπεμπον ἅπαντες καὶ παῖδες καὶ ἡλικες καὶ ἄνδρες καὶ γέροντες ἐφ' ἵππων καὶ Ἀστυάγης αὐτός, καὶ οὐδένα ἔφρασαν ὄντιν' οὐ δακρύοντι' ἀποστρέφεσθαι. καὶ Κῦρον δὲ αὐτὸν λέγεται σὺν πολλοῖς δακρύοις ἀπο- ²⁶χωρῆσαι. πολλὰ δὲ δῶρα διαδοῦναί φασιν αὐτὸν τοῖς ἡλικιώταις ὧν Ἀστυάγης αὐτῷ ἐδεδώκει, τέλος δὲ καὶ ἦν εἶχε στολὴν τὴν Μηδικὴν ἐκδύντα δοῦναί τι, δηλῶν, ὅτι τοῦτον μάλιστα ἠσπάζετο. τοὺς μέντοι λαβόντας καὶ δεξαμένους τὰ δῶρα λέγεται Ἀστυάγει ἀπενεγκεῖν, Ἀστυάγην δὲ δεξάμενον Κῦρον ἀποπέμψαι, τὸν δὲ πάλιν τε ἀποπέμψαι εἰς Μήδους καὶ εἰπεῖν, Εἰ βούλει, ὦ πάππε,

ἐμὲ καὶ αὐθις ἰέναι ὡς σὲ μὴ αἰσχυρόμενον, ἕα ἔχειν εἶ τῷ τι ἐγὼ δέδωκα· Ἄστυάγην δὲ ταῦτα ἀκούσαντα ποιῆσαι ὡσπερ Κῦρος ἐπέστειλεν.

27 Εἰ δὲ δεῖ καὶ παιδικοῦ λόγου ἐπιμνησθῆναι, λέγεται, ὅτε Κῦρος ἀπῆει καὶ ἀπηλλάττοντο ἀπ' ἀλλήλων, τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας τῷ στόματι ἀποπέμπεσθαι αὐτὸν νόμῳ Περσικῷ· καὶ γὰρ νῦν ἔτι τοῦτο ποιοῦσι Πέρσαι· ἄνδρα δὲ τινα τῶν Μῆδων μάλα καλὸν γάγαθὸν ὄντα ἐκπεπλήχθαι πολὺν τινα χρόνον ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ Κῦρου, ἥνικα δὲ ἑώρα τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας αὐτόν, ὑπολειφθῆναι· ἐπεὶ δ' οἱ ἄλλοι ἀπῆλθον, προσελθεῖν τῷ Κῦρῳ καὶ εἰπεῖν, Ἐμὲ μόνον οὐ γινώσκεις τῶν συγγενῶν, ὦ Κῦρε; Τί δέ, εἰπεῖν τὸν Κῦρον, ἧ καὶ σὺ συγγενῆς εἶ; Μάλιστα, φάναι. Ταῦτ' ἄρα, εἰπεῖν τὸν Κῦρον, καὶ ἐνεώρας μοι· πολλάκις γὰρ δοκῶ σε γινώσκειν τοῦτο ποιοῦντα. Προσελθεῖν γάρ σοι, ἔφη, αἰεὶ βουλόμενος ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἡσχυρόμην. Ἄλλ' οὐκ ἔδει, φάναι τὸν Κῦρον, συ-

28 γενῆ γε ὄντα· ἅμα δὲ προσελθόντα φιλησάσαι αὐτόν. καὶ τὸν Μῆδον φιληθέντα ἐρέσθαι, Ἦ καὶ ἐν Πέρσαις νόμος ἐστὶν οὗτος συγγενεῖς φιλεῖν; Μάλιστα, φάναι, ὅταν γε ἴδωσιν ἀλλήλους διὰ χρόνου ἢ ἀπίωσί ποι ἀπ' ἀλλήλων. Ὥρα ἂν εἶη, ἔφη ὁ Μῆδος, μάλα πάλιν σε φιλεῖν ἐμέ· ἀπέρομαι γάρ, ὡς ὄρας, ἤδη. οὕτω καὶ τὸν Κῦρον φιλήσαντα πάλιν ἀποπέμπειν καὶ ἀπιέναι. καὶ ὁδὸν τε οὐπω πολλὴν διηνύσθαι αὐτοῖς καὶ τὸν Μῆδον ἦκειν πάλιν ἰδρῶντι τῷ ἵππῳ· καὶ τὸν Κῦρον ἰδόντα Ἄλλ' ἦ, φάναι, ἐπελάθου τι ὧν ἐβούλου εἰπεῖν; Μὰ Δία, φάναι, ἀλλ' ἦκω διὰ χρόνου. καὶ τὸν Κῦρον εἰπεῖν, Νῆ Δί', ὦ σύγγενες, δι' ὀλίγου γε. Ποίου ὀλίγου; εἰπεῖν τὸν Μῆδον. οὐκ οἶσθα, φάναι, ὦ Κῦρε, ὅτι καὶ ὅσον σκαρδαμύττω χρόνον, πάνυ πολὺς μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι οὐχ ὄρω σε τότε τοιοῦτον ὄντα; ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον γελάσαι τε ἐκ τῶν ἔμπροσθεν δακρύων καὶ εἰπεῖν αὐτῷ θαρρεῖν ἀπιόντι, ὅτι παρέσται αὐτοῖς ὀλίγου χρόνου, ὥστε ὄραν ἐξέσται καὶ βούληται ἀσκαρδαμυκτί.

5 Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελθὼν ἐν Πέρσαις ἐνιαυτὸν λέγεται ἐν τοῖς παισὶν ἔτι γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν πρῶτον

οἱ παῖδες ἔσκωπτον αὐτὸν ὡς ἡδυπαθεῖν ἐν Μήδοις μεμαθηκὼς ἦκοι· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐσθίοντα αὐτὸν ἐώρων ὡσπερ καὶ αὐτοὶ ἡδέως καὶ πίνοντα, καὶ εἴ ποτ' ἐν ἐορτῇ εὐχία γένοιτο, ἐπιδιδόντα μᾶλλον αὐτὸν τοῦ ἑαυτοῦ μέρους ἡσθάνοντο ἢ προσδεόμενον, καὶ πρὸς τούτοις δὲ τᾶλλα κρατιστεύοντα αὐτὸν ἐώρων ἑαυτῶν, ἐνταῦθα δὴ πάλιν ὑπέπτησον αὐτῷ οἱ ἥλικες. ἐπεὶ δὲ διελθὼν τὴν παιδείαν ταύτην ἤδη εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἐφήβους, ἐν τούτοις αὖ ἐδόκει κρατιστεύειν καὶ μελετῶν ἅ χρῆν καὶ καρτερῶν καὶ αἰδούμενος τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πειθόμενος τοῖς ἄρχουσι.

Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ὁ μὲν Ἀστυάγης ἐν τοῖς Μή-²δοις ἀποθνήσκει, ὁ δὲ Κναζάρης ὁ τοῦ Ἀστυάγου παῖς, τῆς δὲ Κύρου μητρὸς ἀδελφός, τὴν βασιλείαν ἔσχε τὴν Μήδων. ὁ δὲ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς κατεστραμμένος μὲν πάντας Σύρους, φῦλον πάμπολυ, ὑπήκοον δὲ πεποιημένος τὸν Ἀραβίων βασιλέα, ὑπηκόους δὲ ἔχων ἤδη καὶ Ὑγκανίους, πολιορκῶν δὲ καὶ Βακτρίους, ἐνόμιζεν, εἰ τοὺς Μήδους ἀσθενεῖς ποιήσεις, πάντων γε τῶν πέριξ ῥαδίας ἄρξειν· ἰσχυρότατον γὰρ τῶν ἐγγύς φύλων τοῦτο ἐδόκει εἶναι. οὕτω δὴ διαπέμπει πρὸς τε τοὺς ὑπ' αὐτὸν πάν-³τας καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν Λυδῶν βασιλέα καὶ πρὸς τὸν Καππαδοκῶν καὶ πρὸς Φρύγας ἀμφοτέρους καὶ πρὸς Παφλαγόνας καὶ Ἰνδοὺς καὶ πρὸς Κᾶρας καὶ Κίλικας, τὰ μὲν καὶ διαβάλλων τοὺς Μήδους καὶ Πέρσας, [τὰ δὲ καὶ] λέγων, ὡς μεγάλα τ' εἴη ταῦτα ἔθνη καὶ ἰσχυρὰ καὶ συνεστηκότα εἰς ταῦτό καὶ ἐπιγαμίας ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶεν καὶ κινδυνεύσοιεν, εἰ μὴ τις αὐτοὺς φθάσας ἀσθενώσοι, ἐπὶ ἐν ἑκάστον τῶν ἔθνων ἰόντες καταστρέψασθαι. οἱ μὲν δὴ καὶ τοῖς λόγοις τούτοις πειθόμενοι συμμαχίαν αὐτῷ ἐποιοῦντο, οἱ δὲ καὶ δώροις καὶ χρήμασιν ἀναπειθόμενοι· πολλὰ γὰρ καὶ τοιαῦτα ἦν αὐτῷ. Κναζάρης δὲ ὁ τοῦ Ἀστυάγου παῖς ἐπεὶ ἡσθάνετο τὴν⁴ τ' ἐπιβουλήν καὶ τὴν παρασκευὴν τῶν συνισταμένων ἐφ' ἑαυτόν, αὐτός τε εὐθέως ὅσα ἐδύνατο ἀντιπαρεσκευάζετο καὶ εἰς Πέρσας ἔπεμπε πρὸς τε τὸ κοινὸν καὶ πρὸς Καμβύσην τὸν τὴν ἀδελφὴν ἔχοντα καὶ βασιλεύοντα ἐν

Πέρσαις. ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς Κῦρον δεόμενος αὐτοῦ
 πειρᾶσθαι ἄρχοντα ἔλθειν τῶν ἀνδρῶν, εἴ τινας πέμποι
 στρατιώτας τὸ Περσῶν κοινόν. ἤδη γὰρ καὶ ὁ Κῦρος
 διατετελεκώς τὰ ἐν τοῖς ἐφήβοις δέκα ἔτη ἐν τοῖς τελείοις
 5 ἀνδράσιν ἦν. οὕτω δὴ δεξαμένου τοῦ Κύρου οἱ βουλευόν-
 τες γεραίτεροι αἰροῦνται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς Μήδους
 στρατιᾶς. ἔδοσαν δὲ αὐτῷ καὶ προσελέσθαι διακοσίους
 τῶν ὁμοτίμων, τῶν δ' αὖ διακοσίων ἐκάστῳ τέτταρας ἔδω-
 καν προσελέσθαι καὶ τούτους ἐκ τῶν ὁμοτίμων· γίνονται
 μὲν δὴ οὗτοι χίλιοι· τῶν δ' αὖ χιλίων τούτων ἐκάστῳ
 ἔταξαν ἐκ τοῦ δήμου τῶν Περσῶν δέκα μὲν πελταστάς
 προσελέσθαι, δέκα δὲ σφενδονήτας, δέκα δὲ τοξότας· καὶ
 οὕτως ἐγένοντο μύριοι μὲν τοξόται, μύριοι δὲ πελτασταί,
 μύριοι δὲ σφενδονῆται· χωρὶς δὲ τούτων οἱ χίλιοι ὑπῆρ-
 6 χον. τοσαύτη μὲν δὴ στρατιὰ τῷ Κύρῳ ἐδόθη. ἐπεὶ
 δὲ ἤρξθη τάχιστα, ἤρχετο πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν· καλ-
 λιερησάμενος δὲ τότε προσηρεῖτο τοὺς διακοσίους. ἐπεὶ
 δὲ προσεείλοντο καὶ οὗτοι δὴ τοὺς τέτταρας ἕκαστοι,
 συνέλεξεν αὐτοὺς καὶ εἶπε τότε πρῶτον ἐν αὐτοῖς τάδε·
 7 Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ προσειλόμην μὲν ὑμᾶς, οὐ νῦν
 πρῶτον δοκιμάσας, ἀλλ' ἐκ παίδων ὁρῶν ὑμᾶς ἃ μὲν
 καλὰ ἢ πόλις νομίζει, προθύμως ταῦτα ἐκπονοῦντας, ἃ
 δὲ αἰσχροῦ ἡγεῖται, παντελῶς τούτων ἀπεχομένους. ὦν
 δ' ἔνεκα αὐτός τε οὐκ ἄκων εἰς τόδε τὸ τέλος κατέστην
 8 καὶ ὑμᾶς παρεκάλεσα, δηλῶσαι ὑμῖν βούλομαι. ἐγὼ γὰρ
 κατενόησα, ὅτι οἱ πρόγονοι χεῖρονες μὲν ἡμῶν οὐδὲν ἐγέ-
 νοντο· ἀσκοῦντες γοῦν κάκεινοι διετέλεσαν ἅπερ ἔργα
 ἀρετῆς νομίζεται· ὅ,τι μέντοι προσεκτήσαντο τοιοῦτοι
 ὄντες ἢ τῷ τῶν Περσῶν κοινῷ ἀγαθὸν ἢ αὐτοῖς, τοῦτ'
 9 οὐκέτι δύναμαι ἰδεῖν. καίτοι ἐγὼ οἶμαι οὐδεμίαν ἀρετὴν
 ἀσκεισθαι ὑπ' ἀνθρώπων, ὡς μηδὲν πλέον ἔχωσιν οἱ
 ἔσθλοὶ γενόμενοι τῶν πονηρῶν, ἀλλ' οἱ τε τῶν παραντίκα
 ἡδονῶν ἀπεχόμενοι οὐχ ἵνα μηδέποτε εὐφρανθῶσι, τοῦτο
 πράττουσιν, ἀλλ' ὡς διὰ ταύτην τὴν ἐγκράτειαν πολλα-
 πλάσια εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὐφρανούμενοι οὕτω παρα-
 σκευάζονται· οἱ τε λέγειν προθυμούμενοι δεινοὶ γενέσθαι
 οὐχ ἵνα εὖ λέγοντες μηδέποτε παύσωνται, τοῦτο μελε-

τῶσιν, ἀλλ' ἐλπίζοντες τῷ λέγειν εὖ πείθοντες ἀνθρώπους
 πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ διαπράξεσθαι· καὶ οἱ ταῦτα τὰ
 πολεμικὰ ἀσκοῦντες οὐχ ὡς μαχόμενοι μηδέποτε παύ-
 σονται, τοῦτ' ἐκπονοῦσιν, ἀλλὰ νομίζοντες καὶ οὗτοι τὰ
 πολεμικὰ ἀγαθοὶ γενόμενοι πολὺν μὲν ὄλβον, πολλὴν δὲ
 εὐδαιμονίαν, μεγάλας δὲ τιμὰς καὶ ἑαυτοῖς καὶ πόλει
 περιάψειν. εἰ δέ τινες ταῦτα ἐκπονήσαντες, πρὶν τινα ¹⁰
 καρπὸν ἀπ' αὐτῶν κομίσασθαι, περιεῖδον αὐτοὺς γήρᾳ
 ἀδυνάτους γενομένους, ὅμοιον ἔμοιγε δοκοῦσι πεπονθέναι,
 οἷον εἰ τις γεωργὸς ἀγαθὸς προθυμηθεὶς γενέσθαι καὶ
 εὖ σπείρων καὶ εὖ φρυτεύων, ὁπότε καρποῦσθαι ταῦτα
 θέοι, ἐφ' ἣν τὸν καρπὸν ἀσυγκόμιστον εἰς τὴν γῆν πάλιν
 καταρρεῖν. καὶ εἰ τις γε ἀσκητὴς πολλὰ πονήσας καὶ
 ἀξιόνομος γενόμενος ἀναγώνιστος διατελέσειεν, οὐδ' ἂν
 οὗτός μοι δοκεῖ δικαίως ἀνάτιος εἶναι ἀφροσύνης. ἀλλ' ¹¹
 ἡμεῖς, ὧ ἄνδρες, μὴ πάθωμεν ταῦτα, ἀλλ' ἐπέπερ σὺνισ-
 μεν ἡμῖν αὐτοῖς ἀπὸ παιδῶν ἀρξάμενοι ἀσκηταὶ ὄντες
 τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ἴωμεν ἐπὶ τοὺς παλαιούς,
 οὓς ἐγὼ σαφῶς ἐπίσταμαι ἰδιώτας ὄντας ὡς πρὸς ἡμᾶς
 ἀγωνίζεσθαι. οὐ γάρ πω οὗτοι ἱκανοὶ εἰσιν ἀγωνισταί,
 οἱ ἂν τοξεύωσι καὶ ἀκονίζωσι καὶ ἵππεύωσιν ἐπιστημό-
 νως, ἣν δέ που πονῆσαι δέη, τούτῳ λείπωνται, ἀλλ' οὗτοι
 ἰδιῶται εἰσι κατὰ τοὺς πόρους· οὐδέ γε εἰ τινες ἀγρυ-
 πνήσαι θέον ἠττωνται τούτου, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἰδιῶται
 κατὰ τὸν ὕπνον· οὐδέ γε οἱ ταῦτα μὲν ἱκανοί, ἀπαίδευτοι
 δὲ ὡς χρὴ καὶ συμμάχοις καὶ πολεμίοις χρῆσθαι, ἀλλὰ
 καὶ οὗτοι δῆλον ὡς τῶν μεγίστων παιδευμάτων ἀπειρώς
 ἔχουσιν. ὑμεῖς δὲ νυκτὶ μὲν δήπου ὅσαπερ οἱ ἄλλοι ¹²
 ἡμέρᾳ δύναισθε ἂν χρῆσθαι, πόρους δὲ τοῦ ζῆν ἠδέως
 ἡγεμόνας νομίζετε, λιμῶν δὲ ὅσαπερ ὄψω διαχρῆσθε,
 ὑδροποσίαν δὲ ῥᾶον τῶν λεόντων φέρετε, κάλλιστον δὲ
 πάντων καὶ πολεμικώτατον κτῆμα εἰς τὰς ψυχὰς συγκε-
 κόμισθε· ἐπαινούμενοι γὰρ μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι
 χαίρετε. τοὺς δ' ἐπαίνων ἐραστὰς ἀνάγκη κτᾶσθαι τὰ
 αἴτια. διὰ τοῦτο πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον
 ἠδέως ὑποδύεσθε. εἰ δὲ ταῦτα ἐγὼ λέγω περὶ ὑμῶν ¹³
 ἄλλη γινώσκων, ἑμαυτὸν ἐξαπατῶ. ὅ,τι γὰρ μὴ τοιοῦτον

- ἀποβήσεται παρ' ὑμῶν, εἰς ἐμὲ τὸ ἔλλειπον ἤξει. ἀλλὰ πιστεύω τοι τῇ πείρᾳ καὶ τῇ ὑμῶν εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ καὶ τῇ τῶν πολεμίων ἀνοίᾳ μὴ ψεύσειν με ταύτας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας. ἀλλὰ θαρροῦντες ὀρμώμεθα, ἐπειδὴ καὶ ἐκποδῶν ἡμῖν γεγένηται τὸ δόξαι τῶν ἀλλοτρίων ἀδίκως ἐφίεσθαι. νῦν γὰρ ἔρχονται μὲν οἱ πολέμιοι ἄρχοντες ἀδίκων χειρῶν, καλοῦσι δὲ ἡμᾶς ἐπικούρους οἱ φίλοι· τί οὖν ἔστιν ἢ τοῦ ἀλέξασθαι δικαιοτέρον ἢ τοῦ τοῖς φίλοις
- 14 ἀρήγειν κάλλιον; ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο οἶμαι ὑμᾶς θαρρεῖν, τὸ μὴ παρημεληκότα με τῶν θεῶν τὴν ἔξοδον ποιῆσθαι· πολλὰ γὰρ μοι συνόντες ἐπίστασθε οὐ μόνον τὰ μεγάλα ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ πειρώμενον ἀεὶ ἀπὸ θεῶν ὀρμᾶσθαι. τέλος εἶπε, Τί δεῖ ἔτι λέγειν; ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τοὺς ἀνδράς ἐλόμενοι καὶ ἀναλαβόντες καὶ τᾶλλα παρεσκευασμένοι ἴτε εἰς Μήδους· ἐγὼ δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὸν πατέρα πρόειμι δῆ, ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ὡς τάχιστα μαθὼν οἶά ἐστι παρασκευάζωμαι ὅ,τι ἂν δέωμαι, ὅπως ὡς κάλλιστα σὺν θεῷ ἀγωνιζώμεθα. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον.
- 6 Κῦρος δὲ ἐλθὼν οἴκαδε καὶ προσευξάμενος Ἔστιά πατρώα καὶ Διὶ πατρώω καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ὠρμᾶτο ἐπὶ τὴν στρατείαν, συμπροῦπεμπε δὲ αὐτὸν καὶ ὁ πατήρ. ἐπειδὴ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένοντο, λέγονται ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ αὐτῷ αἴσιοι γενέσθαι. τούτων δὲ φανέντων οὐδὲν ἄλλο ἔτι οἰωνιζόμενοι ἐπορεύοντο, ὡς οὐδένα λήσοντα τὰ τοῦ μεγίστου θεοῦ σημεῖα.
- 2 Προϊόντι δὲ τῷ Κύρῳ ὁ πατήρ ἤρχετο λόγου τοιοῦδε· Ὡ παῖ, ὅτι μὲν οἱ θεοὶ Ἰλεὺς τε καὶ εὐμενεῖς πέμπουσί σε, καὶ ἐν ἱεροῖς δῆλον καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις· γινώσκεις δὲ καὶ αὐτός. ἐγὼ γὰρ σε ταῦτα ἐπίτηδες ἐδιδάξαμην, ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἐρμηνέων τὰς τῶν θεῶν συμβουλίας συνείης, ἀλλ' αὐτὸς καὶ ὄρων τὰ ὄρατὰ καὶ ἀκούων τὰ ἀκουστὰ γινώσκεις καὶ μὴ ἐπὶ μάντεσιν εἴης, εἰ βούλοιντό σε ἔξαπατᾶν ἕτερα λέγοντες ἢ τὰ παρὰ τῶν θεῶν σημαίνόμενα, μηδ' αὖ, εἴ ποτε ἄρα ἄνευ μάντεως γένοιο, ἀποροῖο θείοις σημείοις ὅ,τι χρῆο, ἀλλὰ γινώσκων διὰ τῆς μαντικῆς τὰ παρὰ τῶν θεῶν συμβουλευόμενα
- 3 τούτοις πείθοιο. Καὶ μὲν δῆ, ὦ πάτερ, ἔφη ὁ

Κῦρος, ὡς ἂν ἴλεω οἱ θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβουλευεῖν ἐθέλωσιν, ὅσον δύναμαι κατὰ τὸν σὸν λόγον διατελῶ ἐπιμελούμενος. μέμνημαι γάρ, ἔφη, ἀκούσας ποτέ σου, ὅτι εἰκότως ἂν καὶ παρὰ θεῶν πρακτικώτερος εἴη ὡσπερ καὶ παρ' ἀνθρώπων ὅστις μὴ ὀπότε ἐν ἀπόροις εἴη, τότε κολακεύοι, ἀλλ' ὅτε ἄριστα πράττοι, τότε μάλιστα τῶν θεῶν μεμνήτο· καὶ τῶν φίλων δ' ἔφησθα χρῆναι ὡσαύτως οὕτως ἐπιμελεῖσθαι. Οὐκοῦν νῦν, ἔφη, ὦ παῖ, διὰ 4 γ' ἐκείνας τὰς ἐπιμελείας ἥδιον μὲν ἔρχη πρὸς τοὺς θεοὺς δεησόμενος, ἐλπίζεις δὲ μᾶλλον τεύξεσθαι ὢν ἂν δέη, ὅτι συνειδέναι σαντῶ δοκεῖς οὐπόποτ' ἀμελήσας αὐτῶν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς πρὸς φίλους μοι ὄντας τοὺς θεοὺς οὕτω διάκειμαι. Τί γάρ, ἔφη ὁ πατήρ, μέμνησαι 5 ἐκεῖνα, ἃ ποτε ἐδόκει ἡμῖν, ὡς ἄπερ δεδώκασιν οἱ θεοὶ μαθόντας ἀνθρώπους βέλτιον πράττειν ἢ ἀνεπιστήμονας αὐτῶν ὄντας καὶ ἐργαζομένους μᾶλλον ἀντίειν ἢ ἀργοῦντας καὶ ἐπιμελομένους ἀσφαλέστερον διάγειν ἢ ἀφυλακτοῦντας τούτων, παρέχοντας οὖν τοιοῦτους ἑαυτοὺς οἷους δεῖ, οὕτως ἡμῖν ἐδόκει δεῖν καὶ αἰτεῖσθαι τὰ γὰρ παρὰ τῶν θεῶν; Ναι μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, μέμνημαι μέντοι 6 τοιαῦτα ἀκούσας σου· καὶ γὰρ ἀνάγκη με πείθεσθαι τῷ λόγῳ· καὶ γὰρ οἶδά σε λέγοντα αἰεὶ, ὡς οὐδὲ θέμις εἴη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν οὔτε ἵππεύειν μὴ μαθόντας ἵππομαχοῦντας νικᾶν οὔτε μὴ ἐπισταμένους τοξεύειν τοξεύοντας κρατεῖν τῶν ἐπισταμένων οὔτε μὴ ἐπισταμένους κυβερνᾶν σώζειν εὐχεσθαι ναῦς κυβερνῶντας, οὐδὲ μὴ σπεύροντάς γε σῖτον εὐχεσθαι καλὸν αὐτοῖς φύεσθαι, οὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ σωτηρίαν αἰτεῖσθαι· παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν θεσμοὺς πάντα τὰ τοιαῦτα εἶναι· τοὺς δὲ ἀθέμιτα εὐχομένους ὁμοίως ἔφησθα εἰκὸς εἶναι παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν ὡσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπρακτεῖν τοὺς παράνομα δεομένους.

Ἐκείνων δέ, ὦ παῖ, ἐπελάθου, ἃ ποτε ἐγὼ καὶ σὺ 7 ἐλογιζόμεθα, ὡς ἱκανὸν εἴη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔργον, εἴ τις δύναιτο ἐπιμεληθῆναι, ὅπως ἂν αὐτὸς τε καλὸς καγαθὸς δοκίμως γένοιτο καὶ τὰ ἐπιτήδεια αὐτὸς τε καὶ οἱ οἰκέται ἱκανῶς ἔχοιεν; τὸ δέ, τούτου μεγάλου ἔργου ὄντος, οὕτως

ἐπίστασθαι ἀνθρώπων ἄλλων προστατεύειν, ὅπως ἔξουσι πάντα τὰ ἐπιτήδεια ἔκπλεω καὶ ὅπως ἔσονται πάντες οἴους

8 δεῖ, τοῦτο θαυμαστὸν δήπου ἡμῖν ἐφαίμετο εἶναι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ πάτερ, μέμνημαι καὶ τοῦτό σου λέγοντος· συνεδόκει οὖν καὶ ἔμοι ὑπερμέγεθες εἶναι ἔργον τὸ καλῶς ἄρχειν· καὶ νῦν γ', ἔφη, ταῦτά μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν πρὸς αὐτὸ τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι. ὅταν μέντοι γε πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν κατανοήσω, οἷοι ὄντες διαγίγνονται ἄρχοντες καὶ οἷοι ὄντες ἀνταγωνισταὶ ἡμῖν ἔσονται, πάνυ μοι δοκεῖ αἰσχρὸν εἶναι τὸ τοιοῦτους ὑποπτῆξαι καὶ μὴ ἐθέλειν ἵνα αὐτοῖς ἀνταγωνισθῶμεν οὓς, ἔφη, ἐγὼ αἰσθάνομαι ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἡμετέρων φίλων τούτων ἡγουμένους δεῖν τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ καὶ πολυτελέστερον δειπνεῖν καὶ πλεόν ἔχειν ἔνδον χρυσίον καὶ πλείονα χρόνον καθεύδειν καὶ πάντα ἀπονώτερον τῶν ἀρχομένων διάγειν. ἐγὼ δὲ οἶμαι, ἔφη, τὸν ἄρχοντα οὐ τῷ ῥαδιουργεῖν χρῆναι διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ τῷ προνοεῖν καὶ φιλοπονεῖν προ-

9 θυμούμενον. Ἀλλά τοι, ἔφη, ὦ παῖ, ἐνία ἔστιν, ἃ οὐ πρὸς ἀνθρώπους ἀγωνιστέον, ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα, ὧν οὐ ῥάδιον εὐπόρως περιγενέσθαι. αὐτίκα δήπου οἴσθα, ὅτι, εἰ μὴ ἔξει τὰ ἐπιτήδεια ἢ στρατιά, καταλείσεται σου ἡ ἀρχή. Οὐκοῦν ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ πάτερ, Κναξάρης φησὶ παρέξειν τοῖς ἐντεῦθεν ἰοῦσι πᾶσιν, ὅποσοι ἂν ὦσι. Τούτοις δὴ σύ, ὦ παῖ, πιστεύων ἔρχη τοῖς παρὰ Κναξάρου χρήμασιν; Ἐγὼ γ', ἔφη ὁ Κῦρος. Τί δέ, ἔφη, οἴσθα, ὅποσα αὐτῷ ἔστι; Μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ μὲν δή. Ὅμως δὲ τούτοις πιστεύεις τοῖς ἀδήλοισ; ὅτι δὲ πολλῶν μὲν δεήσει, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα νῦν ἀνάγκη δαπανᾶν, ἐκεῖνο οὐ γινώσκεις; Γινώσκω, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἦν οὖν, ἔφη, ἐπιλίπη αὐτὸν ἢ δαπάνη ἢ καὶ ἐκὼν ψεύσεται, ὦ παῖ, πῶς ἄρ' ἔξει τὰ τῆς στρατιᾶς; Δῆλον ὅτι οὐ καλῶς. ἀτάρ, ἔφη, ὦ πάτερ, σὺ εἰ ἐνορᾷς τινα πόρον καὶ ἀπ' ἐμοῦ ἂν προσγενόμενον, ἕως

10 ἔτι ἐν φιλίᾳ ἐσμέν, λέγε. Ἐρωτᾷς, ἔφη, ὦ παῖ, ποῦ ἂν ἀπὸ σοῦ πόρος προσγένοιτο; ἀπὸ τίνος δὲ μᾶλλον εἰκός ἐστι πόρον προσγενέσθαι ἢ ἀπὸ τοῦ δύναμιν ἔχοντος;

σὺ δὲ πεζὴν μὲν δύναμιν ἐνθύνδε ἔχων ἔρχη, ἀνθ' ἧς οἶδ' ὅτι πολλαπλασίαν ἄλλην οὐκ ἂν δέξαιο, ἵππικόν δέ σοι, ὅπερ κράτιστον, τὸ Μήδων σύμμαχον ἔσται. ποῖον οὖν ἔθνος τῶν πέριξ οὐ δοκεῖ σοι καὶ χαρίζεσθαι βουλόμενον ὑμῖν ὑπηρετήσῃ καὶ φοβούμενον, μή τι πάθῃ; ἂν γὰρ σε κοινῇ σὺν Κναξάρῃ σκοπεῖσθαι, μήποτε ἐπιλίπη τι ὑμᾶς ὧν δεῖ ὑπάρχειν, καὶ ἔθους δὲ ἔνεκα μηχανᾶσθαι προσόδου πόρον. τόδε δὲ πάντων μάλιστα μοι μέμνησο, μηδέποτε ἀναμένειν τὸ πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια, ἔστ' ἂν ἡ χρεία σε ἀναγκάσῃ· ἀλλ' ὅταν μάλιστα εὐπορῆς, τότε πρὸ τῆς ἀπορίας μηχανῶ. καὶ γὰρ τεύξει μᾶλλον παρ' ὧν ἂν δέη μὴ ἄπορος δοκῶν εἶναι, καὶ ἔτι ἀναίτιος ἔσει παρὰ τοῖς σαντοῦ στρατιώταις· ἐκ τούτου δὲ μᾶλλον καὶ ὑπ' ἄλλων αἰδοῦς τεύξει, καὶ ἢν τινὰς βούλη ἢ εὖ ποιῆσαι τῇ δυνάμει ἢ κακῶς, μᾶλλον, ἕως ἂν ἔχωσι τὰ δέοντα, οἱ στρατιῶται ὑπηρετήσουσί σοι, καὶ πειστικωτέρους, σάφ' ἴσθι, λόγους δυνήσει τότε λέγειν, ὅταν περ καὶ ἐνδείκνυσθαι μάλιστα δύνῃ καὶ εὖ ποιεῖν ἱκανὸς ὧν καὶ κακῶς. Ἄλλ', ἔφη, ὦ πάτερ, ἄλλως τέ μοι καλῶς δοκεῖς ταῦτα ¹¹ λέγειν πάντα, καὶ ὅτι ὧν μὲν νῦν λέγονται λήψεσθαι οἱ στρατιῶται, οὐδεὶς αὐτῶν ἔμοι τούτων χάριν εἴσεται· ἴσασι γάρ, ἐφ' οἷς αὐτοὺς Κναξάρης ἀγεται συμμάχους· ὅτι δ' ἂν πρὸς τοῖς εἰρημένοισι λαμβάνῃ τις, ταῦτα καὶ τιμὴν νομιοῦσι καὶ χάριν τούτων εἰκὸς εἰδέναι τῷ διδόντι. τὸ δ' ἔχοντα δύναμιν, ἢ ἔστι μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα ἀντωφελεῖσθαι, ἔστι δὲ ἐχθροὺς ἔχοντα πειραῶσθαι τίσασθαι, ἔπειτ' ἀμελεῖν τοῦ πορίζεσθαι, οἷε τι, ἔφη, ἤττόν τι τοῦτο εἶναι αἰσχρὸν ἢ εἰ τις ἔχων μὲν ἀγρούς, ἔχων δὲ ἐργάτας, οἷς ἂν ἐργάζοιτο, ἔπειτ' ἐρῶ τὴν γῆν ἀργοῦσαν ἀνωφέλητον εἶναι; Ὡς γ' ἔμοῦ, ἔφη, μηδέποτε ἀμελήσοντος τοῦ τὰ ἐπιτήδεια τοῖς στρατιώταις συμμαχανᾶσθαι μήτ' ἐν φιλίᾳ μήτ' ἐν πολεμίᾳ οὕτως ἔχε τὴν γνώμην.

Τί γάρ, ἔφη, ὦ παῖ, τῶν ἄλλων, ὧν ἐδόκει ποθ' ἡμῖν ¹² ἀναγκαῖον εἶναι μὴ παραμελεῖν, ἢ μέμνησαι; Οὐ γάρ, ἔφη, μέμνημαι, ὅτε ἐγὼ μὲν πρὸς σὲ ἦλθον ἐπ' ἀργύριον, ὅπως ἀποδοίην τῷ φάσκοντι στρατηγεῖν με πεπαιδευκένας, σὺ δὲ ἅμα διδούς μοι ἐπηρώτας ὧδέ πως, Ἄρά γε,

- εἶπας, ὦ παῖ, ἐν τοῖς στρατηγικοῖς καὶ οἰκονομίᾳ τί σοι ἐπεμνήσθη ὁ ἀνὴρ, ᾧ τὸν μισθὸν φέρεις; οὐδὲν μέντοι ἤττον οἱ στρατιῶται τῶν ἐπιτηδείων δέονται ἢ οἱ ἐν οἴκῳ οἰκέται. ἐπεὶ δ' ἐγὼ σοι λέγων τάληθῆ εἶπον, ὅτι οὐδ' ὀτιοῦν περὶ τούτου ἐπεμνήσθη, ἐπήρου με πάλιν, εἴ τί μοι ὑγείας περὶ ἧ ῥώμης ἔλεξεν, ὡς δεῆσον καὶ τούτων ὡσπερ καὶ τῆς στρατηγίας τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι.
- 13 ὡς δὲ καὶ ταῦτ' ἀπέφησα, ἐπήρου με αὖ πάλιν, εἴ τινος τέχνας ἐδίδαξεν, αἷς τῶν πολεμικῶν ἔργων κράτιστοι ἂν σύμμαχοι γένοιτο. ἀποφήσαντος δέ μου καὶ τοῦτο ἀνέκρινας αὖ σὺ καὶ τόδε, εἴ τί μ' ἐπαίδευσεν, ὡς ἂν δυναίμην στρατιᾷ προθυμίαν ἐμβαλεῖν, λέγων, ὅτι τὸ πᾶν διαφέρει ἐν παντὶ ἔργῳ προθυμία ἀθυμίας. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἀνένευον, ἤλεγχες αὖ σὺ, εἴ τινα λόγον ποιήσαιτο διδάσκων περὶ τοῦ πείθεσθαι τὴν στρατιάν, ὡς ἂν τις
- 14 μάλιστα μηχανῶτο. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο παντάπασιν ἄρρητον ἐφαίνετο, τέλος δὴ μ' ἐπήρου, ὅτι ποτὲ διδάσκων στρατηγίαν φαίη με διδάσκειν. καὶ γὰρ δὴ ἐνταῦθα ἀποκρίνομαι, ὅτι τὰ τακτικά. καὶ σὺ γελάσας διῆλθες μοι παρατιθεῖς ἕναστον, τί ὄφελος εἶη στρατιᾷ τακτικῶν ἄνευ τῶν ἐπιτηδείων, τί δ' ἄνευ τοῦ ὑγιαίνειν, τί δ' ἄνευ τοῦ ἐπίστασθαι τὰς εὐρημένας εἰς πόλεμον τέχνας, τί δ' ἄνευ τοῦ πείθεσθαι. ὡς δὲ μοι καταφανὲς ἐποίησας, ὅτι μικρόν τι μέρος εἶη στρατηγίας τὰ τακτικά, ἐπερομένου μου, εἴ τι τούτων σὺ με διδάξαι ἱκανὸς εἶης, ἀπιόντα με ἐκέλευσας τοῖς στρατηγικοῖς νομιζομένοις ἀνδράσι διαλέγεσθαι καὶ πυθέσθαι, πῆ ἕκαστα τούτων γίγνεται.
- 15 ἐκ τούτου δ' ἐγὼ συνῆν τούτοις, οὓς μάλιστα φρονίμους περὶ τούτων ἤκουον εἶναι. καὶ περὶ μὲν τροφῆς ἐπίσθην ἱκανὸν εἶναι ὑπάρχον ὅτι Κναξάρης ἔμελλε παρέξειν ἡμῖν, περὶ δὲ ὑγείας, ἀκούων καὶ ὄρων, ὅτι καὶ πόλεις αἰ χηρῆσαι ὑγιαίνειν ἰατροὺς αἰροῦνται καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν στρατιωτῶν ἕνεκεν ἰατροὺς ἐξάγουσιν, οὕτω καὶ ἐγὼ ἐπεὶ ἐν τῷ τέλει τούτῳ ἐγενόμην, εὐθύς τούτου ἐπεμελήθην, καὶ οἶμαι, ἔφη, ὦ πάτερ, πᾶν ἱκανὸς τὴν
- 16 ἰατρικὴν τέχνην ἔξειν μετ' ἑαυτοῦ ἀνδρας. πρὸς ταῦτα δὲ ὁ πατὴρ εἶπεν, Ἄλλ', ὦ παῖ, ἔφη, οὗτοι μὲν οὓς λέγεις,

ὡσπερ ἱματίων ῥαγέντων εἰσὶ τινες ἤπληται, οὕτω καὶ οἱ
 ἰατροί, ὅταν τινὲς νοσήσωσι, τότε ἰῶνται τούτους· σοὶ δὲ
 τούτου μεγαλοπρεπεστέρα ἔσται ἢ τῆς ὑγείας ἐπιμέλεια·
 τὸ γὰρ ἀρχὴν μὴ κάμνειν τὸ στράτευμα, τούτου σοι δεῖ
 μέλειν. Καὶ τίνα δὴ ἐγώ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὁδὸν ἰῶν τοῦτο
 πράττειν ἱκανὸς ἔσομαι; Ἦν μὲν δῆπου χρόνον τινὰ μέλλης
 ἐν τῷ αὐτῷ μένειν, ὑγιεινοῦ πρῶτον δεῖ στρατοπέδου μὴ
 ἀμελεῖσαι· τούτου δὲ οὐκ ἂν ἀμάρτοις, ἔάνπερ μελήσῃ
 σοι. καὶ γὰρ λέγοντες οὐδὲν παύονται ἄνθρωποι περὶ
 τε τῶν νοσηρῶν χωρίων καὶ περὶ τῶν ὑγιεινῶν· μάρτυρες
 δὲ σαφεῖς ἑκατέροις αὐτῶν παρίστανται τὰ τε σώματα
 καὶ τὰ χρώματα. ἔπειτα δὲ οὐ τὰ χωρία μόνον ἀρκεῖ
 σκέψασθαι, ἀλλὰ μνησθῆναι, πῶς πειρᾶσαντοῦ ἐπιμε-
 λεῖσθαι, ὅπως ὑγιαίνης. καὶ ὁ Κύρος εἶπε, Πρῶτον μὲν ¹⁷
 νῆ Δία πειρῶμαι μηδέποτε ὑπερπίμπλασθαι· δύσφορον
 γάρ· ἔπειτα δὲ ἔκπονῶ τὰ εἰσιόντα· οὕτω γὰρ μοι δοκεῖ
 ἢ τε ὑγεία μαῖλλον παραμένειν καὶ ἰσχὺς προσγενέσθαι.
 Οὕτω τοίνυν, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τῶν ἄλλων δεῖ ἐπιμελεῖ-
 σθαι. Ἡ καὶ σχολὴ ἔσται, ἔφη, ὦ πάτερ, σωμασκεῖν τοῖς
 στρατιώταις; Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ πατήρ, οὐ μόνον γε, ἀλλὰ
 καὶ ἀνάγκη. δεῖ γὰρ δῆπου στρατιάν, εἰ μέλλει πράξειν
 τὰ δέοντα, μηδέποτε παύεσθαι ἢ τοῖς πολεμίοις κακὰ
 πορσύνουσαν ἢ ἑαυτῇ ἀγαθὰ· ὡς χαλεπὸν μὲν καὶ ἕνα
 ἄνθρωπον ἀργὸν τρέφεσθαι, πολὺ δ' ἔτι χαλεπώτερον,
 ὦ παῖ, οἶκον ὅλον, πάντων δὲ χαλεπώτατον στρατιάν
 ἀργὸν τρέφειν. πλεῖστά τε γὰρ τὰ ἐσθιόντα ἐν στρατιᾷ
 καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὀρμώμενα καὶ οἷς ἂν λάβῃ δαψιλέ-
 στατα χρώμενα, ὥστε οὐποτε ἀργεῖν δεήσει στρατιάν.
 Λέγεις σύ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὡσπερ οὐδὲ ¹⁸
 γεωργοῦ ἀργοῦ οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ στρατηγοῦ
 ἀργοῦντος οὐδὲν ὄφελος εἶναι. Τὸν δὲ γε ἐργάτην στρα-
 τηγὸν ἐγώ, ἔφη, ἀναδέχομαι, ἣν μὴ τις θεὸς βλάβη,
 ἅμα καὶ τὰ ἐπιτήδεια μάλιστα ἔχοντας τοὺς στρατιώτας
 ἀποδείξειν καὶ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντας παρασκευά-
 σειν. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη, τό γε μελετᾶσθαι ἕκαστα τῶν
 πολεμικῶν ἔργων, ἀγῶνας ἂν τίς μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ πάτερ,
 προειπῶν ἑκάστοις καὶ ἅθλα προτιθεῖς μάλιστα ποιεῖν

εὖ ἀσκεῖσθαι, ὥστε ἕκαστα, ὁπότε δέοιτο, ἔχειν ἂν παρεσκευασμένοις χρῆσθαι. Κάλλιστα λέγεις, ἔφη, ὦ παῖ· τοῦτο γὰρ ποιήσας, σάφ' ἴσθι, ὥσπερ χοροὺς τὰς τάξεις ἀεὶ τὰ προσήκοντα μελετώσας θεάσει.

- 19 Ἀλλὰ μὴν, ὁ Κῦρος ἔφη, εἰς γε τὸ προθυμίαν ἐμβαλεῖν στρατιώταις οὐδέν μοι δοκεῖ ἰκανώτερον εἶναι ἢ τὸ δύνασθαι ἐλπίδας ἐμποιεῖν ἀνθρώποις. Ἄλλ', ἔφη, ὦ παῖ, τοῦτό γε τοιοῦτόν ἐστιν, οἷόνπερ εἴ τις κύνας ἐν θήρᾳ ἀνακαλοῖτο ἀεὶ τῇ κλήσει, ἧ̄περ ὅταν τὸ θηρίον ὄρᾳ. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον προθύμως εὖ οἶδ' ὅτι ἔχει ὑπακουούσας· ἦν δὲ πολλάκις ψεύδεται αὐτάς, τελευτῶσαι οὐδ' ὁπότεν ἀληθῶς ὄρων καλῆ, πείθονται αὐτῇ. οὕτω καὶ περὶ τῶν ἐλπίδων ἔχει· ἦν πολλάκις προσδοκίας ἀγαθῶν ἐμβαλὼν ψεύδεται τις, οὐδ' ὁπότεν ἀληθεῖς ἐλπίδας λέγῃ ὁ τοιοῦτος πείθειν δύναται. ἀλλὰ τοῦ μὲν αὐτὸν λέγειν ἂ μὴ σαφῶς εἰδείῃ εἶργεσθαι δεῖ, ὦ παῖ, ἄλλοι δ' ἐνετοὶ λέγοντες ταῦτ' ἂν διαπράττοιεν· τὴν δ' αὐτοῦ παρακέλευσιν εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους δεῖ ὡς μάλιστα ἐν πίστει διασώζειν. Ἀλλὰ καὶ μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ πάτερ, καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, καὶ ἐμοὶ
- 20 οὕτως ἤδιον. τό γε μὴν πειθομένους παρέχεσθαι τοὺς στρατιώτας, οὐκ ἀπείρως μοι δοκῶ αὐτοῦ ἔχειν, ὦ πάτερ· σὺ γὰρ με εὐθὺς τοῦτο ἐκ παιδίου ἐπαιδευες σαυτῷ πείθεσθαι ἀναγκάζων· ἔπειτα τοῖς διδασκάλοις παρέδωκας, καὶ ἐκεῖνοι ταῦτό τοῦτο ἔπραττον· ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς ἐφήβοις ἤμεν, ὁ ἄρχων τοῦ αὐτοῦ τούτου ἰσχυρῶς ἐπεμελεῖτο· καὶ οἱ νόμοι δέ μοι δοκοῦσιν οἱ πολλοὶ ταῦτα δύο μάλιστα διδάσκειν, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. καὶ τοίνυν κατανοῶν περὶ τούτων ἐν πᾶσιν ὄρᾳ μοι δοκῶ τὸ προτρέπον πείθεσθαι μάλιστα ὄν τὸ τὸν πειθόμενον ἐπαινεῖν τε καὶ τιμᾶν, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα ἀτιμάζειν τε καὶ
- 21 κολάζειν. Καὶ ἐπὶ μὲν γε τὸ ἀνάγκη ἔπεσθαι αὕτη, ὦ παῖ, ἢ ὁδός ἐστιν· ἐπὶ δὲ τὸ κρεῖττον τούτου πολὺ, τὸ ἐκόντας πείθεσθαι, ἄλλη ἐστὶ συντομωτέρα. ὄν γὰρ ἂν ἠγῆσωνται περὶ τοῦ συμφέροντος ἑαυτοῖς φρονιμώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ οἱ ἀνθρώποι ὑπερηδέως πείθονται. γνοίης δ' ἂν, ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει, ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς

καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, ὡς προθύμως τοὺς ἐπιτά-
 ξοντας ὅτι χρῆ ποιεῖν καλοῦσι· καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ ὡς
 προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται·
 καὶ οὕς γ' ἂν νομίσωσί τινες βέλτιον αὐτῶν ὁδοὺς εἰδέ-
 ναι, ὡς ἰσχυρῶς τούτων οὐδ' ἀπολείπεσθαι ἐθέλουσιν.
 ὅταν δὲ οἴωνται πειθόμενοι κακόν τι λήψεσθαι, οὔτε
 ζημίαις πάνν τι ἐθέλουσιν εἶκειν οὔτε δώροις ἐπαίρεσθαι.
 οὐδὲ γὰρ δῶρα ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κακῷ ἐκὼν οὐδεὶς λαμβάνει.
 Λέγεις σύ, ὦ πάτερ, εἰς τὸ πειθόμενους ἔχειν οὐδὲν εἶναι ²²
 ἀνυσιμώτερον τοῦ φρονημώτερον δοκεῖν εἶναι τῶν ἀρχο-
 μένων. Λέγω γὰρ οὖν, ἔφη. Καὶ πῶς δὴ τις ἂν, ὦ
 πάτερ, τοιαύτην δόξαν τάχιστα περὶ αὐτοῦ παρασχέσθαι
 δύναίτο; Οὐκ ἔστιν, ὦ παῖ, συντομιωτέρα ὁδὸς περὶ ὧν
 βούλει δοκεῖν φρόνιμος εἶναι ἢ τὸ γενέσθαι περὶ τούτων
 φρόνιμον. καθ' ἐν ἑκάστον σκοπῶν γνώσει, ὅτι ἀληθῆ
 λέγω. ἦν γὰρ βούλη μὴ ὧν ἀγαθὸς γεωργὸς δοκεῖν εἶναι
 ἀγαθὸς ἢ ἵππευς ἢ ἰατρὸς ἢ ἀθλητὴς ἢ ἄλλο ὁτιοῦν,
 ἐννόει, πόσα σοι δεοὶ ἂν μηχανᾶσθαι τοῦ δοκεῖν ἔνεκα.
 καὶ εἰ δὴ πείσαις ἐπαινεῖν τέ σε πολλοὺς, ὅπως δόξαν
 λάβοις, καὶ κατασκευὰς καλὰς ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν κήσαιο,
 ἄρτι τε ἐξηπατηκῶς εἴης ἂν καὶ ὀλίγῳ ὕστερον, ὅπου
 πείραν δοίης, ἐξεληλεγμένους ἂν προσέτι καὶ ἀλαζῶν φαι-
 νοιο. Φρόνιμος δὲ περὶ τοῦ συνοίσειν μέλλοντος πῶς ²³
 ἂν τις τῷ ὄντι γένοιτο; Δῆλον, ἔφη, ὦ παῖ, ὅτι ὅσα μὲν
 ἔστι μαθόντα εἰδέναι, μαθὼν ἂν, ὡσπερ τὰ τακτικὰ ἔμα-
 θες· ὅσα δὲ ἀνθρώποις οὔτε μαθητὰ οὔτε προορατὰ
 ἀνθρωπίνῃ προνοίᾳ, διὰ μαντικῆς ἂν παρὰ θεῶν πυνθα-
 νόμενος φρονημώτερος ἄλλων εἴης· ὅτι δὲ γνοίης βέλτιον
 ὄν πραχθῆναι, ἐπιμελόμενος ἂν τούτου ὡς ἂν πραχθεῖη.
 καὶ γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι οὗ ἂν δέη φρονημωτέρου ἀνδρὸς
 ἢ τὸ ἀμελεῖν. Ἀλλὰ μέντοι ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ²⁴
 ἀρχομένων, ὅπερ ἔμοιγε ἐν τοῖς μεγίστοις δοκεῖ εἶναι,
 δῆλον ὅτι ἡ αὐτὴ ὁδός, ἢ περ εἴ τις ὑπὸ τῶν φίλων στέρ-
 γεσθαι ἐπιθυμοίη· εὖ γὰρ οἶμαι δεῖν ποιοῦντα φανερόν
 εἶναι. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη, ὦ παῖ, χαλεπόν, τὸ ἀεὶ
 δύνασθαι εὖ ποιεῖν οὕς ἂν τις ἐθέλῃ· τὸ δὲ συνηδόμε-
 νόν τε φαίνεσθαι, ἦν τι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμβαίη, καὶ

συναχθόμενον, ἢν τι κακόν, καὶ συνεπικουρεῖν προθυμού-
 μενον ταῖς ἀπορίαις αὐτῶν καὶ φοβούμενον, μὴ τι σφρα-
 λῶσι, καὶ προνοεῖν πειρώμενον, ὡς μὴ σφάλλωνται,
 25 ταῦτά πως δεῖ μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν. καὶ ἐπὶ τῶν
 πράξεων δέ, ἢν μὲν ἐν θέρει ὦσι, τὸν ἄρχοντα δεῖ τοῦ
 ἡλίου πλεονεκτοῦντα φανερόν εἶναι· ἢν δὲ ἐν χειμῶνι,
 τοῦ ψύχους· ἢν δὲ διὰ μόχθων, τῶν πόνων· πάντα γὰρ
 ταῦτα εἰς τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων συλλαμβάνει.
 Λέγεις σύ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς καὶ κατερωτέρον δεῖ πρὸς
 πάντα τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων εἶναι. Λέγω γὰρ
 οὔν, ἔφη. Θάρρει μέντοι τοῦτο, ὦ παῖ· εὖ γὰρ ἴσθι, ὅτι
 τῶν ὁμοίων σωματίων οἱ αὐτοὶ πόνοι οὐχ ὁμοίως ἄπτον-
 ται ἄρχοντός τε ἀνδρός καὶ ἰδιώτου, ἀλλ' ἐπικουφίζει τι
 ἢ τιμὴ τοὺς πόρους τῷ ἄρχοντι καὶ αὐτὸ τὸ εἰδέναι, ὅτι
 οὐ λανθάνει ὅτι ἂν ποιῇ.

26 Ὅποτε δέ, ὦ πάτερ, σοι ἤδη ἔχοιεν μὲν τὰ ἐπιτήδεια
 οἱ στρατιῶται, ὑγιαίνοιεν δέ, πονεῖν δὲ δύναιντο, τὰς δὲ
 πολεμικὰς τέχνας ἡσυχρότες εἶεν, φιλοτίμως δ' ἔχοιεν
 πρὸς τὸ ἀγαθοὶ φαίνεσθαι, τὸ δὲ πείθεσθαι αὐτοῖς
 ἡδίων εἶη τοῦ ἀπειθεῖν, οὐκ ἂν τηριζαῦτα σωφρονεῖν ἂν
 τίς σοι δοκοίη διαγωνίζεσθαι βουλόμενος πρὸς τοὺς πο-
 λεμίους ὡς τάχιστα; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, εἰ μέλλοι γε πλεόν
 ἔξειν· εἰ δὲ μὴ, ἔγωγ' ἂν ὅσῳ οἰοίμην καὶ αὐτὸς βελτίων
 εἶναι καὶ τοὺς ἐπομένους βελτίονας ἔχειν, τόσῳ ἂν μᾶλ-
 λον φυλαττοίμην, ὥσπερ καὶ τᾶλλα ἂν οἰώμεθα πλείστου
 ἡμῖν ἄξια εἶναι, ταῦτα πειρώμεθα ὡς ἐν ἐχυρωτάτῳ
 27 ποιῆσθαι. Πλεόν δ' ἔχειν, ὦ πάτερ, πολεμίῳ πῶς
 ἂν τις δύνατο μάλιστα; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, οὐδέτι τοῦτο
 φραῦλον, ὦ παῖ, οὐδαμῶς ἔργον ἐρωτᾶς· ἀλλ' εὖ ἴσθι,
 ὅτι δεῖ τὸν μέλλοντα τοῦτο ποιήσῃν καὶ ἐπίβουλον
 εἶναι καὶ κρυψίνου καὶ δολερὸν καὶ ἀπατεῶνα καὶ
 κλέπτην καὶ ἄρπαγα καὶ ἐν παντὶ πλεονέκτην τῶν πο-
 λεμίῳ. καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπεν, ὦ Ἡράκλεις,
 οἶον σὺ λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἄνδρα με γενέσθαι. Οἶος
 ἂν, ἔφη, ὦ παῖ, δικαιοτάτος τε καὶ νομιμώτατος ἀνὴρ
 28 εἴης. Πῶς μὴν, ἔφη, παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους
 τάναντία τούτων ἐδιδάσχετε; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ

νῦν πρὸς τοὺς φίλους τε καὶ πολίτας· ὅπως δέ γε τοὺς
 πολεμίους δύναισθε κακῶς ποιεῖν, οὐκ οἶσθα μανθάνον-
 τας ὑμᾶς πολλὰς κακουργίας; Οὐ δῆτα, ἔφη, ἔγωγε, ὦ
 πάτερ. Τίνος μὴν ἔνεκα, ἔφη, ἔμανθάνετε τοξεύειν; τίνος
 δ' ἔνεκα ἀκοντίζειν; τίνος δ' ἔνεκα δολοῦν ἕς ἀγρίου
 καὶ πλέγμασι καὶ ὀρύγμασι; τί δ' ἐλάφους ποδάγραις
 καὶ ἀρπεδόταις; τί δὲ λέουσι καὶ ἄρκτοις καὶ παρδάλε-
 σιν οὐκ εἰς τὸ ἴσον καθιστάμενοι ἐμάχεσθε, ἀλλὰ μετὰ
 πλεονεξίας τινὸς ἀεὶ ἐπειρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτά;
 ἢ οὐ πάντα γινώσκεις ταῦτα ὅτι κακουργίαι τέ εἰσι καὶ
 ἀπάται καὶ δολώσεις καὶ πλεονεξίαι; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ²⁹
 θηρίων γε· ἀνθρώπων δὲ εἰ καὶ δόξαμι βούλεσθαι ἔξα-
 πατησαί τινα, πολλὰς πληγὰς οἶδα λαμβάνων. Οὐδὲ
 γὰρ τοξεύειν, οἶμαι, οὐδ' ἀκοντίζειν ἄνθρωπον ἐπετρέ-
 πομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐπὶ σκοπὸν βάλλειν ἐδιδάσκομεν, ἵνα γε
 νῦν μὲν μὴ κακουργοίητε τοὺς φίλους, εἰ δέ ποτε πόλε-
 μος γένοιτο, δύναισθε καὶ ἀνθρώπων στοχάζεσθαι. καὶ
 ἔξαπατᾶν καὶ πλεονεκτεῖν οὐκ ἐν ἀνθρώποις ἐπαιδεύομεν
 ὑμᾶς, ἀλλ' ἐν θηρίοις, ἵνα μηδ' ἐν τούτοις τοὺς φίλους
 βλάπτετε, εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, μηδὲ τούτων
 ἀγύμναστοι εἴητε. Οὐκοῦν, ἔφη, ὦ πάτερ, εἴπερ χρήσιμά ³⁰
 ἔστιν ἀμφοτέρω ἐπίστασθαι, εὖ τε ποιεῖν καὶ κακῶς ἀν-
 θρώπους, καὶ διδάσκειν ἀμφοτέρω ταῦτα ἔδει ἐπ' ἀν-
 θρώποις. Ἀλλὰ λέγεται, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ³¹
 προγόνων γενέσθαι ποτὲ ἀνὴρ διδάσκαλος τῶν παίδων,
 ὃς ἐδίδασκεν ἄρα τοὺς παῖδας τὴν δικαιοσύνην, ὥσπερ
 σὺ κελεύεις, μὴ ψεύδεσθαι καὶ ψεύδεσθαι καὶ μὴ ἔξαπα-
 τᾶν καὶ ἔξαπατᾶν καὶ μὴ διαβάλλειν καὶ διαβάλλειν καὶ
 μὴ πλεονεκτεῖν καὶ πλεονεκτεῖν. διώριζε δὲ τούτων ἅ τε
 πρὸς τοὺς φίλους ποιητέον καὶ ἅ πρὸς ἐχθρούς. καὶ ἔτι
 γε ταῦτα ἐδίδασκεν, ὡς καὶ τοὺς φίλους δίκαιον εἶη ἔξα-
 πατᾶν ἐπὶ γε ἀγαθῷ καὶ κλέπτειν τὰ τῶν φίλων ἐπὶ
 ἀγαθῷ. ταῦτα δὲ διδάσκοντα ἀνάγκη καὶ γυμνάζειν ἦν ³²
 πρὸς ἀλλήλους τοὺς παῖδας ταῦτα ποιεῖν, ὥσπερ καὶ ἐν
 πάλη φασὶ τοὺς Ἕλληνας διδάσκειν ἔξαπατᾶν καὶ γυμνά-
 ζειν δὲ τοὺς παῖδας πρὸς ἀλλήλους τοῦτο δύνασθαι ποιεῖν.
 γενομένοι οὖν τινες οὕτως εὐφρεῖς καὶ πρὸς τὸ εὖ ἔξα-

- πατῶν καὶ πρὸς τὸ εὖ πλεονεκτεῖν, ἴσως δὲ καὶ πρὸς τὸ φιλοκερδεῖν οὐκ ἀφνεῖς ὄντες οὐκ ἀπέσχοντο οὐδ' ἀπὸ τῶν φίλων τὸ μὴ οὐ πλεονεκτεῖν αὐτῶν πειραῶσθαι.
- ³³ ἐγένετο οὖν ἐκ τούτων ῥήτρα, ἧ καὶ νῦν χρώμεθα, ἀπλῶς διδάσκειν τοὺς παῖδας ὡσπερ τοὺς οἰκέτας πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διδάσκομεν ἀληθεύειν καὶ μὴ ἔξαπατᾶν καὶ μὴ πλεονεκτεῖν, εἰ δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῖεν, κολάζειν, ὅπως σὺν τοιούτῳ ἔθει ἐθισθέντες προότεροι πολῖται γένοιτο.
- ³⁴ ἐπεὶ δὲ ἔχοιεν τὴν ἡλικίαν, ἣν σὺ νῦν ἔχεις, ἤδη καὶ τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους νόμιμα ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι διδάσκειν. οὐ γὰρ ἂν ἔτι ἐξενεχθῆναι δοκεῖτε πρὸς τὸ ἄγριοι πολῖται γενέσθαι ἐν τῷ αἰδεῖσθαι ἀλλήλους συντεθραμμένοι· ὡσπερ γε καὶ περὶ ἀφροδισιῶν οὐ διαλεγόμεθα πρὸς τοὺς ἄγαν νέους, ἵνα μὴ πρὸς τὴν ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν αὐτοῖς ῥαδιουργίας προσγενομένης ἀμέτρως αὐτῇ
- ³⁵ χρῶντο οἱ νέοι. Νῆ Δί', ὡς τοίνυν ὀψιμαθῆ ὄντα ἐμὲ τούτων τῶν πλεονεξιῶν, ὧ πάτερ, μὴ φρίδου εἴ τι ἔχεις διδάσκειν, ὅπως πλεονεκτήσω ἐγὼ τῶν πολεμιῶν. Μηχανῶ τοίνυν, ἔφη, ὁπόση ἐστὶ δύναμις, τεταγμένοις τοῖς σανατοῦ ἀτάκτους λαμβάνειν τοὺς πολεμίους καὶ ὀπλισμένοις ἀόπλους καὶ ἐγρηγοροῦσι καθεύδοντας, καὶ φανεροὺς σοι ὄντας ἀφανῆς αὐτὸς ὦν ἐκείνοις καὶ ἐν δυσχωρίᾳ
- ³⁶ αὐτοὺς γενομένους ἐν ἐρυμνῷ αὐτὸς ὦν ὑποδέξει. Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, τις τοιαῦτα, ὧ πάτερ, ἀμαρτάνοντας δύναιτ' ἂν τοὺς πολεμίους λαμβάνειν; Ὅτι, ἔφη, ὧ παῖ, πολλὰ μὲν τούτων ἀνάγκη ἐστὶ καὶ ὑμᾶς καὶ τοὺς πολεμίους παρασχεῖν· σιτοποιεῖσθαι τε γὰρ ἀνάγκη ἀμφοτέρους κοιμᾶσθαι τε ἀνάγκη ἀμφοτέρους καὶ ἔωθεν ἐπὶ τὰναγκαῖα σχεδὸν ἅμα πάντας δεῖ ἴεσθαι καὶ ταῖς ὁδοῖς, ὅποια ἂν ὦσι, τοιαύταις ἀνάγκη χρῆσθαι. ἂν χρή σε πάντα κατανοοῦντα, ἐν ᾧ μὲν ἂν ὑμᾶς γινώσκῃς ἀσθενεστάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα φυλάττεσθαι, ἐν ᾧ δ' ἂν τοὺς πολεμίους αἰσθάνῃ εὐχειρωτοτάτους γιγνομένους,
- ³⁷ ἐν τούτῳ μάλιστα ἐπιτίθεσθαι. Πότερον δ', ἔφη ὁ Κῦρος, ἐν τούτοις μόνον ἔστι πλεονεκτεῖν ἢ καὶ ἐν ἄλλοις τισί; Καὶ πολὺ γε μᾶλλον, ἔφη, ὧ παῖ· ἐν τούτοις μὲν γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πάντες ἰσχυρὰς φυλακὰς ποιοῦνται

εἰδότες, ὅτι δέονται. οἱ δ' ἔξαπατῶντες τοὺς πολεμίους δύνανται καὶ θαρρῆσαι ποιήσαντες ἀφυλάκτους λαμβάνειν καὶ διῶξαι παραδόντες ἑαυτοὺς ἀτάκτους ποιῆσαι καὶ εἰς δυσχωρίαν φυγῆ ὑπαγαγόντες ἐνταῦθα ἐπιτίθεσθαι. δεῖ ³⁸ δὴ, ἔφη, φιλομαθῆ τούτων ἀπάντων ὄντα οὐχ οἷς ἂν μάθῃς τούτοις μόνοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιητὴν εἶναι τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους μηχανημάτων, ὥσπερ καὶ οἱ μουσικοὶ οὐχ οἷς ἂν μάθωσι τούτοις μόνον χρῶνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα νέα πειρῶνται ποιεῖν. καὶ σφόδρα μὲν καὶ ἐν τοῖς μουσικοῖς τὰ νέα καὶ τὰ ἀνθηρὰ εὐδοκιμεῖ, πολὺ δὲ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς μᾶλλον τὰ καινὰ μηχανήματα εὐδοκιμεῖ· ταῦτα γὰρ μᾶλλον καὶ ἔξαπατᾶν δύνανται τοὺς ὑπεναντίους. εἰ δὲ σύγε, ἔφη, ὦ παῖ, μηδὲν ³⁹ ἄλλο μετενέγκοις ἐπ' ἀνθρώπους ἢ τὰς μηχανάς, ἃς καὶ πάνυ ἐπὶ τοῖς μικροῖς θηρίοις ἐμηχανῶ, οὐκ οἶει ἂν, ἔφη, πρόσω πάνυ ἐλάσαι τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους πλεονεξίας; σὺ γὰρ ἐπὶ μὲν τὰς ὄρνιθας ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ χειμῶνι ἀνιστάμενος ἐπορεύου νυκτός, καὶ πρὶν κινεῖσθαι τὰς ὄρνιθας ἐπεποίητό σοι αἱ πάγαι αὐταῖς καὶ τὸ κεινημένον χωρίον ἐξείκαστο τῷ ἀκινήτῳ· ὄρνιθες δ' ἔξεπεπαίδευντό σοι ὡς σοὶ μὲν τὰ συμφέροντα ὑπηρετεῖν, τὰς δὲ ὁμοφύλους ὄρνιθας ἔξαπατᾶν· αὐτὸς δὲ ἐνήδρευες, ὥστε ὄραν μὲν αὐτάς, μὴ ὄρασθαι δὲ ὑπ' αὐτῶν· ἡσκήσεις δὲ φθάνων ἔλκειν ἢ τὰ πτηνὰ φεύγειν. πρὸς δ' αὖ ⁴⁰ τὸν λαγῶ, ὅτι μὲν ἐν σκότει νέμεται, τὴν δ' ἡμέραν ἀποδιδράσκει, κύνας ἔτρεφες, αἱ τῇ ὄσμῃ αὐτὸν εὕρισκον. ὅτι δὲ ταχὺ ἔφηνεν, ἐπεὶ εὗρεθείη, ἄλλας κύνας εἶχες ἐπιτετηδευμένας πρὸς τὸ κατὰ πόδας αἰρεῖν. εἰ δὲ καὶ ταύτας ἀποφύγοιεν, τοὺς πόρους αὐτῶν ἐκμανθάνων καὶ πρὸς οἷα χωρία φεύγοντες αἰροῦνται οἱ λαγῶ, ἐν τούτοις δίκτυα δυσόρατα ἐνεπετάννυες ἂν, καὶ τῷ σφόδρα φεύγειν αὐτὸς ἑαυτὸν ἐμπεσῶν συνέδει. τοῦ δὲ μηδ' ἐντεῦθεν διαφεύγειν σκοποὺς τοῦ γιγνομένου καθίστιης, οἱ ἐγγύθεν ταχὺ ἐμελλον ἐπιγενήσεσθαι· καὶ αὐτὸς μὲν σὺ ὄπισθεν κραυγῇ οὐδὲν ὑστεριζούσῃ τοῦ λαγῶ βοῶν ἐξέπληττες αὐτόν, ὥστε ἀφρόνως ἀλίσκεσθαι, τοὺς δ' ἐμπροσθεν σιγᾶν διδάξας ἐνεδρεύοντας λανθάνειν ἐποίεις. ὥσπερ οὖν ⁴¹

προεῖπον, εἰ τοιαῦτα ἐθελήσαις καὶ ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις μηχανᾶσθαι, οὐκ οἶδ' ἔγωγε εἶ τινας λίποις ἂν τῶν πολεμίων. ἦν δέ ποτε ἄρα ἀνάγκη γένηται καὶ ἐν τῷ ἰσοπέδῳ καὶ ἐκ τοῦ ἐμφρανοῦς καὶ ὀπλισμένους ἀμφοτέρους μάχην συνάπτειν, ἐν τῷ τοιούτῳ δέ, ὦ παῖ, αἱ ἐκ πολλοῦ παρεσκευασμέναι πλεονεξίαί μέγα δύνανται. ταύτας δὲ ἐγὼ λέγω εἶναι, ἦν τῶν στρατιωτῶν εὖ μὲν τὰ σώματα ἡσχημένα ἦ, εὖ δὲ αἱ ψυχαὶ τεθηγμέναι, εὖ δὲ αἱ πολεμικαὶ τέχνηαι μεμελετημέναι ὦσιν. εὖ δὲ χρῆ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι ὀπόσους ἂν ἀξιοῖς σοι πείθεσθαι, καὶ ἐκεῖνοι πάντες ἀξιώσουσι σὲ πρὸ ἑαυτῶν βουλεύεσθαι. μηδέποτε οὖν ἀφροντίστως ἔχε, ἀλλὰ τῆς μὲν νυκτὸς προσκόπει, τί σοι ποιήσουσιν οἱ ἀρχόμενοι, ἐπειδὰν ἡμέρα γένηται, τῆς δ' ἡμέρας, ὅπως τὰ εἰς νύκτα κάλλιστα ἔξει. ὅπως δὲ χρῆ τάπτειν εἰς μάχην στρατιάν ἢ ὅπως ἄγειν ἡμέρας ἢ νυκτὸς ἢ στενὰς ἢ πλατείας ὁδοὺς ἢ ὄρεινὰς ἢ πεδινὰς, ἢ ὅπως στρατοπεδεύεσθαι, ἢ ὅπως φυλακὰς νυκτερινὰς ἢ καὶ ἡμερινὰς καθιστάναι, ἢ ὅπως προσάγειν πρὸς πολεμίους ἢ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἢ ὅπως παρὰ πόλιν πολεμίαν ἄγειν, ἢ ὅπως πρὸς τεῖχος ἄγειν ἢ ἀπάγειν, ἢ ὅπως νάπη ἢ ποταμοὺς διαβαίνειν, ἢ ὅπως ἵππικὸν φυλάττεσθαι ἢ ὅπως ἀκοντιστὰς ἢ τοξότας, καὶ εἴ γε δὴ σοι κατὰ κέρασ ἀγοντι πολέμιοι ἐπιφανεῖεν, πῶς χρῆ ἀντικαθιστάναι, καὶ εἴ σοι ἐπὶ φάλαγγος ἀγοντι ἄλλοθεν ποθεν οἱ πολέμιοι φαίνονται ἢ κατὰ πρόσωπον, ὅπως χρῆ ἀντιπαράγειν, ἢ ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ἂν τις μάλιστα αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ σὰ οἱ πολέμιοι ἦγιστα εἶδειεν, ταῦτα δὲ πάντα τί ἂν ἐγὼ λέγοιμί σοι; ὅσα τε γὰρ ἔγωγε ἤδεις, πολλάκις ἀκήκοας, ἄλλος τε ὅστις ἐδόκει τι τούτων ἐπίστασθαι, οὐδενὸς αὐτῶν ἡμέληκας οὐδ' ἀδαῆς γεγένησαι. δεῖ οὖν πρὸς τὰ συμβαίνοντα, οἶμαι, τούτοις χρῆσθαι ὁποῖον ἂν συμφέρειν σοι τούτων δοκῆ.

44 Μάθε δέ μου καὶ τάδε, ὦ παῖ, ἔφη, τὰ μέγιστα· παρὰ γὰρ ἱερὰ καὶ οἰωνοὺς μήτε σαντιῶ μηδέποτε μήτε στρατιᾷ κινδυνεύσης, κατανοῶν, ὡς ἀνθρώποι μὲν αἰροῦνται πράξεις εἰκάζοντες, εἰδότες δὲ οὐδέν, ἀπὸ ποίας ἔσται αὐτῶν

45 τὰ γαθὰ. γνοίης δ' ἂν ἐξ αὐτῶν τῶν γιγνομένων· πολλοὶ

μὲν γὰρ πόλεις ἔπεισαν καὶ ταῦτα οἱ δοκοῦντες σοφώ-
 τatoi εἶναι πόλεμον ἄρασθαι πρὸς τούτους, ὑφ' ὧν οἱ
 πεισθέντες ἐπιθέσθαι ἀπώλοντο, πολλοὶ δὲ πολλοὺς
 ἠΰξησαν καὶ ἰδιώτας καὶ πόλεις, ὑφ' ὧν αὐξηθέντων τὰ
 μέγιστα κακὰ ἔπαθον, πολλοὶ δέ, οἷς ἐξῆν φίλοις χρῆσθαι
 καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν, τούτοις δούλοις μᾶλλον
 βουληθέντες ἢ φίλοις χρῆσθαι, ὑπ' αὐτῶν τούτων δίκην
 ἔδοσαν· πολλοῖς δ' οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι
 ζῆν ἠδέως, ἐπιθυμήσαντες δὲ πάντων κύριοι εἶναι διὰ
 ταῦτα καὶ ὧν εἶχον ἀπέτυχον· πολλοὶ δὲ τὸν πολύευκτον
 πλοῦτον κατακτησάμενοι διὰ τοῦτον ἀπώλοντο. οὕτως ⁴⁶
 ἢ ἀνθρωπίνη σοφία οὐδὲν μᾶλλον οἶδε τὸ ἄριστον αἰρεῖ-
 σθαι ἢ εἰ κληρούμενος ὅ,τι λάχοι τοῦτό τις πράττει.
 Θεοὶ δέ, ὧ παῖ, ἀεὶ ὄντες πάντα ἴσασι τὰ τε γεγενημένα
 καὶ τὰ ὄντα καὶ ὅ,τι ἐξ ἑκάστου αὐτῶν ἀποβήσεται, καὶ
 τῶν συμβουλευομένων ἀνθρώπων οἷς ἂν ἴλεω ᾧσι, προ-
 σημαίνουσιν ἅ τε χρῆ ποιεῖν καὶ ἅ οὐ χρῆ. εἰ δὲ μὴ πᾶ-
 σιν ἐθέλουσι συμβουλεύειν, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ
 ἀνάγκη αὐτοῖς ἐστὶν ὧν ἂν μὴ θέλωσιν ἐπιμελεῖσθαι.

B.

Τοιαῦτα μὲν δὴ ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρι τῶν ¹
 ὄριων τῆς Περσίδος· ἐπεὶ δ' αὐτοῖς ἀετὸς δεξιὸς φανεὶς
 προηγεῖτο, προσευξάμενοι θεοῖς καὶ ἤρωσι τοῖς Περσίδα
 γῆν κατέχουσιν ἴλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν σφᾶς οὕτω
 διέβαινον τὰ ὄρια. ἐπειδὴ δὲ διέβησαν, προσηύχοντο
 αὐτοῖς θεοῖς τοῖς Μηδῖαν γῆν κατέχουσιν ἴλεως καὶ εὐμε-
 νεῖς δέχεσθαι αὐτούς. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀσπασά-
 μενοι ἀλλήλους ὥσπερ εἰκός, ὁ μὲν πατὴρ πάλιν εἰς πόλιν
 ἀπήει, Κῦρος δὲ εἰς Μήδους πρὸς Κναξάρην ἐπορεύετο.
 ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ὁ Κῦρος εἰς Μήδους πρὸς τὸν Κναξάρην, ²
 πρῶτον μὲν ὥσπερ εἰκός ἠσπάσαντο ἀλλήλους, ἔπειτα δὲ
 ἤρετο τὸν Κῦρον ὁ Κναξάρης, πόσον ἄγοι τὸ στράτευμα.
 ὁ δὲ ἔφη, Τρισμυρίους μὲν γε, οἱ καὶ πρόσθεν ἐφοίτων
 πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι· ἄλλοι δὲ καὶ τῶν οὐδέποτε ἐξελ-
 θόντων προσέρχονται τῶν ὁμοτίμων. Πόσοι τινές; ἔφη ὁ

- ³ Κναξάρης. Οὐκ ἂν ὁ ἀριθμὸς σε, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκούσαντα εὐφράνειεν· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐννόησον, ὅτι ὀλίγοι ὄντες οὗτοι οἱ ὁμότιμοι καλούμενοι πολλῶν ὄντων τῶν ἄλλων Περσῶν ῥαδίως ἄρχουσιν. ἀτάρ, ἔφη, δέει τι αὐτῶν ἢ μάτην ἐφοβήθης, οἱ δὲ πολέμιοι οὐκ ἔρχονται; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ
- ⁴ πολλοὶ γε. Πῶς τοῦτο σαφές; Ὅτι, ἔφη, πολλοὶ ἦκοντες αὐτόθεν ἄλλος ἄλλον τρόπον πάντες ταῦτό λέγουσιν. Ἀγωνιστέον μὲν ἄρα ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄνδρας. Ἀνάγκη γάρ, ἔφη. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ καὶ τὴν δύναμιν ἔλεξάς μοι, εἰ οἴσθα, πόση ἢ προσιοῦσα, καὶ πάλιν τὴν ἡμετέραν, ὅπως εἰδότες ἀμφοτέρας πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα, ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζοίμεθα. Ἄκουε δὴ, ἔφη ὁ Κναξάρης.
- ⁵ Κροῖσος μὲν ὁ Λυδὸς ἄγειν λέγεται μυρίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείους ἢ τετρακισμυρίους. Ἀρτακάμαν δὲ τὸν τῆς μεγάλης Φρυγίας ἄρχοντα λέγουσιν ἱππέας μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους ἄγειν, λογχοφόρους δὲ σὺν πελτασταῖς οὐ μείους τετρακισμυρίων, Ἀρίβαιον δὲ τὸν τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα ἱππέας μὲν ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ καὶ πελταστὰς οὐ μείους τρισμυρίων, τὸν Ἀράβιον δὲ Ἀραγδὸν ἱππέας τε εἰς μυρίους καὶ ἄρματα εἰς ἑκατὸν καὶ σφενδονητῶν πάμπολύ τι χρῆμα. τοὺς μέντοι Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰκοῦντας οὐδέν πω σαφές λέγεται εἰ ἔπονται. τοὺς δὲ ἀπὸ Φρυγίας τῆς πρὸς Ἑλλησπόντῳ συμβαλεῖν φασὶ Γάβαιδον ἔχοντα εἰς Καῦστριον πεδῖον ἑξακισχιλίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ εἰς δισμυρίους. Κᾶρας μέντοι καὶ Κίλικας καὶ Παφλαγόνας παρακληθέντας οὐ φασὶν ἔπεσθαι. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὁ Βαβυλωνά τε ἔχων καὶ τὴν ἄλλην Ἀσσυρίαν ἐγὼ μὲν οἶμαι ἱππέας μὲν ἄξει οὐκ ἐλάττους δισμυρίων, ἄρματα δ' εὖ οἶδ' οὐ πλείω διακοσίων, πεζοὺς δὲ οἶμαι παμπόλλους· εἰώθει γοῦν, ὅποτε δεῦρ' ἐμβάλλοι.
- ⁶ Σύ, ἔφη ὁ Κῦρος, πολεμίους λέγεις ἱππέας μὲν ἑξακισμυρίους εἶναι, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλεῖν ἢ εἴκοσι μυριάδας. ἄγε δὴ τῆς σῆς δυνάμεως τί φῆς πλῆθος εἶναι; Εἰσίν, ἔφη, Μήδων μὲν ἱππεῖς πλείους τῶν μυρίων· πελτασταὶ δὲ καὶ τοξόται γένοιντ' ἂν [ὡς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας κᾶν] ἑξακισμύριοι. Ἀρμενίων δ', ἔφη, τῶν ὁμόρων

ἡμῖν παρέσονται ἵππεις μὲν τετρακισχίλιοι, πεζοὶ δὲ δισ-
 μύριοι. Λέγεις σύ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἵππέας μὲν ἡμῖν εἶναι
 μείον ἢ τρίτον μέρος τοῦ τῶν πολεμίων ἵππικου, πεζοὺς
 δὲ ἀμφὶ τοὺς ἡμίσεις. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κναξάρης, ὀλίγους ⁷
 νομίζεις Περσῶν εἶναι, οὓς σὺ φῆς ἄγειν; Ἄλλ' εἰ μὲν ἄν-
 δρῶν προσδεῖ ἡμῖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴτε καὶ μή, αὐθις
 συμβουλευσόμεθα· τὴν δὲ μάχην μοι, ἔφη, λέξον ἐκάστων
 ἥτις ἐστί. Σχεδόν, ἔφη ὁ Κναξάρης, πάντων ἢ αὐτῆ·
 τοξόται γὰρ εἰσι καὶ ἀκοντισταὶ οἳ τ' ἐκείνων καὶ οἳ
 ἡμέτεροι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκροβολίζεσθαι ἀνάγκη
 ἐστὶ τοιούτων γε τῶν ὄπλων ὄντων. Ἀνάγκη γὰρ οὖν,
 ἔφη. Οὐκοῦν ἐν τούτῳ μὲν τῶν πλειόνων ἢ νίκη· πολὺ ⁸
 γὰρ ἂν θᾶπτον οἳ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν τιτρωσκόμενοι
 ἀναλωθεῖσαν ἢ οἳ πολλοὶ ὑπὸ τῶν ὀλίγων. Εἰ οὖν οὐ-
 τως ἔχει, ὦ Κῦρε, τί ἂν ἄλλο τις κρεῖττον εὗροι ἢ πέμ-
 πειν εἰς Πέρσας καὶ ἅμα μὲν διδάσκειν αὐτούς, ὅτι εἴ τι
 πείσονται Μῆδοι, εἰς Πέρσας τὸ δεινὸν ἤξει, ἅμα δὲ αἰτεῖν
 πλείον στρατεύμα; Ἄλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, εὖ
 ἴσθι, οὐδ' εἰ πάντες ἔλθοιεν Πέρσαι, πλήθει οὐχ ὑπερ-
 βαλοίμεθ' ἂν τοὺς πολεμίους. Τί μὴν ἄλλο ἐνορᾷς ἄμει- ⁹
 νον τούτου; Ἐγὼ μὲν ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἔχοιμι, ὡς
 τάχιστα ὄπλα ἐποιούμην πᾶσι Πέρσαις τοῖς προσιοῦσιν,
 οἷάπερ ἔχοντες ἔρχονται οἳ παρ' ἡμῶν οἳ τῶν ὁμοτίμων
 καλούμενοι· ταῦτα δ' ἐστὶ θώραξ μὲν περὶ τὰ στέρνα,
 γέρον δὲ εἰς τὴν ἀριστεράν, κοπίς δὲ ἢ σάγαρις εἰς τὴν
 δεξιάν· καὶ ταῦτα παρασκευάσης, ἡμῖν μὲν ποιήσεις τὸ
 ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις ἵεναι ἀσφαλέστατον, τοῖς πολε-
 μίοις δὲ τὸ φεύγειν ἢ τὸ μένειν αἰρετώτερον. τάττομεν
 δέ, ἔφη, ἡμᾶς μὲν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς μένοντας· οἳ γε μετ' ἂν
 αὐτῶν φεύγωσι, τούτους ὑμῖν καὶ τοῖς ἵπποις νέμομεν,
 ὡς μὴ σχολάζωσι μήτε φεύγειν μήτ' ἀναστρέφεσθαι.
 Κῦρος μὲν οὕτως ἔλεξε· τῷ δὲ Κναξάρῃ ἔδοξε τε εὖ λέγειν, ¹⁰
 καὶ τοῦ μὲν πλείους μεταπέμπεσθαι οὐδέτι ἐμέμνητο,
 παρεσκευάζετο δὲ ὄπλα τὰ προειρημένα. καὶ σχεδόν τε
 ἔτοιμα ἦν καὶ τῶν Περσῶν οἳ ὁμοτίμοι παρῆσαν ἔχοντες
 τὸ ἀπὸ Περσῶν στρατεύμα. ἐνιαῦθα δὲ εἰπεῖν λέγεται ¹¹
 ὁ Κῦρος συναγαγὼν αὐτούς, Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ ὑμᾶς ὄρων

αὐτοὺς μὲν καθωπλισμένους οὕτω καὶ τῇ ψυχῇ παρεσκευασμένους, ὡς χεῖρας συμμίζοντας τοῖς πολεμίοις, τοὺς δὲ ἐπομένους ὑμῖν Πέρσας γινώσκων ὅτι οὕτως ὀπλισμένοι εἰσίν, ὡς ὅτι προσωτάτω σταθέντες μάχεσθαι, ἔδεια, μὴ ὀλίγοι καὶ ἔρημοι συμμάχων συμπύκτοντες πολεμίοις πολλοῖς πάθοιτέ τι. νῦν μὲν οὖν, ἔφη, σώματα ἔχοντες ἀνδρῶν ἦκετε οὐ μεμπτά· ὄπλα δὲ ἔσται αὐτοῖς ὅμοια τοῖς ἡμετέροις· τὰς γε μέντοι ψυχὰς θήγειν αὐτῶν ἡμέτερον τὸ ἔργον. ἄρχοντος γὰρ ἔστιν οὐχ ἑαυτὸν μόνον ἀγαθὸν παρέχειν, ἀλλὰ δεῖ καὶ τῶν ἀρχομένων ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται.

12 Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δ' ἤσθησαν μὲν πάντες, νομίζοντες μετὰ πλειόνων ἀγωνιεῖσθαι· εἷς δ' αὐτῶν καὶ ἔλεξε
 13 τοιάδε· Ἀλλὰ θαυμαστά, ἔφη, ἴσως δόξω λέγειν, εἰ Κύρω συμβουλεύσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν τὰ ὄπλα λαμβάνωσιν οἱ ἡμῖν μέλλοντες συμμάχεσθαι· ἀλλὰ γινώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι οἱ τῶν ἰκανωτάτων καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι οὗτοι καὶ μάλιστα ἐνδύονται ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων· καὶ δῶρα διδῶσιν οἱ τοιοῦτοι καὶ ἂν μείω τυγχάνῃ ὄντα ἢ τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων, ὅμως μείζωνος αὐτὰ τιμῶνται οἱ λαμβάνοντες. καὶ νῦν, ἔφη, οἱ Πέρσαι παραστάται ὑπὸ Κύρου πολὺ μᾶλλον ἡσθήσονται ἢ ὑφ' ἡμῶν παρακαλούμενοι, εἷς τε τοὺς δημοτίμους καθιστάμενοι βεβαιότερως σφίσιν ἡγήσονται ἔχειν τοῦτο ὑπὸ βασιλέως τε παιδὸς καὶ ὑπὸ στρατηγοῦ γενόμενον ἢ εἰ ὑφ' ἡμῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο γίγνοιτο. ἀπεινὰ μέντοι οὐδὲ τὰ ἡμέτερα χρεῖ, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ δεῖ τῶν ἀνδρῶν θήγειν πάντως τὸ φρόνημα. ἡμῖν γὰρ ἔσται τοῦτο χρήσιμον ὅ,τι ἂν οὗτοι βελτίονες γένωνται.

14 Οὕτω δὴ ὁ Κύρος καταθεὶς τὰ ὄπλα καὶ συγκαλέσας
 15 πάντας τοὺς Περσῶν στρατιώτας ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ ἔρνετε ἐν τῇ αὐτῇ ἡμῖν καὶ ἐτράφητε καὶ τὰ σώματά τε οὐδὲν ἡμῶν χεῖρονα ἔχετε ψυχὰς τε οὐδὲν κακίονας ὑμῖν προσήκει ἡμῶν ἔχειν. τοιοῦτοι δ' ὄντες ἐν μὲν τῇ πατρίδι οὐ μετείχετε τῶν ἴσων ἡμῖν, οὐχ ὑφ' ἡμῶν ἀπελαθέντες, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ τὰπιτηδεία ἀνάγκην ὑμῖν εἶναι πορίζεσθαι. νῦν δὲ ὅπως μὲν ταῦτα ἔξετε,

ἐμοὶ μελήσει σὺν τοῖς θεοῖς· ἔξεστι δ' ὑμῖν, εἰ βούλεσθε, λαβόντας ὄπλα, οἷάπερ ἡμεῖς ἔχομεν, εἰς τὸν αὐτὸν ἡμῖν κίνδυνον ἐμβαίνειν, καὶ ἂν τι ἐκ τούτων καλὸν κάγαθὸν γίγνηται, τῶν ὁμοίων ἡμῖν ἀξιοῦσθαι. τὸν μὲν οὖν πρό-¹⁶σθεν χρόνον ὑμεῖς τε τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ ἦτε καὶ ἡμεῖς, καὶ εἴ τι χείρους ἡμῶν ταῦτα ποιεῖν ἦτε, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἦν ὑμῖν σχολὴ ὡς ἡμῖν τούτων ἐπιμελεῖσθαι· ἐν δὲ ταύτῃ τῇ ὀπλίσει οὐδὲν ἡμεῖς προέξομεν. θώραξ μὲν γε περὶ τὰ στέρνα ἀρμόζων ἐκάστῳ ἔσται, γέρον δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ὃ πάντες εἰθίσμεθα φορεῖν, μάχαιρα δὲ ἢ σάγαρις ἐν τῇ δεξιᾷ, ἢ δὴ παίειν τοὺς ἐναντίους δεήσει οὐδὲν φυλαττομένους, μή τι παίοντες ἐξαμάρτωμεν. τί οὖν ἂν ἐν τούτοις ἕτερος ἑτέρου διαίρεροι¹⁷ ἡμῶν πλὴν τόλμη; ἦν οὐδὲν ὑμῖν ἦττον προσήκει ἢ ἡμῖν ὑποτρέφεσθαι. νίκης τε γὰρ ἐπιθυμεῖν, ἢ τὰ καλὰ πάντα καὶ τὰγαθὰ κτᾶται τε καὶ σώζει, τί μᾶλλον ἡμῖν ἢ ὑμῖν προσήκει; κράτους τε, ὃ πάντα τὰ τῶν ἡττόνων τοῖς κρείττοσι δωρεῖται, τί εἰκὸς ἡμᾶς μᾶλλον ἢ καὶ ὑμᾶς τούτου δεῖσθαι; τέλος εἶπεν, Ἀκηκόατε πάντα· ὁρᾶτε τὰ¹⁸ ὄπλα· ὃ μὲν χορῆζων λαμβανέτω ταῦτα καὶ ἀπογραφέσθω πρὸς τὸν ταξίαρχον εἰς τὴν ὁμοίαν τάξιν ἡμῖν· ὅτω δ' ἄρκεῖ ἐν μισθοφόρου χώρᾳ εἶναι, καταμενέτω ἐν τοῖς ὑπηρετικοῖς ὄπλοις. ὃ μὲν οὕτως εἶπεν. ἀκούσαντες δὲ οἱ Πέρσαι ἐνό-¹⁹μισαν, εἰ παρακαλούμενοι ὥστε τὰ ὅμοια πονοῦντες τῶν αὐτῶν τυγχάνειν μὴ ἐθελήσουσι ταῦτα ποιεῖν, δικαίως ἂν διὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος ἀμηχανοῦντες βιοτεύειν. καὶ οὕτω δὴ ἀπογράφονται πάντες ἀνέλαβόν τε τὰ ὄπλα πάντες.

Ἐν ᾧ δὲ οἱ πολέμιοι ἐλέγοντο μὲν προσιέναι, παρῆσαν²⁰ δὲ οὐδέπω, ἐν τούτῳ ἐπειρᾶτο ὁ Κῦρος ἀσκεῖν μὲν τὰ σώματα τῶν μεθ' ἑαυτοῦ εἰς ἰσχύν, διδάσκειν δὲ τὰ τακτικά, θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πολεμικά. καὶ²¹ πρῶτον μὲν λαβὼν παρὰ Κναξάρου ὑπηρέτας προσέταξεν ἐκάστοις τῶν στρατιωτῶν ἱκανῶς ὧν ἐδέοντο πάντα πεποιημένα παρασχεῖν· τοῦτο δὲ παρασκευάσας οὐδὲν αὐτοῖς ἐλελοίπει ἄλλο ἢ ἀσκεῖν τὰ ἀμφὶ τὸν πόλεμον, ἐκεῖνο δοκῶν καταμεμαθηκέναι, ὅτι οὗτοι κράτιστοι ἕκαστα γίνονται, οἳ ἂν ἀφόμενοι τοῦ πολλοῖς προσέχειν τὸν νοῦν

ἐπὶ ἐν ἔργον τράπωνται. καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολεμικῶν περιελῶν καὶ τὸ τόξῳ μελετᾶν καὶ ἀκοντίῳ κατέλιπε τοῦτο μόνον αὐτοῖς, τὸ σὺν μαχαίρᾳ καὶ γέρον καὶ θώρακι μάχεσθαι· ὥστε εὐθὺς αὐτῶν παρεσκεύασε τὰς γνώμας, ὡς ὁμόσε ἰτέον εἶη τοῖς πολεμίοις ἢ ὁμολογητέον μηδενὸς εἶναι ἀξίους συμμάχους· τοῦτο δὲ χαλεπὸν ὁμολογῆσαι οἵτινες ἂν εἰδῶσιν, ὅτι οὐδὲ δι' ἐν ἄλλο τρέφονται ἢ ὅπως μαχοῦνται ὑπὲρ τῶν τρεφόντων. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐννοήσας, ὅτι περὶ ὁπόσων ἂν γένωνται ἀνθρώποις φιλονεικίαι, πολὺ μᾶλλον ἐθέλουσι ταῦτ' ἀσκεῖν, ἀγῶνάς τε αὐτοῖς προεῖπεν ἀπάντων, ὁπόσα ἐγίνγνωσκεν ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἶναι ὑπὸ στρατιωτῶν, καὶ προεῖπε τάδε, ἰδιώτῃ μὲν ἑαυτὸν παρέχειν εὐπειθῆ· τοῖς ἄρχουσι καὶ ἐθελόπονον καὶ φιλοκίνδυνον μετ' εὐταξίας καὶ ἐπιστήμονα τῶν στρατιωτικῶν καὶ φιλόκαλον περὶ ὄπλα καὶ φιλότιμον ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, πεμπαδάρχῳ δ' αὐτὸν ὄντα οἰόνπερ τὸν ἀγαθὸν ἰδιώτην καὶ τὴν πεμπάδα εἰς τὸ δυνατὸν τοιαύτην παρέχειν, δεκαδάρχῳ δὲ τὴν δεκάδα ὡσαύτως, λοχαγῷ δὲ τὸν λόχον, καὶ ταξιάρχῳ ἀνεπίκλητον αὐτὸν ὄντα ἐπιμελεῖσθαι καὶ τῶν ὑφ' αὐτῷ ἀρχόντων, ὅπως ἐκεῖνοι αὖ ὡς ἄρχουσι παρ-
23 ἐξουσι τὰ δέοντα ποιούντας. ἄθλα δὲ προῦφηγε τοῖς μὲν ταξιάρχοις, ὡς τοὺς κρατίστα δόξαντας τὰς τάξεις παρεσκευάσθαι χιλιάρχους ἕσσεσθαι, τῶν δὲ λοχαγῶν οἱ κρατίστους δόξειαν τοὺς λόχους ἀποδεικνύναι, εἰς τὰς τῶν ταξιάρχων χώρας ἐπαναβήσεσθαι, τῶν δ' αὖ δεκαδάρχων τοὺς κρατίστους εἰς τὰς τῶν λοχαγῶν χώρας καταστήσεσθαι, τῶν δ' αὖ πεμπαδάρχων ὡσαύτως εἰς τὰς τῶν δεκαδάρχων, τῶν γε μὴν ἰδιωτῶν τοὺς κρατιστεύοντας εἰς τὰς τῶν πεμπαδάρχων. ὑπῆρχε δὲ πᾶσι τούτοις τοῖς ἄρχουσι πρῶτον μὲν θεραπεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ αἱ πρόπουσαι ἐκάστοις συμπαρεῖποντο. ἐπανετεινόntonτο δὲ καὶ μείζονες ἐλπίδες τοῖς ἀξίοις ἐπαίνου, εἴ τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ
24 ἀγαθὸν μείζον φαίνοιτο. προεῖπε δὲ νικητήρια καὶ ὄλαις ταῖς τάξεσι καὶ ὄλοις τοῖς λόχοις, καὶ ταῖς δεκάσιν ὡσαύτως καὶ ταῖς πεμπάσιν, ἔαν φαίνωνται εὐπιστόταται.

τοῖς ἄρχουσιν οὔσαι καὶ προθυμότατα ἀσκοῦσαι τὰ προ-
 ειρημένα. ἦν δὲ ταῦτα νικητήρια οἷα δὴ εἰς πλῆθος
 πρέπει. ταῦτα μὲν δὴ προεῖρητό τε καὶ ἤσκειτο ἡ στρα-
 τιά. σκηναὶ δ' αὐτοῖς κατεσκεύασε, πλῆθος μὲν ὅσοι ²⁵
 ταξίαρχοι ἦσαν, μέγεθος δὲ ὥστε ἱκανὰς εἶναι τῇ τάξει·
 ἑκάστη δ' ἡ τάξις ἦν ἑκατὸν ἄνδρες. ἐσκήνον μὲν δὴ οὕτως
 κατὰ τάξεις· ἐν δὲ τῷ ὁμοῦ σκηνοῦν ἐδόκουν μὲν αὐτῷ
 ὠφελεῖσθαι πρὸς τὸν μέλλοντα ἀγῶνα τοῦτο, ὅτι ἐώρων
 ἀλλήλους ὁμοίως τρεφομένους καὶ οὐκ ἐνῆν πρόφασις
 μειονεξίας, ὥστε ὑφίεσθαι τινὰ κακίῳ ἐτέρου εἶναι πρὸς
 τοὺς πολεμίους. ὠφελεῖσθαι δ' ἐδόκουν αὐτῷ καὶ πρὸς
 τὸ γινώσκειν ἀλλήλους ὁμοῦ σκηνοῦντες. ἐν δὲ τῷ γινώ-
 σκεσθαι καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι πᾶσι δοκεῖ μᾶλλον ἐγγίγνε-
 σθαι, οἱ δὲ ἀγνοοῦμενοι ῥαδιουργεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν,
 ὥσπερ ἐν σκότει ὄντες. ἐδόκουν δ' αὐτῷ καὶ εἰς τὸ τὰς ²⁶
 τάξεις ἀκριβοῦν μεγάλα ὠφελεῖσθαι διὰ τὴν συσκηνίαν.
 εἶχον γὰρ οἱ μὲν ταξίαρχοι ὑφ' ἑαυτοῖς τὰς τάξεις κε-
 κοσμημένας ὥσπερ ὁπότε εἰς ἓνα πορεύοιτο ἡ τάξις, οἱ
 δὲ λοχαγοὶ τοὺς λόχους ὡσαύτως, οἱ δὲ δεκάδαρχοι δε-
 κάδας, πεμπάδαρχοι πεμπάδας. τὸ δὲ διακριβοῦν τὰς ²⁷
 τάξεις σφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι καὶ εἰς τὸ μὴ
 ταράττεσθαι καί, εἰ ταραχθεῖεν, θάπτον καταστῆναι,
 ὥσπερ γε καὶ λίθων καὶ ξύλων ἂν δέη συναρμοσθῆναι,
 ἔστι, κἂν ὀπωσοῦν καταβεβλημένα τύχη, συναρμόσαι αὐτὰ
 εὐπετῶς, ἢν ἔχη γνωρίσματα, ὥστ' εὐδῆλον εἶναι, ἐξ
 ὁποίας ἕκαστον χώρας αὐτῶν ἔστιν. ἐδόκουν δ' ὠφελεί- ²⁸
 σθαι αὐτῷ ὁμοῦ τρεφόμενοι καὶ πρὸς τὸ ἦττον ἀλλήλους
 ἐθέλειν ἀπολείπειν, ὅτι ἐώρα καὶ τὰ θηρία τὰ συντρε-
 φόμενα δεινὸν ἔχοντα πόθον, ἢν τις αὐτὰ διασπᾶ ἀπ'
 ἀλλήλων. ἐπεμέλετο δὲ καὶ τούτου ὁ Κύρος, ὅπως μή- ²⁹
 ποτε ἀνίδρωτοι γενόμενοι ἐπὶ τὸ ἄριστον καὶ τὸ δεῖπνον
 εἰσίοιεν. ἢ γὰρ ἐπὶ θήραν ἐξάγων ἰδρωῖτα αὐτοῖς παρεί-
 χεν ἢ παιδίας τοιαύτας ἐξεύρισκεν, αἱ ἰδρωῖτα ἤμελλον
 παρέχειν, ἢ καὶ πρᾶξαι εἴ τι θεόμενος τύχοι, οὕτως ἐξη-
 γεῖτο τῆς πράξεως, ὥς μὴ ἐπανίοιεν ἀνιδρωτί. τοῦτο
 γὰρ ἠγεῖτο καὶ πρὸς τὸ ἠδέως ἐσθίειν ἀγαθὸν εἶναι καὶ
 πρὸς τὸ ὑγιαίνειν καὶ πρὸς τὸ δύνασθαι πονεῖν, καὶ πρὸς

τὸ ἀλλήλοις δὲ προσητέρους εἶναι ἀγαθὸν ἡγεῖτο τοὺς πόνους εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἵπποι συμπονοῦντες ἀλλήλοις προσητέροι συνεστήκασιν. πρὸς γε μὴν τοὺς πολεμίους μεγαλοφρονέστεροι γίνονται οἳ ἂν συνειδῶσιν ἑαυτοῖς εὖ ἡσκηκότες.

³⁰ Κῦρος δ' ἑαυτῷ σκηρὴν μὲν κατεσκευάσατο, ὥστε ἱκανὴν ἔχειν οὓς καλοῖη ἐπὶ δεῖπνον. ἐκάλει δὲ ὡς τὰ πολλὰ τῶν ταξιάρχων οὓς καιρὸς αὐτῷ δοκοῖη εἶναι, ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν δεκαδάρχων τινὰς καὶ τῶν πεμπαδάρχων ἐκάλει, ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν πεμπαδα ὄλην καὶ δεκάδα ὄλην καὶ λόχον ὅλον καὶ τάξιν ὄλην. ἐκάλει δὲ καὶ ἐτίμα ὁπότε τινὰς ἴδοι τοιοῦτόν τι ποιήσαντας, ὃ αὐτὸς ἐβούλετο ποιεῖν. ἦν δὲ τὰ παρατιθέμενα αἰεὶ ἴσα αὐτῷ τε καὶ τοῖς ³¹καλουμένοις ἐπὶ δεῖπνον. καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸ στρατεύμα δὲ ὑπηρέτας ἰσομοίρους πάντων αἰεὶ ἐποιεῖτο· οὐδὲν γὰρ ἤττον τιμᾶν ἀξιὸν ἐδόκει αὐτῷ εἶναι τοὺς ἀμφὶ τὰ στρατιωτικὰ ὑπηρέτας οὔτε κηρύκιον οὔτε πρέσβειων. καὶ γὰρ πιστοὺς ἡγεῖτο δεῖν εἶναι τούτους καὶ ἐπιστήμονας τῶν στρατιωτικῶν καὶ συνετούς, προσέτι δὲ καὶ σφοδροὺς καὶ ταχεῖς καὶ ἀόκνους καὶ ἀταράκτους. πρὸς δ' ἔτι ἅ οἱ βέλτιστοι νομιζόμενοι ἔχουσιν ἐγίγνωσκεν ὁ Κῦρος δεῖν τοὺς ὑπηρέτας ἔχειν καὶ τοῦτο ἀσκεῖν, ὡς μηδὲν ἀναίνοντο ἔργον, ἀλλὰ πάντα νομίζοιεν πρέπειν αὐτοῖς πράττειν, ὅσα ἀρχῶν προστάττοι.

² Αἰεὶ μὲν οὖν ἐπεμέλετο ὁ Κῦρος, ὁπότε συσκηνοῖεν, ὅπως εὐχαριστότατοί τε ἅμα λόγοι ἐμβληθήσονται καὶ παρορμῶντες εἰς τὰγαθόν. ἀφίκετο δ' οὖν καὶ εἰς τόνδε ποτὲ τὸν λόγον. Ἄρα γε, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐνδεέστεροί τι ἡμῶν διὰ τοῦτο φαίνονται εἶναι οἱ ἑταῖροι, ὅτι οὐ πεπαιδευνται τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῖν, ἢ οὐδὲν ἄρα διοίσειν ἡμῶν οὔτ' ἐν ταῖς συνουσίαις οὔτε ὅταν ἀγωνίζεσθαι πρὸς ²τοὺς πολεμίους δέη; καὶ Ὑστάσπας ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἄλλ' ὁποῖοι μὲν τινες ἔσονται εἰς τοὺς πολεμίους, οὔπω ἔγωγε ἐπίσταμαι· ἐν μέντοι τῇ συνουσίᾳ δύσκολοι καὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἐνίοι αὐτῶν φαίνονται. πρῶην μὲν γε, ἔφη, Κναζάρης ἐπεμψεν εἰς τὴν τάξιν ἐκάστην ἱερεῖα, καὶ

ἐγένοντο κρέα ἐκάστῳ ἡμῶν τρία καὶ πλείω τὰ περιφερύ-
 μενα. καὶ ἤρξατο μὲν ἀπ' ἐμοῦ τὴν πρώτην περίοδον
 περιφέρων· ὅτε δὲ τὸ δεύτερον εἰσήει περιοίσων, ἐκέλευσα
 ἐγὼ ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἄρχεσθαι καὶ ἀνάπαλιν περι-
 φέρειν. ἀνακραγῶν οὖν τις τῶν κατὰ μέσον τὸν κύκλον ³
 κατακειμένων στρατιωτῶν Μὰ Δί', ἔφη, τῶνδε μὲν οὐδὲν
 ἴσον ἐστίν, εἶγε ἀφ' ἡμῶν γε τῶν ἐν μέσῳ οὐδεὶς οὐδέποτε
 ἄρξεται. καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἤχθέσθην, εἴ τι μείον δοκοῖεν
 ἔχειν, καὶ ἐκάλεσα εὐθύς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. ὁ δὲ μάλα γε
 τοῦτο εὐτάκτως ὑπήκουσεν. ὡς δὲ τὰ περιφερόμενα ἤκε
 πρὸς ἡμᾶς, ἄτε, οἶμαι, ὑστάτους λαμβάνοντας, τὰ μικρό-
 τατα λελειμμένα ἦν. ἐνταῦθα δὴ ἐκείνος πάνυ ἀνιαθεὶς
 δῆλος ἦν καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, Τῆς τύχης, τὸ ἐμὲ νῦν
 κληθέντα δεῦρο τυχεῖν. καὶ ἐγὼ εἶπον, Ἀλλὰ μὴ φρόν- ⁴
 τιζε· αὐτίκα γὰρ ἀφ' ἡμῶν αὐτὸ ἄρξεται καὶ σὺ πρῶτος
 λήψει τὸ μέγιστον. καὶ ἐν τούτῳ περιέφερε τὸ τρίτον,
 ὅπερ δὴ λοιπὸν ἦν τῆς περιφορᾶς· κάκεινος ἔλαβε, κατ'
 ἔδοξεν αὐτῷ μείον λαβεῖν· κατέβαλεν οὖν ὁ ἔλαβεν ὡς
 ἕτερον ληψόμενος. καὶ ὁ ἄρταμος οἰόμενος αὐτὸν οὐδὲν
 τι δεῖσθαι ὄψον ᾗχετο παραφέρων, πρὶν λαβεῖν αὐτὸν
 ἕτερον. ἐνταῦθα δὴ οὕτω βαρέως ἠνεγκε τὸ πάθος, ὥστε ⁵
 ἀνήλωτο μὲν ὁ εἰλήφει ὄψον, ὁ δ' ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν τοῦ
 ἐμβάπτεσθαι, τοῦτό πως ὑπὸ τοῦ ἐκπεπλήχθαι τε καὶ
 τῆ τύχῃ ὀργίζεσθαι δυσθετούμενος ἀνέτρεψεν. ὁ μὲν δὴ
 λοχαγὸς ὁ ἐγγύτατα ἡμῶν ἰδὼν συνεκρότησε τὸ χεῖρε καὶ
 τῷ γέλῳτι ἠύφραινετο. ἐγὼ μέντοι, ἔφη, προσεποιούμην
 βήττειν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἐδυνάμην τὸν γέλῳτα κατασχεῖν.
 τοιοῦτον μὲν δὴ σοι ἓνα, ὦ Κῦρε, τῶν ἐταίρων ἐπιδεικνύω,
 ἔφη. ἐπὶ μὲν δὴ τούτῳ ὥσπερ εἰκὸς ἐγέλασαν. ἄλλος ⁶
 δὲ τις ἔλεξε τῶν ταξιάρχων, Οὗτος μὲν δὴ, ὦ Κῦρε, ὡς
 ἔοικεν, οὕτω δυσκόλῳ ἐπέτυχεν. ἐγὼ δέ, ὡς σὺ διδάξας
 ἡμᾶς τὰς τάξεις ἀπέπεμψας καὶ ἐκέλευσας διδάσκειν τὴν
 ἑαυτοῦ ἕκαστον τάξιν ἢ παρὰ σοῦ ἐμάθομεν, οὕτω δὴ
 καὶ ἐγὼ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐποιοῦν, ἐλθὼν ἐδίδασκον
 ἓνα λόχον. καὶ στήσας τὸν λοχαγὸν πρῶτον καὶ τάξας
 δὴ ἐπ' αὐτῷ ἄνδρα νεανίαν καὶ τοὺς ἄλλους ἢ ᾗμην δεῖν,
 ἔπειτα στὰς ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν βλέπων εἰς τὸν λοχαγόν,

- 7 ἤνικα μοι ἐδόκει καιρὸς εἶναι, προϊέναι ἐκέλευσα. καὶ ἀνὴρ σοι ὁ νεανίας ἐκεῖνος προσελθὼν τοῦ λοχαγοῦ πρότερος ἐπορεύετο. καὶ γὰρ ἰδὼν εἶπον, Ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; καὶ ὃς ἔφη, Προέρχομαι, ὡσπερ σὺ κελεύεις. καὶ γὰρ εἶπον, Ἀλλ' οὐκ ἐγὼ σὲ μόνον ἐκέλευον ἀλλὰ πάντας προϊέναι. καὶ ὃς ἀκούσας τοῦτο μεταστραφεὶς πρὸς τοὺς λοχίτας εἶπεν, Οὐκ ἀκούετε, ἔφη, λοιδοροῦμένου; προϊέναι, ἔφη, πάντας κελεύει. καὶ ἄνδρες παρελθόντες τὸν λοχαγὸν
- 8 ἦσαν πρὸς ἐμέ. ἐπεὶ δὲ ὁ λοχαγὸς αὐτοὺς ἀνεχώριζεν, ἐδυσφόρον καὶ ἔλεγον, Ποτέρῳ δὴ πείθεσθαι χρή; νῦν γὰρ ὁ μὲν κελεύει προϊέναι, ὁ δ' οὐκ ἔα. ἐγὼ μέντοι ἐνεγκὼν ταῦτα πράως ἐξ ἀρχῆς αὐτῷ καταχωρίσας εἶπον μηδένα τῶν ὀπισθεν κινεῖσθαι, πρὶν ἂν ὁ πρόσθεν ἡγήται, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὁρᾶν πάντας, τῷ πρόσθεν ἔπεσθαι.
- 9 ὡς δ' εἰς Πέρσας τις ἀπιὼν ἦλθε πρὸς ἐμὲ καὶ ἐκέλευσέ με τὴν ἐπιστολήν, ἣν ἔγραψα οἴκαδε, δοῦναι, καὶ γὰρ, ὁ γὰρ λοχαγὸς ἦδει, ὅπου ἔκειτο ἡ ἐπιστολή, ἐκέλευσα αὐτὸν δραμόντα ἐνεγκεῖν τὴν ἐπιστολήν, ὁ μὲν δὲ ἔτρεχεν, ὁ δὲ νεανίας ἐκεῖνος εἶπετο τῷ λοχαγῷ σὺν αὐτῷ τῷ θώρακι καὶ τῇ κοπίδι, καὶ ὁ ἄλλος δὲ πᾶς λόχος ἰδὼν ἐκεῖνον συνέτρεχε· καὶ ἦγον οἱ ἄνδρες φέροντες τὴν ἐπιστολήν. οὕτως, ἔφη, ὅ γ' ἐμὸς λόχος σοι ἀκριβοῖ πάντα
- 10 τὰ παρὰ σοῦ. οἱ μὲν δὲ ἄλλοι, ὡς εἰκός, ἐγέλων ἐπὶ τῇ δορυφορίᾳ τῆς ἐπιστολῆς. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, ὦ Ζεῦ καὶ πάντες θεοί, οἷους ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν ἄνδρας ἐταίρους, οἱ γε εὐθεράπεντοι μὲν οὕτως εἰσὶν, ὥστ' εἶναι αὐτῶν καὶ μικρῷ ὄψῳ παμπόλλους φίλους ἀνακτήσασθαι, πιθανοὶ δ' οὕτως εἰσὶ τινες, ὥστε πρὶν εἰδέναί τὸ ταπτόμενον πρότερον πείθονται. ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, ποίους τινὰς
- 11 χρή μᾶλλον εὐξασθαι ἢ τοιούτους στρατιώτας ἔχειν. ὁ μὲν δὲ Κῦρος ἅμα γελῶν οὕτως ἐπήνεσε τοὺς στρατιώτας. ἐν δὲ τῇ σκηπῇ ἐτύγγανέ τις ὢν τῶν ταξιάρχων Ἀγλαϊτάδας ὄνομα, ἀνὴρ τὸν τρόπον τῶν στρουφνοτέρων ἀνθρώπων, ὃς οὕτωςί πως εἶπε, Τί γάρ; οἶει, ἔφη, ὦ Κῦρε, τούτους ἀληθῆ λέγειν ταῦτα; Ἀλλὰ τί μὴν βουλόμενοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ψεύδονται; Τί δ' ἄλλο γ', ἔφη, εἰ μὴ γέλωτα ποιεῖν ἐθέλοντες ὑπὲρ οὗ λέγουσι ταῦτα καὶ ἀλαζονεύονται.

καὶ ὁ Κύρος, Εὐφήμει, ἔφη, μηδὲ λέγε ἀλαζόνας εἶναι ¹²
τούτους. ὁ μὲν γὰρ ἀλαζῶν ἔμοιγε δοκεῖ ὄνομα κεῖσθαι
ἐπὶ τοῖς προσποιουμένοις καὶ πλουσιωτέροις εἶναι ἢ εἰσὶ
καὶ ἀνδρειότεροις καὶ ποιήσῃν ἅ μὴ ἱκανοὶ εἰσιν ὑπι-
σχνουμένοις, καὶ ταῦτα φανεροῖς γιγνομένοις ὅτι τοῦ λα-
βεῖν τι ἔνεκα καὶ κερδᾶναι ποιοῦσιν. οἱ δὲ μηχανώμενοι
γέλωτα τοῖς συνοῦσι μήτε ἐπὶ τῷ αὐτῶν κέρδει μήτ' ἐπὶ
ζημίᾳ τῶν ἀκουόντων μήτε ἐπὶ βλάβῃ μηδεμιᾶ, πῶς οὐχ
οὔτοι ἀστεῖοι ἂν καὶ εὐχάριτες δικαιοτέρον ὀνομάζοντο
μᾶλλον ἢ ἀλαζόνες; ὁ μὲν δὴ Κύρος οὕτως ἀπελογήσατο ¹³
περὶ τῶν τὸν γέλωτα παρασχόντων· αὐτὸς δὲ ὁ ταξίαρχος
ὁ τὴν τοῦ λόχου χαριτίαν διηγησάμενος ἔφη, Ἦπου ἂν,
ἔφη, ὦ Ἀγλαϊτάδα, εἴ γε κλάειν ἐπειρώμεθά σε ποιεῖν,
σφόδρ' ἂν ἡμῖν ἐμέμφου, ὥσπερ ἔνοιοι καὶ ἐν ὤδαῖς καὶ
ἐν λόγοις οἰκτρὰ τινα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πειρῶν-
ται ἄγειν, ὁπότε γε νῦν καὶ αὐτὸς εἰδῶς, ὅτι εὐφραίνειν
μὲν τί σε βουλόμεθα, βλάψαι δ' οὐδέν, ὅμως οὕτως ἐν
πολλῇ ἀτιμίᾳ ἡμᾶς ἔχεις. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀγλαϊτά- ¹⁴
δας, καὶ δικαίως γε, ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ τοῦ κλαίειν καθίζον-
τος τοὺς φίλους πολλαχοῦ ἔμοιγε δοκεῖ ἐλάττονος ἄξια
διαπράττεσθαι ὁ γέλωτα αὐτοῖς μηχανώμενος. διό, ἔφη,
καὶ σὺ νῦν, ἦν ὀρθῶς λογίζῃ, ἐμὲ ἀληθῆ λέγοντα εὐρήσεις.
κλαύμασι μὲν γε καὶ πατέρες υἱοῖς σωφροσύνην μηχαν-
ῶνται καὶ διδάσκαλοι παισὶν ἀγαθὰ μαθήματα, καὶ
νόμοι γε πολίτας διὰ τοῦ κλαίοντας καθίζειν εἰς δικαιο-
σύνην προτρέπονται· τοὺς δὲ γέλωτα μηχανωμένους ἔχοις
ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ὠφελούντας ἢ ψυχὰς οἰκονομικω-
τέρας τι ποιοῦντας ἢ πολιτικωτέρας; ἐκ τούτου ὁ Ὑστά- ¹⁵
σπας ὠδέ πως εἶπε· Σύ, ἔφη, ὦ Ἀγλαϊτάδα, ἦν ἔμοι πείθῃ,
εἰς μὲν τοὺς πολεμίους θαρρῶν δαπανήσεις τοῦτο τὸ
πολλοῦ ἄξιον καὶ κλαίοντας ἐκείνους πειράσῃ καθίζειν·
ἡμῖν δὲ πάντως, ἔφη, τοῖσδε τοῖς φίλοις τούτου τοῦ
ὀλίγου ἀξίου, τοῦ γέλωτος, ἐπιδαψιλεύσῃ. καὶ γὰρ οἶδ'
ὅτι πολὺς σοὶ ἔστιν ἀποκείμενος· οὔτε γὰρ αὐτὸς χρώ-
μενος ἀνησίμωκας αὐτόν, οὐδὲ μὴν φίλοις οὐδὲ ξένοις
ἐκὼν εἶναι γέλωτα παρέχεις· ὥστε οὐδεμίᾳ σοι πρόφασίς
ἔστιν, ὡς οὐ παρεκτέον σοι ἡμῖν γέλωτα. καὶ ὁ Ἀγλαϊτά-

- δας εἶπε, Καὶ οἶει γε, ὦ Ὑστάσπα, γέλωτα ποιεῖν ἐξ ἐμοῦ; καὶ ὁ ταξίαρχος εἶπέ, Ναὶ μὰ Δί', ἀνόητος ἄρα ἐστίν· ἐπεὶ ἐκ γε σοῦ πῦρ, οἶμαι, ῥᾶον ἂν τις ἐκτρίψειεν
- 16 ἢ γέλωτα ἐξαγάγοιτο. ἐπὶ τούτῳ μὲν δὴ οἱ τε ἄλλοι ἐγέλασαν, τὸν τράπον εἰδότες αὐτοῦ, ὃ τ' Ἀγλαϊτάδας ἐπεμειδίασε. καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν φαιδρωθέντα, Ἀδικεῖς, ἔφη, ὦ ταξίαρχε, ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν σπουδαιότατον διαφθείρεις γελᾶν ἀναπείθων, καὶ ταῦτα, ἔφη, οὕτω πολέμιον ὄντα τῷ γέλῳτι. ταῦτα μὲν δὴ ἐνταῦθα ἔληξεν. ἐκ δὲ τούτου Χρυσάντας ὧδε ἔλεξεν·
- 17 Ἄλλ' ἐγώ, ἔφη, ὦ Κῦρε καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐννοῶ, ὅτι ἐξεληλύθασι μὲν σὺν ἡμῖν οἱ μὲν καὶ βελτίονες, οἱ δὲ καὶ μείονος ἄξιοι· ἦν δέ τι γίγνηται ἀγαθόν, ἀξιώσουσιν οὗτοι πάντες ἰσομοιρεῖν. καίτοι ἔγωγε οὐδὲν ἀνισώτερον νομίζω ἐν ἀνθρώποις εἶναι ἢ τοῦ ἴσου τὸν τε κακὸν καὶ
- 18 τὸν ἀγαθὸν ἀξιουῖσθαι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε πρὸς τοῦτο, Ἄρ' οὖν, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ ἄνδρες, κράτιστον ἡμῖν ἐμβαλεῖν περὶ τούτου βουλὴν εἰς τὸ στρατεύμα, πότερα δοκεῖ, ἦν τι ἐκ τῶν πόνων δῶ ὁ θεὸς ἀγαθόν, ἰσομοίρους πάντας ποιεῖν ἢ σκοποῦντας τὰ ἔργα ἐκάστου πρὸς ταῦτα
- 19 καὶ τὰς τιμὰς ἐκάστῳ προστιθέναι; Καὶ τί δεῖ, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ἐμβαλεῖν λόγον περὶ τούτου, ἀλλ' οὐχὶ προειπεῖν, ὅτι οὕτω ποιήσεις; οὐ καὶ τοὺς ἀγῶνας οὕτω προεῖπας καὶ τὰ ἄθλα; Ἄλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐχ ὅμοια ταῦτα ἐκείνοις· ἃ μὲν γὰρ ἂν στρατευόμενοι κτήσωνται, κοινά, οἶμαι, ἑαυτῶν ἡγήσονται εἶναι· τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς στρατιᾶς ἐμὴν ἴσως ἔτι οἴκοθεν νομίζουσιν εἶναι, ὥστε διατάττοντα ἐμὲ τοὺς ἐπιστάτας οὐδέν, οἶμαι, ἀδικεῖν
- 20 νομίζουσιν. Ἦ καὶ οἶει, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ψηφίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος συνελθόν, ὥστε μὴ ἴσων ἕκαστον τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς κράτιστους καὶ τιμαῖς καὶ δώροις πλεονεκτεῖν; Ἐγώγ', ἔφη ὁ Κῦρος, οἶμαι, ἅμα μὲν ἡμῶν συναγορευόντων, ἅμα δὲ καὶ αἰσχροὺς ὃν ἀντιλέγειν τὸ μὴ οὐχὶ τὸν πλεῖστα καὶ πονοῦντα καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν τοῦτον καὶ μεγίστων ἀξιουῖσθαι. οἶμαι δ', ἔφη, καὶ τοῖς κακίστοις συμφέρον φανεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς πλεονεκτεῖν.
- 21 ὁ δὲ Κῦρος ἐβούλετο καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν ὁμοτίμων

γενέσθαι τοῦτο τὸ ψήφισμα· βελτίους γὰρ ἂν καὶ αὐτοὺς ἠγεῖτο τούτους εἶναι, εἰ εἶδεῖεν, ὅτι ἐκ τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ κρινόμενοι τῶν ἀξίων τεύξονται. καιρὸς οὖν ἐδόκει αὐτῷ εἶναι νῦν ἐμβαλεῖν περὶ τούτου τὴν ψῆφον, ἐν ᾗ καὶ οἱ ὁμότιμοι ὤκνουσιν τὴν τοῦ ὄχλου ἰσομοιρίαν. οὕτω δὴ συνεδόκει τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ συμβαλέσθαι περὶ τούτου λόγους καὶ συναγορεύειν ταῦτα ἔφασαν χρῆναι ὅστις περ ἄνθρωπος οἴοιτο εἶναι.

Ἐπιγελάσας δὲ τῶν ταξιάρχων τις εἶπεν, Ἄλλ' ἐγώ, ²² ἔφη, ἄνδρα οἶδα καὶ τοῦ δήμου, ὃς συνερεῖ, ὥστε μὴ εἰκῆ οὕτως ἰσομοιρίαν εἶναι. ἄλλος δ' ἀντήρητο τοῦτον τίνα λέγοι. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Ἔστι νῆ Δί' ἀνὴρ ἡμῖν σύσκηρος, ὃς ἐν παντὶ μαστεύει πλέον ἔχειν. ἄλλος δ' ἐπήρητο αὐτόν, Ἥ καὶ τῶν πόνων; Μὰ Δί', ἔφη, ἀλλὰ τοῦτό γε ψευδόμενος ἐάλωκα. καὶ γὰρ πόνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ὄρω πάντῃ θαρραλέως βουλόμενον αὐτὸν μείον ἔχειν παρ' ὄντιναοῦν. Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Κύρος, ὦ ἄν- ²³ δρες, γινώσκω τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους, οἷον καὶ οὗτος νῦν λέγει, εἶπερ δεῖ ἐνεργὸν καὶ πειθόμενον ἔχειν τὸ στρατεύμα, ἐξαιρετέους εἶναι ἐκ τῆς στρατιᾶς. δοκεῖ γάρ μοι τὸ μὲν πολὺ τῶν στρατιωτῶν εἶναι οἷον ἔπεσθαι ἢ ἂν τις ἠγῆται· ἄγειν δ', οἶμαι, ἐπιχειροῦσιν οἱ μὲν καλοὶ κάγαθοὶ ἐπὶ τὰ καλὰ κάγαθά, οἱ δὲ πονηροὶ ἐπὶ τὰ πονηρά. καὶ πολλάκις τοίνυν πλείονας ὁμογνώμονας ²⁴ λαμβάνουσιν οἱ φαῦλοι ἢ οἱ σπουδαῖοι. ἢ γὰρ πονηρία διὰ τῶν παραντίκα ἠδονῶν πορευομένη ταύτας ἔχει συμπειθούσας πολλοὺς αὐτῇ ὁμογνωμονεῖν· ἢ δ' ἀρετὴ πρὸς ὄρθιον ἄγουσα οὐ πάντῃ δεινὴ ἐστὶν ἐν τῷ παραντίκα εἰκῆ συνεπισπᾶσθαι, ἄλλως τε καὶ ἢν ἄλλοι ὥσιν ἐπὶ τὸ πρᾶνές καὶ τὸ μαλακὸν ἀντιπαρακαλοῦντες. καὶ τοίνυν ²⁵ ὅταν μὲν τινες βλακεία καὶ ἀπονία μόνον κακοὶ ὦσι, τούτους ἐγὼ νομίζω ὥσπερ κηφῆνας δαπάνη μόνον ζημιοῦν τῆς κοινωνίας· οἱ δ' ἂν τῶν μὲν πόνων κακοὶ ὦσι κοινοί, πρὸς δὲ τὸ πλεονεκτεῖν σφοδροὶ καὶ ἀναίσχυντοι, ἡγεμονικοί εἰσι πρὸς τὰ πονηρά· πολλάκις γὰρ δύνανται τὴν πονηρίαν πλεονεκτοῦσαν ἀποδεικνύειν· ὥστε παντάπασιν ἐξαιρετέοι ἡμῖν οἱ τοιοῦτοί εἰσι. μηδὲ μέντοι ²⁶

σκοπεῖτε, ὅπως ἐκ τῶν πολιτῶν ἀντιπληρώσετε τὰς τάξεις, ἀλλ' ὡσπερ ἵπποι οἱ ἂν ἄριστοι ὦσιν, οὐχ οἱ ἂν πατριῶται, τούτους ζητεῖτε, οὕτω καὶ ἐκ πάντων ἀνθρώπων οἱ ἂν ὑμῖν δοκῶσι μάλιστα συνισχυριεῖν τε ὑμᾶς καὶ συγκοσμήσειν, τούτους λαμβάνετε. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τόδε πρὸς τάγαθόν· οὔτε γὰρ ἄρμα δήπου ταχὺ γένοιτ' ἂν βραδέων ἵππων ἐνότων οὔτε δίκαιον ἀδίκων συνεζευγμένων, οὐδὲ οἶκος δύναιτ' ἂν εὖ οἰκεῖσθαι πονηροῖς οἰκέταις χρώμενος, ἀλλὰ καὶ ἐνδεόμενος οἰκετῶν

²⁷ ἦττον σφάλλεται ἢ ὑπὸ ἀδίκων ταραττόμενος. εὖ δ' ἴστε, ὦ ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὅτι οὐδὲ τοῦτο μόνον ὠφελήσουσιν οἱ κακοὶ ἀφαιρεθέντες, ὅτι κακοὶ ἀπέσονται, ἀλλὰ καὶ τῶν καταμενόντων οἱ μὲν ἀνεπίμπλαντο ἤδη κακίας, ἀποκαθαροῦνται πάλιν ταύτης, οἱ δὲ ἀγαθοὶ τοὺς κακοὺς ἰδόντες ἀτιμασθέντας πολὺ εὐθυμότερον τῆς ἀρετῆς ἀν-

²⁸ θέξονται. ὁ μὲν οὕτως εἶπε· τοῖς δὲ φίλοις πᾶσι συνέδοξε ταῦτα, καὶ οὕτως ἐποίουν.

Ἐκ δὲ τούτου πάλιν αὐτοῖς σκώμματος ἤρχετο ὁ Κῦρος. κατανοήσας γὰρ τινα τῶν λοχαγῶν σύνδειπνον καὶ παραλίτην πεπονημένον ἄνδρα ὑπέρδασύν τε καὶ ὑπερ-αισχρον, ἀνακαλέσας τὸν λοχαγὸν ὀνομαστὶ εἶπεν ὧδε·

ὦ Σαμβαύλα, ἔφη, ἀλλ' ἢ καὶ σὺ κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, ὅτι καλόν ἐστι, περιάγει τοῦτο τὸ μειράκιον τὸ παρακατακειμένον σοι; Νῆ τὸν Δί', ἔφη ὁ Σαμβαύλας, ἦδομαι γοῦν καὶ ἐγὼ συνών τε καὶ θεώμενος τοῦτον.

²⁹ ἀκούσαντες ταῦτα οἱ σύσκηνοι προσέβλεψαν· ὡς δὲ εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνδρὸς ὑπερβάλλον αἴσχει, ἐγέλασαν πάντες. καὶ τις εἶπε, Πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Σαμβαύλα,

³⁰ ποῖω ποτέ σε ἔργω ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀνήρτηται; καὶ ὅς εἶπεν, Ἐγὼ ὑμῖν νῆ τὸν Δία, ὦ ἄνδρες, ἔρω. ὅποσάκις γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσα εἴτε νυκτὸς εἴτε ἡμέρας, οὐπώποτε μοι οὐτ' ἀσχολίαν προῦφασίσατο οὔτε βάδην ὑπήκουσεν, ἀλλ' αἰεὶ τρέχων· ὅποσάκις τε αὐτῷ πρᾶξαι τι προσέταξα, οὐδὲν ἀνιδρωτὶ ποτε αὐτὸν εἶδον ποιοῦντα. πεποίηκε δὲ καὶ τοὺς δεκαδέας πάντας τοιούτους, οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ

³¹ ἀποδεικνύς, οἷους δεῖ εἶναι. καὶ τις εἶπε, Κάπειτα τοιούτον ὄντα οὐ φιλεῖς αὐτὸν ὡσπερ τοὺς συγγενεῖς; καὶ ὁ

αἰσχρὸς ἐκεῖνος πρὸς τοῦτο εἶπε, Μὰ Δία, ἔφη· οὐ γὰρ φιλόπονός ἐστιν· ἐπεὶ ἤρκει ἂν αὐτῷ, εἰ ἐμὲ ἤθελε φιλεῖν, τοῦτο ἀντὶ πάντων γυμνασίων.

Τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ γελοῖα καὶ σπονδαῖα καὶ ἐλέγετο ³ καὶ ἐπράττετο ἐν τῇ σκηνῇ. τέλος δὲ τὰς τρίτας σπονδὰς ποιήσαντες καὶ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς τὰγαθὰ τὴν σκηνὴν εἰς κοίτην διέλκον. τῇ δ' ὑστεραία ὁ Κῦρος συνέλεξε πάντας τοὺς στρατιώτας καὶ ἔλεξε τοιάδε·

Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ἀγὼν ἐγγὺς ἡμῖν· προσέρχονται ² γὰρ οἱ πολέμιοι. τὰ δ' ἄθλα τῆς νίκης, ἣν μὲν ἡμεῖς νικῶμεν, τοῦτο γάρ, ἔφη, δεῖ λέγειν καὶ ποιεῖν, δῆλον ὅτι οἱ τε πολέμιοι ἡμέτεροι καὶ τὰ τῶν πολεμίων ἀγαθὰ πάντα· ἣν δὲ ἡμεῖς αὖ νικώμεθα, καὶ οὕτω τὰ τῶν νικωμένων πάντα τοῖς νικῶσιν ἀεὶ ἄθλα πρόκειται. οὕτω δὴ, ³ ἔφη, δεῖ ὑμᾶς γινώσκειν, ὡς, ὅταν μὲν ἄνθρωποι κοινωνοὶ πολέμου γενόμενοι ἐν ἑαυτοῖς ἕκαστοι ἔχωσιν, εἰ μὴ αὐτός τις προθυμήσεται, ὡς οὐδὲν ἐσόμενον τῶν δεόντων, ταχὺ πολλὰ καὶ καλὰ διαπράττονται· οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἀργεῖται τῶν πρᾶττεσθαι δεομένων· ὅταν δ' ἕκαστος διανοηθῇ, ὡς ἄλλος ἔσται ὁ πρᾶττων καὶ μαχόμενος, κἂν αὐτὸς μαλακίζηται, τούτοις, ἔφη, εὖ ἴστε ὅτι πᾶσιν ἅμα πάντα ἤκει τὰ χαλεπὰ φερόμενα. καὶ ὁ θεὸς οὕτω ⁴ πῶς ἐποίησε· τοὺς μὴ θέλοντας ἑαυτοῖς προστάττειν ἐκπονεῖν τὰγαθὰ ἄλλους αὐτοῖς ἐπιτακτῆρας δίδωσι. νῦν οὖν τις, ἔφη, λεγέτω ἐνθάδε ἀναστὰς περὶ αὐτοῦ τούτου, ποτέρως ἂν τὴν ἀρετὴν μᾶλλον οἶεται ἀσκεῖσθαι παρ' ἡμῖν, εἰ μέλλοι ὁ πλεῖστα καὶ πονεῖν καὶ κινδυνεύειν ἐθέλων πλείστης καὶ τιμῆς τεύξεσθαι, ἢ ἂν εἰδῶμεν, ὅτι οὐδὲν διαφέρει κακὸν εἶναι· ὁμοίως γὰρ πάντες τῶν ἴσων τευξόμεθα. ἐνταῦθα δὴ ἀναστὰς Χρυσάντας, εἰς τῶν ⁵ ὁμοτίμων, ἀνὴρ οὔτε μέγας οὔτε ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσει δὲ διαφέρων, ἔλεξεν, Ἄλλ' οἶμαι μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ διανοούμενόν σε, ὡς δεῖ ἴσον ἔχειν τοὺς κακοὺς τοῖς ἀγαθοῖς, ἐμβαλεῖν τοῦτον τὸν λόγον, ἀλλ' ἀποπειρώμενον, εἰ τις ἄρα ἔσται ἀνὴρ, ὅστις ἐθελήσει ἐπιδειξάμενος ἑαυτὸν ὡς διανοεῖται μηδὲν καλὸν κάγαθὸν ποιῶν, ἢ ἂν ἄλλοι τῇ ἀρετῇ καταπράξωσι, τούτων ἰσομοιρεῖν. ἐγὼ δ', ἔφη, ⁶

οὔτε ποσὶν εἶμι ταχὺς οὔτε χερσὶν ἰσχυρὸς γιγνώσκω τε, ὅτι ἐξ ὧν ἂν ἐγὼ τῷ ἐμῷ σώματι ποιήσω, οὐ κριθεῖην οὔτε ἂν πρῶτος οὔτε ἂν δεύτερος, οἶμαι δ' οὐδ' ἂν χιλιόστος, ἴσως δ' οὐδ' ἂν μυριοστός· ἀλλ' ἐκεῖνο, ἔφη, σαφῶς ἐπίσταμαι, ὅτι εἰ μὲν οἱ δυνατοὶ ἐρρωμένως ἀντιλήφονται τῶν πραγμάτων, ἀγαθοῦ τινὸς μοι μετέσται τοσοῦτον μέρος, ὅσον ἂν δίκαιον ἦ· εἰ δ' οἱ μὲν κακοὶ μηδὲν ποιήσουσιν, οἱ δ' ἀγαθοὶ καὶ δυνατοὶ ἀθύμως ἔξουσιν, δέδοικα, ἔφη, μὴ ἄλλου τινὸς μᾶλλον ἢ τοῦ ἀγαθοῦ μεθέξω πλέον

7 μέρος ἢ βούλομαι. Χρυσάντας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν. ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Φεραύλας Πέρσης τῶν δημοτῶν, Κύρω πως ἔτι οἴκοθεν συνήθης καὶ ἀρεστὸς ἀνὴρ, καὶ τὸ σῶμα οὐκ ἀρνήης καὶ τὴν ψυχὴν οὐκ ἀγεννεῖ ἀνδρὶ ἔοικώς, καὶ ἔλεξε τοιάδε·

- 8 Ἐγὼ, ἔφη, ὦ Κῦρε καὶ πάντες οἱ παρόντες Πέρσαι, ἠγοῦμαι μὲν ἡμᾶς πάντας ἐκ τοῦ ἴσου νῦν δομᾶσθαι εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι περὶ ἀρετῆς· ὁρῶ γὰρ ὁμοίᾳ μὲν τροφῇ πάντας ἡμᾶς τὸ σῶμα ἀσχοῦντας, ὁμοίας δὲ συνουσίας πάντας ἀξιουμένους, ταῦτά δὲ πᾶσιν ἡμῖν πρόκειται. τὸ γὰρ τοῖς ἀρχοῦσι πείθεσθαι πᾶσιν ἐν κοινῷ κέεται, καὶ ὅς ἂν φανῆ τοῦτο ἀπροφασίστως ποιῶν, τοῦτον ὁρῶ παρὰ Κύρου τιμῆς τυγχάνοντα· τό τ' αὖ πρὸς τοὺς πολεμίους ἄλκιμον εἶναι οὐ τῷ μὲν προσῆκον τῷ δ' οὐ, ἀλλὰ
- 9 πᾶσι καὶ τοῦτο προκέριται κάλλιστον εἶναι. νῦν δ', ἔφη, ἡμῖν καὶ δέδεικται μάχη, ἣν ἐγὼ ὁρῶ πάντας ἀνθρώπους φύσει ἐπισταμένους, ὥσπερ γε καὶ τᾶλλα ζῶα ἐπίστανται τινὰ μάχην ἕκαστα οὐδὲ παρ' ἑνὸς ἄλλου μαθόντα ἢ παρὰ τῆς φύσεως, οἷον ὁ βοῦς κέρατι παῖειν, ὁ ἵππος ὄπλῃ, ὁ κύων στόματι, ὁ κᾶπρος ὀδόντι. καὶ φυλάττεσθαι γ', ἔφη, ἅπαντα ταῦτα ἐπίστανται ἀφ' ὧν μάλιστα δεῖ, καὶ
- 10 ταῦτα εἰς οὐδενὸς διδασκάλου πώποτε φοιτήσαντα. καὶ ἐγὼ, ἔφη, ἐκ παιδίου εὐθύς προβάλλεσθαι ἠπιστάμην πρὸ τούτων ὅτι ὤμην πληγήσεσθαι· εἰ δὲ μὴ ἄλλο μηδὲν ἔχοιμι, τῷ χειρὶ προέχων ἐνεπόδιζον ὅτι ἐδυνάμην τὸν παίοντα· καὶ τοῦτο ἐποίουν οὐ διδασκόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ παιόμενος, εἰ προβαλοίμην. μάχαιράν γε μὴν εὐθύς παιδίον ὦν ἤρπαζον ὅπου ἴδοιμι, οὐδὲ

παρ' ἐνὸς οὐδὲ τοῦτο μαθῶν, ὅπως δεῖ λαμβάνειν, ἢ
 παρὰ τῆς φύσεως, ὡς ἐγὼ φημι. ἐποιοῦν γοῦν καὶ τοῦτο
 κωλυόμενος, οὐ διδασκόμενος· ὡσπερ καὶ ἄλλα ἔστιν ἅ
 εἰργόμενος καὶ ὑπὸ μητρὸς καὶ ὑπὸ πατρὸς ὑπὸ τῆς φύ-
 σεως πράττειν ἡναγκαζόμεν. καὶ ναὶ μὰ Δία ἔπαιόν γε
 τῇ μαχαίρᾳ πᾶν ὅ,τι δυναίμην λανθάνειν. οὐ γὰρ μόνον
 φύσει ἦν, ὡσπερ τὸ βαδίζειν καὶ τρέχειν, ἀλλὰ καὶ ἡδὺ
 πρὸς τῷ πεφυκέναι τοῦτο ἐδόκει μοι εἶναι. ἐπεὶ δ' οὖν ¹¹
 αὕτη, ἔφη, ἡ μάχη καταλείπεται, ἐν ἣ προθυμίας μᾶλλον
 ἢ τέχνης ἔργον ἐστί, πῶς ἡμῖν οὐχ ἡδέως πρὸς τούσδε
 τοὺς ὁμοτίμους ἀγωνιστέον; ὅπου γε τὰ μὲν ἄθλα τῆς
 ἀρετῆς ἴσα πρόκειται, παραβαλλόμενοι δὲ οὐκ ἴσα εἰς τὸν
 κίνδυνον ἵμεν, ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐντιμον, ὅσπερ μόνος ἡδιστος,
 βίον, ἡμεῖς δὲ ἐπίπονον μὲν, ἄτιμον δέ, ὅσπερ, οἶμαι,
 χαλεπώτατος. μάλιστα δέ, ὦ ἄνδρες, τοῦτό με εὐθύμως ¹²
 εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς τούσδε παρορμᾶ, ὅτι Κῦρος ὁ
 κρίνων ἔσται, ὃς οὐ φθόνῳ κρίνει, ἀλλὰ σὺν θεῶν ὄρκῳ
 λέγω, ἢ μὴν ἐμοὶ δοκεῖ Κῦρος οὐστίνας ἂν ὄρᾳ ἀγαθοὺς
 φιλεῖν οὐδὲν ἦττον ἑαυτοῦ· τούτοις γοῦν ὄρῳ αὐτὸν ὅ,τι
 ἂν ἔχη διδόντα μᾶλλον ἢ αὐτὸν ἔχοντα. καίτοι, ἔφη, οἶδα, ¹³
 ὅτι οὗτοι μέγα φρονοῦσιν, ὅτι πεπαιδευνται δὴ καὶ πρὸς
 λιμὸν καὶ δίψαν καὶ πρὸς ρίγος καρτερεῖν, κακῶς εἰδότες,
 ὅτι καὶ ταῦτα ἡμεῖς ὑπὸ κρείττονος διδασκάλου πεπαι-
 δεύμεθα ἢ οὗτοι. οὐ γὰρ ἔστι διδάσκαλος οὐδεὶς τούτων
 κρείττων ὢν τῆς ἀνάγκης, ἢ ἡμᾶς καὶ λίαν ταῦτ' ἀκριβοῦν
 ἐδίδαξε. καὶ πονεῖν οὗτοι μὲν τὰ ὄπλα φέροντες ἐμελέ- ¹⁴
 των, ἅ ἔστιν ἅπασιν ἀνθρώποις εὐρημένα ὡς ἂν εὐφο-
 ρώτατα εἶη, ἡμεῖς δὲ γ', ἔφη, ἐν μεγάλοις φορτίοις καὶ
 βαδίζειν καὶ τρέχειν ἡναγκαζόμεθα, ὥστε νῦν ἐμοὶ δοκεῖν
 τὸ τῶν ὄπλων φόρημα πτεροῖς μᾶλλον εἰοικέναι ἢ φορτίῳ.
 ὡς οὖν ἐμοῦ γε καὶ ἀγωνιουμένου καί, ὁποῖος ἂν τις ὦ, ¹⁵
 κατὰ τὴν ἀξίαν με τιμᾶν ἀξιόσοντος, οὕτως, ἔφη, ὦ Κῦρε,
 γίγνωσκε. καὶ ὑμῖν γ', ἔφη, ὦ ἄνδρες δημόται, παραινῶ
 εἰς ἔριν ὀρμᾶσθαι ταύτης τῆς μάχης πρὸς τοὺς πεπαι-
 δευμένους τούσδε· νῦν γὰρ ἄνδρες εἰλημμένοι εἰσὶν ἐν
 δημοτικῇ ἀγωνίᾳ. Φεραύλας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν. ἀνί- ¹⁶
 σταντο δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ συναγορεύοντες. ἔδοξε κατὰ

τὴν ἀξίαν τιμᾶσθαι ἕκαστον, Κῦρον δὲ τὸν κρίνοντα εἶναι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω προῦνεχωρήκει.

- 17 Ἐκάλεσε δ' ἐπὶ δεῖπνον καὶ ὄλην τάξιν σὺν τῷ ταξίαρχῳ, ἰδὼν αὐτὸν τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν ἀνδρῶν τῆς τάξεως ἀντιτάξαντα ἑκατέρωθεν εἰς ἐμβολήν, Θώρακας μὲν ἀμφοτέρους ἔχοντας καὶ γέρρα ἐν ταῖς ἀριστεραῖς, εἰς δὲ τὰς δεξιὰς νάρθηκας παχεῖς τοῖς ἡμίσεσιν ἔδωκε, τοῖς δ' ἑτέροις εἶπεν, ὅτι βάλλειν δεήσοι ἀναιρουμένους
- 18 ταῖς βώλοισι. ἐπεὶ δὲ παρεσκευασμένοι ἕστησαν, ἐσήμηνεν αὐτοῖς μάχεσθαι. ἔνταῦθα δὴ οἱ μὲν βάλλοντες ἔστιν οἳ καὶ ἐτύγγανον καὶ θωράκων καὶ γέρρων, οἱ δὲ καὶ μηροῦ καὶ κνημῖδος. ὅπου δὲ ὁμόσε γένοιτο, οἱ τοὺς νάρθηκας ἔχοντες ἔπαιον τῶν μὲν μηρούς, τῶν δὲ χεῖρας, τῶν δὲ κνήμας, τῶν δὲ καὶ ἐπικυπτόντων ἔπαιον τοὺς τραχήλους καὶ τὰ νῶτα. τέλος δὲ τρεψάμενοι ἐδίωκον οἱ ναρθηκοφόροι παίοντες σὺν πολλῷ γέλωτι καὶ παιγνίᾳ. ἐν μέρει γε μὴν οἱ ἕτεροι λαβόντες πάλιν τοὺς νάρθηκας
- 19 ταῦτ' ἐποίησαν τοὺς ταῖς βώλοισι βάλλοντας. ταῦτα δ' ἀγασθεῖς ὁ Κῦρος, τοῦ μὲν ταξίαρχου τὴν ἐπίνοιαν, τῶν δὲ τὴν πειθῶν, ὅτι ἅμα μὲν ἐγυμνάζοντο, ἅμα δὲ εὐθυμοῦντο, ἅμα δὲ ἐνίκων οἱ εἰκασθέντες τῇ τῶν Περσῶν ὀπλίσει, τούτοις δὴ ἤσθεις ἐκάλεσέ τε ἐπὶ δεῖπνον αὐτοὺς καὶ ἐν τῇ σκηρῇ ἰδὼν τινὰς αὐτῶν ἐπιδεδεμένους, τὸν μὲν
- 20 τινὰ ἀντικνήμιον, τὸν δὲ χεῖρα, ἠρώτα, τί πάθοιεν. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι πληγεῖεν ταῖς βώλοισι. ὁ δὲ πάλιν ἐπηρώτα, πότερον ἐπεὶ ὁμοῦ ἐγένοντο ἢ ὅτε πρόσω ἦσαν. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτε πρόσω ἦσαν· ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, παιδιὰν ἔφασαν εἶναι καλλίστην οἱ ναρθηκοφόροι. οἱ δὲ συγκομιμένοι τοῖς νάρθηξιν ἀνέκραγον, ὅτι οὐ σφίσι δοκοῖη παιδιὰ εἶναι τὸ ὁμόθεν παῖεσθαι· ἅμα δὲ ἐπεδείκνυσαν τῶν ναρθήκων τὰς πληγὰς καὶ ἐν χερσὶ καὶ ἐν τραχήλοισι, ἔνιοι δὲ καὶ ἐν προσώποις. καὶ τότε μὲν, ὥσπερ εἰκός, ἐγέλων ἐπ' ἀλλήλοισι. τῇ δ' ὕστεραία μεστὸν ἦν τὸ πεδίον πᾶν τῶν τούτους μιμουμένων· καὶ εἰ μὴ ἄλλο τι σπουδαιότερον πράττειεν, ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἐχρῶντο.
- 21 Ἄλλον δὲ ποτε ἰδὼν ταξίαρχον ἄγοντα τὴν τάξιν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τὸ ἄριστον ἐφ' ἐνός, καὶ ὁπότε δοκοῖη

αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παραγγέλλοντα τὸν ὕστερον λόχον παράγειν, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον, εἰς μέτωπον, ἐπεὶ δ' ἐν μετώπῳ οἱ λοχαγοὶ ἐγένοντο, παρηγγύησεν εἰς δύο ἄγειν τὸν λόχον· ἐκ τούτου δὴ παρήγον οἱ δεκάδαρχοι εἰς μέτωπον· ὁπότε δ' αὖ ἐδόκει αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παρήγγειλεν εἰς τέτταρας τὸν λόχον· οὕτω δὴ οἱ πεμπάδαρχοι αὖ παρήγον εἰς τέτταρας· ἐπεὶ δὲ ἐπὶ θύραις τῆς σκηνῆς ἐγένοντο, παραγγείλας αὖ εἰς ἓνα [ἰόντων] εἰσήγε τὸν πρῶτον λόχον, καὶ τὸν δεύτερον τούτου κατ' οὐρανὸν ἐκέλευσεν ἔπεσθαι, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον ὡσαύτως παραγγείλας ἠγεῖτο εἰσω· οὕτω δ' εἰσαγαγὼν κατέκλινεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ὥσπερ εἰσεπορεύοντο· τοῦτον οὖν ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς τῆς τε προότητος τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἐπιμελείας ἐκάλεσε ταύτην τὴν τάξιν ἐπὶ τὸ δεῖπνον σὺν τῷ ταξιάρχῳ.

Παρῶν δέ τις ἐπὶ τῷ δεῖπνῳ κεκλημένος ἄλλος τα-²²
ξίαρχος, Τὴν δ' ἐμὴν, ἔφη, τάξιν, ὧ Κῦρε, οὐ καλεῖς εἰς τὴν σκηνήν; καὶ μὴν ὅταν γε παρήῃ ἐπὶ τὸ δεῖπνον, πάντα ταῦτά ποιεῖ· καὶ ὅταν τέλος ἡ σκηνή ἔχη, ἐξάγει μὲν ὁ οὐραγός, ἔφη, ὁ τοῦ τελευταίου λόχου τὸν λόχον, ὑστάτους ἔχων τοὺς πρώτους τεταγμένους εἰς μάχην· ἔπειτα ὁ δεύτερος τοὺς τοῦ ἑτέρου λόχου ἐπὶ τούτοις, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος ὡσαύτως, ὅπως, ἔφη, καὶ ὅταν ἀπάγειν δέῃ ἀπὸ πολεμίων, ἐπίστωνται, ὡς δεῖ ἀπιέναι. ἐπειδὴν δέ, ἔφη, καταστῶμεν ἐπὶ τὸν δρόμον, ἔνθα περιπατοῦμεν, ὅταν μὲν πρὸς ἕω ἴωμεν, ἐγὼ μὲν ἠγοῦμαι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος ὡς δεῖ, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, καὶ αἱ τῶν λόχων δεκάδες καὶ πεμπάδες, ἕως ἂν παραγγέλλω ἐγώ· ὅταν δ', ἔφη, πρὸς ἑσπέραν ἴωμεν, ὁ οὐραγός τε καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφηγοῦνται· ἐμοὶ μέντοι οὕτω πείθονται ὑστέρῳ ἰόντι, ἵνα ἐθίζωνται καὶ ἔπεσθαι καὶ ἠγεῖσθαι ὁμοίως πειθόμενοι. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ἢ καὶ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖτε; Ὅπο-²³
σάκεις γε, ἔφη, καὶ δειπνοποιούμεθα νῆ Δία. Καλῶ τοίνυν, ἔφη, ὑμᾶς, ὅτι ἅμα μὲν τὰς τάξεις μελετᾶτε καὶ προσιόντες καὶ ἀπιόντες, ἅμα δ' ὅτι καὶ ἡμέρας καὶ νυκτός, ἅμα δ' ὅτι τὰ τε σώματα περιπατοῦντες ἀσκεῖτε καὶ τὰς ψυχὰς

ὠφελεῖτε διδάσκοντες. ἐπεὶ οὖν πάντα διπλᾶ ποιεῖτε, 24 διπλῆν ὑμῖν δίκαιον καὶ τὴν εὐωχίαν παρέχειν. Μὰ Δί', ἔφη ὁ ταξίαρχος, μήτοι γ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, εἰ μὴ καὶ διπλᾶς ἡμῖν τὰς γαστέρας παρέξεις. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτω τὸ τέλος τῆς σκηνῆς ἐποιήσαντο. τῇ δ' ὑστεραία ὁ Κῦρος ἐκάλεσεν ἐκείνην τὴν τάξιν, ὥσπερ ἔφη, καὶ τῇ ἄλλῃ. αἰσθόμενοι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι τὸ λοιπὸν πάντες αὐτοὺς ἐμιμοῦντο.

- 4 Ἐξέτασιν δὲ ποτε πάντων τοῦ Κύρου ποιουμένου ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ σύνταξιν ἦλθε παρὰ Κναζάρου ἄγγελος λέγων, ὅτι Ἰνδῶν παρεῖη πρεσβεία· κελεύει οὖν σε ἐλθεῖν ὡς τάχιστα. φέρω δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγγελος, καὶ στολὴν τὴν καλλίστην παρὰ Κναζάρου· βούλεται γὰρ σε ὡς λαμπρότατα καὶ εὐκοσμοτάτα προσάγειν, ὡς ὀψομένων τῶν 2 Ἰνδῶν, ὅπως ἂν προσίης. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος παρήγγειλε τῷ πρώτῳ τεταγμένῳ ταξίαρχῳ εἰς μέτωπον στήναι ἔφ' ἐνὸς ἄγοντα τὴν τάξιν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντα ἑαυτόν, καὶ τῷ δευτέρῳ ἐκέλευσε ταῦτ' οὕτω παραγγεῖλαι, καὶ διὰ πάντων οὕτω παραδιδόναι ἐκέλευσεν. οἱ δὲ πειθόμενοι ταχὺ μὲν παρήγγελλον, ταχὺ δὲ τὰ παραγγελλόμενα ἐποίουν, ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἐγένοντο τὸ μὲν μέτωπον ἐπὶ τριακοσίων, τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ ταξίαρχοι, τὸ δὲ βάθος 3 ἔφ' ἑκατόν. ἐπεὶ δὲ κατέστησαν, ἔπεσθαι ἐκέλευσεν, ὡς ἂν αὐτὸς ἡγῆται· καὶ εὐθὺς τροχάζων ἠγεῖτο. ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν ἀγνίαν τὴν πρὸς τὸ βασιλείον φέρουσαν στενωτέραν οὖσαν ἢ ὡς ἐπὶ μετώπου πάντας διένοι, παραγγείλας τὴν πρώτην χιλιοστὴν ἔπεσθαι κατὰ χώραν, τὴν δὲ δευτέραν κατ' οὐρὰν ταύτης ἀκολουθεῖν, καὶ διὰ παντὸς οὕτως, αὐτὸς μὲν ἠγεῖτο οὐκ ἀναπαυόμενος, αἱ δ' ἄλλαι χιλιοστίες κατ' οὐρὰν ἐκάστη τῆς ἔμπροσθεν 4 εἶποντο. ἔπεμψε δὲ καὶ ὑπηρέτας δύο ἐπὶ τὸ στόμα τῆς ἀγνιάς, ὅπως, εἴ τις ἀγνοοίη, σημαίνοιεν τὸ δέον ποιεῖν. ὡς δ' ἀφίκοντο ἐπὶ τὰς Κναζάρου θύρας, παρήγγειλε τῷ πρώτῳ ταξίαρχῳ τὴν τάξιν εἰς δώδεκα τάττειν βάθος, τοὺς δὲ δωδεκάρχους ἐν μετώπῳ καθιστάναι περὶ τὸ βασιλείον, καὶ τῷ δευτέρῳ ταῦτ' ἐκέλευσε παραγγεῖλαι, 5 καὶ διὰ παντὸς οὕτως. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν· ὁ δ'

εἰσῆει πρὸς τὸν Κναζάρην ἐν τῇ Περσικῇ στολῇ οὐδέν τι ὑβρισμένη. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κναζάρης τῷ μὲν τάχει ἤσθη, τῇ δὲ φανυλότητι τῆς στολῆς ἠχθέσθη καὶ εἶπε, Τί τοῦτο, ὦ Κῦρε; οἷον πεποίηκας οὕτω φανείς τοῖς Ἰνδοῖς; ἐγὼ δ', ἔφη, ἐβουλόμην σε ὡς λαμπρότατον φανῆναι· καὶ γὰρ ἐμοὶ ἂν κόσμος ἦν τοῦτο, ἐμῆς ὄντα ἀδελφῆς υἱὸν ὅτι μεγαλοπρεπέστατον φαίνεσθαι. καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ⁶ ταῦτα εἶπε, Καὶ ποτέρως ἂν, ὦ Κναζάρη, μᾶλλον σε ἐκόσμου, εἶπερ πορφυρίδα ἐνδύς καὶ ψέλια λαβῶν καὶ στρεπτόν περιθέμενος σχολῇ κελεύοντι ὑπήκουόν σοι, ἢ νῦν ὅτε σὺν τοιαύτῃ καὶ τοσαύτῃ δυνάμει οὕτω σοὶ ὀξέως ὑπακούω διὰ τὸ σὲ τιμᾶν ἰδρῶτι καὶ σπουδῇ καὶ αὐτὸς κεκοσμημένος καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιδεικνύς σοι οὕτω πειθομένους; Κῦρος μὲν οὖν ταῦτα εἶπεν. ὁ δὲ Κναζάρης νομίσας αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν ἐκάλεσε τοὺς Ἰνδοὺς. οἱ δὲ ⁷ Ἰνδοὶ εἰσελθόντες ἔλεξαν, ὅτι πέμπειε σφᾶς ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς κελεύων ἐρωτᾶν, ἐξ οὗ ὁ πόλεμος εἶη Μήδοις τε καὶ τῷ Ἀσσυρίῳ· ἐπεὶ δὲ σοῦ ἀκούσαμεν, ἐκέλευσεν ἐλθόντας αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀσσύριον κάκεινον ταῦτα πύθεσθαι· τέλος δ' ἀμφοτέροις εἰπεῖν ὑμῖν, ὅτι ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς, τὸ δίκαιον σκεψάμενος, φραῖη μετὰ τοῦ ἡδίκημένου ἔσεσθαι. πρὸς ταῦτα ὁ Κναζάρης εἶπεν, Ἐμοῦ μὲν τοίνυν ⁸ ἀκούετε, ὅτι οὐκ ἀδικοῦμεν τὸν Ἀσσύριον οὐδέν· ἐκείνου δ', εἰ δεῖσθε, ἐλθόντες νῦν πύθεσθε ὅ,τι λέγει. παρῶν δὲ ὁ Κῦρος ἤρετο τὸν Κναζάρην, Ἢ καὶ ἐγὼ, ἔφη, εἶπω ὅ,τι γιγνώσκω; καὶ ὁ Κναζάρης ἐκέλευσεν. Ὑμεῖς τοίνυν, ἔφη, ἀπαγγείλατε τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ τάδε, εἰ μὴ τι ἄλλο Κναζάρη δοκεῖ, ὅτι φημὲν ἡμεῖς, εἴ τί φησιν ὑφ' ἡμῶν ἀδικεῖσθαι ὁ Ἀσσύριος, αἰρεῖσθαι αὐτὸν τὸν Ἰνδῶν βασιλέα δικαστήν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες ὤχοντο.

⁹ Ἐπεὶ δὲ ἐξηλθον οἱ Ἰνδοί, ὁ Κῦρος πρὸς τὸν Κναζάρην ἤρξατο λόγου τοιοῦδε·

Ὁ Κναζάρη, ἐγὼ μὲν ἦλθον οὐδέν τι πολλὰ ἔχων ἴδια χρήματα οἰκοθεν· ὅποσα δ' ἦν, τούτων πάνν ὀλίγα λοιπὰ ἔχω· ἀνήλωκα δέ, ἔφη, εἰς τοὺς στρατιώτας· καὶ τοῦτο ἴσως, ἔφη, θαυμάζεις σὺ, πῶς ἐγὼ ἀνήλωκα σοῦ αὐτοὺς τρέφοντος· εὖ δ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιῶν ἢ τιμῶν

- καὶ χαριζόμενος, ὅταν τινὲ ἀγασθῶ τῶν στρατιωτῶν.
- 10 δοκεῖ γάρ μοι, ἔφη, πάντας μὲν, οὓς ἂν τις βούληται ἀγαθοὺς συνεργοὺς ποιεῖσθαι ὁποιοῦντινόςουν πράγμα-
τος, ἥδιον εἶναι εὖ τε λέγοντα καὶ εὖ ποιοῦντα παρορμᾶν
μᾶλλον ἢ λυποῦντα καὶ ἀναγκάζοντα· οὓς δὲ δὴ τῶν εἰς
τὸν πόλεμον ἔργων ποιήσασθαι τις βούλοιο συνεργοὺς
προθύμους, τούτους παντάπασιν ἔμοιγε δοκεῖ ἀγαθοῖς
θηρατέον εἶναι καὶ λόγοις καὶ ἔργοις. φίλους γάρ, οὐκ
ἐχθροὺς, δεῖ εἶναι τοὺς μέλλοντας ἀπροφασίστους συμμά-
11 στοντας μῆτε ἐν τοῖς κακοῖς προδώσοντας. ταῦτ' οὖν ἐγὼ
οὕτω προγιγνώσκων χρημάτων δοκῶ προσδεῖσθαι. πρὸς
μὲν οὖν σὲ πάντων ὀρώντων αἰσθάνομαι πολλὰ δαπανῶντά
σε· σκοπεῖν δ' ἀξιῶ κοινῇ καὶ σὲ καὶ ἐμέ, ὅπως σὲ μὴ
ἐπιλείψει χρήματα. ἔαν γὰρ σὺ ἀφθονα ἔχῃς, οἶδα ὅτι
καὶ ἐμοὶ ἂν εἴη λαμβάνειν, ὅποτε δεοίμην, ἄλλως τε καὶ
εἰ εἰς τοιοῦτόν τι λαμβάνομι, ὃ μέλλοι καὶ σοὶ δαπα-
12 νηθὲν βέλτιον εἶναι. ἔναγχος οὖν μέμνημαί σου ἀκούσας,
ὡς ὁ Ἀρμένιος καταφρονοῖ σου νῦν, ὅτι ἀκούει τοὺς
πολεμίους προσιόντας ἡμῖν, καὶ οὔτε τὸ στρατεύμα πέμ-
ποι οὔτε τὸν δασμόν ὃν ἔδει ἀπάγοι. Ποιεῖ γὰρ ταῦτα,
ἔφη, ὧ Κῦρε, ἐκεῖνος· ὥστε ἔγωγε ἀπορῶ, πότερόν μοι
κρεῖττον στρατεύεσθαι καὶ πειρᾶσθαι ἀνάγκην αὐτῷ
προσθεῖναι ἢ νῦν ἔασαι ἐν τῷ παρόντι, μὴ καὶ τοῦτον
13 πολέμιον πρὸς τοῖς ἄλλοις προσθώμεθα. καὶ ὁ Κῦρος
ἐπήρειτο, Αἰ δ' οἰκήσεις αὐτῷ πότερον ἐν ἐχυροῖς χωρίοις
εἰσὶν ἢ καὶ που ἐν εὐεφόδοις; καὶ ὁ Κναξάρης εἶπεν, Αἰ
μὲν οἰκήσεις οὐ πάνυ ἐν ἐχυροῖς· ἐγὼ γὰρ τούτου οὐκ
ἡμέλουν· ὄρη μέντοι ἔστιν, ἔνθα δύναται ἂν ἀπελθὼν ἐν
τῷ παρακρημῆμα ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι τοῦ μὴ αὐτός γε ὑπο-
χείριος γενέσθαι μηδὲ ὅσα ἐνταῦθα δύναιτο ὑπεκκομί-
σασθαι, εἰ μὴ τις πολιορκοῖη προσκαθήμενος, ὥσπερ
14 ὁ ἐμὸς πατὴρ τοῦτο ἐποίησεν. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος
λέγει τάδε· Ἄλλ' εἰ ἐθέλοις, ἔφη, ἐμὲ πέμψαι, ἱππέας
μοι προσθεῖς, ὅπόσοι δοκοῦσι μέτριοι εἶναι, οἶμαι ἂν σὺν
τοῖς θεοῖς ποιῆσαι αὐτὸν καὶ τὸ στρατεύμα πέμψαι καὶ
ἀποδοῦναι τὸν δασμόν σοι· ἔτι δ' ἐλπίζω καὶ φίλον αὐ-

τὸν μᾶλλον ἡμῖν γενήσεσθαι ἢ νῦν ἐστι. καὶ ὁ Κναξάρης ¹⁵
εἶπε, Καὶ ἐγώ, ἔφη, ἐλπίζω ἐκείνους ἐλθεῖν ἂν πρὸς σέ
μᾶλλον ἢ πρὸς ἐμέ· ἀκούω γὰρ καὶ συνθηρευτάς τινας
τῶν παιδίων σοι γενέσθαι αὐτοῦ· ὥστ' ἴσως ἂν καὶ πάλιν
ἐλθοιεν πρὸς σέ· ὑποχειρίων δὲ γενομένων αὐτῶν πάντα
πραχθεῖν ἂν ἢ ἡμεῖς βουλόμεθα. Οὐκοῦν σοι δοκεῖ, ἔφη
ὁ Κῦρος, σύμφορον εἶναι τὸ λεληθέναι ἡμᾶς ταῦτα βου-
λεύοντας; Μᾶλλον γὰρ ἂν, ἔφη ὁ Κναξάρης, καὶ ἐλθοι
τις αὐτῶν εἰς χεῖρας, καὶ εἴ τις ὀρμῶτο ἐπ' αὐτούς, ἀπα-
ρασκευάστοι ἂν λαμβάνοιτο. Ἄκουε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ¹⁶
ἢν τί σοι δόξω λέγειν. ἐγὼ πολλάκις δὴ σὺν πᾶσι τοῖς
μετ' ἐμοῦ τεθῆρακα ἀμφὶ τὰ ὄρια τῆς τε σῆς χώρας καὶ
τῆς τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἰππέας τινὰς ἤδη προσλαβῶν τῶν
ἐνθένδε ἐταίρων ἀφικόμην. Τὰ μὲν τοίνυν ὅμοια ποιῶν,
ἔφη ὁ Κναξάρης, οὐκ ἂν ὑποπτεύοιο· εἰ δὲ πολὺ πλείων
ἢ δύναμις φαίνοιτο ἧς ἔχων εἴωθας θηρᾶν, ἤδη ὑποπτον
ἂν γένοιτο. Ἄλλ' ἐστίν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ πρόφασιν κα- ¹⁷
τασκευάσαι καὶ ἐνθάδε οὐκ ἄπιστον καὶ ἂν τις ἐκεῖσε
ἐξαγγείλῃ, ὡς ἐγὼ βουλοίμην μεγάλην θῆραν ποιῆσαι·
καὶ ἰππέας, ἔφη, αἰτοίην ἂν σε ἐκ τοῦ φανεροῦ. Κά-
λιστα λέγεις, ἔφη ὁ Κναξάρης· ἐγὼ δέ σοι οὐκ ἐθελήσω
διδόναι πλὴν μετρίους τινάς, ὡς βουλόμενος πρὸς τὰ
φρούρια ἐλθεῖν τὰ πρὸς τῇ Συρίᾳ. καὶ γὰρ τῷ ὄντι,
ἔφη, βούλομαι ἐλθὼν κατασκευάσαι αὐτὰ ὡς ἐχυρώτατα.
ὁπότε δὲ σὺ προεληλυθούης σὺν ἢ ἔχοις δυνάμει καὶ θηρώης
καὶ δὴ δύο ἡμέρας, πέμψαιμι ἂν σοι ἰκανοὺς ἰππέας καὶ
πεζοὺς τῶν παρ' ἐμοὶ ἡθροισμένων, οὓς σὺ λαβὼν εὐθύς
ἀνίοις, καὶ αὐτὸς δὲ ἔχων τὴν ἄλλην δύναμιν πειρώμην μὴ
πρόσω ὑμῶν εἶναι, ἵνα, εἴ που καιρὸς εἴη, ἐπιφανείην.

Οὕτω δὴ ὁ μὲν Κναξάρης εὐθέως πρὸς τὰ φρούρια ¹⁸
ἡθροίζειν ἰππέας καὶ πεζοὺς, καὶ ἀμάξας δὲ σίτου προῦ-
πεμπε τὴν ἐπὶ τὰ φρούρια ὁδόν. ὁ δὲ Κῦρος ἐθύετο ἐπὶ
τῇ πορείᾳ, καὶ ἅμα πέμπων ἐπὶ τὸν Κναξάρην ἦτει τῶν
νεωτέρων ἰππέων. ὁ δὲ πάνυ πολλῶν βουλομένων ἐπε-
σθαι οὐ πολλοὺς ἔδωκεν αὐτῷ. προεληλυθότος δ' ἤδη
τοῦ Κναξάρου σὺν δυνάμει πεζῇ καὶ ἰππικῇ τὴν πρὸς τὰ
φρούρια γίγνεται τῷ Κύρῳ τὰ ἱερὰ ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον·

- 19 καὶ οὕτως ἐξάγει ὡς εἰς Θήραν παρεσκευασμένος. πορευο-
 μένω δ' αὐτῷ εὐθύς ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὑπανίσταται
 λαγῶς· ἀετὸς δ' ἐπιπτόμενος αἴσιος, κατιδὼν τὸν λαγῶ
 φεύγοντα, ἐπιφερόμενος ἔπαισέ τε αὐτὸν καὶ συναρπάσας
 ἐξῆρε κάπενεγῶν ἐπὶ λόφον τινὰ οὐ πρόσω ἐχρήτο τῇ
 ἄγρα ὅ,τι ἤθελεν. ἰδὼν οὖν ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον ἦσθη
 τε καὶ προσεκύνησε Δία βασιλέα, καὶ εἶπε πρὸς τοὺς
 παρόντας, Ἡ μὲν Θήρα καλὴ ἔσται, ὧ ἄνδρες, ἦν ὁ Θεὸς
- 20 θελήσῃ. ὡς δὲ πρὸς τοῖς ὀρίοις ἐγένετο, ὥσπερ εἰώθει
 ἐθήρα· καὶ τὸ μὲν πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἰππέων
 ὤγμενον αὐτῷ, ὡς ἐπιόντες τὰ θηρία ἐξανίσταϊεν· οἱ δὲ
 ἄριστοι καὶ πεζοὶ καὶ ἰππεῖς διέστασαν καὶ τάνιστάμενα
 ὑπεδέχοντο καὶ ἐδίωκον· καὶ ἤρουν πολλοὺς καὶ σῦς καὶ
 ἐλάφους καὶ δορκάδας καὶ ὄνους ἀγρίους· πολλοὶ γὰρ ἐν
- 21 τούτοις τοῖς τόποις καὶ νῦν ἔτι γίνονται. ἐπεὶ δ' ἔληξε
 τῆς θήρας, προσμίξας πρὸς τὰ ὄρια τῶν Ἀρμενίων ἐδει-
 πνοποιήσατο· καὶ τῇ ὑστεραίᾳ αὐθις ἐθήρα προσελθὼν
 πρὸς τὰ ὄρη, ὧν ὠρέγετο. ἐπεὶ δ' αὖ ἔληξεν, ἐδειπνο-
 ποιεῖτο. τὸ δὲ παρὰ Κναζάρου στράτευμα ὡς ἦσθετο
 προσιόν, ὑποπέμψας πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ἀπέχοντας αὐτοῦ
 δειπνοποιεῖσθαι ὡς δύο παρασάγγας, καὶ τοῦτο προιδὼν
 ὡς συμβαλεῖται πρὸς τὸ λανθάνειν· ἐπεὶ δὲ δειπνήσαιεν,
 εἶπε τῷ ἄρχοντι αὐτῶν παρεῖναι πρὸς αὐτόν. μετὰ δὲ
 τὸ δεῖπνον τοὺς ταξιάρχους παρεκάλει· ἐπεὶ δὲ παρήσαν,
 ἔλεξεν ὧδε·
- 22 Ἄνδρες φίλοι, ὁ Ἀρμένιος πρόσθεν μὲν καὶ σύμμαχος
 ἦν καὶ ὑπήκοος Κναζάρῃ· νῦν δ' ὡς ἦσθετο τοὺς πολε-
 μίους ἐπιόντας, καταφρονεῖ καὶ οὔτε τὸ στράτευμα πέμ-
 πει ἡμῖν οὔτε τὸν δασμὸν ἀποδίδωσι. νῦν οὖν τοῦτον
 θηρᾶσαι, ἦν δυνώμεθα, ἤλθομεν. ὧδ' οὖν, ἔφη, δοκεῖ
 ποιεῖν. σὺ μὲν, ὧ Χρυσάντα, ἐπειδὴν ἀποκοιμηθῆς ὅσον
 μέτριον, λαβὼν τοὺς ἡμίσεις Περσῶν τῶν σὺν ἡμῖν ἴθι
 τὴν ὄρεινὴν καὶ κατάλαβε τὰ ὄρη, εἰς ἃ φασιν αὐτόν,
 ὅταν τι φοβηθῆ, καταφεύγειν· ἡγεμόνας δέ σοι ἐγὼ δώσω.
- 23 φασὶ μὲν οὖν καὶ δασέα τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι, ὥστ' ἐλπίς
 ὑμᾶς μὴ ὀφθῆναι· ὅμως δὲ εἰ προπέμποις πρὸ τοῦ
 στρατεύματος τοῦ σεαυτοῦ ἄνδρας λησταῖς εἰκότας καὶ

τὸ πλῆθος καὶ τὰς στολάς, οὗτοι ἂν σοι, εἴ τιτι ἐντυγχά-
 νοιεν τῶν Ἀρμενίων, τοὺς μὲν ἂν συλλαμβάνοντες αὐτῶν
 κωλύοιεν τῶν ἑξαγγελιῶν, οὓς δὲ μὴ δύναιντο λαμβάνειν,
 ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμποδῶν γίγνοιτο τὸ μὴ ὄρᾶν αὐτοὺς
 τὸ ὄλον στρατεύμα σου, ἀλλ' ὡς περὶ κλωπῶν βουλευέ-
 σθαι. καὶ σὺ μὲν, ἔφη, οὕτω ποίει· ἐγὼ δὲ ἅμα τῆ 24
 ἡμέρα τοὺς ἡμίσεις μὲν τῶν πεζῶν ἔχων, πάντας δὲ τοὺς
 ἰπέας, πορεύσομαι διὰ τοῦ πεδίου εὐθὺς πρὸς τὰ βα-
 σίλεια. καὶ ἦν μὲν ἀνθιστῆται, δῆλον ὅτι μάχεσθαι
 δεήσει· ἦν δ' αὖ ὑποχωρῆ τοῦ πεδίου, δῆλον ὅτι μεταθεῖν
 δεήσει· ἦν δ' εἰς τὰ ὄρη φεύγη, ἐνταῦθα δὴ, ἔφη, σὸν
 ἔργον μηδένα ἀφιέναι τῶν πρὸς σὲ ἀφικνουμένων. νόμιζε 25
 δὲ ὡσπερ ἐν Θήρα ἡμᾶς μὲν τοὺς ἐπιζητοῦντας ἔσεσθαι,
 σὲ δὲ τὸν ἐπὶ ταῖς ἀρκυσι· μέμνησο οὖν ἐκεῖνο, ὅτι φθά-
 νειν δεῖ πεφραγμένους τοὺς πόρους, πρὶν κινεῖσθαι τὴν
 Θήραν. καὶ λεληθῆναι δὲ δεῖ τοὺς ἐπὶ τοῖς στόμασιν, εἰ
 μέλλουσι μὴ ἀποιρέψειν τὰ προσφερόμενα. μὴ μέντοι, 26
 ἔφη, ὦ Χρυσάντα, οὕτως αὖ ποίει ὡσπερ ἐνίστε διὰ τὴν
 φιλοθηρίαν· πολλάκις γὰρ ὄλην τὴν νύκτα ἄνπνος πραγ-
 ματεύει· ἀλλὰ νῦν ἔᾶσαι χρῆ τοὺς ἄνδρας τὸ μέτριον
 ἀποκοιμηθῆναι, ὡς ἂν δύνωνται ὑπνομαχεῖν· μηδέ γε, 27
 ὅτι οὐχ ἡγεμόνας ἔχων ἀνθρώπους πλανᾷ ἀνὰ τὰ ὄρη, ἀλλ'
 ὅπη ἂν τὰ θηρία ὑφηγῆται, ταύτη μεταθεῖς, μήτι καὶ
 νῦν οὕτω τὰ δύσβατα πορεύου, ἀλλὰ κέλευέ σοι τοὺς ἡγε-
 μόνας, ἐὰν μὴ πολὺ μᾶσσων ἢ ὁδὸς ἦ, τὴν ῥάστην ἡγεῖ-
 σθαι· στρατιᾷ γὰρ ἡ ῥάστη ταχίστη. μηδέ γε σύ, ὅτι 28
 δύνασαι τρέχειν ἀνὰ τὰ ὄρη, μήτι δρόμῳ ἡγήση, ἀλλ' ὡς
 ἂν δύνηται σοι ὁ στρατὸς ἔπεσθαι, τῷ μέσῳ τῆς σπουδῆς
 ἡγοῦ. ἀγαθὸν δὲ καὶ τῶν δυνατωτάτων καὶ προθύμων 29
 ὑπομένοντάς τινας ἐνίστε παρακελεύεσθαι· ἐπειδὴν δὲ
 παρέλθῃ τὸ κέρασ, παροξυντικὸν εἰς τὸ σπεύδειν πάντας
 παρὰ τοὺς βαδίζοντας τρέχοντας ὄρᾶσθαι.

Χρυσάντας μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας καὶ ἐπιγαυρωθεὶς 30
 τῆ ἐντολῆ τοῦ Κύρου, λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας, ἀπελθὼν καὶ
 παραγγείλας ἅ ἔδει τοῖς ἅμα αὐτῷ μέλλουσι πορεύεσθαι,
 ἀνεπαύετο. ἐπεὶ δὲ ἀπεκοιμήθησαν ὅσον ἐδόκει μέτριον
 εἶναι, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰ ὄρη. Κύρος δέ, ἐπειδὴ ἡμέρα 31

ἐγένετο, ἄγγελον μὲν προὔπεμπε πρὸς τὸν Ἀρμένιον, εἰπὼν αὐτῷ λέγειν ὧδε· Κῦρος, ὦ Ἀρμένιε, κελεύει οὕτω ποιεῖν σε, ὅπως ὡς τάχιστα ἔχων οὔσις καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ στρατεύμα. ἦν δ' ἐρωτᾷ, ὅπου εἰμί, λέγε τάληθῆ, ὅτι ἐπὶ τοῖς ὄρεοις. ἦν δ' ἐρωτᾷ, εἰ καὶ αὐτὸς ἔρχομαι, λέγε κἀνταῦθα τάληθῆ, ὅτι οὐκ οἶσθα. ἂν δ' ὀπόσοι ἔσμεν, πυνθάνηται, συμπέμπειν τινὰ κέλευε καὶ μαθεῖν.
³² τὸν μὲν δὴ ἄγγελον ἐπιστείλας ταῦτα ἔπεμψε, νομίζων φιλικώτερον οὕτως εἶναι ἢ μὴ προειπόντα πορεύεσθαι. αὐτὸς δὲ συνταξάμενος ἢ ἄριστον καὶ πρὸς τὸ ἀνύτειν τὴν ὁδὸν καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι, εἴτι δέοι, ἐπορεύετο. προεῖπε δὲ τοῖς στρατιώταις μηδέν' ἀδικεῖν, καὶ εἴ τις Ἀρμενίων ἐντυγχάνοι, θαρρεῖν τε παραγγέλλειν καὶ ἀγορὰν τὸν θέλοντα ἄγειν ὅπου ἂν ὦσιν, εἴτε σιτία εἴτε ποτὰ τυγχάνοι πωλεῖν βουλόμενος.

Γ.

- 1 Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ Ἀρμένιος ὡς ἤκουσε τοῦ ἀγγέλου τὰ παρὰ Κύρου, ἐξεπλάγῃ ἐννοήσας, ὅτι ἀδικοίῃ καὶ τὸν δασμὸν λιπὼν καὶ τὸ στρατεύμα οὐ πέμπων, καὶ τὸ μέγιστον, ἐφοβεῖτο, ὅτι ὀφθήσεσθαι ἔμελλε τὰ βασιλεία οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος, ὡς ἂν ἱκανὰ
² ἀπομάχεσθαι εἴη. διὰ ταῦτα δὴ πάντα ὀκνῶν ἅμα μὲν διέπεμπε ἀθροίζων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἅμα δ' ἔπεμπε εἰς τὰ ὄρη τὸν νεώτερον υἱὸν Σάβαριν καὶ τὰς γυναῖκας τὴν τε ἑαυτοῦ καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ καὶ τὰς θυγατέρας· καὶ κόσμον δὲ καὶ κατασκευὴν τὴν πλείστου ἀξίαν συναπέπεμπε προπομποὺς δοὺς αὐτοῖς. αὐτὸς δὲ ἅμα μὲν κατασκευομένους ἔπεμπε, τί πράττει Κῦρος, ἅμα δὲ συνέταττε τοὺς παραγινομένους τῶν Ἀρμενίων· καὶ ταχὺ παρῆσαν ἄλλοι λέγοντες, ὅτι καὶ δὴ αὐτὸς ὁμοῦ. ἐνταῦθα
³ δὴ οὐκέτι ἔτλη εἰς χεῖρας ἔλθεῖν, ἀλλ' ὑπεχώρει. ὡς δὲ τοῦτ' εἶδον ποιήσαντα αὐτὸν οἱ Ἀρμένιοι, διεδίδρασκον ἤδη ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ βουλόμενοι τὰ ὄντα ἐκποδῶν ποιεῖσθαι. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἐώρα διαθεόντων καὶ ἐλαυνόντων τὸ πεδίον μεστόν, ὑποπέμπων ἔλεγεν, ὅτι οὐδενὶ

πόλεμος εἶη τῶν μεόντων· εἰ δέ τινα φεύγοντα λήψοιτο, προηγόρευεν ὅτι ὡς πολεμίῳ χρήσοιτο. οὕτω δὴ οἱ μὲν πολλοὶ κατέμενον, ἦσαν δ' οἱ ὑπεχώρουν σὺν τῷ βασιλεῖ. ἐπεὶ δ' οἱ σὺν ταῖς γυναιξὶ προϊόντες ἐπέπεσον εἰς τοὺς 4 ἐν τῷ ὄρει, εὐθὺς κραυγὴν τε ἐποίουν καὶ φεύγοντες ἠλίσκοντο πολλοὶ γε αὐτῶν. τέλος δὲ καὶ ὁ παῖς καὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες ἐάλωσαν καὶ χρήματα, ὅσα σὺν αὐτοῖς ἀγόμενα ἔτυχεν. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ὡς ἦσθετο τὰ γινόμενα, ἀπορῶν, ποῖ τράποιτο, ἐπὶ λόφον τιὰ καταφεύγει. ὁ δ' αὖ Κῦρος ταῦτα ἰδὼν περιίσταται τὸν 5 λόφον τῷ παρόντι στρατεύματι, καὶ πρὸς Χρυσάνταν πέμψας ἐκέλευε φυλακὴν τοῦ ὄρους καταλιπόντα ἦκειν. τὸ μὲν δὴ στράτευμα ἠθροίζετο τῷ Κύρῳ· ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν Ἀρμένιον κήρυκα ἤρετο ὧδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πότερα βούλει αὐτοῦ μένων τῷ λιμῷ καὶ τῷ δίψει μάχεσθαι ἢ εἰς τὸ ἰσόπεδον καταβάς ἡμῖν διαμάχεσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Ἀρμένιος, ὅτι οὐδετέροις βούλοιο μάχεσθαι. πάλιν ὁ Κῦρος πέμψας ἠρώτα· Τί οὖν κάθη- 6 σαι ἐνταῦθα καὶ οὐ καταβαίνεις; Ἀπορῶν, ἔφη, ὅτι χρεῖ ποιεῖν. Ἄλλ' οὐδέν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀπορεῖν σε δεῖ· ἔξεστι γάρ σοι ἐπὶ δίκην καταβαίνειν. Τίς δ', ἔφη, ἔσται ὁ δικάζων; Δῆλον ὅτι ᾧ ὁ Θεὸς ἔδωκε καὶ ἄνευ δίκης χρῆσθαι σοι ὅτι βούλοιο. ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀρμένιος γινώσκων τὴν ἀνάγκην καταβαίνει· καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν εἰς τὸ μέσον κάκεινον καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἔστρατοπεδεύσατο, ὁμοῦ ἤδη πᾶσαν ἔχων τὴν δύναμιν.

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ ὁ πρεσβύτερος παῖς τοῦ Ἀρμε- 7 νίου Τιγράνης ἐξ ἀποδημίας τινὸς προσήει, ὃς καὶ σὺν-θηρός ποτε ἐγένετο τῷ Κύρῳ· καὶ ὡς ἤκουσε τὰ γεγενημένα, εὐθὺς πορεύεται ὥσπερ εἶχε πρὸς τὸν Κῦρον. ὡς δ' εἶδε πατέρα τε καὶ μητέρα καὶ ἀδελφοὺς καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα αἰχμαλώτους γεγενημένους, ἐδάκρυσεν, ὥσπερ εἰκός. ὁ δὲ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφιλοφρο- 8 νήσατο αὐτῷ, εἶπε δ' ὅτι Εἰς καιρὸν ἦκεις, ἔφη, ὅπως τῆς δίκης ἀκούσης παρὼν τῆς ἀμφὶ τοῦ πατρός. καὶ εὐθὺς συγκαλεῖ τοὺς ἡγεμόνας τοὺς τε τῶν Περσῶν καὶ τοὺς τῶν Μήδων· προσεκάλει δὲ καὶ εἰ τις Ἀρμενίων τῶν

ἐντίμων παρῆν. καὶ τὰς γυναῖκας ἐν ταῖς ἀρμαμάξαις
 9 παρούσας οὐκ ἀπήλασεν, ἀλλ' εἶα ἀκούειν. ὁπότε δὲ
 καλῶς εἶχεν, ἤρχετο τοῦ λόγου, ὦ Ἀρμένιε, ἔφη, πρῶτον
 μὲν σοι συμβουλεύω ἐν τῇ δίκῃ τάληθῆ λέγειν, ἵνα σοι
 ἐν γε ἀπῆ τὸ εὐμισητότατον· τὸ γὰρ ψευδόμενον φαίνε-
 σθαι εὖ ἴσθι ὅτι καὶ τοῦ συγγνώμης τινὸς τυγχάνειν
 ἐμποδῶν μάλιστα ἀνθρώποις γίγνεται· ἔπειτα δ', ἔφη,
 συνίσασι μὲν σοι καὶ οἱ παῖδες καὶ αἱ γυναῖκες αὐταὶ
 πάντα, ὅσα ἔπραξας, καὶ Ἀρμενίων οἱ παρόντες· ἦν δὲ
 αἰσθάνονται σε ἄλλα ἢ τὰ γενόμενα λέγοντα, νομοιοῦσί
 σε καὶ αὐτὸν καταδικάζειν σεαυτοῦ πάντα τὰ ἔσχατα
 παθεῖν, ἦν ἐγὼ τάληθῆ πύθωμαι. Ἄλλ' ἐρώτα, ἔφη, ὦ
 Κῦρε, ὅ,τι βούλει, ὡς τάληθῆ ἐροῦντος. τούτου ἕνεκα
 10 καὶ γενέσθω ὅ,τι βούλεται. Λέγε δὴ μοι, ἔφη, ἐπολέμη-
 σάς ποτε Ἀστυάγει τῷ τε τῆς ἐμῆς μητρὸς πατρὶ καὶ
 τοῖς ἄλλοις Μήδοις; Ἐγὼ, ἔφη. Κρατηθεὶς δ' ὑπ' αὐ-
 τοῦ συνωμολόγησας δασμὸν οἴσειν καὶ συστρατεύσεσθαι
 ὅποι ἐπαγγέλλοι καὶ ἐρύματα μὴ ἔξειν; Ἦν ταῦτα. Νῦν
 οὖν διὰ τί οὔτε τὸν δασμὸν ἀπῆγες οὔτε τὸ στράτευμα
 ἔπεμπες ἐτείχιζές τε τὰ ἐρύματα; Ἐλευθερίας ἐπεθύ-
 μουν· καλὸν γὰρ μοι ἐδόκει εἶναι καὶ αὐτὸν ἐλεύθερον
 11 εἶναι καὶ παισὶν ἐλευθερίαν καταλιπεῖν. Καὶ γὰρ ἐστίν,
 ἔφη ὁ Κῦρος, καλὸν μάχεσθαι, ὅπως μήποτε τις δοῦλος
 μέλλοι γενήσεσθαι· ἦν δὲ δὴ πολέμῳ κρατηθεὶς ἢ καὶ
 ἄλλον τινὰ τρόπον δουλωθεὶς ἐπιχειρῶν τις φαίνεται
 τοὺς δεσπότης ἀποστερεῖν ἑαυτοῦ, τοῦτον σὺ πρῶτος
 πότερον ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ καλὰ πράττοντα τιμᾶς
 ἢ ὡς ἀδικοῦντα, ἦν λάβης, κολάζεις; Κολάζω, ἔφη· οὐ
 12 γὰρ ἔαυς σὺ ψεύδεσθαι. Λέγε δὴ σαφῶς, ἔφη ὁ Κῦρος,
 καθ' ἐν ἑκαστον· ἦν ἄρχων τις τύχη σοι καὶ ἀμάρτη,
 πότερον ἔαυς ἄρχειν ἢ ἄλλον καθίστης ἀντ' αὐτοῦ;
 Ἄλλον καθίστημι. Τί δέ, ἦν χρήματα πολλὰ ἔχη, ἔαυς
 πλουτεῖν ἢ πένητα ποιεῖς; Ἀφαιροῦμαι, ἔφη, ἂν ἔχων
 τυγχάνῃ. Ἦν δὲ καὶ πρὸς πολεμίους γιγνώσκῃς αὐτὸν
 ἀφιστάμενον, τί ποιεῖς; Κατακαίνω, ἔφη· τί γὰρ δεῖ
 ἐλεγχθέντα ὅτι ψεύδομαι ἀποθανεῖν μᾶλλον ἢ τάληθῆ
 13 λέγοντα; ἔνθα δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτοῦ ὡς ἤκουσε ταῦτα,

περιεσπάσατο τὴν τιάραν καὶ τοὺς πέπλους κατε-
 ρήξατο, αἱ δὲ γυναῖκες ἀναβοήσασαι ἐδρύπτοντο, ὡς
 οἰχομένου τοῦ πατρὸς καὶ ἀπολωλότων πάντων σφῶν
 ἦδη. καὶ ὁ Κῦρος σιωπῆσαι κελεύσας εἶπεν, Εἶεν· τὰ
 μὲν δὴ σὰ δίκαια ταῦτα, ὦ Ἀρμένιε· ἡμῖν δὲ τί συμβου-
 λεύεις ἐκ τούτων ποιεῖν; ὁ μὲν δὴ Ἀρμένιος ἀπορῶν
 ἐσιώπα, πότερα συμβουλευοὶ τῷ Κύρῳ κατακαίνειν αὐτὸν
 ἢ τὰναντία διδάσκει ὧν αὐτὸς ἔφη ποιεῖν. ὁ δὲ παῖς ¹⁴
 αὐτοῦ Τιγράνης ἐπήρето τὸν Κῦρον, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ
 Κῦρε, ἐπεὶ ὁ πατὴρ ἀποροῦντι ἔοικεν, ἢ συμβουλεύσω
 περὶ αὐτοῦ ἃ οἶμαί σοι βέλτιστα εἶναι; καὶ ὁ Κῦρος,
 ἦσθημένος, ὅτε συνεθῆρα αὐτῷ ὁ Τιγράνης, σοφιστὴν
 τινὰ αὐτῷ συνόντα καὶ θαυμαζόμενον ὑπὸ τοῦ Τιγράνου,
 πάνν ἐπεθύμει αὐτοῦ ἀκοῦσαι, ὅτι ποτ' ἔροίη· καὶ προ-
 θύμως ἐκέλευσε λέγειν, ὅτι γινώσκει.

Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη ὁ Τιγράνης, εἰ μὲν ἀγαθαὶ τοῦ πα- ¹⁵
 τρὸς ἢ ὅσα βεβούλευται ἢ ὅσα πέπραχε, πάνν σοι συμ-
 βουλευώ τοῦτον μιμεῖσθαι· εἰ μέντοι σοι δοκεῖ πάντα
 ἡμαρτηκέναι, συμβουλευώ τοῦτον μὴ μιμεῖσθαι. Οὐκοῦν,
 ἔφη ὁ Κῦρος, τὰ δίκαια ποιῶν ἦκιστ' ἂν τὸν ἁμαρτάνοντα
 μιμοίμην. Ἔστιν, ἔφη, ταῦτα. Κολαστέον ἄρ' ἂν εἴη
 κατὰ γε τὸν σὸν λόγον τὸν πατέρα, εἶπερ τὸν ἀδικοῦντα
 δίκαιον κολάζειν. Πότερα δ' ἡγή, ὦ Κῦρε, ἄμεινον εἶναι
 σὺν τῷ σῷ ἀγαθῷ τὰς τιμωρίας ποιεῖσθαι ἢ σὺν τῇ σῇ
 ζημίᾳ; Ἐμαυτόν, ἔφη, οὕτω γ' ἂν τιμωροίμην. Ἄλλα ¹⁶
 μέντοι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μεγάλα γ' ἂν ζημιοῖο, εἰ τοὺς
 σεαυτοῦ κατακαίνεις, ὅποτε σοι πλείστου ἄξιοι εἶεν κε-
 κτῆσθαι. Πῶς δ' ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, τότε πλείστου ἄξιοι
 γίνοντο ἄνθρωποι, ὅποτε ἀδικοῦντες ἀλίσκωντο; Εἰ
 τότε, οἶμαι, σῶφρονες γίνοντο. δοκεῖ γάρ μοι, ὦ Κῦρε,
 οὕτως ἔχειν, ἄνευ μὲν σωφροσύνης οὐδ' ἄλλης ἀρετῆς
 οὐδὲν ὄφελος εἶναι· τί γὰρ ἂν, ἔφη, χρήσαιτ' ἂν τις ἰσχυρῷ
 ἢ ἀνδρείῳ μὴ σῶφρονι, τί δ' ἱππικῷ, τί δὲ πλουσίῳ, τί
 δὲ δυνάστη ἐν πόλει; σὺν δὲ σωφροσύνῃ καὶ φίλος πᾶς
 χρήσιμος καὶ θεράπων πᾶς ἀγαθός. Τοῦτ' οὖν, ἔφη, ¹⁷
 λέγεις, ὡς καὶ ὁ σὸς πατὴρ ἐν τῇδε τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξ
 ἄφρονος σῶφρων γεγένηται; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Πάθημα

- ἄρα τῆς ψυχῆς σὺ λέγεις εἶναι τὴν σωφροσύνην, ὡσπερ λύπην, οὐ μάθημα· οὐ γὰρ ἂν δήπου, εἶγε φρόνιμον δεῖ γενέσθαι τὸν μέλλοντα σώφρονα ἕσσεσθαι, παραχρηῖμα ἐξ
- 18 ἄφρονος σώφρων ἂν τις γένοιτο. Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐπω ἤσθου καὶ ἓνα ἄνδρα δι' ἀφροσύνην μὲν ἐπιχειροῦντα κρείττονι ἑαυτοῦ μάχεσθαι, ἐπειδὴν δὲ ἠττηθῆ, εὐθύς πεπαυμένον τῆς πρὸς τοῦτον ἀφροσύνης; πόλιν δ', ἔφη, οὐπω ἐόρακας ἀντιπαττομένην πρὸς πόλιν ἑτέραν, ἧς ἐπειδὴν ἠττηθῆ, παραχρηῖμα ταύτῃ ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι
- 19 πείθεσθαι ἐθέλει; Ποίαν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ σὺ τοῦ πατρὸς ἦτταν λέγων οὕτως ἰσχυρίζῃ σεσωφρονίσθαι αὐτόν; Ἦν νῆ Δί', ἔφη, σύνοιδεν ἑαυτῷ ἔλευθερίας μὲν ἐπιθυμήσας, δοῦλος δ' ὡς οὐδεπώποτε γενόμενος, ἃ δὲ ᾤήθη χρῆναι λαθεῖν ἢ φθάσαι ἀποβιάσασθαι, οὐδὲν τούτων ἱκανὸς γενόμενος διαπράξασθαι. σὲ δὲ οἶδεν, ἐπεὶ ἐβουλήθη ἐξαπατῆσαι αὐτόν, οὕτως ἐξαπατήσαντα, ὡσπερ ἂν τις τυφλοὺς καὶ κωφοὺς καὶ μὴδ' ὅτιοῦν φρονοῦντας ἐξαπατήσειεν· ἃ δὲ ᾤήθη λαθεῖν χρῆναι, οὕτω σὲ οἶδε λαθόντα, ὥστε ἃ ἐνόμιζεν ἑαυτῷ ἔχυρὰ χωρία ἀποκείσθαι, σὺ εἰρηκτὰς ταῦτα ἔλαθες προκατασκευάσας· τάχει δὲ τοσοῦτον περιεγέενον αὐτοῦ, ὥστε πρόσωθεν ἔφθασας ἔλθῶν σὺν πολλῷ στόλῳ, πρὶν τοῦτον τὴν παρ' ἑαυτῷ
- 20 δύναμιν ἀθροίσασθαι. Ἐπειτα δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἡ τοιαύτη ἦττα σωφρονίζειν ἱκανὴ εἶναι ἀνθρώπους, τὸ γινῶναι ἄλλους ἑαυτῶν βελτίονας ὄντας; Πολὺ μᾶλλον, ἔφη ὁ Τιγράνης, ἢ ὅταν μάχῃ τις ἠττηθῆ. ὁ μὲν γὰρ ἰσχύι κρατηθεὶς ἔστιν ὅτε ᾤήθη σωμασκήσας ἀναμαχεῖσθαι· καὶ πόλεις γε ἀλοῦσαι συμμάχους προσλαβοῦσαι οἴονται ἀναμαχέσασθαι ἂν· οὓς δ' ἂν βελτίους τινὲς ἑαυτῶν ἠγῆσονται, τούτοις πολλάκις καὶ ἄνευ ἀνάγκης
- 21 ἐθέλουσι πείθεσθαι. Σύ, ἔφη, ἔοικας οὐκ οἶεσθαι τοὺς ὑβριστὰς γιγνώσκειν τοὺς ἑαυτῶν σωφρονεστέρους οὐδὲ τοὺς κλέπτας τοὺς μὴ κλέπτοντας οὐδὲ τοὺς ψευδομένους τοὺς τάληθῆ λέγοντας οὐδὲ τοὺς ἀδικοῦντας τοὺς τὰ δίκαια ποιοῦντας· οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι καὶ νῦν ὁ σὸς πατήρ ἐψεύσατο καὶ οὐκέτ' ἡμπέδου τὰς πρὸς ἡμᾶς συνθήκας, εἰδώς, ὅτι ἡμεῖς οὐδ' ὅτιοῦν ὦν Ἀστυάγης·

συνέθετο παραβαίνομεν; Ἄλλ' οὐδ' ἐγὼ ταῦτα λέγω, ὡς ²²
 τὸ γνῶναι μόνον τοὺς βελτίονας σωφρονίζει ἄνευ τοῦ
 δίκην δίδοναι ὑπὸ τῶν βελτιόνων, ὡσπερ ὁ ἐμὸς πατήρ
 νῦν δίδωσιν. Ἄλλ', ἔφη ὁ Κῦρος, ὁ γε σὸς πατήρ πέπονθε
 μὲν οὐδ' ὀτιοῦν πω κακόν· φοβεῖται γε μέντοι εὖ οἶδ' ὅτι
 μὴ πάντα τὰ ἔσχατα πάθῃ. Οἶει οὖν τι, ἔφη ὁ Τιγράνης, ²³
 μᾶλλον καταδουλοῦσθαι ἀνθρώπους τοῦ ἰσχυροῦ φόβου;
 οὐκ οἶσθ', ὅτι οἱ μὲν τῷ ἰσχυροτάτῳ κολάσματος νομιζο-
 μένῳ σιδήρῳ παιόμενοι ὅμως ἐθέλουσι καὶ πάλιν μάχε-
 σθαι τοῖς αὐτοῖς; οὓς δ' ἂν σφόδρα φοβηθῶσιν ἀνθρω-
 ποι, τούτοις οὐδὲ παραμυθουμένοις ἔτι ἀντιβλέπειν
 δύνανται; Λέγεις σύ, ἔφη, ὡς ὁ φόβος τοῦ ἔργῳ κακοῦ-
 σθαι μᾶλλον κολάζει τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ σύ γε οἶσθα, ²⁴
 ὅτι ἀληθῆ λέγω· ἐπίστασαι γάρ, ὅτι οἱ μὲν φοβούμενοι,
 μὴ φύγῃσι πατρίδα, καὶ οἱ μέλλοντες μάχεσθαι δεδιότες,
 μὴ ἠττηθῶσιν, ἀθύμως διάγουσι, καὶ οἱ πλέοντες, μὴ
 ναυαγήσωσι, καὶ οἱ δουλείαν καὶ δεσμὸν φοβούμενοι, οὗτοι
 μὲν οὔτε σίτου οὔθ' ὕπνου δύνανται λαγχάνειν διὰ τὸν
 φόβον· οἱ δὲ ἤδη μὲν φυγάδες, ἤδη δ' ἠττημένοι, ἤδη δὲ
 δουλεύοντες ἔστιν ὅτε δύνανται μᾶλλον τῶν εὐδαιμόνων
 ἐσθίειν τε καὶ καθεύδειν. ἔτι δὲ φανερώτερον καὶ ἐν ²⁵
 τοῖσδε, οἷον φόρημα ὁ φόβος· ἔνιοι γὰρ φοβούμενοι, μὴ
 ληφθέντες ἀποθάνωσι, προαποθνήσκουσιν ὑπὸ τοῦ φό-
 βου, οἱ μὲν ριπτοῦντες ἑαυτούς, οἱ δ' ἀπαγχόμενοι, οἱ δ'
 ἀποσφαττόμενοι· οὕτω πάντων τῶν δεινῶν φόβος μάλιστα
 καταπλήττει τὰς ψυχάς. τὸν δ' ἐμὸν πατέρα, ἔφη, νῦν
 πῶς δοκεῖ διακεῖσθαι τὴν ψυχὴν, ὃς οὐ μόνον περὶ
 ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμοῦ καὶ περὶ γυναικὸς καὶ περὶ
 πάντων τῶν τέκνων [δουλείας] φοβεῖται; καὶ ὁ Κῦρος ²⁶
 εἶπεν, Ἄλλὰ νῦν μὲν ἔμοιγε οὐδὲν ἄπιστον τοῦτον οὕτως
 διακεῖσθαι· δοκεῖ μέντοι μοι τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς εἶναι
 εὐτυχοῦντα ἐξυβρίσαι καὶ πταίσαντα ταχὺ πτῆξαι καὶ
 ἀνεθέντα γε πάλιν αὖ μέγα φρονῆσαι καὶ πάλιν αὖ πράγ-
 ματα παρέχειν. Ἄλλὰ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχει μὲν ²⁷
 προφάσεις τὰ ἡμέτερα ἀμαρτήματα, ὥστ' ἀπιστεῖν ἡμῖν·
 ἔξεστι δέ σοι καὶ φρούρια ἐντειχίζειν καὶ τὰ ἔχυρά κατ-
 ἔχειν καὶ ἄλλο ὅ,τι ἂν βούλῃ πιστὸν λαμβάνειν. καὶ

μέντοι, ἔφη, ἡμᾶς μὲν ἕξεις οὐδέν τι τούτοις μέγα λυπου-
 μένους· μεμνησόμεθα γάρ, ὅτι ἡμεῖς αὐτῶν αἴτιοί ἐσμεν·
 εἰ δέ τιτι τῶν ἀναμαρτήτων παραδοὺς τὴν ἀρχὴν ἀπιστῶν
 αὐτοῖς φανεῖ, ὄρα, μὴ ἅμα τε εὖ ποιήσεις καὶ ἅμα οὐ
 φίλον νομιούσῃ σε· εἰ δ' αὖ φυλατιόμενος τὸ ἀπεχθάνε-
 σθαι μὴ ἐπιθήσεις αὐτοῖς ζυγὰ τοῦ μὴ ὑβρίσαι, ὄρα, μὴ
 ἐκείνους αὖ δεήσει σε σωφρονίζειν ἔτι μᾶλλον ἢ ἡμᾶς
 28 νῦν ἐδέησεν. Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, τοιοῦτοις
 μὲν ἔγωγε ὑπηρέταις, οὓς εἰδείην ἀνάγκη ὑπηρετοῦντας,
 ἀηδῶς ἂν μοι δοκῶ χρῆσθαι· οὓς δὲ γινώσκειν δοκοῖν
 ὅτι εὐνοία καὶ φιλία τῇ ἐμῇ τὸ δέον συλλαμβάνοιεν, τού-
 τους ἂν μοι δοκῶ καὶ ἀμαρτάνοντας ῥᾶον φέρειν ἢ τοὺς
 μισοῦντας μὲν, ἐκπλεω δὲ πάντα ἀνάγκη διαπονουμένους.
 καὶ ὁ Τιγράνης εἶπε πρὸς ταῦτα, Φιλίαν δὲ παρὰ τίνων
 ἂν ποτε λάβοις τосαύτην, ὅσῃν σοι παρ' ἡμῶν ἕξεστι
 κτήσασθαι νῦν; Παρ' ἐκείνων οἶμαι, ἔφη, παρὰ τῶν
 μηδέποτε πολεμίων γεγενημένων, εἰ ἐθέλοιμι εὐεργετεῖν
 29 αὐτούς, ὡσπερ σὺ νῦν με κελεύεις εὐεργετεῖν ὑμᾶς. Ἡ
 καὶ δύναιο ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐν τῷ παρόντι νῦν εὐρεῖν ὅτι
 ἂν χάρισαι ὅσαπερ τῷ ἐμῷ πατρί; αὐτίκα, ἔφη, ἦν τινα
 ἕξ ζῆν τῶν σε μηδὲν ἠδικηκότων, τίνα σοι τούτου χάριν
 οἶε αὐτὸν εἶσεσθαι; τί δ', ἦν αὐτοῦ τέκνα καὶ γυναῖκα
 μὴ ἀφαιρῆ, τίς σε τούτου ἕνεκα φιλήσει μᾶλλον ἢ ὁ
 νομίζων προσήκειν αὐτῷ ἀφαιρεθῆναι; τὴν δ' Ἀρμε-
 νίων βασιλείαν εἰ μὴ ἕξει, οἶσθά τινα, ἔφη, νῦν λυπού-
 μενον μᾶλλον ἢ ἡμᾶς; οὐκοῦν καὶ τοῦτ', ἔφη, δῆλον,
 ὅτι ὁ μάλιστα λυπούμενος, εἰ μὴ βασιλεύσει, οὗτος καὶ
 30 λαβῶν τὴν ἀρχὴν μεγίστην ἂν σοι χάριν εἰδείη. εἰ δέ
 τί σοι, ἔφη, μέλει καὶ τοῦ ὡς ἥμιστα τεταραγμένα τάδε
 καταλιπεῖν, ὅταν ἀπίης, σκόπει, ἔφη, πότερον ἂν οἶε
 ἠρεμεστέρως ἔχειν τὰ ἐνθάδε καινῆς ἀρχομένης ἀρχῆς
 ἢ τῆς εἰωθυίας καταμενούσης· εἰ δέ τί σοι μέλει καὶ
 τοῦ ὡς πλείστην στρατιὰν ἐξάγειν, τίν' ἂν οἶε μᾶλλον
 ἐξετάσαι ταύτην ὀρθῶς τοῦ πολλάκις αὐτῇ κεχημένου;
 εἰ δὲ καὶ χρημάτων δεήσει, τίνα ἂν ταῦτα νομίζεις κρεῖτ-
 τον ἐκπορίσαι τοῦ καὶ εἰδότος καὶ ἔχοντος πάντα τὰ
 ὄντα; ὦγαθέ, ἔφη, Κῦρε, φύλαξαι, μὴ ἡμᾶς ἀποβαλὼν

σαντὸν ζημιώσης πλείω ἢ ὁ πατήρ ἐδυνήθη σε βλάψαι.
ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεγεν.

Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούων ὑπερήθετο, ὅτι ἐνόμιζε περαινέ- 31
σθαι πάντα αὐτῷ, ὅσαπερ ὑπέσχετο τῷ Κυαζάρῃ πράξειν.
ἐμέμνητο γὰρ εἰπών, ὅτι καὶ φίλον οἶοιτο μᾶλλον ἢ πρό-
σθεν ποιήσειν. καὶ ἐκ τούτου δὴ τὸν Ἀρμένιον ἐρωτᾷ,
Ἦν δὲ δὴ ταῦτα πείθωμαι ὑμῖν, λέγε μοι, ἔφη, σύ, ὦ
Ἀρμένιε, πόσῃ μὲν στρατιάν μοι συμπέμψεις, πόσα δὲ
χρήματα συμβαλεῖ εἰς τὸν πόλεμον; πρὸς ταῦτα δὴ λέγει 32
ὁ Ἀρμένιος, Οὐδὲν ἔχω, ὦ Κῦρε, ἔφη, ἀπλούστερον εἰπεῖν
οὐδὲ δικαιότερον ἢ δεῖξαι μὲν ἐμὲ πᾶσαν τὴν οὖσαν δύνα-
μιν, σὲ δὲ ἰδόντα ὅσῃ μὲν ἂν σοι δοκῇ στρατιάν ἄγειν,
τὴν δὲ καταλιπεῖν τῆς χώρας φυλακὴν. ὡς δ' αὐτως περὶ
χρημάτων δηλῶσαι μὲν ἐμὲ δίκαιόν σοι πάντα τὰ ὄντα,
σὲ δὲ τούτων αὐτὸν γνόντα ὁπόσα ἂν βούλῃ φέρεσθαι
καὶ ὁπόσα ἂν βούλῃ καταλιπεῖν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἴδι 33
δὴ λέξον μοι, πόσῃ σοι δύναμις ἐστὶ, λέξον δὲ καί, πόσα
χρήματα. ἔνταῦθα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Ἰππεῖς μὲν τοί-
νων εἰσὶν Ἀρμενίων εἰς ὀκτακισχιλίους, πεζοὶ δὲ εἰς τέτ-
ταρας μυριάδας· χρήματα δ', ἔφη, σὺν τοῖς θησαυροῖς
οἷς ὁ πατήρ κατέλιπεν ἐστὶν εἰς ἀργύριον λογισθέντα
τάλαντα πλείω τῶν τρισχιλίων. καὶ ὁ Κῦρος οὐκ ἐμέλ- 34
λησεν, ἀλλ' εἶπε, Τῆς μὲν τοίνυν στρατιᾶς, ἐπεὶ σοι, ἔφη,
οἱ ὄμοροι Χαλδαῖοι πολεμοῦσι, τοὺς ἡμίσεις μοι σύμ-
πεμπε· τῶν δὲ χρημάτων ἀντὶ μὲν τῶν πεντήκοντα τα-
λάντων, ὧν ἔφερες δασμόν, διπλάσια Κυαζάρῃ ἀπόδος,
ὅτι ἔλιπες τὴν φορὰν· ἐμοὶ δ', ἔφη, ἄλλα ἕκατὸν δάνει-
σον· ἐγὼ δὲ σοι ὑπισχνουμαι, ἣν ὁ θεὸς εὖ διδῶ, ἂνθ'
ᾧν ἂν ἐμοὶ δανείσῃς ἄλλα πλείονος ἄξια εὐεργετήσῃν ἢ
τὰ χρήματα ἀπαριθμήσῃν, ἣν δύνωμαι· ἣν δὲ μὴ δύνωμαι,
ἀδύνατος ἂν φανοίμην, οἶμαι, ἀδίκος δ' οὐκ ἂν δικαίως
κραιοίμην. καὶ ὁ Ἀρμένιος, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ 35
Κῦρε, μὴ οὕτω λέγε· εἰ δὲ μὴ, οὐ θαρροῦντά με ἔξεις·
ἀλλὰ νόμιζε, ἔφη, ἃ ἂν καταλίπῃς μηδὲν ἦττον σὰ εἶναι
ᾧν ἂν ἔχων ἀπίης. Εἶεν, ἔφη ὁ Κῦρος· ὥστε δὲ τὴν
γυναῖκα ἀπολαβεῖν, ἔφη, πόσα ἂν μοι χρήματα δοίης;
Ὅποσα ἂν δυναίμην, ἔφη. Τί δέ, ὥστε τοὺς παῖδας;

Καὶ τούτων, ἔφη, ὅποσα ἂν δυναίμην. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ
 36 Κῦρος, ταῦτα μὲν ἤδη διπλάσια τῶν ὄντων. σὺ δέ, ἔφη,
 ὦ Τιγράνη, λέξον μοι, πόσου ἂν πρῖαισι ὥστε τὴν γυναῖκα
 ἀπολαβεῖν. ὁ δὲ ἐτύγχανε νεόγαμος ὢν καὶ ὑπερφιλῶν
 τὴν γυναῖκα. Ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, κἄν τῆς ψυχῆς
 37 πρῖαίμην ὥστε μήποτε λατρεῦσαι ταύτην. Σὺ μὲν τοίνυν,
 ἔφη, ἀπάγου τὴν σὴν· οὐδὲ γὰρ εἰληφθαι ἔγωγε αἰχμάλ-
 λωτον ταύτην νομίζω σοῦ γε μηπώποτε φυγόντος ἡμᾶς.
 καὶ σὺ δέ, ὦ Ἀρμένιε, ἀπάγου τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς
 παῖδας μηδὲν αὐτῶν καταθείς, ἵν' εἰδῶσιν, ὅτι ἐλεύθεροι
 πρὸς σὲ ἀπέρχονται. καὶ νῦν, ἔφη, δειπνεῖτε παρ' ἡμῖν·
 δειπνήσαντες δὲ ἀπελαύνετε ὅποι ὑμῖν θυμός. οὕτω δὲ
 κατέμειναν.

38 Διασκηνοῦντων δὲ μετὰ δεῖπνον ἐπύρητο ὁ Κῦρος,
 Εἰπέ μοι, ὦ Τιγράνη, ποῦ δὴ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀνὴρ, ὃς
 συνεθήρα ἡμῖν καὶ σὺ μοι μάλα ἐδόκεις θαυμάζειν αὐ-
 τόν. Οὐ γὰρ, ἔφη, ἀπέκτεινεν αὐτὸν οὕτωσιν ὁ ἐμὸς
 πατήρ; Τί λαβὼν ἀδικοῦντα; Διαφθείρειν αὐτὸν ἔφη
 ἐμέ. καίτοι γ', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτω καλὸς καγαθὸς ἐκεῖνος
 ἦν, ὡς καὶ ὅτε ἀποθνήσκων ἐμελλε, προσκαλέσας με εἶπε,
 Μήτι σὺ, ἔφη, ὦ Τιγράνη, ὅτι ἀποκτείνει με, χαλεπανθῆς
 τῷ πατρί· οὐ γὰρ κακονοία τινὶ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἀγνοία·
 39 ὅποσα δὲ ἀγνοία ἀνθρώποι ἐξαμαρτάνουσι, πάντ' ἀκού-
 σια ταῦτα ἐγὼ νομίζω. ὁ μὲν δὲ Κῦρος ἐπὶ τούτοις εἶπε,
 Φεῦ τοῦ ἀνδρός. ὁ δὲ Ἀρμένιος ἔλεξεν, Οὔτοι, ἔφη, ὦ
 Κῦρε, οὐδ' οἱ ταῖς ἑαυτῶν γυναῖξι λαμβάνοντες συνόντας
 ἄλλοτρίους ἀνδρας οὐ τοῦτο αἰτιώμενοι αὐτοὺς κατακαί-
 νουσιν, ὡς ἀφρονεστέρας ποιοῦντας τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ
 νομίζοντες ἀφαιρεῖσθαι αὐτοὺς τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν,
 διὰ τοῦτο ὡς πολεμίοις αὐτοῖς χρωῖνται. καὶ ἐγὼ ἐκείνῳ
 ἐφθόγγον, ὅτι μοι ἐδόκει τοῦτον ποιεῖν αὐτὸν μᾶλλον
 40 θαυμάζειν ἢ ἐμέ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς
 θεούς, ὦ Ἀρμένιε, ἀνθρώπινά μοι δοκεῖς ἀμαρτεῖν· καὶ
 σὺ, ὦ Τιγράνη, συγγίγνωσκε τῷ πατρί. τότε μὲν δὲ
 τοιαῦτα διαλεχθέντες καὶ φιλοφρονηθέντες, ὡσπερ εἰκὸς
 ἐκ συναλλαγῆς, ἀναβάντες ἐπὶ τὰς ἀρμαμάξας σὺν ταῖς
 γυναῖξιν ἀπὸ λανθόντων εὐφραίνόμενοι.

Ἐπεὶ δ' ἤλθον οἴκαδε, ἔλεγον τοῦ Κύρου ὁ μὲν τις τὴν 41
σοφίαν, ὁ δὲ τὴν καρτερίαν, ὁ δὲ τὴν πραότητα, ὁ δὲ τις
καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. ἔνθα δὴ ὁ Τιγράνης
ἐπῆρετο τὴν γυναῖκα, Ἦ καὶ σοί, ἔφη, ὦ Ἀρμενία, καλὸς
ἐδόκει ὁ Κῦρος εἶναι; Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐκείνον
ἐθεώμην. Ἀλλὰ τίνα μὴν; ἔφη ὁ Τιγράνης. Τὸν εἰπόντα
νῆ Δία, ὡς τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἂν πρίαιτο ὥστε μὴ με
δουλεύειν. τότε μὲν δὴ, ὥσπερ εἰκὸς ἐκ τοιούτων, ἀνε-
παύοντο σὺν ἀλλήλοις.

Τῇ δ' ὑστεραία ὁ Ἀρμένιος Κῦρω μὲν καὶ τῇ στρατιᾷ 42
ἀπάσῃ ξένια ἔπεμπε, προεῖπε δὲ τοῖς ἑαυτοῦ, οὓς δεήσοι
στρατεύεσθαι, εἰς τρίτην ἡμέραν παραῖναι· τὰ δὲ χρήματα
ὧν εἶπεν ὁ Κῦρος διπλάσια ἀπηρίθμησεν. ὁ δὲ Κῦρος
ὅσα εἶπε λαβὼν τᾶλλα ἀπέπεμψεν· ἤρετο δέ, πότερος
ἔσται ὁ τὸ στράτευμα ἄγων, ὁ παῖς ἢ αὐτός. εἰπέτην
δὲ ἅμα ὁ μὲν πατὴρ οὕτως, Ὅποτερον ἂν σὺ κελεύης, ὁ
δὲ παῖς οὕτως, Ἐγὼ μὲν οὐκ ἀπολείψομαι σου, ὦ Κῦρε,
οὐδ' ἂν σκευοφόρον ἐμὲ δεῆ σοι συνακολουθεῖν. καὶ ὁ 43
Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπε, Καὶ ἐπὶ πόσω ἂν, ἔφη, ἐθέλοις
τὴν γυναῖκά σου ἀκοῦσαι, ὅτι σκευοφορεῖς; Ἀλλ' οὐδέν,
ἔφη, ἀκούειν δεήσει αὐτήν· ἄξω γάρ, ὥστε ὄραν ἐξέσται
ὅ,τι ἂν ἐγὼ πράττω. Ὡρα ἂν, ἔφη, συσκευάζεσθαι ὑμῖν
εἶη. Νόμιζε δ', ἔφη, συσκευασμένους παρεσεσθαι ὅ,τι
ἂν ὁ πατὴρ δῶ. τότε μὲν δὴ ξενισθέντες οἱ στρατιῶται
ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραία ἀναλαβὼν ὁ Κῦρος τὸν Τιγράνην καὶ 2
τῶν Μήδων ἱππέων τοὺς κρατίστους καὶ τῶν ἑαυτοῦ φί-
λων ὀπόσους καιρὸς ἐδόκει εἶναι, περιελαύνων τὴν χώραν
κατεθεῖατο σκοπῶν, ποῦ τειχίσειε. καὶ ἐπ' ἄκρον τι
ἐλθὼν ἐπηρώτα τὸν Τιγράνην, ποῖα εἶη τῶν ὀρέων, ὀπό-
θεν οἱ Χαλδαῖοι καταθέοντες ληίζονται. καὶ ὁ Τιγράνης
ἐδεικνυεν. ὁ δὲ πάλιν ἤρετο, Νῦν δὲ ταῦτα τὰ ὄρη ἔρημά
ἔστιν; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, ἀλλ' αἰεὶ σκοποὶ εἰσὶν ἐκείνων, οἱ
σημαίνουσι τοῖς ἄλλοις ὅ,τι ἂν ὀρῶσι. Τί οὖν, ἔφη,
ποιοῦσιν, ἐπὴν αἰσθωνται; Βοηθοῦσιν, ἔφη, ἐπὶ τὰ ἄκρα,
ὡς ἂν ἕκαστος δύνηται. ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἠκηκόει· 2
σκοπῶν δὲ κατενόει πολλὴν τῆς χώρας τοῖς Ἀρμενίοις

ἔρημον καὶ ἀργὸν οὖσαν διὰ τὸν πόλεμον. καὶ τότε μὲν ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον καὶ δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραία αὐτός τε ὁ Τιγράνης παρῆν 3 συνσκευασμένος καὶ ἵππεις εἰς τοὺς τετρακισχιλίους συνελέγοντο αὐτῷ καὶ τοξόται εἰς τοὺς μυρίους καὶ πελτασταὶ ἄλλοι τοσοῦτοι. ὁ δὲ Κῦρος ἐν ᾧ συνελέγοντο ἐθύετο· ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερά ἦν αὐτῷ, συνεκάλεσε τοὺς 4 τε τῶν Περσῶν ἡγεμόνας καὶ τοὺς τῶν Μήδων. ἐπεὶ δ' ὁμοῦ ἦσαν, ἔλεξε τοιάδε·

Ἄνδρες φίλοι, ἔστι μὲν τὰ ὄρη ταῦτα ἃ ὀρῶμεν Χαλδαίων· εἰ δὲ ταῦτα καταλάβοιμεν καὶ ἐπ' ἄκρον γένοιτο ἡμέτερον φρούριον, σωφρονεῖν ἀνάγκη ἂν εἴη πρὸς ἡμᾶς ἀμφοτέροις, τοῖς τε Ἀρμενίοις καὶ τοῖς Χαλδαίοις. τὰ μὲν οὖν ἱερά καλὰ ἡμῖν· ἀνθρωπίνῃ δὲ προθυμίᾳ εἰς τὸ πραχθῆναι ταῦτα οὐδὲν οὕτω μέγα σύμμαχον ἂν γένοιτο ὡς τάχος. ἦν γὰρ φθάσωμεν πρὶν τοὺς πολεμίους συλλεγῆναι ἀναβάντες, ἢ παντάπασιν ἀμαχεὶ λάβοιμεν ἂν τὸ ἄκρον ἢ ὀλίγοις τε καὶ ἀσθενέσι χρῆσαιμεθ' ἂν πολεμίοις. 5 τῶν οὖν πόνων οὐδεὶς ῥᾶων οὐδ' ἀκινδυνότερος, ἔφη, ἔστι τοῦ νῦν καρτερεῖσθαι σπεύδοντας. ἴτε οὖν ἐπὶ τὰ ὄπλα. καὶ ὑμεῖς μὲν, ὧ Μῆδοι, ἐν ἀριστερᾷ ἡμῶν πορεύεσθε· ὑμεῖς δέ, ὧ Ἀρμένιοι, οἱ μὲν ἡμίσεις ἐν δεξιᾷ, οἱ δ' ἡμίσεις ἔμπροσθεν ἡμῶν ἡγεῖσθε· ὑμεῖς δ', ὧ ἵππεις, ὀπισθεν ἔπεσθε παρακελευόμενοι καὶ ὠθοῦντες 6 ἄνω ἡμᾶς, ἦν δὲ τις μαλακύνηται, μὴ ἐπιτρέπετε. ταῦτ' εἰπὼν ὁ Κῦρος ἡγεῖτο ὀρθίους ποιησάμενος τοὺς λόχους. οἱ δὲ Χαλδαῖοι ὡς ἔγνωσαν τὴν ὀρμὴν ἄνω οὖσαν, εὐθύς ἐσήμαινόν τε τοῖς ἑαυτῶν καὶ συνεβόων ἀλλήλους καὶ ἠθροίζοντο. ὁ δὲ Κῦρος παρηγγύα, Ἄνδρες Πέρσαι, ἡμῖν σημαίνουσι σπεύδειν. ἦν γὰρ φθάσωμεν ἄνω γενόμενοι, οὐδὲν τὰ τῶν πολεμίων δυνήσεται.

7 Εἶχον δ' οἱ Χαλδαῖοι γέγρα τε καὶ παλτὰ δύο· καὶ πολεμικώτατοι δὲ λέγονται οὗτοι τῶν περὶ ἐκείνην τὴν χώραν εἶναι· καὶ μισθοῦ στρατεύονται, ὅποταν τις αὐτῶν δέηται, διὰ τὸ πολεμικοὶ τε καὶ πένητες εἶναι· καὶ γὰρ ἡ χώρα αὐτοῖς ὀρεινὴ τέ ἐστι καὶ ὀλίγη ἢ τὰ χρήματα 8 ἔχουσα. ὡς δὲ μᾶλλον ἐπλησίαζον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον

τῶν ἄκρων, ὁ Τιγράνης σὺν τῷ Κύρῳ πορευόμενος εἶπεν, ὁ Κῦρε, ἄρ' οἶσθ', ἔφη, ὅτι αὐτοὺς ἡμᾶς αὐτίκα μάλα δεήσει μάχεσθαι; ὡς οἱ γε Ἀρμένιοι οὐ μὴ δέξονται τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος εἰπὼν, ὅτι εἰδείη τοῦτο, εὐθὺς παρηγγύησε τοῖς Πέρσαις παρασκευάζεσθαι, ὡς αὐτίκα δεῆσον διώκειν, ἐπειδὴν ὑπαγάγωσι τοὺς πολεμίους ὑποφύγοντες οἱ Ἀρμένιοι, ὥστ' ἐγγὺς ἡμῖν γενέσθαι. οὕτω ἢ δὴ ἡγοῦντο μὲν οἱ Ἀρμένιοι· τῶν δὲ Χαλδαίων οἱ παρόντες, ὡς ἐπλησίαζον οἱ Ἀρμένιοι, ἀλαλάζαντες ἔθρον, ὥσπερ εἰώθεσαν, εἰς αὐτούς· οἱ δὲ Ἀρμένιοι, ὥσπερ εἰώθεσαν, οὐκ ἐδέχοντο. ὡς δὲ διώκοντες οἱ Χαλδαῖοι εἶδον ἐναντίους μαχαιοφόρους ἰεμένους ἄνω, οἱ μὲν τινες αὐτοῖς πελάσαντες ταχὺ ἀπέθνησκον, οἱ δ' ἔφρευγον, οἱ δὲ τινες καὶ ἐάλωσαν αὐτῶν. ταχὺ δὲ εἶχετο τὰ ἄκρα. ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα εἶχον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον, καθεώρων τε τῶν Χαλδαίων τὰς οἰκῆσεις καὶ ἦσθάνοντο φεύγοντας αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐγγὺς οἰκῆσεων. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς πάντες οἱ στρατιῶται ὁμοῦ ἐγένοντο, ἀριστοποιεῖσθαι παρήγγειλεν. ἐπεὶ δὲ ἠριστήκεσαν, καταμαθὼν ἔνθα αἱ σκοπαὶ ἦσαν τῶν Χαλδαίων ἐρυμνόν τε ὄν καὶ ἔνυδρον, εὐθὺς εἰτείχιζε φρούριον· καὶ τὸν Τιγράνην ἐκέλευε πέμπειν ἐπὶ τὸν πατέρα καὶ κελεύειν παραγενέσθαι ἔχοντα ὀπόσοι εἶεν τέκτονές τε καὶ λιθοτόμοι. ἐπὶ μὲν δὴ τὸν Ἀρμένιον ᾤχετο ἄγγελος· ὁ δὲ Κῦρος τοῖς παροῦσιν εἰτείχιζεν.

Ἐν δὲ τούτῳ προσάγουσι τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμαλώτους δεδεμένους, τοὺς δὲ τινὰς καὶ τετρωμένους. ὡς δὲ εἶδεν, εὐθὺς λύειν μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδεμένους, τοὺς δὲ τετρωμένους ἰατροὺς καλέσας θεραπεύειν ἐκέλευσεν· ἔπειτα δὲ ἔλεξε τοῖς Χαλδαίοις, ὅτι ἦκοι οὔτε ἀπολέσαι ἐπιθυμῶν ἐκείνους οὔτε πολεμεῖν δεόμενος, ἀλλ' εἰρήνην βουλόμενος ποιῆσαι Ἀρμενίοις καὶ Χαλδαίοις. Πρὶν μὲν οὖν ἔχεσθαι τὰ ἄκρα οἶδ' ὅτι οὐκ ἐδεῖσθε εἰρήνης· τὰ μὲν γὰρ ὑμέτερα ἀσφαλῶς εἶχε, τὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἦγετε καὶ ἐφέρετε· νῦν δὲ ὁρᾶτε δὴ, ἐν οἷῳ ἐστέ. ἐγὼ οὖν ἀφίημι ὑμᾶς οἴκαδε τοὺς εἰλημμένους καὶ δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις Χαλδαίοις βουλευσασθαι, εἴτε βούλεσθε πολεμεῖν ἡμῖν εἴτε φίλοι εἶναι. καὶ ἦν μὲν πόλεμον αἰρησθε,

μηκέτι ἦκετε δεῦρο ἄνευ ὄπλων, εἰ σωφρονεῖτε· ἦν δὲ εἰρήνης δοκῆτε δεῖσθαι, ἄνευ ὄπλων ἦκετε· ὡς δὲ καλῶς
 14 ἔξει τὰ ὑμέτερα, ἦν φίλοι γένησθε, ἐμοὶ μελήσει. ἀκούσαντες δὲ οἱ Χαλδαῖοι ταῦτα πολλὰ μὲν ἐπαινέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι ὦχοντο οἴκαδε.

Ὁ δὲ Ἀρμένιος ὡς ἦκουσε τὴν τε κλῆσιν τοῦ Κύρου καὶ τὴν προᾶξιν, λαβὼν τοὺς τέκτονας καὶ ἄλλα, ὅσων ᾤετο
 15 δεῖν, ἦκε πρὸς τὸν Κύρον ὡς ἐδύνατο τάχιστα. ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν Κύρον, ἔλεξεν, ὦ Κύρε, ὡς ὀλίγα δυνάμενοι προορᾶν ἄνθρωποι περὶ τοῦ μέλλοντος πολλὰ ἐπιχειροῦμεν πράττειν. νῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ ἐλευθερίαν μὲν μηχανᾶσθαι ἐπιχειρήσας δοῦλος ὡς οὐδεπώποτε ἐγενόμην· ἐπεὶ δ' ἐάλωμεν, σαφῶς ἀπολωλέναι νομίσαντες· νῦν ἀναφαινόμεθα σεσωσμένοι ὡς οὐδεπώποτε. οἱ γὰρ οὐδεπώποτε ἐπαύοντο πολλὰ κακὰ ἡμᾶς ποιοῦντες, νῦν
 16 ὁρῶ τούτους ἔχοντας ὡσπερ ἐγὼ εὐχόμην. καὶ τοῦτο ἐπίστω, ἔφη, ὦ Κύρε, ὅτι ἐγώ, ὥστε ἀπελάσαι Χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἄκρων, πολλαπλάσια ἂν ἔδωκα χρήματα ὢν σὺ νῦν ἔχεις παρ' ἐμοῦ· καὶ ἂ ὑπισχνοῦ ποιήσειν ἀγαθὰ ἡμᾶς, ὅτ' ἐλάβαντες τὰ χρήματα, ἀποτετέλεσται σοι ἤδη, ὥστε καὶ προσοφείλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπεφνήναμεν, ἅς ἡμεῖς γε, εἰ μὴ κακοὶ ἐσμεν, αἰσχυροῖμεθ' ἂν σοι μὴ ἀποδιδόντες. ὁ μὲν Ἀρμένιος τοσαῦτ' ἔλεξεν.

Οἱ δὲ Χαλδαῖοι ἦκον δεόμενοι τοῦ Κύρου εἰρήνην σφίσι ποιῆσαι. καὶ ὁ Κύρος ἐπήρετο αὐτούς, Ἄλλο τι, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἢ τούτου ἕνεκα εἰρήνης νῦν ἐπιθυμεῖτε, ὅτι νομίζετε ἀσφαλέστερον ἂν δύνασθαι ζῆν εἰρήνης γενομένης ἢ πολεμοῦντες, ἐπειδὴ ἡμεῖς τάδ' ἔχομεν; ἔφασαν
 18 οἱ Χαλδαῖοι. καὶ ὃς Τί δ', ἔφη, εἰ καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ προσγένεοιτο διὰ τὴν εἰρήνην; Ἔτι ἂν, ἔφασαν, μᾶλλον εὐφραينوίμεθα. Ἄλλο τι οὖν, ἔφη, ἢ διὰ τὸ γῆς σπανίζειν ἀγαθῆς νῦν πένητες νομίζετ' εἶναι; συνέφασαν καὶ τοῦτο. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κύρος, βούλοισθ' ἂν ἀποτελοῦντες ὅσαπερ οἱ ἄλλοι Ἀρμένιοι ἐξεῖναι ὑμῖν τῆς Ἀρμενίας γῆς ἐργάζεσθαι ὀπόσῃν ἂν θέλῃτε; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, εἰ
 19 πιστεύοιμεν μὴ ἀδικήσεσθαι. Τί δέ, σύ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε,

βούλοιο ἂν σοι τὴν νῦν ἀργὸν οὔσαν χώραν ἐνεργὸν γενέσθαι, εἰ μέλλοιεν τὰ νομιζόμενα παρὰ σοὶ ἀποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι; ἔφη ὁ Ἀρμένιος πολλοῦ ἂν τοῦτο πρίασθαι· πολὺ γὰρ ἂν αὐξάνεσθαι τὴν πρόσοδον. Τί δ', ὑμεῖς, 20 ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἐπεὶ ὄρη ἀγαθὰ ἔχετε, ἐθέλουτ' ἂν ἔαν νέμειν ταῦτα τοὺς Ἀρμενίους, εἰ ὑμῖν μέλλοιεν οἱ νέμοντες τὰ δίκαια ἀποτελεῖν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι· πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελεῖσθαι οὐδὲν ποιοῦντες. Σὺ δέ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἐθέλοις ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, εἰ μέλλοις μικρὰ ὠφελῶν Χαλδαίους πολὺ πλείω ὠφελήσεσθαι; Καὶ σφόδρα ἂν, ἔφη, εἴπερ οἰοίμην ἀσφαλῶς νέμειν. Οὐκοῦν, ἔφη, ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε, εἰ τὰ ἄκρα ἔχοιτε σύμμαχα; ἔφη ὁ Ἀρμένιος. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφασαν οἱ Χαλ- 21 δαῖοι, οὐκ ἂν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ἐργαζοίμεθα μὴ ὅτι τὴν τούτων, ἀλλ' οὐδ' ἂν τὴν ἡμετέραν, εἰ οὔτοι τὰ ἄκρα ἔχοιεν. Εἰ δ' ὑμῖν αὖ, ἔφη, τὰ ἄκρα σύμμαχα εἶεν; Οὕτως ἂν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀρμένιος, οὐκ ἂν ἡμῖν αὖ καλῶς ἔχοι, εἰ οὔτοι παραλήψονται πάλιν τὰ ἄκρα ἄλλως τε καὶ τετειχισμένα. καὶ ὁ Κύρος εἶπεν, 22 Οὕτωςι τοίνυν, ἔφη, ἐγὼ ποιήσω· οὐδετέροις ὑμῶν τὰ ἄκρα παραδώσω, ἀλλ' ἡμεῖς φυλάξομεν αὐτά· κἂν ἀδικῶσιν ὑμῶν ὀπότεροι, σὺν τοῖς ἀδικουμένοις ἡμεῖς ἐσόμεθα.

Ὡς δ' ἤκουσαν ἀμφοτέρωθεν ταῦτα, ἐπήνεσαν καὶ ἔλεγον, 23 ὅτι οὕτως ἂν μόνως ἢ εἰρήνῃ βεβαία γένοιτο. καὶ ἐπὶ τούτοις ἔλαβον καὶ ἔδωσαν πάντες τὰ πιστά, καὶ ἐλευθέρους μὲν ἀμφοτέρους ἀπ' ἀλλήλων εἶναι συνετίθεντο, ἐπιγαμίας δ' εἶναι καὶ ἐπεργασίας καὶ ἐπινομίας, καὶ ἐπιμαχίαν κοινήν, εἴ τις ἀδικοίῃ ὀπότερους. οὕτω μὲν 24 οὖν τότε διεπράχθη· καὶ νῦν δὲ ἔτι οὕτω διαμένουσιν αἱ τότε γινόμεναι συνθήκαι Χαλδαίοις καὶ τῷ τὴν Ἀρμενίαν ἔχοντι. ἐπεὶ δὲ αἱ συνθήκαι γεγένηντο, εὐθὺς συνετείχιζόν τε ἀμφοτέρωθεν προθύμως ὡς κοινὸν φρούριον καὶ τὰπιτήδεια συνεισηγον. ἐπεὶ δὲ ἐσπέρα προσήει, συν- 25 δείπνους ἔλαβεν ἀμφοτέρους πρὸς ἑαυτὸν ὡς φίλους ἤδη. συσκηνοῦντων δ' εἶπέ τις τῶν Χαλδαίων, ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις σφῶν πᾶσι ταῦτ' εὐκτὰ εἶη· εἰσὶ δὲ τινες τῶν Χαλδαίων, οἱ ληιζόμενοι ζῶσι καὶ οὐτ' ἐπίστανται ἐργά-

- ζεσθαι οὐτ' ἂν δύναιτο, εἰθισμένοι ἀπὸ πολέμου βιο-
 τεύειν· ἀεὶ γὰρ ἐληίζοντο ἢ ἐμισθοφόρον, πολλάκις μὲν
 παρὰ τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ, καὶ γὰρ, ἔφασαν, πολύχρυσος
 26 ἀνὴρ, πολλάκις δὲ καὶ παρ' Ἀστυάγει. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη,
 Τί οὖν οὐ καὶ νῦν παρ' ἐμοὶ μισθοφοροῦσιν; ἐγὼ γὰρ
 δώσω ὅσον τις καὶ ἄλλος πλεῖστον δήποτε ἔδωκε. συνέ-
 φασαν, καὶ πολλοὺς γε ἔσεσθαι ἔλεγον τοὺς ἐθελήσοντας.
- 27 Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω συνωμολογεῖτο. ὁ δὲ Κῦρος
 ὡς ἤκουσεν, ὅτι πολλάκις πρὸς τὸν Ἰνδὸν οἱ Χαλδαῖοι
 ἐπορεύοντο, ἀναμνησθεῖς, ὅτι ἦλθον παρ' αὐτοῦ κατα-
 σκεψόμενοι εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν πράγματα καὶ ὥχοντο
 πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως αὖ καὶ τὰ ἐκείνων κατίδω-
 σιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὸν Ἰνδὸν τὰ ἑαυτῷ πεπραγμένα.
- 28 ἤρξατο οὖν λόγου τοιοῦδε· ὦ Ἀρμένιε, ἔφη, καὶ ὑμεῖς, ὦ
 Χαλδαῖοι, εἶπατέ μοι, εἴ τίνα ἐγὼ νῦν τῶν ἐμῶν ἀπο-
 στέλλοιμι πρὸς τὸν Ἰνδόν, συμπέμψαιτ' ἂν μοι τῶν
 ὑμετέρων οἵτινες αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἡγοῖντο ἂν καὶ συμπράτ-
 τοιεν, ὥστε γενέσθαι ἡμῖν παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ ἢ ἐγὼ βούλο-
 μαί; ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν προσγενέσθαι ἔτι ἂν βουλοίμην
 ἡμῖν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθόνως διδόναι· οἷς ἂν δέη
 καὶ τιμᾶν καὶ δωρεῖσθαι τῶν συστρατευομένων τοὺς
 ἀξιόους· τούτων δὲ ἕνεκα βούλομαι ὡς ἀφθονώτατα χρή-
 ματα ἔχειν, δεῖσθαι τούτων νομίζων. τῶν δὲ ὑμετέρων
 ἡδύ μοι ἀπέχεσθαι φαίνεται· φίλους γὰρ ὑμᾶς ἤδη νο-
 μίζω· παρὰ δὲ τοῦ Ἰνδοῦ ἡδέως ἂν λάβοιμι, εἴ διδοίη.
- 29 ὁ οὖν ἄγγελος, ὃν κελεύω ὑμᾶς ἡγεμόνας δοῦναι καὶ συμ-
 πράκτορας γενέσθαι, ἐλθὼν ἐκεῖσε ὧδε λέξει· Ἐπεμψέ
 με Κῦρος, ὃν Ἰνδέ, πρὸς σέ· φησὶ δὲ προσδεῖσθαι χρημά-
 των, προσδεχόμενος ἄλλην στρατιὰν οἴκοθεν ἐκ Περσῶν·
 καὶ γὰρ προσδέχομαι, ἔφη· ἦν οὖν αὐτῷ πέμψης ὅποσα
 σοι προχωρεῖ, φησὶν, ἦν θεὸς ἀγαθὸν τέλος διδῶν αὐτῷ,
 πειράσεσθαι ποιῆσαι ὥστε σε νομίζειν καλῶς βεβουλεῦ-
 30 σθαι χαρισάμενον αὐτῷ. ταῦτα μὲν ὁ παρ' ἐμοῦ λέξει.
 τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν ὑμεῖς αὖ ἐπιστέλλετε ὅτι ὑμῖν δοκεῖ
 σύμφορον εἶναι. καὶ ἦν μὲν λάβωμεν, ἔφη, παρ' αὐτοῦ,
 ἀφθονωτέροις χρησόμεθα· ἦν δὲ μὴ λάβωμεν, εἰσόμεθα
 αὐτῷ ὅτι οὐδεμίαν χάριν ὀφείλομεν, ἀλλ' ἐξέσται ἡμῖν.

ἐκείνου ἔνεκεν πρὸς τὸ ἡμέτερον συμφέρον πάντα τίθεσθαι. ταῦτ' εἶπεν ὁ Κύρος, νομίζων τοὺς Ἴόντας Ἀρμενίων καὶ Χαλδαίων τοιαῦτα λέξειν περὶ αὐτοῦ, οἷα αὐτὸς ἐπεθύμει πάντας ἀνθρώπους λέγειν καὶ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ. καὶ τότε μὲν δῆ, ὁπότε καλῶς εἶχε, διαλύσαντες τὴν σκηνὴν ἀνεπαύοντο.

Τῇ δ' ὕστεραία ὅ τε Κύρος ἔπεμπε τὸν ἄγγελον ἐπι-
 3 στείλας ὅσαπερ ἔφη καὶ ὁ Ἀρμένιος καὶ οἱ Χαλδαῖοι
 συνέπεμψαν οὓς ἰκανωτάτους ἐνόμιζον εἶναι καὶ συμ-
 πρᾶξαι καὶ εἰπεῖν περὶ Κύρου τὰ προσήκοντα. ἐκ δὲ
 τούτου κατασκευάσας ὁ Κύρος τὸ φρούριον καὶ φύλαξιν
 ἰκανοῖς καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις πᾶσι καὶ ἄρχοντ' αὐτῶν
 καταλιπὼν Μῆδον, ὃν ὤφειτο Κναξάρη ἀν μάλιστα χαρίσα-
 σθαι, ἀπήει συλλαβῶν τὸ ἕτερον στρατεύμα ὅσον τε
 ἦλθεν ἔχων καὶ ὁ παρ' Ἀρμενίων προσέλαβε, καὶ τοὺς
 παρὰ Χαλδαίων εἰς τετρακισχιλίους, οἳ ὄντο καὶ συμ-
 πάντων τῶν ἄλλων κρείττονες εἶναι. ὡς δὲ κατέβη εἰς
 2 τὴν οἰκουμένην, οὐδεὶς ἔμεινεν ἔνδον Ἀρμενίων οὐτ' ἀνῆρ
 οὔτε γυνή, ἀλλὰ πάντες ὑπήντων ἠδόμενοι τῇ εἰρήνῃ καὶ
 φέροντες καὶ ἄγοντες ὅτι ἕκαστος ἄξιον εἶχε. καὶ ὁ
 Ἀρμένιος τούτοις οὐκ ἤχθετο, οὕτως ἂν νομίζων καὶ τὸν
 Κύρον μᾶλλον ἠδεσθαι τῇ ὑπὸ πάντων τιμῇ. τέλος δ'
 οὖν ὑπήντησε καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Ἀρμενίου, τὰς θυγατέρας
 ἔχουσα καὶ τὸν νεώτερον υἱόν, καὶ σὺν ἄλλοις δώροις τὸ
 χρυσίον ἐκόμιζεν, ὃ πρότερον οὐκ ἤθελε λαβεῖν Κύρος.
 καὶ ὁ Κύρος ἰδὼν εἶπεν, Ὑμεῖς ἐμὲ οὐ ποιήσετε μισθοῦ
 3 περιόντα εὐεργετεῖν, ἀλλὰ σύ, ὦ γύναι, ἔχουσα ταῦτα
 τὰ χρήματα, ἃ φέρεις, ἄπιθι καὶ τῷ μὲν Ἀρμενίῳ μηκέτι
 δῶς αὐτὰ κατορύξαι, ἔκπεμπε δὲ τὸν υἱόν ὡς κάλλιστα
 ἀπ' αὐτῶν κατασκευάσασα ἐπὶ τὴν στρατιάν· ἀπὸ δὲ
 τῶν λοιπῶν κτῶ καὶ σαντῆ καὶ τῷ ἀνδρὶ καὶ ταῖς θυγα-
 τράσι καὶ τοῖς υἱοῖς ὅτι κεκτημένοι καὶ κεκοσμημένοι
 κάλλιον καὶ ἥδιον τὸν αἰῶνα διάξετε· εἰς δὲ τὴν γῆν, ἔφη,
 ἀρκείτω τὰ σώματα, ὅταν ἕκαστος τελευτήσῃ, κατακρύ-
 πτειν. ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν παρήλασεν· ὁ δ' Ἀρμένιος συμ-
 4 προῦπεμπε καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἀνθρώποι, ἀνακαλοῦντες
 τὸν εὐεργέτην, τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθόν· καὶ τοῦτ' ἐποιοῦν,

ἕως ἐκ τῆς χώρας ἀπῆν. συναπέστειλε δ' αὐτῷ καὶ ὁ Ἀρμένιος στρατιὰν πλείονα, ὡς εἰρήνης οἴκοι οὔσης.
 5 οὕτω δὲ ὁ Κῦρος ἀπῆει κεχρηματισμένος οὐχ ἅ ἔλαβε μόνον χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τούτων ἡτοιμασμένος διὰ τὸν τρόπον, ὥστε λαμβάνειν ὁπότε θέοιτο. καὶ τότε μὲν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν τοῖς μεθορίοις. τῇ δ' ὑστεραία τὸ μὲν στράτευμα καὶ τὰ χρήματα ἔπεμψε πρὸς Κναξάρην· ὁ δὲ πλησίον ἦν, ὥσπερ ἔφησεν· αὐτὸς δὲ σὺν Τιγράνῃ καὶ Περσῶν τοῖς ἀρίστοις ἐθήρα, ὅπου περ ἐπιτυγχάνοιεν θηρίοις, καὶ εὐφραίνετο.

6 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο εἰς Μήδους, τῶν χρημάτων ἔδωκε τοῖς αὐτοῦ ταξίαρχοις ὅσα ἐδόκει ἐκάστῳ ἱκανὰ εἶναι, ὅπως καὶ ἐκείνοι ἔχοιεν τιμᾶν, εἴ τις ἀγαινο τῶν ὑφ' ἑαυτοῦ· ἐνόμιζε γάρ, εἰ ἕκαστος τὸ μέρος ἀξιέπαινον ποιήσειε, τὸ ὅλον αὐτῷ καλῶς ἔχειν. καὶ αὐτὸς δὲ ὅ,τι πον καλὸν ἴδοι εἰς στρατιάν, τοῦτο κτώμενος διεδώρειτο τοῖς ἀεὶ ἀξιωτάτοις, νομίζων, ὅ,τι καλὸν κἀγαθὸν ἔχει
 7 τὸ στράτευμα, τούτοις ἅλασιν αὐτὸς κεκοσμηθεῖσθαι. ἤνικα δὲ αὐτοῖς διεδίδου ὧν ἔλαβεν, ἔλεξεν ὧδέ πως εἰς τὸ μέσον τῶν ταξίαρχων καὶ λοχαγῶν καὶ πάντων, ὅσους ἔτιμα· Ἄνδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν εὐφροσύνη τις νῦν παρεῖναι καὶ ὅτι εὐπορία τις προσγεγένηται καὶ ὅτι ἔχομεν ἀφ' ὧν τιμᾶν ἔξομεν οὓς ἂν βουλώμεθα καὶ τιμᾶσθαι
 8 ὡς ἂν ἕκαστος ἀξιος ᾗ. πάντως δὲ ἀναμιμνησκόμεθα, τὰ ποῖ' ἄτ' ἔργα τούτων τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν αἴτια· σκοπούμενοι γὰρ εὐρήσετε τό τε ἀγρυπνήσαι, ὅπου ἔδει, καὶ τὸ πονῆσαι καὶ τὸ σπεῦσαι καὶ τὸ μὴ εἶξαι τοῖς πολεμίοις. οὕτως οὖν χρὴ καὶ τὸ λοιπὸν ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, γινώσκοντας, ὅτι τὰς μεγάλας ἡδονὰς καὶ τὰγαθὰ τὰ μεγάλα ἢ πειθῶ καὶ ἢ καρτερία καὶ οἱ ἐν τῷ καιρῷ πόνοι καὶ κίνδυνοι παρέχονται.

9 Κατανοῶν δὲ ὁ Κῦρος, ὡς εὖ μὲν αὐτῷ εἶχον τὰ σώματα οἱ στρατιῶται πρὸς τὸ δύνασθαι στρατιωτικοὺς πόρους φέρειν, εὖ δὲ τὰς ψυχὰς πρὸς τὸ καταφρονεῖν τῶν πολεμίων, ἐπιστήμονες δ' ἦσαν τὰ προσήκοντα τῇ ἑαυτῶν ἕκαστοι ὀπλίσει, καὶ πρὸς τὸ πείθεσθαι δὲ τοῖς ἄρχουσιν ἑώρα πάντας εὖ παρεσκευασμένους, ἐκ τούτων.

οὐκ ἐπεθύμει τι ἤδη τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους πράττειν, γιγνώσκων, ὅτι ἐν τῷ μέλλειν πολλάκις τοῖς ἄρχουσι καὶ τῆς καλῆς παρασκευῆς ἀλλοιοῦται τι. ἔτι δ' ὄρων, ὅτι 10 φιλοτίμως ἔχοντες, ἐν οἷς ἀντηγωνίζοντο, πολλοὶ καὶ ἐπιφρόνως εἶχον πρὸς ἀλλήλους τῶν στρατιωτῶν, καὶ τῶνδε ἕνεκα ἐξάγειν αὐτοὺς ἐβούλετο εἰς τὴν πολεμίαν ὡς τάχιστα, εἰδώς, ὅτι οἱ κοινοὶ κίνδυνοι φιλοφρόνως ποιοῦσιν ἔχειν τοὺς συμμάχους πρὸς ἀλλήλους καὶ οὐκέτι ἐν τούτῳ οὔτε τοῖς ἐν ὅπλοις κοσμουμένοις φθονοῦσιν οὔτε τοῖς δόξης ἐφιεμένοις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπαινοῦσι καὶ ἀσπάζονται οἱ τοιοῦτοι τοὺς ὁμοίους, νομίζοντες συνεργοὺς αὐτοὺς τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ εἶναι. οὕτω δὲ πρῶτον μὲν 11 ἐξώπλισε τὴν στρατιάν καὶ κατέταξεν ὡς ἐδύνατο κάλλιστα τε καὶ ἄριστα, ἔπειτα δὲ συνεκάλεσε μυριάρχους καὶ χιλιάρχους καὶ ταξιάρχους καὶ λοχαγούς. οὗτοι γὰρ ἀπολελυμένοι ἦσαν τοῦ καταλέγεσθαι ἐν τοῖς τακτικοῖς ἀριθμοῖς, καὶ ὁπότε δέοι ἢ ὑπακούειν τῷ στρατηγῷ ἢ παραγγέλλειν τι, οὐδ' ὡς οὐδὲν ἀναρχον κατελείπετο, ἀλλὰ δωδεκαδάρχοις καὶ ἑξαδάρχοις πάντα τὰ καταλειπόμενα διεκοσμεῖτο. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἱ ἐπικαίριοι, 12 παράγων αὐτοὺς ἐπεδείκνυε τε αὐτοῖς τὰ καλῶς ἔχοντα καὶ ἐδίδασκεν, ἧ ἕκαστον ἰσχυρὸν ἦν τῶν συμμαχικῶν. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐκείνους ἐποίησεν ἐρωτικῶς ἔχειν τοῦ ἤδη ποιεῖν τι, εἶπεν αὐτοῖς νῦν μὲν ἀπιέναι ἐπὶ τὰς τάξεις καὶ διδάσκειν ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ ἄπερ αὐτὸς ἐκείνους, καὶ πειρᾶσθαι ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τοῦ στρατεύεσθαι, ὅπως εὐθυμότατα πάντες ἐξορμῶντο, πρῶι δὲ παρῆναι ἐπὶ τὰς Κναξάρου θύρας. τότε μὲν δὲ ἀπιόν- 13 τες οὕτω πάντες ἐποίουν. τῇ δ' ἕστεραία ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν οἱ ἐπικαίριοι ἐπὶ θύραις. σὺν τούτοις οὐκ ὁ Κῦρος εἰσελθὼν πρὸς τὸν Κναξάρην ἤρχετο λόγου τοιοῦδε·

Οἶδα μὲν, ἔφη, ὦ Κναξάρη, ὅτι ἂ μέλλω λέγειν σοὶ πάλα δοκεῖ οὐδὲν ἦττον ἢ ἡμῖν· ἀλλ' ἴσως ἀισχύνη λέγειν ταῦτα, μὴ δοκῆς ἀχθόμενος, ὅτι τρέφεις ἡμᾶς, ἐξόδου μεμνησθαι. ἐπεὶ οὐκ σὺ σιωπᾶς, ἐγὼ λέξω καὶ ὑπὲρ 14 σοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡμῖν γὰρ δοκεῖ πᾶσιν, ἐπέπερ

παρεσκευάσμεθα, μὴ ἐπειδὴν ἐμβάλωσιν οἱ πολέμιοι εἰς
 τὴν σὴν χώραν, τότε μάχεσθαι, μηδ' ἐν τῇ φιλίᾳ καθη-
 μένους ἡμᾶς ὑπομένειν, ἀλλ' ἰέναι ὡς τάχιστα εἰς τὴν
 15 πολεμίαν. νῦν μὲν γὰρ ἐν τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες πολλὰ τῶν
 σῶν σινόμεθα ἄκοντες· ἦν δ' εἰς τὴν πολεμίαν ἴωμεν, τὰ
 16 ἐκείνων κακῶς ποιήσομεν ἠδόμενοι. ἔπειτα νῦν μὲν σὺ
 ἡμᾶς τρέφεις πολλὰ δαπανῶν, ἦν δ' ἐκστρατευσώμεθα,
 17 θρεψόμεθα ἐκ τῆς πολεμίας. ἔτι δὲ εἰ μὲν μείζων τις
 κίνδυνος ἔμελλεν ἡμῖν εἶναι ἐκεῖ ἢ ἐνθάδε, ἴσως τὸ ἀσφα-
 λέστατον ἦν αἰρετέον. νῦν δὲ ἴσοι μὲν ἐκεῖνοι ἔσονται,
 ἦν τε ἐνθάδε ὑπομένομεν ἦν τε εἰς τὴν ἐκείνων ἰόντες
 ὑπαντῶμεν αὐτοῖς, ἴσοι δὲ ἡμεῖς ὄντες μαχούμεθα, ἦν τε
 ἐνθάδε ἐπιόντας αὐτοὺς δεχώμεθα ἦν τε ἐπ' ἐκείνους
 18 ἰόντες τὴν μάχην συνάπτωμεν. πολὺ μέντοι ἡμεῖς μὲν
 βελτίοσι καὶ ἐρρωμενεστέραις ταῖς ψυχαῖς τῶν στρατιω-
 τῶν χρησόμεθα, ἦν ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ μὴ ἄκον-
 τες ὄραν δοκῶμεν τοὺς πολεμίους· πολὺ δὲ κάκεινοι
 μᾶλλον ἡμᾶς φοβήσονται, ὅταν ἀκούσωσιν, ὅτι οὐχ ὡς
 φοβούμενοι πτήσομεν αὐτοὺς οἴκοι καθήμενοι, ἀλλ' ἐπεὶ
 αἰσθανόμεθα προσιόντας, ἀπαντῶμέν τε αὐτοῖς, ἴν' ὡς
 τάχιστα συμμίζωμεν, καὶ οὐκ ἀναμένομεν, ἕως ἂν ἡ ἡμε-
 τέρα χώρα κακῶται, ἀλλὰ φθάνοντες ἤδη δηοῦμεν τὴν
 19 ἐκείνων γῆν. καίτοι, ἔφη, εἴ τι ἐκείνους μὲν φοβερωτέρους
 ποιήσομεν, ἡμᾶς δ' αὐτοὺς θαρραλεωτέρους, πολὺ τοῦτο
 ἡμῖν ἐγὼ πλεονέκτημα νομίζω καὶ τὸν κίνδυνον οὕτως
 ἡμῖν μὲν ἐλάττω λογίζομαι, τοῖς δὲ πολεμίοις μείζω
 [πολὺ ἂν μᾶλλον]. καὶ ὁ πατήρ αἰεὶ λέγει καὶ σὺ φῆς
 καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν, ὡς αἱ μάχαι κρί-
 νονται μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς ἢ ταῖς τῶν σωμάτων δώμας.
 20 ὁ μὲν οὕτως εἶπε· Κναξάρης δὲ ἀπεκρίνατο, Ἄλλ' ὅπως
 μὲν, ὦ Κῦρε καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, ἐγὼ ἄχθομαι ὑμᾶς
 τρέφων, μηδ' ὑπονοεῖτε· τό γε μέντοι ἰέναι εἰς τὴν πολε-
 μίαν ἤδη καὶ ἐμοὶ δοκεῖ βέλτιον εἶναι πρὸς πάντα. Ἐπεὶ
 τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁμογνωμονοῦμεν, συσκευαζώμεθα
 καὶ ἦν τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν θᾶπτον συγκαταινῆ, ἐξίωμεν ὡς
 τάχιστα.

21 Ἐκ τούτου τοῖς μὲν στρατιώταις εἶπον συσκευάζεσθαι·

ὁ δὲ Κῦρος ἔθνε πρῶτον μὲν Διὶ βασιλεῖ, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, οὓς ἤτειτο ἵλεως καὶ εὐμενεῖς ὄντας ἡγεμόνας γενέσθαι τῇ στρατιᾷ καὶ παραστάτας ἀγαθοὺς καὶ συμμάχους καὶ συμβούλους τῶν ἀγαθῶν. συμπαρακάλει δὲ καὶ ἥρωας γῆς Μηδίας οἰκήτορας καὶ κηδεμόνας. ἐπεὶ δ' ἐκαλλιέρησε καὶ ἄθροον ἦν αὐτῷ τὸ στράτευμα ²² πρὸς τοῖς ὄριοις, τότε δὴ οἴωνοις χρησάμενος αἰσίοις ἐνέβαλεν εἰς τὴν πολεμίαν. ἐπεὶ δὲ τάχιστα διέβη τὰ ὄρια, ἐκεῖ αὖ καὶ Γῆν ἰλάσκετο χοαῖς καὶ θεοὺς θυσῖαις καὶ ἥρωας Ἀσσυρίας οἰκήτορας εὐμενίζετο. ταῦτα δὲ ποιήσας αὖθις Διὶ πατρῷω ἔθνε, καὶ εἴ τις ἄλλος θεῶν ἀνεφραίνετο, οὐδενὸς ἡμέλει.

Ἐπεὶ δὲ καλῶς ταῦτα εἶχεν, εὐθὺς τοὺς μὲν πεζοὺς ²³ προαγαγόντες οὐ πολλὴν ὁδὸν ἐστρατοπεδεύοντο, τοῖς δ' ἵπποις καταδρομὴν ποιησάμενοι περιεβάλλοντο πολλὴν καὶ παντοίαν λείαν. καὶ τὸ λοιπὸν δὲ μεταστρατοπεδευόμενοι καὶ ἔχοντες ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια καὶ δηοῦντες τὴν χώραν ἀνέμενον τοὺς πολεμίους. ἤνικα δὲ προσιόν- ²⁴ τες ἐλέγοντο οὐκέτι δέχ' ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχειν, τότε δὴ ὁ Κῦρος λέγει, ὦ Κναξάρη, ὥρα δὴ ἀπαντᾶν καὶ μήτε τοῖς πολεμίοις δοκεῖν μήτε τοῖς ἡμετέροις φοβουμένους μὴ ἀντιπροσιέναι, ἀλλὰ δῆλοι ὦμεν ὅτι οὐκ ἄκοντες μαχοῦμεθα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέδοξε τῷ Κναξάρη, οὕτω δὴ ²⁵ συντεταγμένοι προήεσαν τοσοῦτον καθ' ἡμέραν, ὅσον ἐδόκει αὐτοῖς καλῶς ἔχειν. καὶ δεῖπνον μὲν ἀεὶ κατὰ φῶς ἐποιοῦντο, πυρὰ δὲ νύκτωρ οὐκ ἔκαον ἐν τῷ στρατοπέδῳ· ἔμπροσθεν μέντοι τοῦ στρατοπέδου ἔκαον, ὅπως ὄρωεν μὲν εἴ τινες νυκτὸς προσίοιεν διὰ τὸ πῦρ, μὴ ὄρωεν δ' ὑπὸ τῶν προσιόντων. πολλάκις δὲ καὶ ὀπισθεν τοῦ στρατοπέδου ἐπυρπόλουν ἀπάτης ἕνεκα τῶν πολεμιῶν· ὥστ' ἔστιν ὅτε καὶ κατάσκοποι ἐνέπιπτον εἰς τὰς προφυλακὰς αὐτῶν, διὰ τὸ ὀπισθεν τὰ πυρὰ εἶναι ἔτι πρόσω τοῦ στρατοπέδου οἰόμενοι εἶναι.

Οἱ μὲν οὖν Ἀσσύριοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐπεὶ ἤδη ἐγγὺς ²⁶ ἀλλήλων τὰ στρατεύματα ἐγίνετο, τάφρον περιεβάλλοντο, ὅπερ καὶ νῦν ἔτι ποιῶσιν οἱ βάρβαροι βασιλεῖς, ὅπου ἂν στρατοπεδεύωνται, τάφρον περιβάλλονται εὐπετιῶς

- διὰ τὴν πολυχειρίαν· ἴσασι γάρ, ὅτι ἵππικὸν στράτευμα ἐν νυκτὶ ταραχῶδές ἐστι καὶ δύσχρηστον ἄλλως τε καὶ
- 27 βάρβαρον. πεποδισμένους τε γὰρ ἔχουσι τοὺς ἵππους ἐπὶ ταῖς φάτναις, καὶ εἴ τις ἐπ' αὐτοὺς ἴοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λῦσαι ἵππους, ἔργον δὲ χαλινῶσαι, ἔργον δ' ἐπι-
σάξαι, ἔργον δὲ θωρακίσασθαι, ἀναβάοντας δ' ἐφ' ἵππων ἐλάσαι διὰ στρατοπέδου παντάπασιν ἀδύνατον. τούτων δὴ ἕνεκα πάντων καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἐρύματα περιβάλλονται, καὶ ἅμα αὐτοῖς δοκεῖ τὸ ἐν ἐχυρῷ εἶναι
- 28 ἔξουσίαν παρέχειν ὅταν βούλωνται μάχεσθαι. τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγίνοντο. ἐπεὶ δὲ προσιόντες ἀπέχον ὅσον παρασάγγην, οἱ μὲν Ἀσσύριοι οὕτως ἐστρατοπεδεύοντο, ὥσπερ εἴρηται, ἐν περιτεταφρευμένῳ μὲν καταφανεῖ δέ, ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἐδύνατο ἐν ἀφανεστάτῳ, κώμας τε καὶ γηλόφους ἐπίπροσθεν ποιησάμενος, νομίζων πάντα τὰ πολέμια ἐξαίφνης ὁρώμενα φοβερώτερα τοῖς ἐναντίοις εἶναι. καὶ ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα, ὥσπερ ἔπρεπε, προφυλακὰς ποιησάμενοι ἐκάτεροι ἐκοιμήθησαν.
- 29 Τῇ δ' ὑστεραία ὁ μὲν Ἀσσύριος καὶ ὁ Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἀνέπαινον τὰ στρατεύματα ἐν τῷ ἐχυρῷ· Κῦρος δὲ καὶ Κναξάρης συνταξάμενοι περιέμενον, ὡς, εἰ προσίοιεν οἱ πολέμιοι, μαχοῦμενοι. ὡς δὲ δῆλον ἐγένετο, ὅτι οὐκ ἐξίοιεν οἱ πολέμιοι ἐκ τοῦ ἐρύματος οὐδὲ μάχην ποιήσουσι ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ μὲν Κναξάρης καλέσας τὸν Κῦρον καὶ τῶν ἄλλων τοὺς ἐπικαιρίους ἔλεξε τοιάδε·
- 30 Δοκεῖ μοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ τυγχάνομεν συντεταγμένοι, οὕτως ἵεναι πρὸς τὸ ἔρυμα τῶν ἀνδρῶν καὶ δηλοῦν, ὅτι θέλομεν μάχεσθαι. οὕτω γάρ, ἔφη, ἐὰν μὴ ἀντεπεξίσωσιν ἐκεῖνοι, οἱ μὲν ἡμέτεροι μᾶλλον θαρρήσαντες ἀπίασιν, οἱ πολέμιοι δὲ τὴν τόλμαν ἰδόντες ἡμῶν
- 31 μᾶλλον φοβηθήσονται. τούτῳ μὲν οὕτως ἐδόκει. ὁ δὲ Κῦρος, Μηδαμῶς, ἔφη, πρὸς τῶν Θεῶν, ὦ Κναξάρη, οὕτω ποιήσωμεν. εἰ γὰρ ἤδη ἐκφανέντες πορευσόμεθα, ὡς σὺ κελεύεις, νῦν τε προσιόντας ἡμᾶς οἱ πολέμιοι θεάσσονται οὐδὲν φοβούμενοι, εἰδότες, ὅτι ἐν ἀσφαλεῖ εἰσι τοῦ μηδὲν παθεῖν, ἐπειδάν τε μηδὲν ποιήσαντες

ἀπίωμεν, πάλιν καθορῶντες ἡμῶν τὸ πλήθος πολὺ ἐν-
 δεέστερον τοῦ ἑαυτῶν καταφρονήσουσι, καὶ αὐριον ἐξίασι
 πολὺ ἔρρωμενεστέραις ταῖς γνώμαϊς. νῦν δ', ἔφη, εἰδό- 32
 τες μὲν, ὅτι πάρεσμεν, οὐχ ὀρῶντες δὲ ἡμᾶς, εὖ τοῦτο
 ἐπίστω, οὐ καταφρονοῦσιν, ἀλλὰ φροντίζουσι, τί ποτε
 τοῦτ' ἐστί, καὶ διαλεγόμενοι περὶ ἡμῶν ἐγῶδ' ὅτι οὐδὲν
 παύονται. ὅταν δ' ἐξίωσι, τότε δεῖ αὐτοῖς ἅμα φανεροῦς
 τε ἡμᾶς γενέσθαι καὶ ἰέναι εὐθὺς ὁμόσε, εἰληφότας αὐ-
 τοὺς ἐνθα πάλαι ἐβουλόμεθα. λέξαντος δὲ οὕτω Κύρου 33
 συνέδοξε ταῦτα καὶ Κναξάρη καὶ τοῖς ἄλλοις. καὶ τότε
 μὲν δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι καὶ
 πρὸς πολλὰ πρὸ τῶν φυλακῶν καύσαντες ἐκοιμήθησαν.
 τῇ δ' ὕστεραία πρῶτῳ Κύρος μὲν ἐστεφανωμένος ἔθνε, 34
 παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοτίμοις ἐστεφανωμένοις
 πρὸς τὰ ἱερὰ παρεῖναι. ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ θυσία,
 συγκαλέσας αὐτοὺς ἔλεξεν, Ἄνδρες, οἱ μὲν θεοί, ὡς οἱ τε
 μάντιες φασὶ καὶ ἐμοὶ συνδοκεῖ, μάχην ἔσεσθαι προαγ-
 γέλλουσι καὶ νίκην διδόασι καὶ σωτηρίαν ὑπισχνοῦνται
 ἐν τοῖς ἱεροῖς. ἐγὼ δὲ ὑμῖν μὲν παραινῶν, ποίους τινὰς 35
 χρῆ εἶναι ἐν τῷ τοιῶδε, κἂν αἰσχυνοίμην ἂν· οἶδα γὰρ
 ὑμᾶς ταῦτ' ἐπισταμένους καὶ μεμελετηκότας καὶ ἀκούον-
 τας διὰ τέλος οἷάπερ ἐγώ, ὥστε κἂν ἄλλους εἰκότως ἂν
 διδάσκοιτε. τάδε δὲ εἰ μὴ τυγχάνετε κατανενοηκότες,
 ἀκούσατε· οὗς γὰρ νεωστὶ συμμάχους τε ἔχομεν καὶ πειρώ- 36
 μεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοίους ποιεῖν, τούτους δὲ ἡμᾶς δεῖ
 ὑπομιμνήσκειν, ἐφ' οἷς τε ἐτρεφόμεθα ὑπὸ Κναξάρου ἅ-
 τε ἡσχοῦμεν ἐφ' ἅ τε αὐτοὺς παρακεκλήκαμεν ὧν τε
 ἄσμενοι ἀνταγωνιστὰι ἔφασαν ἡμῖν ἔσεσθαι. καὶ τοῦτο 37
 δ' αὐτοὺς ὑπομιμνήσκετε, ὅτι ἤδε ἡ ἡμέρα δείξει ὧν
 ἕκαστός ἐστιν ἄξιος. ὧν γὰρ ἂν ὀψιμαθεῖς ἀνθρώποι
 γένωνται, οὐδὲν θαυμαστὸν εἴ τινες αὐτῶν καὶ τοῦ ὑπο-
 μιμνήσκοντος δέοιντο, ἀλλ' ἀγαπητὸν εἰ καὶ ἐξ ὑποβολῆς
 δύναιντο ἄνδρες ἀγαθοὶ εἶναι. καὶ ταῦτα μέντοι πράτ- 38
 τοντες ἅμα καὶ ὑμῶν αὐτῶν πεῖραν λήψεσθε. ὁ μὲν γὰρ
 δυνάμενος ἐν τῷ τοιῶδε καὶ ἄλλους βελτίους ποιεῖν εἰκό-
 τως ἂν ἤδη καὶ ἑαυτῷ συνειδείῃ τελέως ἀγαθὸς ἀνὴρ ὧν,
 ὁ δὲ τὴν τούτων ὑπόμνησιν αὐτὸς μόνος ἔχων καὶ τοῦτ'

- 39 ἀγαπῶν εἰκότως ἂν ἡμιτελῆ αὐτὸν νομίζοι. τούτου δ' ἔνεκα οὐκ ἐγώ, ἔφη, αὐτοῖς λέγω, ἀλλ' ὑμᾶς κελεύω λέγειν, ἵνα καὶ ἀρέσκων ὑμῖν πειρῶνται· ὑμεῖς γὰρ καὶ πλησιάζετε αὐτοῖς ἕκαστος τῷ ἑαυτοῦ μέρει. εὖ δ' ἐπίστασθε, ὡς ἦν θαρροῦντας τούτοις ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπιδεικνύητε, καὶ τούτους καὶ ἄλλους πολλοὺς οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ θαρρεῖν διδάξετε. τέλος εἶπεν ἀπιόντας ἀριστῶν ἑστεφανωμένους καὶ σπονδὰς ποιησαμένους ἦκειν εἰς τὰς τάξεις αὐτοῖς στεφάνοις. ἐπεὶ δ' ἀπῆλθον, αὐθις τοὺς οὐραγοὺς προσεκάλεσε, καὶ τούτοις τοιάδε ἐνετέλλετο·
- 41 Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ τῶν δημοτίμων γεγόνατε καὶ ἐπιλελεγμένοι ἐστέ, οἳ δοκεῖτε τὰ μὲν ἄλλα τοῖς κρατίστοις ὅμοιοι εἶναι, τῇ δ' ἡλικίᾳ καὶ φρονιμώτεροι. καὶ τοίνυν χώραν ἔχετε οὐδὲν ἥττον ἔντιμον τῶν πρωτοστατῶν· ὑμεῖς γὰρ ὄπισθεν ὄντες τοὺς τ' ἀγαθοὺς ἂν ἐφορῶντες καὶ ἐπικελεύοντες αὐτοῖς ἔτι κρείττους ποιοῖτε καὶ εἴ τις μαλακίζοιτο, καὶ τοῦτον ὀρῶντες οὐκ ἂν ἐπιτρέποιτε αὐτῷ. συμφέρει δ' ὑμῖν, εἶπερ τῷ καὶ ἄλλῳ, τὸ νικᾶν καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὸ βᾶρος τῆς στολῆς. ἦν δ' ἄρα ὑμᾶς καὶ οἱ ἔμπροσθεν ἀνακαλοῦντες ἔπεσθαι παρεγγυῶσιν, ὑπακούετε αὐτοῖς, καὶ ὅπως μηδὲ τούτων αὐτῶν ἠττηθῆσεσθε, ἀντιπαρακελευόμενοι αὐτοῖς θάττον ἠγγεῖσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ἀπιόντες, ἔφη, ἀριστήσαντες καὶ ὑμεῖς ἦκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἑστεφανωμένοι
- 43 εἰς τὰς τάξεις. οἳ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον ἐν τούτοις ἦσαν· οἳ δὲ Ἀσσύριοι καὶ δὴ ἠριστηκότες ἐξῆσαν τε θρασέως καὶ παρετάττοντο ἔρρωμένως. παρετάττε δὲ αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἄρματος παρελαύνων καὶ τοιάδε παρεκελεύετο·
- 44 Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι· νῦν γὰρ ὑπὲρ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ἀγῶν καὶ ὑπὲρ γῆς, ἐν ἣ ἔφυτε, καὶ οἴκων, ἐν οἷς ἐτράφητε, καὶ ὑπὲρ γυναικῶν τε καὶ τέκνων καὶ περὶ πάντων ὧν πέπασθε ἀγαθῶν. νικήσαντες μὲν γὰρ ἀπάντων τούτων ὑμεῖς ὥσπερ πρόσθεν κύριοι ἔσεσθε· εἰ δὲ ἠττηθῆσεσθε, εὖ ἴστε ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολεμίοις. ἄτε οὖν νίκης ἐρῶντες
- 45 μένοντες μάχεσθε. μῶρον γὰρ τὸ κρατεῖν βουλομένους

τὰ τυφλὰ τοῦ σώματος καὶ ἄοπλα καὶ ἄχειρα ταῦτα ἐναντία τάττειν τοῖς πολεμίοις φεύγοντας· μῶρος δὲ καὶ εἴ τις ζῆν βουλόμενος φεύγειν ἐπιχειροίη, εἰδώς, ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σώζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνήσκουσι μᾶλλον τῶν μενόντων· μῶρος δὲ καὶ εἴ τις χρημάτων ἐπιθυμῶν ἤτταν προσίεται. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι οἱ μὲν νικῶντες τά τε ἑαυτῶν σώζουσι καὶ τὰ τῶν ἠττωμένων προσλαμβάνουσιν, οἱ δὲ ἠττώμενοι ἅμα ἑαυτούς τε καὶ τὰ ἑαυτῶν πάντα ἀποβάλλουσιν; ὁ μὲν δὲ Ἀσσύριος 46 ἐν τούτοις ἦν.

Ὁ δὲ Κναζάρης πέμπων πρὸς τὸν Κῦρον ἔλεγεν, ὅτι ἤδη καιρὸς εἶη ἄγειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· εἰ γὰρ νῦν, ἔφη, ὀλίγοι ἔτι εἰσὶν οἱ ἔξω τοῦ ἐρύματος, ἐν ᾧ ἂν προσίωμεν πολλοὶ ἔσονται· μὴ οὖν ἀναμείνωμεν, ἕως ἂν πλείους ἡμῶν γένωνται, ἀλλ' ἴωμεν, ἕως ἔτι οἰόμεθα εὐπετῶς ἂν αὐτῶν κρατῆσαι. ὁ δ' αὖ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ὡ Κναζάρη, εἰ μὴ 47 ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ἔσονται οἱ ἠττηθέντες, εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐροῦσι φοβουμένους τὸ πλῆθος τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρῆσαι, αὐτοὶ δὲ οὐ νομιοῦσιν ἠττησθαι, ἀλλ' ἄλλης σοι μάχης δεήσει, ἐν ἣ ἄμεινον ἂν ἴσως βουλευσάντο ἢ νῦν βεβούλευνται, παραδόντες ἑαυτοὺς ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὥστε ὁπόσοις ἂν βουλώμεθα αὐτῶν μάχεσθαι. οἱ μὲν δὲ 48 ἄγγελοι ταῦτ' ἀκούσαντες ὤχοντο.

Ἐν τούτῳ δὲ ἦκε Χρυσάντας τε ὁ Πέρσης καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ὁμοτίμων αὐτομόλους ἄγοντες. καὶ ὁ Κῦρος, ὥσπερ εἰκός, ἠρώτα τοὺς αὐτομόλους τὰ ἐκ τῶν πολεμίων. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι ἐξιοιέν τε ἤδη σὺν τοῖς ὅπλοις καὶ παρατάττοι αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἔξω ὧν καὶ παρακελεύοιτο μὲν δὴ τοῖς ἀεὶ ἔξω οὔσι πολλὰ τε καὶ ἰσχυρά, ὡς ἔφασαν λέγειν τοὺς ἀκούοντας. Ἐνθα δὲ ὁ 49 Χρυσάντας εἶπε, Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, εἰ καὶ σὺ συγκαλέσας, ἕως ἔτι ἔξεστι, παρακελεύσαιο, εἰ ἄρα τι καὶ σὺ ἀμείνους ποιήσῃς τοὺς στρατιώτας; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, 50 Ὡ Χρυσάντα, μηδέν σε λυπούντων αἰ τοῦ Ἀσσυρίου παρακελεύσεις· οὐδεμία γάρ ἐστιν οὕτω καλὴ παραίνεσις, ἣτις τοὺς μὴ ὄντας ἀγαθούς αὐθήμερόν ἀκούσαντας ἀγαθούς ποιήσει· οὐκ ἂν οὖν τοξότας γε, εἰ μὴ ἔμπροσθεν τοῦτο

μεμελετηκότες εἶεν, οὐδὲ μὴν ἀκοντιστάς, οὐδὲ μὴν ἰππέας,
 ἀλλ' οὐδὲ μὴν τὰ γε σώματα ἱκανοὺς πονεῖν, ἢν μὴ
 51 πρόσθεν ἡσκηκότες ᾧσι. καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν, Ἄλλ'
 ἀρκεῖ τοι, ᾧ Κῦρε, ἢν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἀμείνονας παρα-
 κελυσάμενος ποιήσης. Ἦ καὶ δύναται ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος,
 εἰς λόγος ρηθεῖς αὐθιμερὸν αἰδοῦς μὲν ἐμπλήσαι τὰς
 ψυχὰς τῶν ἀκουσάντων ἢ ἀπὸ τῶν αἰσχυρῶν κωλύσαι,
 προτρέψαι δέ, ὡς χρὴ ἐπαίνων ἔνεκα πάντα μὲν πόνον,
 πάντα δὲ κίνδυνον ὑποδύεσθαι, λαβεῖν δ' ἐν ταῖς γνώμαις
 βεβαίως τοῦτο, ὡς αἰρετώτερόν ἐστι μαχομένους ἀπο-
 52 θνήσκειν μᾶλλον ἢ φεύγοντας σώζεσθαι; ἄρ' οὐκ, ἔφη,
 εἰ μέλλουσι τοιαῦται διάνοιαι ἐγγραφήσεσθαι ἀνθρώποις
 καὶ ἔμμονοι ἔσεσθαι, πρῶτον μὲν νόμους ὑπάρξαι δεῖ
 τοιούτους, δι' ὧν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἐντιμος καὶ ἔλευθέριος
 ὁ βίος. παρασκευασθήσεται, τοῖς δὲ κακοῖς ταπεινός τε
 53 καὶ ἀλγεινός καὶ ἀβίωτος ὁ αἰὼν ἐπανακείσεται; ἔπειτα
 δὲ διδασκάλους, οἷμαι, δεῖ καὶ ἄρχοντας ἐπὶ τούτοις
 γενέσθαι, οὔτινες δείξουσὶ τε ὀρθῶς καὶ διδάξουσιν καὶ
 ἐθιοῦσιν ταῦτα δρᾶν, ἔστ' ἂν ἐγγένηται αὐτοῖς τοὺς μὲν
 ἀγαθοὺς καὶ εὐκλειεῖς εὐδαιμονεστάτους τῷ ὄντι νομίζειν,
 τοὺς δὲ κακοὺς καὶ δυσκλειεῖς ἀθλιωτάτους ἀπάντων
 ἡγεῖσθαι. οὕτω γὰρ δεῖ διατεθῆναι τοὺς μέλλοντας τοῦ
 ἀπὸ τῶν πολεμίων φόβου τὴν μάθησιν κρείττονα παρ-
 54 ἔξεσθαι. εἰ δέ τοι ἰόντων εἰς μάχην σὺν ὀπλοῖς, ἐν ᾧ
 πολλοὶ καὶ τῶν παλαιῶν μαθημάτων ἐξίστανται, ἐν τούτῳ
 δυνήσεται τις ἀπορραψωδῆσας παραχρῆμα ἄνδρας πολε-
 μικοὺς ποιῆσαι, πάντων ἂν ῥᾶστον εἶη καὶ μαθεῖν καὶ
 55 διδάξαι τὴν μεγίστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀρετὴν. ἐπεὶ
 ἔγωγ', ἔφη, οὐδ' ἂν τούτοις ἐπίστευον ἐμμόνοις ἔσεσθαι,
 οὓς νῦν ἔχοντες παρ' ἡμῖν αὐτοῖς ἡσκοῦμεν, εἰ μὴ καὶ
 ὑμᾶς ἐώρων παρόντας, οἳ καὶ παραδείγματα αὐτοῖς ἔσε-
 σθε, οἷους χρὴ εἶναι, καὶ ὑποβαλεῖν δυνήσεσθε, ἢν
 τι ἐπιλανθάνωνται. τοὺς δ' ἀπαιδέτους παντάπασιν
 ἀρετῆς θαυμάζοιμ' ἄν, ἔφη, ᾧ Χρυσάντα, εἴ τι πλεόν
 ἂν ὠφελήσειε λόγος καλῶς ρηθεῖς εἰς ἀνδραγαθίαν ἢ
 τοὺς ἀπαιδέτους μουσικῆς ἄσμα μάλα καλῶς ἄσθ' ἐν εἰς
 μουσικήν.

Οἱ μὲν ταῦτα διελέγοντο. ὁ δὲ Κναξάρης πάλιν πέμ- 56
 πων ἔλεγεν, ὅτι ἕξαμαρτάνοι διατρίβων καὶ οὐκ ἄγων ὡς
 τάχιστα ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο
 δὴ τότε τοῖς ἀγγέλοις, Ἄλλ' εὖ μὲν ἴστω, ἔφη, ὅτι οὐπω
 εἰσὶν ἕξω ὅσους δεῖ· καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλετε αὐτῶ ἐν
 ἅπασιν· ὅμως δέ, ἐπεὶ ἐκείνῳ δοκεῖ, ἄξω ἦδη. ταῦτ' 57
 εἰπὼν καὶ προσευξάμενος τοῖς θεοῖς ἐξῆγε τὸ στράτευμα.
 ὡς δ' ἤρξατο ἄγειν, θάπτον ἠγεῖτο, οἱ δ' εἶποντο εὐτά-
 κτως μὲν διὰ τὸ ἐπίστασθαι καὶ μεμελετηκῆναι ἐν τάξει
 πορεύεσθαι, ἐρρωμένως δὲ διὰ τὸ φιλονίκως ἔχειν πρὸς
 ἀλλήλους καὶ διὰ τὸ τὰ σώματα ἐκπεπονησθαι καὶ διὰ
 τὸ πάντας ἄρχοντας τοὺς πρωτοστάτας εἶναι, ἠδέως δὲ
 διὰ τὸ φρονίμως ἔχειν· ἠπίσταντο γὰρ καὶ ἐκ πολλοῦ
 οὕτως ἐμεμαθήκεσαν ἀσφαλέστατον εἶναι καὶ ῥᾶστον τὸ
 ὁμόσε ἰέναι τοῖς πολεμίους, ἄλλως τε καὶ τοξόταις καὶ
 ἀκοντισταῖς καὶ ἱππεῦσιν. ἕως δ' ἔτι ἕξω βελῶν ἦσαν, 58
 παρηγγύα ὁ Κῦρος σύνθημα Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἠγεμῶν.
 ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦκε τὸ σύνθημα ἀνταποδιδόμενον, ἐξῆρχεν
 αὖ ὁ Κῦρος παιᾶνα τὸν νομιζόμενον· οἱ δὲ θεοσεβῶς
 πάντες συνεπήγησαν μεγάλη τῆ φωνῆ· ἐν τῷ τοιούτῳ
 γὰρ δὴ οἱ δεισιδαίμονες ἦττον τοὺς ἀνθρώπους φοβουῖν-
 ται. ἐπεὶ δ' ὁ παιᾶν ἐγένετο, ἅμα πορευόμενοι οἱ ὁμότι- 59
 μοι φαιδροί, πεπαιδευμένοι, καὶ παρορῶντες εἰς ἀλλήλους,
 ὀνομάζοντες παραστάτας, ἐπιστάτας, λέγοντες πολὺ τὸ
 ἄγερ' ἄνδρες φίλοι, ἄγερ' ἄνδρες ἀγαθοί, παρεκάλουν
 ἀλλήλους ἔπεσθαι. οἱ δ' ὀπισθεν αὐτῶν ἀκούσαντες
 ἀντιπαρεκελεύοντο τοῖς πρώτοις ἠγεῖσθαι ἐρρωμένως.
 ἦν δὲ μεστὸν τὸ στράτευμα τῷ Κύρῳ προθυμίας, φιλο-
 τιμίας, ῥώμης, θάρρους, παρακελευσμοῦ, σωφροσύνης,
 πειθοῦς· ὅπερ, οἶμαι, δεινότατον τοῖς ὑπεναντίοις. τῶν 60
 δ' Ἀσσυρίων οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἀρμάτων προμαχοῦντες, ὡς
 ἐγγὺς ἦδη προσεμίγνυε τὸ Περσικὸν πλῆθος, ἀνέβαινόν
 τε ἐπὶ τὰ ἄρματα καὶ ὑπεξῆγον πρὸς τὸ ἑαυτῶν πλῆθος·
 οἱ δὲ τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ καὶ σφενδονῆται αὐτῶν
 ἀφίεσαν τὰ βέλη πολὺ πρὶν ἐξικνεῖσθαι. ὡς δ' ἐπιόντες 61
 οἱ Πέρσαι ἐπέβησαν τῶν ἀφειμένων βελῶν, ἐφθέγγατο
 δὴ ὁ Κῦρος, Ἄνδρες ἄριστοι, ἦδη θάπτόν τις ἰὼν ἐπιδει-

κνύτω ἑαυτὸν καὶ παρεγγνάτω. οἱ μὲν δὴ παρεδίδοσαν·
 ὑπὸ δὲ προθυμίας καὶ μένους καὶ τοῦ σπεύδειν συμμίξαι
 δρόμου τινὲς ἤρξαν, συνεφείπετο δὲ καὶ πᾶσα ἡ φάλαγξ
 62 δρόμῳ. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἐπιλαθόμενος τοῦ βάδην
 δρόμῳ ἠγεῖτο καὶ ἅμα ἐφθέγγετο Τίς ἔψεται; Τίς ἀγα-
 θός; Τίς ἄνδρα πρῶτος καταβαλεῖ; οἱ δὲ ἀκούσαντες
 ταῦτο τοῦτο ἐφθέγγοντο, καὶ διὰ πάντων δὴ, ὥσπερ
 63 παρηγγύα, οὕτως ἐχώρει Τίς ἔψεται; Τίς ἀγαθός; οἱ μὲν
 δὴ Πέρσαι οὕτως ἔχοντες ὁμόσε ἐφέροντο. οἱ γε μὴν
 πολέμιοι οὐκέτι ἐδύναντο μένειν, ἀλλὰ στραφέντες ἔφευ-
 64 γον εἰς τὰ ἐρύματα. οἱ δ' αὖ Πέρσαι κατὰ τε τὰς εἰσόδους
 ἐφεπόμενοι ὠθουμένων αὐτῶν πολλοὺς κατεστρώννυσαν,
 τοὺς δ' εἰς τὰς τάφρους ἐμπίπτοντας ἐπεισπηδῶντες
 ἐφόνεον ἄνδρας ὁμοῦ καὶ ἵππους· ἕνια γὰρ τῶν ἀρμάτων
 65 εἰς τὰς τάφρους ἠναγκάσθη φεύγοντα ἐμπεσεῖν. καὶ οἱ
 τῶν Μήδων δὲ ἵππεῖς ὀρῶντες ταῦτα ἤλαννον εἰς τοὺς
 ἵππεας τοὺς τῶν πολεμίων· οἱ δ' ἐνέκλιναν καὶ τούτοις.
 ἔνθα δὴ καὶ ἵππων διωγμὸς ἦν καὶ ἀνδρῶν καὶ φόνος ἐξ
 66 ἀμφοτέρων. οἱ δ' ἐντὸς τοῦ ἐρύματος τῶν Ἀσσυρίων
 ἐστηκότες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς τάφρου τοξεύειν μὲν ἢ
 ἀκοντίζειν εἰς τοὺς κατακαίνοντας οὔτε ἐφρόνουσιν οὔτε
 ἐδύναντο διὰ τὰ δεινὰ ὀράματα καὶ διὰ τὸν φόβον. τάχα
 δὲ καὶ καταμαθόντες τῶν Περσῶν τινὰς διακεκοφότας
 πρὸς τὰς εἰσόδους τοῦ ἐρύματος ἐτράποντο καὶ ἀπὸ τῶν
 67 κεφαλῶν τῶν ἔνδον. ἰδοῦσαι δ' αἱ γυναῖκες τῶν Ἀσσυρίων
 καὶ τῶν συμμάχων ἤδη φυγὴν καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ
 ἀνέκραγον καὶ ἔθειον ἐκπεπληγμέναι, αἱ μὲν καὶ τέκνα
 ἔχουσαι, αἱ δὲ καὶ νεώτεραι, καταρρηγνύμεναί τε πέπλους
 καὶ δρυπτόμεναι, καὶ ἱκετεύουσι πάντας, ὅτι ἐντυγχά-
 νοιεν, μὴ φεύγειν καταλιπόντας αὐτάς, ἀλλ' ἀμῦναι καὶ
 68 αὐταῖς καὶ τέκνοις καὶ σφίσι αὐτοῖς. ἔνθα δὴ καὶ αὐτοὶ
 οἱ βασιλεῖς σὺν τοῖς πιστοτάτοις στάντες ἐπὶ τὰς εἰσό-
 δους καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς κεφαλὰς καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο
 69 καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. ὥς δ' ἔγνω ὁ Κῦρος τὰ
 γιγνόμενα, δεῖσας, μὴ καὶ εἰ βιάσαιντο εἴσω, ὀλίγοι
 ὄντες ὑπὸ πολλῶν σφαλεῖέν τι, παρηγγύησεν ἐπὶ πόδ'
 70 ἀνάγειν ἔξω βελῶν καὶ πείθεσθαι. ἔνθα δὴ ἔγνω τις ἄν

τοὺς ὁμοτίμους πεπαιδευμένους ὡς δεῖ· ταχὺ μὲν γὰρ αὐτοὶ ἐπείθοντο, ταχὺ δὲ τοῖς ἄλλοις παρηγγέλλον. ὡς δ' ἔξω βελῶν ἐγένοντο, ἔστησαν κατὰ χώραν, πολὺ μᾶλλον χοροῦ ἀκριβῶς εἰδότες, ὅπου ἔδει ἕκαστον αὐτῶν γενέσθαι.

Δ.

Μείνας δὲ ὁ Κῦρος μέτριον χρόνον αὐτοῦ σὺν τῷ¹ στρατεύματι καὶ δηλώσας, ὅτι ἔτοιμοί εἰσι μάχεσθαι, εἴ τις ἐξέρχοιτο, ὡς οὐδεὶς ἀντεξήει, ἀπήγαγεν ὅσον ἐδόκει καλῶς ἔχειν καὶ ἔστρατοπεδεύσατο. φυλακὰς δὲ καταστησάμενος καὶ σκοποὺς προπέμψας, στὰς εἰς τὸ μέσον συνεκάλεσε τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας καὶ ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες Πέρσαι, πρῶτον μὲν τοὺς θεοὺς ἐγὼ ἐπαινῶ ὅσον² δύναμαι, καὶ ὑμεῖς δὲ πάντες, οἶμαι· νίκης τε γὰρ τετυχήκαμεν καὶ σωτηρίας. τούτων μὲν οὖν χρῆ χαριστήρια ὧν ἂν ἀεὶ ἔχωμεν τοῖς θεοῖς ἀποτελεῖν. ἐγὼ δὲ σύμπαντας μὲν ὑμᾶς ἤδη ἐπαινῶ· τὸ γὰρ γεγενημένον ἔργον πᾶσιν ὑμῖν καλὸν ἀποτετέλεσται· ὧν δ' ἕκαστος ἄξιος, ἐπειδὴν παρ' ὧν προσήκει πύθωμαι, τότε τὴν ἀξίαν ἐκάστῳ καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ πειράσομαι ἀποδιδόναι. τὸν³ δ' ἐμοῦ ἐγγύτατα ταξίαρχον Χρυσάνταν οὐδὲν ἄλλων δέομαι πυνθάνεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς οἶδα, οἷος ἦν· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ὅσαπερ, οἶμαι, καὶ πάντες ὑμεῖς ἐποιεῖτε· ἐπεὶ δ' ἐγὼ παρηγγύησα ἐπανάγειν καλέσας αὐτὸν ὀνομαστί, ἀνατεταμένος οὗτος τὴν μάχαιραν, ὡς παίσιον πολέμιον, ὑπήκουσέ τε ἐμοὶ εὐθύς ἀφείς τε ὃ ἔμελλε ποιεῖν τὸ κελευόμενον ἔπραττεν· αὐτός τε γὰρ ἐπανῆγε καὶ τοῖς ἄλλοις μάλα ἐπισπερχῶς παρηγγύα, ἔστ' ἔφθασεν ἔξω βελῶν τὴν τάξιν ποιήσας πρὶν τοὺς πολεμίους κατανοῆσαι, ὅτι ἀνεχωροῦμεν, καὶ τόξα ἐντείνασθαι καὶ τὰ παλτὰ ἐπαφεῖναι· ὥστε αὐτός τε ἀβλαβῆς καὶ τοὺς αὐτοῦ ἄνδρας ἀβλαβεῖς διὰ τὸ πείθεσθαι παρέχεται. ἄλλους⁴ δέ, ἔφη, ὄρω τετρωμένους, περὶ ὧν ἐγὼ σκεψάμενος, ἐν ὁποίῳ χρόνῳ ἐτρώθησαν, τότε τὴν γνώμην περὶ αὐτῶν ἀποφανοῦμαι. Χρυσάνταν δὲ καὶ ὡς ἐργάτην τῶν ἐν

- πολέμῳ καὶ φρόνιμον καὶ ἄρχεσθαι ἱκανὸν καὶ ἄρχειν
χιλιαρχία μὲν ἤδη τιμῶ· ὅταν δὲ καὶ ἄλλο τι ἀγαθὸν
5 διδῶ ὁ θεός, οὐδὲ τότε ἐπιλήσομαι αὐτοῦ. καὶ πάντας
δὲ βούλομαι ὑμᾶς, ἔφη, ὑπομνήσαι· ἃ γὰρ νῦν εἶδετε ἐν
τῇ μάχῃ τῆδε, ἐνθυμούμενοι μήποτε παύεσθε, ἵνα παρ'
ὑμῖν αὐτοῖς ἀεὶ κρῖνῃτε, πότερον ἢ ἀρετὴ μᾶλλον ἢ ἡ
φυγὴ σώζει τὰς ψυχὰς καὶ πότερον οἱ μάχεσθαι ἐθέλον-
τες ῥᾶον ἀπαλλάττουσιν ἢ οἱ οὐκ ἐθέλοντες, καὶ ποίαν
τινὰ ἡδονὴν τὸ νικᾶν παρέχει· ταῦτα γὰρ νῦν ἄριστ' ἂν
κρίναίτε πειρᾶν τε αὐτῶν ἔχοντες καὶ ἄρτι γεγενημένου
6 τοῦ πράγματος. καὶ ταῦτα μὲν, ἔφη, ἀεὶ διανοοῦμενοι
βελτίους ἂν εἴητε· νῦν δὲ ὡς θεοφιλεῖς καὶ ἀγαθοὶ καὶ
σώφρονες ἄνδρες δειπνοποιεῖσθε καὶ σπονδὰς τοῖς θεοῖς
ποιεῖσθε καὶ παιᾶνα ἐξάρχεσθε καὶ τὸ παραγγελλόμενον
7 προνοεῖτε. εἰπὼν δὲ ταῦτα ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἤλασε
καὶ πρὸς Κναξάρην ἦλθε· καὶ συνησθεὶς ἐκείνῳ κοινῇ,
ὡς εἰκός, καὶ ἰδὼν τάκει καὶ ἐρόμενος, εἴ τι δέοιτο, ἀπή-
λανεν εἰς τὸ αὐτοῦ στρατεύμα. καὶ οἱ μὲν δὴ ἄμφι
Κῦρον δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι
ὡς ἔδει ἐκοιμήθησαν.
- 8 Οἱ δὲ Ἀσσύριοι, καὶ τεθνηκότος τοῦ ἄρχοντος καὶ
σχεδὸν σὺν αὐτῷ τῶν βελτίστων, ἠθύμουν μὲν πάντες,
πολλοὶ δὲ καὶ ἀπεδίδρασκον αὐτῶν τῆς νυκτὸς ἐκ τοῦ
στρατοπέδου. ὁρῶντες δὲ ταῦτα ὁ τε Κροῖσος καὶ οἱ
ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν πάντες ἠθύμουν· πάντα μὲν γὰρ
ἦν χαλεπά· ἀθυμίαν δὲ πλείστην παρεῖχε πᾶσιν ὅτι τὸ
ἠγούμενον τῆς στρατιᾶς φῦλον διεφθάρθαι ἐδόκει ταῖς
γνώμαις. οὕτω δὲ ἐκλείπουσι τὸ στρατόπεδον καὶ ἀπέρ-
9 χονται τῆς νυκτὸς. ὡς δὲ ἡμέρα ἐγένετο καὶ ἔρημον
ἀνδρῶν ἐφάνη τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, εὐθὺς
διαβιβάζει ὁ Κῦρος τοὺς Πέρσας πρώτους· κατελέλειπτο
δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων πολλὰ μὲν πρόβατα, πολλοὶ δὲ
βόες, πολλαὶ δὲ ἄμαξαι πολλῶν ἀγαθῶν μεσταί· ἐκ δὲ
τούτου διέβαινον ἤδη καὶ οἱ ἄμφι Κναξάρην Μῆδοι πάν-
10 τες καὶ ἠριστοποιοῦτο ἐνταῦθα. ἐπεὶ δὲ ἠρίστησαν,
συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς αὐτοῦ ταξιάρχους καὶ ἔλεξε
τοιάδε· Οἰά μοι δοκοῦμεν καὶ ὅσα, ὦ ἄνδρες, ἀγαθὰ

ἀφείναι, Θεῶν ἡμῖν αὐτὰ διδόντων. νῦν γὰρ ὅτι οἱ πολέμιοι ἡμᾶς ἀποδεδράκασιν, αὐτοὶ ὁρᾶτε· οἵτινες δὲ ἐν ἐρύματι ὄντες ἐκλιπόντες τοῦτο φεύγουσι, πῶς ἂν τις τούτους οἴοι' ἂν μείναι ἰδόντας ἡμᾶς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ; οἵτινες δὲ ἡμῶν ἄπειροι ὄντες οὐχ ὑπέμειναν, πῶς νῦν γ' ἂν ὑπομείναιαν, ἐπεὶ ἤττηνται τε καὶ πολλὰ κακὰ ὑφ' ἡμῶν πεπόνθασιν; ὧν δὲ οἱ βέλτιστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ πονηρότεροι ἐκείνων μάχεσθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιεν; καὶ 11 τις εἶπε, Τί οὖν οὐ διώκομεν ὡς τάχιστα, καταδήλων γε οὕτω τῶν ἀγαθῶν ὄντων; καὶ ὃς εἶπεν, Ὅτι ἵππων προσδεόμεθα· οἱ μὲν γὰρ κράτιστοι τῶν πολεμίων, οὓς μάλιστα καιρὸς ἦν ἢ λαβεῖν ἢ κατακαθεῖν, οὗτοι ἐφ' ἵππων νέονται· οὓς ἡμεῖς τρέπεσθαι μὲν σὺν τοῖς Θεοῖς ἱκανοί, διώκοντες δὲ αἰρεῖν οὐχ ἱκανοί. Τί οὖν, ἔφασαν, οὐκ 12 ἐλθὼν Κναζάρῃ λέγεις ταῦτα; καὶ ὃς εἶπε, Συνέπεσθε τοίνυν μοι πάντες, ὡς εἰδῆ, ὅτι πᾶσιν ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ. ἐκ τούτου εἰποντό τε πάντες καὶ ἔλεγον, οἷα ἐπιτήδεια ἐδόκουν εἶναι ὑπὲρ ὧν ἐδέοντο.

Καὶ ὁ Κναζάρῃς ἅμα μὲν ὅτι ἐκεῖνοι ἤρχον τοῦ λόγου, 13 ὡσπερ ὑπερφθόνηι, ἅμα δ' ἴσως καλῶς ἔχειν ἐδόκει αὐτῷ μὴ πάλιν κινδυνεύειν· καὶ γὰρ αὐτός τε περὶ εὐθυμίαν ἐτύγγανεν ὧν καὶ τῶν ἄλλων Μήδων ἐώρα πολλοὺς τὸ αὐτὸ ποιοῦντας· εἶπε δ' οὖν ὧδε· Ὡ Κῦρε, ἀλλ' ὅτι μὲν 14 τῶν ἄλλων μᾶλλον ἀνθρώπων μελετᾶτε ὑμεῖς οἱ Πέρσαι μηδὲ πρὸς μίαν ἡδονὴν ἀπλήστως διακεῖσθαι, καὶ ὀρῶν καὶ ἀκούων οἶδα· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τῆς μεγίστης ἡδονῆς πολὺ μάλιστα συμφέρεειν ἐγκρατῆ εἶναι. μείζω δὲ ἡδονὴν τί παρέχει ἀνθρώποις εὐτυχίας, ἢ νῦν ἡμῖν παραγεγένηται; ἦν μὲν τοίνυν, ἐπεὶ εὐτυχοῦμεν, σωφρόνως διαφυλάττωμεν 15 αὐτήν, ἴσως δυναίμεθ' ἂν ἀκινδύνως εὐδαιμονοῦντες γηρᾶν· εἰ δ' ἀπλήστως χρώμενοι ταύτῃ ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ πειρασόμεθα διώκειν, ὁρᾶτε, μὴ πάθωμεν ἅπερ πολλοὺς μὲν λέγουσιν ἐν θαλάττῃ πεπονθέναι, διὰ τὸ εὐτυχεῖν οὐκ ἐθέλοντας παύσασθαι πλέοντας ἀπολέσθαι· πολλοὺς δὲ νίκης τυχόντας ἐτέρας ἐφιεμένους καὶ τὴν πρόσθεν ἀποβαλεῖν. καὶ γὰρ εἰ μὲν οἱ πολέμιοι ἤττους ὄντες ἡμῶν 16 ἔφευγον, ἴσως ἂν καὶ διώκειν τοὺς ἤττους ἀσφαλῶς εἶχε.

νῦν δὲ κατανόησον, πόσῳ μέρει αὐτῶν πάντες μαχε-
 σάμενοι νενικήκαμεν· οἱ δ' ἄλλοι ἄμαχοί εἰσιν· οὓς εἰ
 μὲν μὴ ἀναγκάσομεν μάχεσθαι, ἀγροῦντες καὶ ἡμᾶς καὶ
 ἑαυτοὺς δι' ἀμαθίαν καὶ μαλακίαν ἀπίασιν· εἰ δὲ γνώ-
 σονται, ὅτι ἀπιόντες οὐδὲν ἤττον κινδυνεύουσιν ἢ μένον-
 τες, ὅπως μὴ ἀναγκάσομεν αὐτούς, κἂν μὴ βούλωνται,
 17 ἀγαθοὺς γενέσθαι. ἴσθι δ', ὅτι οὐ σὺ μᾶλλον τὰς ἐκείνων
 γυναῖκας καὶ παῖδας λαβεῖν ἐπιθυμεῖς ἢ ἐκεῖνοι σῶσαι.
 ἐννόει δ', ὅτι καὶ αἱ σύες, ἐπειδὴν ὀφθῶσι, φεύγουσι,
 κἂν πολλαὶ ᾧσι, σὺν τοῖς τέκνοις· ἐπειδὴν δὲ τις αὐτῶν
 θηρᾶ τι τῶν τέκνων, οὐκέτι φεύγει οὐδ' ἦν μία τύχη
 18 οὐσα, ἀλλ' ἔεται ἐπὶ τὸν λαμβάνειν πειρώμενον. καὶ νῦν
 μὲν κατακλείσαντες ἑαυτοὺς εἰς ἔρυμα παρέσχον ἡμῖν
 ταμιεύεσθαι, ὥστε ὁπόσοις ἐβουλόμεθα αὐτῶν μάχεσθαι·
 εἰ δ' ἐν εὐρυχωρίᾳ πρόσιμεν αὐτοῖς καὶ μαθήσονται χωρὶς
 γενόμενοι οἱ μὲν κατὰ πρόσωπον ἡμῖν ὥσπερ καὶ νῦν
 ἐναντιοῦσθαι, οἱ δ' ἐκ πλαγίου, οἱ δὲ καὶ ὀπισθεν, ὅρα,
 μὴ πολλῶν ἐκάστῳ ἡμῶν χειρῶν δεήσει καὶ ὀφθαλμῶν.
 προσέτι δ' οὐδ' ἂν ἐθέλοιμι, ἔφη, ἐγὼ νῦν, ὄρων Μήδους
 εὐθυμουμένους, ἐξαναστήσας ἀναγκάζειν κινδυνεύοντας
 ἵεσθαι.

19 Καὶ ὁ Κῦρος ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σύγε μηδένα
 ἀναγκάσης, ἀλλὰ τοὺς ἐθέλοντάς μοι ἔπεσθαι δός· καὶ
 ἴσως ἂν σοι καὶ τῶν σῶν φίλων τούτων ἤκοιμεν ἐκάστῳ
 ἄγοντες ἔρ' οἷς ἅπαντες εὐθυμήσεσθε. τὸ μὲν γὰρ πλη-
 θος ἡμεῖς γε τῶν πολεμίων οὐδὲ διωξόμεθα· πῶς γὰρ
 ἂν καὶ καταλάβοιμεν; ἦν δὲ τι ἀπεσχισμένον τοῦ στρα-
 τεύματος λάβωμεν ἢ τι ὑπολειπόμενον, ἤξομεν πρὸς σὲ
 20 ἄγοντες. ἐννόει δ', ἔφη, ὅτι καὶ ἡμεῖς, ἐπεὶ σὺ ἐδέου,
 ἦλθομεν σοὶ χαρίζομενοι μακρὰν ὁδόν· καὶ σὺ οὖν ἡμῖν
 δίκαιος εἶ ἀντιχαρίζεσθαι, ἵνα καὶ ἔχοντές τι οἷαδ'
 ἀφικώμεθα καὶ μὴ εἰς τὸν σὸν θησαυρὸν πάντες οἶδε
 21 ὀρῶμεν. ἔνταῦθα δὴ ἔλεξεν ὁ Κυραξάρης, Ἀλλ' εἴ γε
 μέντοι ἐθέλων τις ἔποιτο, καὶ χάριν ἔγωγέ σοι εἰδείην
 ἂν. Σύμπειψον τοίνυν μοί τινα, ἔφη, τῶν ἀξιοπίστων
 τούτων, ὃς ἔρει ἅ ἂν σὺ ἐπιστείλης. Λαβὼν δὴ ἴθι
 22 ὄντινα ἐθέλεις τούτων. ἔνθα δὴ ἔτυχε παρῶν ὁ φήσας

ποτὲ συγγενῆς αὐτοῦ εἶναι καὶ φιληθεῖς. εὐθὺς οὖν ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀρχεῖ μοι, ἔφη, οὐτοσί. Οὗτος τοίνυν σοι ἐπέσθω. καὶ λέγε σύ, ἔφη, τὸν ἐθέλοντα ἰέναι μετὰ Κύρου. οὕτω δὴ λαβὼν τὸν ἄνδρα ἐξήει. ἔπει δ' ἐξήλ-²³θεν, ὁ Κῦρος εἶπε, Νῦν δὴ σὺ δηλώσεις, εἰ ἀληθῆ ἔλεγες, ὅτε ἔφης ἠδεσθαι θεώμενος ἐμέ. Οὐκ οὖν ἀπολείψομαι γέ σου, ἔφη ὁ Μῆδος, εἰ τοῦτο λέγεις. Οὐκοῦν καὶ ἄλλους, ἔφη, προθύμως ἐξάξεις; ἐπομόσας οὖν ἐκεῖνος Νῆ τὸν Δί', ἔφη, ἔστε γ' ἂν ποιήσω καὶ σὲ ἐμὲ ἠδέως θεᾶσθαι. τότε δὴ καὶ ἐκπεμφθεῖς ὑπὸ τοῦ Κναξάρου τά τε ἄλλα²⁴ προθύμως ἀπήγγελλε τοῖς Μήδοις καὶ προσετίθει, ὅτι αὐτός γε οὐκ ἀπολείψοιτο ἀνδρὸς καλλίστου καὶ ἀρίστου, καὶ τὸ μέγιστον, ἀπὸ θεῶν γεγονότος.

Πράττοντος δὲ τοῦ Κύρου ταῦτα θείως πῶς ἀφικνοῦν-²ται ἀπὸ Ὑρκανίων ἄγγελοι. οἱ δὲ Ὑρκάνιοι ὄμοροι τῶν Ἀσσυρίων εἰσίν, ἔθνος δ' οὐ πολὺ, διὸ καὶ ὑπήκοοι ἦσαν τῶν Ἀσσυρίων· εὐῖπποι δὲ καὶ τότε δὴ ἐδόκουν καὶ νῦν δοκοῦσιν εἶναι· διὸ καὶ ἐχρῶντο αὐτοῖς οἱ Ἀσσύριοι ὡσπερ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Σκιρίταις, οὐδὲν φειδόμενοι αὐτῶν οὐτ' ἐν πόνοις οὐτ' ἐν κινδύνοις· καὶ δὴ καὶ τότε ὀπισθοφυλακεῖν ἐκέλευον αὐτοὺς ὡς χιλίους ἵππείας ὄντας, ὅπως, εἴ τι ὀπισθεν δεινὸν εἴη, ἐκεῖνοι πρὸ αὐτῶν τοῦτ' ἔχοιεν. οἱ δὲ Ὑρκάνιοι, ἅτε μέλλοντες ὑστάτοι² πορεύεσθαι, καὶ τὰς ἀμάξας τὰς ἑαυτῶν καὶ τοὺς οἰκέτας ὑστάτους εἶχον. στρατεύονται γὰρ δὴ οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔχοντες οἱ πολλοὶ μεθ' ὧνπερ καὶ οἰκοῦσι· καὶ τότε δὴ ἐστρατεύοντο οὕτως οἱ Ὑρκάνιοι. ἐννοηθέντες δέ, οἳά τε³ πάσχουσιν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων καὶ ὅτι νῦν τεθναίῃ μὲν ὁ ἀρχὼν αὐτῶν, ἠττημένοι δ' εἶεν, φόβος δ' ἐνεῖη τῷ στρατεύματι, οἱ δὲ σύμμαχοι αὐτῶν ὡς ἀθύμως ἔχοιεν καὶ ἀπολείπειεν, ταῦτα ἐνθυμουμένοις ἔδοξεν αὐτοῖς νῦν καλὸν εἶναι ἀποστῆναι, εἰ θέλοιεν οἱ ἀμφὶ Κῦρον συνεπιθέσθαι. καὶ πέμπουσιν ἀγγέλους πρὸς Κῦρον· ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τούτου ὄνομα μέγιστον ἠΰξητο. οἱ δὲ⁴ πεμφθέντες λέγουσι Κύρω, ὅτι μισοῖέν τε τοὺς Ἀσσυρίους δικαίως νῦν τ', εἰ βούλοιτο ἰέναι ἐπ' αὐτούς, καὶ σφεῖς σύμμαχοι ὑπάρξοιεν καὶ ἠγήσονται· ἅμα δὲ πρὸς τούτοις

διηγοῦντο τὰ τῶν πολεμίων ὡς ἔχοι, ἐπαίρειν βουλόμενοι
 5 μάλιστα στρατεύεσθαι αὐτόν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο
 αὐτούς, Καὶ δοκεῖτε ἄν, ἔφη, ἔτι ἡμᾶς καταλαβεῖν αὐτούς,
 πρὶν ἐν τοῖς ἐρύμασιν εἶναι; ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, μάλα
 συμφορὰν τοῦτο ἡγούμεθα, ὅτι ἔλαθον ἡμᾶς ἀποδράντες.
 ταῦτα δὲ ἔλεγε βουλόμενος αὐτούς ὡς μέγιστον φρονεῖν
 6 ἐπὶ σφίσιν. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι καὶ αὐρίον ἔωθεν,
 εἰ εὐζωνοὶ πορεύοιντο, καταλήψοιντο· ὑπὸ γὰρ τοῦ ὄχλου
 καὶ τῶν ἀμαξῶν σχολῇ πορεύεσθαι αὐτούς· καὶ ἅμα,
 ἔφρασαν, τὴν προτέραν νύκτα ἀγρυπνήσαντες νῦν μικρὸν
 7 προελθόντες ἐστρατιοπέδευνται. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ἐχετε
 οὖν ὧν λέγετε πιστόν τι ἡμᾶς διδάσκειν ὡς ἀληθεύετε;
 Ὀμήρου γ', ἔφρασαν, ἐθέλομεν αὐτίκα ἐλάσαντες τῆς
 νυκτὸς ἀγαγεῖν· μόνον καὶ σὺ ἡμῖν πιστὰ θεῶν πεποιήσο
 καὶ δεξιὰν δός, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις τὰ αὐτά,
 8 ἅπερ ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. ἐκ τούτου πιστὰ
 δίδωσιν αὐτοῖς ἢ μὴν, ἐὰν ἐμπεδώσωσιν ἃ λέγουσιν, ὡς
 φίλοις καὶ πιστοῖς χρήσεσθαι αὐτοῖς, ὡς μήτε Περσῶν
 μήτε Μήδων μεῖον ἔχειν παρ' ἑαυτοῦ. καὶ νῦν ἔστιν ἔτι
 ἰδεῖν Ὑρκανίους καὶ πιστευσόμενους καὶ ἀρχὰς ἔχοντας,
 ὡςπερ καὶ Περσῶν καὶ Μήδων οἱ ἂν δοκῶσιν ἄξιοι
 εἶναι.

9 Ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν, ἐξῆγε τὸ στράτευμα ἔτι φάους
 ὄντος, καὶ τοὺς Ὑρκανίους περιμένειν ἐκέλευσεν, ἵνα ἅμα
 ἴοιεν. οἱ μὲν δὴ Πέρσαι, ὡςπερ εἰκός, πάντες ἔξω ἦσαν
 10 καὶ Τιγράνης ἔχων τὸ αὐτοῦ στράτευμα· τῶν δὲ Μήδων
 ἐξήεσαν οἱ μὲν διὰ τὸ παιδὶ ὄντι Κύρῳ παῖδες ὄντες
 φίλοι γενέσθαι, οἱ δὲ διὰ τὸ ἐν θήραις συγγενόμενοι
 ἀγασθῆναι αὐτοῦ τὸν τρόπον, οἱ δὲ διὰ τὸ καὶ χάριν
 εἰδέναί, ὅτι μέγαν αὐτοῖς φόβον ἀπεληλακέναι ἐδόκει, οἱ
 δὲ καὶ ἐλπίδας ἔχοντες διὰ τὸ ἄνδρα φαίνεσθαι ἀγαθὸν
 καὶ εὐτυχῆ καὶ μέγαν ἔτι ἰσχυρῶς ἔσεσθαι αὐτόν, οἱ δέ,
 ὅτε ἐτρέφετο ἐν Μήδοις, εἴ τι ἀγαθὸν τῷ ἔπραξεν, ἀντι-
 χαρίζεσθαι ἐβούλοντο· πολλοῖς δὲ πολλὰ διὰ φιλανθρω-
 πίαν παρὰ τοῦ πάππου ἀγαθὰ διεπέπρακτο· πολλοὶ δ',
 ἔπει καὶ τοὺς Ὑρκανίους εἶδον καὶ λόγος διήλθεν, ὡς
 ἡγήσοιντο ἐπὶ πολλὰ ἀγαθὰ, ἐξήεσαν καὶ τοῦ λαβεῖν τι

ἔνεκα. οὕτω δὴ ἐξήλθον σχεδὸν ἅπαντες καὶ οἱ Μῆδοι ¹¹
 πλὴν ὅσοι σὺν Κυαξάρῃ ἔτυχον σκηνοῦντες· οὗτοι δὲ
 κατέμενον καὶ οἱ τούτων ὑπήκοοι. οἱ δ' ἄλλοι πάντες
 φαιδρῶς καὶ προθύμως ἐξωρμῶντο, ἅτε οὐκ ἀνάγκη ἀλλ'
 ἐθελούσιοι καὶ χάριτος ἔνεκα ἐξιόντες. ἐπεὶ δ' ἔξω ἦσαν, ¹²
 πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Μήδους ἐλθὼν ἐπήνεσέ τε αὐτοὺς
 καὶ ἐπηύξατο μάλιστα μὲν θεοὺς αὐτοῖς ἵλεως ἡγεῖσθαι
 καὶ σφίσιν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς δυνασθῆναι χάριν αὐτοῖς
 ταύτης τῆς προθυμίας ἀποδοῦναι. τέλος δ' εἶπεν, ὅτι
 ἡγήσονται μὲν αὐτοῖς οἱ πεζοί, ἐκείνους δ' ἔπεσθαι σὺν
 τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε· καὶ ὅπου ἂν ἀναπαύωνται ἢ ἐπί-
 σχωσι τῆς πορείας, ἐντείλατο αὐτοῖς πρὸς αὐτὸν παρε-
 λαύνειν τινάς, ἵνα εἰδῶσι τὸ ἀεὶ καιρίον. ἐκ τούτου ¹³
 ἡγεῖσθαι ἐκέλευε τοὺς Ὑρκανίους. καὶ οἱ ἡρώτων Τί δέ,
 οὐ γὰρ ἀναμενεῖς, ἔφασαν, τοὺς ὁμήρους ἕως ἂν ἀγάγω-
 μεν, ἵνα ἔχων καὶ σὺ τὰ πιστὰ παρ' ἡμῶν πορεύῃ; καὶ
 τὸν ἀποκρίνασθαι λέγεται, Ἐννοῶ γάρ, φάναι, ὅτι ἔχομεν
 τὰ πιστὰ ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς καὶ ταῖς ἡμετέραις
 χερσίν. οὕτω γὰρ δοκοῦμεν παρεσκευάσθαι, ὡς, ἦν μὲν
 ἀληθεύητε, ἱκανοὶ εἶναι ὑμᾶς εὖ ποιεῖν· ἦν δὲ ἐξαπατᾶτε,
 οὕτω νομίζομεν ἔχειν, ὡς οὐχ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν ἔσεσθαι,
 ἀλλὰ μᾶλλον, ἦν οἱ θεοὶ θέλωσιν, ὑμᾶς ἐφ' ἡμῖν γενέσθαι.
 καὶ μέντοι, ἔφη, ὦ Ὑρκάνιοι, ἐπεὶ περ φατέ ὑστάτους
 ἔπεσθαι τοὺς ὑμέτερους, ἐπειδὴν ἴδητε αὐτούς, σημήνατε
 ἡμῖν, ὅτι οἱ ὑμέτεροί εἰσιν, ἵνα φειδώμεθα αὐτῶν. ἀκού- ¹⁴
 σαντες δὲ ταῦτα οἱ Ὑρκάνιοι τὴν μὲν ὁδὸν ἡγοῦντο, ὡσπερ
 ἐκέλευε, τὴν δὲ ῥώμην τῆς ψυχῆς ἐθαύμαζον· καὶ οὔτε
 Ἀσσυρίους οὔτε Λυδοὺς οὔτε τοὺς συμμάχους αὐτῶν
 ἐφοβοῦντο, ἀλλὰ μὴ παντάπασιν ὁ Κύρος μικρὰν τινα
 αὐτῶν οἶοιτο ῥοπὴν εἶναι καὶ προσόντων καὶ ἀπόντων.

Πορευομένων δὲ ἐπεὶ νύξ ἐπεγένετο, λέγεται φῶς τῷ ¹⁵
 Κύρῳ καὶ τῷ στρατεύματι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προφανὲς
 γενέσθαι, ὥστε πᾶσι μὲν φρίκην ἐγγίγνεσθαι πρὸς τὸ
 θεῖον, θάρρος δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους. ὡς δ' εὗζωνοί
 τε καὶ ταχὺ ἐπορεύοντο, εἰκότως πολλὴν τε ὁδὸν διήνυ-
 σαν καὶ ἅμα κνέφα πλησίον γίνονται τοῦ τῶν Ὑρκανίων
 στρατεύματος. ὡς δ' ἔγνωσαν οἱ ἄγγελοι, καὶ τῷ Κύρῳ ¹⁶

- λέγουσιν, ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ σφέτεροι· τῷ τε γὰρ ὑστάτους
 17 εἶναι γινώσκειν ἔφρασαν καὶ τῷ πλήθει τῶν πυρῶν. ἐκ
 τούτου πέμπει τὸν ἕτερον αὐτῶν πρὸς αὐτούς, τάξας
 λέγειν, εἰ φίλοι εἰσίν, ὡς τάχιστα ὑπαντᾶν τὰς δεξιὰς
 ἀνατείναντας· συμπέμπει δέ τινα καὶ τῶν σὺν ἑαυτῷ καὶ
 λέγειν ἐκέλευσε τοῖς Ἰρκανίοις, ὅτι ὡς ἂν ὀρῶσιν αὐτοὺς
 προσφερομένους, οὕτω καὶ αὐτοὶ ποιήσουσιν. οὕτω δὴ
 ὁ μὲν μένει τῶν ἀγγέλων παρὰ τῷ Κύρῳ, ὁ δὲ προσε-
 18 λαύνει πρὸς τοὺς Ἰρκανίους. ἐν ᾧ δ' ἐσκόπει τοὺς Ἰρκα-
 νίους ὁ Κύρος ὅτι ποιήσουσιν, ἐπέστησε τὸ στράτευμα·
 παρελαύνουσι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ τῶν Μήδων προεστηγότες
 καὶ ὁ Τιγράνης καὶ ἐπερωτῶσι, τί δεῖ ποιεῖν. ὁ δὲ λέγει
 αὐτοῖς, ὅτι τοῦτ' ἔστι τὸ πλησίον Ἰρκανίων στράτευμα
 καὶ οἴχεται ὁ ἕτερος τῶν ἀγγέλων πρὸς αὐτοὺς καὶ τῶν
 ἡμετέρων τις σὺν αὐτῷ, ἐροῦντες, εἰ φίλοι εἰσίν, ὑπαν-
 τιάζειν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας πάντας. ἦν μὲν οὖν
 οὕτω ποιῶσι, δεξιούσθε τε αὐτοὺς καθ' ὃν ἂν ἧ ἕκαστος
 καὶ ὅμα θαρρύνετε· ἦν δὲ ὅπλα αἴρωνται ἢ φεύγειν
 ἐπιχειρῶσι, τούτων, ἔφη, εὐθὺς δεῖ πρώτων πειρᾶσθαι
 19 μηδένα λιπεῖν. ὁ μὲν τοιαῦτα παρήγγειλεν. οἱ δὲ Ἰρκα-
 νιοὶ ἀκούσαντες τῶν ἀγγέλων ἤσθησάν τε καὶ ἀναπηδή-
 σαντες ἐπὶ τοὺς ἵππους παρήσαν τὰς δεξιὰς, ὡσπερ
 εἴρητο, προτείνοντες· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ Πέρσαι ἀντεδε-
 20 ξιοῦντό τε αὐτοὺς καὶ ἐθάρρυνον. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κύρος
 λέγει, Ἡμεῖς μὲν δὴ, ὦ Ἰρκανιοὶ, ἤδη ὑμῖν πιστεύομεν·
 καὶ ὑμᾶς δὲ χρὴ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχειν. τοῦτο δ', ἔφη,
 πρῶτον ἡμῖν εἶπατε, πόσον ἀπέχει ἐνθένδε ἔνθα αἱ ἀρχαὶ
 εἰσι τῶν πολεμίων καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν. οἱ δ' ἀπεκρί-
 ναντο, ὅτι ὀλίγω πλέον ἢ παρασάγγην.
- 21 Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Κύρος, Ἄγετε δὴ, ἔφη, ὦ ἄνδρες
 Πέρσαι καὶ Μῆδοι καὶ ὑμεῖς, ὦ Ἰρκανιοὶ, ἤδη γὰρ καὶ
 πρὸς ὑμᾶς ὡς πρὸς συμμάχους καὶ κοινωνοὺς διαλέγομαι,
 εὖ χρὴ εἰδέναι, νῦν ὅτι ἐν τοιούτῳ ἔσμεν, ἔνθα δὴ μαλα-
 κισάμενοι μὲν ἂν πάντων τῶν χαλεπωτάτων τύχοιμεν·
 ἴσασι γὰρ οἱ πολέμιοι, ἐφ' ἃ ἤκομεν· ἦν δὲ τὸ καρτερὸν
 ἐμβalόμενοι ἴωμεν ῥώμῃ καὶ θυμῷ ἐπὶ τοὺς πολεμίους,
 αὐτίκα μάλ' ὄψεσθε, ὡσπερ δούλων ἀποδιδρασκόντων.

εὐρημένων, τοὺς μὲν ἰκετεύοντας αὐτῶν, τοὺς δὲ φεύγοντας, τοὺς δ' οὐδὲ ταῦτα φρονεῖν δυναμένους. ἤττημένοι τε γὰρ ὄψονται ἡμᾶς καὶ οὔτε οἰόμενοι ἤξειν οὔτε συνταγμένοι οὔτε μάχεσθαι παρεσκευασμένοι κατελλημμένοι ἔσονται. εἰ οὖν ἡδέως βουλόμεθα καὶ δειπνήσαι καὶ ²² νυκτερεῦσαι καὶ βιοτεύειν τὸ ἀπὸ τοῦδε, μὴ δῶμεν τούτοις σχολὴν μήτε βουλευσασθαι μήτε παρασκευάσασθαι ἀγαθὸν αὐτοῖς μηδὲν μηδὲ γνῶναι πάμπαν, ὅτι ἀνθρωποὶ ἔσμεν, ἀλλὰ γέρορα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις ἅπαντα καὶ πληγὰς ἤκειν νομιζόντων. καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, ὦ Ἰσκιάνιοι, ²³ ὑμᾶς αὐτοὺς προπετάσαντες ἡμῶν πορεύεσθε ἔμπροσθεν, ὅπως τῶν ὑμετέρων ὄπλων ὀρωμένων λανθάνωμεν ὅτι πλεῖστον χρόνον. ἐπειδὰν δ' ἐγὼ πρὸς τῷ στρατεύματι γένωμαι τῶν πολεμίων, παρ' ἐμοὶ μὲν καταλείπετε ἕκαστοι τάξιν ἱππέων, ἐάν τι δέωμαι, ὡς χρῶμαι μένων παρὰ τὸ στρατόπεδον. ὑμῶν δὲ οἱ μὲν ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύ- ²⁴ τεροι ἐν τάξει ἀθρόοι ἐλαύνετε, εἰ σωφρονεῖτε, ἵνα μήποτε ἀθρόω τινὶ ἐντυχόντες ἀποβιασθῆτε, τοὺς δὲ νεωτέρους ἐφίετε διώκειν· οὗτοι δὲ καινόντων· τοῦτο γὰρ ἀσφαλέστατον, νῦν ὡς ἐλαχίστους τῶν πολεμίων λιπεῖν. ἴγν δὲ ²⁵ νικῶμεν, ἔφη, ὃ πολλοῖς δὴ κρατοῦσι τὴν τύχην ἀνέτρεψε, φυλάξασθαι δεῖ τὸ ἐφ' ἀρπαγὴν τραπέσθαι· ὡς ὁ τοῦτο ποιῶν οὐκέτ' ἀνὴρ ἔστιν, ἀλλὰ σκευοφόρος· καὶ ἔξεστι τῷ βουλομένῳ χρῆσθαι δὴ τούτῳ ὡς ἀνδραπόδῳ. ἐκεῖνο ²⁶ δὲ χρὴ γνῶναι, ὅτι οὐδὲν ἔστι κερδαλεώτερον τοῦ νικᾶν· ὁ γὰρ κρατῶν ἅμα πάντα συνήρπακε, καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ χρήματα καὶ πᾶσαν τὴν χώραν. πρὸς ταῦτα τοῦτο μόνον ὀρᾶτε, ὅπως τὴν νίκην διασωζώμεθα· ἐάν γὰρ κρατηθῆ, καὶ αὐτὸς ὁ ἀρπάζων ἔχεται. καὶ τοῦτο ἅμα διώκοντες μέμνησθε, ἤκειν πάλιν ὡς ἐμὲ ἔτι φάους ὄντος· ὡς σκότους γενομένου οὐδένα ἔτι προσδεξόμεθα.

Ταῦτ' εἰπὼν ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἕκαστους καὶ ²⁷ ἐκέλευεν ἅμα πορευομένους τοῖς ἑαυτοῦ ἕκαστον δεκαδάρχους ταῦτὰ σημαίνειν· ἐν μετώπῳ γὰρ ἦσαν οἱ δεκαδάρχοι, ὥστε ἀκούειν· τοὺς δὲ δεκαδάρχους τῇ δεκάδι ἕκαστον κελεύειν παραγγέλλειν. ἐκ τούτου δὲ προηγοῦντο μὲν οἱ

Ὑρκάνιοι, αὐτὸς δὲ τὸ μέσον ἔχων σὺν τοῖς Πέρσαις ἐπο-
 ρεύετο· τοὺς δὲ ἵππεις ἐκατέρωθεν, ὥσπερ εἰκὸς, παρ-
 28 ἔταξε. τῶν δὲ πολεμίων, ἐπεὶ φῶς ἐγένετο, οἱ μὲν
 ἐθαύμαζον τὰ δρώμενα, οἱ δὲ ἐγίγνωσκον ἤδη, οἱ δ'
 ἤγγελλον, οἱ δ' ἐβόων, οἱ δ' ἔλκον ἵππους, οἱ δὲ συνε-
 σκευάζοντο, οἱ δ' ἐρρίπτουν τὰ ὄπλα ἀπὸ τῶν ὑποζυγίων,
 οἱ δ' ὠπλίζοντο, οἱ δ' ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς ἵππους, οἱ δ'
 ἐχαλίνουν, οἱ δὲ τὰς γυναῖκας ἀνεβίβαζον ἐπὶ τὰ ὄχηματα,
 οἱ δὲ τὰ πλείστον ἄξια ἐλάμβανον ὡς διασωσόμενοι, οἱ
 δὲ κατορύττοντες τὰ τοιαῦτα ἠλίσκοντο, οἱ δὲ πλείστοι
 εἰς φυγὴν ὤρμιον· οἷεσθαι δὲ δεῖ πολλά τε καὶ παντο-
 दाπὰ καὶ ἄλλα ποιεῖν αὐτούς, πλὴν ἐμάχετο οὐδεὶς, ἀλλ'
 29 ἀμαχητὶ ἀπώλλυντο. Κροῖσος δὲ ὁ Λυδῶν βασιλεὺς, ὡς
 θέρως ἦν, τὰς τε γυναῖκας ἐν ταῖς ἀρμαμάξαις προαπε-
 πέμψατο τῆς νυκτός, ὡς ῥᾶον πορεύοιντο κατὰ ψῦχος,
 30 καὶ αὐτὸς ἔχων τοὺς ἵππεις ἐπηκολούθει. καὶ τὸν Φρύγα
 τὰ αὐτὰ ταῦτα ποιῆσαι φασὶ τὸν τῆς παρ' Ἑλλήσποντον
 ἄρχοντα Φρυγίας. ὡς δὲ παρήσθοντο τῶν φευγόντων
 καὶ καταλαμβάνόντων αὐτούς, πνθόμενοι τὸ γινόμενον
 31 ἔφρευγον δὴ καὶ αὐτοὶ ἀνὰ κράτος. τὸν δὲ τῶν Καππα-
 δοκῶν βασιλέα καὶ τὸν τῶν Ἀραβίων ἔτι ἐγγὺς ὄντας καὶ
 ἵποστάντας ἀθωρακίστους κατακαίνουσιν οἱ Ὑρκάνιοι. τὸ
 δὲ πλείστον ἦν τῶν ἀποθανόντων Ἀσσυρίων καὶ Ἀραβίων·
 ἐν γὰρ τῇ αὐτῶν ὄντες χώρα ἀσυντονώτατα πρὸς τὴν
 32 πορείαν εἶχον. οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ Ὑρκάνιοι, οἷα δὴ
 εἰκὸς κρατοῦντας, ταῦτα ἐποίουν διώκοντες. ὁ δὲ Κῦρος
 τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἵππείας καταλειφθέντας περιελαύνειν
 ἐκέλευε τὸ στρατόπεδον, καὶ εἴ τινας σὺν ὄπλοις ἴδοιεν
 ἐξιόντας, κατακαίνειν· τοῖς δ' ὑπομένουσιν ἐκήρυξεν, ὅπό-
 σοι τῶν πολεμίων στρατιωτῶν ἦσαν ἵππεις ἢ πελτασταὶ
 ἢ τοξόται, ἀποφέρειν τὰ ὄπλα συνδεδεμένα, τοὺς δὲ
 ἵππους ἐπὶ ταῖς σκηναῖς καταλείπειν· ὅστις δὲ ταῦτα μὴ
 ποιήσοι, αὐτίκα τῆς κεφαλῆς στερήσεται. τὰς δὲ κο-
 33 πίδαας προχείρους ἔχοντες ἐν τάξει περιέστασαν. οἱ μὲν
 δὴ τὰ ὄπλα ἔχοντες ἐρρίπτουν, ἀποφέροντες εἰς ἐν χωρίον
 ὅποι ἐκέλευε· καὶ ταῦτα μὲν οἷς ἐπέταξεν ἔκαιον.
 34 Ὁ δὲ Κῦρος ἐνενόησεν, ὅτι ἤλθον μὲν οὔτε σῖτα οὔτε

ποτὰ ἔχοντες, ἄνευ δὲ τούτων οὔτε στρατεύεσθαι δυνατόν
 οὔτ' ἄλλο ποιεῖν οὐδέν. σκοπῶν δ', ὅπως ἂν κάλλιστα
 καὶ τάχιστα ταῦτα γένοιτο, ἐνθυμεῖται, ὅτι ἀνάγκη πᾶσι
 τοῖς στρατευομένοις εἶναι τινα, ὅτῳ καὶ σκηνῆς μελήσει
 καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια παρεσκευασμένα τοῖς στρατιώταις
 εἰσιούσιν ἔσται. καὶ τοίνυν ἔγνω, ὅτι τούτους εἰκὸς μά- 35
 λιστα πάντων ἐν τῷ στρατοπέδῳ νῦν κατελήφθαι ἦν διὰ
 τὸ ἀμφὶ συσκευασίαν ἔχειν· ἐκήρυξε δὴ παρεῖναι τοὺς
 ἐπιτρόπους πάντας, εἰ δέ που μὴ εἶη ἐπίτροπος, τὸν
 πρεσβύτατον ἀπὸ σκηνῆς· τῷ δὲ ἀπειθοῦντι πάντα τὰ
 χαλεπὰ ἀνείπεν. οἱ δὲ ὀρώντες καὶ τοὺς δεσπότας πει-
 θομένους ταχὺ ἐπέειπον. ἐπεὶ δὲ παρεγένοντο, πρῶτον 36
 μὲν ἐκέλευε καθίζεσθαι αὐτῶν ὅσοις ἔστι πλέον ἢ δυοῖν
 μνηοῖν ἐν τῇ σκηνῇ τὰπιτήδεια. ἐπεὶ δὲ τούτους εἶδεν,
 αὐθις ἐκέλευεν ὅσοις μνηὸς ἦν· ἐν τούτῳ σχεδὸν πάντες
 ἐκαθίζοντο. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς· 37
 Ἄγετέ νυν, ἔφη, ὧ ἄνδρες, εἰ τινες ὑμῶν τὰ μὲν κακὰ
 μισεῖτε, μαλακοῦ δέ τινος παρ' ἡμῶν βούλοισθ' ἂν τυγ-
 χάνειν, ἐπιμελήθητε προθύμως, ὅπως διπλάσια ἐν τῇ
 σκηνῇ ἐκάστη σῖτα καὶ ποτὰ παρεσκευασμένα ἢ ἢ τοῖς
 δεσπότηταις καὶ τοῖς οἰκέταις καθ' ἡμέραν ἐποιεῖτε· καὶ
 τὰλλα δὲ πάντα, ὅποσα καλὴν δαῖτα παρέξει, ἔτοιμα
 ποιεῖτε, ὡς αὐτίκα μάλα παρέσονται ὁπότεροι ἂν κρατῶσι,
 καὶ ἀξιῶσουσιν ἔκπλεω ἔχειν πάντα τὰ ἐπιτήδεια. εὖ
 οὖν ἴστε, ὅτι συμφέροι ἂν ὑμῖν ἀμέμπτως δέχεσθαι τοὺς
 ἄνδρας. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἀκούσαντες πολλῇ σπουδῇ τὰ 38
 παρηγγελμένα ἔπραττον· ὁ δὲ συγκαλέσας τοὺς ταξιάρχους
 ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι, γινώσκω μὲν, ὅτι νῦν ἔστιν
 ἡμῖν προτέροις ἀπόντων τῶν συμμάχων ἀρίστου τυχεῖν
 καὶ τοῖς μάλιστα ἔσπουδασμένοις καὶ σίτοις καὶ ποτοῖς
 χρῆσθαι· ἀλλ' οὐ μοι δοκεῖ τοῦτ' ἂν τὸ ἀρίστον πλέον
 ὠφελῆσαι ἡμᾶς ἢ τὸ τῶν συμμάχων ἐπιμελεῖς φανῆναι,
 οὐδ' ἂν αὕτη ἢ εὐωχία ἰσχυροτέρους τοσοῦτον ποιῆσαι,
 ὅσον εἰ δυναίμεθα τοὺς συμμάχους προθύμους ποιεῖσθαι.
 εἰ δὲ τῶν νῦν διωκόντων καὶ κατακαιρόντων τοὺς ἡμετέ- 39
 ρους πολεμίους καὶ μαχομένων, εἰ τις ἐναντιοῦται, τού-
 των δόξομεν οὕτως ἀμελεῖν, ὥστε καὶ πρὶν εἰδέναι, πῶς

πράττουσιν, ἤριστιχότες φαίνεσθαι, ὅπως μὴ αἰσχροὶ
 μὲν φανούμεθα, ἀσθενεῖς δ' ἐσόμεθα συμμάχων ἀπο-
 ροῦντες. τὸ δὲ τῶν κινδυνερότων καὶ πονούτων ἐπιμε-
 ληθῆναι, ὅπως εἰσιόντες τὰπιτήδεια ἔξουσιν, αὕτη ἂν
 ἡμᾶς ἢ θοιήη πλείω εὐφράνειεν, ὡς ἐγὼ φημι, ἢ τὸ
 40 παραχρῆμα τῇ γαστρὶ χαρίσασθαι. ἐνοήσατε δ', ἔφη,
 ὡς εἰ μὴδ' ἐκείνους αἰσχυντέον ἦν, οὐδ' ὡς ἡμῖν νῦν
 προσήκει οὔτε πλησμονῆς που οὔτε μέθης· οὐ γάρ πω
 διαπέπρακται ἡμῖν ἂ βουλόμεθα, ἀλλ' αὖ τὰ πάντα νῦν
 ἀκμάζει ἐπιμελείας δεόμενα. ἔχομεν γὰρ ἐν τῷ στρατο-
 πέδῳ πολεμίους πολλαπλασίους ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τούτους
 λελυμένους· οὓς καὶ φυλάττεσθαι ἴσως ἔτι προσήκει καὶ
 φυλάττειν, ὅπως ὥσι καὶ οἱ ποιήσοντες ἡμῖν τὰ ἐπιτήδεια·
 ἔτι δ' οἱ ἱππεῖς ἡμῖν ἄπεισι, φροντίδα παρέχοντες, ποῦ
 41 εἰσι, κὰν ἔλθωσιν, εἰ παραμενοῦσιν. ὥστ', ὦ ἄνδρες,
 νῦν μοι δοκεῖ τοιοῦτον σίτον ἡμᾶς προσφέρεσθαι δεῖν
 καὶ τοιοῦτον ποτόν, ὅποῖον ἂν τι συμφορώτατον εἴη πρὸς
 42 τὸ μῆτε ὑπνου μῆτε ἀφροσύνης ἐπιπίλασθαι. ἔτι δὲ καὶ
 χρήματα πολλά ἐστὶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ οὐκ ἄγνωῶ,
 ὅτι δυνατὸν ἡμῖν, κοινῶν ὄντων τοῖς συγκατελιηφόσι,
 νοσφίσασθαι ὅποσα ἂν βουλώμεθα· ἀλλ' οὐ μοι δοκεῖ
 τὸ λαβεῖν κερδαλεώτερον εἶναι τοῦ δικαίους φαινομένους
 ἐκείνους τούτῳ πειρᾶσθαι ἔτι μᾶλλον ποιεῖν ἢ νῦν ἀσπά-
 43 ζεσθαι ἡμᾶς. δοκεῖ δ' ἔμοιγ', ἔφη, καὶ τὸ νεῖμαι τὰ
 χρήματα, ἐπειδὰν ἔλθωσι, Μήδοις καὶ Ὑρακίοις καὶ
 Τιγράνῃ ἐπιτρέψαι, καὶ ἦν τι μείον ἡμῖν δάσωνται, κέρδος
 ἡγεῖσθαι· διὰ γὰρ τὰ κέρδη ἡδίων ἡμῖν παραμενοῦσι.
 44 τὸ μὲν γὰρ νῦν πλεονεκτῆσαι ὀλιγοχρόνιον ἂν ἡμῖν τὸν
 πλοῦτον παράσχοι· τὸ δὲ ταῦτα προεμένους ἐκείνα κτή-
 σασθαι, ὅθεν ὁ πλοῦτος φύεται, τοῦτο, ὡς ἐγὼ δοκῶ,
 ἀεναώτερον ἡμῖν δύναιτ' ἂν τὸν ὄλβον καὶ πᾶσι τοῖς
 45 ἡμετέροις παρέχειν. οἶμαι δ', ἔφη, καὶ οἴκοι ἡμᾶς τούτου
 ἔνεκα ἀσκεῖν καὶ γαστροῦς κρείττους εἶναι καὶ κερδέων
 ἀκαίρων, ἴν', εἴ ποτε δέοι, δυναίμεθα αὐτοῖς συμφόρους
 χρῆσθαι· ποῦ δ' ἂν ἐν μείζουσι τῶν νῦν παρόντων ἐπι-
 46 δειξαίμεθ' ἂν τὴν παιδείαν, ἐγὼ μὲν οὐχ ὀρῶ. ὁ μὲν
 οὕτως εἶπε. συνέειπε δ' αὐτῷ Ὑστάσπας ἀνὴρ Πέρσης

τῶν δημοτίμων ὧδε· Δεινὸν γάρ τ' ἂν εἴη, ὃ Κῦρε, εἰ ἐν
 θήρᾳ μὲν πολλάκις ἄσιτοι καρτεροῦμεν, ὅπως θηρίον τι
 ὑποχείριον ποιησώμεθα καὶ μάλα μικροῦ ἴσως ἄξιον·
 ὄλβον δὲ ὅλον πειρώμενοι θηρᾶν εἰ ἐμποδῶν τι ποιη-
 σαίμεθα γενέσθαι ἡμῖν, ἃ τῶν μὲν κακῶν ἀνθρώπων
 ἄρχει, τοῖς δ' ἀγαθοῖς πείθεται, οὐκ ἂν πρόποντα ἡμῖν
 δοκοῖμεν ποιεῖν. ὁ μὲν οὖν Ὑστάσπας οὕτως εἶπεν· οἱ ⁴⁷
 δ' ἄλλοι πάντες ταῦτα συνήγουν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἄγε
 δὴ, ἔφη, ἐπειδὴ ὁμονοοῦμεν ταῦτα, πέμψατε ἀπὸ λόχου
 ἕκαστος πέντε ἄνδρας τῶν σπουδαιοτάτων· οὗτοι δὲ πε-
 ριόντες οὓς μὲν ἂν ὄρωσι πορσύνοντας τὰπιτήδεια, ἐπαι-
 νούντων, οὓς δ' ἂν ἀμελοῦντας, κολαζόντων ἀφειδέστερον
 ἢ ὡς δεσπόται. οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐποιοῦν.

Τῶν δὲ Μήδων τινὲς ἤδη οἱ μὲν ἀμάξας προωρμη- ³
 μένας καταλαβόντες καὶ ἀποστρέψαντες προσήλαννον
 μεστὰς ὧν δεῖται στρατιά, οἱ δὲ καὶ ἄρμαμάξας γυναικῶν
 τῶν βελτίστων τῶν μὲν γνησίων, τῶν δὲ καὶ παλλακί-
 δων διὰ τὸ κάλλος συμπεριαγομένων, ταύτας εἰληφότες
 προσῆγον. πάντες γὰρ ἔτι καὶ νῦν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ²
 στρατευόμενοι ἔχοντες τὰ πλείστου ἄξια στρατεύονται,
 λέγοντες, ὅτι μᾶλλον μάχονται ἂν, εἰ τὰ φίλτατα παρῆν·
 τούτοις γὰρ φασιν ἀνάγκη εἶναι προθύμως ἀλέξειν. ἴσως
 μὲν οὖν οὕτως ἔχει, ἴσως δὲ καὶ ποιοῦσιν αὐτὰ τῇ ἡδονῇ
 χαριζόμενοι.

Ὁ δὲ Κῦρος θεωρῶν τὰ τῶν Μήδων ἔργα καὶ Ὑρκανίων ³
 ὡσπερ κατεμέμφετο καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, εἰ οἱ
 ἄλλοι τοῦτον τὸν χρόνον ἀκμάζειν τε μᾶλλον ἑαυτῶν ἐδό-
 κουν καὶ προσκτᾶσθαι τι, αὐτοὶ δ' ἐν ἀργότερα χώρα
 ὑπομένειν. καὶ γὰρ δὴ οἱ ἀπάγοντες καὶ ἀποδεικνύντες
 Κύρω ἃ ἤγον πάλιν ἀπήλαννον μεταδιώκοντες τοὺς ἄλ-
 λους· ταῦτα γὰρ σφίσις ἔφασαν τετάχθαι ποιεῖν ὑπὸ
 τῶν ἀρχόντων. δακνόμενος δὴ ὁ Κῦρος ἐπὶ τούτοις ταῦτα
 μὲν ὅμως κατεχώριζε· συνεκάλει δὲ πάλιν τοὺς ταξιαρ-
 χους, καὶ στὰς ὅπου αὐτοῦ ἔμελλον ἀκούσεσθαι τὰ βου-
 λευόμενα λέγει τάδε·

Ὅτι μὲν, ὃ ἄνδρες φίλοι, εἰ κατάσχοιμεν τὰ νῦν προ- ⁴
 φαινόμενα, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασι Πέρσαις ἀγαθὰ γένοιτο,

μέγιστα δ' ἂν εἰκότως ἡμῖν δι' ὧν πράττεται, πάντες,
 οἶμαι, γινώσκετε· ὅπως δ' ἂν αὐτῶν ἡμεῖς κύριοι γι-
 γνοίμεθα, μὴ αὐτάρχεις ὄντες κήσασθαι αὐτά, εἰ μὴ
 ἔσται οἰκειὸν ἱππικὸν Πέρσαις, τοῦτο ἐγὼ οὐκέτι ὀρῶ.
 5 ἐννοεῖτε γὰρ δὴ, ἔφη· ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Πέρσαι ὄπλα, οἷς
 δοκοῦμεν τρέπεσθαι τοὺς πολεμίους ὁμοσε ἰόντες· καὶ
 δὴ τρεπόμενοι ποίους ἱππέας ἢ τοξότας ἢ πελταστὰς ἢ
 ἀκοντιστὰς ἄνευ ἵππων ὄντες δυναίμεθ' ἂν φεύγοντας ἢ
 λαβεῖν ἢ κατακαεῖν; τίνες δ' ἂν φοβοῖντο ἡμᾶς προσιόν-
 τες κακοῦν ἢ τοξόται ἢ ἀκοντισταὶ ἢ ἱππεῖς, εὖ εἰδότες,
 ὅτι οὐδεὶς αὐτοῖς κίνδυνος ὑφ' ἡμῶν κακόν τι παθεῖν
 6 μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν πεφυκότων δένδρων; εἰ δ' οὕτω ταῦτ'
 ἔχει, εὐδὴλον, ὅτι οἱ νῦν παρόντες ἡμῖν ἱππεῖς νομίζουσι
 πάντα τὰ ὑποχείρια γινόμενα ἑαυτῶν εἶναι οὐχ ἧττον ἢ
 7 ἡμέτερα, ἴσως δὲ νῆ Δία καὶ μᾶλλον. νῦν μὲν οὖν οὕτω
 ταῦτ' ἔχει κατ' ἀνάγκην. εἰ δ' ἡμεῖς ἱππικὸν κησαίμεθα
 μὴ χειρόν τούτων, οὐ πᾶσιν ἡμῖν καταφανές, ὅτι τοὺς τ'
 ἂν πολεμίους δυναίμεθα καὶ ἄνευ τούτων ποιεῖν ὅσα περ
 νῦν σὺν τούτοις τούτους τε ἔχοιμεν ἂν τότε μετριώτερον
 πρὸς ἡμᾶς φρονοῦντας; ὁπότε γὰρ παρεῖναι καὶ ἀπιέναι
 βούλοιντο, ἧττον ἂν ἡμῖν μέλοι· καὶ γὰρ ἂν ἄνευ τούτων
 8 ἀρκοῖμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἶεν· ταῦτα μὲ δὴ, οἶμαι, οὐδεὶς
 ἂν ἀντιγνωμονήσειε μὴ οὐχὶ τὸ πᾶν διαφέρειν Περσῶν
 γενέσθαι οἰκειὸν ἱππικόν· ἀλλ' ἐκεῖνο ἴσως ἐννοεῖτε, πῶς
 ἂν τοῦτο γένοιτο. ἄρ' οὖν σκεψώμεθα, εἰ βουλοίμεθα
 καθιστάναι ἱππικόν, τί ἡμῖν ὑπάρχει καὶ τίνας ἐνδεῖ;
 9 οὐκοῦν ἵπποι μὲν οὗτοι πολλοὶ ἐν τῇ στρατοπέδῳ κατει-
 λημμένοι καὶ χαλινοί, οἷς πείθονται, καὶ τᾶλλα, ὅσα δεῖ
 ἵπποις ἔχουσι χρῆσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ οἷς γε δεῖ ἄνδρα
 ἱππέα χρῆσθαι ἔχομεν, θώρακας μὲν ἐρύματα τῶν σωμα-
 των, παλτὰ δέ, οἷς καὶ μεθιέντες καὶ ἔχοντες χρῶμεθ'
 10 ἂν. τί δὴ τὸ λοιπόν; δῆλον ὅτι ἀνδρῶν δεῖ. οὐκοῦν
 τοῦτο μάλιστα ἔχομεν· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἡμέτερόν ἐστιν
 ὡς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς. ἀλλ' ἔρει τις ἴσως, ὅτι οὐκ ἐπι-
 στάμεθα. μὰ Δί', οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ἐπισταμένων
 11 νῦν πρὶν μαθεῖν οὐδεὶς ἠπίστατο. ἀλλ' εἶποι ἂν τις, ὅτι
 παῖδες ὄντες ἐμάνθανον. καὶ πότερα παῖδές εἰσι φρο-

μώτεροι ὥστε μαθεῖν τὰ φραζόμενα καὶ δεικνύμενα ἢ ἄνδρες; πότεροι δὲ ἂν μάθωσιν ἰκανώτεροι τῷ σώματι ἐκπονεῖν, οἱ παῖδες ἢ οἱ ἄνδρες; ἀλλὰ μὴν σχολή γε ἡμῖν 12
 μανθάνειν ὄση οὔτε παισὶν οὔτε ἄλλοις ἀνδράσιν· οὔτε γὰρ τοξεύειν ἡμῖν μαθητέον ὥσπερ τοῖς παισὶ· προεπιστάμεθα γὰρ τοῦτο· οὔτε μὴν ἀκοντίζειν· ἐπιστάμεθα γὰρ καὶ τοῦτο· ἀλλ' οὐδὲ μὴν, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις ἀνδράσι τοῖς μὲν γεωργίαι ἀσχολίαν παρέχουσι, τοῖς δὲ τέχναι, τοῖς δὲ ἄλλα οἰκεία· ἡμῖν δὲ στρατεύεσθαι οὐ μόνον σχολή, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. ἀλλὰ μὴν οὐχ ὥσπερ ἄλλα 13
 πολλὰ τῶν πολεμικῶν χαλεπὰ μὲν, χρήσιμα δέ· ἵππικὴ δὲ οὐκ ἐν ὁδῷ μὲν ἡδίω ἢ αὐτοῖν τοῖν ποδοῖν πορεύεσθαι; ἐν δὲ σπουδῇ οὐχ ἡδὺ ταχὺ μὲν φίλῳ παραγενέσθαι, εἰ δέοι, ταχὺ δέ, εἴτε ἄνδρα εἴτε θῆρα δέοι διώκεσθαι, καταλαβεῖν; ἐκεῖνο δὲ οὐχὶ εὐπετές, τὸ ὅτι ἂν δέῃ ὄπλον φέρειν τὸν ἵππον τοῦτο συμφέρειν; οὐκ οὐν ταῦτό γ' ἐστὶν ἔχειν τε καὶ φέρειν. ὁ γε μὴν μάλιστ' ἂν τις φοβηθεῖν, 14
 μὴ εἰ δεήσει ἐφ' ἵππου κινδυνεύειν ἡμᾶς πρότερον πρὶν ἀκριβοῦν τὸ ἔργον τοῦτο, κάπειτα μήτε πεζοὶ ἔτι ὤμεν μήτε πῶ ἵππεῖς ἰκανοί, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀμήχανον· ὅπου γὰρ ἂν βουλώμεθα, ἐξέσται ἡμῖν πεζοῖς εὐθὺς μάχεσθαι· οὐδὲν γὰρ τῶν πεζικῶν ἀπομαθησόμεθα ἵππεύειν μανθάνοντες. Κύρος μὲν οὕτως εἶπε· Χρυσάντας δὲ συναγο- 15
 ρεύων αὐτῷ ὧδε ἔλεξεν·

Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, οὕτως ἐπιθυμῶ ἵππεύειν μαθεῖν, ὡς νομίζω, ἢν ἵππεὺς γένωμαι, ἀνθρώπος πτηνὸς γενέσθαι. νῦν μὲν γὰρ ἔγωγε ἀγαπῶ, ἢν γ' ἐξ ἴσου τῷ θεῖν 16
 ὀρμηθεὶς ἀνθρώπων μόνον τῇ κεφαλῇ πρόσχω, κὰν θηρίον παραθέον ἰδὼν δυνασθῶ διατεινόμενος φθάσαι ὥστε ἀκοντίσαι ἢ τοξεῦσαι, πρὶν πάνυ πρόσω αὐτὸ γενέσθαι. ἢν δὲ ἵππεὺς γένωμαι, δυνήσομαι μὲν ἄνδρα ἐξ ὄψεως μήκους καθαιρεῖν, δυνήσομαι δὲ θηρία διώκων τὰ μὲν ἐκ χειρὸς παίειν καταλαμβάνων, τὰ δὲ ἀκοντίζειν ὥσπερ ἐστηκότα· καὶ γὰρ ἐὰν ἀμφοτέρω ταχέα ἦ, ὅμως ἐὰν πλησίον γίγνηται ἀλλήλων, ὥσπερ τὰ ἐστηκότα ἔσται. ὁ δὲ 17
 δὴ μάλιστα δοκῶ ζῆρον, ἔφη, ἐξηλωκέναι, ἵπποκενταύρους, εἰ ἐγένοντο ὥστε προβουλεύεσθαι μὲν ἀνθρώπου φρονήσει,

- ταῖς δὲ χερσὶ τὸ δέον παλαμᾶσθαι, ἵππου δὲ τάχος ἔχειν καὶ ἰσχύν, ὥστε τὸ μὲν φρεῦγον αἰρεῖν, τὸ δ' ὑπομένον ἀνατρέπειν, οὐκοῦν πάντα καὶ ἐγὼ ταῦτα ἵππεὺς γενόμενος συγκομίζομαι πρὸς ἑμαυτόν. προνοεῖν μὲν γε ἔξω
- 18 πάντα τῇ ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ, ταῖς δὲ χερσὶν ὄπλοφορήσω, διώξομαι δὲ τῷ ἵππῳ, τὸν δ' ἐναντίον ἀνατρέψω τῇ τοῦ ἵππου ῥύμῃ, ἀλλ' οὐ συμπεφυκῶς δεδήσομαι ὥσπερ οἱ ἵπποκένταυροι· οὐκοῦν τοῦτό γε κρεῖττον ἢ συμπεφυκέναι.
- 19 τοὺς μὲν γὰρ ἵπποκενταύρους οἶμαι ἔγωγε πολλοῖς μὲν ἀπορεῖν τῶν ἀνθρώποις εὐρημένων ἀγαθῶν ὅπως δεῖ χρῆσθαι, πολλοῖς δὲ τῶν ἵπποις πεφυκῶτων ἡδέων πῶς αὐτῶν χρῆ ἀπολαύειν. ἐγὼ δὲ ἦν ἵππεύειν μάθω, ὅταν μὲν ἐπὶ τοῦ ἵππου γένωμαι, τὰ τοῦ ἵπποκενταύρου δῆπουθεν διαπράξομαι· ὅταν δὲ καταβῶ, δειπνήσω καὶ ἀμφιέσομαι καὶ καθευδήσω ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἀνθρώποι· ὥστε τί ἄλλο ἢ διαιρετὸς ἵπποκένταυρος καὶ πάλιν σύν-
- 21 θετος γίγνομαι; ἔτι δ', ἔφη, καὶ τοῖσδε πλεονεκτήσω τοῦ ἵπποκενταύρου· ὁ μὲν γὰρ δυοῖν ὀφθαλμοῖν προεωρᾶτο καὶ δυοῖν ὥτοιν ἤκουεν· ἐγὼ δὲ τέτταρσι μὲν ὀφθαλμοῖς τεκμαροῦμαι, τέτταρσι δὲ ὥσιν αἰσθήσομαι· πολλὰ γὰρ φρασι καὶ ἵππον ἀνθρώπου τοῖς ὀφθαλμοῖς προορῶντα δηλοῦν, πολλὰ δὲ τοῖς ὥσιν ἀκούοντα σημαίνειν. ἐμὲ μὲν οὖν, ἔφη, γράφε τῶν ἵππεύειν ὑπερεπιθυμούντων.
- 22 Νῆ τὸν Δί', ἔφασαν οἱ ἄλλοι πάντες, καὶ ἡμᾶς γε. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Τί οὖν, ἔφη, ἐπεὶ σφόδρα ἡμῖν δοκεῖ ταῦτα, εἰ καὶ νόμον ἡμῖν αὐτοῖς ποιησαίμεθα αἰσχρὸν εἶναι, οἷς ἂν ἵππους ἐγὼ πορίσω, ἦν τις φανῆ πεζῆ ἡμῶν πορευόμενος, ἦν τε πολλὴν ἦν τε ὀλίγην ὁδὸν δέη διελθεῖν; ἵνα καὶ παντάπασιν ἵπποκενταύρους ἡμᾶς
- 23 οἴωνται ἀνθρώποι εἶναι. ὁ μὲν οὕτως ἐπήρητο, οἱ δὲ πάντες συγγέσαν· ὥστ' ἔτι καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου χρωῖνται Πέρσαι οὕτω, καὶ οὐδεὶς ἂν τῶν καλῶν ἀγαθῶν ἐκῶν ὀφθείη Περσῶν οὐδαμῆ πεζὸς ἰών. οἱ μὲν δὲ ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἦσαν.
- 4 Ἦνίκα δ' ἔξω μέσου ἡμέρας ἐγένετο, προσήλαννον μὲν οἱ Μῆδοι ἵππεῖς καὶ Ὑρκάνιοι ἵππους τε ἄγοντες αἰχμαλώτους καὶ ἀνδρας· ὅσοι γὰρ τὰ ὄπλα παρεδίδουσαν, οὐ

κατέκανον· ἐπεὶ δὲ προσήλασαν, πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐπυ-
 θάνετο ὁ Κῦρος, εἰ σωθεῖεν πάντες αὐτῶ· ἐπεὶ δὲ τοῦτ'
 ἔφασαν, ἐκ τούτου ἠρώτα, τί ἔπραξαν. οἱ δὲ διηγοῦντο
 ἅ τ' ἐποίησαν καὶ ὡς ἀνδρείως ἕκαστα ἐμεγαληγόρουν.
 ὁ δὲ διήκουέ τε ἡδέως πάντων ἃ ἐβούλοντο λέγειν· ἔπειτα 3
 δὲ καὶ ἐπήνεσεν αὐτοὺς οὕτως· Ἀλλὰ καὶ δῆλοί τοι, ἔφη,
 ἔστι ὅτι ἄνδρες ἀγαθοὶ ἐγένεσθε· καὶ γὰρ μείζους φαινε-
 σθε καὶ καλλίους καὶ γοργότεροι ἢ πρόσθεν ἰδεῖν. ἐκ δὲ 4
 τούτου ἐπυθάνετο ἤδη αὐτῶν καὶ ὀπόσῃν ὁδὸν διήλασαν
 καὶ εἰ οἰκοῖτο ἡ χώρα. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι καὶ πολλὴν διε-
 λάσειαν καὶ πᾶσα οἰκοῖτο καὶ μεστὴ εἴη οἰῶν καὶ αἰγῶν καὶ
 βοῶν καὶ ἵππων καὶ σίτου καὶ πάντων ἀγαθῶν. Διοῖν ἄν, 5
 ἔφη, ἐπιμελητέον ἡμῖν εἶη, ὅπως τε κρείττους ἐσόμεθα τῶν
 αὐτὰ ἐχόντων καὶ ὅπως οὗτοι μενοῦσιν· οἴκουμένη μὲν γὰρ
 χώρα πολλοῦ ἄξιον κτῆμα· ἐρήμη δ' ἀνθρώπων οὔσα
 ἐρήμη καὶ τῶν ἀγαθῶν γίννεται. τοὺς μὲν οὖν ἀμυνομένους, 6
 ἔφη, οἶδα ὅτι κατεκάνετε, ὀρθῶς ποιοῦντες· τοῦτο γὰρ
 μάλιστα σώζει τὴν νίκην· τοὺς δὲ παραδιδόντας αἰχμα-
 λώτους ἠγάγετε· οὓς εἰ ἀφείημεν, τοῦτ' αὐτὸ σύμφορον
 ἄν, ὡς ἐγὼ φημι, ποιήσαιμεν. πρῶτον μὲν γὰρ νῦν οὐκ 7
 ἄν φυλάττεσθαι οὐδὲ φυλάττειν ἡμᾶς τούτους δέοι οὐδ'
 αὐ σιτοποιεῖν τούτοις· οὐ γὰρ λιμῶ γε δήπου κατακα-
 νοῦμεν αὐτούς· ἔπειτα δὲ τούτους ἀφέντες πλείοσιν αἰχμα-
 λώτοις χρῆσόμεθα. ἦν γὰρ κρατῶμεν τῆς χώρας, πάντες 8
 ἡμῖν οἱ ἐν αὐτῇ οἰκοῦντες αἰχμάλωτοι ἔσονται· μᾶλλον δὲ
 τούτους ζῶντας ἰδόντες καὶ ἀφεθέντας μενοῦσιν οἱ ἄλλοι
 καὶ πείθεσθαι αἰρήσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι. ἐγὼ μὲν
 οὖν οὕτω γινώσκω· εἰ δ' ἄλλο τις ὀρθῶ ἄμεινον, λεγέτω.
 οἱ δὲ ἀκούσαντες συνήγουν ταῦτα ποιεῖν. οὕτω δὲ ὁ 9
 Κῦρος καλέσας τοὺς αἰχμαλώτους λέγει τοιάδε· Ἄνδρες, 10
 ἔφη, νῦν τε ὅτι ἐπείθεσθε, τὰς ψυχὰς περιεποιήσασθε
 τοῦ τε λοιποῦ, ἦν οὕτω ποιῆτε, οὐδ' ὀτιοῦν κακὸν ἔσται
 ὑμῖν ἀλλ' ἢ οὐχ ὁ αὐτὸς ἄρξει ὑμῶν ὅσπερ καὶ πρότερον·
 οἰκήσετε δὲ τὰς αὐτὰς οἰκίας καὶ χώραν τὴν αὐτὴν ἐργά-
 σεσθε καὶ γυναιξὶ ταῖς αὐταῖς συνοικήσετε καὶ παίδων
 τῶν ὑμετέρων ἄρξετε ὡσπερ νῦν· ἡμῖν μέντοι οὐ μαχεῖ- 11
 σθε οὐδὲ ἄλλω οὐδενί· ἠνίκα δ' ἄν τις ὑμᾶς ἀδικῇ, ἡμεῖς

- ὑπὲρ ὑμῶν μαχοῦμεθα. ὅπως δὲ μηδ' ἐπαγγέλλῃ μηδεὶς ὑμῖν στρατεύειν, τὰ ὅπλα πρὸς ἡμᾶς κομίσαστε· καὶ τοῖς μὲν κομίζουσιν ἔσται εἰρήνη καὶ ἃ λέγομεν ἀδόλως· ὅποσοι δ' ἂν τὰ πολεμικὰ μὴ ἀποφέρωσιν ὅπλα, ἐπὶ τούτους
- 12 ἡμεῖς καὶ δὴ στρατευσόμεθα. ἂν δέ τις ὑμῶν καὶ ἰὼν ὡς ἡμᾶς εὐνοϊκῶς καὶ πράττων τι καὶ διδάσκων φαίνεται, τοῦτον ἡμεῖς ὡς εὐεργέτην καὶ φίλον, οὐχ ὡς δοῦλον περιέψομεν. ταῦτα οὖν, ἔφη, αὐτοὶ τε ἴστε καὶ τοῖς
- 13 ἄλλοις διαγγέλλετε. ἦν δ' ἄρα, ἔφη, ὑμῶν βουλομένων ταῦτα μὴ πείθωνται τινες, ἐπὶ τούτους ἡμᾶς ἄγετε, ὅπως ὑμεῖς ἐκείνων, μὴ ὑμεῖς ὑπ' ἐκείνων ἄρχησθε. ὁ μὲν δὴ ταῦτ' εἶπεν· οἱ δὲ προσεκύνουν τε καὶ ὑπισχοῦντο ταῦτα ποιήσειν.
- 5 Ἐπεὶ δ' ἐκείνοι ὄχοντο, ὁ Κῦρος εἶπεν, Ὁρα δὴ, ὦ Μῆδοι καὶ Ἀρμένιοι, δειπνεῖν πᾶσιν ἡμῖν· παρεσκευάσται δὲ ὑμῖν τὰ ἐπιτήδεια ὡς ἡμεῖς βέλτιστα ἐδυνάμεθα. ἀλλ' ἴτε καὶ ἡμῖν πέμπετε τοῦ πεποιημένου σίτου τὸν ἡμισυν· ἱκανὸς δὲ ἀμφοτέροις πεποιήται· ὄψον δὲ μὴ πέμπετε μηδὲ πιεῖν· ἱκανὰ γὰρ ἔχομεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖς παρε-
- 2 σκευασμένα. καὶ ὑμεῖς δέ, ὦ Ὑγράνιοι, ἔφη, διάγετε αὐτοὺς ἐπὶ τὰς σκηνάς, τοὺς μὲν ἄρχοντας ἐπὶ τὰς μεγίστας, γινώσκετε δέ, τοὺς δ' ἄλλους ὡς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν· καὶ αὐτοὶ δὲ δειπνεῖτε ὅπουπερ ἤδιστον ὑμῖν· σῶαι μὲν γὰρ ὑμῖν καὶ ἀκέραιοι αἱ σκηναί· παρεσκευά-
- 3 σται δὲ καὶ ἐνθάδε ὡσπερ καὶ τούτοις. καὶ τοῦτο δὲ ἴστε ἀμφοτέροι, ὅτι τὰ μὲν ἔξω ὑμῖν ἡμεῖς νυκτοφυλάκησομεν, τὰ δ' ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτοὶ ὁρᾶτε καὶ τὰ ὅπλα
- 4 εὖ τίθεσθε· οἱ γὰρ ἐν ταῖς σκηναῖς οὐπω φίλοι ἡμῖν. οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ οἱ ἀμφὶ Τιγράνην ἐλοῦντο καί, ἦν γὰρ παρεσκευασμένα, ἱμάτια μεταλαμβάνοντες ἐδείπνον· καὶ οἱ ἵπποι αὐτοῖς εἶχον τὰ ἐπιτήδεια. καὶ τοῖς Πέρσαις δὲ ἔπεμπον τῶν ἄρτων τοὺς ἡμίσεις· ὄψον δὲ οὐκ ἔπεμπον οὐδ' οἶνον, οἴομενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ Κῦρον, ὅτι ἔφη ἄφθονα ταῦτα ἔχειν. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἔλεγεν ὄψον μὲν
- 5 τὸν λιμόν, πιεῖν δ' ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ. ὁ μὲν οὖν Κῦρος δειπνίσας τοὺς Πέρσας, ἐπεὶ συνεσκότασε, κατὰ πεμπάδας καὶ κατὰ δεκάδας πολλοὺς αὐτῶν διέ-

πεμψε καὶ ἐκέλευσε κύκλῳ τοῦ στρατοπέδου κρυπτεύειν, νομίζων ἅμα μὲν φυλακὴν ἔσεσθαι, ἂν τις ἔξωθεν προσή, ἅμα δέ, ἂν τις ἔξω φέρων χρήματα ἀποδιδράσκη, ἀλώσεσθαι αὐτόν· καὶ ἐγένετο οὕτω· πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπεδίδρασκον, πολλοὶ δὲ ἐάλωσαν. ὁ δὲ Κῦρος τὰ μὲν χρήματα ⁶ τοὺς λαβόντας εἶα ἔχειν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἀποσφάξαι ἐκέλευσεν· ὥστε τοῦ λοιποῦ οὐδὲ βουλόμενος ἂν εὗρες ῥαδίως τὸν νύκτωρ πορευόμενον. οἱ μὲν δὴ Πέρσαι οὕτω ⁷ διῆγον· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ ἔπινον καὶ εὐωχοῦντο καὶ ἠὺλοῦντο καὶ πάσης εὐθυμίας ἐνεπίμπλαντο· πολλὰ γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα ἦλῶ, ὥστε μὴ ἀπορεῖν ἔργου τοὺς ἐγρηγορότας.

Ὁ δὲ Κναζάρης ὁ τῶν Μήδων βασιλεὺς τὴν μὲν νύκτα, ⁸ ἢ ἔξῃλθεν ὁ Κῦρος, αὐτὸς τε ἐμεθύσκετο μεθ' ὧνπερ ἔσκήνου ὡς ἐπ' εὐτυχία, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ Μήδους ᾤετο παρεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ πλὴν ὀλίγων, ἀκούων θόρυβον πολύν· οἱ γὰρ οἴκεται τῶν Μήδων, ἅτε τῶν δεσποτῶν ἀπελθόντων, ἀνειμένως ἔπινον καὶ ἐθορύβουν, ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ Ἀσσυρίου στρατεύματος καὶ οἶνον καὶ ἄλλα πολλὰ εἰληφότες. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο καὶ ἐπὶ θύρας ⁹ οὐδεὶς ἦκε πλὴν οἵπερ καὶ συνεδείπνουν, καὶ τὸ στρατόπεδον ἦκουε κενὸν εἶναι τῶν Μήδων καὶ τῶν ἱππέων καὶ ἐώρα, ἐπειδὴ ἔξῃλθεν, οὕτως ἔχοντα, ἐνταῦθα δὴ ἐβριμούτο τε τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις τῷ καταλιπόντας αὐτὸν ἔρημον οἴχεσθαι, καὶ εὐθύς, ὡσπερ λέγεται ὠμὸς εἶναι καὶ ἀγνώμων, τῶν παρόντων κελεύει τινὰ λαβόντα τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας πορεύεσθαι ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸ ἀμφὶ Κῦρον στρατεύμα καὶ λέγειν τάδε· Ὁμιην μὲν ἔγωγε οὐδ' ¹⁰ ἂν σέ, ὦ Κῦρε, περὶ ἐμοῦ οὕτως ἀπρονοήτως βουλευσαί, εἰ δὲ Κῦρος οὕτω γιγνώσκοι, οὐκ ἂν ὑμᾶς, ὦ Μῆδοι, ἐθελῆσαι οὕτως ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν. καὶ νῦν, ἂν μὲν Κῦρος βούληται, εἰ δὲ μή, ὑμεῖς τὴν ταχίστην πάρεστε. ταῦτα δὴ ἐπέστειλεν. ὁ δὲ ταπτόμενος πορεύεσθαι ἔφη, ¹¹ Καὶ πῶς, ὦ δέσποτα, ἐγὼ εὐρήσω ἐκείνους; Ὅπῃ δὲ Κῦρος, ἔφη, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἔφ' οὓς ἐπορεύοντο. Ὅτι νῆ Δί', ἔφη, ἀκούω ἀφεστηκότας τῶν πολεμίων Ὑρκανίους τινὰς καὶ ἔλθοντας δεῦρο οἴχεσθαι ἡγουμένους αὐτῷ. ἀκούσας ¹² δὲ ταῦτα ὁ Κναζάρης πολὺ μᾶλλον ἔτι τῷ Κύρῳ ὠργίζετο

τῷ μηδ' εἰπεῖν αὐτῷ ταῦτα, καὶ πολλῇ σπουδῇ μᾶλλον ἔπεμπεν ἐπὶ τοὺς Μήδους, ὡς ψιλώσων αὐτόν, καὶ ἰσχυρότερον ἔτι ἢ πρόσθεν τοῖς Μήδοις ἀπειλῶν ἀπεκάλει, καὶ τῷ πεμπομένῳ δὲ ἠπεῖλει, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγγέλλοι.

- 13 Ὁ μὲν δὴ πεμπόμενος ἐπορεύετο ἔχων τοὺς ἑαυτοῦ ἰππέας ὡς ἑκατόν, ἀνιώμενος, ὅτι οὐ καὶ αὐτὸς τότε ἐπορεύθη μετὰ τοῦ Κύρου. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πορευόμενοι διασχισθέντες τρίβῳ τινὶ ἐπλανῶντο καὶ οὐ πρόσθεν ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ φίλιον στράτευμα, πρὶν ἐντυχόντες ἀποχωροῦσί τισι τῶν Ἀσσυρίων ἠνάγκασαν αὐτοὺς ἡγεῖσθαι· καὶ οὕτως ἀφικνοῦνται τὰ πυρὰ κατιδόντες ἀμφὶ μέσας
- 14 πῶς νύκτας. ἐπεὶ δ' ἐγένοντο πρὸς τῷ στρατοπέδῳ, οἱ φύλακες, ὡσπερ εἰρημένον ἦν ὑπὸ Κύρου, οὐκ εἰσαφῆκαν αὐτοὺς πρὸ ἡμέρας. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπέφαινε, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας ὁ Κύρος τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα ἐπὶ
- 15 τοῖς τοιούτοις ἀγαθοῖς ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευε. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχον· ὁ δὲ συγκαλέσας τοὺς ὁμοτίμους εἶπεν, Ἄνδρες, ὁ μὲν θεὸς προφαίνει πολλὰ καὶ ἀγαθὰ· ἡμεῖς δὲ οἱ Πέρσαι ἐν τῷ παρόντι ὀλίγοι ἐσμεν ὡς ἐγκρατεῖς εἶναι αὐτῶν. εἴτε γὰρ ὅσα ἂν προσεργασώμεθα, μὴ φυλάξομεν, πάλιν ταῦτα ἀλλότρια ἐσται, εἴτε καταλείψομέν
- 16 αὐτίκα οὐδεμίαν ἰσχὺν ἔχοντες ἀναφανοῦμεθα. δοκεῖ οὖν μοι ὡς τάχιστα ἵεναι τινὰ ὑμῶν εἰς Πέρσας καὶ διδάσκειν ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύειν ὡς τάχιστα πέμπειν στράτευμα, εἴπερ ἐπιθυμοῦσι Πέρσαι τὴν ἀρχὴν τῆς
- 17 Ἀσίας αὐτοῖς καὶ τὴν κάρπωσιν γενέσθαι. ἴθι μὲν οὖν σύ, ἔφη, ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἰὼν ταῦτα λέγε καὶ ὅτι οὐς ἂν πέμπωσι στρατιώτας, ἐπειδὰν ἔλθωσι παρ' ἐμέ, ἐμοὶ μελήσει περὶ τροφῆς αὐτοῖς. ἃ δ' ἔχομεν ἡμεῖς, ὄρῃς μὲν αὐτά, κρύπτε δὲ τούτων μηδέν· ὅτι δὲ τούτων ἐγὼ πέμπων εἰς Πέρσας καλῶς καὶ νομίμως ποιοίην ἂν, τὰ μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς τὸν πατέρα ἐρώτα, τὰ δὲ πρὸς τὸ κοινὸν τὰς ἀρχάς. πεμπάντων δὲ καὶ ὀπτῆρας ὧν πράττομεν καὶ φραστῆρας ὧν ἐρωτῶμεν. καὶ σὺ μὲν, ἔφη, συσκευάζου καὶ τὸν λόχον προπομπὸν ἄγε.

Ἐκ τούτου δὲ καὶ τοὺς Μήδους ἐκάλει, καὶ ἅμα ὁ¹⁸
παρὰ τοῦ Κναζάρου ἄγγελος παρίσταται, καὶ ἐν πᾶσι
τὴν τε πρὸς Κῦρον ὀργὴν καὶ τὰς πρὸς Μήδους ἀπειλὰς
αὐτοῦ ἔλεγε· καὶ τέλος εἶπεν, ὅτι ἀπιέναι Μήδους κελεύει,
καὶ εἰ Κῦρος μένειν βούλεται. οἱ μὲν οὖν Μῆδοι ἀκού-¹⁹
σαντες τοῦ ἀγγέλου ἐσίγησαν, ἀποροῦντες μὲν, πῶς χρὴ
καλοῦντος ἀπειθεῖν, φοβούμενοι δέ, πῶς χρὴ ἀπειλοῦντι
ὑπακοῦσαι, ἄλλως τε καὶ εἰδότες τὴν ὠμότητα αὐτοῦ. ὁ²⁰
δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἄλλ' ἐγώ, ὃ ἄγγελέ τε καὶ Μῆδοι, οὐδέν,
ἔφη, θαυμάζω, εἰ Κναζάρης, πολλοὺς μὲν πολεμίους τότ'
ιδῶν, ἡμᾶς δὲ οὐκ εἰδὼς ὅτι πράττομεν, ὀκνεῖ περὶ
ἡμῶν καὶ περὶ αὐτοῦ· ἐπειδὴν δὲ αἴσθηται πολλοὺς μὲν
τῶν πολεμίων ἀπολωλότας, πάντας δὲ ἀπεληλαμένους,
πρῶτον μὲν παύσεται φοβούμενος, ἔπειτα γνώσεται, ὅτι
οὐ νῦν ἔρημος γίγνεται, ἤνίκα οἱ φίλοι αὐτοῦ τοὺς ἐκείνου²¹
ἐχθροὺς ἀπολλύουσιν. ἀλλὰ μὴν μέμψεώς γε πῶς ἐσμεν
ἄξιοι εὖ τε ποιοῦντες ἐκείνον καὶ οὐδὲ ταῦτα αὐτοματί-
σαντες; ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἐκείνον πείσας ἔασαί με λαβόντα
ὑμᾶς ἐξελθεῖν τάδε ποιῶ· ὑμεῖς δὲ οὐχ ὡς ἐπιθυμοῦντες
τῆς ἐξόδου ἠρωτήσατε, εἰ ἐξίετε, καὶ νῦν δεῦρο ἦκετε,
ἀλλ' ὑπ' ἐκείνου κελευσθέντες ἐξιέναι, ὅτω ὑμῶν μὴ
ἄχθομένῳ εἴη. καὶ ἡ ὀργὴ οὖν αὕτη, σάφ' οἶδα, ὑπό τε
τῶν ἀγαθῶν πεπανθήσεται καὶ σὺν τῷ φόβῳ λήγοντι
ἄπεισι. νῦν μὲν οὖν, ἔφη, σύ τε, ὃ ἄγγελε, ἀνάπαυσαι,²²
ἐπεὶ καὶ πεπόνηκας, ἡμεῖς τε, ὃ Πέρσαι, ἐπεὶ προσδε-
χόμεθα πολεμίους ἥτοι μαχομένους γε ἢ πεισομένους
παρέσεσθαι, ταχθῶμεν ὡς κάλλιστα· οὕτω γὰρ ὀρωμένους
εἰκὸς πλείονα προανύτειν ὢν χρῆζομεν. σὺ δ', ἔφη, ὁ²³
τῶν Ἰρκανίων ἀρχων, ὑπόμεινον προστάξας τοῖς ἡγεμόσι
τῶν σῶν στρατιωτῶν ἐξοπλίζειν αὐτούς. ἐπεὶ δὲ ταῦτα
ποιήσας ὁ Ἰρκανίος προσῆλθε, λέγει ὁ Κῦρος, Ἐγὼ δέ,
ἔφη, ὃ Ἰρκανίε, ἠδομαι αἰσθανόμενος, ὅτι οὐ μόνον φι-
λίαν ἐπιδεικνύμενος πάρει, ἀλλὰ καὶ σύνεσιν φαίνῃ μοι
ἔχειν. καὶ νῦν ὅτι συμφέρει ἡμῖν ταῦτά, δηλον· ἐμοί
τε γὰρ πολέμιοι Ἀσσύριοι σοί τε νῦν ἐχθιόνες εἰσιν ἢ
ἐμοί· οὕτως οὖν ἡμῖν ἀμφοτέροις βουλευτέον, ὅπως τῶν²⁴
μὲν νῦν παρόντων μηδεὶς ἀποστατήσῃ ἡμῖν συμμαχῶν,

- ἄλλους δέ, ἂν δυνώμεθα, προσληψόμεθα. τοῦ δὲ Μήδου ἤκουες ἀποκαλοῦντος τοὺς ἱππέας· εἰ δ' οὔτοι ἀπίασιν,
- 25 ἡμεῖς μόνοι οἱ πεζοὶ μενοῦμεν. οὕτως οὖν δεῖ ποιεῖν ἐμὲ καὶ σέ, ὅπως ὁ ἀποκαλῶν οὗτος καὶ αὐτὸς μένειν παρ' ἡμῖν βουλήσεται. σὺ μὲν οὖν εὐρῶν σκηπὴν δὸς αὐτῷ, ὅπου κάλλιστα διάξει πάντα τὰ δέοντα ἔχων· ἐγὼ δ' αὖ πειράσομαι αὐτῷ ἔργον τι προστάξαι, ὅπερ αὐτὸς ἡδίων πράξει ἢ ἄπεισι· καὶ διαλέγου δὲ αὐτῷ, ὅποσα ἐλπὶς γενέσθαι ἀγαθὰ πᾶσι τοῖς φίλοις, ἣν ταῦτ' εὖ γένηται· ποιήσας μέντοι αὐτὰ ἤκε πάλιν παρ' ἐμέ.
- 26 Ὁ μὲν δὴ Ὑρκάνιος τὸν Μήδον ὄχετο ἄγων ἐπὶ σκηπὴν· ὁ δ' εἰς Πέρσας ἰὼν παρῆν συνεσκευασμένος· ὁ δὲ Κῦρος αὐτῷ ἐπέστελλε πρὸς μὲν Πέρσας λέγειν ἅ καὶ πρόσθεν ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται, Κναξάρῃ δὲ ἀποδοῦναι τὰ γράμματα. ἀναγνῶναι δέ σοι καὶ τὰ ἐπιστελλόμενα, ἔφη, βούλομαι, ἵνα εἰδῶς αὐτὰ ὁμολογήῃς, ἕάν τί σε πρὸς ταῦτα ἐρωτᾷ. ἐνῆν δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τάδε.
- 27 Κῦρος Κναξάρῃ χαίρειν. ἡμεῖς σε οὔτε ἔρημον κατελίπομεν· οὐδεὶς γάρ, ὅταν ἐχθρῶν κρατῆ, τότε φίλων ἔρημος γίγνεται· οὐδὲ μὴν ἀποχωροῦντές γέ σε οἴομεθα ἐν κινδύνῳ καθιστάναι· ἀλλὰ ὅσῳ πλέον ἀπέχομεν, το-
- 28 σούτῳ πλείονά σοι τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν νομίζομεν· οὐ γάρ οἱ ἐγγύτατα τῶν φίλων καθήμενοι μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν παρέχουσιν, ἀλλ' οἱ τοὺς ἐχθροὺς μάλιστα ἀπελαύνοντες μᾶλλον τοὺς φίλους ἐν ἀκινδύνῳ
- 29 καθιστᾶσι. σκέψαι δέ, οἷῳ ὄντι μοι περὶ σέ οἷος ὢν περὶ ἐμὲ ἔπειτά μοι μέμφῃ. ἐγὼ μὲν γέ σοι ἤγαγον συμμάχους, οὐχ ὅσους σὺ ἔπεισας, ἀλλ' ὅπόσους ἐγὼ πλείστους ἠδυνάμην· σὺ δέ μοι ἔδωκας μὲν ἐν τῇ φιλίᾳ ὄντι ὅσους πείσαι δυνασθεῖην· νῦν δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντος
- 30 οὐ τὸν θέλοντα, ἀλλὰ πάντας ἀποκαλεῖς. καὶ γὰρ οὖν τότε μὲν ὤμην ἀμφοτέροις ὑμῖν χάριν ὀφείλειν· νῦν δὲ σὺ με ἀναγκάζεις σοῦ μὲν ἐπιλαθέσθαι, τοῖς δὲ ἀκολού-
- 31 θήσασι πειροᾶσθαι πᾶσαν τὴν χάριν ἀποδιδόναι. οὐ μέντοι ἔγωγε σοὶ ὅμοιος δύναμαι γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ νῦν πέμπων ἐπὶ στρατεύματι εἰς Πέρσας ἐπιστέλλω, ὅποσοι ἂν ἴωσιν ὡς ἐμέ, ἣν τι σὺ αὐτῶν δέῃ πρὶν ἡμᾶς ἐλθεῖν.

σοὶ ὑπάρχειν, οὐχ ὅπως ἂν θέλωσιν, ἀλλ' ὅπως ἂν σὺ βούλη χρησθαι αὐτοῖς. συμβουλεύω δέ σοι καίπερ νεώ-³² τερος ὢν μὴ ἀφαιρεῖσθαι ἂν δῶς, ἵνα μὴ σοι ἀντὶ χαρίτων ἔχθραι ὀφείλωνται, μηδ' ὄντινα βούλει πρὸς σὲ ταχὺ ἔλθειν, ἀπειλοῦντα μεταπέμπεσθαι, μηδὲ φάσκοντα ἔρημον εἶναι ἅμα πολλοῖς ἀπειλεῖν, ἵνα μὴ διδάσκησιν αὐτοὺς σοῦ μὴ φροντίζειν. ἡμεῖς δὲ πειρασόμεθα παρεῖναι,³³ ὅταν τάχιστα διαπραξώμεθα ἃ σοὶ τ' ἂν καὶ ἡμῖν νομίζομεν πραχθέντα κοινὰ γενέσθαι ἀγαθὰ. ἔρρωσο.

Ταύτην αὐτῷ ἀπόδος καὶ ὅ,τι ἂν σε τούτων ἐρωτᾷ,³⁴ ἢ γέγραπται σύμφραθι. καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπιστέλλω σοι περὶ Περσῶν ἢπερ γέγραπται. τούτῳ μὲν οὕτως εἶπε, καὶ δούς τὴν ἐπιστολὴν ἀπέπεμπε, προσεντειλάμενος οὕτω σπεύδειν ὥσπερ οἶδεν ὅτι συμφέρει ταχὺ παρεῖναι.

Ἐκ τούτου δὲ ἑώρα μὲν ἐξωπλισμένους ἤδη πάντας³⁵ καὶ τοὺς Μήδους καὶ τοὺς Ὑρκανίους καὶ τοὺς ἀμφὶ Τιγρᾶν· καὶ οἱ Πέρσαι ἐξωπλισμένοι ἦσαν· ἤδη δὲ τινες πλησιόχωροι καὶ ἵππους ἀπῆγον καὶ ὅπλα ἀπέφερον. ὁ³⁶ δὲ τὰ μὲν παλὰ ὅπουπερ τοὺς πρόσθεν καταβάλλειν ἐκέλευσε, καὶ ἔκαον οἷς τοῦτο ἔργον ἦν, ὀπόσων μὴ αὐτοὶ ἐδέοντο· τοὺς δ' ἵππους ἐκέλευε φυλάττειν μένοντας τοὺς ἀγαγόντας, ἕως ἂν τις σημήνη αὐτοῖς. τοὺς δ' ἄρχοντας τῶν ἱππέων καὶ Ὑρκανίων καλέσας τάδε ἔλεξεν·

Ἄνδρες φίλοι τε καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζετε, ὅτι³⁷ πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ· καινὰ γὰρ ἡμῖν ὄντα τὰ παρόντα πολλὰ αὐτῶν ἔστιν ἀσύντακτα· ἃ δ' ἂν ἀσύντακτα ἦ, ἀνάγκη ταῦτα ἀεὶ πράγματα παρέχειν, ἕως ἂν χώραν λάβῃ. καὶ νῦν ἔστι μὲν ἡμῖν πολλὰ τὰ αἰχμάλωτα χρή-³⁸ ματα, καὶ ἄνδρες ἐπ' αὐτοῖς· διὰ δὲ τὸ μήτε ἡμᾶς εἰδέναι, ποῖα τούτων ἐκάστου ἔστιν ἡμῶν, μήτε τούτους εἰδέναι, ὅστις ἐκάστῳ αὐτῶν δεσπότης, περαίνοντας μὲν δὴ τὰ δέοντα οὐ πάνυ ἔστιν ὀρᾶν αὐτῶν πολλούς, ἀποροῦντας δέ, ὅ,τι χρὴ ποιεῖν, σχεδὸν πάντας. ὥς οὖν μὴ οὕτως³⁹ ἔχη, διορίσατε αὐτά· καὶ ὅστις μὲν ἔλαβε σκηνὴν ἔχουσαν ἱκανὰ καὶ σῖτα καὶ ποτὰ καὶ τοὺς ὑπηρετήσοντας καὶ στρωμνὴν καὶ ἐσθῆτα καὶ τᾶλλα, οἷς οἰκεῖται σκηνὴ καλῶς

στρατιωτική, ἐνταῦθα μὲν οὐδὲν ἄλλο δεῖ προσγενέσθαι ἢ τὸν λαβόντα εἰδέναί, ὅτι τούτων ὡς οἰκείων ἐπιμέλεσθαι δεῖ· ὅστις δ' εἰς ἐνδεόμενά του κατεσκήνησε, τούτοις ὑμεῖς σκεψάμενοι τὸ ἐλλεῖπον ἐκπλήσατε. 40 πολλὰ δὲ καὶ τὰ περιττὰ οἶδ' ὅτι ἔσται· πλείω γὰρ ἅπαντα ἢ κατὰ τὸ ἡμέτερον πλῆθος εἶχον οἱ πολέμιοι. ἦλθον δὲ πρὸς ἐμὲ καὶ χρημάτων ταμίαι, οἳ τε τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως καὶ ἄλλων δυναστῶν, οἳ ἔλεγον, ὅτι χρυσίον εἶη 41 παρὰ σφίσιν ἐπίσημον, δασμούς τινας λέγοντες. καὶ ταῦτα οὖν κηρύττετε πάντα ἀποφέρειν πρὸς ὑμᾶς, ὅπου ἂν καθέξησθε, καὶ φόβον ἐπιτίθεσθε τῷ μὴ ποιοῦντι τὰ παραγγελλόμενα· ὑμεῖς δὲ διάδοτε λαβόντες ἵππεϊ μὲν τὸ διπλοῦν, πεζῷ δὲ τὸ ἀπλοῦν, ἵνα ἔχητε, ἣν τινος 42 προσδέησθε, καὶ ὅτου ὠνήσεσθε. τὴν δ' ἄγορὰν τὴν οὖσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ κηρυξάτω μὲν ἤδη, ἔφη, μὴ ἀδικεῖν μηδένα, πωλεῖν δὲ τοὺς καπήλους ὅ,τι ἔχει ἕκαστος πράσιμον, καὶ ταῦτα διαθεμένους ἄλλα ἄγειν, ὅπως 43 οἰκῆται ἡμῖν τὸ στρατόπεδον. ταῦτα μὲν ἐκήρυττον εὐθύς. οἱ δὲ Μῆδοι καὶ Ὑρκάνιοι εἶπον ὧδε· Καὶ πῶς ἂν, ἔφασαν, ἡμεῖς ἄνευ σοῦ καὶ τῶν σῶν διανεμοίμεν ταῦτα; 44 ὁ δ' αὖ Κῦρος πρὸς τοῦτον τὸν λόγον ὧδε προσηνέχθη· Ἡ γὰρ οὕτως, ἔφη, ὧ ἄνδρες, γιγνώσκετε, ὡς ὅ,τι ἂν δέηπραχθῆναι, ἐπὶ πᾶσι πάντας ἡμᾶς δεήσει παρεῖναι, καὶ οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω πράττων τι πρὸ ὑμῶν ὅ,τι ἂν δέη, οὔτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν; καὶ πῶς ἂν ἄλλως πλείω μὲν πράγματα 45 ἔχοιμεν, μείω δὲ διαπραττοίμεθα ἢ οὕτως; ἀλλ' ὁρᾶτε, ἔφη, ὑμεῖς· ἡμεῖς μὲν γὰρ διεφυλάξαμέν τε ὑμῖν τάδε, καὶ ὑμεῖς ἡμῖν πιστεύετε καλῶς διαπεφυλάχθαι· ὑμεῖς δὲ γ' αὖ διανείματε, καὶ ἡμεῖς πιστεύσομεν ὑμῖν 46 καλῶς διανενημέναι. καὶ ἄλλο δέ τι αὖ ἡμεῖς πειρασόμεθα κοινὸν ἀγαθὸν πράττειν. ὁρᾶτε γὰρ δὴ, ἔφη, νυνὶ πρῶτον, ἵπποι ὅσοι ἡμῖν πάρεισιν, οἳ δὲ προσάγονται· τούτους οὖν εἰ μὲν ξάσομεν ἀναμβάτους, ὠφελήσουσι μὲν οὐδὲν ἡμᾶς, πράγματα δὲ παρέξουσιν ἐπιμέλεσθαι· ἣν δ' ἵππεας ἐπ' αὐτοὺς καταστήσωμεν, ἅμα πραγμάτων τε ἀπαλλαξόμεθα καὶ ἰσχὺν ἡμῖν αὐτοῖς προσθησόμεθα. 47 εἰ μὲν οὖν ἄλλους ἔχετε, οἷσισιν ἂν δοίητε αὐτούς, μεθ'

ὦν ἂν καὶ κινδυνεύοιτε ἥδιον, εἴ τι δέοι, ἢ μεθ' ἡμῶν,
 ἐκείνοις δίδοτε· εἰ μέντοι ἡμᾶς ἂν βούλοισθε παραστάτας
 μάλιστα ἔχειν, ἡμῖν αὐτοὺς δότε. καὶ γὰρ νῦν ὅτε ἄνευ 48
 ἡμῶν προσελάσαντες ἐκινδυνεύετε, πολὺν μὲν φόβον ἡμῖν
 παρείχετε, μὴ τι πάθῃτε, μάλα δὲ αἰσχύνεσθαι ἡμᾶς
 ἐποιήσατε, ὅτι οὐ παρῆμεν ὅπουπερ ὑμεῖς· ἦν δὲ λάβωμεν
 τοὺς ἵππους, ἐσόμεθα ὑμῖν. κὰν μὲν δοκῶμεν ὠφελεῖν 49
 πλεόν ἐπ' αὐτῶν συναγωνιζόμενοι, οὕτω προθυμίας οὐδὲν
 ἔλλείψομεν· ἦν δὲ πεζοὶ γενόμενοι δοκῶμεν καιριωτέρως
 ἂν παρῆναι, τὸ καταβῆναι ἐν μέσῳ καὶ εὐθύς πεζοὶ ὑμῖν
 παρεσόμεθα· τοὺς δ' ἵππους μηχανησόμεθα οἷς ἂν παρα-
 δοίημεν. ὁ μὲν οὕτως ἔλεξεν· οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, Ἄλλ' 50
 ἡμεῖς μὲν, ὦ Κύρῃ, οὐτ' ἄνδρας ἔχομεν, οὓς ἀναβιβάσαι-
 μεν ἂν ἐπὶ τούτους τοὺς ἵππους, οὐτ' εἰ εἶχομεν, σοῦ
 ταῦτα βουλομένου ἄλλο ἂν ἀντὶ τούτων ἤρούμεθα. καὶ
 νῦν, ἔφρασαν, τούτους λαβὼν ποίει, ὅπως ἄριστόν σοι
 δοκεῖ εἶναι. Ἀλλὰ δέχομαί τε, ἔφη, καὶ ἀγαθῇ τύχῃ ἡμεῖς 51
 τε ἵππεῖς γενοίμεθα καὶ ὑμεῖς διέλοιτε τὰ κοινά. πρῶτον
 μὲν οὖν τοῖς θεοῖς, ἔφη, ἐξαιρεῖτε ὅτι ἂν οἱ μάγοι ἐξη-
 γῶνται· ἔπειτα δὲ καὶ Κναξάρῃ ἐκλέξασθε ὅποι' ἂν
 οἴησθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι. καὶ οἱ γελάσαντες 52
 εἶπον, ὅτι γυναικῆς ἐξαιρετέον εἶη. Γυναῖκάς τε τοῖνυν
 ἐξαιρεῖτε, ἔφη, καὶ ὅτι ἄλλο ἂν δοκῇ ὑμῖν. ἐπειδὰν δ'
 ἐκείνῳ ἐξέλητε, τοὺς ἐμοί, ὦ Ἰρκαῖοι, ἐθελουσίους τού-
 τους ἐπισπομένους ἀμέμπτους πάντως ποιεῖτε εἰς δύναμιν.
 ὑμεῖς δ' αὖ, ὦ Μῆδοι, τοὺς πρώτους συμμάχους γενομέ- 53
 νους τιμᾶτε τούτους, ὅπως εὖ βεβουλεῦσθαι ἡγήσωνται
 ἡμῖν φίλοι γενόμενοι. νείματε δὲ πάντων τὸ μέρος καὶ
 τῷ παρὰ Κναξάρου ἦκοντι αὐτῷ τε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ·
 καὶ συνδιαμένειν δὲ παρακαλεῖτε, ὡς ἐμοὶ τούτου συνδο-
 κοῦντος, ἵνα καὶ Κναξάρῃ μᾶλλον εἰδὼς περὶ ἐκάστου
 ἀπαγγεῖλῃ τὰ ὄντα. Πέρσαις δ', ἔφη, τοῖς μετ' ἐμοῦ, 54
 ὅσα ἂν περιπτὰ γένηται ὑμῶν καλῶς κατεσκευασμένων,
 ταῦτα ἀρκέσει· καὶ γὰρ, ἔφη, μάλα πῶς ἡμεῖς οὐκ ἐν
 χλιδῇ τεθράμμεθα, ἀλλὰ χωριτικῶς, ὥστε ἴσως ἂν ἡμῶν
 καταγελάσαιτε, εἴ τι σεμνὸν ἡμῖν περιτεθείῃ, ὥσπερ,
 ἔφη, οἶδ' ὅτι πολὺν ὑμῖν γέλῳτα παρέξομεν καὶ ἐπὶ τῶν

ἵππων καθήμενοι, οἶμαι δ', ἔφη, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καταπίπτοντες.

55 Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἤεσαν ἐπὶ τὴν διαίρεσιν, μάλα ἐπὶ τῷ ἵππικῷ γελῶντες· ὁ δὲ τοὺς ταξιάρχους καλέσας ἐκέλευσε τοὺς ἵππους λαμβάνειν καὶ τὰ τῶν ἵππων σκεύη καὶ τοὺς ἵπποκόμους ἀριθμήσαντας λαβεῖν, κληρωσαμέ-
 56 νους εἰς τάξιν ἴσους ἐκάστοις. αὐθις δὲ ὁ Κῦρος ἀνειπεῖν ἐκέλευσεν, εἴ τις εἴη ἐν τῷ Ἀσσυρίων ἢ Σύρων ἢ Ἀραβίων στρατεύματι ἀνὴρ δοῦλος ἢ Μήδων ἢ Περσῶν ἢ Βακτριῶν ἢ Καρῶν ἢ Κιλικίων ἢ Ἑλλήνων ἢ ἄλλοθεν ποθεν βεβια-
 57 σμένος, ἐκφαίνεσθαι. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ κήρυκος ἄσμενοι πολλοὶ προὔφρανησαν· ὁ δ' ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς τὰ εἶδη βελτίστους ἔλεγεν, ὅτι ἐλευθέρους αὐτοὺς ὄντας δεήσει ὅπλα ὑποφέρειν, ἂν αὐτοῖς διδώσι· τὰ δ'
 58 ἐπιτήδεια ὅπως ἔχουσιν ἔφη αὐτῷ μελήσειν. καὶ εὐθὺς ἄγων πρὸς τοὺς ταξιάρχους συνέστησεν αὐτοὺς καὶ ἐκέλευσε τὰ τε γέρρα καὶ τὰς ψιλὰς μαχαίρας τούτοις δοῦναι, ὅπως ἔχοντες τοῖς ἵπποις ἔπωνται, καὶ τὰ ἐπιτήδεια τούτοις ὥσπερ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ Πέρσαις λαμβάνειν, αὐτοὺς δὲ τοὺς θώρακας καὶ τὰ ξυστὰ ἔχοντας αἰεὶ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχεῖσθαι, καὶ αὐτὸς οὕτω ποιῶν κατήρχεν, ἐπὶ δὲ τοὺς πεζοὺς τῶν ὁμοτίμων ἀνθ' αὐτοῦ ἕκαστον καθιστάναι ἄλλον ἄρχοντα τῶν ὁμοτίμων.

6 Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον. Γωβρύας δ' ἐν τούτῳ παρῆν Ἀσσύριος πρεσβύτης ἀνὴρ ἐφ' ἵππου σὺν ἵππικῇ θεραπείᾳ· εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐφ' ἵππων ὅπλα. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τὰ ὅπλα παραλαμβάνειν τεταγμένοι ἐκέλευον παραδιδόναι τὰ ξυστὰ, ὅπως κατακαίοιεν ὥσπερ τᾶλλα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν, ὅτι Κῦρον πρῶτον βούλοιο ἰδεῖν· καὶ οἱ ὑπηρεταὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἵππέας αὐτοῦ κατέλι-
 2 πον, τὸν δὲ Γωβρύαν ἄγουσι πρὸς τὸν Κῦρον. ὁ δ' ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν, ὦ δέσποτα, ἐγὼ εἶμι τὸ μὲν γένος Ἀσσύριος· ἔχω δὲ καὶ τεῖχος ἰσχυρὸν καὶ χώρας ἐπάρχω πολλῆς· καὶ ἵππον ἔχω δισχιλίαν τριακοσίαν, ἣν τῷ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖ παρειχόμεν καὶ φίλος ἦν ἐκείνῳ ὡς μάλιστα· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος μὲν τέθνηκεν ὑφ' ὑμῶν ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν, ὁ δὲ παῖς ὁ ἐκείνου τὴν ἀρχὴν ἔχει ἔχθιστος ὢν

ἔμοι, ἦκω πρὸς σέ καὶ ἰκέτης προσπίπτω καὶ δίδωμί σοι
 ἔμαυτὸν δοῦλον καὶ σύμμαχον, σέ δὲ τιμωρὸν αἰτοῦμαι
 ἔμοι γενέσθαι· καὶ παῖδα οὕτως ὡς δυνατόν σε ποιοῦμαι·
 ἅπαις δ' εἰμι ἄρρένων παιδῶν. ὅς γὰρ ἦν μοι μόνος καὶ 3
 καλὸς κἀγαθός, ὃ δέσποτα, καὶ ἔμὲ φίλῶν καὶ τιμῶν,
 ὡσπερ ἂν εὐδαίμονα πατέρα παῖς τιμῶν τιθείη, τοῦτον
 ὁ νῦν βασιλεὺς οὗτος, καλέσαντος τοῦ τότε βασιλέως,
 πατρὸς δὲ τοῦ νῦν, ὡς δώσοντος τὴν θυγατέρα τῷ ἔμῳ
 παιδί, ἐγὼ μὲν ἀπεπεμψάμην μέγα φρονῶν, ὅτι δῆθεν
 τῆς βασιλέως θυγατρὸς ὀψοίμην τὸν ἔμὸν υἱὸν γαμέτην,
 ὁ δὲ νῦν βασιλεὺς εἰς Θῆραν αὐτὸν παρακαλέσας καὶ ἀνείς
 αὐτῷ Θηρᾶν ἀνά κράτος, ὡς πολὺ κρείττων αὐτοῦ ἱππεὺς
 ἠγούμενος εἶναι, ὁ μὲν ὡς φίλῳ συνεθήρα, φανείσης δὲ
 ἄρκτου διώκοντες ἀμφοτέρω ὁ μὲν νῦν ἄρχων οὗτος
 ἀκοντίσας ἤμαρτεν, ὡς μήποτε ὄφελεν, ὁ δ' ἔμὸς παῖς
 βαλῶν, οὐδὲν δέον, καταβάλλει τὴν ἄρκτον. καὶ τότε μὲν 4
 δὴ ἀνιαθεὶς ἄρ' οὗτος κατέσχευε ὑπὸ σκότου τὸν φθόνον·
 ὡς δὲ πάλιν λέοντος παρατυχόντος ὁ μὲν αὖ ἤμαρτεν,
 οὐδὲν θαυμαστόν, οἶμαι, παθῶν, ὁ δ' αὖ ἔμὸς παῖς αὐθις
 τυχῶν κατειργάσατό τε τὸν λέοντα καὶ εἶπεν, Ἄρα βέβληκα
 δις ἐφεξῆς καὶ καταβέβληκα Θῆρα ἑκατεράκις; ἐν τούτῳ
 δὴ οὐκέτι κατίσχει ὁ ἀνόσιος τὸν φθόνον, ἀλλ' αἰχμὴν
 παρά τινος τῶν ἐπομένων ἀρπάσας, παίσας εἰς τὰ στέρνα
 τὸν μόνον μοι καὶ φίλον παῖδα ἀφείλετο τὴν ψυχὴν.
 κἀγὼ μὲν ὁ τάλας νεκρὸν ἀντὶ νυμφίου ἐκομισάμην καὶ 5
 ἔθαψα τηλικούτος ὢν ἄρτι γενειάσκοντα τὸν ἄριστον
 παῖδα τὸν ἀγαπητόν· ὁ δὲ κατακανὼν ὡσπερ ἐχθρὸν
 ἀπολέσας οὔτε μεταμελόμενος πώποτε φανερός ἐγένετο
 οὔτε ἀντὶ τοῦ κακοῦ ἔργου τιμῆς τινος ἠξίωσε τὸν κατὰ
 γῆς. ὅ γε μὴν πατὴρ αὐτοῦ καὶ συνώκτισέ με καὶ δῆλος
 ἦν συναχθόμενός μοι τῇ συμφορᾷ. ἐγὼ οὖν, εἰ μὲν ἔζη 6
 ἐκεῖνος, οὐκ ἂν ποτε ἦλθον πρὸς σέ ἐπὶ τῷ ἐκείνου κακῷ·
 πολλὰ γὰρ φιλικὰ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου καὶ ὑπηρέτησα
 ἐκείνῳ· ἐπεὶ δ' εἰς τὸν τοῦ ἔμοῦ παιδὸς φονέα ἡ ἀρχὴ
 περιήκει, οὐκ ἂν ποτε τούτῳ ἐγὼ δυναίμην εὖνους γενέ-
 σθαι οὐδὲ οὗτος ἔμὲ εὖ οἶδ' ὅτι φίλον ἂν ποτε ἠγήσαιτο.
 οἶδε γάρ, ὡς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω καὶ ὡς πρόσθεν φαι-

- δρω̄ς βιοτεύων νῦν διάκειμαι, ἔρημος ὢν καὶ διὰ πένθους
 7 τὸ γῆρας διάγων. εἰ οὖν σύ με δέχη καὶ ἐλπίδα τινὰ
 λάβοιμι τῷ φίλῳ παιδὶ τιμωρίας ἂν τινος μετὰ σοῦ
 τυχεῖν, καὶ ἀνηβῆσαι ἂν πάλιν δοκῶ μοι καὶ οὔτε ζῶν ἂν
 ἔτι αἰσχυροίμην οὔτε ἀποθνήσκων ἀνιώμενος ἂν τελευτᾶν
 8 δοκῶ. ὁ μὲν οὕτως εἶπε· Κῦρος δ' ἀπεκρίνατο, Ἄλλ'
 ἦνπερ, ὦ Γωβρύα, καὶ φρονῶν φαίνη ὅσαπερ λέγεις πρὸς
 ἡμᾶς, δέχομαι τε ἐκέτην σε καὶ τιμωρήσειν σοι τοῦ παι-
 δὸς σὺν θεοῖς ὑπισχυροῦμαι. λέξον δέ μοι, ἔφη, ἐάν σοι
 ταῦτα ποιῶμεν καὶ τὰ τεῖχη σε ἔχειν ἐῶμεν καὶ τὴν χώραν
 καὶ τὰ ὄπλα καὶ τὴν δύναμιν, ἦνπερ πρόσθεν εἶχες, σὺ
 9 ἡμῖν τί ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσεις; ὁ δὲ εἶπε, Τὰ μὲν
 τεῖχη, ὅταν ἔλθῃς, οἶκόν σοι παρέξω· δασμὸν δὲ τῆς
 χώρας, ὅνπερ ἔφερον ἐκείνῳ, σοὶ ἀποιίσω· καὶ ὅποι ἂν
 στρατεύῃ, συστρατεύσομαι τὴν ἐκ τῆς χώρας δύναμιν
 ἔχων. ἔστι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυγάτηρ παρθένος ἀγαπητῆ
 γάμου ἤδη ὠραία, ἣν ἐγὼ πρόσθεν μὲν ὄμην τῷ νῦν
 βασιλεύοντι γυναῖκα τρέφειν· νῦν δὲ αὐτὴ τέ μοι ἢ θυ-
 γάτηρ πολλὰ γοωμένη ἐκέτευσε μὴ δοῦναι αὐτὴν τῷ τοῦ
 ἀδελφοῦ φρονεῖ ἐγὼ τε ὡσαύτως γινώσκω. νῦν δέ σοι
 10 δίδωμι βουλευσασθαι καὶ περὶ ταύτης οὔτως, ὡσπερ ἂν
 καὶ ἐγὼ βουλεύων περὶ σὲ φαίνωμαι. οὔτω δὲ ὁ Κῦρος
 εἶπεν, Ἐπὶ τούτοις, ἔφη, ἐγὼ ἀληθευομένοις δίδωμί σοι
 τὴν ἐμὴν καὶ λαμβάνω τὴν σὴν δεξιάν· θεοὶ δ' ἡμῖν μάρ-
 τυρες ἔστων. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη, ἀπιέναι τε κελεύει
 τὸν Γωβρύαν ἔχοντα τὰ ὄπλα καὶ ἐπήρετο, πόση τις ὁδὸς
 ὡς αὐτὸν εἶη, ὡς ἤξων. ὁ δ' ἔλεγεν, Ἦν αὐριον ἦς πρωί,
 τῇ ἑτέρᾳ ἂν ἀυλίζοιο παρ' ἡμῖν.
- 11 Οὔτως δὲ οὗτος μὲν ὄχετο ἠγεμόνα καταλιπών. οἱ
 δὲ Μῆδοι παρῆσαν, ἃ μὲν οἱ μάγοι ἔφασαν τοῖς θεοῖς
 ἐξελεῖν, ἀποδόντες τοῖς μάγοις, Κύρω δ' ἐξηρηκότες τὴν
 καλλίστην σκηρὴν καὶ τὴν Σουσίδα γυναῖκα, ἣ καλλίστη
 δὴ λέγεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ γυνὴ γενέσθαι, καὶ μουσουργούς
 δὲ δύο τὰς κρατίστας, δεύτερον δὲ Κναξάρη τὰ δεύτερα,
 τοιαῦτα δὲ ἄλλα, ὧν ἐδέοντο, ἑαυτοῖς ἐκπληρώσαντες,
 ὡς μηδενοὺς δεόμενοι στρατεύονται· πάντα γὰρ ἦν πολλά.
- 12 προσέλαβον δὲ καὶ Ἰρκανιοὶ ὧν ἐδέοντο· ἰσόμοιρον δὲ

ἐποίησαν καὶ τὸν παρὰ Κναζάρου ἄγγελον· τὰς δὲ περιττὰς σκηρὰς ὅσαι ἦσαν Κύρῳ παρέδοσαν, ὡς τοῖς Πέρσαις γένοιτο. τὸ δὲ νόμισμα ἔφασαν, ἐπειδὴν ἅπαν συλληχθῆ, διαδώσειν· καὶ διέδωκαν.

Ε.

Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπραξάν τε καὶ ἔλεξαν. ὁ δὲ Κῦρος 1 τὰ μὲν Κναζάρου ἐκέλευσε διαλαβόντας φυλάττειν οὓς ἦδει οἰκειοτάτους αὐτῷ ὄντας· καὶ ὅσα ἐμοὶ δίδοτε, ἡδέως, ἔφη, δέχομαι· χρήσεται δ' αὐτοῖς ὑμῶν ὁ ἀεὶ μάλιστα δεόμενος. φιλόμουσος δέ τις τῶν Μήδων εἶπε, Καὶ μὴν ἐγώ, ὦ Κῦρε, τῶν μουσουργῶν ἀκούσας ἐσπέρας ὦν σὺ νῦν ἔχεις, ἡδέως ἤκουσά τε κ' ἂν μοι δῶς αὐτῶν μίαν, στρατεύεσθαι ἂν μοι δοκῶ ἡδῖον ἢ οἴκοι μένειν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἄλλ' ἔγωγε, ἔφη, καὶ δίδωμί σοι καὶ χάριν οἴομαί σοι πλείω ἔχειν, ὅτι ἐμὲ ἤτησας, ἢ σὺ ἐμοί, ὅτι λαμβάνεις· οὕτως ἐγὼ ὑμῖν διψῶ χαρίζεσθαι. ταύτην μὲν οὖν ἔλαβεν ὁ αἰτήσας.

Καλέσας δὲ ὁ Κῦρος Ἀράσπαν Μῆδον, ὃς ἦν αὐτῷ ἐκ 2 παιδὸς ἐταῖρος, ᾧ καὶ τὴν στολὴν ἐκδύς ἔδωκε τὴν Μηδικήν, ὅτε παρὰ Ἀστυάγου εἰς Πέρσας ἀπῆει, τοῦτον ἐκέλευσε διαφυλάξαι αὐτῷ τὴν τε γυναῖκα καὶ τὴν σκηρὴν. ἦν δὲ αὕτη ἡ γυνὴ τοῦ Ἀβραδάτου τοῦ Σουσίου· ὅτε δὲ 3 ἠλίσκετο τὸ τῶν Ἀσσυρίων στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὦν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τῶν Βακτριανῶν βασιλέα πρεσβεύων ᾗχετο· ἐπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀσσύριος περὶ συμμαχίας· ξένος γὰρ ὦν ἐτύγχανε τῷ τῶν Βακτριανῶν βασιλεῖ· ταύτην οὖν ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος διαφυλάττειν τὸν Ἀράσπαν, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ. κελυό- 4 μενος δὲ ὁ Ἀράσπας ἐπήρετο, Ἐώρακας δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, τὴν γυναῖκα, ἣν με κελεύεις φυλάττειν; Μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐκ ἔγωγε. Ἄλλ' ἐγώ, ἔφη, ἡνίκα ἐξηροῦμέν σοι αὐτήν· καὶ δῆτα, ὅτε μὲν εἰσῆλθομεν εἰς τὴν σκηρὴν αὐτῆς, τὸ πρῶτον οὐ διέγνωμεν αὐτήν· χαμαὶ τε γὰρ ἐκάθητο καὶ αἱ θεράπαιναι πᾶσαι περὶ αὐτήν· καὶ τοίνυν ὁμοίαν ταῖς δούλαις εἶχε τὴν ἐσθῆτα· ἐπεὶ δὲ γινῶναι βουλόμενοι,

- ποία εἴη ἡ δέσποινα, πάσας περιεβλέψαμεν, ταχὺ καὶ πασῶν ἐφαίνετο διαφέρουσα τῶν ἄλλων, καίπερ καθημένη
 5 κεκαλυμμένη τε καὶ εἰς γῆν ὄρωσα. ὡς δὲ ἀναστῆναι αὐτὴν ἐκελεύσαμεν, συνανέστησαν μὲν αὐτῇ ἅπασαι αἱ ἀμφ' αὐτήν, διήνεγκε δ' ἐνταῦθα πρῶτον μὲν τῷ μεγέθει, ἔπειτα δὲ καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ εὐσχημοσύνῃ, καίπερ ἐν ταπεινῷ σχήματι ἔστηκυῖα. δῆλα δ' ἦν αὐτῇ καὶ τὰ δάκρυα στάζοντα τὰ μὲν κατὰ τῶν πέπλων, τὰ δὲ καὶ
 6 ἐπὶ τοὺς πόδας. ὡς δ' ἡμῶν ὁ γεραίτατος εἶπε Θάρρει, ὦ γύναι· καλὸν μὲν γὰρ κάγαθὸν ἀκούομεν καὶ τὸν σὸν ἄνδρα εἶναι· νῦν μέντοι ἐξαιροῦμεν ἄνδρὶ σε εὖ ἴσθι ὅτι οὔτε τὸ εἶδος ἐκείνου χεῖροσι οὔτε τὴν γνώμην οὔτε δύναμιν ἤτιω ἔχοντι, ἀλλ' ὡς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἴ τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ Κῦρος ἀξίός ἐστι θαυμάζεσθαι, οὐ σὺ ἔση τὸ ἀπὸ τοῦδε· ὡς οὖν τοῦτο ἤκουσεν ἡ γυνή, περικατερρήξατό τε τὸν ἄνωθεν πέπλον καὶ ἀνωδύρατο·
 7 συνανεβόησαν δὲ καὶ αἱ δμωαί. ἐν τούτῳ δὲ ἐφάνη μὲν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ προσώπου, ἐφάνη δὲ ἡ δέξη καὶ αἱ χεῖρες· καὶ εὖ ἴσθι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἐμοὶ τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν τοῖς ἰδοῦσι μήπω φῦναι μηδὲ γενέσθαι γυνὴ ἀπὸ θνητῶν τοιαύτη ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀλλὰ
 8 πάντως, ἔφη, καὶ σὺ θεάσαι αὐτήν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ναὶ μὰ Δία, πολὺ γε ἤτιον, εἰ τοιαύτη ἐστίν, οἷαν σὺ λέγεις. Τί δαί; ἔφη ὁ νεανίσκος. Ὅτι, ἔφη, εἰ νυνὶ σοῦ ἀκούσας, ὅτι καλὴ ἐστι, πεισθήσομαι ἐλθεῖν θεασόμενος, οὐδὲ πάνυ μοι σχολῆς οὔσης, δέδοικα, μὴ πολὺ θᾶπτον ἐκείνη αὐθις ἀναπείσῃ καὶ πάλιν ἐλθεῖν θεασόμενον· ἐκ δὲ τούτου ἴσως ἂν ἀμελήσας ὧν με δεῖ πράττειν καθήμην ἐκείνην θεώμενος.
- 9 Καὶ ὁ νεανίσκος ἀναγέλασας εἶπεν, Οἶει γάρ, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπου ἀναγκάζειν τὸν μὴ βουλόμενον πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον; εἰ μέντοι, ἔφη, τοῦτο οὕτως ἐπεφύκει, πάντας ἂν ἠνάγκαζεν ὁμοίως.
- 10 ὄρᾳς, ἔφη, τὸ πῦρ ὡς πάντας ὁμοίως καίει; πέφνκε γὰρ τοιοῦτον· τῶν δὲ καλῶν τῶν μὲν ἐρῶσι τῶν δ' οὐ, καὶ ἄλλος γε ἄλλου. ἐθελούσιον γάρ, ἔφη, ἐστί, καὶ ἐρᾷ ἕκαστος ὧν ἂν βούληται. αὐτίκ', ἔφη, οὐκ ἐρᾷ ἀδελφὸς

ἀδελφῆς, ἄλλος δὲ ταύτης, οὐδὲ πατὴρ θυγατρὸς, ἄλλος δὲ ταύτης· καὶ γὰρ φόβος καὶ νόμος ἱκανὸς ἔρωτα κωλύειν. εἰ δέ γ', ἔφη, νόμος τεθείη μὴ ἔσθιοντας 11 μὴ πεινῆν καὶ μὴ πίνοντας μὴ διψῆν μηδὲ ῥιγοῦν τοῦ χειμῶνος μηδὲ θάλπεσθαι τοῦ θέρους, οὐδεὶς ἂν νόμος δυνηθείη διαπράξασθαι ταῦτα πείθεσθαι ἀνθρώπους· πεφύκασι γὰρ ὑπὸ τούτων κρατεῖσθαι. τὸ δ' ἔρᾶν ἔθελούσιόν ἐστιν· ἕκαστος γοῦν τῶν καθ' ἑαυτὸν ἔρᾶ, ὡσπερ ἱματίων καὶ ὑποδημάτων. Πῶς οὖν, ἔφη ὁ Κύρος, εἰ 12 ἔθελούσιόν ἐστι τὸ ἔρασθῆναι, οὐ καὶ παύσασθαι ἔστιν, ὅταν τις βούληται; ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἐώρακα καὶ κλάοντας ὑπὸ λύπης δι' ἔρωτα καὶ δουλεύοντάς γε τοῖς ἐρωμένοις, καὶ μάλα κακὸν νομιζοντας πρὶν ἔρᾶν τὸ δουλεύειν, καὶ διδόντας γε πολλὰ ὧν οὐ βέλτιον αὐτοῖς στέρεσθαι καὶ εὐχομένους ὡσπερ καὶ ἄλλης τινὸς νόσου ἀπαλλαγῆναι καὶ οὐ δυναμένους μέντοι ἀπαλλάττεσθαι, ἀλλὰ δεδεμένους ἰσχυροτέρα ἀνάγκη ἢ εἰ ἐν σιδήρῳ ἐδέδεντο. παρέχουσι γοῦν ἑαυτοὺς τοῖς ἐρωμένοις πολλὰ καὶ εἰκῆ ὑπηρετιοῦντας· καὶ μέντοι οὐδ' ἀποδιδράσκειν ἐπιχειροῦσι, τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ φυλάττουσι τοὺς ἐρωμένους μὴ ποι ἀποδρῶσι.

Καὶ ὁ νεανίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα, Ποιοῦσι γάρ, ἔφη, 13 ταῦτα· εἰσὶ μέντοι, ἔφη, οἱ τοιοῦτοι μοχθηροί· διόπερ, οἴμαι, καὶ εὐχονται μὲν ἀεὶ ὡς ἄθλιοι ὄντες ἀποθανεῖν, μυρίων δ' οὐσῶν μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου οὐκ ἀπαλλάττονται. οἱ αὐτοὶ δέ γε οὔτοι καὶ κλέπτειν ἐπιχειροῦσι καὶ οὐκ ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλ' ἐπειδάν τι ἀρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾶς ὅτι σὺ πρῶτος, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κλέπτειν, αἰτιᾶ τὸν κλέπτοντα καὶ ἀρπάζοντα καὶ οὐ συγγιγνώσκεις, ἀλλὰ κολάζεις. οὕτω μέντοι, ἔφη, 14 καὶ οἱ καλοὶ οὐκ ἀναγκάζουσιν ἔρᾶν ἑαντῶν οὐδὲ ἐφίεσθαι ἀνθρώπους ὧν μὴ δεῖ, ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπια πασῶν, οἴμαι, τῶν ἐπιθυμιῶν ἀκρατῆ ἐστι, κᾶπειτα ἔρωτα αἰτιῶνται· οἱ δέ γε καλοὶ κἀγαθοὶ ἐπιθυμοῦντες καὶ χρυσίου καὶ ἵππων ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καλῶν ὅμως πάντων τούτων δύνανται ἀπέχεσθαι, ὥστε μὴ ἀπτεσθαι αὐτῶν παρὰ τὸ δίκαιον. ἐγὼ γοῦν, ἔφη, ταύτην ἐωρακώς 15

καὶ πάνυ καλῆς δοξάσης μοι εἶναι ὅμως καὶ παρὰ σοὶ εἶμι καὶ ἰππεύω καὶ τᾶλλα τὰ ἐμοὶ προσήκοντα ἀποτελῶ.
 16 *Ναὶ μὰ Δί',* ἔφη ὁ Κῦρος· ἴσως θάπτον ἀπῆλθες ἢ ἐν ὅσῳ χρόνῳ ἔρως πέφυκε συσκευάζεσθαι ἄνθρωπον. καὶ πυρὸς γὰρ τοι ἔστι θιγόντα μὴ εὐθὺς κάεσθαι καὶ τὰ ξύλα οὐκ εὐθὺς ἀναλάμπει· ὅμως δ' ἔγωγε οὔτε πυρὸς ἐκὼν εἶναι ἄπτομαι οὔτε τοὺς καλοὺς εἰσορῶ. οὐδέ γε σοὶ συμβουλεύω, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, ἐν τοῖς καλοῖς ἔαν τὴν ὄψιν διατρίβειν· ὡς τὸ μὲν πῦρ τοὺς ἀπτομένους κάει, οἱ δὲ καλοὶ καὶ τοὺς ἄπωθεν θεωμένους ὑφάπτουσι,
 17 ὥστε αἴθεσθαι τῷ ἔρωτι. θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε· οὐδ' ἔαν μηδέποτε παύσωμαι θεώμενος, οὐ μὴ κρατηθῶ ὥστε ποιεῖν τι ὢν μὴ χρῆ ποιεῖν. Κάλλιστα, ἔφη, λέγεις· φύλαττε τοίνυν, ἔφη, ὥσπερ σε κελεύω, καὶ ἐπιμελοῦ αὐτῆς· ἴσως γὰρ ἂν πάνυ ἡμῖν ἐν καιρῷ γένοιτο αὕτη ἢ
 18 γυνή. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διελύθησαν.

Ὁ δὲ νεανίσκος ἅμα μὲν ὄρων καλὴν τὴν γυναῖκα, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος τὴν καλοκάγαθίαν αὐτῆς, ἅμα δὲ θεραπείων αὐτὴν καὶ οἰόμενος χαρίζεσθαι αὐτῇ, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος οὐκ ἀχάριστον οὔσαν, ἀλλ' ἐπιμελομένην διὰ τῶν αὐτῆς οἰκετῶν, ὡς καὶ εἰσιόντι εἶη τὰ δέοντα καὶ εἴ ποτε ἀσθενήσειεν, ὡς μηδεὶς ἂν δέοιτο, ἐκ πάντων τούτων ἠλίσκετο ἔρωτι, καὶ ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπασχε. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐπράττετο.

19 *Βουλόμενος δὲ ὁ Κῦρος ἐθειλοντὰς μένειν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς τε Μήδους καὶ τοὺς συμμάχους, συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἐπικαιρίους·* ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες Μῆδοι καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐγὼ ὑμᾶς οἶδα σαφῶς ὅτι οὔτε χρημάτων δεόμενοι σὺν ἐμοὶ ἐξήλθετε οὔτε Κρυαζάρη νομίζοντες τοῦτο ὑπηρετεῖν, ἀλλ' ἐμοὶ βουλόμενοι τοῦτο χαρίζεσθαι, καὶ ἐμὲ τιμῶντες νυκτοπορεῖν καὶ κινδυνεύειν
 21 σὺν ἐμοὶ ἠθέλησατε. καὶ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν ἔχω μὲν, εἰ μὴ ἀδικῶ· ἀποδιδόναι δὲ οὔπω ἀξίαν δύναμιν ἔχειν μοι δοκῶ. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ αἰσχύνομαι λέγων· τὸ δ' Ἐὰν μένγητε παρ' ἐμοί, ἀποδώσω, εὖ ἴστε, ἔφη, αἰσχυνοίμην ἂν εἰπεῖν· νομίζω γὰρ ἑμαυτὸν εἰοικέναι λέγοντι ταῦτα ἔνεκα τοῦ ὑμᾶς μᾶλλον ἐθέλειν παρ' ἐμοὶ

καταμένειν. ἀντὶ δὲ τούτου τάδε λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν, καὶ ἤδη ἀπίητε Κναζάρη πειθόμενοι, ὅμως, ἂν ἀγαθόν τι πράξω, πειράσομαι οὕτω ποιεῖν, ὥστε καὶ ἐμὲ ὑμᾶς ἐπαινεῖν. οὐ γὰρ δὴ αὐτός γε ἄπειμι, ἀλλὰ καὶ Ὑρκανίοις ²² τοὺς ὄρκους καὶ τὰς δεξιὰς, ἃς ἔδωκα, ἐμπεδώσω καὶ οὐποτε τούτους προδιδούς ἀλώσομαι καὶ τῷ νῦν διδόντι Γωβρύα καὶ τείχη ἡμῖν καὶ χώραν καὶ δύναμιν πειράσομαι ποιεῖν μὴ μεταμελῆσαι τῆς πρὸς ἐμὲ ὁδοῦ. καὶ τὸ ²³ μέγιστον δὴ, Θεῶν οὕτω διδόντων περιφανῶς ἀγαθὰ καὶ φοβοίμην ἂν αὐτοὺς καὶ αἰσχυνοίμην ἀπολιπὼν ταῦτα εἰκῆ ἀπελθεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν οὕτως, ἔφη, ποιήσω· ὑμεῖς δὲ ὅπως γιγνώσκετε, οὕτως καὶ ποιεῖτε, καὶ ἐμοὶ εἴπατε, ὅτι ἂν ὑμῖν δοκῇ. ὁ μὲν οὕτως εἶπε. ²⁴

Πρῶτος δ' ὁ φήσας ποτὲ συγγενῆς τοῦ Κύρου εἶναι εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ· βασιλεὺς γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς φύσει πεφυκέναι οὐδὲν ἤττον ἢ ὁ ἐν τῷ σμῆναι φυόμενος τῶν μελιττῶν ἡγεμών· ἐκείνῳ τε γὰρ αἱ μέλιται ἐκοῦσαι μὲν πείθονται, ὅπου δ' ἂν μένη, οὐδὲ μία ἐντεῦθεν ἀπέρχεται, ἐὰν δὲ ποι ἐξίη, οὐδεμία αὐτοῦ ἀπολείπεται. οὕτω δεινός τις ἔρως αὐταῖς τοῦ ἄρχεσθαι ὑπ' ἐκείνου ἐγγίγνεται· καὶ πρὸς σὲ δέ μοι δοκοῦσι ²⁵ παραπλησίως πως οἱ ἄνθρωποι οὗτοι διακεῖσθαι. καὶ γὰρ εἰς Πέρσας ὅτε παρ' ἡμῶν ἀπήεις, τίς Μήδων ἢ νέος ἢ γέρον σοῦ ἀπελείφθη τὸ μὴ σοὶ ἀκολουθεῖν, ἔστε Ἀστυάγης ἡμᾶς ἀπέστρεψεν; ἐπειδὴ δ' ἐκ Περσῶν βοηθὸς ἡμῖν ὠρμήθη, σχεδὸν αὖ ἐρωῶμεν τοὺς φίλους σου πάντας ἐθελουσίους συνεπομένους. ὅτε δ' αὖ τῆς δευροστρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοὶ Μῆδοι ἐκόντες ἠκολούθησαν. νῦν δ' αὖ οὕτως ἔχομεν, ὡς σὺν μὲν σοὶ ὅμως ²⁶ καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες θαρροῦμεν, ἄνευ δὲ σοῦ καὶ οἴκαδε ἀπιέναι φοβούμεθα. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν, αὐτοὶ ἐροῦσιν· ἐγὼ δέ, ὦ Κῦρε, καὶ ὦν ἐγὼ κρατῶ καὶ μενοῦμεν παρὰ σοὶ καὶ ὀρῶντες σὲ ἀνεξόμεθα καὶ καρτερήσομεν ὑπὸ σοῦ εὐεργετούμενοι.

Ἐπὶ τούτῳ ἔλεξεν ὁ Τιγράνης ὧδε· Σὺ, ἔφη, ὦ Κῦρε, ²⁷ μήποτε θανατάσης, ἂν ἐγὼ σιωπῶ· ἢ γὰρ ψυχὴ, ἔφη, οὐχ ὡς βουλευσούσα παρεσκεύασται, ἀλλ' ὡς ποιήσουσα

28 Ὅτι ἂν παραγγέλλῃς. ὁ δὲ Ὑρκάνιος εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ὦ Μῆδοι, εἰ νῦν ἀπέλθοιτε, δαίμονος ἂν φαίην τὴν ἐπιβουλήν εἶναι τὸ μὴ ἔᾶσαι ὑμᾶς μέγα εὐδαίμονας γενέσθαι· ἀνθρωπίνῃ δὲ γνώμῃ τίς ἂν ἢ φευγόντων τῶν πολεμίων ἀποτρέποιτο ἢ ὄπλα παραδίδόντων οὐκ ἂν λαμβάνοι ἢ ἑαυτοὺς δίδόντων καὶ τὰ ἑαυτῶν οὐκ ἂν δέχοιτο, ἄλλως τε καὶ τοῦ ἡγεμόνος ἡμῖν ὄντος τοιούτου, ὃς ἐμοὶ δοκεῖ, ὡς ὄμνυμι ὑμῖν πάντα τοὺς θεοὺς, εὔ ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἢ δεσθαι ἢ ἑαυτὸν πλουτίζων. ἐπὶ τούτῳ πάντες οἱ Μῆδοι τοιάδ' ἔλεγον· Σὺ, ὦ Κῦρε, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς καὶ οἴκαδε ὅταν ἀπιέναι καιρὸς δοκῇ, σὺν σοὶ ἡμᾶς ἄγε. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας ἐπεύξατο, Ἄλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, αἰτοῦμαι σε, δὸς τοὺς ἐμὲ τιμῶντας νικῆσαι με εὔ ποι-
29 οῦντα. ἐκ τούτου ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἄλλους φυλακὰς καταστήσαντας ἀμφ' αὐτοὺς ἤδη ἔχειν, τοὺς δὲ Πέρσας διαλαβεῖν τὰς σιγηρὰς, τοῖς μὲν ἵππεῦσι τὰς τούτοις προπούσας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τούτοις ἀρκούσας, καὶ οὕτως καταστήσασθαι, ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν ταῖς σιγηραῖς πάντα τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις ταῖς Πέρσαις καὶ τοὺς ἵππους τεθεραπευμένους παρέχωσι, Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ἔργον ἢ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐκπονεῖν. ταύτην μὲν οὖν οὕτω διῆγον τὴν ἡμέραν.

2 Πρῶτ' ὁ ἀναστάντες ἐπορεύοντο πρὸς Γωβρῦαν, Κῦρος μὲν ἐφ' ἵππου καὶ οἱ Περσῶν ἵππεις γεγενημένοι εἰς δισχιλίους· οἱ δὲ τὰ τούτων γέρρα καὶ τὰς κοπίδας ἔχοντες ἐπὶ τούτοις εἶποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμὸν· καὶ ἡ ἄλλη δὲ στρατιὰ τεταγμένη ἐπορεύετο. ἕκαστον δὲ ἐκέλευσε τοῖς καινοῖς ἑαυτῶν θεράπουσιν εἰπεῖν, ὅτι ὅστις ἂν αὐτῶν ἢ τῶν ὀπισθοφυλάκων φαίνηται ὀπισθεν ἢ τοῦ μετώπου πρόσθεν ἢ ἢ κατὰ πλάγια ἔξω τῶν ἐν τῇ τάξει
2 ὄντων ἀλίσκηται, κολασθήσεται. δευτεροῖσι δὲ ἀμφὶ δεῖλην γίνονται πρὸς τῷ Γωβρῦου χωρίῳ καὶ ὀρῶσιν ὑπερίσχυρόν τε τὸ ἔρμα καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν πάντα παρεσκευασμένα, ὡς ἂν κράτιστα ἀπομάχοιτο· καὶ βοῦς δὲ πολλοὺς καὶ πάμπολλα πρόβατα ὑπὸ τὰ ἔρμνα προσ-
3 ηγμένα ἐώρων. πέμψας δ' ὁ Γωβρῦας πρὸς τὸν Κῦρον ἐκέλευσε περιελάσαντα ἰδεῖν, ἢ ἢ πρόσδοδος εὐπετεστάτη,

εἶσω δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν τῶν πιστῶν τινὰς, οἵτινες αὐτῷ τὰ ἔνδον ἰδόντες ἀπαγγελοῦσιν. οὕτω δὲ ὁ Κῦρος⁴ αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βουλόμενος ἰδεῖν, εἴ που εἴη αἰρέσιμον τὸ τεῖχος, εἰ ψευδῆς φαίνοιτο ὁ Γωβρύας, περιήλαντε πάντοθεν ἑώρα τε ἰσχυρότερα πάντα ἢ προσελθεῖν· οὗς δ' ἔπεμψε πρὸς Γωβρύαν, ἀπήγγελλον τῷ Κύρῳ, ὅτι τοσαῦτα εἴη ἔνδον ἀγαθὰ, ὅσα ἐπ' ἀνθρώπων γενεάν, ὡς σφίσι δοκεῖν, μὴ ἂν ἐπιλιπεῖν τοὺς ἔνδον ὄντας. ὁ μὲν⁵ δὲ Κῦρος ἐν φροντίδι ἦν, ὅ,τι ποτ' εἴη ταῦτα, ὁ δὲ Γωβρύας αὐτὸς τε ἐξῆι πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς ἔνδοθεν πάντας ἐξῆγε φέροντας οἶνον, ἄλφιτα, ἄλευρα, ἄλλους δὲ ἐλαύνοντας βοῦς, αἶγας, οἴς, σῦς, καὶ εἴ τι βρωτόν, πάντα ἱκανὰ προσῆγον, ὡς δειπνῆσαι πᾶσαν τὴν σὺν Κύρῳ στρατιάν. οἱ μὲν δὲ ἐπὶ τούτῳ ταχθέντες διήρουν τε⁶ ταῦτα καὶ ἐδειπνοποιοῦν. ὁ δὲ Γωβρύας, ἐπεὶ πάντες αὐτῷ οἱ ἄνδρες ἔξω ἦσαν, εἰσιέναι τὸν Κῦρον ἐκέλευσεν ὅπως νομίξοι ἀσφαλέστατον. προεισπέμψας οὖν ὁ Κῦρος προσκόπους καὶ δύναμιν αὐτὸς οὕτως εἰσήει. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθεν, ἀναπεπταμένους τὰς πύλας ἔχων παρεκάλει τοὺς φίλους πάντας καὶ ἄρχοντας τῶν μεθ' ἑαυτοῦ. ἐπειδὴ⁷ δὲ ἔνδον ἦσαν, ἐκφέρων ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς καὶ πρόχους καὶ κάλπιδας καὶ κόσμον παντοῖον καὶ δαρεικούς ἀμέτρους τινὰς καὶ πάντα καλὰ πολλά, τέλος τὴν θυγατέρα, δεινόν τι κάλλος καὶ μέγεθος, πενθικῶς δ' ἔχουσαν τοῦ ἀδελφοῦ τεθνηκότος, ἐξάγων ὧδε εἶπεν· Ἐγὼ σοι, ὦ Κῦρε, τὰ μὲν χρήματα ταῦτα δωροῦμαι, τὴν δὲ θυγατέρα ταύτην ἐπιτρέπω διαθέσθαι, ὅπως ἂν σὺ βούλῃ· ἱκετεύομεν δέ, ἐγὼ μὲν καὶ πρόσθεν τοῦ υἱοῦ, αὕτη δὲ νῦν τοῦ ἀδελφοῦ τιμωρὸν γενέσθαι σε.

Ὁ δὲ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ σοὶ μὲν καὶ⁸ τότε ὑπεσχόμην ἀψευδοῦντός σου τιμωρήσειν εἰς δύναμιν, νῦν δέ σοι ὁρῶ ὀφείλων τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ ταύτη ὑπισχνοῦμαι τὰ αὐτὰ σὺν θεοῖς ποιήσειν. καὶ τὰ μὲν χρήματα ταῦτα, ἔφη, ἐγὼ μὲν δέχομαι, δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδί ταύτῃ κάκεινῳ, ὅς ἂν γήμη αὐτήν. ἐν δὲ δῶρον ἀπειμι ἔχων παρὰ σοῦ ἀνθ' οὗ οὐδ' ἂν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, εἰ καὶ πλείστὰ ἔστιν, οὐδὲ τὰ πανταχοῦ ἀντὶ τούτου οὗ

- 9 σύ μοι δεδώρησαι ἥδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. καὶ ὁ Γωβρύας θαυμάσας τε, τί τοῦτ' εἶη, καὶ ὑποπτεύσας, μὴ τὴν θυγατέρα λέγοι, οὕτως ἤρετο· Καὶ τί τοῦτ' ἔστιν, ἔφη, ὦ Κῦρε; καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ἔφη, ἐγώ, ὦ Γωβρύα, πολλοὺς μὲν οἶμαι εἶναι ἀνθρώπους, οἳ οὔτε ἀσεβεῖν ἂν ἐθέλοιεν οὔτε ἀδικεῖν οὔτε ἂν ψεύδοιντο ἐκόντες εἶναι· διὰ δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἠθέληκεναι προσεῖναι μήτε χρήματα πολλὰ μήτε τυραννίδα μήτε τεῖχη ἐρυμνὰ μήτε τέκνα ἀξιέραστα ἀποθνήσκουσι πρότερον, πρὶν δῆλοι
- 10 γίγνεσθαι οἳ ἦσαν· ἐμοὶ δὲ σὺ νυνὶ καὶ τεῖχη ἐρυμνὰ καὶ πλοῦτον παντοδαπὸν καὶ δύναμιν τὴν σὴν καὶ θυγατέρα ἀξιόκητον ἐχειρίσας πεποιθήκας με δῆλον γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅτι οὔτ' ἂν ἀσεβεῖν περὶ ξένους θέλοιμι οὔτ' ἂν ἀδικεῖν χρημάτων ἕνεκα οὔτε συνθήκας ἂν ψευ-
- 11 δοίμην ἐκὼν εἶναι. τούτων ἐγώ, εὖ ἴσθι, ἕως ἂν ἀνὴρ δίκαιος ὦ καὶ δοκῶν εἶναι τοιοῦτος ἐπαινώμαι ὑπ' ἀνθρώπων, οὔ ποτ' ἐπιλήσομαι, ἀλλὰ πειράσομαί σε ἀντιτιμῆσαι
- 12 πᾶσι τοῖς καλοῖς. καὶ ἀνδρὸς δ', ἔφη, τῇ θυγατρὶ μὴ φοβοῦ ὡς ἀπορήσεις ἀξίου ταύτης· πολλοὶ γὰρ καὶ ἀγαθοὶ φίλοι εἰσὶν ἐμοί, ὧν τις γαμεῖ ταύτην· εἰ μέντοι χρήμαθ' ἔξει τσαῦτα, ὅσα δίδως, ἢ καὶ ἄλλα πολλαπλάσια τούτων, οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν· σὺ μέντοι εὖ ἴσθι, ὅτι εἰσὶ τινες αὐτῶν, οἳ ὧν μὲν σὺ δίδως χρημάτων οὐδὲ μικρὸν τούτων ἕνεκά σε μᾶλλον θαυμάζουσιν· ἐμὲ δὲ ζηλοῦσι νυνὶ καὶ εὐχονται πᾶσι θεοῖς γενέσθαι ποτὲ ἐπιδείξασθαι, ὡς πιστοὶ μὲν εἰσιν οὐδὲν ἧττον ἐμοῦ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολεμίοις ὡς οὔ ποτ' ἂν ὑφείντο ζῶντες, εἰ μὴ τις θεὸς βλάπτοι· ἀντὶ δ' ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς ὅτι οὐδ' ἂν τὰ Σύρων πρὸς τοῖς σοῖς καὶ Ἀσσυρίων πάντα προέλοιτο. τοιοῦτους ἄνδρας εὖ ἴσθι ἐνταῦθα καθημέ-
- 13 νους. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπε γελάσας, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦρε, δεῖξον δὴ μοι, ποῦ οὗτοί εἰσιν, ἵνα σε τούτων τινὰ αἰτήσωμαι παῖδά μοι γενέσθαι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὐδὲν ἐμοῦ δεήσει πυνθάνεσθαι, ἀλλ' ἂν σὺν ἡμῖν ἔπη, αὐτὸς σὺ ἔξεις καὶ ἄλλω δεικνύναι αὐτῶν ἕκαστον.
- 14 Τσαῦτ' εἰπὼν δεξιάν τε λαβὼν τοῦ Γωβρύα καὶ ἀναστὰς ἐξῆει καὶ τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἐξῆγεν ἅπαντας· καὶ

πολλὰ δεομένον τοῦ Γωβρύα ἔνδον δειπνεῖν οὐκ ἤθελῆσεν, ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει καὶ τὸν Γωβρύαν σύνδειπνον παρέλαβεν. ἐπὶ στιβάδος δὲ κατακλινεῖς ἤρετο ¹⁵ αὐτὸν ὧδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πότερον οἶε σοὶ εἶναι πλείω ἢ ἐκάστῳ ἡμῶν στρώματα; καὶ ὃς εἶπεν, Ὑμῖν νῆ Δί' εὖ οἶδ' ὅτι, ἔφη, καὶ στρώματα πλείω ἐστὶ καὶ κλῖναι, καὶ οἰκία γε πολὺ μείζων ἢ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς, οἷ γε οἰκία μὲν χρῆσθε γῆ τε καὶ οὐρανῷ, κλῖναι δ' ὑμῖν εἰσιν ὁπόσαι εὐναὶ γένοιτ' ἂν ἐπὶ γῆς· στρώματα δὲ νομίζετε οὐχ ὅσα πρόβατα φύει ἔρια, ἀλλ' ὅσα ὄρη τε καὶ πεδία ἀνίησι. τὸ μὲν δὴ πρῶτον συνδειπνῶν αὐτοῖς ¹⁶ ὁ Γωβρύας καὶ ὀρῶν τὴν φανλότητα τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν ἔλευθεριωτέρους εἶναι αὐτῶν· ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν μετριότητα τῶν συσσίτων· ¹⁷ ἐπ' οὐδενὶ γὰρ βρώματι οὐδὲ πώματι Πέρσης ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων οὐτ' ἂν ὄμμασιν ἐκπεπληγμένος καταφανῆς γένοιτο οὔτε ἀρπαγῆ οὔτε τῷ νῷ μὴ οὐχὶ προσκοπεῖν ἄπερ ἂν καὶ μὴ ἐπὶ σίτῳ ὦν, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἵππικοὶ διὰ τὸ μὴ ταράττεσθαι ἐπὶ τῶν ἵππων δύνανται ἅμα ἵππεύοντες καὶ ὀρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν τὸ δέον, οὕτω κἀκεῖνοι ἐν τῷ σίτῳ ὄντοι δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι, τὸ δὲ κεινῆσθαι ὑπὸ τῶν βρωμάτων καὶ τῆς πόσεως πάνν αὐτοῖς ὑκὸν καὶ θηριῶδες δοκεῖ εἶναι· ἐνενόησε δὲ αὐτῶν καὶ ὡς ἐπηρώτων ἀλλήλους τοιαῦτα, ¹⁸ οἷα ἐρωτηθῆναι ἥδιον ἢ μή, καὶ ἔσκωπτον οἷα σκωφθῆναι ἥδιον ἢ μή· ἅ τε ἔπαιζον ὡς πολὺ μὲν ὑβρεως ἀπῆν, πολὺ δὲ τοῦ αἰσχρόν τι ποιεῖν, πολὺ δὲ τοῦ χαλεπαίνεσθαι πρὸς ἀλλήλους. μέγιστον δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι τὸ ¹⁹ ἐν στρατείᾳ ὄντας τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαινόντων μηδενὸς οἶεσθαι δεῖν πλείω παρατίθεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο νομίζειν ἡδίστην εὐωχίαν εἶναι, τοὺς συμμάχεσθαι μέλλοντας ὅτι βελτίστους παρασκευάζειν. ἤνικα δὲ Γω- ²⁰ βρύας ὡς εἰς οἶκον ἀπιὼν ἀνίστατο, εἰπεῖν λέγεται, Οὐκέτι θαυμάζω, ὦ Κῦρε, εἰ ἐκπώματα μὲν καὶ ἱμάτια καὶ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῶν πλείονα κεκτήμεθα, αὐτοὶ δὲ ἐλάττονος ὑμῶν ἄξιοί ἐσμεν. ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπιμελούμεθα, ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλεῖστα ἔσται, ὑμεῖς δὲ μοι δοκεῖτε ἐπι-

21 μέλεσθαι, ὅπως αὐτοὶ ὡς βέλτιστοι ἔσεσθε. ὁ μὲν ταῦτ' εἶπεν· ὁ δὲ Κύρος, Ἄγ', ἔφη, ὦ Γωβρύα, ὅπως πρῶτῃ παρέσῃ ἔχων τοὺς ἰππέας ἐξωπλισμένους, ἵνα τὴν δύναμίν σου ἴδωμεν, καὶ ἅμα διὰ τῆς σῆς χώρας ἄξεις ἡμᾶς, ὅπως ἂν εἰδῶμεν, ἅ τε δεῖ φίλια καὶ πολέμια νομίζειν.

22 Τότε μὲν δὴ ταῦτ' εἰπόντες ἀπῆλθον ἑκάτεροι ἐπὶ τὰ προσήκοντα.

Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρύας ἔχων τοὺς ἰππέας καὶ ἡγείτο. ὁ δὲ Κύρος, ὡς προσήκει ἀνδρὶ ἄρχοντι, οὐ μόνον τῷ πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν προσεῖχε τὸν νοῦν, ἀλλ' ἅμα προῖὼν ἐπεσκοπεῖτο, εἴ τι δυνατὸν εἴη τοὺς πολεμίους ἀσθενεστέρους ποιεῖν ἢ αὐτοὺς ἰσχυροτέρους. καλέσας οὖν τὸν Ὑρκάνιον καὶ τὸν Γωβρύαν, τούτους γὰρ ἐνόμιζεν εἰδέναι μάλιστα ὧν αὐτὸς ᾔετο δεῖσθαι μαθεῖν, Ἐγὼ τοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες φίλοι, οἴμαι σὺν ὑμῖν ἂν ὡς πιστοῖς βουλευόμενος περὶ τοῦ πολέμου τοῦδε οὐκ ἂν ἐξαμαρτάνειν· ὁρῶ γάρ, ὅτι μᾶλλον ὑμῖν ἢ ἐμοὶ σκεπτέον, ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ. ἐμοὶ μὲν γάρ, ἔφη, τῶνδε ἀποσφραλέντι ἔστιν ἴσως καὶ ἄλλη ἀποστροφή· ὑμῖν δ', εἰ οὗτος ἐπικρατήσῃ, ὁρῶ

24 ἅμα πάντα τὰ ὄντα ἀλλότρια γιγνόμενα. καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός ἐστιν, οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ' οἴομενος ἀσύμφορον ἑαυτῷ μεγάλους εἶναι ἡμᾶς, καὶ στρατεύει διὰ τοῦτο ἐφ' ἡμᾶς· ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, ἀδικεῖσθαι νομίζων ὑφ' ὑμῶν. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφοτέροι κατα ταῦτα περαίνειν ὅ,τι μέλλει, ὡς ταῦτ' εἰδόσι σφίσι καὶ μέλον αὐτοῖς ἰσχυρῶς, ὅπῃ τὸ μέλλον ἀποβήσοιτο.

25 Ἐνιαῦθα δὴ ἤρξατο ὧδε· Λέξατε δὴ μοι, ἔφη, ὑμᾶς νομίζει μόνους πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος πρὸς ἑαυτὸν ἢ ἐπίστασθε καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῷ πολέμιον; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, πολεμιώτατοι μὲν εἰσιν αὐτῷ Καδοῦσιοι, ἔθνος πολὺ τε καὶ ἄλκιμον· Σάκαι γε μὴν ὄμοροι ἡμῖν, οἱ κακὰ πολλὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου· ἐπειρᾶτο

26 γὰρ κάκεινους ὥσπερ καὶ ἡμᾶς καταστρέψασθαι. Οὐκοῦν, ἔφη, οἴεσθ' ἂν νῦν αὐτοὺς ἀμφοτέρους ἡδέως ἂν ἐπιβῆναι μεθ' ἡμῶν τῷ Ἀσσυρίῳ; ἔφασαν, καὶ σφόδρ' ἂν, εἴ πῃ γε δύναιντο συμμίζαι. Τί δ', ἔφη, ἐν μέσῳ ἐστὶ τοῦ συμμίζαι;

Ἀσύριοι, ἔφρασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος, δι' οὗπερ νυνὶ πορεύη.
 ἔπει δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος, Τί γάρ, ἔφη, ὦ Γωβρούα, 27
 οὐ σὺ τοῦ νεανίσκου τούτου, ὃς νῦν εἰς τὴν βασιλείαν
 καθέστηκεν, ὑπερηφανίαν πολλήν τινα τοῦ τρόπου κατη-
 γορεῖς; Τοιαῦτα γάρ, οἶμαι, ἔφη ὁ Γωβρούας, ἔπαθον ὑπ'
 αὐτοῦ. Πότερα δῆτα, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον τοιοῦτος
 ἐγένετο ἢ καὶ εἰς ἄλλους τινάς; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωβρούας, 28
 καὶ εἰς ἄλλους γε· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας οἷα ὑβρίζει,
 τί δεῖ λέγειν; ἐνὸς δὲ ἀνδρὸς πολὺ δυνατωτέρου ἢ ἐγὼ
 νιόν, καὶ ἐκείνου ἐταῖρον ὄντα ὡσπερ τὸν ἐμόν, συμ-
 πίνοντα παρ' ἑαυτῶ συλλαβῶν ἐξέτεμεν, ὡς μὲν τινες
 ἔφρασαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐπήνεσεν αὐτόν, ὡς καλὸς
 εἶη, καὶ ἐμακάρισε τὴν μέλλουσαν αὐτῶ γυναῖκα ἔσεσθαι,
 ὡς δὲ αὐτὸς νῦν λέγει, ὅτι ἐπέειρασεν αὐτοῦ τὴν παλλα-
 κίδα. καὶ νῦν οὗτος εὐνοῦχος μὲν ἐστι, τὴν δ' ἀρχὴν ἔχει,
 ἐπεὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐτελεύτησεν. Οὐκοῦν, ἔφη, οἶει ἂν 29
 καὶ τοῦτον ἠδέως ἡμᾶς ἰδεῖν, εἰ οἴοιτο ἑαυτῶ βοηθούς
 ἂν γενέσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα, ὁ Γωβρούας· ἀλλ'
 ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπὸν ἐστίν, ὦ Κῦρε. Πῶς; ἔφη ὁ
 Κῦρος. Ὅτι εἰ μέλλει τις ἐκείνῳ συμμίξιν, παρ' αὐτὴν
 τὴν Βαβυλῶνα δεῖ παριέναι. Τί οὖν, ἔφη, τοῦτο χαλε- 30
 πόν; Ὅτι νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωβρούας, οἶδα ἐξελθοῦσαν ἂν
 δύναμιν ἐξ αὐτῆς πολλαπλασίαν ἧς σὺ ἔχεις νῦν· εὖ δ'
 ἴσθι, ἔφη, ὅτι καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἧτιόν σοι νῦν ἢ τὸ
 πρότερον Ἀσύριοι καὶ τὰ ὅπλα ἀποφέρουσι καὶ τοὺς
 ἵππους ἀπάγουσιν, ὅτι τοῖς ἰδοῦσιν αὐτῶν ὀλίγη ἔδοξεν
 εἶναι ἡ σὴ δύναμις· καὶ ὁ λόγος οὗτος πολὺς ἤδη ἔσπαρ-
 ται· δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶναι φυλαττομένῳ
 πορεύεσθαι.

Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ Γωβρούου τοιαῦτα τοιάδε 31
 πρὸς αὐτὸν ἔλεξε· Καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, ὦ Γωβρούα,
 κελεύων ὡς ἀσφαλέςτατα τὰς πορείας ποιεῖσθαι. ἐγὼ
 οὖν σκοπῶν οὐ δύναμαι ἐννοῆσαι ἀσφαλεστέραν οὐδεμίαν
 πορείαν ἡμῖν τοῦ πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα ἰέναι, εἰ ἐκεῖ
 τῶν πολεμίων ἐστὶ τὸ κράτιστον. πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν,
 ὡς σὺ φῆς· εἰ δὲ θαρροῦσι, καὶ δῆλοι ἡμῖν, ὡς ἐγὼ φημι,
 ἔσονται. μὴ ὀρῶντες μὲν οὖν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς 32

εἶναι διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι τοῦ
 μὲν φόβου ἀπαλλάσσονται, ὃς αὐτοῖς ἐνεγένετο, θάρρος δ'
 ἐμφύσεται ἀπὸ τούτου τοσοῦτω μείζον, ὅσῳ ἂν πλείονα
 χρόνον ἡμᾶς μὴ ὀρῶσιν· ἦν δὲ ἤδη ἴωμεν ἐπ' αὐτούς,
 πολλοὺς μὲν αὐτῶν εὐρήσομεν ἔτι κλάοντας τοὺς ἀποθα-
 νόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλοὺς δ' ἔτι τραύματα ἐπιδηδεμένους,
 ἃ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἔλαβον, πάντας δ' ἔτι μεμνημένους
 τῆς μὲν τοῦδε τοῦ στρατεύματος τόλμης, τῆς δὲ αὐτῶν
 33 φυγῆς τε καὶ συμφορᾶς. εὖ δ' ἴσθι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, ἵνα
 καὶ τοῦτ' εἰδῆς, οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν μὲν θαρρῶσιν,
 ἀνυπόστατον τὸ φρόνημα παρέχονται· ὅταν δὲ δεισῶσιν,
 ὅσῳ ἂν πλείους ὦσι, τοσοῦτω μείζω καὶ ἐκπεπληγμένον
 34 μᾶλλον τὸν φόβον κέκτηνται. ἐκ πολλῶν μὲν γὰρ καὶ
 κακῶν λόγων ηὔξημένος αὐτοῖς πάρεστιν, ἐκ πολλῶν δὲ
 καὶ πονηρῶν χρωμάτων, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσθύμων τε
 καὶ ἔξεστηκότων προσώπων ἠθροῖσται· ὥσθ' ὑπὸ τοῦ
 μεγέθους οὐ ῥᾶδιον αὐτόν ἐστιν οὔτε λόγοις κατασβέσαι
 οὔτε προσάγοντα πολεμίοις μένος ἐμβαλεῖν οὔτε ἀπαγα-
 γόντα ἀναθρέψαι τὸ φρόνημα, ἀλλ' ὅσῳ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς
 θαρρεῖν παρακελεύη, τοσοῦτω ἐν δεινοτέροις ἠγούνται
 35 εἶναι. ἐκεῖνο μέντοι νῆ Δί', ἔφη, σκεψώμεθα ἀκριβῶς
 ὅπως ἔχει. εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦδε αἰ νῆκαι ἔσονται ἐν
 τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις ὀπότεροι ἂν πλείονα ὄχλον ἀπα-
 ριθμήσωσιν, ὀρθῶς καὶ σὺ φοβῆ περὶ ἡμῶν καὶ ἡμεῖς
 τῷ ὄντι ἐν δεινοῖς ἔσμεν· εἰ μέντοι ὥσπερ πρόσθεν διὰ
 τοὺς εὖ μαχομένους ἔτι καὶ νῦν αἰ μάχαι κρίνονται,
 θαρρῶν οὐδὲν ἂν σφαλείης· πολὺ γὰρ σὺν τοῖς θεοῖς
 πλείονας εὐρήσεις παρ' ἡμῖν τοὺς θέλοντας μάχεσθαι ἢ
 36 παρ' ἐκείνοις. ὡς δ' ἔτι μᾶλλον θαρρῆς, καὶ τότε κατα-
 νόησον· οἱ μὲν γὰρ πολεμιοὶ πολὺ μὲν ἐλάττονές εἰσι
 νῦν ἢ πρὶν ἠττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δ' ἐλάττονες ἢ ὅτε
 ἀπέδρασαν ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νῦν ἢ πρὶν, ἐπεὶ
 νενικήκαμεν, καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ ηὔτυχήκαμεν, καὶ
 πλείονες δέ, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεγένεσθε· μὴ γὰρ ἔτι
 ἀτίμαζε μηδὲ τοὺς σοὺς, ἐπεὶ σὺν ἡμῖν εἰσι· σὺν γὰρ τοῖς
 νικῶσι, σάφ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, θαρροῦντες καὶ οἱ ἀκόλουθοι
 37 ἔπονται. μὴ λανθανέτω δέ σε μηδὲ τοῦτο, ἔφη, ὅτι ἔξεστι

μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· γοργότεροι δέ, σάφ' ἴσθι, οὐδαμῶς ἂν αὐτοῖς φανείημεν μένοντες ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνους. ὡς οὖν ἐμοῦ ταῦτα γινώσκοντος ἄγε ἡμᾶς εὐθὺς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος.

Οὕτως μὲν δὴ πορευόμενοι τεταρταῖοι πρὸς τοῖς 3 ὁρίοις τῆς Γωβρούου χώρας ἐγένοντο. ὡς δὲ ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέστησε λαβῶν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς τε πεζοὺς καὶ τῶν ἰππέων ὁπόσους ἐδόκει καλῶς αὐτῷ ἔχειν, τοὺς δ' ἄλλους ἰππεῖς ἀφῆκε καταθεῖν καὶ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας κατακαίνειν, τοὺς δ' ἄλλους καὶ πρόβατα, ὅσα ἂν λάβωσι, πρὸς αὐτὸν ἄγειν. ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας συγκαταθεῖν· καὶ ἤκον πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατακεκλυσμένοι ἀπὸ τῶν ἵππων, πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλείστην ἄγοντες. ὡς δὲ παρῆν ἡ λεία, συγκαλέσας 2 τοὺς τε τῶν Μήδων ἄρχοντας καὶ τῶν Ὑρκανίων καὶ τοὺς ὁμοτίμους ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι, ἐξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς Γωβρούας. εἰ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξελόντες τὰ νομιζόμενα καὶ τῇ στρατιᾷ τὰ ἱκανὰ τὴν ἄλλην τούτῳ δοίημεν λείαν, ἄρ' ἂν, ἔφη, καλὸν ποιήσασμεν τῷ εὐθὺς φανεροὶ εἶναι, ὅτι καὶ τοὺς εὖ ποιοῦντας πειρώμεθα νικᾶν εὖ ποιοῦντες; ὡς δὲ τοῦτ' ἤκουσαν, 3 πάντες μὲν ἐπήγουν, πάντες δ' ἐνεκωμιάζον· εἷς δὲ καὶ ἔλεξεν ὧδε· Πάνν, ἔφη, ὦ Κῦρε, τοῦτο ποιήσομεν· καὶ γὰρ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὁ Γωβρούας πτωχοὺς τινὰς ἡμᾶς νομίζειν, ὅτι οὐ δαρεικῶν μεστοὶ ἤκομεν οὐδὲ ἐκ χρυσῶν πίνομεν φιαλῶν· εἰ δὲ τοῦτο ποιήσομεν, γνοιή ἂν, ἔφη, ὅτι ἔστιν ἐλευθερίους εἶναι καὶ ἄνευ χρυσοῦ. Ἄγε δὴ, 4 ἔφη, τὰ τῶν θεῶν ἀποδόντες τοῖς μάγοις καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ ἱκανὰ ἐξελόντες τᾶλλα καλέσαντες τὸν Γωβρούαν δότε αὐτῷ. οὕτω δὴ λαβόντες ἐκεῖνοι ὅσα ἔδει τᾶλλα ἔδοσαν τῷ Γωβρούᾳ.

Ἐκ τούτου δὴ ἦει πρὸς Βαβυλῶνα παραταξάμενος 5 ὡσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. ὡς δ' οὐκ ἀντεξήεσαν οἱ Ἀσσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρουαν προσελασαντα εἰπεῖν, ὅτι εἰ βούλεται ὁ βασιλεὺς ἐξιῶν ὑπὲρ τῆς χώρας μάχεσθαι, κἂν αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο· εἰ δὲ μὴ ἀμυνεῖ τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι πείθεσθαι. ὁ μὲν δὴ 6

- Γωβρύας προσήλασεν ἔνθα ἀσφαλὲς ἦν ταῦτα εἰπεῖν, ὁ δ' αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀποκρινόμενον τοιαύδε· Δεσπότης ὁ σὸς λέγει, ὦ Γωβρύα, Οὐχ ὅτι ἀπέκτεινά σου τὸν υἱόν, μεταμέλει μοι, ἀλλ' ὅτι οὐ καὶ σὲ προσαπέκτεινα. μάχασθαι δὲ ἐὰν βούλησθε, ἤχετε εἰς τριακοστὴν ἡμέραν· νῦν
- 7 δ' οὐπω ἡμῖν σχολή· ἔτι γὰρ παρασκευαζόμεθα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν, Ἀλλὰ μήποτε σοι λήξειεν αὕτη ἡ μεταμέλεια· δῆλον γὰρ ὅτι ἀνιῶ σέ τι, ἐξ οὗ αὕτη σε ἡ μεταμέλεια ἔχει.
- 8 Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγειλε τὰ τοῦ Ἀσσυρίου· ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα ἀπήγαγε τὸ στράτευμα· καὶ καλέσας τὸν Γωβρύαν εἶπέ μοι, ἔφη, οὐκ ἔλεγες μέντοι σύ, ὅτι τὸν ἐκμηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου οἶει ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, δοκῶ εἰδέναι· πολλὰ γὰρ δὴ
- 9 ἔγωγε κάκεινος ἐπαρρησιασάμεθα πρὸς ἀλλήλους. Ὅποτε τοίνυν σοι δοκεῖ καλῶς ἔχειν, πρὸς αὐτὸν πρόσιθι· καὶ πρῶτον μὲν οὕτω ποίει, ὅπως ἂν αὐτὸς λέγῃ εἰδῆτε· ἐπειδὰν δὲ συγγῆνῃ αὐτῷ, ἐὰν γνῶς αὐτὸν φίλον βουλόμενον εἶναι, τοῦτο δεῖ μηχανᾶσθαι, ὅπως λάθῃ φίλος ὢν ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἂν φίλους τις ποιήσειεν ἄλλως πῶς πλείω ἀγαθὰ ἐν πολέμῳ ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι οὔτ' ἂν ἐχθροὺς
- 10 πλείω τις βλάβειεν ἄλλως πῶς ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδ' ὅτι κὰν πρίαιτο Γαδάτας τὸ μέγα τι ποιῆσαι κακὸν τὸν νῦν βασιλέα Ἀσσυρίων· ἀλλ'
- 11 ὅτι ἂν δύναιτο, τοῦτο δεῖ καὶ ἡμᾶς σκοπεῖν. Λέγε δὴ μοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς τὸ φρούριον τὸ πρὸ τῆς χώρας, ὅφρατε Ὑρανίοις τε καὶ Σάκαις ἐπιτετειχίσθαι τῆδε τῆς χώρας πρόβOLON εἶναι τοῦ πολέμου, ἄρ' ἂν, ἔφη, οἶει ὑπὸ τοῦ φρουράρχου παρεθῆναι τὸν εὐνοῦχον ἐλθόντα σὺν δυνάμει; Σαφῶς γε, ἔφη ὁ Γωβρύας, εἶπερ ἀνύποπτος
- 12 ὢν, ὥσπερ νῦν ἐστιν, ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν. Οὐκοῦν, ἔφη, ἀνύποπτος ἂν εἴη, εἰ προσβάλομι μὲν ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ ὡς λαβεῖν βουλόμενος, ἀπομάχοιτο δὲ ἐκεῖνος ἀνὰ κράτος, καὶ λάβοιμι μὲν αὐτοῦ τι ἐγώ, ἀντιλάβοι δὲ κάκεινος ἡμῶν ἢ ἄλλους τινὰς ἢ καὶ ἀγγέλους πεμπομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους, οὓς φρατε πολεμίους τῷ Ἀσσυρίῳ εἶναι· καὶ οἱ μὲν ληφθέντες λέγοιεν, ὅτι ἐπὶ

στράτευμα ἀπέρχονται καὶ κλίμακας ὡσπερ εἰς τὸ φρου-
ριον ἄζοντες, ὁ δὲ εὐνοῦχος ἀκούσας προσποιήσαιο
προαγγεῖλαι βουλόμενος ταῦτα παρεῖναι. καὶ ὁ Γωβρύας ¹³
εἶπεν, ὅτι οὕτω μὲν γιγνομένων σαφῶς παρεῖη ἂν αὐτὸν
καὶ δέοιτό γ' ἂν αὐτοῦ μένειν, ἕως ἀπέλθοις. Οὐκοῦν,
ἔφη ὁ Κῦρος, εἴ γε ἅπαξ εἰσέλθοι, δύναιτ' ἂν ἡμῖν ὑπο-
χείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον; Εἰκὸς γοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, ¹⁴
τὰ μὲν ἔνδον ἐκείνου συμπαρασκευάζοντος, τὰ δ' ἔξωθεν
σοῦ ἰσχυρότερα προσάγοντος. Ἴδι οὖν, ἔφη, καὶ πειρῶ
ταῦτα διδάξας καὶ διαπραξάμενος παρεῖναι· πιστὰ δὲ
αὐτῷ οὐκ ἂν μείζω οὐτ' εἴποις οὔτε δείξαις ὧν αὐτὸς σὺ
τυγχάνεις παρ' ἡμῶν εἰληφώς.

Ἐκ τούτου ὦχετο μὲν ὁ Γωβρύας· ἄσμενος δὲ ἰδὼν ¹⁵
αὐτὸν ὁ εὐνοῦχος συνωμολόγει τε πάντα καὶ συνέθετο ἅ
ἔδει. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ Γωβρύας, ὅτι πάντα δοκοῖη
ἰσχυρῶς τῷ εὐνοῦχῳ τὰ ἐπισταλέντα, ἐκ τούτου τῇ ὑστε-
ραία προσέβαλε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπεμάχετο δὲ ὁ Γαδάτας.
ἦν δὲ καὶ ὁ ἔλαβε χωρίον ὁ Κῦρος ὁποῖον ἔφη ὁ Γαδάτας.
τῶν δὲ ἀγγέλων, οὓς ἔπεμψεν ὁ Κῦρος προειπῶν, ἧ̄ ¹⁶
πορεύσονται, τοὺς μὲν εἶασεν ὁ Γαδάτας διαφεύγειν, ὅπως
ἄγοιεν τὰ στρατεύματα καὶ τὰς κλίμακας κομίζοιεν· οὓς
δ' ἔλαβε, βασανίζων ἐναντίον πολλῶν, ὡς ἤκουσεν ἔφ' ἃ
ἔφασαν πορεύεσθαι, εὐθέως συσκευασάμενος ὡς ἔξαγγε-
λῶν τῆς νυκτὸς ἐπορεύετο. τέλος δὲ πιστευθεὶς ὡς βοηθὸς ¹⁷
εἰσέρχεται εἰς τὸ φρουρίον· καὶ τέως μὲν συμπαρασκευάζεν
ὅτι δύναιτο τῷ φρουράρχῳ· ἐπεὶ δὲ ὁ Κῦρος ἦλθε, κα-
ταλαμβάνει τὸ χωρίον συνεργοὺς ποιησάμενος καὶ τοὺς
παρὰ τοῦ Κύρου αἰχμαλώτους. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, ¹⁸
εὐθύς ὁ εὐνοῦχος τὰ ἔνδον καταστήσας ἐξῆλθε πρὸς τὸν
Κῦρον καὶ τῷ νόμῳ προσκυνήσας εἶπε, Χαῖρε, Κῦρε.
Ἀλλὰ ποιῶ ταῦτα, ἔφη· σὺ γάρ με σὺν τοῖς θεοῖς οὐ̄ ¹⁹
κελεύεις μόνον ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. εὐ̄ γάρ ἴσθι,
ἔφη, ὅτι ἐγὼ μέγα ποιοῦμαι φίλιον τοῦτο τὸ χωρίον τοῖς
ἐνθάδε συμμάχοις καταλείπων· σοῦ δ', ἔφη, ὦ̄ Γαδάτα,
ὁ Ἀσύριος παῖδας μὲν, ὡς ἔοικε, τὸ ποιεῖσθαι ἀφείλετο,
οὐ̄ μέντοι τό γε φίλους δύνασθαι κτᾶσθαι ἀπεστέρησεν·
ἀλλ' εὐ̄ ἴσθι, ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τούτῳ φίλους πεποίησαι,

- οἱ σοι, ἐὰν δυνώμεθα, πειρασόμεθα μὴ χείρονες βοηθοὶ
 παραστήναι ἢ εἰ παῖδας ἐκτόνους ἐκέκτησο. ὁ μὲν ταῦτ'
 20 ἔλεγεν. ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ὑρκάνιος ἄρτι ἠσθημένος τὸ
 γεγενημένον προσθεῖ τῷ Κύρῳ καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν
 αὐτοῦ εἶπεν, ὦ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις Κύρε, ὡς
 πολλήν με τοῖς θεοῖς ποιεῖς χάριν ὀφείλεις, ὅτι σοί με
 21 συνήγαγον. Ἴθι νῦν, ἔφη ὁ Κύρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον,
 οὔτερον ἕνεκά με ἀσπάζει, διατίθει αὐτὸ οὕτως, ὡς ἂν τῷ
 ὑμετέρῳ φύλῳ πλείστου ἄξιον ἦ καὶ τοῖς ἄλλοις συμμά-
 χοις, μάλιστα δ', ἔφη, Γαδάτας τούτῳ, ὃς ἡμῖν αὐτὸ λαβὼν
 παραδίδωσι.
- 22 Τί οὖν; ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, ἐπειδὴν Καδούσιοι ἔλθωσι
 καὶ Σάκαι καὶ οἱ ἐμοὶ πολῖται, καλέσωμεν καὶ τούτων,
 ἵνα κοινῇ συμβουλευσώμεθα πάντες, ὅσοις προσήκει,
 23 πῶς ἂν συμφορώτατα χρώμεθα τῷ φρουρίῳ; ταῦτα μὲν
 οὕτω συνήνεσεν ὁ Κύρος· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἷς ἔμελε
 περὶ τοῦ φρουρίου, ἐβουλευσάντο κοινῇ φυλάττειν οἷσπερ
 ἀγαθὸν ἦν φίλιον ὄν, ὅπως αὐτοῖς μὲν πρόβολος εἴη
 24 πολέμου, τοῖς δ' Ἀσσυρίοις ἐπιτετειχισμένον εἶη. τούτων
 γενομένων πολὺ δὴ προθυμότερον καὶ πλείους καὶ Κα-
 δούσιοι συνεστρατεύοντο καὶ Σάκαι καὶ Ὑρκάνιοι· καὶ
 συνελέγη ἐντεῦθεν στράτευμα Καδουσίων μὲν πελτασταὶ
 εἰς δισμυρίους καὶ ἵππεῖς εἰς τετρακισχιλίους, Σακῶν δὲ
 τοξόται εἰς μυρίους καὶ ἵπποτοξόται εἰς χιλίους· καὶ
 Ὑρκάνιοι δὲ πεζοὺς τε ὀπόσους ἐδύναντο προσεξέπεμψαν
 καὶ ἵππεας ἐξεπλήρωσαν εἰς διςχιλίους· τὸ γὰρ πρόσθεν
 καταλελειμμένοι ἦσαν πλείους οἴκοι αὐτοῖς ἵππεῖς, ὅτι
 καὶ οἱ Καδούσιοι καὶ Σάκαι τοῖς Ἀσσυρίοις πολέμιοι
 25 ἦσαν. ὅσον δὲ χρόνον ἐκαθέζετο ὁ Κύρος ἀμφὶ τὴν
 περὶ τὸ φρούριον οἰκονομίαν, τῶν Ἀσσυρίων τῶν κατὰ
 ταῦτα τὰ χωρία πολλοὶ μὲν ἀπῆγον ἵππους, πολλοὶ
 δὲ ἀπέφερον ὄπλα, φοβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς προσ-
 χώρους.
- 26 Ἐκ δὲ τούτου προσέρχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτας καὶ
 λέγει, ὅτι ἤκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι, ὡς ὁ Ἀσσύριος, ἐπεὶ
 πύθοιτο τὰ περὶ τοῦ φρουρίου, χαλεπῶς τε ἐνέγκοι καὶ
 συσκευάζοιτο ὡς ἐμβαλῶν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν. ἐὰν

οὖν ἀφῆς με, ὦ Κῦρε, τὰ τεῖχη ἂν πειραθείην διασῶσαι, τῶν δ' ἄλλων μείων λόγος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐὰν οὖν 27 ἴης, πότε ἔσει οἴκοι; καὶ ὁ Γαδάτας εἶπεν, Εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ. Ἡ καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἔφη, οἶει ἐκεῖ ἤδη καταλήψεσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα· σπεύσει γάρ, ἕως ἔτι πρόσω δοκεῖς ἀπεῖναι. Ἐγὼ δ', ἔφη ὁ 28 Κῦρος, ποστῆτος ἂν τῷ στρατεύματι ἐκεῖσε ἀφικοίμην; πρὸς τοῦτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει, Πολὺ ἤδη, ὦ δέσποτα, ἔχεις τὸ στράτευμα καὶ οὐκ ἂν δύναιο μείων ἢ ἐν ἕξ ἢ ἐπὶ τὰς ἡμέραις ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐμὴν οἴκησιν. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀπιθι ὡς τάχιστα· ἐγὼ δ' ὡς ἂν δυνατὸν ἢ πορεύσομαι. ὁ μὲν δὴ Γαδάτας ὤχετο· ὁ δὲ 29 Κῦρος συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμάχων· καὶ ἤδη πολλοὶ τε ἐδόκουν καὶ καλοὶ κάγαθοὶ παρεῖναι· ἐν οἷς δὴ λέγει ὁ Κῦρος ταῦτα·

Ἄνδρες σύμμαχοι, Γαδάτας διέπραξεν ἃ δοκεῖ πᾶσιν 30 ἡμῖν πολλοῦ ἄξια εἶναι, καὶ ταῦτα πρὶν καὶ ὄτιοῦν ὑφ' ἡμῶν ἀγαθὸν παθεῖν. νῦν δὲ ὁ Ἀσσύριος εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐμβαλεῖν ἀγγέλλεται, δῆλον ὅτι ἅμα μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλόμενος, ὅτι δοκεῖ ὑπ' αὐτοῦ μεγάλα βεβλάφθαι· ἅμα δὲ ἴσως κάκεινο ἐννοεῖται, ὡς εἰ οἱ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἀφιστάμενοι μηδὲν ὑπ' ἐκείνου κακὸν πείσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες ὑφ' ἡμῶν ἀπολοῦνται, ὅτι τάχα οὐδένα εἰκὸς σὺν αὐτῷ βουλήσεσθαι εἶναι. νῦν οὖν, ὦ 31 ἄνδρες, καλὸν τι ἂν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γαδάτα βοηθήσῃμεν, ἀνδρὶ εὐεργέτῃ· καὶ ἅμα δίκαια ποιοῖμεν ἂν χάριν ἀποδιδόντες· ἀλλὰ μὴν καὶ σύμφορά γ' ἂν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, πράξῃμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἰ γὰρ πᾶσι 32 φαινοίμεθα τοὺς μὲν κακῶς ποιοῦντας νικᾶν πειρώμενοι κακῶς ποιοῦντες, τοὺς δ' εὐεργετοῦντας ἀγαθοῖς ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς ἐκ τῶν τοιούτων φίλους μὲν πολλοὺς ἡμῖν βούλεσθαι γίγνεσθαι, ἐχθρὸν δὲ μηδένα ἐπιθυμεῖν εἶναι· εἰ δὲ ἀμελῆσαι δόξῃμεν Γαδάτου, πρὸς τῶν θεῶν 33 ποίοις λόγοις ἂν ἄλλον πείθοιμεν χαρίζεσθαι τι ἡμῖν; πῶς δ' ἂν τολμῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπαινεῖν; πῶς δ' ἂν ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν δύναιτο Γαδάτα, εἰ ἠττώμεθα αὐτοῦ εὖ ποιοῦντος τοσοῦτοι ὄντες ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ τούτου οὔτω

34 διακειμένον; ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ πάντες ἰσχυρῶς συνεπήγουν ταῦτα ποιεῖν.

Ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ἐπεὶ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα, ἐπὶ μὲν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλίπωμεν ἕκαστοι
 35 τοὺς μετ' αὐτῶν ἐπιτηδειοτάτους πορεύεσθαι. Γωβρύας δ' ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῶν καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς· καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος καὶ τᾶλλα ἱκανός· ἡμεῖς δ', ἔφη, καὶ ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πορευόμεθα, τὰ ἐπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες· ὅσῳ δ' ἂν κουφότερον συσκευασώμεθα καὶ εὐτελέστερον, τοσοῦτ' ἥδιον τὰς ἐπιούσας ἡμέρας
 36 ἀριστήσομέν τε καὶ δειπνήσομεν καὶ καθευδήσομεν. νῦν, ἔφη, πορευόμεθα ὧδε· πρῶτον μὲν ἄγε σύ, Χρυσάντα, τοὺς θωρακοφόρους, ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ πλατεῖα ἡ ὁδός ἐστι, τοὺς ταξιάρχους ἔχων ἐν μετώπῳ πάντας· ἡ δὲ τάξις ἐκάστη ἐφ' ἑνὸς ἴτω· ἀθρόοι γὰρ ὄντες καὶ τάχιστα
 37 καὶ ἀσφαλέστατα πορευοίμεθ' ἂν. τούτου δ' ἕνεκα, ἔφη, κελεύω τοὺς θωρακοφόρους ἡγεῖσθαι, ὅτι τοῦτο βαρύτερόν ἐστι τοῦ στρατεύματος· τοῦ δὲ βαρυτάτου ἡγουμένου ἀνάγκη ῥαδίως ἔπεσθαι πάντα τὰ θᾶπτον ἰόντα· ὅταν δὲ τὸ τάχιστον ἡγῆται ἐν νυκτί, οὐδέν ἐστι θανάσιτόν καὶ διασπᾶσθαι τὰ στρατεύματα· τὸ γὰρ προταχθὲν ἀποδι-
 38 δράσκει. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, Ἀρτάβαζος τοὺς Περσῶν πελταστὰς καὶ τοξότας ἀγέτω· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἄνδαμύας ὁ Μῆδος τὸ Μῆδων πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἐμβας τὸ Ἀρμενίων πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρτούχας Ὑρκανίους· ἐπὶ δὲ τούτοις Θαμβράδας τὸ Σακῶν πεζόν· ἐπὶ δὲ τού-
 39 τοῖς Δατάμας Καδουσίους. ἀγόντων δὲ καὶ οὗτοι πάντες ἐν μετώπῳ μὲν τοὺς ταξιάρχους ἔχοντες, δεξιὸς δὲ τοὺς πελταστὰς, ἀριστεροὺς δὲ τοὺς τοξότας τοῦ ἑαυτῶν πλαισίου· οὕτω γὰρ πορευόμενοι καὶ εὐχρησιότεροι
 40 γίνονται. ἐπὶ δὲ τούτοις οἱ σκευοφόροι, ἔφη, πάντων ἐπέσθων· οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν ἐπιμελείσθων, ὅπως συνεσκευασμένοι τε ὥσι πάντα πρὶν καθεύδειν καὶ πρῶτὶ σὺν τοῖς σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὴν τεταγμένην χώραν καὶ
 41 ὅπως κοσμίως ἔπωνται. ἐπὶ δὲ τοῖς σκευοφόροις, ἔφη, τοὺς Πέρσας ἱππέας Μαδάτας ὁ Πέρσης ἀγέτω, ἔχων καὶ οὗτος τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν ἱππέων ἐν μετώπῳ· ὁ δὲ

ἐκατόνταρχος τὴν τάξιν ἀγέτω εἰς ἓνα, ὡσπερ οἱ πέζαρχοι. ἐπὶ τούτοις Ῥαμβάκας ὁ Μῆδος ὡσαύτως τοὺς ἑαυτοῦ 42 ἱππέας· ἐπὶ τούτοις σύ, ὦ Τιγράνη, τὸ σεαυτοῦ ἱππικόν· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ἱππάρχοι μεθ' ὧν ἕκαστοι ἀφίκοντο πρὸς ἡμᾶς. ἐπὶ δὲ τούτοις Σάκαι ἄγετε· ἔσχατοι δέ, ὡσπερ ἤλθον, Καδούσιοι ἰόντων· Ἀλκεύνα, σὺ δὲ ὁ ἄγων αὐτοὺς ἐπιμελοῦ τὸ νῦν εἶναι πάντων τῶν ὀπισθεν καὶ μηδένα ἔα ὕστερον τῶν σῶν ἱππέων γίνεσθαι. ἐπιμελεῖσθε δὲ 43 τοῦ σιωπῆ πορεύεσθαι οἱ τε ἄρχοντες καὶ πάντες δὲ οἱ σιωφρονοῦντες· διὰ γὰρ τῶν ὠτων ἐν τῇ νυκτὶ ἀνάγκη μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἕκαστα καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ πράττεσθαι· καὶ τὸ ταραχθῆναι δὲ ἐν τῇ νυκτὶ πολὺ μειζρόν ἐστι πρᾶγμα ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ καὶ δυσκαταστατώ- τερον· οὗ ἕνεκα ἢ τε σιωπῆ ἀσκητέα καὶ ἡ τάξις φυ- λακτέα. τὰς δὲ νυκτερινὰς φυλακάς, ὅταν μέλλητε νυκτὸς 44 ἀναστήσεσθαι, χρὴ ὡς βραχυτάτας καὶ πλείστας ποιεῖσθαι, ὡς μηδένα ἢ ἐν τῇ φυλακῇ ἀγρυπνία πολλὴ οὔσα λυ- μαίνεται ἐν τῇ πορείᾳ· ἦντινα δ' ἂν ὥρα ἢ πορεύεσθαι, σημανεῖ τῷ κέρατι. ὑμεῖς δ' ἔχοντες ἅ δει ἕκαστοι πάρεστε 45 εἰς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα ὁδόν· ὁ δ' ὀρμώμενος ἀεὶ τῷ κατ' οὐρὰν παρεγγυάτω ἔπεσθαι.

Ἐκ τούτου δὴ ὄρχοντο ἐπὶ τὰς σκηνὰς καὶ ἅμα ἀπιόν- 46 τες διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους, ὡς μνημονικῶς ὁ Κῦρος ὁπόσοις συνέταττε πᾶσιν ὀνομάζων ἐνετέλλετο. ὁ δὲ 47 Κῦρος ἐπιμελείᾳ τοῦτο ἐποίει· πάνυ γὰρ αὐτῷ ἐδόκει θανααστόν εἶναι, εἰ οἱ μὲν βάνανσοι ἴσασι τῆς ἑαυτοῦ τέχνης ἕκαστος τῶν ἐργαλείων τὰ ὀνόματα καὶ ὁ ἰατρὸς δὲ οἶδε καὶ τῶν ὀργάνων καὶ τῶν φαρμάκων, οἷς χρῆται, πάντων τὰ ὀνόματα, ὁ δὲ στρατηγὸς οὕτως ἡλίθιος ἔσοιτο, ὥστε οὐκ εἴσοιτο τῶν ὑφ' ἑαυτῷ ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη ἐστὶν αὐτῷ ὀργάνοις χρῆσθαι καὶ ὅταν κατα- λαβεῖν τι βούληται καὶ ὅταν φυλάξαι καὶ ὅταν θαρρῶναι καὶ ὅταν φοβῆσαι· καὶ τιμῆσαι δὲ ὁπότε τινὰ βούλοιο, πρέπον αὐτῷ ἐδόκει εἶναι ὀνομαστὶ προσαγορεύειν. ἐδό- 48 κουν δ' αὐτῷ οἱ γινώσκεσθαι δοκοῦντες ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος καὶ τοῦ καλόν τι ποιοῦντες ὀρᾶσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι καὶ τοῦ αἰσχροῦν τι ποιεῖν μᾶλλον προθυμεῖσθαι ἀπέχε-

49 σθαι. ἡλίθιον δὲ καὶ τοῦτ' ἐδόκει εἶναι αὐτῷ, τὸ ὁπότε
 τι βούλοιο πραχθῆναι, οὕτω προστάττειν, ὥσπερ ἐν
 οἴκῳ ἔνιοι δεσπότηαι προστάττουσιν, Ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ,
 50 Ζύλα τις σχισάτω· οὕτω γὰρ ταπτομένων εἰς ἀλλήλους
 τε ὄραν πάντες ἐδόκουν αὐτῷ καὶ οὐδεις περαίνειν τὸ
 προσταχθὲν καὶ πάντες ἐν αἰτία εἶναι καὶ οὐδεις τῇ αἰτία
 οὔτε αἰσχύνεσθαι οὔτε φοβεῖσθαι ὁμοίως διὰ τὸ σὺν
 πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν· διὰ ταῦτα δὴ πάντας ὠνόμαζεν
 αὐτὸς ὁπότε προστάττοι.

51 Καὶ Κῦρος μὲν δὴ περὶ τούτων οὕτως ἐγίγνωσκεν. οἱ
 δὲ στρατιῶται τότε μὲν δειπνήσαντες καὶ φυλακὰς κατα-
 στησάμενοι καὶ συσκευασάμενοι πάντα ἅ ἔδει ἐκοιμήθη-
 52 σαν. ἡνίκα δ' ἦν ἐν μέσῳ νυκτῶν, ἐσήμηρε τῷ κέρατι.
 Κῦρος δ' εἶπε τῷ Χρυσάντῃ, ὅτι ἐπὶ τῇ ὁδῷ ὑπομενοίη
 ἐν τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος, ἐξῆει δὲ λαβὼν τοὺς
 ἄμφ' αὐτὸν ὑπηρέτας· βραχεῖ δὲ χρόνῳ ὕστερον Χρυσάν-
 53 τας παρῆν ἄγων τοὺς θωρακοφόρους. τούτῳ μὲν ὁ Κῦρος
 δοὺς ἡγεμόνας τῆς ὁδοῦ πορεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσυχῶς· οὐ
 γὰρ πῶ ἐν ὁδῷ πάντες ἦσαν· αὐτὸς δὲ ἐστηκὼς ἐν τῇ
 ὁδῷ τὸν μὲν προσιόντα προὔπεμπετο ἐν τάξει, ἐπὶ δὲ
 54 τὸν ὑστερίζοντα ἔπεμπε καλῶν. ἐπεὶ δὲ πάντες ἐν ὁδῷ
 ἦσαν, πρὸς μὲν Χρυσάνταν ἰππέας ἔπεμψεν ἔροῦντας,
 55 ὅτι ἐν ὁδῷ ἤδη πάντες· ἄγε οὖν ἤδη θάττον. αὐτὸς δὲ
 παρελεύων τὸν ἵππον εἰς τὸ πρόσθεν ἡσυχῶς κατε-
 θεᾶτο τὰς τάξεις. καὶ οὓς μὲν ἴδοι εὐτάκτως καὶ σιωπῇ
 λόντας, προσελεύων αὐτοῖς τίνες τε εἶεν ἡρώτα καὶ ἐπεὶ
 πύθοιτο ἐπήγει· εἰ δὲ τινας θορυβουμένους αἴσθοιτο,
 τὸ αἴτιον τούτου σκοπῶν κατασβεννύναι τὴν ταραχὴν
 ἐπειρᾶτο.

56 Ἐν μόνον παραλείπεται τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας
 αὐτοῦ, ὅτι πρὸ παντὸς τοῦ στρατεύματος πεζοὺς εὐζώ-
 νους οὐ πολλοὺς προὔπεμπεν, ἐφορωμένους ὑπὸ Χρυσάντα
 καὶ ἐφορῶντας αὐτόν, ὡς ὠτακουστοῦντες καὶ εἴ πως
 ἄλλως δύναιντο αἰσθάνεσθαι σημαίνοιεν τῷ Χρυσάντῃ
 ὅτι καιρὸς δοκοίη εἶναι· ἄρχων δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις ἦν,
 ὃς καὶ τούτους ἐκόσμιε καὶ τὸ μὲν ἄξιον λόγου ἐσήμαινε,
 57 τὸ δὲ μὴ οὐκ ἠνώχλει λέγων. τὴν μὲν δὴ νύκτα οὕτως

ἐπορεύοντο· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τοὺς μὲν Καδουσίων ἰππέας, ὅτι αὐτῶν καὶ οἱ πεζοὶ ἐπορεύοντο ἔσχατοι, παρὰ τούτοις κατέλιπεν, ὡς μὴδ' οὗτοι ψιλοὶ ἰππέων ἴοιεν· τοὺς δ' ἄλλους εἰς τὸ πρόσθεν παρελαύνειν ἐκέλευσεν, ὅτι καὶ οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πρόσθεν ἦσαν, ὅπως εἴ τί που ἐναντιοῖτο αὐτῷ, ἀπαντήρῃ ἔχων τὴν ἰσχὺν ἐν τάξει καὶ μάχοιτο, εἴ τέ τί που φεῦγον ὀφθείη, ὡς ἐξ ἐτοιμοτάτου διώκοι. ἦσαν δὲ αὐτῷ αἰεὶ τεταγμένοι οὓς τε διώκειν ⁵⁸ δέοι καὶ οὓς παρ' αὐτῷ μένειν· πᾶσαν δὲ τὴν τάξιν λυθῆναι οὐδέποτε εἶα. Κῦρος μὲν δὴ οὕτως ἦγε τὸ ⁵⁹ στρατεύμα· οὐ μέντοι αὐτός γε μιᾶ χώρᾳ ἐχορῆτο, ἀλλ' ἄλλοτε ἀλλαγῇ περιελαύνων ἐφεώρα τε καὶ ἐπεμελεῖτο, εἴ του δέοιτο. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον οὕτως ἐπορεύοντο.

Ἐκ δὲ τοῦ Γαδάτα ἰππικοῦ τῶν δυνατῶν τις ἀνδρῶν ⁴ ἐπεὶ ἑώρα αὐτὸν ἀφροσθηκότα ἀπὸ τοῦ Ἀσσυρίου, ἐνόμισεν, εἴ τι οὗτος πάθοι, αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ τοῦ Ἀσσυρίου πάντα τὰ Γαδάτα· οὕτω δὴ πέμπει τινὰ τῶν ἑαυτοῦ πιστῶν πρὸς τὸν Ἀσσύριον καὶ κελεύει τὸν ἰόντα, εἰ καταλάβοι ἤδη ἐν τῇ Γαδάτα χώρᾳ τὸ Ἀσσύριον στρατεύμα, λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, ὅτι εἰ βούλοιτο ἐνεδρεῦσαι, λάβοι ἂν Γαδάταν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. δηλοῦν δὲ ἐνετέλ- ² λητο, ὅσην τε εἶχεν ὁ Γαδάτας δύναμιν καὶ ὅτι Κῦρος οὐ συνείπετο αὐτῷ· καὶ τὴν ὁδὸν ἐδήλωσεν, ἣ προσιέναι μέλλοι. προσεπέστειλε δὲ τοῖς αὐτοῦ οἰκέταις, ὡς πιστεύοιτο μᾶλλον, καὶ τὸ τεῖχος, ὃ ἐτύγγανεν αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ Γαδάτου χώρᾳ, παραδοῦναι τῷ Ἀσσυρίῳ καὶ τὰ ἐνόητα· ἦξεν δὲ καὶ αὐτὸς ἐφασκεν, εἰ μὲν δύναιτο, ἀποκτείνας Γαδάταν, εἰ δὲ μή, ὡς σὺν τῷ Ἀσσυρίῳ τὸ λοιπὸν ἐσόμενος. ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπὶ ταῦτα ταχθεὶς ἐλαύνων ³ ὡς δυνατόν ἦν τάχιστα ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ἀσσύριον καὶ ἐδήλωσεν ἐφ' ἃ ἦκοι, ἀκούσας ἐκεῖνος τό τε χωρίον εὐθὺς παρέλαβε καὶ πολλὴν ἵππον ἔχων καὶ ἄρματα ἐνήδρευεν ἐν κώμαις ἀθρόαις. ὁ δὲ Γαδάτας ὡς ἐγγὺς ἦν τούτων ⁴ τῶν κωμῶν, πέμπει τινὰς προδιερευνησομένους. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὡς ἐγνω προσιόντας τοὺς διερευνητάς, φεύγειν κελεύει ἄρματα ἕξανασιάντα δύο ἢ τρία καὶ ἵππους

- ὀλίγους, ὡς δὴ φοβηθέντας καὶ ὀλίγους ὄντας. οἱ δὲ προδιερευνηταὶ ὡς εἶδον ταῦτα, αὐτοὶ τε ἐδίωκον καὶ τῷ Γαδάτα καταέσειον· καὶ ὅς ἐξαπατηθεὶς διώκει ἀνὰ κράτος. οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ὡς ἐδόκει ἀλώσιμος εἶναι ὁ Γαδάτας,
- 5 ἀνίστανται ἐκ τῆς ἐνέδρας. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Γαδάταν ἰδόντες ὡσπερ εἰκὸς ἔφρευγον, οἱ δ' αὖ ὡσπερ εἰκὸς ἐδίωκον. καὶ ἐν τούτῳ ὁ ἐπιβουλεύων τῷ Γαδάτῃ παίει αὐτὸν καὶ καιρίας μὲν πληγῆς ἀμαρτάνει, τύπτει δὲ αὐτὸν εἰς τὸν ὦμον καὶ τιτρώσκει. ποιήσας δὲ τοῦτο ἐξίσταται, ἕως σὺν τοῖς διώκουσιν ἐγένετο· ἐπεὶ δ' ἐγνώσθη ὅς ἦν, ὁμοῦ δὴ σὺν τοῖς Ἀσσυρίοις προθύμως ἐκτείνων τὸν
- 6 ἵππον σὺν τῷ βασιλεῖ ἐδίωκεν. ἐνταῦθα δὴ ἠλίσκοντο μὲν δῆλον ὅτι οἱ βραδυτάτους ἔχοντες τοὺς ἵππους ὑπὸ τῶν ταχίστων· ἤδη δὲ μάλα πάντες πιεζόμενοι διὰ τὸ κατατειροῦσθαι ὑπὸ τῆς πορείας οἱ τοῦ Γαδάτα ἵππεῖς καθορῶσι τὸν Κῦρον προσιόντα σὺν τῷ στρατεύματι· δοκεῖν δὲ χορῆ ἀσμένους καὶ ὡσπερ εἰς λιμένα ἐκ χειμῶνος
- 7 προσφέρεσθαι αὐτούς. ὁ δὲ Κῦρος τὸ μὲν πρῶτον ἐθαύμασεν· ὡς δ' ἔγνω τὸ πρᾶγμα, ἕως πάντες ἐναντίοι ἦλαντον, ἐναντίος καὶ αὐτὸς ἐν τάξει ἤγε τὴν στρατιάν· ὡς δὲ γνόντες οἱ πολέμοιοι τὸ ὄν ἐτράποντο εἰς φυγὴν, ἐνταῦθα ὁ Κῦρος διώκειν ἐκέλευσε τοὺς πρὸς τοῦτο τεταγμένους, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις εἶπετο ὡς ᾤετο
- 8 συμφέρειν. ἐνταῦθα δὴ καὶ ἄρματα ἠλίσκετο, ἕνια μὲν καὶ ἐκπιπτόντων τῶν ἠνιόχων, τῶν μὲν ἐν τῇ ἀναστροφῇ, τῶν δὲ καὶ ἄλλως, ἕνια δὲ καὶ περὶτεινόμενα ὑπὸ τῶν ἵππέων ἠλίσκετο. καὶ ἀποκτείνουσι δὲ ἄλλους τε πολλοὺς
- 9 καὶ τὸν παῖσαντα Γαδάταν. τῶν μέντοι πεζῶν Ἀσσυρίων, οἱ ἔτυχον τὸ Γαδάτου χωρίον πολιορκοῦντες, οἱ μὲν εἰς τὸ τεῖχος κατέφυγον τὸ ἀπὸ Γαδάτου ἀποστάν, οἱ δὲ φθάσαντες εἰς πόλιν τινὰ τοῦ Ἀσσυρίου μεγάλην, ἐνθα καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἵπποις καὶ τοῖς ἄρμασι κατέφυγεν ὁ Ἀσσύριος.
- 10 Κῦρος μὲν δὴ διαπραξάμενος ταῦτα ἐπαναχωρεῖ εἰς τὴν Γαδάτου χώραν· καὶ προστάξας οἷς ἔδει ἀμφὶ τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν εὐθύς ἐπορεύετο, ὡς ἐπισκέψαιτο τὸν Γαδάταν, πῶς ἔχοι ἐκ τοῦ τραύματος. πορευομένῳ δὲ

αὐτῷ ὁ Γαδάτας ἐπιδεδεμένος ἤδη τὸ τραῦμα ἀπαντᾷ. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κῦρος ἤσθη τε καὶ εἶπεν, Ἐγὼ δὲ πρὸς σὲ ἦα ἐπισκεψόμενος, ὅπως ἔχεις. Ἐγὼ δὲ γ', ἔφη ὁ 11 Γαδάτας, ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς σὲ ἐπαναθρασόμενος ἦα, ὁποῖός τις ποτε φαίνη ἰδεῖν ὁ τοιαύτην ψυχὴν ἔχων· ὅστις οὐτ' οἶδα ἔγωγε ὅ,τι νῦν ἐμοῦ δεόμενος οὔτε μὴν ὑποσχόμενός γέ μοι ταῦτα πράξειν οὔτε εὖ πεπονθῶς ὑπ' ἐμοῦ εἰς γε τὸ ἴδιον οὐδ' ὀτιοῦν, ἀλλ' ὅτι τοὺς φίλους ἔδοξά σοί τι ὀνήσαι, οὕτως μοι προθύμως ἐβοήθησας, ὡς νῦν τὸ μὲν ἐπ' ἐμοὶ οἶχομαι, τὸ δ' ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι. οὐ μὰ τοὺς θεοὺς, εἰ ἦν οἶος ἔφην ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπαιδο- 12 ποιησάμην, οὐκ οἶδ' ἂν εἰ ἐκτησάμην παῖδα τοιοῦτον περὶ ἐμέ· ἐπεὶ ἄλλους τε οἶδα παῖδας καὶ τοῦτον τὸν νῦν Ἀσσυρίων βασιλέα πολὺ πλείω ἤδη τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ἀνιάσαντα ἢ σὲ δύναται ἀνιᾶν. καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα 13 εἶπεν ὧδε· ὦ Γαδάτα, ἢ πολὺ μείζον παρὲς θαῦμα ἐμὲ νῦν θαυμάζεις. Καὶ τί δὴ τοῦτ' ἐστίν; ἔφη ὁ Γαδάτας. Ὅτι τοσοῦτοι μὲν, ἔφη, Περσῶν ἐσπούδασαν περὶ σέ, τοσοῦτοι δὲ Μήδων, τοσοῦτοι δὲ Ὑρκανίων, πάντες δὲ οἱ παρόντες Ἀρμενίων καὶ Σακῶν καὶ Καδουσίων. καὶ ὁ 14 Γαδάτας ἐπηύξατο, Ἄλλ', ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις πόλλ' ἀγαθὰ δοῖεν οἱ θεοὶ καὶ πλεῖστα τῷ αἰτίῳ τοῦ καὶ τούτους τοιοῦτους εἶναι. Ὅπως μέντοι οὓς ἐπαινεῖς τούτους, ὦ Κῦρε, ξενίσωμεν καλῶς, δέχου τάδε ξένια οἷα ἐγὼ δύναμαι. ἅμα δὲ προσῆγε πάμπολλα, ὥστε καὶ θύειν τὸν βουλόμενον καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ στράτευμα ἀξίως τῶν καλῶς πεποιημένων καὶ καλῶς συμβάντων.

Ὁ δὲ Καδούσιος ὠπισθοφυλάκει καὶ οὐ μετέσχε τῆς 15 διώξεως· βουλόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι ποιῆσαι, οὔτε ἀνακοινωσάμενος οὔτε εἰπὼν οὐδὲν Κύρω καταθεῖ τὴν πρὸς Βαβυλῶνα χώραν. διεσπαρμένοις δὲ τοῖς ἵπποις αὐτοῦ ἀπιὼν ὁ Ἀσσύριος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ πόλεως, οἱ κατέφυγε, συντυγχάνει μάλα συντεταγμένον ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. ὡς δ' ἔγνω μόνους ὄντας τοὺς Κα- 16 δουσίους, ἐπιτίθεται καὶ τὸν τε ἄρχοντα τῶν Καδουσίων ἀποκτείνει καὶ ἄλλους πολλοὺς καὶ ἵππους τινὰς λαμβάνει τῶν Καδουσίων καὶ ἦν ἄγοντες λείαν ἐτύγχανον

ἀφαιρεῖται. καὶ ὁ μὲν Ἀσσύριος διώξας ἄχρι οὗ ἀσφαλὲς
 ᾤετο εἶναι ἀπετράπετο· οἱ δὲ Καδούσιοι ἐσώζοντο πρὸς
 17 τὸ στρατόπεδον ἀμφὶ δείλην οἱ πρῶτοι. Κῦρος δὲ ὡς
 ᾔσθετο τὸ γεγονός, ἀπήντα τε τοῖς Καδουσίοις καὶ ὄντινα
 ἴδοι τετρωμένον ἀναλαμβάνων τοῦτον μὲν ὡς Γαδάταν
 ἔπεμπεν, ὅπως θεραπεύοιτο, τοὺς δ' ἄλλους συγκατε-
 σκήνου καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἔξουσι συνεπεμελεῖτο,
 παραλαμβάνων Περσῶν τῶν ὁμοτίμων συνεπιμελητάς·
 ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις οἱ ἀγαθοὶ ἐπιπονεῖν ἐθέλουσι.
 18 καὶ ἀνιώμενος μέντοι ἰσχυρῶς δῆλος ἦν, ὡς καὶ τῶν
 ἄλλων δειπνούντων, ἠνίκα ὥρα ἦν, Κῦρος ἔτι σὺν τοῖς
 ὑπηρέταις καὶ τοῖς ἰατροῖς οὐδένα ἐκὼν ἀτημέλητον
 παρέλειπεν, ἀλλ' ἢ αὐτόπτης ἐφεώρα ἢ εἰ μὴ αὐτὸς ἐξα-
 νύτοι, πέμπων φανερὸς ἦν τοὺς θεραπεύοντας.

19 Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ
 κηρύξας συνίεναι τῶν μὲν ἄλλων τοὺς ἄρχοντας, τοὺς δὲ
 Καδουσίους ἅπαντας ἔλεξε τοιάδε·

Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον τὸ γεγενημένον· τὸ
 γὰρ ἁμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας οὐδὲν οἶμαι θανμαστόν.
 ἀξιοί γε μέντοι ἐσμὲν τοῦ γεγενημένου πράγματος τούτου
 ἀπολαῦσαι τι ἀγαθόν, τὸ μαθεῖν μήποτε διασπᾶν ἀπὸ
 τοῦ ὄλου δύναμιν ἀσθενεστέραν τῆς τῶν πολεμίων δυνά-
 20 μως. καὶ οὐ τοῦτο, ἔφη, λέγω, ὡς οὐ δεῖ ποτε καὶ
 ἐλάττονι ἔτι μορίῳ ἵεναι, ὅπου ἂν δέη, ἢ νῦν ὁ Καδούσιος
 ᾤχετο· ἀλλ' ἐὰν τις κοινούμενος ὀρμᾶται τῷ ἱκανῷ βοη-
 θῆσαι, ἔστι μὲν ἀπατηθῆναι, ἔστι δὲ τῷ ὑπομένοντι
 ἐξαπατήσαντι τοὺς πολεμίους ἄλλοσε τρέψαι ἀπὸ τῶν
 ἐξεληλυθόντων, ἔστι δὲ ἄλλα παρέχοντα πράγματα τοῖς
 πολεμίοις τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρέχειν· καὶ οὕτω μὲν
 οὐδ' ὁ χωρὶς ὢν ἀπέσται, ἀλλ' ἐξαρθήσεται τῆς ἰσχύος·
 ὁ δὲ ἀπεληλυθὼς μὴ ἀνακοινωσάμενος οὐδὲν διάφορον
 21 πάσχει ἢ εἰ μόνος ἐστρατεύετο. ἀλλ' ἀντὶ μὲν τούτου,
 ἔφη, ἐὰν θεὸς θέλη, ἀμννούμεθα τοὺς πολεμίους οὐκ εἰς
 μακράν. ἀλλ' ἐπειδὴν τάχιστα ἀριστήσητε, ἄξω ὑμᾶς
 ἔνθα τὸ πρᾶγμα ἐγένετο· καὶ ἅμα μὲν θάψομεν τοὺς
 τελευτήσαντας, ἅμα δὲ δεῖξομεν τοῖς πολεμίοις, ἔνθα
 κρατῆσαι νομίζουσιν, ἐνταῦθα ἄλλους αὐτῶν κρείττους,

ἦν θεὸς θελήῃ· καὶ ὅπως γε μὴδὲ τὸ χωρίον ἠδέως ὀρώσιν, ἐνθα κατέκανον ἡμῶν τοὺς συμμάχους· ἐὰν δὲ μὴ ἀντεπεξίωσι, καύσομεν αὐτῶν τὰς κώμας καὶ δηλώσομεν τὴν χώραν, ἵνα μὴ ἂ ἡμᾶς ἐποίησαν ὀρώντες εὐφραίνωνται, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ θεώμενοι ἀνιῶνται. οἱ μὲν οὖν ²² ἄλλοι, ἔφη, ἀριστιᾶτε ἰόντες· ὑμεῖς δέ, ὦ Καδουσίοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἄρχοντα ὑμῶν αὐτῶν ἔλεσθε, ἧπερ ὑμῖν νόμος, ὅστις ὑμῶν ἐπιμελήσεται σὺν τοῖς θεοῖς καὶ σὺν ἡμῖν, ἂν τι προσδέησθε· ἐπειδὰν δὲ ἔλησθε καὶ ἀριστήσητε, πέμψατε πρὸς με τὸν αἵρεθέντα. οἱ μὲν δὴ ²³ ταῦτ' ἔπραξαν· ὁ δὲ Κύρος ἐπεὶ ἐξήγαγε τὸ στρατεύμα, κατέστησεν εἰς τάξιν τὸν ἡρημένον ὑπὸ τῶν Καδουσίων καὶ ἐκέλευσε πλησίον αὐτοῦ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἂν δυνώμεθα, ἀναθαρρύνωμεν τοὺς ἄνδρας. οὕτω δὴ ἐπορεύοντο· καὶ ἐλθόντες ἔθαπτον μὲν τοὺς Καδουσίους, ἐδήουν δὲ τὴν χώραν. ποιήσαντες δὲ ταῦτα ἀπῆλθον τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τῆς πολεμίας ἔχοντες πάλιν εἰς τὴν Γαδάτα.

Ἐννοήσας δέ, ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότες ὄντες ²⁴ πλησίον Βαβυλῶνος κακῶς πείσονται, ἂν μὴ αὐτὸς αἰεὶ παρῆ, οὕτως ὅσους τε τῶν πολεμίων ἀφίει, τούτους ἐκέλευε λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ καὶ αὐτὸς κήρυκα ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ταῦτα λέγοντα, ὅτι ἔτοιμος εἶη τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν εἶαν καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ καὶ ἐκεῖνος βούλοιο εἶαν ἐργάζεσθαι τοὺς τῶν πρὸς ἑαυτὸν ἀφεστηκότων ἐργάτας. καίτοι, ἔφη, σὺ μὲν ἂν καὶ δύνῃ κωλύειν, ὀλίγους τινὰς ²⁵ κωλύσεις· ὀλίγη γάρ ἐστι χώρα ἢ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφεστηκότων· ἐγὼ δὲ πολλὴν ἂν σοι χώραν ἐώην ἐνεργὸν εἶναι. εἰς δὲ τὴν τοῦ καρποῦ κομιδὴν, ἐὰν μὲν πόλεμος ᾖ, ὁ ἐπικρατῶν, οἶμαι, καρπώσεται, ἐὰν δὲ εἰρήνη, δῆλον, ἔφη, ὅτι σύ. ἐὰν μέντοι τις ἢ τῶν ἐμῶν ὅπλα ἀνταίρηται σοὶ ἢ τῶν σῶν ἐμοί, τούτους, ἔφη, ὡς ἂν δυνώμεθα ἐκάτεροι ἀμννούμεθα. ταῦτα ἐπιστείλας τῷ κήρυκι ἔπεμψεν αὐ- ²⁶ τόν. οἱ δὲ Ἀσσύριοι ὡς ἤκουσαν ταῦτα, πάντα ἐποιοῦν πείθοντες τὸν βασιλέα συγχωρῆσαι ταῦτα καὶ ὅτι μικρότατον τοῦ πολέμου λιπεῖν. καὶ ὁ Ἀσσύριος μέντοι εἶτε ²⁷ καὶ ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεισθεῖς εἶτε καὶ αὐτὸς οὕτω

βουληθεῖς συνήνεσε ταῦτα· καὶ ἐγένοντο συνθήκαι τοῖς μὲν ἐργαζομένοις εἰρήνην εἶναι, τοῖς δὲ ὀπλοφόροις πό-
 28 λεμον. ταῦτα μὲν δὴ διεπέπρακτο περὶ τῶν ἐργατῶν ὁ Κῦρος· τὰς μέντοι νομὰς τῶν κτηνῶν τοὺς μὲν ἑαυτοῦ φίλους ἐκέλευσε καταθέσθαι, εἰ βούλουτο, ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ· τὴν μέντοι τῶν πολεμίων λείαν ἦγον ὀπόθεν δύναιντο, ὅπως εἴη ἡ στρατεία ἡδίων τοῖς συμμάχοις. οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι οἱ αὐτοὶ καὶ ἄνευ τοῦ λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἡ δ' ἐκ τῶν πολεμίων τροφή κουφοτέραν τὴν στρατείαν ἐδόκει παρέχειν.

29 Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ἤδη ὁ Κῦρος ὡς ἀπιῶν, παρῆν ὁ Γαδάτας ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων ὡς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους δὲ ἦγε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ ἵππέων, οἷς ἠπιστήκει διὰ τὴν
 30 ἐπιβουλήν. ὡς δ' ἐπλησίασεν, ἔλεξε τοιαύδε· ὦ Κῦρε, νῦν μὲν σοι ἐγὼ ταῦτα δίδωμι ἐν τῷ παρόντι, καὶ χρῶ αὐτοῖς, ἐὰν δέη τι· νόμιζε δ', ἔφη, καὶ τᾶλλα πάντα τὰμὰ σὰ εἶναι. οὔτε γὰρ ἔστιν οὔτ' ἔσται ποτὲ ὅτι ἐγὼ ἀπ' ἐμοῦ φύντι καταλείψω τὸν ἐμὸν οἶκον, ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, σὺν ἐμοὶ τελευτῶντι πᾶν ἀποσβῆναι τὸ ἡμέτερον γένος
 31 καὶ ὄνομα. καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὄμνυμί σοι θεούς, οἱ καὶ ὀρῶσι πάντα καὶ ἀκούουσι πάντα, οὔτε ἄδικον οὔτ' αἰσχρὸν οὐδὲν οὔτ' εἰπὼν οὔτε ποιήσας ἔπαθον. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων κατεδάκρυσεν τὴν ἑαυτοῦ τύχην καὶ οὐκέτι ἠδυνήθη πλείω εἰπεῖν.

32 Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ μὲν πάθους ᾤκτειρεν αὐτόν, ἔλεξε δὲ ὧδε· Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἵππους δέχομαι, ἔφη· σέ τε γὰρ ὠφελήσω εὐνουστέροις δοῦς αὐτοὺς ἢ νῦν σοι εἶχον, ὡς ἔοικεν, ἐγὼ τε οὗ δὴ πάλαι ἐπιθυμῶ, τὸ Περσῶν ἵππικὸν θᾶπτον ἐμπληρώσω εἰς τοὺς μυρίους ἵππέας· τὰ δ' ἄλλα χρήματα σὺ ἀπαγαγὼν φύλαττε, ἔστ' ἂν ἐμὲ ἴδῃς ἔχοντα ὥστε σοῦ μὴ ἠττᾶσθαι ἀντιδωρούμενον· εἰ δὲ πλείω μοι διδοὺς ἀπίοις ἢ λαμβάνοις παρ' ἐμοῦ, μὰ
 33 πρὸς ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, πιστεύω σοι· ὀρῶ γάρ σου τὸν τρόπον· φυλάττειν μέντοι
 34 ὄρα εἰ ἐπιτήδειός εἰμι. ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν τῷ

Ἀσσυρίῳ, καλλίστη ἔδοκει εἶναι ἢ τοῦ ἑμοῦ πατρὸς κτῆσις·
 τῆς γὰρ μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος ἑγγὺς οὕσα, ὅσα
 μὲν ὠφελείσθαι ἔστιν ἀπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπε-
 λαύομεν, ὅσα δὲ ἐνοχλείσθαι, οἴκαδε δεῦρ' ἀπιόντες τού-
 των ἐκποδῶν ἤμεν· νῦν δ' ἐπεὶ ἐχθροὶ ἔσμεν, δῆλον ὅτι,
 ἐπειδὴν σὺ ἀπέλθῃς, καὶ αὐτοὶ ἐπιβουλεύσομεθα καὶ ὁ
 οἶκος ὅλος καί, οἶμαι, λυπηρῶς βιωσόμεθα ὅλως τοὺς
 ἐχθροὺς καὶ πλησίον ἔχοντες καὶ κρείττους ἡμῶν αὐτῶν
 ὄρωντες. τάχ' οὖν εἶποι τις ἄν· τί δῆτα οὐχ οὕτως ἐνε-
 ροῦσθαι πρὶν ἀποστῆναι; ὅτι, ὦ Κύρε, ἡ ψυχὴ μου διὰ τὸ
 ὑβρίσθαι καὶ ὀργίζεσθαι οὐ τὸ ἀσφαλέστατον σκοποῦσα
 διῆγεν, ἀλλ' αἰεὶ τοῦτο κροῦσα, ἄρα ποτε ἔσται ἀποτίσα-
 σθαι τὸν καὶ θεοῖς ἐχθρὸν καὶ ἀνθρώποις, ὃς διατελεῖ μι-
 σῶν, οὐκ ἦν τίς τι αὐτὸν ἀδικῆ, ἀλλ' ἐάν τινα ὑποπτεύσῃ
 βελτίονα ἑαυτοῦ εἶναι. τοιγαροῦν, οἶμαι, αὐτὸς πονηρὸς³⁵
 ὢν πᾶσι πονηροτέροις ἑαυτοῦ συμμάχοις χρήσεται. ἐάν
 δέ τις ἄρα καὶ βελτίων αὐτοῦ φανῆ, θάρρει, ἔφη, ὦ Κύρε,
 οὐδέν σε δεήσει τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος
 τούτῳ ἀρκέσει μηχανώμενος, ἕως ἂν ἔλῃ τὸν ἑαυτοῦ βελ-
 τίονα. τοῦ μέντοι ἐμὲ ἀνιᾶν καὶ σὺν πονηροῖς ῥαδίως,
 οἶμαι, κρείττων ἔσται.

Ἀκούσαντι ταῦτα τῷ Κύρῳ ἔδοξεν ἄξια ἐπιμελείας³⁷
 λέγειν· καὶ εὐθὺς εἶπε, Τί οὖν, ἔφη, ὦ Γαδάτα, οὐχὶ τὰ
 μὲν τείχη φυλακῆ ἔχυρὰ ἐποιήσαμεν, ὅπως ἂν σοι σῶα ἢ
 χρῆσθαι ἀσφαλῶς, ὁπόταν εἰς αὐτὰ ἴῃς, αὐτὸς δὲ σὺν
 ἡμῖν στρατεύῃ, ἵνα ἦν οἱ θεοὶ ὡσπερ νῦν σὺν ἡμῖν ὦσιν,
 οὗτος σὲ φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σὺ τοῦτον; ὅτι δὲ ἡδύ σοι
 ὄρᾶν τῶν σῶν ἢ ὅτι σὺν χαίρεις, ἔχων σὺν ἑαυτῷ
 πορεύου. καὶ σύ τ' ἂν ἐμοί, ὡς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, πάνν
 χρήσιμος εἴης ἐγὼ τε σοὶ ὅσα ἂν δύνωμαι πειράσομαι.
 ἀκούσας ταῦτα ὁ Γαδάτας ἀνέπνευσέ τε καὶ εἶπεν, Ἄρ'³⁸
 οὖν, ἔφη, δυναίμην ἂν συσκευασάμενος φθάσαι πρὶν σε
 ἐξιέναι; βούλομαι γάρ τοι, ἔφη, καὶ τὴν μητέρα ἄγειν μετ'
 ἑμαντοῦ. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, φθάσεις μέντοι· ἐγὼ γὰρ
 ἐπισχῆσω, ἕως ἂν φῆς καλῶς ἔχειν. οὕτω δὲ ὁ Γαδάτας³⁹
 ἀπελθὼν φύλαξι μὲν τὰ τείχη σὺν Κύρῳ ὠχυρώσατο,
 συσκευάσατο δὲ πάντα, ὁπόσοις ἂν οἶκος μέγας καλῶς

οἰκοῖτο. ἤγετο δὲ καὶ τῶν ἑαυτοῦ τῶν τε πιστῶν οἷς ἤδετο καὶ ὧν ἠπίστει πολλούς, ἀναγκάσας τοὺς μὲν καὶ γυναῖκας ἄγειν, τοὺς δὲ καὶ ἀδελφούς, ὡς δεδεμένους
 40 τοῖτοις κατέχοι αὐτούς. καὶ τὸν μὲν Γαδάταν εὐθύς ὁ Κῦρος ἐν τοῖς περὶ αὐτὸν ἦει ἔχων καὶ ὄδων φραστῆρα καὶ ὑδάτων καὶ χιλοῦ καὶ σίτου, ὡς εἶη ἐν τοῖς ἀφθονοτάτοις στρατοπεδεύεσθαι.

41 Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος καθεώρα τὴν τῶν Βυβυλωνίων πόλιν καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδός, ἣν ἦει, παρ' αὐτὸ τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν Γωβρύαν καὶ τὸν Γαδάταν ἡρώτα, εἰ εἶη ἄλλη ὁδός, ὥστε μὴ πάνυ ἐγγὺς τοῦ τεύχους ἄγειν.
 42 καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Εἰσὶ μὲν, ὧ δέσποτα, καὶ πολλὰ ὁδοί· ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη, ὄμην καὶ βούλεσθαι ἂν σε τῶν ὅτι ἐγγυτάτω τῆς πόλεως ἄγειν, ἵνα καὶ ἐπιδείξαις αὐτῷ, ὅτι τὸ στρατεύμα σου ἤδη πολὺ τέ ἐστι καὶ καλόν· ἐπειδὴ καὶ ὅτε ἔλαττον εἶχες, προσῆλθές τε πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος καὶ ἐθεᾶτο ἡμᾶς οὐ πολλοὺς ὄντας· νῦν δὲ εἰ καὶ παρεσκευασμένος τί ἐστιν, ὥσπερ πρὸς σὲ εἶπεν ὅτι παρασκευάζοιτο ὡς μαχομένός σοι, οἶδ' ὅτι ἰδόντι αὐτῷ τὴν σὴν δύναμιν πάλιν ἀπαρασκευαστότατα τὰ ἑαυτοῦ φανεῖται.

43 Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε, Δοκεῖς μοι, ὦ Γωβρύα, θαυμάζειν, ὅτι ἐν ᾧ χρόνῳ πολὺ μείονα ἔχων στρατιὰν ἤλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσῆγον, νῦν δ' ἐπεὶ πλείονα
 44 δύναμιν ἔχω, οὐκ ἐθέλω ὑπ' αὐτὰ τὰ τεῖχη ἄγειν. ἀλλὰ μὴ θαυμάζε· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ ἐστι προσάγειν καὶ παράγειν. προσάγουσι μὲν γὰρ πάντες οὕτω ταξάμενοι, ὡς ἂν ἄριστοι εἶεν μάχεσθαι· καὶ ἀπάγουσι δὲ οἱ σώφρονες
 45 ἢ ἂν ἀσφαλέστατα, οὐχ ἢ ἂν τάχιστα ἀπέλθοιεν. παριέναι δὲ ἀνάγκη ἐστὶν ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἀμάξαις, ἀνειρογμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολὺ· ταῦτα δὲ πάντα δεῖ προκεκαλύφθαι τοῖς ὄπλοφόροις καὶ μηδαμῇ τοῖς πολεμίοις γυμνὰ ὄπλων τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι.
 46 ἀνάγκη οὖν οὕτως πορευομένων ἐπὶ λεπτόν καὶ ἀσθενές τὸ μάχιμον τετάχθαι· εἰ οὖν βούλοιντο ἀθρόοι ἐκ τοῦ τεύχους προσπεσεῖν πῆ, ὅπη προσμίξειαν, πολὺ ἂν ἔρρω-
 47 μενέστερον συμμιγνύοιεν τῶν παριόντων· καὶ τοῖς μὲν

ἐπὶ μακρὸν πορευομένοις μακραὶ καὶ αἱ ἐπιβολήθαιαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ τείχους βραχὺ πρὸς τὸ ἐγγὺς καὶ προσδραμεῖν καὶ πάλιν ἀπελθεῖν. ἦν δὲ μὴ μείον ἀπέχοντες 48 παρίωμεν ἢ ἔφ' ὅσον καὶ νῦν ἐκτεταμένοι πορευόμεθα, τὸ μὲν πλῆθος κατόψονται ἡμῶν, ὑπὸ δὲ τῶν παρυφασμένων ὄπλων πᾶς ὄχλος δεινὸς φαίνεται. ἦν δ' οὖν τῷ 49 ὄντι ἐπεξίωσί πη, ἐκ πολλοῦ προορῶντες αὐτοὺς οὐκ ἂν ἀπαράσκειοι λαμβανοίμεθα. μᾶλλον δέ, ὧ ἄνδρες, ἔφη, οὐδ' ἐπιχειρήσουσιν, ὁπόταν πρόσω δέη ἀπὸ τοῦ τείχους ἀπιέναι, ἂν μὴ τῷ ὄλῳ ὑπολάβωσι τοῦ παντὸς κρείττους εἶναι· φοβερὰ γὰρ ἢ ἀποχώρησις. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' εἶπεν, 50 ἔδοξέ τε ὀρθῶς τοῖς παροῦσι λέγειν καὶ ἤγεν ὁ Γωβρύας, ὡσπερ ἐκέλευσε. παραμειβομένου δὲ τὴν πόλιν τοῦ στρατεύματος αἰεὶ τὸ ὑπολειπόμενον ἰσχυρότερον ποιούμενος ἀπεχώρει.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος οὕτως ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέ- 51 ραῖς ἀφικνεῖται εἰς τὰ μεθόρια τῶν Σύρων καὶ Μήδων, ἐνθενπερ ὠρμητο, ἐνταῦθα δὴ τρία ὄντα τῶν Σύρων φρούρια ἐν μὲν αὐτὸς τὸ ἀσθενέστατον βία προσβαλὼν ἔλαβε, τῷ δὲ δύο φρουρίῳ φοβῶν μὲν Κῦρος, πείθων δὲ Γαδάτας ἔπεισε παραδοῦναι τοὺς φυλάττοντας.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπέπρακτο, πέμπει πρὸς Κναξάρην 5 καὶ ἐπέστελλεν αὐτῷ ἡκεῖν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ὅπως περὶ τῶν φρουρίων ὧν εἰλήφεσαν βουλευσάιντο ὅ,τι χρῆσαιντο, καὶ θεασάμενος τὸ στράτευμα καὶ περὶ τῶν ἄλλων σύμβουλος γίγνοιτο ὅ,τι δοκοίη ἐκ τούτου πράττειν· ἐὰν δὲ κελεύῃ, εἶπέ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ ἂν ὡς ἐκεῖνον ἴοιμι στρατοπεδευσόμενος. ὁ μὲν ἄγγελος ὤχετο ταῦτ' ἀπαγγελῶν. 2 ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἐκέλευσε τὴν τοῦ Ἀσσυρίου σκηνὴν, Κναξάρην ἦν οἱ Μῆδοι ἐξεῖλον, ταύτην κατασκευάσαι ὡς βέλτιστα τῇ τε ἄλλῃ κατασκευῇ, ἣν εἶχον, καὶ τῷ γυναῖκα εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς καὶ σὺν ταύτῃ τὰς μουσουργούς, αἵπερ ἐξηρημέται ἦσαν Κναξάρη. οἱ μὲν 3 δὴ ταῦτ' ἔπραττον. ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν Κναξάρην ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀκούσας αὐτοῦ ὁ Κναξάρης ἔγνω βέλτιον εἶναι τὸ στράτευμα μένειν ἐν τοῖς μεθορίοις. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι, οὓς μετεπέμψατο ὁ Κῦρος, ἤχον·

- 4 ἦσαν δὲ μυριάδες τέτταρες τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. ὄρων οὖν καὶ τούτους σινομένους πολλὰ τὴν Μηδικὴν τούτων ἂν ἐδόκει ἦδιον ἀπαλλαγῆναι ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδέξασθαι. ὁ μὲν δὲ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν ἐρόμενος τὸν Κυαξάρην κατὰ τὴν Κύρου ἐπιστολήν, εἴ τι δέοιτο τοῦ στρατοῦ, ἐπεὶ οὐκ ἔφη δεῖσθαι, αὐθιμερόν, ἐπεὶ ἤκουσε παρόντα Κύρον, ᾗχετο πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ στράτευμα.
- 5 Ὁ δὲ Κυαξάρης ἐπορεύετο τῇ ὑστεραίᾳ σὺν τοῖς παραμείνασιν ἰππεῦσι Μήδων· ὡς δ' ἦσθετο ὁ Κύρος προσίοντα αὐτόν, λαβὼν τοὺς τε τῶν Περσῶν ἰππείας, πολλοὺς ἤδη ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους πάντας καὶ τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς Ὑρζανίους καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς εὐιπποτάτους τε καὶ εὐοπλοτάτους ἀπήντα, ἐπιδεικνύς τῷ
- 6 Κυαξάρῃ τὴν δύναμιν. ὁ δὲ Κυαξάρης ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ Κύρῳ πολλοὺς τε καὶ καλοὺς κάγαθοὺς ἐπομένους, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγου ἀξίαν θεραπείαν, ἀτιμόν τι αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν. ἐπεὶ δὲ καταβάς ἀπὸ τοῦ ἵππου ὁ Κύρος προσῆλθεν ὡς φιλήσων αὐτὸν κατὰ νόμον, ὁ Κυαξάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεστράφη δέ· καὶ ἐφίλησεν οὐ, δακρύων δὲ
- 7 φανερός ἦν. ἐκ τούτου δὲ ὁ Κύρος τοὺς μὲν ἄλλους πάντας ἀποστάντας ἐκέλευσεν ἀναπαύεσθαι· αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ Κυαξάρου καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ ἔξω ὑπὸ φοίνικας τινὰς τῶν τε Μηδικῶν πύλων ὑποβαλεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθισάμενος εἶπεν ὧδε·
- 8 Εἰπέ μοι, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ θεῖε, τί μοι ὀργίζῃ καὶ τί χαλεπὸν ὄρων οὕτως χαλεπῶς φέρεις; ἐνταῦθα δὲ ὁ Κυαξάρης ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ὦ Κύρε, δοκῶν γε δὴ, ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται, καὶ τῶν πάλαι προγόνων καὶ πατρὸς βασιλέως πεφικνεῖται καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι ἑμαυτὸν μὲν ὄρω οὕτως ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ
- 9 ἄλλῃ δυνάμει μέγαν τε καὶ μεγαλοπρεπῆ παρόντα. καὶ ταῦτα χαλεπὸν μὲν οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δ', ὦ Ζεῦ, χαλεπώτερον ὑφ' ὧν ἦκιστα ἐχρῆν ταῦτα πεπονθέναι. ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δεκάκις ἂν κατὰ τῆς γῆς

καταδῦναι ἥδιον ἢ ὀφθῆναι οὕτως ταπεινὸς καὶ ἰδεῖν τοὺς ἔμοὺς ἔμοῦ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεγγελῶντας ἔμοι. οὐ γὰρ ἀγνοῶ τοῦτο, ἔφη, ὅτι οὐ σύ μου μόνον μείζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἔμοι δοῦλοι ἰσχυρότεροι ἔμοῦ ὑπαντιάζουσί μοι καὶ κατεσκευασμένοι εἰσὶν ὥστε δύνασθαι ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς ἢ παθεῖν ὑπ' ἔμοῦ. καὶ ἅμα ταῦτα ¹⁰ λέγων πολὺ ἔτι μᾶλλον ἐκρατεῖτο ὑπὸ τῶν δακρύων, ὥστε καὶ τὸν Κῦρον ἐπεσπάσατο ἐμπλησθῆναι δακρύων τὰ ὄμματα. ἐπισχῶν δὲ μικρὸν ἔλεξε τοιαύδε ὁ Κῦρος·

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὦ Κναξάρη, οὔτε λέγεις ἀληθῆ οὔτε ὀρθῶς γινώσκεις, εἰ οἶει τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ Μήδους κατεσκευάσθαι ὥστε ἱκανὸς εἶναι σὲ κακῶς ποιεῖν. τὸ ¹¹ μέντοι σε θυμοῦσθαι οὐ θαυμάζω· εἰ μέντοι γε ἀδίκως ἢ δικαίως αὐτοῖς χαλεπαίνεις, παρήσω τοῦτο· οἶδα γάρ, ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἔμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν· τὸ μέντοι ἄνδρα ἄρχοντα πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις, τοῦτο ἔμοι δοκεῖ μέγα ἀμάρτημα εἶναι. ἀνάγκη γὰρ διὰ τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν πολλοὺς ἐχθροὺς ποιεῖσθαι, διὰ δὲ τὸ πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόνοιαν ἐμβάλλειν. ὦν ἕνεκα, εὖ ἴσθι, ἐγὼ οὐκ ¹² ἀπέπεμπον ἄνευ ἑμαυτοῦ τούτους, φοβούμενος, μή τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργὴν ὅ,τι πάντας ἡμᾶς λυπήσοι. ταῦτα μὲν οὖν σὺν τοῖς θεοῖς ἔμοῦ παρόντος ἀσφαλῶς ἔχει σοι· τὸ μέντοι σε νομίζειν ὑπ' ἔμοῦ ἀδικεῖσθαι, τοῦτο ἐγὼ πάνυ χαλεπῶς φέρω, εἰ ἀσκῶν ὅσον δύναμαι τοὺς φίλους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν ἔπειτα τᾶναντία τούτου δοκῶ ἐξεργάζεσθαι. ἀλλὰ γάρ, ἔφη, μὴ οὕτως ¹³ εἰκῆ ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτιώμεθα, ἀλλ', εἰ δυνατόν, σαφέστατα κατίδωμεν, ποῖόν ἐστι τὸ παρ' ἔμοῦ ἀδίκημα. καὶ τὴν ἐν φίλοις δικαιοτάτην ὑπόθεσιν ἔχω ὑποτιθέναί· ἔὰν γάρ τί σε φανῶ κακὸν πεποικῶς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν· ἔὰν μέντοι μηδὲν φαίνωμαι κακὸν πεποικῶς μηδὲ βουληθεῖς, οὐ καὶ σὺ αὖ ὁμολογήσεις μηδὲν ὑπ' ἔμοῦ ἀδικεῖσθαι; Ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη. Ἐὰν δὲ δὴ καὶ ἀγαθὰ σοι πεπραχῶς δῆλος ¹⁴ ὦ καὶ προθυμούμενος πρᾶξαι ὡς ἐγὼ πλεῖστα ἐδυνάμην, οὐκ ἂν καὶ ἐπαίνου σοι ἄξιος εἶην μᾶλλον ἢ μέμψεως; Δίκαιον γοῦν, ἔφη. Ἄγε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, σκοπιῶμεν ¹⁵

τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα καθ' ἐν ἑαυτον· οὕτω γὰρ
 μάλιστα δῆλον ἔσται, ὅτι τε αὐτῶν ἀγαθόν ἐστι καὶ ὅτι
 16 κακόν. ἀρξώμεθα δ', ἔφη, ἐκ τῆσδε τῆς ἀρχῆς, εἰ καὶ
 σοὶ ἀρχούτως δοκεῖ ἔχειν. σὺ γὰρ δήπου ἐπεὶ ἦσθου
 πολλοὺς πολεμίους ἠθροισμένους καὶ τούτους ἐπὶ σὲ καὶ
 τὴν σὴν χώραν ὀρμημένους, εὐθύς ἔπεμπες πρὸς τε τὸ
 Περσῶν κοινὸν συμμάχους αἰτούμενος καὶ πρὸς ἐμὲ ἰδίᾳ
 δεόμενος πειρᾶσθαι αὐτὸν ἐμὲ ἐλθεῖν ἠγούμενον, εἴ τινες
 Περσῶν ἴοιεν. οὐκ οὖν ἐγὼ ἐπέισθην τε ταῦτα ὑπὸ σοῦ
 καὶ παρεγερόμην ἄνδρας ἄγων σοι ὡς ἦν δυνατὸν πλεί-
 17 στους τε καὶ ἀρίστους; Ἦλθες γὰρ οὖν, ἔφη. Ἐν τούτῳ
 τοίνυν, ἔφη, πρῶτόν μοι εἶπέ πότερον ἀδικίαν τινὰ μου
 πρὸς σὲ κατέγνως ἢ μᾶλλον εὐεργεσίαν; Δῆλον, ἔφη ὁ
 18 Κναξάρης, ὅτι ἐκ γε τούτων εὐεργεσίαν. Τί γάρ, ἔφη,
 ἐπεὶ οἱ πολέμιοι ἦλθον καὶ διαγωνίζεσθαι ἔδει πρὸς
 αὐτούς, ἐν τούτῳ κατενόησάς ποῦ με ἢ πόνου ἀποστάντα
 ἢ τινος κινδύνου φεισάμενον; Οὐ μὰ τὸν Δι', ἔφη, οὐ
 19 μὲν δὴ. Τί γάρ, ἐπεὶ νίκης γενομένης σὺν τοῖς θεοῖς
 ἡμετέρας καὶ ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων παρεχάλου
 ἐγὼ σε, ὅπως κοινῇ μὲν αὐτούς διώκοιμεν, κοινῇ δὲ τιμω-
 ροίμεθα, κοινῇ δέ, εἴ τι καλὸν ἀγαθὸν συμβαίνοι, τοῦτο
 καρποίμεθα, ἐν τούτοις ἔχεις τινὰ μου πλεονεξίαν κατ-
 20 ηγορήσαι; ὁ μὲν δὴ Κναξάρης πρὸς τοῦτο ἔσιγα· ὁ δὲ
 Κῦρος πάλιν ἔλεγεν ὧδε· Ἄλλ' εἰ πρὸς τοῦτο σιωπᾶν
 ἠδιδόν σοι ἢ ἀποκρίνασθαι, τόδε γ', ἔφη, εἶπέ, εἴ τι ἀδι-
 κεισθαι ἐνόμισας, ὅτι ἐπεὶ σοὶ οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι
 διώκειν, σὲ μὲν αὐτὸν ἀφῆκα τοῦ κινδύνου, ἰππέας δὲ
 τῶν σῶν συμπέμψαι μοι ἐδεόμην σου· εἰ γὰρ καὶ τοῦτο
 αἰτῶν ἠδίκουν, ἄλλως τε καὶ προπαρεσχηκῶς ἐμαυτὸν σοὶ
 21 σύμμαχον, τοῦτ' αὖ παρὰ σοῦ, ἔφη, ἐπιδεικνύσθω. ἐπεὶ
 δ' αὖ καὶ πρὸς τοῦτο ἔσιγα ὁ Κναξάρης, Ἄλλ' εἰ μηδὲ
 τοῦτο, ἔφη, βούλει ἀποκρίνασθαι, σὺ δὲ τοῦντεῦθεν λέγε,
 εἴ τι αὖ ἠδίκουν ὅτι σοῦ ἀποκριναμένου ἐμοί, ὡς οὐκ ἂν
 βούλοιο, εὐθυμονομένους ὄρων Μήδους, τούτου παύσας
 αὐτούς ἀναγκάζειν κινδυνεύσοντας ἰέναι, εἴ τι αὖ σοὶ
 δοκῶ τοῦτο χαλεπὸν ποιῆσαι, ὅτι ἀμελήσας τοῦ ὀργίζε-
 σθαι σοὶ ἐπὶ τούτοις πάλιν ἦτιον σε οὐ ἦδειν ὅτι οὔτε

σοὶ μείον δοῦναι οὐδὲν οὔτε ῥᾶον Μήδοις ἐπιταχθῆναι·
 τὸν γὰρ βουλόμενον δῆπον ἔπεσθαι ἤτησά σε δοῦναί μοι.
 οὐκοῦν τούτου τυχὼν παρὰ σοῦ οὐδὲν ἦνυτον, εἰ μὴ τού- 22
 τους πείσαιμι. ἔλθων οὖν ἔπειθον αὐτούς καὶ οὓς ἔπεισα
 τούτους ἔχων ἐπορευόμην σοῦ ἐπιτρέψαντος. εἰ δὲ τοῦτο
 αἰτίας ἄξιον νομίζεις, οὐδ' ὅ,τι ἂν διδῶς, ὡς ἔοικε, παρὰ
 σοῦ δέχεσθαι ἀνάιτιόν ἐστιν. οὐκοῦν ἐξωρμήσαμεν οὕτως· 23
 ἐπειδὴ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν πεπραγμένον οὐ φανερόν
 ἐστιν; οὐ τὸ στρατόπεδον ἤλωκε τῶν πολεμίων; οὐ τε-
 θνᾶσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ ἐλθόντων; ἀλλὰ μὴν τῶν γε
 ζώντων ἐχθρῶν πολλοὶ μὲν ὄπλων ἐστέρηται, πολλοὶ δὲ
 ἵππων· χρήματά γε μὴν τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀγόντων
 τὰ σὰ πρόσθεν νῦν ὄρας τοὺς σοὺς φίλους καὶ ἔχοντας
 καὶ ἀγοντας, τὰ μὲν σοί, τὰ δὲ αὖ τοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἀρχήν.
 τὸ δὲ πάντων μέγιστον καὶ κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώραν 24
 αὐξανομένην ὄρας, τὴν δὲ τῶν πολεμίων μειουμένην, καὶ
 τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρούρια ἐχόμενα, τὰ δὲ σὰ τὰ πρό-
 τερον εἰς τὴν Σύρων ἐπικράτειαν συγκατασπασθέντα νῦν
 τὰναντία σοὶ προσκεχωρηκότα· τούτων δὲ εἴ τι κακόν
 σοὶ ἢ εἴ τι μὴ ἀγαθόν σοὶ μαθεῖν μὲν ἔγωγε βούλεσθαι
 οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν εἴποιμι· ἀκοῦσαι μέντοι γε οὐδὲν κω-
 λύει. ἀλλὰ λέγε ὅ,τι γινώσκεις περὶ αὐτῶν. ὁ μὲν δὴ 25
 Κῦρος οὕτως εἰπὼν ἐπαύσατο· ὁ δὲ Κναξάρης ἔλεξε πρὸς
 ταῦτα τάδε·

Ἄλλ', ὦ Κῦρε, ὡς μὲν ταῦτα, ἃ σὺ πεποίηκας, κακὰ
 ἐστιν, οὐκ οἶδ' ὅπως χρὴ λέγειν· εὖ γε μέντοι, ἔφη, ἴσθι,
 ὅτι ταῦτα τὰγαθὰ τοιαῦτά ἐστιν, οἷα ὅσῳ πλείονα φαι-
 νεται, τοσοῦτω μᾶλλον ἐμὲ βαρύνει. τὴν τε γὰρ χώραν, 26
 ἔφη, ἐγὼ ἂν τὴν σὴν ἐβουλόμην τῇ ἐμῇ δυνάμει μείζω
 ποιεῖν μᾶλλον ἢ τὴν ἐμὴν ὑπὸ σοῦ ὄραν οὕτως αὐξανο-
 μένην· σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα ποιοῦντι καλά, ἐμοὶ δὲ γέ ἐστὶ
 πη ταῦτα ἀτιμίαν φέροντα. καὶ χρήματα οὕτως ἂν μοι 27
 δοκῶ ἡδιόν σοι δωρεῖσθαι ἢ παρὰ σοῦ οὕτω λαμβάνειν,
 ὡς σὺ ἐμοὶ δίδως· τούτοις γὰρ πλουτιζόμενος ὑπὸ σοῦ
 καὶ μᾶλλον αἰσθάνομαι, οἷς πενέστερος γίγνομαι. καὶ
 τούς γ' ἐμοὺς ὑπηκόους ἰδὼν μικρά γε ἀδικουμένους ὑπὸ
 σοῦ ἦττον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι ἢ νῦν ὄρων, ὅτι μεγάλα

- 28 ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ. εἰ δέ σοι, ἔφη, ταῦτα δοκῶ ἀγνωμόνως ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ἐν ἔμοι αὐτὰ ἀλλ' εἰς σέ τρέψας πάντα καταθέασαι οἷά σοι φαίνεται. τί γὰρ ἂν, εἴ τις κύνας, οὓς σὺ τρέφεις φυλακῆς ἕνεκα σαυτοῦ τε καὶ τῶν σῶν, τούτους θεραπεύων γνωριμωτέρους ἑαυτῷ ἢ σοὶ ποιήσειεν, ἄρ' ἂν σε εὐφράναι τούτῳ τῷ θεραπεύ-
- 29 ματι; εἰ δὲ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν εἶναι, ἐκείνο κατανόησον· εἴ τις τοὺς σέ θεραπεύοντας, οὓς σὺ καὶ φρουρᾶς καὶ στρατείας ἕνεκα κέκτησαι, τούτους οὕτως διατιθείη, ὥστ' ἐκείνου μᾶλλον ἢ σοῦ βούλεσθαι εἶναι, ἄρ' ἂν ἀπὸ
- 30 ταύτης τῆς εὐεργεσίας χάριν αὐτῷ εἰδείης; τί δέ, ὃ μάλιστα ἀνθρώποι ἀσπάζονται τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειότατα, εἴ τις τὴν γυναῖκα τὴν σὴν οὕτως θεραπεύσειεν, ὥστε φιλεῖν αὐτὴν μᾶλλον ποιήσειεν ἑαυτὸν ἢ σέ, ἄρ' ἂν σε τῆς εὐεργεσίας ταύτης εὐφράναι; πολλοῦ γ' ἂν, οἶμαι, καὶ δέοι· ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοῖη σε τοῦτο
- 31 ποιήσας. ἵνα δὲ εἶπω καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ πάθει ἔμφορές, εἴ τις οὓς σὺ ἤγαγες Πέρσας οὕτως θεραπεύσειεν, ὥστε αὐτῷ ἴδιον ἔπεσθαι ἢ σοί, ἄρ' ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; οἶμαι μὲν οὐ, ἀλλὰ πολεμιώτερον ἂν ἢ εἰ πολ-
- 32 λούς αὐτῶν κατακάνοι. τί δ', εἴ τις τῶν σῶν φίλων, φιλοφρόνως σου εἰπόντος λαμβάνειν ὅποσα ἐθέλοι, εἴτ' αὐτὸς τοῦτο ἀκούσας λαβῶν οἴχοιτο ἅπαντα ὅποσα δύναιτο καὶ αὐτὸς μὲν γε τοῖς σοῖς πλουτοίη, σὺ δὲ μηδὲ μετρίοις ἔχοις χρῆσθαι, ἄρ' ἂν δύναιο τὸν τοιοῦτον
- 33 ἀμειπτον φίλον νομίζειν; νῦν μέντοι ἐγώ, ὦ Κῦρε, εἰ μὴ ταῦτα ἀλλὰ τοιαῦτα ὑπὸ σοῦ δοκῶ πεπονθέναι. σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις· εἰπόντος ἐμοῦ τοὺς ἐθέλοντας ἄγειν λαβῶν ὄχου πᾶσάν μου τὴν δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον κατέλιπες· καὶ νῦν ἂ ἔλαβες τῆ ἐμῇ δυνάμει ἄγεις δὴ μοι καὶ τὴν ἐμὴν χώραν αὐξεις σὺν τῇ ἐμῇ ῥώμῃ· ἐγὼ δὲ δοκῶ οὐδὲν συναίτιος ὢν τῶν ἀγαθῶν παρέχειν ἑμαυτὸν ὥσπερ γυνὴ εὖ ποιεῖν, καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ τοῖσδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις σὺ μὲν ἀνὴρ φαίνῃ, ἐγὼ δ' οὐκ ἄξιος
- 34 ἀρχῆς. ταῦτά σοι δοκεῖ εὐεργετήματ' εἶναι, ὦ Κῦρε; εὖ ἴσθ', ὅτι εἴ τι ἐμοῦ ἐκήδου, οὐδενὸς ἂν οὕτω με ἀποστερεῖν ἐφυλάττου ὡς ἀξιώματος καὶ τιμῆς. τί γὰρ ἔμοι

πλέον τὸ τὴν γῆν πλατύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀτιμάζεσθαι; οὐ γάρ τοι ἐγὼ Μῆδων ἤρχον διὰ τὸ κρείττων αὐτῶν πάντων εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ αὐτούς τούτους ἀξιούν ἡμᾶς ἑαυτῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

Καὶ ὁ Κῦρος ἔτι λέγοντος αὐτοῦ ὑπολαβὼν εἶπε, ³⁵ Πρὸς τῶν Θεῶν, ἔφη, ὦ Θεῖε, εἴ τι καγὼ σοι πρότερον ἔχαρισάμην, καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι ἂν δεηθῶ σου· παῦσαι, ἔφη, τὸ νῦν εἶναι μεμφόμενός μοι· ἐπειδὴν δὲ πείραν ἡμῶν λάβης, πῶς ἔχομεν πρὸς σέ, ἐὰν μὲν δὴ σοι φαίνεται τὰ ὑπ' ἐμοῦ πεπραγμένα ἐπὶ τῷ σῶ ἁγαθῷ πεποιημένα, ἀσπαζομένου τέ μου σε ἀντασπάζου εὐεργέτην τε νόμιζε, ἐὰν δ' ἐπὶ θάτερα, τότε μοι μέμφου. Ἄλλ' ³⁶ ἴσως μέντοι, ἔφη ὁ Κναξάρης, καλῶς λέγεις· καγὼ οὕτω ποιήσω. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἧ καὶ φιλήσω σε; Εἰ σὺ βούλει, ἔφη. Καὶ οὐκ ἀποστρέψει με ὥσπερ ἄρτι; Οὐκ ἀποστρέφομαι, ἔφη. καὶ ὃς ἐφίλησεν αὐτόν.

Ὡς δὲ εἶδον οἱ Μῆδοί τε καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ ἄλλοι, ³⁷ πᾶσι γὰρ ἔμελεν, ὅτι ἐκ τούτων ἔσοιτο, εὐθὺς ἦσθησάν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν. καὶ ὁ Κῦρος δὲ καὶ ὁ Κναξάρης ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ἠγοῦντο, καὶ ἐπὶ μὲν τῷ Κναξάρῃ οἱ Μῆδοι εἶποντο, Κῦρος γὰρ αὐτοῖς οὕτως ἐπένευσεν, ἐπὶ δὲ τῷ Κύρῳ οἱ Πέρσαι, οἱ δ' ἄλλοι ἐπὶ τούτοις. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον καὶ κατ- ³⁸ ἔστησαν τὸν Κναξάρην εἰς τὴν κατεσκευασμένην σκηνήν, οἷς μὲν ἐτέτακτο παρεσκευάζον τὰ ἐπιτήδεια τῷ Κναξάρῃ· οἱ δὲ Μῆδοι ὅσον χρόνον σχολὴν πρὸ δείπνου ἤγεν ὁ ³⁹ Κναξάρης, ἦεσαν πρὸς αὐτόν, οἱ μὲν καὶ αὐτοὶ καθ' ἑαυτούς, οἱ δὲ πλειστοὶ ὑπὸ Κύρου ἐγκέλευστοι, δῶρα ἄγοντες ὁ μὲν τις οἰνοχόον καλόν, ὁ δ' ὀψοποιὸν ἁγαθόν, ὁ δ' ἄρτοποιόν, ὁ δὲ μουσουργόν, οἱ δ' ἐκπώματα, οἱ δ' ἐσθῆτα καλήν· πᾶς δὲ τις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν γέ τι ὦν εἰλήφει ἐδωρεῖτο αὐτῷ· ὥστε τὸν Κναξάρην μεταγι- ⁴⁰ γνώσκειν, ὡς οὔτε ὁ Κῦρος ἀφίστη αὐτούς ἀπ' αὐτοῦ οὔθ' οἱ Μῆδοι ἤτιόν τι αὐτῷ προσεῖχον τὸν νοῦν ἢ καὶ πρόσθεν.

Ἐπεὶ δὲ δείπνου ὥρα ἦν, καλέσας ὁ Κναξάρης ἠξίου ⁴¹ τὸν Κῦρον διὰ χρόνου ἰδόντα αὐτὸν συνδειπνεῖν. ὁ δὲ

Κῦρος ἔφη, Μὴ δὴ σὺ κέλευε, ὦ Κναξάρη· ἢ οὐχ ὄρας, ὅτι οὗτοι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῶν πάντες ἐπαιρόμενοι πάρεισιν; οὐκουν καλῶς ἂν πράττοιμι, εἰ τούτων ἀμελῶν τὴν ἐμὴν ἡδονὴν θεραπεύειν δοκοίην. ἀμελεῖσθαι δὲ δοκοῦντες στρατιῶται οἱ μὲν ἀγαθοὶ πολὺ ἀθυμότεροι
 42 γίνονται, οἱ δὲ πονηροὶ πολὺ ὑβριστότεροι. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ ὁδὸν μακρὰν ἦκων δεῖπνει ἤδη· καὶ εἴ τινές σε τιμῶσιν, ἀντασπάζου καὶ εὐώχει αὐτούς, ἵνα σε καὶ θαρρήσωσιν· ἐγὼ δ' ἀπιῶν ἐφ' ἅπερ λέγω
 43 τρέψομαι. αὐρίον δ', ἔφη, πρῶτὸ δεῦρο ἐπὶ τὰς σὰς θύρας παρέσονται οἱ ἐπικαίριοι, ὅπως βουλευσώμεθα πάντες σὺν σοί, ὅ,τι χρῆ ποιεῖν τὸ ἐκ τοῦδε. σὺ δ' ἡμῖν ἔμβαλε παρὼν περὶ τούτου, πότερον ἔτι δοκεῖ στρατεύε-
 44 σθαι ἢ καιρὸς ἤδη διαλύειν τὴν στρατιάν. ἐκ τούτου ὁ μὲν Κναξάρης ἀμφὶ δεῖπνον εἶχεν, ὁ δὲ Κῦρος συλλέξας τοὺς ἱκανωτάτους τῶν φίλων καὶ φρονεῖν καὶ συμπράττειν, εἴ τι δέοι, ἔλεξε τοιάδε·

Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα εὐξάμεθα, πάρεσσι σὺν θεοῖς. ὅπῃ γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατοῦμεν τῆς χώρας· καὶ μὲν δὴ τοὺς πολεμίους ὀρωμεν μειουμένους, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς πλειονάς τε καὶ ἰσχυροτέρους γιγνομένους.
 45 εἰ δὲ ἡμῖν ἔτι ἐθελήσειαν οἱ νῦν προσγεγενημένοι σύμμαχοι παραμεῖναι, πολλῶ ἂν μᾶλλον ἀνύσαι δυναίμεθα καὶ εἴ τι βιάσασθαι καιρὸς καὶ εἴ τι πεῖσαι δέοι. ὅπως οὖν τὸ μένειν ὡς πλείστοις συνδοκῇ τῶν συμμάχων, οὐδὲν μᾶλλον τοῦτο ἔργον ἐμὸν ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανᾶσθαι·
 46 ἀλλ' ὡσπερ καὶ ὅταν μάχεσθαι δέη, ὁ πλείστους χειρωσάμενος ἀλκιμιώτατος δοξάζεται εἶναι, οὕτως καὶ ὅταν πεῖσαι δέη, ὁ πλείστους ὁμογνώμονας ἡμῖν ποιήσας οὗτος δικαίως ἂν λεπτικιώτατος καὶ πρακτικιώτατος κρίνοιτο ἂν
 47 εἶναι. μὴ μέντοι ὡς λόγον ἡμῖν ἐπιδειξόμενοι, οἷον ἂν εἴπητε πρὸς ἕκαστον αὐτῶν, τοῦτο μελετᾶτε, ἀλλ' ὡς τοὺς πεπεισμένους ὑφ' ἑκάστου δήλους ἔσομένους οἷς ἂν πράτ-
 48 τωσιν, οὕτως παρασκευάζεσθε. καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, τούτων ἐπιμελεῖσθε· ἐγὼ δὲ ὅπως ἂν ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια, ὅσον ἂν ἔγωγε δύνωμαι, οἱ στρατιῶται περὶ τοῦ στρατεύεσθαι βουλευῶνται, τούτου πειράσομαι ἐπιμελεῖσθαι.

5.

Ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω διαγαγόντες καὶ 1
 δειπνήσαντες ἀνεπαύοντο. τῇ δ' ὑστεραία πρωὶ ἦγον
 ἐπὶ τὰς Κναξάρου θύρας πάντες οἱ σύμμαχοι. ἕως οὖν
 ὁ Κναξάρης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων, ὅτι πολὺς ὄχλος ἐπὶ ταῖς
 θύραις εἶη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ προσῆγον οἱ μὲν
 Καδουσίους δεομένους αὐτοῦ μένειν, οἱ δὲ Ὑρακάνους, ὁ
 δὲ τις Σάκας, ὁ δὲ τις καὶ Γωβρούαν· Ὑστάσπας δὲ Γαδά-
 ταν τὸν εὐνοῦχον προσῆγε, δεόμενον τοῦ Κύρου μένειν.
 ἔνθα δὴ ὁ Κύρος γινώσκων, ὅτι Γαδάτας πάλαι ἀπω- 2
 λώλει τῷ φόβῳ, μὴ λυθεῖν ἢ στρατιά, ἐπιγελάσας εἶπεν,
 ὦ Γαδάτα, δῆλος εἶ, ἔφη, ὑπὸ Ὑστάσπου τοῦδε πεπει-
 σμένος ταῦτα γινώσκεις, ἃ λέγεις. καὶ ὁ Γαδάτας ἀνα- 3
 τείνας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπόμοσεν ἢ μὴν μὴ
 ὑπὸ τοῦ Ὑστάσπου πεισθεὶς ταῦτα γινώσκεις· ἀλλ' οἶδα,
 ἔφη, ὅτι ἂν ὑμεῖς ἀπέλθῃτε, ἔρρει τὰ μὰ παντελῶς· διὰ
 ταῦτ', ἔφη, καὶ τούτῳ ἐγὼ αὐτὸς διελεγόμην, ἐρωτῶν, εἰ
 εἰδείη, τί ἐν νῶ ἔχεις ὑπὲρ τῆς διαλύσεως τοῦ στρατεύ-
 ματος ποιεῖν. καὶ ὁ Κύρος εἶπεν, Ἀδίκως ἄρα ἐγὼ 4
 Ὑστάσπου τοῦδε καταιτιῶμαι. Ἀδίκως μέντοι νῆ Δί',
 ἔφη ὁ Ὑστάσπας, ὦ Κύρε· ἐγὼ γὰρ ἔλεγον τῷ Γαδάτῃ
 τῷδε τοσοῦτον μόνον, ὡς οὐχ οἶόν τέ σοι εἶναι στρατεύε-
 σθαι, λέγων, ὅτι ὁ πατήρ σε μεταπέμπεται. καὶ ὁ Κύρος, 5
 τί λέγεις; ἔφη· καὶ σὺ τοῦτο ἐτόλμησας ἐξενεγκεῖν, εἴτ'
 ἐγὼ ἐβουλόμην εἶτε μή; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· ὄρω γὰρ σε
 ὑπερεπιθυμοῦντα ἐν Πέρσαις περιβλεπτον περιελθεῖν
 καὶ τῷ πατρὶ ἐπιδείξασθαι, ἢ ἕκαστα διεπράξω. ὁ δὲ
 Κύρος ἔφη, Σὺ δ' οὐκ ἐπιθυμεῖς οἴκαδε ἀπελθεῖν; Οὐ μὰ
 Δί', ἔφη ὁ Ὑστάσπας, οὐδ' ἄπειμί γε, ἀλλὰ μένων στρα-
 τηγήσω, ἕως ἂν ποιήσω Γαδάταν τουτονὶ τοῦ Ἀσσυρίου
 δεσπότην.

Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον σπουδῇ πρὸς ἀλλήλους. 6
 ἐν δὲ τούτῳ Κναξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε καὶ
 ἐπὶ θρόνον Μηδικοῦ ἐκαθέζετο. ὡς δὲ πάντες συνῆλθον
 οὓς ἔδει καὶ σιωπῇ ἐγένετο, ὁ Κναξάρης ἔλεξεν ὧδε·

- Ἄνδρες σύμμαχοι, ἴσως, ἐπειδὴ παρῶν τυγχάνω καὶ
 πρεσβύτερός εἰμι Κύρου, εἰκὸς ἄρχειν με λόγου. νῦν οὖν
 δοκεῖ μοι εἶναι καιρὸς περὶ τούτου πρῶτον διαλέγεσθαι,
 πότερον στρατεύεσθαι ἔτι καιρὸς δοκεῖ εἶναι ἢ διαλύειν
 ἤδη τὴν στρατιάν· λεγέτω οὖν τις, ἔφη, περὶ αὐτοῦ τού-
 7 του ἢ γιγνώσκει. ἐκ τούτου πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ Ὑρκάνιος,
 Ἄνδρες σύμμαχοι, οὐκ οἶδα μὲν ἔγωγε, εἴ τι δεῖ λόγου,
 ὅπου αὐτὰ τὰ ἔργα δείκνυσι τὸ κράτιστον. πάντες γὰρ
 ἐπιστάμεθα, ὅτι ὁμοῦ μὲν ὄντες πλείω κατὰ τοὺς πολε-
 μίους ποιοῦμεν ἢ πάσχομεν· ὅτε δὲ χωρὶς ἤμεν ἀλλήλων,
 ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὡς ἐκείνοις ἦν ἴδιον, ἡμῖν γε μὴν
 8 ὡς χαλεπώτατον. ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδούσιος εἶπεν, Ἡμεῖς
 δὲ τί ἂν λέγομεν, ἔφη, περὶ τοῦ οἴκαδε ἀπελθόντες ἕκα-
 στοι χωρὶς εἶναι, ὅποτε γε οὐδὲ στρατευομένοις, ὡς ἔοικε,
 χωρίζεσθαι συμφέρει; ἡμεῖς γοῦν οὐ πολὺν χρόνον δίχα
 τοῦ ὑμετέρου πλήθους στρατευσάμενοι δίκην ἔδομεν, ὡς
 9 καὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε. ἐπὶ τούτῳ Ἀρτάβαζος, ὃ ποτε
 φήσας εἶναι Κύρου συγγενής, ἔλεξε τοιάδε· Ἐγὼ δ', ἔφη,
 ὦ Κναζάρη, τοσοῦτον διαφέρομαι τοῖς πρόσθεν λέγουσιν·
 οὔτοι μὲν γὰρ φασιν ἔτι δεῖν μένοντας στρατεύεσθαι,
 10 ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι, ὅτε μὲν οἴκοι ἦν, ἔστρατευόμην· καὶ
 γὰρ ἐβοήθουν πολλάκις τῶν ἡμετέρων ἀγομένων καὶ περὶ
 τῶν φρουρίων ὡς ἐπιβουλευσομένων πολλάκις πράγματα
 εἶχον φοβούμενός τε καὶ φρουρῶν· καὶ ταῦτ' ἔπραττον
 τὰ οἰκεία δαπανῶν. νῦν δ' ἔχω μὲν τὰ ἐκείνων φρούρια,
 οὐ φοβοῦμαι δὲ ἐκείνους, εὐωχοῦμαι δὲ τὰ ἐκείνων καὶ
 πίνω τὰ τῶν πολεμίων. ὡς οὖν τὰ μὲν οἴκοι στρα-
 11 τείαν οὔσαν, τάδε δὲ ἐορτήν, ἔμοι μὲν οὐ δοκεῖ, ἔφη,
 διαλύειν τήνδε τὴν πανήγυριν. ἐπὶ τούτῳ ὁ Γωβρύας
 εἶπεν, Ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες σύμμαχοι, μέχρι μὲν τοῦδε
 ἐπαινω τὴν Κύρου δεξιάν· οὐδὲν γὰρ ψεύδεται ὧν ὑπέ-
 σχετο· εἰ δ' ἄπεισιν ἐκ τῆς χώρας, δῆλον ὅτι ὁ μὲν Ἀσσύ-
 ριος ἀναπαύσεται, οὐ τίνων ποινὰς ὧν τε ὑμᾶς ἐπεχείρησεν
 ἀδικεῖν καὶ ὧν ἐμὲ ἐποίησεν· ἐγὼ δὲ ἐν τῷ μέρει ἐκείνῳ
 12 πάλιν δώσω δίκην, ὅτι ὑμῖν φίλος ἐγενόμην.
- Ἐπὶ τούτοις πᾶσι Κύρος εἶπεν, ὦ ἄνδρες, οὐδ' ἐμὲ
 λανθάνει, ὅτι ἐὰν μὲν διαλύωμεν τὸ στράτευμα, τὰ μὲν

ἡμέτερα ἀσθενέστερα γίγνοιτ' ἂν, τὰ δὲ τῶν πολεμίων
 πάλιν ἀυξήσεται. ὅσοι τε γὰρ αὐτῶν ὄπλα ἀφήρηται,
 ταχὺ ἄλλα ποιήσονται, ὅσοι τε ἵππους ἀπεστέρηται,
 ταχὺ πάλιν ἄλλους ἵππους κτήσονται, ἀντὶ δὲ τῶν ἀπο-
 θανόντων ἕτεροι ἐρηβήσουσι καὶ ἐπιγενήσονται· ὥστε
 οὐδὲν θαυμαστόν, εἰ πάνν ἐν τάχει πάλιν ἡμῖν πράγματα
 παρέχειν δυνησονται. τί δῆτα ἐγὼ Κναξάωρην ἐκέλευσα ¹³
 λόγον ἐμβαλεῖν περὶ καταλύσεως τῆς στρατιᾶς; εὖ ἴστε
 ὅτι φοβούμενος τὸ μέλλον. ὄρω γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλους
 προσιόντας, οἷς ἡμεῖς, εἰ ὣδε στρατευσόμεθα, οὐ δυνη-
 σόμεθα μάχεσθαι. προσέρχεται μὲν γὰρ δήπου χειμῶν, ¹⁴
 στέγαι δὲ εἰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς εἰσιν, ἀλλὰ μὰ Δί' οὐχ ἵπποις
 οὐδὲ θεράπουσιν οὐδὲ τῷ δήμῳ τῶν στρατιωτῶν, ὧν ἄνευ
 ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι· τὰ δ' ἐπιτήδεια
 ὅπου μὲν ἡμεῖς ἐληλύθαμεν ὑφ' ἡμῶν ἀνήλωται· ὅποι δὲ
 μὴ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι ἀνακεκομισμένοι
 εἰσιν εἰς ἐρύματα, ὥστε αὐτοὶ μὲν ἔχειν, ἡμᾶς δὲ ταῦτα
 μὴ δύνασθαι λαμβάνειν. τίς οὖν οὕτως ἀγαθὸς ἢ τίς
 οὕτως ἰσχυρός, ὃς λιμῶ καὶ ῥίγει δύναιτ' ἂν μαχόμενος
 στρατεύεσθαι; εἰ μὲν οὖν οὕτω στρατευσόμεθα, ἐγὼ μὲν ¹⁵
 φημι χρῆναι ἐκόντας ἡμᾶς καταλῦσαι τὴν στρατιὰν μάλ-
 λον ἢ ἄκοντας ὑπ' ἀμηχανίας ἐξελαθῆναι. εἰ δὲ βουλό-
 μεθα ἔτι στρατεύεσθαι, τόδ' ἐγὼ φημι χρῆναι ποιεῖν, ὡς
 τάχιστα πειραῖσθαι τῶν μὲν ἐκείνων ὀχυρῶν ὡς πλεῖστα
 παραιρεῖν, ἡμῖν δ' αὐτοῖς ὡς πλεῖστα ὀχυρὰ ποιεῖσθαι·
 ἐὰν γὰρ ταῦτα γένηται, τὰ μὲν ἐπιτήδεια πλείω ἔξουσιν
 ὀπότεροι ἂν πλείω δύνωνται λαβόντες ἀποτίθεσθαι, πο-
 λιορκήσονται δὲ ὀπότεροι ἂν ἥττους ὦσι. νῦν δ' οὐδὲν ¹⁶
 διαφέρομεν τῶν ἐν τῷ πελάγει πλεόντων· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι
 πλέουσι μὲν αἰεὶ, τὸ δὲ πεπλευσμένον οὐδὲν οἰκειότερον
 τοῦ ἀπλεύστου καταλείπουσιν. ἐὰν δὲ φρούρια ἡμῖν
 γένηται, ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ἀλλοτριώσει τὴν
 χώραν, ἡμῖν δ' ὑπ' εὐδῖαν μᾶλλον πάντ' ἔσται. ὃ δ' ἴσως ¹⁷
 ἂν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ δεήσει πόρρω τῆς ἑαυτῶν
 φρουρεῖν, μηδὲν τοῦτο ὀκνήσητε. ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπέιπερ
 καὶ ὡς οἴκοθεν ἀποδημοῦμεν, φρουρήσειν ὑμῖν ἀναδεχό-
 μεθα τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν πολεμίων, ὑμεῖς δὲ τὰ

18 πρόσορα ὑμῖν αὐτοῖς τῆς Ἀσσυρίας ἐκεῖνα κτᾶσθε καὶ ἐργάζεσθε. ἔαν γὰρ ἡμεῖς τὰ πλησίον αὐτῶν φρουροῦντες δυνώμεθα σώζεσθαι, ἐν πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνη ἔσεσθε οἱ τὰ πρόσω αὐτῶν ἔχοντες· οὐ γάρ, οἴμαι, δυνήσονται τῶν ἐγγὺς ἑαυτῶν κακῶν ὄντων ἀμελοῦντες τοῖς πρόσω ὑμῖν ἐπιβουλεύειν.

19 Ὡς δὲ ταῦτ' ἐρρήθη, οἱ τε ἄλλοι πάντες ἀνιστάμενοι συμπροθυμήσεσθαι ταῦτ' ἔφασαν καὶ Κναξάρης. Γαδά-
τας δὲ καὶ Γωβρύας καὶ τεῖχος ἐκάτερος αὐτῶν, ἦν ἐπι-
τρέψωσιν οἱ σύμμαχοι, τειχιῖσθαι ἔφασαν, ὥστε καὶ
20 ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρχειν. ὁ οὖν Κῦρος ἐπεὶ
πάντας ἑώρα προθύμους ὄντας πράττειν ὅσα ἔλεξε, τέλος
εἶπεν, Εἰ τοίνυν περαίνειν βουλόμεθα ὅσα φραμὲν χρῆναι
ποιεῖν, ὡς τάχιστ' ἂν θεοὶ γενέσθαι μηχανὰς μὲν εἰς τὸ
καθαίρειν τὰ τῶν πολεμίων τεῖχη, τέκτονας δὲ εἰς τὸ
21 ἡμῖν ὄχνησθαι. ἐκ τούτου ὑπέσχετο ὁ μὲν Κνα-
ξάρης μηχανὴν αὐτὸς ποιησάμενος παρέξειν, ἄλλην δὲ
Γαδάτας καὶ Γωβρύας, ἄλλην δὲ Τιγράνης· αὐτὸς δὲ Κῦ-
22 ρος ἔφη δύο πειράσεσθαι ποιήσασθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ'
ἔδοξεν, ἐπορίζοντο μὲν μηχανοποιούς, παρεσκευάζοντο δὲ
ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς ὧν δεῖ· ἄνδρας δ' ἐπέστησαν, οἱ
ἔδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν.

23 Κῦρος δ' ἐπεὶ ἔγνω, ὅτι διατριβὴ ἔσται ἀμφὶ ταῦτα,
ἐκάθισε τὸ στράτευμα ἔνθα ᾗετο ὑγιεινότατον εἶναι καὶ
εὐπροσοδώτατον, ὅσα δεῖ, προσκομίζεσθαι, ὅσα τε ἐρυ-
μνότητος προσεδεῖτο, ἐποίησατο, ὡς ἐν ἀσφαλεῖ οἱ αἰεὶ
μένοντες εἶεν, εἴ ποτε καὶ πρόσω τῇ ἰσχύι ἀποστρατο-
24 πεδεύοιτο. πρὸς δὲ τούτοις ἐρωτῶν οὖς ᾗετο μάλιστα
εἰδέναι τὴν χώραν, ὁπόθεν ἂν ὡς πλεῖστα ὠφελοῖτο τὸ
στράτευμα, ἐξῆγεν αἰεὶ εἰς προνομίαν, ἅμα μὲν ὅπως ὅτι
πλεῖστα λαμβάνοι τῇ στρατιᾷ τὰ ἐπιτήδεια, ἅμα δ' ὅπως
μᾶλλον ὑγιαίνοιεν καὶ ἰσχύοιεν διαπονούμενοι ταῖς πο-
ρείαις, ἅμα δ' ὅπως ἐν ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις ὑπομι-
25 νήσκοντο. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν.

Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἀλισκόμενοι
ταῦτ' ἔλεγον, ὅτι ὁ Ἀσσύριος οἴχοιτο ἐπὶ Λυδίας, πολλὰ
τάλαντα χρυσίου καὶ ἀργυρίου ἄγων καὶ ἄλλα κτήματα

καὶ κόσμον παντοδαπόν. ὁ μὲν οὖν ὄχλος τῶν στρατιω 26
τῶν ἔλεγεν, ὡς ὑπεκτίθοιτο ἤδη τὰ χρήματα φοβούμενος·
ὁ δὲ Κῦρος γινώσκων, ὅτι οἴχοιτο συστήσων εἴ τι δύναιτο
ἀντίπαλον ἑαυτῷ, ἀντιπαρεσκευάζετο ἐρρωμένως, ὡς μάχης
ἔτι δεῆσον· ὥστ' ἐξεπίμπλη μὲν τὸ τῶν Περσῶν ἵππικόν,
τοὺς μὲν ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς δὲ τινὰς καὶ παρὰ τῶν
φίλων λαμβάνων ἵππους· ταῦτα γὰρ παρὰ πάντων ἐδέχετο
καὶ ἀπεωθεῖτο οὐδέν, οὔτε εἴ τις ὄπλον διδοίη καλὸν οὔτ'
εἴ τις ἵππον· κατεσκευάζετο δὲ καὶ ἄρματα ἐκ τε τῶν 27
αἰχμαλώτων ἄρμάτων καὶ ἄλλοθεν ὀπόθεν ἐδύνατο. καὶ
τὴν μὲν Τρωικὴν διφρεῖαν πρόσθεν οὔσαν καὶ τὴν Κυρη-
ναίων ἔτι καὶ νῦν ἄρματηλασίαν κατέλυσεν· τὸν γὰρ πρό-
σθεν χρόνον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ
καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἄρμασιν οὕτως ἐχρῶντο
ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι. ἔδοξε δ' αὐτῷ ὁ κράτιστος 28
εἰκὸς εἶναι τῆς δυνάμεως, ὄντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς
ἄρμασι, τοῦτο ἐν ἀκροβολιστῶν μέρει εἶναι καὶ εἰς τὸ
κρατεῖν οὐδὲν μέγα μέρος συμβάλλεσθαι. ἄρματα γὰρ
τριακόσια τοὺς μὲν μαχομένους παρέχεται τριακοσίους,
ἵπποις δ' οὔτοι χρωῖνται διακοσίους καὶ χιλίοις· ἡνίοχοι
δ' αὐτοῖς εἰσὶ μὲν, ὡς εἰκός, οἷς μάλιστα πιστεύουσιν, οἱ
βέλτιστοι· ἄλλοι δὲ εἰς τριακοσίους οὔτοι εἰσιν, οἱ οὐδ'
ὄτιοῦν τοὺς πολεμίους βλάπτουσι. ταύτην μὲν οὖν τὴν 29
διφρεῖαν κατέλυσεν· ἀντὶ δὲ τούτου πολεμιστήρια κατε-
σκευάσατο ἄρματα τροχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὡς μὴ ῥαδίως
συντρίβηται, ἄξοσί τε μακροῖς· ἥτιον γὰρ ἀνατρέπεται
πάντα τὰ πλατέα· τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἡνίοχοις ἐποίησεν
ὥσπερ πύργον ἰσχυρῶν ξύλων· ὕψος δὲ τούτων ἐστὶ
μέχρι τῶν ἀγκώνων, ὡς δύνωνται ἡνιοχεῖσθαι οἱ ἵπποι
ὑπὲρ τῶν δίφρων· τοὺς δ' ἡνιόχους ἐθωράκισε πάντα
πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν. προσέθηκε δὲ καὶ δρέπανα σιδηρᾶ 30
ὡς διπήχη πρὸς τοὺς ἄξονας ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῶν τροχῶν
καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τῷ ἄξονι εἰς τὴν γῆν βλέποντα, ὡς
ἐμβαλόντων εἰς τοὺς ἐναντίους τοῖς ἄρμασιν. ὡς δὲ
τότε Κῦρος ταῦτα κατεσκεύασεν, οὕτως ἔτι καὶ νῦν τοῖς
ἄρμασι χρωῖνται οἱ ἐν τῇ βασιλέως χώρα. ἦσαν δὲ αὐτῷ
καὶ κάμηλοι πολλοὶ παρὰ τε τῶν φίλων συνειλεγμένοι

31 καὶ αἰχμάλωτοι πᾶσαι συνηθροισμένοι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω συνεπεραίνετο.

Βουλόμενος δὲ κατάσκοπόν τινα πέμψαι ἐπὶ Λυδίας καὶ μαθεῖν, ὅτι πράττοι ὁ Ἀσσύριος, ἔδοξεν αὐτῷ ἐπιτήδειος εἶναι Ἀράσπας ἔλθεῖν ἐπὶ τοῦτο, ὁ φυλάττων τὴν καλὴν γυναῖκα. συνεβεβήκει γὰρ τῷ Ἀράσπα τοιάδε. ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικὸς ἠναγκάσθη προσενεγκεῖν
 32 λόγους αὐτῇ περὶ συνουσίας. ἡ δὲ ἀπέφησε μὲν καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρὶ καίπερ ἀπόντι· ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ἰσχυρῶς· οὐ μέντοι κατηγόρησε τοῦ Ἀράσπου πρὸς τὸν Κύρον,
 33 ὀκνοῦσα συμβαλεῖν φίλους ἀνδρας. ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀράσπας δοκιῶν ὑπηρετήσῃ τῷ τυχεῖν ἃ ἐβούλετο ἠπειλήσῃ τῇ γυναικί, ὅτι εἰ μὴ βούλοῖτο ἐκοῦσα, ἀκούσα ποιήσοι ταῦτα, ἐκ τούτου ἢ γυνή, ὡς ἔδεισε τὴν βίαν, οὐκέτι κρύπτει, ἀλλὰ πέμπει τὸν εὐνοῦχον πρὸς τὸν Κύρον καὶ
 34 κελεύει λέξαι πάντα. ὁ δ' ὡς ἤκουσεν, ἀναγελάσας ἐπὶ τῷ κρείττονι τοῦ ἔρωτος φάσκοντι εἶναι πέμπει Ἀρτάβαζον σὺν τῷ εὐνούχῳ καὶ κελεύει αὐτῷ εἰπεῖν βιάζεσθαι μὲν μὴ τοιαύτην γυναῖκα, πείθειν δὲ εἰ δύναίτο, οὐκ ἔφη
 35 κωλύειν. ἔλθων δὲ ὁ Ἀρτάβαζος πρὸς τὸν Ἀράσπαν ἐλοιδόρησεν αὐτόν, παρακαταθήκην ὀνομάζων τὴν γυναῖκα, ἀσέβειάν τε αὐτοῦ λέγων ἀδικίαν τε καὶ ἀκράτειαν, ὥστε τὸν Ἀράσπαν πολλὰ μὲν δακρύειν ὑπὸ λύπης, καταδύεσθαι δὲ ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀπολωλέναι δὲ τῷ φόβῳ, μή τι καὶ πάθοι ὑπὸ Κύρου.

36 Ὁ οὖν Κύρος καταμαθὼν ταῦτα ἐκάλεσεν αὐτόν καὶ μόνος μόνῳ ἔλεξεν, Ὅρῳ σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, φοβούμενόν τε ἐμὲ καὶ ἐν αἰσχύνῃ δεινῶς ἔχοντα. παῦσαι οὖν τούτων· ἐγὼ γὰρ Θεοῦς τε ἀκούω ἔρωτος ἠτιτῆσθαι ἀνθρώπους τε οἶδα καὶ μάλα δοκοῦντας φρονίμους εἶναι οἷα πεπόνθασιν ὑπ' ἔρωτος· καὶ αὐτὸς δ' ἑμαυτοῦ κατέγνων μὴ ἂν καρτερῆσαι, ὥστε συνῶν καλοῖς ἀμελεῖν αὐτῶν. καὶ σοὶ δὲ τούτου τοῦ πράγματος ἐγὼ αἰτιός εἰμι· ἐγὼ γὰρ σε συγκα-
 37 θεῖρξα τούτῳ τῷ ἀμάχῳ πράγματι. καὶ ὁ Ἀράσπας ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ Κύρε, καὶ ταῦτα ὅμοιος εἶ οἷόσπερ καὶ τὰλλα, πρᾶγός τε καὶ συγγνώμων τῶν ἀνθρωπίνων ἀμαρτημάτων· ἐμὲ δ', ἔφη, καὶ οἱ ἄλλοι

ἄνθρωποι καταδύουσι τῷ ἄξει. ὡς γὰρ ὁ Θροῦς διήλθε
 τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐχθροὶ ἐφήδονται μοι, οἱ δὲ
 φίλοι προσιόντες συμβουλεύουσιν ἐκποδῶν ἔχειν ἐμαυτόν,
 μή τι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ, ὡς ἡδίκηότος ἐμοῦ μεγάλα.
 καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Εὖ τοίνυν ἴσθι, ὦ Ἀράσπα, ὅτι ταύτη³⁸
 τῇ δόξῃ οἶός τ' εἶ ἐμοί τε ἰσχυρῶς χαρίσασθαι καὶ τοὺς
 συμμάχους μεγάλα ὠφελῆσαι. Εἰ γὰρ γένοιτο, ἔφη ὁ
 Ἀράσπας, ὅ,τι ἐγὼ σοι ἐν καιρῷ ἂν γενοίμην. Εἰ τοίνυν,³⁹
 ἔφη, προσποιησάμενος ἐμὲ φεύγειν ἐθέλοις εἰς τοὺς πολε-
 μίους ἔλθεῖν, οἶμαι ἂν σε πιστευθῆναι ὑπὸ τῶν πολε-
 μίων. Ἐγώ γε ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὑπὸ τῶν
 φίλων οἶδα ὅτι ὡς σὲ πεφευγὼς λόγον ἂν παρέχοιμι.
 Ἐλθοῖς ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν πάντα εἰδὼς τὰ τῶν πολε-⁴⁰
 μίων· οἶμαι δὲ καὶ λόγων καὶ βουλευμάτων κοινῶν ἂν
 σε ποιοῖντο διὰ τὸ πιστεύειν, ὥστε μηδὲ ἐν σε λεληθῆναι
 ὧν βουλόμεθα εἰδέναι. Ὡς πορευσομένου, ἔφη, ἤδη νυνί·
 καὶ γὰρ τοῦτο ἴσως ἐν τῶν πιστῶν ἔσται, τὸ δοκεῖν με
 ὑπὸ σοῦ μελλήσαντά τι παθεῖν ἐκπεφευγῆναι. Ἡ καὶ⁴¹
 δυνήσκει ἀπολιπεῖν, ἔφη, τὴν καλὴν Πάνθειαν; Δύο γάρ,
 ἔφη, ὦ Κῦρε, σαφῶς ἔχω ψυχάς· νῦν τοῦτο περιλοσό-
 φηκα μετὰ τοῦ ἀδίκου σοφιστοῦ τοῦ Ἐρωτος. οὐ γὰρ
 δὴ μία γε οὐσα ἅμα ἀγαθὴ τέ ἐστι καὶ κακὴ οὐδ' ἅμα
 καλῶν τε καὶ αἰσχυρῶν ἔργων ἐρᾶ καὶ ταῦτά ἅμα βούλεται
 τε καὶ οὐ βούλεται πράττειν, ἀλλὰ δῆλον ὅτι δύο ἐστὸν
 ψυχά, καὶ ὅταν μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῆ, τὰ καλὰ πράττεται,
 ὅταν δὲ ἡ πονηρὰ, τὰ αἰσχυρὰ ἐπιχειρεῖται. νῦν δὲ ὡς σὲ
 σύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ καὶ πάνυ πολὺ. Εἰ⁴²
 τοίνυν καὶ σοὶ δοκεῖ πορευέσθαι, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε χρὴ
 ποιεῖν, ἵνα κάκεινοις πιστότερος ᾖς· ἐξάγγελλέ τε αὐτοῖς
 τὰ παρ' ἡμῶν, οὕτω τε ἐξάγγελλε, ὡς ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ
 σοῦ λεγόμενα ἐκποδῶν μάλιστ' ἂν εἴη ὧν βούλονται πράτ-
 τειν. εἴη δ' ἂν ἐκποδῶν, εἰ ἡμᾶς φαιῆς παρασκευάζε-
 σθαι ἐμβαλεῖν πού τῆς ἐκείνων χώρας· ταῦτα γὰρ ἀκού-
 οντες ἦτιον ἂν παντὶ σθένει ἀθροίζοιτο, ἕκαστός τις
 φοβούμενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. καὶ μένε, ἔφη, παρ'⁴³
 ἐκείνοις ὅτι πλεῖστον χρόνον· ἃ γὰρ ἂν ποιῶσιν, ὅταν
 ἐγγύτατα ἡμῶν ὦσι, ταῦτα μάλιστα καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι

ἔσται. συμβούλευε δ' αὐτοῖς καὶ ἐκτάττεσθαι ὅπῃ ἂν δοκῇ κράτιστον εἶναι· ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς εἰδέναι δοκῶν τὴν τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον οὕτω τετάχθαι αὐτοῖς· μετατάττεσθαι γὰρ ὀκνήσουσι, καὶ ἦν πῆ ἄλλη μετατάττωνται
 44 ἔξ ὑπογίου, ταράζονται. Ἀράσπας μὲν δὴ οὕτως ἐξελθὼν καὶ συλλαβὼν τοὺς πιστοτάτους θεράποντας καὶ εἰπὼν πρὸς τινὰς ἃ ᾔετο συμφέρειν τῷ πράγματι ᾔχετο.

45 Ἡ δὲ Πάνθεια ὡς ἦσθετο οἰχόμενον τὸν Ἀράσπαν, πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε, Μὴ λυποῦ, ὦ Κῦρε, ὅτι Ἀράσπας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους· ἦν γὰρ ἐμὲ ἑάσης πέμψαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγὼ σοι ἀναδέχομαι ἥξειν πολὺ Ἀράσπου πιστότερον φίλον· καὶ δύναμιν δὲ οἶδ' ὅτι ὀπόσῃν ἂν δύνηται ἔχων παρέσται σοι. καὶ γὰρ ὁ μὲν πατήρ τοῦ νῦν βασιλεύοντος φίλος ἦν αὐτῷ· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ ἐπεχείρησέ ποτε ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα διασπάσαι ἀπ' ἀλλήλων· ὑβριστὴν οὖν νομίζων αὐτὸν εὖ οἶδα ὅτι ἄσμενος ἂν πρὸς ἄνδρα, οἷος σὺ εἶ, ἀπαλλαγείη.
 46 ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἐκέλευε πέμπειν πρὸς τὸν ἄνδρα· ἢ δ' ἔπειψεν. ὡς δ' ἔγνω ὁ Ἀβραδάτας τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα καὶ τᾶλλα δὲ ἦσθετο ὡς εἶχεν, ἄσμενος πορεύεται πρὸς τὸν Κῦρον ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς χιλίους. ὡς δ' ἦν πρὸς τοῖς τῶν Περσῶν σκοποῖς, πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον εἰπὼν, ὃς ἦν. ὁ δὲ Κῦρος εὐθὺς ἄγειν
 47 κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα. ὡς δ' εἰδέτην ἀλλήλους ἢ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ἠσπάζοντο ἀλλήλους ὡς εἰκὸς ἐκ δυσελπίστων. ἐκ τούτου δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τοῦ Κῦρου τὴν ὀσιότητα καὶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοίκισιν. ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀκούσας εἶπε, Τί ἂν οὖν ἐγὼ ποιῶν, ὦ Πάνθεια, χάριν Κῦρι ὑπὲρ τε σοῦ καὶ ἑμαντοῦ ἀποδοίην; Τί δὲ ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθεια, ἢ πειρώμενος ὁμοῖος εἶναι περὶ ἐκεῖνον, οἷόσπερ ἐκεῖνος περὶ σέ;

48 Ἐκ τούτου δὴ ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβραδάτας· καὶ ὡς εἶδεν αὐτόν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς εἶπεν, Ἄνθ' ὧν σὺ εὖ πεποίηκας ἡμᾶς, ὦ Κῦρε, οὐκ ἔχω τί μεῖζον εἶπω ἢ ὅτι φίλον σοι ἑμαντὸν δίδωμι καὶ θεράποντα καὶ σύμμαχον, καὶ ὅσα ἂν ὀρω σε σπουδάζοντα, συνεργὸς πειρά-

σομαι γίνεσθαι ὡς ἂν δύνωμαι κράτιστος. καὶ ὁ Κῦρος ⁴⁹
εἶπεν, Ἐγὼ δὲ δέχομαι· καὶ νῦν μὲν σε ἀφήμι, ἔφη, σὺν
τῇ γυναικὶ δειπνεῖν· αὐτίς δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δεήσει σε
σκηνοῦν σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις.

Ἐκ τούτου ὁρῶν ὁ Ἀβραδάτας σπουδάζοντα τὸν Κῦρον ⁵⁰
περὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρματα καὶ περὶ τοὺς τεθωρακι-
σμένους ἵππους τε καὶ ἱππέας, ἐπειρᾶτο συντελεῖν αὐτῷ
εἰς τὰ ἑκατὸν ἄρματα ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἑαυτοῦ ὅμοια
ἐκείνῳ· αὐτὸς δὲ ὡς ἠγησόμενος αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἄρματος
παρεσκευάζετο. συνεζεύξατο δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἄρμα τετράρ- ⁵¹
ρυσμόν τε καὶ ἵππων ὀκτώ· [ἢ δὲ Πάνθεια ἡ γυνὴ αὐτοῦ
ἐκ τῶν ἑαυτῆς χρημάτων χρυσοῦν τε αὐτῷ θώρακα ἐποι-
ήσατο καὶ χρυσοῦν κράνος, ὡσαύτως δὲ καὶ περιβραχιό-
νια·] τοὺς δὲ ἵππους τοῦ ἄρματος χαλκοῖς πᾶσι προβλή-
μασι κατεσκευάσατο.

Ἀβραδάτας μὲν ταῦτα ἔπραττε. Κῦρος δὲ ἰδὼν τὸ ⁵²
τετράρρυσμον αὐτοῦ ἄρμα κατενόησεν, ὅτι οἷόν τε εἶη καὶ
ὀκτάρρυσμον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτὼ ζεύγεσι βοῶν ἄγειν
τῶν μηχανῶν τὸ κατωτάτω οἴκημα· ἦν δὲ τοῦτο τριώρυσσον
μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς τροχοῖς. τοιοῦτοι δὲ ⁵³
πύργοι σὺν τάξει ἀκολουθοῦντες ἐδόκουν αὐτῷ μεγάλη
μὲν ἐπικουρία γενέσθαι τῇ ἑαυτοῦ φάλαγγι, μεγάλη δὲ
βλάβη τῇ τῶν πολεμίων τάξει. ἐποίησε δὲ ἐπὶ τῶν
οἰκημάτων καὶ περιδρομούς καὶ ἐπάλξεις· ἀνεβίβαζε δ'
ἐπὶ τὸν πύργον ἕκαστον ἄνδρας εἴκοσιν. ἐπεὶ δὲ πάντα ⁵⁴
συνειστήκει αὐτῷ τὰ περὶ τοὺς πύργους, ἐλάμβανε τοῦ
ἀγωγίου πεῖραν· καὶ πολὺ ῥᾶον ἤγε τὰ ὀκτὼ ζεύγη τὸν
πύργον καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῷ ἄνδρας ἢ τὸ σκευοφορικὸν
βάρος ἕκαστον τὸ ζεύγος. σκευῶν μὲν γὰρ βάρος ἀμφὶ
τὰ πέντε καὶ εἴκοσι τάλαντα ἦν ζεύγει· τοῦ δὲ πύργου,
ὡσπερ τραγικῆς σκηνῆς τῶν ξύλων πάχος ἔχόντων, καὶ
εἴκοσιν ἀνδρῶν καὶ ὄπλων, τούτων ἐγένετο ἔλαττον ἢ
πεντεκαίδεκα τάλαντα ἑκάστῳ ζεύγει τὸ ἀγώγιον. ὡς δ' ⁵⁵
ἔγνω εὔπορον οὔσαν τὴν ἀγωγὴν, παρεσκευάζετο ὡς ἄξων
τοὺς πύργους σὺν τῷ στρατεύματι, νομίζων τὴν ἐν πο-
λέμῳ πλεονεξίαν ἅμα σωτηρίαν τε καὶ δικαιοσύνην εἶναι
καὶ εὐδαιμονίαν.

- 2 Ἦλθον δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ χρήματα ἄγοντες καὶ ἀπήγγελλον αὐτῷ, ὅτι ὁ Ἰνδὸς ἐπιστέλλει τοιάδε· Ἐγώ, ὦ Κῦρε, ἠδομαι, ὅτι μοι ἐπήγγειλας ὧν ἐδέου, καὶ βούλομαί σοι ξένος εἶναι καὶ πέμπω σοι χρήματα· κὰν ἄλλων δέῃ, μεταπέμπου. ἐπέσταλται δὲ
- 2 τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν ὅ,τι ἂν σὺ κελεύῃς. ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε, Κελεύω τοίνυν ὑμᾶς τοὺς μὲν ἄλλους μένοντας ἐνθά κατεσκηνώκατε φυλάττειν τὰ χρήματα καὶ ζῆν ὅπως ὑμῖν ἠδιστον· τρεῖς δέ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς πολεμίους ὡς παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ περὶ συμμαχίας καὶ τὰ ἐκεῖ μαθόντες, ὅ,τι ἂν λέγῳσί τε καὶ ποιῶσιν, ὡς τάχιστα ἀπαγγείλατε ἐμοὶ τε καὶ τῷ Ἰνδῷ· κὰν ταῦτά μοι καλῶς ὑπηρετήσητε, ἔτι μᾶλλον ὑμῖν χάριν εἶσομαι τούτου ἢ ὅτι χρήματα πάρεστε ἄγοντες. καὶ γὰρ οἱ μὲν δούλοις εἰκότες κατὰσκοποὶ οὐδὲν ἄλλο δύνανται εἰδότες ἀπαγγέλλειν ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν· οἱ δὲ οἰοίμην ὑμεῖς ἄνδρες
- 3 πολλάκις καὶ τὰ βουλευόμενα καταμανθάνουσιν. οἱ μὲν δὴ Ἰνδοὶ ἠδέως ἀκούσαντες καὶ ξενισθέντες τότε παρὰ Κῦρω, συσκευασάμενοι τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο, ὑποσχόμενοι ἢ μὴν μαθόντες ὅσα ἂν δύνωνται πλεῖστα ἐκ τῶν πολεμίων ἥξειν ὡς δυνατὸν τάχιστα.
- 4 Ὁ δὲ Κῦρος τὰ τε ἄλλα εἰς τὸν πόλεμον παρεσκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὡς δὴ ἀνὴρ οὐδὲν μικρὸν ἐπινοῶν πράττειν, ἐπεμελείτο δὲ οὐ μόνον ὧν ἐδοξε τοῖς συμμαχοῖς, ἀλλὰ καὶ ἔριν ἐνέβαλλε πρὸς ἀλλήλους τοῖς φίλοις, ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φανοῦνται καὶ εὐοπλότατοι καὶ ἵππικώτατοι καὶ ἀκοντιστικώτατοι καὶ τοξικώτατοι καὶ φιλο-
- 5 πονώτατοι. ταῦτα δὲ ἐξειργάζετο ἐπὶ τὰς θήρας ἐξάγων καὶ τιμῶν τοὺς κρατίστους ἕκαστα· καὶ τοὺς ἄρχοντας δέ, οὓς ἐώρα ἐπιμελομένους τούτου, ὅπως οἱ αὐτῶν κράτιστοι ἔσονται στρατιῶται, καὶ τούτους ἐπαινῶν τε παρῶξυνε
- 6 καὶ χαριζόμενος αὐτοῖς ὅ,τι δύναίτο. εἰ δὲ ποτε θυσίαν ποιοῖτο καὶ ἐορτὴν ἄγοι, καὶ ἐν ταύτῃ ὅσα πολέμου ἕνεκα μελετῶσιν ἄνθρωποι, πάντων τούτων ἀγῶνας ἐποίει καὶ ἄθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου, καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι.
- 7 Τῷ δὲ Κῦρω σχεδόν τι ἤδη ἀποτετελεσμένα ἦν ὅσα

ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι πλὴν τῶν μηχανῶν. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἔκπλεω ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μυρίους καὶ τὰ ἄρματα τὰ δρεπανηφόρα, ἃ τε αὐτὸς κατεσκεύαζεν, ἔκπλεα ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν, ἃ τε Ἀβραδάτας ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὅμοια τοῖς Κύρου, καὶ ταῦτα ἔκπλεα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἄρματα ⁸ ἐπεπεύκει Κῦρος Κναζάρην εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον μετασκευάσαι ἐκ τῆς Τρωικῆς καὶ Λιβυκῆς διφρείας· καὶ ἔκπλεα καὶ ταῦτα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ ἐπὶ τὰς καμήλους δὲ τεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἐκάστην τοξόται. καὶ ὁ μὲν πλεῖστος στρατὸς οὕτως εἶχε τὴν γνώμην, ὡς ἤδη παντελῶς κεκρατηκῶς καὶ οὐδὲν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων.

Ἐπεὶ δὲ οὕτω διακειμένων ἦλθον οἱ Ἴνδοι ἐκ τῶν ⁹ πολεμίων, οὓς ἐπεπόμφει Κῦρος ἐπὶ κατασκοπήν, καὶ ἔλεγον, ὅτι Κροῖσος μὲν ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς πάντων ἡρημένος εἶη τῶν πολεμίων, δεδογμένον δ' εἶη πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι πάσῃ τῇ δυνάμει ἕκαστον παρεῖναι, χρήματα δὲ εἰσφέρειν πάμπολλα, ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ μισθουμένους οὓς δύναιντο καὶ δωρουμένους οἷς δέοι, ἤδη δὲ καὶ μεμισθωμένους εἶναι πολλοὺς μὲν Θρακῶν ¹⁰ μαχαιροφόρους, Αἰγυπτίους δὲ προσπλεῖν· καὶ ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα μυριάδας σὺν ἄσπίσι ποδήρεσι καὶ δόρασι μεγάλοις, οἷάπερ καὶ νῦν ἔχουσι, καὶ κοπίσι· προσέτι δὲ καὶ Κυπρίων στράτευμα· παρεῖναι δ' ἤδη Κίλικας πάντας καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους καὶ Λυκάονας καὶ Παφλαγόνας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀραβίους καὶ Φοίνικας καὶ σὺν τῷ Βαβυλῶνος ἄρχοντι τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἴωνας δὲ καὶ Αἰολέας καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποικοῦντας σὺν Κροίσῳ ἡναγκάσθαι ἔπεσθαι, πεπομφέναι δὲ Κροῖσον καὶ εἰς Λακεδαίμονα περὶ συμμαχίας· συλλέγεσθαι δὲ τὸ στράτευμα ἀμφὶ τὸν ¹¹ Πακτωλὸν ποταμὸν, προῖέναι δὲ μέλλειν αὐτοὺς εἰς Θύμβραρα, ἔνθα καὶ νῦν ὁ σύλλογος τῶν ὑπὸ βασιλέα βαρβάρων τῶν κάτω Συρίας, καὶ ἀγορὰν πᾶσι παρηγγέλλεται ἐνταῦθα κομίζειν· σχεδὸν δὲ τούτοις ταῦτα ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι· ἐπεμέλετο γὰρ καὶ τούτου ὁ Κῦρος, ὅπως

ἀλίσκοιντο παρ' ὧν ἔμελλε πεύσεσθαι τι· ἔπεμπε δὲ καὶ
 12 δούλοις ἑοικότας κατασκόπους ὡς αὐτομόλους· ὡς οὖν
 ταῦτα ἤκουσεν ὁ στρατὸς τῷ Κύρῳ, ἐν φροντίδι ἐγένετο,
 ὡς περ εἰκός, ἡσυχαιτεροί τε ἢ ὡς εἰώθεσαν διεφοίτων,
 φαιδροί τε οὐ πᾶν ἐφραίνοντο ἐκκλιούντο τε καὶ μεστὰ
 ἦν πάντα ἀλλήλους ἐρωτώντων περὶ τούτων καὶ διαλε-
 γομένων.

13 Ὡς δὲ ἦσθετο ὁ Κύρος φόβον διαθέοντα ἐν τῇ στρατιᾷ,
 συγκαλεῖ τοὺς τε ἄρχοντας τῶν στρατευμάτων καὶ πάν-
 τας, ὁπόσων ἀθυμούντων ἐδόκει βλάβη τις γίνεσθαι καὶ
 προθυμουμένων ὠφέλεια. προεῖπε δὲ τοῖς ὑπηρέταις,
 καὶ ἄλλος εἴ τις βούλοιο τῶν ὀπλοφόρων προσίστασθαι
 ἀκουσόμενος τῶν λόγων, μὴ κωλύειν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον,
 ἔλεξε τοιάδε·

14 Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγὼ τοίνυν ὑμᾶς συνεκάλεσα ἰδῶν
 τινὰς ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πολεμίων,
 πᾶν ἑοικότας πεφοβημένοις ἀνθρώποις. δοκεῖ γάρ μοι
 θυμαστὸν εἶναι, εἴ τις ὑμῶν ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι συλλέ-
 γονται δέδοικεν, ὅτι δὲ ἡμεῖς πολὺ πλείους συναιλέμεθα
 νῦν ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους, πολὺ δὲ ἄμεινον σὺν θεοῖς
 παρεσκευάσμεθα νῦν ἢ πρόσθεν, ταῦτα δὲ ὁρῶντες οὐ

15 θαρρεῖτε. ὦ πρὸς θεῶν, ἔφη, τί δήτ' ἂν ἐποιήσατε οἱ
 νῦν δεδοικότες, εἰ ἠγγελλόν τινες τὰ παρ' ἡμῖν νῦν ὄντα
 ταῦτα ἀντίπαλα ἡμῖν προσιόντα, καὶ πρῶτον μὲν ἤκούετε,
 ἔφη, ὅτι οἱ πρότερον νικήσαντες ἡμᾶς οὗτοι πάλιν ἔρχον-
 ται ἔχοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς ἦν τότε νίκην ἐκτίσαντο·
 ἔπειτα δὲ οἱ τότε ἐκκόψαντες τῶν τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν
 τὰς ἀκροβολίσεις νῦν οὗτοι ἔρχονται καὶ ἄλλοι ὅμοιοι

16 τούτοις πολλαπλάσιοι· ἔπειτα δὲ ὡς περ οὗτοι ὀπλισά-
 μενοι τοὺς πεζοὺς τότ' ἐνίκων, νῦν οὕτως καὶ οἱ ἵππεις
 αὐτῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τοὺς ἵππεας προσέρχονται,
 καὶ τὰ μὲν τόξα καὶ ἀκόντια ἀποδεδοκιμάκασι, παλτὸν
 δὲ ἐν ἰσχυρὸν ἕκαστος λαβὼν προσελαύνειν διανενοῖται

17 ὡς ἐκ χειρὸς τὴν μάχην ποιησόμενος· ἔτι δὲ ἄρματα
 ἔρχεται, ἃ οὐχ οὕτως ἐστήξει ὡς περ πρόσθεν ἀπεστραμ-
 μένα ὡς περ εἰς φυγὴν, ἀλλ' οἱ τε ἵπποι εἰσὶ κατατεθω-
 ρακισμένοι οἱ ἐν τοῖς ἄρμασιν οἱ τε ἠνίοχοι ἐν πύργοις

ἔστᾱσι ξυλίνοις τὰ ὑπερέχοντα ἅπαντα συνεστεγασμένοι
 θώραξι καὶ κράνεσι δρέπανά τε σιδηρᾷ περὶ τοῖς ἄξοσι
 προσήρμονται, ὡς ἐλῶντες καὶ οὗτοι εὐθύς εἰς τὰς τάξεις
 τῶν ἐναντίων· πρὸς δ' ἔτι κάμηλοι εἰσὶν αὐτοῖς, ἐφ' ὧν ¹⁸
 προσελῶσιν, ὧν μίαν ἐκάστην ἑκατὸν ἵπποι οὐκ ἂν ἀνά-
 σχοινοτο ἰδόντες· ἔτι δὲ πύργους προσίασιν ἔχοντες, ἀφ'
 ὧν τοῖς μὲν ἑαυτῶν ἀρήξουσιν, ἡμᾶς δὲ βάλλοντες κω-
 λύσουσι τοῖς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ μάχεσθαι· εἰ δὴ ταῦτα ¹⁹
 ἀπήγγελλέ τις ὑμῖν ἐν τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἱ νῦν φοβού-
 μενοι τί ἂν ἐποιήσατε; ὁπότε ἀπαγγελλομένων ὑμῖν, ὅτι
 Κροῖσος μὲν ἤρηται τῶν πολεμίων στρατηγός, ὃς τοσοῦτω
 Σύρων κακίων ἐγένετο, ὅσῳ Σύροι μὲν μάχῃ ἠττηθέντες
 ἔφυγον, Κροῖσος δὲ ἰδὼν ἠττημένους ἀντὶ τοῦ ἀρήγειν
 τοῖς συμμάχοις φεύγων ᾤχετο· ἔπειτα δὲ διαγγέλλεται ²⁰
 δήπου, ὅτι αὐτοὶ μὲν οἱ πολέμιοι οὐχ ἱκανοὶ ἠγοῦνται
 ὑμῖν εἶναι μάχεσθαι, ἄλλους δὲ μισθοῦνται, ὡς ἄμεινον
 μαχουμένους ὑπὲρ σφῶν ἢ αὐτοί. εἰ μέντοι τισὶ ταῦτα μὲν
 τοιαῦτα ὄντα δεινὰ δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέτερα φαῦλα,
 τούτους ἐγὼ φημι χρῆναι, ὧ ἄνδρες, ἀφεῖναι εἰς τοὺς
 ἐναντίους· πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες πλείω ἂν ἡμᾶς ἢ παρόντες
 ὦφελοῖεν.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη Χρυσάντας ὁ ²¹
 Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὧδε· ὦ Κῦρε, μὴ θαύμαζε, εἴ τινες
 ἐσκυθρώπασαν ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων· οὐ γὰρ
 φοβηθέντες οὕτω διετέθησαν, ἀλλ' ἀχθουσίν· ὥσπερ
 γε, ἔφη, εἴ τινων βουλομένων τε καὶ οἰομένων ἤδη ἀρι-
 στήσειν ἀπαγγελθεῖν τι ἔργον, ὃ ἀνάγκη εἶη πρὸ τοῦ
 ἀρίστου ἐξεργάσασθαι, οὐδεὶς ἂν, οἶμαι, ἤσθειν ἀκούσας·
 οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἤδη οἰόμενοι πλουτήσειν, ἐπεὶ
 ἠκούσαμεν, ὅτι ἐστὶ περίλοιπον ἔργον, ὃ δεῖ ἐξεργάσα-
 σθαι, συνεσκυθρωπάσαμεν, οὐ φοβούμενοι, ἀλλὰ πεποιθ-
 σθαι ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βουλόμενοι. ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ οὐ ²²
 περὶ Συρίας μόνον ἀγωνιούμεθα, ὅπου σῖτος πολὺς καὶ
 πρόβατά ἐστι καὶ φοίνικες οἱ καρποφόροι, ἀλλὰ καὶ περὶ
 Λυδίας, ἐνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ
 ἔλαιον, θάλαττα δὲ προσκλύζει, καθ' ἣν πλείω ἔρχεται ἢ
 ὅσα τις ἐώρακεν ἀγαθὰ, ταῦτα, ἔφη, ἐννοούμενοι οὐκέτι

ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαρροῦμεν ὡς μάλιστα, ἵνα θᾶπτον καὶ τούτων τῶν Λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαύωμεν. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες ἤσθησάν τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπήνεσαν.

- 23 Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧ ἄνδρες, δοκεῖ μοι ἵεναι ἐπ' αὐτοὺς ὡς τάχιστα, ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἣν δυνώμεθα, ὅπου τὰ ἐπιτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται· ἔπειτα δὲ ὅσῳ ἂν θᾶπτον ἴωμεν, τοσοῦτον μείω μὲν τὰ παρόντα εὐρήσομεν αὐτοῖς, πλείω δὲ τὰ
- 24 ἀπόντα. ἐγὼ μὲν δὴ οὕτω λέγω· εἰ δέ τις ἄλλη πη γιγνώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ ῥᾶον ἡμῖν, διδασκέτω. ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν πολλοί, ὡς χρεῶν εἶη ὅτι τάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀντέλεγε δὲ οὐδεὶς, ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος ἤρχετο λόγου τοιοῦδε·
- 25 Ἄνδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ ὅπλα, οἷς δεήσει χρῆσθαι, ἐκ πολλοῦ ἡμῖν σὺν θεῷ παρεσκευάσται· νῦν δὲ τὰ ἐπιτήδεια δεῖ εἰς τὴν ὁδὸν συσκευάζεσθαι αὐτοῖς τε ἡμῖν καὶ ὁπόσοις τετράποσι χρώμεθα μὴ μείον ἢ εἴκοσιν ἡμερῶν. ἐγὼ γὰρ λογιζόμενος εὐρίσκω πλέον ἢ πεντεκαίδεκα ἡμερῶν ἔσομένην ὁδόν, ἐν ἣ ὀυδὲν εὐρήσομεν τῶν ἐπιτηδείων· ἀνεσκευάσται γὰρ τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων ὅσα ἐδύ-
- 26 ναντο. συσκευάζεσθαι οὖν χρὴ σῆτον μὲν ἱκανόν· ἄνευ γὰρ τούτου οὔτε μάχεσθαι οὔτε ζῆν δυναίμεθ' ἂν· οἶνον δὲ τοσοῦτον ἕκαστον ἔχειν χρὴ, ὅσος ἱκανὸς ἔσται ἐθίσαι ἡμᾶς αὐτοὺς ὑδροποτεῖν· πολλὴ γὰρ ἔσται τῆς ὁδοῦ ἄοιμος, εἰς ἣν οὐδ' ἂν πάνυ πολὺν οἶνον συσκευασώμεθα,
- 27 διαρκέσει. ὡς οὖν μὴ ἐξαπίνης ἄοινοι γενόμενοι νοσήμασι περιπίπτωμεν, ὧδε χρὴ ποιεῖν· ἐπὶ μὲν τῷ σίτῳ εὐθὺς ἀρχώμεθα πίνειν ὕδωρ· τοῦτο γὰρ ἤδη ποιοῦντες
- 28 οὐ πολὺ μεταβαλοῦμεν. καὶ γὰρ ὅστις ἀλφίτοσιτεῖ, ὕδατι μεμαγμένην ἀεὶ τὴν μᾶζαν ἐσθίει, καὶ ὅστις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον, καὶ τὰ ἐφθὰ δὲ πάντα μεθ' ὕδατος τοῦ πλείστου ἐσκευάσται. μετὰ δὲ τὸν σῆτον ἂν οἶνον ἐπιπίνωμεν, οὐδὲν μείον ἔχουσα ἢ ψυχὴ ἀναπαύ-
- 29 σεται. ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ μετὰ δεῖπνον ἀφαιρεῖν χρὴ, ἕως ἂν λάθωμεν ὑδροπόται γενόμενοι. ἢ γὰρ κατὰ

μικρὸν παράλλαξις πᾶσαν ποιεῖ φύσιν ὑποφέρειν τὰς
 μεταβολάς· διδάσκει δὲ καὶ ὁ θεός, ἀπάγων ἡμᾶς κατὰ
 μικρὸν ἐκ τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἰσχυρὰ θάλλη
 ἐκ τε τοῦ θάλπου εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα· ὃν χρῆ
 μιμουμένους εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν προειθισμένους ἡμᾶς ἀφι-
 κνεῖσθαι. καὶ τὸ τῶν στρωμάτων δὲ βάρος εἰς τὰπιτή- 30
 δεια καταδαπανᾶτε· τὰ μὲν γὰρ ἐπιτήδεια περιπτεύοντα
 οὐκ ἄχρηστα ἔσται· στρωμάτων δὲ ἐνδηθέντες μὴ δεῖ-
 σητε, ὡς οὐχ ἠδέως καθευδήσετε· εἰ δὲ μή, ἐμὲ αἰτιᾶσθε.
 ἔσθης μέντοι ὅτω ἔστιν ἀφθονωτέρα παροῦσα πολλὰ
 καὶ ὑγιαίνουντι καὶ κάμνοντι ἐπικουρεῖ. ὄψα δὲ χρῆ συν- 31
 εσκευάσθαι ὅσα ἔστιν ὀξέα καὶ δριμέα καὶ ἄλμυρά· ταῦτα
 γὰρ ἐπὶ σίτον τε ἄγει καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἀρκεῖ. ὅταν δ'
 ἐκβαίνωμεν εἰς ἀκέραια, ὅπου ἤδη εἰκὸς ἡμᾶς σίτον λαμ-
 βάνειν, χειρομύλας χρῆ αὐτόθεν παρασκευάσασθαι, αἷς
 σιτοποιησόμεθα· τοῦτο γὰρ κουφότατον τῶν σιτοποιικῶν
 ὀργάνων. συνεσκευάσθαι δὲ χρῆ καὶ ὧν ἀσθενοῦντες 32
 δέονται ἀνθρώποι· τούτων γὰρ ὁ μὲν ὄγκος μικρότατος,
 ἦν δὲ τύχη τοιαύτη γένηται, μάλιστα δεήσει. ἔχειν δὲ
 χρῆ καὶ ἱμάντας· τὰ γὰρ πλεῖστα καὶ ἀνθρώποις καὶ
 ἵπποις ἱμᾶσιν ἤρτηται· ὧν κατατριβομένων καὶ ῥηγνυ-
 μένων ἀνάγκη ἀργεῖν, ἦν μή τις ἔχη περίζυγα. ὅστις δὲ
 πεπαιδευται καὶ παλτὸν ξύσασθαι, ἀγαθὸν καὶ ξυήλης
 μὴ ἐπιλαθέσθαι. ἀγαθὸν δὲ καὶ ῥίνην φέρεσθαι· ὁ γὰρ 33
 λόγῃν ἀκονῶν ἐκεῖνος καὶ τὴν ψυχὴν τι παρακονᾷ. ἔπεστι
 γὰρ τις αἰσχύνῃ λόγῃν ἀκονῶντα κακὸν εἶναι. ἔχειν δὲ
 χρῆ καὶ ξύλα περίπλεα καὶ ἄρμασι καὶ ἀμάξαις· ἐν γὰρ
 πολλαῖς πράξεσι πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαγορεύοντα
 εἶναι. ἔχειν δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκαιότατα ὄργανα ἐπὶ 34
 ταῦτα πάντα· οὐ γὰρ πανταχοῦ χειροτέχναι παραγίγνον-
 ται· τὸ δ' ἐφ' ἡμέραν ἀρκέσον ὀλίγοι τινὲς οἱ οὐχ ἱκανοὶ
 ποιῆσαι. ἔχειν δὲ χρῆ καὶ ἄμην καὶ σμινύην καὶ ἄμαξαν
 ἐκάστην καὶ κατὰ τὸν νωτοφόρον δὲ ἀξίνην καὶ δρέπανον·
 ταῦτα γὰρ καὶ ἰδίᾳ ἐκάστω χρήσιμα καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ
 πολλάκις ὠφέλιμα γίννεται. τὰ μὲν οὖν εἰς τροφήν δέοντα 35
 οἱ ἡγεμόνες τῶν ὀπλοφόρων ἐξετάζετε τοὺς ὑφ' ὑμῖν αὐτοῖς·
 οὐ γὰρ δεῖ παριέναι ὅτου ἂν τις τούτων δέηται· ἡμεῖς γὰρ

τούτων ἐνδεεῖς ἐσόμεθα. ἃ δὲ κατὰ τὰ ὑποζύγια κελεύω
 ἔχειν, ὑμεῖς οἱ τῶν σκευοφόρων ἄρχοντες ἐξετάζετε, καὶ τὸν
 36 μὴ ἔχοντα κατασκευάζεσθαι ἀναγκάζετε. ὑμεῖς δ' αὖ οἱ τῶν
 ὁδοποιῶν ἄρχοντες ἔχετε μὲν ἀπογεγραμμένους παρ' ἐμοῦ
 τοὺς ἀποδοδοκιμασμένους καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀκοντιστῶν
 καὶ τοὺς ἐκ τῶν τοξοτῶν καὶ τοὺς ἐκ τῶν σφενδονητῶν·
 τούτων δὲ τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν ἀκοντιστῶν χρῆ πέλεκυν
 ἔχοντας ξυλοκόπον ἀναγκάζειν στρατεύεσθαι, τοὺς δ'
 ἀπὸ τῶν τοξοτῶν σμινύην, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν
 ἄμην· τούτους δὲ ἔχοντας ταῦτα πρὸ τῶν ἀμαξῶν κατὰ
 ἴλας πορεύεσθαι, ὅπως ἦν τι δέη ὁδοποιίας, εὐθύς
 ἐνεργοὶ ἦτε καὶ ἐγὼ ἦν τι δέωμαι, ὅπως εἰδῶ, ὅθεν δεῖ
 37 λαβόντα τούτοις χρῆσθαι. ἄξω δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ στρα-
 τιωτικῇ ἡλικίᾳ σὺν τοῖς ὀργάνοις χαλκίας τε καὶ τέκτονας
 καὶ σκυτοτόμους, ὅπως ἂν τι δέη καὶ τοιούτων τεχνῶν ἐν
 τῇ στρατιᾷ, μηδὲν ἑλλείπηται. οὗτοι δὲ ὄπλοφόρου μὲν
 τάξεως ἀπολελύσονται, ἃ δὲ ἐπίστανται, τῷ βουλομένῳ
 38 μισθοῦ ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ τεταγμένῳ ἔσονται. ἦν δέ
 τις καὶ ἔμπορος βούληται ἔπεσθαι πωλεῖν τι βουλούμενος,
 τῶν μὲν προειρημένων ἡμερῶν τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν ἦν τι
 πωλῶν ἀλίσκηται, πάντων στερήσεται· ἐπειδὰν δ' αὐταὶ
 παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι, πωλήσει ὅπως ἂν βούληται. ὅστις
 δ' ἂν τῶν ἐμπόρων πλείστην ἀγορὰν παρέχων φαίνεται,
 οὗτος καὶ παρὰ τῶν συμμάχων καὶ παρ' ἐμοῦ δώρων καὶ
 39 τιμῆς τεύξεται. εἰ δέ τις χρημάτων προσδεῖσθαι νομίζει
 εἰς ἐμπολήν, γνωστῆρας ἐμοὶ προσαγαγὼν καὶ ἐγγυητὰς
 ἢ μὴν πορεύεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, λαμβανέτω ὧν ἡμεῖς
 ἔχομεν. ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα προαγορεύω· εἰ δέ τις τι καὶ
 40 ἄλλο δέον ἐνορᾷ, πρὸς ἐμὲ σημαίνεται. καὶ ὑμεῖς μὲν
 ἀπιόντες συσκευάζεσθε, ἐγὼ δὲ θύσομαι ἐπὶ τῇ ὀρμῇ·
 ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς ἔχη, σημανοῦμεν. παρεῖναι
 δὲ χρῆ ἅπαντας τὰ προειρημένα ἔχοντας εἰς τὴν τεταγ-
 41 μένην χώραν πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἑαυτῶν. ὑμεῖς δὲ οἱ
 ἡγεμόνες τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστος τάξιν εὐτρεπισάμενος πρὸς
 ἐμὲ πάντες συμβάλλετε, ἵνα τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι χώρας
 καταμάθῃτε.

3 Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεσκευάζοντο, ὁ δὲ

Κῦρος ἐθύετο. ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν, ὠρμαῖο συν τῷ στρατεύματι· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐξεστρατοπεδεύσατο ὡς δυνατὸν ἐγγύτατα, ὅπως εἴ τις τι ἐπιλελησμένος εἶη, μετέλθοι καὶ εἴ τις τι ἐνδεόμενος γνοίῃ, τοῦτο ἐπιπαρασκευάσαιτο. Κναζάρης μὲν οὖν τῶν Μήδων ἔχων 2 τὸ τρίτον μέρος κατέμενεν, ὡς μηδὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἶη. ὁ δὲ Κῦρος ἐπορεύετο ὡς ἐδύνατο τάχιστα, τοὺς ἰππέας μὲν πρώτους ἔχων καὶ πρὸ τούτων διερευνητὰς καὶ σκοποὺς αἰὲ ἀναβιβάζων ἐπὶ τὰ πρόσθεν εὐσκοπώτατα· μετὰ δὲ τούτους ἤγε τὰ σκευοφόρα, ὅπου μὲν πεδινὸν εἶη, πολλοὺς ὄρμαθους ποιούμενος τῶν ἀμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων· ὅπισθεν δὲ ἡ φάλαγξ ἐφεπομένη, εἴ τι τῶν σκευοφόρων ὑπολείπειτο, οἱ προστυγχάνοντες τῶν ἀρχόντων ἐπεμέλοντο, ὡς μὴ κωλύοντο πορεύεσθαι. ὅπου δὲ 3 στενωτέρα εἶη ἢ ὁδός, διὰ μέσου ποιούμενοι τὰ σκευοφόρα ἐνθεν καὶ ἐνθεν ἐπορεύοντο οἱ ὄπλοφόροι· καὶ εἴ τι ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ ταῦτα γιγνόμενοι τῶν στρατιωτῶν ἐπεμέλοντο. ἐπορεύοντο δὲ ὡς τὰ πολλὰ αἰ τὰξις παρ' ἑαυταῖς ἔχουσαι τὰ σκευοφόρα· ἐπετέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις κατὰ τὴν ἑαυτῶν ἐκάστους τάξιν ἵνα, εἰ μὴ τι ἀναγκαῖον ἀποκωλύοι. καὶ σημεῖον δὲ ἔχων ὁ 4 τοῦ ταξιάρχου σκευοφόρος ἠγεῖτο γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτοῦ τάξεως· ὥστ' ἀθρόοι ἐπορεύοντο ἐπεμελουντό τε ἰσχυρῶς ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ, ὡς μὴ ὑπολείποντο. καὶ οὕτω ποιοῦντων οὐτε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους ἅμα τε παρόντα ἅπαντα καὶ σαώτερα ἦν καὶ θᾶττον τὰ δέοντα εἶχον οἱ στρατιῶται.

Ὡς δὲ οἱ προϊόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ ὄραν 5 ἀνθρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξύλα καὶ ὑποζύγια δὲ ἑώρων ἕτερα τοιαῦτα ἄγοντα, τὰ δὲ καὶ νεμόμενα, καὶ τὰ πρόσω αὐ̄ ἐφορῶντες ἐδόκουν καταμανθάνειν μετεωριζόμενον καπνὸν ἢ κονιορτόν, ἐκ τούτων πάντων σχεδὸν ἐγίγνωσκον, ὅτι εἶη που πλησίον τὸ στρατεύμα τῶν πολεμίων. εὐθύς οὖν πέμπει τινὰ ὁ σκόπ- 6 αρχος ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ. ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μένοντας ἐπὶ ταύταις ταῖς σκοπαῖς ὅτι ἂν αἰὲ καινὸν ὄρωσιν ἐξαγγέλλειν· τάξιν δ' ἐπεμψεν

- ἵππέων εἰς τὸ πρόσθεν καὶ ἐκέλευσε πειραθῆναι συλλαβείν τινας τῶν ἀνὰ τὸ πεδῖον ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν. οἱ μὲν δὴ ταχθέντες τοῦτο ἔπραττον.
- 7 αὐτὸς δὲ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατεχώριζεν, ὅπως παρασκευάσαιντο ὅσα ᾔετο χρῆναι πρὶν πάνυ ὁμοῦ εἶναι. καὶ πρῶτον μὲν ἀριστῶν παρηγγύησεν, ἔπειτα δὲ μένον-
- 8 τας ἐν ταῖς τάξεσι τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖν. ἐπεὶ δὲ ἤρῖστησαν, συνεκάλεσε καὶ ἵππέων καὶ πεζῶν καὶ ἄρμάτων ἡγεμόνας καὶ τῶν μηχανῶν δὲ καὶ τῶν σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας καὶ τῶν ἄρμαμαξῶν· καὶ οὗτοι μὲν συνή-
- 9 σαν. οἱ δὲ καταδραμόντες εἰς τὸ πεδῖον συλλαβόντες ἀνθρώπους ἤγαγον· οἱ δὲ συλληφθέντες ἀνερωτώμενοι ὑπὸ τοῦ Κύρου ἔλεγον, ὅτι ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου εἶεν, προεληλυθότες ἐπὶ χιλόν, οἱ δ' ἐπὶ ξύλα, παρελθόντες τὰς προφυλακὰς· διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ σπάνια
- 10 πάντ' εἶναι. καὶ ὁ Κύρος ταῦτα ἀκούσας, Πόσον δέ, ἔφη, ἄπεστιν ἐνθένδε τὸ στράτευμα; οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι ὡς δύο παρασάγγας. ἐπὶ τούτοις ἤρετο ὁ Κύρος, Ἡμῶν δ', ἔφη, λόγος τις ἦν παρ' αὐτοῖς; Ναὶ μὰ Δί', ἔφασαν, καὶ πολὺς γε, ὡς ἐγγὺς ἤδη εἴητε προσιόντες. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κύρος, ἦ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες ἰόντας; τοῦτο δὲ ἐπήρετο τῶν παρόντων ἕνεκα. Οὐ μὰ Δία, εἶπον ἐκεῖνοι, οὐ μὲν δὴ ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἠνιῶντο. Νῦν δ', ἔφη ὁ Κύρος, τί
- 11 ποιοῦσιν; Ἐκιάττονται, ἔφασαν· καὶ ἐχθρὸς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔπραττον. Ὁ δὲ τάττων, ἔφη ὁ Κύρος, τίς ἐστιν; οἱ δὲ ἔφασαν, Αὐτὸς τε Κροῖσος καὶ σὺν αὐτῷ Ἕλληνας τις ἀνὴρ καὶ ἄλλος δὲ τις Μῆδος· οὗτος μέντοι ἐλέγετο φυγὰς εἶναι παρ' ὑμῶν. καὶ ὁ Κύρος εἶπεν, Ἄλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, λαβεῖν μοι γένοιτο αὐτόν, ὡς ἐγὼ βούλομαι.
- 12 Ἐκ τούτου τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἀπάγειν ἐκέλευσεν, εἰς δὲ τοὺς παρόντας ὡς λέξων τι ἀνήγετο. ἐν τούτῳ δὲ παρῆν ἄλλος αὖ ἀπὸ τοῦ σκοπάρχου λέγων, ὅτι ἵππέων τάξεις μεγάλη ἐν τῷ πεδίῳ προφαίνονται· καὶ ἡμεῖς μὲν, ἔφη, εἰκάζομεν ἐλαύνειν αὐτοὺς βουλομένους ἰδεῖν τόδε τὸ στράτευμα. καὶ γὰρ πρὸ τῆς τάξεως ταύτης ἄλλοι ὡς τριάκοντα ἵππεῖς συχνὸν προελαύνουσι, καὶ μέντοι,

ἔφη, κατ' αὐτοὺς ἡμᾶς, ἴσως βουλόμενοι λαβεῖν, ἦν δύ-
 νωνται, τὴν σκοπὴν· ἡμεῖς δὲ ἔσμεν μία δεκάς οἱ ἐπὶ
 ταύτης τῆς σκοπῆς. καὶ ὁ Κύρος ἐκέλευσε τῶν περὶ ¹³
 αὐτὸν ἀεὶ ὄντων ἱππέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὴν σκοπὴν ἀδή-
 λους τοῖς πολεμίοις ἀτρεμίαν ἔχειν. Ὅταν δέ, ἔφη, ἡ
 δεκάς ἢ ἡμετέρα λείπη τὴν σκοπὴν, ἐξαναστάντες ἐπίθε-
 σθε τοῖς ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν σκοπὴν. ὡς δὲ ὑμᾶς μὴ
 λυπῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως, ἀντέξελθε σύ, ἔφη,
 ὦ Ὑστάσπα, τὴν χιλιοστὴν τῶν ἱππέων λαβὼν καὶ ἐπι-
 φάνηθι ἐναντίος τῇ τῶν πολεμίων τάξει. διώξεις δὲ
 οὐδαμῆ εἰς ἀφανές, ἀλλ' ὅπως αἱ σκοπαὶ σοι διαμενώ-
 σιν ἐπιμεληθεῖς πάριθι. ἦν δ' ἄρα ἀνατείναντές τινες
 τὰς δεξιὰς προσελαύνουσιν ὑμῖν, δέχεσθε φιλίως τοὺς
 ἀνδρας.

Ὁ μὲν δὴ Ὑστάσπας ἀπιὼν ὠπλίζετο· οἱ δ' ὑπηρέται ¹⁴
 ἤλαυνον εὐθύς ὡς ἐκέλευσεν. ἀπαντᾷ δ' αὐτοῖς καὶ δὴ
 ἐντὸς τῶν σκοπῶν σὺν τοῖς θεράπουσιν ὁ πεμφθεὶς
 πάλαι κατάσκοπος, ὁ φύλαξ τῆς Σουσίδος γυναικός. ὁ ¹⁵
 μὲν οὖν Κύρος ὡς ἤκουσεν, ἀναπηδήσας ἐκ τῆς ἕδρας
 ὑπήντα τε αὐτῷ καὶ ἐδεξιούτο· οἱ δὲ ἄλλοι, ὡσπερ εἰκός,
 μηδὲν εἰδότες ἐκπεπληγμένοι ἦσαν τῷ πράγματι, ἕως
 Κύρος εἶπεν, Ἄνδρες φίλοι, ἦκει ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. νῦν
 γὰρ ἤδη πάντας ἀνθρώπους δεῖ εἰδέναι τὰ τούτου ἔργα.
 οὗτος οὔτε αἰσχροῦ ἠτηθεὶς οὐδενὸς ὄψχετο οὔτ' ἐμὲ
 φοβηθεὶς, ἀλλ' ὑπ' ἐμοῦ πεμφθεὶς, ὅπως ἡμῖν μαθὼν
 τὰ τῶν πολεμίων σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγείλειεν. ἃ μὲν ¹⁶
 οὖν ἐγὼ σοι ὑπεσχόμην, ὦ Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ
 ἀποδώσω σὺν τούτοις πᾶσι. δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἀπαν-
 τας, ὦ ἄνδρες, τοῦτον τιμᾶν ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα· ἐπὶ γὰρ
 τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ ἐκινδύνευσεν καὶ αἰτίαν ὑπέσχετο,
 ἣ ἔβαρύνετο. ἐκ τούτου δὴ πάντες ἠσπάζοντο τὸν Ἀρά- ¹⁷
 σπαν καὶ ἐδεξιοῦντο. εἰπόντος δὲ Κύρου, ὅτι τούτων
 μὲν τοίνυν εἴη ἄλις, Ἄ δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτ', ἔφη,
 διηγοῦ, ὦ Ἀράσπα, καὶ μηδὲν ἐλάττου τοῦ ἀληθοῦς μηδὲ
 μείονα ἰδεῖν ἢ μείω ἀκούσαντας ἰσχυρότερα εὐρίσκειν.
 Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὡς ἂν ἀσφαλέστατά γε εἰδείην, ¹⁸

ὅποσον τὸ στρατεύμα ἐστίν, ἐποίουν· συνεξέτατον γὰρ
 παρῶν αὐτός. Σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ τὸ πλῆθος
 μόνον οἶσθα, ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν. Ἐγὼ μὲν ναὶ
 μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὡς διανοοῦνται τὴν μάχην
 ποιῆσθαι. Ἄλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Κῦρος, τὸ πλῆθος ἡμῖν
 19 πρῶτον εἶπε ἐν κεφαλαίῳ. Ἐκεῖνοι τοίνυν, ἔφη, πάντες
 τεταγμένοι ἐπὶ τριάκοντα τὸ βάθος καὶ πεζοὶ καὶ ἵππεις
 πλὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τετραράκοντα
 στάδια· πάνν γὰρ μοι, ἔφη, ἐμέλησεν ὥστε εἰδέναι, ὅπο-
 20 σον κατεῖχον χωρίον. Οἱ δ' Αἰγύπτιοι, ἔφη ὁ Κῦρος,
 πῶς εἰσι τεταγμένοι; ὅτι εἶπας Πλὴν τῶν Αἰγυπτίων.
 Τούτους δὲ οἱ μυριάρχοι ἔτατον εἰς ἑκατὸν πανταχῆ τὴν
 μυριοσιτὸν ἐκάστην· τοῦτον γὰρ σφίσι καὶ οἴκοι νόμον
 ἔφασαν εἶναι τῶν τάξεων. καὶ ὁ Κροῖσος μέντοι μάλα
 ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς οὕτω τάττεσθαι· ἐβούλετο γὰρ
 ὅτι πλεῖστον ὑπερφαλαγγῆσαι τοῦ σοῦ στρατεύματος.
 Πρὸς τί δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, τοῦτο ἐπιθυμῶν; Ὡς ναὶ μὰ
 Δί', ἔφη, τῷ περιττῷ κυκλωσόμενος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν,
 Ἄλλ' οὔτοι ἂν εἶδειεν, εἰ οἱ κυκλούμενοι κυκλωθεῖεν.
 21 ἀλλ' ἂ μὲν παρὰ σοῦ καιρὸς μαθεῖν, ἀκηκόαμεν· ὑμᾶς
 δὲ χρῆ, ὧ ἄνδρες, οὕτω ποιεῖν· νῦν μὲν ἐπειδὴ ἐνθένδε
 ἀπέλθητε, ἐπισκέψασθε καὶ τὰ τῶν ἵππων καὶ τὰ ὑμῶν
 αὐτῶν ὄπλα· πολλάκις γὰρ μικροῦ ἐνδεία καὶ ἀνὴρ καὶ
 ἵππος καὶ ἄρμα ἀχρεῖον γίγνεται· αὐρίον δὲ πρῶι, ἕως ἂν
 ἐγὼ θύωμαι, πρῶτον μὲν χρῆ ἀριστῆσαι καὶ ἄνδρας καὶ
 ἵππους, ὅπως ὅ,τι ἂν πράττειν ἀεὶ καιρὸς ἦ, μὴ τούτου
 ἡμῖν ἐνδέη· ἔπειτα δὲ σύ, ἔφη, ὧ Ἀράσπα, τὸ δεξιὸν
 κέρας ἔχε ὡσπερ καὶ ἔχεις, καὶ οἱ ἄλλοι μυριάρχοι ἥπερ
 νῦν ἔχετε· ὁμοῦ δὲ τοῦ ἀγῶνος ὄντος οὐδενὶ ἄρματι
 καιρὸς ἵππους μεταξενγνύναι. παραγγείλατε δὲ τοῖς
 ταξιάρχοις καὶ λοχαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος καθίστασθαι εἰς
 δύο ἔχοντας ἕκαστον τὸν λόχον. ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος
 εἴκοσι τέτταρες.

22 Καὶ τις εἶπε τῶν μυριάρχων, Καὶ δοκοῦμέν σοι, ἔφη,
 ὧ Κῦρε, ἱκανῶς ἔξιν εἰς τοσοῦτους τεταγμένοι πρὸς
 οὕτω βαθεῖαν φάλαγγα; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Αἰ δὲ βαθύ-
 τεραι φάλαγγες ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τοῖς ὄπλοις τῶν ἐναν-

τίων τί σοι, ἔφη, δοκοῦσιν ἢ τοὺς πολεμίους βλάπτειν ἢ
 τοὺς συμμάχους ὠφελεῖν; ἐγὼ μὲν γάρ, ἔφη, τοὺς εἰς ²³
 ἑκατὸν τούτους ὀπλίτας εἰς μυρίους ἂν μᾶλλον βουλοίμην
 τετάχθαι· οὕτω γὰρ ἂν ἐλαχίστοις μαχοίμεθα. ἐξ ὧτων
 μέντοι ἐγὼ τὴν φάλαγγα βαθυνῶ οἶομαι ὅλην ἐνεργὸν
 καὶ σύμμαχον ποιήσειν αὐτὴν ἑαυτῇ. ἀκοντιστάς μὲν ἐπὶ ²⁴
 τοῖς θωρακοφόροις τάξω, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκοντισταῖς τοὺς
 τοξότας. τούτους γὰρ πρωτοστάτας μὲν πῶς ἂν τις
 τάττοι, οἳ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι μηδεμίαν μάχην ἂν ὑπο-
 μεῖναι ἐκ χειρός; προβεβλημένοι δὲ τοὺς θωρακοφόρους
 μενοῦσί τε καὶ οἱ μὲν ἀκοντίζοντες, οἱ δὲ τοξεύοντες ὑπὲρ
 τῶν πρόσθεν πάντων λυμανοῦνται τοὺς πολεμίους. ὅτι
 δ' ἂν κακουργῇ τις τοὺς ἐναντίους, δῆλον ὅτι παντὶ τούτῳ
 τοὺς συμμάχους κουφίζει. τελευταίους μέντοι στήσω ²⁵
 τοὺς ἐπὶ πᾶσι καλουμένους. ὥσπερ γὰρ οἰκίας οὔτε
 ἄνευ λιθολογήματος ὄχυροῦ οὔτε ἄνευ τῶν στέγην ποιούν-
 των οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ φάλαγγος οὔτ' ἄνευ τῶν
 πρώτων οὔτ' ἄνευ τῶν τελευταίων, εἰ μὴ ἀγαθοὶ ἔσονται,
 ὄφελος οὐδέν. ἀλλ' ὑμεῖς τ', ἔφη, ὡς παραγγέλλω τάτ- ²⁶
 τεσθε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν πελταστῶν ἄρχοντες ἐπὶ τούτοις
 ὡσαύτως τοὺς λόχους καθίστατε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τοξο-
 τῶν ἐπὶ τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως. σὺ δέ, ὃς τῶν ἐπὶ ²⁷
 πᾶσιν ἄρχεις, τελευταίους ἔχων τοὺς ἄνδρας παράγγελλε
 τοῖς ἑαυτοῦ ἐφορᾶν τε ἐκάστω τοὺς καθ' αὐτὸν καὶ τοῖς
 μὲν τὸ δέον ποιοῦσιν ἐπικελεύειν, τοῖς δὲ κακνομένοις
 ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς· ἦν δέ τις στρέφεται προδιδόναι θέλων,
 θανάτῳ ζημιοῦν. ἔργον γάρ ἐστι τοῖς μὲν πρωτοστάταις
 θαρρύνειν τοὺς ἐπομένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ὑμᾶς δὲ
 δεῖ τοὺς ἐπὶ πᾶσι τεταγμένους πλείω φόβον παρέχειν
 τοῖς κακοῖς τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων. καὶ ὑμεῖς μὲν ταῦτα ²⁸
 ποιεῖτε. σὺ δέ, ὦ Εὐφράτα, ὃς ἄρχεις τῶν ἐπὶ ταῖς
 μηχαναῖς, οὕτω ποιεῖ, ὅπως τὰ ζεύγη τὰ τοὺς πύργους
 ἄγοντα ἔψεται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. σὺ δέ, ὦ ²⁹
 Δαοῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν σκευοφόρων, ἐπὶ τοῖς πύργοις ἄγε
 πάντα τὸν τοιοῦτον στρατόν· οἱ δὲ ὑπηρέται σου [τῶν
 ὄχλων] ἰσχυρῶς κολαζόντων τοὺς προϊόντας τοῦ καιροῦ
 ἢ λειπομένους. σὺ δέ, ὦ Καρούχα, ὃς ἄρχεις τῶν ἄρμα- ³⁰

μαζῶν, αἱ ἄγουσι τὰς γυναῖκας, κατάστησον αὐτὰς τελευταίας ἐπὶ τοῖς σκευοφόροις. ἐπόμενα γὰρ πάντα ταῦτα καὶ πλήθους δόξαν παρέχει καὶ ἐνεδρεῖν ἡμῶν ἐξουσία ἔσται καὶ τοὺς πολεμίους, ἣν κυκλοῦσθαι πειρῶνται, μείζω τὴν περιβολὴν ἀναγκάσει ποιεῖσθαι· ὅσω δ' ἂν μείζον χωρίον περιβάλλωνται, τοσοῦτω ἀνάγκη αὐτοὺς
 31 ἀσθενεστεροὺς γίνεσθαι. καὶ ὑμεῖς μὲν οὕτω ποιεῖτε· σὺ δέ, ὦ Ἀρτάοξε καὶ Ἀρταγέρσα, τὴν χιλιοστὴν ἑκάτερος
 32 τῶν σὺν ὑμῖν πεζῶν ἐπὶ τούτοις ἔχετε. καὶ σὺ, ὦ Φαρνοῦχε καὶ Ἀσιαδάτα, τὴν τῶν ἰππέων χιλιοστὴν, ἧς ἑκάτερος ἄρχει ὑμῶν, μὴ συγκατατάττετε εἰς τὴν φάλαγγα, ἀλλ' ὀπισθεν τῶν ἄρμαμαζῶν ἐξοπλίσθητε καθ' ὑμᾶς αὐτούς· ἔπειτα πρὸς ἐμὲ ἦκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. οὕτω δὲ δεῖ ὑμᾶς παρεσκευάσθαι ὡς πρῶτους δεῆσον
 33 ἀγωνίζεσθαι. καὶ σὺ δὲ ὁ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἀνδρῶν, ὀπισθεν τῶν ἄρμαμαζῶν ἐκτάττον· ποίει δ' ὅ,τι
 34 ἂν σοι παραγγέλλῃ Ἀρταγέρσης. ὑμεῖς δ' οἱ τῶν ἀρμάτων ἡγεμόνες διακληρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν ὑμῶν πρὸ τῆς φάλαγγος τὰ μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν ἔχων ἄρματα καταστησάτω· αἱ δ' ἕτεραι ἑκατοστίες τῶν ἀρμάτων ἢ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς στοιχοῦσα ἐπέσθω
 35 τῇ φάλαγγι ἐπὶ κέρως, ἢ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον. Κῦρος μὲν οὕτω διέταττεν.

Ἀβραδάτας δὲ ὁ Σούσων βασιλεὺς εἶπεν, Ἐγὼ σοι, Κῦρε, ἐθελούσιος ὑφίσταμαι τὴν κατὰ πρόσωπον τῆς ἀντίας φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μὴ τί σοι ἄλλο δοκεῖ.
 36 καὶ ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος ἐπήρητο τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἄρμασι Πέρσας, Ἦ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐ καλὸν εἶη ταῦτα ὑφίεσθαι, διεκλήρωσεν αὐτούς, καὶ ἔλαχεν ὁ Ἀβραδάτας ἥπερ ὑφίστατο καὶ ἐγένετο κατὰ τοὺς
 37 Αἰγυπτίους. τότε μὲν δὴ ἀπιόντες καὶ ἐπιμεληθέντες ὧν προεῖπον ἐδειπνοποιοῦντο καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ἐκοιμήθησαν.

4 Τῇ δ' ὑστεραία πρωὶ Κῦρος μὲν ἐθύετο, ὁ δ' ἄλλος στρατὸς ἀριστήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος ἐξωπλίζετο πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ καὶ καλοῖς

θώραξι καὶ κράνεσιν· ὤπλιζον δὲ καὶ ἵππους προμειω-
 πιδίοις καὶ προστερνιδίοις, καὶ τοὺς μὲν μονίππους
 παραμηριδίοις, τοὺς δ' ὑπὸ τοῖς ἄρμασιν ὄντας παρα-
 πλευριδίοις· ὥστε ἤστραπτε μὲν χαλκῶ, ἦνθει δὲ φοι-
 κίσι πᾶσα ἡ στρατιά.

Καὶ τῷ Ἀβραδάτα δὲ τὸ τετράρρυμον ἄρμα καὶ ἵππων ²
 ὀκτὼ παγκάλως ἐκεκόσμητο. ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν λινοῦν
 θώρακα, ὃς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι, προσφέρει
 αὐτῷ ἡ Πάνθεια χρυσοῦν καὶ χρυσοῦν κράνος καὶ περι-
 βραχιόνια καὶ ψέλια πλατέα περὶ τοὺς καρποὺς τῶν χει-
 ρῶν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν ποδήρη στολιδωτὸν τὰ κάτω
 καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῆ. ταῦτα δ' ἐποιήσατο λάθρα ³
 τοῦ ἀνδρὸς ἐκμετρησαμένη τὰ ἐκείνου ὄπλα. ὁ δὲ ἰδὼν ³
 ἐθαύμασέ τε καὶ ἐπήρετο τὴν Πάνθειαν, Σὺ δήπου, ὦ γύναι,
 συγκόψασα τὸν σαντῆς κόσμον τὰ ὄπλα μοι ἐποιήσω;
 Μὰ Δί', ἔφη ἡ Πάνθεια, οὐκ οὖν τόν γε πλείστου ἀξίον·
 σὺ γὰρ ἔμοιγε, ἦν καὶ τοῖς ἄλλοις φανῆς οἷόσπερ ἐμοὶ
 δοκεῖς εἶναι, μέγιστος κόσμος ἔση. ταῦτα δὲ λέγουσα
 ἅμα ἐνέδυε τὰ ὄπλα καὶ λανθάνειν μὲν ἐπειράτο, ἐλείβετο
 δὲ αὐτῇ τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν.

Ἐπεὶ δὲ καὶ πρόσθεν ὦν ἀξιοθέατος ὁ Ἀβραδάτας ⁴
 ὠπλίσθη τοῖς ὄπλοις τούτοις, ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ
 ἔλευθεριώτατος, ἅτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρχούσης· λαβὼν
 δὲ παρὰ τοῦ ὑφηγιόχου τὰς ἡνίας παρεσκευάζετο ὡς
 ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὸ ἄρμα. ἐν δὲ τούτῳ ἡ Πάνθεια ⁵
 ἀποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρόντας πάντας ἔλεξεν,
 Ἄλλ' ὅτι μὲν, ὦ Ἀβραδάτα, εἴ τις καὶ ἄλλη πώποτε γυνή
 τὸν ἑαυτῆς ἀνδρα μείζον τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμησεν,
 οἶμαί σε γινώσκειν ὅτι καὶ ἐγὼ μία τούτων εἰμί. τί
 οὖν ἐμὲ δεῖ καθ' ἐν ἑκαστον λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἶμαί
 σοι πιθανώτερα παρεσχῆσθαι τῶν νῦν λεχθέντων λόγων.
 ὁμως δὲ οὕτως ἔχουσα πρὸς σέ, ὥσπερ σὺ οἶσθα, ἐπομνύω ⁶
 σοι τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν ἢ μὴν ἐγὼ βούλεσθαι ἂν
 μετὰ σοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γενομένου κοινῇ γῆν ἐπιέσασθαι
 μᾶλλον ἢ ζῆν μετ' αἰσχυνομένου αἰσχυνομένη· οὕτως ἐγὼ
 καὶ σὲ τῶν καλλίστων καὶ ἐμαντῆν ἠξιώκα. καὶ Κύρω δὲ ⁷
 μεγάλην τινὰ δοκῶ ἡμᾶς χάριν ὀφείλειν, ὅτι με αἰχμάλω-

- τον γενομένην καὶ ἔξαιρεθεῖσαν ἑαυτῷ οὔτε με ὡς δούλην ἤξιωσε κεκτῆσθαι οὔτε ὡς ἑλευθέραν ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι,
- 8 διεφύλαξε δὲ σοὶ ὡσπερ ἀδελφοῦ γυναικα λαβών. πρὸς δὲ καὶ ὅτε Ἀράσπας ἀπέστη αὐτοῦ ὁ ἐμὲ φυλάττων, ὑπεσχόμην αὐτῷ, εἴ με ἑάσειε πρὸς σὲ πέμψαι, ἤξειν αὐτῷ σὲ πολὺ Ἀράσπα ἄνδρα καὶ πιστότερον καὶ ἀμείονα.
- 9 Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀγασθεὶς τοῖς λόγοις καὶ θιγὼν αὐτῆς τῆς κεφαλῆς ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπεύξατο, Ἄλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός μοι φρανῆναι ἀξίῳ μὲν Πάνθειας ἀνδρὶ, ἀξίῳ δὲ καὶ Κύρου φίλῳ τοῦ ἡμᾶς τιμήσαντος. ταῦτ' εἰπὼν κατὰ τὰς θύρας τοῦ
- 10 ἄρματιοῦ δίφρου ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄρμα. ἐπεὶ δὲ ἀναβάντος αὐτοῦ κατέκλεισε τὸν δίφρον ὁ ὑψηρίοχος, οὐκ ἔχουσα ἢ Πάνθεια, πῶς ἂν ἔτι ἄλλως ἀσπάσαιτο αὐτόν, κατεφίλησε τὸν δίφρον· καὶ τῷ μὲν προῆει ἤδη τὸ ἄρμα, ἢ δὲ λαθοῦσα αὐτόν συνεφείπετο, ἕως ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Ἀβραδάτας εἶπε, θάρρει, Πάνθεια, καὶ
- 11 χαῖρε καὶ ἄπιθι ἤδη. ἐκ τούτου δὴ οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ θεράπαινα λαβοῦσαι ἀπῆγον αὐτὴν εἰς τὴν ἀρμάμαξαν καὶ κατακλίναντες κατεκάλυψαν τῇ σκηπῇ. οἱ δὲ ἄνθρωποι, καλοῦ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ τε Ἀβραδάτου καὶ τοῦ ἄρματος, οὐ πρόσθεν ἐδύναντο θεάσασθαι αὐτόν, πρὶν ἢ Πάνθεια ἀπῆλθεν.
- 12 Ὡς δ' ἐκεκαλλιερόηκει μὲν ὁ Κύρος, ἢ δὲ στρατιὰ παρετέτακτο αὐτῷ ὡσπερ παρήγγειλε, κατέχων σκοπὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας καὶ ἔλεξεν
- 13 ὧδε· Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τὰ μὲν ἱερὰ οἱ θεοὶ ἡμῖν φαίνουσιν οἷάπερ ὅτε τὴν πρόσθεν νίκην ἔδοσαν· ὑμᾶς δ' ἐγὼ βούλομαι ἀναμνησάμενοι ὡς μοι δοκεῖτε μεμνη-
- 14 μένοι πολὺ ἂν εὐθυμότεροι εἰς τὸν ἀγῶνα ἵεναι. ἠσκήκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμον πολὺ μᾶλλον τῶν πολεμίων, συντέτραφθε δὲ καὶ συντέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ πολὺ πλείω ἤδη χρόνον ἢ οἱ πολέμιοι καὶ συννεικήκατε μετ' ἀλλήλων· τῶν δὲ πολεμίων οἱ πολλοὶ συνήτηνται μεθ' αὐτῶν, οἱ δὲ ἀμάχητοι ἑκατέρων οἱ μὲν τῶν πολεμίων ἴσασιν, ὅτι προδότας τοὺς παραστάτας ἔχουσιν, ὑμεῖς δὲ οἱ μεθ' ἡμῶν ἴστε, ὅτι μετὰ θελόντων τοῖς συμμάχοις ἀρήγειν

μάχεσθε. εἰκὸς δὲ τοὺς μὲν πιστεύοντας ἀλλήλοις ὁμο- 15
 νόως μάχεσθαι μένοντας, τοὺς δὲ ἀπιστοῦντας ἀναγκαῖον
 βουλευέσθαι, πῶς ἂν ἕκαστοι τάχιστα ἐκποδῶν γένοιτο.
 ἴωμεν δὴ, ὧ ἄνδρες, ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἄρματα μὲν 16
 ἔχοντες ὀπλισμένα πρὸς ἄοπλα τὰ τῶν πολεμίων, ὡς δ'
 αὐτως καὶ ἵππείας καὶ ἵππους ὀπλισμένους πρὸς ἀόπλους,
 ὡς ἐκ χειρὸς μάχεσθαι. πεζοῖς δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις οἷς 17
 καὶ πρόσθεν μαχεῖσθε, Αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὀπλι-
 σμένοι εἰσίν, ὁμοίως δὲ τεταγμένοι· τὰς τε γὰρ ἀσπίδας
 μείζους ἔχουσιν ἢ ὡς ποιεῖν τι καὶ ὄρᾶν, τεταγμένοι τε
 εἰς ἕκατὸν δῆλον ὅτι κωλύσουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι
 πλὴν πάνυ ὀλίγων. εἰ δὲ ὠθοῦντες ἐξώσειν πιστεύουσιν, 18
 ἵπποις αὐτοὺς πρῶτον δεήσει ἀντέχειν καὶ σιδήρω ὑφ'
 ἵππων ἰσχυριζομένῳ· ἦν δέ τις αὐτῶν καὶ ὑπομείνη, πῶς
 ἅμα δυνήσεται ἵππομαχεῖν τε καὶ φαλαγγομαχεῖν καὶ
 πυργομαχεῖν; καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν πύργων ἡμῖν μὲν
 ἐπαρήξουσι, τοὺς δὲ πολεμίους παίοντες ἀμυχανεῖν ἀντὶ
 τοῦ μάχεσθαι ποιήσουσιν. εἰ δὲ τινος ἔτι ἐνδεῖσθαι 19
 δοκεῖτε, πρὸς ἐμὲ λέγετε· σὺν γὰρ θεοῖς οὐδενὸς ἀπορή-
 σομεν. καὶ εἰ μὲν τις εἰπεῖν τι βούλεται, λεξάτω· εἰ
 δὲ μή, ἐλθόντες πρὸς τὰ ἱερά καὶ προσευξάμενοι οἷς
 ἐθύσαμεν θεοῖς ἕτε ἐπὶ τὰς τάξεις· καὶ ἕκαστος ὑμῶν 20
 ὑπομιμησκέτω τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἅπερ ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ
 ἐπιδεικνύτω τις τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἄξιον ἀρχῆς,
 ἀφοβὸν δεικνὺς καὶ σχῆμα καὶ πρόσωπον καὶ λόγους.

Ζ.

Οἱ μὲν δὴ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς ἀπήεσαν πρὸς τὰς 1
 τάξεις· τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν προσήνεγκαν οἱ
 θεράποντες ἐμπιεῖν καὶ φαγεῖν ἔτι οὕσιν ἀμφὶ τὰ ἱερά.
 ὁ δὲ Κύρος ὡσπερ εἶχεν ἐστηκὼς ἀπαρξάμενος ἡρίστα
 καὶ μετεδίδου ἀεὶ τῷ μάλιστα δεομένῳ· καὶ σπείσας καὶ
 εὐξάμενος ἐπιε, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ περὶ αὐτὸν οὕτως
 ἐποίουν. μετὰ δὲ ταῦτα αἰτησάμενος Δία πατρῷον ἡγε-
 μόνα εἶναι καὶ σύμμαχον ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸν ἵππον καὶ
 τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἐκέλευσεν. ὀπλισμένοι δὲ πάντες οἱ 2

περὶ τὸν Κύρον τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, χιτῶσι φοινοκοῖς, θώραξι χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις, παλιῶ κρανεῖνῳ ἐνὶ ἕκαστος· οἱ δὲ ἵπποι προμετωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις καὶ παραμηριδίοις χαλκοῖς· τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα παραμηρίδια ἦν καὶ τῷ ἀνδρὶ· τοσοῦτον μόνον διέφερε τὰ Κύρου ὅπλα, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἐκέχριτο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι, τὰ δὲ Κύρου ὅπλα ὡσπερ

3 ἀτόπτρον ἐξέλαμπεν. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη καὶ ἔστι ἀποβλέπων ἥπερ ἔμελλε πορεύεσθαι, βροντὴ δεξιὰ ἐφθέγγετο· ὁ δ' εἶπεν, Ἐψόμεθά σοι, ὦ Ζεῦ μέγιστε. καὶ ὠρμάτο μὲν ἐν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν τὸν ἵππαρχον καὶ τοὺς

4 ἵππείας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρσάμαν καὶ τοὺς πεζοὺς. παρηγγύησε δὲ παρορᾶν πρὸς τὸ σημεῖον καὶ ἐν ἴσῳ ἔπεσθαι· ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον αἰτὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. καὶ νῦν δ' ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ διαμένει. πρὶν δὲ ὄρᾶν τοὺς πολεμίους εἰς τρεῖς ἀνέπανσε τὸ στράτευμα.

5 Ἐπεὶ δὲ προεληλύθεσαν ὡς εἴκοσι σταδίους, ἤρχοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στράτευμα ἀντιπροσὶὸν παρορᾶν. ὡς δ' ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἀλλήλοισ ἐγένοντο καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμοι πολὺ ἐκατέρωθεν ὑπερφαλαγγοῦντες, στήσαντες τὴν αὐτῶν φάλαγγα, οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως κυκλοῦσθαι, ἐπέκαμπτον εἰς κύκλωσιν, ὡσπερ γάμμα ἐκατέρωθεν τὴν ἑαυτῶν τάξιν ποιήσαντες, ὡς πάντο-

6 θεν ἅμα μάχονται. ὁ δὲ Κύρος ὄρῶν ταῦτα οὐδέν τι μᾶλλον ἀφίστατο, ἀλλ' ὡσαύτως ἠγεῖτο. κατανοῶν δέ, ὡς πρόσω τὸν καμπτήρα ἐκατέρωθεν ἐποίησαντο, περὶ ὃν κάμπτοντες ἀνέτεινον τὰ κέρατα, Ἐννοεῖς, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἔνθα τὴν ἐπικαμπὴν ποιοῦνται; Πάνυ γε, ἔφη ὁ Χρυσάντας, καὶ θαυμάζω γε· πολὺ γὰρ μοι δοκοῦσιν ἀποσπᾶν τὰ κέρατα ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος. Ναὶ μὰ

7 Δί', ἔφη ὁ Κύρος, καὶ ἀπό γε τῆς ἡμετέρας. Τί δὴ τοῦτο; Δῆλον ὅτι φοβούμενοι, μὴ ἦν ἐγγὺς ἡμῶν γένηται τὰ κέρατα τῆς φάλαγγος ἔτι πρόσω οὔσης, ἐπιθώμεθα αὐτοῖς. Ἐπει', ἔφη ὁ Χρυσάντας, πῶς δυνήσονται ὠφελεῖν οἱ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους οὕτω πολὺ ἀπέχοντες ἀλλήλων; Ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κύρος, ὅτι ἤνικα ἂν γένηται τὰ

κέρατα ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας τῶν πλαγίων τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος, στραφέντες ὡς εἰς φάλαγγα ἅμα πάντοθεν ἡμῖν προσίασιν, ὡς ἅμα πάντοθεν μαχούμενοι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Χρυσάντας, εὖ σοι δοκοῦσι βουλευέσθαι; 8
 Πρὸς γε ἅ ὀρῶσι· πρὸς δὲ ἅ οὐχ ὀρῶσιν ἔτι κάκιον ἢ εἰ κατὰ κέρας προσήεσαν. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ὦ Ἄρσάμα, ἡγοῦ τῷ πεζῷ ἡρέμα, ὥσπερ ἐμὲ ὀρᾶς· καὶ σύ, ὦ Χρυσάντα, ἐν ἴσῳ τούτῳ τὸ ἵππικὸν ἔχων συμπαρέπον. ἐγὼ δὲ ἄπειμι ἐκεῖσε, ὅθεν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ἄρχεσθαι τῆς μάχης· ἅμα δὲ παριῶν ἐπισκέψομαι ἕκαστα πῶς ἡμῖν ἔχει. ἐπειδὴν δὲ ἐκεῖ γένωμαι, ὅταν ἤδη ὁμοῦ προσ- 9
 ἰόντες ἀλλήλοις γιγνώμεθα, παιᾶνα ἐξάρξω, ὑμεῖς δὲ ἐπείγεσθε. ἡνίκα δ' ἂν ἡμεῖς ἐγχειρῶμεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μὲν, οὐ γάρ, οἴμαι, ὀλίγος θόρυβος ἔσται, ὀρμησεται δὲ τηνικαῦτα Ἀβραδάτας ἤδη σὺν τοῖς ἄρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους· οὕτω γὰρ αὐτῷ εἰρήσεται· ὑμᾶς δὲ χρὴ ἔπεσθαι ἐχομένους ὅτι μάλιστα τῶν ἄρμάτων· οὕτω γὰρ μάλιστα τοῖς πολεμίοις τεταραγμένοις ἐπιπεσοῦμεθα. παρέσομαι δὲ καγὼ ἢ ἂν δύνωμαι τάχιστα διώκων τοὺς ἄνδρας, ἢν οἱ θεοὶ θέλωσι.

Ταῦτ' εἰπὼν καὶ σύνθημα παρεγγυήσας Ζεὺς σωτῆρ 10
 καὶ ἡγεμῶν ἐπορεύετο. μεταξὺ δὲ τῶν ἄρμάτων καὶ τῶν θωρακοφόρων διαπορευόμενος ὁπότε προσβλέψειέ τινος τῶν ἐν ταῖς τάξεσι, τοτὲ μὲν εἶπεν ἂν, ὦ ἄνδρες, ὡς ἡδὺ ὑμῶν τὰ πρόσωπα θεάσασθαι. τοτὲ δ' αὖ ἐν ἄλλοις ἂν ἔλεξεν, Ἄρα ἐννοεῖτε, ἄνδρες, ὅτι ὁ νῦν ἀγὼν ἔστιν οὐ μόνον περὶ τῆς τήμερον νίκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πρόσθεν, ἢν νενικήκατε, καὶ περὶ πάσης εὐδαιμονίας; ἐν ἄλλοις δ' 11
 ἂν προῖων εἶπεν, ὦ ἄνδρες, τὸ ἀπὸ τοῦδε οὐδὲν ποτε ἔτι θεοὺς αἰτιατέον ἔσται· παραδεδώκασι γὰρ ἡμῖν πολλὰ τε καὶ ἀγαθὰ κτήσασθαι. ἀλλ', ὦ ἄνδρες, ἀγαθοὶ γενώμεθα. κατ' ἄλλους δ' αὖ τοιάδε, ὦ ἄνδρες, εἰς τίνα ποτ' 12
 ἂν καλλίονα ἔρανον ἀλλήλους παρακαλέσαιμεν ἢ εἰς τόνδε; νῦν γὰρ ἔξεστιν ἀγαθοῖς ἀνδράσι γενομένοις πολλὰ κάγαθὰ ἀλλήλοις εἰσενεγκεῖν. κατ' ἄλλους δ' αὖ, Ἐπίστα- 13
 σθε μὲν, οἴμαι, ὦ ἄνδρες, ὅτι νῦν ἄθλα πρόκειται τοῖς νικῶσι μὲν διώκειν, παίειν, κατακαίνειν, ἀγαθὰ ἔχειν,

- καλὰ ἀκούειν, ἔλευθέροις εἶναι, ἄρχειν· τοῖς δὲ κακοῖς
 δῆλον ὅτι τάναντία τούτων. ὅστις οὖν αὐτὸν φιλεῖ, μετ'
 ἔμοῦ μαχέσθω· ἐγὼ γὰρ κακὸν οὐδὲν οὐδ' αἰσχρὸν ἐκὼν
 14 εἶναι προσήσομαι. ὁπότε δ' αὖ γένοιτο κατὰ τινος τῶν
 πρόσθεν συμμαχεσαμένων, εἶπεν ἄν, Πρὸς δὲ ὑμᾶς, ὦ
 ἄνδρες, τί δεῖ λέγειν; ἐπίστασθε γάρ, οἷαν τε οἱ ἀγαθοὶ
 ἐν ταῖς μάχαις ἡμέραν ἄγουσι καὶ οἷαν οἱ κακοί.
- 15 Ὡς δὲ παριῶν κατὰ Ἀβραδάταν ἐγένετο, ἔστη· καὶ ὁ
 Ἀβραδάτας παραδούς τῷ ὑψηλιόχῳ τὰς ἡνίας προσῆλθεν
 αὐτῷ· προσέδραμον δὲ καὶ ἄλλοι τῶν πλησίον τεταγμέ-
 νων καὶ πεζῶν καὶ ἄρματηλατῶν. ὁ δ' αὖ Κῦρος ἐν τοῖς
 παραγεγενημένοις ἔλεξεν, Ὅ μὲν θεός, ὦ Ἀβραδάτα, ὥσπερ
 σὺ ἠξίους, συνηξίωσε σὲ καὶ τοὺς σὺν σοὶ πρωτοστάτας
 εἶναι τῶν συμμάχων· σὺ δὲ τοῦτο μέμνησο, ὅταν δέῃ σε
 ἤδη ἀγωνίζεσθαι, ὅτι Πέρσαι οἱ τε θεασόμενοι ὑμᾶς
 ἔσονται καὶ οἱ ἐσόμενοι ὑμῖν καὶ οὐκ ἑάσοντες ἐρήμους
 16 ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. καὶ ὁ Ἀβραδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ τὰ μὲν
 καθ' ἡμᾶς ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Κῦρε, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ τὰ
 πλάγια λυπεῖ με, ὅτι τὰ μὲν τῶν πολεμίων κέρατα
 ἰσχυρὰ ὄρω ἀνατεινόμενα καὶ ἄρμασι καὶ παντοδαπῇ
 στρατιᾷ· ἡμέτερον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἀντιτέτακται ἢ
 ἄρματα· ὥστ' ἔγωγ', ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον τήνδε τὴν τάξιν,
 ἡσχυρόμην ἂν ἐνθάδε ὦν· οὕτω πολὺ μοι δοκῶ ἐν ἀσφα-
 17 λειστάτῳ εἶναι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' εἰ τὰ παρὰ σοὶ
 καλῶς ἔχει, θάρρει ὑπὲρ ἐκείνων· ἐγὼ γάρ σοι σὺν θεοῖς
 ἔρημα τῶν πολεμίων τὰ πλάγια ταῦτα ἀποδείξω. καὶ
 σὺ μὴ πρότερον ἔμβαλλε τοῖς ἐναντίοις, διαμαρτύρομαι,
 πρὶν ἂν φεύγοντας τούτους, οὓς νῦν φοβῆ, θεάσῃ· τοι-
 αῦτα δ' ἐμεγαληγόρει μελλούσης τῆς μάχης γίνεσθαι,
 ἄλλως δ' οὐ μάλα μεγαλήγορος ἦν· Ὅταν μέντοι ἴδῃς τού-
 τους φεύγοντας, ἐμέ τε ἤδη παρεῖναι νόμιζε καὶ ὄρμα εἰς
 τοὺς ἄνδρας· καὶ σὺ γὰρ τότε τοῖς μὲν ἐναντίοις κακίστοις
 18 ἂν χρήσαιο, τοῖς δὲ μετὰ σαντοῦ ἀρίστοις. ἀλλ' ἔως ἔτι
 σοι σχολή, ὦ Ἀβραδάτα, πάντως παρελάσας παρὰ τὰ
 σαντοῦ ἄρματα παρακάλει τοὺς σὺν σοὶ εἰς τὴν ἐμβολήν,
 τῷ μὲν προσώπῳ παραθαρύνων, ταῖς δ' ἐλπίσιν ἐπι-
 κουφίζων. ὅπως δὲ κράτιστοι φανεῖσθε τῶν ἐπὶ τοῖς

ἄρμασι, φιλονεικίαν αὐτοῖς ἔμβαλλε· καὶ γάρ, εὖ ἴσθι, ἦν τάδε εὖ γένηται, πάντες ἐροῦσι τὸ λοιπὸν μηδὲν εἶναι κερδαλεώτερον ἀρετῆς. ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτας ἀναβάς παρήλαυε καὶ ταῦτ' ἐποίει.

Ὁ δ' αὖ Κῦρος παριῶν ὡς ἐγένετο πρὸς τῷ εὐωνύμῳ, 19 ἔνθα ὁ Ὑστάσπας τοὺς ἡμίσεις ἔχων ἦν τῶν Περσῶν ἰππέων, ὀνομάσας αὐτὸν εἶπεν, ὦ Ὑστάσπα, νῦν ὄρας ἔργον τῆς σῆς ταχυεργίας· νῦν γὰρ εἰ φθάσομεν τοὺς πολεμίους κατακατόντες, οὐδεὶς ἡμῶν ἀποθανεῖται. καὶ 20 ὁ Ὑστάσπας ἐπιγέλασας εἶπεν, Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἐξ ἐναντίας ἡμῖν μελήσει, τοὺς δ' ἐκ πλαγίου σὺ ἄλλοις πρόσταξον, ὅπως μὴδ' οὗτοι σχολάζωσι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ἐπὶ γε τούτους ἐγὼ αὐτὸς παρέρχομαι· ἀλλ', ὦ Ὑστάσπα, τόδε μέμνησο, ὅτω ἂν ἡμῶν ὁ Θεὸς νίκην διδῶ, ἦν τί πον μένη πολέμιον, πρὸς τὸ μαχόμενον αἰεὶ συμβάλλωμεν. ταῦτ' εἰπὼν προήει. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ 21 πλευρὸν παριῶν ἐγένετο καὶ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῶν ταύτη ἄρμάτων, πρὸς τοῦτον ἔλεξεν, Ἐγὼ δ' ἐπέρχομαι ὑμῖν ἐπικουρήσων· ἀλλ' ὁπόταν αἰσθησθε ἡμᾶς ἐπιτιθεμένους κατ' ἄκρον, τότε καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε ἅμα διὰ τῶν πολεμίων ἐλαύνειν· πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεστέρῳ ἔσεσθε ἔξω γενόμενοι ἢ ἔνδον ἀπολαμβανόμενοι. ἐπεὶ δ' αὖ παριῶν 22 ἐγένετο ὀπισθεν τῶν ἄρμαμαξῶν, Ἀρταγέρσαν μὲν καὶ Φαρνοῦχον ἐκέλευσεν ἔχοντας τὴν τε τῶν πεζῶν χιλιοστὴν καὶ τὴν τῶν ἰππέων μένειν αὐτοῦ. Ἐπειδὴν δ', ἔφη, αἰσθάνησθε ἐμοῦ ἐπιτιθεμένου τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς κατ' ὑμᾶς ἐπιχειρεῖτε· μαχεῖσθε δ', ἔφη, πρὸς κέρας, ὡσπερ ἀσθενέστατον σιράτευμα γίνγεται, φάλαγγα ἔχοντες, ὡσπερ ἂν ἰσχυρότατοι εἴητε. καὶ εἰσὶ μὲν, ὡς ὄρατε, τῶν πολεμίων ἰππεῖς οἱ ἔσχατοι· πάντως δὲ πρόετε πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν καμήλων τάξιν, καὶ εὖ ἴστε, ὅτι καὶ πρὶν μάχεσθαι γελοίους τοὺς πολεμίους θεάσεσθε.

Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ταῦτα διαπραξάμενος ἐπὶ τὸ δεξιὸν 23 παρήει· ὁ δὲ Κροῖσος νομίσας ἤδη ἐγγύτερον εἶναι τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα, σὺν ἧ' αὐτὸς ἐπορεύετο, ἢ τὰ ἀνατεινόμενα κέρατα, ἤρε τοῖς κέρασι σημεῖον μηκέτι

ἄνω πορεύεσθαι, ἀλλ' αὐτοῦ ἐν χώρᾳ στραφῆναι. ὡς δ' ἔστησαν ἀντία πρὸς τὸ τοῦ Κύρου στρατεύμα ὄρωντες, 24 ἔσήμηνεν αὐτοῖς πορεύεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ οὕτω δὴ προσήεσαν τρεῖς φάλαγγες ἐπὶ τὸ Κύρου στρατεύμα, ἡ μὲν μία κατὰ πρόσωπον, τῷ δὲ δύο ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιόν, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον, ὥστε πολὺν φόβον παρεῖναι πάσῃ τῇ Κύρου στρατιᾷ. ὥσπερ γὰρ μικρὸν πλινθίον ἐν μεγάλῳ τεθρὲν οὕτω καὶ τὸ Κύρου στρατεύμα πάντοθεν περιείχεται ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ ἵππεῦσι καὶ ὀπλίταις καὶ πελτοφόροις καὶ τοξόταις καὶ ἄρμασι πλὴν 25 ἐξόπισθεν. ὁμοῦς δὲ ὁ Κύρος ἐπεὶ παρήγγειλεν, ἔστράφησαν πάντες ἀντιπρόσωποι τοῖς πολεμίοις· καὶ ἦν μὲν πολλὴ πανταχόθεν σιγὴ ὑπὸ τοῦ τὸ μέλλον ὄνειν· ἦν γὰρ δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς εἶναι, ἐξῆρχε παιᾶνα, συνεπ- 26 ἤχησε δὲ πᾶς ὁ στρατός. μετὰ δὲ τοῦτο τῷ Ἐνναλίῳ τε ἅμα ἐπηλάλαξαν καὶ ἐξανίσταται ὁ Κύρος, καὶ εὐθὺς μετὰ τῶν ἵππέων λαβῶν πλαγίους τοὺς πολεμίους ὁμόσε αὐτοῖς τὴν ταχίστην συνειμίγηεν· οἱ δὲ πεζοὶ αὐτῷ συντεταγμένοι ταχὺ ἐφείποντο καὶ περιεπτύσσοντο ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ὥστε πολὺ ἐπλεονέκει· φάλαγγι γὰρ κατὰ κέρας προσέβαλλεν· ὥστε ταχὺ ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγένετο τοῖς πολεμίοις.

27 Ὡς δὲ ἦσθετο Ἀρταγέρσης ἐν ἔργῳ ὄντα τὸν Κύρον, ἐπιτίθεται καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ εὐώνυμα, προεῖς τὰς καμήλους, ὥσπερ Κύρος ἐκέλευσεν. οἱ δὲ ἵπποι αὐτὰς ἐκ πάντων πολλοῦ οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν ἐκφρονες γιγνόμενοι ἔφευγον, οἱ δ' ἐξήλλοντο, οἱ δ' ἐνέπιπτον ἀλλήλοις.

28 τοιαῦτα γὰρ πάσχουσιν ἵπποι ὑπὸ καμήλων. ὁ δὲ Ἀρταγέρσης συντεταγμένους ἔχων τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ταραττομένοις ἐπέκειτο· καὶ τὰ ἄρματα δὲ κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον ἅμα ἐνέβαλλε. καὶ πολλοὶ μὲν τὰ ἄρματα φεύγοντες ὑπὸ τῶν κατὰ κέρας ἐπομένων ἀπέθνησκον, πολλοὶ δὲ τούτους φεύγοντες ὑπὸ τῶν ἁρμάτων ἤλισκοντο.

29 Καὶ Ἀβραδάτας δὲ οὐκέτι ἔμελλεν, ἀλλὰ βοήσας Ἄνδρες φίλοι, ἔπεσθε, ἐνίει οὐδὲν φειδόμενος τῶν ἵππων, ἀλλὰ ἰσχυρῶς ἐξαίματτων τῷ κέντρῳ· συνεξώρμησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἄρματηλάται. καὶ τὰ μὲν ἄρματα ἔφευγεν

αὐτοὺς εὐθύς, τὰ μὲν καὶ ἀναλαβόντα τοὺς παραβάτας, τὰ δὲ καὶ ἀπολιπόντα. ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀντικρὺ δι' ³⁰ αὐτῶν εἰς τὴν τῶν Αἰγυπτίων φάλαγγα ἐμβάλλει· συνεισέβαλον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι. πολλαχοῦ μὲν οὖν καὶ ἄλλοθι δῆλον, ὡς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ ἢ ὅταν ἐκ φίλων συμμάχων ἠθροισμένη ᾗ, καὶ ἐν τούτῳ δὲ ἐδήλωσεν. οἱ μὲν γὰρ ἑταῖροί τε αὐτοῦ καὶ δημοτράπεζοι συνεισέβαλον, οἱ δ' ἄλλοι ἠνίοχοι ὡς εἶδον ὑπομένοντας πολλῶν σίφει τοὺς Αἰγυπτίους, ἐξέκλιναν κατὰ τὰ φεύγοντα ἄρματα καὶ τούτοις ἐφείποντο. οἱ δὲ ³¹ ἀμφὶ Ἀβραδάταν ἧ μὲν ἐνέβαλλον, ἅτε οὐ δυναμένων διαχάσασθαι τῶν Αἰγυπτίων διὰ τὸ μένειν τοὺς ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτῶν, τοὺς μὲν ὀρθοὺς τῇ ῥύμῃ τῶν ἵππων παίοντες ἀνέτρεπον, τοὺς δὲ πίπτοντας κατηλόων καὶ αὐτοὺς καὶ ὅπλα καὶ ἵπποις καὶ τροχοῖς. ὅτου δ' ἐπιλάβοιτο τὰ δρέπανα, πάντα βία διεκόπτετο καὶ ὅπλα καὶ σώματα. ἐν δὲ τῷ ἀδιηγῆτῳ τούτῳ ταραχῶ ὑπὸ τῶν παντοδαπῶν ³² σωρευμάτων ἐξαλλομένων τῶν τροχῶν ἐκπίπτει ὁ Ἀβραδάτας καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων, καὶ οὗτοι μὲν ἐνταῦθα ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι κατεκόπησαν καὶ ἀπέθανον· οἱ δὲ Πέρσαι συνεπισπόμενοι, ἧ μὲν ὁ Ἀβραδάτας ἐνέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ταύτῃ συνεισπεσόντες τεταραγμένους ἐφόνεον, ἧ δὲ ἀπαθεῖς ἐγένοντο οἱ Αἰγύπτιοι, πολλοὶ δ' οὗτοι ἦσαν, ἐχώρουν ἐναντίοι τοῖς Πέρσαις.

Ἐνθα δὴ δεινὴ μάχη ἦν καὶ δοράτων καὶ ξυστῶν καὶ ³³ μαχαῖρῶν· ἐπλεονέκτου μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ πλήθει καὶ τοῖς ὅπλοις. τά τε γὰρ δόρατα ἰσχυρὰ καὶ μακρὰ ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν, αἶ τε ἀσπίδες πολὺν μᾶλλον τῶν θωράκων καὶ τῶν γέρρων καὶ στεγάζουσι τὰ σώματα καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται πρὸς τοῖς ὤμοις οὔσαι. συγκλείσαντες οὖν τὰς ἀσπίδας ἐχώρουν καὶ ἐώθουν. οἱ ³⁴ δὲ Πέρσαι οὐκ ἐδύναντο ἀντέχειν, ἅτε ἐν ἄκραῖς ταῖς χερσὶ τὰ γέρρα ἔχοντες, ἀλλ' ἐπὶ πόδα ἀνεχάζοντο παίοντες καὶ παιόμενοι, ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. ἐπεὶ μέντοι ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπαίοντο αὖθις οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῶν πύργων· καὶ οἱ ἐπὶ πᾶσι δὲ οὐκ εἶων φεύγειν

οὔτε τοὺς τοξότας οὔτε τοὺς ἀκοντιστάς, ἀλλ' ἀνατετα-
 μένοι τὰς μαχαίρας ἠνάγκαζον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν.
 35 ἦν δὲ πολὺς μὲν ἀνδρῶν φόνος, πολὺς δὲ κτύπος ὄπλων
 καὶ βελῶν παντοδαπῶν, πολλή δὲ βοή τῶν μὲν ἀνακα-
 λούντων ἀλλήλους, τῶν δὲ παρακελευομένων, τῶν δὲ θεοὺς
 ἐπικαλουμένων.

36 Ἐν δὲ τούτῳ Κῦρος διώκων τοὺς καθ' αὐτὸν παραγί-
 γνεται. ὡς δ' εἶδε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας ἔωσμένους,
 ἤλγησέ τε καὶ γνοὺς, ὅτι οὐδαμῶς ἂν θάττον σχοίη τοὺς
 πολεμίους τῆς εἰς τὸ πρόσθεν προόδου ἢ εἰ εἰς τὸ ὀπι-
 σθεν περιελάσειεν αὐτῶν, παραγγείλας ἔπεσθαι τοῖς μεθ'
 αὐτοῦ περιήλανεν εἰς τὸ ὀπισθεν· καὶ εἰσπεσόντες
 37 παίουσιν ἀφορῶντας καὶ πολλοὺς κατακαίνουσιν. οἱ δὲ
 Αἰγύπτιοι ὡς ἦσθοντο, ἐβόων τε, ὅτι ὀπισθεν οἱ πο-
 λέμιοι, καὶ ἐστρέφοντο ἐν ταῖς πληγαῖς. καὶ ἐνταῦθα δὴ
 φύρδην ἐμάχοντο καὶ πεζοὶ καὶ ἵππεις, πεπτωκῶς δέ τις
 ὑπὸ τῷ Κύρου ἵππῳ καὶ πατούμενος παίει εἰς τὴν γασ-
 τέρα τῆς μαχαίρας τὸν ἵππον αὐτοῦ· ὁ δὲ ἵππος πληγεὶς
 38 σφραδάζων ἀποσειεται τὸν Κῦρον. ἐνθα δὴ ἔγνω ἂν τις,
 ὅσου ἄξιον εἴη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα ὑπὸ τῶν περὶ
 αὐτόν. εὐθύς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες καὶ προσπε-
 σόντες ἐμάχοντο, ἐώθουν, ἐωθοῦντο, ἔπαιον, ἐπαίοντο.
 καταπηδήσας δέ τις ἀπὸ τοῦ ἵππου τῶν τοῦ Κύρου
 39 ὑπηρετῶν ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἵππον. ὡς
 δ' ἀνέβη ὁ Κῦρος, κατεῖδε πάντοθεν ἤδη παιομένους
 τοὺς Αἰγυπτίους· καὶ γὰρ Ὑστάσπας ἤδη παρῆν σὺν τοῖς
 Περσῶν ἵππεῦσι καὶ Χρυσάντας. ἀλλὰ τούτους ἐμβάλ-
 λειν μὲν οὐκέτι εἶα εἰς τὴν φάλαγγα τῶν Αἰγυπτίων,
 ἕξωθεν δὲ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν ἐκέλευεν. ὡς δ' ἐγένετο
 περιελαύνων παρὰ τὰς μηχανάς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναβῆναι
 ἐπὶ τῶν πύργων τινὰ καὶ κατασκέψασθαι, εἴ πη καὶ
 40 ἄλλο τι μένοι τῶν πολεμίων καὶ μάχοιτο. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη,
 κατεῖδε μεστὸν τὸ πεδῖον ἵππων, ἀνθρώπων, ἀρμάτων,
 φευγόντων, διωκόντων, κρατούντων, κρατουμένων· μένον
 δ' οὐδαμοῦ οὐδὲν ἔτι ἐδύνατο κατιδεῖν πλὴν τὸ τῶν
 Αἰγυπτίων· οὗτοι δὲ ἐπειδὴ ἠποροῦντο, πάντοθεν κύκλον
 ποιησάμενοι, ὥστε ὄρασθαι τὰ ὄπλα, ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν

ἐκάθηντο· καὶ ἐποίουν μὲν οὐδὲν ἔτι, ἔπασχον δὲ πολλὰ καὶ δεινά.

Ἀγασθεῖς δὲ ὁ Κῦρος αὐτοὺς καὶ οἰκτεῖρων, ὅτι ἀγα- 41
θοὶ ἄνδρες ὄντες ἀπώλλυντο, ἀνεχώρισε πάντας τοὺς
περιμαχομένους καὶ μάχεσθαι οὐδένα ἔτι εἶα. πέμπει
δὲ πρὸς αὐτοὺς κήρυκα ἐρωτῶν, πότερα βούλονται ἀπο-
λέσθαι πάντες ὑπὲρ τῶν προδεδωκότων αὐτοὺς ἢ σω-
θῆναι ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. οἱ δ' ἀπεκρίναντο,
Πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθείημεν ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες
εἶναι; ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν, Ὅτι ἡμεῖς ὑμᾶς ὀρώμεν 42
μόνους καὶ μένοντας καὶ μάχεσθαι ἐθέλοντας. Ἄλλα
τοῦντεῦθεν, ἔφασαν οἱ Αἰγύπτιοι, τί καὶ καλὸν ἂν ποι-
οῦντες σωθείημεν; καὶ ὁ Κῦρος αὖ πρὸς τοῦτο εἶπεν, Εἰ
τῶν τε συμμαχομένων μηδένα προδόντες σωθείητε τά τε
ὄπλα ἡμῖν παραδόντες φίλοι τε γενόμενοι τοῖς αἰρουμέ-
νοις ὑμᾶς σῶσαι, ἐξὸν ἀπολέσαι. ἀκούσαντες ταῦτα 43
ἐπήρουντο, Ἦν δὲ γενόμεθά σοι φίλοι, τί ἡμῖν ἀξιώσεις
χρηῆσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Κῦρος Εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν.
ἐπηρώτων πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι, Τίνα εὐεργεσίαν; πρὸς
τοῦτο εἶπεν ὁ Κῦρος, Μισθὸν μὲν ὑμῖν δοίην ἂν πλείονα
ἢ νῦν ἐλαμβάνετε, ὅσον ἂν χρόνον πόλεμος ἦ· εἰρήνης δὲ
γενομένης τῷ βουλομένῳ ὑμῶν μένειν παρ' ἔμοι χώραν
τε δώσω καὶ πόλεις καὶ γυναῖκας καὶ οἰκέτας. ἀκούσαν- 44
τες ταῦτα οἱ Αἰγύπτιοι τὸ μὲν ἐπὶ Κροῖσον συστρατεύειν
ἀφελεῖν σφισιν ἐδεήθησαν· τούτῳ γὰρ μόνῳ γινώσκε-
σθαι ἔφασαν· τὰ δ' ἄλλα συνομολογήσαντες ἔδοσαν πίστιν
καὶ ἔλαβον. καὶ οἱ Αἰγύπτιοί τε οἱ καταμείναντες τότε 45
ἔτι καὶ νῦν βασιλεῖ πιστοὶ διαμένουσι, Κῦρός τε πόλεις
αὐτοῖς ἔδωκε, τὰς μὲν ἄνω, αἱ ἔτι καὶ νῦν πόλεις Αἰγυ-
πτίων καλοῦνται, Δάρισαν δὲ καὶ Κυλλήνην παρὰ Κύμη
πλησίον θαλάττης, ἃς ἔτι καὶ νῦν οἱ ἀπ' ἐκείνων ἔχουσι.
ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ὁ Κῦρος ἤδη σκοταῖος ἀναγαγὼν
ἐστρατοπεδεύσατο ἐν Θυμβράροις.

Ἐν δὲ τῇ μάχῃ τῶν πολεμίων Αἰγύπτιοι μόνοι ἠῦδο- 46
κίμησαν, τῶν δὲ σὺν Κύρῳ τὸ Περσῶν ἵππικὸν κράτιστον
ἔδοξεν εἶναι· ὥστ' ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἡ ὄπλισις, ἣν τότε
Κῦρος τοῖς ἵππεῦσι κατεσκεύασεν. ἠῦδοκίμησε δὲ ἰσχυρῶς 47

καὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρματα· ὥστε καὶ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν
 48 διαμένει τὸ πολεμιστήριον τῷ ἀεὶ βασιλεύοντι. αἱ μέντοι
 κάμηλοι ἐφόβουν μόνον τοὺς ἵππους, οὐ μέντοι κατέκαι-
 νόν γε οἱ ἐπ' αὐτῶν ἵππεῖς, οὐδ' αὐτοὶ γε ἀπέθνησκον
 49 ὑπὸ ἵππέων· οὐδεὶς γὰρ ἵππος ἐπέλαζε. καὶ χρήσιμον
 μὲν ἐδόκει εἶναι· ἀλλὰ γὰρ οὔτε τρέφειν οὐδεὶς ἐθέλει
 καλὸς κάγαθὸς κάμηλον, ὥστ' ἐποχεῖσθαι, οὔτε μελετᾶν
 ὡς πολεμήσων ἀπὸ τούτων. οὕτω δὲ ἀπολαβοῦσαι πάλιν
 τὸ ἐαντῶν σχῆμα ἐν τοῖς σκευοφόροις διάγουσι.

2 Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κῦρον δειπνοποιησάμενοι καὶ
 φυλακὰς καταστησάμενοι, ὥσπερ ἔδει, ἐκοιμήθησαν.
 Κροῖσος μὲντοι εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεων ἔφηνε σὺν τῷ στρα-
 τεύματι· τὰ δ' ἄλλα φῦλα ὅποι ἐδύνατο προσωτάτω ἐν
 2 τῇ νυκτὶ τῆς ἐπ' οἶκον ὁδοῦ ἕκαστος ἀπεχώρει. ἐπειδὴ
 δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεῖς ἦγε Κῦρος. ὡς δ'
 ἐγένετο πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν Σάρδεσι, τὰς τε μηχανὰς
 ἀνίστη ὡς προσβαλῶν πρὸς τὸ τεῖχος καὶ κλίμακας παρε-
 3 σκευάζετο. ταῦτα δὲ ποιῶν κατὰ τὰ ἀποτομώτατα δο-
 κοῦντα εἶναι τοῦ Σαρδιανῶν ἐρύματος τῆς ἐπιούσης
 νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλδαίους τε καὶ Πέρσας. ἠγήσατο
 δ' αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρσης, δοῦλος γεγενημένος τῶν ἐν τῇ
 ἀκροπόλει τινὸς φρουρῶν, καταμεμαθηκῶς κατάβασιν εἰς
 4 τὸν ποταμὸν καὶ ἀνάβασιν τὴν αὐτήν. ὡς δ' ἐγένετο
 τοῦτο δῆλον, ὅτι εἶχετο τὰ ἄκρα, πάντες δὲ ἔφηνον οἱ
 Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν ὅποι ἐδύνατο ἕκαστος τῆς πόλεως.
 Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσῆει εἰς τὴν πόλιν καὶ παρήγ-
 5 γειλεν ἐκ τῆς τάξεως μηδένα κινεῖσθαι. ὁ δὲ Κροῖσος
 κατακλεισάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις Κῦρον ἐβόα· ὁ δὲ
 Κῦρος τοῦ μὲν Κροῖσου φύλακας κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ
 ἀπαγαγὼν πρὸς τὴν ἐχομένην ἄκραν ὡς εἶδε τοὺς μὲν
 Πέρσας φυλάττοντας τὴν ἄκραν, ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῶν
 Χαλδαίων ὅπλα ἔρημα, κατεδεδραμήκεσαν γὰρ ἀρπασό-
 μενοι τὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν, εὐθὺς συνεκάλεσεν αὐτῶν τοὺς
 ἄρχοντας καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἀπιέναι ἐκ τοῦ στρατεύματος
 6 ὡς τάχιστα. Οὐ γὰρ ἄν, ἔφη, ἀνασχοίμην πλεονεκτοῦν-
 τας ὀρῶν τοὺς ἀτακτοῦντας. καὶ εὖ μὲν, ἔφη, ἐπίστασθε,
 ὅτι παρεσκευαζόμεν ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς ἐμοὶ συστρατευομέ-

νοὺς πᾶσι Χαλδαίοις μακαριστοὺς ποιῆσαι· νῦν δ', ἔφη, μὴ θαυμάζετε, ἦν τις καὶ ἀπιοῦσιν ὑμῖν κρείττων ἐντύχη. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι ἔδεισάν τε καὶ ἰκέτεον ⁷ παύσασθαι ὀργιζόμενον καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀποδώσειν ἔφασαν. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι οὐδὲν αὐτῶν δέοιτο. Ἄλλ' εἴ με, ἔφη, βούλεσθε παύσασθαι ἀχθόμενον, ἀπόδοτε πάντα, ὅσα ἐλάβετε, τοῖς διαφυλάξασι τὴν ἄκραν. ἦν γὰρ αἰσθῶνται οἱ ἄλλοι στρατιῶται, ὅτι πλεονεκτοῦσιν οἱ εὐτακτοὶ γενόμενοι, πάντα μοι καλῶς ἔξει. οἱ μὲν ⁸ δὴ Χαλδαῖοι οὕτως ἐποίησαν, ὡς ἐκέλευσεν ὁ Κύρος· καὶ ἔλαβον οἱ πειθόμενοι πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα. ὁ δὲ Κύρος καταστρατοπεδεύσας τοὺς ἑαυτοῦ ὅπου ἐδόκει τὸ ἐπιτηδειότατον εἶναι τῆς πόλεως μένειν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις παρηγγεῖλε καὶ ἀριστοποιεῖσθαι.

Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ἀγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ τὸν ⁹ Κροῖσον. ὁ δὲ Κροῖσος ὡς εἶδε τὸν Κύρον, Χαῖρε, ὦ δέσποτα, ἔφη· τοῦτο γὰρ ἢ τύχη καὶ ἔχειν τὸ ἀπὸ τοῦδε δίδωσι σοὶ καὶ ἐμοὶ προσαγορεύειν. Καὶ σύ γε, ἔφη, ὦ ¹⁰ Κροῖσε, ἐπέπερ ἄνθρωποί γέ ἐσμεν ἀμφοτέρω. ἀτάρ, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἄρ' ἂν τι μοι ἐθελήσῃς συμβουλευῆσαι; Καὶ βουλοίμην γ' ἂν, ἔφη, ὦ Κύρε, ἀγαθὸν τί σοι εὔρειν· τοῦτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγαθὸν κάμοι γενέσθαι. Ἄκουσον ¹¹ τοίνυν, ἔφη, ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γὰρ ὄρω τὸν στρατιώτας πολλὰ πεπονηκότας καὶ πολλὰ κεινδυνευκότας καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ μετὰ Βαβυλῶνα, ἀξιῶ ὠφελῆθῆναι τοὺς στρατιώτας. γινώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι εἰ μὴ τινα καρπὸν λήψονται τῶν πόνων, οὐ δυνήσομαι αὐτοὺς πολὺν χρόνον πειθομένους ἔχειν. διαρπάσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφεῖναι τὴν πόλιν οὐ βούλομαι· τὴν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἂν διαφθαρῆναι ἐν τε τῇ ἀρπαγῇ εὖ οἶδ' ὅτι οἱ πονηρότατοι πλεονεκτήσειαν ἂν. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κροῖσος ἔλεξεν, Ἄλλ' ἐμέ, ἔφη, ¹² ἔασον λέξαι πρὸς οὓς ἂν ἐγὼ Λυδῶν ἐθέλω, ὅτι διαπέπραγμαί παρὰ σοῦ μὴ ποιῆσαι ἀρπαγὴν μηδὲ ἔᾶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας, ὑπεσχόμην δέ σοι ἀντὶ τούτων ἢ μὴν παρ' ἐκόντων Λυδῶν ἔσεσθαι πᾶν ὅτι καλὸν κάγαθόν ἐστιν ἐν Σάρδεσιν. ἦν γὰρ ταῦτα ἀκού- ¹³

σωσιν, οἶδ' ὅτι ἤξει σοι πᾶν ὅτι ἐστὶν ἐνθάδε καλὸν κτῆμα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν· καὶ ὁμοίως εἰς νέωτα πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν σοι πλήρης ἢ πόλις ἔσται· ἦν δὲ διαρπάσης, καὶ αἱ τέχναι σοι, ἅς πηγὰς φασὶ τῶν καλῶν
 14 εἶναι, διεφθαρμέναι ἔσονται. ἔξέσται δέ σοι ἰδόντι τὰ ἐλθόντα ἔτι καὶ περὶ τῆς ἀρπαγῆς βουλευσασθαι. πρῶτον δέ, ἔφη, ἐπὶ τοὺς ἔμοὺς θησαυροὺς πέμπε καὶ παραλαμβάνετ' ὅσοι σοὶ φύλακες παρὰ τῶν ἐμῶν φυλάκων. ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντα οὕτω συνήνεσε ποιεῖν ὁ Κῦρος, ὡςπερ ἔλεξεν ὁ Κροῖσος.

15 Τάδε δέ μοι πάντως, ἔφη, Κροῖσε, λέξον, πῶς σοι ἀποβέβηκε τὰ ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου· σοὶ γὰρ δὴ λέγεται πάνυ γε τεθεραπεῦσθαι ὁ Ἀπόλλων καὶ σε πάντα
 16 ἐκείνῳ πειθόμενον πράττειν. Ἐβουλόμην ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν· νῦν δὲ πάντα τὰναντία εὐθύς ἐξ ἀρχῆς πράττων προσηνέχθην τῷ Ἀπόλλωνι. Πῶς δέ; ἔφη ὁ
 17 Κῦρος, δίδασκε· πάνυ γὰρ παράδοξα λέγεις. Ὅτι πρῶτον μὲν, ἔφη, ἀμελήσας ἐρωτᾶν τὸν θεόν, εἴ τι ἐδεόμην, ἀπειρώμην αὐτοῦ, εἰ δύναίτο ἀληθεύειν. τοῦτο δέ, ἔφη, μὴ ὅτι θεός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι καλοὶ κάγαθοί, ἐπειδὴν γνῶσιν ἀπιστούμενοι, οὐ φιλοῦσι τοὺς ἀπιστοῦντας.
 18 ἐπεὶ μέντοι ἔγνω καὶ μάλα ἄτοπα ἐμοῦ ποιούντος καὶ πρόσω Δελφῶν ἀπέχοντος, οὕτω δὴ πέμπω περὶ παίδων.
 19 ὁ δέ μοι τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ δ' ἐγὼ πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δ' ἀργυρᾶ, πάμπολλα δὲ θύων ἐξιλασάμην ποτὲ αὐτόν, ὡς ἐδόκουν, τότε δὴ μοι ἀποκρίνεται ἐρωτῶντι, τί ἂν μοι ποιήσαντι
 20 παῖδες γένοιτο· ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι ἔσονται. καὶ ἐγένοντο μὲν, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ἐψεύσατο, γενόμενοι δὲ οὐδὲν ὤνησαν. ὁ μὲν γὰρ κωφὸς ὢν διετέλει, ὁ δὲ ἄριστος γενόμενος ἐν ἀκμῇ τοῦ βίου ἀπώλετο. πιεζόμενος δὲ ταῖς περὶ τοὺς παῖδας συμφοραῖς πάλιν πέμπω καὶ ἐπερωτῶ τὸν θεόν, τί ἂν ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα διατελέσαιμι· ὁ δέ μοι ἀπεκρίνατο,

Σαυτὸν γινώσκων εὐδαίμων, Κροῖσε, περάσεις.

21 ἐγὼ δὲ ἀκούσας τὴν μαντείαν ἤσθην· ἐνόμιζον γὰρ τὸ ῥᾶστόν μοι αὐτὸν προστάξαντα τὴν εὐδαιμονίαν διδόναι. ἄλλους

μὲν γὰρ γινώσκειν τοὺς μὲν οἷόν τ' εἶναι, τοὺς δ' οὐ·
 ἑαυτὸν δὲ ὅστις ἐστὶ πάντα τινὰ ἐνόμιζον ἀνθρώπων
 εἰδέναι. καὶ τὸν μετὰ ταῦτα δὴ χρόνον, ἕως μὲν εἶχον ²²
 ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐνεκάλουν μετὰ τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον
 ταῖς τύχαις· ἐπειδὴ δὲ ἀνεπίεσθην ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου
 ἐφ' ὑμᾶς στρατεύεσθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον· ἐσώ-
 θην μέντοι οὐδὲν κακὸν λαβών. οὐκ αἰτιῶμαι δὲ οὐδὲ τάδε
 τὸν Θεόν. ἐπεὶ γὰρ ἔγνω ἑμαυτὸν μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μάχε-
 σθαι, ἀσφαλῶς σὺν τῷ Θεῷ ἀπῆλθον καὶ αὐτὸς καὶ οἱ
 σὺν ἐμοί. νῦν δ' αὖ πάλιν ὑπὸ τε πλούτου τοῦ παρόντος ²³
 διαθροπτόμενος καὶ ὑπὸ τῶν δεομένων μου προστάτην
 γενέσθαι καὶ ὑπὸ τῶν δώρων ὧν ἐδίδουσάν μοι καὶ ὑπ'
 ἀνθρώπων, οἱ με κολακεύοντες ἔλεγον, ὡς εἰ ἐγὼ ἐθέλοιμι
 ἄρχειν, πάντες ἂν ἐμοὶ πείθοιντο καὶ μέγιστος ἂν εἴην
 ἀνθρώπων, ὑπὸ τοιούτων δὲ λόγων ἀναφυσώμενος, ὡς
 εἶλοντό με πάντες οἱ κύκλω βασιλεῖς προστάτην τοῦ πο-
 λέμου, ὑπεδεξάμην τὴν στρατηγίαν, ὡς ἱκανὸς ὢν μέγιστος
 γενέσθαι, ἀγνοῶν ἄρα ἑμαυτόν, ὅτι σοὶ ἀντιπολεμεῖν ²⁴
 ἱκανὸς ὄμην εἶναι πρῶτον μὲν ἐκ Θεῶν γεγονότι, ἔπειτα
 δὲ διὰ βασιλέων πεφνυκότι, ἔπειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετὴν
 ἀσχοῦντι· τῶν δ' ἐμῶν προγόνων ἀκούω τὸν πρῶτον βα-
 σιλεύσαντα ἅμα τε βασιλέα καὶ ἐλεύθερον γενέσθαι. ταῦτ'
 οὖν ἀγνοήσας δικαίως, ἔφη, ἔχω τὴν δίκην. ἀλλὰ νῦν δὴ, ²⁵
 ἔφη, ὦ Κύρε, γινώσκω μὲν ἑμαυτόν· σὺ δ', ἔφη, δοκεῖς
 ἔτι ἀληθεύσειν τὸν Ἀπόλλω, ὡς εὐδαιμίων ἔσομαι γινώ-
 σκων ἑμαυτόν; σὲ δὲ ἐρωτῶ διὰ τοῦτο, ὅτι ἄριστ' ἂν
 μοι δοκεῖς εἰκάσαι τοῦτο ἐν τῷ παρόντι· καὶ γὰρ δύνασαι
 ποιῆσαι.

Καὶ ὁ Κύρος εἶπε, Βουλὴν μοι δὸς περὶ τούτου, ὦ ²⁶
 Κροῖσε· ἐγὼ γὰρ σου ἐννοῶν τὴν πρόσθεν εὐδαιμονίαν
 οἰκτεῖρω τέ σε καὶ ἀποδίδωμι ἤδη γυναικὰ τε ἔχειν, ἣν
 εἶχες, καὶ τὰς θυγατέρας, ἀκούω γὰρ σοι εἶναι, καὶ τοὺς
 φίλους καὶ τοὺς θεράποντας καὶ τράπεζαν, σὺν οἵαπερ
 ἐζήτε· μάχας δὲ σοι καὶ πολέμους ἀφαιρῶ. Μὰ Δία ²⁷
 μηδὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κροῖσος, σὺ ἐμοὶ ἔτι βουλευόν ἀπο-
 κρίνασθαι περὶ τῆς ἐμῆς εὐδαιμονίας· ἐγὼ γὰρ ἤδη σοι
 λέγω, ἣν ταῦτά μοι ποιήσης, ἃ λέγεις, ὅτι ἦν ἄλλοι τε

μακαριωτάτην ἐνόμιζον εἶναι βιοτήν καὶ ἐγὼ συνεγίνω-
 28 σκον αὐτοῖς, ταύτην καὶ ἐγὼ νῦν ἔχων διάξω. καὶ ὁ
 Κῦρος εἶπε, Τίς δὴ ὁ ἔχων ταύτην τὴν μακαρίαν βιοτήν;
 Ἡμὴ γυνή, εἶπεν, ὦ Κῦρε· ἐκείνη γὰρ τῶν μὲν ἀγαθῶν
 καὶ τῶν μαλακῶν καὶ εὐφροσυνῶν πασῶν ἐμοὶ τὸ ἴσον
 μετεῖχε, φροντίδων δέ, ὅπως ταῦτα ἔσται, καὶ πολέμου
 καὶ μάχης οὐ μετὴν αὐτῆ. οὕτω δὴ καὶ σὺ δοκεῖς ἐμὲ
 κατασκευάζειν, ὡσπερ ἐγὼ ἦν ἐφίλουν μάλιστα ἀνθρώ-
 πων, ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα μοι δοκῶ χαριστήρια
 29 ὀφειλήσειν. ἀκούσας δ' ὁ Κῦρος τοὺς λόγους αὐτοῦ
 ἐθαύμασε μὲν τὴν εὐθυμίαν, ἦγε δὲ τὸ λοιπὸν ὅποι καὶ
 αὐτὸς πορεύοιτο, εἴτε ἄρα καὶ χρήσιμόν τι νομίζων αὐτὸν
 εἶναι εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον οὕτως ἡγούμενος.

3 Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραία
 καλέσας ὁ Κῦρος τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ
 στρατεύματος τοὺς μὲν αὐτῶν ἔταξε τοὺς θησαυροὺς
 παραλαμβάνειν, τοὺς δ' ἐκέλευσεν ὅποσα παραδοίῃ Κροῖ-
 σος χρήματα πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν, ὅποι' ἂν οἱ
 μάγοι ἐξηγῶνται, ἔπειτα τὰλλα χρήματα παραδεχομένους
 ἐν ζυγαστροῖς στήσαντας ἐφ' ἀμάξων ἐπισκευάσαι καὶ
 διαλαχόντας τὰς ἀμάξας κομίζειν ὅποιπερ ἂν αὐτοὶ πο-
 ρεύωνται, ἵνα, ὅπου καιρὸς εἴη, διαλαμβάνοιεν ἕκαστοι
 2 τὰ ἄξια. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν.

Ὁ δὲ Κῦρος καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπηρετῶν,
 Εἶπατέ μοι, ἔφη, ἑώρακέ τις ὑμῶν Ἀβραδάταν; θαναμάζω
 γάρ, ἔφη, ὅτι πρόσθεν θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς νῦν οὐδαμοῦ
 3 φαίνεται. τῶν οὖν ὑπηρετῶν τις ἀπεκρίνατο ὅτι ὁ
 δέσποτα, οὐ ζῆ, ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν ἐμβαλὼν τὸ
 ἄρμα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· οἱ δ' ἄλλοι πλὴν τῶν ἐταίρων
 αὐτοῦ ἐξέκλιναν, ὡς φασιν, ἐπεὶ τὸ στίφος εἶδον τὸ τῶν
 4 Αἰγυπτίων. καὶ νῦν γε, ἔφη, λέγεται αὐτοῦ ἡ γυνὴ ἀνε-
 λομένη τὸν νεκρὸν καὶ ἐνθραμένη εἰς τὴν ἀρμάμαξαν, ἐν
 ἧπερ αὐτὴ ὠχεῖτο, προσκεκομικέναι αὐτὸν ἐνθάδε ποι
 5 πρὸς τὸν Πακτωλὸν ποταμόν. καὶ τοὺς μὲν εὐνούχους
 καὶ τοὺς θεράποντας αὐτοῦ ὀρύττειν φασὶν ἐπὶ λόφου
 τινὸς θήκην τῷ τελευτήσαντι· τὴν δὲ γυναῖκα λέγουσιν
 ὡς κάθηται χαμαὶ κεκοσμηκυῖα οἷς εἶχε τὸν ἄνδρα, τὴν

κεφαλήν αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. ταῦτα ἀκούσας ⁶
ὁ Κῦρος ἐπαίσατο ἄρα τὸν μηρὸν καὶ εὐθὺς ἀναπηδήσας
ἐπὶ τὸν ἵππον λαβὼν χιλίους ἰπέεας ἤλαυνεν ἐπὶ τὸ
πάθος. Γαδάταν δὲ καὶ Γωβρούαν ἐκέλευσεν ὅτι δύναιντο ⁷
λαβόντας καλὸν κόσμημα ἀνδρὶ φίλῳ καὶ ἀγαθῷ τετελευ-
τήκῳτι μεταδιώκειν· καὶ ὅστις εἶχε τὰς ἐπομένους ἀγέλας,
καὶ βοῦς καὶ ἵππους εἶπε τούτῳ καὶ ἅμα πρόβατα πολλὰ
ἐλαύνειν ὅπου ἂν αὐτὸν πυνθάνηται ὄντα, ὡς ἐπισφραγείη
τῷ Ἀβραδάτα.

Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθήμενῃν καὶ τὸν ⁸
νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσέ τε ἐπὶ τῷ πάθει καὶ εἶπε, Φεῦ,
ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχὴ, οἴχη δὴ ἀπολιπὼν ἡμᾶς; καὶ
ἅμα ἐδεξιούτο αὐτὸν καὶ ἡ χεὶρ τοῦ νεκροῦ ἐπηκολούθη-
σεν· ἀπεκέκοπτο γὰρ κοπίδι ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων. ὁ δὲ ⁹
ἰδὼν πολὺ ἔτι μᾶλλον ἤλγησε· καὶ ἡ γυνὴ δὲ ἀνωδύρατο
καὶ δεξαμένη δὴ παρὰ τοῦ Κύρου ἐφίλησέ τε τὴν χεῖρα
καὶ πάλιν ὡς οἷόν τ' ἦν προσήρμοσε, καὶ εἶπε, Καὶ τᾶλλά ¹⁰
τοι, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχει· ἀλλὰ τί δεῖ σε ὄρᾶν; καὶ ταῦτα,
ἔφη, οἶδ' ὅτι δι' ἐμὲ οὐκ ἤμιστα ἔπαθεν, ἴσως δὲ καὶ διὰ
σέ, ὦ Κῦρε, οὐδὲν ἦττον· ἐγὼ τε γὰρ ἡ μύρα πολλὰ διε-
κελευόμενῃ αὐτῷ οὕτω ποιεῖν, ὅπως σοι φίλος ἄξιος λόγου
φρασίῃ, αὐτὸς τε οἶδ' ὅτι οὗτος οὐ τοῦτο ἐνενοίει, ὅτι
πείσοιτο, ἀλλὰ τί ἂν ποιήσας σοι χαρίσαιτο. καὶ γὰρ
οὖν, ἔφη, αὐτὸς μὲν ἀμέμπτως τετελεύτηκεν, ἐγὼ δ' ἡ
παρακελευομένη ζῶσα παρακάθημαι. καὶ ὁ Κῦρος χρόνον ¹¹
μὲν τινα σιωπῇ κατεδάκρυσεν, ἔπειτα δὲ ἐφθέγγετο, Ἄλλ'
οὗτος μὲν δὴ, ὦ γύναι, ἔχει τὸ κάλλιστον τέλος· νικῶν
γὰρ τετελεύτηκε· σὺ δὲ λαβοῦσα τοῖσδε ἐπικόσμηαι αὐτὸν
τοῖς παρ' ἐμοῦ· παρῆν δὲ ὁ Γωβρούας καὶ ὁ Γαδάτας
πολὴν καὶ καλὸν κόσμον φέροντες· ἔπειτα δ', ἔφη, ἴσθι
ὅτι οὐδὲ τὰ ἄλλα ἄτιμος ἔσται, ἀλλὰ καὶ τὸ μνημα πολ-
λοὶ χώσουσιν ἀξίως ἡμῶν καὶ ἐπισφραγήσεται αὐτῷ ὅσα
εἰκὸς ἀνδρὶ ἀγαθῷ. καὶ σὺ δέ, ἔφη, οὐκ ἔρημος ἔσῃ, ἀλλ' ¹²
ἐγὼ σε καὶ σωφροσύνης ἕνεκα καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ τᾶλλα
τιμήσω καὶ συστήσω ὅστις ἀποκομιεῖ σε ὅποι ἂν αὐτὴ
ἐθέλῃς· μόνον, ἔφη, δῆλωσον πρὸς ἐμέ, πρὸς ὄντινα
χρηζῆις κομισθῆναι. καὶ ἡ Πάνθεια εἶπεν, Ἄλλὰ θάρρει,

ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐ μὴ σε κρίψω πρὸς ὄντινα βούλομαι
 13 ἀρικέσθαι. ὁ μὲν δὴ ταῦτ' εἰπὼν ἀπήει, κατοικτείρων
 τὴν τε γυναῖκα, οἴου ἀνδρὸς στέροιο, καὶ τὸν ἄνδρα, οἴαν
 γυναῖκα καταλιπὼν οὐκέτ' ὄψοιο. ἡ δὲ γυνὴ τοὺς μὲν
 εὐνούχους ἐκέλευσεν ἀποστῆναι, ἕως ἂν, ἔφη, τόνδ' ἐγὼ
 ὀδύρωμαι ὡς βούλομαι· τῇ δὲ τροφῷ εἶπε παραμένειν
 καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ, ἐπειδὴν ἀποθάνῃ, περιζαλύψαι αὐτήν
 14 τε καὶ τὸν ἄνδρα ἐνὶ ἱματίῳ. ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἱκε-
 τεύουσα μὴ ποιεῖν τοῦτο ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυτε καὶ χαλεπαί-
 νουσαν ἑώρα, ἐκάθητο κλαίουσα. ἡ δὲ ἀκινάκην πάλα
 παρεσκευασμένη σφάττει ἑαυτὴν καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ
 στέρνα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀπέθνησκεν. ἡ δὲ
 τροφὸς ἀνωλοφύρατό τε καὶ περιεκάλυπτεν ἄμφω, ὥσπερ
 15 ἡ Πάνθεια ἐπέστειλεν. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἦσθετο τὸ ἔργον
 τῆς γυναικὸς, ἐκπλαγεὶς ἵεται, εἴ τι δύναιτο βοηθῆσαι.
 οἱ δὲ εὐνοῦχοι ἰδόντες τὸ γεγενημένον, τρεῖς ὄντες, σπα-
 σάμενοι κάκεινοι τοὺς ἀκινάκας ἀποσφάττονται οὐπερ
 16 ἔταξεν αὐτοὺς ἐστηχότες. [καὶ νῦν τὸ μνῆμα μέχρι τοῦ
 νῦν τῶν εὐνούχων κεχῶσθαι λέγεται· καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ἄνω
 στήλῃ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐπιγεγράφθαι φασὶ
 τὰ ὀνόματα, Σύρια γράμματα, κάτω δὲ εἶναι τρεῖς λέγουσι
 17 στήλας καὶ ἐπιγεγράφθαι· σκηπτούχων.] ὁ δὲ Κῦρος ὡς
 ἐπλησίασε τῷ πάθει, ἀγασθεὶς τε τὴν γυναῖκα καὶ κατο-
 λοφυράμενος ἀπήει· καὶ τούτων μὲν ἡ εἰκὸς ἐπεμελήθη
 ὡς τύχοιεν πάντων τῶν καλῶν, καὶ τὸ μνῆμα ὑπερμέγε-
 θες ἐχώσθη, ὡς φασιν.

4 Ἐκ δὲ τούτου στασιάζοντες οἱ Κῶρες καὶ πολεμοῦντες
 πρὸς ἀλλήλους, ἅτε τὰς οἰκήσεις ἔχοντες ἐν ἐχυροῖς χωρίοις,
 ἑκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κῦρον. ὁ δὲ Κῦρος αὐτὸς μὲν
 μένων ἐν Σάρδεσι μηχανὰς ἐποιεῖτο καὶ κριούς, ὡς τῶν
 μὴ πειθομένων ἐρείψων τὰ τεῖχη, Ἀδούσιον δὲ ἄνδρα
 Πέρσῃν καὶ τἄλλα οὐκ ἄφρονα οὐδ' ἀπόλεμον καὶ πάνυ
 δὴ εὐχαριν πέμπει ἐπὶ τὴν Καρίαν, στρατεύμα δούς· καὶ
 Κίλικες δὲ καὶ Κύπριοι πάνυ προθύμως αὐτῷ συνεστρά-
 2 τευσαν. ὧν ἕνεκα οὐδ' ἐπεμψε πώποτε Πέρσῃν σατράπην
 οὔτε Κιλικῶν οὔτε Κυπρίων, ἀλλ' ἤρκουν αὐτῷ ἀεὶ οἱ
 ἐπιχώριοι βασιλεύοντες· δασμὸν μέντοι ἐλάμβανε καὶ

στρατιᾶς ὁπότε δέοιτο, ἐπήγγελλεν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἀδού-³
 σιος ἄγων τὸ στράτευμα ἐπὶ τὴν Καρίαν ἦλθε, καὶ ἀπ’
 ἀμφοτέρων τῶν Καρῶν παρῆσαν πρὸς αὐτὸν ἔτοιμοι
 ὄντες δέχεσθαι εἰς τὰ τεῖχη ἐπὶ κακῶ τῶν ἀντιστασια-
 ζόντων. ὁ δὲ Ἀδούσιος πρὸς ἀμφοτέρους ταῦτ’ ἐποίει·
 δικαιοτέρα τε ἔφη λέγειν τούτους, ὁποτέροις διαλέγοιτο,
 λαθεῖν τε ἔφη δεῖν τοὺς ἐναντίους φίλους σφᾶς γενομέ-
 νους, ὡς δὴ οὕτως ἂν μᾶλλον ἐπιπεσὼν ἀπαρασκευοῖς
 τοῖς ἐναντίοις. πιστὰ δ’ ἤξιον γενέσθαι καὶ τοὺς μὲν
 Κᾶρας ὁμοῖαι ἀδόλως τε δέξεσθαι εἰς τὰ τεῖχη σφᾶς
 καὶ ἐπ’ ἀγαθῶ τῶν Κύρου καὶ Περσῶν· αὐτὸς δὲ ὁμοῖαι
 θέλειν ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τεῖχη καὶ ἐπ’ ἀγαθῶ τῶν
 δεχομένων. ταῦτα δὲ ποιήσας ἀμφοτέροις λάθρα ἑκα-⁴
 τέρων νύκτα συνέθετο τὴν αὐτὴν καὶ ἐν ταύτῃ εἰσήλατο
 εἰς τὰ τεῖχη καὶ παρέλαβε τὰ ἐρύματα ἀμφοτέρων. ἅμα
 δὲ τῇ ἡμέρᾳ καθεζόμενος εἰς τὸ μέσον σὺν τῇ στρατιᾷ
 ἐκάλεσεν ἑκατέρων τοὺς ἐπικαιρίους. οἱ δὲ ἰδόντες ἀλλή-
 λους ἠχθέσθησαν, νομίζοντες ἐξηπατῆσθαι ἀμφοτέροι.
 ὁ μέντοι Ἀδούσιος ἔλεξε τοιάδε· Ἐγὼ ὑμῖν, ὧ ἄνδρες,⁵
 ὡμοσα ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τεῖχη καὶ ἐπ’ ἀγαθῶ τῶν
 δεχομένων. εἰ μὲν οὖν ἀπολωῶ ὁποτέρους ὑμῶν, νομίζω
 ἐπὶ κακῶ εἰσεληλυθέναι Καρῶν· ἣν δὲ εἰρήνην ὑμῖν
 ποιήσω καὶ ἀσφάλειαν ἐργάζεσθαι ἀμφοτέροις τὴν γῆν,
 νομίζω ὑμῖν ἐπ’ ἀγαθῶ παρεῖναι. νῦν οὖν χρὴ ἀπὸ τῆσδε
 τῆς ἡμέρας ἐπιμίγνυσθαι τε ἀλλήλοις φιλικῶς ἐργάζε-
 σθαι τε τὴν γῆν ἀδεῶς διδόναι τε τέκνα καὶ λαμβάνειν
 παρ’ ἀλλήλων· ἣν δὲ παρὰ ταῦτα ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ,
 τούτοις Κῦρός τε καὶ ἡμεῖς πολέμιοι ἐσόμεθα. ἐκ τούτου⁶
 πύλαι μὲν ἀνεωγμέναι ἦσαν τῶν τειχῶν, μεστὰι δὲ αἱ
 ὁδοὶ πορευομένων παρ’ ἀλλήλους, μεστοὶ δὲ οἱ χῶροι
 ἐργαζομένων· ἑορτὰς δὲ κοινῇ ἦγον, εἰρήνης δὲ καὶ εὐφρο-
 σύνης πάντα πλέα ἦν. ἐν δὲ τούτῳ ἦκον παρὰ Κύρου⁷
 ἔρωτῶντες, εἴ τι στρατιᾶς προσδέοιτο ἢ μηχανημάτων·
 ὁ δὲ Ἀδούσιος ἀπεκρίνατο, ὅτι καὶ τῇ παρούσῃ ἐξείη
 ἄλλοσε χρῆσθαι στρατιᾷ· καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἀπῆγε τὸ
 στράτευμα, φρουροὺς ἐν ταῖς ἄκραις καταλιπών. οἱ δὲ
 Κᾶρες ἰκέτεον μένειν αὐτόν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤθελε, προσ-

ἐπεμψαν πρὸς Κῦρον δεόμενοι πέμψαι Ἀδούσιον σφίσι σατράπην.

- 8 Ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἀπεστάλκει Ὑστάσπαν στρατεύματα ἄγοντα ἐπὶ Φρυγίαν τὴν περὶ Ἑλλάσποντον. ἐπεὶ δ' ἦεν ὁ Ἀδούσιος, μετάγειν αὐτὸν ἐκέλευσεν ἥπερ ὁ Ὑστάσπας προῦχέτο, ὅπως μᾶλλον πείθοιντο τῷ Ὑστάσπα ἀκούσαντες ἄλλο στρατεύμα προσίόν. οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες οἱ ἐπὶ θαλάττῃ οἰκοῦντες πολλὰ δόντες δῶρα διεπράξαντο ὥστε εἰς μὲν τὰ τεῖχη βαρβάρους μὴ δέχεσθαι, δασμὸν
- 9 10 δὲ ἀποφέρειν καὶ στρατεύειν ὅποι Κῦρος ἐπαγγέλλοι. ὁ δὲ τῶν Φρυγῶν βασιλεὺς παρεσκευάζετο μὲν ὡς κατέξων τὰ ἔρμινά καὶ οὐ πεισόμενος καὶ παρήγγειλεν οὕτως· ἐπεὶ δὲ ἀφίσταντο αὐτοῦ οἱ ὕπαρχοι καὶ ἔρημος ἐγίγνετο, τελευτῶν εἰς χεῖρας ἦλθεν Ὑστάσπα ἐπὶ τῇ Κύρου δίκῃ. καὶ ὁ Ὑστάσπας καταλιπὼν ἐν ταῖς ἀκραις ἰσχυρὰς Περσῶν φρουρὰς ἀπῆει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ Φρυγῶν
- 11 πολλοὺς ἰππέας καὶ πελταστάς. ὁ δὲ Κῦρος ἐπέστελλεν Ἀδουσίῳ συμμίζαντα πρὸς Ὑστάσπαν τοὺς μὲν ἐλομένους Φρυγῶν τὰ σφέτερα σὺν τοῖς ὅπλοις ἄγειν, τοὺς δ' ἐπιθυμήσαντας πολεμεῖν τούτων ἀφελομένους τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα σφενδόνας ἔχοντας πάντας κελεύειν ἔπεσθαι.
- 12 Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν. Κῦρος δὲ ὠρμᾶτο ἐκ Σάρδεων, φρουρὰν μὲν πεζὴν καταλιπὼν πολλὴν ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δὲ ἔχων, ἄγων δὲ πολλὰς ἀμάξας πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. ἦκε δὲ καὶ ὁ Κροῖσος γεγραμμένα ἔχων ἀκριβῶς ὅσα ἐν ἐκάστη ἦν τῇ ἀμάξῃ· καὶ διδοὺς τῷ Κύρῳ τὰ γράμματα εἶπε, Ταῦτ', ἔφη, ἔχων, ὦ Κῦρε, εἴση τόν τέ σοι ὀρθῶς ἀποδιδόντα ἃ ἄγει καὶ
- 13 τὸν μῆ. καὶ ὁ Κῦρος ἔλεξεν, Ἀλλὰ σὺ μὲν καλῶς ἐποίεις, ὦ Κροῖσε, προνοῶν· ἔμοιγε μέντοι ἄξουσι τὰ χρήματα οὔτερ καὶ ἔχειν αὐτὰ ἄξιοί εἰσιν· ὥστε ἦν τι καὶ κλέψωσι, τῶν ἑαυτῶν κλέψονται. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἔδωκε τὰ γράμματα τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὅπως εἶδειεν τῶν ἐπιτρόπων οἳ τε σῶα αὐτοῖς ἀποδίδοιεν οἳ τε μῆ.
- 14 ἦγε δὲ καὶ Ἀυδῶν οὓς μὲν ἑώρα καλλωπιζομένους καὶ ὅπλοις καὶ ἵπποις καὶ ἄρμασι καὶ πάντα πειρωμένους ποιεῖν ὅ,τι ᾔνοντο αὐτῷ χαριεῖσθαι, τούτους μὲν σὺν τοῖς

ὄπλοις· οὓς δὲ ἑώρα ἀχαρίτως ἐπομένους, τοὺς μὲν ἵππους αὐτῶν παρέδωκε Πέρσαις τοῖς πρώτοις συστρατευομένοις, τὰ δὲ ὄπλα κατέκλυσε· σφενδόνας δὲ καὶ τούτους ἠγαγκασεν ἔχοντας ἔπεσθαι. καὶ πάντας δὲ τοὺς 15 ἀόπλους τῶν ὑποχειρίων γενομένων σφενδονᾶν ἠνάγκαζε μελετᾶν, νομίζων τοῦτο τὸ ὄπλον δουλικώτατον εἶναι· σὺν μὲν γὰρ ἄλλη δυνάμει μάλα ἔστιν ἔνθα ἰσχυρῶς ὠφελούσι σφενδονῆται παρόντες, αὐτοὶ δὲ καθ' αὐτοὺς οὐδ' ἂν οἱ πάντες σφενδονῆται μείνιαν πάνυ ὀλίγους ὁμοσεῖοντας σὺν ὄπλοις ἀγχεμάχοις.

Προῖὼν δὲ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος κατεστρέψατο μὲν 16 Φρύγας τοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεστρέψατο δὲ Καππαδόκας, ὑποχειρίους δ' ἐποίησατο Ἀραβίους. ἐξέπλησε δὲ ἀπὸ πάντων τούτων Περσῶν μὲν ἵππεας οὐ μείον τετρακισμυρίους, πολλοὺς δὲ ἵππους τῶν αἰχμαλώτων καὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις διέδωκε· καὶ πρὸς Βαβυλῶνα ἀφίκετο παμπόλλους μὲν ἵππεας ἔχων, παμπόλλους δὲ τοξότας καὶ ἀκοντιστάς, σφενδονήτας δὲ ἀναριθμήτους.

Ἐπεὶ δὲ πρὸς Βαβυλῶνι ἦν ὁ Κύρος, περιέστησε μὲν 5 πᾶν τὸ στράτευμα περὶ τὴν πόλιν, ἔπειτα αὐτὸς περιήλαυε τὴν πόλιν σὺν τοῖς φίλοις τε καὶ ἐπικαιρίοις τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ κατεθεάσατο τὰ τεῖχη, ἀπάγειν 2 παρεσκευάσατο τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς πόλεως· ἐξελθὼν δὲ τις αὐτόμολος εἶπεν, ὅτι ἐπιτίθεσθαι μέλλοιεν αὐτῷ, ὁπότε ἀπάγοι τὸ στράτευμα· καταθεωμένοις γὰρ, ἔφη, αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους ἀσθενὴς ἐδόκει εἶναι ἢ φάλαγξ. καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ἦν οὕτως ἔχειν· περὶ γὰρ πολὺν τεῖχος κυλουμένους ἀνάγκη ἦν ἐπ' ὀλίγων τὸ βάθος γενέσθαι τὴν φάλαγγα. ἀκούσας οὖν ὁ Κύρος ταῦτα, στὰς 3 κατὰ μέσον τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν παρήγγειλεν ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἐκατέρωθεν τοὺς ὀπλίτας ἀναπτύσσοντας τὴν φάλαγγα ἀπιέναι παρὰ τὸ ἐστηκὸς τοῦ στρατεύματος, ἕως γένοιτο ἐκατέρωθεν τὸ ἄκρον κατ' αὐτὸν καὶ κατὰ τὸ μέσον. οὕτως οὖν ποιοῦντων οἱ τε 4 μένοντες εὐθὺς θαρραλεώτεροι ἐγίνοντο ἐπὶ διπλασίων τὸ βάθος γιγνόμενοι οἱ τ' ἀπιόντες ὡσαύτως θαρραλεώτεροι· εὐθὺς γὰρ οἱ μένοντες ἀντ' αὐτῶν πρὸς τοῖς

- πολεμίοις ἐγίνοντο. ἔπει δὲ πορευόμενοι ἐκατέρωθεν
 συνῆψαν τὰ ἄκρα, ἔστησαν ἰσχυρότεροι γεγενημένοι, οἱ
 τε ἀπεληλυθότες διὰ τοὺς ἔμπροσθεν οἱ τ' ἔμπροσθεν
 5 διὰ τοὺς ὀπίσθεν προσγεγενημένους. ἀναπτυχθείσης δ'
 οὕτως τῆς φάλαγγος ἀνάγκη τοὺς πρώτους ἀρίστους εἶναι
 καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς κακίστους τετά-
 χθαι· ἢ δ' οὕτως ἔχουσα τάξις καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι
 ἐδόκει εὖ παρεσκευάσθαι καὶ πρὸς τὸ μὴ φεύγειν. καὶ
 οἱ ἱππεῖς δὲ καὶ οἱ γυμνῆτες οἱ ἀπὸ τῶν κεράτων αἰ
 ἐγγύτερον ἐγίνοντο τοῦ ἀρχοντος τοσοῦτω, ὅσῳ ἢ φάλαγξ
 6 βραχυτέρα ἐγίνετο ἀναδιπλωμένη. ἔπει δὲ οὕτω συν-
 εσπειράθησαν, ἀπήεσαν, ἕως μὲν ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ
 τοῦ τείχους, ἐπὶ πόδα· ἔπει δὲ ἔξω βελῶν ἐγένοντο,
 στραφέντες καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὀλίγα βήματα προϊόντες
 μετεβάλλοντο ἐπ' ἀσπίδα καὶ ἴσταντο πρὸς τὸ τεῖχος βλέ-
 ποντες· ὅσῳ δὲ προσωτέρω ἐγίνοντο, τόσῳ δὲ μανότερον
 μετεβάλλοντο. ἔπει δ' ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐδόκουν εἶναι,
 συνεῖρον ἀπιόντες, ἔστ' ἐπὶ ταῖς σκηναῖς ἐγένοντο.
- 7 Ἐπει δὲ κατεστρατοπεδεύσαντο, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος
 τοὺς ἐπικαιρίους καὶ ἔλεξεν, Ἄνδρες σύμμαχοι, τεθεάμεθα
 μὲν κύκλῳ τὴν πόλιν· ἐγὼ δὲ ὅπως μὲν ἂν τις τεῖχη
 οὕτως ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὰ προσμαχόμενος ἔλοι, οὐκ ἐνορᾶν
 μοι δοκῶ· ὅσῳ δὲ πλείους ἄνθρωποι ἐν τῇ πόλει εἰσίν,
 ἐπιέπερ οὐ μάχονται ἐξιόντες, τοσοῦτω ἂν θάπτον λιμῶ
 αὐτοὺς ἠγοῦμαι ἀλῶναι. εἰ μὴ τιν' οὖν ἄλλον τρόπον
 ἔχετε λέγειν, τούτῳ πολιορκητέους φημι εἶναι τοὺς ἄνδρας.
- 8 καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν, Ὁ δὲ ποταμός, ἔφη, οὗτος οὐ διὰ
 μέσης τῆς πόλεως ρεῖ πλάτος ἔχων πλεῖον ἢ ἐπὶ δύο
 στάδια; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ βάθος γ', ὡς
 οὐδ' ἂν δύο ἄνδρες ὁ ἕτερος ἐπὶ τοῦ ἐτέρου ἐστηκώς τοῦ
 ὕδατος ὑπερέχοιεν· ὥστε τῷ ποταμῷ ἔτι ἰσχυροτέρα ἐστὶν
 9 ἡ πόλις ἢ τοῖς τείχεσι. καὶ ὁ Κῦρος, Ταῦτα μὲν, ἔφη,
 ὦ Χρυσάντα, ἐῷμεν, ὅσα κρείττω ἐστὶ τῆς ἡμετέρας
 δυνάμεως· διαμετρησαμένους δὲ χορῆ ὡς τάχιστα τὸ μέρος
 ἐκάστου ἡμῶν ὀρύττειν τάφρον ὡς πλατυτάτην καὶ βα-
 θυτάτην, ὅπως ὅτι ἐλαχίστων ἡμῖν τῶν φυλάκων δέη.
- 10 οὕτω δὴ κύκλῳ διαμετρήσας περὶ τὸ τεῖχος, ἀπολιπὼν

ὅσον τύρσεσι μεγάλαις ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, ὥρυττεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ τείχους τάφρον ὑπερμεγέθη καὶ τὴν γῆν ἀνέβαλλον πρὸς ἑαυτούς. καὶ πρῶτον μὲν πύργους ἐπὶ 11 τῷ ποταμῷ ᾠκοδόμει, φοίνιξι θεμελιώσας οὐ μείον ἢ πλεθρῖαιόις· εἰσὶ γὰρ καὶ μείζονες ἢ τοσοῦτοι τὸ μῆκος πεφυκότες· καὶ γὰρ δὴ πιεζόμενοι οἱ φοίνικες ὑπὸ βάρους ἄνω κυρτοῦνται, ὡσπερ οἱ ὄνοι οἱ κανθήλιοι· τούτους δ' 12 ὑπετίθει τούτου ἕνεκα, ὅπως ὅτι μάλιστα εἰκοι πολιορκῆσειν παρασκευαζομένῳ, ὡς εἰ καὶ διαφύγοι ὁ ποταμὸς εἰς τὴν τάφρον, μὴ ἀνέλοι τοὺς πύργους. ἀνίστη δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς πύργους ἐπὶ τῆς ἀμβολάδος γῆς, ὅπως ὅτι πλείστα φυλακτήρια εἶη. οἱ μὲν δὲ ταῦτ' ἐποίουν· 13 οἱ δ' ἐν τῷ τείχει κατεγέλιον τῆς πολιορκίας, ὡς ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια πλέον ἢ εἴκοσιν ἔτων. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος τὸ στράτευμα κατένειμε δώδεκα μέρη, ὡς μῆγα τοῦ ἐνιαυτοῦ ἕκαστον μέρος φυλάξον. οἱ δ' αὖ 14 Βαβυλώνιοι ἀκούσαντες ταῦτα πολὺ ἔτι μᾶλλον κατεγέλιον, ἐννοούμενοι, εἰ σφᾶς Φρύγες καὶ Λυδοὶ καὶ Ἀράβιοι καὶ Καππαδόκαι φυλάξοιεν, οὓς σφίσιν ἐνόμιζον πάντας εὐμενεστέρους εἶναι ἢ Πέρσαις.

Καὶ αἱ μὲν τάφροι ἤδη ὀρωρυγμέναι ἦσαν. ὁ δὲ Κῦρος 15 ἐπειδὴ ἑορτὴν ἐν τῇ Βαβυλῶνι ἤκουσεν εἶναι, ἐν ἣ πάντες Βαβυλώνιοι ὅλην τὴν νύκτα πίνουσι καὶ κωμᾶζουσιν, ἐν ταύτῃ, ἐπειδὴ τάχιστα συνεσκότασε, λαβὼν πολλοὺς ἀνθρώπους ἀνεστόμωσε τὰς τάφρους πρὸς τὸν ποταμόν. ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο, τὸ ὕδωρ κατὰ τὰς τάφρους ἐχώρει 16 ἐν τῇ νυκτί, ἣ δὲ διὰ τῆς πόλεως τοῦ ποταμοῦ ὁδὸς πορεύσιμος ἀνθρώποις ἐγένετο. ὡς δὲ τὸ τοῦ ποταμοῦ 17 οὕτως ἐπορσύνετο, παρηγγύησεν ὁ Κῦρος Πέρσαις χιλιάρχοις καὶ πεζῶν καὶ ἰππέων εἰς δύο ἄγοντας τὴν χιλιοστὴν παρεῖναι πρὸς αὐτόν, τοὺς δ' ἄλλους συμμάχους κατ' οὐρανὸν τούτων ἔπεσθαι ἢ περ πρόσθεν τεταγμένους. οἱ μὲν δὲ 18 παρήσαν· ὁ δὲ καταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν τοῦ ποταμοῦ τοὺς ὑπηρέτας καὶ πεζοὺς καὶ ἰππέας ἐκέλευσε σκέψασθαι, εἰ πορεύσιμον εἶη τὸ ἔδαφος τοῦ ποταμοῦ. ἐπεὶ δὲ ἀπήγ- 19 γειλαν, ὅτι πορεύσιμον εἶη, ἐνταῦθα δὴ συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας τῶν πεζῶν καὶ ἰππέων ἔλεξε τοιάδε·

- 20 Ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὁ μὲν ποταμὸς ἡμῖν παρακεχώρηκε
 τῆς εἰς τὴν πόλιν ὁδοῦ. ἡμεῖς δὲ θαρροῦντες εἰσίομεν
 μηδὲν φοβούμενοι εἴσω, ἐννοούμενοι, ὅτι οὗτοι, ἐφ' οὓς
 νῦν πορευσόμεθα, ἐκεῖνοί εἰσιν, οὓς ἡμεῖς καὶ συμμάχους
 πρὸς ἑαυτοῖς ἔχοντας καὶ ἐρηγορότας ἅπαντας καὶ νή-
 φροντας καὶ ἐξωπλισμένους καὶ συντεταγμένους ἐνικῶμεν·
 21 νῦν δ' ἐπ' αὐτοὺς ἴμεν ἐν ᾧ πολλοὶ μὲν αὐτῶν καθεύ-
 δουσι, πολλοὶ δ' αὐτῶν μεθύουσι, πάντες δ' ἀσύντακτοί
 εἰσιν· ὅταν δὲ καὶ αἰσθῶνται ἡμᾶς ἔνδον ὄντας, πολὺ ἔτι
 22 μᾶλλον ἢ νῦν ἀχρεῖοι ἔσονται ὑπὸ τοῦ ἐκπεπληῆχθαι. εἰ
 δέ τις τοῦτο ἐννοεῖται, ὃ δὴ λέγεται φοβερόν εἶναι τοῖς
 εἰς πόλιν εἰσιοῦσι, μὴ ἐπὶ τὰ τέγη ἀναβάντες βάλωσιν
 ἔνθεν καὶ ἔνθεν, τοῦτο μάλιστα θαρρεῖτε· ἦν γὰρ ἀναβῶσί
 τινες ἐπὶ τὰς οἰκίας, ἔχομεν σύμμαχον θεὸν Ἡφαιστον.
 εὐφλεκτα δὲ τὰ πρόθυρα αὐτῶν, φοίνικος μὲν αἱ θύραι
 23 πεπονημένοι, ἀσφάλτω δὲ ὑπεκκαύματι κεκριμένοι. ἡμεῖς
 δ' αὖ πολλὴν μὲν δᾶδα ἔχομεν, ἢ ταχὺ πολὺ πῦρ τέξεται,
 πολλὴν δὲ πίτταν καὶ στυππεῖον, ἃ ταχὺ παρακαλεῖ πολ-
 λὴν φλόγα· ὥστε ἀνάγκη εἶναι ἢ φεῦγειν ταχὺ τοὺς ἀπὸ
 24 τῶν οἰκιῶν ἢ ταχὺ κατακεκαῦσθαι. ἀλλ' ἄγετε λαμβάνετε
 τὰ ὅπλα· ἡγήσομαι δ' ἐγὼ σὺν τοῖς θεοῖς. ὑμεῖς δ',
 ἔφη, ὦ Γαδάτα καὶ Γωβρύα, δείκνυτε τὰς ὁδοὺς· ἵστε
 γάρ· ὅταν δ' ἐντὸς γενώμεθα, τὴν ταχίστην ἄγετε ἐπὶ τὰ
 25 βασιλεία. Καὶ μὴν, ἔφασαν οἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν, οὐδὲν
 ἂν εἶη θαυμαστόν, εἰ καὶ ἄκλειστοι αἱ πύλαι αἱ τοῦ βα-
 σιλείου εἴεν· ὡς ἐν κώμῳ δοκεῖ [γὰρ] ἡ πόλις πᾶσα εἶναι
 τῆδε τῆ νυκτί. φυλακῆ μέντοι πρὸ τῶν πυλῶν ἐντενξό-
 μεθα· ἔστι γὰρ αἰεὶ τεταγμένη. Οὐκ ἂν μέλλειν δέοι, ἔφη
 ὁ Κῦρος, ἀλλ' ἵεναι, ἵνα ἀπαρασκευάτους ὡς μάλιστα λά-
 βωμεν τοὺς ἄνδρας.
- 26 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐρρήθη, ἐπορεύοντο· τῶν δὲ ἀπαντιών-
 των οἱ μὲν ἀπέθνησκον παιόμενοι, οἱ δ' ἔφευγον πάλιν
 εἴσω, οἱ δ' ἐβόων· οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν συνεβόων
 αὐτοῖς, ὡς κωμασταὶ ὄντες καὶ αὐτοί· καὶ ἰόντες ἢ ἐδύ-
 27 ναντο τάχιστα ἐπὶ τοῖς βασιλείοις ἐγένοντο. καὶ οἱ μὲν
 σὺν τῷ Γωβρύα καὶ Γαδάτα τεταγμένοι κεκλειμένας εὐρί-
 σκουσι τὰς πύλας τοῦ βασιλείου· οἱ δ' ἐπὶ τοὺς φύλακας

ταχθέντες ἐπεισπίπτουσιν αὐτοῖς πίνουσι πρὸς φῶς πολὺ, καὶ εὐθὺς ὡς πολεμίοις ἐχρῶντο. ὡς δὲ κραυγὴ καὶ 28 κτύπος ἐγίνετο, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον τοῦ θορύβου, κελεύσαντος τοῦ βασιλέως σκέψασθαι, τί εἴη τὸ πρᾶγμα, ἐκθέουσί τινες ἀνοίξαντες τὰς πύλας. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν 29 Γαδάταν ὡς εἶδον τὰς πύλας χαλώσας, εἰσπίπτουσι καὶ τοῖς πάλιν φεύγουσιν εἴσω ἐφεπόμενοι καὶ παίοντες ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ ἤδη ἐστηκότα αὐτὸν καὶ ἐσπασμένον ὃν εἶχεν ἀκινάκην εὐρίσκουσι. καὶ τοῦτον 30 μὲν οἱ σὺν Γαδάτα καὶ Γωβρῦα πολλοὶ ἐχειροῦντο· καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὲ ἀπέθνησκον, ὁ μὲν προβαλόμενός τι, ὁ δὲ φεύγων, ὁ δὲ γε καὶ ἀμννόμενος ὅτι ἐδύνατο. ὁ δὲ 31 Κῦρος διέπεμπε τὰς τῶν ἰππέων τάξεις κατὰ τὰς ὁδοὺς καὶ προεῖπεν οὓς μὲν ἔξω λαμβάνοιεν κατακαίνειν, τοὺς δ' ἐν ταῖς οἰκίαις κηρύττειν τοὺς συριστὶ ἐπισταμένους ἔνδον μένειν· εἰ δέ τις ἔξω ληφθεῖη, ὅτι θανατώσοιτο.

Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρῦας 32 ἦγον· καὶ θεοὺς μὲν πρῶτον προσεκύνουν, ὅτι τετιμωρημένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα, ἔπειτα δὲ Κῦρον κατεφίλουν καὶ χειρας καὶ πόδας, πολλὰ δακρύνοντες ἅμα χαρᾶ καὶ εὐφραινόμενοι. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο καὶ ἤσθοντο 33 οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες ἐαλωκυῖαν τε τὴν πόλιν καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα, παραδιδόασι καὶ τὰς ἄκρας. ὁ δὲ 34 Κῦρος τὰς μὲν ἄκρας εὐθὺς παρελάμβανε καὶ φρουράρχους τε καὶ φρουροὺς εἰς ταύτας ἀπέπεμπε, τοὺς δὲ τεθνηκότας θάπτειν ἐφῆκε τοῖς προσήκουσι· τοὺς δὲ κήρυκας κηρύττειν ἐκέλευσεν ἀποφέρειν πάντας τὰ ὅπλα Βαβυλωνίους· ὅπου δὲ ληφθεῖη ὅπλα ἐν οἰκίᾳ, προηγόρευεν ὡς πάντες οἱ ἔνδον ἀποθανοῖντο. οἱ μὲν δὴ ἀπέφερον, ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα μὲν εἰς τὰς ἄκρας κατέθετο, ὡς εἴη ἔτοιμα, εἰ τί ποτε δέοι χρῆσθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἐπέπρακτο, 35 πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας, ὡς δοριαλώτου τῆς πόλεως οὔσης ἀχροθίνια τοῖς θεοῖς καὶ τεμένη ἐκέλευσεν ἐξελεῖν· ἐκ τούτου δὲ καὶ οἰκίας διεδίδου καὶ ἀρχεῖα τούτοις, οὓσπερ κοινῶνας ἐνόμιζε τῶν καταπεπραγμένων· καὶ οὕτω διένειμεν, ὡσπερ ἐδέδοκτο, τὰ κράτιστα τοῖς ἀρίστοις. εἰ δέ τις οἴοιτο μείον ἔχειν, διδάσκειν προσ-

36 *ιόντας ἐκέλευε. προεῖπε δὲ Βαβυλωνίοις μὲν τὴν γῆν ἐργάζεσθαι καὶ τοὺς δασμοὺς ἀποφέρειν καὶ θεραπεύειν τούτους, οἷς ἕκαστοι αὐτῶν ἐδόθησαν· Πέρσας δὲ τοὺς κοινῶνας καὶ τῶν συμμάχων ὅσοι μένειν ἤρουντο παρ' αὐτῷ ὡς δεσπότης ὦν ἔλαβον προηγόρευε διαλέγεσθαι.*

37 *Ἐκ δὲ τούτου ἐπιθυμῶν ὁ Κῦρος ἤδη κατασκευάσασθαι καὶ αὐτὸς ὡς βασιλεῖ ἡγεῖτο πρέπειν, ἔδοξεν αὐτῷ τοῦτο σὺν τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι, ὡς ὅτι ἤμιστα ἂν ἐπιφθόνως σπάνιός τε καὶ σεμνὸς φανεῖη. ὣδε οὖν ἐμηχανᾶτο τοῦτο. Ἄμα τῇ ἡμέρᾳ στὰς ὅπου ἐδόκει ἐπιτήδειον εἶναι προσεδέχετο τὸν βουλόμενον λέγειν τι καὶ*

38 *ἀποκρινάμενος ἀπέπεμπεν. οἱ δ' ἄνθρωποι ὡς ἔγνωσαν, ὅτι προσδέχοιτο, ἦγον ἀμήχανοι τὸ πλῆθος· καὶ ὠθυμένων περὶ τοῦ προσελθεῖν μηχανή τε πολλή καὶ μάχη*

39 *ἦν. οἱ δὲ ὑπηρεταί ὡς ἠδύναντο διακρίναντες προσίεσαν. ὁπότε δὲ τις καὶ τῶν φίλων διωσάμενος τὸν ὄχλον προφανεῖη, προτείνων ὁ Κῦρος τὴν χεῖρα προσήγετο αὐτοὺς καὶ οὕτως ἔλεγεν· Ἄνδρες φίλοι, περιμένετε, ἕως τὸν ὄχλον διωσόμεθα· ἔπειτα δὲ καθ' ἡσυχίαν συγγενησόμεθα. οἱ μὲν δὴ φίλοι περιέμενον, ὁ δ' ὄχλος πλείων καὶ πλείων ἐπέρρει, ὥστ' ἔφθασεν ἐσπέρα γενομένη πρὶν τοῖς φίλοις*
40 *αὐτὸν σχολάσαι καὶ συγγενέσθαι. οὕτως δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Ἄρα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, νῦν μὲν καιρὸς διαλυθῆναι; αὐριον δὲ πρῶτὸν ἔλθετε· καὶ γὰρ ἐγὼ βούλομαι ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ φίλοι ἄσμενοι ὄχοντο ἀποθέοντες, δίκην δεδωκότες ὑπὸ πάντων τῶν ἀναγκαίων. καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν.*

41 *Τῇ δ' ὑστεραία ὁ μὲν Κῦρος παρῆν εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον, ἀνθρώπων δὲ πολὺ πλείον πλῆθος περιειστήκει βουλομένων προσίεναι καὶ πολὺ πρότερον ἢ οἱ φίλοι παρῆσαν. ὁ οὖν Κῦρος περιστησάμενος τῶν ξυστοφόρων Περσῶν κύκλον μέγαν εἶπε μηδένα παριέναι ἢ τοὺς φίλους τε καὶ*
42 *ἄρχοντας τῶν Περσῶν τε καὶ τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οὔτοι, ἔλεξεν ὁ Κῦρος αὐτοῖς τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν μέμψασθαι τὸ μὴ οὐχὶ μέχρι τοῦδε πάντα, ὅσα ἠυχόμεθα, καταπεπραχέναι· εἰ μέντοι τοιοῦτον ἔσται τὸ μεγάλα*

πράττειν, ὥστε μὴ οἷόν τε εἶναι μήτε ἀμφ' αὐτὸν σχολὴν ἔχειν μήτε μετὰ τῶν φίλων εὐφρανθῆναι, ἐγὼ μὲν χαίρειν ταύτην τὴν εὐδαιμονίαν κελεύω. ἐνενοήσατε γάρ, ἔφη, ⁴³ καὶ χθὲς δήπου ὅτι ἔωθεν ἀρξάμενοι ἀκούειν τῶν προσιόντων οὐκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἐσπέρας· καὶ νῦν ὁρᾶτε τούτους ἄλλους πλείονας τῶν χθὲς παρόντας ὡς πράγματα ἡμῖν παρέξοντας. εἰ οὖν τις τούτοις ὑφέξει ἑαυτόν, ⁴⁴ λογίζομαι μικρὸν μὲν τι ὑμῖν μέρος ἐμοῦ μετεσόμενον, μικρὸν δέ τι ἐμοὶ ὑμῶν· ἐμαντοῦ μέντοι σαφῶς οἶδ' ὅτι οὐδ' ὀτιοῦν μοι μετέσται. ἔτι δ', ἔφη, καὶ ἄλλο ὁρῶ γελοῖον ⁴⁵ πρᾶγμα. ἐγὼ γὰρ δήπου ὑμῖν μὲν ὥσπερ εἰκὸς διάκειμαι· τούτων δὲ τῶν περιεστηκότων ἢ τινα ἢ οὐδένα οἶδα, καὶ οὗτοι πάντες παρεσκευασμένοι εἰσὶν ὡς, ἣν νικῶσιν ὑμᾶς ὠθοῦντες, πρότεροι ἂ βούλονται ὑμῶν παρ' ἐμοῦ διαπραξόμενοι. ἐγὼ δὲ ἠξίουں τοὺς τοιούτους, εἰ τίς τι ἐμοῦ δέοιτο, θεραπεύειν ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς φίλους δεομένους προσαγωγῆς. ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις, τί δῆτα οὐχ ⁴⁶ οὕτως ἐξ ἀρχῆς παρεσκευασάμην, ἀλλὰ παρεῖχον ἐν τῷ μέσῳ ἐμαυτόν. ὅτι τὰ τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐγίνωσκον ὄντα, ὡς μὴ ὑστερίζειν δέον τὸν ἄρχοντα μήτε τῷ εἰδέναι ἂ δεῖ μήτε τῷ πράττειν ἂ ἂν καιρὸς ἦ· τοὺς δὲ σπανίους ἰδεῖν στρατηγούς πολλὰ ἐνόμιζον ὧν δεῖπραχθῆναι παρ- ⁴⁷ ιέναι. νῦν δ' ἐπειδὴ καὶ ὁ φιλοπονώτατος πόλεμος ἀναπέπαιται, δοκεῖ μοι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ ἀναπαύσεώς τινος ἀξιοῦν τυγχάνειν. ὡς οὖν ἐμοῦ ἀποροῦντος, ὅτι ἂν τύχοιμι ποιῶν, ὥστε καλῶς ἔχειν τά τε ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἄλλων, ὧν ἡμᾶς δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, συμβουλευέτω ὅτι τις ὁρᾶ συμφορώτατον.

Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν· ἀνίσταται δ' ἐπ' αὐτῷ Ἀρτά- ⁴⁸ βαζος ὁ συγγενὴς ποτε φήσας εἶναι καὶ εἶπεν, Ἦ καλῶς, ἔφη, ἐποίησας, ὦ Κῦρε, ἄρξας τοῦ λόγου. ἐγὼ γὰρ ἔτι νέου μὲν ὄντος σοῦ πάνν ἀρξάμενος ἐπεθύμουν φίλος γενέσθαι, ὁρῶν δέ σε οὐδὲν δεόμενον ἐμοῦ κατώκνου σοι προσιέναι. ἐπεὶ δὲ ἔτυχές ποτε καὶ ἐμοῦ δεηθεῖς προ- ⁴⁹ θύμωμ ἐξαγγεῖλαι πρὸς Μήδους τὰ παρὰ Κυαξάρου, ἐλογιζόμεν, εἰ ταῦτα προθύμω σοι συλλάβοιμι, ὡς οἰκεῖός τέ σοι ἐσοίμην καὶ ἐξέσοιτό μοι διαλέγεσθαι σοι ὅπόσον

- 50 χρόνον βουλοίμην. καὶ ἐκεῖνα μὲν δὴ ἐπράχθη, ὥστε σε ἐπαινεῖν. μετὰ τοῦτο Ὑρκάνιοι μὲν πρῶτοι φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο καὶ μάλα πεινῶσι συμμάχων· ὥστε μόνον οὐκ ἐν ταῖς ἀγκάλαις περιεφέρομεν αὐτοὺς ἀγαπῶντες. μετὰ δὲ τοῦτο ἐπεὶ ἐάλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, οὐκ, οἶμαι, σχολή σοι ἦν ἀμφ' ἐμὲ ἔχειν· καὶ ἐγὼ σοι συνεγίνωσκον.
- 51 ἐκ δὲ τούτου Γωβρούας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἔχαιρον· καὶ αὐθις Γαδάτας· καὶ ἤδη ἔργον σοῦ ἦν μεταλαβεῖν. ἐπεὶ γε μέντοι καὶ Σάκαι καὶ Καδούσιοι σύμμαχοι ἐγεγέννητο, Θεραπεύειν εἰκότως ἔδει τούτους· καὶ γὰρ οὔτοι
- 52 σὲ ἐθεράπευον. ὡς δ' ἦλθομεν πάλιν ἐνθεν ὠρμήθημεν, ὄρων σε ἀμφ' ἵππους ἔχοντα, ἀμφ' ἄρματα, ἀμφὶ μηχανὰς ἡγούμην, ἐπεὶ ἀπὸ τούτων σχολάσαις, τότε σε καὶ ἀμφ' ἐμὲ ἔξειν σχολήν. ὡς γε μέντοι ἦλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία, τὸ πάντα ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι, ἐγίνωσκον, ὅτι ταῦτα μέγιστα εἶη· εἰ δὲ ταῦτα καλῶς γένοιτο, εὖ ἤδη ἐδόκουν εἰδέναί, ὅτι πολλὴ ἔσοιτο ἀφθονία τῆς ἐμῆς
- 53 καὶ τῆς σῆς συνουσίας. καὶ νῦν δὴ νενικήκαμεν τε τὴν μεγάλην μάχην καὶ Σάρδεις καὶ Κροῖσον ὑποχείριον ἔχομεν καὶ Βαβυλῶνα ἠρήκαμεν καὶ πάντα κατεστράμμεθα, καὶ μὰ τὸν Μίθρην ἐγὼ τοι ἐχθρὸς, εἰ μὴ πολλοῖς διεπύκτευσά, οὐκ ἂν ἐδυνάμην σοι προσελθεῖν. ἐπεὶ γε μέντοι ἐδεξιώσω με καὶ παρὰ σοὶ ἐκέλευσας μένειν, ἤδη περιβλεπτός ἦν, ὅτι μετὰ σοῦ ἄσιτος καὶ ἄποτος διημέ-
- 54 ρεον. νῦν οὖν εἰ μὲν ἔσται πῆ ὅπως οἱ πλείστου ἄξιοι γεγενημένοι πλείστον σου μέρος μεθέξομεν· εἰ δὲ μή, πάλιν αὖ ἐγὼ ἐθέλω παρὰ σοῦ ἐξαγγέλλειν ἀπιέναι πάντα ἀπὸ σοῦ πλὴν ἡμῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς φίλων.
- 55 Ἐπὶ τούτῳ ἐγέλασε μὲν ὁ Κῦρος καὶ ἄλλοι πολλοί· Χρυσάντας δὲ ἀνέστη ὁ Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἄλλὰ τὸ μὲν πρόσθεν, ὧ Κῦρε, εἰκότως ἐν τῷ φανερωῷ σαυτὸν παρεῖχες δι' ἃ τε αὐτὸς εἶπας καὶ ὅτι οὐχ ἡμᾶς σοι μάλιστα ἦν Θεραπευτέον. ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἕνεκα παρῆμεν· τὸ δὲ πλῆθος ἔδει ἀνακτᾶσθαι ἐκ παντὸς τρόπου, ὅπως ὅτι ἥδιστα συμπονεῖν καὶ συγκινδυνεύειν
- 56 ἡμῖν ἐθέλοιεν. νῦν δ' ἐπεὶ οὐ τοῦτο μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνακτᾶσθαι δύνασαι οὓς καιρὸς εἶη, ἤδη καὶ

οίκιας σε τυχεῖν ἄξιον· ἢ τί ἀπολαύσαις ἂν τῆς ἀρχῆς, εἰ μόνος ἄμοιρος εἶης ἐστίας, οὐδ' οὔτε ὀσιώτερον χωρίον ἐν ἀνθρώποις οὔτε ἥδιον οὔτε οἰκειότερόν ἐστιν οὐδέν; ἔπειτα δ', ἔφη, οὐκ ἂν οἶει καὶ ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ σὲ μὲν ὀρῶμεν ἔξω καρτεροῦντα, αὐτοὶ δ' ἐν οἰκίαις εἴημεν καὶ σοῦ δοκοῖημεν πλεονεκτεῖν; ἐπεὶ δὲ Χρυσάντας ταῦτα ⁵⁷ ἔλεξε, συνηγόρευον αὐτῷ κατὰ ταῦτα πολλοί. ἐκ τούτου δὴ εἰσέρχεται εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τὰ ἐκ Σάρδεων χρήματα ἐνταῦθα οἱ ἄγοντες ἀπέδοσαν. ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθε Κύρος, πρῶτον μὲν Ἑστία ἔθυσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ καὶ εἴ τιτι ἄλλῳ θεῷ οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο.

Ποίησας δὲ ταῦτα τὰ ἄλλα ἤδη ἤρχετο διοικεῖν. ἐν- ⁵⁸ νοῶν δὲ τὸ αὐτοῦ πράγμα, ὅτι ἐπιχειροῖ μὲν ἄρχειν πολλῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζοιτο δὲ οἰκεῖν ἐν πόλει τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν, αὕτη δὲ οὕτως ἔχει αὐτῷ, ὡς πολεμιωτάτῃ ἂν γένοιτο, ταῦτα δὴ λογιζόμενος φυλακῆς περὶ τὸ σῶμα ἠγγήσατο δεῖσθαι. γνοὺς δ' ὅτι οὐδαμοῦ ⁵⁹ ἀνθρώποι εὐχειρωτότεροί εἰσιν ἢ ἐν σίτοις καὶ ποτοῖς καὶ λουτροῖς καὶ κοίτῃ καὶ ὑπνῷ, ἐσκόπει, τίνας ἂν ἐν τούτοις περὶ ἑαυτὸν πιστοτάτους ἔχει. ἐνόμισε δὲ μὴ ἂν γενέσθαι ποτὲ πιστὸν ἀνθρώπον, ὅστις ἄλλον μᾶλλον φιλήσοι τοῦ τῆς φυλακῆς δεομένου. τοὺς μὲν οὖν ἔχοντας ⁶⁰ παῖδας ἢ γυναῖκας συναρμολογούσας ἢ παιδικὰ ἔγνω φύσει ἠναγκάσθαι ταῦτα μάλιστα φιλεῖν· τοὺς δὲ εὐνούχους ὀρῶν πάντων τούτων στερομένους ἠγγήσατο τούτους ἂν περὶ πλείστου ποιεῖσθαι, οἵτινες δύνανται πλουτίζειν μάλιστα αὐτούς καὶ βοηθεῖν, εἴ τι ἀδικοῖντο, καὶ τιμὰς περιάπτειν αὐτοῖς· τούτους δὲ εὐεργετοῦντα ὑπερβάλλειν αὐτὸν οὐδέν' ἂν ἠγεῖτο δύνασθαι. πρὸς δὲ τούτοις ἄδοξοι ⁶¹ ὄντες οἱ εὐνούχοι παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ διὰ τοῦτο δεσπότου ἐπικούρου προσδέονται· οὐδεὶς γὰρ ὅστις οὐκ ἂν ἀξιώσειεν εὐνούχου πλέον ἔχειν ἐν παντί, εἰ μὴ τι ἄλλο κρεῖττον ἀπειρογοῖ· δεσπότη δὲ πιστὸν ὄντα οὐδὲν κωλύει προτεῦειν καὶ τὸν εὐνούχον. ὁ δ' ἂν μάλιστα ⁶² τις οἰηθείη, ἀνάγκιδας τοὺς εὐνούχους γίγνεσθαι, οὐδὲ τοῦτο ἐφραίνεται αὐτῷ. ἐτεκμαίρετο δὲ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ζῴων ὅτι οἱ τε ὑβρισταὶ ἵπποι ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν

- δάκνειν καὶ ὑβρίζειν ἀποπαύονται, πολεμικοὶ δὲ οὐδὲν ἤτιον γίνονται, οἳ τε ταῦροι ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν μέγα φρονεῖν καὶ ἀπειθεῖν ὑφίενται, τοῦ δ' ἰσχύειν καὶ ἐργάζεσθαι οὐ στερίσκονται, καὶ οἳ κύνες δὲ ὡσαύτως τοῦ μὲν ἀπολιπεῖν τοὺς δεσπότης ἀποπαύονται ἐκτεμνόμενοι,
- 63 φυλάττειν δὲ καὶ εἰς θήραν οὐδὲν κακίους γίνονται. καὶ οἳ γε ἄνθρωποι ὡσαύτως ἡρεμέστεροι γίνονται στερισκόμενοι ταύτης τῆς ἐπιθυμίας, οὐ μέντοι ἀμελέστεροί γε τῶν προσταττομένων οὐδ' ἤτιόν τι ἱππικοὶ οὐδὲ
- 64 ἤτιόν τι ἀκοντιστικοὶ οὐδὲ ἤτιον φιλότιμοι. κατάδηλοι δὲ γίνονται καὶ ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς θήραις ὅτι ἔσωζον τὸ φιλότικον ἐν ταῖς ψυχαῖς. τοῦ δὲ πιστοὶ εἶναι ἐν τῇ φθορᾷ τῶν δεσποτῶν μάλιστα βάσανον ἐδίδοσαν· οὐδένες γὰρ πιστότερα ἔργα ἀπεδείκνυντο ἐν ταῖς δεσπο-
- 65 τικαῖς συμφοραῖς τῶν εὐνούχων. εἰ δὲ τι ἄρα τῆς τοῦ σώματος ἰσχύος μειοῦσθαι δοκοῦσιν, ὁ σίδηρος ἀνισοῖ τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς ἐν τῷ πολέμῳ. ταῦτα δὴ γινώσκων ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν θυρωρῶν πάντας τοὺς περὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα θεραπευτῆρας ἐποιήσατο εὐνούχους.
- 66 Ἠγησάμενος δὲ οὐχ ἱκανὴν εἶναι τὴν φυλακὴν ταύτην πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενῶς ἐχόντων, ἐσκόπει, τίνας τῶν ἄλλων ἂν πιστοτάτους περὶ τὸ βασιλείον φύλακας
- 67 λάβοι. εἰδὼς οὖν Πέρσας τοὺς οἴκοι κακοβιωτάτους μὲν ὄντας διὰ πενίαν, ἐπιπονώτατα δὲ ζῶντας διὰ τὴν τῆς χώρας τραχύτητα καὶ διὰ τὸ αὐτουργοῦς εἶναι, τούτους ἐνόμισε μάλιστ' ἂν ἀγαπᾶν τὴν παρ' ἑαυτῷ δίαιταν.
- 68 λαμβάνει οὖν τούτων μυρίους δορυφόρους, οἳ κύκλω μὲν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐφύλαττον περὶ τὰ βασιλεια, ὅποτε ἐπὶ χώρας εἶη· ὅποτε δὲ ἐξίοι ποι, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τε-
- 69 ταγμένοι ἐπορεύοντο. νομίσας δὲ καὶ Βαβυλῶνος ὅλης φύλακας δεῖν εἶναι ἱκανούς, εἴτ' ἐπιδημῶν αὐτὸς τυγχάνοι εἴτε καὶ ἀποδημῶν, κατέστησε καὶ ἐν Βαβυλῶνι φρουροὺς ἱκανούς· μισθὸν δὲ καὶ τούτοις Βαβυλωνίους ἔταξε παρέχειν, βουλόμενος αὐτοὺς ὡς ἀμηχανωτάτους εἶναι, ὅπως ὅτι ταπεινότατοι καὶ εὐκαθεκτότατοι εἶεν.
- 70 Αὕτη μὲν δὴ ἡ περὶ αὐτὸν τε φυλακὴ καὶ ἡ ἐν Βαβυ-

λίῳν τότε κατασταθεῖσα καὶ νῦν ἔτι οὕτως ἔχουσα δια-
 μένει. σκοπῶν δ' αὖ, ὅπως ἂν καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατέχοιτο
 καὶ ἄλλη ἔτι προσγίγνοιτο, ἠγήσατο τοὺς μισθοφόρους
 τούτους οὐ τοσοῦτον βελτίονας τῶν ὑπηκόων εἶναι ὅσον
 ἐλάττονας· τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγίνωσκε συνεκτέον
 εἶναι, οἵπερ σὺν τοῖς θεοῖς τὸ κρατεῖν παρέσχον, καὶ ἐπι-
 μελητέον, ὅπως μὴ ἀνήσουσι τὴν τῆς ἀρετῆς ἀσκησιν.
 ὅπως δὲ μὴ ἐπιπάττειν αὐτοῖς δοκοίη, ἀλλὰ γνόντες καὶ ⁷¹
 αὐτοὶ ταῦτα ἄριστα εἶναι οὕτως ἐμμένειν τε καὶ ἐπιμε-
 λοῖντο τῆς ἀρετῆς, συνέλεξε τοὺς τε δημοτίμους καὶ πάντας,
 ὅποσοι ἐπικαίριοι ἦσαν καὶ ἀξιοχρεώτατοι ἐδόκουν αὐτῶ
 κοινωνοὶ εἶναι καὶ πόνων καὶ ἀγαθῶν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ⁷²
 ἔλεξε τοιάδε·

Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς μεγίστη
 χάρις, ὅτι ἔδωσαν ἡμῖν τυχεῖν ὧν ἐνομίζομεν ἄξιοι εἶναι.
 νῦν μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν καὶ
 οἴτινες ταύτην ἐργαζόμενοι θρέψουσιν ἡμᾶς· ἔχομεν δὲ
 καὶ οἰκίας καὶ ἐν ταύταις κατασκευάς. καὶ μηδεὶς γε ⁷³
 ὑμῶν ἔχων ταῦτα νομισάτω ἀλλότρια ἔχειν· νόμος γὰρ ἐν
 πᾶσιν ἀνθρώποις αἰδιός ἐστιν, ὅταν πολεμούντων πόλις
 ἀλῶ, τῶν ἐλόντων εἶναι καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ πόλει
 καὶ τὰ χρήματα. οὐκουν ἀδικία γε ἔξετε ὅ,τι ἂν ἔχητε,
 ἀλλὰ φιλανθρωπία οὐκ ἀφαιρήσεσθε, ἣν τι ἔατε ἔχειν
 αὐτούς. τὸ μέντοι ἐκ τοῦδε οὕτως ἐγὼ γινώσκω, ὅτι εἰ ⁷⁴
 μὲν τρεψόμεθα ἐπὶ ῥαδιουργίαν καὶ τὴν τῶν κακῶν ἀν-
 θρώπων ἠδυπάθειαν, οἱ νομίζουσι τὸ μὲν πονεῖν ἀθλιώ-
 τατον, τὸ δὲ ἀπόνως βιοτεύειν ἠδυπάθειαν, ταχὺ ἡμᾶς
 φημι ὀλίγου ἀξίους ἡμῖν αὐτοῖς ἔσσεσθαι καὶ ταχὺ πάντων
 τῶν ἀγαθῶν στέρησεσθαι. οὐ γὰρ τοι τὸ ἀγαθὸς ἀν- ⁷⁵
 δρας γενέσθαι τοῦτο ἀρκεῖ ὥστε καὶ διατελεῖν, ἣν μὴ τις
 αὐτοῦ διὰ τέλους ἐπιμέληται· ἀλλὰ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι
 τέχναι ἀμεληθεῖσαι μείονος ἄξιαί γίνονται καὶ τὰ σώματά
 γε τὰ εὖ ἔχοντα, ὁπόταν τις αὐτὰ ἀνῆ ἐπὶ ῥαδιουργίαν,
 πονήρως πάλιν ἔχει, οὕτως καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἐγκρά-
 τεια καὶ ἡ ἀλκή, ὁπόταν τις αὐτῶν ἀνῆ τὴν ἀσκησιν, ἐκ
 τούτου εἰς τὴν πονηρίαν πάλιν τρέπεται. οὐκουν δεῖ ⁷⁶
 ἀμελεῖν οὐδ' ἐπὶ τὸ αὐτίκα ἠδὲ προῖέναι αὐτούς. μέγα

- μὲν γὰρ, οἶμαι, ἔργον καὶ τὸ ἀρχὴν καταπρᾶξαι, πολὺ δ' ἔτι μεῖζον τὸ λαβόντα διασώσασθαι. τὸ μὲν γὰρ λαβεῖν πολλάκις τῷ τόλμῳ μόνον παρασχομένῳ ἐγένετο, τὸ δὲ λαβόντα κατέχειν οὐκέτι τοῦτο ἄνευ σωφροσύνης οὐδ' ἄνευ ἐγκρατείας οὐδ' ἄνευ πολλῆς ἐπιμελείας γίνεται.
- 77 ἂν γὰρ γινώσκοντας νῦν πολὺ μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν ἀρετὴν ἢ πρὶν τάδε τὰγαθὰ κτήσασθαι, εὖ εἰδότες, ὅτι ὅταν πλείστα τις ἔχη, τότε πλείστοι καὶ φθονοῦσι καὶ ἐπιβουλεύουσι καὶ πολέμοι γίνονται, ἄλλως τε καὶ παρ' ἀκόντων τὰ τε κτήματα καὶ τὴν θεραπείαν ὥσπερ ἡμεῖς ἔχη. τοὺς μὲν οὖν θεοὺς οἶεσθαι γὰρ σὺν ἡμῖν ἔσεσθαι· οὐ γὰρ ἐπιβουλεύσαντες ἀδίκως ἔχομεν, ἀλλ' ἐπιβουλεύ-
- 78 θέντες ἐτιμωρησάμεθα. τὸ μέντοι μετὰ τοῦτο κράτιστον ἡμῖν αὐτοῖς παρασκευαστέον· τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ βελτίονας ὄντας τῶν ἀρχομένων ἀρχεῖν ἀξιούν. θάλπους μὲν οὖν καὶ ψύχους καὶ σίτων καὶ ποτῶν καὶ πόνων καὶ ὕπνου ἀνάγκη καὶ τοῖς δούλοις μεταδιδόναι· μεταδιδόντας γε μέντοι πειρᾶσθαι δεῖ ἐν τούτοις πρῶτον βελτίονας αὐτῶν
- 79 φαίνεσθαι. πολεμικῆς δ' ἐπιστήμης καὶ μελέτης παντάπασιν οὐ μεταδοτέον τούτοις, οὐστὶνας ἐργάτας ἡμετέρους καὶ δασμοφόρους βουλόμεθα καταστήσασθαι, ἀλλ' αὐτοὺς δεῖ τούτοις τοῖς ἀσκήμασι πλεονεκτεῖν, γινώσκοντας, ὅτι ἐλευθερίας ταῦτα ὄργανα καὶ εὐδαιμονίας οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπέδειξαν· καὶ ὥσπερ γε ἐκείνους τὰ ὄπλα ἀφηρήμεθα, οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ μή ποτ' ἐρήμους ὄπλων γίνεσθαι, εὖ εἰδότες, ὅτι τοῖς ἀεὶ ἐγγυτάτῳ τῶν ὄπλων οὔσι τούτοις καὶ οἰκειότατά ἐστιν ἂν
- 80 βούλωνται. εἰ δὲ τις τοιαῦτα ἐννοεῖται, τί δῆτα ἡμῖν ὄφελος καταπρᾶξαι ἂν ἐπεθυμοῦμεν, εἰ ἔτι δεήσει καρτερεῖν καὶ πεινῶντας καὶ διψῶντας καὶ πονοῦντας καὶ ἐπιμελομένους, ἐκεῖνο δεῖ καταμαθεῖν, ὅτι τοσοῦτῳ τὰγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνει, ὅσῳ ἂν μᾶλλον προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἀπῆ· οἱ γὰρ πόνοι ὄψον τοῖς ἀγαθοῖς· ἄνευ δὲ τοῦ δεόμενον τυγχάνειν τινὸς οὐδὲν οὕτω πολυτελῶς παρα-
- 81σκευασθεῖν ἂν ὥσθ' ἦδὺ εἶναι. εἰ δὲ ὧν μὲν μάλιστα ἀνθρώποι ἐπιθυμοῦσιν ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπαρασκευάκεν, ὡς δ' ἂν ἥδιστα ταῦτα φαίνοιτο, αὐτὸς τις

αὐτῷ ταῦτα παρασκευάσει, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τοσοῦτω
 πλεονεκτῆσει τῶν ἐνδεεστέρων βίου, ὡς πεινήσας τῶν
 ἡδίστων σίτων τεύξεται καὶ διψήσας τῶν ἡδίστων ποτῶν
 ἀπολαύσεται καὶ δεηθεὶς ἀναπαύσεως ἡδίστον ἀναπαύ-
 σεται. ὦν ἐνεκά φημι χρῆναι νῦν ἐπιταθῆναι ἡμᾶς εἰς ⁸²
 ἀνδραγαθίαν, ὅπως τῶν τε ἀγαθῶν ἢ ἄριστον καὶ ἡδι-
 στον ἀπολαύσωμεν καὶ ὅπως τοῦ πάντων χαλεπιώτατου
 ἄπειροι γενώμεθα. οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τὰγαθὰ οὕτω
 γε χαλεπόν, ὥσπερ τὸ λαβόντα στερηθῆναι λυπηρόν.
 ἐννοήσατε δὲ κάκεινο, τίνα πρόφασιν ἔχοντες ἂν προσ- ⁸³
 ιοίμεθα κακίονες ἢ πρόσθεν γενέσθαι. πότερον ὅτι
 ἄρχομεν; ἀλλ' οὐ δῆπου τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων
 πονηρότερον προσήκει εἶναι. ἀλλ' ὅτι εὐδαιμονέστεροι
 δοκοῦμεν νῦν ἢ πρότερον εἶναι; ἔπειτα τῇ εὐδαιμονίᾳ
 φήσει τις τὴν κακίαν ἐπιπρέπειν; ἀλλ' ὅτι ἐπεὶ κεκτή-
 μεθα δούλους, τούτους κολάσομεν, ἦν πονηροὶ ὦσι; καὶ
 τί προσήκει αὐτὸν ὄντα πονηρὸν πονηρίας ἐνεκα ἢ βλα-
 κείας ἄλλους κολάζειν; ἐννοεῖτε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τρέφειν ⁸⁴
 μὲν παρεσκευάσμεθα πολλοὺς καὶ τῶν ἡμετέρων οἴκων
 φύλακας καὶ τῶν σωμάτων· αἰσχρὸν δὲ πῶς οὐκ ἂν εἴη,
 εἰ δι' ἄλλους μὲν δορυφόρους τῆς σωτηρίας οἰησόμεθα
 χρῆναι τυγχάνειν, αὐτοὶ δὲ ἡμῖν αὐτοῖς οὐ δορυφορήσο-
 μεν; καὶ μὴν εὖ γε δεῖ εἰδέναι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη φυ-
 λακὴ τοιαύτη, οἷα αὐτὸν τινα καλὸν κάγαθὸν ὑπάρχειν·
 τοῦτο γὰρ δεῖ συμπαρομαρτεῖν· τῷ δ' ἀρετῆς ἐρήμῳ οὐδὲ
 ἄλλο καλῶς ἔχειν οὐδὲν προσήκει. τί οὖν φημι χρῆναι ⁸⁵
 ποιεῖν καὶ ποῦ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν καὶ ποῦ τὴν μελέτην
 ποιεῖσθαι; οὐδὲν καινόν, ὡς ἄνδρες, ἐρῶ· ἀλλ' ὥσπερ ἐν
 Πέρσαις ἐπὶ τοῖς ἀρχείοις οἱ ὁμότιμοι διάγουσιν, οὕτως
 καὶ ἡμᾶς φημι χρῆναι ἐνθάδε ὄντας τοὺς ἐντίμους πάν-
 τας ἄπερ καὶ ἐκεῖ ἐπιτηδεύειν καὶ ὑμᾶς γε ἐμὲ ὄρωντας
 κατανοεῖν παρόντας, εἰ ἐπιμελόμενος ὦν δεῖ διάξω, ἐγώ
 τε ὑμᾶς κατανοῶν θεάσομαι καὶ οὓς ἂν ὄρω τὰ καλὰ καὶ
 τὰγαθὰ ἐπιτηδεύοντας, τούτους τιμῶ. καὶ τοὺς παῖ- ⁸⁶
 δας δέ, οἷς ἂν ἡμῶν γίνωνται, ἐνθάδε παιδεύωμεν· αὐτοί
 τε γὰρ βελτίονες ἐσόμεθα βουλόμενοι τοῖς παισὶν ὡς
 βέλτιστα παραδείγματα ἡμᾶς αὐτοὺς παρέχειν, οἳ τε

παῖδες οὐδ' ἂν εἰ βούλουντο ῥαδίως πονηροὶ γένοιτο, αἰσχροὺς μὲν μηδὲν μήτε ὀρώντες μήτε ἀκούοντες, ἐν δὲ καλοῖς ἀγαθοῖς ἐπιτηδεύμασι διημερεύοντες.

Η.

- 1 Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν· ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Χρυσάντας καὶ εἶπεν ὧδε· Ἄλλὰ πολλάκις μὲν δὴ, ὧ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα, ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ· οἱ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παιδῶν, ὅπως μήποτε αὐτοὺς τὰγαθὰ ἐπιλείψει, Κῦρός τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν ἀφ' ὧν μάλιστα ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοῖμεν· ὃ δέ μοι δοκεῖ ἐνδεέστερον ἢ ὡς ἐχορῆν δηλῶσαι, τοῦτο ἐγὼ πειράσομαι τοὺς μὴ εἰδότας
- 2 διδάξαι. ἐννοήσατε γὰρ δὴ, τίς ἂν πόλις πολεμία ὑπὸ μὴ πειθομένων ἀλοίῃ; τίς δ' ἂν φιλία ὑπὸ μὴ πειθομένων διαφυλαχθεῖ; ποῖον δ' ἂν ἀπειθούντων στρατεύμα νίκης τύχοι; πῶς δ' ἂν μᾶλλον ἐν μάχαις ἠτιθῶντο ἄνθρωποι ἢ ἐπειδὴν ἀρξῶνται ἰδίᾳ ἕκαστος περὶ τῆς αὐτοῦ σωτηρίας βουλευέσθαι; τί δ' ἂν ἄλλο ἀγαθὸν τέλεσθει ὑπὸ μὴ πειθομένων; ποῖαι δὲ πόλεις νομίμως ἂν οἰκήσειαν ἢ ποῖοι οἴκοι σωθείσασιν; πῶς δ' ἂν νῆες ὅποι δεῖ
- 3 ἀφίκοιντο; ἡμεῖς δὲ ἅ νῦν ἀγαθὰ ἔχομεν διὰ τί ἄλλο μᾶλλον κατεπράξαμεν ἢ διὰ τὸ πείθεσθαι τῷ ἀρχοντι; διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ταχὺ μὲν ὅποι ἔδει παρεγγνώμεθα, ἀθρόοι δὲ τῷ ἀρχοντι ἐπόμενοι ἀνυπόστατοι ἦμεν, τῶν δ' ἐπιταχθέντων οὐδὲν ἡμιτελὲς κατελείπομεν. εἰ τοίνυν μέγιστον ἀγαθὸν τὸ πειθαρχεῖν φαίνεται εἰς τὸ καταπράττειν τὰγαθὰ, οὕτως εὖ ἴστε ὅτι αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς τὸ διασώζειν ἅ δεῖ μέγιστον ἀγαθὸν
- 4 ἔστι. καὶ πρόσθεν μὲν δὴ πολλοὶ ἡμῶν ἤρχον μὲν οὐδενός, ἤρχοντο δέ· νῦν δὲ κατεσκευάσθε οὕτω πάντες οἱ παρόντες, ὥστε ἀρχετε οἱ μὲν πλειόνων, οἱ δὲ μειόνων. ὥσπερ τοίνυν αὐτοὶ ἀξιώσετε ἀρχεῖν τῶν ὑφ' ὑμῖν, οὕτω καὶ αὐτοὶ πειθώμεθα οἷς ἂν ἡμᾶς καθήκη. τοσοῦτον δὲ διαφέρειν δεῖ τῶν δούλων, ὅσον οἱ μὲν δοῦλοι ἄκοντες τοῖς δεσπόταις ὑπηρετοῦσιν, ἡμᾶς δὲ, εἴπερ ἀξιοῦμεν

ἐλεύθεροι εἶναι, ἐκόντας δεῖ ποιεῖν ὁ πλείστου ἄξιον φαίνεται εἶναι. εὐρήσετε δέ, ἔφη, καὶ ἔνθα ἄνευ μοναρχίας πόλις οἰκεῖται, τὴν μάλιστα τοῖς ἄρχουσιν ἐθέλουσαν πείθεσθαι ταύτην ἥκιστα τῶν πολεμίων ἀναγκαζομένην ὑπακούειν. παρῶμέν τε οὖν, ὥσπερ Κῦρος κελεύει, ἐπὶ 5 τὸδε τὸ ἀρχεῖον ἀσκῶμέν τε δι' ὧν μάλιστα δυνησόμεθα κατέχειν ἂν δεῖ παρέχωμέν τε ἡμᾶς αὐτοὺς χρῆσθαι Κύρῳ ὅ,τι ἂν δέη. καὶ τοῦτο γὰρ εὖ εἰδέναι χρῆ, ὅτι οὐ μὴ δυνησεται Κῦρος εὐρεῖν ὅ,τι αὐτῷ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ χρήσεται, ἡμῖν δὲ οὐ, ἐπείπερ τά γε αὐτὰ ἡμῖν συμφέρει καὶ οἱ αὐτοὶ εἰσιν ἡμῖν πολέμιοι.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε Χρυσάντας, οὕτω δὴ καὶ ἄλλοι 6 ἀνίσταντο πολλοὶ καὶ Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων συνεροῦντες· καὶ ἔδοξε τοὺς ἐντίμους ἀεὶ παρεῖναι ἐπὶ θύρας καὶ παρέχειν αὐτοὺς χρῆσθαι ὅ,τι ἂν βούληται, ἕως ἀφείη Κῦρος. ὡς δὲ τότε ἔδοξεν, οὕτω καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες, θεραπεύουσι τὰς τῶν ἀρχόντων θύρας. ὡς δ' ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται Κῦρος 7 καταστησάμενος εἰς τὸ διαφυλάττειν αὐτῷ τε καὶ Πέρσαις τὴν ἀρχήν, ταῦτα καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον βασιλεῖς νόμιμα ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι ποιοῦντες. οὕτω δ' ἔχει καὶ ταῦτα 8 ὥσπερ καὶ τᾶλλα· ὅταν μὲν ὁ ἐπιστάτης βελτίων γένηται, καθαρώτερον τὰ νόμιμα πράττεται, ὅταν δὲ χειρῶν, φραυλότερον. ἐφοίτων μὲν οὖν ἐπὶ τὰς θύρας Κύρου οἱ ἐντιμοὶ σὺν τοῖς ἵπποις καὶ ταῖς αἰχμαῖς, συνδόξαν πᾶσι τοῖς ἀρίστοις τῶν συγκαταστρεψαμένων τὴν ἀρχήν.

Κῦρος δ' ἐπὶ μὲν τᾶλλα καθίστη ἄλλους ἐπιμελητάς, 9 καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ προσόδων ἀποδεκτῆρες καὶ δαπανημάτων δοτῆρες καὶ ἔργων ἐπιστάται καὶ κτημάτων φύλακες καὶ τῶν εἰς τὴν δίαιταν ἐπιτηδείων ἐπιμεληταί· καὶ ἵππων δὲ καὶ κυνῶν ἐπιμελητὰς καθίστη οὓς ἐνόμιζε καὶ ταῦτα τὰ βοσκήματα βέλτιστ' ἂν παρέχειν αὐτῷ χρῆσθαι. οὓς δὲ συμφύλακας τῆς εὐδαιμονίας οἱ ᾗετο 10 χρῆναι ἔχειν, τούτους ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσοιντο οὐκέτι τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἄλλοις προσέταττεν, ἀλλ' αὐτοῦ ἐνόμιζε τοῦτο ἔργον εἶναι. ἦδει γάρ, ὅτι εἴ τι μάχης ποτὲ δεήσοι, ἐκ τούτων αὐτῷ καὶ παραστάτας καὶ ἐπι-

- στάτας ληπτέον εἶη, σὺν οἷσπερ οἱ μέγιστοι κίνδυνοι· καὶ ταξίαρχους δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἰππέων ἐγίγνωσκεν ἐκ τούτων καταστατέον εἶναι. εἰ δὲ δέοι καὶ στρατηγῶν που ἄνευ αὐτοῦ, ἦδει, ὅτι ἐκ τούτων πεμπτέον εἶη· καὶ πόλεων δὲ καὶ ὄλων ἐθνῶν φύλαξι καὶ σατράπαις ἦδει ὅτι τούτων τισὶν εἶη χρηστέον καὶ πρέσβεις γε τούτων τινὰς πεμπτέον, ὅπερ ἐν τοῖς μεγίστοις ἠγείτο εἶναι εἰς τὸ ἄνευ πολέμου τυγχάνειν ὧν δέοιτο. μὴ ὄντων μὲν οὖν οἴων δεῖ δι' ὧν αἱ μέγιστα καὶ πλεῖστα πράξεις ἡμελλον εἶναι, κακῶς ἠγείτο τὰ αὐτοῦ ἔξειν· εἰ δ' οὗτοι εἶεν οἴους δέοι, πάντα ἐνόμιζε καλῶς ἔσεσθαι. ἐνέδου μὲν οὖν οὕτω γνοῦς εἰς ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν· ἐνόμιζε δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αὐτῷ ἄσκησιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. οὐ γὰρ ᾤετο οἷόν τε εἶναι μὴ αὐτόν τινα ὄντα οἷον δεῖ ἄλλους παρορμᾶν ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ τὰγαθὰ ἔργα. ὡς δὲ ταῦτα διενεόθη, ἠγήσατο σχολῆς πρῶτον δεῖν, εἰ μέλλοι δυνήσεσθαι τῶν κρατίστων ἐπιμελεῖσθαι. τὸ μὲν οὖν προσόδων ἀμελεῖν οὐχ οἷόν τε ἐνόμιζεν εἶναι, προνοῶν, ὅτι πολλὰ καὶ τελεῖν ἀνάγκη ἔσοιτο εἰς μεγάλην ἀρχήν· τὸ δ' αὖ πολλῶν κτημάτων ὄντων ἀμφὶ ταῦτα αὐτόν ἀεὶ ἔχειν ἦδει ὅτι ἀσχολίαν παρέξοι τῆς τῶν ὄλων σωτηρίας ἐπιμελεῖσθαι. οὕτω δὲ σκοπῶν, ὅπως ἂν τὰ τε οἰκονομικὰ καλῶς ἔχοι καὶ ἡ σχολὴ γένοιτο, κατενόησέ πως τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν. ὡς γὰρ τὰ πολλὰ δεκάδαρχοι μὲν δεκάδων ἐπιμέλονται, λοχαγοὶ δὲ δεκαδάρχων, χιλίαρχοι δὲ λοχαγῶν, μυρίαρχοι δὲ χιλιάρχων καὶ οὕτως οὐδεὶς ἀτημέλητος γίνεταί, οὐδ' ἦν πάνυ πολλαὶ μυριάδες ἀνθρώπων ὥσι, καὶ ὅταν ὁ στρατηγὸς βούληται χρῆσασθαι τι τῇ στρατιᾷ, ἀρκεῖ, ἦν τοῖς μυρίαρχοις παραγγείλη· ὡσπερ οὖν ταῦτα ἔχει, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος συνεκεφαλαιώσατο τὰς οἰκονομικὰς πράξεις· ὥστε καὶ τῷ Κύρῳ ἐγένετο ὀλίγοις διαλεγομένῳ μηδὲν τῶν οἰκείων ἀτημελήτως ἔχειν· καὶ ἐκ τούτου ἦδη σχολὴν ἦγε πλείω ἢ ἄλλος μιᾶς οἰκίας καὶ μιᾶς νεῶς ἐπιμελόμενος. οὕτω δὲ καταστησάμενος τὰ αὐτοῦ ἐδίδαξε καὶ τοὺς περὶ αὐτόν ταύτῃ τῇ καταστάσει χρῆσθαι.
- 16 Τὴν μὲν δὲ σχολὴν οὕτως κατεσκευάσατο αὐτῷ τε καὶ τοῖς περὶ αὐτόν, ἦροχτο δ' ἐπιστατεῖν τοῦ εἶναι οἴους δεῖ

τοὺς κοινῶνας. πρῶτον μὲν ὀπόσοι ὄντες ἱκανοὶ ἄλλων ἐργαζομένων τρέφεσθαι μὴ παρῆεν ἐπὶ τὰς θύρας, τούτους ἐπεζήτει, νομίζων τοὺς μὲν παρόντας οὐκ ἂν ἐθέλειν οὔτε κακὸν οὔτε αἰσχρὸν οὐδὲν πράττειν καὶ διὰ τὸ παρ' ἄρχοντι εἶναι καὶ διὰ τὸ εἰδέναι, ὅτι ὄρῳντ' ἂν ὅ,τι πράττοιεν ὑπὸ τῶν βελτίστων· οἱ δὲ μὴ παρῆεν, τούτους ἠγεῖτο ἢ ἀκρατεία τινὲ ἢ ἀδικία ἢ ἀμελεία ἀπειναι. τοῦτο 17 οὖν πρῶτον διηγησόμεθα, ὡς προσηνάγκαζε τοὺς τοιούτους παρῆναι. τῶν παρ' ἑαυτῷ μάλιστα φίλων ἐκέλευσεν ἂν τινα λαβεῖν τὰ τοῦ μὴ φοιτῶντος, φάσκοντα λαμβάνειν τὰ ἑαυτοῦ. ἐπεὶ οὖν τοῦτο γένοιτο, ἤκον ἂν εὐθύς οἱ στερόμενοι ὡς ἡδικημένοι. ὁ δὲ Κύρος πολὺν μὲν 18 χρόνον οὐκ ἐσχόλαζε τοῖς τοιούτοις ὑπακούειν· ἐπεὶ δὲ ἀκούσειεν αὐτῶν, πολὺν χρόνον ἀνεβάλλετο τὴν διαδικασίαν. ταῦτα δὲ ποιῶν ἠγεῖτο προσεθίζειν αὐτοὺς θεραπεύειν, ἤττον δὲ ἐχθρῶς ἢ εἰ αὐτὸς κολάζων ἠνάγκαζε παρῆναι. εἷς μὲν τρόπος διδασκαλίας ἦν αὐτῷ οὗτος 19 τοῦ παρῆναι· ἄλλος δὲ τὸ τὰ ῥᾶστα καὶ κερδαλεώτατα τοῖς παροῦσι προστάττειν· ἄλλος δὲ τὸ μηδὲν ποτε τοῖς ἀποῦσι νέμειν· ὁ δὲ δὴ μέγιστος τρόπος τῆς ἀνάγκης ἦν, 20 εἴ τις τούτων μηδενὸς ὑπακούοι, ἀφελόμενος ἂν τοῦτον ἂ ἔχοι ἄλλῳ ἐδίδου, ὃν ᾤετο δύνασθαι ἂν ἐν τῷ δέοντι παρῆναι· καὶ οὕτως ἐγένετο αὐτῷ φίλος χρήσιμος ἀντὶ ἀχρήστου. ἐπιζητεῖ δὲ καὶ ὁ νῦν βασιλεύς, ἦν τις ἀπῆ οἷς παρῆναι καθήκει.

Τοῖς μὲν δὴ μὴ παροῦσιν οὕτως προσεφέρετο. τοὺς 21 δὲ παρέχοντας ἑαυτοὺς ἐνόμισε μάλιστ' ἂν ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἐπαίρειν, ἐπεὶ περ ἄρχων ἦν αὐτῶν, εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν πειρῶτο τοῖς ἀρχομένοις πάντων μάλιστα κεκοσμημένον τῇ ἀρετῇ. αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ 22 ἐδόκει καὶ διὰ τοὺς γραφομένους νόμους βελτίους γιγνομένους ἀνθρώπους· τὸν δὲ ἀγαθὸν ἄρχοντα βλέποντα νόμον ἀνθρώποις ἐνόμισεν, ὅτι καὶ τάττειν ἱκανός ἐστι καὶ ὄραν τὸν ἀτακτοῦντα καὶ κολάζειν. οὕτω δὴ γιγνώ- 23 σκων πρῶτον μὲν τὰ περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον ἐκπονοῦντα ἐπεδείκνυεν ἑαυτὸν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐπεὶ εὐδαιμονέστερος ἦν. καὶ τότε πρῶτον κατεστάθησαν οἱ μάγοι,

ὕμνει τε αἰεὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς θεοὺς καὶ ἔθνην ἀν'
 24 ἐκάστην ἡμέραν οἷς οἱ μάγοι θεοῖς εἶποιν. οὕτω δὴ τὰ
 τότε κατασταθέντα ἔτι καὶ νῦν διαμένει παρὰ τῷ αἰεὶ
 ὄντι βασιλεῖ. ταῦτα οὖν πρῶτον ἐμιμοῦντο αὐτὸν καὶ οἱ
 ἄλλοι Πέρσαι, νομιζόντες καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσε-
 σθαι, ἣν θεραπεύουσι τοὺς θεοὺς, ὥσπερ ὁ εὐδαιμονέ-
 στατός τε ὢν καὶ ἄρχων· καὶ Κύρω δ' ἂν ἠγοῦντο ταῦτα
 25 ποιοῦντες ἀρέσκειν. ὁ δὲ Κῦρος τὴν τῶν μεθ' αὐτοῦ
 εὐσέβειαν καὶ ἑαυτῷ ἀγαθὸν ἐνόμιζε, λογιζόμενος ὥσπερ
 οἱ πλεῖν αἰρούμενοι μετὰ τῶν εὐσεβῶν μᾶλλον ἢ μετὰ
 τῶν ἠσεβηκέναι τι δοκούντων. πρὸς δὲ τούτοις ἐλογίζετο,
 ὡς εἰ πάντες οἱ κοινῶνες θεοσεβεῖς εἶεν, ἦττον ἂν αὐτοὺς
 ἐθέλειν περὶ τε ἀλλήλους ἀνόσιόν τι ποιεῖν καὶ περὶ ἑαυ-
 26 τόν, εὐεργέτης νομιζῶν εἶναι τῶν κοινῶνων. ἐμφανίζων
 δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο μηδένα μήτε
 φίλον ἀδικεῖν μήτε σύμμαχον, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἰσχυρῶς
 ὁρῶν μᾶλλον καὶ τοὺς ἄλλους ὥς ἂν τῶν μὲν αἰσχυρῶν
 κερδῶν ἀπέχεσθαι, διὰ τοῦ δικαίου δ' ἐθέλειν πορίζεσθαι.
 27 καὶ αἰδοῦς δ' ἂν ἠγεῖτο μᾶλλον πάντας ἐμπιπλάναι, εἰ
 αὐτὸς φανερός εἴη πάντας οὕτως αἰδούμενος, ὡς μήτ'
 28 εἰπεῖν ἂν μήτε ποιῆσαι μηδὲν αἰσχυρόν. ἔτεκμαίρετο δὲ
 τοῦτο οὕτως ἔξειν ἐκ τοῦδε· μὴ γὰρ ὅτι ἄρχοντα, ἀλλὰ
 καὶ οὓς οὐ φοβοῦνται, μᾶλλον τοὺς αἰδουμένους αἰδοῦν-
 ται τῶν ἀναιδῶν οἱ ἄνθρωποι· καὶ γυναῖκας δὲ ἄς ἂν
 αἰδουμένας αἰσθάνωνται, ἀνταιδεῖσθαι μᾶλλον ἐθέλουσιν
 29 ὁρῶντες. τὸ δ' αὖ πείθεσθαι οὕτω μάλιστ' ἂν ὥς το
 ἔμμονον εἶναι τοῖς περὶ αὐτόν, εἰ τοὺς ἀπροφασίστως
 πειθόμενους φανερός εἴη μᾶλλον τιμῶν τῶν τὰς μεγίστας
 30 ἀρετὰς καὶ ἐπιπονωτάτας δοκούντων παρέχεσθαι. γιγνώ-
 σκων δ' οὕτω καὶ ποιῶν διετέλει. καὶ σωφροσύνην δ'
 αὐτοῦ ἐπιδεικνὺς μᾶλλον ἐποίει καὶ ταύτην πάντας ἀσκεῖν.
 ὅταν γὰρ ὁρῶσιν, ὃ μάλιστα ἔξεστιν ὑβρίζειν, τοῦτον
 σωφρονοῦντα, οὕτω μᾶλλον οἱ γε ἀσθενέστεροι ἐθέλουσιν
 31 οὐδὲν ὑβριστικὸν ποιοῦντες φανεροὶ εἶναι. διήρει δὲ
 αἰδῶ καὶ σωφροσύνην τῆδε, ὡς τοὺς μὲν αἰδουμένους τὰ
 ἐν τῷ φανερῷ αἰσχυρὰ φεύγοντας, τοὺς δὲ σώφρονας καὶ
 32 τὰ ἐν τῷ ἀφανεῖ. καὶ ἐγκράτειαν δὲ οὕτω μάλιστ' ἂν

ᾤετο ἀσκεισθαι, εἰ αὐτὸς ἐπιδεικνύοι ἑαυτὸν μὴ ὑπὸ τῶν παραντίκα ἡδονῶν ἐλκόμενον ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ προπονεῖν ἐθέλοντα πρῶτον σὺν τῷ καλῷ τῶν εὐφροσυνῶν. τοιγαροῦν τοιοῦτος ὢν ἐποίησεν ἐπὶ ταῖς θύραις 33 πολλὴν μὲν τῶν χειρόνων εὐταξίαν, ὑπεικόντων τοῖς ἀμείνοσι, πολλὴν δ' αἰδῶ καὶ εὐκοσμίαν πρὸς ἀλλήλους. ἐπέγνως δ' ἂν ἐκεῖ οὐδένα οὔτε ὀργιζόμενον κραυγῇ οὔτε χαίροντα ὑβριστικῶ γέλωτι, ἀλλὰ ἰδὼν ἂν αὐτοὺς ἡγήσω τῷ ὄντι εἰς κάλλος ζῆν.

Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες καὶ ὀρῶντες ἐπὶ θύραις 34 διῆγον. τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκήσεως ἐπὶ θήραν ἐξῆγεν οὕσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χρῆναι, ταύτην ἡγούμενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἀσκησιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ ἵππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. καὶ γὰρ ἐπόχους ἐν παντοδα- 35 ποῖς χωρίοις αὕτη μάλιστα ἀποδείκνυσι διὰ τὸ θηρίοις φεύγουσιν ἐφέπεσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν ἵππων ἐνεργοὺς αὕτη μάλιστα ἀπεργάζεται διὰ τὴν τοῦ λαμβάνειν φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν· καὶ τὴν ἐγκράτειαν δὲ καὶ πόνοους καὶ 36 ψύχη καὶ θάληη καὶ λιμὸν καὶ δῖψος δύνασθαι φέρειν ἐνταῦθα μάλιστα προσεΐθιζε τοὺς κοινῶνας. καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ᾤετο προσήκειν οὐδενὶ 37 ἀρχῆς, ὅστις μὴ βελτίων εἴη τῶν ἀρχομένων, καὶ τοῖς προειρημένοις πᾶσι δῆλον καὶ ὅτι οὕτως ἀσκῶν τοὺς περὶ αὐτὸν πολὺ μάλιστα αὐτὸς ἐξεπόνει καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας. καὶ 38 γὰρ ἐπὶ θήραν τοὺς μὲν ἄλλους ἐξῆγεν, ὅποτε μὴ μένειν ἀνάγκη τις εἴη· αὐτὸς δὲ ὅποτε ἀνάγκη εἴη, οἴκοι ἐθήρα τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις θηρία τρεφόμενα· καὶ οὔτε αὐτὸς ποτε πρὶν ἰδρῶσαι δεῖπνον ἤρεῖτο οὔτε ἵπποις ἀγυμνάστοις σῖτον ἐνέβαλλε· συμπαρακάλει δὲ καὶ εἰς ταύτην τὴν θήραν τοὺς περὶ αὐτὸν σκηπτούχους. τοιγαροῦν 39 πολὺ μὲν αὐτὸς διέφερον ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔργοις, πολὺ δὲ οἱ περὶ ἐκεῖνον διὰ τὴν αἰεὶ μελέτην. παράδειγμα μὲν δὴ τοιόνδε ἑαυτὸν παρείχετο. πρὸς δὲ τούτῳ καὶ τῶν ἄλλων οὕστινας μάλιστα ὀρώη τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώροισι καὶ ἀρχαῖς καὶ ἔδραις καὶ πάσαις

τιμαῖς ἐγέραιρεν· ὥστε πολλὴν πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλλεν, ὅπως ἕκαστος ἄριστος φανείη τῷ Κύρῳ.

- 40 Καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν ὡς οὐ τούτῳ μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀρχομένων διαφέρειν, τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ καταγοητεύειν ᾧετο χρῆναι αὐτούς. στολὴν τε γοῦν εἴλετο τὴν Μηδικὴν αὐτός τε φορεῖν καὶ τοὺς κοινῶνας ταύτην ἔπεισεν ἐνδύεσθαι· αὕτη γὰρ αὐτῷ συγκρούπτειν ἐδόκει εἴ τις τι ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι, καὶ καλλίστους καὶ μεγίστους
- 41 ἐπιδεικνύναι τοὺς φοροῦντας. καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν, ἐν οἷς μάλιστα λαθεῖν ἔστι καὶ ὑποτιθεμένους τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσί· καὶ ὑποχρίεσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσίετο, ὡς εὐοφθαλμοτεροὶ φαίνονται ἢ εἰσί, καὶ ἐντριβεσθαι, ὡς εὐχροώτεροι
- 42 ὄρῳντο ἢ πεφύκασιν. ἐμελέτησε δὲ καὶ ὡς μὴ πτύοντες μηδὲ ἀπομυττόμενοι φανεροὶ εἶεν, μηδὲ μεταστρεφόμενοι ἐπὶ θέαν μηδενός, ὡς οὐδὲν θαυμάζοντες. πάντα δὲ ταῦτα ᾧετο φέρειν τι εἰς τὸ δυσκαταφρονητοτέρους φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις.

- 43 Οὓς μὲν δὴ ἄρχειν ᾧετο χρῆναι, δι' ἑαυτοῦ οὕτω κατεσκεύασε καὶ μελέτη καὶ τῷ σεμνῶς προεστάναι αὐτῶν· οὓς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δουλεύειν, τούτους οὔτε μελετᾶν τῶν ἐλευθερίων πόνων οὐδένα παρῶρμα οὐδ' ὄπλα κεκτηῖσθαι ἐπέτρεπεν· ἐπεμέλετο δέ, ὅπως μήτε ἄσιτοι μήτε ἄποτοί ποτε ἔσοιντο ἐλευθερίων ἕνεκα
- 44 μελετημάτων. καὶ γὰρ ὁπότε ἐλαύνοιεν τὰ θηρία τοῖς ἱππεῦσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σῆτον εἰς θήραν τούτοις ἐπέτρεπε, τῶν δὲ ἐλευθέρων οὐδενί· καὶ ὁπότε πορεία εἶη, ἤγεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὕδατα ὡσπερ τὰ ὑποζύγια. καὶ ὁπότε δὲ ὥρα εἶη ἀρίστου, ἀνέμενεν αὐτοὺς ἔστε ἐμφάγοιέν τι, ὡς μὴ βουλιμιῶν· ὥστε καὶ οὗτοι αὐτὸν ὡσπερ οἱ ἄριστοι πατέρα ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμέλετο αὐτῶν ὅπως ἀναμφιλόγως ἀεὶ ἀνδράποδα διατελοῖεν.

- 45 Τῇ μὲν δὴ ὅλη Περσῶν ἀρχῇ οὕτως τὴν ἀσφάλειαν κατεσκεύαζεν. ἑαυτῷ δὲ ὅτι μὲν οὐχ ὑπὸ τῶν καταστραφέντων κίνδυνος εἶη παθεῖν τι, ἰσχυρῶς ἐθάρρει· καὶ γὰρ ἀνάγκιδας ἠγεῖτο εἶναι αὐτοὺς καὶ ἀσυντάκτους ὄντας

ἑώρα, καὶ πρὸς τούτοις οὐδὲ ἐπλησίαζε τούτων οὐδεὶς
 αὐτῷ οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρας. οὓς δὲ κρατίστους τε ⁴⁶
 ἤγειτο καὶ ὠπλισμένους καὶ ἀθρόους ὄντας ἑώρα, καὶ
 τοὺς μὲν αὐτῶν ἱππέων ἡγεμόνας ὄντας, τοὺς δὲ πεζῶν·
 πολλοὺς δὲ αὐτῶν καὶ φρονήματα ἔχοντας ἤσθάνετο ὡς
 ἱκανοὺς ὄντας ἄρχειν· καὶ τοῖς φύλαξι δὲ αὐτοῦ οὔτοι
 μάλιστα ἐπλησίαζον καὶ αὐτῷ δὲ τῷ Κύρῳ τούτων πολλοὶ
 πολλάκις συνεμήγνυσαν· ἀνάγκη γὰρ ἦν, εἴ τι καὶ χρῆσθαι
 ἔμελλεν αὐτοῖς· ὑπὸ τούτων οὖν καὶ κίνδυνος ἦν αὐτὸν
 μάλιστα παθεῖν τι κατὰ πολλοὺς τρόπους. σκοπῶν οὖν, ⁴⁷
 ὅπως ἂν αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ τούτων ἀκίνδυνα γένοιτο, τὸ
 μὲν περιελέσθαι αὐτῶν τὰ ὄπλα καὶ ἀπολέμους ποιῆσαι
 ἀπεδοκίμασε, καὶ ἄδικον ἡγούμενος καὶ κατάλυσιν τῆς
 ἀρχῆς ταύτην νομίζων· τὸ δ' αὖ μὴ προσίεσθαι αὐτοὺς
 καὶ τὸ ἀπιστοῦντα φανερὸν εἶναι ἀρχὴν ἡγήσατο πολέ-
 μου· ἐν δὲ ἀντὶ πάντων τούτων ἔγνω καὶ κράτιστον εἶναι ⁴⁸
 πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀσφάλειαν καὶ κάλλιστον, εἰ δύναιτο
 ποιῆσαι τοὺς κρατίστους ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους ἢ ἀλλή-
 λους. ὡς οὖν ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι δοκεῖ ἡμῖν ἔλθειν, τοῦτο
 πειρασόμεθα διηγῆσασθαι.

Πρῶτον μὲν γὰρ διὰ παντὸς αἰὲ τοῦ χρόνου φιλαν- ²
 θρωπίαν τῆς ψυχῆς ὡς ἐδύνατο μάλιστα ἐνεφάνιζεν,
 ἡγούμενος, ὥσπερ οὐ ρᾶδιόν ἐστι φιλεῖν τοὺς μισεῖν
 δοκοῦντας οὐδ' εὐνοεῖν τοῖς κακόνοις, οὔτω καὶ τοὺς
 γνωσθέντας ὡς φιλοῦσι καὶ εὐνοοῦσιν οὐκ ἂν δύνασθαι
 μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν φιλεῖσθαι ἡγουμένων. ἕως μὲν οὖν ²
 χρήμασιν ἀδυνατώτερος ἦν εὐεργετεῖν, τῷ τε προνοεῖν
 τῶν συνόντων καὶ τῷ προπονεῖν καὶ τῷ συνηδόμενος μὲν
 ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φανερός εἶναι, συναχθόμενος δ' ἐπὶ
 τοῖς κακοῖς, τούτοις ἐπειρᾶτο θηρεῦειν· ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο
 αὐτῷ ὥστε χρήμασιν εὐεργετεῖν, δοκεῖ ἡμῖν γῶναι πρῶ-
 τον μὲν, ὡς εὐεργέτημα ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους οὐδέν
 ἐστιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης ἐπιχαριτώτερον ἢ σίτων
 καὶ ποτῶν μετάδοσις. τοῦτο δ' οὔτω νομίσας πρῶτον ³
 μὲν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν συνέταξεν ὅπως οἷς αὐτὸς
 σιτοῖτο σίτοις τούτοις ὅμοια αἰὲ παρατίθοιτο αὐτῷ ἱκανὰ
 παμπόλλοις ἀνθρώποις· ὅσα δὲ παρατεθείη, ταῦτα πάντα,

πλὴν οἷς αὐτὸς καὶ οἱ σύνδειπνοι χρῆσαιντο, διεδίδου
 οἷς βούλοιο τῶν φίλων μνήμην ἐνδείκνυσθαι ἢ φιλο-
 φροσύνην. διέπεμπε δὲ καὶ τούτοις, οὓς ἀγασθεῖν ἢ ἐν
 φυλακαῖς ἢ ἐν θεραπεύαις ἢ ἐν αἰστισιν οὖν πράξεις,
 ἐσημαινόμενος τοῦτο, ὅτι οὐκ ἂν λανθάνοιεν χαρίζεσθαι
 4 βουλόμενοι. ἐτίμα δὲ καὶ τῶν οἰκειῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης
 ὁπότε τινὰ ἐπαινέσειε· καὶ τὸν πάντα δὲ σῖτον τῶν
 οἰκειῶν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν ἐπετίθετο, οἴομενος
 ὥσπερ καὶ τοῖς κυσὶν ἐμποιεῖν τινα καὶ τοῦτο εὖνοϊαν.
 εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαι τινα βούλοιο τῶν φίλων ὑπὸ
 πολλῶν, καὶ τούτοις ἐπεμπεν ἀπὸ τραπέζης· καὶ νῦν γὰρ
 ἔτι οἷς ἂν ὀρώσι πεμπόμενα ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης,
 τούτους πάντες θεραπεύουσι μᾶλλον, νομίζοντες αὐτοὺς
 ἐντίμους εἶναι καὶ ἱκανοὺς διαπράττειν, ἣν τι δέονται.
 ἔτι δὲ καὶ οὐ τούτων μόνον ἕνεκα τῶν εἰρημένων εὐφραίνει
 τὰ πεμπόμενα παρὰ βασιλέως, ἀλλὰ τῷ ὄντι καὶ ἡδονῇ
 5 πολὺ διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης. καὶ
 τοῦτο μέντοι οὕτως ἔχειν οὐδὲν τι θαυμαστόν· ὥσπερ
 γὰρ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις
 πόλεσιν ἐξειργασμέναι εἰσὶ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ
 τὰ παρὰ βασιλεῖ σῖτα πολὺ διαφερόντως ἐκπεπύνηται.
 ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλίνην,
 θύραν, ἄροτρον, τράπεζαν, πολλάκις δ' ὁ αὐτὸς οὗτος
 καὶ οἰκοδομεῖ καὶ ἀγαπᾷ, ἣν καὶ οὕτως ἱκανοὺς αὐτὸν
 τρέφειν ἐργοδότας λαμβάνη· ἀδύνατον οὖν πολλὰ τεχνώ-
 μενον ἄνθρωπον πάντα καλῶς ποιεῖν. ἐν δὲ ταῖς μεγά-
 λαις πόλεσι διὰ τὸ πολλοὺς ἐκάστου δεῖσθαι ἀρκεῖ καὶ
 μία ἐκάστῳ τέχνῃ εἰς τὸ τρέφεσθαι, πολλάκις δὲ οὐδ'
 ὅλη μία, ἀλλ' ὑποδήματα ποιεῖ ὁ μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναι-
 κεῖα, ἔστι δὲ ἔνθα καὶ ὑποδήματα ὁ μὲν νευρορραφῶν
 μόνον τρέφεται, ὁ δὲ σχίζων, ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συν-
 τέμνων, ὁ δὲ γε τούτων οὐδὲν ποιῶν, ἀλλὰ συντιθεῖς
 ταῦτα. ἀνάγκη οὖν τὸν ἐν βραχυτάτῳ διατρίβοντα τοῦτον
 6 καὶ ἄριστα διηναγασθαι τοῦτο ποιεῖν. τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο
 πέπονθε καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν δίαιταν. ᾧ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς
 κλίνην στρώνουσι, τράπεζαν κοσμεῖ, μάττει, ὅψα ἄλλοτε
 ἄλλοῖα ποιεῖ, ἀνάγκη, οἶμαι, τούτῳ ὡς ἂν ἕκαστον προ-

χωρῆ, οὕτως ἔχειν· ὅπου δὲ ἰκανὸν ἔργον ἐνὶ ἔψειν κρέα, ἄλλω ὀπτᾶν, ἄλλω δὲ ἰχθῦν ἔψειν, ἄλλω ὀπτᾶν, ἄλλω ἄρτους ποιεῖν καὶ μηδὲ τούτους παντοδαπούς, ἀλλὰ ἀρκεῖ, ἔαν ἐν εἶδος εὐδοκιμοῦν παράσχη, ἀνάγκη, οἴμαι, ταῦτα οὕτω ποιούμενα πολὺ διαφερόντως ἐξειργάσθαι ἕκαστον.

Τῇ μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπεία τοιαῦτα ποιῶν πολὺ ἵ 7
 ὑπερεβάλλετο πάντας· ὡς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θερα-
 πείων πολὺ ἐκράτει, τοῦτο νῦν διηγῆσομαι· πολὺ γὰρ
 διενεγκῶν ἀνθρώπων τῷ πλείστας προσόδους λαμβάνειν
 πολὺ ἔτι πλέον διήνεγκε τῷ πλείστα ἀνθρώπων δωρεῖ-
 σθαι. κατῆρξε μὲν οὖν τούτου Κῦρος, διαμένει δὲ ἔτι
 καὶ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ἢ πολυδωρία. τίμη μὲν γὰρ φίλοι 8
 πλουσιώτεροι ὄντες φανεροὶ ἢ Περσῶν βασιλεῖ; τίς δὲ
 κοσμῶν κάλλιον φαίνεται στολαῖς τοὺς περὶ αὐτὸν ἢ
 βασιλεύς; τίνας δὲ δῶρα γινώσκειται ὡσπερ ἔνια τῶν
 βασιλέως, ψέλια καὶ στρεπτοὶ καὶ ἵπποι χρυσοχάλινοι;
 οὐ γὰρ δὴ ἔξεστιν ἐκεῖ ταῦτα ἔχειν ᾧ ἂν μὴ βασιλεὺς δῶ.
 τίς δ' ἄλλος λέγεται δῶρων μεγέθει ποιεῖν αἰρεῖσθαι 9
 αὐτὸν καὶ ἀντ' ἀδελφῶν καὶ ἀντὶ πατέρων καὶ ἀντὶ παῖ-
 δων; τίς δ' ἄλλος ἐδυνάσθη ἐχθροὺς ἀπέχοντας πολλῶν
 μηνῶν ὁδὸν τιμωρεῖσθαι ὡς Περσῶν βασιλεύς; τίς δ'
 ἄλλος καταστρεψάμενος ἀρχὴν ὑπὸ τῶν ἀρχομένων πατῆρ
 καλούμενος ἀπέθανεν ἢ Κῦρος; τοῦτο δὲ τοῦνομα δῆλον
 ὅτι εὐεργετοῦντός ἐστι μᾶλλον ἢ ἀφαιρουμένου. κατε- 10
 μάθομεν δέ, ὡς καὶ τοὺς βασιλέως καλουμένους ὀφθαλ-
 μοὺς καὶ τὰ βασιλέως ὄτα οὐκ ἄλλως ἐκτήσατο ἢ τῷ
 δωρεῖσθαι τε καὶ τιμᾶν· τοὺς γὰρ ἀπαγγείλαντας ὅσα
 καιρὸς αὐτῷ εἶη πεπύσθαι μεγάλως εὐεργετῶν πολλοὺς
 ἐποίησεν ἀνθρώπους καὶ ὠτακουστῆν καὶ διοπτεῦειν, τί
 ἂν ἀγγείλαντες ὠφελήσειαν βασιλέα. ἐκ τούτου δὴ καὶ 11
 πολλοὶ ἐνομίσθησαν βασιλέως ὀφθαλμοὶ καὶ πολλὰ ὄτα.
 εἰ δέ τις οἶεται ἓνα αἰρετὸν εἶναι ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, οὐκ
 ὀρθῶς οἶεται· ὀλίγα γὰρ εἷς γ' ἂν ἴδοι καὶ εἷς ἀκούσειε·
 καὶ τοῖς ἄλλοις ὡσπερ ἀμελεῖν ἂν παρηγγελμένον εἶη,
 εἰ ἐνὶ τοῦτο προστεταγμένον εἶη· πρὸς δὲ καὶ ὄντινα
 γινώσκοιεν ὀφθαλμὸν ὄντα, τοῦτον ἂν εἶδεῖεν ὅτι φυ-
 λάττεσθαι δεῖ. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τοῦ φάσκοντος

ἀκοῦσαι τι ἢ ἰδεῖν ἄξιον ἐπιμελείας παντὸς βασιλεὺς
 12 ἀκούει. οὕτως δὴ πολλὰ μὲν βασιλέως ὄτα, πολλοὶ δὲ
 ὀφθαλμοὶ νομίζονται· καὶ φοβοῦνται πανταχοῦ λέγειν τὰ
 μὴ σύμφορα βασιλεῖ, ὥσπερ αὐτοῦ ἀκούοντος, καὶ ποιεῖν
 ἢ μὴ σύμφορα, ὥσπερ αὐτοῦ παρόντος. οὐκ οὖν ὄπως
 μνησθῆναι ἂν τις ἐτόλμησε πρὸς τινα περὶ Κῦρου φλαῦ-
 ρόν τι, ἀλλ' ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς πᾶσι καὶ ὡσὶ βασιλέως
 τοῖς ἀεὶ παροῦσιν οὕτως ἕκαστος διέκειτο. τοῦ δὲ οὕτως
 διακεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς αὐτὸν ἐγὼ μὲν οὐκ
 οἶδα ὅτι ἂν τις αἰτιάσαιτο μᾶλλον ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν
 ἀντὶ μικρῶν εὐεργετεῖν.

13 Καὶ τὸ μὲν δὴ μεγέθει δώρων ὑπερβάλλειν πλου-
 σιώτατον ὄντα οὐ θαυμαστόν· τὸ δὲ τῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ
 ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγίγνεσθαι, τοῦτο
 ἀξιολογώτερον. ἐκεῖνος τοίνυν λέγεται κατάδηλος εἶναι
 μηδενὶ ἂν οὕτως αἰσχυρθεὶς ἠττώμενος ὡς φίλων θερα-
 14 πείᾳ· καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ἀπομνημονεύεται, ὡς λέγοι
 παραπλήσια ἔργα εἶναι νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως
 ἀγαθοῦ· τὸν τε γὰρ νομέα χρῆναι ἔφη εὐδαίμονα τὰ κτήνη
 ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς, ἢ δὴ προβάτων εὐδαιμονία,
 τὸν τε βασιλέα ὡσαύτως εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώ-
 15 πους ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς. οὐδὲν οὖν θαυμαστόν,
 εἴπερ ταύτην εἶχε τὴν γνώμην, τὸ φιλονίκως ἔχειν πάν-
 των ἀνθρώπων θεραπεία περιγίγνεσθαι. καλὸν δὲ ἐπί-
 δεῖγμα καὶ τοῦτο λέγεται Κῦρος ἐπιδείξαι Κροίσῳ, ὅτε
 ἐνουθέτει αὐτόν, ὡς διὰ τὸ πολλὰ διδόναι πένης ἔσοιτο,
 ἐξὸν αὐτῷ θησαυροὺς χρυσοῦ πλείστους ἐνὶ γε ἀνδρὶ ἐν
 τῷ οἴκῳ καταθέσθαι· καὶ τὸν Κῦρον λέγεται ἐρέσθαι,
 Καὶ πόσα ἂν ἤδη οἶμι μοι χρήματα εἶναι, εἰ συνέλεγον
 16 χρυσίον, ὥσπερ σὺ κελεύεις, ἐξ ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμι; καὶ
 τὸν Κροῖσον εἰπεῖν πολὺν τινα ἀριθμόν. καὶ τὸν Κῦρον
 πρὸς ταῦτα, Ἄγε δὴ, φάναι, ὦ Κροῖσε, σύμπεμψον ἄνδρα
 σὺν Ὑστάσπᾳ τούτῳ, ὅτῳ σὺ πιστεύεις μάλιστα. σὺ δέ,
 ὦ Ὑστάσπα, ἔφη, περιελθὼν πρὸς τοὺς φίλους λέγε αὐ-
 τοῖς, ὅτι δέομαι χρυσίου πρὸς πρᾶξιν τινα· καὶ γὰρ τῷ
 ὄντι προσδέομαι· καὶ κέλευε αὐτοὺς ὁπόσα ἂν ἕκαστος
 δύναιτο πορίσαι μοι χρήματα γράψαντας καὶ κατασημη-

ναμένους δοῦναι τὴν ἐπιστολὴν τῷ Κροίσου θεράποντι
 φέρειν. ταῦτα δέ, ὅσα ἔλεγε, καὶ γράψας καὶ σημηνάμε- 17
 νος ἐδίδου τῷ Ὑστάσπα φέρειν πρὸς τοὺς φίλους· ἐνέ-
 γραψε δὲ πρὸς πάντας καὶ Ὑστάσπαν ὡς φίλον αὐτοῦ
 δέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ περιῆλθε καὶ ἤνεγκεν ὁ Κροίσου
 θεράπων τὰς ἐπιστολάς, ὁ δὴ Ὑστάσπας εἶπεν, Ὡ Κῦρε
 βασιλεῦ, καὶ ἐμοὶ ἤδη χρὴ ὡς πλουσίῳ χρῆσθαι· πάμ-
 πολλα γὰρ ἔχων πάρεμι δῶρα διὰ τὰ σὰ γράμματα. καὶ 18
 ὁ Κῦρος εἶπεν, Εἰς μὲν τοίνυν καὶ οὗτος ἤδη θησαυρὸς
 ἡμῖν, ὦ Κροῖσε· τοὺς δ' ἄλλους καταθεῶ καὶ λόγισαι,
 πόσα ἐστὶν ἔτοιμα χρήματα, ἣν τι δέωμαι χρῆσθαι.
 λέγεται δὴ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος πολλαπλάσια εὔρειν ἢ
 ἔφη Κῦρω ἂν εἶναι ἐν τοῖς θησαυροῖς ἤδη, εἰ συνέλεγεν.
 ἐπεὶ δὲ τοῦτο φανερόν ἐγένετο, εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦρος, 19
 Ὅραξ, φάναι, ὦ Κροῖσε, ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαυροί; ἀλλὰ
 σὺ μὲν κελεύεις με παρ' ἐμοὶ αὐτοὺς συλλέγοντα φθονεῖ-
 σθαί τε δι' αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι καὶ φύλακας αὐτοῖς
 ἐφιστάντα μισθοφόρους τούτοις πιστεύειν· ἐγὼ δὲ τοὺς
 φίλους πλουσίους ποιῶν τούτους μοι νομίζω θησαυροὺς
 καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν πι-
 στοτότερος εἶναι ἢ εἰ φρουροὺς μισθοφόρους ἐπεστηζάμην.
 καὶ ἄλλο δέ σοι ἔρω· ἐγὼ γάρ, ὦ Κροῖσε, ὃ μὲν οἱ θεοὶ 20
 δόντες εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐποίησαν ὁμοίως
 πάντας πένητας, τούτου μὲν οὐδ' αὐτὸς δύναμαι περι-
 γενέσθαι, ἀλλ' εἰμὶ ἀπληστος καὶ ὡς περ οἱ ἄλλοι χρη-
 μάτων· τῆδέ γε μέντοι διαφέρειν μοι δοκῶ τῶν πλείστων, 21
 ὅτι οἱ μὲν, ἐπειδὴν τῶν ἀρκούντων περιττὰ κτήσονται,
 τὰ μὲν αὖ κατορύττουσι, τὰ δὲ κατασέπουσι, τὰ δὲ ἀριθ-
 μοῦντες καὶ μετροῦντες καὶ ἰστάντες καὶ διαψύχοντες
 καὶ φυλάττοντες πράγματα ἔχουσι, καὶ ὅμως ἔνδον ἔχον-
 τες τοσαῦτα οὔτε ἐσθίουσι πλείω ἢ δύνανται φέρειν,
 διαρραγεῖεν γὰρ ἂν, οὔτ' ἀμφιέννυνται πλείω ἢ δύνανται
 φέρειν, ἀποπνιγεῖεν γὰρ ἂν, ἀλλὰ τὰ περιττὰ χρήματα
 πράγματα ἔχουσιν. ἐγὼ δὲ ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς καὶ 22
 ὀρέγομαι ἀεὶ πλειόνων· ἐπειδὴν δὲ κτήσωμαι ἅ ἂν ἴδω
 περιττὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκούντων, τούτοις τὰς τ' ἐνδείας
 τῶν φίλων ἐξακοῦμαι καὶ πλουτίζων καὶ εὐεργετῶν ἀν-

θρώπους εὐνοίαν ἔξ αὐτῶν κτῶμαι καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τούτων καρπούμαι ἀσφάλειαν καὶ εὐκλειαν· ἃ οὔτε κατασῆπεται οὔτε ὑπερπληροῦντα λυμαίνεται, ἀλλὰ ἡ εὐκλεία ὅσῳ ἂν πλείων ᾖ, τοσοῦτω καὶ μείζων καὶ καλλίων καὶ κουφοτέρα φέρειν γίγνεται, πολλάκις δὲ καὶ τοὺς φέροντας αὐτὴν κουφοτέρους παρέχεται. ὅπως δὲ καὶ τοῦτο εἰδῆς, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐγὼ οὐ τοὺς πλείστα ἔχοντας καὶ φυλάττοντας πλείστα εὐδαιμονεστάτους ἠγοῦμαι· οἱ γὰρ τὰ τεῖχη φυλάττοντες οὕτως ἂν εὐδαιμονέστατοι εἴησαν· πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάττουσιν· ἀλλ' ὅς ἂν κτᾶσθαι τε πλείστα δύνηται σὺν τῷ δικαίῳ χρῆσθαι τε πλείστοις σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω [καὶ τὰ χρήματα]. καὶ ταῦτα μὲν δὴ φανερός ἦν ὥσπερ καὶ ἔλεγε πρᾶττων.

24 Πρὸς δὲ τούτοις κατανοήσας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ὅτι, ἦν μὲν ὑγιαίνοντες διατελωσσι, παρασκευάζονται, ὅπως ἔξουσι τὰ ἐπιτήδεια, καὶ κατατίθενται τὰ χρήσιμα εἰς τὴν τῶν ὑγιαιόντων δίαιταν· ὅπως δέ, ἦν ἀσθενήσωσι, τὰ σύμφορα παρέσται, τούτου οὐ πάνυ ἐπιμελομένους ἑώρα· ἔδοξεν οὖν καὶ ταῦτα ἐκλονῆσαι αὐτῷ, τοὺς τε ἰατροὺς τοὺς ἀρίστους συνεκομίσατο πρὸς αὐτὸν τῷ τελεῖν ἐθέλειν, καὶ ὅποσα ἢ ὄργανα χρήσιμα ἔφη τις ἂν αὐτῶν γενέσθαι ἢ φάρμακα ἢ σῖτα ἢ ποτά, οὐδὲν τούτων ὅ,τι οὐχὶ παρασκευάσας ἐθησαύριζε παρ' αὐτῷ. καὶ ὅποτε δὲ τις ἀσθενήσειε τῶν θεραπεύεσθαι ἐπικαιριῶν, ἐπεσκόπει καὶ παρῆχε πάντα, ὅτου ἔδει. καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάριν ἤδει, ὅποτε τις ἰάσαιτό τινα τοῖς παρ' ἐκείνου λαμβάνων.

26 Ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐμηχανᾶτο πρὸς τὸ πρωτεύειν παρ' οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι. ὧν δὲ προηγόρευέ τε ἀγῶνας καὶ ἄθλα προὔτιθει, φιλονεικίας ἐμποιεῖν βουλόμενος περὶ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ταῦτα τῷ μὲν Κύρῳ ἔπαινον παρῆχεν, ὅτι ἐπεμέλετο, ὅπως ἀσκοῖτο ἢ ἀρετῇ· τοῖς μέντοι ἀρίστοις οἱ ἀγῶνες οὔτοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔριδας καὶ φιλονεικίας ἐνέβαλλον. πρὸς δὲ τούτοις ὥσπερ νόμον κατεστήσατο ὁ Κῦρος, ὅσα διακρίσεως δέοιτο εἴτε δίκη εἴτε ἀγωνίσματι, τοὺς

δεομένους διακρίσεως συντρέχειν τοῖς κριταῖς. δῆλον οὖν ὅτι ἐστοχάζοντο μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοί τι ἀμφότεροι τῶν κρατίστων καὶ τῶν μάλιστα φίλων κριτῶν· ὁ δὲ μὴ νικῶν τοῖς μὲν νικῶσιν ἐφθόνηι, τοὺς δὲ μὴ ἑαυτὸν κρίνοντας ἐμίσει· ὁ δ' αὖ νικῶν τῷ δικαίῳ προσεποιεῖτο νικᾶν, ὥστε χάριν οὐδενὶ ἤγεῖτο ὀφείλειν. καὶ οἱ πρω-²⁸τεύειν δὲ βουλόμενοι φιλία παρὰ Κύρῳ, ὥσπερ ἄλλοι ἐν πόλεσι, καὶ οὗτοι ἐπιφθόνως πρὸς ἀλλήλους εἶχον, ὥσθ' οἱ πλείονες ἐκποδὼν ἐβούλοντο ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον γενέσθαι μᾶλλον ἢ συνέπραξαν ἂν τι ἀλλήλοις ἀγαθόν. καὶ ταῦτα μὲν δεδήλωται ὡς ἐμηχανᾶτο τοὺς κρατίστους αὐτὸν μᾶλλον πάντας φιλεῖν ἢ ἀλλήλους.

Νῦν δὲ ἤδη διηγησόμεθα, ὡς τὸ πρῶτον ἐξήλασε ³ Κύρος ἐκ τῶν βασιλείων· καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελάσεως ἡ σεμνότης ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι τῶν μεμηχανημένων τὴν ἀρχὴν μὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι. πρῶτον μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐξελάσεως εἰσκαλέσας πρὸς αὐτὸν τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων διέδωκεν αὐτοῖς τὰς Μηδικὰς στολάς· καὶ τότε πρῶτον Πέρσαι Μηδικὴν στολὴν ἐνέδυσαν· διαδιδούς τε ἅμα τὰδε ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ἐλάσαι βούλοιτο εἰς τὰ τεμένη τὰ τοῖς θεοῖς ἐξηρημένα καὶ θῦσαι μετ' ἐκείνων. Πάρεστε οὖν, ἔφη, ² ἐπὶ τὰς θύρας κοσμηθέντες ταῖς στολαῖς ταύταις πρὶν ἥλιον ἀνατέλλειν καὶ καθίστασθε ὡς ἂν ὑμῖν Φεραύλας ὁ Πέρσης ἐξαγγεῖλη παρ' ἐμοῦ· καὶ ἐπειδάν, ἔφη, ἐγὼ ἤγωμαι, ἔπεσθε ἐν τῇ ῥηθείσῃ χώρᾳ. ἦν δ' ἄρα τινὶ δοκῆ ὑμῶν ἄλλη κάλλιον εἶναι ἢ ὡς ἂν νῦν ἐλαύνωμεν, ἐπειδὴν πάλιν ἔλθωμεν, διδασκέτω με· ὅπη γὰρ ἂν κάλλιστον καὶ ἄριστον ὑμῖν δοκῆ εἶναι, ταύτῃ ἕκαστα δεῖ καταστήσασθαι. ἐπεὶ δὲ τοῖς κρατίστοις διέδωκε τὰς καλλίστας ³ στολάς, ἐξέφερε δὴ καὶ ἄλλας Μηδικὰς στολάς, παμπόλλας γὰρ παρεσκευάσατο, οὐδὲν φειδόμενος οὔτε πορφυρίδων οὔτε ὀρφνίνων οὔτε φοινικίδων οὔτε καρυκίνων ἱματίων· νείμας δὲ τούτων τὸ μέρος ἐκάστῳ τῶν ἡγεμόνων ἐκέλευσεν αὐτοὺς τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὐτῶν φίλους, ὥσπερ, ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμῶ. καὶ τις τῶν παρόντων ⁴ ἐπήρετο αὐτόν, Σὺ δέ, ὦ Κύρε, ἔφη, πότε κοσμήσει; ὁ

δ' ἀπεκρίνατο, Οὐ γὰρ νῦν, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖ-
 σθαι ὑμᾶς κοσμῶν; ἀμέλει, ἔφη, ἦν δύνωμαι ὑμᾶς τοὺς
 φίλους εὖ ποιεῖν, ὅποιαν ἂν ἔχων τυγχάνω στολήν, ἐν
 5 ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι. οὕτω δὴ οἱ μὲν ἀπελθόντες
 μεταπεμπόμενοι τοὺς φίλους ἐκόσμουσαν ταῖς στολαῖς. ὁ
 δὲ Κῦρος νομίζων Φεραύλαν τὸν ἐκ τῶν δημοτῶν καὶ
 συνετὸν εἶναι καὶ φιλόκαλον καὶ εὐτακτον καὶ τοῦ χαρίζε-
 σθαι αὐτῷ οὐκ ἀμελῆ, ὅς ποτε καὶ περὶ τοῦ τιμᾶσθαι
 ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν συνεῖπε, τοῦτον δὲ καλέσας
 συνεβουλεύετο αὐτῷ, πῶς ἂν τοῖς μὲν εὖνοις κάλλιστα
 ἰδεῖν ποιοῖτο τὴν ἐξέλασιν, τοῖς δὲ δυσμενεσί φροβερώ-
 6 τата. ἐπεὶ δὲ σοποῦντοιν ταῦτὰ συνέδοξεν, ἐκέλευσε
 τὸν Φεραύλαν ἐπιμεληθῆναι, ὅπως ἂν οὕτω γένηται
 αὐριον ἢ ἐξέλασις, ὡσπερ ἔδοξε καλῶς ἔχειν. Εἰρηκα δέ,
 ἔφη, ἐγὼ πάντας πείθεσθαι σοι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξέλασει
 τάξεως· ὅπως δ' ἂν ἡῶδιον παραγγέλλοντός σου ἀκούωσι,
 φέρε λαβῶν, ἔφη, χιτῶνας μὲν τουτουσὶ τοῖς τῶν δορυ-
 φόρων ἡγεμόσι, κασᾶς δὲ τούσδε τοὺς ἐφιππίους τοῖς
 τῶν ἱππέων ἡγεμόσι δός, καὶ τῶν ἀρμάτων τοῖς ἡγεμόσιν
 7 ἄλλους τούσδε χιτῶνας. ὁ μὲν δὴ ἔφερε λαβῶν· οἱ δὲ
 ἡγεμόνες ἐπεὶ ἴδοιεν αὐτόν, ἔλεγον, Μέγας δὴ σύγε, ὦ
 Φεραύλα, ὁπότε γε καὶ ἡμῖν τάξεις ἂν δέη ποιεῖν. Οὐ
 μὰ Δί', ἔφη ὁ Φεραύλας, οὐ μόνον γε, ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ
 καὶ σκευοφορήσω· νῦν γοῦν φέρω τῷδε δύο κασᾶ, τὸν
 μὲν σοί, τὸν δὲ ἄλλω· σὺ μέντοι τούτων λαβὲ ὀπότερον
 8 βούλει. ἐκ τούτου δὴ ὁ μὲν λαμβάνων τὸν κασᾶν τοῦ
 μὲν φθόνου ἐπελέληστο, εὐθὺς δὲ συνεβουλεύετο αὐτῷ,
 ὀπότερον λαμβάνοι· ὁ δὲ συμβουλεύσας ἂν, ὀπότερος
 βελτίων εἶη, καὶ εἰπὼν, Ἦν μου κατηγορήσης, ὅτι αἴρεσίν
 σοι ἔδωκα, εἰς αὐθις ὅταν διακονῶ, ἑτέρω μοι χρήσει
 διακόνω, ὁ μὲν δὴ Φεραύλας οὕτω διαδοὺς ἢ ἐτάχθη
 εὐθὺς ἐπεμέλετο τῶν εἰς τὴν ἐξέλασιν, ὅπως ὡς κάλλιστα
 ἕκαστα ἔξοι.

9 Ἦνίκα δ' ἡ ὑστεραία ἦκε, καθαρὰ μὲν ἦν πάντα πρὸ
 ἡμέρας, στοῖχοι δὲ εἰστήκεσαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ὁδοῦ,
 ὡσπερ καὶ νῦν ἔτι ἴστανται ἢ ἂν βασιλεὺς μέλλῃ ἐλαύ-
 νειν· ὧν ἐντὸς οὐδενὶ ἔστιν εἰσιέναι τῶν μὴ τετιμημένων·

μαστιγοφόροι δὲ καθέστασαν, οἳ ἔπαιον, εἴ τις ἐνοχλοίη.
 ἔστασαν δὲ πρῶτον μὲν τῶν δορυφόρων εἰς τετρακισχι-
 λίους ἔμπροσθεν τῶν πυλῶν εἰς τέτταρας, δισχίλιοι δὲ
 ἐκατέρωθεν τῶν πυλῶν. καὶ οἳ ἵππεῖς δὲ πάντες παρήσαν ¹⁰
 καταβεβηκότες ἀπὸ τῶν ἵππων καὶ διειρκότες τὰς χεῖρας
 διὰ τῶν κανθύων, ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι διείρουσιν, ὅταν
 ὄρᾳ βασιλεύς. ἔστασαν δὲ Πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς, οἳ δὲ
 ἄλλοι σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδοῦ, καὶ τὰ ἄρματα
 ὡσαύτως τὰ ἡμίσεα ἐκατέρωθεν. ἐπεὶ δὲ ἀνεπετάωνντο ¹¹
 αἱ τοῦ βασιλείου πύλαι, πρῶτον μὲν ἤγοντο τῷ Διὶ ταῦροι
 πάγκαλοι εἰς τέτταρας καὶ οἷς τῶν ἄλλων θεῶν οἳ μάγοι
 ἐξηγοῦντο· πολὺ γὰρ οἴονται Πέρσαι χρῆναι τοῖς περὶ
 τοὺς θεοὺς μᾶλλον τεχνίταις χρῆσθαι ἢ περὶ τᾶλλα. μετὰ ¹²
 δὲ τοὺς βοῦς ἵπποι ἤγοντο Θῦμα τῷ Ἥλιῳ· μετὰ δὲ τού-
 τους ἐξήγετο ἄρμα λευκὸν χρυσόζυγον ἔστεμμένον Διὸς
 ἱερόν· μετὰ δὲ τοῦτο Ἥλιον ἄρμα λευκόν, καὶ τοῦτο
 ἔστεμμένον ὥσπερ τὸ πρόσθεν· μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο τρί-
 τον ἄρμα ἐξήγετο, φοινικίσι καταπεπταμένοι οἳ ἵπποι,
 καὶ πῦρ ὀπισθεν αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἄνδρες
 εἶποντο φέροντες. ἐπὶ δὲ τούτοις ἤδη αὐτὸς ἐκ τῶν ¹³
 πυλῶν προῦφαίνετο ὁ Κῦρος ἐφ' ἄρματος ὄρθην ἔχων
 τὴν τιάραν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλευκον, ἄλλω δ'
 οὐκ ἔξεστι μεσόλευκον ἔχειν, καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν ἀνα-
 ξυρίδας ὑγινοβαφεῖς καὶ κἀνδυν ὀλοπόρφυρον. εἶχε δὲ
 καὶ διάδημα περὶ τῆς τιάρας· καὶ οἳ συγγενεῖς δὲ αὐτοῦ
 τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο σημεῖον εἶχον, καὶ νῦν τὸ αὐτὸ τοῦτο
 ἔχουσι. τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῶν χειρῶν εἶχε. παρωχεῖτο ¹⁴
 δὲ αὐτῷ ἠνίοχος μέγας μὲν, μείων δ' ἐκείνου εἶτε καὶ τῷ
 ὄντι εἶτε καὶ ὄπωσοῦν· μείζων δὲ ἐφάνη πολὺ Κῦρος.
 ἰδόντες δὲ πάντες προσεκύνησαν, εἶτε καὶ ἄρξαι τινὲς
 κεκελευσμένοι εἶτε καὶ ἐκπλαγέντες τῇ παρασκευῇ καὶ τῷ
 δόξαι μέγαν τε καὶ καλὸν φανῆναι τὸν Κῦρον. πρόσθεν
 δὲ Περσῶν οὐδεὶς Κῦρον προσεκύνει. ἐπεὶ δὲ προῆι τὸ ¹⁵
 τοῦ Κῦρου ἄρμα, προηγοῦντο μὲν οἳ τετρακισχίλιοι δορυ-
 φόροι, παρείποντο δὲ οἳ δισχίλιοι ἐκατέρωθεν τοῦ ἄρμα-
 τος· ἐφείποντο δὲ οἳ περὶ αὐτὸν σκηπτουχοὶ ἐφ' ἵππων
 κεκοσμημένοι σὺν τοῖς παλτοῖς ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους.

- 16 οἱ δ' αὖ τῷ Κύρῳ τρεφόμενοι ἵπποι παρήγοντο χρυσο-
 χάλινοι, θραβδωτοῖς ἱματίοις καταπεπταμένοι, ἀμφὶ τοὺς
 διακοσίους· ἐπὶ δὲ τούτοις διοχίλιοι ξυστοφόροι· ἐπὶ δὲ
 17 τούτοις ἵππεις οἱ πρῶτοι γενόμενοι μύριοι, εἰς ἑκατὸν
 πανταχῇ τεταγμένοι· ἠγεῖτο δὲ αὐτῶν Χρυσάντας· ἐπὶ
 δὲ τούτοις μύριοι ἄλλοι Περσῶν ἵππεις τεταγμένοι ὠσαύ-
 τως, ἠγεῖτο δὲ αὐτῶν Ὑστάσπας· ἐπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι
 μύριοι ὠσαύτως, ἠγεῖτο δ' αὐτῶν Δατάμας· ἐπὶ δὲ τού-
 18 τοις ἄλλοι, ἠγεῖτο δ' αὐτῶν Γαδάτας· ἐπὶ δὲ τούτοις
 Μῆδοι ἵππεις, ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρμένιοι, μετὰ δὲ τούτους
 Ὑρκάνιοι, μετὰ δὲ τούτους Καδούσιοι, ἐπὶ δὲ τούτοις
 Σάκαι· μετὰ δὲ τοὺς ἵππέας ἄρματα ἐπὶ τεττάρων τεταγ-
 μένα, ἠγεῖτο δὲ αὐτῶν Ἀρταβάτας Πέρσης.
- 19 Πορευομένον δὲ αὐτοῦ πάμπολλοι ἄνθρωποι παρ-
 εῖποντο ἔξω τῶν σημείων, δεόμενοι Κύρου ἄλλος ἄλλης
 πράξεως. πέμψας οὖν πρὸς αὐτοὺς τῶν σκηπτούχων
 τινάς, οἱ παρεῖποντο αὐτῷ τρεῖς ἑκατέρωθεν τοῦ ἄρματος
 αὐτοῦ τούτου ἕνεκα τοῦ διαγγέλλειν, ἐκέλευσεν εἰπεῖν
 αὐτοῖς, εἴ τις τι αὐτοῦ δέοιτο, διδάσκειν τῶν ἱππάρχων
 τινὰ ὅ,τι τις βούλοιο, ἐκείνους δὲ ἔφη πρὸς αὐτὸν ἔρειν.
 οἱ μὲν δὴ ἀπιόντες εὐθὺς κατὰ τοὺς ἵππέας ἐπορεύοντο
 20 καὶ ἐβουλεύοντο, τίνι ἕκαστος προσίοι. ὁ δὲ Κύρος οὕς
 ἐβούλετο μάλιστα θεραπεύεσθαι τῶν φίλων ὑπὸ τῶν ἀν-
 θρώπων, τούτους πέμπων τινὰ πρὸς αὐτὸν ἐκάλει καθ'
 ἓνα ἕκαστον καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἦν τις ὑμᾶς διδάσκη τι
 τούτων τῶν παρεπομένων, ὃς μὲν ἂν μηδὲν δοκῆ ὑμῖν
 λέγειν, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν νοῦν· ὃς δ' ἂν δικαίων
 δεῖσθαι δοκῆ, εἰσαγγέλλετε πρὸς ἐμέ, ἵνα κοινῇ βουλευό-
 21 μενοι διαπράττωμεν αὐτοῖς. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ἐπεὶ κα-
 λέσειεν, ἀνὰ κράτος ἐλαύνοντες ὑπήκουον, συναύξοντες
 τὴν ἀρχὴν τῷ Κύρῳ καὶ ἐνδεικνύμενοι, ὅτι σφόδρα πεί-
 θοιτο· Δαιφέρνης δὲ τις ἦν σολοικότερος ἄνθρωπος τῷ
 τρόπῳ, ὃς ᾤετο, εἰ μὴ ταχὺ ὑπακούοι, ἔλευθερώτερος ἂν
 22 φραίνεσθαι. αἰσθόμενος οὖν ὁ Κύρος τοῦτο, πρὶν προσ-
 ελθεῖν αὐτὸν καὶ διαλεχθῆναι αὐτῷ, ὑποπέμψας τινὰ
 τῶν σκηπτούχων εἰπεῖν ἐκέλευσε πρὸς αὐτόν, ὅτι οὐδὲν
 23 ἔτι δέοιτο· καὶ τὸ λοιπὸν οὐκ ἐκάλει. Ὡς δ' ὁ ὕστερον

κληθεὶς αὐτοῦ πρότερος αὐτῷ προσήλασεν, ὁ Κῦρος καὶ ἵππον αὐτῷ ἔδωκε τῶν παρεπομένων καὶ ἐκέλευσε τῶν σκηπτούχων τινὰ συναπαγαγεῖν αὐτῷ ὅποι κελεύσειε. τοῖς δὲ ἰδοῦσιν ἔντιμόν τι τοῦτο ἔδοξεν εἶναι, καὶ πολὺ πλείονες ἐκ τούτου αὐτὸν ἐθεράπευον ἀνθρώπων.

Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὰ τεμένη, ἔθυσαν τῷ Διὶ ²⁴ καὶ ὠλοκαύτησαν τοὺς ταύρους· ἔπειτα τῷ Ἡλίῳ καὶ ὠλοκαύτησαν τοὺς ἵππους· ἔπειτα Γῆ σφάξαντες ὡς ἐξηγήσαντο οἱ μάγοι ἐποίησαν· ἔπειτα δὲ ἤρωσι τοῖς Συρίαν ἔχουσι. μετὰ δὲ ταῦτα καλοῦ ὄντος τοῦ χωρίου ²⁵ ἔδειξε τέρμα ὡς ἐπὶ πέντε σταδίων χωρίου καὶ εἶπε κατὰ φῦλα ἀνὰ κράτος ἐνταῦθα ἀφείναι τοὺς ἵππους. σὺν μὲν οὖν τοῖς Πέρσαις αὐτὸς ἤλασε καὶ ἐνίκα πολὺ· μάλιστα γὰρ ἐμεμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς· Μήδων δὲ Ἀρτάβαζος ἐνίκα· Κῦρος γὰρ αὐτῷ τὸν ἵππον ἐδεδώκει· Σύρων δὲ ὁ προστατῶν, Ἀρμενίων δὲ Τιγράνης, Ὑρκανίων δὲ ὁ υἱὸς τοῦ ἱππάρχου· Σακῶν δὲ ἰδιώτης ἀνὴρ ἀπέλιπεν ἄρα τῷ ἵππῳ τοὺς ἄλλους ἵππους ἐγγὺς τῷ ἡμίσει τοῦ δρόμου. ἐνθα δὲ λέγεται ὁ Κῦρος ἐρέσθαι τὸν νεανίσκον, εἰ δεῖξαι ²⁶ ἂν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ ἵππου. τὸν δ' ἀποκρίνασθαι ὅτι Βασιλείαν μὲν οὐκ ἂν δεξαίμην, χάριν δὲ ἀνδρὶ ἀγαθῷ καταθέσθαι δεξαίμην ἂν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Καὶ μὴν ²⁷ ἐγὼ δεῖξαι σοι ἐθέλω ἐνθα, κἂν μύων βάλῃς, οὐκ ἂν ἀμάρτοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. Πάντως τοίνυν, ὁ Σάκας ἔφη, δεῖξόν μοι· ὡς βαλῶ γε ταύτη τῇ βώλῳ, ἔφη ἀνελόμενος. καὶ ὁ μὲν Κῦρος δείκνυσιν αὐτῷ ὅπου ἦσαν πλεῖστοι τῶν ²⁸ φίλων· ὁ δὲ καταμύων ἴησι τῇ βώλῳ καὶ παρελαύνοντος Φεραύλα τυγχάνει· ἔτυχε γὰρ ὁ Φεραύλας παραγγέλλον τι τακτὸς παρὰ τοῦ Κύρου· βληθεὶς δὲ οὐδὲ μετεστράφη, ἀλλ' ὤχετο ἐφ' ὅπερ ἐτάχθη. ἀναβλέψας δὲ ὁ Σάκας ²⁹ ἐρωτᾷ, τίνος ἔτυχεν. Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδενὸς τῶν παρόντων. Ἄλλ' οὐ μέντοι, ἔφη ὁ νεανίσκος, τῶν γε ἀπόντων. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, σύγε ἐκείνου τοῦ παρὰ τὰ ἄρματα ταχὺ ἐλαύνοντος τὸν ἵππον. Καὶ πῶς, ³⁰ ἔφη, οὐ μεταστρέφεται; καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Μαινόμενος γάρ τις ἐστίν, ὡς ἔοικεν. ἀκούσας ὁ νεανίσκος ὤχετο σκεψόμενος, τίς εἴη· καὶ εὗρίσκει τὸν Φεραύλαν γῆς τε

- κατάπλεων τὸ γένειον καὶ αἵματος· ἔρρηγή γὰρ αὐτῷ ἐκ
 31 τῆς ῥινὸς βληθέντι. ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, ἤρreto αὐτόν,
 εἰ βληθείη. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὡς ὄρας. Δίδωμι τοίνυν
 σοι, ἔφη, τοῦτον τὸν ἵππον. ὁ δ' ἐπήrreto, Ἄντι τοῦ; ἐκ
 32 τούτου δὴ διηγείτο ὁ Σάκας τὸ πρῶγμα, καὶ τέλος εἶπε,
 Καὶ οἶμαί γε οὐχ ἡμαρτηκέναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. καὶ ὁ
 Φεραύλας εἶπεν, Ἀλλὰ πλουσιωτέρῳ μὲν ἂν, εἰ ἐσωφρό-
 νεις, ἢ ἐμοὶ ἐδίδους· νῦν δὲ καγὼ δέξομαι. ἐπεύχομαι
 δέ, ἔφη, τοῖς θεοῖς, οἵπερ με ἐποίησαν βληθῆναι ὑπὸ σοῦ,
 δοῦναί μοι ποιῆσαι μὴ μεταμέλειν σοι τῆς ἐμῆς δωρεᾶς.
 καὶ νῦν μὲν, ἔφη, ἀπέλα, ἀναβάς ἐπὶ τὸν ἐμὸν ἵππον·
 αὐτίς δὲ ἐγὼ παρέσομαι πρὸς σέ. οἱ μὲν δὴ οὕτω
 33 διηλλάξαντο. Καδουσίῳν δὲ ἐνίκα Ῥαθίνης. ἀφίει δὲ
 καὶ τὰ ἄρματα καθ' ἕκαστον· τοῖς δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδου
 βοῦς τε, ὅπως ἂν θύσαντες ἐστιῶντο, καὶ ἐκπώματα.
 τὸν μὲν οὖν βοῦν ἔλαβε καὶ αὐτὸς τὸ νικητήριον· τῶν δ'
 ἐκπωμάτων τὸ αὐτοῦ μέρος Φεραύλας ἔδωκεν, ὅτι καλῶς
 34 ἔδοξεν αὐτοῦ τὴν ἐκ τοῦ βασιλείου ἔλασιν διατάξαι. οὕτω
 δὴ ἢ τότε ὑπὸ Κύρου κατασταθεῖσα ἔλασις οὕτως ἔτι καὶ
 νῦν διαμένει ἢ βασιλέως ἔλασις, πλὴν τὰ ἱερὰ ἄπεστιν,
 ὅταν μὴ θύῃ. ὡς δὲ ταῦτα τέλος εἶχεν, ἀφικνοῦνται
 πάλιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐσκήνησαν οἷς μὲν ἐδόθησαν
 οἰκίαι, κατ' οἰκίας, οἷς δὲ μὴ, ἐν τάξει.
- 35 Καλέσας δὲ καὶ ὁ Φεραύλας τὸν Σάκαν τὸν δόντα τὸν
 ἵππον ἐξένιζε καὶ τᾶλλά τε παρεῖχεν ἐκπλεω καὶ ἐπεὶ
 ἐδεδειπνήκεσαν, τὰ ἐκπώματα αὐτῷ, ἃ ἔλαβε παρὰ Κύ-
 36 ρου, ἐμπιπλὰς προῦπινε καὶ ἔδωρεῖτο. καὶ ὁ Σάκας
 ὄρων πολλὴν μὲν καὶ καλὴν στρωμνὴν, πολλὴν δὲ καὶ
 καλὴν κατασκευὴν καὶ οἰκέτας δὲ πολλούς, Εἰπέ μοι, ἔφη,
 37 ὦ Φεραύλα, ἢ καὶ οἴκοι τῶν πλουσίων ἦσθα; καὶ ὁ
 Φεραύλας εἶπε, Ποίων πλουσίων; τῶν μὲν οὖν σαφῶς
 ἀποχειροβιώτων. ἐμὲ γάρ τοι ὁ πατήρ τὴν μὲν τῶν
 παίδων παιδείαν γλίσχωρως αὐτὸς ἐργαζόμενος καὶ τρέφων
 ἐπαίδευεν· ἐπεὶ δὲ μειράκιον ἐγενόμην, οὐ δυνάμενος
 38 ἐνθα δὴ ἐγὼ ἀντίτρεφον ἐκεῖνον, ἕως ἔζη, αὐτὸς σκάπτων
 καὶ σπείρων καὶ μάλα μικρὸν γῆδιον, οὐ μέντοι πονηρόν

γε, ἀλλὰ πάντων δικαιοτάτον· ὅτι γὰρ λάβοι σπέρμα, καλῶς καὶ δικαίως ἀπεδίδου αὐτό τε καὶ τόκον οὐδέν τι πολύν· ἤδη δέ ποτε ὑπὸ γενναιότητος καὶ διπλάσια ἀπέδωκεν ὧν ἔλαβεν. οἴκοι μὲν οὖν οὕτως ἔγωγε ἔζων· νῦν δὲ ταῦτα πάντα, ἃ ὄρᾳς, Κῦρός μοι ἔδωκε. καὶ ὁ ³⁹ Σάκας εἶπεν, ὦ μακάριε σὺ τὰ τε ἄλλα καὶ αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ἐκ πένητος πλούσιος γεγένησαι· πολὺ γὰρ οἶομαί σε καὶ διὰ τοῦτο ἥδιον πλουτεῖν, ὅτι πεινήσας χρημάτων πεπλούτηκας. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Ἦ γὰρ οὕτως, ὦ ⁴⁰ Σάκα, ὑπολαμβάνεις, ὡς ἐγὼ νῦν τοσοῦτῳ ἥδιον ζῶ, ὅσῳ πλείω κέκτημαι; οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι ἐσθίω μὲν καὶ πίνω καὶ καθεύδω οὐδ' ὅτιοῦν νῦν ἥδιον ἢ τότε, ὅτε πένης ἦν. ὅτι δὲ ταῦτα πολλά ἐστι, τοσοῦτον κερδαίνω, πλείω μὲν φυλάττειν δεῖ, πλείω δὲ ἄλλοις διανέμειν, πλειόνων δὲ ἐπιμελούμενον πράγματα ἔχειν. νῦν γὰρ δὴ ἐμὲ πολλοὶ ⁴¹ μὲν οἰκέται σῆτον αἰτοῦσι, πολλοὶ δὲ πιεῖν, πολλοὶ δὲ ἱμάτια· οἱ δὲ ἱατρῶν δέονται· ἦκει δὲ τις ἢ τῶν προβάτων λελυκωμένα φέρων ἢ τῶν βοῶν κατακεκρημισμένα ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κτήγεσιν· ὥστε μοι δοκῶ, ἔφη ὁ Φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν πλείω λυπεῖσθαι ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα ἔχειν. καὶ ὁ Σάκας, Ἀλλὰ ⁴² ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὅταν σῶα ἦ, πολλὰ ὄρων πολλαπλάσια ἐμοῦ εὐφραίνει. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Οὗτοι, ὦ Σάκα, ἡδύ ἐστι τὸ ἔχειν χρήματα ὡς ἀνιαρὸν τὸ ἀποβάλλειν. γνώσει δέ, ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω· τῶν μὲν γὰρ πλουτούντων οὐδεὶς ἀναγκάζεται ὑφ' ἡδονῆς ἀγρυπνεῖν, τῶν δὲ ἀποβαλλόντων τι ὄψει οὐδένα δυνάμενον καθεύδειν ὑπὸ λύπης. Μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, οὐδέ γε τῶν λαμβανόντων ⁴³ τι νυστάζοντα οὐδένα ἂν ἴδοις ὑφ' ἡδονῆς. Ἀληθῆ, ἔφη, ⁴⁴ λέγεις· εἰ γὰρ τοι τὸ ἔχειν οὕτως ὥσπερ τὸ λαμβάνειν ἡδὺ ἦν, πολὺ ἂν διέφερον εὐδαιμονία οἱ πλούσιοι τῶν πενήτων. καὶ ἀνάγκη δὲ τοί ἐστιν, ἔφη, ὦ Σάκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δαπανᾶν καὶ εἰς θεοὺς καὶ εἰς φίλους καὶ εἰς ξένους· ὅστις οὖν ἰσχυρῶς χρήμασιν ἥδεται, εὖ ἴσθι τοῦτον καὶ δαπανῶντα ἰσχυρῶς ἀνιᾶσθαι. Μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας· ἀλλ' οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμί, ἀλλὰ ⁴⁵ καὶ εὐδαιμονίαν τοῦτο νομίζω τὸ πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ

- 46 δαπανᾶν. Τί οὖν, ἔφη, πρὸς τῶν Θεῶν, ὁ Φεραύλας, οὐχὶ σύγε αὐτίκα μάλα εὐδαιμόνων ἐγένου καὶ ἐμὲ εὐδαιμόνα ἐποίησας; λαβὼν γάρ, ἔφη, ταῦτα πάντα κέκτησο καὶ χρῶ ὅπως βούλει αὐτοῖς· ἐμὲ δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ὥσπερ ξένον τρέφε καὶ ἔτι εὐτελέστερον ἢ ξένον· ἀρκέσει γάρ μοι ὅ,τι ἂν καὶ σὺ ἔχῃς τούτων μετέχειν. Παίζεις, ἔφη
- 47 ὁ Σάκας. καὶ ὁ Φεραύλας ὁμῶσας εἶπεν ἦ μὴν σπουδῆ λέγειν. καὶ ἄλλα γέ σοι, ὦ Σάκα, προσδιαπράξομαι παρὰ Κύρου, μήτε θύρας τὰς Κύρου θεραπεύειν μήτε στρατεύεσθαι· ἀλλὰ σὺ μὲν πλουτῶν οἴκοι μένε· ἐγὼ δὲ ταῦτα ποιήσω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ ἔάν τι ἀγαθὸν προσλαμβάνω διὰ τὴν Κύρου θεραπείαν ἢ καὶ ἀπὸ στρατείας τινός, οἴσω πρὸς σέ, ἵνα ἔτι πλειόνων ἀρχῆς· μόνον, ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον ταύτης τῆς ἐπιμελείας· ἦν γὰρ ἐγὼ σχολὴν ἄγω ἀπὸ τούτων, ἐμοὶ τέ σε οἴομαι
- 48 πολλὰ καὶ Κύρῳ χρήσιμον ἔσεσθαι. τούτων οὕτω ῥηθέντων ταῦτα συνέθεντο καὶ ταῦτα ἐποίουν. καὶ ὁ μὲν ἠγεῖτο εὐδαιμόνων γεγενῆσθαι, ὅτι πολλῶν ἤρχε χρημάτων· ὁ δ' αὖ ἐνόμιζε μακαριώτατος εἶναι, ὅτι ἐπίτροπον ἔξοι σχολὴν παρέχοντα πράττειν ὅ,τι ἂν αὐτῷ ἡδὺν ἦ.
- 49 Ἦν δὲ τοῦ Φεραύλα ὁ τρόπος φιλέταιρός τε καὶ θεραπεύειν οὐδὲν ἡδὺ αὐτῷ οὕτως ἐδόκει εἶναι οὐδ' ὠφελίμων ὡς ἀνθρώπους. καὶ γὰρ βέλτιστον πάντων τῶν ζώων ἠγεῖτο ἀνθρώπον εἶναι καὶ εὐχαριστότατον, ὅτι ἐώρα τοὺς τε ἐπαινουμένους ὑπὸ τινος ἀντεπαινοῦντας τούτους προθύμως τοῖς τε χαριζομένοις πειρωμένους ἀντιχαρίζεσθαι καὶ οὓς γνοῖεν εὐνοϊκῶς ἔχοντας, τούτοις ἀντεννοῦντας καὶ οὓς εἶδειεν φιλοῦντας αὐτούς, τούτους μισεῖν οὐ δυναμένους, καὶ γονέας δὲ πολὺ μᾶλλον ἀντιθεραπεύειν πάντων τῶν ζώων ἐθέλοντας καὶ ζῶντας καὶ τελευτήσαντας· τὰ δ' ἄλλα πάντα ζῶα καὶ ἀχαριστότερα καὶ
- 50 ἀγνωμονέστερα ἀνθρώπων ἐγίγνωσκεν εἶναι. οὕτω δὲ ὁ τε Φεραύλας ὑπερήδeto, ὅτι ἐξέσοιτο αὐτῷ ἀπαλλαγέντι τῆς τῶν ἄλλων κτημάτων ἐπιμελείας ἀμφὶ τοὺς φίλους ἔχειν, ὁ τε Σάκας, ὅτι ἐμελλε πολλὰ ἔχων πολλοῖς χρῆσεσθαι. ἐφίλει δὲ ὁ μὲν Σάκας τὸν Φεραύλαν, ὅτι προσέφερε τι ἀεὶ· ὁ δὲ τὸν Σάκαν, ὅτι παραλαμβάνειν πάντα

ἤθελε καὶ αἰεὶ πλειόνων ἐπιμελόμενος οὐδέν μᾶλλον αὐτῷ ἀσχολίαν παρεῖχε. καὶ οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διῆγον.

Θύσας δὲ καὶ ὁ Κῦρος νικητήρια ἐστιῶν ἐκάλεσε τῶν 4 φίλων οἱ μάλιστα αὐτὸν αὖξιν τε βουλόμενοι φανεροὶ ἦσαν καὶ τιμῶντες εὐνοϊκώτατα. συνεκάλεσε δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀρτάβαζον τὸν Μῆδον καὶ Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον καὶ τὸν Ὑρκάνιον Ἰππαρχον καὶ Γωβρούαν. Γαδάτας δὲ τῶν 2 σκηπτούχων ἦρχεν αὐτῷ, καὶ ἡ ἐκεῖνος διεκόσμησεν ἡ πᾶσα ἔνδον δίαίτα καθειστήκει· καὶ ὁπότε μὲν συνεδιπνοῖέν τινες, οὐδ' ἐκάθιζε Γαδάτας, ἀλλ' ἐπεμελεῖτο· ὁπότε δὲ αὐτοὶ εἶεν, καὶ συνεδείπνει· ἦδετο γὰρ αὐτῷ συνῶν· ἀντὶ δὲ τούτων πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ Κύρου, διὰ δὲ Κῦρον καὶ ὑπ' ἄλλων. ὡς δ' ἦλθον οἱ 3 κληθέντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὐχ ὅποι ἔτυχεν ἕκαστον ἐκάθιζεν, ἀλλ' ὃν μὲν μάλιστα ἐτίμα, παρὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ὡς εὐεπιβουλευτοτέρας ταύτης οὔσης ἢ τῆς δεξιᾶς, τὸν δὲ δεύτερον παρὰ τὴν δεξιάν, τὸν δὲ τρίτον πάλιν παρὰ τὴν ἀριστερὰν, τὸν δὲ τέταρτον παρὰ τὴν δεξιάν· καὶ ἦν πλείονες ὥσιν, ὡσαύτως. σαφηνίεσθαι δέ, ὡς 4 ἕκαστον ἐτίμα, τοῦτο ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, ὅτι ὅπου μὲν οἴονται ἄνθρωποι τὸν κρατιστεύοντα μῆτε νηρυχθήσεσθαι μῆτε ἄθλα λήψεσθαι, δηλοῖ εἰσιν ἐνταῦθα οὐ φιλονίκως πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες· ὅπου δὲ μάλιστα πλεονεκτιῶν ὁ κράτιστος φαίνεται, ἐνταῦθα προθυμώτατα φανεροὶ εἰσιν ἀγωνιζόμενοι πάντες. καὶ ὁ Κῦρος δὲ οὐ- 5 τως ἐσαφηνίεζε μὲν τοὺς κρατιστεύοντας παρ' ἑαυτῷ, εὐθύς ἀρξάμενος ἐξ ἔδρας καὶ παραστάσεως. οὐ μέντοι ἀθάνατον τὴν ταχθεῖσαν ἔδραν κατεστήσατο, ἀλλὰ νόμιμον ἐποιήσατο καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις προβῆναι εἰς τὴν τιμιωτέραν ἔδραν καί, εἴ τις ῥαδιουργοίη, ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν ἀτιμοτέραν. τὸν δὲ πρωτεύοντα ἐν ἔδρᾳ ἠσχύνετο μὴ οὐ πλείιστα καὶ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ' αὐτοῦ φαίνεσθαι. καὶ ταῦτα δὲ ἐπὶ Κῦρον γενόμενα οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμέ-
νοντα αἰσθανόμεθα.

Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνου, ἐδόκει τῷ Γωβρούᾳ τὸ μὲν πολλὰ 6 ἕκαστα εἶναι οὐδέν τι θαυμαστὸν παρ' ἀνδρὶ πολλῶν ἀρχοντι, τὸ δὲ τὸν Κῦρον οὕτω μεγάλα πράττοντα, εἴ τι

ἤδὺν δόξειε λαβεῖν, μηδὲν τούτων μόνον καταδαπανᾶν,
 ἀλλὰ ἔργον ἔχειν δεόμενον τούτου κοινωνεῖν τοὺς παρ-
 όντας. πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἀπόντων φίλων ἔστιν οἷς
 7 ἑώρα πέμποντα ταῦτα αὐτόν, οἷς ἡσθεῖς τύχοι· ὥστε
 ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν καὶ τὰ πάντα πολλὰ ὄντα διεπε-
 πόμφει ὁ Κῦρος ἀπὸ τῆς τραπέζης, εἶπεν ἄρα ὁ Γωβρύας,
 Ἀλλ' ἐγώ, ὦ Κῦρε, πρόσθεν μὲν ἡγούμην τούτῳ σε πλεῖ-
 στον διαφέρειν ἀνθρώπων, τῷ στρατηγικώτατον εἶναι·
 8 νῦν δὲ θεοὺς ὀμνυμι ἢ μὴν ἐμοὶ δοκεῖν πλεόν σε διαφέ-
 ρειν φιλανθρωπία ἢ στρατηγία. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος·
 καὶ μὲν δὴ καὶ ἐπιδείκνυμαι τὰ ἔργα πολὺ ἥδιον φιλαν-
 θρωπίας ἢ στρατηγίας. Πῶς δὴ; ἔφη ὁ Γωβρύας. Ὅτι,
 ἔφη, τὰ μὲν κακῶς ποιοῦντα ἀνθρώπους δεῖ ἐπιδείκνυ-
 9 σθαι, τὰ δὲ εὖ. ἐκ τούτου δὴ ἐπεὶ ὑπέπινον, ἤρετο ὁ
 Ὑστάσπας τὸν Κῦρον, Ἄρ' ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀχθεσθεῖς
 μοι, εἰ σε ἐροίμην ὃ βούλομαι σου πυθέσθαι; Ἀλλὰ ναὶ
 μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, τούναντίον τούτου ἀχθοίμην ἂν σοι,
 εἰ αἰσθοίμην σιωπῶντα ἃ βούλοιο ἐρέσθαι. Λέγε δὴ
 μοι, ἔφη, ἤδη πώποτε καλέσαντός σου οὐκ ἦλθον; Εὐ-
 φήμει, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἀλλ' ὑπακούων σχολῇ ὑπήκουσα;
 Οὐδὲ τοῦτο. Προσταχθὲν δέ τι ἤδη σοι οὐκ ἔπραξα; Οὐκ
 αἰτιῶμαι, ἔφη. Ὅ δὲ πράττοιμι, ἔστιν ὅ,τι πώποτε οὐ
 προθύμως ἢ οὐκ ἠδομένως πράττοντά με κατέγνωσ;
 10 Τοῦτο δὴ πάντων ἥμισια, ἔφη ὁ Κῦρος. Τίνος μὴν ἕνεκα,
 ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κῦρε, Χρυσάνταν ἔγραψας ὥστε
 εἰς τὴν τιμιωτέραν ἐμοῦ χώραν ἰδρυθῆναι; Ἥ λέγω; ἔφη
 ὁ Κῦρος. Πάντως, ἔφη ὁ Ὑστάσπας. Καὶ σὺ αὖ οὐκ
 11 ἀχθεσθήσει μοι ἀκούων τάληθῆ; Ἡσθήσομαι μὲν οὔν,
 ἔφη, ἢν εἰδῶ, ὅτι οὐκ ἀδικοῦμαι. Χρυσάντας τοίνυν,
 ἔφη, οὐτοσὶ πρῶτον μὲν οὐ κλησιν ἀνέμενον, ἀλλὰ πρὶν
 καλεῖσθαι παρῆν τῶν ἡμετέρων ἕνεκα· ἔπειτα δὲ οὐ τὸ
 κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι αὐτὸς γνοίη ἄμεινον
 εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν, τοῦτο ἔπραττεν. ὁπότε δ' εἶπεῖν
 τι δέοι εἰς τοὺς συμμαχούς, ἃ μὲν ἐμὲ ᾤετο πρέπειν λέγειν
 ἐμοὶ συνεβούλευεν, ἃ δὲ ἐμὲ αἰσθοῖτο βουλόμενον μὲν
 εἰδέναι τοὺς συμμαχούς, αὐτὸν δὲ με αἰσχνόμενον περὶ
 ἔμαντοῦ λέγειν, ταῦτα οὗτος λέγων ὡς ἑαυτοῦ γνώμην

ἀπεφαινετο· ὥστ' ἐν γε τούτοις τί κωλύει αὐτὸν καὶ ἐμοῦ ἐμοὶ κρείττονα εἶναι; καὶ ἑαυτῷ μὲν αἰεί φησι πάντα τὰ παρόντα ἀρκεῖν, ἐμοὶ δὲ αἰεί φανερός ἐστι σκοπῶν, τί ἂν προσγενόμενον ὀνήσειεν, ἐπὶ τε τοῖς ἐμοῖς καλοῖς πολὺ μᾶλλον ἐμοῦ ἀγάλλεται καὶ ἡδεται. πρὸς ταῦτα ὁ Ὑστά-¹²σπας εἶπε, Νῆ τὴν Ἑραν, ὦ Κῦρε, ἡδομαί γε ταῦτά σε ἐρωτήσας. Τί μάλιστα; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι καγὼ πειράσομαι ταῦτα ποιεῖν· ἐν μόνον, ἔφη, ἀγνωῶ, πῶς ἂν εἶην δῆλος χαίρων ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς· πότερον κροτεῖν δεῖ τῷ χειρὶ ἢ γελᾶν ἢ τί ποιεῖν. καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπεν, Ὁρχεισθαι δεῖ τὸ Περσικόν. ἐπὶ τούτοις μὲν δὴ γέλωσ ἐγένετο.

Προϊόντος δὲ τοῦ συμποσίου ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν¹³ ἐπῆρετο, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, νῦν ἂν δοκεῖς ἡδίων τῶνδὲ τῷ τὴν θυγατέρα δοῦναι ἢ ὅτε τὸ πρῶτον ἡμῖν συνεγένου; Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, καγὼ τάληθῆ λέγω; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, ὡς ψεύδους γε οὐδεμία ἐρώτησις δεῖται. Εὖ τοίνυν, ἔφη, ἴσθι ὅτι νῦν ἂν πολὺ ἡδίων. Ἡ καὶ ἔχοις ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπεῖν διότι; Ἐγωγε. Λέγε¹⁴ δῆ. Ὅτι τότε μὲν ἐώρων τοὺς πόρους καὶ τοὺς κινδύνους εὐθύμως αὐτοὺς φέροντας, νῦν δὲ ὀρῶ αὐτοὺς τὰγαθὰ σωφρόνως φέροντας. δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὐρεῖν ἄνδρα τὰγαθὰ καλῶς φέροντα ἢ τὰ κακά· τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἦκουσας, ὦ Ὑστάσπα,¹⁵ Γωβρύου τὸ ῥῆμα; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· καὶ ἔαν πολλὰ τοιαῦτά γε λέγη, πολὺ μᾶλλον με τῆς θυγατρὸς μνηστῆρα λήψεται ἢ ἔαν ἐκπώματα πολλὰ ἐπιδεικνύη. Ἡ μὲν, ἔφη¹⁶ ὁ Γωβρύας, πολλὰ γέ μοι ἐστι τοιαῦτα συγγεγραμμένα, ὧν ἐγὼ σοι οὐ φθονήσω, ἣν τὴν θυγατέρα μου γυναῖκα λαμβάνης· τὰ δὲ ἐκπώματα, ἔφη, ἐπειδὴ οὐκ ἀνέχεσθαι μοι φαίνη, οὐκ οἶδ' εἰ Χρυσάντα τούτῳ δῶ, ἐπεὶ καὶ τὴν ἔδραν σου ὑφήρπασε. Καὶ μὲν δῆ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ¹⁷ Ὑστάσπα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ παρόντες, ἣν ἐμοὶ λέγητε, ὅταν τις ὑμῶν γαμεῖν ἐπιχειρήσῃ, γνώσεσθε, ὁποῖός τις καγὼ συνεργὸς ὑμῖν ἔσομαι. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Ἦν¹⁸ δέ τις ἐκδοῦναι βούληται θυγατέρα, πρὸς τίνα δεῖ λέγειν;

- Πρὸς ἐμέ, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ τοῦτο· πάνν γάρ, ἔφη, δεινός
 19 εἶμι ταύτην τὴν τέχνην. Ποίαν; ἔφη ὁ Χρυσάντας. Τὸ
 γνῶναι, ὁποῖος ἂν γάμος ἐκάστω συναρμόσειε. καὶ ὁ
 Χρυσάντας ἔφη, Λέγε δὴ πρὸς τῶν Θεῶν, ποίαν τινά μοι
 20 γυναικα οἶε συναρμόσειν κάλλιστα. Πρῶτον μὲν, ἔφη,
 μικράν· μικρὸς γάρ καὶ αὐτὸς εἶ· εἰ δὲ μεγάλην γαμεῖς,
 ἦν ποτε βούλη αὐτὴν ὀρθὴν φιλῆσαι, προσάλλεσθαι σε
 δεήσει ὥσπερ τὰ κυνάρια. Τοῦτο μὲν δὴ, ἔφη, ὀρθῶς
 21 προνοεῖς· καὶ γὰρ οὐδ' ὀπωσιουῖν ἀλτικός εἶμι. Ἐπειτα
 δ', ἔφη, σιμὴ ἂν σοι ἰσχυρῶς συμφέροι. Πρὸς τί δὴ αὐ
 τοῦτο; Ὅτι, ἔφη, σὺ γρυπὸς εἶ· πρὸς οὖν τὴν σιμότητα
 σάφ' ἴσθι ὅτι ἡ γρυπότης ἀριστ' ἂν προσαρμόσειε. Λέγεις
 σὺ, ἔφη, ὡς καὶ τῷ εὖ δεδειπνηκότι, ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν,
 ἀδειπνος ἂν συναρμόζοι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· τῶν
 μὲν γὰρ μεστῶν γρυπὴ ἢ γαστήρ γίγνεται, τῶν δὲ ἀδεί-
 22 πνων σιμὴ. καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, Ψυχρῷ δ' ἂν βασιλεῖ
 πρὸς τῶν Θεῶν ἔχοις ἂν εἰπεῖν ποία τις συνοίσει; ἐν-
 ταῦθα μὲν δὴ ὁ τε Κῦρος ἐξεγέλασε καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοίως.
 23 γελῶντων δὲ ἅμα εἶπεν ὁ Ὑστιάσπας, Πολύ γε, ἔφη, μά-
 λιστα τούτου σε, ὦ Κῦρε, ζηλῶ ἐν τῇ βασιλείᾳ. Τίνος;
 ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι δύνασαι καὶ ψυχρὸς ὢν γέλωτα παρ-
 ἔχειν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐπειτα οὐκ ἂν πρῖαιό γε
 παμπόλλου ὥστε σοὶ ταῦτ' εἰρησθαι καὶ ἀπαγγελθῆναι
 παρ' ἧ εὐδοκμεῖν βούλει, ὅτι ἀστεῖος εἶ; καὶ ταῦτα μὲν
 δὴ οὕτως διεσκώπτετο.
- 24 Μετὰ δὲ ταῦτα Τιγράνη μὲν ἐξήνεγκε γυναικεῖον κό-
 σμον καὶ ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅτι ἀνδρείως συν-
 εστρατεύετο τῷ ἀνδρὶ, Ἀρταβάζω δὲ χρυσοῦν ἔκπωμα,
 τῷ δὲ Ὑρκανίῳ ἵππον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ ἐδωρή-
 σατο. Σοὶ δέ, ἔφη, ὦ Γωβρούα, δώσω ἄνδρα τῇ θυγατρὶ.
 25 Οὐζοῦν ἐμέ, ἔφη ὁ Ὑστιάσπας, δώσεις, ἵνα καὶ τὰ συγ-
 γράμματα λάβω. Ἦ καὶ ἔστι σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐσία
 ἀξία τῶν τῆς παιδός; Νῆ Δί', ἔφη, πολλαπλασίων μὲν
 οὖν χρημάτων. Καὶ ποῦ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔστι σοι αὕτη ἢ
 οὐσία; Ἐνταῦθα, ἔφη, ὅπουπερ καὶ σὺ κάθησαι φίλος
 ὢν ἐμοί. Ἀρκεῖ μοι, ἔφη ὁ Γωβρούας· καὶ εὐθὺς ἐκτείνας
 26 τὴν δεξιάν, Δίδου, ἔφη, ὦ Κῦρε· δέχομαι γάρ. καὶ ὁ

Κῦρος λαβὼν τὴν τοῦ Ὑστάσπου δεξιὰν ἔδωκε τῷ Γωβρῦα, ὁ δ' ἐδέξατο. ἐκ δὲ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ ἔδωκε δῶρα τῷ Ὑστάσπα, ὅπως τῇ παιδί πέμψει· Χρυσάνταν δ' ἐφίλησε προσαγαγόμενος. καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπε, Μὰ 21 Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐχ ὁμοίου γε χρυσοῦ ἐμοί τε τὸ ἔκπιωμα δέδωκας καὶ Χρυσάντα τὸ δῶρον. Ἄλλὰ καὶ σοί, ἔφη, δώσω. ἐπήρετο ἐκεῖνος, Πότε; Εἰς τριακοστόν, ἔφη, ἔτος. Ὡς ἀναμενοῦντος, ἔφη, καὶ οὐκ ἀποθανομένου οὔτω παρασκευάζου. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτως ἔληξεν ἡ σκηνή· ἑξαισταμένων δ' αὐτῶν ἑξανέστη καὶ ὁ Κῦρος καὶ συμ- προῦπεμψεν αὐτοὺς ἐπὶ τὰς θύρας.

Τῇ δ' ὑστεραία τοὺς ἐθελουσίους συμμάχους γενο- 28 μένους ἀπέπεμπεν οἴκαδε ἐκάστους, πλὴν ὅσοι αὐτῶν οἴκειν ἐβούλοντο παρ' αὐτῶ· τούτοις δὲ χώραν καὶ οἴκους ἔδωκε, καὶ νῦν ἔτι ἔχουσιν οἱ τῶν καταμεινάντων τούτων τότε ἀπόγονοι· πλείστοι δ' εἰσὶ Μήδων καὶ Ὑρκανίων· τοῖς δ' ἀπιούσι δωρησάμενος πολλὰ καὶ ἀμέμπτους ποιη- σάμενος καὶ ἄρχοντας καὶ στρατιώτας ἀπεπέμψατο. ἐκ 29 τούτου δὲ διέδωκε καὶ τοῖς περὶ ἑαυτὸν στρατιώταις τὰ χρήματα, ὅσα ἐκ Σάρδεων ἔλαβε· καὶ τοῖς μὲν μυριάρχοις καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὑπηρέταις ἑξαιρέτα ἐδίδου πρὸς τὴν ἄξιαν ἐκάστω, τὰ δ' ἄλλα διένειμε· καὶ τὸ μέρος ἐκάστω δὸς τῶν μυριάρχων ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανέμειν ὥσπερ αὐτὸς ἐκείνοις διένειμεν. ἔδοσαν δὲ τὰ μὲν ἄλλα 30 χρήματα ἄρχων ἄρχοντας τοὺς ὑφ' ἑαυτῶ δοκιμάζων· τὰ δὲ τελευταῖα οἱ ἑξάδαρχοι τοὺς ὑφ' ἑαυτοῖς ἰδιώτας δο- κιμάσαντες πρὸς τὴν ἄξιαν ἐκάστω ἔδοσαν· καὶ οὔτω πάντες εἰλήφεσαν τὸ δίκαιον μέρος. ἐπεὶ δὲ εἰλήφεσαν 31 τὰ τότε δοθέντα, οἱ μὲν τινες ἔλεγον περὶ τοῦ Κύρου τοιαῦτα· Ἦπου αὐτός γε πολλὰ ἔχει, ὅπου γε καὶ ἡμῶν ἐκάστω τσαῦτα δέδωκεν. οἱ δὲ τινες αὐτῶν ἔλεγον, Ποῖα πολλὰ ἔχει; οὐχ ὁ Κύρου τρόπος τοιοῦτος οἶος χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδοὺς μᾶλλον ἢ κτώμενος ἦδεται.

Αἰσθανόμενος δὲ ὁ Κῦρος τούτους τοὺς λόγους καὶ 32 τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτοῦ συνέλεξε τοὺς φίλους τε καὶ τοὺς ἐπικαιρίους ἅπαντας καὶ ἔλεξεν ὧδε·

Ἔ ἄνδρες φίλοι, ἐώρακα μὲν ἤδη ἀνθρώπους, οἱ βού-

- λονται δοκεῖν πλείω κεκτῆσθαι ἢ ἔχουσιν, ἔλευθεριώτεροι
 ἂν οἰόμενοι οὕτω φαίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν, ἔφη,
 οὗτοι τοῦμπαλιν οὐ βούλονται ἐφέλκεσθαι· τὸ γὰρ πολλὰ
 δοκοῦντα ἔχειν μὴ κατ' ἀξίαν τῆς οὐσίας φαίνεσθαι ὠφε-
 λοῦντα τοὺς φίλους ἀνελευθερίαν ἔμοιγε δοκεῖ περιάπτειν.
- ³³ εἰσὶ δ' αὖ, ἔφη, οἱ λεληθέναι βούλονται ὅσα ἂν ἔχωσι·
 πονηροὶ οὖν καὶ οὗτοι τοῖς φίλοις ἔμοιγε δοκοῦσιν εἶναι.
 διὰ γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι τὰ ὄντα πολλάκις δεόμενοι οὐκ
 ἐπαγγέλλουσιν οἱ φίλοι τοῖς ἑταίροις, ἀλλὰ τητῶνται.
- ³⁴ ἀπλουστάτου δέ μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι τὸ τὴν δύναμιν
 φανεράν ποιήσαντα ἐκ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ καλο-
 κάγαθίας. καὶ γὰρ οὖν, ἔφη, βούλομαι ὑμῖν ὅσα μὲν οἷόν
 τ' ἐστὶν ἰδεῖν τῶν ἐμοὶ ὄντων δεῖξαι, ὅσα δὲ μὴ οἷόν τε
- ³⁵ ἰδεῖν, διηγῆσασθαι. ταῦτα εἰπὼν τὰ μὲν ἐδείκνυ πολλὰ
 καὶ καλὰ κτήματα· τὰ δὲ κείμενα ὡς μὴ ῥάδια εἶναι ἰδεῖν
- ³⁶ διηγεῖτο· τέλος δὲ εἶπεν ὧδε· Ταῦτα, ἔφη, ὦ ἄνδρες,
 ἅπαντα δεῖ ὑμᾶς οὐδὲν μᾶλλον ξυμὰ ἡγεῖσθαι ἢ καὶ
 ὑμέτερα· ἐγὼ γὰρ, ἔφη, ταῦτα ἀθροίζω οὐθ' ὅπως αὐτὸς
 καταδαπανήσω οὐθ' ὅπως αὐτὸς κατατρίψω· οὐ γὰρ ἂν
 δυναίμην· ἀλλ' ὅπως ἔχω τῷ τε αἰεὶ καλόν τι ὑμῶν
 ποιοῦντι διδόναι καὶ ὅπως, ἣν τις ὑμῶν τινος ἐνδεῖσθαι
 νομίση, πρὸς ἐμὲ ἐλθὼν λάβῃ οὐδ' ἂν ἐνδεὴς τυγχάνῃ ὢν.
 καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐλέχθη.
- ⁵ Ἡνίκα δὲ ἤδη αὐτῷ ἐδόκει καλῶς ἔχειν τὰ ἐν Βαβυ-
 λῶνι, ὡς καὶ ἀποδημεῖν, συνεσκευάζετο τὴν εἰς Πέρσας
 πορείαν καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγειλεν· ἐπεὶ δ' ἐνόμισεν
 ἱκανὰ ἔχειν ὢν ᾤετο δεήσεσθαι, οὕτω δὴ ἀνεζεύγνυε.
- ² διηγησόμεθα δὲ καὶ ταῦτα, ὡς πολὺς στόλος ὢν εὐτάκτως
 μὲν κατεσκευάζετο καὶ πάλιν ἀνεσκευάζετο, ταχὺ δὲ κατε-
 χωρίζετο ὅπου δέοι. ὅπου γὰρ ἂν στρατοπεδεύηται
 βασιλεύς, σκηρὰς μὲν δὴ ἔχοντες πάντες οἱ ἀμφὶ βασιλεία
- ³ στρατεύονται καὶ θέρους καὶ χειμῶνος. εὐθύς δὲ τοῦτο
 ἐνόμιζε Κῦρος, πρὸς ἑὼ βλέπουσαν ἴστασθαι τὴν σκηρὴν·
 ἔπειτα ἔταξε πρῶτον μὲν, πόσον δεῖ ἀπολιπόντας σκη-
 νοῦν τοὺς δορυφόρους τῆς βασιλικῆς σκηρῆς· ἔπειτα
 σιτοποιοῖς μὲν χώραν ἀπέδειξε τὴν δεξιάν, ὄψοποιοῖς δὲ
 τὴν ἀριστεράν, ἵπποις δὲ τὴν δεξιάν, ὑποζυγίοις δὲ τοῖς

ἄλλοις τὴν ἀριστεράν· καὶ τὰλλα δὲ διετέτακτο, ὥστε
 εἰδέναι ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ χώραν καὶ μέτρον καὶ τόπων.
 ὅταν δὲ ἀνασκευάζωνται, συντίθησι μὲν ἕκαστος σκευή, ⁴
 οἷσπερ τέτακται χρῆσθαι, ἀνατίθενται δ' αὖ ἄλλοι ἐπὶ
 τὰ ὑποζύγια· ὡσθ' ἅμα μὲν πάντες ἔρχονται οἱ σκευα-
 γωγοὶ ἐπὶ τὰ τεταγμένα ἄγειν, ἅμα δὲ πάντες ἀνατιθέασιν
 ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. οὕτω δὴ ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ
 μιᾶ τε σκηπῆ καὶ πάσαις ἀνηρῆσθαι. ὡσαύτως οὕτως ⁵
 ἔχει καὶ περὶ κατασκευῆς. καὶ περὶ τοῦ πεποιῆσθαι δὲ
 τὰ ἐπιτήδεια πάντα ἐν καιρῷ ὡσαύτως διατέτακται ἐκά-
 στοις τὰ ποιητέα· καὶ διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ
 ἐνὶ τε μέρει καὶ πᾶσι πεποιῆσθαι. ὡσπερ δὲ οἱ περὶ ⁶
 τὰ ἐπιτήδεια θεράποντες χώραν εἶχον τὴν προσήκουσαν
 ἕκαστοι, οὕτω καὶ οἱ ὄπλοφόροι αὐτῶ ἐν τῇ στρατοπε-
 δεύσει χώραν τε εἶχον τὴν τῇ ὀπλίσει ἐκάστη ἐπιτηδεῖαν
 καὶ ἤδεσαν ταύτην ὅποια ἦν, καὶ ἐπ' ἀναμφισβήτητον
 πάντες κατεχωρίζοντο. καλὸν μὲν γὰρ ἠγεῖτο ὁ Κύρος ⁷
 καὶ ἐν οἰκίᾳ εἶναι ἐπιτηδευμα τὴν εὐθνημοσύνην· ὅταν
 γὰρ τίς του δέηται, δηλὸν ἐστὶν ὅπου δεῖ ἐλθόντα λαβεῖν·
 πολὺ δὲ ἔτι κάλλιον ἐνόμιζε τὴν τῶν στρατιωτικῶν φυλῶν
 εὐθνημοσύνην εἶναι, ὅσῳ τε ὀξύτεροι οἱ καιροὶ τῶν εἰς
 τὰ πολεμικὰ χρήσεων καὶ μείζῳ τὰ σφάλματα ἀπὸ τῶν
 ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς· ἀπὸ δὲ τῶν ἐν καιρῷ παραγι-
 γνομένων πλείστου ἄξια τὰ κτήματα ἐώρα γιγνόμενα ἐν
 τοῖς πολεμικοῖς· διὰ ταῦτα οὖν καὶ ἐπεμέλετο ταύτης τῆς
 εὐθνημοσύνης μάλιστα. καὶ αὐτὸς μὲν δὴ πρῶτον ἑαυτὸν ⁸
 ἐν μέσῳ κατετίθετο τοῦ στρατοπέδου, ὡς ταύτης τῆς
 χώρας ἐχυρωτάτης οὔσης· ἔπειτα δὲ τοὺς μὲν πιστοτά-
 τους, ὡσπερ εἰώθει, περὶ ἑαυτὸν εἶχε, τούτων δὲ ἐν
 κύκλῳ ἔχομένους ἰππέας τ' εἶχε καὶ ἄρματηλάτας. καὶ ⁹
 γὰρ τούτους ἐχυρᾶς ἐνόμιζε χώρας δεῖσθαι, ὅτι οἷς μά-
 χονται ὄπλοις οὐδὲν πρόχειρον ἔχοντες τούτων στρατοπε-
 δεύονται, ἀλλὰ πολλοῦ χρόνου δέονται εἰς τὴν ἐξόπλισιν,
 εἰ μέλλουσι χρησίμως ἔξειν. ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἐν ἀριστερᾷ ¹⁰
 αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἰππέων πελτασταῖς χώρα ἦν· τοξοτῶν
 δ' αὖ χώρα ἢ πρόσθεν ἦν καὶ ὀπίσθεν αὐτοῦ τε καὶ τῶν
 ἰππέων. ὀπλίτας δὲ καὶ τοὺς τὰ μεγάλα γέρρα ἔχοντας ¹¹

- κύκλω πάντων εἶχεν ὥσπερ τεῖχος, ὅπως καὶ εἰ δέοι τι ἐνσκευάζεσθαι τοὺς ἵππεάς, οἱ μονιμώτατοι πρόσθεν
- 12 ὄντες παρέχοιεν αὐτοῖς ἀσφαλῆ τὴν καθόπλισιν. ἐκάθευδον δὲ αὐτῷ ἐν τάξει ὥσπερ οἱ ὀπλίται, οὕτω δὲ καὶ οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ τοξόται, ὅπως καὶ ἐκ νυκτῶν, εἰ δέοι τι, ὥσπερ καὶ οἱ ὀπλίται παρεσκευασμένοι εἰσὶ παίειν τὸν εἰς χεῖρας ἰόντα, οὕτω καὶ οἱ τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταί, εἴ τινες προσίοιεν, ἐξ ἐτοίμου ἀκοντίζοιεν
- 13 καὶ τοξεύοιεν ὑπὲρ τῶν ὀπλιτῶν. εἶχον δὲ καὶ σημεῖα πάντες οἱ ἄρχοντες ἐπὶ ταῖς σκηναῖς· οἱ δ' ὑπηρέται, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ σώφρονες ἴσασι μὲν καὶ τῶν πλείστων τὰς οἰκήσεις, μάλιστα δὲ τῶν ἐπικαιρίων, οὕτω καὶ τῶν ἐν τοῖς στρατοπέδοις τὰς τε χώρας τὰς τῶν ἡγεμόνων ἠπίσταντο οἱ Κύρου ὑπηρέται καὶ τὰ σημεῖα ἐγίνωσκον, ἃ ἐκάστοις ἦν· ὥστε ὅτου δέοιτο Κύρος, οὐκ ἐζήτουν, ἀλλὰ τὴν συντομωτάτην ἐφ' ἕαστον
- 14 ἔθεον. καὶ διὰ τὸ εἰλικρινῆ ἕκαστα εἶναι πολὺ μᾶλλον ἦν δῆλα καὶ ὁπότε τις εὐτακτοῖη καὶ εἴ τις μὴ πράττει τὸ προστατιτόμενον. οὕτω δὲ ἐχόντων ἠγεῖτο, εἴ τις καὶ ἐπίθοιτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς τὸ
- 15 στρατόπεδον τοὺς ἐπιτιθεμένους ἐμπίπτειν. καὶ τὸ τακτικὸν δὲ εἶναι οὐ τοῦτο μόνον ἠγεῖτο, εἴ τις ἐκτείνει φάλαγγα εὐπόρως δύναιτο ἢ βαθῦναι ἢ ἐκ κέρατος εἰς φάλαγγα καταστῆσαι ἢ ἐκ δεξιᾶς ἢ ἀριστερᾶς ἢ ὀπισθεν ἐπιφανέντων πολεμίων ὀρθῶς ἐξελιξαι, ἀλλὰ καὶ τὸ διασπᾶν, ὁπότε δέοι, τακτικὸν ἠγεῖτο, καὶ τὸ τιθέναι γε τὸ μέρος ἕαστον ὅπου μάλιστα ἐν ὠφελείᾳ ἂν εἴη, καὶ τὸ ταχύνειν δὲ ὅπου φθάσαι δέοι, πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τακτικοῦ ἀνδρὸς ἐνόμιζεν εἶναι καὶ ἐπεμελεῖτο
- 16 τούτων πάντων ὁμοίως. καὶ ἐν μὲν ταῖς πορείαις πρὸς τὸ συμπιπτον αἰεὶ διατάττων ἐπορευέτο, ἐν δὲ τῇ στρατοπεδεύσει ὡς τὰ πολλὰ ὥσπερ εἴρηται κατεχώριζεν.
- 17 Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι γίνονται κατὰ τὴν Μηδικήν, τρέπεται ὁ Κύρος πρὸς Κναξάρην. ἐπεὶ δὲ ἤσπασαντο ἀλλήλους, πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κύρος εἶπε τῷ Κναξάρῃ, ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐξηρημένος εἴη ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἀρχεῖα, ὅπως ἔχη καὶ ὅταν ἐκεῖσε ἔλθῃ εἰς οἰκεία κατάγεσθαι· ἔπειτα

δὲ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ καὶ καλά. ὁ δὲ ¹⁸
 Κναξάρης ταῦτα μὲν ἑδέχετο, προσέπεμψε δὲ αὐτῷ τὴν
 θυγατέρα στέφανόν τε χρυσοῦν καὶ ψέλια φέρουσαν καὶ
 στρεπτόν καὶ στολὴν Μηδικὴν ὡς δυνατὸν καλλίστην. καὶ ¹⁹
 ἡ μὲν δὴ παῖς ἑστεφάνου τὸν Κῦρον, ὁ δὲ Κναξάρης εἶπε,
 Δίδωμι δέ σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ αὐτὴν ταύτην γυναῖκα,
 εἰμὴν οὖσαν θυγατέρα· καὶ ὁ σὸς δὲ πατὴρ ἔγημε τὴν
 τοῦ ἐμοῦ πατρὸς θυγατέρα, ἐξ ἧς σὺ ἐγένου· αὕτη δὲ
 ἐστίν, ἣν σὺ πολλάκις παῖς ὦν, ὅτε παρ' ἡμῶν ἦσθα, ἐτι-
 θηνήσω· καὶ ὁπότε τις ἐρωτῶη αὐτήν, τίμη γαμοῖτο,
 ἔλεγεν ὅτι Κύρω· ἐπιδίδωμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ καὶ φερνὴν
 Μηδίαν τὴν πᾶσαν· οὐδὲ γὰρ ἔστι μοι ἄρρην παῖς γνήσιος.
 ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ἄλλ', ὦ ²⁰
 Κναξάρη, τό τε γένος ἐπαινώ καὶ τὴν παῖδα καὶ τὰ δῶρα·
 βούλομαι δέ, ἔφη, σὺν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ καὶ τῇ τῆς
 μητρὸς ταῦτά σοι συναίνεσαι. εἶπε μὲν οὖν οὕτως ὁ
 Κῦρος, ὅμως δὲ τῇ παιδί πάντα ἔδωκ' ἑσθλοῦ, ὅποσα ᾔετο
 Κναξάρη χαριεῖσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσας εἰς Πέρσας
 ἐπορεύετο.

Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τοῖς Περσῶν ὀρίοις ἐγένετο πορευόμενος, ²¹
 τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν
 τοῖς φίλοις εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο, ἱερεῖα μὲν ἄγων ὡς
 πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἐστιᾶσθαι· δῶρα δὲ
 ἤγεν οἷα μὲν ἔπρεπε τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καὶ τοῖς
 ἄλλοις φίλοις, οἷα δ' ἔπρεπεν ἀρχαῖς καὶ γεραιτέροις καὶ
 τοῖς ὁμοτίμοις πᾶσιν· ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις καὶ
 Περσίσι ὅσα περ καὶ νῦν ἔτι δίδωσιν ὅταν περ ἀφίκηται
 βασιλεὺς εἰς Πέρσας. ἐκ δὲ τούτου συνέλεξε Καμβύσης ²²
 τοὺς γεραιτέρους Περσῶν καὶ τὰς ἀρχάς, οἵπερ τῶν με-
 γίστων κύριοί εἰσι· παρεκάλεσε δὲ καὶ Κῦρον καὶ ἔλεξε
 τοιάδε·

Ἄνδρες Πέρσαι καὶ σύ, ὦ Κῦρε, ἐγὼ ἀμφοτέροις ὑμῶν
 εἰκότως εὐνοῦς εἰμί· ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω, σὺ δέ, ὦ
 Κῦρε, παῖς ἐμὸς εἶ. δίκαιος οὖν εἰμι ὅσα γινώσκω
 δοκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, ταῦτα εἰς τὸ μέσον λέγειν. τὰ ²³
 μὲν γὰρ παρελθόντα ὑμεῖς μὲν Κῦρον ἠϋξήσατε στράτευμα
 δόντες καὶ ἀρχοντα τούτου αὐτὸν καταστήσαντες, Κῦρος

δὲ ἡγούμενος τούτου σὺν θεοῖς εὐκλειεῖς μὲν ὑμᾶς, ὧ
 Πέρσαι, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποίησεν, ἐντίμους δ' ἐν τῇ
 Ἀσίᾳ πάσῃ· τῶν δὲ συστρατευσαμένων τοὺς μὲν ἀρίστους
 καὶ πεπλούτικε, τοῖς δὲ πολλοῖς μισθὸν καὶ τροφήν παρε-
 σκεύακεν· ἵππικὸν δὲ καταστήσας Περσῶν πεποίηκε Πέρ-
 24 σαις καὶ πεδίων εἶναι μετουσίαν. ἦν μὲν οὖν καὶ τὸ
 λοιπὸν οὕτω γιγνώσκητε, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν αἴτιοι ἀλλή-
 λοις ἔσεσθε· εἰ δὲ ἢ σύ, ὧ Κῦρε, ἐπαρθεὶς ταῖς παρούσαις
 τύχαις ἐπιχειρήσεις καὶ Περσῶν ἀρχεῖν ἐπὶ πλεονεξία
 ὡσπερ τῶν ἄλλων, ἢ ὑμεῖς, ὧ πολῖται, φθονήσαντες
 τούτῳ τῆς δυνάμεως καταλύειν πειράσεσθε τοῦτον τῆς
 ἀρχῆς, εὖ ἴστε, ὅτι ἐμποδῶν ἀλλήλοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν
 25 ἔσεσθε. ὡς οὖν μὴ ταῦτα γίγνηται, ἀλλὰ τὰγαθά, ἐμοὶ
 δοκεῖ, ἔφη, θύσαντας ὑμᾶς κοινῇ καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυρα-
 μένους συνθέσθαι, σὲ μὲν, ὧ Κῦρε, ἢν τις ἐπιστρατεύηται
 χώρα Περσίδι ἢ Περσῶν νόμους διασπᾶν πειρᾶται, βοη-
 θήσῃν παντὶ σθένει, ὑμᾶς δέ, ὧ Πέρσαι, ἢν τις ἢ ἀρχῆς
 Κῦρον ἐπιχειρῇ καταπαύειν ἢ ἀρίστασθαι τις τῶν ὑπο-
 χειριῶν, βοηθήσῃν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ Κύρῳ καθ' ὅτι
 26 ἂν ἐπαγγέλλῃ. καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ γίγνεται ἢ
 ἐν Πέρσαις βασιλεία, ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω, δῆλον ὅτι
 Κύρου, ἐὰν ζῇ. καὶ ὅταν μὲν οὗτος ἀφίκηται εἰς Πέρσας,
 ὁσίων ἂν ὑμῖν ἔχοι τοῦτον θύειν τὰ ἱερὰ ὑπὲρ ὑμῶν,
 ἄπερ νῦν ἐγὼ θύω· ὅταν δ' οὗτος ἐκδημος ἦ, καλῶς ἂν
 οἶμαι ὑμῖν ἔχειν, εἰ ἐκ τοῦ γένους ὃς ἂν δοκῇ ὑμῖν ἀριστος
 27 εἶναι, οὗτος τὰ τῶν θεῶν ἀποτελοίῃ. ταῦτα εἰπόντος
 Καμβύσου συνέδοξε Κύρῳ τε καὶ τοῖς Περσῶν τέλεσι·
 καὶ συνθέμενοι ταῦτα τότε καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυράμενοι
 οὕτω καὶ νῦν ἔτι διαμένουσι ποιοῦντες πρὸς ἀλλήλους
 Πέρσαι τε καὶ βασιλεύς. τούτων δὲ πραχθέντων ἀπήει
 ὁ Κῦρος.

28 Ὡς δ' ἀπιὼν ἐγένετο ἐν Μήδοις, συνδόξαν τῷ πατρὶ
 καὶ τῇ μητρὶ γαμεῖ τὴν Κυαξάρου θυγατέρα, ἧς ἔτι καὶ
 νῦν λόγος ὡς παγκάλῃς γενομένης.* γήμας δ' εὐθύς
 ἀνεζεύγνυεν.

* ἐνιοὶ δὲ τῶν λογοποιῶν λέγουσιν, ὡς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν
 ἔγμυεν· ἀλλὰ γραῦς ἂν καὶ παντάπασιν ἦν ἡ παῖς.

Ἐπεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῷ σατράπας ἤδη 6
πέμπειν ἐπὶ τὰ κατεστραμμένα ἔθνη. τοὺς μέντοι ἐν
ταῖς ἄκραις φρουράρχους καὶ τοὺς χιλιάρχους τῶν κατὰ
τὴν χώραν φυλακῶν οὐκ ἄλλου ἢ ἑαυτοῦ ἐβούλετο ἀκούειν·
ταῦτα δὲ προεωρᾶτο ἐννοῶν, ὅπως εἴ τις τῶν σατραπῶν
ὑπὸ πλούτου καὶ πλήθους ἀνθρώπων ἐξυβρίσειε καὶ
ἐπιχειρήσειε μὴ πείθεσθαι, εὐθὺς ἀντιπάλους ἔχοι ἐν τῇ
χώρα. ταῦτ' οὖν βουλόμενος πρᾶξαι ἔγνω συγκαλέσαι 2
πρῶτον τοὺς ἐπικαιρίους καὶ προειπεῖν, ὅπως εἰδεῖεν
ἐφ' οἷς ἴασιν οἱ ἰόντες· ἐνόμιζε γὰρ οὕτω ῥᾶον φέρειν ἀν-
αυτοὺς· ἐπεὶ δὲ κατασταίῃ τις ἄρχων καὶ αἰσθάνοιτο
ταῦτα, χαλεπῶς ἀν' ἐδόκουν αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες δι'
ἑαυτῶν ἀπιστίαν ταῦτα γενέσθαι. οὕτω δὲ συλλέξας 3
λέγει αὐτοῖς τοιάδε·

Ἄνδρες φίλοι, εἰσὶν ἡμῖν ἐν ταῖς κατεστραμμέναις
πόλεσι φρουροὶ καὶ φρούραρχοι, οὓς τότε κατελίπομεν·
καὶ τούτοις ἐγὼ προστάξας ἀπῆλθον ἄλλο μὲν μηδὲν
πολυπραγμονεῖν, τὰ δὲ τείχη διασώζειν. τούτους μὲν
οὖν οὐ παύσω τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ καλῶς διαπεφυλάχασιν τὰ
προσταχθέντα· ἄλλους δὲ σατράπας πέμψαι μοι δοκεῖ,
οἵτινες ἀρξοῦσι τῶν ἐνοικούντων καὶ τὸν δασμὸν λαμβά-
νοντες τοῖς τε φρουροῖς δώσουσι μισθὸν καὶ ἄλλο τελού-
σιν ὅ,τι ἀν' ἀνή. δοκεῖ δέ μοι καὶ τῶν ἐνθάδε μενόντων 4
ὑμῶν, οἷς ἀν' ἐγὼ πράγματα παρέχω πέμπων πράξοντάς
τι ἐπὶ ταῦτα τὰ ἔθνη, χώρας γενέσθαι καὶ οἴκους ἐκεῖ,
ὅπως δασμοφορῆται τε αὐτοῖς δεῦρο ὅταν τε ἴωσιν ἐκεῖσε,
εἰς οἰκεία ἔχωσι κατάγεσθαι. ταῦτα εἶπε καὶ ἔδωκε 5
πολλοῖς τῶν φίλων κατὰ πάσας τὰς καταστραφείσας
πόλεις οἴκους καὶ ὑπηκόους· καὶ νῦν εἰσιν ἔτι τοῖς ἀπο-
γόνοις τῶν τότε λαβόντων αἱ χῶραι καταμένουσαι ἄλλαι
ἐν ἄλλῃ γῆ· αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι παρὰ βασιλεῖ. Δεῖ δέ, ἔφη, 6
τοὺς ἰόντας σατράπας ἐπὶ ταύτας τὰς χώρας τοιοῦτους
ἡμᾶς σκοπεῖν, οἵτινες ὅ,τι ἀν' ἐν τῇ γῆ ἐκάστη καλὸν ἢ
ἀγαθὸν ἦ, μεμνήσονται καὶ δεῦρο ἀποπέμπειν, ὥς μετέ-
χωμεν καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες τῶν πανταχοῦ γιγνομένων
ἀγαθῶν· καὶ γὰρ ἦν τί που δεινὸν γίγνηται, ἡμῖν ἔσται
ἀμυντέον. ταῦτ' εἰπὼν τότε μὲν ἔπαυσε τὸν λόγον, ἔπειτα 7

δὲ οὓς ἐγίνωσκε τῶν φίλων ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐπι-
 θυμοῦντας ἰέναι, ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς δοκοῦντας
 ἐπιτηδειοτάτους εἶναι ἔπεμπε σατράπας εἰς Ἀραβίαν μὲν
 Μεγάβυζον, εἰς Καππαδοκίαν δὲ Ἀρταβάταν, εἰς Φρυγίαν
 δὲ τὴν μεγάλην Ἀρτακάμαν, εἰς Λυδίαν δὲ καὶ Ἰωνίαν
 Χρυσάνταν, εἰς Καρίαν δὲ Ἀδοῦσιον, ὅνπερ ἤτοῦντο, εἰς
 Φρυγίαν δὲ τὴν παρ' Ἑλλάσποντον καὶ Αἰολίδα Φαρνοῦχον.
 8 Κιλικίας δὲ καὶ Κύπρου καὶ Παφλαγόνων οὐκ ἔπεμψε
 Πέρσας σατράπας, ὅτι ἐκόντες ἐδόκουν συστρατεύεσθαι
 ἐπὶ Βαβυλῶνα· δασμοὺς μὲντοι συνέταξεν ἀποφέρειν καὶ
 9 τούτους. ὡς δὲ τότε Κῦρος κατεστήσατο, οὕτως ἔτι καὶ
 νῦν βασιλέως εἰσὶν αἱ ἐν ταῖς ἄκραις φυλακαὶ καὶ οἱ
 χιλιάρχοι τῶν φυλακῶν ἐκ βασιλέως εἰσὶ καθεστηγότες
 10 καὶ παρὰ βασιλεῖ ἀπογεγραμμένοι. προεῖπε δὲ πᾶσι τοῖς
 ἐκπεμπομένοις σατράπαις, ὅσα αὐτὸν ἐώρων ποιοῦντα,
 πάντα μιμεῖσθαι, πρῶτον μὲν ἰππέας καθιστάναι ἐκ τῶν
 συνεπισπομένων Περσῶν καὶ συμμάχων καὶ ἀρματηλάτας,
 ὅποσοι δ' ἂν γῆν καὶ ἀρχεῖα λάβωσιν, ἀναγκάζειν τούτους
 ἐπὶ θύρας ἰέναι καὶ σωφροσύνης ἐπιμελουμένους παρέχειν
 ἑαυτοὺς τῷ σατράπῃ χρῆσθαι, ἣν τι δέηται, παιδεύειν
 δὲ καὶ τοὺς γιγνομένους παῖδας ἐπὶ θύραις, ὥσπερ παρ'
 αὐτῷ, ἐξάγειν δ' ἐπὶ τὴν θήραν τὸν σατράπην τοὺς ἀπὸ
 θυρῶν καὶ ἀσκεῖν αὐτόν τε καὶ τοὺς σὺν ἑαυτῷ τὰ πολε-
 11 μικά. Ὅς δ' ἂν ἐμοί, ἔφη, κατὰ λόγον τῆς δυνάμεως
 πλείστα μὲν ἄρματα, πλείστους δὲ καὶ ἀρίστους ἰππέας
 ἀποδεικνύῃ, τοῦτον ἐγὼ ὡς ἀγαθὸν σύμμαχον καὶ ὡς
 ἀγαθὸν συμφύλακα Πέρσαις τε καὶ ἐμοὶ τῆς ἀρχῆς τιμήσω.
 ἔστιν δὲ παρ' ὑμῖν καὶ ἔδραις, ὥσπερ παρ' ἐμοί, οἱ
 ἀριστοὶ προτετιμημένοι, καὶ τράπεζα, ὥσπερ ἡ ἐμή, τρέ-
 φουσα μὲν πρῶτον τοὺς οἰκέτας, ἔπειτα δὲ καὶ ὡς φίλοις
 μεταδιδόναί ἱκανῶς κεκοσμημένη καὶ ὡς τὸν καλὸν τι
 12 ποιοῦντα καθ' ἡμέραν ἐπιγεραίρειν. κτᾶσθε δὲ καὶ παρα-
 δείσους καὶ θηρία τρέφετε καὶ μήτε αὐτοὶ ποτε ἄνευ
 πόνου σῖτον παραθῆσθε μήτε ἵπποις ἀγυμνάστοις χόρτον
 ἐμβάλλετε· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην ἐγὼ εἰς ὧν ἀνθρωπίνῃ
 ἀρετῇ τὰ πάντων ὑμῶν ἀγαθὰ διασώζειν, ἀλλὰ δεῖ ἐμὲ
 μὲν ἀγαθὸν ὄντα σὺν ἀγαθοῖς τοῖς παρ' ἐμοῦ ὑμῖν ἐπί-

κουρον εἶναι, ὑμᾶς δὲ ὁμοίως αὐτοὺς ἀγαθοὺς ὄντας σὺν ἀγαθοῖς τοῖς μεθ' ὑμῶν ἐμοὶ συμμάχους εἶναι. βουλοίμην ¹³ δ' ἂν ὑμᾶς καὶ τοῦτο κατανοῆσαι, ὅτι τούτων ὧν νῦν ὑμῖν παρακελεύομαι οὐδὲν τοῖς δούλοις προστάττω· ἅ δ' ὑμᾶς φημι χρῆναι ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτὸς πειρωῶμαι πάντα πράττειν. ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω ἐμὲ μιμεῖσθαι, οὕτω καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀρχὰς ἔχοντας μιμεῖσθαι ὑμᾶς διδάσκετε.

Ταῦτα δὲ Κύρου οὕτως τότε τάξαντος ἔτι καὶ νῦν τῷ ¹⁴ αὐτῷ τρόπῳ πᾶσαι μὲν αἱ ὑπὸ βασιλεῖ φυλακαὶ ὁμοίως φυλάττονται, πᾶσαι δὲ αἱ τῶν ἀρχόντων θύραι ὁμοίως θεραπεύονται, πάντες δὲ οἱ οἴκοι καὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ ὁμοίως οἰκοῦνται, πᾶσι δὲ οἱ ἄριστοι τῶν παρόντων ἑδραῖς προτετίμηνται, πᾶσι δὲ αἱ πορεῖαι συντεταγμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσὶ, πᾶσι δὲ συγκεφαλαιοῦνται ¹⁵ πολλαὶ πράξεις ὀλίγοις ἐπιστάταις. ταῦτα δὲ εἰπὼν ὡς ¹⁵ χρῆ ποιεῖν ἐκάστους καὶ δύναμιν ἐκάστῳ προσθεὶς ἐξέπεμπε καὶ προεῖπεν ἅπασιν παρασκευάζεσθαι ὡς εἰς νέωτα στρατείας ἔσομένης καὶ ἐπιδείξεως ἀνδρῶν καὶ ὄπλων καὶ ἵππων καὶ ἄρμάτων.

Κατενοήσαμεν δὲ καὶ τοῦτο ὅτι Κύρου κατάρξαντος, ¹⁶ ὡς φασι, καὶ νῦν ἔτι διαμένει· ἐφοδεύει γὰρ ἀνὴρ κατ' ἐνιαυτὸν αἰὶ στρατεύμα ἔχων, ὡς ἦν μὲν τις τῶν σατραπῶν ἐπικουρίας δέηται, ἐπικουρῆ, ἦν δέ τις ὑβροῖζης, σωφρονίζης, ἦν δέ τις ἢ δασμῶν φορᾶς ἀμελῆ ἢ τῶν ἐνοίκων φυλακῆς ἢ ὅπως ἢ χώρα ἐνεργὸς ἢ ἢ ἄλλο τι τῶν τεταγμένων παραλίπη, ταῦτα πάντα κατευτρεπίζης, ἦν δὲ μὴ δύνηται, βασιλεῖ ἀπαγγέλλη· ὁ δὲ ἀκούων βουλεύεται περὶ τοῦ ἀτακτοῦντος. καὶ οἱ πολλάκις λεγόμενοι ὅτι βασιλέως υἱὸς καταβαίνει, βασιλέως ἀδελφός, βασιλέως ὀφθαλμός, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐκφαινόμενοι, οὗτοι τῶν ἐφόδων εἰσὶν· ἀποτρέπεται γὰρ ἕκαστος αὐτῶν ὀπόθεν ἂν βασιλεὺς κελεύῃ.

Κατεμάθομεν δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλο μηχανήμα πρὸς τὸ ¹⁷ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, ἐξ οὗ ταχέως ἦσθάνετο καὶ τὰ πάμπλου ἀπέχοντα ὅπως ἔχοι. σκεψάμενος γάρ, πόσῃν ἂν ὁδὸν ἵππος κατανύτοι τῆς ἡμέρας ἐλαννόμενος ὥστε

διαρκεῖν, ἐποιήσατο ἵππωνας τοσοῦτον διαλείποντας καὶ ἵππους ἐν αὐτοῖς κατέστησε καὶ τοὺς ἐπιμελομένους τούτων, καὶ ἄνδρα ἕφ' ἐκάστῳ τῶν τόπων ἔταξε τὸν ἐπιτήδειον παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα γράμματα καὶ παραδιδόναι καὶ παραλαμβάνειν τοὺς ἀπειρηκότας ἵππους καὶ
 18 ἀνθρώπους καὶ ἄλλους πέμπειν νεαλεῖς· ἔστι δ' ὅτε οὐδὲ τὰς νύκτας φασὶν ἴστασθαι ταύτην τὴν πορείαν, ἀλλὰ τῷ ἡμερινῷ ἀγγέλω τὸν νυκτερινὸν διαδέχεσθαι. τούτων δὲ οὕτως γιγνομένων φασὶ τινες θᾶττον τῶν γεράνων ταύτην τὴν πορείαν ἀνύτειν· εἰ δὲ τοῦτο ψεύδονται, ἀλλ' ὅτι γε τῶν ἀνθρωπίνων πεζῇ πορειῶν αὕτη ταχίστη, τοῦτο εὐδηλον. ἀγαθὸν δὲ ὡς τάχιστα ἕκαστον αἰσθανόμενον ὡς τάχιστα ἐπιμελεῖσθαι.

19 Ἐπεὶ δὲ περιῆλθεν ὁ ἐνιαυτός, συνήγειρε στρατιὰν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ λέγεται αὐτῷ γενέσθαι εἰς δώδεκα μὲν ἵππέων μυριάδας, εἰς δισχίλια δὲ ἄρματα δρεπανηφόρα,
 20 πεζῶν δὲ εἰς μυριάδας ἑξήκοντα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνσκεύαστο αὐτῷ, ὥρμα δὴ ταύτην τὴν στρατείαν, ἐν ἣ λέγεται καταστρέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα Συρίαν ἐκβάντι οἰκεῖ μέχρι Ἐρυθρᾶς θαλάττης. μετὰ δὲ ταῦτα ἢ εἰς Αἴγυπτον στρατεία λέγεται γενέσθαι καὶ καταστρέψασθαι Αἴγυπτον. καὶ ἐκ τούτου τὴν ἀρχὴν ὠριζεν αὐτῷ
 21 πρὸς ἑὸ μὲν ἢ Ἐρυθρὰ θάλαττα, πρὸς ἄρκιον δὲ ὁ Εὐξείνος πόντος, πρὸς ἐσπέραν δὲ Κύπρος καὶ Αἴγυπτος, πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπία. τούτων δὲ τὰ πέρατα τὰ μὲν διὰ θάλασσαν, τὰ δὲ διὰ ψῦχος, τὰ δὲ διὰ ὕδωρ,
 22 τὰ δὲ δι' ἀνδρίαν δυσοίκετα. αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τούτων τὴν δίαίταν ποιησάμενος τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμῶνα χρόνον διῆγεν ἐν Βαβυλῶνι ἑπτὰ μῆνας· αὕτη γὰρ ἀλεεινὴ ἢ χώρα· τὸν δὲ ἀμφὶ τὸ ἔαρ τρεῖς μῆνας ἐν Σούσοις, τὴν δὲ ἀκμὴν τοῦ θέρους δύο μῆνας ἐν Ἐκβατάνοις. οὕτω δὴ ποιοῦντ' αὐτὸν λέγουσιν ἐν ἑαρινῷ θάλπει καὶ ψύχει
 23 διάγειν αἰεὶ. οὕτω δὲ διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, ὡς πᾶν μὲν ἔθνος μειονεκτεῖν ἐδόκει, εἰ μὴ Κύρῳ πέμψειεν ὅ,τι καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χώρᾳ ἢ φύοιτο ἢ τρέφοιτο ἢ τεχνῶτο, πᾶσα δὲ πόλις ὡσαύτως, πᾶς δὲ ἰδιώτης πλούσιος ἂν ᾤετο γενέσθαι, εἴ τι Κύρῳ χαρίσαιτο· καὶ

γὰρ ὁ Κῦρος λαμβάνων παρ' ἐκάστων ὦν ἀφθονίαν εἶχον οἱ διδόντες ἀντεδίδου ὦν σπανίζοντας αὐτοὺς αἰσθάνοιτο.

Οὕτω δὲ τοῦ αἰῶνος προκεχωρηκότος μάλα δὴ πρε- 7
σβύτης ὦν ὁ Κῦρος ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἑβδομον
ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς. καὶ ὁ μὲν πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ
πάλαι δὴ ὥσπερ εἰκὸς ἐτετελευτήκεσαν αὐτῷ· ὁ δὲ Κῦρος
ἔθυσε τὰ νομιζόμενα ἱερὰ καὶ τοῦ χοροῦ ἠγήσατο Πέρσαις
κατὰ τὰ πάτρια καὶ τὰ δῶρα πᾶσι διέδωκεν, ὥσπερ
εἰώθει. κοιμηθεῖς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ ὄναρ εἶδε τοιόνδε. 2
ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων τις ἢ κατὰ ἄνθρωπον
εἰπεῖν, Συσκευάζου, ὦ Κῦρε· ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει.
τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ ἐξηγέρθη καὶ σχεδὸν ἐδόκει εἰδέναι,
ὅτι τοῦ βίου ἡ τελευτὴ παρεῖη. εὐθύς οὖν λαβὼν ἱερεῖα 3
ἔθνε Δί τε πατρώῳ καὶ Ἡλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἐπὶ
τῶν ἄκρων, ὡς Πέρσαι θύουσιν, ὧδε ἐπενχόμενος· Ζεῦ
πατρώε καὶ Ἡλίε καὶ πάντες θεοί, δέχεσθε τάδε καὶ
τελεστήρια πολλῶν καὶ καλῶν πράξεων καὶ χαριστήρια,
ὅτι ἐσημήνατέ μοι καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν οὐρανίοις σημεῖοις
καὶ ἐν οἴωνοις καὶ ἐν φήμαις ἅ τ' ἐχρῆν ποιεῖν καὶ ἅ οὐκ
ἐχρῆν. πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις, ὅτι καὶ γὰρ ἐγίνωσκον τὴν
ὑμετέραν ἐπιμέλειαν καὶ οὐδεπώποτε ἐπὶ ταῖς εὐτυχίαις
ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐφρόνησα. αἰτοῦμαι δ' ὑμᾶς δοῦναι καὶ
νῦν παισὶ μὲν καὶ γυναικὶ καὶ φίλοις καὶ πατρίδι εὐδαι-
μονίαν, ἐμοὶ δὲ οἷόνπερ αἰῶνα δεδώκατε, τοιαύτην καὶ
τελευτήν δοῦναι. ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα ποιήσας καὶ οἴκαδε 4
ἔλθων ἔδοξεν ἠδέως ἀναπαύσεσθαι καὶ κατεκλίθη. ἐπεὶ
δὲ ὥρα ἦν, οἱ τεταγμένοι προσιόντες λούσασθαι αὐτὸν
ἐκέλευον. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι ἠδέως ἀναπαύοιτο. οἱ δ' αὖ
τεταγμένοι, ἐπεὶ ὥρα ἦν, δεῖπνον παρετίθεσαν· τῷ δὲ ἡ
ψυχὴ σῆτον μὲν οὐ προσίετο, διψῆν δ' ἐδόκει, καὶ ἐπιεν
ἠδέως. ὡς δὲ καὶ τῇ ὑστεραίᾳ συνέβαινε αὐτῷ ταῦτα 5
καὶ τῇ τρίτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας· οἱ δ' ἔτυχον συνηκο-
λουθηκότες αὐτῷ καὶ ὄντες ἐν Πέρσαις· ἐκάλεσε δὲ καὶ
τοὺς φίλους καὶ τὰς Περσῶν ἀρχάς· παρόντων δὲ πάντων
ἤρχετο τοιοῦδε λόγου·

Παῖδες ἐμοὶ καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἐμοὶ μὲν 6
τοῦ βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεστιν· ἐκ πολλῶν τοῦτο σαφῶς

γινώσκω· ὑμᾶς δὲ χρή, ὅταν τελευτήσω, ὡς περὶ εὐδαί-
 μονος ἔμοῦ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα. ἐγὼ γὰρ παῖς
 τε ὢν τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλὰ δοκῶ κεκαρπῶσθαι
 ἐπεὶ τε ἤβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις, τέλειός τε ἀνὴρ γενόμε-
 νος τὰ ἐν ἀνδράσι· σὺν τῷ χρόνῳ τε προϊόντι ἀεὶ συναυ-
 ξανομένην ἐπιγιγνώσκειν ἐδόκουν καὶ τὴν ἐμὴν δύναμιν,
 ὥστε καὶ τοῦμὸν γῆρας οὐδεπώποτε ἡσθόμην τῆς ἐμῆς
 νεότητος ἀσθενέστερον γινόμενον, καὶ οὐτ' ἐπιχειρήσας
 7 οὐτ' ἐπιθυμήσας οἶδα ὅτου ἠτύχησα. καὶ τοὺς μὲν φίλους
 ἐπεῖδον δι' ἔμοῦ εὐδαίμονας γενομένους, τοὺς δὲ πολε-
 μίους ὑπ' ἔμοῦ δουλωθέντας· καὶ τὴν πατρίδα πρόσθεν
 ἰδιωτεύουσαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ νῦν προτετιμημένην καταλείπω·
 ὢν τ' ἐκτησάμην οὐδὲν οἶδα ὅ,τι οὐ διεσώσάμην. καὶ τὸν
 μὲν παρελθόντα χρόνον ἔπραττον οὕτως, ὥσπερ ἡνχόμην·
 φόβος δέ μοι συμπαραρομαρτῶν, μή τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ
 ἢ ἴδοιμι ἢ ἀκούσαιμι ἢ πάθοιμι χαλεπόν, οὐκ εἶα με
 τελέως μέγα φρονεῖν οὐδ' εὐφραίνεσθαι ἐκπεπταμένως.
 8 νῦν δ' ἢν τελευτήσω, καταλείπω μὲν ὑμᾶς, ὧ παῖδες,
 ζῶντας, οὐσπερ ἔδοσάν μοι οἱ θεοὶ γενέσθαι, καταλείπω
 δὲ πατρίδα καὶ φίλους εὐδαιμονοῦντας· ὥστε πῶς οὐκ
 ἂν ἐγὼ δικαίως μακαρίζόμενος τὸν ἀεὶ χρόνον μνήμης
 9 τυγχάνοιμι; δεῖ δὲ καὶ τὴν βασιλείαν σαφηνίσαντα κατα-
 λιπεῖν, ὡς ἂν μὴ ἀμφίλογος γενομένη πράγματα ὑμῖν
 παράσχη. ἐγὼ δὲ νῦν φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως,
 ὧ παῖδες· τὸ δὲ προβουλεύειν καὶ τὸ ἡγεῖσθαι ἐφ' ὅ,τι
 ἂν καιρὸς δοκῇ εἶναι, τοῦτο προστάτιω τῷ προτέρῳ γενο-
 10 μένῳ καὶ πλειόνων κατὰ τὸ εἶκος ἐμπείρω. ἐπαιδεύθην
 δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως ὑπὸ τῆσδε τῆς ἐμῆς τε καὶ ὑμετέρας
 πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις οὐ μόνον ἀδελφοῖς ἀλλὰ καὶ
 πολίταις καὶ ὁδῶν καὶ θάκων καὶ λόγων ὑπέειπεν καὶ
 ὑμᾶς δέ, ὧ παῖδες, οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐπαίδεον, τοὺς μὲν
 γεραιέτους προτιμᾶν, τῶν δὲ νεωτέρων προτετιμηθῆσθαι·
 ὡς οἶν παλαιὰ καὶ εἰθισμένα καὶ ἔγνωμα λέγοντος ἔμοῦ
 11 οὕτως ἀποδέχεσθε. καὶ σὺ μὲν, ὧ Καμβύση, τὴν βασι-
 λείαν ἔχε, θεῶν τε διδόντων καὶ ἔμοῦ ὅσον ἐν ἐμοί· σοὶ
 δέ, ὧ Ταναοξάρη, σατράπην εἶναι δίδωμι Μήδων τε καὶ
 Ἀρμενίων καὶ τρίτων Καδουσίων· ταῦτα δέ σοι διδοὺς

νομίζω ἀρχὴν μὲν μείζω καὶ τοῦνομα τῆς βασιλείας τῷ
 πρεσβυτέρῳ καταλιπεῖν, εὐδαιμονίαν δὲ σοὶ ἀλυποτέραν.
 ὁποίας μὲν γὰρ ἀνθρωπίνης εὐφροσύνης ἐπιδειξῆς ἔσει, οὐχ¹²
 ὄρω, ἀλλὰ πάντα σοι τὰ δοκοῦντα ἀνθρώπους εὐφραίνειν
 παρέσται. τὸ δὲ δυσκαταπρακτιότερον τε ἔρᾶν καὶ τὸ
 πολλὰ μεριμνᾶν καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἔχειν κεν-
 τριζόμενον ὑπὸ τῆς πρὸς τὰ μὰ ἔργα φιλονεικίας καὶ τὸ
 ἐπιβουλεύειν καὶ τὸ ἐπιβουλεύεσθαι, ταῦτα τῷ βασιλεύ-
 οντι ἀνάγκη σοῦ μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν, ἅ, σάφ' ἴσθι,
 τῷ εὐφραίνεσθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει. οἶσθα μὲν¹³
 οὖν καὶ σύ, ὦ Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον
 τὸ τὴν βασιλείαν διασωζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ πιστοὶ φίλοι
 σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστατον.
 πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε φύεσθαι ἀνθρώπους· πᾶσι γὰρ ἂν
 οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνονται, ὥσπερ καὶ τᾶλλα τὰ πεφυκότα
 πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται· ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς τίθεσθαι
 δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ· ἡ δὲ κτῆσις αὐτῶν ἐστιν οὐδαμῶς σὺν
 τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν τῇ εὐεργεσίᾳ. εἰ οὖν καὶ ἄλλους¹⁴
 τινὰς πειράσῃ συμφύλακας τῆς βασιλείας ποιῆσθαι, μη-
 δαμόθεν πρότερον ἄρχου ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμόθεν γενομένου.
 καὶ πολῖται τοὶ ἀνθρώποι ἀλλοδαπῶν οἰκειότεροι καὶ
 σύσσιτοι ἀποσκήνων· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος
 φύντες καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς τραφέντες καὶ ἐν τῇ
 αὐτῇ οἰκίᾳ ἀυξηθέντες καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων ἀγα-
 πώμενοι καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα
 προσαγορεύοντες, πῶς οὐ πάντων οὗτοι οἰκειότατοι; μὴ¹⁵
 οὖν ἂ οἱ θεοὶ ὑφήγηται ἀγαθὰ εἰς οἰκειότητα ἀδελφοῖς
 μάταιά ποτε ποιήσητε, ἀλλ' ἐπὶ ταῦτα εὐθύς οἰκοδομεῖτε
 ἄλλα φιλικὰ ἔργα· καὶ οὕτως αἰὶ ἀνυπέρβλητος ἄλλοις
 ἔσται ἡ ὑμετέρα φιλία. ἑαυτοῦ τοὶ κήδεται ὁ προνοῶν
 ἀδελφοῦ· τίτι γὰρ ἄλλῳ ἀδελφὸς μέγας ὢν οὕτω καλὸν
 ὡς ἀδελφῷ; τίς δ' ἄλλος τιμήσεται δι' ἄνδρα μέγα δυνά-
 μενον οὕτως ὡς ἀδελφός; τίνα δὲ φοβήσεται τις ἀδικεῖν
 ἀδελφοῦ μεγάλου ὄντος οὕτως ὡς τὸν ἀδελφόν; μήτε οὖν¹⁶
 θᾶπτον μηδεὶς σοῦ τούτῳ ὑπακουέτω μήτε προθυμότερον
 παρέστω· οὐδενὶ γὰρ οἰκειότερα τὰ τούτου οὔτε ἀγαθὰ
 οὔτε δεινὰ ἢ σοί. ἐννόει δὲ καὶ τάδε· τίτι χαρισάμενος

ἐλπίσαις ἂν μειζόνων τυχεῖν ἢ τούτῳ; τίτι δ' ἂν βοηθήσας
 ἰσχυρότερον σύμμαχον ἀντιλάβοις; τίνα δ' αἰσχίον μὴ
 φιλεῖν ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἀπάντων κάλλιον προτιμᾶν
 ἢ τὸν ἀδελφόν; μόνου τοι, ὦ Καμβύση, πρωτεύοντος
 ἀδελφοῦ παρ' ἀδελφῶ οὐδὲ φθόνος παρὰ τῶν ἄλλων
 17 ἐφικνεῖται. ἀλλὰ πρὸς θεῶν πατρῶων, ὦ παῖδες, τιμᾶτε
 ἀλλήλους, εἴ τι καὶ τοῦ ἔμοι χαρίζεσθαι μέλει ὑμῖν· οὐ
 γὰρ δήπου τοῦτό γε σαφῶς δοκεῖτε εἰδέναι, ὡς οὐδὲν
 εἰμι ἐγὼ ἔτι, ἐπειδὴν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τελευτήσω·
 οὐδὲ γὰρ νῦν τοι τὴν γ' ἐμὴν ψυχὴν ἐωρᾶτε, ἀλλ' οἷς διε-
 18 πράττετο, τούτοις αὐτὴν ὡς οὔσαν κατεφωρᾶτε. τὰς δὲ
 τῶν ἀδίκων παθόντων ψυχὰς οὐπω κατενοήσατε οἴους μὲν
 φόβους τοῖς μισοφόνοις ἐμβάλλουσιν, οἴους δὲ παλα-
 μναίους τοῖς ἀνοσίοις ἐπιπέμπουσι; τοῖς δὲ φθιμένοις
 τὰς τιμὰς διαμένειν ἔτι ἂν δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῶν αἰ
 19 ψυχὰι κύριαι ἦσαν; οὗτοι ἐγώ γε, ὦ παῖδες, οὐδὲ τοῦτο
 πώποτε ἐπίσθην, ὡς ἡ ψυχὴ, ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώ-
 ματι ἦ, ζῆ, ὅταν δὲ τούτου ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν· ὁρῶ
 γάρ, ὅτι καὶ τὰ θνητὰ σώματα, ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρόνον
 20 ἦ ἡ ψυχὴ, ζῶντα παρέχεται. οὐδέ γε ὅπως ἄφρων ἔσται
 ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴν τοῦ ἀφρονος σώματος δίχα γένηται,
 οὐδὲ τοῦτο πέπεισμαι· ἀλλ' ὅταν ἄκρατος καὶ καθαρὸς
 ὁ νοῦς ἐκκριθῇ, τότε καὶ φρονημώτατον εἰκὸς αὐτὸν εἶναι.
 διαλυομένου δὲ ἀνθρώπου δηλὰ ἔστιν ἕκαστα ἀπιόντα
 πρὸς τὸ δμοφυλον πλὴν τῆς ψυχῆς· αὕτη δὲ μόνη οὔτε
 21 παρούσα οὔτε ἀπιούσα ὁρᾶται. ἐννοήσατε δέ, ἔφη, ὅτι
 ἐγγύτερον μὲν τῶν ἀνθρωπίνων θανάτῳ οὐδὲν ἔστιν
 ὑπνου· ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ τότε δήπου θειοτάτη
 καταφαίνεται καὶ τότε τι τῶν μελλόντων προορᾷ· τότε
 22 γάρ, ὡς ἔοικε, μάλιστα ἐλευθεροῦται. εἰ μὲν οὖν οὕτως
 ἔχει ταῦτα, ὡσπερ ἐγὼ οἶμαι, καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει
 τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καταιδούμενοι ποιεῖτε ἢ
 ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλὰ μένουσα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ
 σώματι συναποθνήσκει, ἀλλὰ θεοὺς γε τοὺς αἰεὶ ὄντας
 καὶ πάντ' ἐφορῶντας καὶ πάντα δυναμένους, οἳ καὶ τήνδε
 τὴν τῶν ὄλων τάξιν συνέχουσιν ἀτριβῆ καὶ ἀγήρατον καὶ
 ἀναμάρτητον καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ μεγέθους ἀδιήγητον,

τούτους φοβούμενοι μήποτε ἀσεβὲς μηδὲν μηδὲ ἀνόσιον
 μήτε ποιήσητε μήτε βουλευήσητε. μετὰ μέντοι θεοὺς καὶ ²³
 ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος τὸ αἰεὶ ἐπιγιγνόμενον αἰδεῖσθε· οὐ
 γὰρ ἐν σκότῳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀποκρύπτονται, ἀλλ' ἐμφανῆ
 πᾶσιν ἀνάγκη αἰεὶ ζῆν τὰ ὑμέτερα ἔργα· ἃ ἦν μὲν καθαρὰ
 καὶ ἕξω τῶν ἀδίκων φαίνηται, δυνατοὺς ὑμᾶς ἐν πᾶσιν
 ἀνθρώποις ἀναδείξει· εἰ δὲ εἰς ἀλλήλους ἀδικόν τι φρο-
 νήσετε, ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸ ἀξιόπιστοι εἶναι ἀπο-
 βαλεῖτε. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἔτι πιστεῦσαι δύναίτο ὑμῖν, οὐδ'
 εἰ πάνυ προθυμοῖτο, ἰδὼν ἀδικούμενον τὸν μάλιστα φίλιαν
 προσήκοντα. εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω, οἴους ²⁴
 χρῆ πρὸς ἀλλήλους εἶναι· εἰ δὲ μή, καὶ παρὰ τῶν προ-
 γεγενημένων μανθάνετε· αὕτη γὰρ ἀρίστη διδασκαλία. οἱ
 μὲν γὰρ πολλοὶ διαγεγέννηται φίλοι μὲν γονεῖς παισὶ,
 φίλοι δὲ ἀδελφοὶ ἀδελφοῖς· ἤδη δὲ τινες τούτων καὶ
 ἐναντία ἀλλήλοις ἔπραξαν· ὁποτέρους ἂν οὖν αἰσθάνησθε
 τὰ πραχθέντα συνενεγκόντα, ταῦτα δὴ αἰρούμενοι ὀρθῶς
 ἂν βουλευοίσθε. καὶ τούτων μὲν ἴσως ἤδη ἄλλοις. τὸ δ' ²⁵
 ἔμὸν σῶμα, ὧ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν χρυσῷ
 θῆτε μήτε ἐν ἀργύρῳ μήτε ἐν ἄλλῳ μηδενί, ἀλλὰ τῇ γῆ
 ὡς τάχιστα ἀπόδοτε. τί γὰρ τούτου μακαριώτερον, τοῦ
 γῆ μιχθῆναι, ἢ πάντα μὲν τὰ καλά, πάντα δὲ τὰ γαθὰ
 φύει τε καὶ τρέφει; ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως φιλάνθρωπος
 ἐγενόμην καὶ νῦν ἠδέως ἂν μοι δοκῶ κοινωνῆσαι τοῦ
 εὐεργετοῦντος ἀνθρώπους. ἀλλὰ γὰρ ἤδη, ἔφη, ἐκλείπειν ²⁶
 μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ ὀθενπερ, ὡς ἔοικε, πᾶσιν ἄρχεται
 ἀπολείπουσα. εἴ τις οὖν ὑμῶν ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς
 ἐμῆς ἄψασθαι ἢ ὄμμα τοῦμὸν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν
 ἐθέλει, προσίτω· ὅταν δ' ἐγὼ ἐγκαλύψωμαι, αἰτοῦμαι
 ὑμᾶς, ὧ παῖδες, μηδεὶς ἔτ' ἀνθρώπων τοῦμὸν σῶμα
 ἰδέτω, μηδ' αὐτοὶ ὑμεῖς. Πέρσας μέντοι πάντας καὶ ²⁷
 τοὺς συμμάχους ἐπὶ τὸ μνημα τοῦμὸν παρακαλεῖτε συνη-
 σθησομένους ἐμοί, ὅτι ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἤδη ἔσομαι, ὡς
 μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν παθεῖν, μήτε ἦν μετὰ τοῦ θείου
 γένωμαι μήτε ἦν μηδὲν ἔτι ὧ· ὅποσοι δ' ἂν ἔλθωσι, τού-
 τους εὖ ποιήσαντες ὅποσα ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαίμονι νομίζεται
 ἀποπέμπετε. καὶ τοῦτο, ἔφη, μέμνησθέ μου τελευταῖον, ²⁸

τοὺς φίλους εὐεργετοῦντες καὶ τοὺς ἐχθροὺς δυνήσεσθε κολάζειν. καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγγέλλετε ὡς παρ' ἐμοῦ· καὶ πάντες δὲ οἱ παρόντες καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι χαίρετε. ταῦτ' εἰπὼν καὶ πάντας δεξιωσάμενος ἐνεκαλύψατο καὶ οὕτως ἐτελεύτησεν.

- 8 [Ὅτι μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἢ Κύρου βασιλεία ἐγένετο, αὐτὴ ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. ὠρίσθη γὰρ πρὸς ἕω μὲν τῇ Ἐρυθρᾷ Θαλάττῃ, πρὸς ἄρκτον δὲ τῇ Εὐξείνῳ πόντῳ, πρὸς ἐσπέραν δὲ Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ, πρὸς μεσημβριάν δὲ Αἰθιοπία. τοσαύτη δὲ γενομένη μιᾷ γνώμῃ τῇ Κύρου ἐκυβερνᾶτο, καὶ ἐκεῖνός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἔτιμα τε καὶ ἐθεράπευεν οἱ
- 2 τε ἀρχόμενοι Κύρον ὡς πατέρα ἐσέβοντο. ἐπεὶ μὲντοὶ Κῦρος ἐτελεύτησεν, εὐθὺς μὲν αὐτοῦ οἱ παῖδες ἐστασίαζον, εὐθὺς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη ἀφίσταντο, πάντα δ' ἐπὶ τὸ χειρόν ἐτρέπετο. ὡς δ' ἄληθῆ λέγω, ἄρξομαι διδάσκων ἐκ τῶν θείων. οἶδα γάρ, ὅτι πρότερον μὲν βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ καὶ τοῖς τὰ ἔσχατα πεποιηκόσιν εἴτε ὄρκους
- 3 ὁμόσαιεν, ἡμπέδουν, εἴτε δεξιὰς δοῖεν, ἐβεβαίουν. εἰ δὲ μὴ τοιοῦτοι ἦσαν καὶ τοιαύτην δόξαν εἶχον, ὥσπερ οὐδὲ νῦν πιστεύει οὐδὲ εἰς ἔτι, ἐπεὶ ἔγνωσται ἡ ἀσέβεια αὐτῶν, οὕτως οὐδὲ τότε ἐπίστευσαν ἂν οἱ τῶν σὺν Κύρῳ ἀναβάντων στρατηγῶν· νῦν δὲ τῇ πρόσθεν αὐτῶν δόξῃ πιστεύσαντες ἐνεχείρισαν ἑαυτούς, καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλέα ἀπειμῆθησαν τὰς κεφαλὰς. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συστρατευσάντων βαρβάρων ἄλλοι ἄλλαις πίστεσιν ἕξαπατηθέντες
- 4 ἀπώλοντο. πολὺ δὲ καὶ τάδε χειρόνες νῦν εἰσι. πρόσθεν μὲν γὰρ εἴ τις ἢ διακινδυνεύσειε πρὸ βασιλέως ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑποχείριον ποιήσειεν ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ διαπραΰσειεν, οὗτοι ἦσαν οἱ τιμώμενοι· νῦν δὲ καὶ ἦν τις ὥσπερ Μιθριδάτης τὸν πατέρα Ἀριοβαρζάνην προδούς, καὶ ἦν τις ὥσπερ Ῥεομίθρης τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους παρὰ τῇ Αἰγυπτίῳ ἐγκαταλιπὼν καὶ τοὺς μεγίστους ὄρκους παραβὰς βασιλεὶ δόξῃ τι σύμφορον ποιῆσαι, οὗτοί εἰσιν οἱ
- 5 ταῖς μεγίσταις τιμαῖς γεραιρόμενοι. ταῦτα οὖν ὁρῶντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάντες ἐπὶ τὸ ἀσεβὲς καὶ τὸ ἄδικον τετραμ-

μένοι εἰσὶν· ὅποιοί τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ὦσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γίνονται. ἀθεμιστότεροι δὲ νῦν ἢ πρόσθεν ταύτη γεγένηται.

Εἰς γε μὴν χρήματα τῆδε ἀδικώτεροι· οὐ γὰρ μόνον 6 τοὺς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλ' ἤδη τοὺς οὐδὲν ἡδίκηκότας συλλαμβάνοντες ἀναγκάζουσι πρὸς οὐδὲν δίκαιον χρήματα ἀποτίνειν· ὥστε οὐδὲν ἦπτον οἱ πολλὰ ἔχειν δοκοῦντες τῶν πολλὰ ἡδίκηκότων φοβοῦνται· καὶ εἰς χεῖρας οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν ἵεναι. οὐδέ γε ἀθροίζεσθαι εἰς βασιλικὴν στρατιὰν θαρροῦσι. τοιγαροῦν ὅστις 7 ἂν πολεμῆ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξεστιν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι ἄνευ μάχης, ὅπως ἂν βούλωνται, διὰ τὴν ἐκείνων περὶ μὲν θεοὺς ἀσέβειαν, περὶ δὲ ἀνθρώπους ἀδικίαν. αἱ μὲν δὲ γινῶμαι ταύτη τῷ παντὶ χεῖρους νῦν ἢ τὸ παλαιὸν αὐτῶν.

Ὡς δὲ οὐδὲ τῶν σωμάτων ἐπιμέλονται ὡσπερ πρόσθεν, 8 νῦν αὖ τοῦτο διηγῆσομαι. νόμιμον γὰρ δὴ ἦν αὐτοῖς μήτε πτύειν μήτε ἀπομύττεσθαι. δῆλον δέ, ὅτι ταῦτα οὐ τοῦ ἐν τῷ σώματι ὑγροῦ φρειδόμενοι ἐνόμισαν, ἀλλὰ βουλόμενοι διὰ πόνων καὶ ἰδρωτός τὰ σώματα στερεοῦσθαι. νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ πτύειν μηδὲ ἀπομύττεσθαι ἔτι διαμένει, τὸ δ' ἐκπονεῖν οὐδαμοῦ ἐπιτηδεύεται. καὶ μὴν 9 πρόσθεν μὲν ἦν αὐτοῖς μονοσιτεῖν νόμιμον, ὅπως ὅλη τῇ ἡμέρᾳ χρῶντο καὶ εἰς τὰς πράξεις καὶ εἰς τὸ διαπονεῖσθαι· νῦν γε μὴν τὸ μὲν μονοσιτεῖν ἔτι διαμένει, ἀρχόμενοι δὲ τοῦ σίτου, ἠγίκαπερ οἱ πρωιαίτατα ἀριστιῶντες, μέχρι τούτου ἐσθίοντες καὶ πίνοντες διάγουσιν, ἔστεπερ οἱ ὀψιαίτατα κοιμώμενοι.

Ἦν δὲ αὐτοῖς νόμιμον μηδὲ προχοῖδας εἰσφέρεισθαι 10 εἰς τὰ συμπόσια, δῆλον ὅτι νομίζοντες τὸ μὴ ὑπερπίνειν ἦπτον ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλλειν· νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρεισθαι ἔτι αὖ διαμένει, τοσοῦτον δὲ πίνουσιν, ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἐκφέρονται, ἐπειδὴν μηκέτι δύνωνται ὀρθούμενοι ἐξιέναι.

Ἄλλα μὴν κάκεινο ἦν αὐτοῖς ἐπιχώριον, τὸ μεταξὺ 11 πορευομένους μήτε ἐσθίειν μήτε πίνειν μήτε τῶν διὰ ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιοῦντας φανεροὺς εἶναι· νῦν

δ' αὖ τὸ μὲν τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι διαμένει, τὰς μέντοι πορείας οὕτω βραχείας ποιοῦνται, ὡς μηδέν' ἂν ἔτι θαυμάσαι τὸ ἀπέχεσθαι τῶν ἀναγκαίων.

12 Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ Θήραν πρόσθεν μὲν τοσαυτάκις ἐξήεσαν, ὥστε ἀρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις γυμνάσια τὰς Θήρας· ἐπεὶ δὲ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦττους τοῦ οἴνου ἐγένοντο, οὐκέτι ὁμοίως οὔτε αὐτοὶ ἐξήεσαν οὔτε τοὺς ἄλλους ἐξῆγον ἐπὶ τὰς Θήρας· ἀλλὰ καὶ εἴ τινες φιλόπονοι γενόμενοι σὺν τοῖς περὶ αὐτοὺς ἰππεῦσι θαμὰ θηρῶεν, φθονοῦντες αὐτοῖς δῆλοι ἦσαν καὶ ὡς βελτίονας αὐτῶν ἐμίσουν.

13 Ἀλλὰ τοι καὶ τοὺς παῖδας τὸ μὲν παιδεύεσθαι ἐπὶ ταῖς Θύραις ἔτι διαμένει· τὸ μέντοι τὰ ἱππικὰ μανθάνειν καὶ μελετᾶν ἀπέσβηκε διὰ τὸ μὴ εἶναι ὅπου ἂν ἀποφαινόμενοι εὐδοκιμοῖεν. καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες ἀκούοντες ἐκεῖ πρόσθεν τὰς δίκας δικαίως δικαζομένας ἐδόξουν μανθάνειν δικαιοσύνην, καὶ τοῦτο παντάπασιν ἀνέστραπται· σαφῶς γὰρ ὁρῶσι νικῶντας ὀπότεροι ἂν πλείον διδῶσιν.

14 ἀλλὰ καὶ τῶν φρομένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις αἱ παῖδες πρόσθεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρῶντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέχοντο· νῦν δὲ εἰκόμασι ταῦτα διδασκομένοις, ὅπως ὅτι πλείστα κακοποιῶσιν· οὐδαμοῦ γοῦν πλείους ἢ ἐκεῖ οὔτε ἀποθνήσκουσιν οὔτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρμάκων.

15 Ἀλλὰ μὴν καὶ Θρυπτικώτεροι πολὺ νῦν ἢ ἐπὶ Κύρου εἰσὶ. τότε μὲν γὰρ ἔτι τῆ ἐκ Περσῶν παιδεία καὶ ἐγκρατεία ἐχρῶντο, τῆ δὲ Μήδων στολῆ καὶ ἀβρότητι· νῦν δὲ τὴν μὲν ἐκ Περσῶν καρτερίαν περιορῶσιν ἀποσβεννυμένην,

16 τὴν δὲ τῶν Μήδων μαλακίαν διασώζονται. σαφηνίσαι δὲ βούλομαι καὶ τὴν θρύψιν αὐτῶν. ἐκείνοις γὰρ πρῶτον μὲν τὰς εὐνάς οὐ μόνον ἀρκεῖ μαλακῶς ὑποστόρνυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλινῶν τοὺς πόδας ἐπὶ δαπίδων τιθέασιν, ὅπως μὴ ἀντεριεῖδῃ τὸ δάπεδον, ἀλλ' ὑπείκωσιν αἱ δάπιδες. καὶ μὴν τὰ πεττόμενα ἐπὶ τράπεζαν ὅσα τε πρόσθεν εὖρητο, οὐδὲν αὐτῶν ἀγγήρται, ἀλλὰ τε αἰεὶ καινὰ ἐπιμηχανῶνται· καὶ ὅσα γε ὡσαύτως· καὶ γὰρ και-
17 νοποιητὰς ἀμφοτέρων τούτων κέχτηνται. ἀλλὰ μὴν καὶ

ἐν τῷ χειμῶνι οὐ μόνον κεφαλὴν καὶ σῶμα καὶ πόδας ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄκραις ταῖς χερσὶ χειρῖδας δασείας καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν. ἔν γε μὴν τῷ θέρει οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς οὐθ' αἱ τῶν δένδρων οὐθ' αἱ τῶν πετρῶν σκιαί, ἀλλ' ἐν ταύταις ἐτέρας σκιάς ἀνθρώποι μηχανώμενοι αὐτοῖς παρεστᾶσι. καὶ μὴν ἐκ-¹⁸ πώματα ἦν μὲν ὡς πλεῖστα ἔχωσι, τούτῳ καλλωπίζονται· ἦν δ' ἐξ ἀδίκου φανερώς ἢ μεμηχανημένα, οὐδὲν τοῦτο αἰσχύνονται· πολὺ γὰρ ἠϋξῆται ἐν αὐτοῖς ἡ ἀδικία τε καὶ αἰσχροκέρδεια.

Ἀλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ἐπιχώριον αὐτοῖς μὴ ὄρα-¹⁹ σθαι πεζῇ πορευομένοις, οὐκ ἄλλου τινὸς ἕνεκα ἢ τοῦ ὡς ἱππικωτάτους γίγνεσθαι· νῦν δὲ στρώματα πλείω ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἵππων ἢ ἐπὶ τῶν εὐνῶν· οὐ γὰρ τῆς ἱππείας οὕτως ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι ἐπιμέλονται. τά γε μὴν πολεμικὰ πῶς οὐκ εἰκότως νῦν τῷ παντὶ ²⁰ χείρους ἢ πρόσθεν εἰσίν; οἷς ἐν μὲν τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἐπιχώριον εἶναι ὑπῆρχε τοὺς μὲν τὴν γῆν ἔχοντας ἀπὸ ταύτης ἱππότας παρέχεσθαι, οἳ δὴ καὶ ἐστρατεύοντο, τοὺς δὲ φρουροῦντας πρὸ τῆς χώρας μισθοφόρους εἶναι· νῦν δὲ τοὺς τε θυρωροὺς καὶ τοὺς σιτοποιοὺς καὶ τοὺς ὀψοποιοὺς καὶ οἰνοχόους καὶ λουτροχόους καὶ παρατιθέν-²¹ τας καὶ ἀναιροῦντας καὶ κατακοιμίζοντας καὶ ἀνιστάντας καὶ τοὺς κοσμητάς, οἳ ὑποχρίουσιν τε καὶ ἐντρίβουσιν αὐτοὺς καὶ τᾶλλα ῥυθμίζουσι, τούτους πάντας ἱππέας οἱ δυνάσται πεποιήκασιν, ὅπως μισθοφορῶσιν αὐτοῖς. πλη-²² θος μὲν οὖν καὶ ἐκ τούτων φαίνεται, οὐ μέντοι ὄφελός γε οὐδὲν αὐτῶν εἰς πόλεμον· δηλοῖ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ γινόμενα· κατὰ γὰρ τὴν χώραν αὐτῶν ῥᾶον οἱ πολέμοιοι ἢ οἱ φίλοι ἀναστρέφονται. καὶ γὰρ δὴ ὁ Κύρος τοῦ μὲν ἀκροβολί-²³ ζεσθαι ἀποπαύσας, Θωρακίσας δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ ἵππους καὶ ἐν παλτὸν ἐκάστω δούς εἰς χεῖρα ὁμόθεν τὴν μάχην ἐποιεῖτο· νῦν δὲ οὔτε ἀκροβολίζονται ἔτι οὔτ' εἰς χεῖρας συνιόντες μάχονται. καὶ οἱ πεζοὶ ἔχουσιν μὲν γέρρα καὶ ²⁴ κοπίδας καὶ σαγάρεις ὥσπερ ἐπὶ Κύρου τὴν μάχην ποιησόμενοι· εἰς χεῖρας δὲ ἰέναι οὐδ' οὔτοι ἐθέλουσιν. οὐδέ γα τοῖς δρεπανηφόροις ἄρμασιν ἔτι χρῶνται ἐφ' ᾧ Κύρος

- αὐτὰ ἐποιήσατο. ὁ μὲν γὰρ τιμαῖς ἀξήσας τοὺς ἠνιόχους καὶ ἀγαθὸς ποιήσας εἶχε τοὺς εἰς τὰ ὄπλα ἐμβαλοῦντας· οἱ δὲ νῦν οὐδὲ γινώσκοντες τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄρμασιν οἴονται σφίσι δμοίους τοὺς ἀνασκήτους τοῖς ἡσκηκόσιν ἔσεσθαι.
- ²⁵ οἱ δὲ ὀρμῶσι μὲν, πρὶν δ' ἐν τοῖς πολεμίοις εἶναι οἱ μὲν ἄκοντες ἐκπίπτουσιν, οἱ δ' ἐξάλλονται, ὥστε ἄνευ ἠνιόχων γιγνόμενα τὰ ζεύγη πολλάκις πλείω κακὰ τοὺς φίλους ἢ
- ²⁶ τοὺς πολεμίους ποιεῖ. ἐπεὶ μέντοι καὶ αὐτοὶ γινώσκουσιν, οἷα σφίσι τὰ πολεμιστήρια ὑπάρχει, ὑφίενται, καὶ οὐδεὶς ἔτι ἄνευ Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσταται, οὔτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν οὔτε ὅταν οἱ Ἕλληνας αὐτοῖς ἀντιστρατεύωνται· ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτους ἐγνώκασιν μεθ' Ἑλλήνων τοὺς πολέμους ποιεῖσθαι.
- ²⁷ Ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι ἅπερ ὑπεθέμην ἀπειργάσθαι μοι. φημὶ γὰρ Πέρσας καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς καὶ ἀσεβεστέρους περὶ θεοὺς καὶ ἀνοσιωτέρους περὶ συγγενεῖς καὶ ἀδικωτέρους περὶ τοὺς ἄλλους καὶ ἀνανδροτέρους τὰ εἰς τὸν πόλεμον νῦν ἢ πρόσθεν ἀποδεδειχθαι. εἰ δέ τις τάναντία ἔμοι γινώσκῃ, τὰ ἔργα αὐτῶν ἐπισκοπῶν εὐρήσει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἔμοις λόγοις.]

INDEX NOMINUM ET RERUM.

- Ἀβραδάτας* rex Susiorum, Pantheae maritus, socius Assyriorum 5, 1, 3. Cyri 6, 1, 45. in pugna prope Sardes occisus 7, 1, 32. ad Pactolum sepultus 7, 3, 4, 10.
- Ἀγλαϊτάδας* Persa, centurio morosus 2, 2, 11.
- Ἀδοῦσιος* Persa Cares ad concordiam revocat 7, 4, 1. satrapa Cariae 8, 6, 7.
- ἀετός* signum militare 7, 1, 4. omen coeleste 2, 1, 1, 4, 19.
- Αἰγύπτιοι* Croesi contra Cyrum socii fortiter pugnantes 7, 1, 29. Armatorum et acies 6, 2, 10, 3, 20. Pactose dedunt 7, 1, 41, 45. — *Αἰγύπτιος* a Cyro subacta 1, 1, 4, 8, 6, 20.
- Αἰθιοπία* terminus imperii Persici meridiem versus 8, 6, 21, 8, 1.
- Αἰολίς* ad satrapiam Phrygiae maioris refertur 8, 6, 7. — *Αἰολεῖς* Croesi contra Cyrum socii 6, 2, 10. *ἀκινάκης* 7, 3, 14.
- ἀλαλάζειν* de barbaris proelium ineuntibus 3, 2, 9.
- Ἀλκύννας* dux Cadusiorum 5, 3, 42.
- ἀναξυρίδες ὑγινοβαφεῖς* 8, 3, 13.
- Ἀνδαμύας* Medus, peditibus praefectus 5, 3, 38.
- Ἀπόλλων* Croeso vaticinans 7, 2, 15.
- Ἀράβιοι* Cyro subiecti 1, 1, 4, 7, 4, 16. parent Assyriis 1, 5, 2. Croesi socii adversus Cyrum 6, 2, 10.
- Ἀραβδος* Arabs, Assyriorum socius 2, 1, 5, 4, 2, 31.
- Ἀράσπας* Medus, custos Pantheae 5, 1, 2, 8, 6, 1, 31. tamquam transfuga ad Croesum 6, 1, 36. inde reversus 6, 3, 14, 21.
- Ἀρῖβαιος* rex Cappadocum, Assyriorum socius 2, 1, 5, 4, 2, 31.
- Ἀριοβάζανης* a Mithridate filio proditus 8, 8, 4.
- ἄρματα* currus bellici, *πολεμιστήρια* 6, 1, 29, 3, 3, 60. commutati per Cyrum cum falcatis 6, 1, 27, 30. de quibus v. 6, 2, 7, 8, 17, 7, 1, 29 sqq. 47, 8, 8, 24. currus Cyrenaici, Libyci, Troiani 6, 1, 27, 2, 8. — *ἄμαξα* plaustrum 6, 2, 33, 7, 4, 12. *ἄμαξαι σίτον* 2, 4, 18. — *ἄρμάμαξα* carpentum: *αἱ ἄγροισι τὰς γυναικας* 6, 3, 30, 4, 3, 1, 6, 3, 8. al.
- Ἀρμένιοι* finitimi Medis 2, 1, 6. ab Astyage deficiunt 2, 4, 12. a Cyro denuo subiguntur 3, 1, 6 sqq. — *Ἀρμενία* mulier Armenia 3, 1, 41.
- Ἀσάμας* Persa, dux peditum 7, 1, 8.
- Ἀρτάβαζος* Medus, Cyri amator 1, 4, 27, amicus perutilis 4, 1, 23, 5, 1, 24, 6, 1, 9, 34, 7, 5, 48, 8, 3, 25, 4, 1, 12, 24. Cf. 5, 1, 24, 7, 5, 48. — Alius Persa 5, 3, 38.
- Ἀσπατάτας* Persa, satrapa Cappadociae 8, 6, 7.
- Ἀσπαγέσης* Persa chiliarchus 6, 3, 31, 7, 1, 22 sqq.
- Ἀσπακάμας* Phrygiae magnae praefectus, Assyriorum socius 2, 1, 5. satrapa 8, 6, 7.
- ἄσπασμος* 2, 2, 4. al. *μάγειρος*.
- Ἀσπαξέροξης* Mnemon, vino deditus, venandi studium negligit 8, 8, 12.
- Ἀσπάζος* Persa 6, 3, 31.
- Ἀστούχας* Hyrcaniorum dux 5, 3, 38.
- ἀσχεῖον* regia 8, 1, 5. *ἀσχεῖα* 5, 17. palatia procerum et magistratuum 1, 2, 3, 4, 7, 5, 36. in provinciis 8, 6, 10.
- Ἀσία*. Asiatici uxores et res pretiosissimas secum habent in bellum profecti 4, 2, 2, 3, 1. utuntur curribus Cyrenaicis 6, 1, 27.
- Ἀσιαδάτας* Persa chiliarchus equitum 6, 3, 32.
- Ἀσούοιοι*. Rex Medis bellum infert 1, 5, 3, 2, 1, 5, 3, 3, 26, 43. victus a Cyro et Cyaxare 3, 3, 63. occisus in proelio 4, 1, 8. Castrorum ratio 3, 3, 26. Qui secutus est rex Croesum socium habet 6, 1, 25. in regia confoditur 7, 5, 30.

ἀστροπαί και βρονταί αἰδιοί 1, 6, 1.
 Αστυάτης Medorum rex, avus Cyri
 maternus 1, 2, 1—4, 18. moritur
 5, 2. Armenios subegit 3, 1, 10.

Βαβυλών urbs Asiae opulentissima
 5, 2, 8, 7, 2, 11. munita 7, 5, 7. ca-
 pitur a Cyro 7, 5, 15. Ager palmar-
 um ferax 7, 5, 11. Coelum tepi-
 dum, habitatio Cyri hiberna 8, 6,
 22. Rex 2, 1, 5, 7, 5, 29.

Βάκτροιοι s. Βακτριανοί (propius As-
 syrios et Susianos collocati) parent
 Cyro 1, 1, 4. vexantur ab Assyriis
 1, 5, 2. Rex ad societatem belli ab
 Assyriis invitatur 5, 1, 3.

βασιλέως ὀφθαλμοί και ὄτα 8, 2, 10.
 ὄν μάλιστα ἐτίμα, παρὰ τὴν ἄριστε-
 ρὴν χεῖρα ἐκάθιζεν 8, 4, 3. τὰς χεῖρας
 διὰ τῶν κενδύων διείκοσιν, ὅταν
 ὄρᾳ βασιλεὺς 8, 3, 10, 14. Agitur de
 regibus terrarum orientalium.

Γάβαυδος rex Phrygiae minoris, soci-
 us Assyriorum adversus Medos 2,
 1, 5, 4, 2, 30.

Γαδάτας praefectus regioni prope
 Babylonem 5, 4, 34. eunuchus fac-
 tus 5, 2, 28. socius Cyri 5, 3, 15.
 ab Assyriis petitus 26. conservatus
 a Cyro 5, 4, 1. regem Assyriorum
 interficit 7, 5, 30. praefectus eunu-
 chis 8, 4, 2.

γενέθλια natalicia apud Medos 1,
 3, 10.

Γῆ. Telluri sacra fiunt 3, 3, 22, 8, 3,
 24. τὸ σῶμα τῆ γῆ ἀποδοῦναι 8, 7,
 25. γῆ μυχθῆναι. γῆν ἐπιέσασθαι
 6, 4, 6.

Γωβρούας Assyrius, vir opulentus,
 privatus filio deficit ad Cyrum 4,
 6, 1. recipit eum in castellum mun-
 itissimum 5, 2, 6. occidit Assy-
 riorum regem 7, 5, 30. laudat ami-
 cos Cyri 8, 4, 7. filiam nuptum
 locat Hystaspae 25.

Δαίφρονης Cyro tarde obedit 8, 3,
 21.

δακτυλήθρα 8, 8, 17.

δάκρυα virorum 3, 1, 7, 5, 4, 31, 5, 7,
 10, 7, 3, 8, 11.

Δαοῦχος praefectus fabrum 6, 3, 29.

δαρεικοί Assyriorum 5, 2, 7. Cf. 4,
 5, 40.

Δατάμας dux Cadusiorum 5, 3, 38.

— Alius myriarchus 8, 3, 17.

τὸ ἐν Δελφοῖς χορηγηριον 7, 2, 15.

δορυφόροι satellites instituti 7, 5,
 68.

Ἐκβάτανα. Hic Cyrus ob coelum
 frigidius binos menses aestivos de-
 git, 8, 6, 22.

Ἕλληρες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ num Assyrio-
 rum socii sint adversus Medos fu-
 turi incertum 2, 1, 5. Croesum ad-
 iuvant adversus Cyrum 6, 2, 10.
 tributum pendere coguntur Cyro
 7, 4, 9, 1, 1, 4. Sine Graecis Persae
 non audent bellum gerere 8, 8,
 26.

Ευβας ductor peditum Armeniorum
 5, 3, 38.

ἐμπορος mercator exercitum se-
 quens 6, 2, 38. κἀπῆλος 4, 5, 42.

τῷ Ἐνναλίῳ ἐπαλαλάσειν 7, 1, 26.

ἐπικαίριοι ducum militarium nomen
 3, 3, 11 sq. quibuscum de summa
 belli deliberatur 5, 1, 19. al. τῶν
 σιυμάχων 7, 5, 1. proceres et amici
 Cyri 7, 4, 4. al.

ἡ Ἐουθραά θάλαττα mare Indicum
 cum sinu utroque, terminus regni
 Persici orientem versus 8, 6, 20, 21,
 8, 1.

ἔρος σοφιστής 6, 1, 41. cum igni
 comparatur 5, 1, 16. amor et con-
 nubium inter cognatos 5, 1, 10.

ἔσθητες Medorum et Persarum 1, 3,
 2, 8, 3, 1.

Ἔστια 7, 5, 57. πατρώα 1, 6, 1.

εὐνοῦχος Gadatas 5, 2, 28. Eunu-
 chorum fides 7, 3, 15. laudes 5,
 60 sqq.

ὁ Εὐξείνος πόντος terminus regni
 Persici septentriones versus 8, 6,
 21, 8, 1.

Εὐρώπη habet gentes liberas 1, 1, 4.

Εὐγράτας turrium bellicarum prae-
 factus 6, 3, 28.

Εὐγράτης amnis per mediam Baby-
 lonem fluens 7, 5, 8. in fossam de-
 rivatus 15, 16.

Ζεὺς πατῶος 1, 6, 1, 3, 3, 22, 8, 7, 3.

βασιλεὺς 2, 4, 19, 3, 3, 21, 7, 5, 57.

Ἰοῦ τauri mactantur 8, 3, 11, 24.

ὦ Ζεῦ 5, 5, 9. ὦ Ζεῦ και πάντες
 θεοί 2, 2, 10.

Ἡλιος. Sacra Soli apud Persas fiunt in montibus 8, 7, 3; equi mactantur 8, 3, 12. 24.

ἠὲ τὴν Ἡραν 8, 4, 12. Cf. 1, 4, 12.

ἥρωες cum diis coniuncti 2, 1, 1. 3, 3, 22. 8, 3, 24.

Θαμβράδας ducit Sacarum pediatum 5, 3, 38.

θάνατος somno similis 8, 7, 21.

θεοί, οἱ καὶ ὁρῶσι πάντα καὶ ἀκούουσι πάντα 5, 4, 31. **οἱ αἰεῖ ὄντες καὶ πάντ' ἐφορῶντες καὶ πάντα δυνάμενοι** 8, 7, 22. **θεοὺς ἀκούω ἔρωτος ἤττηθαι** 6, 1, 36. **θεοὶ καὶ ἥρωες οἱ Περσίδα γῆν κατέχοντες** — **θεοὶ οἱ Μηδίαν γῆν κατέχοντες** 2, 1, 1.

Θοῶκες aliis gentibus non imperant 1, 1, 4. **μαχαιοφόροι** 6, 2, 10.

θήρα μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον 1, 2, 10. 8, 1, 34. In venatione ius regis 1, 4, 14. 4, 6, 3 sq.

Θύμβραρα urbs ad Pactolum sita, **ἐνθα ὁ σύλλογος τῶν ὑπὸ βασιλεία βασιλέων τῶν κάτω Συρίας** 6, 2, 11. 7, 1, 45.

θύραι fores et atrium regiae vel sedes regis Persarum 1, 3, 2. al. etiam in castris 2, 3, 21. 4, 5, 9.

ἱατροί medici publici et militares 1, 6, 15. 3, 2, 12. 5, 4, 18. 8, 2, 24.

Ἰλλυριοί aliis gentibus non imperant 1, 1, 4.

ἰμάτια ὄρφνινα, καρύκινα 8, 3, 3. **ράβδωτά** 16.

Ἰνδοί (non ita longe ab Armeniis remoti) parent Cyro 1, 1, 4. sollicitantur ab Assyriis adversus Medos 1, 5, 3. auro abundant 3, 2, 25. legati veniunt ad Cyaxarem 2, 4, 7. Cyri ad eos legati de pecunia 3, 2, 25. illi afferunt 6, 2, 1. ad hostem speculandi caussa missi 2. narratio eorum terret Cyri exercitum 6, 2, 16.

ἰπποκένταυροι 4, 3, 17.

ἰπποτοξόται 5, 3, 24.

Ἰωνία et Lydia Chrysantam satrapam habent 8, 6, 7. Iones socii Croesi 6, 2, 10.

Καδοῦσιοι gens magna et bellicosa (et ipsa falso hic collocata), infensa Assyriis 5, 2, 25. Cyri socii

Xenophontis Cyrop.

5, 3, 22. clade affecti 5, 4, 15. novum ducem sibi creant 5, 4, 22.

Καμβύσης Cyri pater, rex Persarum 1, 2, 1. cum filio de imperatoris officiis disserit 1, 6, 2 sqq. eidem regnum Persarum stabilit 8, 5, 23. — **Καμβύσης** Cyri filius natu maior, heres imperii 8, 7, 11.

κάμηλοι in rebus bellicis 6, 1, 30. 2, 8. 18. 7, 1, 27. 48 sq.

κάνδης vestis Persica 1, 3, 2. 8, 3, 10. 13.

Καππαδόκαι Assyriorum socii adversus Cyrum 1, 5, 3, Croesi 6, 2, 10. Cyro parent 1, 1, 4. 7, 4, 16. 8, 6, 7.

Κᾶρες ab Assyriis frustra tentantur adversus Medos 1, 5, 3. 2, 1, 5. ad concordiam rediguntur 7, 4, 1. 7. 8, 6, 7.

Καρούχας carpentis mulierum praefectus 6, 3, 30.

κασᾶς ἐφιππίος 8, 3, 6.

Καῦστριον πεδίων, ubi rex Phrygiae minoris copias congregat 2, 1, 5.

Κίλικες frustra ab Assyriis tentantur adversus Medos 1, 5, 3. 2, 1, 5. Croesum adjuvant 6, 2, 10. liberi sine satrapa 7, 4, 2. 8, 6, 8.

κοινῶνες viri principes rei publicae administrandae socii 7, 5, 35. 8, 1, 16.

κόμαι πρόσθετοι 1, 3, 2.

Κροῖσος Lydorum rex, socius Assyriorum adversus Medos 1, 5, 3. 2, 1, 5. 4, 2, 29. domum fugit 4, 1, 8. 2, 29. summus dux sociorum adversus Cyrum 6, 2, 9. socios habet 6, 2, 10. quaerit Lacedaemone 11. conatur Cyri exercitum cingere 7, 1, 23. repellitur 25. Sardes fugit 7, 2, 1. Cyro se dedit 5. dissuadet urbis direptionem 12. exponit de Apollinis oraculis 15 sqq. clementer habetur a Cyro 26. tradit thesauros 7, 3, 1. 4, 12. monet Cyrum, ne nimis liberalis sit, 8, 2, 15.

Κναξάσης Astyagis filius, avunculus Cyri, vituperat Cyrum 1, 4, 9. ignavus 22. succedit patri 1, 5, 2. auxilium a Persis petit contra Assyrios 4. recenset hostium copias 2, 1, 5. reprehendit Cyri habitum tenuem 2, 4, 5. proficiscitur contra Assyrios 3, 3, 25. coercetur a Cyro 29.

ob livorem et ignaviam non vult Cyrum hostes persequi 4, 1, 13. in castris Assyriorum vino indulget, Medos cum Cyro profectos revocat 4, 5, 8. arcessitur a Cyro in castra 5, 5, 1. queritur de Cyro 8. reconciliatus in tabernaculum deducitur 37. 44. deque bello consultat 6, 1, 6. ipse, dum Cyrus contra Croesum proficiscitur, domi remanet 6, 3, 2. denique Cyro filiam et Mediam dotis loco offert 8, 5, 19.

Κυλλήνη παρά *Κύμην* πλησίον *Θαλάττης* 7, 1, 45.

Κύμη 7, 1, 45.

Κύπρος terminus imperii Persarum occidentem versus 8, 6, 21. 8, 1. — *Κύπριοι* socii Croesi 6, 2, 10. satrapam non habent 7, 4, 2. 8, 6, 8.

Κῦρος divinae originis 1, 2, 1. 4, 1, 24. 7, 2, 24. Cambysis ex Mandana Astyagis filia filius 1, 2, 1. annos duodecim natus cum matre ad avum proficiscitur 1, 3, 1. remanet ibi 13. narrat iudicium a se puero factum 17. ab aequalibus et ab avo benevole habitus 1, 4, 1. 2. paullo loquacior 3. equitare discit 4. venatione delectatur 5. 7. 14. annos sedecim natus artis imperatoriae specimen edit 1, 4, 16. redit ad Persas 25. cum exercitu Cyaxari auxilio mittitur 1, 5, 5. nova arma suos capere iubet 2, 1, 11. exercitationemque campestram instituit 20. respondet legatis Indorum 2, 4, 8. Armenios denuo subigit 3, 1. Chaldaeos in societatem recipit 3. 2. legatum mittit ad Indum 3, 2, 28. copias educit contra Assyrios 3, 3, 20. victos fugat 60. castra occupat 4, 1, 9. Cyaxarem deludit 19. Hyrcanios recipit 4, 2, 9. equitatum Persicum instituit 4, 3, 3. novum militem e Perside arcessit 4, 5, 16. litteras mittit ad Cyaxarem 27. non vult videre Pantheam 5, 1, 7. retentis Medis ad Gobryam proficiscitur 5, 2, 1. Assyriam devastat 5, 3, 1. ducit exercitum ad Babylonem 5. auxilium fert Gadatae 29. 5, 4, 7. ulciscitur clam Cadusiorum 23. paciscitur cum Assyriis de agricolis 24. arcessit Cyaxarem 5, 5, 1 sqq. memoria valens 5, 2, 46 sq. de hibernorum ratione disserit 6, 1, 12.

currus falcatos invenit 27. turres rotis instructas aedificat 52. aciem instruit contra Croesum 6, 3, 21. milites hortatur 6, 2, 14. 4, 12. 7, 1, 10. arma Cyri 7, 1, 2. excutitur ab equo vulnerato 37. capit Sardes et Croesum 7, 2, 1. luget mortem Abradatae 7, 3, 2. cum Croeso profectus Phrygibus, Cappadocibus Arabibusque subactis Babylonem petit 7, 4, 12, obsidet 7, 5, 1 sqq., opprimit Euphrate in fossam derivato 15. regiam intrat 57. disciplinam palatinam et urbis praesidium instituit 7, 5, 58. 66. 8, 1, 9. magos asciscit 23. pater vocatur 8, 1, 44. pompam ducit 8, 3, 1. vestitu regio incedit 13. proficiscitur in Persidem et ad Cyaxarem 8, 5, 1 sqq. ducit Cyaxaris filiam 28. satrapas mittit 8, 6, 1. equos per stationes disponit 17. sacra facit 8, 7, 1. imminente vitae fine agit diis gratias 3. habet orationem ad filios et amicos 6. praecipit de sepulcro 25. moritur 28. Imperia a Cyro occupati fines 8, 6, 21. 8, 1.

Κῦρος minor, Artaxerxis frater, 8, 8, 3.

Λακεδαιμον. Eo Croesus legatos mittit de belli societate 6, 2, 11.

Λάρισα Aegyptiorum in Aeolide 7, 1, 45.

Λυδία ferax vini, ficorum, olei, aliorum bonorum 6, 2, 21. Lydorum magnam multitudinem Cyrus secum abducit 7, 4, 14.

Λυκίοι Croesi socii 6, 2, 10.

λυπούμενοι humi sedent 5, 1, 4. vestes lacerant 6. femora plangunt 7, 3, 6. *πενθικῶς ἔχειν* de vestitu lugubri 5, 2, 7.

Μαγαδίται Cyro parent 1, 1, 4.

Μαδάτας Persa, ductor equitum 5, 3, 41.

μάγοι τότε *πρώτον κατεστάθησαν*, apud Persas, 8, 1, 23. Medorum magi sacrorum antistites 4, 5, 14. 51. 7, 5, 35.

Μανδάνη Astyagis filia, Cyri mater 1, 2, 1. cum Cyro ad Astyagem proficiscitur 1, 3, 1. redit 1, 4, 1.

Μεγάβυζος Arabiae satrapa 8, 6, 7.

Μηδία finitima Assyriae 1, 4, 17. Persidi 2, 1, 1. et Armeniae 2, 4, 20. — *Μήδων ἐκόντων ἡγήσατο* *Κῦρος* 1, 1,

4. Medi solent oculos pingere, capillis emptis et vestitu exquisito uti 1, 3, 2. Adde 8, 1, 40. 41. 3, 1. Medi multi Babylone remanent 8, 4, 28.
- μηχαναί* machinae ad obsidionem aptae 6, 1, 20. 52. 3, 8. 28. 7, 1, 39. 2, 2, 4, 1. 5, 52. *μηχανήματα* 7, 4, 7.
- Μίθρας* Persarum deus 7, 5, 53.
- Μιθριδάτης* patris proditor 8, 8, 4.
- μουσουργοί* 4, 6, 11. 5, 1, 1. 5, 39.
- οινοχόος*. Ars eius 1, 3, 8.
- οἰωνοὶ αἰσίοι* 3, 3, 22. 1, 6, 44. 5, 39.
- ὀμότιμοι* proceres Persarum, quorum disciplina describitur 1, 2, 15. 3, 3, 70. 7, 5, 85. plebeiis (*δήμω, δημόταις*) oppositi 1, 5, 5. 2, 2, 21. 3, 5. praecipui in exercitu 2, 1, 2. 3, 3, 3. 3, 34. 41. 59. 5, 4, 17. in republica 8, 5, 21. armis differunt a ceteris 2, 1, 9. 16.
- παιάν* 3, 3, 58. 7, 1, 9. — 4, 1, 6.
- Πακτωλός* fluvius Lydiae, prope quem Croesus copias suas cogit 6, 2, 11. 7, 3, 4.
- παλαμναίους τοῖς ἀνοσίοις ἐπιπέμπειν* 8, 7, 18.
- Πάνθεια* Abradatae uxor, captiva formosissima Cyro selecta 4, 6, 11. custodienda tradita Araspae 5, 1, 1. tentata ab hoc 6, 1, 33. maritum in partes Cyri vocat 45, ornat et hortatur 6, 4, 3. occisum ad Pactolum fert 7, 3, 4. ubi ipsa se interficit 14. Sepulcrum eius 17.
- παράδεισος* 1, 3, 14. 4, 5, 8, 1, 38.
- παρασάγγης* 2, 4, 41.
- πατριώτης ἵππος* equus indigena 2, 2, 26.
- Παφλαγόνες* ab Assyriis sollicitati adversus Medos non parent 1, 5, 3. 2, 1, 5. Croesi socii 6, 2, 10. satrapae non subiecti 8, 6, 8. Cyro parent 1, 1, 4.
- Πέρσαι* victu et habitu viliores utuntur 1, 3, 2. 7, 5, 67. cognatos osculantur 1, 4, 27. 28. Persarum reges sacrorum antistites 1, 6, 2 sqq. pro populo sacrificantes 8, 5, 26. mediam aciem tenent 8, 5, 8. regiam commutant ter quotannis 8, 6, 22. ceteris maiores 8, 3, 14. Persarum leges, instituta, arma, frugalitas, forma civitatis, multitudo 1, 2. republica aequabiliter temperata 1, 3, 18. tribus duodecim 1, 2, 5. coena parca 5, 2, 16 sq. 8, 8, 9. iocandi liberalitas 5, 2, 18. cursus publicus institutus 8, 6, 17 sq. Persae ignem colunt, tauros et equos immolant 8, 3, 11. 12. 24. in locis editis sacra faciunt 8, 7, 3. equitare coeperunt 4, 3, 23. mortuos humant 8, 7, 25. ingratos puniunt 1, 2, 7. 8, 3, 49. natu maiores colunt 8, 7, 10. curiosi et religiosi in sacris 8, 3, 11. uti coeperunt stola medica 8, 3, 1. a Cyri institutis deficiunt 8, 8. sine Graecorum auxilio non audent bellum suscipere 8, 8, 26. Persarum urbs primaria 2, 1, 1. 8, 5, 21: Pasargadae an Persepolis? — *τὸ Περσικὸν ὄρχησθαι* 8, 4, 12. — *Περσίς* finitima Mediae 2, 1, 1. montana, aspera, equis carens 1, 3, 3. 7, 5, 67.
- Περσεῖδαι* posterii Persei 1, 2, 1.
- τὰ πετιόμενα ἐπὶ τράπεζαν* 8, 8, 16.
- ποιητὴς τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους μηχανημάτων* 1, 6, 38.
- προσκυνεῖν* de diis 2, 4, 19. de hominibus 4, 4, 13. 5, 3, 18. 8, 3, 14.
- πύργοι* turres plaustris impositae 6, 1, 53. 3, 28. 7, 1, 34. 39. 5, 11. — *πυργομαχεῖν* 6, 4, 18.
- Ραθίνης* Cadusius, victor in certamine equestri 8, 3, 32.
- Ραμβάκας* Medus, qui equitatu praestet, 5, 3, 42.
- Ρεομίθρης* Persa, homo perfidus, 8, 8, 4.
- Σάβαρις* Armeniae regis filius natu minor 3, 1, 2.
- Σάκαι* finitimi Hyrcaniis, vexantur ab Assyriis 5, 2, 25. Cyri socii 5, 3, 22.
- Σάκας* pocillator Astyagis 1, 3, 8.
- Σάκας* homo de plebe victor in equestri certamine, qui donato equo in Pheraulae familiaritatem recipitur 8, 3, 25—50.
- Σαμβαύλας* Persa centurio 2, 2, 28.
- Σάρδεις* urbs Asiae opulentissima secundum Babylonem 7, 2, 11. capitur a Cyro 7, 2, 3. praesidio Persico tenetur 7, 4, 12.
- σατράπαι*. Eorum officia 8, 6, 1 sqq.
- σκηνή* de carpento velo vel sindone tecto 6, 4, 11.
- Σκιρῆται* Lacedaemoniorum 4, 2, 1.
- Σινῶται* gens magna 1, 1, 4.
- σόλοικος τῶ τρόπῳ* 8, 3, 21.
- Σούσα*. Ibi Cyrus tres quotannis menses vernos degit 8, 6, 23.

στεφανοῦσθαι. Coronati Persae sacrificant 3, 3, 34, in proelium procedunt 40.

στρατηγός. Officia eius 1, 6.

στρατόπεδον. Castrorum metandorum apud barbaros, etiam apud Persas, ratio 3, 3, 26 sqq.

σύνθημα Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἡγεμών 3, 3, 58. Ζεὺς σωτήρ καὶ ἡγεμών 7, 1, 10.

Συρία pro Assyria posita 2, 4, 17. 5, 4, 51. 6, 1, 27. 2, 19. 8, 3, 24. 6, 20.

Alias distinguitur, ut 1, 5, 2. Cf. 1, 1, 4. 5, 2. 5, 2. 12. barbari infra Syriam 6, 2, 11. Terra ferax frumenti, ovium, palmarum 6, 2, 22. — *Συρία γράμματα* 7, 3, 16. *συριστι ἐπιστάμενος* 7, 5, 31.

Ταναοξάρης Cyri filius natu minor, satrapa Medorum, Armeniorum, Cadusiorum, 8, 7, 11. *στασιάζων* 8, 8, 2.

Τιγράνης Armeniorum regis filius natu maior 3, 1, 7. patris caussam agit 14. uxore (36. 41.) secum ducta praeest Armeniis in Cyri exercitu 42. 5, 3, 42. Cyro deditus 5, 1, 27. victor in certamine equestri 8, 3, 25. a Cyro honoratus 8, 4, 1. 24.

τιμωρία ultio mortui exoptata et necessaria visa 4, 6, 7.

ἵακινθιοβαφής λόφος 6, 4, 2.

Ῥοκάνιοι Assyriis finitimi, equis bene instructi 4, 2, 1. *Ῥοκάνιον ἐκόντων ἡγήσατο Κῦρος* 1, 1, 4. subiguntur ab Assyriis 1, 5, 2. ad Cyrum deficiunt 4, 2, 1. 5, 3, 24. Multi Babylone remanent 8, 4, 28. 4, 2, 8.

Ῥοσάσπας Persa nobilis, narrat morositatem convivae cuiusdam 2, 2, 2. probat consilium Cyri de praeda 4, 2, 26. praeest dimidiae parti equitum Persicorum 7, 1, 19. subigit Phrygiam minorem 7, 4, 8. queritur quod Cyrus Chrysantam praeferat 8, 4, 9. filiam Gobryae in matrimonium ducit 25.

Φαρνοῦχος chiliarchus equitatus 6, 3, 32. 7, 1, 22. satrapa Phrygiae minoris et Aeoliae 8, 6, 7.

Φεραύλας Persa plebeius, Cyri fa-

miliaris, vir fortis, suadet ut Cyrus fiat praemiorum iudex 2, 3, 7. eurator pompae 8, 3, 2. 6. equo donatur a Sacra quodam 31. cui bona sua concedit 35. laudatur 49.

Φοίνικες Croesi socii 6, 2, 10. subacti a Cyro 1, 1, 4.

φοινικισί ἦν θει πᾶσα ἡ στρατιά 6, 4, 1. *φοινικισί καταπεπταμένοι ἵπποι* 8, 3, 12.

Φρυγία ἡ μεγάλη Phrygia magna 2, 1, 5. 8, 6, 7. subigitur a Cyro 7, 4, 16.

— *Φρυγία ἡ πρὸς Ἑλλησπόντῳ* 2, 1, 5. *ἡ παρ' Ἑλλησπόντον* 4, 2, 30. 8, 6, 7. *ἡ περὶ Ἑλλησπόντον* 7, 4, 8, Phrygia minor, subigitur ab Hystaspas 7, 4, 8. Eius *ἄρχων* (Pharnuchus) 4, 2, 30. *βασιλεὺς* 7, 4, 10. — *Φρύγες* utrique socii Assyriorum 1, 5, 3. Croesi 6, 2, 10. Cyri 7, 5, 14.

Χαλδαῖοι (Chalybes) finitimi Armeniae 3, 1, 34. a Cyro coguntur pacem facere cum Armeniis 3, 2, 1. bellicosissimi, mercede militantes apud Indos 3, 2, 7. apud Cyrum, a quo ob praedandi studium castigantur 7, 2, 5. *χειρομήλη* 6, 2, 31.

χιτών στολιδωτός 6, 4, 2. *πορφυροῦς* 1, 3, 2. *φοινικοῦς* 7, 1, 2.

χορός in Persarum sacrificio 8, 7, 1. cum eo ordo et acies exercitus comparantur 1, 6, 18. 3, 3, 70.

Χρυσάντας Persa *οἰότιμος* describitur 2, 3, 5. suadet de praemiis 2, 2, 19. 3, 5. montes Armeniae occupat 2, 4, 22. laudatur 4, 1, 3. chiliarchus 4. probat Cyri consilium de equitatu Persico constituendo 4, 3, 15. ducit loricatedos 5, 3, 36. adiuvat Cyrum in pavore exercitus sedando 6, 2, 21. praeest equitatu 7, 1, 3. Cyro assentitur 7, 5, 55. 8, 1, 1. myriarchus 8, 3, 16. laudatur eximie 8, 4, 11. satrapa Lydiae et Ioniae 8, 6, 7.

ψυχή immortalis 8, 7, 17 sqq. *ὡ ἀγαθή καὶ πιστὴ ψυχή* de ipso homine 8, 3, 8. *οὐ μία οὐσα ἀμα ἀγαθὴ τέ ἐστι καὶ κακὴ. ἀλλὰ δῆλον ὅτι δύο ἐστὸν ψυχὰ* 6, 1, 41. *τῆς ψυχῆς πρῖσθαι* 3, 1, 36. 41.

XENOPHONTIS
O P E R A

EDIDIT

GUSTAVUS SAUPPE

VOL. II

ANABASIS

EDITIO STEREOTYPA

EX OFFICINA BERNHARDI TAUCHNITZ
LIPSIAE MDCCCLXV

7768

e

XENOPHONTIS
ANABASIS

EDIDIT

GUSTAVUS SAUPPE

EDITIO STEREOTYPA

EX OFFICINA BERNHARDI TAUCHNITZ
LIPSIAE MDCCCLXV

PRAEFATIO.

1. Libri manuscripti.

I. GALLICI.

1. Parisinus, bibliothecae imperatoriae 1635 (Gail. C. Dind. *P*), chartaceus, scriptus a Demetrio Leontario, ut Gailio videtur, a. 1447, formae maximae, a Larchero aliquoties memoratus.

2. Parisinus, bibl. imp. 1639 (Gail. *D*), chart., manu Dem. Leontarii a. 1474 exaratus, form. max.

3. Parisinus, bibl. imp. 1640 (Gail. *E*, Dind. *C*), olim 687, deinde 2535, membranaceus, seculi 14, confectus a. 1320, form. max., a Montefalconio in usum Hutchinsoni comparatus. Cuius libri novam et accuratissimam a Frid. Duebnero factam se exhibuisse collationem dicit Dindorfius, qui eum describit ed. Oxon. p. III. et errorem eorum convincit, qui hunc librum ab eo, quem statim commemorabo, Parisino 1641. nihil discrepare credunt.

4. Parisinus, bibl. imp. 1641 (Gail. *F*. Dind. *B*), olim Colbertinus 1203, deinde regius 253⁵/₃, chart., Michaelis Apostolii manu (post a. 1453) scriptus, formae maximae. Descripsit Dindorfius III: huius quoque libri collationem Duebnero Gailiana accuratorem acceptam refert. Originem vero libri in priore C. quaerendam esse demonstrat Rehdantzius Append. crit. 16.

5. Parisinus, bibl. imper., cod. suppl. 532, chart., sec. 14. Vid. praef. Cyrop. Ab initio inscripta haec sunt: 'Cod. saec. XV, ut videtur. Ms. a souvent des leçons du Ms. 1635. Voyez 1, 5, 15. *ἐπειθετο* faute commune à tous deux.' Naberus in Mnemosyne 4, 185. ex 1, 8, 17. scripturam huius libri *ἀλλὰ δεχομαι, ἔφη, καὶ τοῦτο ἔστω φησὶ* affert.

II. ITALICI.

6. Vaticanus 96 (Dind. *L*), cum editione Stephani anni 1561. collatus ab Hieronymo Amatio, cuius collationem edidit I. B. Gailius in libro *Recherches etc.* 1, 125 sqq. Creditur cum Guelferbytano plurimum conspirare, ut ex eodem fonte profectus.

7—9. Vaticani 143 (Dind. *K*). 987 (Dind. *A*). 990 (Dind. *I*), ab Amatio cum ed. Steph. 1561. collati, quorum varietatem Gailius l. c. (vid. Auctarium Gailianae editionis 123—298) describendam curavit. Inter hos codex 987 ordinem ducit ceterisque praestare putatur.

10. Vaticanus 1335 (Gail. *A*. Dind. *F*), membr., formae quartae maioris, et

11. Vaticanus 1950 (Gail. *B*. Dind. *G*), bombycinus, formae 4, uterque a. 1797 Parisios ablatus ibique a Gailio collatus, postea bibliothecae Pontificiae restitutus. Vid. Dindorf. VII.

12. Florentinus Mediceus bibl. Laurentianae plut. 55. n. 51. (Dind. *Z*), cuius varietates selectas Fr. Iacobsius in editione Lipsiensi Weigeliana a. 1825. publici iuris fecit, Dindorfius supplevit editionis a. 1825. appendice. De perexiguo huius libri pretio vid. Cobet. Mnemos. 8, 287. Aequius iudicant Poppo XXXV et Kuehner XXV.

13—15. Veneti Marciani tres. Quos quum a. 1853 Guilelmus Hollenbergius ad Hertleinianam editionem primam contulisset, ZAW. 9, 54. notitiam eorum exhibuit et collationem a se factam quae maxima huius viri humanitas est mecum communicavit. Primus liber 511 bombycinus est, formae pene maximae, seculi 12, post Cyropaediam inde a folio ducentesimo Ana-

basin habet, parum accurate scriptus, complures lacunas admisit, ex quibus una a 2, 6, 10. usque ad 3, 1, 45. pertinet. Alter 369, membr., formae maximae, seculi 15, accurate scriptus, cum priore fere consentiens (v. praef. Cyrop. p. XIX), post Cyropaediam foliis 39, b—70, a. Anabasin praebet. Tertius 370, chartaceus, quartae formae, sec. 15, humore aliquantum corruptus, solam Anabasin continet 108 foliis, nonnulla peculiaria habet. Sunt quidem hi libri e deterioribus, quosque Dindorfius ceteros vocat, in iis solent hi Veneti esse. Collatio primi (*M*) totum librum complectitur, reliquorum (*m* et *n*) ad primum fere tantum librum pertinet. Solet liber *M* maxime cum Mediceo et Aldina conspirare, et ipse praepositiones inter se commutans, από potissimum voculae inimicus, εκ praepositionis amator non sine vitiiis. Nec tamen spernendi omnino, nonnunquam cum melioribus, maxime, ut videtur, cum Etonensi, consentientes. Similem codicem *n* esse Guelferbyitano Iacobus Morellius Biblioth. Manusc. (1802) p. 239. dignumque dixit qui post H. Stephanum denuo conferretur, v. Dindorf. ad 4, 8, 27. Graviores ego et quae ad cognoscendos libros idonea viderentur descripsi, in duobus libris ultimis pauciora enotavi.

16—19. Quatuor Mediolanenses Ambrosiani, de quibus videas quae in praefatione ad Cyropaediam de libris 16—20. dicta sunt. Qui huc pertinent hi sunt:

Ambros. 1: A. 78. Inf., chart., olim I. Vincentii Pinelli, qui Patavii altera parte sec. 16. degebat, cuius libros initio sec. 17. bibliothecae Ambrosianae acquisivit Frid. Borromeus. Subscriptum: *ετέλειώθη ή παρούσα βιβλος έν έτει ζωπβ ένδ. ιβ κατά μήνα μάστ.* qui est annus p. Chr. 1374. Consentit liber cum melioribus. De Pinelli bibliotheca cf. Mai Prolegg. ad Homeri Iliadis fragmenta antiquissima.

Ambros. 2: A. 157. Sup., chart. Subscriptum: *ετέλειώθη τό παρόν*

βιβλίον έν μηνί όκτωβρίω, ένδ. τε- τάρτης, έτους 571δδ (h. e. post Chr. 1426) χειρι γραφέν διακόνου γεωργίου του χρυσοκόκη. Insunt etiam Convivium et Oeconomicus.

Ambros. 3. Est idem qui Cyropaediae Ambrosianus 3.

Ambros. 4. Idem est qui Cyropaediae Ambrosianus 4. Inde a verbis *επειθε γάρ* 7, 2, 2. manus recentior successit.

Hanc librorum notitiam et paucas varietates quasdam Antonio Cerriano viro humanissimo debeo.

108. Perusinus, bibl. civicae, Cod. I, 208, chart., formae 8, exeunte sec. 15. scriptus, olim Prospero Podiani. Insunt praeter alia: *ξενοφώντος κύρου αναβάσεως λόγος πέμπτος: Όσα μέν δη έν αναβάσει τη μετά κύρου — ενιαυτός και τρεις μήνες.* Aut igitur septimus liber est aut quintus cum sequentibus. Tum *ξενοφ. κ. άν. λόγος πρώτος: Δαρειόν και παρνατίδος γίγνονται παίδες δύο — αυτούς διαζόντας οι κατά τό αρκαδικόν πελτασταί.* Quae verba sunt 4, 8, 18.

21. Perusinus alter, eiusdem bibl. Cod. B, 34, membr., formae maximae, sec. 15, omnia Xenophontis opera praeter Historiam graecam, Agesilaum, librum de Reditibus, Apologiam continens. Vid. praef. Cyrop. p. XIX sq.

22. Caesenas, bibliothecae Malatestianae, plut. XXVIII, 1, membr., formae longe maximae, sec. 15. medii. Praeter alia Xenophontea (Cyropaediam, Oeconomicum, Hieronem) inest *ξεν. κ. άν. πρώτον. Δαρειόν κ. παρ. γίγν. παίδες δύο — της αναβάσεως ενιαυτός τρεις μήνες.* Haec de tribus his libris Detlefsenius vir doctissimus ad me perscripsit.

III. BRITANNICI.

23. Oxoniensis Bodleianus, bibl. Canonicianae 39 (Dind. *D*), bombycinus, sec. 14. vel ineuntis 15, foliis 137—247 Anabasin continens, a Thoma Gaisfordio denuo collatus. Vid. Dindorf. ed. Oxon. p. VI.

24. Etonensis cum Stephani editione secunda ab I. Burtono in usum Hutchinsoni collatus (Dind. *E*). Vid. Bornemann. IX.

25. Middlehill, cum scholiis mino ad marginem descriptis, sec. 16, formae maximae. Haenel. Catal. 844. Vid. praef. Cyrop. III, 29.

26. item, sec. 15, manu Michaelis Apostolii in bello captivi descriptus, quibusdam lacunis interruptus, formae octavae. Haenel. 845.

IV. BATAVI.

27. 28. Leidenses. Liber Vincentii Rustici cum Iuntina bibl. Leid. collatus (Dind. *R*). Liber Meermanianus (Dind. *T*), formae maximae, cum editione Stephani altera collatus ab L. C. Valckenario. Quo accedunt Is. Vossii ex Aldina olim Vossiana petita coniecturae. Vid. Dindorf. ed. Ox. VI sq. Hist. Gr. V. qui eorum librorum et quarti cuiusdam Valckenariani varietates in editionis suae, quae a. 1825. prodiit, appendice enotavit.

V. GERMANICI.

29. Guelferbytanus, August. 71, 19 (Dind. *H*), membr., sec. 15, olim Guarini Veronensis. Vid. praef. ad Cyrop. VI, 36.

30. Vindobonensis, cuius aliquot scripturas Car. Guil. Halbkartus interpretationi suae vernaculae prae-misit p. XX sqq. ed. 2.

Accedunt varietates marginis Iuntinae a Villoisono cum Weiskio communicatae, Aldinae in bibliotheca Bodleiana servatae, quae olim fuit P. Pithoei, Stephanianarum, libri apud Brodaeum. De quibus v. Dindorf. VI sq. ed. Ox.; ipsaeque accedunt editiones Iuntina, Aldina, Halensis, Castalionea, Stephaniana utraque, cuius scriptura vulgata dici consuevit, aliae, de quibus v. Kuehner. XXVII.

Ad interpretationes latinas, quae in praefatione ad Cyropaediam commemoratae sunt, unam addo ex Haenelii Catalogo cognitam. Is p. 867 haec habet: Middlehill, Xenophontis de Cyri expeditione

libri VII, Caelio Michaeli Gradio interprete, sec. 17, caractere Italico, formae 8.

2. Editiones recentiores, quibus usus sum: Joannis Gottlob Schneideri editio secunda, curavit Fridericus Augustus Bornemann, Lips. 1825; Guil. Langii ed. 2. Hal. et Berol. 1820; Car. S. Roenbeckii, Gryphisw. 1821; Alb. Lionis, Gotting. 1822 sq.; Fr. H. Bothii ed. 4. Lips. 1825; Lud. Dindorfii, Lips. ap. Weidm. 1825; eiusdem, ib., in usum scholarum 1825; eiusdem, Oxonii ed. 2. 1855; eiusdem, Lips. ap. Teubn. ed. 4. 1861; Fr. Iacobii, Lips. ap. Weigel. 1825; Car. Guil. Kruegeri, Hal. 1826; eiusdem, Berol. 1830. cum delectu emendationum; eiusdem, mit erklärenden Anmerkungen, ed. 5. Berol. 1863; Ern. Popponis, Lips. 1827; Parisina Didotiana 1838; Lipsiensis Tauchnitziana stereot. nova 1840; G. Graffii, Lips. 1842; I. T. V. Hardy et Ernesti Adams, Londin. 1853: expressly for schools; Ferd. Vollbrechti, Lips. ed. 2. 1861 sq.; Car. Gabr. Cobeti, Lugd. Bat. 1859; Constant. Matthiae, Quedlinb. ed. 2. 1859; Fr. Car. Hertleinii, Lips. ed. 3. 1857; Lipsiensis apud Engelmannum cum interpretatione germanica 1858; Car. Anthonii, Ebor. Nov. 1863; Car. Rehdantzii, Berol. 1863. 64. — Praeterea editio nominanda est L. A. Aulini, Upsal. 1861.

3. Sequuntur aliquot libri et libelli, quibus usus sum, ad Anabasin explicandam pertinentes, ac primum quidem

interpretationes praeter Engelmannianum modo commemoratam C. G. Halbkarti, ed. 2. Vratisl. 1822, et Fr. C. Hertleinii, Stuttg. 1857,

deinde vero hi: W. Fr. Ainsworth, Travels in the track of the ten thousand Greeks being a geographical and descriptive account of the expedition of Cyrus and of the retreat of the ten thousand Greeks as related by Xenophon, Lond. 1854; Biermann, De pronominis personalis usu et collocatione in Xen. Ana-

basi, Brandenb. 1864; Guil. Bisshop, *Annotationes criticae ad Xen. Anabasin*, Lugd. Bat. 1851; Georg. Fischer, *Adnott. ad aliquot Xen. Anabaseos locos*, Eichstaett. 1854; I. Chr. L. Haken, *Xenophon und die Zehntausend Griechen*, Magdeb. 1805; God. Herold, *Einige Beiträge zur Erklärung und Kritik der Anabasis*, Norimb. 1861; Frid. Car. Hertlein, *Zur Kritik und Erklärung von Xen. Anabasis*, Wertheim. 1858; Gust. Fr. Hertzberg, *Der Feldzug der Zehntausend Griechen*, Hal. 1861; R. B. Hirschig, *Xenoph. Anabasis emendatur*, Philol. 1850. 5, 291—317, cf. id. *Ann. critt. Trai. ad Rh.* 1849. p. 80 sqq. *Miscell. phil. nov. ser.* Amstelod. 1850. 1, 97 sqq.; Car. Koch, *Der Zug der Zehntausend*, nach Xen. *Anabasis geographisch erläutert*, Lips. 1850; Car. Guil. Krueger, *De authentia et integritate Anabaseos*, Hal. 1824; Constant. Matthiae, *Epistola ad Lud. Breitenbachium de critica in Xen. Anabasi factitanda*, Quedilinb. 1853; Car. Fr. Aug. Nobbe, *Comm. I. de lectionibus quibusdam Xen. Cyri Anabaseos*, Lips. 1826; Car. Rehdantz, *Beilage zu Xen. Anabasis oder Cyrus Feldzug gegen Artaxerxes*, Berol. 1847; id. *Kritischer Anhang zu Xen. Anabasis*, Berol. 1865; James Rennell, *Geschichte des Feldzugs des Cyrus und des Rückzugs der Zehntausend Griechen*, frei übersetzt und mit Anmerkungen versehen von Alb. Lion, Gotting. 1823; Henr. Chr. Mich. Rettig, *Quorundam Anabaseos Xen. locorum explicationes*, Gissae 1826; F. F. C. Schwepfinger, *Quaestio de Xen. loco Anab. 2, 1, 12*, Eisenberg. 1844; Io. Gottl. Aug. Voigtlaender, *Obs. in Xen. part. II: Novae Xen. Anabaseos editionis specimen*, Schneeb. 1821.

Denique iudicia quaedam commemorabo publice facta de libris huc pertinentibus, quibus in commentario meo usus sum: Kruegeri de Dindorfii editionibus tribus Hal. 1826. m. Mai., repetitum Stud.

hist. philol. 2, 93—122; viri docti de Bornemanni ed. Lips. 1826. 62 sq. p. 489 sqq.; Voigtlaenderi de Weisii ed. et Rettigii *Explicationibus* Jobb. 2, 285 sqq., 325 sqq.; Popponis de Bornemanni ed. Ien. 1828. 19. p. 145 sqq.; viri docti (*áy.*) de editionibus Dindorfii, Bornemanni, Popponis, Bothii Ien. 1828. 67—69. p. 49—70; Sintenisii de Popponis ed. *ASchZ.* 1831. 73 sq. p. 577 sqq.; Breitenbachii de Hertleinii ed. *NJbb.* 1850. 58, 134—154; eiusdem de Matthiae *Epistola ZAW.* 1853. p. 793—798; Vollbrechti de Dindorfii ed. *Oxonienis altera NJbb.* 1856. 74, 421 sqq. — Accessit Schenkeli de Cobeti editione *iudicium Zeitschr. f. östr. Gymn.* vol. XI.

4. Constantinus Matthiae libellum de critica in Anabasi factitanda conscripsit. Qui quum plurimos editores libris quibusdam manuscriptis, qui meliores haberentur, obsequi animadvertisset, hos ipsos libros non solum erroribus omnium generum ac mendis, verum etiam interpretamentis, additamentis, lacunis, verbis temere transpositis ita laborare conatus est demonstrare, ut non viderentur fide digniores habendi esse quam vulgaris scriptura H. Stephani. Quam quidem ipse duce potissimum Kruegero, quem maxime secutus et aliquoties praetergressus est, dummodo sana esset nec solum sententiae verum etiam linguae legibus et Xenophontis consuetudini accommodata, et in hac disputatione et in editione sua tuendam censuit. Codices autem illos meliores ex uno dicit codice vetustiore omnes transcriptos esse, cuius librarius, vir quidem eruditus et ingeniosus, ingenii sui libidini mirifice indulgisset. Quibus de rebus Breitenbachio, ad quem scripta epistola est, non persuasit, vid. *ZAW.* 1853, 795 sqq. Matthiae autem quum p. 13. dixisset, Stephanum praestantissimo codice postea deperdito non solum perdocte verum etiam prudenter diligenterque usum esse, Breitenbachius de sua sententia se non

passus est demoveri. Is enim ZAW. 1847, p. 979—991 demonstrare instituit, habuisse quidem Stephanum manuscriptorum librorum adiumenta, libros autem illos iis, quos nos cognitos haberemus, certe non meliores fuisse nec multum ab iis diversos, neque eum in recensendo opere Xenophonteo e nostris codicibus quidquam aliud quam collationem non ita bonam ante oculos habuisse. Pertinet haec disputatio ad iudicium de fide Henrici Stephani faciendum, de qua cavendum esse ne detrahamus etiam iis ostendemus, quae ad Commentarios et ad Oeconomicum praefabimur. Idem fere quum alii de viro summo iudicant tum Plutarchi editor Carolus Sintenis Philol. 1846, 134 sqq. Verum quidem est ac magnopere dolendum, ut reliqua Xenophontis opera ita etiam Anabasin eiusmodi libro manuscripto carere, cui ut praecipuo duci confidere possimus, et qui meliores habentur eo nomine propemodum dignos videri, si cum deterioribus comparentur, denique in his non raro meliora legi quam in illis. Illi vero quinam sint, dicendum est. Praecipui sunt Vaticanus 987 et Parisini 1640 et 1641, inter quos qui medio loco nominatus est et antiquissimus et post novam collationem fide dignissimus vel optimus haberi coeptus est. Quare ex iis, quos novimus, hunc codicem C. potissimum et maxime quidem primam eius manum ego quoque ducem secutus sum. Aequa fere in libro primo dignitas est Bodleiani D. Praeter hos libros Dindorfius ad priorem ordinem ascribit Etonensem, margines Iuntinarum Leidensis et Villoisonianae, Stephanianae utriusque, libros Brodaeii. Reliqui ad alterum codicum genus pertinent. Diversam vero rationem, qua editores in iudicandis et tractandis libris usi sunt, Matthiae p. 2. et Breitenbachius NJbb. 1850. 58, 136. persecuti sunt. Hoc adda, Voigtlaenderum geminam Anabasis recensionem esse censuisse atque inde discrepantiam

scripturae multiplicem explicare studuisse. Legi in Anabasi amplius quadringenta vocabula, quae in reliquis Xenophontis operibus frustra quaerantur, nec pauca esse ea potestate, qua Xenophon iis alibi non reperitur usus esse, Kruegerus dicit De authentia p. 17. Ego 433 vocabula semel apud Xenophontem dicta vel perrara, 35 numeravi, quae praeter singulos Xenophontis locos non inveniuntur. Librum vero plurimorum manibus versari terique solum exemplis non admodum vetustis multum depravatum et pessumdatum esse quum alii testati sunt tum Cobetus in Mnemosyne 6, 304. Quare non mirabere ut omni fere tempore ita nostro potissimum tantam in libro multum lectitato ortam esse mutationum multitudinem, ut pene nullus liber tam infinitam corrigendi cupiditatem videatur expertus esse. Qua ex ingenti copia satius duxi probabiliora quaedam vel speciosiora in annotatione commemorare quam aut editionem meam inutili opera augere aut ad eos accedere, qui spretis librorum bonorum testimoniis dimidio minorem vel novam quandam videntur effingere velle Anabasin. Nec defuturos puto quibus nimis multa annotavisse videar. Kruegeri et Cobeti pauca praetermisi, Dindorfii pene nihil; aliis quae suspecta vel vitiosa visa sunt magnam partem reticui, veluti quod Bisschopius vocabulum *χώρα* 9, Kiehlius praeterea 6 locis eiici voluit: utrumque effugit locus 4, 8, 6: vel quod casus obliqui pronominis *αὐτός* a Bisschopio 17 locis damnati, a Rehdantzio 42 in suspicionem vocati sunt. Hic enim vir doctus in investigandis interpolationibus nuper sagacissimus exstitit. *ἔργον* Batavi delent 4, verbum in oppositione repeti nolunt 7 locis.— De fide narrationis iam Plutarchus Artax. 8. iudicavit. De divisione operis vid. Rankius De Xenophontis vita et scriptis p. 16, qui etiam mutationem ambitus librorum quinti et sexti praeunte Mureto a Schneidero

factam vituperat. Brevissimum et pene nullum prooemium initio operis positum iam Lucianus Conser. Hist. c. 23. commemoravit, vid. Hermann. p. 310 sq., quumque Diogenes Laertius 2, 6, 13. de Anabasi dixerit: ἡς κατὰ βιβλίον μὲν ἐποίησε προοίμιον, ὅλης δὲ οὐ, haec prooemia iam ante Diogenem illata dudum in suspicionem vocata a Dindorfio damnata sunt, vid. ed. 4. Lips. III sqq. — Mea Anabasis explicandae adiumenta haec fuerunt. Primum collatio trium librorum Marcianorum ab Hollenbergio facta, de qua supra dictum est, hic quoque cum grati animi significatione commemoranda est. Accesserunt quaedam ex Ambrosianis a Ceriano enotata et notitia librorum a Detlefsenio mecum communicata. Quae Carolus Fridericus Heinrichus olim editioni Hutchinsonianae ascripsit, Friderici Ritschelii liberalitas e bibliotheca Bonnensi mihi permittenda curavit. Ac maxime mihi laudanda humanitas Hertleinii est, qui hanc quoque operis mei partem annotationibus suis ornavit. Cuius nomen ubi non addita alia nota commemoratum inveneris, annotata ad ea, quae vir egregius mihi perscripta concessit, pertinere scito. Aliquoties Augusti Voigtlaenderi, amici pridem defuncti, memoriam recolui scidis usus Xenophontis ab optimo iuvene relictis. Denique exemplum editionis, quo I. G. Schneiderus usus est, servatur quidem in Academiae equestris Liegnitiensis bibliotheca et multa habet ad novam ipsius Schneideri editionem parandam pertinentia, sed ad meum usum nihil attulit novi aut idonei.

5. Mirum est, de auctore Anabasis, quo libro nullus alius magis Xenophonteus videatur dici debere, instituendam vel enarrandam quaestionem esse, atque etiam magis mirum, huius quaestionis vel dubitationis causam ab ipso Xenophonte profectam esse. Dicit enim Hellenicorum 3, 1, 2: ὡς μὲν οὐκ ἔστιν ἄλλος ἀνὴρ ὅστις ἐπὶ τὸν ἄδελφόν

τοῦτ' ἔχων ἀνέβη ἐπὶ τὸν ἀδελφόν καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο καὶ ὡς ἀπέθανε καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπεσώθησαν οἱ Ἕλληες ἐπὶ θάλατταν, Θεμιστογένει τῷ Συρακοσίῳ γέγραπται. Quibus ex verbis quae orta difficultas est eam alii aliter aggressi sunt. Ac Cobetus quidem Mneinos. 7, 406. Anabasin, inquit, nolebat Xenophon a se scriptam videri. Dativum Θεμιστογένει in usum vel in gratiam hominis, credo ut is librum tanquam suum foras daret, interpretatus est Bornemannus Epil. Cyr. 47, ad Anab. 4, 5, 3. et in indice editionis. Lion XVII locum Historiae Graecae spurium habet. Quid vero? aut nulla fuit Themistogenis Anabasis aut, si fuit, vel singularis quaedam fuit vel fuit quae nunc Xenophontis nomine fertur. Per totam quidem antiquitatem haec Anabasis Xenophontis esse perhibetur. Sophaeneti Anabasis apud Stephanum Byzantium aliquoties commemoratur. Quis est autem Themistogenes? Dicit quidem Suidas eum Anabasis scriptorem esse additque eum nonnulla etiam alia de patria sua conscripsisse. Quod profecto mirum est; nihil enim aliunde de hoc scriptore constat, v. Car. Mueller. Hist. gr. fragm. 2, 74. Quare non defuerunt qui eum e scriptorum numero eximi vellent, veluti Dav. Schulzius Epil. Cyr. 29, Kruegerus Vit. Xenoph. 14. Fuisse autem praeter Xenophonteam huius hominis Anabasin usque ad Graecorum ad mare adventum, qui est apud Xenophontem finis quarti libri, pertinentem, sed temporis invidia intercidissee opinati sunt Letronnius Biogr. univ. 51, 388, Morus Hist. gr. XXXVIII, Creuzerus Hist. Kunst d. Gr. 230, Schwepfingerus 11, alii. Contra non pauci Themistogenem Xenophontis familiaris sui commentarios in ordinem redactos et consummatos edidisse existimant, veluti Fr. Chr. Matthiae Rückz. der zehnt. Gr. nach John Macdonald Kinneir, vir doctus (Hn) Gött. g. Anz. 1837. 44, 431, Fr. Jacobsius Verm. Schr. 6, 54 sqq.,

God. Bernhardt Suid. s. v. Verum ut hoc est, quaeritur, quae causae Xenophontem moverint, ut librum Themistogenis nomine quam suo ornatum edi mallet. Non desunt quidem exempla veterum scriptorum vel nullo vel alio nomine editorum. Iam Ioannes Tzetzes Chil. 7, 937. comparato Phidiae exemplo, quem Nemesis Iovisque simulacris Agoracriti amasii nomen inscripsisse ferunt, Themistogenem amasium Xenophontis fuisse putat. Commemorant etiam quae Spartianus c. 15. de Hadriano narravit. Denique comparari solet quod Aristophanis chororum magistri Callistratus et Philonides tanquam poetae in monumentis publicis et didascaliiis inscripti fuisse dicuntur. Quamquam haec quidem quaestio nondum, ut videtur, absoluta est. Dindorfius quae in editione Lips. a. 1825. p. X. ea de re disseruit, in Appendice p. 29. correxit. Dicit vero Plutarchus De glor. Athen. 345, e, Xenophontem gloriam sui operis alii tribuisse, ut quae de se narrasset fide digniora haberentur. Quam ad sententiam plurimi accesserunt, veluti Fabricius Bibl. gr. 1, 3, 4, Mitfordus Hist. Gr. 5, 433. Eichst., etiam Iacobsius l. c., ubi simul apologeticum quod vocant consilium in Anabasi invenire sibi visus p. 65 sqq. ostendit, quam cautus Xenophon fuerit in describenda expeditione, ut crimina inde sibi subnata dilueret, et quam diligenter sub finem operis rerum conditionem demonstraverit, quibus invitatus vel coactus esset ad Lacedaemonios accedere; Kruegerus Vit. Xen. 14, De auth. Anab. 19, Bornemannus Epil. Cyr. 47, vir doctus in Foreign Review 1829. 8, 477 sqq., Kuehnerus XIX. Rehdantzio quoque edit. p. 35. scriptor invidiam popularium suorum subterfugere voluisse videtur. Ad ea autem, quae de Iacobsii sententia, etiam in scidis quibusdam viri egregii, quas possideo, explicata dixi, hoc addam, Anabasin totam ad excusandum, purgandum, commendandum auctorem compo-

sitam videri Christiano Cronio in Appendicula causae Socraticae p. 12, eundem vero 15. dicere per totum opus veri dissimulationem regnare. Postremo nominandi videntur esse qui Themistogenem personatum Xenophontem loquuntur, etiam Niebuhrius Mus. Rhen. 1, 169 sq. Schol. hist. 2, 2, 43. et Dindorfius, qui postquam l. c. quod Xenophon fecit factum dixit non quo fidem libro conciliaret, sed modestiae studio, quod se non ipse libri auctorem profiteretur laudum suarum pleni, in editione Oxoniensi XXVII quod Xenophontem ad fidem libro suo conciliandam fecisse perhiberet Plutarchus, fidem ipsum invenisse negavit. Vid. id. ann. ad Hell. 3, 1, 1. Postremo nolo praetermittere, Masium Comm. in Ios. c. 2. dici a Menagio ad Diog. Laert. 2, 57. de Anabasis origine dubitare.

6. Pauca addentur de tempore, quo credibile sit Anabasin conscriptam esse. Mirum est Morum, Schneiderum, Lionem post Hellenica conscriptam putavisse. Quem errorem redarguerunt Boeckhius De simulate Plat. et Xen. 25, qui credibile esse negat quadraginta annis post res gestas historiam expeditionis compositam esse, Niebuhrius Schol. hist. 2, 2, 227 sq., qui Anabasin minime adeo provectam scriptoris aetatem proderere animadvertit, Kruegerus De auth. 4, qui e loco 5, 3, 4. elucere dicit, Anabasin compositam fuisse antequam Xenophon ab Eleis e sede Scilluntia eiectus esset, h. e. ante Ol. 102, 2. Quodsi idem eam circa Ol. 100. conditam dixit, e commemoratione filiorum in agro Scilluntio venantium (5, 3, 10), qui nulli fuissent in Thracia (7, 6, 34), alii certius tempus constituerunt, ut Baehrius Encycl. Paul. 6, 2, 2793, duodeviginti vel viginti annis post finitam expeditionem librum scriptum dicens; vid. Dindorf. ed. Ox. XXVII, qui Anabasin ante initium libri tertii Hellenicorum compositam censet, pene ut Kruegerus in Clintonis libro 121. significavit. Ita

fere nunc viri docti iudicant, ut Anabasis vel post annum 380. vel anno circiter 372. Scillunte e commentariis in itinere factis et e memoria composita esse videatur. Theodoro Bergkio Encycl. Hal. 1, 81, 391. circa tempus Antalcidicae pacis edita videtur.

7. Finem praefationis faciunt tria additamenta ad temporum rationes et ad vitam Xenophontis pertinentia:

a. Exercitus Sardibus aliis die 6. vel 9. mensis Martii a. 401, aliis uno mense postea profectus videtur esse, plurimis videtur proelium ad Cunaxa commisisse die fere 3. m. Septembris eiusdem anni, Trapezuntem venisse die 8. m. Februarii a. 400, Cotyora die 3. m. Aprilis, (secundum alios exeunte mense Iulio,) mensibus Decembri a. 400 et Ianuario a. 399 apud Seuthen fuisse, denique mense Febuario vel Martio a. 399 Thibroni traditus esse. Vid. Hertzberg. Encycl. Paul. 1, 933. ed. 2.

b. Petrus Guilelmus Forchhammer (Sokrates und die Athener) quum Socratem ea quoque de causa incusavisset, quod Xenophontem ab expeditionis parum honestae societate non retinisset, ad eumque etiam Arminius Koechly accessisset Akad. Vortr. 1, 353 sq., qui loco Anabasis 3, 1, 4. Xenophontem culpam suam invitum fateri existimat, Christianus Guil. Jos. Cronius in Appendicula causae Socraticae (Aug. Vindel. 1857) p. 12 sq. Socratem excusare instituit, in verbis loci *μή τι πρὸς τῆς πόλεως ἐπαίτιον εἶη Κύρω φίλον γενέσθαι* vituperationem rei minime laudandae videre sibi visus, Xenophontem vero habitum cum Socrate colloquium neque vere narravisse dixit neque satis copiose. Contra ea Henricus Keekius NJbb. 83, 128 sqq. et de expeditionis cum Cyro factae dignitate pro temporum illorum rationibus iudicavit et, si quid Xenophon in narratione sua praetermisisset, in iis, quae de

oraculo exposuit, religionem suam ostendisse atque in interrogationis ad Apollinem immutatione oraculi propter res quae post evenerunt infeliciores aliquam inesse voluisse excusationem contendit. Quod deinceps Xenophon narrat (sect. 8.), quomodo Proxenum et Cyrum Sardibus convenerit, in eo Cronius, quum Xenophon ultro sub Cyro militaturus Sardes venisse videatur, aliquam narrationis discrepantiam inesse putat sententiamque suam contra Keekium, etiam huius rei mitiorem iudicem, acriter defendit NJbb. 83, 433 sqq. — Quumque in vitae Xenophontis descriptione primo huius editionis volumini praeposita ex Anabasi potissimum ingenii Xenophontei notationem peti posse dixissem, in eo libro vidi etiam Grotium Hist. Gr. 5, 116.145. Meissn. demonstrare atticarum virtutum usu et beneficio excellentem virum apparere. Expeditionem vero illam quasi initium fuisse et exemplar suscipiendarum contra Persas maiorum et communium expeditionum consentiens cum Grotio et Keekio contra Koechlium et Cronium ostendere conatus est G. Schimmelpfengius ZGW. 1863, 156. Quod quidem si ita fecit, ut etiam supra angustiores fines sapiendi vim et sollertiam, paubhellenisticam rationem vocant, Xenophontis propriam esse diceret, magis illud in rerum quae tum erant conditione quam in ipsius scriptoris mente situm videtur fuisse.

c. Adolphus Nicolai NJbb. 89, 811—823. de exilio Xenophontis caute ac prudenter disseruit. Qui postquam de iis egit, quae e loco 5, 3, 5. de donario Apollini ante sacra Dianae destinata ipsis Delphis dedicato videntur colligi posse, exsilium in annum 399. incidisse maxime e locis 5, 6, 15. et 7, 2, 28, ubi de nova sede collocanda agitur, deinde e consilio Athenas redeundi non peracto, denique ex obsequio hominibus lacedaemoniis Thibroni et Dereylidae tributo collegit.

ANNOTATIO CRITICA.

LIB. I.

Cap. 1, 1. *ἐβούλετό οἱ* Aristid. 2, 8. (9, 431. Walz.), Heinrich. Cob. Mn. 7, 277. N. L. 685. || *παῖδ'* Ambros. 1. || 2. *μεταπέμπεται* Ambros. 1. 3. *μετεπέμπετο* tres Veneti. || *καὶ στρατηγὸν — ἀθροίζονται* del. Bissch. 1. Cob. N. 400. coll. 1, 9, 7. || *ἐκ καστωλοῦ πεδίου* Ambr. 1. ὁ om. Ambr. 3. *κασταλοῦ* M. m. *πακτωλοῦ* n. Rehdantz. ed. p. 10. || *ὡς φίλον*, tanquam si eum amicum haberet. *Cyrum non deceptum ipsum fraudem in mente agitavisse* demonstrat A. Nicolai in libello *Die Politik des Tiss. Bernburg. 1862. p. 44.* || *ἀνέβη* del. Bissch. *ἀνὰ τριακοσίου* scriptum fuisse ratus et Dindorf. ed. Lips. 4. p. VIII. || 3. *Qui ἐπεὶ et ἐπιβουλεύει* dat Ambros. 1. quod *τέ* post *πέιθεται* cum A. et C pr. omittit delevi. || 4. *ἡ μήτηρ* Ambros. 4. in rasura. Del. Mehler. Conv. 48. || 5. *ἀπεπέμπετο ὥστε αὐτῷ* Ambr. 1. *αὐτῷ* Ambr. 3. || *ἀποκουπτόμενος* R. B. Hirschig. Misc. phil. nov. ser. 1, 109. || *ἐκαστον* id. Ann. cr. 180. || *ἀφέστασαν* Cob. N. 416. Dind. Cyr. ed. 4. Lips. XVII. || 7. *προαισθόμενός τις* *ταῦτά* Cob. N. 399. || *ἀποστῆναι πρὸς Κύρον* cum Wolfio Lept. 323. damnant Heinrichius, Hirschig. Ann. cr. 81. Misc. 1, 105, Cob. 1. c., Dind. Lips. VI. al. || *αὕτη αὖ* sine *καὶ* Marciani. || 8. *οὐδὲ ἤχθετο* omisso ὥστε Matthiae. Verba ὥστε — *πολεμούντων* post *ἐτύγχανεν ἔχων* transposita mavult E. I. Kiehl. Mn. 1, 206. || *βασιλεῖ* del. Bissch. 2. Dind. Lips. VIII. || 9. E Marcianis libris M. *της*, n. *τη*, m. neutrum habet. || *κλέσαχος ἦν* m. et M. s. v. m. 2. Quod scripsi cum Vill. et Krueg. *Κλ. ὁ Λακ. γυγὰς ἦν* Nobb. 1, 8. || *Ἑλλησπόντου* Hirsch. Ann. 85. Cob. N. 407. Vid. Krueg. Anal. cr. 1, 148. Dind. h. 1.

Hertlein. Coniect. (Werth. 1861) 2. qui quae accusativi exempla affert Plut. Cim. 7. Herod. 2, 10. Polyæn. 1, 1, 3, iis nunc addit Diod. 1, 38. 4, 56. 5, 23. *οἰκοῦσι* del. Cob. 1. c. coll. 2, 6, 2, 7, 5, 1. || *συνεβάλλοντο* A. Dind. Lips. XXII. || 10. *Πρὶς ἀντιστασιωτῶν* del. Kiehl. Mn. 1, 206. || *αἰτεῖ* Marciani, Heinrich. || *καὶ αἰτεῖται αὐτὸν μὴ προσέσθαι* Marciani. || *οὕτω — στρατεύμα* del. Bissch. 2. || 11. *αὐτῷ* post *ὄντια* cum Cpr. Dind. Lips. XVII. Cob. Rehd. omisi || *Σωκράτη* M. m. Vid. ann. ad Comm. in. || *ὡς πολεμῆσων* *Τισσαφέρνει* damnat Dind. Lips. XIV.

cap. 2, 1. Vulg. *Ἑλλ. ἐνταῦθα στρατεύμα. καὶ.* Born. *Ἑλλ. Ἐνταῦθα παρ.* Cob. *Ἑλλ. στρατεύμα. ἐνταῦθα καὶ.* Dind. Vollbr. Rehd. Schenkel. *Ἑλλ. ἐνταῦθα καὶ π.* Quos secutus sum, vocabulum enim *στράτευμα* in A. et D. nullam, in C. incertam sedem habet. || *λαβόντα τοὺς ἄνδρας* suspecta Dindorfio Lips. XIX. coll. Cyr. 2, 4, 17. Scripsi *τοὺς ἄλλους* cum C pr. D. Rehd. Hertl. Beitr. zur Krit. d. Diodorus, Werth. 1864, 24. coll. Demosth. 18, 46. Plat. Legg. 6. 766, b. Thuc. 8, 13. *λαβόντι* Mehl. Mn. 1, 207. || *ἦσαν* Marciani. *εἶεν* Mehl. 1. c. Heinr. || 2. Vulg. *πᾶσασθαι.* Futurum vix unus liber habet, nunc quivis postulat. *πρὶν ἂν* Bissch. 2. || *τὰ ὄπλα αὐτῶν* F. unde *αὐτῷ* efficiebat vir doctus Ien. 63. Cf. 4. || 3. *Σοφαίνετος — χιλίους* hic potius delenda censet quam sect. 9. Dindorfius Lips. XV. *Μεγ. εἰς ἑπτακοσίου* ἔχων ἄνδρας παρεγένετο, quae etiam Venetorum scriptura est, tueri conatus est H. Chr. M. Rettigius 4—15; *ἄνδρας* ad nullum armaturae genus pertinere ratus, Pasionem omisso, Sosis ut 1000 habeat, summam 11000 hoplitarum, 2000 levis armaturae efficit, id ut

cum ratione sectionis nonae conveniat, peltastas, qui in exercitu Cyri fuerint, ad graeca castra pertinere negat. Quodsi 1, 7, 10. 400 peltastae numerum, qui 1, 2, 9. est, superant, credibile dicit Pasionem et Xeniam in fuga milites secum duxisse, alios fame perisse. Rationem non multum diversam inierunt Guil. Ruestovius et Arm. Koechly Gesch. d. gr. Kriegsw. 101. et idem Ruestovius in Vit. Xen. 102 sq. Quum vero hoplitae a ceteris accurate soleant a Xenophonte distinguui, hanc habent rationem, ut Pasioni 700, Sosiae 300 tribuant atque ut summa eadem sit quae apud Retigium est. P. P. Dobreis Advers. 1, 132. libros eos, qui *χιλίους* pro *τριακοσίους* dant, secutus Sophagnetum sectionis nonae expungit, Pasioni 300 gravis, 300 levis armaturae, Sosiae 1000 gravis ponit, ut

Xenias duxit 4000 hoplitas

Proxenus 1500 "

Sophaenetus 1000 "

Socrates 500 "

Pasio 700 "

Meno 1000 "

Clearchus 1000 "

Sosis 300 "

Agias 1000 "

Qui sunt 11000 hoplitae, peltastae vero, quos Xenophon circa bis mille fuisse dicit, gymnetas et sagittarios comprehendunt. Ad quos quum accedant (1, 4, 3) Chrisophi 700 hoplitae totidemque Abrocomae transfugae, deductis qui (1, 2, 25) in Cilicia perierunt, sunt 12000 hoplitae. At 1, 7, 10. in altera exercitus lustratione 10400 reperiuntur vel, si alios libros sequimur, 10500. Dicit quidem C. Kochius Zug d. Zehnt. 33. 44, videri mille milites cum Xenia et Pasionem exercitum deseruisse.

summa sit 10300 gravis, 2300 levis armaturae, non illa quidem, ut videtur, cum Xenophontea ratione congruens. Verum quum meliorum librorum lectio ad summum 10600 hoplitas praebeat, Fr. Ritscheli Mus. Rhen. 1858. p. 136 sqq. Sophagnetum Arcadem iam antiquissimo tempore commutatum esse non quidem, quae Kruegeri De auth. Anab. 40. sententia est, cum Cleanore, sed, ut Ruestovius et Koechly 101. censent, cum Agia, quem ante Cleanorem ducem fuisse doceat locus 3, 1, 47, sectionis vero nonae supputationem ratus additam esse ab aliquo, qui septingentos Pasionis milites in hoplitarum numero referret, hoc loco *Πασιών δὲ ὁ Μεγαρέως ἑπτακοσίους μὲν ὀπλίτας, τριακοσίους δὲ πελταστας ἔχων* scribendum censet. Habet ita hanc rationem:

500 gymnetas

300 peltastas

500 "

800 (Thrac.) peltastas

200 (Cret.) sagittarios

	Auxilia Cyri
Apud Ctesiam	(13000)
„ Xenophontem	14900
„ Didorum	13000
„ Plutarchum (pene 13000)	

Illud non praeteribo, Lachmanno Hist. Gr. 2, 335. numerum 13000,

Id vero quum neque ipsum credibile sit et 1, 4, 7. de uno navigio narretur, in quod mille vel adeo 1600 milites non verisimile sit impositos esse, ei rationi Ritscheli 140. adversatur, 1, 7, 10. legendum dicens *μυρία καὶ διοχιλία καὶ τετρακοσία*. Quem ad numerum efficiendum videtur ei Tamos 1, 4, 2. milites secum duxisse, quos iam 1, 2, 2. commemorari vidimus, fere 400 hoplitas, 200 peltastas. Inde summa exit 14900 militum. Postremo Ritscheli hanc tabellam composuit:

Cyri exercitus	Exercitus Artarpersicus	Exercitus Xerxis
	(70000)	400000
	100000	906000
	70000	400000
		(900000)

qui est 1, 2, 9, rotundum, quem vocant, videri, esse debere 12600,

Sophaeneto bis numerato summam esse 13600; deinde virum quendam doctum Ien. 1824, 20. p. 155. legendum h. l. suspicatum esse *Μεγ. ἑπτακοσίους μὲν ὀπλίτας, ἑπτακοσίους δὲ πελταστὰς ἔχων*, quam sententiam redarguit Bornemannus XVI; denique Rehdantizium p. 45. novam computandi rationem instituere non multum diversam, e verbis quidem, quae scripta inveniuntur, repetitam, ubi Xenophon secum pugnare videatur hoc dicentem certum esse, Graecorum bellatorum fuisse 12900. || 5. Optimi *ἔπεξευγμένη. ἐπτά* C s. v. D. om. || 9. *φυγὰς* del. Cob. N. 407, in editione etiam *ὁ Λακεδαιμόνιος* praetermisit: quae tria verba tolli iussit Dindorf. Lips. VIII. XV. || Libri *σωσίας, σώσης, σώστης, σωκράτης* et *συρακούσιος*. De dorico nomine *Σῶσις* v. Born. 580. Dind. Ox. VI. Meier. Opusc. 2, 245. || *ὀπλίτας χιλίους* Marciani, Rettig. 15. *ὁ Ἀρκὰς ἔχων ὀπλίτας χιλίους* om. n. *Σοφραίνετος Ἀρκάδας* Dind. Lips. XV. *Ἄγιας ἔχων* Rehdantz. 37. Vid. ann. ad 3. || 11. *τρόπον* del. Hirschig. 82. Cf. Luc. Pro imagg. 14. || 12. *καὶ φύλακας* Marciani. || *ἐλ. δὲ κῦρον καὶ συγγίγνεσθαι τ. κ. Μ. m. καὶ συγγενέσθαι ἐν τῇ κ. n.* || 13. Vulg. restitui. Al. *δὲ ἐξελαύνει* vel *δὲ ἐλ.* || *Τύμβριον* vel *Τυμβρίαν* mavult R. Stiehle Philol. 1855, 228. Vid. Haas. Encycl. Hal. 3, 25, 254. || 14. *Τυρῖαιον* Stiehl. l. c. 229. Vid. Dind. Ox. XVI. || 17. *μέσης* etiam in Marcianis est, iam Schaefero Dem. 4, 450. et Sintenisio 581. probabile visum. || *ἐσάλπιγξε* Elmsleius Eur. Her. 830. e glossa ad *ἐσήμηρε* posita ortum suspicabatur. || Libri *προβαλλόμενοι*. Vid. Dind. Lips. XXI. || Alterum *τοῖς στρατιώταις* del. Dind. Lips. XII. || 18. *ἔφηνεν ἐπὶ* C pr. D. Ceteri *ἔφ. ἐκ.* Vid. Dind. Ox. VI. I. F. T. Zeitz. Misc. pbil. Ultrai. 1854. p. 33. || *ἐθαύμασε* Marciani. Imperfecto repetitionem significatae admirationis exprimi putabat Sintenis 581. coll. 4, 17. 5, 14. 4, 3, 13. 6, 1, 32. || 19. *ἔμειναν* M. m. *διελαύνει* n. || 20. *καὶ αὐτὸν* deesse mavult Sintenis 582. || *Ἄδαναν* Heinrich. *εἰς Θόανα* Reh-

dantz, vid. App. cr. 31. || 21. *Συέννεσιν* — *φηλάτων* Marciani. Deinde *σύνεσις* M, ubi illi non obsequens m. recte, ut n. || Ad *ἡμέραν* Bisschopius 3. *μίαν* vel *ταύτην* excidisse putabat. *εἰς* vero non additur substantivis nisi ubi maior numerus opponitur. Cf. 5, 9, 14. Hell. 7, 4, 32. Cyr. 6, 2, 34. Item *μὴν* 7, 5, 13. *ἐνιαυτός* 1, 5, 1. || *ὅτι* ante *τριήρεις* suspectum Dindorfio et Hertleinio. Verba transposita vult Goeller. Thuc. 3, 26. contra Kruegerum ad h. l., Dion. Hal. 290. Stud. hist. phil. 2, 156 sq. *Ταυῶν ἔχοντα* debebat Voigtlaenderus. || 22. *ἐμπλεον* Cob. N. 512. || *περιεῖχεν* C pr. D. || 23. *ἐνταῦθα ἦν* Hirsch. 86. *ἐν ἧ ἦν* Rehd. || 24. *ἔχοντες ἔμειναν καὶ* Matth., improbatum G. Fischero 2. || 25. *τῇ εἰς τὸ πεδίον* Reiskius, Dind. Cob. Libri *τῶν*. || 26. *τοὺς Τροσούς* del. Kiehl. et Mehl. Mn. 1, 208. Cob. 6, 314. N. 408. || *ἐπειδὴ εἰσῆλασεν* n. || *πρὸς ἐαυτὸν* del. Hirsch. 83. || *ἡ γυνὴ αὐτοῦ* Marciani. || 27. *διαρπάξουσθαι* Cob. V. 204. N. 408. coll. 19. Hell. 3, 1, 8. Hertl. 6. *ἀναρπάξουσθαι* Matth. Ep. 4. ed. 430

cap. 3, 1. *πρῶτον* D. Matth. 430. Hertl. Coni. cr. in Iulian. (Werth. 1856) 6. Quod Fischerus 2. *πρῶτον μὲν* dicit esse debuisse. Primus vero Clearchus fuit in re ancipiti qui aliquid efficere conaretur. || 3. *ἀλλ'* ante *οὐδέ* om. D. s. v. m. rec. C. De *ἀλλ' οὐδέ* Hertleinio Comm. 1, 2, 63. Isocr. 12, 259. 15, 262. Aeschin. 3, 128. comparat. Nec propter usum sed propter loci sententiam omisi cum Cobeto et Rehdantzio. *ἐμοὶ ἀλλ'* debebat Bisschopius 3. || 5. *πρός* del. Hirsch. 87. coll. 10. || 6. *οὐδὲ ἔπεσθαι* deest in optimis, additum Comm. 2, 2, 11. Hipp. 8, 22. || *ὑμᾶς μοι* — *μὲν ὃν οἶμαι ἂν* — *δ' ἔρημος* Hirsch. Ann. cr. 87. Phil. 5, 287, deleto 83. altero *οἶμαι*. || *ὅποι* A. *ὅπον* D. Cet. *ὅπη*. || 7. *πορεύουσθαι* Cob. N. 406. Bissch. 4. Sed v. ann. ad Cyr. 6, 2, 39. Verba *ὅτι* — *πορεύουσθαι* omisit editio Cobeti, damnata a Dindorfio Lips. VII, suspecta *οὐ* in optimis omisso et *παρὰ* praepositionis usu parum apto, cuius loco Rehdantizius

πρός scripsit, v. App. cr. 45. Hoc quidem Marciani s. 4. pro ἐπί habent. || παρὰ Κλέαρχον Kappeyne v. d. Coppello Mn. 3, 383. Cob. 6, 314. N. 408. Dind. XXII. coll. 8, 5. || 8. τούτων M. m. n. || ὡς καταστησαμένω M. m. ὡς καταστησαμένων n. || ἐκέλευον αὐθις Coppello l. c. || 10. πάντως ἐψ. n. || 11. ἕως τε Dindorfius. Libri ἕως γε vel εἴτε. || μενοῦμεν Buttmanus. Libri μένωμεν. Verba μενοῦμεν—ἀσφαλέστατα Rehdantzius praetermisit. || 12. Prius φίλος om. A. C pr., suspectum Dindorfio Lips. XV, delevit Cobetus. || 14. πορεύεσθαι fuit qui abesse mallet, v. Dind. Lips. X. coll. 4, 8, 14. || ὡς ἀποπλέοιμεν Hirsch. Ann. cr. 90. Phil. 5, 307. οἷς ἀποπλέοιμεν Bissch. 6. coll. 6, 3, 16. Idem ταῦτα delet. || φθῆσονται Bissch. 64. Cf. Hertl. Cyr. 7, 1, 19. p. 232. || 15. μάλιστα ἀνδρώπων del. Hirsch. Ann. cr. 83. Cob. N. 408. coll. 2, 6, 8. 1, 4, 15. Bissch. 6. Cf. Hertl. Cyr. 3, 2, 26. || 16. μῆαντε ποιουμένου, quod deest in C pr. D, cum Kruegero etiam Dobreus Adv. 1, 132. deleri voluit: quasi iam redituro Cyro. Tuentur Matthiae 430, qui deleto πάλιν τὸν sententiam loci invertit, Fischerus 2: quasi Cyrus nullam (vel non et ipse) praeterea expeditionem maritimam faceret; Wiehe in Tidskrift for Philologi og Paedagogik (Kjöbenhavn 1859) 1, 2, 149. || 17. Vulg. αὐταῖς ταῖς. Articulum etiam M. m. omitunt: rariore usu additur, Cyr. 1, 4, 7. sed αὐταῖς cum C pr. D. Ad. Torstrik. Phil. 1862, 314, Hertl. Rehd. delent. Cf. 4, 8. || οὐκ ἔσται cum iisdem libris scripsi ut Rehdantzius. Vid. Dind. Lips. XVI. Vulg. οὐκ οἶόν τε ἔσται. Marciani ἔστω. || φληαρίαν Cob. N. 408. Bissch. 7. coll. 7, 7, 41. Sed Hertleinus confert Dem. 20, 101. || 18. τοῖς Ξενίων Dobr. Adv. 1, 132. Sed v. 1, 2, 1. || 19. Deest ἄν post ἐπόμενοι in melioribus, ἐσόμεθα est in D, quod Dindorfius Lips. XXIII deleto ἄν in ἐνόμεθα mutandum censet. Scripsit Rehdantzius ἐπόμενοι — ἐσόμεθα. || 20. ἀκούσει B. C. || μὲν μένη ἐκεῖ Cob. l. c. || τὴν δι-

κην, ἔφη, κορήζω Marciani. || φύγη D. Cet. φεύγη. V. Mehl. Mn. 1, 208. || 21. Vulg. ἀναγγέλλουσι, optimi ἀγγέλλουσι, Bissch. 7. ἀπαγγ. || ἀγοῖ priore loco E. s. v. D. Cet. ἄγει.

cap. 4, 1. ἐπὶ τὸν Ψάρον ποταμόν] Articulum usus Xenophonteus postulat, neque videtur in ullo codice deesse. Non accurata Gailii annotatio. Alius generis sunt loci 1, 2, 23. 4, 4. 5, 3, 8. ποταμὸς Σελινοῦς fluvius quidam nomine Selinus. V. ann. ad 4, 7, 18. || 2. πέντε καὶ ἑπτοστάτει (vel ἐπῆν) αὐταῖς ναύαρχος Πυθαγόρας Λακ., ἠγεῖτο δὲ Ταμῶς Ritschellius Mus. Rhen. 1858, 141, offensus maxime verbis ἐπ' αὐταῖς pro ἐπ' αὐτῶν dictis. Tum p. 142. orationem sic explet: καὶ συνεπολέμει Κύρω πρὸς αὐτόν. [παρήσαν δὲ σὺν αὐτῷ ἐπαχθῆντες ὀπλίται μὲν τετρακόσιοι, πελτασταὶ δὲ διακόσιοι τῶν Μιλήτων πολιορκησάντων]. παρήσαν δὲ καὶ Χειρίσοφος κτέ. Vid. ann. ad 2, 3. Quod pro Pythagora Hell. 3, 1, 1. Samius nominatur, eum dissensum Kruegerus solvit De auth. 12 sqq., cuius ad sententiam accessit etiam G. Weberus De Gytheo 78 sq. Vid. Rehd. 38. αὐταῖς C pr. D. Ceteri αὐτῶν. Illo viae ducem, hoc summum imperatorem dici putant. Quamquam ἠγεῖσθαι etiam cum dativo coniunctum de exercitus duce dici videtur 2, 2, 8. 5, 2, 6. 7, 1, 40. Hell. 4, 2, 9. || ὅτε Τιωσ. — πρὸς αὐτόν del. Cob. N. 408. Dind. Lips. X. || 3. ἦλθον et καὶ del. Cob. 409. Quorum vocabulorum in editione omissionem vir doctus vituperat in ephemeride Zarnckiana 1859. 46, 734, παρὰ Κύρον ad ἦλθον recte referri, ad ἀποστάντες referri more Graecorum non posse dicens. || 4. τό post ἔσωθεν addidit Is. Vossius. πρὸς utrobique Matthiae. || πέτροι Marciani. || ἐφέστασαν Cob. N. 517. || 5. ταῦτες οὖν Marciani. || βιασόμενος A. B. C pr. quod Rehdantzius scripsit illato παρέλθοι. Quum vero C. e secunda tantum manu παρέλθοιεν s. v. habeat, Cobetus πυλῶν, βιασόμενος τοὺς πολεμίους, εἰ φνλ. scribit, Dindorfius (Lips. XII) scribi vult, omisso deinde ὁ Κύρος. || 7.

στρατηγός del. Cob. N. 409. al. || *ἔδοκει* M. m. || *καὶ οὐ πρὸς βασιλέα* del. Hirsch. Phil. 5, 293, nisi scribatur *οὐκ ἐπὶ β.*, Dind. Lips. VII. *ὡς ἐπιόντας* — *βασιλέα* Cobetus praetermisit. || 8. *ἐπισιτάσθων* Kiehl. et Mehl. Mn. 1, 208. Cob. 6, 315. N. 409. Bissch. 7. Dind. (XVI Ox.). Vid. ann. ad Cyr. 7, 2, 14. || *διώξομαι* Bissch. 8. Vid. ann. ad Cyr. 6, 3, 13. Quae mutatio non magis apta est quam Kiehl. *οὐδ' εἰς* Mn. 1, 208. et Mehleri *ib. καὶ αὐτόν.* || *ἴτωσαν* Rehd. Adiectam in libris deterioribus ad imperativum *ἄν* particulam tuiti sunt Herm. *Ἄν* 178. et Hartung. Partt. 2, 312. *ἀλλ' ἰόντων*, *ἀλλ' εἰδότες* Iacobsius. || 9. *οὐδὲ τὰς περισσότερας* del. Meinek. Men. et Phil. Rell. 44. Mehl. Conv. 48. Cob. N. 409. Bissch. 8. defendit Naberus Mn. 4, 12. coll. Herodot. 1, 138. Addas Athen. 8. 346, c. || *εἰς ζώνην* Marciani. *ζώνη* tuebatur Rettig. 10. De loco Plat. Alc. I. 123, b. dubitat Boeckhius De simult. Plat. et Xen. 23. Alia exempla Cobetus composuit Mnem. 11, 376 sq. || 11. *τεττάρων πλέθρων* Kiepertus. || *ὄνομα* C pr. D. Ceteri *ὀνόματι*, dubium etiam Hell. 1, 6, 29. Vid. Bernh. Synt. 119. Dind. Comm. 3, 11, 1. || *βασιλέα τὸν μέγαν* Kiehl. Mn. 1, 208. || *ἔπεσθαι* del. E. Voigt. || 12. *ὄσαπερ* Kiehl. l. c. *πρότερον* Mehl. *ib.* Cob. 6, 315. N. 409. cum Schneid. et Hertl. *παρὰ τὸν πατέρα τοῦ Κύρον* del. Cob., assentiri videtur Dind. Lips. VII. *τοῦ Κ.* del. Kiehl. *Κύρον* cum Mehlero. || 13. *ἐπάν* libri. Qui scripserunt *ἐπὴν* Cobetus, Dindorfius, Rehdantzius illam formam 4, 6, 9. retinuerunt, illi etiam Hell. 1, 1, 29, a Dindorfio Thes. St. 3. 1451, d. Xenophonti exemtam. || *πότερον* — *οὐ* del. Kiehl. Mn. 1, 208. Cob. N. 409. Bissch. 9. || 14. *πίθησθε* Cob. Bissch. || 15. *ἄπιμεν πάντες εἰς τοῦρπαλιν* Marciani. Quam in his ubique Cobetus N. 486. et Bisschopius 68. iubent addi prae-positionem h. l. optimi libri non habent, 4, 3, 21. omittunt deteriores, 3, 5, 13. habent omnes, 5, 7, 6. 6, 6, 38. nullus. || *φρουράς* Marciani. || *φίλοι* B. C. D. Ceteri *φίλον.* || *ἤδη* om. E. del. Heinr. || *δὲ ὑμεῖς* Marciani. || 17. *μεγαλοπρεπῆ* Ald. M. m. Bissch. 11. ut Cyr. 6, 2, 6. ubi v. Hertl. || *τὸν ποταμὸν* et *ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ* del. Bissch. 11, quod probare videtur Dindorfius Lips. IX. coll. 4, 5, 2; posterius Mehl. Conv. 48. Cob. N. 410. || 19. Car. Berth. Heinrich, Caroli Friderici f., in diss. de Chryse insula et dea (Bonn. 1839.) thesi addita coniecit *τὸν Ἀβόρραν ποταμὸν*, nisi Araxis commemoratio memoriae vitium esset. Pater ad ed. Hutch. adscripsit: f. *Ἀβόρρας* Strabonis, Gibb. 5, 4, 55. cap. 5, 2. *πολλὰ δὲ στρονθοί* Cob. N. 412. *πολλὰ δὲ στρο. αἰ μεγάλα* Dind. Lips. X. || *ἄν εἰστήμεσαν* Ald. Marciani. *ἄν ἔστασαν* Krueg. Cob. N. 410. 416. || *τὰ δὲ κρεῖα αὐτῶν ἦν* Hirschig. Ann. cr. 83. ut 3. || Demetrium De elocut. 93 (9, 451. Walz.), qui hoc loco usus est, conatus est Goellerus corrigere, defenderunt vir doctus Hal. 1837. 37, 295. et Finckhius Ann. cr. in Longin. et Demetr. (Heilbronn. 1847) 13. || 3. *ἀπέσσα* D. *ἀπέπτα* libri boni, etiam Marciani, Aug. Matthiae 481, *ἀπέπτατο* Longinus, Const. Matthiae. *ἀπεσπᾶτο* Buttmannus. || 4. *αὐτῆ]* Incerti in his dativi Dindorfio Comm. 3, 11, 1. Verum non minus certus est 3, 4, 7. 10. || 6. *ἡμιωβόλιον* Schneiderus. Libri *ἡμιωβόλιον*, B. *ἡμιόλιον.* || 9. *ὡς* del. Mehl. Mn. 1, 208. Unum apud bonos scriptores exemplum esse dicit C. M. Francken Phil. 19, 717. Sed v. Sintenis 586. Dind. h. l. || *ἐκαθ' ἕξειτο* del. Mehl. l. c. Cob. 6, 318. N. 412. || *ἀπαρσκενοτέρω* — *σχολαίτερον* Cob. *ib.* Dind. || *τῆ βασιλ. ἀρχῆ* C pr. Dind. Rehd. Vid. Comm. 4, 7, 2. Ceteri *ἢ β. ἀρχῆ.* || *τῶ δὲ μήκει* omisso *τῶν ὁδῶν* Marciani. || *διεσπάρθαι* Cob. l. c. Hirsch. Phil. 5, 305. coll. 2, 4, 3. 4, 8, 17. || *ἐποιεῖτο* optimi, cet. *ποιεῖτο.* || *σκεπάσματα* Z. Suid. Dind. Cob. *ἐπίπλασαν* M. m. *ἐνεπίπλασαν* Cob. N. 413. Bissch. 11. *πίπλαται* Ven. 5, 7. || *ἐπὶ τούτω* Marciani. || 14. *οὖν* om. D. || *αὐτοῦ* ante *ὀλίγον* om. deteriores aliquot, secundum Kruegerum delet Mat-

thiae. || 16. κατακόψεσθαι cum libris melioribus malebat Cobetus N. 413. Dind. Cyr. 1, 6, 9. Ox. || εμου om. A. Bissch. 12. || 17. εναντιου Cob. Bissch. l. c. Dind. Lips. XXII. Soph. Phil. 950. εν σανταῖ γενουῖ.

cap. 6, 2. κατακαῖνον ενεδρο. Marciani. || αν ελοι] C pr. D. ανελοι, cet. ελοι. || 6. Οροντα C pr. D. M. m. || 7. ελαβες προς εμου M. m. || 8. του Οροντα C pr. M. m. || 9. δεη B, cet. δεοι, quod Wexius Ep. ad Gesen. (1831) 33. graeci hominis urbanitate explicabat. || φιλους om. C pr. D. τουτους om. Cob., suspectum Dindorfio Lips. XVIII, defendit God. Herold. 6. || 10. ελαβοντο vulgatum Porsono soloecum videbatur esse, idem de optimorum librorum scriptura ελαβον iudicat C. Matthiae Ep. 5, quod postulat Cobetus N. 413. || οτι την επι θανάτω Bissch. 13. ut 5, 7, 34. || ἄλλος Cob. V. 114. N. 414. Bissch. 13. Contra ubi pluralis verbi antecedit, ἄλλος in ἄλλοι mutari volunt Hell. 7, 1, 15. 3, 3, 8.

cap. 7, 3. βαρβαρων del. Bissch. 14. || υπέρ ante alterum ης om. C pr. D. M. Z. Marciani M. m. || 4. πληθος πολλοι M. m. || αισχυνεῖσθαι Cob. Dind. Praesentis infinitivum iam ASchZ. 1833, 1126. tuitus sum collatis locis Hell. 4, 7, 4. 5, 1, 15. Vid. Buechs. 314. Herold. 5. || ανδρων αγαθων και εντ. γεν. Iacobsius Add. Anim. in Athen. 148. ανδρων αγαθων γενομενων Cobetus. και εν των ευων γεν. Dind. Comm. ed. 3. Lips. IX. Rehd. Bierm. 7. De οντων cf. Comm. 2, 1, 28. || εγω υμων om. E. del. Voigtl. υμων quidam Mn. 1, 209. || 5. εντω τοιούτω Hirsch. Phil. 5, 296. coll. 5, 8, 20. προσιοντος del. Cob. N. 414. Bissch. 14. Hirsch. || μενησεσθαι Kiehl. et Mehl. Mn. 1, 209. Cob. N. 305. Bissch. 4. Herold. 5. Cf. 7, 6, 38. || μενησο Cob. N. 224. Bissch. 14. Buechs. 286. || 6. αρχτον μεχοις οτον Marciani. || 8. οι τε στρατηγοι delet etiam Lud. Herbstius De emendatt. Cobeti Thucyd. 11. Defendebat Fr. Platz. in Seebod. Bibl. cr. 1820. 2, 671. || 9. γαρ ου Cob. N. 415. Bissch. 15. γαρ, εφη, μαχ. Rehd. || 13. εκ των

πολεμιων del. Kiehl. Mn. 1, 209. om. Cob. παρα μεγαλον βασιλεως del. Bissch. 15. μετα την μαχην del. Cob. N. 416. ταυτα (ita Muretus, vulg. ταυτα) ηγγελλον del. Mehler. Conv. 48. Mn. 1, 209. Bissch. 15. ταυτα ελεγον Dindorfius malit Lips. IX. coll. Cyr. 6, 1, 25. || 15. Verba ενθα — επεισω post Bocagium, Kruegerum, alios etiam Dindorfius VI. damnavit. Locum transpositis verbis sanare studuit Ruedigerus ZAW. 10, 935. De locorum rationibus v. Grot. Hist. Gr. 5, 53 sq. Additamento autem vel emblemate illo ut Ainsworthum ita etiam Car. Kochium Zug d. Zehnt. 46. de quatuor canalibus in errorem deductum esse Kiepertus ZGW. 1851, 204. dicit. || 18. προτερον del. Cob. N. 416. Dind. Lips. IX. θυόμενος C pr. ut videtur, Leoncl. Cet. πυθόμενος, quod Rettigius 20. tueri conatur, v. Rehd. || 19. διαβαίνειν del. Hirsch. Ann. 83. Miscell. 2, 67. || το μάχεσθαι id. 84. coll. 7, 5, 7. Dind. Thes. St. 1. 1385, b. Quod Bernhardy improbat Synt. 356.

cap. 8, 1. πιστός C pr. Marciani M. m. al. Quod scripsi. Cet. πιστων. Vid. Rehd. App. cr. 13. || ιδρωντι cum iisdem Marcianis scripsi ut Cyr. 1, 4, 28. ubi v. ann. Hell. 4, 5, 7. Vulg. ιδροῦντι. || 4. του κερως del. Mehl. Mn. 1, 209. Matth. 430. Vid. Krueg. του κερως Bissch. 16. || Matthiae l. c. Kruegerum secutus M. δε του στρατευματος το ενων., Fischerus 3. cum Arnaldo M. δε το στρατευματος ενων. κερως ειχε. Verba και το στρατευμα del. Cob. Rehd. || 6. τους ante ἄλλους debebat Voigtl. Verba λεγεται — διακινδυνεύειν eiecerunt Cobetus N. 416. et Dindorfius (Lips. VI). Dissimulat se Xenophon scriptorem Anabasis. || 8. και λογγαι scripsi cum A. B. C. Cet. και αι λογγαι. οι λογοι I. M. v. Gent Misc. phil. Gymn. Bat. nov. ser. 1, 95. Mehl. Mn. 1, 209. || 9. τουτων ante γεροσοφοι omisi cum C pr. Rehd. Dind. (XVIII), itemque ειναι post ελεγοντο, etiam cum Suida, v. Dind. Comm. 1, 6, 13. Particulam post Αιγύτιοι om. deteriores,

etiam Marciani, ut sit asyndeton quale in antecedentibus ac saepe in parenthesi, quod Kuehnero offensionem fuit. || 13. *Ἑλληνικοῦ* damnat Hertleinus in libello de Anabasi scripto 2. || *μέλει* B. C. D. Plut. Artax. 8: ὁ δ' αὐτῶν μέλειν εἰπόντων, ὅπως ἔξει κάλλιστα, τὸ πᾶν διέφθειρεν. Cet. *μέλοι*. Cob. N. 416. Bissch. 16. *μελήσοι*. || 14. *προσῆει* C pr. D. Cet. *προῆει*. || *ἐκατέρους ἀποθῆν εἰς τοὺς τε πολεμίους ἀποβλέπων τοὺς τε φίλους* Marciani. *τοὺς φίλους* etiam Cobetus. Cf. Plat. Symp. 221, b. || 15. *πελάσας* A. B. C. Rehd. App. 19. || 16. *θροῦ* — *θροῦς* Cob. N. 371. || ὁ δὲ κλέαρχος A. B. C. M. Cet. ὁ δὲ ξενοφῶν. Neutrum ego nomen posui. Rehd. l. c. 35 sq. Xenophontis nomen Kruegerus postulat Stud. 2, 109. || *σύνθημα*] Libri deteriores articulum addunt, qui praeter locos Xenophonteos 6, 5, 25. *σύνθημα παρήει* ut 7, 3, 34. 39. Cyr. 3, 3, 58. 7, 1, 10. deest aliquoties ut loco ab Hertleinio indicato Dinarch. 3, 10. || *ὅτι Κλέαρχος, καὶ Ζεὺς* Born. XIX. || 17. *τε ἔφη* om. Marciani. *φῆσι* post *ἔστω* e cod. Paris. quodam refert Naberus Mn. 4, 185. || *προήρχοντο* B. C. E. R. Quod qui omisso *ιέναι* verbi *ἔρχεσθαι* putant esse (vid. Kuehner.), formarum praesentis et imperfecti usum exemplo augent. *ἔξέρχοντο* est Cyr. 4, 1, 1; exempla participii 8, 5, 12. An. 2, 4, 25, infinitivi Cyr. 2, 4, 18, imperfecti 4, 6, 22. pleraque dubia. Sed Hipparch. 7, 9. est *πορευομένων ἀταξία οἱ μὲν προέρχονται, οἱ δὲ ὑπολείπονται*. || 18. Libri *ἐπιλειπόμενον*, Kr. et Diefurt. Chrest. *ἀπολ.*, Hirschig. Ann. cr. 90. Dind. Cyr. 4, 1, 19. *ὑπολ.* || Verba *λέγονσι* — *ἵπποις* damnant Cob. N. 417. Dind. Lips. VI. Vid. s. 6. Iam Luciano Navig. 36. ante oculos posita erant. || 19. *ἐγκλίνουσι* Dind. Comm. Lips. IX. Cyr. 1, 4, 23. *ἐκκλίνουσι καὶ φεύγουσι*, ubi C. D. *ἐγκλ.* De eadem fere re *ἐγκλίνειν* Hell. 7, 2, 14. 2, 4, 34. Cyr. 3, 3, 65. *ἐκκλίνειν* Cyr. 7, 1, 30. 3, 3. || *ἀνὰ κράτος* Cob. N. 511. Idem scribi voluit Ag. 2, 3, quia illa verbis *ἐλαύνειν, φεύγειν, διώκειν,* *θεῖν* addi solent, nihil mutavit Hell. 2, 1, 15. 19. 7, 1, 22. 28. An. 7, 7, 7, ubi de locis vi captis agitur. Vid. Born. Cyr. 1, 4, 23. ed. Lips. || 20. *ὡσπερ ἐν ἵπποδρόμῳ* del. Hertl. in libello suo 2 sqq., fuisse quidem dicens spectatores lustrationum, ut Hipparch. 3, 10, non videri fuisse certaminum in ipso hippodromo. || 21. *ὡς βασιλεύς* om. E. del. Voigtl. In imitatione sua Luciano Navig. 37. solum *προσκυνούμενος* habet. || 22. *τὸ αὐτῶν ἡγούνται* Marciani. *τοῦ αὐτῶν* Halm. Lectt. Aesch. (Monach. 1835) l. Quod Hermanno placuit ZAW. 1835, 1118. || *ἡμίσει ἐν χρόνῳ* deteriores. *ἐν ἡμ. ἂν χρ.* Cob. N. 418. Bissch. 17. *ἡμ. ἂν ἐν χρ.* Matth. Ep. 7. In temporis significatione interdum praepositionem deesse dicit Kruegerus, raro deesse Hertleinus Coniect. 2, 15. Variare libros Dindorfius animadvertit Cyr. 2, 3, 24. Dubius hic locus et Conv. 4, 1. || 23. *ἀντίον* optimi, *ἐναντίον* ceteri, deinde *ἀντίος* omnes. V. ann. ad Cyr. 4, 2, 39. || 24. *σύν* om. D. || *αὐτός* om. A. || 26. *ὅς καὶ ἰάσασθαι* Cob. N. 418. || 27. *λεγέτω* id. || 28. *θεράπων* del. id. coll. 1, 6, 11. Bissch. 17. Dind. Thes. St. v. *Σκηπτῶχος*, ed. Ox. XIV. Lips. IX. || *ἑαυτὸν ἀποσφάξαι* Cob. *αὐτὸν ἐπισφάξασθαι* Rehd. cap. 9, 4. *τοὺς* ante *τιμωμένους* om. C pr. Dind. || 6. *φανερὰς* post *ἄτειλάς* om. A. C pr. Dind. (XII) || *κατέκανε* in Marcianis quoque est. || 7. *περί* om. C pr. || 11. *ἀλεξόμενος* del. Cob. apud Mehler. Conv. 48. || 13. *στερομένων* Buttmanus gr. Vulgatam formam *στερομένων* defendunt Krueg. Kuehn. Schenk., tanquam si haec quoque perfecti significatione praedita invenitur. || Quod in deterioribus quibusdam est *ἐν τῇ τοῦ Κύρον ἀρχῇ* nescio an unum in Anabasi exemplum sit additi ad nomen proprium in medio positum articuli. V. ann. ad Cyr. 1, 7, 23. || 15. *ἀξιῶν* Cob. N. 418. Dind. Lips. XXII. coll. 19. || *αὐτῶ* del. Cob. l. c. Dind. XVIII. || 16. *αὐτῶ* post *εἰ τις* om. C pr. Dind. XVII. || 17. E scriptura et vestigiis libri C pr. Dindorf

fuis XIII. haec efficit: *οἱ χορημάτων*
 — *ἐπλεσαν, ἔγνωσαν* — *καλῶς ἄρ-
 χων*. Quae Rehdantzius ita accipit,
 ut etiam *Κύρω* omittat, quod in de-
 terioribus quibusdam deest, nisi id
 forte cum *ἄρχων* coniungendum sit:
 im Interesse des K. Vid. App. cr. 6.
 || 18. *τοιγαροῦν ἀεὶ κράτιστοι ἔπρη-
 ται* Dindorf. Comm. Lips. IX. Cf.
 20. || 19. *οἰκονομεῖν* Hirsch. Ann. 91.
 coll. 4, 6, 16. Sed cf. Oec. 19, 14. ||
οὐδ' ἐν ἄν ποτε Kiehl. Mn. 1, 210. *ἄν*
 del. Cob. Dind. XXIII. Qui XIII.
αὐ deleto *ἄ* vel *ὄσα ἐπέπατο*, Comm.
 1, 2, 29. *ἅττα πεπῶτό τισ* scribendum
 suspicatur. *ἀεὶ τις* Iacobsius. || 20.
κρίνοι E. Dind. XXIII. *κρίνει* C pr.
τυγγάνοι censor Halensis Schnei-
 deri. Libri *τυγγάνει*. || 21. *συνεργοῖς*
χοῶτο marg. n. *ὄτε ἐκ*. M. m. || 22.
εἰς γε ἀνῆρ C pr. Ceteri *ὄν* addunt
 vel ante vel post *ἀνῆρ*. || 23. *κόσμον*
 om. C pr. || 27. *δὲ δύναιτο* C pr. || 28.
ὁμοῦ δὲ δὴ ὁπότε πορεύοντο Dind.
 Comm. Lips. IX. *ὁμοῦ* ex *οἱ*, quod
 in C pr. est, effecto. || *ἐγὼ μὲν γε*
 A. B. C. ut 2, 5, 25. Cyr. 4, 5, 29. ||
 29. *παρὰ μὲν γὰρ* Cob. N. 419. Vid.
 Krueg. || *φιλαίτερον* libri pene omnes,
φιλέταιρον M. m. Quod semel exstat
φιλαίτερος, semel *φιλαίτατος* iusta
 hoc quidem ut videtur auctoritate
 Hell. 7, 3, 8, denique item *φιλωτέρως*
 Comm. 3, 11, 18, a Cobeto et Dindorfio
 in formam rarissimam ac pene in-
 cognitam *φίλτερος* et saepius inven-
 tam *φίλτατος* mutatum est. Vid. L.
 Dind. An. XII. Comm. l. c. G. Dind.
 Thes. St. 8. 878. Cob. N. 343. Kuehn.
 h. l. || *οἱ μάλιστα ἑαυτοὺς ἀγάμειοι*
 Dind. Apol. 5. Quae coniectura e
 vestigiis libri C pr. hausta admo-
 dum probabilis est. || 31. *περὶ αὐτόν*
 Schneiderus. Libri *παρ' αὐτόν*.
 Vid. Oec. 4, 19.

cap. 10, 1. Quod Cobetus V. L. 187.
ἀποτέμνεται ἢ κεφαλῇ de mortui ca-
 davere, *ἀποτινθέντες τὰς κεφαλὰς*
 2, 6, 29. de vivis dici putat (cf. 2, 6,
 1, 3, 1, 17), ei sententiae locum Dio-
 dor. 1, 78. refragari docet Hertlei-
 nius. *τὰς κεφαλὰς ἀποτέμνονσι τῶν*
κολαζομένων — *ὁ δήμιος ἀπέτεμε*
τῷ ξυρῷ τὸν τράχηλον Plut. Artax.
 29. || *καὶ οἱ σὺν αὐτῷ* del. Cob. N. 420.

Aptior verborum structura est 2. 2.
 2, 1. 3, 5, 3. || 2. *εἶναι* Dind. Comm.
 1, 6, 13. delet. Cf. 8, 9, 2, 4, 12, 5, 6,
 4. *λαμβάνει* del. Cob. l. c. Vid. Dind.
 Lips. IX. || 4. *πάντα* utrobique C pr.
 Rehd. *τὰ πάντα* 2, 1, 1. *ὡς πάντας*
νικῶντας del. Dobr. 133. || 6. *ἐν τού-
 τῳ* *πάλιν* *δῆλος ἦν* *προσιῶν* *βασιλεύς*
 M. m. || *προσιόντας* C pr. Rehd. *καί*,
 quod Matthiae reiciebat, ex anti-
 qua lectione *προσιόντες* ortum dicit
 Born. Comm. 2, 2, 13. || *βασιλεύς* om.
 Cob., suspectum Dindorfio VIII.
 vel propter articulum. || *ἐπῆγεν* C
 pr. Rehd. quem v. p. 29. App. cr. 7.
 Ceteri *ἀπῆγαγεν*. || *πρὸς τοὺς Ἑλλη-
 νας* plurimi libri praeter meliores. ||
 9. De rebus militaribus, quae hic
 narratur, audiendi tres viri, F.
 Vollbrechtus NIB. 1856. 74, 252. et
 edit. p. 22 sqq., E. Wahnerus NIBb.
 83, 855 sqq., qui de verbo *ἀναπτύσ-
 σειν* huius loci, Cyr. 7, 5, 3. 5. Plut.
 Pelop. 23. exposuit, C. Rehdantzius
 ed. 26 sqq. || 10. *προῆει* Pluygers.
 Mn. 1, 210. *εἰς μάχην συνιέναι* RLac.
 13, 9. || 12. *μή* om. C pr. *ἦν* *γιν.*
 Rehd. Quocum illud inclusi. || *ἐπι*
πέλτη A. B. C. Cet. *ἐπὶ πέλτης*, ut
ἐπὶ δόρατος μακροῦ Cyr. 7, 1, 4.
 Deinde quod *ἐπὶ* *ζυγοῦ* coniecit
 Vollbr. NJbb. 1856, 298, iis nititur,
 quae Curtius 3, 7 extr. narrat, et iis,
 quae Layardus in libro Ninive und
 Babylon 335. Zenk. et in altero
 Ninive und s. Ueberreste 367. Meissn.
 disseruit. || 13. *ἄλλοι ἄλλοσε* Hertl.
 Coni. 2, 22. coll. 1, 2, 24. || 14. Libri
σρακοῦσιον, nisi quod in Marcianis
 altera forma esse perhibetur. || 15.
καὶ κατιδῶν I. M. v. Gent. Mn. 7,
 224. coll. 14. 4, 7, 21. || 16. *παροῖη*
 A. D. Marciani. Cet. *παροῖει*. || 17.
αὐτοὶ ante *ἀπίοιεν* transponit Pluy-
 gers. Mn. 1, 210. || *οὖν* post *ἔδοξε*
 om. A. C pr. *ἔδοξε δ' οὖν* Matth. ||
 18. *σφοδρὰ* D. E. Cet. *σφοδρα*.
 Quod revocavi, exemplis commo-
 tus etiam articus cum substantivis
 coniunctorum adverbiorum: *μάλα*
 Hell. 2, 4, 2. 5, 4, 14. 6, 2, 39. Cyr.
 4, 2, 5. Cf. infra 4, 6, 15. *ἄγαν* Cony.
 2, 18. REq. 11, 12. *πάνν* Cyr. 5, 1, 8.
 Cf. Hell. 2, 3, 38. 7, 3, 7. 8. || *ὡς ἔλε-
 γον* *τετρακόσια* M. m. *ὡς τετρ. ἄμ.*

Rehd. App. cr. 51. || 19. Putat Lachmannus Hist. Gr. 2, 339. errare Xenophontem, quum dicat pugnam quum vesperasceret commissam esse. Sed *δειλη*, quo vocabulo Xenophon utitur 8, 8, tempus pomeridianum significat. Vid. Herm. Antiquitt. 3, 17, 24. Est autem hic *προία* quae dicitur *δειλη* intelligenda, ut 2, 2, 14; Hell. 1, 1, 5. *ὄψια*.

LIB. II.

cap. 1, 1. *Ὡς μὲν οὖν — δεδήλωται*. Initium huius libri et sequentium a lectore sedulo additum dicit Bisschopius 18, eamque sententiam amplexus Dindorfus ed. 4. Lips. III. quae initio librorum secundi, tertii, quarti, quinti, septimi conspiciantur narrationis prioris repetitiones supervacaneas, molestas, importunas esse, et primo libro finito neminem non malle continui sequi 2, 1, 2, demonstrat. Sunt illa antiqua additamenta. Diog. Laert. V. Xen. 13. *Ἀνάβασιν, ἧς κατὰ βιβλίον μὲν ἐποίησε προοίμιον, ὅλης δὲ οὐ*. Divisionem autem librorum non esse ab ipso Xenophonte factam quum per se facile patet tum G. C. Lewis Mus. class. 2, 1 sqq. de Historia Graeca ostendit. || 2. *ὀσκενασμένους — ἐξοπλισμένους* Cob. N. 437. Hirsch. Phil. 5, 315. Dativum testantur veteres grammatici. V. ann. ad 3, 1, 34. || 3. *ὠρμητο* Schneiderus. Libri *ὠρμῶντο*. Vid. 1, 10, 1. Cyr. 5, 4, 51. || *περιμένειεν* C pr. Unde Rehdantzius scripsit *περιμενοί[εν]*. Aut *περιμενοῖεν* aut *περιμενοίη* legendum (Cyr. 5, 3, 52). || 4. *βασιλέα* del. Hirsch. Phil. 5, 292. || *Ἀριαῖον* Marc. M. || *τὴν γὰρ μάχην νικῶντων* id. || 6. *οἱ μὲν οὖν* Matth. || *καὶ ποτόν* addunt A. B. C. E. quod de muleto Rehdantzius interpretatur. || *οἰστοῖς* libri ionico more solvunt. || *πέλτας* Frid. Rauchensteinius Nov. Mus. Helvet. 1861, 308. non parmas aut cetras, sed contos vel hastilia esse dicit. *καὶ πέλται* del. Ad. Torstrik Philol. 1862, 315. || 10. *μὲν* post *Κλεάνωρ* om. A. B. C. || *αὐτῷ ἔτι τῆς ἀρχῆς* Cob. N. 420. Bissch. 19. qui ad *παρέχοι* aliquod verbum ex-

cidisse putat. || *τῇ χάρα αὐτοῦ* M. || 12. *θεόπομπος* A. B. C. E. *ξενοφῶν* cet. Quod Bornemannus utrumque nomen induxit, vir doctus Hal. Suppl. 1826, 764. certe *Ἀθηναῖός τις* scribi voluit. Xenophontis nomen sequente deinde vocabulo *φιλοσόφω* vindicari censuit Iacobsius, nisi ea ipsa caussa mutationis fuisset. Qui singularem Quaestionem de hoc loco scripsit F. F. C. Schwepfingerus (Eisenberg. 1844) Xenophontis nomen tuitus est suaeque disputationis rationem C. Fr. Hermanno N. Ibb. 1846. Suppl. 12, 327. probavit. Is vero Kruegerum Vit. Xen. 12. secutus concedit, Xenophontem Ol. 94, 4. quadragenarium fuisse. Cuius quidem aetatis homines etiam adolescentulos dici multis exemplis ostendit Rehdantzius Vit. Iphier. Chabr. Timoth. 91. Nec dici *νεανίσκος* per ironiam, sed *νεανίας*, ut Dem. Cor. 136. de sexagenario Aeschine, Vatterus Ep. ad Hermannum 98. contendit, et Alex. Bakius Nov. Act. lit. soc. Rheno-Traiectinae IV. p. 33, si Xenophon adeo iuvenis fuisset, Phalinum per contemptum putat dicturum fuisse *ὦ μειράκιον*. Denique Chr. Cronius Append. causae Socr. 24. propter dissimulationem veri in toto libro regnantem Theopompi nomen servandum, Xenophontem intelligendum esse existimat. Atque etiam Rehdantzius ed. 53. Xenophontem sub illo nomine latere voluisse putat. || *ἀγαθόν ἐστιν* M. || 13. *ἄχρηστα* B. C. E. *ἀχρηστα* cet. Scripsi *ἀχάριτα* cum Dobreo Adv. 1, 133. Cob. N. 420. Dind. (XII Ox.) Hertl. Is comparat Plat. Gorg. 484, c. *φιλοσοφία γὰρ τοῖ ἐστι χαρίεν, ἂν τις αὐτοῦ μετρίως ἄψηται ἐν τῇ ἡλικίᾳ*. Altera forma est Hom. Od. 8, 236. || 14. *θέλοι* del. Rehd. Vid. App. cr. 36. || 15. *λέγει* parum emendate scriptum dicit Bernhardt Synt. 420, putidum solocismum vocat Cobetus V. 113. N. 414. Nec minus *λέγοναι* postulat Bisschopius 13, corrigique volunt locos 4, 8, 19, 7, 3, 47. Cf. Eur. Herc. f. 73. *οἱ δ' εἰς ἔλεγχον ἄλλος ἄλλοθεν πιτυῶν, ὦ μῆτερ, αὐδᾶ, ποῦ*

πατήρ ἄπεισι γῆς; || 16. οὔτοι post πάντες om. A. B. C. πάντες οὔτοι Hirsch. Phil. 5, 308. Idem σὺ ante ὄρῳς delet ut supra. Ispis vero his locis utitur Fritzschi Theocr. 25, 235, ut demonstret pronomen personale saepe sine vi verbo addi, et alterius quidem personae maxime post coniunctiones. Cuiusmodi locos Biermannus composuit. || συνβουλευόμεθα Stallb. Plat. Phil. 135. || 17. λεγόμενον Cob. Dind. Libri ἀναλεγόμενον. Rehd. App. cr. 27: εἰς τὸν ἔπειτα αἰῶνα λεγόμενον. || συνβουλευομένοις συνεβούλευσεν Marcianus M. || ὅ τι ἂν σὺ συμβ. Bissch. 20. ἂν Dind. Lips. XXI. || 19. σωθήσεσθαι Hirsch. Phil. 5, 298. Pauca infinitivi aoristorum in his intacta exempla manserunt cum eodem substantivo: Cyr. 2, 4, 23. ἐλπὶς ὑμᾶς μὴ ὀφθῆναι. Hell. 6, 3, 20. 5, 35. cum verbo ἐλπίζειν Ag. 7, 6. || εἰ δ' ἔτι Bothius Mus. Rhen. 1845. 3, 4, p. 632. μηδεμία Muretus. Libri μηδεμιᾶς. || 20. Quae Cobetus N. 421. puerili et putida interpolatione prius posita verba ἔχοντες τὰ ὄπλα ἢ παραδόντες ἄλλῳ dicebat, in editione retinuit omisso verius fortasse suspecto γέλοι. Utrumque ἄλλῳ del. Bissch. 20. || 21. ἀπαγγείλω id. hic et 23. καὶ προσιούσι C pr. Is enim ter habet προσιούσι.

cap. 2, 1. παρὰ Ἀρσινόω del. Cob. N. 421. Ad αὐτοῦ nonnunquam ex abundantia quaedam videntur addita esse, Cyr. 7, 1, 23. Hell. 4, 8, 39. ubi v. Buechs. 7, 4, 36. Vid. Herbst. De em. Cob. Thuc. 60 sq. || αὐρίων προφ Dind. Cyr. 4, 6, 10. Ox. XVIII. Lips. || 3. ἰέναι post θυομένῳ Dindorfius Cyr. Lips. V. deleri volebat. || 4. ὡς del. Cob. N. 421. Bissch. 20. coll. 5, 2, 30. al. Sed v. Krueg. || 6. Sectionem seclusi cum Dindorfio (v. ed. Lips. V) omisso etiam δέ post αἰσθητός, quod deest in C pr. Computations itinerum non magis carent dubitatione quae sunt 5, 5, 4, 7, 8, 26. Vid. Grot. Hist. Gr. 5, 14. Meissn. Kiepert. ZGW. 1851, 205. Ratio ut constet, Kruegerus ed. p. 558. pro τριάκοντα legendum dicit τετρακάκοντα. Kuehnerus p. XL. aut Xe-

nophontem in subducendis numeris lapsurum aut numerorum notas a librariis depravatas esse censet. Sunt vero haec quoque additamenta antiqua, vid. Dind., sed inepte inserta. || 7. Libri θοῶξ. Vid. Lob. Parall. 1, 99. || 9. καὶ λύκον om. C pr. del. Dind. Lips. XIII. Cob. Errare Xenophontem Kochius dicit 51. ταῦρον πάλλευκον Both. Mus. Rh. 1845, 632. || 11. δέ τι Schneiderus. Libri δ' εἰ τι. || 12. δὴ ἢ Bissch. 21. δυοῖν ἢ Ebert. Obs. de numeralibus gr. spec. alt. (Starg. 1860) 8. || δινησεται Dind. (Cyr. 8, 1, 5. ubi οὐ μὴ δινησεται). Cob. N. 518. δινηται tuetur Frankius De partt. neg. 3, 23. Quod dicunt οὐ μὴ particulas cum coniunctivo praesentis coniungi verborum εἶναι (v. Dind. 4, 8, 13) et δύνασθαι, veluti Hier. 11, 15, mirum in hoc verbo, quod quamquam significatione sua et defectu aoristorum exceptionem efficere creditur (Emper. Opusc. 278), quaeras tamen, cur non licuerit dici οὐ μὴ δινηθῶ, quod est Dem. 23, 680. R. Ceterum sententiam Cobeti 255. de resuscitando, canone Dawesiano ratione carere demonstravit Frankius 21 sqq. Dindorfius vero l. c. coniunctivi praesentis aut aoristi usum ne apud Xenophontem quidem ferendum dicit. Vid. ann. ad Cyr. 3, 2, 8. || 13. φνεῖν Cob. 421. coll. 7, 3, 11. Nec multum differunt loci 1, 4, 8. 2, 5, 7. Comm. 3, 11, 8. De itineris ratione orientem versus facti v. Grot. Hist. Gr. 5, 47. Meissn. || 15. ἰππεῖς εἶεν Bissch. 21. Quod fortasse in C pr. est. || ἑστροτοπέδεντο Cob. N. 422. || 17. ομοίω τρόπῳ Ditfurt. Chrest. || ἐτήγγανεν ἑκαστος Cob. N. 454. Hirsch. Phil. 5, 313. || 20. τοῦτον om. C pr. del. Cob. Dind. Lips. XI. XVIII. Qui iam Cyrop. Lips. XX. κρούξαντα (cum C pr.) et μηνύση (cum B. C.) compositis praetulit. Maxime enim praepositiones κατά et σύν a librariis simplicibus verbis additae esse creduntur. δι προαγορεύουσιν οἱ ἄρχοντες del. Cob. N. 423. retento nunc μισθόν. ἀφέντα Schneiderus, libri ἀφιέντα, Heinrichus ἐφιέντα τὸν φόβον. ἀργυρίου om. C pr. Dind. XI. coll. 3, 5, 8.

cap. 3, 3. *προσῆλθε* Hirschig. Ann. cr. 91. || *ταῦτά* Zeunius. Libri *ταῦτα*. || 7. *σπένδονται* *ιοῦσι* M. *σπένδονται* del. Hirsch. 84. || 10. *ποιησόμενος* C pr. L. Cet. *ποιησόμενος*. || *διαβάσεις* post *ἐπιούνητο* om. C pr. del. Dind. Lips. XIII. Cob. Rehd. || 11. *ἀρσιστερῶ* om. C pr. *τό* non habet Suidas v. *Ἐπεσάται*. || *τὸν ἐπιτήδειον* poena dignum, Doederl. Synon. lat. 3, 276. *ταῦτα παθεῖν* intelligit Dobreis Adv. 1, 133. coll. Dem. Phil. 3, 51, a. Affert Kruegerus Thuc. 8, 70, 2. Hertleinius Lys. 30, 24. Plutarch. 13, 137. Hutt. Dem. Ep. 2. p. 958, 27. Turic. || 12. Libri *πρὸς αὐτόν*, Schneiderus *πρὸς αὐτοῦ*, Matthiae *πρὸς αὐτοῦ μόνον*, alii *πρὸς αὐτό*, etiam Pluyg. Mn. 1, 211, vel *πρὸς τοῦτο*, etiam Hirsch. Phil. 5, 316. || *οἱ εἰς τριάκοντα* Kruegerus, Fische- rus 4. *οἱ μέχρι τρ.* Hertleinius. 12. || 13. Libri *αἰεὶ* praeter Marcianum M. ut videtur. || *ὑποπτεύων αὐτὸ τὸ πλή- ρεις εἶναι* Dind. Comm. Lips. IX. || *ἵνα πολλὰ τὰ ἀπορα φαίνοιντο τοῖς Ἕλλησι εἶναι δεινὰ εἰς τ. πορ.* Marc. M. || 15. *μέν* post *ἡδύ* om. C pr., ut fit in brevibus enuntiatis. Vid. ann. ad Cyr. 2, 1, 9. || 16. *φοῖνιξ* B. C. Cet. *φοῖνιξ*. Illud et propter libros praetuli et propter grammaticorum veterum praeceptum de littera *ι* ante *ξ* nunquam nisi per augmen- tum producta. || *ἐξηραίνετο* Cob. N. 424. cum Athenaeo, scripsit *ἐξαναίνετο*. Hertleinius comparat Theophr. De caus. plant. 1, 2, 3. ubi arbor *θνήσκειν* dicitur. || 18. *κακά* post *πολλὰ* om. C pr. Cob. 424. || *ἂν οὐκ* A. B. C. Ceteri ut solet dici *οὐκ ἂν* vel *οὐκ* solum. Prioris vero collocationis exempla Hertleinius comparat Dem. 52, 31. Thuc. 6, 50. ubi v. Kr. || *ἔχειν* C pr. Suid. Ceteri *ἔξιν*. || *τῆς ἀπάσης Ἑλλάδος* Marc. M. || 19. *ἐνθα* — *ἀπέκτεινε* del. Cob. || *εἰσὶν αὐτῶ* Marc. M. || 20. Libri *βουλευσασθαι*, C pr. *βουλεύεσθαι*. Certatim futu- rum poscunt, pauci aoristum def- fendunt, in quibus est Mullachius ZGW. 1854, 394. Vid. ann. ad 6, 5, 17. || 21. *ἀγάγοι* C pr. || 22. Prius *αὐτόν* suspectum Dindorfio Lips. XVIII. || 26. *παρ' ἡμῶν* Marc. M. || *παρέχοντες* Hirsch. Phil. 5, 317. coll. Cyr. 6, 1, 3. || 27. *πορεύεσθαι* Stephanus, Cob. N. 406. Bissch. 24. Eadem vero verborum ratio est at- que loci Cyr. 6, 2, 39. ubi v. ann. cap. 4, 4. *κατασκάπτει* Marc. M. Optimi deinde *εἴη ἡ ὁδός* et *τὸν βα- σιλέα*. Quo articulo deleto Dindor- fiius Lips. VIII. etiam nomen subst. in suspicionem vocat. Cet. *τὴν βα- σιλέως δύναμιν*. Equidem facilius feram verba *τὸν βασιλέα* deleri quam solum articulum, quem nolim con- tra librorum auctoritatem omnium vel optimorum expungi. Vid. 5, 38. Hell. 7, 1, 37. 38. Oec. 4, 15. Born. Comm. 3, 5, 26. Conv. 3, 13. Poppo et Kr. Thuc. 8, 47, 1. Additis voca- bulis *Περσῶν*, *Ἀσίας*, *ἄνω* articulus nusquam deest. || 5. *καὶ αὐτὸς ταῦτα πάντα* Cob. N. 424. Bissch. 25. || *ἀποσταίη* optimi et plurimi, cui *ἂν* addi volunt (*ἂν ἂν* Rehd.), nonvult Vollbr. 426. *ἀφειστήξει* etiam in Marc. M. est. || 6. *ἡττημένων* Bissch. 26. Quod libri deteriores habent *ἡττωμένων* δὲ *μήν*, has particulas graece dici negat Kruegerus, cuius v. ann. Arrian. 4, 4 extr. Herm. Plat. IV. p. XXII. Est vero *οὐδὲ μήν* 20. || 7. *τοιῦτα τὰ πολλὰ* Marc. M. || 10. *καὶ αὐθις* Matth. || 13. *ἦ* del. Dind. Comm. 3, 11, 1. || 14. *παντοίοις δένδροισι* Hirsch. Phil. 5, 317. coll. 4, 8, 2. || 16. *ὅτι αὐτὸς ἦν ὃν ζητεῖ* M. || 17. *ἐάνπερ* id. In quo primae quinque litterae verborum *τῆς νυ- κτός* lacunam efficiunt. || 18. *καὶ ἐφοβεῖτο* del. Cob. N. 518. Rehd. || 20. Alterum *λελυμένης τῆς γεφύ- ρας* del. Bissch. 26. || 22. *τότε δὴ κατεγνώσθη* Bothius Mus. Rhen. 3, 4. p. 632. || *ὑποπέμψαιαν* Bissch. 26. Cob. Dind. Deinde vero in- certum *μείναιεν* an *μείνειαν* scri- bendum sit. Hanc formam etiam post *ὑποπέμψαιεν* ferendam esse alio loco demonstravi. || *διελόντες* Holtzmannus. Libri *διελθόντες*. || 23. *ὁμως* del. Bissch. 27. Hirsch. Phil. 5, 293. propter *μέντοι*. *ὁμως μέντοι* Hell. 5, 3, 19. 4, 51. *μέντοι ὁμως* Cyr. 2, 3, 22 dub. || 24. *αὐτοῖς* ante *ἐπεφάνη* del. Cobet. N. 461.

Bissch. 27. Dind. Lips. XVII. Cf. 5, 2, 24. || 25. ἤ sustuli cum C pr. Qui usus Xenophontis videtur esse, v. 28, quamquam 13. additus dativus certo constabat. Vid. Dind. Comm. 3, 11, 1. || παρίοντας Cob. N. 425. Vid. Dind. Lips. XX. ann. ad 1, 8, 17. || 26. ὅσαν δ' ἄν libri, quorum deteriores ἐπιστῆ. ὅσον δὲ αὐ — ἐπιστήσειe Rehd. Qui ἄν damnat Bernhardy Synt. 399. ἐπιστῆ apud Suidam Ἐπιστάμενος e Xenophonte corrigendum dicit. ὅσον δ' οὖν — ἐπισταίη Matth. Quem optativum etiam Cobetus habet et Haasius RLac. 59. praefert. || 28. ἐν σχεδίαis, quod scripsit, vel ἐπὶ σχεδιῶν dicendum censet Cobetus N. 425. Vid. Dind. Lips. XXII.

cap. 5, 2. καί post Τισσαφέρνει sustulerunt Cobetus N. 426. et Dindorfius Lips. XXIV, probabiliter hoc quidem, sed quod tueri vulgatum videretur, sect. 4. ille ausus est ita corrigere: εἰ πως δυνάμεθα ἐξελεῖν ἀλλήλων τὴν ἀπιστίαν. || 6. ἄν om. C pr. del. Bissch. 28. Dind. Lips. XXIII. || 7. ὑποχείρια Dind. Comm. Lips. IX. || 8. παρ' οἷς B. Dind. Cob. De accusativo v. Dindorf., Hertleinius confert Aen. Tact. 10, 1. Valek. Herodot. 6, 73. || πᾶσα μὲν ἡμῖν ὁδός M. || ἡ post σκότους del. Bissch. 28. οὐδὲν — ἐπιστάμεθα del. id. Cob. N. 426. || 10. ἀποκτείναιμεν — ἀποκτείναντες Cob. Bissch. κατακάνοιμεν — κατακάνοντες Dind. Lips. XX. Verbi κατακτείνειν praesens in prosa oratione non fertur, Cyr. 3, 1, 39. Hier. 6, 14. || πρὸς τὸν βασιλέα M. || 11. ἀρχὴν del. Cob. Mn. 8, 181. Rehd. || 12. ἐρῶ γε καὶ cum Leonclavio Cob. N. 427. || 13. ἄν κολάσσοθε libri. ἄν κολάσαιοθε Hertleinius, Hirschig. Phil. 5, 315. κολάσσοθε Cob. Bissch. Schwidop. Obs. Luc. 1, 13. || 14. οἰκοῦσι del. Bissch. 30. coll. Cyr. 1, 5, 2, 6, 10. Cf. 1, 1, 9. Dind. Lips. XV. || C pr. om. τῶ, εἶναι, τοῦ, μόνον. A. om. καί. Haec acceperunt Dindorfius Lips. XV (ᾧ μὲν βούλοιο) et Rehdantzius. || ἄν ἀναστρέφοιο Cob. N. 430. Bissch. 30. Dind. XXIII. Omissionem particulae in altera

enuntiatione hypothetica ut Kruegerus Stud. 2, 101. ita similibus locis tuetur Frohbergerus Philol. 19, 609. || 15. τοῦνομα del. Bissch. 31. λέγειν del. Cob. l. c. || 17. ἤμεν ἄν M. || 18. ἄν post ἀπορεῖν del. Cob. Dind. (XXIII). || περαντέα Dobr. Adv. 1, 133. || ὑμᾶς om. C pr. || 19. ἠτιώμεθα Dind. || δύναιοθε Porsonus. Libri δύνησοθε. || 20. πῶς ἄν οὖν A. B. C. Cet. πῶς οὖν ἄν, quem ordinem Dindorfius praefert Comm. 1, 2, 8. Eadem scriptura codicum infra 7, 2, 35. ἄν inclusit Rehdantzius. || 21. ἀνάγκη κατεχομένων Hirsch. Phil. 5, 291. coll. 6, 13. || 22. ὅτι om. C pr. || 27. Schaeferi διακείσθαι αὐτῶ Τισσαφέρνην placet Cobeto N. 430. et viro docto Lips. 498, quamquam huic τὸν Τισσαφέρνη sufficiat. τὰ Τισσαφρόνους vel αὐτῶ Τισσαφρόνη Dobr. Adv. 133. || τῶν Ἑλλήνων del. id. Dind. Lips. XVI, qui ἐὰν ἐλεγχθῶσι. || 32. ἀπέκτεινοι vel ἐκάνον Hertleinius, qui de usu verbi κτείνειν Xenophonti alias incogniti disputavit Coniect. 2, 8. Verbi autem κτείνειν non certior aut frequentior usus est. || 33. αὐτῶν om. C pr. || Libri ἡμφιγνόουν, A. C. ἡμφηγν. Buttm. gr. 1, 337. Cob. al. ἡμφεγν. || 36. ἡ ante στρατηγός omisi cum C pr. E. || 38. καὶ τέθνηκε del. Cob. 431. || ὁ βασιλεὺς A. B. C. E. Schwidop. Obs. in Hell. 2. V. ann. ad 4, 4.

cap. 6, 2. ὅσα ἐδύνατο Dobr. 133. || 3. αὐτοῦ post ὄντος omisi cum C pr. Vid. Dind. Lips. XVII. || 4. ἄλλοις γέγραπται Bissch. 32. || 6. ὥστε πολεμεῖν om. E. Matth. Eandem sententiam Voigtlaenderus meus olim Obs. 2, 14. propositam in Brev. de locis nonn. Xen. disp. 17. sapienter retractavit, ut de redintegrata iudicant Hollenbergius 52. et Fischerus 4. || 9. αἰεὶ om. A. C pr. || 10. Post verbum ἀφέξεσθαι in codice Marciano M. lacuna est in margine notata usque ad verbum ἐπαιῶ 3, 1, 45. pertinens. ἡ καὶ μὴ προφασίστως m. n. || οὐκ ἄν ἄλλον Cob. N. 522. || ἐν τοῖς ἄλλοις πρὸς-ώποις A. B. C. E. J. Rehd. Verba sibi Cobetus concinnavit τὸ στ. αὐ-

τοῦ ἐν τοῖς προσώποις τότε φαιδρὸν ἔφρασαν φ. || 12. ἀρχομένους del. Dobr. 133. πρὸς ἄλλους ἀρχοντας Dind. Cob. Vulgatam πρὸς ἄλλους ἀρχομένους quod Kruegerus (Stud. 2, 101) interpretatur tanquam militaturos, id videtur e scriptura codicis C pr. effici posse: πρὸς ἄλλον ἀρξομένους, ut scripsit Rehdantzius. Dedi ἄλλον cum codice. || 14. τό τε τὰ πρὸς m. || αὐτούς ante εὐτάκτους omisi cum C pr. V. Dind. Lips. XVII. || 19. ἰκανῶς A. B. C. Cet. ἰκανός, quod om. E. Hirsch. || ἀπειθεῖν unus e Venetis. || 21. τοῖς μέγιστα δυναμένοις A. B. C. E. Cf. 7, 6, 37. Pluralis verbo βλάπτειν additus 3, 3, 14. Cyr. 5, 3, 30. Oec. 21, 10. || 26. τοῦτο ὤφειτο C pr. Cob. Mn. 8, 181. || 27. ἀφίστατο Suid. Schneid. Vid. Cob. N. 431. Libri ἀφίστατο. || 28. παρὰ Ἀριστίππου Schaeferus. Libri π. Ἀριστίππου. Quod Lys. 20, 3. est διαπραττεσθαι παρ' ὑμῖν ita corrigendum videtur Hertleinio. || Alterum ἐτι ὠραῖος ὦν del. Iacobsius, al. Omnem vero sectionem Kruegerus damnat. || 29. στρατηγῶν del. quidam Mn. 1, 211. Cob. 6, 337. N. 431. || Alterum ἀπέθανεν del. Kiehl. Mn. 1, 211. Rehd. App. 39. || κάλλιστος θανάτων ἐδόκει εἶναι m. n. Schaefer. Plut. 6, 432. || ζῶς Dind. Comm. Lips. VII.

LIB. III.

cap. 1, 2. συνεπισπόμενοι Cob. Mn. 8, 182. coll. 7, 4, 6. Dind. Lips. XXII. || αὐτῶν del. Cob. N. 432. Dind. XVIII. || 4. De hoc loco v. praef. extr. || 6. Απόλλωνα Mehl. Conv. 81. Cob. τίσις Bissch. 34. || θεοῖς del. id. coll. 8. || 10. ὅμως πολλοὶ A. B. C. || 11. πᾶσα C pr. Cet. πᾶσαν. || 12. τῆ C pr. Cet. πῆ. Cf. 6, 1, 20. || 13. μέντοι A. Cet. μὲν δὲ. || ὑβριζομένους cum Schneidero del. Cob. N. 435. || 14. ἀναμείνω C pr. || 16. σκενασμένα, ἡμῶν δὲ unus e Venetis. || 17. καὶ τοῦ ὀμοπατρίον C m. sec. τοῦ etiam A. B. Qui articulus defendi iis videtur posse, quae ad Cyr. 7, 5, 52. dicta sunt. || παθεῖν del. Dobr. 133, δρᾶσαι ut intelliga-

tur, coll. 5, 7, 26. || 18. ποτέ post μὴ transponi vult Hirsch. Ann. 92. coll. 2, 4, 3. 1, 1, 4. 3, 2, 3. 1, 35. || 20. ἀγ. τούτων οὐδενός Cob. Mn. 8, 183. coll. 21. 2, 26. || τὰπιτήδεια ὄρκους id. N. 435. || ἦδη Rehd. || 24. ἀξιοστρατηγητότεροι Dind. Thes. St. 1. 1095, c. || 25. ἐμέ Kr. Stud. 2, 265. εἰ δ' ἐμέ ταττετε ἡγεῖσθαι Cob. N. 522. || 26. λοχαγοὶ del. id. 435. Quod probabile eo redditur, quod optimi ἀρχηγοὶ habent. || 29. ὑβριζόμενοι del. id. Mn. 8, 234. || 30. Librorum ταῦτο spiritu aspero tolerabilis, ut Cyr. 1, 3, 4. τὸ αὐτὸ ἡμῖν. Ante vocalem ταῦτόν 1, 5, 2. Comm. 3, 7, 4. τὸ αὐτό An. 6, 3, 24. ubi Cob. ταῦτόν. Cyr. 5, 2, 26. 4, 44. ταῦτόν ante consonam An. 6, 4, 9. Vid. Dind. Cyr. 5, 4, 44. Ox. Cob. N. 436. Contra ea Lob. Pathol. gr. serm. 2, 197 sq. || 32. σῶς D. Cet. σῶος || 33. σχεδὸν ἦν ἀμφὶ μέσας νύκτας Bissch. 36. Qui quod negat apud Xenophontem esse ἦσαν νύκτες, apud Platonem Civ. 621, b. Buechsen-schuetzius 304. animadvertit esse μέσας νύκτας γενέσθαι. || 34. αὐτούς Cob. N. 436. coll. 2, 1. Cf. ann. ad 2, 1, 2. || 35. ἐδυνασθησαν Bissch. 36. Cob. N. 390, qui in editione librorum scripturam prudenter retinuit. Cf. ann. ad Cyr. 3, 1, 30. 5, 4, 31. ἦδυν. B. C. || 42. τὰς ψυχὰς D. et unus e Venetis, Cob. N. 437. || 43. τούτους δ' ὀρῶ id. Sed cf. Cyr. 4, 5, 39. Oec. 4, 7. Pronomen demonstrativum deesse Isocr. 9, 25. animadvertit Hertleinus. || 45. Ἀλλὰ πρὸς θεῶν μὲν etiam m. n. In prioris margine adscriptum πρὸς θεῶν, ἀντὶ τοῦ μὴ τοὺς θεοὺς. Absoluta autem lacuna, de qua ad 2, 6, 10. dictum est, pergit liber M, cuius in sequentibus unice fere ratio habebitur. || 46. ἐκέισε συγκ. Kapp. v. d. Coppello Mn. 3, 383. || 47. De nomine Ξανθικλῆς v. Lob. Path. 1, 466. et qui de integritate nominis dubitat C. Keil. ZAW. 1852. 34, 270.

cap. 2, 1. πρῶτος Cob. N. 440. Bissch. 37. || 3. τελέθειν marg. D. T. Vox dubia Lacedaemonio homini tributa ut 6, 6, 36. Libri ἐλθεῖν.

Wyttenbachius τ εἶναι. Vid. Cob. l. c. || ἀλλὰ πειρᾶσθαι et prius καλῶς del. id. 441. || 5. ἔδομεν Bissch. 38. coll. Cyr. 6, 1, 8. Sed cf. Oec. 9, 9, 10. Utriusque aoristi formae iuxta se positae Hell. 1, 2, 10. || τὸν Κῦρον τὸν τεθν. M. || 7. τῶ νικῶντι Cob. N. 442. Mira emendatio ut multae. || 19. Libri aliquot boni ἐπαιώνισαν. Quae forma a G. Dindorfio in Thes. St. propter libros commendata et a Kuehnero h. l. defensa alteri nunc posthabetur ut 6, 1, 5. 11. 5, 27. || 11. αὐθις del. Cobet. l. c., εὐθύς Iacobs. Voigtl. Hertleinius 20. comparat πάλιν Eur. Iph. A. 37. additque Dem. 2, 8. 37, 30. Themist. 268, 6. || ὑποσιῆναι αὐτούς deletio in sequentibus eodem pronomine Cobetus l. c. Qui ad tuendum dativum afferri solent loci Hell. 7, 5, 12. Thuc. 2, 61, eos Bisschopius 39. corrigendos putat. || 12. ἄν del. Dind. Cob. || 13. προγόνους del. Bissch. 40. || 15. περὶ τὴν Κ. βασιλείαν Naber. Mn. 4, 185. || 17. ἐφυγον Cob. N. 443. Contra ea Buechs. 318. confert 4, 4, 21. 1, 10, 11. Hell. 4, 3, 17. πρὸς del. etiam Hertlein. 4 sq., coll. 1, 10, 1. alioquin Xenophontem ratus κατέφυγον dicturum fuisse. || 19. ἀφ' ἵππων Cob. V. L. 250. N. 444. || ἡμᾶς οἱ ἱππῆς M. ἐνὶ μόνῳ προέχοντες Prisc. Inst. 2, 352. Hertz. ἐν μόνον προέχονσιν οἱ ἱππῆς ἡμῶν Cob. N. 377. 444 sq. Genitivus Cyr. 2, 1, 16. dubius, Hell. 7, 1, 4. certus. Similia de ὑπερέχειν docuerunt interpretes Plat. Phaed. 102, d. || 23. μὲν ante γάρ om. C. De qua particula in anaphora omissa v. 1, 23. ann. Cyr. 4, 3, 21. || φαίμεν Dind. Comm. 4, 5, 7. ubi longior forma est et Hier. 7, 7. φαίητε infra 7, 6, 23. ἀναστῆητε Cyr. 1, 3, 10. || Verba βασιλέως ἄκοντος quod sedem in libris habent non satis certam et fide libri C. carent, delenda videntur esse, v. Dind. Lips. XIII. Cob. N. 445, qui ὅτι ἐν τῇ βασ. γ. 378. 446. || 24. αὐτοῖς Morus. Libri αὐτούς, unus αὐτάς. || 26. Quod post οἴκοι ali-

quot meliores habent σκληροῦς ἐκεῖ receperunt Cobetus et Rehdantzius. || 31. Vulg. ἦν ψηφίσθητε. ἦν post ἀπειθῆ in plurimis deest. ψηφίσασθαι C pr. al. Quod scripsi cum Rehd. ψηφίσασθε (C m. sec. E) — καὶ οὕτως Cob. || 34. προσδεῖν Wyttenbachius. Libri προσδοκᾶν, C. προσδοκεῖ, M. προσδοκεῖν. || 35. θαναμάζοιμεν et αὐτοὶ optimi. Cet. οὔτοι. Cob. οὔτω καὶ αὐτοί. || 36. ἦ] Meliores libri εἶη. quo in modo quandam propositionis modestiam inesse putabat Wex. Ep. ad Gesen. 34. || 37. ἄλλο Muretus. ἄλλος τι aut τις ἄλλο, ut 38, Bissch. 41. Vid. Dind. Cyr. 4, 4, 8. Ox. Nullam vero mutandi necessitatem esse iudicat Heind. Plat. Soph. 247, c. || ἡγείτο superser. ἡγείσθω — στρατηγοὶ ἐπιμελοῖσθην, ὀπισθοφυλακοῦμεν δὲ Marc. M. || 39. καίνειν C pr. Dind. Cyr. Lips. XX. Priore loco Bissch. 26. 41. ἠττημένων.

Cap. 3, 2. πρὸς ante φίλον om. meliores, etiam Marc. M. Quam omissionem in hac verborum collocatione, sequente quidem comparatione, rariorem esse dixi ad Cyr. 4, 2, 21. Repeti praepositionem vult Kr. Stud. 2, 113. gr. 68, 8. || 4. ὑποπεμφθεῖη Rehd. App. cr. 9. coll. 2, 4, 22. || 5. ἔως γε Ditf. Chrest., qui p. 200. ἔστε raro aut nunquam quam diu esse dicit. Sed cf. 3, 1, 19. Comm. 1, 2, 18. al. || 7. κατεκέληντο A. P. κατεκέληντο Cobetus, ut 4, 3, 20. 21. 6, 6, 13. 7, 2, 15. Vid. V. L. 159 sq. N. 446 sq. 485. Idem κληῖθρα scripsit 7, 1, 17. Bissch. 42. Mutatae in η diphthongi vestigia nulla in Cyropaedia, pauca in ceteris. In Hellenicis 7, 1, 29. Cobetus ἀποκλείοντες retinuit. Dindorfius vero eius sententiam et h. l. et 6, 6, 13, ubi duo libri ἀποκλήσει habent, spretam, Thes. St. 4. 1615, c. probatam, secutus est in Commentariis. V. ann. 1, 4, 6. Cyr. Lips. VIII. Cram. An. Ox. 1, 224. || 12. αἰτιῶντο Poppo. Libri ἠτιῶντο vel ἦτ. || 18. καὶ τούτῳ μὲν δῶμεν αὐτῶν A. C. καὶ τούτοις μὲν δῶμεν Cob. καὶ τούτων μὲν δ. ἀργ. Rehd. De

αὐτῶν Dindorfio (Lips. XVIII) suspecto vid. Krueg. ἐθέλοντι om. T. del. Bissch. 42. || 19. τῶν Κλεόροχου etiam Bothius Mus. Rh. 1845, 632. proposuit. Ad vulgatam τῶ Κλεόρω Hertleinius Isaeum 3, 44. 60. 63. 65. 72. confert. || εἰς ἰππεῖαν Bissch. 43. τοῖς δ' ἰπποῖς ἴσους ἰππέας Dobr. Adv. 1, 134. Hell. 4, 2, 7. ὄπλα εἰς τὴν στρατιάν κατεσκευάσθη. || 20. καὶ θώρακες del. Lion. Matth. || καὶ ἰππ. δέ etiam Marc. M, ut videtur.

cap. 4, 5. ζῶ Dind. Comm. 3, 12, 2. || φοβερότατοι τ. π. εἶεν Bissch. 43. Cob. N. 449, in ed. εἴησαν. || 7. Λάρισα scripsi cum M. || ἡ περίοδος hic et 11. del. Lion. || κεραμεαῖς Lob. Phr. 147. L. Dind. XVII. ed. Ox. κεραμίνας G. Dind. Thes. St. Libri κεραμίαις. || 8. Librorum scriptura ἥλιος δὲ νεφέλην προκαλύψας ἠγάνισε multum immutata, a plerisque secundum Brodaemum, necdum, ut videtur, satis purgata. ἠγανίσθη post Iacobium Fischerus Annot. 6. ἦλ. δ' οὐ ν. προκ. ἀφανῆς ἦν Matth. 431. Mirum est autem quod locum de solis defectu quam de diuturna solis obscuracione nubibus effecta intelligere maluerunt. || 9. καταπεφυγότες Cob. N. 449. πεφυγότες Rehd. || 10. πρὸς τῇ πόλει om. C pr., una cum participio κείμενον om. Cob. Rehd. (App. 47); articulum del. Krueg. Nab. Mn. 1, 211. || 11. ἡ δὲ περίοδος Rehd. App. 35. || 13. ἔχων semel positum cogitatione repetendum censet. Quam sententiam a Dindorfio ad Hell. 2, 3, 19. propositam quum Cobetus N. 354. impugnavisset, ipse aut τούς τε αὐτὸς αὐτοῦ ἰππέας ἔχων aut aliquid huiusmodi verum suspicatus in editione τούς τε ἑαυτοῦ ἰππέας ἔχων scripsit, ille ed. Lips. XIX. aut idem scribendum aut post ἐπεγάνη excidisse ἄγων existimat. οἷς τε αὐτὸς ἦλθεν ἔχων secundum Kruegerum scripsit Rehdantzius, in App. cr. 55. οὗς — ἦλθεν deleri vult. || 14. εἶχεν post τάξεων omisi cum C pr. Cob. Rehd. (App. 37). ὡν εἶχεν Matth. || 15. αἱ ἄλλαι Lar-

cherus. Libri ἄλλαι. || 16. τῇ τότε ἀκροβολίσει del. Mur. Dobr. Kr. || Libri οἱ τε Ρόδιοι. τῶν δὲ Περσῶν Dindorfius, qui quomodo omnem hunc locum constitui malit, ed. Lips. XVI. demonstrat. || 18. ἐν τῇ τότε ἀκρ. libri, ἐν et τότε om. C pr. Vid. Dind. l. c. || 19. De rebus militaribus hic ac deinceps descriptis accurate exposuit Ferd. Vollbrechtus ed. praef. 29 sqq. et vel maxime Nibb. 74, 76 sqq., quem inprimis secuti sumus, et ubi contra Ruestov. et Koechl. Gr. Kriegsw. 188. disputat p. 489 sqq. Praeterea de sex lochis copiose disseruit Haasius Encycl. Hal. 3, 21, 425 sq. 411. ordinemque et collocationem exercitus luculente demonstravit Hertzberg. Feldz. d. Zehnt. 313 sqq. || 20. διαχάση Dind. Comm. Lips. IX. coll. 4, 8, 18. Cf. 22. || 21. οἱ λοχαγοὶ et ipsum et incerta sede post πορευόμενοι vel post ὑστεροὶ suspectum delendum videtur, ut aliis (Kr. Cob. V. 426. N. 450), nisi οἱ λόχοι et οὕτω δὲ πορευομένων scribendum censeas. || 22. ἂν ἐξεπίπλωσαν Kruegerus. Vid. Dind. Thes. St. || κατὰ λόχους, κατ' ἐνωμοτίας transponere etiam Spelmannum narrat Dobrevs Adv. 1, 134. || 23. οἱ λοχαγοὶ del. Cob. N. 450. Scripsi οἱ λόχοι, quod post οὗτοι Matthiae habet. || ἐπιπαρήσαν vel ἐπιπαρήσαν Cob. V. 34. N. 346. Bissch. 43. Dind. X. Ox. Ullrich. Beitr. z. Erkl. u. Kr. d. Thuk. 3, 3. Classen. Thuc. 1, 61, 1. ἐπιπαρήσαν Frank. Phil. 13, 615. Buechs. 18, 286. || 25. ἀναβαίνειν vel ἀναβαῖεν del. Cob. N. 450. || 29. Alterum οἱ πολέμοιοι del. Kruegerus, semel de Graecis dictum. || 30. ἐν τῇ ὁδῷ Cob. Bissch. Matth. Sed v. Krueg. et quos locos Hertleinius addit Thuc. 4, 36, 3. Diodor. 17, 95. || 32. οἱ ἀπόμαχοι scripsi cum optimis, οἱ ante τετρομένοι addidit Zeunius. οἱ τε τετρο. Cob. || 34. οἱ Ἕλληνες addunt A. B. C. Idemque cum E. ἐπιθῶνται, cet. ἐπιθῶντο, D. Marc. ἐπίθωντο. || 35. ὡς ἐπὶ πολὺ meliores, sed recte ceteri,

contra quam 3, 1, 42 sq. Ubique vero *ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ* scribendum videtur esse. Quae est etiam sententia Hertleinii in libello ad Anabasin scripto 7 sq. || 41. *πορεύον σύ* Cob. 1. c. Bissch. 45. || *μένω* M. || 44. Prius *ἐπὶ τὸ ἄκρον* del. Kiehl. Mn. 1, 212. Cob. || 45. Alterum *κρουγῆ* cum Kruegero et *τοῖς ἐαυτῶν διακελευομένων* del. Bissch. 1. c. Sed v. Rehd. || 48. *ὠθεῖ τ' αὐτόν* Hirsch. Phil. 5, 309. || 49. *ἀναλαβόντα* Naber. Mn. 4, 186. Cob. 6, 382. N. 450. Bissch. 46.

cap. 5, 1. *εἰς τὸ πεδίον* om. A. B. C. E. || *πεδίω τῷ* Dind. Lips. XXIII. Vid. 7, 5, 15. atque ubi ante eadem verba articulum meliores libri non recte omittunt sect. 16; post *πεδίον* optimus omittit 4, 3, 1. Vid. ann. ad Comm. 1, 1, 1. || 2. Prius *ἐν τῷ πεδίω* del. Cob. N. 450. alterum Bissch. 46. || 3. *εἰ καίαιεν* del. Kiehl. Mn. 1, 212. *εἰ καυθεῖεν* Hirsch. Ann. cr. 93. *εἰ καύσαιεν* Matth. || 4. *ἐπανήσαν* Kiehl. *ἐπήσαν ἐνεκα τ. β. G.* Fischer. 9. || *οἱ Ἕλληνες* et *Ἕλληνες* del. Rehd. App. cr. 44. || *τὴν βασ. χώραν* del. Cob. || 6. *ὡς* ante *ὑπέρ* om. optimi. Qui hic ubique formam *καίειν* habent. || 11. Libri *τοῦ μή. V.* ann. Cyr. 2, 4, 13. 23. Ita τὸ *μή* effectum negativum significat 4, 8, 14. Cyr. 5, 1, 25. Hell. 6, 1, 16. RLac. 5, 7. Magis dubia Hell. 2, 2, 10. 4, 8, 5. An. 1, 3, 2. RLac. 4, 6. || 12. *οἱ* — *ποιεῖν* del. Hirschig. Misc. phil. nov. ser. 1, 106. || 13. *θανμάξεν* optimi, etiam Marcianus M, cet. *θανμάζοντες*, T. corr. *θανμάζουσι*. Hoc ut olim Stephanus, post etiam G. Hermannus, nuper postulavit Cobetus N. 451. Dind. Qui cetera Cyr. Lips. XVIII. ad librariorum commenta ablegabat, ad Comm. 4, 3, 8. Xenophontem dicit fortasse *ἐώκεισαν* scripsisse. Quodsi Photius *ἐώκει* explicat *ὁμοία ἦν*, alterum altero excusari videtur. || 15. *μέν* post *ὅτι τά*, tum *καὶ ἐαρίζεν* om. A. B. C. || 17. *ἔφασαν* utrumque del. Cob. N. 452. || 18. *ὀπηνίκα δοκοῖη τὴν π.* Cob. ib. *καὶ* deleto *δοκ.*

τῆς νυκτός Hirsch. Phil. 5, 303. coll. 4, 1, 5. Idem *δειπνήσειαν* ut alii, A. B. C. *δειπνήσαιεν*. Utramque formam probam dixi ad Cyr. 1, 1, 11.

LIB. IV.

cap. 1. Initium capitis tam arcte cum iis cohaeret, quae inde a sect. 2. sequuntur, ut illo omisso haec non videantur cum libri tertij exitu coniungi posse; quumque verba *ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο* — *καταλαβεῖν τὰ ἄκρα* in libris B. C. E. desint et nonnihil miri contineant, post Zeunium Kruegerus De auth. Anab. 34. subditiva esse ostendit. Dindorfius vero in novissima editione Lipsiensis p. IV. sectiones primas quatuor damnavit, Cobetus eiecit, ego inclusi cum Rehdantzio. || 2. *Καρδούχεια* etiam Marcianus M. habet. || *τοῖς στρατηγοῖς* Leonclavius. Libri *τ. στρατιώταις*. || 3. *διέλθοιμεν* Marc. M., qui deinde *Εὐφράτου τὰς*. || Libri *οὐ τὸ στενόν*, de quo v. Rehd. App. cr. 30. Quod Abreschius Diluc. Thuc. 640. coniecit *καὶ ἔστιν οὕτως ἔχον* post Langium del. Mehl. Conv. 48. Bissch. 47. Ipsa dictio satis frequens. || 6. *τῷ στρατεύματι* Hirsch. Phil. 5, 316. coll. 2, 2, 8. || 8. *ἐφρευγον* om. meliores, unde Voigtl. Obs. 2, 20. *ἐξέλιπον* coniciebat coll. 1, 2, 24. Vid. Dind. Lips. XVII. || 9. *ὅπου τις* Matth. || *ἐπήκουον* Kapp. Copp. Mn. 3, 380. || 10. *εἰς τὰς κόμας* post *κατάβασις* om. etiam Marc. M. || *ἐπέσπενδεν* id. || 13. *δόξαν δὲ ταῦτα*. Hell. 5, 2, 23. *ἐπεὶ δε ταῦτα ἔδοξεν*. Mehlerus Mn. 1, 305. Bisschopius 48. Cobetus N. 326. perperam haec et alia correxerunt *δόξαν τοῦτο* scribendum rati. Dicitur vero etiam *δόξαντα ταῦτα, δόξαντος τούτου, δοξάντων τούτων*. || 14. *ἐπιστάντες* Kapp. Copp. Mn. 3, 380. non magis necessario quam quod Schneiderus Hell. 4, 1, 26. *ἐπιστήσας* scribi voluit. || 17. *φυγῆ* A. B. C. Cet. *φυγῆς*, de quo v. Schn. Plat. Civ. 472, d. || 20. *ἔφη, ἄλλα ὄρη* M. n. *καὶ ἰδέ* del. Bissch. 48. Quam formam ubi-

que fere ἴδε scriptam veteres do-
cuerunt ἰδέ scribendam ac pro ea
attice ἰδοῦ dicendum esse. || 21.
πρὶν κατελιῆσθαι om. A. B. C. ||
22. ζῶν A. C. ζῶς Dind. Comm. 3,
12, 2. || 23. ἀπεσφάγη Cob. N. 454.
Bissch. 48. coll. Hell. 7, 4, 26. || 24.
τυγχάνοι M. n. Bissch. 48. qui παρὰ
deleri vult. || 26. καὶ ante ὑποστάς
a Suida omissum seclusi. || 27. Ter
positum Ἀρκάς et καὶ οὗτος putida
emblemata Cobeto, ut etiam 2, 21.
7, 6, 40, et Bisschopio 49. videntur
esse.

cap. 2, 1. συμβοηθήσειν Mure-
tus, quod in Marciano M. est, ut
videtur. Cet. συμβοληθεῖσιν, alia.
|| 3. ἐκλύndon Dindorf. Cobet. qui
N. 454. 637. Atticos aut κυλίνδεν
aut καλινδεῖσθαι dixisse existimat.
Vid. 4. 20. Sed 7, 6. C pr. κυλινδο-
μένων, 4. alius κυλίνδουσι. Cf.
5, 2, 31. || πταιόντες Schneiderus.
Libri παιόντες. || 4. ἀφανείς ἂν εἶναι
Cob. N. 453. || 8. ἢ ἔτυχον ἕκαστος
id. V. 113. Bissch. omissio cum
Kruegero ὄντες 50. ἔτυχεν Cob.
N. 453. || 9. καὶ οὗτοι μὲν id. 454.
|| 11. De ordinum rectorum usu
v. Vollbr. ed. 17 sqq., Nibb. 74,
250 sqq., ubi quod disseruit de
iis, quae in transitu per Centriten
(3, 15 sqq.) et in accessione quadam
ad agmen novissimum facta sunt,
probant Ruestovius et Koechly Gr.
Kriegsw. 155, non probant Haasius
Encycl. Hal. 3, 21, 423. et Wahne-
rus Nibb. 85, 862 sqq., etiam contra
Cronium (ib. 1857, 67) disputans.
|| 12. ἐδύνατο Cob. N. 453, qui
aliter iudicavit Var. Lectt. 113.
Pluralis verbi scribi videtur, ubi
ἕκαστος appositio subiecti est; qua
in re verbum praecedere solet;
singularis, ubi ἕκαστος extra ap-
positionem in enunciatione relativa
cum suo verbo positum est, ut 1,
5, 8. et hic, ut videtur, aut ubi
ἐκ. tanquam subiectum per se con-
stans est, Cyr. 8, 5, 4. Cf. Buech-
senssch. Philol. 18, 305 sqq. contra
Bisschopium 49. maxime disputans.
Hertl. Nibb. 75, 707. ZAW. 1838,
1112. Obs. Hell. 3, 7. Schwidop.
Obs. Hell. 3. Hirschig. Phil. 5,

313. || 14. τρίτος et ὁ om. Marc.
M. || 15. ἀμαχητί ut Cyr. 4, 2, 28.
Utroque loco in duobus libris bonis
est ἀμαχητεί, neutro Dindorfius
praelatum a se in Thesaurο, ed.
Anab. Ox. XVII. ἀμαχεί aut quod
Cyr. Lips. XVI. voluit ἀμαχί scri-
ptum edidit. || 16. εἶπε del. Cob.
N. 454. || 17. Libri boni ἀλόμενοι
et similia, plerique ἀλλόμενοι. Cob.
Dind. ἀλάμενοι, qui viri alterius
aoristi participium damnant, ille
N. 454, hic ad Comm. 1, 3, 9. Hell.
4, 5, 7. καθάλαμενος et καθάλομενος.
Cyr. 7, 4, 4. εἰσῆλατο. Hell. 4, 4,
11. boni ἤλοντο, ut Cyr. 1, 4, 11.
An. 6, 1, 5. Comm. 1. c. ἄλοιο.
|| 19. σννερο. ἐντανθοῖ πολέμιοι
Rehd. App. 37. ἐνθα Pantazid.
Emendatt. 13. μεθίσταντο Till-
manns Misc. cr. (Cliv. 1862) p. 8,
hoc ut sit abire. || 20. Libri ἐκει-
το, Cob. Dind. ἐκειτο. Qui viri
ē 53 fere neutrius pluralis cum
plurali numero verbi coniuncti
quae ad Cyr. 2, 2, 2. dixi apud
Xenophontem esse exemplis in
Anabasi haec toleraverunt: 1, 4, 4.
8, 10. 10, 3. 4, 1, 13; Dindorfius
etiam 1, 2, 23. 4, 10. 5, 1. 7, 17.
non eiusdem modi quidem omnia
generis. Dubius hic locus est, nisi
pertinere eum putes ad eos, in qui-
bus res commemorantur e partibus
quibusdam compositae; de qua re
v. Kuehn. 1, 2, 23. Heil. Quaest.
Xen. 4. Nec minus dicerem dubium
locum 5, 14, nisi ibi pluralis con-
cinnitatis quadam ratione excusari
videretur. Quae quidem multo
plus valet Comm. 2, 4, 7. || 23.
ὄσαπερ νομίζεται Dindorfius Comm.
Lips. IX. || 26. Χειρ. ἐκβαίνων ἔλνε
τοῖς ὀπισθεν Bisschop. 50. || 28.
Quod de arcubalista Schneiderus
exposuit, non probat Fr. Rauchen-
stein. Nov. Mus. Helv. 1861,
309 sq.

cap. 3, 4. Libri Μαρόδοιο. || 5.
ἢ om. meliores. || 7. τοὺς διαβαίνου-
σιν ἐπικεισομένους ὀπισθεν Cob.
N. 454. || 10. προετρέχον Marc.
M. || 12. διαβάντες, λαβόντες B. C.
Cet. καὶ inserunt. || 13. ταῦτά
Schneid. Libri ταῦτα. || 16. ταῦτα

del. Dind. Lips. XIX. || 26. Libri παρ' ἀσπίδας. || 28. μη διαβάντας del. Bissch. 51. || 29. ὁ σαλπυγκτής hic et 32. om. Cob. || ὅτι οὐ τίς C pr. ὅτι οὐτὶ ἄριστος ἔσοιτο Vollbr. Nibb. 74, 297. Ibidem vero 76, 67. Cronius ita vulgatam defendit, ut adhortationem ducis cum hilaritate coniunctam inesse dicat. || 30. ἐταίρων Zeumius. Libri ἐταίρων vel ἐτέρων. || 32. ἔφηνον utrobique Cob. N. 455. altero loco Kiehl. Mn. 1, 212. εἰς τὰν. Cob. l. c. Bissch. 52. coll. Hell. 2, 3, 31. Ib. 3, 4, 12. τὰναντία ἀποστρέφας idem hic scribi vult cum Leonclavio et Cobeto.

cap. 4, 9. πάντα post εἶλον omisi cum optimis. Aliis displicuit τὰ ἐπιτήδεια. || ὅτι κατίδοιεν νίκτωρ πῶλλα πρῶ φαινόντα C pr. Cob. Rehd. Dind. Lips. XVI. || 10. ἀλλὰ συναγαγεῖν om. C pr. Rehd. συνάγειν Cob. Bissch. 52, qui deinde ἐξαιθροιάζειν legi iubet. Cf. 19. || 11. ἀνθρώπους del. Cob. N. 522. || 13. εὐρίσκοιτο χοῖμα M. ut F. Unde χοῖμα commendatur, libri cet. χοῖμα. || τερομίνθων Sturz. Thes. St. 7, 2028, d. Libri τεροβίνθων. Vid. Lob. Path. gr. s. 1, 248. || ἠύρισκετο altero loco A. B. C. || 14. εἰς τὰς κόμας etiam Marc. M. || Vulg. ὅσοι δέ, ὅτε τὸ πρότερον ἀπήσαν, τὰς οἰκίας ἐνέπρησαν, ὑπὸ τῆς αἰθρίας δίαι. ἐδ. Quae non sine librorum auctoritate correxi. ὅτε τό om. optimi, ὑπὸ ἀτασθαλίας dant iidem, ἐμπούσαντες D. Vid. Dind. Lips. XVI. Ox. XIV. || 15. δαυμοκράτην Marcian. M. Τημνίτην Schneider. Τημενίτην Kr. || 17. τό ante ποδαπός om. meliores. δ' ὀποδαπός Cob. N. 456. || 21. ἔφηνον id. 45ῶ. qui οἱ ante οἰοχόοι delet, non recte, et ipsum ad γάσκοιτες pertinens, ac deinde nonnulla excidisse opinatur, non magis recte, ut ne opus quidem sit pro ταῦτα deteriorum scripturam πάντα praeferri.

cap. 5, 3. πέντε A. Cet. πεντεκαίδεκα. Fort. δέκα. || 5. καὶ πῦρ Marc. M. Idemque 6. τὸ πῦρ. ||

Libri ἄλλο τι εἶτι. || 6. ἐνθάδε μετεδίδ. Bothius Mus. Rh. 3, 4, 633. Idemque scribendum censet 8, 28. 7, 6, 9. || 8. ἡ ποτόν plurimi libri addunt vel ante vel post βρωτόν. || ἐπειδὴ δ' ἐμφάγοιεν Cob. V. 65. Bissch. 53. Est quidem 2, 1. ἐμφαγόντας, Cyr. 7, 1, 1. Sed cf. Cyr. 8, 1, 44. ἀνέμενεν αὐτούς, ἔστε ἐμφαγοίεν τι, ὡς μὴ βουλιμῶν. Hell. 4, 5, 8. ἐμφαγοῦσιν ὅ τι δύναντο. || 12. τὰ μὴ δυνάμενα πορεύεσθαι Cob. N. 522. coll. 16. || ὑπελείποντο Bissch. 54. Sed cf. 7, 3, 43. || ἐνοσηπότες M. || 14. καρβατίνας πεποιημένοι Wyttenb. Cob. N. 456. || 15. πορεύεσθαι Cob. N. 406. Bissch. 4. Dind. Quae mutatio in hoc potissimum verbo minime necessaria est, quippe quod futuri temporis aliquam habeat significationem. V. ann. 6, 2, 4. Cyr. 6, 2, 39. Krueg. 1, 3, 7. || 18. μὲν post ἐνθα δὴ οἱ om. A. B. C. ut 28. ante ἄρχοντα et alibi. Particula saepius illata quam omitta. || 24. εἰς cum Pors. Kr. del. Matth. Locum Lys. 19, 39. εἰς ἀναθήματα confert Hertleinus. || 25. ἐτρούφοντο meliores, ceteri ἐτρέφετο. Cum animantium nominibus neutrius generis singularis numerus verbi compositus, hominum Comm. 2, 2, 4. Cyr. 5, 1, 14. Vect. 4, 15, 26. bestiarum Ven. 11, 1 sqq. || 27. μύζειν Cob. N. 459. Bissch. 55. || πῶμα iid. Quod duo e deterioribus habent, cet. πόμα. || 28. πράξας γαίνηται vel πράξῃ ἡγησάμενος Rehdantz. App. cr. 25. || 33. στεφάνους omissum in deterioribus suspectum quibusdam. Vid. Aristoph. Plut. 585. 592. ἐστεμμένους ξηρόν χιλόν Matth. ed. V, Hermogenis Rhet. 2, 12, 1. (Walz. 3, 393) vestigia secutus, ubi est χιλόν ἐστέφαντο. || ἐν ταῖς β. στ. Kiehl. Mn. 1, 212. Cob. N. 457. Buechs. vero comparat Soph. El. 190. et σὺν ὀπλοῖς Hell. 4, 3, 20. Infra σὺν τοῖς ὀπλοῖς 5, 3, 3. 6, 1, 5. || 34. περισίζοντος del. Bissch. 56. || 36. περιίλλειν Cob. N. 457. de quo verbo v. Dind. Cyr. Lips. X. Buechs. Phil. 18, 283 sq.

cap. 6, 2. *ἐπαισεν* omissio *μέν* C pr. Quod ut in breviori enuntiato probabile. Vid. 8, 9, 2, 3, 15. ann. ad Cyr. 2, 1, 9. || 3. *ἐκείνης* Marc. M. *ἢ τε ἡγεμόνος* id. || 9. *ὡς κράτιστα* C pr. Vicissim 15. *ὡς τάχιστα* A. B. C. || *προσγενήσονται* Bissch. 56. || 10. *ὅπως ὡς ἐλάττωστα* Hutch. Cob. N. 458. *ὅπως ἂν ὡς ἐλ.* seq. opt. Kr. Matth. Saupp. Comm. 2, 2, 6. || 12. *τοῖς ἀμαχεῖ ἰοῦσιν εὐμ. ἢ ἡ ὀμ. τοῖς τὰς κ. βαλλ.* Bissch. 57. Pantazides Emendatt. 36. aut *ἡ ὀμαλή* aut *γῆ τραχεῖα* postulat. || 13. *τῶ ἄλλῳ ὄρει* deterioriores. || *μένοιεν γὰρ ἂν* Cob. N. 458. Bissch. 57. Hertl. Coniect. 2, 13. Matth. Dindorfius Lips. XXIII. aut hoc aut *μενοῦσι* scribendum dicit. Cf. ann. ad Cyr. 5, 1, 21. Videtur in enuntiatione quoque causam indicante particula ex antecedentibus repeti posse: de qua re post alios disseruit Frobergerus Phil. 19, 612. quique cum Kruegero consentit Pfdelius De obl. or. Xen. (Colb. 1864) 4. || 16. *τοῦ* ante *κινδύνον* om. A. C pr. || *εἶπερ παρ' ὑμῖν* Cob. *εἰ παρ' ὑμῖν* Hirsch. Ann. cr. 91. || 18. *ἐπὶ τῶν ἀκρων* del. Cob. N. 458. || 22. *ἐργηγόρεσαν* Porsonus. Libri *ἐργηγόρησαν*. || 25. *ῥάττον ἢ βάδην ἐφείπετο* Cob. Bissch. 58. coll. Hell. 5, 4, 53. Idem Kiehlius Mn. 1, 207. scribi supra volebat 1, 2, 17, Bisschopius Hell. 5, 4, 43.

cap. 7, 2. *ἀλλ' ἀπότομος* deterioriores. Unde scriptum est a quibusdam *ἀλλ' ἀπότομον*. || 3. *ἔσται* Cob. N. 459. *τὰ ἐπιτήδειά γ' εἰ* Marc. M. || 7. *προϊέναι* Cob. || 8. *ἡ ἡγεμονία* A. Cet. *ἡγ.* || *ὑπήλθον* Cob. || 9. *ἐφέστασαν* secundum Schaeferum. Libri *ἐφίστασαν* vel *ὑφίστασαν*, M. *ἐφίστησαν*. || *πλείον* libri. *πλέον* Cob. Dind. Illud vero ne cum numeralibus quidem coniunctum ubique in *πλέον* aut *πλείν* mutaverunt, Cyr. 1, 2, 13. ubi v. ann. 2, 1, 6. 7, 5, 8. Oec. 21, 3. Vid. infra 5, 5, 9. || 11. *μὴ οὗτος πρῶτος* Voigt. 290. || *παραδράμη* optimi. Cet. *παραδράμοι*. Similima 1, 8, 24. 5, 7, 29. || *οὔτε* primo

loco libri praeter A. B. C. (ὄν Rehd. App. cr. 20). Quod etiam altero scripsi, tertio οὐδέ reliqui cum Kruegero. || *Λουσιᾶ* Cob. N. 453. Qui quod accusativum utriusque numeri praecedente vocali contractum postulavit V. L. 326. N. 166. 329, neque alii secuti sunt neque concessit Herbstius De em. Thuc. 62. || 16. *ἀποτεμώντες* Matth. *μῆλοιοιεν* id. Bissch. 33. || Verba *εἶχον* — *έχον* Both. Mus. Rh. 3, 4, 634. post *ἐπορεύοντο* transposita vult. || 18. *ἐπὶ Ἀρπασον* A. B. C. Quae articuli omissio usui Xenophonteo adversatur, de quo Hertleinius in libello de Anabasi scripto disseruit 9. Vid. ann. ad 1, 4, 1. || 19. *τῆς χωρας ὁ ἀρχων* libri. Correxit Schneiderus. || 20. *δὲ λέγει* Rehd. || Libri *εἰς χωρίον ὅθεν πέντε ἡμερῶν*. Transposuit G. Beckerus. Kuehnerus verba *πέντε ἡμ.* uncis cinxit. || 22. *δασειῶν βοῶν* del. cum Pluygersio Cobetus Mn. 6, 391. N. 459. Buechs. 253. *ὠμοβοῖα* deesse mavult. Ad ea, quae Lobeckius Parrall. 537. composuit, Hertleinius addit Diod. 5, 39. alia Rehdantzius 6, 3, 6. || 23. *ἐπεὶ δ' ἡ βοή* Hirschig. Phil. 5, 317. Matth. || 25. *καὶ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ* Hirsch. || 26. *ἐνταῦθα ἐτίθεσαν πλῆθος δερματίων ὠμοβοῶν* Marc. M. || 27. *τῆς νυκτός* del. Cob. Rehd.

cap. 8, 2. *ἐξέκοπτον* Hirschig. Misc. ph. n. ser. 1, 102. || 3. *κατ' ἀντιπέραν* vel iunctim vel separatim anteposito *κατά* libri meliores et pene omnes habent. Quam formam hic damnatam et in alteram *as* mutatam Dindorfius et Cobetus Hell. 6, 2, 9. 7, 5, 21. intactam reliquerunt. Vid. Lob. Path. 1, 624. 2, 206. || *εἰς τ. ποτ. ἐμβαίνοντες ἐρρίπτουν* Dobr. Adv. 134. || 8. *διαβιβῶντες* Dind. Cob. ut 5, 2, 10. 7, 7, 55. || 10. *δοκοίη* C pr. || *ποιήσασθαι* Hirsch. Phil. 5, 314. coll. 12. 15. || 11. *ἐπὶ πολλῶν* Bissch. 60. Dind. Lips. XXII. Cob. ut quod sequitur *ἐπ' ὀλίγων*. 1, 2, 15. Cyr. 7, 5, 2. 4. 8, 3, 18. Hell. 3, 4, 13. Correcta Cyr. 7, 5, 2. 4. Vid. Kr. Rehd. || *ᾧμεν* A. B. C. *τεταγμένοι*

ἴωμεν om. Cob. || 12. οἱ ἔσχατοι λόχοι om. id. || *πρῶτοι* Stephanus, Cob. N. 459. || *ὁ λόχος* inclusit Kr. Rarius quidem ἄγειν de exercitus agmine, Hell. 4, 2, 18. 19. Cyr. 5, 3, 42. Dubius locus supra 2, 15. || 13. μένει ut Z. ita qui saepe consentit Marc. M. Unde ut iam Gottholdus Anim. in Plutarch. (Regim. 1812) ita Cobetus N. 518. et Dindorfius Cyr. 8, 1, 5. μενεῖ scribendum censet. Vid. ann. 2, 2, 12. Cyr. 3, 2, 8. || 17. ἀντιπαράθεόντες Kr. Auth. 59. A. C. ἀντιπαράθεόντας, B. E. ἀντιθέοντας, cet. ἀντιπορεύονται καί. || 18. διαχάζοντας Schneid. Libri διχ. Verbis ἰδόντες δὲ αὐτοὺς διχάζοντας deletis Rehdantzius οἱ δὲ κ. scribi vult. || 19. ἐτρόποντο B. Quod ut necessarium postulavit Cob. V. 114. N. 414. Bissch. 13. 60. Hirsch. Phil. 5, 313. Facilior vero huius loci ratio est, qua ἄλλος tanquam novum subiectum est, quam loci 2, 1, 15. ubi v. ann. 1, 6, 11. Cf. Heil. Quaest. 10. Buechs. 307. Schwidop. Obs. Hell. 3, qui propter viciniam verbum appositioni accommodatum esse iudicat. || 20. ἦν post οὐδέν om. C pr. Suid. || 23. κἀντεῦθεν vel κἀνταῦθα οἱ μὲν ἐληίζοντο Rehd. App. cr. 39. || 25. A Kruegero Matthiae σωτήρια post Σωτήρι, Cobetus (N. 459) coniecturam τῶ Διδ τὰ σωτήρια accepit, hic deinde ἠγεμύσωννα. || 16. ὄπονπερ ἐσθηκότες Dobr. Adv. 134. || 27. Verba ἕτεροι καί desunt in melioribus et plurimis, desunt etiam in Marc. M, videntur autem in F. G. Z. esse, adiecta a Stephano e Venetis libris ad lacunam, si fieri posset, explendam. || *ἐταιρῶν* Brodaeus, Jacobs. Anim. Athen. 300, Cob. N. 460. παῖδες Heinrichio amasii sunt, *ἐταῖροι* amatores. || 28. ἄνω post πάλιν om. meliores. || *αὐτῶν* post ἐρίγνετο om. C pr.

LIB. V.

cap. 1, 1. Recte a Cobeto primam sectionem deletam et certe verba τὴν ἐν τῶ Εὐξείνῳ Πόντῳ, utpote e 4, 8, 22. inepte huc illata.

damnanda esse demonstravit Hercherus Nlbb. 83, 821 sq. || 2. καθεύδων post Ὀδυσσεύς om. A. B. C. Conv. 4, 31. καθεύδω ἐκτεταμένως. Plut. Mor. 157, b. ἐκτεταμένον καθεύδοντα. || 3. παριόντες Hertlein. 13. et in libello de Diodoro (1864) scripto 23. || 4. ὄνδρες, Ἄν., ὅς ναυαρχῶν τυγχάνει Bissch. 61. Hirsch. Phil. 5, 287. ὅς νῦν v. τ. Cob. N. 461. || Deteriores ἐπέπερο. V. 1, 6, 26. || 6. ἀπολύεσθαι A. B. C. Quod Xenophon verebatur ne fieret, factum videmus sect. 17. || 8. ἴδωμεν libri priore loco omnes, altero plerique. || 9. φυλακᾶς Kiehl. Mn. 1, 213. Libri φύλακας vel φυλακῆς. || μερισθέντες post Schneiderum damnant Kr. Stud. 2, 105, Dind. XV. Ox., Cob. 461. || 10. ἦξι B. C. De rariore usu indicativi ἦξει v. Clemens Beitr. z. gr. Gr. (Berol. 1865) 15. || ἄγων ἐλθῆ Kiehl. καὶ ἐνθάδε Cob. || 12. ἀντωφελῶνται Bissch. 61. coll. Comm. 2, 8, 3. ubi tamen καί non additum est. V. ann. ad Oec. 20, 14. || 13. πλοῖα seclis editio Engelmannia. ὥστε ἀρκεῖν πλοῖα del. Dind. Comm. Lips. IX. Mihi vero verba καὶ διὰ τὸ φοβεῖσθαι post πείσονται γὰρ illata, quum desint in A. B. C, eicienda videntur esse.

cap. 2, 4. εἰς om. A. C. E. ἢ διεχιλίων ἀνθρώπων B. Quod quamquam defensores nactum est suam, malim tamen vel vultatum ferre vel χιλίων ἢ διεχιλίων ἀνθρώπων scriptum coniecere quam quae de ἦ ex abundanti ad genitivum addito docentur, v. Bornem., et locos satis dubios, quales sunt Cyr. 6, 4, 14. Hell. 2, 1, 8, hoc exemplo augere. Quod Bornemannus voluit ἦ εἰς χιλίους ἀνθρώπους est in Marc. M. πλείους ἢ διεχιλίοι ἀνθρώποι Matth. πλείους ἢ del. Hertlein. Incerta comparatio videtur loci Lycurg. 145. πλείω πέντ' ἢ ἕξ ἔτη. || 6. ὅς ἠγείτο τῶν ὀπλιτῶν Bissch. 62. Dativum verbo adiunctum de exercitus duce v. 2, 2, 8. 7, 1, 40. Hell. 4, 2, 9. || 11. ποιῆσαι activum Coraius Heliod. 310. vitiosum putabat esse. Sed praeter 4, 8, 14. Hertleinus componit Cyr. 4,

1, 3. Arr. An. 2, 8, 7. || 12. δεῖσον ut post ἀκοντίζειν ita etiam post τοξεύειν del. Rehd. App. 38. || 13. μηνοειδής Buttman., Curer. REq. 4, 2. Libri μοινοειδής vel εὐειδής. V. Rehd. 48. || 24. αὐτῶν del. Bissch. 27. αὐτοῖς del. Cob. 461. || 31. ἄν ἔφρασαν Cob. N. 458. Inesse ἠλιοκόμεθα narrantium post reditum ad suos censet Heroldus 9. || κωλυδόμενοι M.

cap. 3, 1. ὠδοποιημένη M. Vid. ann. Hell. 5, 4, 39. || 2. ἐπὶ τῇ θαλάττῃ Z. M. Suid. Κερασούς. || 3. σὺν τοῖς ὅπλοις optimi, cet. ἐν. V. ann. ad 4, 5, 33. Est etiam armorum recensio, ὅπλων ἐξέταισι Thuc. 6, 45, a. quem locum Rehdantzius attulit. Vid. Cyr. 8, 6, 15. Ibi 2, 4, 1. est ἐν τοῖς ὅπλοις, recensio armorum. || τοσοῦτοι ἐσώθησαν Cob. N. 461. Quae in deterioribus sequuntur ἐκ τῶν ἀμφὶ τοὺς μυρίους subditiua verba Matthiae additamento καὶ τοιεχλίους auxit. || 6. κινδυνεύσειν ἐδόκει καὶ Dobr. Adv. 134. || 7. ὑπὸ — Ὀλυμπίαν Dindorfio suspecta ed. Lips. XII. Inclusit οἰκισθέντος, Cobetus ὑπὸ τ. Λακ. οἰκισθέντος omisit. || 8. καὶ σωλήνες δέ Dobr. l. c. || 13. ἔχονσα τὰδε Cob. N. 461.

cap. 4, 2. διήσοιεν Iacobs. Anim. in Athen. 265. Libri διοίσειεν, unus δεήσοιεν. Unde Schaeferus et Dobreus διοίσει vel διοίσοι effecerunt. || 3. οὗτοι εἰσιν meliores, cet. εἰσιν αὐτοῖς. Cob. τούτοις εἰσίν. || 12. οἱ μὲν om. meliores. || καὶ λαβόντες τ. πλ. ἀπ., οἱ δὲ ἐξητάζοντο Rehd. App. cr. 44. ἐξετάξαντο οὕτω — ἀν' ἐκαστὸν M. || ἐξήτηχον Cob. N. 461. Dind. || ὀπισθεν δὲ ξύλον σφ. Dobr. Adv. 135. || 15. τῆς πόλεως del. Kiehl. Mn. 1, 213. Cob. N. 462. servato quidem καί. || 17. ἐν νόμῳ Cob. N. 522. coll. 14. 6, 1, 8. 11. ἐν ῥυθμῶ. || 18. Alterum ὅτι del. Cob. 462. propter τε. || 20. ταῦτά Steph. Libri ταῦτα. ἄπερ ἡμῖν A. B. C. Cet. ἄπερ σὺν ἡμῖν. Cob. ἄπ. καὶ σὺν ἡμῖν. Rehd. ἄ παρ' ἡμῖν scribi aut ἄπερ σὺν deleri vult. || 22. τῶν λόγων ὀρθίων ἐχ. A. B. C. E. Cet. ὀρθ. ὄντων. Both. Mus. Rh. 3, 4, 634. ἰόντων. Sed qui secundum Gailium etiam ὀρθίων

om. B. eum secutus sum cum Cobeto. || 26. ἔλειπον ἅπαντες C. || φυλάττον-σιν Brunckius Apollon. 2, 1030. Libri φυλάττοντα. Qui loci a Schneidero et aliis comparantur illud postulare videntur. || οὐδὲ ὁ A. B. C. Cob. qui ἀλλ' αὐτοῖν τοῖν μουσόννοι editum scripsit; v. N. L. 321. Bissch. 64. In his additi articuli usus rarior est quam omissi, de praepositione adiecta v. ann. ad Hell. 7, 4, 26. Nec desunt adverbii αὐτοῦ ex abundantia, ut videtur, appositi exempla, veluti ad verba ἐν χώρῃ. V. ann. ad 2, 2, 1. || 27. Quod libri plurimi, in quibus boni sunt, post πατρίους omittunt περιουσιῶν Kiehl. Mn. 1, 213. ἀλγίτων pro ἄρτων proposito et Matthiae verum habent, Rehdantzius in πρωπερουσιῶν mutavit. Idem τὸν δὲ ἐνον σίτον ἐτι, frumentum superioris anni. Vid. App. cr. 32 sq. || 29. τῶν ἀνακείων Dind., v. XI sq. Libri τῶν ἀνοκαίων, quod est Bekk. An. 405. et M. Schmidtio Hesych. 5030. placet. A. B. C. τῶ ἀνωγαίῳ. Cob. N. 170. τῶν ἀνώγειων. V. ann. Hell. 5, 4, 8. || κερασθεῖς ionicum etiam Cobetus (N. 462) retinuit. Quamquam quod plurimi deteriores habent κερασθεῖς quaeritur num ad scribendum κρασθεῖς invitet, v. Buechs. Phil. 18, 287. || 31. ἐξήκονον Cob. N. 9. 462. Bissch. 65. Cf. συνεώρων 4, 1, 11. || 32. τετραμμένους del. Kr. Cob. Bissch. || 33. σφίσι seclisit Kruegerus. Nec minus suspectum vel negligenter dictum Hell. 1, 7, 5. 6, 5, 35. damnanda οἱ Cyr. 3, 2, 26. An. 3, 1, 5. 7, 8, 10. ἐαντῶ Hell. 5, 3, 13. Hoc loco sunt qui vel ionicum vel dictum putent pro τῶ ἐαντῶν νόμῳ aut ἔλεγον σφίσι εἶναι, v. Born. Cyr. 3, 2, 26. ed. Lips. || 34. οἵαπερ Schneid. Cyr. 6, 1, 37. || ἄν post prius ἄπερ addidit Schaefer. Mel. 49. ἄλλοι Iacobs. || Verba ἄλλως δὲ οὐκ ἄν τολευῶν post ποιήσεται om. meliores et Eustath. || ἐφ' ἐαντῶν Kr.

cap. 5, 4. Sectio non minus suspecta quam quae similem computationem continent 2, 2, 6. et 7, 8, 26. De numero 122 itinerum et 134 dierum ad quietem datorum v. Rehd.

ZGW. 1851, 205. deque reliquis Kuehn. XLII. Naberus vero Mn. 4, 185, ut quintuplex dierum numerus parasangarum summae par fiat, τέσσαρες pro δύο scribi vult. || 7. Alterum περί del. Cob. N. 523. Quod τέ non habet consuetam sedem post praepositionem, factum videtur quod post latioris demum significatio verba scriptor peculiariter addere in animum induxit, v. Sommer. Nlbb. 1831, 394 sqq. || 10. ἀσάυτως post Τραπεζούντιοι addunt deteriores. || 22. φίλον ποιησόμεθα Bisschop. 66. et qui nunc nostram rationem sequitur Cobetus N. 463. || 25. τε καὶ φίλικά et ἀνεπυνθάνοντο del. Rehd. ἐκάτεροι del. Matth.

cap. 6, 1. ἡγούμενοι post Σιωπεῖς om. meliores. || 4. αὐτὴ γὰρ Pluyg. et Cob. Mn. 6, 395. (N. 463). Bissch. 66. || εἶναι post λεγομένη del. Dind. Comm. 1, 6, 13. || ἔσεσθε scriptum priore loco, omissum altero apud Cobetum. || 9. εἰ — δυνηθεῖτε A. Dind. Cet. ἦν — δυνηθήτε. Cob. εἰ — δυνηθείητε. Bissch. 36. ἦν — δυνασθήτε. || πλεῖον A. B. C. πλέον cet. πλεῖν Cob. N. 463. Bissch. 34. V. ann. ad 4, 7, 9. || μὲν post πολλῶν cum optimis omisi. Particulam etiam in anaphora deesse dixi ad Cyr. 4, 3, 21. || ἀδιάβατος Hirsch. Phil. 5, 292. Sed ἄβατος ut de montibus ita de fluviis dici potest, Poll. 2, 200. Ioseph. B. I. 4, 7, 5. || 11. Alterum ὑπόπτεινον et τούτου ἔνεκα λέγειν eiicit Cob. N. 464. || Deteriores Σιν. χάραν κακόν τι. Pronomen ab adiectivo suo separatum v. Hell. 4, 1, 10. et alia apud Strangium Nlbb. Arch. 3, 566. || 12. τὴν πορείαν Cob. Bissch. || εἰ μὲν μέλλοι πλοῖα εἶς. ik. ἀρ. ἔνα M. || ἀριθμῶ del. Bissch. ἰκανὰ ὡς μηδένα Cob. Sed ἔνα μὴ defendunt Schaef. App. Dem. 4, 486. Dion. C. V. 247. et qui a Kruegero et Kuehnero conferuntur; nec minus ἀριθμῶ tuendum, de quo v. Bernh. Synt. 118. || μέλλομεν Dind. Comm. 2, 6, 14. || 16. Librorum αὐτῶν a plerisque in αὐτῶν mutatum retineo, ut sit ipsorum, τῶν κατοικούντων, et οἱ περιοικούντες τὸν Πόντον opponantur. Ita quem minui malim quam augeri exemplorum positi inter articulum et nomen αὐτοῦ numerum uno augere non dubito. V. Cyr. 3, 2, 27. Kr. gr. 47, 9, 12. Stud. 2, 114. C. Fr. Herm. Opusc. 66 sqq. || 20. τὸν δ' ἐθέλοντα Dind. Libri vel τὸν δὲ θέλοντα vel τ. δὲ ἐθέλοντα. Similia 7, 7, 5. Comm. 2, 6, 27. Cyr. 1, 4, 10. Diversam verbi formam iuxta positam patitur Lobeckius Path. gr. serm. 2, 345. || Prius ὅπη ἂν βούλησθε cum Schneidero del. Dobr. Adv. 135. Locum Cobetus ita sibi effinxit pene Weiskii auctoritatem secutus: εἰ δὲ βούλησθε, ἔξεστι — ἐκλεξαμένους ὅποιαν ἂν βούλησθε κατασχεῖν. Matthiae ἔστι (μὲν.) || 24. ἐστρατεῦσθαι ut marg. D. etiam Marc. M. σύν praepositionem ad verbum addi vetat Cobetus N. 464. 7, 3, 10. unus liber habet συστρατεῦσθαι σὺν ἐμοί. Hell. 2, 4, 36. omnes σὺν βασιλεῖ συστρατεῦσθαι. In compositis sublatae exempla v. ann. ad Cyr. 2, 1, 7. in Anabasi 1, 10, 6. 2, 3, 11. 7, 3, 32. ubi μετὰ additum. 8, 17. alia apud Schwidop. Obs. Hell. 11. || 25. στρ. ξένων ἐμνηχανᾶτο A. B. C. διεμάχετο E. L. T. || ὥστε ἐξεῖναι τῶ μὲν βουλομένῳ ἐνοικεῖν Naber. Cob. l. c. εἶναι ἐνοικεῖν Matth. || 27. μὴ κοιν. τῇ στρατιᾷ post Born. et Krueg. del. Cob. l. c. Rehd. || 29. εἰδὼς ἄρα ὅτι Cob. l. c. ὀρθῶς ἄτε γινν. Buechs. 279. || 31. τῇ σωτηρίᾳ προσλαμβάνειν Cob. N. 465. || E. M. ἀναπαύεσθαι. A. B. C. ἀναπαύσεσθαι. Cet. ἀναπαύσασθαι Dind. παύεσθαι. || 32. πολλοί del. Cob. l. c. Opposita κατὰ μικρὰ γενομένης τῆς δυνάμεως. || διασπαρέντες

Bissch. 67. || δύνασθαι — ἀπαλλάξαι
Cob. Rehd. || 33. μὲν τι pro μείνη ἢ
A. B. C. E. Unde quod Hutchin-
sonus effecit μέντοι quidam recepe-
runt, Rehdantzius etiam scripto
ἀπολείπων. || ἀνατεινάτω vir doctus
Suecus in ephemeride Upsala-
Posten 1862, 72. Item 7, 3, 6. || 35.
τῆς μισθοφορᾶς damnant Hutch.
Kr. Matth. Rehd., credo quod e
χρήματα pendere putant. || 36. ἐδε-
δίσαν libri, nisi quod C. ἐδεδείσαν.
A. ἐδεδείκεσαν. unde Dindorf. ἐδε-
δοίκεσαν ut 3, 5, 18. Illam vero
formam quamvis Phrynichus et
Lobeckius 180. vituperent, locis
tamen et Xenophonteis (Hell. 4, 4,
16) et Thucydidis, Lysiae, Isocratis
confirmatam mutare ego nolui, Co-
betus N. 466. in ἐδέδισαν mutavit,
ut est Plat. Legg. 3. 685, c, idem-
que pro ἐδεισαν 7, 26. scripsit.

cap. 7, 1. ταραττόμενα Dindorfius.
Libri opt. τὰ πραττόμενα, cet.
πραττόμενα. || 2. γάρ om. optimi,
ὅσοι — κατελεύσθησαν del. Rehd.
App. cr. 53. || 5. ὑμῖν φαίνονται ἀδι-
κεῖν del. Cob. N. 230. 470. Bissch.
68. || 6. ἐνθα δὲ δύεται Schaef. Mel.
111. Libri ἐνθεν. Antea δύεται μὲν
Werfer. Act. phil. Monac. 1, 88.
Dobr. Adv. 1, 135. δὲ ἐνταῦθα et δ'
ἐντεῦθεν del. Kiehl. Mn. 1, 213, qui
ὀπόθεν μὲν — ὀπου δέ, et Cob. 470.
|| 8. ἀγάγοιμι id. 470. 523. || 9. γοη-
τενθέντας A. B. C. καταγ. cet. Cre-
duntur composita cum hac prae-
positione aliquoties a librariis illata
esse pro simplicibus verbis, veluti
in Anabasi 2, 2, 20. 3, 2, 39. 4, 26.
6, 3, 5. Vid. Dind. Cyr. Lips. XX.
Rehd. App. 27. || 10. οἱ ante λόγοι
del. Pluyg. et Cob. Mn. 6, 402.
(N. 470). || 11. Alterum ταῦτα del.
Kr. Cob. Dind. XVIII, cum seqq.
coniungit Fischer. 12. ἐξαπατήσαι
ταῦτα del. Matth. || 12. καὶ κατα-
φρονηθῶμεν tolli velim cum opti-
mis. || 13. δοκεῖν δ' ἐμοί Cob. l. c.

Vel hoc vel δοκεῖ δέ μοι scribendum
censet Hertleinus. ἀπελθεῖν cum
Lione Kr. Quod deteriores habent
ἐλθεῖν interruptam orationem magis
demonstrat quam tollit. || 15. τόδε,
quod in deterioribus deest, locum
significat, quem orator tanquam
praesentem vel ante oculos situm
cogitat. V. ann. ad Cyr. 3, 3, 10. ||
18. σφεῖς λέγειν et τοὺς τούτου δεο-
μένους om. meliores. σφᾶς λέγειν ὅτι
Cob. || 19. οἱ πρόσβεις del. id. 471.
|| 22. ὡς δὴ καὶ Rehd. ὡς καὶ Matth.
|| ἦσαν δ' ἐνδηλοι καὶ A. B. C. E. || 25.
σαφῶς om. deteriores, Rehd. || 27.
κατακαίνοντες libri praeter A. B. C.
E. qui κατακτείναντες ut 2, 5, 10.
Dind. Cob. κατακάνοντες. V. ann.
ad Cyr. 3, 1, 39. || 28. Quod Kieh-
lius Mn. 1, 207. χῶρα deleri vult,
quanto in odio hoc vocabulum apud
quosdam sit demonstrare potest.
Quid facient loco 6, 13. ἐν ἀνδρα-
πόδων χῶρα ἐσόμεθα? V. Mullach.
ZGW. 1854, 394. || 29. ἀδίκως del.
Cob. l. c. Est nota et frequens
abundantia. Hell. 1, 1, 27. ἀδίκως
φεύγοιεν παρὰ τὸν νόμον. 7, 25.
ἀπολλύντες ἀκρίτους παρὰ τὸν νό-
μον. 7, 3, 9. χρήμασι παρὰ τὸ δίκαιον
διαφθαρέντες. Hier. 4, 11. ἀδίκως
σουλᾶν. Alia composuit Hertl. Obs.
Hell. 3, 4 sq. || 30. ἀφικνησθε B. C.
E. ἀφικνεῖσθε complures. ἐάν om.
Cob., cuius exempla additi attule-
runt Thuc. 5, 47, 7. Andoc. 1, 89.
Cobetus etiam alterum διεπράξαντο
sustulit. || 31. Cobetus N. 262. 471.
ποιήσεται scribi voluit, quod Mat-
thiae accepit, ipse scripsit ποιῆται
cum Is. Vossio, omisitque cum
Kruegero et Dobreo ἐρμυνά. τὸ
ἐρμυνόν Marc. M. || 32. θύσομεν
ἀδεῶς Both. Mus. Rh. 3, 4, 635. || 33.
τίς παρέξει Cob. l. c. et apud Meh-
ler. Conv. 82. Bissch. 69. Cf. Cyr.
2, 4, 32. 4, 5, 42. || ἦν περὶ ταύτην
τὰ μέγιστα Dobr. Adv. 135. || παρὰ
πάντων Cob. Cf. 6, 6, 32. ubi Hir-

schigius Phil. 5, 311. ταῦτα δὲ παρὰ σου τυχόντες legendum censet. || τίς ἡμ. τ. ὄντας ἐπαινέσει; Dind. Lips. XXIII. || 34. οἱ ἀνιστάμενοι Hertl. De Anab. 13. || δεῖν addendum miro consensu putant Cobetus, qui ante δοῦναι posuit, Kiehl. Mehl. Bissch. Vid. de his Rehd., de sqq. Kuehn. Buechs. 339. || τὴν ἐπὶ θανάτῳ Cob. Bissch. Cf. 1, 6, 10. || καταστῆναι Matth. ἡδίκηκει id.

cap. 8, 2. ἀναστάς om. meliores. || 6. ἀπαγαγόν M. consentiens cum Z. Quod scripsi. Cet. ἀπάγων. Dind. ἀγαγόν. || 7. ἄλλα ἄλλοις Mehl. Conv. 60. Bissch. 70. Libri ἄλλα. Cob. V. 114. N. 472. || 12. ἄλλους Hutchinsonsonus, τοὺς ἄλλους Matthiae. Libri ἄλλος vel ἄλλον. || 16. παῖοντο A. B. C. || 18. ἀξίαν ὑπέχω δίκην Marc. M. || 19. ἡμᾶς ὄντας Bissch. 70. V. 7, 33. ἦτις ἂν ὄρᾳ τοσαύτην ἀνομίαν ἐν ἡμῖν. || 21. παρειστήκειτε etiam M. παρέστατε Cob. || 22. αὐτοὶ ὑβρίζειν Both. Mus. Rh. 3, 4, 635. ἐῶντες αὐτούς del. Cob. Quibus in verbis rationem datae facultatis inesse dicit Buechs. 259. ὑβρίζειν in medio positum pene ut μάχεσθαι Cyr. 3, 3, 27. || 24. τοῦτον Stephanus. Libri τούτῳ, unus τούτων. Dativus cum ποιεῖν coniunctus etiam addito ἐναντία Cyr. 8, 7, 24. REq. 9, 12. || 25. συνεξεπόρισά τι Marc. M. || οὐδὲν τούτων meliores. || 26. καλόν τε iidem, atque etiam M.

LIB. VI.

cap. 1, 5. πεπληγμένοι τὸν ἄνδρα del. Cob. N. 473. Sunt verba apud Athenaeum 15, b. || 8. πικρὰ δὲ στρεφόμενος A. B. C. Sint. 589. (μεταστρ.) Rehd. || καὶ οἵτοι ταῦτ' ἐποίουν del. Cob. || 10. καὶ κρ. τ. π. ὠκλαζε secundum Athenaeum 16, a. cum Cobeto scripsi pro eo, quod in libris est κροτῶν s. κρούων τ. π. καὶ ὠκλ. || 11. ἐπιόντες del. Cob. || 17. ἀφίκοιντο cum Aldina Marc. M.

corr. viri docti Hal. 1825, 270. Lips. 1826, 500. Popp. Kr. Hertl. Matth. Cob. N. 525. ἀφικνοῦντο Iacobs. Libri ἀφίκωνται, quod Kuehnerus ita interpretatur: veniebat eis in mentem id curare, ut non inopes domum redirent. || 20. ἂν γίγνεσθαι Krueg. R. Schneid. Quaest. Xen. 36. || 21. μὴ καὶ — ἀποβαλεῖν Marc. M. || ἡπορεύετο δὴ. ἀπορουμένῳ Herold. 13. || 23. ὄνπερ Hutch. Libri ὄσπερ. Articulum ante προπέμτων Poppo addidit. || 24. δέχεσθαι Cob. N. 474. Buechs. 302. comparat Hom. Il. 1, 95. coll. 112. || 25. Libri προεβάλλοντο. Dind. Lips. XXII. προβάλλοντο. || 26. ἐπέπερ Krueg. ut Cyr. 7, 2, 10. Sed v. supra 5, 1, 4. εἶπερ δὴ Naber. Mn. 4, 186. || 30. εἴη, εἰ ὀργιοῦνται Bissch. 71. εἴη, εἰ, οὕτως ἔχοντος, ὀργ. Iacobs. Al. εἴη· εἰ οὕτως ἔχοι, ὀργ. Rehd. App. cr. 18. || τοῦ om. M. || 31. ὡς πᾶν εἶδῃτε Matth. || ὄμνυμι contra libros Cob. Bissch. ut 7, 6, 18. Eadem forma est Cyr. 6, 4, 6. altera infra 6, 17. || 32. δοξάζοντος A. B. C. E. R. ἐμοῦ ἀντιδοξάζοντος Rehd. App. 28. || μᾶλλον ἂν Cob., v. N. 474.

cap. 2, 1. ἀναγαγόμενοι Hertl. Obs. Hell. 1, 5. Cob. N. 474. Cf. Hell. 1, 1, 5. 5, 20. || Verba παραπλέοντες — τοῦτον δέ ut subditiva inclusit Kruegerus, etiam παραπλεύσαντες Rehdantzius, illa sustulit Matthiae. Errorem geographicum de fluviorum rationibus recte supra 5, 6, 9. indicatis, quos videatur Xenophon nunc demum exercitum praetervectum narrare, si quidem est ille error, sunt qui ipsi malint tribuere quam quibusdam librariis, etiam Kochius 123, Ruedigerus ZGW. 1853, 657, Krausius Encycl. Hal. 3, 11, 50. || 2. Κέρβερον del. Cob. 474. Bissch. 71. || 4. πορευόμεθα A. B. C. πορευόμεθα cet. Non pauca sunt huius

praesentis, ubi futurum expectaveris, positi exempla, saepe correcta, conservata in libris omnibus 2, 3, 27. 5, 18. 4, 5, 15. ubi v. ann. 7, 3, 8. Cyr. 6, 2, 39. ubi v. ann. || 6. *προῦβάλλοντο* A. Z. Dind. Lips. XXII. || *ἔστι δ' οἱ* A. C. *ἔτι δὲ B.* Cet. *εἰσὶ δ' οἱ*. V. ann. ad Cyr. 2, 3, 18. || 10. *ἕνα* om. A. B. C. Cob. Hic quod V. 107. N. 475. postulavit *σφεῖς* non scripsit. Vid. Buechs. 332. Voem. Dem. f. leg. 140, qui de oppositione confert Isocr. Paneg. 85. || *τοῦ* A. *τοῦ ὄλου* B. *τοῦ ἄλλου* cet. || 11. *αὐτοὶ οὖσι*. A. B. C. || 14. Libri *αὐτῶν*. Oppositionis notio quum antecedente pronomine satis indicata sit, alia videtur verborum ratio esse quam loci 5, 6, 16. || 15. *Ξεν. δ' ἐπεθύμει μὲν ἄπ.* Cob. N. 475. Sed de *ἔτι μὲν* — *δέ* vel *ἔπειτα* interpretes huius loci et Herm. Sauppis Plat. Protag. 310, c. meliora docuerunt. || *καὶ κοινονόμενῳ* del. Cob. *τοῖς ἱεροῖς* del. Bissch. 72. coll. 1, 24. || 18. *ἥδη* deteriores vel ante vel post *ἡσθάνει* habent. Videtur ex mente mox Chirisophi mortem narraturi scriptoris dictum. || 19. Libri *μεσογαίας*. Cob. Dind. *μεσογείας*. Qui cum libris ipsi variant Hell. 4, 7, 1. 7, 1, 8.

cap. 3. Primam sectionem ab optimis libris omissam ac sine dubio subditivam tuetur Kruegerus Auth. 16. De vocabuli *ἐπάνω* usu novitio v. Dind. ed. Ox. XXV. Lips. IV. || 2. *τὸ αὐτοῦ λόγος* e *τὸν αὐτοῦ λόγον* m. sec. correctum habet Marc. M. Idem *συνεβάλλοντο* et *περιεβάλλοντο*. || 3. *διαφρυγόντες* Voss. Weisk. Libri *διαφρυγόντες*, ut deinceps optimi *διέφρυγον*. || 5. *ἔλιπον* Hirschig. Misc. ph. n. s. 1, 102. Cob. Libri *κατέλιπον*. || 6. *ἔστρατοπεδεύσαντο* Marc. M. *ἔστρατοπεδέυοντο* Cob. N. 422. ut 2, 2, 15. || 7. *ἄλλος* Bissch. 13. || 9. *ὠμολο-*

γέιτο Marc. M. || 12. *ὄντων τῶν πολεμίων* Schaef. Cob. 475. || 13. *ληφθέντες* A. B. C. T. || 16. *οὐδαμοῦ* Schaef. App. Dem. 5, 734. Libri *οὐδαμοῦ*. Illam formam optimus liber habet Cyr. 6, 3, 13. e coniectura Cobetus et Dindorfius Hell. 5, 2, 8. 4, 42. Conv. 4, 30. scribi iusserunt. *μηδαμοῦ* semel, ut videtur, dictum RLac. 3, 4. in libris minus bonis infra 7, 6, 29. Vid. Dind. Thes. St. 1. 1409, b. 5. 2363, b. || *μένουσί τε* olim Dind., nunc Cob. Matth. || 17. *παρεσκευασμένους* Cob. || 18. *τοὺς μὲν μεγ. ὡς τι πλέον* id. N. 475. || 19. *ἤ ἐβάδιζον* om. A. B. C. al. del. Cob. Rehd., qui App. 49. etiam *ἔκαιον* cum deterioribus damnat. *βαδίζειν* de nautis dicitur Oec. 16, 7. de equo Hipp. 1, 16. al. *βάδην* de equitibus Ages. 2, 3. || 22. *οὔτε φίλιον* A. B. C. *οὔτε πολ.* A. Ceteri articulum addunt. || *γράδια* Kr. Cob. Dind. Libri *γραιδια* vel *γραιδια*. || Quod Bothius Mus. Rhen. 3, 4, 635. verba *γράδια* — *καταλειμμένους* post *πολέμιον* collocanda censuit, idem Pluygersius voluit Cobetusque probavit Mn. 7, 38. N. 526. || 23. Libri meliores *εὐθύς* omittunt ac deinde scriptum habent *ἀπιόντες· καὶ τοὺς ἔλληνας δ'*. Omnes *ὄπον*. || 24. *συμμίξαι* librorum vitiosum dicit Cobetus N. 476. Quae plurimorum sententia est admodum speciosa, ut scribendi ratio ubique mirifice fluctuet. Quamquam vero, nisi aliunde constaret, librorum antiquorum et inscriptionum scriptura ei vocalem produci demonstrare posset, secutus tamen grammaticorum quorundam praeceptum de littera *ι* ante *ξ* nunquam nisi per augmentum producta *συμμίξαι* scribendum duxi. Vid. Dind. Thes. St. s. v. et *φοῖνιξ*. || *ταυτόν* Cob. 476. V. ann. ad 3, 1, 30. || 25. *οὐκέθ' ἔαρωμέν* Hirsch. Phil. 5, 308.

cap. 4, 2. *τοὺς Ἑλλήνας* del. Murret. Schn. Kr. Cob. Bissch. Rehd. Vid. Born. Dind. et quem Hertleinius affert locum Herodot. 6, 137, ubi ter repetitum legitur *τοὺς Ἀθηναίους*. || 3. Libri *οἰκῆσαι* al., Stephanus *οἰκῆσαι*, Cob. l. c. Hirsch. Misc. 103. Bissch. 73. *ἐνοικῆσαι*. || 5. *τὸ ἐν τῷ λιμένι* post *ὄρος* om. meliores. || 6. *πολλή καὶ καλή* D. || *εὔ* om. meliores. || 7. *εἰς δὲ τόπον πόλ.* Iacobs. || 9. *δευτέρα ἡμέρα* Cob. N. 477. Qui quod dixit non usurpari ἢ *ὑστέρᾳ ἡμέρᾳ*, sed tantum ἢ *ὑστεραία*, eam sententiam impugnavit L. Herbstius De emendat. Thucyd. 35. || *τὰ ἱερὰ καλὰ ἐγένετο* meliores. Vid. ann. Cyr. 2, 4, 18. || *ἔπεσεν ἕκαστος* Cob. N. 454. || *καὶ πύρᾳν μεγάλην* post *μέγα* deteriores. || 12. *δῆλον ὅτι* del. Kr. Cob. Matth. || 13. *ἀποδεδράκει* libri. *ἀπεδ.* Dind. Cob. Qui aliquoties libris non adiuti augmentum addiderunt. Exempla composuit Kuehnerus Comm. 1, 2, 64. Vid. Dind. ed. Ox. XI. Supra 4, 5, 15. *ἐτετήκει*. 5, 4, 13. *ἐνεδεδύκεσαν*. 6, 4, 11. *διεβεβήκει*. 7, 3, 20. etiam *ἐπελελοιπεί* deteriorum infra 20. ceterorum formae priore augmento carenti praetuli; 5, 4, 15. *ἀναβεβήκει*, 7, 1, 23. *παραδεδραμήκεσαν*, 5, 15. *καταβεβήκεσαν* cum omnibus libris retinui. || 18. *ὅτι* del. Cob. 478. Bissch. 74. Incerta 1, 23. Hell. 2, 4, 27. || *ὁ* Schaeff. Mel. cr. 75. || 19. Quod idem 109. scribi voluit *μὴ οὐ γυγνομένων* videas quomodo Hermannus redarguat Opusc. 1, 243. || 21. *κἀνάγκη* Marc. M. || 22. *δέοι* Schn. Cob. Bissch. || *προθύεσθαι* Born. Kr. Matth. Eadem verba confusa Plut. Mor. 214, e. *προμηθεῖσθαι* Both. Mus. Rh. 3, 4, 635. || *ἐγένετο* non additis verbis *καλὰ τὰ ἱερὰ δηλονότι* Marc. M. *ἐγένοντο* A. B. C. || 24. De ἧ post *μεῖον* a plerisque libris, etiam bonis, omisso v. Frank. Philol. Suppl. 1, 438 sq. || 25. *ἀπο-*

πεφευγόντων Marc. M. || 26. *ἐπιθέμενοι* Cob. 478. *ἐπιγίγνεσθαι* est 3, 4, 25. Hipp. 7, 10. Hell. 5, 4, 21.

cap. 5, 2. *ἐπεξόδια* vox dubia. *ἐπ' ἐξόδῳ* Schneid. al. *θύειν τὰ Λύκαια* 1, 2, 10, quod Aristidi 2, 809. *καινοπρεπές* visum est. *θ. εὐαγγέλια* Hell. 1, 6, 37. ut *βουθυτεῖν* 4, 3, 14. *σωτήρια* An. 3, 2, 9. 5, 1, 1. *νικητήρια* *ἐστιᾶν* Cyr. 8, 4, 1. || 4. *ἀπέλειπον* Kr. Dobr. Matth. || 6. *συνενέγκαντες* cum quibusdam libris Kuehnerus, coll. ann. ad Comm. 1, 2, 53. Participium alterius aoristi praefertur, *ἐνεγκών* Cyr. 2, 2, 8, quamquam fere nusquam sine varietate est, Comm. l. c. 2, 2, 5. 3, 6, 18. 4, 8, 1. || 8. *ὁ* ante *Ἀρηξίων* addunt A. B. C. *ὁ μάντις τῶν Ἑλλήνων* del. Dind. Lips. IX. Cob. Rehd. || *καλὰ* del. Bissch. 75. Qui etiam quod Herodot. 9, 61. et 62. est *ἐγένετο τὰ σφάγια χρησιτά* corrigendum putat. Vid. ann. Cyr. 2, 4, 18. || 11. *ἐπὶ τῷ δεξιῷ* Hirsch. Phil. 5, 316. || 13. *οὐκ* del. Cob. N. 483. || 16. *προβαλομένους* — *μεταβαλομένους* Dind. Lips. XXI. Cob. V. 1, 2, 17. || 17. *σὺν ἡμ. ἐπιόην* Naberus Mn. 5, 464. Quod probant Cobetus 6, 415. N. 483. et Dindorfius Cyr. Lips. XI. *ἐφεποίμην* Buechsensch. 325. || *αὐτούς* del. Cob. || *δέξεσθαι* Nab. l. c. Cob. N. 405. 483. Bissch. 75. Aoristum vero Mullachius ZGW. 1854, 394. maxime locis Euripideis tuetur, Iph. T. 1017. Herc. f. 742, ubi futurum metro non admittitur. || 19. Castalionis coniecturam *διαβατόν* receperunt plurimi. *πῶς* vero sequente adiectivo vel adverbio est ut ad omnem sententiam pertinens, 7, 7, 27. Cyr. 1, 2, 11. Comm. 4, 2, 23. Vid. Rehd. || 21. *πάντως* optimi, *πάντας* ceteri, *παρόντας* Iacobsius, *ἅπαξ* Dobreus. || 22. *ἐκελεύοντο* Bothius Mus. Rh. 3, 4, 636. De *ἐκμηρύεσθαι* v. Vollbr. ed. 24. Wahner. Nlbb. 87, 537 sq. || 24. *οἷς τις ἐθέλει* Cob. N. 483. Matth. De pronomine

v. Kuehn. 1, 1, 7. Comm. 1, 3, 8. || 25. *παρηγγέλτο* Kr. Cob. N. 422. Libri *παρηγγέλλετο*, duo *παρηγγέλετο*. Cf. 3, 4, 3. || 29. τὸ τῶν πολεμίων del. Bissch. 76. || 31. ὁ (sc. τὸ νόστος) οὐκ εἰσήεσαν Both. l. c. || ὅψ' ἄγαν ἦν Marc. M.

cap. 6, 1. *περιέμενον* Hirsch. Phil. 5, 291. coll. 5, 1, 4. Sed v. Thuc. 6, 44, 4. τὰς ναῦς προσέμενον. Idem del. ὡς ἤξοντα et ἅπαντα — ἐλαίον, haec ut e 4, 6. illata. || 2. οἱ addidit Schneiderus. || 3. *κατήγον* meliores. *κατέπεμπον* Aldina, quod loco sequentis verbi simplicis Marcianus habet. *κατήγοντο* Cob. N. 484. Hirsch. 294. || 5. ἄλλος ἄλλη Schneiderus, del. Matth. || *καί* ante *εἰλήφεσαν* om. D. Schn. Cob. 485. Dind. al. || *ἐδέδισαν* Cob. 466. || 9. Libri *ἀποπλευσεῖσθαι*. 5, 7, 8. *πλευσομαι*. 1, 10. *πλευσόμεθα*. || *ἤρχον* — οἱ Λακεδαιμόνιοι del. Cob. N. 485. Bissch. 77. || 10. τοῦ βάλλειν Cob. Hirsch. τὸν ἀρπάσαντα καί Kr. || 11. *ἐξήτει* Schaef. Mel. 74. Libri *ἐξήτει*. || 13. *καὶ γὰρ καὶ* Hirsch. 299. Semper, inquit, in his duplex *καὶ* adest. Vid. Hell. 2, 2, 10. *κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν*. Alibi prioris *καὶ* fides non prorsus certa est, 2, 4, 20. 4, 8, 22. || 14. *ἡμῶν* del. Cob. ὅθεν ἐσμέν Hirsch. || 15. *φῆ* Cob. Bissch. *φῆσῃ* Comm. 4, 2, 17. || 18. *τούτου οὐν ἔνεκα* Cob. Bissch. ut 7, 1, 6. ubi etiam minus probabile. || *παράλιπω* Cob. N. 526. Bissch. 78. Dind. || 20. *εἴτε οὐν* Castalio. — *εἴτε δέ* A. B. C. E. *εἰ δέ* Rehd. || 24. *καὶ μὴ* — *ἀποδράντων* del. Cob. N. 485, de multitudine hominum non esse cogitandum ac vitiose dictum ratus *παρ' ἡμῶν* pro *ἡμᾶς*. Quod sensit etiam Dind. Thes. St. 1. 1413, d. Ille vero *ἀποκτείνων* 426. in *ἀπεκτονῶς ἐσεσθαι* mutare ausus est. *ἀποκτείνειν* Hirsch. 307. Matth. Rehd. Vid. Kr. || 25. *βίαια* Cob. 526. *βίας ὑπομένειν* Liban. 4, 371. || 28. *λαβῶν τὸ τορὸς*

ac deinde *τοιοῦτος* Marc. M. || 31. *ἐλθόντων* Kr. Matth. Vid. 7, 7, 15 2, 3, 20. || 34. *παραδιδῶσί μοι* Voigtlaend. Obs. Mem. 1, 26. || *ἀφίστατε* Cob. Mn. 6, 418. N. 486. *ἀφισταῖτε* Mn. 1, 214. ed. Qui quod necessarium dicit optativum esse, ubi quis ex aliena persona ea referat, quae sibi falsa videri significet, Buechschuetzius 319. certe locum Hell. 3, 2, 14. ita comparatum esse negat, ut opus fuerit indicativum in optativum mutari. Nec magis 2, 3, 45; dictusque indicativus de falsis 1, 6, 36, optativus de certis ut saepe ita supra 2, 4, 22. 3, 3, 4. 7, 1, 16.

LIB. VII.

cap. 1, 1. *ἐποίησαν* Marc. M. || 3. *τῶν στρατιωτῶν* post *λοχαγούς* om. E. del. Voigtl. Hirsch. Misc. 97. Cob. Dind. Lips. XVII. Diversum quod comparari solet *τοῦ στρατεύματος* 2, 14. Vid. Rehd. App. 43. || *ἀπαλλαξίοι* Bissch. 78. et *τέ* addito Cob. V. L. 284. Eiusmodi desiderativis Xenophon ab aliis locupletatus est minus probabilibus Cyr. 8, 4, 20. Hell. 2, 3, 36. Vid. var. ser. supra 1, 1, 11. atque aliud infra 33. || *ἀπό* del. Cob. N. 486. || 5. Libri *θράξ*. || 7. *ἀργύριον* Dindorfio (Lips. XVII) suspectum del. Cob. Cf. 3, 5. || 10. *συμπορευσομένον* Hirsch. 99. Cob. 486. || 11. *προσανεῖπεν* A. B. C. *προσανειπεῖν* cet. *πρὸς ἀνειπεῖν* K. Cob. l. c. Idem 6, 30. *πρὸς ἐτέλει*. || Alterum *τὰς πύλας* del. id. et Hirsch. 100. et Phil. 5, 295. qui *ἄρδην* ante alterum *πάντες* collocat. Ille *καὶ ἤδη*, libri A. B. C. *καὶ ἄρδην*, E. Q. R. *καὶ ἄρδην τε*, cet. *καὶ ἤδη τε*: cuiusmodi exempla conguessit Kuehn. 2, 1, 7. || 14. *ἐξαγγέλλει* Cob. l. c. Buechs. comparat Plut. Cam. 24. || 15. *προσθ. αὐτοὺς συγκλ.* Hirsch. Misc. 101. deleto quod sequitur *στρατιω-*

ται. || 17. τὸ τεῖχος C pr. τοῦ τεῖχους cet. || 19. ἔθειον solus A. habet. || 20. ἴσχειν Naber. Cob. Mn. 6, 419. N. 487. Eadem verborum commutatio Hell. 5, 4, 58. || 22. Libri καταρημῆσαι et καί post παρεγγυᾶν. βουλόμενος αὐτοὺς κατ. del. Cob. τίθεσθαι τὰ ὄπλα del. Kr. etiam παρεγγυᾶν Hirschig. 102. Rehd. || 24. ἐντάξασθαι Hirsch. l. c. Phil. 5, 295. Cob. N. 487. || καὶ καταρημίσθησαν del. Cob. || 25. τῷ θυμῷ χρησιμοποιεῖται Herold. 15. Quae dictio Herodotea est. || 26. τὰ νέον δὴ Gebhardt. Nibb. 89, 465. || 27. ἐν πόλει Bissch. 79. Cob. 487. hoc esse ἐν τῇ ἀκροπόλει rati. ἐν πόλει Vect. 3, 10. ἐκ πόλεως 5, 1. de re ditibus. || Alterum ἔχοιτες del. Cob. Hirsch. Misc. 104. una cum verbis ὄπον νῦν ἐομέν Bissch. || 28. Λακεδαιμονίοις — ἀρχαίων Pflugk. ap. Krueg. Arr. 4. Dobr. Adv. 135. Badham. Eur. Ion. 1120. Libri Λακεδαιμονίων — Ἀχαιῶν, nisi quod Z. et Marc. M. ἀρχαίων praebent. Λακεδαιμονίων vero G. Fischerus 15. e genitivo absoluto τῶν ἀρχ. συμμ. pendere putat. || αὐ τοῦ Dobr. || 29. πόλιν ante ἤλθομεν del. Hirsch. Cob. || 39. μέλλοις Kr. Auth. 54. Libri μέλλοι vel μέλλει. || 41. καί del. Cob. N. 489.

cap. 2, 3. ἀποδόμενοι Cob. ib. || Inclusa verba Mureto praeunte plerique damnauerunt. || 4. ταῦτα A. B. C. Participii explicandi causa ad pronomen additi exempla Hertleinius etiam affert Isocr. 12, 86. Lys. 19, 35. Delent vero Bisschopius 82. ἀκούων ταῦτα, Hirschigius Misc. 1, 105. et Dindorfius Lips. VII. διαφθειρόμενον τὸ στρατεύμα, denique Cobetus totam sectionem. || 5. Πόλλις Bissch. 83. coll. Hell. 4, 8, 11. 5, 4, 61. ad quem locum eundem censentem esse Schneiderum atque eum, qui Polus h. l. appellatur, Kruegerus Auth. 13. repre-

hendit. Vid. Weber. De Gytheo 79. Rehd. V. Iphicr. 59. Poppo Thuc. 2, 67. || 12. ὁ Schaef. Mel. 73. || 15. εἰ παρῆεν Dindorfius. Libri εἰ προῆεν, A. εἶπερ εἶεν || 18. μήτε ὀπόσοι μήτε ὄπον εἶεν Dindorfius. Libri opt. μήτε ὄποι εἰσι μήτε ὄποι εἶεν, cet. μήθ' ὄπον εἶεν. Krueg. μήτε ὄπον εἰσὶν μήθ' ὄποι ἴοιεν. || 21. ἐγκεχαλινωμένοις Voigtl. Obs. 2, 18. coll. 7, 7, 6. Libri qui addunt ους vel ως scriptum habent. || 25. ἀγάγοιμι Cob. 490. Hirsch. Misc. 107. Ann. 86. Bissch. 84. || χοήσεσθαι etiam Marc. M. || 27. οὐτ' ἄλλω οὐδενί Hirsch. Misc. 1, 106. 2, 80. || 31. Ἀθηναίων Marc. M. || 33. ὡσπερ κύων om. meliores, pone prius ἀποβλέπων Cobetus transposuit. || 37. φόβος ἀπὸ A. Schaef. Mel. 84. ut est Cyr. 1, 1, 5. 3, 3, 53. 6, 3, 27. Hier. 10, 3. Hipp. 8, 14. ἐκ supra 1, 2, 18. παρὰ Dinarch. 2, 23. Sed videtur ὑπὸ iniectum ab ipsis Lacedaemoniis timorem significare. V. Bernh. Synt. 225. Winckelm. Act. soc. gr. 2, 1, 22.

cap. 3, 2. καὶ λοχαγούς om. B. C. E. || 10. ἀξιῶ Cob. N. 490. || 13. ταῦτα Muretus. Libri ταῦτα. || λέγοι etiam Marc. M. || Alterum εἶη del. Cob. Rehd. || ὄντων ἐχθρῶν τοσ. Kr. Matth. ὄντων δ' ἀγ. τοσ. εἰ μισθόν Cob. μόνους ὄντας, ἀγ. τοσ. εἰ μ. Rehd. App. cr. 32. || 14. ἐπιψηφίζετω — ἐπεψηφισε A. B. C. Dobreus Adv. 1, 136. intelligit the officer, anteposita hac interpretatione: Do you (the generals) put it to the vote — they put it to the vote. Quod est plurimorum ἐπιψηφίζετε — ἐπεψηφισαν. ἐπιψηφιδῶ ἐγώ Cob. N. 490. coll. 5, 1, 14. 6, 35. Quod quum Suecicus editor Aulinus recepisset, qui de libro eius disseruit in ephemeride Upsala-Posten 1862, 72. Etonensis scripturam ἐπιψηφίζεσθω reponi maluit. ἐπιψηφίζεσθε cum Kue-

stero De verb. med. 2, 9. Kruegerus. Denique ἐπιρηγίζω Herm. Sauppius Philol. 19, 147 sq. qui, quum 6, 1, 25. sit εἴ τις ἐπιρηγίζοι, non fuisse tum dicit qui concioni praeesset ac milites in suffragium mitteret, idque addito ἐγὼ Rehdantzius scripsit. || 16. Μαρονίτης Marc. M. || 17. ἂν αἰτῆται B. C. quam ad scripturam commendandam Rehd. attulit Thuc. 2, 97, 4. Plurimi libri ἄγετε. Dind. ἂν ἔχητε, Cob. ἂν ἄγητε. || 21. ἦσαν] ὄσον εἴκοσι aliquot deteriores et Athenaeus 2, 49, b. 4, 150, e. || 23. Libri ταῦτα et διαρρίπτειν, Athenaeus 2, 49, b. τὰ αὐτά et διαρρίπτειν. || 24. ὁ φέρων τὸ κέρας ἦκεν cum Pluygersio Cob. || 25. ὁ δ' εἶπεν id. || 26. προπίνω σ. ᾧ Σ. τὸν ἵππον τουτονί, ἐφ' οὗ Cob. N. 230. 396. V. ann. ad Cyr. 8, 3, 35. || δείσει Dind. (ann. Cyr. 8, 1, 5), quam formam Cobetus 518. a grammaticis fictam dicit. V. ann. 2, 2, 12. Cyr. 3, 2, 8. || 27. Utrumque προπίνων et alterum ἐδορήσατο del. Cob. 490. || 32. συνεξέπτε και συγκατεσκέδασε μετ' αὐτοῦ τὸ κέρας Marcian. M. Quod scripsi. De praepositione v. ann. ad 5, 6, 24. || μαγάδι Bissch. 84. Matth. 433. μαγάδη Bergk. Anaer. fr. 87. V. Buechs. 288 sq. Stiehl. Phil. 6, 472. || 33. ἀνέκραγε τὸ πολεμικόν Pluyg. Cob. Mn. 7, 3. N. 491. || ἐξήλλετο Marc. M. || 34. ὑμῖν και ἡμῖν A. B. C. ἡμῖν και ὑμεῖς cet. || 36. σὺν τοῖς ἵπποις Hirsch. Phil. 5, 302. coll. 39. || 39. σὺνθ. δ' ἔστω Ἀθηναία vel ἔστων Ἀθηναῖοι Dobr. 136. Ἀθηναίαν etiam Marcian. M. Vid. Winckelm. Plat. Euthyd. 302, d. Unger. Theb. Parad. 1, 59. Schaef. App. Dem. 3, 551. || 44. ἀλέξεσθε Cob. l. c. || 47. διώκοντες Schwidop. Obs. Hell. 17. V. ann. ad 2, 1, 15. Bernh. Synt. 331. || 48. πρόβατα ἄλλα A. B. C. και ἄλλα

προ. cet. ἄλλα δὲ προ. Bissch. 85. προ. δ' ἄλλα Cob.

cap. 4, 1. ἐνεῖη Naber. Cob. Mn. 7, 3. N. 491. || 4. τὰς ἀλωπεκᾶς Kapp. Coppello Mn. 2, 380. Cob. 7, 3. N. 491. coll. Herodot. 7, 75. G. Dind. Lucian. 2, p. V. ad Conscr. Hist. 10, ubi quod τὸν λέοντα a Cobeto V. L. 86. et Mehlero Mn. 1, 402. mutatum est in τὴν λεοντὴν quaeritur num huius loci vulgatam ἀλωπεκίδας magis quam eius correctionem defendat. Vid. Ruhnk. Tim. 256 sq. Val. Fl. 8, 126. || 7. Ξενοφῶντι Bissch. 85. al. id ut ad προεδραμών pertineat, coll. 4, 3, 10. Rariora quidem additi ad ἰκετεύειν accusativi exempla hominem significantis. || 12. τ' οὐ Schneid. Libri τέ vel οὐ. || ἐχυροῖς] ἑτέροις A. B. C. E. ἐναιθροῖς Rehd. App. cr. 25. omisso χωροῖς. || 15. In fine ἔφασαν et αὐτόν del. Cob. 492. || 16. εὖ τεθωρακισμένοι Both. Mus. Rh. 3, 4, 636. περὶ Ξεν. inclusit Kruegerus. || ὀκτὼ και πενήκοντα id. οὐδέπω ὀκτωκαίδεκα Hertleinius in libello de Anab. scripto 15. coll. Antiph. 5, 69. et additis nunc Comm. 3, 6, 1. Oec. 7, 5. Isocr. 16, 45. || 17. περιβαλλόμενοι Cobet. N. 526. Dindorf. Lips. XXII. || 19. ἐπεὶ παρήσθητο Iacobs. Anim. Athen. 255. coll. Cyr. 4, 2, 30. ἦχθητο Bothius l. c.

cap. 5, 2. ζεύγη ὀρικὰ τρία Bisschop. 86. coll. Moer. 273. Cob. N. 493. || ἐκέλευσεν ἐν λαβεῖν id. 498. || 4. τῶν ὀρικῶν ζ. Kiehl. Mn. 1, 215. τῶν μὲν ἡμιονικῶν ζ. Krueg. || πλειονος Dobr. 136. || 7. Alterum τὸν μισθόν del. Cob. || 13. στήλαις Cob. || πρὶν ὀρίσασθαι del. Kr. Cob. || 14. γεγραμμένοι quod in deterioribus deest suspectum quibusdam, sed v. Zeun. ad h. l. et Herm. Antiq. Gr. 3, 45, 12, qui verius iudicat quam

Wachsm. Antiq. 2, 1, 93. et Boeckh. Oec. Ath. 1, 69. || 15. ἐκ τοῦ γὰρ Ὀδοῦ. Marc. M. || τῷ ὑπέρ Cob. N. 407. Dind. Lips. XXIII, ut est quidem Hell. 3, 4, 27, loco autem 3, 5, 1. quod Dindorfius voluit, non magis necessarium videtur articulum addi quam hoc. Vid. illic annotata et ad Comm. in. || 16. παρχαλέπῳ optimi, πάνν χαλεπῶς etiam M., cet. πάντες χαλεπῶς. V. ann. ad Cyr. 5, 5, 12. Cob. N. 499.

cap. 6, 2. κάλλιστόν τι Cob. Matth. || 5. προσοχόντες Kr. Quae de re sapienter iudicat Classen. Thuc. 1. p. 253. || 7. οἴσετε expuncto ὑμῶν Cob. N. 500. || 9. πεπάμεθα Steph. Kr. et scripto antea ἡμ. ποιοῦντες οὐδέν Hirschig. Phil. 5, 313. || 10. ὃ γε πρῶτος λέγων del. Matth. || οὐδέν ἂν ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις Marc. M. || 11. αἰτίαν Hutch. || 16. ἐπὶ τοῦτω δὴ ἐδίδον Cob. 501. Omitti vero ἂν particulam docent, ubi in apodosi ironica ratione aliquid tanquam verum proponitur, quod non est verum habendum. Vid. Sommer. ASchZ. 1833, 1069. || 18. μοι δοκῶ A. B. C. πολλοῦ δέω Cob. || ἅπαντας libri. Quod complures scribunt πάντας est 6, 1, 31. Sed v. ap. Kr. Dem. 18, 14. 54, 41. Cf. 5, 8, 13. Dind. Hertl. Cyr. app. cr. 1, 221. 2, 232. || 20. ἄνδρες sine ὃ A. B. C. ut in acriore quadam alloquendi ratione 6, 5, 21. 23. Rariorem in amica compellatione esse voculae omissionem dixi ann. Cyr. 1, 6, 35. Ubi increpantis sit oratio, non addi existimat Born. Cyr. 2, 2, 7. Lips. Cf. id. 5, 3, 18. Conv. 4, 53. Comm. 1, 3, 12. || ποιήσεσθαι A. B. C. μοι ἔσεσθαι cet. Cob. 503. || 21. μεντᾶν Schaef. Cob. Cf. 7, 40. || 22. ἐπεὶ ἤγε Cob. Idem del. ὡς; v. 3, 35. δὴ φυλαξαμένους

Herold. 13. || 24. εἰ προσῆτε τῇ πόλει Z. Dind. εἰ προσίοιτε τ. π. Marc. M. Matth. gr. 525, d. ἐπεὶ προσῆτε τ. π. Lang. Hertl. 15. ἢ προσῆτε πόλει Schwidop. Obs. Luc. 9. πρὸς ἣ ἦτε πόλει Rehd. Verba editio Cobetiana praetermisit. || σπάνιοι δ' ἔχοντες οἶον ἀνήροσθε Cobet. N. 504. ἀνοῖσθε Dind. || 30. ἀμπολον μισθὸν πρὸς ἐτέλει delete τῆς ἀσφαλείας Cob. N. 504. 465. De tmesi v. 1, 11. ann. Cyr. 1, 6, 33. || ζῶντα del. Both. Mus. Rh. 3, 4, 637. in ζῶν mutatum vult Dind. Comm. 3, 12, 2. ζῶντα ἐμὲ φανῆναι Dobr. Adv. 136. ζ. ἐμὲ ἀφείναι ed. Cob. (N. 505). De ἀνεῖναι v. Hell. 2, 3, 51. Voem. Dem. f. leg. 229. || 31. τοῦτο del. Kr. || 33. πρὸς τῶν ἄλλων Ell. Cob. Sed ὑπό passiva vi additur substantivis 2, 37. Cyr. 3, 3, 2. Hell. 6, 4, 37. 5, 43. Comm. 2, 1, 34. 4, 4, 4. Hier. 7, 6. verbisque passive dictis 6, 11. 43. 7, 23. Hell. 5, 1, 5. 4, 31. 7, 1, 31. Cyr. 1, 6, 10. 6, 1, 39. 8, 6, 13. Comm. 3, 4, 1. 4, 8, 10. RLac. 6, 2. 9, 5. Ven. 1, 11. || 36. κατακεκονότες Cob. V. 322. N. 426. Libri κατακανόντες vel κατακεκανόντες. || 37. ὅτε πολλή Schaef. Dobr. Dind. Libri ὅτι π. || τὸ μέγιστον deteriores, v. 2, 6, 21. || Λακεδαιμόνιοι del. Cob. N. 507. || κατακανεῖν cum Z. etiam Marc. M. || 38. Libri μεμνησθαι, quod non videtur comparatis locis qualis est 1, 7, 5. satis defendi posse. Vid. 7, 31. Futurum postulant Cob. N. 245. 405. Bissch. 22. Dind. || ὡς ἐγῶμαι Dind. Comm. 2, 7, 5. || 39. ἀλλ' οὐ τῶ σιώ, ἐμοὶ μὲν οὐ δικαίως γε δοκεῖτε Marc. M. maxime cum D. consentiens. Quod scripsi. Dind. Οὐ τῶ σιώ, ἀλλ' ἐμοὶ μέντοι οὐ δικ. δοκ. || 40. Ἀρκάς om. B. del. Cob. N. 452. Cf. ann. 4, 1, 27.

|| 41. ἐνετὸς D. F. αἰνετῶς A. B. C. ἀναστὰς cet. Z. ὑπό, cet. ὑπέρ. V. ann. Cyr. 1, 6, 19. cap. 7, 7. ἐχόντων A. B. C. ἐκόντων cet. ad quod Dobreus Adv. 136. οὐ κατὰ κράτος addendum putat. ἐλόντων Kr. ed. a. 1826. Cob. N. 507. Hirsch. Phil. 5, 303. coll. Hell. 5, 3, 18. || 10. Φαρμασιώτατοι Lion. Bissch. 89. Cob. Ita de homine 3, 1, 27. de re mira varietas 1, 9, 24. Vid. Kuehn. Dind. XVIII. Ox. || ἐχαρισιάμην Cob. 508. || 11. κατὰ γῆς Cob. ib. Sed v. Cyr. 5, 5, 9. || 16. ταῦτά M. || 18. προσήκει Popp. Cobet. 508. 532. || 24. δύνανται Weiskius. Libri δύνονται. Quod Cobetus N. 384. scribi voluit οὐδὲν μὴ μείον δύνονται non scripsit. V. ann. 2, 2, 12. || 25. οἶσθ' Muretus. Libri οἶδ', M. οἶδα ut 27. So viel ich weiss, nichts interpret. Engelm. || 29. σου ὑπήκοοι Bissch. 89. Vid. ann. Cyr. 2, 4, 22. || 30. εἰ ὄρ. σοι τούτους τε Matth. VI. || πολλὰ κάγαθά Hirschig. παραγενομένους id. Cf. Cyr. 5, 4, 21. et quae ibi Dindorfius et Hertleinius annotaverunt. || 31. σουστρατεύεσθαι etiam Cob. N. 508. Bissch. 23. Hirsch. 302. Vid. 6, 38. || Libri δέεσθαι, ut Hell. 6, 1, 18. ἐδέετο. Quorum auctoritatem Kr. Kuehn. (Comm. 1, 6, 10) Hertl. Breit. Heiland. (Dial. 10) sequuntur. || 32. ὑπό σοι M. || σου del. Hirsch. || 33. ὡς om. optimi. || 34. τούτων om. iid. || 35. καὶ μὴν Dobr. 136. Cf. 8, 4, 16. || Vulg. τὸ δέκατον, meliores δέκατον, quos secutus sum ut Cyr. 2, 1, 6. 6, 3, 2. || 36. οὐ γὰρ ἀριθμὸς ὀρίζων ἐστί Marc. M. || ἂ ἐκέκτησο del. Cob. l. c. || 41. καίτοι ἤρακλειδῆ γε λῆρος ἅπαντα δοκεῖ Marc. M. || 43. πάντως Schaef. Mel. 130. Libri πάντας, nisi quod Marcianus M̄. nescio an illud habeat, in quo 6, 5, 21. alterum est. || 46. ἀποκείσθαι praeter M. O. etiam Marc. M. qui deinde νῦν οὕτως ἄτιμον ὄντα. Cet. ἀποδείκνυσθαι, de quo v. Rehdantz. || 55. ἐλάσαντας C. B. ἐλάσοντας cet. ἐλῶντας Bissch. Cob. Dind. cap. 8, 1. νίος Bissch. 90. || ἐνώπια cum Τουπίο Em. 2, 474. Bothius Mus. Rh. 3, 4, 638; ἐνώπνια vero picta somnia interpretatur Radulphus Rochette in libro Peintures antiques inédites 190 sqq. || 3. μὴ ἔχειν χρ. Bissch. 90. Cob. N. 509. || 4. ὤπερ praeter N. etiam Marc. M. || καὶ ἂ εἰώθει meliores addunt, καθὰ εἰώθει Schneiderus. || 5. προελθόν cum R. etiam Marc. M. || 7. Μυσίας Poppo. Libri Ἀσίας vel Ἀνδίας, ut s. sq. meliores Μυσίας, cet. Ἀνδίας habent. Additum genitivum Rehdantzius damnat. || 8. Ἀτραμυττίας Marc. M. De urbe v. Koch. 138. Kiepert. ZAW. 1851, 205. Ut scripsi nomina in melioribus sunt, qui deinde ὀδεύσαντες addunt, παρ' Ἀταρνεά omittunt. || 15. Ultima verba καὶ ἵππεις e Marcianis habet n, non habent M. m. || 16. σκοπεῖν πῶς ἐσται ἄφοδος Marc. M. || ἐγκαταλιπόντες id. || 17. συμμετασχεῖν etiam Marciani. Quod Schwidopius Obs. Hell. 11. tuetur. Vid. ann. Hell. 2, 4, 20. supra ad 5, 6, 24. || Τενθρανίας om. n. Δημαράτου M. || 18. πρὸς τῶν τοξ. Kr. Cob. N. 509. Matth. 433. || 22. γυναικας A. B. C. Vid. s. 9. || 23. ἠοπάσατο A. B. C. R. ἠτιάσατο cet. ἠτιάσατο Ambros. 2. Unde scripserunt οὐκ ἠτιάσατο. Hoc est Cyr. 7, 2, 22. 1, 11. coll. 5, 42. Hell. 7, 5, 12. Cf. Cob. N. 510. || 25. Kruegerus Vit. Xen. 14. Auth. Anab. 6. dicit in tota Anabasi ita loqui scriptorem, tanquam si ipse expeditioni non interfuerit, neque ei sententiae obstare putat locum 1, 9, 28. Nihil ut dicamus de loco 4, 7, 15, quo Lion διήλθομεν legendum conicit, prima persona

scriptoris narrantis apparet etiam 1, 2, 5. 2, 3, 1. Hoc loco Kruegerus aut *ἐπὶ λθρον* legendum esse dicit aut Xenophontem sui oblitum putat. Idem vero totam sectionem insiticiam esse ostendit Auth. 7 sqq. Nec maiore fide dignam esse ultimam etiam Dindorfius ed. Lips. V. et Cobetus intellexerunt. V. ann. 2, 2, 26. 5, 5, 4. Kieperto quidem ZGW. 1851, 204. additamentum ex Sophæneti Anabasi profectum videtur. || *ἀρτακόμας* Ambros. 2. *μηδίας* id. || *Ἐσπερίτας* cum Kochio 139. minime consentiens videas quomodo Kiepertus l. c. interpretatus sit. || *καῖται* Ambr. 2. *κοιτοί* Both. Mus. Rhen. 1845, 638. *Ἐνωτοκοῦται* Bergkiius ib. 19, 603. Nomen e *Τάοχοι* corruptum dicit Dindorfius ind. ed. Lips. || 26. *πέντε* in libris post secundum *πεντήκοντα* est. || *ἑξακόσια* Hutchinsonus. Libri *διακόσια*, R. *πεντακόσια*. || *καί* postremum om. etiam M. m. n. Ambr. 2. Caesenas.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ.

Α.

Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος γίνονται παῖδες δύο, πρε- 1
σβύτερος μὲν Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ Κῦρος. ἐπεὶ δὲ
ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου, ἐβού-
λετο τῷ παῖδε ἀμφοτέρω παραῖναι. ὁ μὲν οὖν πρεσβύ- 2
τερος παρῶν ἐτύγχανε· Κῦρον δὲ μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς
ἀρχῆς, ἧς αὐτὸν σατράπην ἐποίησε, καὶ στρατηγὸν δὲ
αὐτὸν ἀπέδειξε πάντων, ὅσοι εἰς Καστωλοῦ πεδῖον ἀθροί-
ζονται. ἀναβαίνει οὖν ὁ Κῦρος λαβὼν Τισσαφέρνην ὡς
φίλον, καὶ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἔχων ὀπλίτας ἀνέβη τριακο-
σίους, ἄρχοντα δὲ αὐτῶν Ξενίαν Παρράσιον. ἐπεὶ δὲ 3
ἐτελεύτησε Δαρεῖος καὶ κατέστη εἰς τὴν βασιλείαν Ἀρτα-
ξέρξης, Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν
ἀδελφόν, ὡς ἐπιβουλεύει αὐτῷ. ὁ δὲ πείθεται καὶ συλ-
λαμβάνει Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν· ἡ δὲ μήτηρ ἔξαιτησαμένη
αὐτὸν ἀποπέμπει πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν. ὁ δ' ὡς ἀπῆλθε 4
κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθεῖς, βουλεύεται, ὅπως μήποτε
ἔτι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ', ἣν δύνηται, βασιλεύσει
ἀντ' ἐκείνου. Παρυσάτις μὲν δὴ ἡ μήτηρ ὑπῆρχε τῷ
Κύρῳ, φιλοῦσα αὐτὸν μᾶλλον ἢ τὸν βασιλεύοντα Ἀρτα-
ξέρξην. ὅστις δ' ἀφικνεῖτο τῶν παρὰ βασιλέως πρὸς 5
αὐτόν, πάντας οὕτω διατιθεῖς ἀπεπέμπετο, ὥστε αὐτῷ
μᾶλλον φίλους εἶναι ἢ βασιλεῖ. καὶ τῶν παρ' ἑαυτῷ δὲ
βαρβάρων ἐπεμελεῖτο, ὡς πολεμεῖν τε ἱκανοὶ εἴησαν καὶ
εὐνοικῶς ἔχοιεν αὐτῷ. τὴν δὲ Ἑλληνικὴν δύναμιν ἠθροίζεν 6
ὡς μάλιστα ἐδύνατο ἐπιζουπτόμενος, ὅπως ὅτι ἀπαρα-
σκευότατον λάβοι βασιλέα. ὧδε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλ-
λογήν. ὁπόσας εἶχε φυλακὰς ἐν ταῖς πόλεσι παρήγγειλε
τοῖς φρουράρχοις ἐκάστοις λαμβάνειν ἄνδρας Πελοπον-
νησίους ὅτι πλείστους καὶ βελτίστους, ὡς ἐπιβουλεύοντος

Τισσαφέρουσι ταῖσι πόλεσι. καὶ γὰρ ἦσαν αἱ Ἰωνικαὶ
 πόλεις Τισσαφέρουσι τὸ ἀρχαῖον ἐκ βασιλείως δεδομένα,
 τότε δ' ἀφροστήμεσαν πρὸς Κῦρον πᾶσαι πλὴν Μιλήτου·
 7 ἐν Μιλήτῳ δὲ Τισσαφέρουσι προαισθόμενοι τὰ αὐτὰ ταῦτα
 βουλευομένους, [ἀποσιῆσαι πρὸς Κῦρον,] τοὺς μὲν αὐτῶν
 ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἐξέβαλεν. ὁ δὲ Κῦρος ὑπολαβὼν τοὺς
 φεύγοντας συλλέξας στράτευμα ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ
 κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν καὶ ἐπειράτο κατάγειν τοὺς
 ἐκπεπτωκότας. καὶ αὕτη αὖ ἄλλη πρόφασις ἦν αὐτῷ
 8 τοῦ ἀθροΐζειν στράτευμα. πρὸς δὲ βασιλέα πέμπων
 ἠξίου ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ δοθῆναι οἱ ταύτας τὰς πόλεις
 μᾶλλον ἢ Τισσαφέρουσι ἄρχειν αὐτῶν, καὶ ἡ μήτηρ συν-
 ἐπραττεν αὐτῷ ταῦτα· ὥστε βασιλεὺς τὴν μὲν πρὸς ἑαυ-
 τὸν ἐπιβουλήν οὐκ ἤσθάνετο, Τισσαφέρουσι δὲ ἐνόμιζε
 πολεμοῦντα αὐτὸν ἀμφὶ τὰ στρατεύματα δαπανᾶν· ὥστε
 οὐδὲν ἤχθετο αὐτῶν πολεμοῦντων. καὶ γὰρ ὁ Κῦρος ἀπέ-
 πεμπε τοὺς γιγνομένους δασμοὺς βασιλεῖ ἐκ τῶν πόλεων
 9 ὢν Τισσαφέρουσι ἐτύγχανεν ἔχων. ἄλλο δὲ στράτευμα
 αὐτῷ συνελέγετο ἐν Χερρονήσῳ τῇ κατ' ἀντιπέρας Ἀβύδου
 τόνδε τὸν τρόπον. Κλέαρχος ἦν Λακεδαιμόνιος, φρυγᾶς·
 τούτῳ συγγενόμενος ὁ Κῦρος ἠγάσθη τε αὐτὸν καὶ δίδωσιν
 αὐτῷ μυρίους δαρεικοὺς. ὁ δὲ λαβὼν τὸ χρυσίον στρά-
 τευμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων καὶ ἐπολέμει
 ἐκ Χερρονήσου ὀρμώμενος τοῖσι Θραξῖ τοῖσι ὑπὲρ Ἑλλήσ-
 ποντον οἰκοῦσι καὶ ὠφέλει τοὺς Ἑλληνας· ὥστε καὶ χρή-
 ματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὴν τροφήν τῶν στρατιωτῶν
 αἱ Ἑλλησποντικαὶ πόλεις ἐκοῦσαι. τοῦτο δ' αὖ οὔτω
 10 τρεφόμενον ἐλάνθανεν αὐτῷ τὸ στράτευμα. Ἀρίστιππος
 δὲ ὁ Θετταλὸς ξένος ὢν ἐτύγχανεν αὐτῷ, καὶ πιεζόμενος
 ὑπὸ τῶν οἴκοι ἀντιστασιωτῶν ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον
 καὶ αἰτεῖ αὐτὸν εἰς δισχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν
 μισθόν, ὡς οὕτως περιγενόμενος ἀν τῶν ἀντιστασιωτῶν.
 ὁ δὲ Κῦρος δίδωσιν αὐτῷ εἰς τετρακισχιλίους καὶ ἕξ μηνῶν
 μισθόν καὶ δεῖται αὐτοῦ μὴ πρόσθεν καταλῦσαι πρὸς
 τοὺς ἀντιστασιώτας, πρὶν ἂν αὐτῷ συμβουλευῆται. οὔτω
 δὲ αὖ τὸ ἐν Θετταλίᾳ ἐλάνθανεν αὐτῷ τρεφόμενον στρά-
 11 τευμα. Πρόξενον δὲ τὸν Βοιωτίον ξένον ὄντα ἐκέλευσε

λαβόντα ἄνδρας ὅτι πλείστους παραγενέσθαι, ὡς εἰς Πισίδας βουλόμενος στρατεύεσθαι, ὡς πράγματα παρεχόντων τῶν Πισιδῶν τῇ ἑαυτοῦ χώρα. Σοφαίνεται δὲ τὸν Στυμφάλιον καὶ Σωκράτην τὸν Ἀχαιόν, ξένους ὄντας καὶ τούτους, ἐκέλευσεν ἄνδρας λαβόντας ἔλθειν ὅτι πλείστους, ὡς πολεμήσιον Τισσαφέρνει σὺν τοῖς φυγάσι τῶν Μιλησίων. καὶ ἐποίουν οὕτως οὗτοι.

Ἐπεὶ δ' ἐδόκει ἤδη πορεύεσθαι αὐτῷ ἄνω, τὴν μὲν 2 πρόφασιν ἐποιεῖτο ὡς Πισίδας βουλόμενος ἐκβαλεῖν παντάπασιν ἐκ τῆς χώρας· καὶ ἀθροίζει ὡς ἐπὶ τούτους τότε βαρβαρικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικόν. ἔνταῦθα καὶ παραγγέλλει τῷ τε Κλεάρχῳ λαβόντι ἦκειν ὅσον ἦν αὐτῷ στρατευμα καὶ τῷ Ἀριστίπῳ συναλλαγέντι πρὸς τοὺς οἴκοι ἀποπέμψαι πρὸς ἑαυτὸν ὃ εἶχε στρατευμα· καὶ Ξενία τῷ Ἀρκάδι, ὃς αὐτῷ προειστήκει τοῦ ἐν ταῖς πόλεσι ξενικοῦ, ἦκειν παραγγέλλει λαβόντα τοὺς ἄλλους πλὴν ὅποσοι ἱκανοὶ ἦσαν τὰς ἀκροπόλεις φυλάττειν. ἐκάλεσε δὲ καὶ 2 τοὺς Μίλητον πολιορκοῦντας καὶ τοὺς φυγάδας ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεύεσθαι, ὑποσχόμενος αὐτοῖς, εἰ καλῶς καταπράξειεν ἐφ' ἃ ἐστρατεύετο, μὴ πρόσθεν παύσεσθαι, πρὶν αὐτοὺς καταγάγοι οἴκαδε. οἱ δὲ ἠδέως ἐπέιθοντο· ἐπίστευον γὰρ αὐτῷ· καὶ λαβόντες τὰ ὄπλα παρήσαν εἰς Σάρδεις. Ξενίας μὲν δὴ τοὺς ἐκ τῶν πόλεων λαβὼν 3 παρεγένετο εἰς Σάρδεις ὀπλίτας εἰς τετρακισχιλίους, Πρόξενος δὲ παρῆν ἔχων ὀπλίτας μὲν εἰς πεντακοσίους καὶ χιλίους, γυμνήτας δὲ πεντακοσίους, Σοφαίνετος δὲ ὁ Στυμφάλιος ὀπλίτας ἔχων χιλίους, Σωκράτης δὲ ὁ Ἀχαιὸς ὀπλίτας ἔχων ὡς πεντακοσίους, Πασίων δὲ ὁ Μεγαρεὺς τριακοσίους μὲν ὀπλίτας, τριακοσίους δὲ πελταστὰς ἔχων παρεγένετο· ἦν δὲ καὶ οὗτος καὶ ὁ Σωκράτης τῶν ἀμφὶ Μίλητον στρατευομένων. οὗτοι μὲν εἰς Σάρδεις αὐτῷ 4 ἀφίκοντο. Τισσαφέρνης δὲ κατανοήσας ταῦτα καὶ μεῖζονα ἠγησάμενος εἶναι ἢ ὡς ἐπὶ Πισίδας τὴν παρασκευὴν πορεύεται ὡς βασιλέα ἢ ἐδύνατο τάχιστα ἰππέας ἔχων ὡς πεντακοσίους. καὶ βασιλεὺς μὲν δὴ ἐπεὶ ἦκουσε Τισ- 5 σαφέρνου τὸν Κύρου στόλον, ἀντιπαρεσκευάζετο.

Κῦρος δὲ ἔχων οὓς εἴρηκα ὠρμᾶτο ἀπὸ Σάρδεων· καὶ

ἔξελαύνει διὰ τῆς Λυδίας σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσι καὶ δύο ἐπὶ τὸν Μαίανδρον ποταμόν. τούτου τὸ εὖρος δύο πλέθρα· γέφυρα δὲ ἐπὶν ἔξενυμένη πλοίοις
6 ἐπτά. τοῦτον διαβὰς ἔξελαύνει διὰ Φρυγίας σταθμὸν ἓνα παρασάγγας ὀκτὼ εἰς Κολοσσάς, πόλιν οἰκουμένην καὶ εὐδαίμονα καὶ μεγάλην. ἔνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας ἐπτά· καὶ ἦκε Μένων ὁ Θετταλὸς ὀπλίτας ἔχων χιλίους καὶ πελταστὰς πεντακοσίους, Δόλοπας καὶ Αἰνιᾶνας καὶ
7 Ὀλυνθίους. ἔντεῦθεν ἔξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσιν εἰς Κελαινάς, τῆς Φρυγίας πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἔνταῦθα Κύρω βασιλεία ἦν καὶ παράδεισος μέγας ἀγρίων θηρίων πλήρης, ἃ ἐκεῖνος ἐθήρευεν ἀπὸ ἵππου, ὁπότε γυμνάσαι βούλοιο ἐαυτὸν τε καὶ τοὺς ἵππους. διὰ μέσου δὲ τοῦ παραδείσου ῥεῖ ὁ Μαίανδρος ποταμός· αἱ δὲ πηγαὶ αὐτοῦ εἰσιν ἐκ τῶν
8 βασιλείων· ῥεῖ δὲ καὶ διὰ τῆς Κελαινῶν πόλεως. ἔστι δὲ καὶ μεγάλου βασιλέως βασιλεία ἐν Κελαιναῖς ἐρυμνὰ ἐπὶ ταῖς πηγαῖς τοῦ Μαρσίου ποταμοῦ ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει· ῥεῖ δὲ καὶ οὗτος διὰ τῆς πόλεως καὶ ἐμβάλλει εἰς τὸν Μαίανδρον· τοῦ δὲ Μαρσίου τὸ εὖρός ἐστιν εἴκοσι καὶ πέντε ποδῶν. ἔνταῦθα λέγεται Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσύαν νικήσας ἐρίζοντά οἱ περὶ σοφίας καὶ τὸ δέσμα κρεμάσαι ἐν τῷ ἄνθρωπῳ, ὅθεν αἱ πηγαί· διὰ δὲ τοῦτο ὁ
9 ποταμὸς καλεῖται Μαρσύας. ἔνταῦθα Ξέρξης, ὅτε ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἠτηθεῖς τῇ μάχῃ ἀπεχώρει, λέγεται οἰκοδομησάιν ταῦτά τε τὰ βασιλεία καὶ τὴν Κελαινῶν ἀκρόπολιν. ἔνταῦθα ἔμεινε Κύρος ἡμέρας τριάκοντα· καὶ ἦκε Κλέαρχος ὁ Λακεδαιμόνιος φρυγὰς ἔχων ὀπλίτας χιλίους καὶ πελταστὰς Θυρᾶνας ὀκτακοσίους καὶ τοξότας Κρητὰς διακοσίους. ἅμα δὲ καὶ Σῶσις παρῆν ὁ Συρακόσιος ἔχων ὀπλίτας τριακοσίους καὶ Σοφαίνετος ὁ Ἀρκὰς ἔχων ὀπλίτας χιλίους. καὶ ἔνταῦθα Κύρος ἐξέτασιν καὶ ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων ἐποίησεν ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ ἐγένοντο οἱ σύμπαντες ὀπλίται μὲν μύριοι καὶ χίλιοι, πελτασταὶ δὲ ἀμφὶ
10 τοὺς δισχιλίους. ἔντεῦθεν ἔξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα εἰς Πέλτας, πόλιν οἰκουμένην. ἔνταῦθ' ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς· ἐν αἷς Ξενίας ὁ Ἀρκὰς τὰ Λύκαια

ἔθυσσε καὶ ἀγῶνα ἔθηκε· τὰ δὲ ἄθλα ἦσαν σπλεγγίδες
 χρυσαί· ἐθεώρει δὲ τὸν ἀγῶνα καὶ Κύρος. ἐντεῦθεν
 ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δώδεκα εἰς Κεράμων
 ἀγοράν, πόλιν οἰκουμένην, ἐσχάτην πρὸς τῇ Μυσία χώρα.
 ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας τριάκοντα ¹¹
 εἰς Καῦστρον πεδίον, πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθ' ἔμεινεν
 ἡμέρας πέντε· καὶ τοῖς στρατιώταις ὠφείλετο μισθὸς
 πλέον ἢ τριῶν μηνῶν, καὶ πολλάκις ἰόντες ἐπὶ τὰς θύρας
 ἀπήτουν. ὁ δὲ ἐλπίδας λέγων διῆγε καὶ δῆλος ἦν ἀνιώ-
 μενος· οὐ γὰρ ἦν πρὸς τοῦ Κύρου τρόπου ἔχοντα μὴ ἀπο-
 διδόναι. ἐνταῦθα ἀφικνεῖται Ἐπύαξα ἡ Συεννέσιος γυνή ¹²
 τοῦ Κιλικίων βασιλέως παρὰ Κύρον· καὶ ἐλέγετο Κύρω
 δοῦναι χρήματα πολλά. τῇ δ' οὖν στρατιᾷ τότε ἀπέδωκε
 Κύρος μισθὸν τετάρων μηνῶν. εἶχε δὲ ἡ Κίλισσα καὶ
 φύλακας περὶ αὐτὴν Κίλικας καὶ Ἀσπενδίους· ἐλέγετο δὲ
 καὶ συγγενέσθαι Κύρον τῇ Κιλίση. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει ¹³
 σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα εἰς Θύμβριον, πόλιν
 οἰκουμένην. ἐνταῦθα ἦν παρὰ τὴν ὁδὸν κρήνη ἡ Μίδου
 καλουμένη τοῦ Φρυγῶν βασιλέως, ἐφ' ἣ λέγεται Μίδας τὸν
 Σάτυρον θηρεῦσαι οἴνω κεράσας αὐτήν. ἐντεῦθεν ἔξε- ¹⁴
 λαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα εἰς Τυριάειον,
 πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς. καὶ
 λέγεται δεηθῆναι ἡ Κίλισσα Κύρον ἐπιδειξαι τὸ στρα-
 τευμα αὐτῆ· βουλόμενος οὖν ἐπιδειξαι ἐξέτασιν ποιεῖται
 ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων. ἐκέλευσε ¹⁵
 δὲ τοὺς Ἑλλήνας ὡς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην οὕτω ταχθῆναι
 καὶ στήναι, συντάξαι δ' ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ. ἐτάχθησαν
 οὖν ἐπὶ τετάρων· εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν Μένων καὶ οἱ
 σὺν αὐτῷ, τὸ δὲ εὐώνυμον Κλέαρχος καὶ οἱ ἐκείνου, τὸ δὲ
 μέσον οἱ ἄλλοι στρατηγοί. ἐθεώρει οὖν ὁ Κύρος πρῶτον ¹⁶
 μὲν τοὺς βαρβάρους· οἱ δὲ παρήλαννον τεταγμένοι κατ'
 ἕλκας καὶ κατὰ τάξεις· εἶτα δὲ τοὺς Ἑλλήνας, παρελαύνων
 ἐφ' ἄρματος καὶ ἡ Κίλισσα ἐφ' ἄρμαμάξης. εἶχον δὲ πάντες
 κράνη χαλκᾶ καὶ χιτῶνας φοινικοῦς καὶ κνημίδας καὶ τὰς
 ἀσπίδας ἐκκεκαλυμμένας. ἐπειδὴ δὲ πάντας παρήλασε, ¹⁷
 στήσας τὸ ἄρμα πρὸ τῆς φάλαγγος μέσης, πέμψας
 Πίγρητα τὸν ἐρμηγέα παρὰ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων

ἐκέλευσε προβαλέσθαι τὰ ὄπλα καὶ ἐπιχωρῆσαι ὅλην τὴν
 φάλαγγα. οἱ δὲ ταῦτα προεῖπον τοῖς στρατιώταις· καὶ
 ἐπεὶ ἐσάλπιγξε, προβαλόμενοι τὰ ὄπλα ἐπήσαν. ἐκ δὲ
 18 τούτου θᾶπτον προϊόντων σὺν κραυγῇ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου
 δρόμος ἐγένετο τοῖς στρατιώταις ἐπὶ τὰς σιηνάς, τῶν δὲ
 βαρβάρων φόβος πολὺς καὶ ἡ τε Κίλισσα ἔφυγεν ἐπὶ τῆς
 ἀρμαμάξης καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς καταλιπόντες τὰ ὄνια
 ἔφυγον· οἱ δὲ Ἕλληνες σὺν γέλωτι ἐπὶ τὰς σιηνάς ἦλθον.
 ἡ δὲ Κίλισσα ἰδοῦσα τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν τάξιν τοῦ
 στρατεύματος ἐθαύμασε· Κῦρος δὲ ἤσθη τὸν ἐκ τῶν Ἑλ-
 19 λήνων εἰς τοὺς βαρβάρους φόβον ἰδών. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει
 σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσιν εἰς Ἰκόνιον, τῆς
 Φρυγίας πόλιν ἐσχάτην. ἐνταῦθα ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας.
 ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυκαονίας σταθμοὺς πέντε
 παρασάγγας τριάκοντα. ταύτην τὴν χώραν ἐπέτρψε
 20 διαρπάσαι τοῖς Ἕλλησιν ὡς πολεμίαν οὔσαν. ἐντεῦθεν
 Κῦρος τὴν Κίλισσαν εἰς τὴν Κιλικίαν ἀποπέμπει τὴν
 ταχίστην ὁδόν· καὶ συνέπεμψεν αὐτῇ στρατιώτας οὓς
 Μένων εἶχε καὶ αὐτόν. Κῦρος δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἐξελαύνει
 διὰ Καππαδοκίας σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι
 καὶ πέντε πρὸς Δάνα, πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ
 εὐδαίμονα. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν ᾧ Κῦρος
 ἀπέκτεινεν ἄνδρα Πέρσην Μεγαφέρνην, φοινικιστὴν βασι-
 21 μενος ἐπιβουλεύειν αὐτῷ. ἐντεῦθεν ἐπειρῶντο εἰσβάλλειν
 εἰς τὴν Κιλικίαν· ἡ δὲ εἰσβολὴ ἦν ὁδὸς ἀμαξιτὸς ὀρθία
 ἰσχυρῶς καὶ ἀμύχανος εἰσελθεῖν στρατεύματι, εἴ τις
 ἐκώλυεν. ἐλέγετο δὲ καὶ Συέννεσις εἶναι ἐπὶ τῶν ἄκρων
 φυλάττων τὴν εἰσβολήν· διὸ ἔμειναν ἡμέραν ἐν τῷ πεδίῳ.
 τῇ δ' ὕστεραία ἦκεν ἄγγελος λέγων, ὅτι λελοιπῶς εἶη
 Συέννεσις τὰ ἄκρα, ἐπεὶ ἤσθητο, ὅτι τὸ Μένωνος στρα-
 τευμα ἤδη ἐν Κιλικίᾳ ἦν εἴσω τῶν ὀρέων, καὶ ὅτι τριήρεις
 ἦκουε περιπλεύσας ἀπ' Ἰωνίας εἰς Κιλικίαν Ταμῶν
 22 ἔχοντα τὰς Λακεδαιμονίων καὶ αὐτοῦ Κύρου. Κῦρος δ' οὖν
 ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη οὐδενὸς κωλύοντος καὶ εἶδε τὰς σιηνάς,
 οὗ οἱ Κίλικες ἐρύλαττον. ἐντεῦθεν δὲ κατέβαιναν εἰς
 πεδίον μέγα καὶ καλόν, ἐπίρρυτον καὶ δένδρων παντο-

δαπῶν σύμπλεων καὶ ἀμπέλων· πολὺ δὲ καὶ σήσαμον καὶ μελίην καὶ κέγχρον καὶ πυρούς καὶ κριθὰς φέρει. ὄρος δ' αὐτὸ περιέχει ὄχρῶν καὶ ὑψηλὸν πάντῃ ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν. καταβάς δὲ διὰ τούτου τοῦ πεδίου ἤλασε ²³ σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας πέντε καὶ εἴκοσιν εἰς Ταρσοὺς, τῆς Κιλικίας πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἔνταῦθα ἦσαν τὰ Συνενέσιος βασιλεία τοῦ Κιλικίων βασιλέως· διὰ μέσου δὲ τῆς πόλεως ῥεῖ ποταμὸς Κύδνος ὄνομα, εὖρος δύο πλέθρων. ταύτην τὴν πόλιν ἐξέλιπον ²⁴ οἱ ἐνοικοῦντες μετὰ Συνενέσιος εἰς χωρίον ὄχρῶν ἐπὶ τὰ ὄρη πλὴν οἱ τὰ καπηλεῖα ἔχοντες· ἔμειναν δὲ καὶ οἱ παρὰ τὴν θάλατταν οἰκοῦντες ἐν Σόλοις καὶ ἐν Ἰσσοῖς. Ἐπύαξα ²⁵ δὲ ἡ Συνενέσιος γυνὴ προτέρα Κύρου πέντε ἡμέραις εἰς Ταρσοὺς ἀφίκετο· ἐν δὲ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ὁρῶν τῇ εἰς τὸ πεδίον δύο λόχοι τοῦ Μένωνος στρατεύματος ἀπώλοντο· οἱ μὲν ἔφασαν ἀρπάζοντάς τι κατακοπῆναι ὑπὸ τῶν Κιλικίων, οἱ δὲ ὑπολειφθέντας καὶ οὐ δυναμένους εὐρεῖν τὸ ἄλλο στρατεύμα οὐδὲ τὰς ὁδοὺς εἶτα πλανωμένους ἀπολέσθαι· ἦσαν δ' οὖν οὗτοι ἑκατὸν ὀπλίται. οἱ δ' ἄλλοι ²⁶ ἐπεὶ ἤκον, τὴν τε πόλιν τοὺς Ταρσοὺς διήρπασαν, διὰ τὸν ὄλεθρον τῶν συστρατιωτῶν ὀργιζόμενοι, καὶ τὰ βασιλεία τὰ ἐν αὐτῇ. Κῦρος δὲ ἐπεὶ εἰσῆλασεν εἰς τὴν πόλιν, μετεπέμπετο τὸν Συνέννεσιν πρὸς ἑαυτόν· ὁ δ' οὔτε πρότερον οὐδενί πω κρείττονι ἑαυτοῦ εἰς χεῖρας ἔλθειν ἔφη οὔτε τότε Κύρῳ ἰέναι ἠθέλε, πρὶν ἢ γυνὴ αὐτὸν ἔπεισε καὶ πίστει ἔλαβε. μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεὶ συνεγένοντο ἀλλή- ²⁷ λοις, Συνέννεσις μὲν ἔδωκε Κύρῳ χρήματα πολλὰ εἰς τὴν στρατιάν, Κῦρος δὲ ἐκείνῳ δῶρα, ἃ νομίζεται παρὰ βασιλεῖ τίμια, ἵππον χρυσοχάλινον καὶ στρεπτὸν χρυσοῦν καὶ ψέλια καὶ ἀκινάκην χρυσοῦν καὶ στολὴν Περσικὴν, καὶ τὴν χώραν μηκέτι ἀφαρπάζεσθαι· τὰ δὲ ἠρπασμένα ἀνδράποδα, ἣν που ἐντυγχάνωσιν, ἀπολαμβάνειν.

Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος καὶ ἡ στρατιὰ ἡμέρας εἴκοσιν· ³ οἱ γὰρ στρατιῶται οὐκ ἔφασαν ἰέναι τοῦ πρόσω· ὑπόπτενον γὰρ ἤδη ἐπὶ βασιλέα ἰέναι· μισθωθῆναι δὲ οὐκ ἐπὶ τούτῳ ἔφασαν. πρῶτος δὲ Κλέαρχος τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας ἐβιάζετο ἰέναι· οἱ δὲ αὐτόν τε ἔβαλλον καὶ

² τὰ ὑποζύγια τὰ ἐκείνου, ἐπεὶ ἤρξατο προΐναι. Κλέαρχος δὲ τότε μὲν μικρὸν ἐξέφυγε μὴ καταπετρωθῆναι, ἕστερον δ' ἐπεὶ ἔγνω, ὅτι οὐ δύνησεται βιάσασθαι, συνήγαγεν ἐκκλησίαν τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν. καὶ πρῶτον μὲν ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἐστώς· οἱ δὲ ὀρώντες ἐθαύμαζον καὶ ἐσιώ-
³ πων· εἶτα δὲ ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες στρατιῶται, μὴ θαυμάζετε, ὅτι χαλεπῶς φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασιν. ἐμοὶ γὰρ ξένος Κῦρος ἐγένετο καὶ με φεύγοντα ἐκ τῆς πατρίδος τὰ τε ἄλλα ἐτίμησε καὶ μυρσίους ἔδωκε δαρευομένους· οὓς ἐγὼ λαβὼν οὐκ εἰς τὸ ἴδιον κατεθέμην ἐμοὶ οὐδὲ καθη-
⁴ δυπάθησα, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς ἐδαπάνων. καὶ πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Θυράκας ἐπολέμησα καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐτιμωρούμην μεθ' ὑμῶν, ἐκ τῆς Χερρονήσου αὐτοὺς ἐξελαύνων βουλομένους ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ἐνοικοῦντας Ἑλληνας τὴν γῆν. ἐπειδὴ δὲ Κῦρος ἐκάλει, λαβὼν ὑμᾶς ἐπορευόμην, ἵνα εἴ τι δέοιτο, ὠφελοίην αὐτὸν ἀνθ' ὧν εὖ
⁵ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου. ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε συμπορεύεσθαι, ἀνάγκη δὴ μοι ἢ ὑμᾶς προδόντα τῇ Κύρου φιλίᾳ χρῆσθαι ἢ πρὸς ἐκεῖνον ψευδάμενον μεθ' ὑμῶν ἵεναι. εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω, οὐκ οἶδα, ἀτηρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς καὶ σὺν ὑμῖν ὅ,τι ἂν δέη πείσομαι. καὶ οὐποτε ἔρεϊ οὐδεὶς, ὡς ἐγὼ Ἑλληνας ἀγαγὼν εἰς τοὺς βαρβάρους, προδοὺς τοὺς Ἑλληνας τὴν τῶν βαρβάρων
⁶ φιλίαν εἰλόμην, ἀλλ' ἐπεὶ ὑμεῖς ἐμοὶ οὐκ ἐθέετε πείθεσθαι οὐδὲ ἔπεσθαι, ἐγὼ σὺν ὑμῖν ἔψομαι καὶ ὅ,τι ἂν δέη πείσομαι. νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἐμοὶ εἶναι καὶ πατρίδα καὶ φίλους καὶ συμμάχους, καὶ σὺν ὑμῖν μὲν ἂν οἶμαι εἶναι τίμιος ὅπου ἂν ᾧ, ὑμῶν δ' ἔρημος ὧν οὐκ ἂν ἰκανὸς εἶναι οἶμαι οὐτ' ἂν φίλον ὠφελῆσαι οὐτ' ἂν ἐχθρὸν ἀλέξασθαι. ὡς ἐμοῦ οὖν ἰόντος ὅποι ἂν καὶ ὑμεῖς οὕτω
⁷ τὴν γνώμην ἔχετε. ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ στρατιῶται οἱ τε αὐτοῦ ἐκείνου καὶ οἱ ἄλλοι ταῦτα ἀκούσαντες, ὅτι οὐ φαίη παρὰ βασιλέα πορεύεσθαι, ἐπήνεσαν· παρὰ δὲ Ξενίου καὶ Πασίωνος πλείους ἢ δισχίλιοι λαβόντες τὰ ὄπλα καὶ τὰ σκευοφόρα ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ Κλεάρχου.
⁸ Κῦρος δὲ τούτοις ἀπορῶν τε καὶ λυπούμενος μετεπέμπετο τὸν Κλεάρχον· ὁ δὲ ἵεναι μὲν οὐκ ἤθελε, λάθρα δὲ τῶν

στρατιωτῶν πέμπων αὐτῷ ἄγγελον ἔλεγε θαρρεῖν ὡς κατα-
στησομένων τούτων εἰς τὸ δέον· μεταπέμπεσθαι δ' ἐκέ-
λευεν αὐτόν· αὐτὸς δ' οὐκ ἔφη ἵνα. μετὰ δὲ ταῦτα ⁹
συναγαγὼν τοὺς θ' ἑαυτοῦ στρατιώτας καὶ τοὺς προσελ-
θόντας αὐτῷ καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλόμενον ἔλεξε τοιάδε·
Ἄνδρες στρατιῶται, τὰ μὲν δὴ Κύρου δῆλον ὅτι οὕτως
ἔχει πρὸς ἡμᾶς ὡσπερ τὰ ἡμέτερα πρὸς ἐκείνον· οὔτε
γὰρ ἡμεῖς ἐκείνου ἔτι στρατιῶται, ἐπεὶ γε οὐ συνεπόμεθα
αὐτῷ, οὔτε ἐκείνος ἔτι ἡμῖν μισθοδότης. ὅτι μέντοι ¹⁰
ἀδικεῖσθαι νομίζει ὑφ' ἡμῶν, οἶδα· ὥστε καὶ μεταπεμ-
πομένου αὐτοῦ οὐκ ἐθέλω ἐλθεῖν, τὸ μὲν μέγιστον αἰσχρ-
νόμενος, ὅτι σύννοδα ἑμαυτῷ πάντα ἔψευσμένος αὐτόν,
ἔπειτα καὶ δεδιώς, μὴ λαβὼν με δίκην ἐπιθῆ ὧν νομίζει
ὑπ' ἐμοῦ ἡδικῆσθαι. ἐμοὶ οὖν δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν ¹¹
καθεύδειν οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ βουλευέσθαι,
ὅτι χρῆ ποιεῖν ἐκ τούτων. καὶ ἕως γε μένομεν αὐτοῦ,
σκεπτέον μοι δοκεῖ εἶναι, ὅπως ἀσφαλέστατα μενοῦμεν,
εἴ τε ἤδη δοκεῖ ἀπιέναι, ὅπως ἀσφαλέστατα ἀπιμεν καὶ
ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἔξομεν· ἄνευ γὰρ τούτων οὔτε στρα-
τηγοῦ οὔτε ἰδιώτου ὄφελος οὐδέν. ὁ δ' ἀνὴρ πολλοῦ μὲν ¹²
ἄξιος φίλος ᾧ ἂν φίλος ᾗ, χαλεπώτατος δ' ἐχθρὸς ᾧ ἂν
πολέμιος ᾗ, ἔχει δὲ δύναμιν καὶ πεζὴν καὶ ἵππικὴν καὶ
ναυτικὴν, ἣν πάντες ὁμοίως ὀρῶμέν τε καὶ ἐπιστάμεθα·
καὶ γὰρ οὐδὲ πόρρω δοκοῦμέν μοι αὐτοῦ καθεῆσθαι. ὥστε
ὥρα λέγειν, ὅτι τις γιγνώσκει ἄριστον εἶναι. ταῦτα
εἰπὼν ἐπαύσατο. ἐκ δὲ τούτου ἀνίσταντο οἱ μὲν ἐκ τοῦ ¹³
αὐτομάτου, λέξοντες ἃ ἐγίγνωσκον, οἱ δὲ καὶ ὑπ' ἐκείνου
ἐγκέλευστοι, ἐπιδεικνύντες, οἷα εἶη ἡ ἀπορία ἄνευ τῆς
Κύρου γνώμης καὶ μένειν καὶ ἀπιέναι. εἷς δὲ δὴ εἶπε, ¹⁴
προσποιοῦμενος σπεύδειν ὡς τάχιστα πορεύεσθαι εἰς
τὴν Ἑλλάδα, στρατηγούς μὲν ἐλέσθαι ἄλλους ὡς τάχιστα,
εἰ μὴ βούλεται Κλέαρχος ἀπάγειν, τὰ δ' ἐπιτήδει' ἀγορά-
ζεσθαι· ἢ δ' ἀγορὰ ἦν ἐν τῷ βαρβαρικῷ στρατεύματι·
καὶ συσκευάζεσθαι, ἐλθόντας δὲ Κύρον αἰτεῖν πλοῖα, ὡς
ἀποπλέοιεν, ἐὰν δὲ μὴ διδῶ ταῦτα, ἡγεμόνα αἰτεῖν Κύρον,
ὅστις διὰ φιλίας τῆς χώρας ἀπάξει, ἐὰν δὲ μηδὲ ἡγεμόνα
διδῶ, συντάττεσθαι τὴν ταχίστην, πέμψαι δὲ καὶ προ-

καταληψομένους τὰ ἄκρα, ὅπως μὴ φθάσωσι μήτε Κῦρος
 μήτε οἱ Κίλικες καταλαβόντες, ὧν πολλοὺς καὶ πολλὰ
 χρήματα ἔχομεν ἀνηρπακότες. οὗτος μὲν τοιαῦτα εἶπε·
 15 μετὰ δὲ τοῦτον Κλεάρχος εἶπε τοσοῦτον· Ὡς μὲν στρα-
 τηγήσοντα ἐμὲ ταύτην τὴν στρατηγίαν μηδεὶς ὑμῶν λεγέτω·
 πολλὰ γὰρ ἐνορῶ, δι' ἃ ἐμοὶ τοῦτο οὐ ποιητέον· ὡς δὲ
 τῷ ἀνδρὶ, ὃν ἂν ἔλησθε, πείσομαι ἢ δυνατὸν μάλιστα,
 ἵνα εἰδῆτε, ὅτι καὶ ἄρχεσθαι ἐπίσταμαι ὡς τις καὶ ἄλλος
 16 μάλιστα ἀνθρώπων. μετὰ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη, ἐπι-
 δεικνὺς μὲν τὴν εὐθήθειαν τοῦ τὰ πλοῖα αἰτεῖν κελύοντος,
 ὡσπερ πάλιν τὸν στόλον Κύρου ποιουμένου, ἐπιδεικνὺς
 δέ, ὡς εὐθες εἶη ἡγεμόνα αἰτεῖν παρὰ τούτου, ᾧ λυμαι-
 νόμεθα τὴν πρᾶξιν. εἰ δὲ καὶ τῷ ἡγεμόνι πιστεύσομεν,
 ὃν ἂν Κῦρος διδῶ, τί κωλύει καὶ τὰ ἄκρα ἡμῖν κελεύειν
 17 Κῦρον προκαταλαμβάνειν; ἐγὼ γὰρ ὀκνοίην μὲν ἂν εἰς τὰ
 πλοῖα ἐμβαίνειν, ἃ ἡμῖν δοίη, μὴ ἡμᾶς ταῖς τριήρεσι
 καταδύσῃ, φοβοίμην δ' ἂν τῷ ἡγεμόνι ᾧ δοίη ἐπεσθαι,
 μὴ ἡμᾶς ἀγάγῃ ὅθεν οὐκ ἔσται ἐξελθεῖν· βουλοίμην
 δ' ἂν ἄκοντος ἀπιῶν Κύρου λαθεῖν αὐτὸν ἀπελθῶν· ὃ
 οὐ δυνατόν ἐστιν. ἀλλ' ἐγὼ φημι ταῦτα μὲν φλυαρίας
 18 εἶναι· δοκεῖ δέ μοι ἄνδρας ἐλθόντας πρὸς Κῦρον οἵτινες
 ἐπιτήδειοι σὺν Κλεάρχῳ ἐρωτᾶν ἐκεῖνον, τί βούλεται ἡμῖν
 χρῆσθαι· καὶ ἐὰν μὲν ἡ πρᾶξις ἢ παραπλησία οἴαπερ
 καὶ πρόσθεν ἐχρήτο τοῖς ξένοις, ἐπεσθαι καὶ ἡμᾶς καὶ
 μὴ κακίους εἶναι τῶν πρόσθεν τούτῳ συναναβάντων·
 19 ἐὰν δὲ μείζων ἢ πρᾶξις τῆς πρόσθεν φαίνεται καὶ ἐπι-
 πονωτέρα καὶ ἐπικινδυνότερα, ἀξιοῦν ἢ πείσαντα ἡμᾶς
 ἄγειν ἢ πεισθέντα πρὸς φιλίαν ἀφιέναι· οὔτω γὰρ καὶ
 ἐπόμενοι ἂν φίλοι αὐτῷ καὶ πρόθυμοι ἐποίμεθα καὶ
 ἀπιόντες ἀσφαλῶς ἂν ἀπίοιμεν· ὅτι δ' ἂν πρὸς ταῦτα
 λέγῃ, ἀναγγεῖλαι δεῦρο· ἡμᾶς δ' ἀκούσαντας πρὸς ταῦτα
 20 βουλευέσθαι. ἔδοξε ταῦτα, καὶ ἄνδρας ἐλόμενοι σὺν
 Κλεάρχῳ πέμπουσιν, οἱ ἠρώτων Κῦρον τὰ δόξαντα τῇ
 στρατιᾷ. ὃ δ' ἀπεκρίνατο, ὅτι ἀκούοι Ἀβροκόμαν ἐχθρὸν
 ἄνδρα ἐπὶ τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ εἶναι, ἀπέχοντα δώδεκα
 σταθμούς· πρὸς τοῦτον οὖν ἔφη βούλεσθαι ἐλθεῖν· κὰν
 μὲν ἢ ἐκεῖ, τὴν δίκην ἔφη χρήζειν ἐπιθεῖναι αὐτῷ, ἣν δὲ

φύγη, ἡμεῖς ἐκεῖ πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα. ἀκούσαντες ²¹
 δὲ ταῦτα οἱ αἰρετοὶ ἀγγέλλουσι τοῖς στρατιώταις· τοῖς
 δὲ ὑποψία μὲν ἦν, ὅτι ἄγοι πρὸς βασιλέα, ὅμως δὲ ἐδόκει
 ἔπεσθαι. προσαιτοῦσι δὲ μισθόν· ὁ δὲ Κῦρος ὑπισχνεῖ-
 ται ἡμιόλιον πᾶσι δώσειν οὗ πρότερον ἔφερον, ἀντὶ
 δαρεικοῦ τρία ἡμιδαρειακά τοῦ μηνὸς τῷ στρατιώτῃ· ὅτι
 δὲ ἐπὶ βασιλέα ἄγοι, οὐδὲ ἐνταῦθα ἤκουσεν οὐδεὶς ἐν γε
 τῷ φανερωῷ.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα ⁴
 ἐπὶ τὸν Ψάρον ποταμόν, οὗ ἦν τὸ εὖρος τρία πλέθρα.
 Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἓνα παρασάγγας πέντε ἐπὶ
 τὸν Πύραμον ποταμόν, οὗ τὸ εὖρος στάδιον. Ἐντεῦθεν
 ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας πεντεκαίδεκα εἰς
 Ἴσσοὺς, τῆς Κιλικίας ἐσχάτην πόλιν ἐπὶ τῇ θαλάττῃ
 οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα ἔμειναν ²
 ἡμέρας τρεῖς· καὶ Κύρῳ παρῆσαν αἱ ἐκ Πελοποννήσου
 νῆες τριάκοντα καὶ πέντε καὶ ἐπ' αὐταῖς ναύαρχος Πυθα-
 γόρας Λακεδαιμόνιος. ἠγεῖτο δ' αὐταῖς Ταμῶς Αἰγύπτιος
 ἐξ Ἐφέσου, ἔχων ναῦς ἑτέρας Κύρου πέντε καὶ εἴκοσιν,
 αἷς ἐπολιόρκει Μίλητον, ὅτε Τισσαφέρνει φίλη ἦν, καὶ
 συνεπολέμει Κύρῳ πρὸς αὐτόν. παρῆν δὲ καὶ Χειρί- ³
 σοφος Λακεδαιμόνιος ἐπὶ τῶν νεῶν, μετὰπεμπτος ὑπὸ
 Κύρου, ἐπτακοσίους ἔχων ὀπλίτας, ὧν ἐστρατήγει παρὰ
 Κύρῳ. αἱ δὲ νῆες ὥρμουν παρὰ τὴν Κύρου σκηνήν. Ἐν-
 ταῦθα καὶ οἱ παρ' Ἄβροκόμα μισθοφόροι Ἕλληνες ἀπο-
 στάντες ἦλθον παρὰ Κῦρον, τετρακόσιοι ὀπλίται, καὶ συν-
 εστρατεύοντο ἐπὶ βασιλέα. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ⁴
 ἓνα παρασάγγας πέντε ἐπὶ πύλας τῆς Κιλικίας καὶ τῆς
 Συρίας. ἦσαν δὲ ταῦτα δύο τεῖχη, καὶ τὸ μὲν ἔσωθεν τὸ
 πρὸ τῆς Κιλικίας Συέννησις εἶχε καὶ Κιλικίων φυλακή, τὸ
 δὲ ἔξω τὸ πρὸ τῆς Συρίας βασιλέως ἐλέγετο φυλακὴ
 φυλάττειν. διὰ μέσου δὲ ρεῖ τούτων ποταμὸς Κάρσος
 ὄνομα, εὖρος πλέθρου. ἅπαν δὲ τὸ μέσον τῶν τειχῶν
 ἦσαν στάδιοι τρεῖς· καὶ παρελθεῖν οὐκ ἦν βία· ἦν γὰρ ἡ
 πάροδος στενὴ καὶ τὰ τεῖχη εἰς τὴν θάλατταν καθήκοντα,
 ὑπερθεῖν δ' ἦσαν πέτραι ἠλίβατοι· ἐπὶ δὲ τοῖς τείχεσιν
 ἀμφοτέροις ἐφειστήκεσαν πύλαι. ταύτης ἕνεκα τῆς παρ- ⁵

ὁδου Κῦρος τὰς ναῦς μετεπέμψατο, ὅπως ὀπλίτας ἀπο-
 βιβάσειεν εἴσω καὶ ἔξω τῶν πυλῶν καὶ βιασάμενοι τοὺς
 πολεμίους παρέλθοιεν, εἰ φυλάττοιεν ἐπὶ ταῖς Συρίαις
 πύλαις, ὅπερ ὤτετο ποιήσειν ὁ Κῦρος τὸν Ἀβροκόμαν,
 ἔχοντα πολὺ στρατεύμα. Ἀβροκόμας δὲ οὐ τοῦτ' ἐποίησεν,
 ἀλλ' ἐπεὶ ἤκουσε Κῦρον ἐν Κιλικίᾳ ὄντα, ἀναστρέψας ἐκ
 Φοινίκης παρὰ βασιλέα ἀπήλανεν, ἔχων, ὡς ἐλέγετο,
 6 τριάκοντα μυριάδας στρατιᾶς. ἐντεῦθεν ἐξελαίνει διὰ
 Συρίας σταθμὸν ἓνα παρασάγγας πέντε εἰς Μυρίανδον,
 πόλιν οἰκουμένην ὑπὸ Φοινίκων ἐπὶ τῇ θαλάττῃ· ἐμπο-
 ριον δ' ἦν τὸ χωρίον καὶ ὄρμουν αὐτόθι ὀκτάδες πολλαί.
 7 ἔνταυθ' ἔμειναν ἡμέρας ἑπτὰ· καὶ Ξενίας ὁ Ἀρχὴς στρα-
 τηγὸς καὶ Πασίων ὁ Μεγαρεὺς ἐμβάντες εἰς πλοῖον καὶ
 τὰ πλείστον ἄξια ἐνθήμεροι ἀπέπλευσαν, ὡς μὲν τοῖς
 πλείστοις ἐδόκουν φιλοτιμηθέντες, ὅτι τοὺς στρατιώτας
 αὐτῶν τοὺς παρὰ Κλέαρχον ἀπελθόντας ὡς ἀπιόντας εἰς
 τὴν Ἑλλάδα πάλιν καὶ οὐ πρὸς βασιλέα εἶα Κῦρος τὸν
 Κλέαρχον ἔχειν. ἐπεὶ δ' ἦσαν ἀφανεῖς, διῆλθε λόγος, ὅτι
 διώκοι αὐτοὺς Κῦρος τριήρεσι· καὶ οἱ μὲν εὐχόντο ὡς
 δειλοὺς ὄντας αὐτοὺς ληφθῆναι, οἱ δ' ὄψκειρον εἰ ἀλώ-
 8 σοιντο. Κῦρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς εἶπεν·
 Ἀπολελοίπασιν ἡμᾶς Ξενίας καὶ Πασίων. ἀλλ' εὖ γε
 μέντοι ἐπιστάσθωσαν, ὅτι οὔτε ἀποπεφεύγασιν· οἶδά γάρ,
 ὅπη οἴχονται· οὔτε ἀποπεφεύγασιν· ἔχω γὰρ τριήρεις
 ὥστε ἐλεῖν τὸ ἐκείνων πλοῖον· ἀλλὰ μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ
 ἔγωγε αὐτοὺς διώξω, οὐδ' ἔρεϊ οὐδεὶς, ὡς ἐγώ, ἕως μὲν
 ἂν παρῆ τις, χρωῶμαι, ἐπειδὴν δὲ ἀπιέναι βούληται, συλ-
 λαβὼν καὶ αὐτοὺς κακῶς ποιῶ καὶ τὰ χρήματα ἀποσυλῶ.
 ἀλλὰ ἰόντων, εἰδότες, ὅτι κακίους εἰσὶ περὶ ἡμᾶς ἢ ἡμεῖς
 περὶ ἐκείνους. καίτοι ἔχω γε αὐτῶν καὶ τέκνα καὶ γυναῖ-
 9 κας ἐν Τράλλεσι φρουρούμενα· ἀλλ' οὐδὲ τούτων στερή-
 σονται, ἀλλ' ἀπολήψονται τῆς πρόσθεν ἕνεκα περὶ ἐμὲ
 ἀρετῆς. καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ Ἕλληγες, εἴ τις
 καὶ ἀθυμότερος ἦν πρὸς τὴν ἀνάβασιν, ἀκούοντες τὴν
 Κύρου ἀρετὴν ἥδιον καὶ προθυμότερον συνεπορεύοντο.

Μετὰ ταῦτα Κῦρος ἐξελαίνει σταθμοὺς τέτταρας
 παρασάγγας εἰκοσιν ἐπὶ τὸν Χάλον ποταμὸν, ὄντα τὸ

εὖρος πλέθρου, πλήρη δ' ἰχθύων μεγάλων καὶ πραέων, οὓς οἱ Σύροι θεοὺς ἐνόμιζον καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἶων, οὐδὲ τὰς περιστεράς. αἱ δὲ κῶμαι, ἐν αἷς ἐσκήνουν, Παρουσάτιδος ἦσαν εἰς ζώνην δεδομέναι. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει 10 σταθμοὺς πέντε παρασάγγας τριάκοντα ἐπὶ τὰς πηγὰς τοῦ Δάρδατος ποταμοῦ, οὗ τὸ εὖρος πλέθρου. ἐνταῦθα ἦσαν τὰ Βελέστος βασιλεία τοῦ Συρίας ἄρξαντος, καὶ παράδεισος πάνν μέγας καὶ καλός, ἔχων πάντα ὅσα ὤραι φύουσι. Κῦρος δ' αὐτὸν ἐξέκοψε καὶ τὰ βασιλεία κατέκαυσεν. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας 11 πεντεκαίδεκα ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν, ὄντα τὸ εὖρος τεττάρων σταδίων· καὶ πόλις αὐτόθι ᾠκεῖτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων, Θάψακος ὄνομα. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας πέντε. καὶ Κῦρος μεταπεμπάμενος τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων ἔλεγεν, ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ κελεύει αὐτοὺς λέγειν ταῦτα τοῖς στρατιώταις καὶ ἀναπεΐθειν ἔπεσθαι. οἱ δὲ ποιήσαντες ἐκ- 12 κλησίαν ἀπήγγελλον ταῦτα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐχαλέπαινον τοῖς στρατηγοῖς καὶ ἔφρασαν αὐτοὺς πάλαι ταῦτ' εἰδότας κρύπτειν καὶ οὐκ ἔφρασαν ἵνα, ἐὰν μὴ τις αὐτοῖς χρήματα διδῶ, ὥσπερ τοῖς προτέροις μετὰ Κύρου ἀναβάσι παρὰ τὸν πατέρα τοῦ Κύρου, καὶ ταῦτα οὐκ ἐπὶ μάχην ἰόντων, ἀλλὰ καλοῦντος τοῦ πατρὸς Κύρου. ταῦτα οἱ στρατηγοὶ 13 Κύρῳ ἀπήγγελλον· ὁ δ' ὑπέσχετο ἀνδρὶ ἐκάστῳ δώσειν πέντε ἀργυρίου μνᾶς, ἐπὰν εἰς Βαβυλῶνα ἦκωσι, καὶ τὸν μισθὸν ἐντελῆ, μέχρι ἂν καταστήσῃ τοὺς Ἑλληνας εἰς Ἰωνίαν πάλιν. τὸ μὲν δὴ πολὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ οὕτως ἐπέισθη. Μένων δέ, πρὶν δῆλον εἶναι, τί ποιήσουσιν οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πότερον ἔψονται Κύρῳ ἢ οὐ, συνέλεξε τὸ αὐτοῦ στράτευμα χωρὶς τῶν ἄλλων καὶ ἔλεξε τάδε· Ἄνδρες, ἐὰν μοι πεισθῆτε, οὔτε κινδυνεύσαντες οὔτε πο- 14 νήσαντες τῶν ἄλλων πλέον προτιμήσεσθε στρατιωτῶν ὑπὸ Κύρου. τί οὖν κελεύω ποιῆσαι; νῦν δεῖται Κῦρος ἔπεσθαι τοὺς Ἑλληνας ἐπὶ βασιλέα· ἐγὼ οὖν φημι ὑμᾶς χρῆναι διαβῆναι τὸν Εὐφράτην ποταμόν, πρὶν δῆλον εἶναι, ὅτι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀποκρινοῦνται Κύρῳ. ἦν μὲν γὰρ 15 ψηφίσονται ἔπεσθαι, ὑμεῖς δόξετε αἴτιοι εἶναι ἄρξαντες

- τοῦ διαβαίνειν καὶ ὡς προθυμοτάτοις οὖσιν ὑμῖν χάριν εἴσεται Κῦρος καὶ ἀποδώσει· ἐπίσταται δ' εἴ τις καὶ ἄλλος· ἦν δ' ἀποψηφίσωνται οἱ ἄλλοι, ἄπιμεν μὲν ἅπαντες τοῦμπαλιν, ὑμῖν δὲ ὡς μόνοις πειθόμενοις πιστοτάτοις χρήσεται καὶ εἰς φρούρια καὶ εἰς λοχαγίας, καὶ ἄλλον οὔτινος ἂν δέησθε οἶδα ὅτι ὡς φίλοι τεύξεσθε Κύρου.
- 16 ἀκούσαντες ταῦτα ἐπέειπον καὶ διέβησαν, πρὶν τοὺς ἄλλους ἀποκρίνασθαι. Κῦρος δ' ἐπεὶ ἤσθετο διαβεβηκότας, ἤσθη τε καὶ τῷ στρατεύματι πέμψας Γλαῦν εἶπεν· Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες, ἤδη ὑμᾶς ἐπαινῶ· ὅπως δὲ καὶ ὑμεῖς ἐμὲ ἐπαινέσετε, ἐμοὶ μελήσει, ἢ μηκέτι με Κῦρον νομίζετε.
- 17 οἱ μὲν δὴ στρατιῶται ἐν ἐλπίσι μεγάλαις ὄντες εὐχοντο αὐτὸν εὐτυχῆσαι, Μένωνι δὲ καὶ δῶρα ἐλέγετο πέμψαι μεγαλοπρεπῶς. ταῦτα δὲ ποιήσας διέβαινε· συνείπετο δὲ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτῷ ἅπαν. καὶ τῶν διαβαίνοντων τὸν ποταμὸν οὐδεὶς ἐβρέχθη ἀνωτέρω τῶν μαστιῶν
- 18 ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. οἱ δὲ Θαψακηνοὶ ἔλεγον, ὅτι οὐπόποθ' οὔτος ὁ ποταμὸς διαβατὸς γένοιτο πεζῇ εἰ μὴ τότε, ἀλλὰ πλοίοις· ἃ τότε Ἀβροκόμας προῖων κατέκαυσε, ἵνα μὴ Κῦρος διαβῇ. ἐδόκει δὴ θεῖον εἶναι καὶ σαφῶς ὑποχωρῆσαι τὸν ποταμὸν Κύρῳ ὡς βασιλεύσονται. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας σταθμοὺς ἐννέα παρασάγγας πεντήκοντα· καὶ ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν Ἀράξην ποταμὸν. ἐνταῦθα ἦσαν κῶμαι πολλαὶ μεσταὶ σίτου καὶ οἴνου.
- 5 ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Ἀραβίας τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων σταθμοὺς ἐρήμους πέντε παρασάγγας τριάκοντα καὶ πέντε. ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ ἦν μὲν ἡ γῆ πεδῖον ἅπαν ὁμαλὲς ὡσπερ θάλαττα, ἀψινθίου δὲ πλήρες· εἰ δέ τι καὶ ἄλλο ἐνῆν ὕλης ἢ καλάμου, ἅπαντα ἦσαν
- 2 εὐώδη ὡσπερ ἀρώματα· δένδρον δ' οὐδὲν ἐνῆν, θηρία δὲ παντοῖα, πλειστοὶ ὄνοι ἄγριοι, πολλοὶ δὲ στρουθοὶ οἱ μεγάλοι· ἐνῆσαν δὲ καὶ ὠτίδες καὶ δορκάδες· ταῦτα δὲ τὰ θηρία οἱ ἵππεῖς ἐνίοτε ἐδίωκον. καὶ οἱ μὲν ὄνοι, ἐπεὶ τις διώκοι, προδραμόντες ἕστασαν· πολὺ γὰρ τῶν ἵππων ἔτρεχον θάττον· καὶ πάλιν, ἐπεὶ πλησιάζοιεν οἱ ἵπποι, ταῦτ' ἐποίουν, καὶ οὐκ ἦν λαβεῖν, εἰ μὴ διαστάντες

οἱ ἵππεῖς θηρῶεν διαδεχόμενοι. τὰ δὲ κρέα τῶν ἀλισκο-
 μένων ἦν παραπλήσια τοῖς ἐλαφείοις, ἀπαλώτερα δέ.
 στρουθὸν δὲ οὐδεὶς ἔλαβεν· οἱ δὲ διώξαντες τῶν ἵππέων ³
 ταχὺ ἐπαύοντο· πολὺ γὰρ ἀπέσπα φεύγουσα, τοῖς μὲν
 ποσὶ δρόμῳ, ταῖς δὲ πτέρυξιν αἴρουσα ὡσπερ ἰστίῳ χρω-
 μένη. τὰς δὲ ὠτίδας ἂν τις ταχὺ ἀνιστῆ, ἔστι λαμβάνειν·
 πέτονται γὰρ βραχὺ ὡσπερ πέρδικες καὶ ταχὺ ἀπαγορεύ-
 οῦσι. τὰ δὲ κρέα αὐτῶν ἥδιστα ἦν. πορευόμενοι δὲ διὰ ⁴
 ταύτης τῆς χώρας ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Μάσκαν ποταμὸν,
 τὸ εὖρος πλεθριαῖον. ἔνταυθα ἦν πόλις ἐρήμη, μεγάλη,
 ὄνομα δ' αὐτῇ Κορσωτή· περιερρεῖτο δ' αὐτῇ ὑπὸ τοῦ
 Μάσκα κύκλω. ἔνταυθ' ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσι-
 τίσαντο. ἔντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς ἐρήμους τρισκαί- ⁵
 δεκα παρασάγγας ἐνεθήκοντα τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐν
 δεξιᾷ ἔχων καὶ ἀφικνεῖται ἐπὶ Πύλας. ἐν τούτοις τοῖς
 σταθμοῖς πολλὰ τῶν ὑποζυγίων ἀπώλετο ὑπὸ λιμοῦ· οὐ
 γὰρ ἦν χόρτος οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν δένδρον, ἀλλὰ ψιλὴ ἦν
 ἅπασα ἡ χώρα· οἱ δὲ ἐνοικοῦντες ὄνους ἀλέτας παρὰ τὸν
 ποταμὸν ὀρύττοντες καὶ ποιοῦντες εἰς Βαβυλῶνα ἤγον καὶ
 ἐπώλουν καὶ ἀνταγοράζοντες σῖτον ἕζων. τὸ δὲ στρατεύμα ⁶
 ὁ σῖτος ἐπέλιπε, καὶ πρίασθαι οὐκ ἦν εἰ μὴ ἐν τῇ Λυδία
 ἀγορᾷ ἐν τῷ Κύρου βαρβαρικῷ, τὴν καπίθην ἀλεύρων ἢ
 ἀλφίτων τεττάρων σίγλων. ὁ δὲ σίγλος δύναται ἑπτὰ
 ὀβολοὺς καὶ ἡμιωβόλιον Ἀττικῶς· ἡ δὲ καπίθη δύο χοί-
 νικας Ἀττικὰς ἐχώρει. κρέα οὖν ἐσθίοντες οἱ στρατιῶται
 διεγίγνοντο. ἦν δὲ τούτων τῶν σταθμῶν οὓς πάνυ μα- ⁷
 κροὺς ἤλανθεν, ὁπότε ἢ πρὸς ὕδωρ βούλοιο διατελέσαι
 ἢ πρὸς χιλόν. καὶ δὴ ποτε στενοχωρίας καὶ πηλοῦ φα-
 νέντος ταῖς ἀμάξαις δυσπορεύτου ἐπέστη ὁ Κῦρος σὺν
 τοῖς περὶ αὐτὸν ἀρίστοις καὶ εὐδαιμονεστάτοις καὶ ἔταξε
 Γλοῦν καὶ Πίγρητα λαβόντας τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοῦ
 συνεκβιβάζειν τὰς ἀμάξας. ἐπεὶ δ' ἐδόκουν αὐτῷ σχο- ⁸
 λαίως ποιεῖν, ὡσπερ ὀργῇ ἐκέλευσε τοὺς περὶ αὐτὸν Πέρ-
 σας τοὺς κρατίστους συνεπισπεῦσαι τὰς ἀμάξας. ἔνθα
 δὴ μέρος τι τῆς εὐταξίας ἦν θεάσασθαι. ῥίψαντες γὰρ
 τοὺς πορφυροῦς κἀνδύς ὅπου ἔτυχεν ἕκαστος ἐστηκώς,
 ἵεντο ὡσπερ ἂν δράμοι τις περὶ νίκης καὶ μάλα κατὰ

πρᾶνοῦς γηλόφου, ἔχοντες τούτους τε τοὺς πολυτελεῖς
 χιτῶνας καὶ τὰς ποικίλας ἀναξυρίδας, ἔνιοι δὲ καὶ στρε-
 πτοὺς περὶ τοῖς τραχήλοις καὶ ψέλια περὶ ταῖς χερσίν·
 εὐθὺς δὲ σὺν τούτοις εἰσπηδήσαντες εἰς τὸν πηλὸν θάπτον
 9 ἢ ὡς τις ἂν ᾤετο μετεώρους ἐξεκόμισαν τὰς ἀμάξας. τὸ
 δὲ σύμπαν δῆλος ἦν Κῦρος ὡς σπεύδων πᾶσαν τὴν ὁδὸν
 καὶ οὐ διατρίβων ὅπου μὴ ἐπισιτισμοῦ ἕνεκα ἢ τινος
 ἄλλου ἀναγκαίου ἐκαθέζετο, νομίζων, ὅσω μὲν θάπτον
 ἔλθοι, τοσοῦτω ἀπαρασκευαστοτέρῳ βασιλεῖ μαχεῖσθαι,
 ὅσω δὲ σχολαιότερον, τοσοῦτω πλέον συναγείρεσθαι βα-
 σιλεῖ στρατεύμα. καὶ συνιδεῖν δ' ἦν τῷ προσέχοντι τὸν
 νοῦν τῇ βασιλείῳ ἀρχῇ πλήθει μὲν χώρας καὶ ἀνθρώπων
 ἰσχυρὰ οὖσα, τοῖς δὲ μήγεσι τῶν ὁδῶν καὶ τῷ διεσπά-
 σθαι τὰς δυνάμεις ἀσθενῆς, εἴ τις διὰ ταχέων τὸν πόλε-
 10 μον ἐποιεῖτο. πέραν δὲ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ κατὰ
 τοὺς ἐρήμους σταθμοὺς ἦν πόλις εὐδαίμων καὶ μεγάλη,
 ὄνομα δὲ Χαριάνθη· ἐκ ταύτης οἱ στρατιῶται ἰγούραζον
 τὰ ἐπιτήδεια, σχεδίαις διαβαίνοντες ὧδε. διφθέρας, ἃς
 εἶχον στεγάσματα, ἐπίμπλασαν χόρτου κούφου, εἶτα συν-
 ἦγον καὶ συνέσπων, ὡς μὴ ἀπτεσθαι τῆς κάρφης τὸ
 ὕδωρ· ἐπὶ τούτων διέβαινον καὶ ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια,
 οἶνόν τε ἐκ τῆς βαλάνου πεποικημένον τῆς ἀπὸ τοῦ φοί-
 νικος καὶ οἶτον μελίης· τοῦτο γὰρ ἦν ἐν τῇ χώρᾳ πλεῖ-
 11 στον. ἀμφιλεξάντων δὲ τι ἐνταῦθα τῶν τε τοῦ Μένωνος
 στρατιωτῶν καὶ τῶν τοῦ Κλεάρχου ὁ Κλέαρχος κρίνας
 ἀδικεῖν τὸν τοῦ Μένωνος πληγὰς ἐπέβαλεν· ὁ δὲ ἐλθὼν
 πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στρατεύμα ἔλεγεν· ἀκούσαντες δ' οἱ στρα-
 τιῶται ἐχαλέπαινον καὶ ὠργίζοντο ἰσχυρῶς τῷ Κλεάρχῳ.
 12 τῇ δὲ αὐτῇ ἡμέρᾳ Κλέαρχος ἐλθὼν ἐπὶ τὴν διάβασιν τοῦ
 ποταμοῦ καὶ ἐκεῖ κατασκευάμενος τὴν ἀγορὰν ἀφιππεύει
 ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν διὰ τοῦ Μένωνος στρατεύματος
 σὺν ὀλίγοις τοῖς περὶ αὐτόν· Κῦρος δὲ οὐπω ἦγεν, ἀλλ'
 ἔτι προσήλανε· τῶν δὲ Μένωνος στρατιωτῶν ξύλα σχίζων
 τις ὡς εἶδε Κλεάρχον διελαύνοντα, ἴησι τῇ ἀξίνῃ· καὶ
 οὗτος μὲν αὐτοῦ ἤμαρτεν· ἄλλος δὲ λίθῳ καὶ ἄλλος, εἶτα
 13 πολλοί, κραυγῆς γενομένης. ὁ δὲ καταφεύγει εἰς τὸ ἑαυ-
 τοῦ στρατεύμα, καὶ εὐθὺς παραγγέλλει εἰς τὰ ὄπλα· καὶ

τοὺς μὲν ὀπλίτας αὐτοῦ ἐκέλευσε μείναι τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ γόνατα θέντας, αὐτὸς δὲ λαβὼν τοὺς Θοῤᾶκας καὶ τοὺς ἱππέας, οἳ ἦσαν αὐτῷ ἐν τῷ στρατεύματι πλείους ἢ τετραράκοντα, τούτων δὲ οἱ πλείστοι Θοῤᾶκες, ἤλανθεν ἐπὶ τοὺς Μένωνος, ὥστ' ἐκείνους ἐκπεπλῆχθαι καὶ αὐτὸν Μένωνα καὶ τρέχειν ἐπὶ τὰ ὄπλα· οἳ δὲ καὶ ἕστασαν ἀποροῦντες τῷ πράγματι. ὁ δὲ Πρόξενος, ἔτυχε γὰρ ὕστερος ¹⁴ προσιῶν καὶ τάξις αὐτῷ ἐπομένη τῶν ὀπλιτῶν, εὐθύς οὖν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων ἄγων ἔθετο τὰ ὄπλα καὶ ἐδεῖτο τοῦ Κλεάρχου μὴ ποιεῖν ταῦτα. ὁ δ' ἐχαλέπαιεν, ὅτι αὐτοῦ ὀλίγου δεήσαντος καταλευσθῆναι πρᾶως λέγει τὸ αὐτοῦ πάθος, ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου ἐξίστασθαι. ἐν τούτῳ δὲ ἐπῆει καὶ Κύρος καὶ ἐπύθετο τὸ ¹⁵ πρᾶγμα· εὐθύς δ' ἔλαβε τὰ παλτὰ εἰς τὰς χεῖρας καὶ σὺν τοῖς παροῦσι τῶν πιστῶν ἤκεν ἐλαύνων εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει τάδε· Κλέαρχε καὶ Πρόξενε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρόντες ¹⁶ Ἕλληνες, οὐκ ἴστε, ὅτι ποιεῖτε. εἰ γὰρ τινα ἀλλήλοις μάχην συνάψετε, νομίζετε ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ ἐμέ τε κατακεκόψεσθαι καὶ ὑμᾶς οὐ πολὺ ἐμοῦ ὕστερον· κακῶς γὰρ τῶν ἡμετέρων ἐχόντων πάντες οὔτοι, οὓς ὁρᾶτε, βάρβαροι πολεμιώτεροι ἡμῖν ἔσονται τῶν παρὰ βασιλεῖ ὄντων. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέαρχος ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο· καὶ παν- ¹⁷ σάμενοι ἀμφοτέροι κατὰ χώραν ἔθεντο τὰ ὄπλα.

Ἐντεῦθεν προϊόντων ἐφαίνετο ἵκη ἵππων καὶ κόπρος· ⁶ εἰκάζετο δ' εἶναι ὁ στίβος ὡς δισχιλίων ἵππων. οὔτοι προϊόντες ἔκαιον καὶ χιλὸν καὶ εἴ τι ἄλλο χρήσιμον ἦν. Ὀρόντας δὲ Πέρσης ἀνὴρ, γένει τε προσήκων βασιλεῖ καὶ τὰ πολέμια λεγόμενος ἐν τοῖς ἀρίστοις Περσῶν, ἐπιβουλεύει Κύρῳ καὶ πρόσθεν πολεμήσας, καταλλαγίς δέ. οὔτος Κύρῳ εἶπεν, εἰ αὐτῷ δοίη ἱππέας χιλίους, ὅτι τοὺς ² προκατακαίοντας ἱππέας ἢ κατακάνοι ἂν ἐνεδρεύσας ἢ ζῶντας πολλοὺς αὐτῶν ἂν ἔλοι καὶ κωλύσειε τοῦ καίειν ἐπιόντας καὶ ποιήσειεν ὥστε μήποτε δύνασθαι αὐτοὺς ἰδόντας τὸ Κύρου στρατεύμα βασιλεῖ διαγγεῖλαι. τῷ δὲ Κύρῳ ἀκούσαντι ταῦτα ἐδόκει ὠφέλιμα εἶναι, καὶ ἐκέλευεν αὐτὸν λαμβάνειν μέρος παρ' ἐκάστου τῶν ἡγεμόνων. ὁ ³ δ' Ὀρόντας νομίσας ἐτοίμους εἶναι αὐτῷ τοὺς ἱππέας

γράφει ἐπιστολὴν παρὰ βασιλέα, ὅτι ἤξοι ἔχων ἰππέας ὡς ἂν δύνηται πλείστους· ἀλλὰ φράσαι τοῖς ἑαυτοῦ ἰππεῦσιν ἐκέλευεν ὡς φίλιον αὐτὸν ὑποδέχεσθαι. ἐνῆν δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ καὶ τῆς πρόσθεν φιλίας ὑπομνήματα καὶ πίστεως. ταύτην τὴν ἐπιστολὴν δίδωσι πιστῷ ἀνδρὶ,
 4 ὡς ᾤετο· ὁ δὲ λαβὼν Κῦρον δίδωσιν. ἀναγνοὺς δὲ αὐτὴν ὁ Κῦρος συλλαμβάνει Ὀρόνταν καὶ συγκαλεῖ εἰς τὴν ἑαυτοῦ σκηρὴν Πέρσας τοὺς ἀρίστους τῶν περὶ αὐτὸν ἑπτὰ, καὶ τοὺς τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὺς ἐκέλευσεν ὀπλίτας ἀγαγεῖν, τοὺτούς δὲ θέσθαι τὰ ὄπλα περὶ τὴν αὐτοῦ σκηρὴν. οἱ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, ἀγαγόντες ὡς τρισχιλίους ὀπλίτας.
 5 Κλέαρχον δὲ καὶ εἶσω παρεκάλεσε σύμβουλον, ὅς γε καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει προτιμηθῆναι μάλιστα τῶν Ἑλλήνων. ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, ἐξήγγειλε τοῖς φίλοις τὴν κρίσιν τοῦ Ὀρόντα ὡς ἐγένετο· οὐ γὰρ ἀπόρητον ἦν.
 6 ἔφη δὲ Κῦρον ἀρχεῖν τοῦ λόγου ὧδε· Παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἄνδρες φίλοι, ὅπως σὺν ὑμῖν βουλευόμενος ὅ,τι δίκαιόν ἐστι καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων, τοῦτο πράξω περὶ Ὀρόντα τουτουί. τοῦτον γὰρ πρῶτον μὲν ὁ ἐμὸς πατὴρ ἔδωκεν ἐπήζοον εἶναι ἐμοί· ἐπεὶ δὲ ταχθεὶς, ὡς ἔφη αὐτός, ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ οὗτος ἐπολέμησεν ἐμοὶ ἔχων τὴν ἐν Σάρδεσιν ἀκρόπολιν καὶ ἐγὼ αὐτὸν προσπολεμῶν ἐποίησα ὥστε δόξαι τοῦτω τοῦ πρὸς ἐμὲ πο-
 7 λέμον παύσασθαι καὶ δεξιὰν ἔλαβον καὶ ἔδωκα, μετὰ ταῦτα, ἔφη, ὦ Ὀρόντα, ἔστιν ὅ,τι σε ἠδίκησα; ἀπεκρίνατο ὅτι οὐ. πάλιν δὲ ὁ Κῦρος ἠρώτα· Οὐκοῦν ὕστερον, ὡς αὐτὸς σὺν ὁμολογεῖς, οὐδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικούμενος ἀποστάς εἰς Μυσοὺς κακῶς ἐποίεις τὴν ἐμὴν χώραν ὅ,τι ἐδίνω; ἔφη ὁ Ὀρόντας. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὀπότ' αὖ ἔγνωσ τὴν σαντοῦ δύναμιν, ἐλθὼν ἐπὶ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος βωμὸν μεταμέλειν τέ σοι ἔφησθα καὶ πείσας ἐμὲ πιστὰ πάλιν ἔδωκάς μοι καὶ ἔλαβες παρ' ἐμοῦ; καὶ ταῦθ' ὡμολόγει ὁ
 8 Ὀρόντας. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀδικηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ νῦν τὸ τρίτον ἐπιβουλεύων μοι φανερὸς γέγονας; εἰπόντος δὲ τοῦ Ὀρόντα, ὅτι οὐδὲν ἀδικηθεὶς, ἠρώτησεν ὁ Κῦρος αὐτόν· Ὁμολογεῖς οὖν περὶ ἐμὲ ἀδικος γεγενῆσθαι; Ἥ γὰρ ἀνάγκη, ἔφη ὁ Ὀρόντας. ἐκ τούτου πάλιν ἠρώτησεν ὁ Κῦρος· Ἐτι

οὐκ ἂν γένοιτο τῷ ἐμῷ ἀδελφῷ πολέμιος, ἐμοὶ δὲ φίλος καὶ πιστός; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι οὐδ' εἰ γενοίμην, ὡς Κύρος, σοὶ γ' ἂν ποτε ἔτι δόξαιμι. πρὸς ταῦτα Κύρος εἶπε τοῖς 9 παροῦσιν· Ὁ μὲν ἀνὴρ τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγει· ὑμῶν δὲ σὺ πρῶτος, ὡς Κλέαρχε, ἀπόφηναι γνώμην ὅτι σοὶ δοκεῖ. Κλέαρχος δὲ εἶπε τάδε· Συμβουλευώ ἐγὼ τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκποδῶν ποιῆσθαι ὡς τάχιστα, ὡς μηκέτι δέη τοῦτον φυλάττεσθαι, ἀλλὰ σχολή ἢ ἡμῖν τὸ κατὰ τοῦτον εἶναι τοὺς ἐθελοντὰς φίλους τούτους εὖ ποιεῖν. ταύτῃ δὲ τῇ γνώμῃ ἔφη καὶ τοὺς ἄλλους προσθέ- 10 σθαι. μετὰ ταῦτα, ἔφη, κελεύοντος Κύρου ἔλαβον τῆς ζώνης τὸν Ὀρόνταν ἐπὶ θανάτῳ ἅπαντες ἀναστάντες καὶ οἱ συγγενεῖς· εἶτα δὲ ἐξῆγγον αὐτὸν οἷς προσετάχθη. ἐπεὶ δὲ εἶδον αὐτὸν οὔτε προσθεν προσεκύονον, καὶ τότε προσεκύνησαν, καίπερ εἰδότες, ὅτι ἐπὶ θάνατον ἄγοιτο. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Ἄρταπάτου σκηνὴν εἰσηγέχθη, τοῦ πιστο- 11 τάτου τῶν Κύρου σκηπτούχων, μετὰ ταῦτα οὔτε ζῶντα Ὀρόνταν οὔτε τεθνηκότα οὐδεὶς εἶδε πώποτε οὐδὲ ὅπως ἀπέθανεν οὐδεὶς εἰδὼς ἔλεγεν· εἶλαζον δὲ ἄλλοι ἄλλως· τάφος δὲ οὐδεὶς πώποτε αὐτοῦ ἐφάνη.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Βαβυλωνίας σταθμοὺς 7 τρεῖς παρασάγγας δώδεκα. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σταθμῷ Κύρος ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ πεδίῳ περὶ μέσας νύκτας· ἐδόκει γὰρ εἰς τὴν ἐπιούσαν ἕω ἤξειν βασιλέα σὺν τῷ στρατεύματι μαχοῦμενον· καὶ ἐκέλευε Κλέαρχον μὲν τοῦ δεξιοῦ κέρως ἡγεῖσθαι, Μένωνα δὲ τὸν Θειταλὸν τοῦ εὐωνύμου, αὐτὸς δὲ τοὺς ἑαυτοῦ διέταξε. μετὰ δὲ τὴν ἐξέτασιν ἅμα τῇ ἐπιούσῃ 2 ἡμέρᾳ ἦγοντες αὐτόμολοι παρὰ μεγάλου βασιλέως ἀπήγγελλον Κύρῳ περὶ τῆς βασιλέως στρατιᾶς. Κύρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς τῶν Ἑλλήνων συνεβουλευέτό τε, πῶς ἂν τὴν μάχην ποιοῖτο, καὶ αὐτὸς παρήγει θαρρύνων τοιάδε· Ὡς ἄνδρες Ἕλληνες, οὐκ ἂν- 3 θρώπων ἀπορῶν βαρβάρων συμμάχους ὑμᾶς ἄγω, ἀλλὰ νομίζω ἀμείνους καὶ κρείττους πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον. Ὅπως οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε καὶ ἧς ὑμᾶς ἐγὼ εὐδαι-

μονίζω. εὖ γὰρ ἴστε, ὅτι τὴν ἑλευθερίαν ἐλοίμην ἂν
 4 ἀντὶ ὧν ἔχω πάντων καὶ ἄλλων πολλαπλασίων. ὅπως
 δὲ καὶ εἰδῆτε, εἰς οἶον ἔρχεσθε ἀγῶνα, ὑμᾶς εἰδῶς διδάξω.
 τὸ μὲν γὰρ πλήθος πολὺ καὶ κραυγῇ πολλῇ ἐπίασιν· ἂν
 δὲ ταῦτα ἀνάσχησθε, τὰ ἄλλα καὶ αἰσχύνεσθαι μοι δοκῶ,
 οἷους ἡμῖν γνώσεσθε τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ὄντας ἀνθρώπους.
 ὑμῶν δὲ ἀνδρῶν ὄντων καὶ εὐτόλμων γενομένων, ἐγὼ
 ὑμῶν τὸν μὲν οἴκαδε βουλόμενον ἀπιέναι τοῖς οἴκοι ζηλω-
 τὸν ποιήσω ἀπελθεῖν, πολλοὺς δὲ οἴμαι ποιήσειν τὰ παρ'
 5 ἐμοὶ ἐλέσθαι ἀντὶ τῶν οἴκοι. ἔνταῦθα Γαυλίτης παρῶν,
 φρυγᾶς Σάμιος πιστὸς δὲ Κύρω, εἶπε· Καὶ μὴν, ὦ Κῦρε,
 λέγουσί τινες, ὅτι πολλὰ ὑπισχνῆ νῦν διὰ τὸ ἐν τοιούτῳ
 εἶναι τοῦ κινδύνου προσιόντος· ἂν δὲ εὖ γένηται τι, οὐ
 μεμνησθαι σέ φασιν· ἔνιοι δὲ οὐδ' εἰ μεμνηθῶ τε καὶ βού-
 6 λωιο, δύνασθαι ἂν ἀποδοῦναι ὅσα ὑπισχνῆ. ἀκούσας
 ταῦτα ἔλεξεν ὁ Κῦρος· Ἄλλ' ἔστι μὲν ἡμῖν, ὦ ἄνδρες, ἡ
 ἀρχὴ ἢ πατρώα πρὸς μὲν μεσημβρίαν μέχρι οὐ δια καῦμα
 οὐ δύνανται οἴκειν ἄνθρωποι, πρὸς δὲ ἄρκτον μέχρι οὐ
 διὰ χειμῶνα· τὰ δ' ἐν μέσῳ τούτων πάντα σατραπεύουσιν
 7 οἱ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ φίλοι. ἦν δ' ἡμεῖς νικήσωμεν, ἡμᾶς
 δεῖ τοὺς ἡμετέρους φίλους τούτων ἐγγρατεῖς ποιῆσαι.
 ὥστε οὐ τοῦτο δέδοικα, μὴ οὐκ ἔχω ὅτι δῶ ἐκάστῳ τῶν
 φίλων, ἂν εὖ γένηται, ἀλλὰ μὴ οὐκ ἔχω ἱκανούς, οἷς δῶ.
 ὑμῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ στέφανον ἐκάστῳ χρυσοῦν
 8 δώσω. οἱ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες αὐτοὶ τε ἦσαν πολὺν
 προθυμότεροι καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξήγγελλον. εἰσήεσαν δὲ
 παρ' αὐτὸν οἱ τε στρατηγοὶ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τινὲς
 ἀξιούντες εἰδέναί, τί σφισιν ἔσται, ἐὰν κρατήσωσιν. ὁ δὲ
 9 ἐμπιπλὰς ἀπάντων τὴν γνώμην ἀπέπεμπε. παρεκελεύοντο
 δὲ αὐτῷ πάντες ὅσοιπερ διελέγοντο μὴ μάχεσθαι, ἀλλ'
 ὀπισθεν ἑαυτῶν τάττεσθαι. ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ
 Κλέαρχος ὧδέ πως ἤρετο τὸν Κῦρον· Οἷε γὰρ σοι μαχεῖ-
 σθαι, ὦ Κῦρε, τὸν ἀδελφόν; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, εἶπερ
 γε Δαρείου καὶ Παρυσάτιδός ἐστι παῖς, ἐμὸς δὲ ἀδελφός,
 10 οὐκ ἄμαχεὶ ταῦτ' ἐγὼ λήψομαι. ἔνταῦθα δὴ ἐν τῇ ἐξο-
 πλισίᾳ ἀριθμὸς ἐγένετο τῶν μὲν Ἑλλήνων ἄσπις μυρία
 καὶ τετρακοσία, πελτασταὶ δὲ δισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι,

τῶν δὲ μετὰ Κύρου βαρβάρων δέκα μυριάδες καὶ ἄρματα
 δρεπανηφόρα ἀμφὶ τὰ εἴκοσι. τῶν δὲ πολεμίων ἐλέγοντο 11
 εἶναι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι μυριάδες καὶ ἄρματα δρεπανη-
 φόρα διακόσια. ἄλλοι δὲ ἦσαν ἑξακισχίλιοι ἵππεῖς, ὧν
 Ἀρταγέρσης ἦρχεν· οὗτοι δ' αὖ πρὸ αὐτοῦ βασιλέως τετα-
 γμένοι ἦσαν. τοῦ δὲ βασιλέως στρατεύματος ἦσαν ἄρχοντες 12
 καὶ στρατηγοὶ καὶ ἡγεμόνες τέτταρες, τριάκοντα μυριάδων
 ἕκαστος, Ἀβροκόμας, Τισσαφέρνης, Γωβρούας, Ἀρβάκης.
 τούτων δὲ παρεγένοντο ἐν τῇ μάχῃ ἐνενήκοντα μυριάδες
 καὶ ἄρματα δρεπανηφόρα ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα· Ἀβρο-
 κόμας δὲ ὑστέρησε τῆς μάχης ἡμέραις πέντε, ἐκ Φοινίκης
 ἐλαύνων. ταῦτα δὲ ἠγγέλλον πρὸς Κύρον οἱ αὐτομολή- 13
 σαντες ἐκ τῶν πολεμίων παρὰ μεγάλου βασιλέως πρὸ τῆς
 μάχης, καὶ μετὰ τὴν μάχην οἱ ὕστερον ἐλήφθησαν τῶν
 πολεμίων ταῦτα ἠγγέλλον. ἐντεῦθεν δὲ Κύρος ἐξελαύνει 14
 σταθμὸν ἕνα παρασάγγας τρεῖς συντεταγμένῳ τῷ στρα-
 τεύματι παντὶ καὶ τῷ Ἑλληνικῷ καὶ τῷ βαρβαρικῷ· ὤφειτο
 γὰρ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ μαχεῖσθαι βασιλέα· κατὰ γὰρ μέσον
 τὸν σταθμὸν τοῦτον τάφρος ἦν ὀρυκτὴ βαθεῖα, τὸ μὲν
 εὖρος ὀργυιαὶ πέντε, τὸ δὲ βάθος ὀργυιαὶ τρεῖς. παρ- 15
 ετέτατο δὲ ἡ τάφρος ἄνω διὰ τοῦ πεδίου ἐπὶ δώδεκα
 παρασάγγας μέχρι τοῦ Μηθίας τείχους. [ἐνθα δὴ εἰσιν
 αἱ διώρυχες, ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ ῥέουσαι· εἰσὶ
 δὲ τέτταρες, τὸ μὲν εὖρος πλεθριαῖαι, βαθεῖαι δὲ ἰσχυρῶς,
 καὶ πλοῖα πλεῖ ἐν αὐταῖς σιταγωγὰ· εἰσβάλλουσι δὲ εἰς
 τὸν Εὐφράτην, διαλείπουσι δ' ἑκάστη παρασάγγην, γέ-
 φυραι δ' ἐπεισιν.] ἦν δὲ παρὰ τὸν Εὐφράτην πάροδος
 στενὴ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς τάφρου ὡς εἴκοσι
 ποδῶν τὸ εὖρος· ταύτην δὲ τὴν τάφρον βασιλεὺς ποιεῖ 16
 μέγας ἀντὶ ἐρύματος, ἐπειδὴ πυνθάνεται Κύρον προσ-
 ελαύνοντα. ταύτην δὲ τὴν πάροδον Κύρος τε καὶ ἡ στρατιὰ
 παρῆλθε καὶ ἐγένοντο εἴσω τῆς τάφρου. ταύτῃ μὲν οὖν 17
 τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἐμαχέσατο βασιλεὺς, ἀλλ' ὑποχωρούντων
 φανερὰ ἦσαν καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων ἴχνη πολλά. ἐν- 18
 ταῦθα Κύρος Σιλανὸν καλέσας τὸν Ἀμβρακιώτην μάντιν
 ἔδωκεν αὐτῷ δαρεικοὺς τρισχιλίους, ὅτι τῇ ἐνδεκάτῃ ἀπ'
 ἐκείνης ἡμέρας πρότερον θυόμενος εἶπεν αὐτῷ, ὅτι βασιλεὺς

- οὐ μαχεῖται δέκα ἡμερῶν· Κῦρος δ' εἶπεν· Οὐκ ἄρα ἔτι μαχεῖται, εἰ ἐν ταύταις οὐ μαχεῖται ταῖς ἡμέραις· ἐὰν δ' ἀληθεύσης, ὑπισχνουμαί σοι δέκα τάλαντα. τοῦτο τὸ χρυσίον τότε ἀπέδωκεν, ἐπεὶ παρῆλθον αἱ δέκα ἡμέραι.
- 19 ἐπεὶ δ' ἐπὶ τῇ τάφρῳ οὐκ ἐκόλυε βασιλεὺς τὸ Κῦρου στρατεύμα διαβαίνειν, ἔδοξε καὶ Κῦρον καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπεγνωσμένοι τοῦ μάχεσθαι· ὥστε τῇ ἕστεραία Κῦρος
- 20 ἐπορεύετο ἡμελημένως μᾶλλον. τῇ δὲ τρίτῃ ἐπὶ τε τοῦ ἄρματος καθήμενος τὴν πορείαν ἐποιεῖτο καὶ ὀλίγους ἐν τάξει ἔχων πρὸ αὐτοῦ, τὸ δὲ πολὺ αὐτῷ ἀνατεταραγμένον ἐπορεύετο καὶ τῶν ὀπλῶν τοῖς στρατιώταις πολλὰ ἐπὶ ἀμαξῶν ἤγετο καὶ ὑποζυγίων.
- 8 Καὶ ἴδῃ τε ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσαν καὶ πλησίον ἦν ὁ σταθμὸς, ἐνθα ἔμελλε καταλύειν, ἦν τε Πατηγύας ἀνὴρ Πέρσης τῶν ἀμφὶ Κῦρον πιστὸς προσφαινεῖται ἐλαύνων ἀνὰ κράτος ἰδρῶντι τῷ ἵπῳ, καὶ εὐθὺς πᾶσιν, οἷς ἐνετύγχανεν, ἐβόα καὶ βαρβαρικῶς καὶ ἑλληνικῶς, ὅτι βασιλεὺς σὺν στρατεύματι πολλῷ προσέρχεται ὡς εἰς
- 2 μάχην παρεσκευασμένος. ἐνθα δὴ πολλὸς ταραχος ἐγένετο· αὐτίκα γὰρ ἐδόκουν οἱ Ἕλληνες καὶ πάντες δὲ ἀτάκτοις
- 3 σφίσι ἐπιπεσεῖσθαι· Κῦρός τε καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἄρματος τὸν θώρακα ἐνέδου καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον τὰ παλὰ εἰς τὰς χεῖρας ἔλαβε τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλεν ἐξοπλίσσεσθαι καὶ καθίστασθαι εἰς τὴν ἑαυτοῦ
- 4 τάξιν ἕκαστον. ἐνθα δὴ σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο, Κλέαρχος μὲν τὰ δεξιὰ τοῦ κέρατος ἔχων πρὸς τῷ Εὐφροάτῃ ποταμῷ, Πρόξενος δὲ ἐχόμενος, οἱ δ' ἄλλοι μετὰ τοῦτον, Μένων δὲ καὶ τὸ στρατεύμα τὸ εὐώνυμον κέρας
- 5 ἔσχε τοῦ Ἑλληνικοῦ. τοῦ δὲ βαρβαρικοῦ ἵππεῖς μὲν Παφλαγόνες εἰς χιλίους παρὰ Κλέαρχον ἕστησαν ἐν τῷ δεξιῷ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν πελταστικόν, ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ Ἀσιαῖός τε ὁ Κῦρου ὑπαρχος καὶ τὸ ἄλλο βαρβαρικόν.
- 6 Κῦρος δὲ καὶ οἱ ἵππεῖς τούτου ὅσον ἐξακόσιοι ὀπλισμένοι θώραξι μὲν αὐτοὶ καὶ παραμηριδίοις καὶ κράνεσι πάντες πλὴν Κῦρου· Κῦρος δὲ ψιλὴν ἔχων τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν μάχην καθίστατο. [λέγεται δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Πέρσας
- 7 ψιλαῖς ταῖς κεφαλαῖς ἐν τῷ πολέμῳ διακινδυνεύειν.] οἱ

δ' ἵπποι πάντες οἱ μετὰ Κύρου εἶχον καὶ προμετωπίδια
 καὶ προστερνίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἵππεῖς Ἑλλη-
 νικὰς. καὶ ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας καὶ οὐπω καταφανεῖς ⁸
 ἦσαν οἱ πολέμοι· ἠνίκα δὲ δείλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορ-
 τὸς ὥσπερ νεφέλη λευκή, χρόνῳ δὲ συχνῷ ὕστερον ὥσπερ
 μελανία τις ἐν τῷ πεδίῳ ἐπὶ πολὺ. ὅτε δὲ ἐγγύτερον
 ἐγίγνοντο, τάχα δὴ καὶ χαλκός τις ἤστραπτε καὶ λόγχαι,
 καὶ αἱ τάξεις καταφανεῖς ἐγίγνοντο. καὶ ἦσαν ἵππεῖς ⁹
 μὲν λευκοθώρακες ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τῶν πολεμίων· Τις-
 σαφέρνης ἐλέγετο τούτων ἄρχειν· ἐχόμενοι δὲ γεροφόροι,
 ἐχόμενοι δὲ ὀπλίται σὺν ποδήρεσι ξυλίταις ἀσπίσιν· Αἰ-
 γύπτιοι δ' οὗτοι ἐλέγοντο· ἄλλοι δ' ἵππεῖς, ἄλλοι τοξόται.
 πάντες δ' οὗτοι κατὰ ἔθνη ἐν πλαισίῳ πλήρει ἀνθρώπων
 ἕκαστον τὸ ἔθνος ἐπορεύετο. πρὸ δὲ αὐτῶν ἄρματα δια- ¹⁰
 λείποντα συχνὸν ἀπ' ἀλλήλων τὰ δὴ δρεπανηφόρα καλού-
 μενα· εἶχον δὲ τὰ δρέπανα ἐκ τῶν ἀξόνων εἰς πλάγιον
 ἀποτειταμένα καὶ ὑπὸ τοῖς δίφροις εἰς γῆν βλέποντα, ὡς
 διακόπτειν ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν. ἡ δὲ γνώμη ἦν ὡς εἰς τὰς
 τάξεις τῶν Ἑλλήνων ἐλῶντα καὶ διακόψοντα. ὁ μέντοι ¹¹
 Κῦρος εἶπεν, ὅτε καλέσας παρεκελεύετο τοῖς Ἑλλησι τὴν
 κραυγὴν τῶν βαρβάρων ἀνέχεσθαι, ἐψεύσθη τοῦτο· οὐ
 γὰρ κραυγῆ, ἀλλὰ σιγῆ ὡς ἀνυστὸν καὶ ἡσυχῆ ἐν ἴσῳ καὶ
 βραδέως προσήεσαν. καὶ ἐν τούτῳ Κῦρος παρελαύνων ¹²
 αὐτὸς σὺν Πίγρητι τῷ ἐρμηνεῖ καὶ ἄλλοις τρισὶν ἢ τέτ-
 ταρσι τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον
 τὸ τῶν πολεμίων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἶη· κὰν τοῦτ', ἔφη,
 νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν πεποιήται. ὁρῶν δὲ ὁ Κλεάρχος τὸ ¹³
 μέσον στίφος καὶ ἀκούων Κύρου ἔξω ὄντα τοῦ [Ἑλληνικοῦ]
 εὐωνύμου βασιλέα· τοσοῦτον γὰρ πλήθει περιῆν βασιλεὺς,
 ὥστε μέσον τῶν ἑαυτοῦ ἔχων τοῦ Κύρου εὐωνύμου ἔξω
 ἦν· ἀλλ' ὅμως ὁ Κλεάρχος οὐκ ἠθέλεν ἀποσπάσαι ἀπὸ
 τοῦ ποταμοῦ τὸ δεξιὸν κέρας, φοβούμενος, μὴ κυκλωθεῖν
 ἑκατέρωθεν, τῷ δὲ Κύρῳ ἀπεκρίνατο, ὅτι αὐτῷ μέλει,
 ὅπως καλῶς ἔχοι. καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τὸ μὲν βαρ- ¹⁴
 βαρικὸν στράτευμα ὁμαλῶς προσήει, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἔτι
 ἐν τῷ αὐτῷ μένον συνετάττετο ἐκ τῶν ἔτι προσιόντων.
 καὶ ὁ Κῦρος παρελαύνων οὐ πᾶν πρὸς αὐτῷ τῷ στρα-

- τεύματι κατεθεᾶτο ἐκατέρωσε ἀποβλέπων εἰς τε τοὺς
 15 πολεμίους καὶ τοὺς φίλους. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ
 Ἑλληνικοῦ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὑπελάσας ὡς συναντῆσαι
 ἤρετο, εἴ τι παραγγέλλοι· ὁ δ' ἐπιστήσας εἶπε καὶ λέγειν
 ἐκέλευσε πᾶσιν, ὅτι καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ καὶ τὰ σφάγια
 16 καλὰ. ταῦτα δὲ λέγων Θορύβου ἤκουσε διὰ τῶν τάξεων
 ἰόντος καὶ ἤρετο, τίς ὁ Θόρυβος εἴη. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι
 σύνθημα παρέρχεται δεύτερον ἤδη. καὶ ὅς ἐθαύμασε,
 τίς παραγγέλλει, καὶ ἤρετο, ὅ,τι εἴη τὸ σύνθημα. ὁ δ'
 17 ἀπεκρίνατο Ζεὺς σωτὴρ καὶ νίκη. ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας
 Ἄλλὰ δέχομαί τε, ἔφη, καὶ τοῦτο ἔστω. ταῦτα δ' εἰπὼν
 εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἀπήλαυε. καὶ οὐκέτι τρία ἢ τέτ-
 ταρα στάδια διειχέτην τῷ φάλαγγε ἀπ' ἀλλήλων, ἤνικα
 ἐπαιάνιζόν τε οἱ Ἕλληνες καὶ ἤρχοντο ἀντίοι ἰέναι τοῖς
 18 πολεμίοις. ὡς δὲ πορευομένων ἐξεκύμαινέ τι τῆς φάλαγγος,
 τὸ ὑπολειπόμενον ἤρξατο δρόμῳ θεῖν· καὶ ἅμα
 ἐφθέγγαντο πάντες οἰόνπερ τῷ Ἐνναλίῳ ἐλελίζουσι, καὶ
 πάντες δὲ ἔθεον. λέγουσι δὲ τινες, ὡς καὶ ταῖς ἀσπίσι
 πρὸς τὰ δόρατα ἐδούπησαν φόβον ποιοῦντες τοῖς ἵπποις.
 19 πρὶν δὲ τόξευμα ἐξικνεῖσθαι, ἐκκλίνουσιν οἱ βάρβαροι καὶ
 φεύγουσι. καὶ ἐνταῦθα δὴ ἐδίωκον μὲν κατὰ κράτος οἱ
 Ἕλληνες, ἐβόων δὲ ἀλλήλοις μὴ θεῖν δρόμῳ, ἀλλ' ἐν τάξει
 20 ἔπεσθαι. τὰ δ' ἄρματα ἐφέρετο τὰ μὲν δι' αὐτῶν τῶν
 πολεμίων, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν Ἑλλήνων κενὰ ἡνιόχων. οἱ
 δ' ἐπεὶ προῖδοιεν, δίσταντο· ἔστι δ' ὅστις καὶ κατελήφθη
 ὡσπερ ἐν ἵπποδρόμῳ ἐκπλαγείς· καὶ οὐδὲν μέντοι οὐδὲ
 τοῦτον παθεῖν ἔφασαν, οὐδ' ἄλλος δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐν
 ταύτῃ τῇ μάχῃ ἔπαθεν οὐδεὶς οὐδέν, πλὴν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ
 21 τοξευθῆναί τις ἐλέγετο. Κῦρος δ' ὄρῳν τοὺς Ἕλληνας
 νικῶντας τὸ καθ' αὐτοὺς καὶ διώκοντας, ἠδόμενος καὶ
 προσκυνούμενος ἤδη ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτόν,
 οὐδ' ὡς ἐξήχθη διώκειν, ἀλλὰ συνεσπειραμένην ἔχων τὴν
 τῶν σὺν ἑαυτῷ ἑξακοσίων ἵππέων τάξιν ἐπεμελεῖτο, ὅ,τι
 ποιήσει βασιλεὺς. καὶ γὰρ ἤδει αὐτόν ὅτι μέσον ἔχοι
 22 τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος. καὶ πάντες δ' οἱ τῶν βαρ-
 βάρων ἄρχοντες μέσον ἔχοντες τὸ αὐτῶν ἡγοῦνται, νομί-
 ζοντες οὕτω καὶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι, ἢν ἢ ἢ ἰσχυρὸν αὐτῶν

ἐκατέρωθεν, καὶ εἴ τι παραγγεῖλαι χρήζοιεν, ἡμίσει ἂν χρόνῳ αἰσθάνεσθαι τὸ στρατεύμα. καὶ βασιλεὺς δὴ τότε²³ μέσον ἔχων τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς ὁμως ἔξω ἐγένετο τοῦ Κύρου εὐωνύμου κέρατος. ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς αὐτῷ ἐμάχετο ἐκ τοῦ ἀντίου οὐδὲ τοῖς αὐτοῦ τεταγμένοις ἐμπροσθεν, ἐπέκαμπτεν ὡς εἰς κύκλωσιν. ἔνθα δὴ Κῦρος δεῖσας, μὴ²⁴ ὀπισθεν γεγόμενος κατακόψη τὸ Ἑλληνικόν, ἐλαύνει ἀντίος· καὶ ἐμβαλὼν σὺν τοῖς ἑξακοσίοις νικᾷ τοὺς πρὸ βασιλέως τεταγμένους καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψε τοὺς ἑξακισχιλίους, καὶ ἀποκτεῖναι λέγεται αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ Ἀρταγέρσην τὸν ἄρχοντα αὐτῶν. ὡς δ' ἡ τροπὴ ἐγένετο, διασπείρονται²⁵ καὶ οἱ Κύρου ἑξακόσιοι εἰς τὸ διώκειν ὀρμήσαντες, πλὴν πάντῳ ὀλίγοι ἀμφ' αὐτὸν κατελείφθησαν, σχεδὸν οἱ ὁμοτράπεζοι καλούμενοι. σὺν τούτοις δὲ ὢν καθορᾷ βασιλέα²⁶ καὶ τὸ ἀμφ' ἐκεῖνον στίφος· καὶ εὐθὺς οὐκ ἠγέσχετο, ἀλλ' εἰπὼν, Τὸν ἄνδρα ὄρω, ἴετο ἐπ' αὐτὸν καὶ παίει κατὰ τὸ στέρον καὶ τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος, ὡς φησι Κτησίας ὁ ἰατρός, καὶ ἰᾶσθαι αὐτὸς τὸ τραῦμά φησι. παίοντα²⁷ δ' αὐτὸν ἀκοντίζει τις παλτῷ ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν βιαίως· καὶ ἐνταῦθα μαχόμενοι καὶ βασιλεὺς καὶ Κῦρος καὶ οἱ ἀμφ' αὐτοὺς ὑπὲρ ἑκατέρου, ὅποσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθνησκον, Κτησίας λέγει· παρ' ἐκείνῳ γὰρ ἦν· Κῦρος δὲ αὐτὸς τε ἀπέθανε καὶ ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ. Ἀρταπάτης δ' ὁ πιστότατος αὐτῷ τῶν²⁸ σκηπτούχων θεράπων λέγεται, ἐπειδὴ πεπτωκότα εἶδε Κῦρον, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου περιπεσεῖν αὐτῷ. καὶ οἱ μὲν φασὶ βασιλέα κελεῦσαί τινα ἐπισφάξαι αὐτὸν²⁹ Κῦρῳ, οἱ δ' ἑαυτὸν ἐπισφάξασθαι σπασάμενον τὸν ἀκινάκην· εἶχε γὰρ χρυσοῦν· καὶ στρεπτὸν δ' ἐφόρει καὶ ψέλια καὶ τᾶλλα ὡσπερ οἱ ἄριστοι Περσῶν· ἐτετίμητο γὰρ ὑπὸ Κύρου δι' εὐνοϊάν τε καὶ πιστότητα.

Κῦρος μὲν οὖν οὕτως ἐτελεύτησεν, ἀνὴρ ὢν Περσῶν⁹ τῶν μετὰ Κῦρον τὸν ἀρχαῖον γενομένων βασιλικιώτατος τε καὶ ἄρχειν ἀξιώτατος, ὡς παρὰ πάντων ὁμολογεῖται τῶν Κύρου δοκούντων ἐν πείρᾳ γενέσθαι. πρῶτον μὲν² γὰρ ἔτι παῖς ὢν, ὅτ' ἐπαιδεύετο καὶ σὺν τῷ ἀδελφῷ καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις παισὶ, πάντων πάντα κράτιστος ἐνομιζετο.

3 πάντες γὰρ οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις παιδεύονται· ἐνθα πολλὴν μὲν σωφροσύνην καταμάθοι ἂν τις, αἰσχρὸν δ' οὐδὲν οὔτ' ἀκοῦσαι οὔτ' ἰδεῖν
 4 ἔστι. θεῶνται δ' οἱ παῖδες καὶ τιμωμένους ὑπὸ βασιλέως καὶ ἀκούουσι καὶ ἄλλους ἀτιμαζομένους· ὥστε εὐθύς
 5 παῖδες ὄντες μανθάνουσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. ἐνθα Κῦρος αἰδημονέστατος μὲν πρῶτον τῶν ἡλικιωτῶν ἐδόκει εἶναι τοῖς τε πρεσβυτέροις καὶ τῶν ἑαυτοῦ ὑποδεεστέρων μᾶλλον πείθεσθαι, ἔπειτα δὲ φιλιππότατος καὶ τοῖς ἵπποις ἀρίστα χρῆσθαι· ἔκρινον δ' αὐτὸν καὶ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων, τοξικῆς τε καὶ ἀκοντίσεως, φιλομαθέ-
 6 στατον εἶναι καὶ μελετηρότατον. ἐπεὶ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἔπρεπε, καὶ φιλοθηρότατος ἦν καὶ πρὸς τὰ θηρία μέντοι φιλοκινδυνότατος. καὶ ἄρκιον ποτὲ ἐπιφερομένην οὐκ ἔτρεσεν, ἀλλὰ συμπεσὼν κατεσπᾶσθη ἀπὸ τοῦ ἵππου καὶ τὰ μὲν ἔπαθεν, ὧν καὶ τὰς ὠτειλὰς εἶχε, τέλος δὲ κατέκανε· καὶ τὸν πρῶτον μέντοι βοηθήσαντα πολλοῖς μακαριστὸν
 7 ἐποίησεν. ἐπεὶ δὲ κατεπέμφθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς σατραπῆς Λυδίας τε καὶ Φρυγίας τῆς μεγάλης καὶ Καππαδοκίας, στρατηγὸς δὲ καὶ πάντων ἀπεδείχθη, οἷς καθήκει εἰς Καστωλοῦ πεδῖον ἀθροίζεσθαι, πρῶτον μὲν ἐπέδειξεν αὐτὸν ὅτι περὶ πλείστου ποιοῖτο, εἴ τῃ σπείσαιο καὶ εἴ τῃ σύνθοιτο καὶ εἴ τῃ ὑπόσχοιτό τι, μηδὲν ψεύδεσθαι.
 8 καὶ γὰρ οὐκ ἐπίστευον μὲν αὐτῷ αἱ πόλεις ἐπιτρεπόμεναι, ἐπίστευον δ' οἱ ἄνδρες· καὶ εἴ τις πολέμιος ἐγένετο, σπεισαμένου Κύρου ἐπίστευε μηδὲν ἂν παρὰ τὰς σπονδὰς
 9 παθεῖν. τοιγαροῦν ἐπεὶ Τισσαφέρνει ἐπολέμησε, πᾶσαι αἱ πόλεις ἐκοῦσαι Κῦρον εἶλοντο ἀντὶ Τισσαφέρνου πλὴν Μιλησίων· οὗτοι δὲ ὅτι οὐκ ἤθελε τοὺς φεύγοντας προ-
 10 ἔσθαι, ἐφοβοῦντο αὐτόν. καὶ γὰρ ἔργῳ ἐπεδείκνυτο καὶ ἔλεγεν, ὅτι οὐκ ἂν ποτε πρόοιτο, ἐπεὶ ἅπαξ φίλος αὐτοῖς ἐγένετο, οὐδ' εἰ ἔτι μὲν μείους γένοιτο, ἔτι δὲ κάκιον
 11 πράξειαν. φανερὸς δ' ἦν καὶ εἴ τις τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ποιήσειεν αὐτόν, νικᾶν πειρώμενος· καὶ εὐχὴν δὲ τινες αὐτοῦ ἐξέφερον, ὡς εὐχοίτο τοσοῦτον χρόνον ζῆν, ἔστε νικῆναι καὶ τοὺς εὖ καὶ τοὺς κακῶς ποιοῦντας ἀλεξόμενος.
 12 καὶ γὰρ οὐκ πλείστοι δὴ αὐτῷ ἐνὶ γῆ ἀνδρὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν

ἐπεθύμησαν καὶ χρήματα καὶ πόλεις καὶ τὰ ἑαυτῶν σώ-
 ματα προσέσθαι. οὐ μὲν δὴ οὐδὲ τοῦτ' ἂν τις εἴποι, ὡς ¹³
 τοὺς κακούργους καὶ ἀδίκους εἶα καταγελαῖν, ἀλλ' ἀφει-
 δέστατα πάντων ἐτιμωρεῖτο. πολλάκις δ' ἦν ἰδεῖν παρὰ
 τὰς στειβομένας ὁδοὺς καὶ ποδῶν καὶ χειρῶν καὶ ὀφθαλ-
 μῶν στερομένους ἀνθρώπους· ὥστ' ἐν τῇ Κύρου ἀρχῇ
 ἐγένετο καὶ Ἑλληνι καὶ βαρβάρῳ μηδὲν ἀδικοῦντι ἀδεῶς
 πορεύεσθαι ὅπῃ τις ἤθελεν, ἔχοντι ὅτι προχωροῖη. τοὺς ¹⁴
 γε μέντοι ἀγαθοὺς εἰς πόλεμον ὠμολόγητο διαφερόντως
 τιμᾶν. καὶ πρῶτον μὲν ἦν αὐτῷ πόλεμος πρὸς Πισίδας
 καὶ Μυσούς· στρατευόμενος οὖν καὶ αὐτὸς εἰς ταύτας τὰς
 χώρας οὓς ἐώρα ἐθέλοντας κινδυνεύειν, τούτους καὶ ἀρ-
 χοντας ἐποίει ἧς κατεστρέφετο χώρας, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλοις
 δώροισι ἐτίμα· ὥστε φαίνεσθαι τοὺς μὲν ἀγαθοὺς εὐδαι- ¹⁵
 μονεστάτους, τοὺς δὲ κακοὺς δούλους τούτων ἀξιοῦσθαι
 εἶναι. τοιγαροῦν πολλὴ ἦν ἀφθονία αὐτῷ τῶν ἐθελόν-
 των κινδυνεύειν, ὅπου τις οἶοιτο Κύρον αἰσθήσεσθαι.
 εἰς γε μὴν δικαιοσύνην εἴ τις φανερός γένοιτο ἐπιδείκνυ- ¹⁶
 σθαι βουλόμενος, περὶ παντὸς ἐποιεῖτο τούτους πλουσιω-
 τέρους ποιεῖν τῶν ἐκ τοῦ ἀδίκου φιλοκερδούντων. καὶ γὰρ ¹⁷
 οὖν ἄλλα τε πολλὰ δικαίως αὐτῷ διεχειρίζετο καὶ στρα-
 τεύματι ἀληθινῷ ἐχρήσατο. καὶ γὰρ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ
 οὐ χρημάτων ἕνεκα πρὸς ἐκεῖνον ἔπλευσαν, ἀλλ' ἐπεὶ ἔγνω-
 σαν κερδαλεώτερον εἶναι Κύρῳ καλῶς πειθαρχεῖν ἢ τὸ
 κατὰ μῆνα κέρδος. ἀλλὰ μὴν εἴ τις γέ τι αὐτῷ προσ- ¹⁸
 τάξαντι καλῶς ὑπηρετήσειεν, οὐδενὶ πώποτε ἀχάριστον
 εἶασε τὴν προθυμίαν. τοιγαροῦν κράτιστοι δὴ ὑπηρεταὶ
 παντὸς ἔργου Κύρῳ ἐλέχθησαν γενέσθαι. εἰ δέ τινα ὀρώη ¹⁹
 δεινὸν ὄντα οἰκονόμον ἐκ τοῦ δικαίου καὶ κατασκευάζοντά
 τε ἧς ἄρχοι χώρας καὶ προσόδους ποιοῦντα, οὐδένα ἂν
 πώποτε ἀφείλετο, ἀλλ' ἀεὶ πλείω προσεδίδου· ὥστε καὶ
 ἠδέως ἐπόνουν καὶ θαρραλέως ἐκτῶντο καὶ ἂ ἐπέπατο αὐ-
 τὸς ἡμίστε Κῦρον ἐκρυπτεν· οὐ γὰρ φθονῶν τοῖς φανερωῶς
 πλουτοῦσιν ἐφαίνετο, ἀλλὰ πειρώμενος χρῆσθαι τοῖς τῶν
 ἀποκρυπτομένων χρήμασι. φίλους γε μὴν ὅσους ποιήσασαιτο ²⁰
 καὶ εὐνοὺς γνοίη ὄντας καὶ ἱκανοὺς κρίνειε συνεργοὺς εἶναι
 ὅτι τυγχάνοι βουλόμενος κατεργάζεσθαι, ὁμολογεῖται πρὸς

- 21 πάντων κράτιστος δὴ γενέσθαι θεραπεύειν. καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο οὐπερ αὐτὸς ἕνεκα φίλων ᾗετο δεῖσθαι, ὡς συνεργοὺς ἔχει, καὶ αὐτὸς ἐπειρᾶτο συνεργὸς τοῖς φίλοις κράτιστος εἶναι τούτου, ὅτου αἰσθάνοιτο ἕκαστον ἐπι-
- 22 θυμοῦντα. δῶρα δὲ πλεῖστα μὲν, οἶμαι, εἰς γε ἀνὴρ ἐλάμβανε διὰ πολλά· ταῦτα δὲ πάντων δὴ μάλιστα τοῖς φίλοις διεδίδου, πρὸς τοὺς τρόπους ἕκαστου σκοπῶν καὶ ὅτου
- 23 μάλιστα ὀρώη ἕκαστον δεόμενον. καὶ ὅσα τῷ σώματι αὐτοῦ κόσμον πέμποι τις ἢ ὡς εἰς πόλεμον ἢ ὡς εἰς καλλωπισμόν, καὶ περὶ τούτων λέγειν αὐτὸν ἔφασαν, ὅτι τὸ μὲν ἑαυτοῦ σῶμα οὐκ ἂν δύναίτο τούτοις πᾶσι κοσμηθῆναι, φίλους δὲ καλῶς κεκοσμημένους μέγιστον κόσμον
- 24 ἀνδρὶ νομίζοι. καὶ τὸ μὲν τὰ μεγάλα νικᾶν τοὺς φίλους εὖ ποιοῦντα οὐδὲν θαυμασιόν, ἐπειδὴ γε καὶ δυνατώτερος ἦν· τὸ δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ περιεῖναι τῶν φίλων καὶ τῷ προθυμεῖσθαι χαρίζεσθαι, ταῦτα ἔμοιγε μᾶλλον δοκεῖ ἀγαστὰ
- 25 εἶναι. Κῦρος γὰρ ἔπεμπε βίκους οἴνου ἡμιδεεῖς πολλάκις, ὁπότε πάνν ἡδὺν λάβοι, λέγων, ὅτι οὐπω δὴ πολλοῦ χρόνου τούτου ἡδίομαι οἴνω ἐπιτύχοι· τοῦτον οὖν σοὶ ἔπεμψε καὶ δεῖται σου τήμερον τοῦτον ἐκπιεῖν σὺν οἷς μάλιστα φιλεῖς.
- 26 πολλάκις δὲ χῆρας ἡμιβρώτους ἔπεμπε καὶ ἄρτων ἡμίσεια καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἐπιλέγειν κελεύων τὸν φέροντα· τούτοις ἦσθη Κῦρος, βούλεται οὖν καὶ σὲ τούτων γεύσασθαι.
- 27 ὅπου δὲ χιλὸς σπάνιος πάνν εἶη, αὐτὸς δ' ἐδύνατο παρασκευάσασθαι διὰ τὸ πολλοὺς ἔχειν ὑπηρέτας καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν, διαπέμπων ἐκέλευε τοὺς φίλους τοῖς τὰ ἑαυτῶν σώματα ἄγουσιν ἵπποις ἐμβάλλειν τοῦτον τὸν χιλόν,
- 28 ὡς μὴ πεινῶντες τοὺς ἑαυτοῦ φίλους ἄγωσιν. εἰ δὲ δὴ ποτε πορεύοιτο καὶ πλεῖστοι μέλλοιεν ὄψεσθαι, προσκαλῶν τοὺς φίλους ἐσπουδαιολογεῖτο, ὡς δηλοῖη οὖς τιμᾶ. ὥστε ἔγωγε ἐξ ὧν ἀκούω οὐδένα κρίνω ὑπὸ πλειόνων
- 29 περιλῆσθαι οὔτε Ἑλλήνων οὔτε βαρβάρων. τεκμήριον δὲ τούτου καὶ τόδε. παρὰ μὲν Κύρου δούλου ὄντος οὐδεὶς ἀπῆει πρὸς βασιλέα, πλὴν Ὀρόντας ἐπεχείρησε· καὶ οὗτος δὴ, ὃν ᾗετο πιστόν οἱ εἶναι, ταχὺ αὐτὸν εὔρε Κῦρῳ φιλαίτερον ἢ ἑαυτῷ· παρὰ δὲ βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κῦρον ἀπῆλθον, ἐπειδὴ πολέμιοι ἀλλήλοις ἐγένοντο, καὶ οὔτοι

μέντοι οἱ μάλιστα ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπώμενοι, νομίζοντες παρὰ Κύρῳ ὄντες ἀγαθοὶ ἀξιωτέρας ἂν τιμῆς τυγχάνειν ἢ παρὰ βασιλεῖ. μέγα δὲ τεκμήριον καὶ τὸ ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ βίου ³⁰ αὐτῷ γενόμενον, ὅτι καὶ αὐτὸς ἦν ἀγαθὸς καὶ κρίνειν ὀρθῶς ἐδύνατο τοὺς πιστοὺς καὶ εὐνοὺς καὶ βεβαίους. ἀποθνήσκοντος γὰρ αὐτοῦ πάντες οἱ περὶ αὐτὸν φίλοι ³¹ καὶ συντράπεζοι ἀπέθανον μαχόμενοι ὑπὲρ Κύρου πλὴν Ἀριαίου· οὗτος δὲ τεταγμένος ἐτύγγανεν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τοῦ ἵππικοῦ ἄρχων· ὡς δ' ἦσθετο Κύρον πεπτωκότα, ἔφυγεν ἔχων καὶ τὸ στράτευμα πᾶν, οὗ ἤγειτο.

Ἐνταῦθα δὴ Κύρου ἀποτέμενεται ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ χεὶρ ¹⁰ ἡ δεξιὰ. βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διώκων εἰσπίπτει εἰς τὸ Κύρειον στρατόπεδον· καὶ οἱ μὲν μετὰ Ἀριαίου οὐκέτι ἴστανται, ἀλλὰ φεύγουσι διὰ τοῦ αὐτῶν στρατοπέδου εἰς τὸν σταθμὸν, ἔνθεν ὠρμηγτο· τέτταρες δ' ἐλέγοντο παρασάγγαι εἶναι τῆς ὁδοῦ. βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ ² σὺν αὐτῷ τά τε ἄλλα πολλὰ διαρπάζουσι καὶ τὴν Φωκαΐδα τὴν Κύρου παλλακίδα τὴν σοφὴν καὶ καλὴν λεγομένην εἶναι λαμβάνει. ἡ δὲ Μιλησία ἡ νεωτέρα ληφθεῖσα ὑπὸ ³ τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἐκφεύγει γυμνὴ πρὸς τῶν Ἑλλήνων οἱ ἔτυχον ἐν τοῖς σκευοφόροις ὄπλα ἔχοντες καὶ ἀντιταχθέντες πολλοὺς μὲν τῶν ἀρπαζόντων ἀπέκτειναν, οἱ δὲ καὶ αὐτῶν ἀπέθανον· οὐ μὴν ἔφυγόν γε, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἔσωσαν καὶ ἄλλα ὀπόσα ἐντὸς αὐτῶν καὶ χρήματα καὶ ἀνθρώποι ἐγένοντο πάντα ἔσωσαν. Ἐνταῦθα διέσχον ἀλ- ⁴ λήλων βασιλεὺς τε καὶ οἱ Ἕλληνες ὡς τριάκοντα στάδια, οἱ μὲν διώκοντες τοὺς καθ' αὐτοὺς ὡς πάντας νικῶντες, οἱ δ' ἀρπάζοντες ὡς ἤδη πάντες νικῶντες. ἐπεὶ δ' ἦσθοντο ⁵ οἱ μὲν Ἕλληνες, ὅτι βασιλεὺς σὺν τῷ στρατεύματι ἐν τοῖς σκευοφόροις εἶη, βασιλεὺς δ' αὖ ἤκουσε Τισσαφέρους, ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶεν τὸ καθ' αὐτοὺς καὶ εἰς τὸ πρόσθεν οἴχονται διώκοντες, ἔνταῦθα δὴ βασιλεὺς μὲν ἀθροίζει τε τοὺς ἑαυτοῦ καὶ συντάττεται, ὁ δὲ Κλέαρχος ἐβουλευέτο Πρόξενον καλέσας, πλησιαίτατος γὰρ ἦν, εἰ πέμποιέν ⁶ τινας ἢ πάντες ἴοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀρήξοντες. ἐν τούτῳ καὶ βασιλεὺς δῆλος ἦν προσιῶν πάλιν, ὡς ἐδόκει, ὀπισθεν. καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες στραφέντες παρεσκευάζοντο

ὡς ταύτη προσιόντος καὶ δεξόμενοι, ὁ δὲ [βασιλεὺς] ταύτη
 μὲν οὐκ ἤγεν, ἧ δὲ παρῆλθεν ἔξω τοῦ εὐωνύμου κέρατος
 ταύτη καὶ ἐπῆγεν, ἀναλαβὼν καὶ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ κατὰ
 τοὺς Ἑλληνας αὐτομολήσαντας καὶ Τισσαφέρην καὶ τοὺς
 7 σὺν αὐτῷ. ὁ γὰρ Τισσαφέρης ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ οὐκ
 ἔφυγεν, ἀλλὰ διήλασε παρὰ τὸν ποταμὸν κατὰ τοὺς Ἑλ-
 ληνας πελταστάς· διελαύνων δὲ κατέκανε μὲν οὐδένα,
 διαστάντες δ' οἱ Ἕλληνες ἔπαιον καὶ ἠκόντιζον αὐτούς·
 Ἐπισθένης δὲ Ἀμφιπολίτης ἤρχε τῶν πελταστῶν καὶ
 8 ἐλέγετο φρόνιμος γενέσθαι. ὁ δ' οὖν Τισσαφέρης ὡς
 μείον ἔχων ἀπηλλάγη, πάλιν μὲν οὐκ ἀναστρέφει, εἰς δὲ
 τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενος τὸ τῶν Ἑλλήνων ἐκεῖ συν-
 τυγχάνει βασιλεῖ, καὶ ὁμοῦ δὴ πάλιν συνταξάμενοί ἐπορεύ-
 9 οντο. ἐπεὶ δ' ἦσαν κατὰ τὸ εὐώνυμον τῶν Ἑλλήνων κέρας,
 ἔδρισαν οἱ Ἕλληνες, μὴ προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρασ καὶ
 περιπτύξαντες ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς κατακόψειαν· καὶ
 ἐδόκει αὐτοῖς ἀναπτύσσειν τὸ κέρασ καὶ ποιήσασθαι ὅπι-
 10 σθεν τὸν ποταμὸν. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐβουλεύοντο, καὶ δὴ
 βασιλεὺς παραμειψάμενος εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα κατέστησεν
 ἀντίαν τὴν φάλαγγα, ὥσπερ τὸ πρῶτον μαχοῦμενος συνήει.
 ὡς δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ἐγγύς τε ὄντας καὶ παρατεταγμέ-
 νους, αὐθις παιανίσαντες ἐπήεσαν πολὺ ἔτι προθυμότερον
 11 ἢ τὸ πρόσθεν. οἱ δ' αὖ βάρβαροι οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐκ
 πλείονος ἢ τὸ πρόσθεν ἔφευγον· οἱ δ' ἐπεδίωκον μέχρι
 12 κώμης τινός· ἐνταῦθα δ' ἔστησαν οἱ Ἕλληνες· ὑπὲρ γὰρ
 τῆς κώμης γήλοφος ἦν, ἐφ' οὗ ἀνεστράφησαν οἱ ἀμφὶ
 βασιλέα, πεζοὶ μὲν οὐκέτι, τῶν δὲ ἵππέων ὁ λόφος ἐνεπλή-
 σθη, ὥστε τὸ ποιούμενον [μὴ] γινώσκειν. καὶ τὸ βασι-
 λειον σημεῖον ὄραν ἔφασαν, ἀετὸν τινα χρυσοῦν ἐπὶ πέλτη
 13 [ἐπὶ ξύλου] ἀνατεταμένον. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐνταῦθ' ἐχώρουν
 οἱ Ἕλληνες, λείπουσι δὴ καὶ τὸν λόφον οἱ ἵππεῖς· οὐ μὴν
 ἔτι ἀθρόοι, ἀλλ' ἄλλοι ἄλλοθεν· ἐψιλοῦτο δ' ὁ λόφος τῶν
 14 ἵππέων· τέλος δὲ καὶ πάντες ἀπεχώρησαν. ὁ οὖν Κλέαρχος
 οὐκ ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τὸν λόφον, ἀλλ' ὑπ' αὐτὸν στήσας τὸ
 στρατεύμα πέμπει Λύκιον τὸν Συρακόσιον καὶ ἄλλον ἐπὶ
 τὸν λόφον καὶ κελεύει κατιδόντας τὰ ὑπὲρ τοῦ λόφου, τί
 15 ἔστιν, ἀπαγγεῖλαι. καὶ ὁ Λύκιος ἦλασέ τε καὶ ἰδὼν ἀπαγ-

γέλλει, ὅτι φεύγουσιν ἀνά κράτος. σχεδὸν δ' ὅτε ταῦτα ἦν, καὶ ἥλιος ἐδύετο. ἔνταῦθα δ' ἔστησαν οἱ Ἕλληνες καὶ 16
 θήμενοι τὰ ὄπλα ἀνεπαύοντο· καὶ ἅμα μὲν ἐθαύμαζον, ὅτι οὐδαμοῦ Κῦρος φαίνοιτο οὐδ' ἄλλος ἀπ' αὐτοῦ οὐδεὶς παρείη· οὐ γὰρ ἤδεσαν αὐτὸν τεθνηκότα, ἀλλ' εἴκαζον ἢ διώκοντα οἴχεσθαι ἢ καταληψόμενόν τι προεληλακέναι· καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύοντο, εἰ αὐτοῦ μείναντες τὰ σκευοφόρα 17
 ἔνταῦθα ἄγοιτο ἢ ἀπίοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. ἔδοξεν αὐτοῖς ἀπιέναι· καὶ ἀφικνοῦνται ἀμφὶ δορπηστὸν ἐπὶ τὰς σκηνάς. ταύτης μὲν τῆς ἡμέρας τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο. 18
 καταλαμβάνουσι δὲ τῶν τε ἄλλων χρημάτων τὰ πλεῖστα διηρπασμένα καὶ εἴ τι σιτίον ἢ ποτὸν ἦν, καὶ τὰς ἀμάξας μεστὰς ἀλεύρων καὶ οἴνου, ἃς παρεσκευάσατο Κῦρος, ἵνα εἴ ποτε σφόδρα τὸ στράτευμα λάβοι ἔνδεια, διαδοίῃ τοῖς Ἕλλησιν· ἦσαν δ' αὐταὶ τετρακόσiai, ὡς ἐλέγοντο, ἅμαξαι· καὶ ταύτας τότε οἱ σὺν βασιλεῖ διήρπασαν. ὥστε ἄδει- 19
 πνοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων· ἦσαν δὲ καὶ ἀνάριστοι· πρὶν γὰρ δὴ καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, βασιλεὺς ἐφάνη. ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα οὕτω διεγένοντο.

B.

[Ὡς μὲν οὖν ἠθροίσθη Κύρῳ τὸ Ἑλληνικόν, ὅτε ἐπὶ 1
 τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξην ἐστρατεύετο, καὶ ὅσα ἐν τῇ ἀνόδῳ ἐπράχθη καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο καὶ ὡς Κῦρος ἐτελεύτησε καὶ ὡς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐλθόντες οἱ Ἕλλη-
 ληνες ἐκοιμήθησαν οἰόμενοι τὰ πάντα νικᾶν καὶ Κῦρον ζῆν, ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ δεδήλωται.] ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ 2
 συνελθόντες οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον, ὅτι Κῦρος οὔτε ἄλλον πέμποι σηματοῦντα, ὅτι χρὴ ποιεῖν, οὔτε αὐτὸς φαίνοιτο. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς συσκευασαμένοις ἃ εἶχον καὶ ἐξοπλισα-
 μένοις προῖέναι εἰς τὸ πρόσθεν, ἕως Κύρῳ συμμίξιαν. ἦδη δὲ ἐν ὄρμῃ ὄντων ἅμ' ἡλίῳ ἀνίσχοντι ἦλθε Προκλῆς 3
 ὁ Τευθρανίας ἄρχων, γεγωνὸς ἀπὸ Λαμαράτου τοῦ Λάκωνος, καὶ Γλοῦς ὁ Ταμῶ. οὗτοι ἔλεγον, ὅτι Κῦρος μὲν τέθνηκεν, Ἀρταῖος δὲ πεφευγὼς ἐν τῷ σταθμῷ εἶη μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων, ὅθεν τῇ προτεραίᾳ ὥρμητο, καὶ

λέγοι, ὅτι ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν περιμεινείεν ἂν αὐτούς, εἰ μέλλοιεν ἦκειν, τῇ δὲ ἄλλῃ ἀπιέναι φαίη ἐπὶ Ἰωνίας, ὅθεν περ ἦλθε. ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ
 4 ἄλλοι Ἕλληνες πυνθανόμενοι βαρέως ἔφερον. Κλέαρχος δὲ τάδε εἶπεν· Ἄλλ' ὄφρα μὲν Κῦρος ζῆν· ἐπεὶ δὲ τετε-
 λεύτηκεν, ἀπαγγέλλετε Ἀριαίῳ, ὅτι ἡμεῖς νικῶμέν τε βα-
 σιλέα καί, ὡς ὁρᾶτε, οὐδεὶς ἔτι ἡμῖν μάχεται, καὶ εἰ μὴ
 ὑμεῖς ἦλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα. ἐπαγγελ-
 λόμεθα δὲ Ἀριαίῳ, ἔαν ἐνθάδε ἔλθῃ, εἰς τὸν θρόνον τὸν
 βασιλείου καθιεῖν αὐτόν· τῶν γὰρ μάχην νικῶντων καὶ
 5 τὸ ἄρχεῖν ἐστί. ταῦτ' εἰπὼν ἀποστέλλει τοὺς ἀγγέλους
 καὶ σὺν αὐτοῖς Χειρίσοφρον τὸν Λάκωνα καὶ Μένωνα τὸν
 Θετταλόν· καὶ γὰρ αὐτὸς Μένων ἐβούλετο· ἦν γὰρ φίλος
 6 καὶ ξένος Ἀριαίου. οἱ μὲν ὄχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέ-
 μενε. τὸ δὲ στράτευμα ἐπορίζετο σῆτον [καὶ ποτὸν] ὅπως
 ἐδύνατο ἐκ τῶν ὑποζυγίων κόπτοντες τοὺς βοῦς καὶ ὄνους·
 ξύλοις δ' ἐχρῶντο μικρὸν προϊόντες ἀπὸ τῆς φάλαγγος,
 οὗ ἡ μάχη ἐγένετο, τοῖς τε οἰστοῖς πολλοῖς οὔσιν, οὓς
 ἠνάγκαζον οἱ Ἕλληνες ἐβάλλειν τοὺς αὐτομολοῦντας παρὰ
 βασιλέως, καὶ τοῖς γέροισι καὶ ταῖς ἀσπίσι ταῖς ξυλίταις
 ταῖς Αἰγυπτίαις· πολλὰ δὲ καὶ πέλται καὶ ἄμαξαι ἦσαν
 φέρεσθαι ἔρημοι· οἷς πᾶσι χρώμενοι κρέα ἔψοντες ἦσθιον
 7 ἐκείνην τὴν ἡμέραν. καὶ ἤδη τε ἦν περὶ πλήθους ἀγορὰν
 καὶ ἔρχονται παρὰ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους κήρυκες
 οἱ μὲν ἄλλοι βάρβαροι, ἦν δ' αὐτῶν Φαλίνοσ εἷς Ἕλληνας,
 ὃς ἐτύχανε παρὰ Τισσαφέρνει ὦν καὶ ἐντίμως ἔχων· καὶ
 γὰρ προσεποιεῖτο ἐπιστήμων εἶναι τῶν ἀμφὶ τάξεις τε
 8 καὶ ὀπλομαχίαν. οὔτοι δὲ προσελθόντες καὶ καλέσαντες
 τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἄρχοντας λέγουσιν, ὅτι βασιλεὺς κε-
 λεύει τοὺς Ἕλληνας, ἐπεὶ νικῶν τυγχάνει καὶ Κῦρον ἀπέ-
 κτονε, παραδόντας τὰ ὄπλα ἰόντας ἐπὶ τὰς βασιλέως
 9 θύρας εὐρίσκεσθαι ἂν τι δύνωνται ἀγαθόν. ταῦτα μὲν
 εἶπον οἱ βασιλέως κήρυκες· οἱ δὲ Ἕλληνες βαρέως μὲν
 ἦκουσαν, ὅμως δὲ Κλέαρχος τοσοῦτον εἶπεν, ὅτι οὐ τῶν
 νικῶντων εἴη τὰ ὄπλα παραδιδόναι· ἀλλ', ἔφη, ὑμεῖς μὲν,
 ὧ ἄνδρες στρατηγοί, τούτοις ἀποκρίνασθε ὅτι κάλλιστόν
 τε καὶ ἄριστον ἔχετε· ἐγὼ δὲ αὐτίκα ἦξω. ἐκάλεσε γὰρ

τις αὐτὸν τῶν ὑπηρετιῶν, ὅπως ἴδοι τὰ ἱερὰ ἐξηρημένα·
 ἔτυχε γὰρ θυόμενος. ἔνθα δὴ ἀπεκρίνατο Κλεάνωρ ὁ ¹⁰
 Ἀρκάς, πρεσβύτατος ὢν, ὅτι πρόσθεν ἂν ἀποθάνοιεν ἢ
 τὰ ὅπλα παραδοῖεν· Πρόξενος δὲ ὁ Θηβαῖος, Ἄλλ' ἐγώ,
 ἔφη, ὦ Φαλίνε, θαυμάζω, πότερα ὡς κρατῶν βασιλεὺς
 αἰτεῖ τὰ ὅπλα ἢ ὡς διὰ φιλίαν δῶρα. εἰ μὲν γὰρ ὡς
 κρατῶν, τί δεῖ αὐτὸν αἰτεῖν καὶ οὐ λαβεῖν ἐλθόντα; εἰ δὲ
 πείσας βούλεται λαβεῖν, λεγέτω, τί ἔσται τοῖς στρατιώ-
 ταις, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται. πρὸς ταῦτα Φαλῖνος ¹¹
 εἶπε· Βασιλεὺς νικᾶν ἡγεῖται, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτεινε. τίς
 γὰρ αὐτῷ ἔστιν ὅστις τῆς ἀρχῆς ἀντιποιεῖται; νομίζει δὲ
 καὶ ὑμᾶς ἑαυτοῦ εἶναι, ἔχων ἐν μέσῃ τῇ ἑαυτοῦ χώρα καὶ
 ποταμῶν ἐντὸς ἀδιαβάτων καὶ πληθὸς ἀνθρώπων ἐφ'
 ὑμᾶς δυνάμενος ἀγαγεῖν ὅσον οὐδ' εἰ παρέχοιεν ὑμῖν δύ-
 ναισθε ἂν ἀποκτεῖναι. μετὰ τοῦτον Θεόπομπος Ἀθηναῖος ¹²
 εἶπεν· ὦ Φαλίνε, νῦν, ὡς σὺ ὀρᾷς, ἡμῖν οὐδὲν ἔστιν ἀγα-
 θὸν ἄλλο εἰ μὴ ὅπλα καὶ ἀρετή. ὅπλα μὲν οὖν ἔχοντες
 οἴομεθα ἂν καὶ τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, παραδόντες δ' ἂν ταῦτα
 καὶ τῶν σωμάτων στερηθῆναι. μὴ οὖν οἶον τὰ μόνα ἀγαθὰ
 ἡμῖν ὄντα ὑμῖν παραδώσειν, ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ περὶ
 τῶν ὑμετέρων ἀγαθῶν μαχοῦμεθα. ἀκούσας δὲ ταῦτα ¹³
 ὁ Φαλῖνος ἐγέλασε καὶ εἶπεν· Ἀλλὰ φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας,
 ὦ νεανίσκε, καὶ λέγεις οὐκ ἀχάριτα· ἴσθι μέντοι ἀνόητος
 ὢν, εἰ οἶει τὴν ὑμετέραν ἀρετὴν περιγενέσθαι ἂν τῆς βα-
 σιλείως δυνάμεως. ἄλλους δὲ τινὰς ἔφρασαν λέγειν ὑπο- ¹⁴
 μαλακίζομένους, ὡς καὶ Κῦρος πιστοὶ ἐγένοντο καὶ βασιλεῖ
 ἂν πολλοῦ ἄξιοι γένοιτο, εἰ βούλοιτο φίλος γενέσθαι,
 καὶ εἴτε ἄλλο τι θέλοι χρῆσθαι εἴτ' ἐπ' Αἴγυπτον στρα-
 τεύειν, συγκαταστρέψαιτ' ἂν αὐτῷ. ἐν τούτῳ Κλέαρχος ¹⁵
 ἦκε καὶ ἠρώτησεν, εἰ ἤδη ἀποκεκριμένοι εἶεν. Φαλῖνος
 δὲ ὑπολαβὼν εἶπεν· Οὗτοι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα
 λέγει· σὺ δ' ἡμῖν εἶπέ, τί λέγεις. ὁ δ' εἶπεν· Ἐγὼ σε, ὦ ¹⁶
 Φαλίνε, ἄσμενος ἐώρακα, οἶμαι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες·
 σὺ τε γὰρ Ἕλληνας εἶ καὶ ἡμεῖς τοσοῦτοι ὄντες, ὅσους σὺ
 ὀρᾷς· ἐν τοιούτοις δὲ ὄντες πράγμασι συμβουλευόμεθά
 σοι, τί χρὴ ποιεῖν περὶ ὧν λέγεις. σὺ οὖν πρὸς θεῶν ¹⁷
 συμβούλευσον ἡμῖν ὅ,τι σοι δοκεῖ κάλλιστον καὶ ἀριστον

εἶναι καὶ ὁ σοι τιμὴν οἴσει εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον λεγόμενον, ὅτι Φαλῖνός ποτε πεμφθεὶς παρὰ βασιλέως κελύσεων τοὺς Ἕλληνας τὰ ὅπλα παραδοῦναι συμβουλευόμενοις συνεβούλευσεν αὐτοῖς τάδε. οἶσθα δέ, ὅτι ἀνάγκη
 18 λέγεσθαι ἐν τῇ Ἑλλάδι ἅ ἂν συμβουλεύσης. ὁ δὲ Κλέαρχος ταῦτα ὑπήγετο βουλόμενος καὶ αὐτὸν τὸν παρὰ βασιλέως πρὸςβέοντα συμβουλεύσαι μὴ παραδοῦναι τὰ ὅπλα, ὅπως εὐέλπιδες μᾶλλον εἶεν οἱ Ἕλληνες. Φαλῖνος δὲ ὑποστρέψας
 19 παρὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ εἶπεν· Ἐγώ, εἰ μὲν τῶν μυρίων ἐλπίδων μία τις ὑμῖν ἐστι σωθῆναι πολεμοῦντας βασιλεῖ, συμβουλεύω μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα· εἰ δέ τοι μηδεμία σωτηρίας ἐστὶν ἐλπίς ἄκοντος βασιλέως, συμβουλεύω σώζεσθαι ὑμῖν ὅπῃ δυνατόν. Κλέαρχος δὲ πρὸς ταῦτα εἶπεν· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις· παρ' ἡμῶν δὲ ἀπάγγελλε τάδε, ὅτι ἡμεῖς οἴομεθα, εἰ μὲν δέοι βασιλεῖ φίλους εἶναι, πλείονος ἂν ἄξιοι εἶναι φίλοι ἔχοντες τὰ ὅπλα ἢ παραδόντες ἄλλῳ, εἰ δὲ δέοι πολεμεῖν, ἄμεινον ἂν πολεμεῖν ἔχοντες τὰ ὅπλα ἢ ἄλλῳ παραδόντες. ὁ δὲ Φαλῖνος εἶπε· Ταῦτα μὲν δὴ ἀπαγγελοῦμεν· ἀλλὰ καὶ τάδε ὑμῖν εἰπεῖν ἐκέλευσε βασιλεὺς, ὅτι μένουσι μὲν αὐτοῦ σπονδαὶ εἴησαν, προῖοῦσι δὲ καὶ ἀπιούσι πόλεμος. εἶπατε οὖν καὶ περὶ τούτου, πότερα μενεῖτε καὶ σπονδαὶ εἰσιν ἢ ὡς πολέμου
 22 ὄντος παρ' ὑμῶν ἀπαγγελῶ. Κλέαρχος δ' ἔλεξεν· Ἀπάγγελλε τοίνυν καὶ περὶ τούτου, ὅτι καὶ ἡμῖν ταῦτά δοκεῖ ἄπερ καὶ βασιλεῖ. Τί οὖν ταῦτά ἐστιν; ἔφη ὁ Φαλῖνος. ἀπεκρίνατο Κλέαρχος· Ἦν μὲν μένωμεν, σπονδαί, ἀπιούσι δὲ καὶ προῖοῦσι πόλεμος. ὁ δὲ πάλιν ἠρώτησε· Σπονδὰς ἢ πόλεμον ἀπαγγελῶ; Κλέαρχος δὲ ταῦτά πάλιν ἀπεκρίνατο· Σπονδαὶ μὲν μένουσιν, ἀπιούσι δὲ ἢ προῖοῦσι πόλεμος. Ὅτι δὲ ποιήσοι, οὐ διεσήμηρε.

2 Φαλῖνος μὲν δὴ ὤχετο καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. οἱ δὲ παρὰ Ἀριαίου ἦγον Προκλῆς καὶ Χειρίσοφος· Μένων δὲ αὐτοῦ ἔμενε παρὰ Ἀριαίῳ· οὗτοι δὲ ἔλεγον, ὅτι πολλοὺς φραῖη Ἀριαῖος εἶναι Πέρσας ἑαυτοῦ βελτίους, οὓς οὐκ ἂν ἀνασχέσθαι αὐτοῦ βασιλεύοντος· ἀλλ' εἰ βούλεσθε συναπιέναι, ἦκειν ἤδη κελεύει τῆς νυκτός. εἰ δὲ μή, αὐτὸς πρῶι ἀπιέναι φησίν. ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπεν· Ἀλλ' οὕτω χρὴ ποιεῖν·

εἰν μὲν ἤκωμεν, ὡσπερ λέγετε· εἰ δὲ μή, πράττετε ὅποιον
 ἂν τι ὑμῖν οἴησθε μάλιστα συμφέρειν. ὅ,τι δὲ ποιήσοι,
 οὐδὲ τούτοις εἶπε. μετὰ ταῦτα ἤδη ἡλίου δύνοντος 3
 συγκαλέσας τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς ἔλεξε τοιάδε·
 Ἐμοί, ὦ ἄνδρες, θυομένῳ ἵεναι ἐπὶ βασιλέα οὐκ ἐγίγνετο
 τὰ ἱερά. καὶ εἰκότως ἄρα οὐκ ἐγίγνετο· ὡς γὰρ ἐγὼ νῦν
 πυνθάνομαι, ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ βασιλέως ὁ Τίγρης πο-
 ταμὸς ἐστὶ ναυσίπορος, ὃν οὐκ ἂν δυναίμεθα ἄνευ πλοίων
 διαβῆναι· πλοῖα δὲ ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν. οὐ μὲν δὴ αὐτοῦ
 γε μένειν οἶόν τε· τὰ γὰρ ἐπιτήδεια οὐκ ἐστὶν ἔχειν· ἵεναι
 δὲ παρὰ τοὺς Κύρου φίλους πάνυ καλὰ ἡμῖν τὰ ἱερά ἦν.
 ὦδε οὖν χρὴ ποιεῖν· ἀπιόντας δειπνεῖν ὅ,τι τις ἔχει· ἐπει- 4
 δὴν δὲ σημήνη τῷ κέρατι ὡς ἀναπαύεσθαι, συσκευάζεσθε·
 ἐπειδὴν δὲ τὸ δεύτερον, ἀνατίθεσθε ἐπὶ τὰ ὑποζύγια·
 ἐπὶ δὲ τῷ τρίτῳ ἔπεσθε τῷ ἡγουμένῳ, τὰ μὲν ὑποζύγια
 ἔχοντες πρὸς τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ ὅπλα ἔξω. ταῦτα ἀκού- 5
 σαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀπῆλθον καὶ ἐποίουν
 οὕτω. καὶ τὸ λοιπὸν ὁ μὲν ἦρχεν, οἱ δὲ ἐπείθοντο, οὐχ
 ἐλόμενοι, ἀλλὰ ὀρῶντες, ὅτι μόνος ἐφρόνει οἷα δεῖ τὸν
 ἄρχοντα, οἱ δ' ἄλλοι ἄπειροί ἦσαν. [ἀριθμὸς τῆς ὁδοῦ, 6
 ἦν ἡλθον ἐξ Ἐφέσου τῆς Ἰωνίας μέχρι τῆς μάχης, σταθμοὶ
 τρεῖς καὶ ἑνενήκοντα, παρασάγγαι πέντε καὶ τριάκοντα
 καὶ πεντακόσιοι, στάδιοι πεντήκοντα καὶ ἑξακισχίλιοι καὶ
 μύριοι· ἀπὸ δὲ τῆς μάχης ἐλέγοντο εἶναι εἰς Βαβυλῶνα
 στάδιοι ἑξήκοντα καὶ τριακόσιοι.] ἐντεῦθεν ἐπεὶ σκότος 7
 ἐγένετο, Μιλτοκύθης μὲν ὁ Θραξ ἔχων τοὺς τε ἵππείας
 τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τετταράκοντα καὶ τῶν πεζῶν Θρα-
 κῶν ὡς τριακοσίους ἠῦτομόλησε πρὸς βασιλέα. Κλέαρχος 8
 δὲ τοῖς ἄλλοις ἠγεῖτο κατὰ τὰ παρηγγελμένα, οἱ δ' εἶ-
 ποντο· καὶ ἀφικνοῦνται εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν παρὰ
 Ἀριαῖον καὶ τὴν ἐκείνου στρατιὰν ἀμφὶ μέσας νύκτας·
 καὶ ἐν τάξει θέμενοι τὰ ὅπλα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ καὶ
 λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων παρὰ Ἀριαῖον· καὶ ὤμοσαν οἱ τε
 Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀριαῖος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ οἱ κράτιστοι
 μήτε προδώσειν ἀλλήλους σύμμαχοί τε ἔσεσθαι· οἱ δὲ
 βάρβαροι προσώμοσαν καὶ ἠγήσεσθαι ἀδόλως. ταῦτα 9
 δ' ὤμοσαν, σφάζαντες ταῦρον [καὶ λύκον] καὶ κάπρον καὶ

κρίον εἰς ἀσπίδα, οἱ μὲν Ἕλληνες βάπτοντες ξίφος, οἱ δὲ
 10 βάρβαροι λόγχην. ἐπεὶ δὲ τὰ πιστὰ ἐγένετο, εἶπεν ὁ
 Κλέαρχος· Ἄγε δὴ, ὦ Ἀριαῖε, ἐπέπερ ὁ αὐτὸς ὑμῖν στόλος
 ἐστὶ καὶ ἡμῖν, εἰπέ, τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς πορείας,
 πότερον ἀπιμεν ἢνπερ ἦλθομεν ἢ ἄλλην τινὰ ἐννεοηκέναι
 11 δοκεῖς ὁδὸν κρεῖττω. ὁ δ' εἶπεν· Ἦν μὲν ἦλθομεν ἀπι-
 όντες παντελῶς ἂν ὑπὸ λιμοῦ ἀπολοίμεθα· ὑπάρχει γὰρ
 νῦν ἡμῖν οὐδὲν τῶν ἐπιτηδείων. ἑπτακαίδεκα γὰρ σταθ-
 μῶν τῶν ἐγγυτάτω οὐδὲ δεῦρο ἴοντες ἐκ τῆς χώρας οὐδὲν
 εἶχομεν λαμβάνειν· ἐνθα δέ τι ἦν, ἡμεῖς διαπορευόμενοι
 κατεδαπανήσαμεν. νῦν δ' ἐπινοοῦμεν πορεύεσθαι μακρο-
 12 τέραν μὲν, τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορήσομεν. πορευτέον
 δ' ἡμῖν τοὺς πρώτους σταθμοὺς ὡς ἂν δυνώμεθα μακρο-
 τάτους, ἵνα ὡς πλεῖστον ἀποσπασθῶμεν τοῦ βασιλικοῦ
 στρατεύματος· ἦν γὰρ ἅπαξ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν
 ἀπόσχωμεν, οὐκέτι μὴ δύνηται βασιλεὺς ἡμᾶς καταλαβεῖν.
 ὀλίγω μὲν γὰρ στρατεύματι οὐ τολμήσει ἐρέπεσθαι· πολὺν
 δ' ἔχων στόλον οὐ δύνησεται ταχέως πορεύεσθαι· ἴσως
 δὲ καὶ τῶν ἐπιτηδείων σπανιεῖ. ταύτην, ἔφη, τὴν γνώμην
 ἔχω ἔγωγε.

13 Ἦν δὲ αὕτη ἡ στρατηγία οὐδὲν ἄλλο δυναμένη ἢ ἀπο-
 δραῖναι ἢ ἀποφυγεῖν· ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον.
 ἐπεὶ γὰρ ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν
 ἥλιον, λογιζόμενοι ἦξιεν ἅμα ἡλίῳ δύνοντι εἰς κώμας τῆς
 14 Βαβυλωνίας χώρας· καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐψεύσθησαν. ἔτι
 δὲ ἀμφὶ δείλην ἔδοξαν πολεμίους ὄραν ἰππέας· καὶ τῶν
 τε Ἑλλήνων οἳ μὴ ἔτυχον ἐν ταῖς τάξεσιν ὄντες εἰς τὰς
 τάξεις ἔθεον, καὶ Ἀριαῖος, ἐτύγγανε γὰρ ἐφ' ἀμάξης πορευ-
 όμενος, διότι ἐτέρωτο, καταβὰς ἐθωρακίζετο καὶ οἱ σὺν
 15 αὐτῷ. ἐν ᾧ δὲ ὠπλίζοντο, ἦγον λέγοντες οἱ προπεμ-
 φθέντες σκοποί, ὅτι οὐχ ἰππεῖς εἰσιν, ἀλλ' ὑποζύγια νέ-
 μοιτο. καὶ εὐθὺς ἔγνωσαν πάντες, ὅτι ἐγγὺς που ἐστρα-
 τοπεδεύετο βασιλεὺς· καὶ γὰρ καὶ καπνὸς ἐφαίνετο ἐν
 16 κώμας οὐ πρόσω. Κλέαρχος δὲ ἐπὶ μὲν τοὺς πολεμίους
 οὐκ ἦγεν· ἦδει γὰρ καὶ ἀπειρηκότας τοὺς στρατιώτας καὶ
 ἀσίτους ὄντας· ἦδη δὲ καὶ ὀψὲ ἦν. οὐ μέντοι οὐδὲ ἀπέ-
 κλινε, φυλαττόμενος, μὴ δοκοίη φεύγειν, ἀλλ' εὐθύωρον

ἄγων ἅμα τῷ ἡλίῳ δυομένῳ εἰς τὰς ἐγγυτάτω κώμας τοὺς
 πρώτους ἔχων κατεσκήνωσεν, ἐξ ὧν διήρπαστο ὑπὸ τοῦ
 βασιλικῷ στρατεύματος καὶ αὐτὰ τὰ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ξύλα.
 οἱ μὲν οὖν πρώτοι ὁμῶς τρόπῳ τινὶ ἐστρατοπεδεύσαντο, ¹⁷
 οἱ δὲ ὕστεροι σκοταῖοι προσιόντες ὡς ἐτύγγανον ἕκαστοι
 ἠύλλιζοντο καὶ κραυγὴν πολλὴν ἐποίουν καλοῦντες ἀλλή-
 λους, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν· ὥστε οἱ μὲν ἐγ-
 γύτατα τῶν πολεμιῶν καὶ ἔφυγον ἐκ τῶν σκηνωμάτων.
 δῆλον δὲ τοῦτο τῇ ὕστεραίᾳ ἐγένετο· οὔτε γὰρ ὑποζύγιον ¹⁸
 ἔτ' οὐδὲν ἐφάνη οὔτε στρατόπεδον οὔτε καπνὸς οὐδαμοῦ
 πλησίον. ἐξεπλάγη δέ, ὡς ἔοικε, καὶ βασιλεὺς τῇ ἐφρόδῳ
 τοῦ στρατεύματος. ἐδήλωσε δὲ τοῦτο οἷς τῇ ὕστεραίᾳ
 ἔπρατε. προιούσης μέντοι τῆς νυκτὸς ταύτης καὶ τοῖς ¹⁹
 Ἑλλησι φόβος ἐμπίπτει, καὶ θόρυβος καὶ δοῦπος ἦν, οἷον
 εἰκὸς φόβου ἐμπεσόντος γίνεσθαι. Κλέαρχος δὲ Τολ- ²⁰
 μίδην Ἡλεῖον, ὃν ἐτύγγανεν ἔχων παρ' ἑαυτῷ κήρυκα ἄρι-
 στον τῶν τότε, τοῦτον ἀνειπεῖν ἐκέλευσε σιγὴν κατακη-
 ρύξαντα, ὅτι προαγορεύουσιν οἱ ἄρχοντες, ὅς ἂν τὸν ἀφέντα
 τὸν ὄνον εἰς τὰ ὄπλα μνηύσῃ, ὅτι λήψεται μισθὸν τάλαν-
 τον ἀργυρίου. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐκηρύχθη, ἔγνωσαν οἱ στρα- ²¹
 τιῶται, ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἶη καὶ οἱ ἄρχοντες σῶοι. ἅμα
 δὲ ὄρθρῳ παρήγγειλεν ὁ Κλέαρχος εἰς τάξιν τὰ ὄπλα
 τίθεσθαι τοὺς Ἑλληνας, ἧπερ εἶχον, ὅτε ἦν ἡ μάχη. ὁ δὲ ³
 δὴ ἔγραψα ὅτι βασιλεὺς ἐξεπλάγη τῇ ἐφρόδῳ, τῷδε δῆλον
 ἦν. τῇ μὲν γὰρ πρόσθεν ἡμέρᾳ πέμπων τὰ ὄπλα παρα-
 διδόνα ἐκέλευε, τότε δὲ ἅμα ἡλίῳ ἀνατέλλοντι κήρυκας
 ἔπεμψε περὶ σπονδῶν. οἱ δ' ἐπεὶ ἦλθον πρὸς τοὺς προ- ²
 φύλακας, ἐζήτησαν τοὺς ἄρχοντας. ἐπειδὴ δὲ ἀπήγγελλον
 οἱ προφύλακες, Κλέαρχος τυχῶν τότε τὰς τάξεις ἐπισκο-
 πῶν εἶπε τοῖς προφύλαξι κελεύειν τοὺς κήρυκας περι- ³
 μένειν, ἄχρι ἂν σχολάσῃ. ἐπεὶ δὲ κατέστησε τὸ στράτευμα,
 ὥστε καλῶς ἔχειν ὀρᾶσθαι πάντῃ φάλαγγα πικνήν, τῶν
 δὲ ἀόπλων μηδένα καταφανῆ εἶναι, ἐκάλεσε τοὺς ἀγγέλους
 καὶ αὐτὸς τε προῆλθε τοὺς τε εὐοπλοτάτους ἔχων καὶ
 εὐειδεσιτάτους τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν καὶ τοῖς ἄλλοις
 στρατηγοῖς ταῦτ' ἔφρασεν. ἐπεὶ δὲ ἦν πρὸς τοῖς ἀγγέ- ⁴
 λοις, ἀνηρώτα, τί βούλοιντο. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι περὶ σπον-

δῶν ἤχοιεν, ἄνδρες οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται τὰ τε παρὰ
 βασιλέως τοῖς Ἑλλήσιν ἀπαγγεῖλαι καὶ τὰ παρὰ τῶν Ἑλ-
 5 λήνων βασιλεῖ. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· Ἀπαγγέλλετε τοίνυν
 αὐτῷ, ὅτι μάχης δεῖ πρῶτον· ἄριστον γὰρ οὐκ ἔστιν οὐδ'
 ὁ τολμῆσων περὶ σπονδῶν λέγειν τοῖς Ἑλλήσι μὴ πορίσας
 6 ἄριστον. ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἄγγελοι ἀπῆλθον καὶ
 ἵκον ταχύ· ᾧ καὶ δῆλον ἦν, ὅτι ἐγγὺς ποῦ βασιλεὺς ἦν ἢ
 ἄλλος τις, ᾧ ἐπετέτακτο ταῦτα πράττειν· ἔλεγον δέ, ὅτι
 εἰκότα δοκοῖεν λέγειν βασιλεῖ καὶ ἤχοιεν ἡγεμόνας ἔχοντες,
 οἱ αὐτούς, ἐὰν σπονδαὶ γένωνται, ἄξουσιν ἔνθεν ἔξουσι
 7 τὰ ἐπιτήδεια. ὁ δὲ ἠρώτα, εἰ αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσι σπέν-
 δοιτο ἰοῦσι καὶ ἀπιούσιν ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσοιντο σπον-
 दाί. οἱ δέ, Ἄπασιν, ἔφρασαν, μέχρι ἂν βασιλεῖ τὰ παρ'
 8 ὑμῶν διαγγέλθῃ. ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπον, μετασυστάμενος
 αὐτοὺς ὁ Κλέαρχος ἐβουλεύετο· καὶ ἐδόκει τὰς σπονδὰς
 ποιῆσθαι ταχὺ καὶ καθ' ἡσυχίαν ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὰ ἐπι-
 9 τήδεια καὶ λαβεῖν. ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπε· Δοκεῖ μὲν κάμοι
 ταῦτα· οὐ μέντοι ταχύ γε ἀπαγγεῖλω, ἀλλὰ διατρίψω, ἔστ'
 ἂν ὀκνήσωσιν οἱ ἄγγελοι, μὴ ἀποδόξῃ ἡμῖν τὰς σπονδὰς
 ποιήσασθαι· οἴμαι γε μέντοι, ἔφη, καὶ τοῖς ἡμετέροις
 στρατιώταις τὸν αὐτὸν φόβον παρέσεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐδόκει
 10 σθαι ἐκέλευε πρὸς τὰ ἐπιτήδεια. καὶ οἱ μὲν ἠγοῦντο,
 Κλέαρχος μέντοι ἐπορεύετο τὰς μὲν σπονδὰς ποιησάμενος,
 τὸ δὲ στράτευμα ἔχων ἐν τάξει, καὶ αὐτὸς ὠπισθοφυλά-
 κει. καὶ ἐνετύγγανον τάφροις καὶ ἀλῶσιν ὕδατος πλή-
 ρεσιν, ὥς μὴ δύνασθαι διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν· ἀλλ'
 ἐποιοῦντο ἐκ τῶν φρονίμων, οἳ ἦσαν ἐκπεπτωκότες, τοὺς
 11 δὲ καὶ ἐξέλοπον. καὶ ἐνταῦθα ἦν Κλέαρχον καταμαθεῖν
 ὡς ἐπεστάται, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸ δόρυ ἔχων, ἐν
 δὲ τῇ δεξιᾷ βακτηρίαν· καὶ εἴ τις αὐτῷ δοκοίη τῶν πρὸς
 τοῦτο τεταγμένων βλαβεῖν, ἐκλεγόμενος τὸν ἐπιτήδειον
 ἔπαισεν ἄν, καὶ ἅμα αὐτὸς προσελάμβανεν εἰς τὸν πηλὸν
 ἐμβαίνων· ὥστε πᾶσιν αἰσχύνῃν εἶναι μὴ οὐ συσπουδά-
 12 ζειν. καὶ ἐτάχθησαν μὲν πρὸς αὐτὸ οἱ τριάκοντα ἔτη
 γεροντότε· ἐπεὶ δὲ καὶ Κλέαρχον ἐώρων σπουδάζοντα,
 13 προσελάμβανον καὶ οἱ πρεσβύτεροι. πολὺ δὲ μᾶλλον ὁ

Κλέαρχος ἔσπευδεν ὑποπτεύων μὴ αἰεὶ οὕτω πλήρεις εἶναι τὰς τάφρους ὕδατος· οὐ γὰρ ἦν ὥρα οἷα τὸ πεδῖον ἄρδεν· ἀλλ' ἵνα ἤδη πολλὰ προφαίνοιτο τοῖς Ἑλλησι δεινὰ εἰς τὴν πορείαν, τούτου ἔνεκα βασιλέα ὑπώπτευεν ἐπὶ τὸ πεδῖον τὸ ὕδωρ ἀφεικῆναι. πορευόμενοι δὲ ἀφίχοντο εἰς 14 κώμας, ὅθεν ἀπέδειξαν οἱ ἡγεμόνες λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. ἐνῆν δὲ σίτος πολὺς καὶ οἶνος φοινίκων καὶ ὄξος ἐψητὸν ἀπὸ τῶν αὐτῶν. αὐτὰ δὲ αἱ βάλανοι τῶν φοι- 15 νίκων, οἷας μὲν ἐν τοῖς Ἑλλησιν ἔστιν ἰδεῖν, τοῖς οἰκέταις ἀπέκειντο, αἱ δὲ τοῖς δεσπότηαις ἀποκείμεναι ἦσαν ἀπόλεκτοι, θαυμάσιαι τοῦ κάλλους καὶ μεγέθους, ἣ δὲ ὄψις ἡλέκτρον οὐδὲν διέφερε· τὰς δὲ τινὰς ξηραίνοντες τραγήματα ἀπετίθεσαν. καὶ ἦν καὶ παρὰ πότον ἡδὺ μὲν, κε- 16 φραλαλγὲς δέ. ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος πρῶτον ἔφαγον οἱ στρατιῶται, καὶ οἱ πολλοὶ ἐθαύμασαν τὸ τε εἶδος καὶ τὴν ιδιότητα τῆς ἡδονῆς. ἦν δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο κεφαλαλγὲς. ὁ δὲ φοῖνιξ, ὅθεν ἐξαιρεθεῖη ὁ ἐγκέφαλος, ὅλος αὐαίνεται.

Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ παρὰ μεγάλου 17 βασιλέως ἦκε Τισσαφέρνης καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς καὶ ἄλλοι Πέρσαι τρεῖς· δοῦλοι δὲ πολλοὶ εἶποντο. ἐπεὶ δὲ ἀπήνησαν αὐτοῖς οἱ τῶν Ἑλλήνων στρατηγοί, ἔλεγε πρῶτος Τισσαφέρνης δι' ἐρμηνέως τοιάδε· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, γείτων οἰκῶ τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἐπεὶ 18 ὑμᾶς εἶδον εἰς πολλὰ κάμηχانا πεπτωκότας, εὖρημα ἐποιήσαμην, εἴ πως δυναίμην παρὰ βασιλέως αἰτήσασθαι δοῦναι ἔμοι ἀποσῶσαι ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα. οἶμαι γὰρ ἂν οὐκ ἀχαρίστως μοι ἔχειν οὔτε πρὸς ὑμῶν οὔτε πρὸς τῆς πάσης Ἑλλάδος. ταῦτα δὲ γνὸς ἡτούμην βασιλέα, λέγων 19 αὐτῷ, ὅτι δικαίως ἂν μοι χαρίζοιτο, ὅτι αὐτῷ Κῦρόν τε ἐπιστρατεύοντα πρῶτος ἠγγεῖλα καὶ βοήθειαν ἔχων ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ἀφικόμην καὶ μόνος τῶν κατὰ τοὺς Ἕλληνας τεταγμένων οὐκ ἔφυγον, ἀλλὰ διήλασα καὶ συνέμιξα βασιλεῖ ἐν τῷ ὑμετέρῳ στρατοπέδῳ, ἐνθα βασιλεὺς ἀφίκετο, 20 ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτεινε, καὶ τοὺς σὺν Κῦρῳ βαρβάρους ἐδίωξα σὺν τοῖσδε τοῖς παροῦσι νῦν μετ' ἐμοῦ, οἵπερ αὐτῷ εἰσι πιστότατοι. καὶ περὶ μὲν τούτων ὑπέσχετό μοι

βουλεύεσθαι· ἐρέσθαι δέ με ὑμᾶς ἐκέλευσεν ἔλθόντα,
 τίνος ἕνεκεν ἐστρατεύσατε ἐπ' αὐτόν. καὶ συμβουλεύω
 ὑμῖν μετρίως ἀποκρίνασθαι, ἵνα μοι εὐπρακτότερον ᾦ,
 εἴαν τι δύνωμαι ἀγαθὸν ὑμῖν παρ' αὐτοῦ διαπράξασθαι.
 21 πρὸς ταῦτα μεταστάντες οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο· καὶ
 ἀπεκρίναντο, Κλέαρχος δ' ἔλεγεν· Ἡμεῖς οὔτε συνήλθομεν
 ὡς βασιλεῖ πολεμήσοντες οὔτ' ἐπορευόμεθα ἐπὶ βασιλέα,
 ἀλλὰ πολλὰς προφάσεις Κῦρος εὔρισκεν, ὡς καὶ σὺ εὖ
 οἶσθα, ἵνα ὑμᾶς τε ἀπαρασκευόους λάβοι καὶ ἡμᾶς ἐνθάδε
 22 ἀναγάγοι. ἐπεὶ μέντοι ἤδη αὐτὸν ἐωρῶμεν ἐν δεινῷ ὄντα,
 ἡσχύνθημεν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους προδοῦναι αὐτόν,
 ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ παρέχοντες ἡμᾶς αὐτοὺς εὖ ποιεῖν.
 23 ἐπεὶ δὲ Κῦρος τέθνηκεν, οὔτε βασιλεῖ ἀντιποιοῦμεθα τῆς
 ἀρχῆς οὔτ' ἔστιν ὅτου ἕνεκα βουλοίμεθ' ἂν τὴν βασιλείως
 χώραν κακῶς ποιεῖν, οὐδ' αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἂν ἐθέλοιμεν,
 πορευοίμεθα δ' ἂν οἴκαδε, εἴ τις ἡμᾶς μὴ λυποίῃ· ἀδι-
 κοῦντας μέντοι πειρασόμεθα σὺν τοῖς θεοῖς ἀμύνασθαι·
 εἴαν μέντοι τις ἡμᾶς καὶ εὖ ποιῶν ὑπάρχη, καὶ τούτου
 24 εἰς γε δύναμιν οὐχ ἠττησόμεθα εὖ ποιοῦντες. ὁ μὲν οὕτως
 εἶπεν· ἀκούσας δὲ ὁ Τισσαφέρνης ἔφη· Ταῦτα ἐγὼ ἀπαγ-
 γελῶ βασιλεῖ καὶ ὑμῖν πάλιν τὰ παρ' ἐκείνου· μέχρι δ'
 ἂν ἐγὼ ἦκω, αἱ σπονδαὶ μενόντων· ἀγορὰν δὲ ἡμεῖς παρέ-
 25 ξομεν. καὶ εἰς μὲν τὴν ὑστεραίαν οὐχ ἦκεν· ὡςθ' οἱ Ἕλ-
 ληνες ἐφρόντιζον· τῇ δὲ τρίτῃ ἡμῶν ἔλεγεν, ὅτι διαπε-
 πραγμένος ἦκοι παρὰ βασιλέως δοθῆναι αὐτῷ σώζειν
 τοὺς Ἕλληνας, καίπερ πάντῃ πολλῶν ἀντιλεγόντων, ὡς οὐκ
 ἄξιον εἶη βασιλεῖ ἀφεῖναι τοὺς ἐφ' ἑαυτὸν στρατευσαμέ-
 26 νους. τέλος δὲ εἶπε· Καὶ νῦν ἔξεστιν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν
 παρ' ἡμῶν ἢ μὴν φιλίαν παρέξειν ὑμῖν τὴν χώραν καὶ
 ἀδόλως ἀπάξειν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀγορὰν παρέχοντας· ὅπου
 δ' ἂν μὴ ᾦ πρίασθαι, λαμβάνειν ὑμᾶς ἐκ τῆς χώρας ἐά-
 27 σομεν τὰ ἐπιτήδεια. ὑμᾶς δ' αὖ ἡμῖν δεήσει ὁμόσαι ἢ
 μὴν πορεύεσθαι ὡς διὰ φιλίας ἀσινῶς σῖτα καὶ ποτὰ
 λαμβάνοντας, ὅπότεν μὴ ἀγορὰν παρέχωμεν· ἦν δὲ παρ-
 28 ἔχωμεν ἀγορὰν, ὠνούμενους ἔξειν τὰ ἐπιτήδεια. ταῦτα
 ἔδοξε, καὶ ὤμοσαν καὶ δεξιὰς ἔδωσαν Τισσαφέρνης καὶ ὁ
 τῆς βασιλείως γυναικὸς ἀδελφὸς τοῖς τῶν Ἑλλήνων στρα-

τηγοῖς καὶ λοχαγοῖς καὶ ἔλαβον παρὰ τῶν Ἑλλήνων. μετὰ ²⁹
 δὲ ταῦτα Τισσαφέρνης εἶπε· Νῦν μὲν δὴ ἄπειμι ὡς βα-
 σιλέα· ἐπειδὴν δὲ διαπράξωμαι ἅ δέομαι, ἤξω συσκευα-
 σάμενος ὡς ἀπάξων ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ αὐτὸς ἀπιὼν
 ἐπὶ τὴν ἔμαντοῦ ἀρχήν.

Μετὰ ταῦτα περιέμενον Τισσαφέρην οἱ τε Ἕλληνες ⁴
 καὶ ὁ Ἀριαῖος ἐγγὺς ἀλλήλων ἐστρατοπεδευμένοι ἡμέρας
 πλείους ἢ εἴκοσιν. ἐν δὲ ταύταις ἀφικνοῦνται πρὸς Ἀριαῖον
 καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀναγκαῖοι καὶ πρὸς τοὺς σὺν
 ἐκείνῳ Περσῶν τινες παρεθάρρυνόν τε καὶ δεξιὰς ἐνίοις
 παρὰ βασιλέως ἔφερον μὴ μνησικακήσειν βασιλέα αὐτοῖς
 τῆς σὺν Κύρῳ ἐπιστρατείας μηδὲ ἄλλου μηδενὸς τῶν
 παροικομένων. τούτων δὲ γιγνομένων ἐνδηλοὶ ἦσαν οἱ ²
 περὶ Ἀριαῖον ἦττον προσέχοντες τοῖς Ἕλλησι τὸν νοῦν·
 ὥστε καὶ διὰ τοῦτο τοῖς μὲν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων οὐκ
 ἤρεσκον, ἀλλὰ προσιόντες τῷ Κλέαρχῳ ἔλεγον καὶ τοῖς
 ἄλλοις στρατηγοῖς· Τί μένομεν; ἢ οὐκ ἐπιστάμεθα, ὅτι ³
 βασιλεὺς ἡμᾶς ἀπολέσαι ἂν περὶ παντὸς ποιήσαιτο, ἵνα
 καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι φόβος ἦ ἐπὶ βασιλέα μέγαν στρα-
 τεύειν; καὶ νῦν μὲν ἡμᾶς ὑπάγεται μένειν διὰ τὸ διεσπάρ-
 θαι αὐτῷ τὸ στράτευμα· ἐπὶ δὲ πάλιν ἀλισθῆναι αὐτῷ ἢ
 στρατιά, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἐπιθήσεται ἡμῖν. ἴσως δέ ⁴
 πον ἢ ἀποσκάπτει τι ἢ ἀποτειχίζει, ὡς ἄπορος ἦ ἡ ὁδός.
 οὐ γὰρ ποτε ἐκὼν γε βουλήσεται ἡμᾶς ἐλθόντας εἰς τὴν
 Ἑλλάδα ἀπαγγεῖλαι, ὡς ἡμεῖς τοσοῖδε ὄντες ἐνικῶμεν τὸν
 βασιλέα ἐπὶ ταῖς θύραις αὐτοῦ καὶ καταγελάσαντες ἀπήλ-
 θομεν. Κλέαρχος δὲ ἀπεκρίνατο τοῖς ταῦτα λέγουσιν· ⁵
 Ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι μὲν καὶ ταῦτα πάντα· ἐννοῶ δ', ὅτι εἰ
 νῦν ἄπιμεν, δόξομεν ἐπὶ πολέμῳ ἀπιέναι καὶ παρὰ τὰς
 σπονδὰς ποιεῖν. ἔπειτα πρῶτον μὲν ἀγορὰν οὐδεὶς παρέξει
 ἡμῖν οὐδὲ ὄθεν ἐπισπιτούμεθα· αὐθις δὲ ὁ ἠγησόμενος
 οὐδεὶς ἔσται· καὶ ἅμα ταῦτα ποιούντων ἡμῶν εὐθὺς
 Ἀριαῖος ἀφεστήξει· ὥστε φίλος ἡμῖν οὐδεὶς λελείπεται,
 ἀλλὰ καὶ οἱ πρόσθεν ὄντες πολέμιοι ἡμῖν ἔσονται. ποτα- ⁶
 μὸς δ' εἰ μὲν τις καὶ ἄλλος ἄρα ἡμῖν ἔστι διαβατέος, οὐκ
 οἶδα· τὸν δ' οὖν Εὐφράτην ἴσμεν ὅτι ἀδύνατον διαβῆναι
 κωλύοντων πολεμίων. οὐ μὲν δὴ, ἂν μάχεσθαι γε δέη,

- ἵππεῖς εἰσιν ἡμῖν σύμμαχοι, τῶν δὲ πολεμίων ἵππεῖς εἰσιν οἱ πλείστοι καὶ πλείστον ἄξιοι· ὥστε νικῶντες μὲν τίνα ἂν ἀποκτείναιμεν; ἡττωμένων δὲ οὐδένα οἶόν τε σω-
- 7 θῆναι. ἐγὼ μὲν οὖν βασιλέα, ᾧ οὕτω πολλά ἐστι τὰ σύμμαχα, εἶπερ προθυμεῖται ἡμᾶς ἀπολέσαι, οὐκ οἶδα ὅ,τι δεῖ αὐτὸν ὁμόσαι καὶ δεξιὰν δοῦναι καὶ θεοὺς ἐπι-
ορκῆσαι καὶ τὰ ἑαυτοῦ πιστὰ ἄπιστα ποιῆσαι Ἑλλησὶ τε καὶ βαρβάροις. τοιαῦτα πολλὰ ἔλεγεν.
- 8 Ἐν δὲ τούτῳ ἦγε Τισσαφέρνης ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ὡς εἰς οἶκον ἀπιὼν καὶ ὄρόντας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· ἦγε
- 9 δὲ καὶ τὴν θυγατέρα τὴν βασιλέως ἐπὶ γάμῳ. ἐντεῦθεν δὲ ἤδη Τισσαφέρνου ἡγουμένου καὶ ἀγορὰν παρέχοντος ἐπορεύοντο· ἐπορεύετο δὲ καὶ Ἀριαῖος τὸ Κύρου βαρ-
βαρικὸν ἔχων στράτευμα ἅμα Τισσαφέρνει καὶ ὄρόντα
- 10 καὶ συνεστρατοπεδεύετο σὺν ἐκείνοις. οἱ δὲ Ἕλληνες ὑφορῶντες τούτους αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρουν ἡγεμόνας ἔχοντες. ἐστρατοπεδεύοντο δὲ ἐκάστοτε ἀπέχοντες ἀλλή-
λων παρασάγγην καὶ μείον· ἐφυλάττοντο δὲ ἀμφοτέροι ὥσπερ πολεμίους ἀλλήλους, καὶ εὐθύς τοῦτο ὑποψίαν
- 11 παρεῖχεν. ἐνίοτε δὲ καὶ ξυλιζόμενοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ καὶ χόρτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα συλλέγοντες πληγὰς ἐπέτεινον
- 12 ἀλλήλοις· ὥστε καὶ τοῦτο ἐχθρὰν παρεῖχε. διελθόντες δὲ τρεῖς σταθμοὺς ἀφίκοντο πρὸς τὸ Μηθίας καλούμενον τεῖχος καὶ παρῆλθον εἰσω αὐτοῦ. ἦν δὲ ὀκδομημένον πλίνθοις ὀπταῖς ἐν ἀσφάλτῳ κειμέναις, εὖρος εἴκοσι πο-
δῶν, ὕψος δὲ ἑκατόν· μῆκος δ' ἔλέγετο εἶναι εἴκοσι παρα-
- 13 σαγγῶν· ἀπέχει δὲ Βαβυλῶνος οὐ πολὺ. ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο παρασάγγας ὀκτώ· καὶ διέ-
βησαν διώρυχας δύο, τὴν μὲν ἐπὶ γεφύρας, τὴν δ' ἐξευγ-
μένην πλοίοις ἐπτὰ· αὗται δ' ἦσαν ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, κατετέμνητο δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ τάφροι ἐπὶ τὴν
- 14 χώραν, αἱ μὲν πρῶται μεγάλαι, ἔπειτα δ' ἐλάττους, τέλος δὲ καὶ μικροὶ ὄχετοί, ὥσπερ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐπὶ τὰς με-
λίνας· καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν· πρὸς ᾧ πόλις ἦν μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος, ἣ ὄνομα Σιτιάκη,

μεγάλου καὶ καλοῦ καὶ δασέος παντοίων δένδρων· οἱ δὲ
 βάρβαροι διαβεβηκότες τὸν Τίγρητα οὐ μέντοι καταφανεῖς
 ἦσαν. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἔτυχον ἐν περιπάτῳ ὄντες πρὸ 15
 τῶν ὄπλων Πρόξενος καὶ Ξενοφῶν· καὶ προσελθὼν ἄν-
 θρωπός τις ἠρώτησε τοὺς προφύλακας, ποῦ ἂν ἴδοι
 Πρόξενον ἢ Κλέαρχον· Μένωνα δὲ οὐκ ἐζήτει, καὶ ταῦτα
 παρ' Ἀριαίου ὦν τοῦ Μένωνος ξένου. ἔπει δὲ Πρόξενος 16
 εἶπεν, ὅτι αὐτός εἰμι, ὃν ζητεῖς, εἶπεν ὁ ἄνθρωπος τάδε·
 Ἐπεμψέ με Ἀριαῖος καὶ Ἀρτάξος, πιστοὶ ὄντες Κύρω
 καὶ ὑμῖν εὖνοι, καὶ κελεύουσι φυλάττεσθαι, μὴ ὑμῖν ἐπι-
 θῶνται τῆς νυκτὸς οἱ βάρβαροι· ἔστι δὲ στρατεύμα πολὺ
 ἐν τῷ πλησίον παραδείσῳ. καὶ παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ 17
 Τίγρητος ποταμοῦ πέμψαι κελεύουσι φυλακὴν, ὡς δια-
 νοεῖται αὐτὴν λῦσαι Τισσαφέρους τῆς νυκτὸς, ἐὰν δύνηται,
 ὡς μὴ διαβῆτε, ἀλλ' ἐν μέσῳ ἀποληφθῆτε τοῦ ποταμοῦ
 καὶ τῆς διώρυχος. ἀκούσαντες ταῦτα ἄγουσιν αὐτὸν παρὰ 18
 τὸν Κλέαρχον καὶ φράζουσιν ἃ λέγει. ὁ δὲ Κλέαρχος
 ἀκούσας ἐταράχθη σφόδρα καὶ ἐφοβεῖτο. νεανίσκος δέ 19
 τις τῶν παρόντων ἐννοήσας εἶπεν, ὡς οὐκ ἀκόλουθα εἶη
 τό τε ἐπιτιθεσθαι καὶ λύσειν τὴν γέφυραν. δῆλον γὰρ
 ὅτι ἐπιτιθεμένους ἢ νικᾶν δεήσει ἢ ἠττᾶσθαι. ἐὰν μὲν
 οὖν νικῶσι, τί δεῖ αὐτοὺς λύειν τὴν γέφυραν; οὐδὲ γὰρ
 ἂν πολλαὶ γέφυραι ὦσιν, ἔχοιμεν ἂν, ὅποι φυγόντες ἡμεῖς
 σωθῶμεν. ἐὰν δὲ ἡμεῖς νικῶμεν, λελυμένης τῆς γεφύρας 20
 οὐχ ἔξουσιν ἐκεῖνοι, ὅποι φύγωσιν· οὐδὲ μὴν βοηθῆσαι
 πολλῶν ὄντων πέραν οὐδεὶς αὐτοῖς δυνήσεται λελυμένης
 τῆς γεφύρας. ἀκούσας δὲ ὁ Κλέαρχος ταῦτα ἤρετο τὸν 21
 ἄγγελον, πόση τις εἶη χώρα ἢ ἐν μέσῳ τοῦ Τίγρητος καὶ
 τῆς διώρυχος. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι πολλὴ καὶ κῶμαι ἐνεῖσι
 καὶ πόλεις πολλαὶ καὶ μεγάλαι. τότε δὴ καὶ ἐγνώσθη, 22
 ὅτι οἱ βάρβαροι τὸν ἄνθρωπον ὑποπέμψαιεν, ὀκνοῦντες,
 μὴ οἱ Ἕλληνες διελόντες τὴν γέφυραν μείναιεν ἐν τῇ νήσῳ
 ἐρύματα ἔχοντες ἔνθεν μὲν τὸν Τίγρητα, ἔνθεν δὲ τὴν
 διώρυχα· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἔχοιεν ἐκ τῆς ἐν μέσῳ χώρας
 πολλῆς καὶ ἀγαθῆς οὔσης καὶ τῶν ἐργασομένων ἐνότων·
 εἶτα δὲ καὶ ἀποστροφὴ γένοιτο, εἴ τις βούλοιο βασιλέα
 κακῶς ποιεῖν. μετὰ δὲ ταῦτα ἀνεπαύοντο· ἐπὶ μέντοι 23

τὴν γέφυραν ὅμως φυλακὴν ἔπεμψαν· καὶ οὔτε ἐπέθετο οὐδείς οὐδαμῶθεν οὔτε πρὸς τὴν γέφυραν οὐδείς ἦλθε
 24 τῶν πολεμίων, ὡς οἱ φυλάττοντες ἀπήγγελλον. ἐπειδὴ δ' ἕως ἐγένετο, διέβαινον τὴν γέφυραν ἐξευγμένην πλοίοις τριάκοντα καὶ ἑπτὰ ὡς οἶόν τε μάλιστα πεφυλαγμένως· ἐξήγγελλον γάρ τινες τῶν παρὰ Τισσαφέρους Ἑλλήνων, ὡς διαβαινόντων μέλλοιεν ἐπιθήσεσθαι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ψευδῆ ἦν· διαβαινόντων μέντοι ὁ Γλοῦς ἐπεφάνη μετ' ἄλλων σκοπῶν, εἰ διαβαίνοιεν τὸν ποταμόν· ἐπειδὴ δὲ εἶδεν, ὦχετο ἀπελαύνων.

25 Ἀπὸ δὲ τοῦ Τίγρητος ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσιν ἐπὶ τὸν Φύσκον ποταμόν, τὸ εὖρος πλέθρου· ἐπὴν δὲ γέφυρα. καὶ ἐνταῦθα ὦκειτο πόλις μεγάλη, ὄνομα Ὠπίς· πρὸς ἣν ἀπήντησε τοῖς Ἑλλήσιν ὁ Κύρου καὶ Ἀρταξέρξου νόθος ἀδελφὸς ἀπὸ Σούσων καὶ Ἐκβατάνων στρατιὰν πολλὴν ἄγων ὡς βοηθήσων βασιλεῖ· καὶ ἐπιστήσας τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα παρερχομένους τοὺς
 26 Ἑλληνας ἐθεώρει. ὁ δὲ Κλέαρχος ἠγεῖτο μὲν εἰς δύο, ἐπορεύετο δὲ ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ἐφιστάμενος· ὅσον δὲ χρόνον τὸ ἠγούμενον τοῦ στρατεύματος ἐπιστήσεις, τοσοῦτον ἦν ἀνάγκη χρόνον δι' ὅλου τοῦ στρατεύματος γίνεσθαι τὴν ἐπίστασιν· ὥστε τὸ στράτευμα καὶ αὐτοῖς τοῖς Ἑλλήσιν δόξαι πάμπαν εἶναι καὶ τὸν Πέρσην ἐκπεπληγχαί
 27 θεωροῦντα. ἐντεῦθεν δὲ ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Μηδίας σταθμοὺς ἐρήμους ἕξ παρασάγγας τριάκοντα εἰς τὰς Παρυσάτιδος κώμας τῆς Κύρου καὶ βασιλέως μητρός. ταύτας Τισσαφέρους Κύρω ἐπεγγελῶν διαρπάσαι τοῖς Ἑλλήσιν ἐπέτρεψε πλὴν ἀνδραπόδων. ἐνῆν δὲ σίτος πολὺς καὶ
 28 πρόβατα καὶ ἄλλα χρήματα. ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ἐρήμους τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι τὸν Τίγρητα ποταμόν ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ σταθμῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ πόλις ὦκειτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων, ὄνομα Καιναί, ἕξ ἧς οἱ βάρβαροι διηγόν ἐπὶ σχεδίαῖς διφθερίαις ἄρτους, τυρούς, οἶνον.

5 Μετὰ ταῦτα ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Ζαπάταν ποταμόν, τὸ εὖρος τεττάρων πλέθρων. καὶ ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν δὲ ταύταις ὑποψίαί μὲν ἦσαν, φανερὰ δὲ οὐδεμία

ἐφαίνεται ἐπιβουλῇ. ἔδοξεν οὖν τῷ Κλεάρχῳ συγγενέσθαι ²
 τῷ Τισσαφέρνει καί, εἰ πως δύναιτο, παῦσαι τὰς ὑπο-
 ψίας, πρὶν ἐξ αὐτῶν πόλεμον γενέσθαι· καὶ ἔπεμψε τινα
 ἔροῦντα, ὅτι συγγενέσθαι αὐτῷ χρήζοι. ὁ δὲ ἐτοίμως ³
 ἐκέλευεν ἦκειν. ἐπειδὴ δὲ συνῆλθον, λέγει ὁ Κλέαρχος
 τάδε· Ἐγώ, ὦ Τισσαφέρνη, οἶδα μὲν ἡμῖν ὄρκους γεγενη-
 μένους καὶ δεξιὰς δεδομένας μὴ ἀδικήσῃν ἀλλήλους· φυ-
 λαττόμενον δὲ σέ τε ὄρω ὡς πολεμίους ἡμᾶς καὶ ἡμεῖς
 ὄρωντες ταῦτα ἀντιφυλαττόμεθα. ἐπεὶ δὲ σκοπῶν οὐ ⁴
 δύναμαι οὔτε σὲ αἰσθῆσθαι πειρώμενον ἡμᾶς κακῶς ποιεῖν
 ἐγώ τε σαφῶς οἶδα, ὅτι ἡμεῖς γε οὐδ' ἐπινοοῦμεν τοιοῦτον
 οὐδέν, ἔδοξέ μοι εἰς λόγους σοι ἐλθεῖν, ὅπως, εἰ δυναί-
 μεθα, ἐξέλοιμεν ἀλλήλων τὴν ἀπιστίαν. καὶ γὰρ οἶδα ⁵
 ἀνθρώπους ἤδη τοὺς μὲν ἐκ διαβολῆς τοὺς δὲ καὶ ἐξ ὑπο-
 ψίας, οἳ φοβηθέντες ἀλλήλους, φθάσαι βουλόμενοι πρὶν
 παθεῖν, ἐποίησαν ἀνήκεστα κακὰ τοὺς οὔτε μέλλοντας οὔτ'
 αὖ βουλομένους τοιοῦτον οὐδέν. τὰς οὖν τοιαύτας ἀγνω- ⁶
 μοσύνας νομίζων συνουσίαις μάλιστα ἂν παύεσθαι ἦκω
 καὶ διδάσκειν σε βούλομαι, ὡς σὺ ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς ἀπι-
 στεῖς. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μέγιστον οἱ Θεῶν ἡμᾶς ὄρκοι ⁷
 κωλύουσι πολεμίους εἶναι ἀλλήλοις· ὅστις δὲ τούτων
 σύνοιδεν αὐτῷ παρημεληκῶς, τοῦτον ἐγὼ οὔποτ' ἂν εὐ-
 δαιμονίσαιμι. τὸν γὰρ Θεῶν πόλεμον οὐκ οἶδα οὔτ' ἀπὸ
 ποίου ἂν τάχους οὔτε ὅποι ἂν τις φεύγων ἀποφύγοι οὔτ'
 εἰς ποῖον ἂν σκότος ἀποδραίῃ οὔθ' ὅπως ἂν εἰς ἐχυρὸν
 χωρίον ἀποσταίῃ. πάντη γὰρ πάντα τοῖς Θεοῖς ὑποχα
 καὶ πανταχῇ πάντων ἴσον οἱ Θεοὶ κρατοῦσι. περὶ μὲν ⁸
 δὴ τῶν Θεῶν τε καὶ τῶν ὄρκων οὕτω γινώσκω, παρ' οὓς
 ἡμεῖς τὴν φιλίαν συνθέμενοι κατεθέμεθα· τῶν δ' ἀνθρω-
 πίνων σὲ ἐγὼ ἐν τῷ παρόντι νομίζω μέγιστον εἶναι ἡμῖν
 ἀγαθόν. σὺν μὲν γὰρ σοὶ πᾶσα μὲν ἡμῖν ὁδὸς εὐπορος, ⁹
 πᾶς δὲ ποταμὸς διαβατός, τῶν τε ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορία·
 ἄνευ δὲ σοῦ πᾶσα μὲν διὰ σκότους ἢ ὁδός· οὐδὲν γὰρ αὐ-
 τῆς ἐπιστάμεθα· πᾶς δὲ ποταμὸς δύσπορος, πᾶς δὲ ὄχλος
 φοβερός, φοβερώτατον δ' ἐρημία· μεστή γὰρ πολλῆς ἀπο-
 ρίας ἐστίν. εἰ δὲ δὴ καὶ μανέντες σε κατακτείναιμεν, ἄλλο ¹⁰
 τι ἂν ἢ τὸν εὐεργέτην κατακτείναντες πρὸς βασιλέα τὸν

- μέγιστον ἔφεδρον ἀγωνιζόμεθα; ὅσων δὲ δὴ καὶ οἷων ἂν ἐλπίδων ἔμαντὸν στερήσαιμι, εἴ σέ τι κακὸν ἐπιχειρήσαιμι
- 11 ποιεῖν, ταῦτα λέξω. ἐγὼ γὰρ Κῦρον ἐπεθύμησά μοι φίλον γενέσθαι νομίζων τῶν τότε ἱκανώτατον εἶναι εὖ ποιεῖν ὃν βούλοίτο· σὲ δὲ νῦν ὁρῶ τὴν τε Κύρου δύναμιν καὶ χώραν ἔχοντα καὶ τὴν σαντοῦ ἀρχὴν σώζοντα, τὴν δὲ βασιλέως δύναμιν, ἣ Κῦρος πολεμίᾳ ἐχοῖτο, σοὶ ταύτην
- 12 σύμμαχον οὖσαν. τούτων δὲ τοιούτων ὄντων τίς οὕτω μαίνεται, ὅστις οὐ βούλεται σοὶ φίλος εἶναι; ἀλλὰ μὴν ἐρῶ γὰρ καὶ ταῦτα, ἐξ ὧν ἔχω ἐλπίδας καὶ σὲ βουλήσε-
- 13 σθαι φίλον ἡμῖν εἶναι. οἶδα μὲν γὰρ ὑμῖν Μυσοὺς λυπηροὺς ὄντας, οὓς νομίζω ἂν σὺν τῇ παρουσίᾳ δυνάμει ταπεινοὺς ὑμῖν παρασχεῖν· οἶδα δὲ καὶ Πισίδας· ἀκούω δὲ καὶ ἄλλα ἔθνη πολλὰ τοιαῦτα εἶναι, ἃ οἶμαι ἂν παῦσαι ἐνοχλοῦντα ἀεὶ τῇ ὑμετέρᾳ εὐδαιμονίᾳ. Αἰγυπτίους δὲ, οἷς μάλιστα ὑμᾶς νῦν γινώσκω τεθυρωμένους, οὐκ ὁρῶ ποῖα δυνάμει συμμάχῳ χρησάμενοι μᾶλλον ἂν κολάσασθε
- 14 τῆς νῦν σὺν ἐμοὶ οὖσης. ἀλλὰ μὴν ἔν γε τοῖς περίξοι-
κοῦσι σὺ εἰ μὲν βούλοιο τῷ φίλος εἶναι, ὡς μέγιστος ἂν εἴης, εἰ δὲ τίς σε λυποίῃ, ὡς δεσπότης ἀναστρέφοιο ἔχων ἡμᾶς ὑπηρετίας, οἱ σοὶ οὐκ ἂν τοῦ μισθοῦ ἕνεκα μόνον ὑπηρετοῖμεν, ἀλλὰ καὶ τῆς χάριτος, ἣν σωθέντες ὑπὸ σοῦ
- 15 σοὶ ἂν ἔχοιμεν δικαίως. ἐμοὶ μὲν ταῦτα πάντα ἐνθυμουμένῳ οὕτω δοκεῖ θαυμαστὸν εἶναι τὸ σὲ ἡμῖν ἀπιστεῖν, ὥστε καὶ ἥδιστ' ἂν ἀκούσαιμι τοῦνομα, τίς οὕτως ἐστὶ δεινὸς λέγειν, ὥστε σε πείσαι λέγων, ὡς ἡμεῖς σοὶ ἐπιβουλεύομεν. Κλέαρχος μὲν οὖν τοσαῦτα εἶπε· Τισσαφέρην δὲ ὧδε ἀπημείφθη·
- 16 Ἄλλ' ἤδομαι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἀκούων σου φρονίμους λόγους· ταῦτα γὰρ γινώσκων εἴ τι ἐμοὶ κακὸν βουλεύοις, ἅμα ἂν μοι δοκεῖς καὶ σαντιῶ κακόνους εἶναι. ὡς δ' ἂν μάθης, ὅτι οὐδ' ἂν ὑμεῖς δικαίως οὔτε βασιλεῖ οὔτ' ἐμοὶ
- 17 ἀπιστοίητε, ἀντάκουσον. εἰ γὰρ ὑμᾶς ἐβουλόμεθα ἀπολέσαι, πότερά σοι δοκοῦμεν ἰππέων πλήθους ἀπορεῖν ἢ πεζῶν ἢ ὀπλίσεως, ἐν ἣ ὑμᾶς μὲν βλάπτειν ἱκανοὶ εἴημεν
- 18 ἂν, ἀντιπάσχειν δὲ οὐδεὶς κίνδυνος; ἀλλὰ χωρίων ἐπιτηδείων ὑμῖν ἐπιτίθεσθαι ἀπορεῖν ἂν σοὶ δοκοῦμεν; οὐ

τσαῦτα μὲν πεδία, ἃ ὑμεῖς φίλια ὄντα σὺν πολλῶ πόνῳ
 διαπορεύεσθε, τσαῦτα δὲ ὄρη ὁράτε ὑμῖν ὄντα πορευτέα,
 ἃ ἡμῖν ἕξεισι προκαταλαβοῦσιν ἄπορα ὑμῖν παρέχειν,
 τοσοῦτοι δ' εἰσὶ ποταμοί, ἐφ' ὧν ἕξεισιν ἡμῖν ταμιεύεσθαι
 δόποσις ἂν ὑμῶν βουλόμεθα μάχεσθαι; εἰσὶ δ' αὐτῶν
 οὓς οὐδ' ἂν παντάπασι διαβαίητε, εἰ μὴ ἡμεῖς ὑμᾶς δια-
 πορεύοιμεν. εἰ δ' ἐν πᾶσι τούτοις ἠττώμεθα, ἀλλὰ τό ¹⁹
 γέ τοι πῦρ κρεῖττον τοῦ καρποῦ ἐστίν· ὃν ἡμεῖς δυναίμεθ'
 ἂν κατακάψαντες λιμὸν ὑμῖν ἀντιτάξαι, ὧ ὑμεῖς οὐδ' εἰ
 πάνυ ἀγαθοὶ εἴητε μάχεσθαι ἂν δύναισθε. πῶς ἂν οὖν ²⁰
 ἔχοντες τοσοῦτους πόρους πρὸς τὸ ὑμῖν πολεμεῖν, καὶ
 τούτων μηδένα ἡμῖν ἐπικίνδυνον, ἔπειτα ἐκ τούτων πάν-
 των τοῦτον ἂν τὸν τρόπον ἐξελοίμεθα, ὃς μόνος μὲν πρὸς
 θεῶν ἀσεβῆς, μόνος δὲ πρὸς ἀνθρώπων αἰσχρὸς; παν- ²¹
 τάπασι δὲ ἀπόρων ἐστὶ καὶ ἀμηχάνων καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐχο-
 μένων, καὶ τούτων πονηρῶν, οἵτινες ἐθέλουσι δι' ἐπιτοκίας
 τε πρὸς θεοὺς καὶ ἀπιστίας πρὸς ἀνθρώπους πράττειν
 τι. οὐχ οὕτως ἡμεῖς, ὧ Κλέαρχε, οὔτε ἀλόγιστοι οὔτε
 ἠλίθιοι ἐσμεν. ἀλλὰ τί δὴ ὑμᾶς ἕξὸν ἀπολέσαι οὐκ ἐπὶ ²²
 τοῦτο ἤλθομεν; εὖ ἴσθι, ὅτι ὁ ἕμὸς ἕρως τούτου αἴτιος
 τὸ τοῖς Ἑλλησιν ἕμὲ πιστὸν γενέσθαι, καὶ ὧ Κύρος ἀνέβη
 ξενικῶ δια μισθοδοσίας πιστεύων τούτῳ ἕμὲ καταβῆναι
 δι' εὐεργεσίας ἰσχυρόν. ὅσα δ' ἕμοι χρήσιμοι ὑμεῖς ἐστε, ²³
 τὰ μὲν καὶ σὺ εἶπας, τὸ δὲ μέγιστον ἐγὼ οἶδα· τὴν μὲν
 γὰρ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τιάραν βασιλεῖ μόνῳ ἕξεισιν ὀρθὴν
 ἔχειν, τὴν δ' ἐπὶ τῇ καρδίᾳ ἴσως ἂν ὑμῶν παρόντων καὶ
 ἕτερος εὐπετῶς ἔχοι.

Ταῦτα εἰπὼν ἔδοξε τῷ Κλεάρχῳ ἀληθῆ λέγειν· καὶ ²⁴
 εἶπεν, Οὐκουν, ἔφη, οἵτινες τοιούτων ἡμῖν εἰς φιλίαν
 ὑπαρχόντων πειρῶνται διαβάλλοντες ποιῆσαι πολεμίους
 ἡμᾶς, ἄξιοί εἰσι τὰ ἔσχατα παθεῖν; Καὶ ἐγὼ μὲν γε, ἔφη ²⁵
 ὁ Τισσαφέρνης, εἰ βούλεσθέ μοι οἷ τε στρατηγοὶ καὶ οἱ
 λοχαγοὶ ἐλθεῖν ἐν τῷ ἔμφανεϊ, λέξω τοὺς πρὸς ἕμὲ λέγον-
 τας, ὡς σὺ ἕμοι ἐπιβουλεύεις καὶ τῇ σὺν ἕμοι στρατιᾷ.
 Ἐγὼ δέ, ἔφη ὁ Κλέαρχος, ἄξω πάντας καὶ σοὶ αὖ δηλώσω, ²⁶
 ὅθεν ἐγὼ περὶ σοῦ ἀκούω. ἐκ τούτων δὴ τῶν λόγων ὁ ²⁷
 Τισσαφέρνης φιλοφρονοῦμενος τότε μὲν μένειν τε αὐτὸν

ἐκέλευσε καὶ σύνδειπνον ἐποιήσατο. τῇ δὲ ὑστεραία ὁ
 Κλέαρχος ἔλθων ἐπὶ τὸ στρατόπεδον δῆλός τ' ἦν πάνν
 φιλικῶς οἰόμενος διαχεισθαι τῷ Τισσαφέρνει καὶ ἃ ἔλεγεν
 ἐκεῖνος ἀπήγγελλεν, ἔφη τε χρῆναι ἰέναι παρὰ Τισσα-
 φέρην οὓς ἐκέλευσε, καὶ οἱ ἂν ἐλεγχθῶσι διαβάλλοντες
 τῶν Ἑλλήνων, ὡς προδότας αὐτοὺς καὶ κακόνους τοῖς
 28 Ἑλλήσιν ὄντας τιμωρηθῆναι. ὑπόπτευε δὲ εἶναι τὸν δια-
 βάλλοντα Μένωνα, εἰδὼς αὐτὸν καὶ συγγεγεννημένον Τισ-
 σαφέρνει μετ' Ἀρσίου καὶ στασιάζοντα αὐτῷ καὶ ἐπι-
 βουλεύοντα, ὅπως τὸ στράτευμα ἅπαν πρὸς ἑαυτὸν λαβῶν
 29 φίλος ἢ Τισσαφέρνει. ἐβούλετο δὲ καὶ ὁ Κλέαρχος ἅπαν
 τὸ στράτευμα πρὸς ἑαυτὸν ἔχειν τὴν γνώμην καὶ τοὺς
 παραλυποῦντας ἐκποδῶν εἶναι. τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀντ-
 ἔλεγόν τινες αὐτῷ μὴ ἰέναι πάντας τοὺς λοχαγοὺς καὶ
 30 στρατηγοὺς μηδὲ πιστεύειν Τισσαφέρνει. ὁ δὲ Κλέαρχος
 ἰσχυρῶς κατέτεινεν, ἔσπε διεπράξατο πέντε μὲν στρατηγοὺς
 ἰέναι, εἵκοσι δὲ λοχαγοὺς· συνηκολούθησαν δὲ ὡς εἰς ἀγο-
 ρὰν καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ὡς διακόσιοι.

31 Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ ταῖς θύραις ταῖς Τισσαφέρνους, οἱ
 μὲν στρατηγοὶ παρεκλήθησαν εἶσω, Πρόξενος Βοιωτίας,
 Μένων Θετταλός, Ἀγίας Ἀρκάς, Κλέαρχος Λάκων, Σω-
 ζράτης Ἀχαιοός· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἐπὶ θύραις ἔμεινον. οὐ
 32 πολλῷ δὲ ὕστερον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου οἱ τ' ἔνδον
 συναλαμβάνοντο καὶ οἱ ἔξω κατεκόπησαν. μετὰ δὲ ταῦτα
 τῶν βαρβάρων τινὲς ἰππέων διὰ τοῦ πεδίου ἐλαύνοντες
 ᾧτινι ἐντυγχάνοιεν Ἑλληνι ἢ δούλῳ ἢ ἐλευθέρῳ πάντας
 33 ἔκτεινον. οἱ δὲ Ἑλληνες τὴν τε ἰππασίαν αὐτῶν ἐθαύ-
 μαζον ἐκ τοῦ στρατοπέδου ὁρῶντες καὶ ὅτι ἐποιοῦν ἡμ-
 φριγνόουν, πρὶν Νίκαρχος Ἀρκὰς ἦκε φεύγων τειρωμένος
 εἰς τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων καὶ
 34 εἶπε πάντα τὰ γεγεννημένα. ἐκ τούτου δὴ οἱ Ἑλληνες
 ἔθεον ἐπὶ τὰ ὄπλα πάντες ἐμπεπληγμένοι καὶ νομίζοντες
 35 αὐτίκα ἤξειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. οἱ δὲ πάντες
 μὲν οὐκ ἦλθον, Ἀρσίου δὲ καὶ Ἀρτάξος καὶ Μιθριδάτης,
 οἱ ἦσαν Κύρω πιστότατοι· ὁ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐρμηνεὺς
 ἔφη καὶ τὸν Τισσαφέρνους ἀδελφὸν σὺν αὐτοῖς ὄραν
 καὶ γινώσκειν· συνηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι Περσῶν

τεθωρακισμένοι εἰς τριακοσίους. οὗτοι ἐπεὶ ἐγγὺς ἦσαν, ³⁶
 προσελθεῖν ἐκέλευον, εἴ τις εἴη τῶν Ἑλλήνων στρατηγὸς
 ἢ λοχαγός, ἵνα ἀπαγγείλωσι τὰ παρὰ βασιλέως. μετὰ ³⁷
 ταῦτα ἐξῆλθον φυλαττόμενοι τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὶ μὲν
 Κλεάνωρ Ὀρχομήνιος καὶ Σοφαίνετος Στυμφάλιος, σὺν
 αὐτοῖς δὲ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὅπως μάθοι τὰ περὶ Προ-
 ξένου. Χειρίσοφος δ' ἐτύγχανεν ἀπὼν ἐν κώμῃ τινὶ σὺν
 ἄλλοις ἐπισιτιζόμενος. ἐπεὶ δὲ ἕστησαν εἰς ἐπήκοον, ³⁸
 εἶπεν Ἀριαῖος τάδε· Κλέαρχος μὲν, ὃ ἄνδρες Ἕλληνες,
 ἐπεὶ ἐπιορκῶν τε ἐφάνη καὶ τὰς σπονδὰς λύων, ἔχει τὴν
 δίκην καὶ τέθνηκε, Πρόξενος δὲ καὶ Μένων, ὅτι κατήγγει-
 λαν αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλήν, ἐν μεγάλῃ τιμῇ εἰσιν. ὑμᾶς δὲ
 ὁ βασιλεὺς τὰ ὄπλα ἀπαιτεῖ· ἑαυτοῦ γὰρ εἶναί φησιν,
 ἐπεὶ περὶ Κύρου ἦσαν τοῦ ἐκείνου δούλου. πρὸς ταῦτα ³⁹
 ἀπεκρίναντο οἱ Ἕλληνες, ἔλεγε δὲ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομήνιος·
 Ὡς κάκιστε ἀνθρώπων Ἀριαῖε καὶ οἱ ἄλλοι ὅσοι ἦτε Κύρου
 φίλοι, οὐκ αἰσχύνεσθε οὔτε θεοὺς οὔτ' ἀνθρώπους, οἵ-
 τινες ὁμόσαντες ἡμῖν τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς
 νομιεῖν, προδόντες ἡμᾶς σὺν Τισσαφέρνει τῷ ἀδευτάτῳ
 τε καὶ πανουργοτάτῳ τοὺς τε ἄνδρας αὐτούς, οἷς ὤμνυτε,
 ἀπολωλέκατε καὶ τοὺς ἄλλους ἡμᾶς προδεδωκότες σὺν τοῖς
 πολεμίοις ἐφ' ἡμᾶς ἔρχεσθε; ὁ δὲ Ἀριαῖος εἶπε· Κλέαρχος ⁴⁰
 γὰρ πρόσθεν ἐπιβουλεύων φανερὸς ἐγένετο Τισσαφέρνει
 τε καὶ Ὀρόντα καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς σὺν τούτοις. ἐπὶ τού-
 τοις Ξενοφῶν τάδε εἶπε· Κλέαρχος μὲν τοίνυν εἰ παρὰ
 τοὺς ὅρκους ἔλυε τὰς σπονδὰς, τὴν δίκην ἔχει· δίκαιον
 γὰρ ἀπόλλυσθαι τοὺς ἐπιορκοῦντας· Πρόξενος δὲ καὶ Μέ-
 νων ἐπεὶ περ εἰσὶν ὑμέτεροι μὲν εὐεργέται, ἡμέτεροι δὲ
 στρατηγοί, πέμψατε αὐτοὺς δεῦρο· δῆλον γάρ, ὅτι φίλοι
 γε ὄντες ἀμφοτέροις πειράσσονται καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν τὰ
 βέλτιστα συμβουλευσαί. πρὸς ταῦτα οἱ βάρβαροι πολὺν ⁴²
 χρόνον διαλεχθέντες ἀλλήλοις ἀπῆλθον οὐδὲν ἀποκρινά-
 μενοι.

Οἱ μὲν δὴ στρατηγοὶ οὕτω ληφθέντες ἀνήχθησαν ὡς 6
 βασιλέα καὶ ἀποτιμηθέντες τὰς κεφαλὰς ἐτελεύτησαν, εἰς
 μὲν αὐτῶν Κλέαρχος ὁμολογουμένως ἐκ πάντων τῶν ἐμ-
 πείρως αὐτοῦ ἐχόντων δόξας γενέσθαι ἀνὴρ καὶ πολεμικὸς

2 καὶ φιλοπόλεμος ἐσχάτως. καὶ γὰρ δὴ ἕως μὲν πόλεμος
 ἦν τοῖς Λακεδαιμονίοις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους παρέμενεν·
 ἐπειδὴ δὲ εἰρήνη ἐγένετο, πείσας τὴν αὐτοῦ πόλιν, ὡς οἱ
 Θοῤᾶκες ἀδικοῦσι τοὺς Ἕλληνας, καὶ διαπραξάμενος, ὡς
 ἐδύνατο, παρὰ τῶν ἐφόρων ἐξέπλει ὡς πολεμῆσων τοῖς
 3 ὑπὲρ Χερρονήσου καὶ Περίνθου Θοῤᾶξιν. ἐπεὶ δὲ μετα-
 γνόντες πως οἱ ἔφοροι ἤδη ἕξω ὄντος ἀποστρέφειν αὐτὸν
 ἐπειρῶντο ἐξ Ἰσθμοῦ, ἐνταῦθα οὐκέτι πείθεται, ἀλλ'
 4 ὄρχετο πλέων εἰς Ἑλλάσποντον. ἐκ τούτου καὶ ἐθανατώθη
 ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ τελῶν ὡς ἀπειθῶν. ἤδη δὲ φρυγᾶς
 ὧν ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ ὁποίοις μὲν λόγοις ἐπίεισε
 Κῦρον, ἄλλη γέγραπται, δίδωσι δὲ αὐτῷ Κῦρος μυρίους
 5 δαρεικούς· ὁ δὲ λαβὼν οὐκ ἐπὶ ῥαθυμίαν ἐτράπετο, ἀλλ'
 ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων συλλέξας στρατεύματα ἐπολέμει
 τοῖς Θοῤᾶξί, καὶ μάχῃ τε ἐνίκησε καὶ ἀπὸ τούτου δὴ ἔφερε
 καὶ ἦγε τούτους καὶ πολεμῶν διεγένετο, μέχρι Κῦρος
 ἐδείθη τοῦ στρατεύματος· τότε δὲ ἀπῆλθεν ὡς σὺν ἐκείνῳ
 6 αὐτῷ πολεμῆσων. ταῦτα οὖν φιλοπολέμου μοι δοκεῖ ἀνδρὸς
 ἔργα εἶναι, ὅστις ἐξὸν μὲν εἰρήνην ἔχειν ἀνευ αἰσχύνῃς καὶ
 βλάβῃς αἰρεῖται πολεμεῖν, ἐξὸν δὲ ῥαθυμεῖν βούλεται
 πονεῖν ὥστε πολεμεῖν, ἐξὸν δὲ χρήματα ἔχειν ἀκινδύνως
 αἰρεῖται πολεμῶν μείονα ταῦτα ποιεῖν· ἐκεῖνος δὲ ὥσπερ
 εἰς παιδικὰ ἢ εἰς ἄλλην τινὰ ἡδονὴν ἠθέλεε δαπανᾶν εἰς
 7 πόλεμον. οὕτω μὲν φιλοπόλεμος ἦν· πολεμικὸς δὲ αὐτῷ
 ταύτῃ ἐδόκει εἶναι, ὅτι φιλοκίνδυνός τε ἦν καὶ ἡμέρας
 καὶ νυκτὸς ἄγων ἐπὶ τοὺς πολεμίους καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς
 φρόνιμος, ὡς οἱ παρόντες πανταχοῦ πάντες ὠμολόγουν.
 8 καὶ ἀρχικὸς δ' ἐλέγετο εἶναι ὡς δυνατόν ἐκ τοῦ τοιούτου
 τρόπου, οἷον κάκεῖνος εἶχεν. ἱκανὸς μὲν γὰρ ὡς τις καὶ
 ἄλλος φροντίζειν ἦν, ὅπως ἔχοι ἢ στρατιὰ αὐτῷ τὰ ἐπι-
 τήδεια, καὶ παρασκευάζειν ταῦτα, ἱκανὸς δὲ καὶ ἐμποιεῖσθαι
 9 τοῖς παροῦσιν, ὡς πειστέον εἶη Κλεάρχῳ. τοῦτο δ' ἐποίει
 ἐκ τοῦ χαλεπὸς εἶναι· καὶ γὰρ ὄρᾶν στυγνὸς ἦν καὶ τῇ
 φωνῇ τραχὺς ἐκόλαζε τε αἰεὶ ἰσχυρῶς καὶ ὀργῇ ἐνίοτε, ὡς
 καὶ αὐτῷ μεταμέλειν ἔσθ' ὅτε. καὶ γνώμη δ' ἐκόλαζεν·
 ἀκολάστου γὰρ στρατεύματος οὐδὲν ἡγεῖτο ὄφελος εἶναι,
 10 ἀλλὰ καὶ λέγειν αὐτὸν ἔφασαν, ὡς δέοι τὸν στρατιωτῆν

φοβείσθαι μᾶλλον τὸν ἄρχοντα ἢ τοὺς πολεμίους, εἰ μέλλοι ἢ φυλακὰς φυλάξειν ἢ φίλων ἀφέξασθαι ἢ ἀπροφασίστως ἵεναι πρὸς τοὺς πολεμίους. ἐν μὲν οὖν τοῖς δεινοῖς ἤθελον 11 αὐτοῦ ἀκούειν σφόδρα καὶ οὐκ ἄλλον ἤροῦντο οἱ στρατιῶται· καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν τότε φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς προσώποις ἔφρασαν φαίνεσθαι καὶ τὸ χαλεπὸν ἐρρωμένον πρὸς τοὺς πολεμίους ἐδόκει εἶναι, ὥστε σωτήριον, οὐκέτι χαλεπὸν ἐφαίνετο· ὅτε δ' ἔξω τοῦ δεινοῦ γένοιτο καὶ ἐξείη 12 πρὸς ἄλλον ἀρχομένους ἀπιέναι, πολλοὶ αὐτὸν ἀπέλειπον· τὸ γὰρ ἐπίχαρι οὐκ εἶχεν, ἀλλ' αἰεὶ χαλεπὸς ἦν καὶ ὤμος· ὥστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον. καὶ γὰρ οὖν φιλία μὲν καὶ εὐνοία ἐπο- 13 μένους οὐδέποτε εἶχεν· οὔτινες δὲ ἢ ὑπὸ πόλεως τεταγμένοι ἢ ὑπὸ τοῦ δεῖσθαι ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀνάγκῃ κατεχόμενοι παρεῖησαν αὐτῷ, σφόδρα πειθόμενοις ἐχρήτο. ἐπεὶ δὲ 14 ἤρξαντο νικᾶν σὺν αὐτῷ τοὺς πολεμίους, ἤδη μεγάλα ἦν τὰ χρησίμως ποιοῦντα εἶναι τοὺς σὺν αὐτῷ στρατιώτας· τό τε γὰρ πρὸς τοὺς πολεμίους θαρραλέως ἔχειν παρῆν καὶ τὸ τὴν παρ' ἐκείνου τιμωρίαν φοβείσθαι εὐτάκτους ἐποιεῖ. τοιοῦτος μὲν δὴ ἄρχων ἦν· ἄρχεσθαι δὲ ὑπὸ 15 ἄλλων οὐ μάλα ἐθέλειν ἐλέγετο. ἦν δέ, ὅτε ἐτελεύτα, ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη.

Πρόξενος δὲ ὁ Βοιωτίος εὐθύς μὲν μειράκιον ὢν ἐπε- 16 θύμει γενέσθαι ἀνὴρ τὰ μεγάλα πράττειν ἱκανός· καὶ διὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν ἔδωκε Γοργία ἀργύριον τῷ Λεοντίνῳ. ἐπεὶ δὲ συνεγένετο ἐκεῖνον, ἱκανὸς νομίσας ἤδη εἶναι καὶ 17 ἄρχειν καὶ φίλος ὢν τοῖς πρώτοις μὴ ἠτᾶσθαι εὐεργετῶν, ἤλθεν εἰς ταύτας τὰς σὺν Κύρῳ πράξεις· καὶ ᾤετο κτήσεσθαι ἐκ τούτων ὄνομα μέγα καὶ δύναμιν μεγάλην καὶ χρήματα πολλὰ· τοσοῦτων δ' ἐπιθυμῶν σφόδρα ἐν- 18 δηλον αὖ καὶ τοῦτο εἶχεν, ὅτι τούτων οὐδὲν ἂν θέλοι κτᾶσθαι μετὰ ἀδικίας, ἀλλὰ σὺν τῷ δικαίῳ καὶ καλῷ ᾤετο δεῖν τούτων τυγχάνειν, ἄνευ δὲ τούτων μή. ἄρχειν 19 δὲ καλῶν μὲν κάγαθῶν δυνατὸς ἦν, οὐ μέντοι οὔτ' αἰδῶ τοῖς στρατιώταις ἑαυτοῦ οὔτε φόβον ἱκανῶς ἐμποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ ἡσχύνετο μᾶλλον τοὺς στρατιώτας ἢ οἱ ἀρχόμενοι ἐκεῖνον· καὶ φοβούμενος μᾶλλον ἦν φανερός τὸ

ἀπεχθάνεσθαι τοῖς στρατιώταις ἢ οἱ στρατιῶται τὸ
 20 ἀπιστεῖν ἐκεῖνῳ. ᾗετο δὲ ἄρκεῖν πρὸς τὸ ἀρχικὸν εἶναι
 καὶ δοκεῖν τὸν μὲν καλῶς ποιοῦντα ἐπαινεῖν, τὸν δὲ ἀδι-
 κοῦντα μὴ ἐπαινεῖν. τοιγαροῦν αὐτῷ οἱ μὲν καλοὶ τε
 κάγαθοὶ τῶν συνόντων εὖνοι ἦσαν, οἱ δὲ ἄδικοι ἐπεβού-
 ληνον ὡς εὐμεταχειρίστῳ ὄντι. ὅτε δὲ ἀπέθνησκεν, ἦν
 ἐτῶν ὡς τριάκοντα.

21 Μένων δὲ ὁ Θετταλὸς δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν μὲν πλουτεῖν
 ἰσχυρῶς, ἐπιθυμῶν δὲ ἄρχειν, ὅπως πλείω λαμβάνοι,
 ἐπιθυμῶν δὲ τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω κερδαίνοι· φίλος τε
 ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστον δυναμένοις, ἵνα ἀδικῶν μὴ
 22 διδοίῃ δίκην. ἐπὶ δὲ τὸ κατεργάζεσθαι ὧν ἐπιθυμοίη
 συντομωτάτην ᾗετο ὁδὸν εἶναι διὰ τοῦ ἐπισηρκεῖν τε καὶ
 ψεύδεσθαι καὶ ἔξαπατᾶν, τὸ δ' ἀπλοῦν καὶ τὸ ἀληθές τὸ
 23 αὐτὸ τῷ ἡλιθίῳ εἶναι. στέργων δὲ φανερός μὲν ἦν οὐ-
 δένα, ὅτῳ δὲ φαίη φίλος εἶναι, τούτῳ ἔνδηλος ἐγίγνετο
 ἐπιβουλεύων. καὶ πολεμίου μὲν οὐδενὸς κατεγέλα, τῶν
 24 δὲ συνόντων πάντων ὡς καταγελῶν ἀεὶ διελέγετο. καὶ
 τοῖς μὲν τῶν πολεμίων κτήμασιν οὐκ ἐπεβούλευε· χαλε-
 πὸν γὰρ ᾗετο εἶναι τὰ τῶν φυλαττομένων λαμβάνειν· τὰ
 δὲ τῶν φίλων μόνος ᾗετο εἰδέναί ῥᾶστον ὃν ἀφύλακτα
 25 λαμβάνειν. καὶ ὅσους μὲν αἰσθάνοιτο ἐπιόρκους καὶ
 ἀδίκους ὡς εὖ ὠπλισμένους ἐφοβεῖτο, τοῖς δ' ὁσίοις καὶ
 26 ἀλήθειαν ἀσκοῦσιν ὡς ἀνάνδροις ἐπειρᾶτο χρῆσθαι. ὥσ-
 περ δὲ τις ἀγάλλεται ἐπὶ θεοσεβείᾳ καὶ ἀληθείᾳ καὶ
 δικαιοσύνῃ, οὕτω Μένων ἠγάλλετο τῷ ἔξαπατᾶν δύνασθαι,
 τῷ πλάσασθαι ψευδῆ, τῷ φίλους διαγελᾶν· τὸν δὲ μὴ
 πανοῦργον τῶν ἀπαιδευτῶν ἀεὶ ἐνόμιζεν εἶναι. καὶ παρ'
 οἷς μὲν ἐπεχειρεῖ πρωτεύειν φιλία, διαβάλλων τοὺς πρῶ-
 27 τούς τούτους ᾗετο δεῖν κτήσασθαι. τὸ δὲ πειθομένους
 τοὺς στρατιώτας παρέχεσθαι ἐκ τοῦ συναδικεῖν αὐτοῖς
 ἐμηχανᾶτο. τιμᾶσθαι δὲ καὶ θεραπεύεσθαι ἡξίου ἐπι-
 δεικνύμενος, ὅτι πλείστα δύναίτο καὶ ἐθέλοι ἂν ἀδικεῖν.
 εὐεργεσίαν δὲ κατέλεγεν, ὁπότε τις αὐτοῦ ἀφίσταίτο, ὅτι
 28 χρώμενος αὐτῷ οὐκ ἀπώλεσεν αὐτόν. καὶ τὰ μὲν δὴ
 ἀφανῆ ἔξεστι περὶ αὐτοῦ ψεύδεσθαι, ἃ δὲ πάντες ἴσασι,
 τὰ δ' ἐστὶ. παρὰ Ἀριστίππου μὲν ἔτι ὥρατος ὧν στρατηγεῖν

διεπράξατο τῶν ξένων, Ἀρκαίῳ δὲ βαρβάρῳ ὄντι, ὅτι μειρακίοις καλοῖς ἦδετο, οἰκειότατος ἔτι ὠραῖος ὢν ἐγένετο, αὐτὸς δὲ παιδικὰ εἶχε θαρύπαν ἀγένειος ὢν γενειῶντα. ἀποθνησκόντων δὲ τῶν συστρατῆγων, ὅτι ἐστράτευσαν ²⁹ ἐπὶ βασιλέα σὺν Κύρῳ, ταῦτα πεποικῶς οὐκ ἀπέθανε, μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον [στρατηγῶν] τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ ὥσπερ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀποτιμηθέντες τὰς κεφαλὰς, ὅσπερ τάχιστος θάνατος δοκεῖ εἶναι, ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν ὡς πονηρὸς λέγεται τῆς τελευτῆς τυχεῖν.

Ἀγίας δὲ ὁ Ἀρκὰς καὶ Σωκράτης ὁ Ἀχαιοὺς καὶ τούτῳ ³⁰ ἀπεθανέτην. τούτων δὲ οὐθ' ὡς ἐν πολέμῳ κακῶν οὐδεὶς κατεγέλα οὐτ' εἰς φιλίαν αὐτοὺς ἐμέμφετο. ἦσθην δὲ ἄμφω ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ τριάκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς.

Γ.

[Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ Κύρου ἀναβάσει οἱ Ἕλληνες ἐπραξαν ¹ μέχρι τῆς μάχης καὶ ὅσα, ἐπεὶ Κῦρος ἐτελεύτησεν, ἐγένετο ἀπιόντων τῶν Ἑλλήνων σὺν Τισσαφέρνει ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.] ἐπεὶ δὲ οἱ στρατηγοὶ ² συνειλημμένοι ἦσαν καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ συνεπόμενοι ἀπολώλεσαν, ἐν πολλῇ δὴ ἀπορίᾳ ἦσαν οἱ Ἕλληνες, ἐννοούμενοι μὲν, ὅτι ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις ἦσαν, κύκλῳ δὲ αὐτοῖς πάντῃ πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολέμια ἦσαν, ἀγορὰν δὲ οὐδεὶς ἔτι παρέξειν ἔμελλεν, ἀπεῖχον δὲ τῆς Ἑλλάδος οὐ μείον ἢ μύρια στάδια, ἡγεμῶν δ' οὐδεὶς τῆς ὁδοῦ ἦν, ποταμοὶ δὲ διεῖργον ἀδιάβατοι ἐν μέσῳ τῆς οἴκαδε ὁδοῦ, προὔδεδώκεσαν δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες βάρβαροι, μόνοι δὲ καταλειμμένοι ἦσαν οὐδὲ ἰππέα οὐδένα σύμμαχον ἔχοντες, ὥστε εὐδὴλον ἦν, ὅτι νικῶντες μὲν οὐδ' ἂν ἓνα κατακάνοιεν, ἡττηθέντων δὲ αὐτῶν οὐδεὶς ἂν λειφθεῖη. ταῦτα ³ ἐννοούμενοι καὶ ἀθύμως ἔχοντες ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἐσπέραν σίτου ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πῦρ ἀνέκαυσαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὄπλα πολλοὶ οὐκ ἤλθον ταύτην τὴν νύκτα, ἀνεπαύοντο δὲ ὅπου ἐτύγγανεν ἕκαστος, οὐ δυνάμενοι καθεύδειν

ὑπὸ λύπης καὶ πόθου πατρίδων, γονέων, γυναικῶν, παιδων, οὓς οὐποτ' ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι. οὕτω μὲν δὴ διακείμενοι πάντες ἀνεπαύοντο.

- 4 Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὃς οὔτε στρατηγὸς οὔτε λοχαγὸς οὔτε στρατιώτης ὦν συνηκολούθει, ἀλλὰ Πρόξενος αὐτὸν μετεπέμψατο οἴζοθεν ξένος ὦν ἀρχαῖος· ὑπισχεῖτο δὲ αὐτῷ, εἰ ἔλθοι, φίλον αὐτὸν Κύρω ποιήσκειν, ὃν αὐτὸς ἔφη κρείττω ἑαυτῷ νομίζειν
- 5 τῆς πατρίδος. ὁ μέντοι Ξενοφῶν ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν ἀνακοινοῦται Σωκράτει τῷ Ἀθηναίῳ περὶ τῆς πορείας. καὶ ὁ Σωκράτης ὑποπτεύσας, μὴ τι πρὸς τῆς πόλεως ἐπαίτιον εἴη Κύρω φίλον γενέσθαι, ὅτι ἐδόκει ὁ Κύρος προθύμως τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὰς Ἀθήνας συμπολεμῆσαι, συμβουλεύει τῷ Ξενοφῶντι ἔλθόντα εἰς Δελφούς ἀνακοινῶσαι τῷ θεῷ περὶ τῆς πορείας. ἔλθῶν δ'
- 6 ὁ Ξενοφῶν ἐπῆρετο τὸν Ἀπόλλω, τίνι ἂν θεῶν θύων καὶ εὐχόμενος κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔλθοι τὴν ὁδόν, ἣν ἐπινοεῖ, καὶ καλῶς πράξας σωθεῖν. καὶ ἀνείλεν αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων
- 7 θεοῖς οἷς ἔδει θύειν. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦλθε, λέγει τὴν μαντείαν τῷ Σωκράτει. ὁ δ' ἀκούσας ἠτιᾶτο αὐτόν, ὅτι οὐ τοῦτο πρῶτον ἤρώτα, πότερον λῶν εἴη αὐτῷ πορεύεσθαι ἢ μένειν, ἀλλ' αὐτὸς κρίνας ἰτέον εἶναι τοῦτ' ἐπυνθάνετο, ὅπως ἂν κάλλιστα πορευθεῖν. ἐπεὶ μέντοι οὕτως
- 8 ἦρον, ταῦτ', ἔφη, χρὴ ποιεῖν, ὅσα ὁ θεὸς ἐκέλευσεν. ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν οὕτω θυσάμενος οἷς ἀνείλεν ὁ θεὸς ἐξέπλει, καὶ καταλαμβάνει ἐν Σάρδεσι Πρόξενον καὶ Κύρον μέλλοντας ἦδη ὁρμᾶν τὴν ἄνω ὁδόν, καὶ συνεστάθη Κύρω.
- 9 προθυμουμένου δὲ τοῦ Προξένου καὶ ὁ Κύρος συμπροθύμειτο μένειν αὐτόν· εἶπε δέ, ὅτι ἐπειδὴν τάχιστα ἢ στρατεία λήξῃ, εὐθὺς ἀποπέμψει αὐτόν. ἐλέγετο δὲ ὁ
- 10 στόλος εἶναι εἰς Πισίδας. ἐστρατεύετο μὲν δὴ οὕτως ἐξαπατηθεὶς οὐχ ὑπὸ Προξένου· οὐ γὰρ ἦδει τὴν ἐπὶ βασιλέα ὁρμῆν οὐδὲ ἄλλος οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων πλην Κλεάρχου· ἐπεὶ μέντοι εἰς Κιλικίαν ἦλθον, σαφὲς πᾶσιν ἦδη ἐδόκει εἶναι, ὅτι ὁ στόλος εἴη ἐπὶ βασιλέα. φοβούμενοι δὲ τὴν ὁδόν καὶ ἄκοντες ὁμῶς οἱ πολλοὶ δι' αἰσχύνην καὶ ἀλλήλων καὶ Κύρου συνηκολούθησαν· ὧν εἷς καὶ Ξενοφῶν

ἦν. ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν, ἔλυπεῖτο μὲν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ 11
 οὐκ ἐδύνατο καθεύδειν· μικρὸν δ' ὕπνου λαχὼν εἶδεν ὄναρ.
 ἔδοξεν αὐτῷ βροντῆς γενομένης σκηπτὸς πεσεῖν εἰς τὴν
 πατρῴαν οἰκίαν καὶ ἐκ τούτου λάμπεσθαι πᾶσα. περι- 12
 φοβος δ' εὐθύς ἀνηγέρθη, καὶ τὸ ὄναρ τῇ μὲν ἔκρινεν
 ἀγαθόν, ὅτι ἐν πόνοις ὦν καὶ κινδύνοις φῶς μέγα ἐκ Διὸς
 ἰδεῖν ἔδοξε· τῇ δὲ καὶ ἐφοβεῖτο, ὅτι ἀπὸ Διὸς μὲν βασι-
 λέως τὸ ὄναρ ἐδόκει αὐτῷ εἶναι, κύκλω δὲ ἐδόκει λάμπε-
 σθαι τὸ πῦρ, μὴ οὐ δύναίτο ἐκ τῆς χώρας ἐξελθεῖν τῆς
 βασιλέως, ἀλλ' εἴργοιτο πάντοθεν ὑπὸ τινων ἀποριῶν.
 ὁποῖόν τι μέντοι ἐστὶ τὸ τοιοῦτον ὄναρ ἰδεῖν, ἔξεστι σκο- 13
 πεῖν ἐκ τῶν συμβάντων μετὰ τὸ ὄναρ. γίνεται γὰρ τάδε.
 εὐθύς ἐπειδὴ ἀνηγέρθη, πρῶτον μὲν ἔννοια αὐτῷ ἐπι-
 πτεῖ· τί κατὰκειμαι; ἢ δὲ νύξ προβαίνει· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ
 εἰκὸς τοὺς πολεμίους ἤξειν. εἰ δὲ γενησόμεθα ἐπὶ βα-
 σιλεῖ, τί ἐμποδῶν μὴ οὐχὶ πάντα μὲν τὰ χαλεπώτατα ἐπι-
 δόντας, πάντα δὲ τὰ δεινότατα παθόντας ὑβρίζομένους
 ἀποθανεῖν; ὅπως δ' ἀμυνόμεθα, οὐδεὶς παρασκευάζεται 14
 οὐδὲ ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ κατακείμεθα, ὥσπερ ἐξὸν ἡσυχίαν
 ἄγειν. ἐγὼ οὖν τὸν ἐκ ποίας πόλεως στρατηγὸν προσ-
 δοκῶ ταῦτα πράξειν; ποίαν δ' ἡλικίαν ἐμαντῷ ἐλθεῖν
 ἀναμένω; οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι πρεσβύτερος ἔσομαι, ἐὰν τή-
 μερον προδῶ ἐμαντὸν τοῖς πολεμίοις. ἐκ τούτου ἀνίσταται 15
 καὶ συγκαλεῖ τοὺς Προξένου πρῶτον λοχαγούς. ἐπεὶ δὲ
 συνῆλθον, ἔλεξεν· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες λοχαγοί, οὔτε καθεύδειν
 δύναμαι, ὥσπερ οἶμαι οὐδ' ὑμεῖς, οὔτε κατακεῖσθαι ἔτι,
 ὄρων, ἐν οἷοις ἐσμέν. οἱ μὲν γὰρ πολέμοι δῆλον ὅτι οὐ 16
 πρότερον πρὸς ἡμᾶς τὸν πόλεμον ἐξέφηραν, πρὶν ἐνόμισαν
 καλῶς τὰ ἑαυτῶν παρεσκευάσθαι, ἡμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲν
 ἀντεπιμελεῖται, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. καὶ 17
 μὴν εἰ ὑψησόμεθα καὶ ἐπὶ βασιλεῖ γενησόμεθα, τί οἰό-
 μεθα πείσεσθαι; ὃς καὶ τοῦ ὁμομητρίου καὶ ὁμοπατρῖου
 ἀδελφοῦ καὶ τεθνηκότος ἤδη ἀποτεμῶν τὴν κεφαλὴν καὶ
 τὴν χεῖρα ἀνεσταύρωσεν· ἡμᾶς δέ, οἷς κηδεμῶν μὲν οὐδεὶς
 πάρεστιν, ἐστρατεύσαμεν δὲ ἐπ' αὐτὸν ὡς δοῦλον ἀντι-
 βασιλέως ποιήσοντες καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα,
 τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν; ἄρ' οὐκ ἂν ἐπὶ πᾶν ἔλθοι, ὡς ἡμᾶς 18

- τὰ ἔσχατα αἰκισάμενος πᾶσιν ἀνθρώποις φόβον παράσχοι τοῦ στρατεῦσαι ποτε ἐπ' αὐτόν; ἀλλ' ὅπως τοι μὴ ἐπ' 19 ἐκείνῳ γενησόμεθα, πάντα ποιητέον. ἐγὼ μὲν οὖν ἔστε μὲν αἱ σπονδαὶ ἦσαν, οὐποτε ἐπανόμην ἡμᾶς μὲν οἰκτιρῶν, βασιλέα δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μακαρίζων, διαθεώμενος αὐτῶν ὄσσην μὲν χώραν καὶ οἶαν ἔχοιεν, ὡς δὲ ἀφθονα τὰ ἐπιτήδεια, ὄσους δὲ θεράποντας, ὄσα δὲ 20 κτήνη, χρυσὸν δέ, ἐσθῆτα δέ· τὰ δ' αὖ τῶν στρατιωτῶν ὁπότε ἐνθυμοίμην, ὅτι τῶν μὲν ἀγαθῶν πάντων οὐδενὸς ἡμῖν μετεῖη, εἰ μὴ πριαίμεθα, ὅτου δ' ὠνησόμεθα ἤδειν ἔτι ὀλίγους ἔχοντας, ἄλλως δὲ πως πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια ἢ ὠνουμένους ὄρκους ἤδη κατέχοντας ἡμᾶς· ταῦτ' οὖν λογιζόμενος ἐνίοτε τὰς σπονδὰς μᾶλλον ἐφοβούμην ἢ 21 νῦν τὸν πόλεμον. ἐπεὶ μέντοι ἐκείνοι ἔλυσαν τὰς σπονδὰς, λελύσθαι μοι δοκεῖ καὶ ἡ ἐκείνων ὕβρις καὶ ἡ ἡμετέρα ὑποψία. ἐν μέσῳ γὰρ ἤδη κεῖται ταῦτα τὰ ἀγαθὰ ἄθλα, ὁπότεροι ἀν ἡμῶν ἄνδρες ἀμείνονες ὦσιν, ἀγωνοθέται 22 δ' οἱ θεοὶ εἰσιν, οἳ σὺν ἡμῖν, ὡς τὸ εἰκόσ, ἔσονται. οὗτοι μὲν γὰρ αὐτοὺς ἐπιωρκήσασιν, ἡμεῖς δὲ πολλὰ ὀρῶντες ἀγαθὰ στερωῶς αὐτῶν ἀπειχόμεθα διὰ τοὺς τῶν θεῶν ὄρκους· ὥστε ἐξεῖναι μοι δοκεῖ ἵεναι ἐπὶ τὸν ἀγῶνα πολὺ 23 σὺν φρονήματι μείζονι ἢ τούτοις. ἔτι δ' ἔχομεν σώματα ἰκανώτερα τούτων καὶ ψύχη καὶ θάληη καὶ πόρους φέρειν· ἔχομεν δὲ καὶ ψυχὰς σὺν τοῖς θεοῖς ἀμείνονας· οἳ δὲ ἄνδρες καὶ τρωτοὶ καὶ θνητοὶ μᾶλλον ἡμῶν, ἢν οἱ θεοὶ 24 ὥσπερ τὸ πρόσθεν νίκην ἡμῖν διδώσιν. ἀλλ' ἴσως γὰρ καὶ ἄλλοι ταῦτ' ἐνθυμοῦνται, πρὸς τῶν θεῶν μὴ ἀναμένωμεν ἄλλους ἐφ' ἡμᾶς ἐλθεῖν παρακαλοῦντας ἐπὶ τὰ κάλλιστα ἔργα, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρξωμεν τοῦ ἐξορμῆσαι καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὴν ἀρετήν. φάνητε τῶν λοχαγῶν ἀριστοὶ καὶ 25 τῶν στρατηγῶν ἀξιοστρατηγότεροι. καὶ γὰρ δέ, εἰ μὲν ὑμεῖς ἐθέλετε ἐξορμᾶν ἐπὶ ταῦτα, ἔπεσθαι ὑμῖν βούλομαι, εἰ δ' ὑμεῖς τάττετέ με ἡγεῖσθαι, οὐδὲν προφασίζομαι τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζειν ἡγοῦμαι ἐρύκειν ἀπ' ἔμαντοῦ τὰ κακά.
- 26 Ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεξεν, οἳ δὲ λοχαγοὶ ἀκούσαντες ἡγεῖσθαι ἐκέλευον πάντες, πλὴν Ἀπολλωνίδης τις ἦν βιωτιάζων

τῆ φωνῇ· οὗτος δ' εἶπεν, ὅτι φλυαροίη ὅστις λέγοι ἄλλως
 πως σωτηρίας ἂν τυχεῖν ἢ βασιλέα πείσας, εἰ δύναίτο,
 καὶ ἅμα ἤρχετο λέγειν τὰς ἀπορίας. ὁ μέντοι Ξενοφῶν 27
 μεταξὺ ὑπολαβῶν ἔλεξεν ὧδε· Ὁ θαυμασιώτατε ἄνθρωπε,
 σύγε οὐδὲ ὄρων γιγνώσκεις οὐδὲ ἀκούων μέμνησαι. ἐν
 ταύτῳ γε μέντοι ἦσθα τούτοις, ὅτε βασιλεύς, ἐπεὶ Κῦρος
 ἀπέθανε, μέγα φρονήσας ἐπὶ τούτῳ πέμπων ἐκέλευε παρα-
 δίδόναι τὰ ὄπλα. ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς οὐ παραδόντες, ἀλλ' ἐξω- 28
 πλισμένοι ἐλθόντες παρεσκηνήσαμεν αὐτῷ, τί οὐκ ἐποί-
 ησε πρέσβεις πέμπων καὶ σπονδὰς αἰτῶν καὶ παρέχων τὰ
 ἐπιτήδεια, ἔστε σπονδῶν ἔτυχεν; ἐπεὶ δ' αὖ οἱ στρατηγοὶ 29
 καὶ λοχαγοί, ὥσπερ δὴ σὺ κελεύεις, εἰς λόγους αὐτοῖς
 ἄνευ ὄπλων ἦλθον πιστεύσαντες ταῖς σπονδαῖς, οὐ νῦν
 ἐκείνοι παιόμενοι, κεντούμενοι, ὑβριζόμενοι, οὐδὲ ἀπο-
 θανεῖν οἱ τλήμονες δύνανται, καὶ μάλ' οἶμαι ἐρωῶντες τού-
 του; ἅ σὺ πάντα εἰδὼς τοὺς μὲν ἀμύνεσθαι κελεύοντας
 φλυαρεῖν φῆς, πείθειν δὲ πάλιν κελεύεις ἰόντας; ἐμοὶ δέ, 30
 ὦ ἄνδρες, δοκεῖ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον μήτε προσίεσθαι
 εἰς ταῦτο ἡμῖν αὐτοῖς ἀφελομένους τε τὴν λοχαγίαν σκευὴ
 ἀναθέντας ὡς τοιούτῳ χρῆσθαι. οὗτος γὰρ καὶ τὴν πα-
 τριδα καταισχύνει καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὅτι Ἕλληνα ὦν
 τοιοῦτός ἐστιν. ἐντεῦθεν ὑπολαβῶν Ἀγασίας Στυμφάλιος 31
 εἶπεν· Ἀλλὰ τούτῳ γε οὔτε τῆς Βοιωτίας προσήκει οὐδὲν
 οὔτε τῆς Ἑλλάδος παντάπασιν, ἐπεὶ ἐγὼ αὐτὸν εἶδον ὥσ-
 περ Λυδὸν ἀμφοτέρω τὰ ὦτα τειρυπημένον. καὶ εἶχεν
 οὕτως. τοῦτον μὲν οὖν ἀπήλασαν. οἱ δὲ ἄλλοι παρὰ τὰς 32
 τάξεις ἰόντες ὅπου μὲν στρατηγὸς σῶς εἴη τὸν στρατηγὸν
 παρεκάλουν, ὁπόθεν δὲ οἴχοιτο, τὸν ὑποστράτηγον, ὅπου
 δ' αὖ λοχαγὸς σῶς εἴη, τὸν λοχαγόν. ἐπεὶ δὲ πάντες συν- 33
 ἦλθον, εἰς τὸ πρόσθεν τῶν ὄπλων ἐκαθέζοντο· καὶ ἐγέ-
 ροντο οἱ συνελθόντες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀμφὶ τοὺς
 ἑκατόν. ὅτε δὲ ταῦτα ἦν, σχεδὸν μέσαι ἦσαν νύκτες. ἐν- 34
 ταῦθα Ἰερώνυμος Ἡλείος πρεσβύτατος ὦν τῶν Προξένου
 λοχαγῶν ἤρχετο λέγειν ὧδε· Ἡμῖν, ὦ ἄνδρες στρατηγοὶ
 καὶ λοχαγοί, ὁρῶσι τὰ παρόντα ἔδοξε καὶ αὐτοῖς συνελθεῖν
 καὶ ὑμᾶς παρακαλέσαι, ὅπως βουλευσαίμεθα εἴ τι δυναί-
 μεθα ἀγαθόν. λέξον δ', ἔφη, καὶ σύ, ὦ Ξενοφῶν, ἅπερ

35 καὶ πρὸς ἡμᾶς. ἐκ τούτου λέγει τάδε Ξενοφῶν· Ἄλλα
 ταῦτα μὲν δὴ πάντες ἐπιστάμεθα, ὅτι βασιλεὺς καὶ Τισ-
 σαφέρνης οὓς μὲν ἐδυνήθησαν συνειλήφασιν ἡμῶν, τοῖς
 δ' ἄλλοις δῆλον ὅτι ἐπιβουλεύουσιν, ὡς, ἣν δύνωνται,
 ἀπολέσωσιν. ἡμῶν δέ γε οἶμαι πάντα ποιητέα, ὡς μή ποτ'
 ἐπὶ τοῖς βαρβάροις γενώμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον, ἣν δυνώ-
 36 μεθα, ἐκεῖνοι ἐφ' ἡμῶν. εὖ τοίνυν ἐπίστασθε, ὅτι ὑμεῖς
 τοσοῦτοι ὄντες, ὅσοι νῦν συνελήλυθατε, μέγιστον ἔχετε
 καιρὸν. οἱ γὰρ στρατιῶται οὗτοι πάντες πρὸς ὑμᾶς βλέ-
 πουσι, κὰν μὲν ὑμᾶς ὀρῶσιν ἀθύμους, πάντες κακοὶ ἔσον-
 ται, ἣν δὲ ὑμεῖς αὐτοὶ τε παρασκευαζόμενοι φανεροὶ ἦτε
 ἐπὶ τοὺς πολεμίους καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλῆτε, εὖ ἴστε,
 37 ὅτι ἔψονται ὑμῶν καὶ πειράσονται μιμεῖσθαι. ἴσως δέ
 τοι καὶ δίκαιόν ἐστιν ὑμᾶς διαφέρειν τι τούτων. ὑμεῖς
 γὰρ ἔστε στρατηγοί, ὑμεῖς ταξίαρχοι καὶ λοχαγοί· καὶ ὅτε
 εἰρήνη ἦν, ὑμεῖς καὶ χρήμασι καὶ τιμαῖς τούτων ἐπλεονε-
 κτεῖτε· καὶ νῦν τοίνυν ἐπεὶ πόλεμός ἐστιν, ἀξιούν δεῖ
 ὑμᾶς αὐτοὺς ἀμείνους τε τοῦ πλήθους εἶναι καὶ προβου-
 38 λεύειν τούτων καὶ προπονεῖν, ἣν που δέη. καὶ νῦν πρῶτον
 μὲν οἴομαι ἂν ὑμᾶς μέγα ὀνῆσαι τὸ στράτευμα, εἰ ἐπι-
 μεληθεῖητε, ὅπως ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων ὡς τάχιστα
 στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀντικατασταθῶσιν. ἀνευ γὰρ ἀρ-
 χόντων οὐδὲν ἂν οὔτε καλὸν οὔτε ἀγαθὸν γένοιτο ὡς μὲν
 συνελόντι εἰπεῖν οὐδαμοῦ, ἐν δὲ δὴ τοῖς πολεμικοῖς παν-
 τάπασι. ἡ μὲν γὰρ εὐταξία σώζειν δοκεῖ, ἡ δὲ ἀταξία
 39 πολλοὺς ἤδη ἀπολώλεκεν. ἐπειδὴν δὲ καταστήσησθε τοὺς
 ἄρχοντας ὅσους δεῖ, ἣν καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας συλ-
 λέγητε καὶ παραθαρρύνητε, οἶμαι ἂν ὑμᾶς πάντ' ἐν καιρῷ
 40 ποιῆσαι. νῦν γὰρ ἴσως καὶ ὑμεῖς αἰσθάνεσθε, ὡς ἀθύ-
 μως μὲν ἦλθον ἐπὶ τὰ ὅπλα, ἀθύμως δὲ πρὸς τὰς φυ-
 λακάς· ὥστε οὕτω γ' ἐχόντων οὐκ οἶδα ὅτι ἂν τις χρήσαιτο
 41 αὐτοῖς, εἴτε νυκτὸς δέοι τι εἴτε καὶ ἡμέρας. ἣν δὲ τις
 αὐτῶν τρέψῃ τὰς γνώμας, ὡς μὴ τοῦτο μόνον ἐννοῶνται,
 τί πείσονται, ἀλλὰ καὶ τί ποιήσουσι, πολὺ εὐθυμότεροι
 42 ἔσονται. ἐπίστασθε γὰρ δὴ, ὅτι οὔτε πλήθός ἐστιν οὔτε
 ἰσχυρὸς ἢ ἐν τῷ πολέμῳ τὰς νίκας ποιούσα, ἀλλ' ὁπότεροι
 ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ταῖς ψυχαῖς ἐρρωμενέστεροι ἴωσιν ἐπὶ

τοὺς πολεμίους, τούτους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ ἀντίοι οὐδέ-
 χονται. ἐντεθύμημαι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, καὶ τοῦτο, ὅτι ⁴³
 ὅπόσοι μὲν μαστεύουσι ζῆν ἐκ παντὸς τρόπου ἐν τοῖς
 πολεμικοῖς, οὗτοι μὲν κακῶς τε καὶ αἰσχροῦς ὡς ἐπὶ τὸ
 πολὺ ἀποθνήσκουσιν, ὅπόσοι δὲ τὸν μὲν θάνατον ἐγνώ-
 κασι πᾶσι κοινὸν εἶναι καὶ ἀναγκαῖον ἀνθρώποις, περὶ
 δὲ τοῦ καλῶς ἀποθνήσκειν ἀγωνίζονται, τούτους ὁρῶ μᾶλ-
 λὸν πως εἰς τὸ γῆρας ἀφικνουμένους καί, ἕως ἂν ζῶσιν,
 εὐδαιμονέστερον διάγοντας. ἅ καὶ ἡμᾶς δεῖ νῦν κατα- ⁴⁴
 μαθόντας, ἐν τοιοῦτῳ γὰρ καιρῷ ἔσμεν, αὐτούς τε ἀνδρας
 ἀγαθοὺς εἶναι καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλεῖν. ὁ μὲν ταῦτ'
 εἰπὼν ἐπαύσατο. μετὰ δὲ τοῦτον εἶπε Χειρίσοφος· Ἀλλὰ ⁴⁵
 πρόσθεν μὲν, ὦ Ξενοφῶν, τοσοῦτον μόνον σε ἐγίγνωσκον,
 ὅσον ἦκουον Ἀθηναῖον εἶναι, νῦν δὲ καὶ ἐπαινῶ σε ἐφ'
 οἷς λέγεις τε καὶ πράττεις, καὶ βουλοίμην ἂν ὅτι πλείστους
 εἶναι τοιοῦτους· κοινὸν γὰρ ἂν εἴη τὸ ἀγαθόν. καὶ νῦν, ⁴⁶
 ἔφη, μὴ μέλλωμεν, ὦ ἄνδρες, ἀλλ' ἀπελθόντες ἤδη αἰρεῖ-
 σθε οἱ δεόμενοι ἄρχοντας, καὶ ἐλόμενοί ἦκατε εἰς τὸ μέσον
 τοῦ στρατοπέδου καὶ τοὺς αἰρεθέντας ἄγετε· ἔπειτ' ἔκει
 συγκαλοῦμεν τοὺς ἄλλους στρατιώτας. παρέστω δ' ἡμῖν,
 ἔφη, καὶ Τολμίδης ὁ κῆρυξ. καὶ ἅμα ταῦτ' εἰπὼν ἀνέστη, ⁴⁷
 ὡς μὴ μέλλοιτο, ἀλλὰ περαίνοιτο τὰ δέοντα. ἐκ τούτου
 ἠρέθησαν ἄρχοντες ἀντὶ μὲν Κλεάρχου Τιμασίῳν Δαρδα-
 νεύς, ἀντὶ δὲ Σωκράτους Ξανθικλῆς Ἀχαιοός, ἀντὶ δὲ Ἀγίου
 Κλεάνωρ Ἀρκάς, ἀντὶ δὲ Μένωνος Φιλήσιος Ἀχαιοός, ἀντὶ
 δὲ Προξένου Ξενοφῶν Ἀθηναῖος.

Ἐπεὶ δὲ ἤρηγτο, ἡμέρα τε σχεδὸν ὑπέφαινε καὶ εἰς τὸ ²
 μέσον ἦκον οἱ ἄρχοντες, καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς προφυλακὰς
 καταστήσαντας συγκαλεῖν τοὺς στρατιώτας. ἐπεὶ δὲ καὶ
 οἱ ἄλλοι στρατιῶται συνῆλθον, ἀνέστη πρῶτον μὲν Χει-
 ρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες στρα- ²
 τιῶται, χαλεπὰ μὲν τὰ παρόντα, ὅποτε ἀνδρῶν στρατηγῶν
 τοιούτων στερόμεθα καὶ λοχαγῶν καὶ στρατιωτῶν, πρὸς
 δ' ἔτι καὶ οἱ ἀμφὶ Ἁρμῖον οἱ πρόσθεν σύμμαχοι ὄντες
 προδεδώκασιν ἡμᾶς· ὅμως δὲ δεῖ ἐκ τῶν παρόντων ἀνδρας
 ἀγαθοὺς τελέθειν καὶ μὴ ὑφίεσθαι, ἀλλὰ πειρᾶσθαι,
 ὅπως, ἦν μὲν δυνώμεθα, καλῶς νικῶντες σωζόμεθα· εἰ

δὲ μή, ἀλλὰ καλῶς γε ἀποθνήσκωμεν, ὑποχείριοι δὲ μη-
 δέποτε γενώμεθα ζῶντες τοῖς πολεμίοις. οἶομαι γὰρ ἂν
 ἡμᾶς τοιαῦτα παθεῖν, οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιή-
 4 σιαν. ἐπὶ τούτῳ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος ἀνέστη καὶ
 ἔλεξεν ὧδε· Ἄλλ' ὁρᾶτε μὲν, ὦ ἄνδρες, τὴν βασιλέως ἐπι-
 ορχίαν καὶ ἀσέβειαν, ὁρᾶτε δὲ τὴν Τισσαφέρου ἀπιστίαν,
 ὅστις λέγων, ὡς γείτων τε εἴη τῆς Ἑλλάδος καὶ περὶ πλεί-
 στου ἂν ποιήσαιτο σῶσαι ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτὸς
 ὁμόσας ἡμῖν, αὐτὸς δεξιὰς δοῦς, αὐτὸς ἔξαπατήσας συν-
 ἔλαβε τοὺς στρατηγούς καὶ οὐδὲ Δία ξένιον ἠδέσθη, ἀλλὰ
 5 Κλεάρχῳ καὶ ὁμοτράπεζος γενόμενος αὐτοῖς τούτοις ἔξα-
 πατήσας τοὺς ἄνδρας ἀπολώλεκεν. Ἀριαῖος δέ, ὃν ἡμεῖς
 ἠθέλομεν βασιλέα καθιστάναι, καὶ ἐδώκαμεν καὶ ἐλάβομεν
 πιστὰ μὴ προδώσειν ἀλλήλους, καὶ οὗτος οὔτε τοὺς θεοὺς
 δείσας οὔτε Κῦρον τεθνηκότα αἰδεσθεῖς, τιμώμενος μά-
 λιστα ὑπὸ Κύρου ζῶντος, νῦν πρὸς τοὺς ἐκείνου ἐχθίστους
 ἀποστάς ἡμᾶς τοὺς Κύρου φίλους κακῶς ποιεῖν πειρᾶται.
 6 ἀλλὰ τούτους μὲν οἱ θεοὶ ἀποτίσαιντο· ἡμᾶς δὲ δεῖ ταῦτα
 ὁρῶντας μήποτε ἔξαπατηθῆναι ἔτι ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ μα-
 χομένους ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα τοῦτο, ὅτι ἂν δοκῇ
 τοῖς θεοῖς, πάσχειν.

7 Ἐκ τούτου Ξενοφῶν ἀνίσταται ἔσταλμένος ἐπὶ πόλε-
 μον ὡς ἐδύνατο κάλλιστα, νομίζων, εἴτε νίκην διδοῖεν οἱ
 θεοί, τὸν κάλλιστον κόσμον τῷ νικᾷν πρέπειν, εἴτε τε-
 λευτᾶν δέοι, ὁρθῶς ἔχειν τῶν καλλίστων ἑαυτὸν ἀξιῶσαντα
 ἐν τούτοις τῆς τελευτῆς τυγχάνειν· τοῦ λόγου δὲ ἤρχετο
 8 ὧδε· Τὴν μὲν τῶν βαρβάρων ἐπιορχίαν τε καὶ ἀπιστίαν
 λέγει μὲν Κλεάνωρ, ἐπίστασθε δὲ καὶ ὑμεῖς, οἶμαι. εἰ
 μὲν οὖν βουλώμεθα πάλιν αὐτοῖς διὰ φιλίας ἰέναι, ἀνάγκη
 ἡμᾶς πολλὴν ἀθυμίαν ἔχειν, ὁρῶντας καὶ τοὺς στρατη-
 γούς, οἱ διὰ πίστεως αὐτοῖς ἑαυτοὺς ἐνεχείρισαν, οἷα πε-
 πόνθασιν· εἰ μέντοι διανοοῦμεθα σὺν τοῖς ὅπλοις ὧν τε
 πεποιθήκασιν δίκην ἐπιθεῖναι αὐτοῖς καὶ τὸ λοιπὸν διὰ
 παντὸς πολέμου αὐτοῖς ἰέναι, σὺν τοῖς θεοῖς πολλαὶ ἡμῖν
 9 καὶ καλαὶ ἐλπίδες εἰσὶ σωτηρίας. τοῦτο δὲ λέγοντος αὐ-
 τοῦ πύρρυνται τις· ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται πάντες
 μιᾷ ὁρμῇ προσεκύνησαν τὸν θεόν, καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε·

Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, ἐπεὶ περὶ σωτηρίας ἡμῶν λεγόντων
 οἰωνὸς τοῦ Διὸς τοῦ σωτήρος ἐφάνη, εὐξασθαι τῷ Θεῷ
 τούτῳ θύσειν σωτήρια, ὅπου ἂν πρῶτον εἰς φιλίαν χώραν
 ἀφικώμεθα, συνεπεύξασθαι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς
 θύσειν κατὰ δύναμιν. καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτ', ἔφη, ἀνα-
 τεινάτω τὴν χεῖρα. καὶ ἀνέτειναν ἅπαντες. ἐκ τούτου
 ἠΰξαντο καὶ ἐπαιάνισαν. ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς
 εἶχεν, ἤρχετο πάλιν ὧδε· Ἐτύγχανον λέγων, ὅτι πολλὰ ¹⁰
 καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας. πρῶτον μὲν γὰρ
 ἡμεῖς μὲν ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὄρκους, οἱ δὲ πο-
 λέμιοι ἐπιωρκήσασιν τε καὶ τὰς σπονδὰς παρὰ τοὺς ὄρκους
 λελύκασιν. οὕτω δ' ἐχόντων εἰκὸς τοῖς μὲν πολεμίοις
 ἐναντίους εἶναι τοὺς θεοὺς, ἡμῖν δὲ συμμάχους, οἵπερ
 ἱκανοὶ εἰσι καὶ τοὺς μεγάλους ταχὺ μικροὺς ποιεῖν καὶ
 τοὺς μικροὺς, κἂν ἐν δεινοῖς ὦσι, σώζειν εὐπετώς, ὅταν
 βούλωνται. ἔπειτα δέ, ἀναμνήσω γὰρ ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν ¹¹
 προγόνων τῶν ἡμετέρων κινδύνους, ἵνα εἰδῆτε, ὡς ἀγαθοὺς
 τε ὑμῖν προσήκει εἶναι σώζονται τε σὺν τοῖς θεοῖς καὶ ἐκ
 πάντων δεινῶν οἱ ἀγαθοί. ἐλθόντων μὲν γὰρ Περσῶν καὶ
 τῶν σὺν αὐτοῖς παμπληθεῖ στόλῳ ὡς ἀφανιούντων αὐθις
 τὰς Ἀθήνας, ὑποστῆναι αὐτοῖς Ἀθηναῖοι τολμήσαντες
 ἐνίκησαν αὐτούς. καὶ εὐξάμενοι τῇ Ἀρτέμιδι ὀπόσους ἂν ¹²
 κατακάνοιεν τῶν πολεμίων, τοσαύτας χιμαίρας καταθύ-
 σειν τῇ Θεῷ, ἐπεὶ οὐκ εἶχον ἱκανὰς εὐρεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς
 κατ' ἐνιαυτὸν πεντακοσίας θύειν, καὶ ἔτι νῦν ἀποθύουσιν.
 ἔπειτα ὅτε Ξέρξης ὕστερον ἀγείρας τὴν ἀναρίθμητον στρα- ¹³
 τῖαν ἤλθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι
 πρόγονοι τοὺς τούτων προγόνους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ
 θάλατταν. ὧν ἔστι μὲν τεκμήρια ὄραν τὰ τρόπαια, μέ-
 γιστον δὲ μαρτύριον ἡ ἔλευθερία τῶν πόλεων, ἐν αἷς ὑμεῖς
 ἐγένεσθε καὶ ἐτράφητε· οὐδένα γὰρ ἀνθρώπον δεσπότην,
 ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε. τοιούτων μὲν ἔστε προ- ¹⁴
 γόνων. οὐ μὲν δὴ τοῦτό γε ἐρῶ, ὡς ὑμεῖς καταισχύνετε
 αὐτούς· ἀλλ' οὕτω πολλὰ ἡμέραι, ἀφ' οὗ ἀντιταξάμενοι
 τούτοις τοῖς ἐκείνων ἐκγόνοις πολλαπλασίους ὑμῶν αὐτῶν
 ἐνικάτε σὺν τοῖς θεοῖς. καὶ τότε μὲν δὴ περὶ τῆς Κύρου ¹⁵
 βασιλείας ἄνδρες ἦτε ἀγαθοί· νῦν δ' ὅποτε περὶ τῆς

ἑμετέρας σωτηρίας ὁ ἀγὼν ἐστὶ, πολὺ δὴ που ὑμᾶς προσ-
 16 ἴκει καὶ ἀμείνονας καὶ προθυμότερους εἶναι. ἀλλὰ μὴν
 καὶ θαρραλεωτέρους νῦν πρέπει εἶναι πρὸς τοὺς πολε-
 μίους. τότε μὲν γὰρ ἄπειροι ὄντες αὐτῶν τό τε πλῆθος
 ἀμετρον ὀρῶντες ὁμῶς ἐτολμήσατε σὺν τῷ πατρίῳ φρο-
 νήματι ἰέναι εἰς αὐτούς· νῦν δὲ ὁπότε καὶ πείραν ἤδη
 ἔχετε αὐτῶν, ὅτι θέλουσι καὶ πολλαπλάσιοι ὄντες μὴ
 δέχεσθαι ὑμᾶς, τί ἔτι ὑμῖν προσίκει τούτους φοβεῖσθαι;
 17 μὴδὲ μέντοι τοῦτο μείον δόξητε ἔχειν, εἰ οἱ Κύριοι
 πρόσθεν σὺν ἡμῖν ταπτόμενοι νῦν ἀφεστήκασιν. ἔτι γὰρ
 οὔτοι κακίονές εἰσι τῶν ἐφ' ἡμῶν ἠττημένων· ἔφρευγον
 γοῦν πρὸς ἐκείνους καταλιπόντες ἡμᾶς. τοὺς δ' ἐθέλον-
 τας φυγῆς ἄρχειν πολὺ κρεῖττον σὺν τοῖς πολεμίοις τα-
 18 τομένους ἢ ἐν τῇ ἑμετέρῃ τάξει ὄρᾶν. εἰ δέ τις ὑμῶν
 ἀθυμεῖ, ὅτι ἡμῖν μὲν οὐκ εἰσὶν ἵππεῖς, τοῖς δὲ πολεμίοις
 πολλοὶ πάρεσιον, ἐνθυμήθητε, ὅτι οἱ μύριοι ἵππεῖς οὐδὲν
 ἄλλο ἢ μύριοι εἰσὶν ἄνθρωποι· ὑπὸ μὲν γὰρ ἵππου ἐν
 μάχῃ οὐδεὶς πώποτε οὔτε δηχθεὶς οὔτε λακτισθεὶς ἀπέ-
 θανεν, οἱ δὲ ἄνδρες εἰσὶν οἱ ποιοῦντες ὅτι ἂν ἐν ταῖς
 19 μάχαις γίγνηται. οὐκοῦν τῶν γε ἵππέων πολὺ ἡμεῖς ἐπ'
 ἀσφαλεστέρου ὀχήματός ἐσμεν· οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππων
 κρέμανται φοβούμενοι οὐχ ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ κατα-
 πεσεῖν· ἡμεῖς δ' ἐπὶ γῆς βεβηκότες πολὺ μὲν ἰσχυρότερον
 παύσομεν, ἢν τις προσῆ, πολὺ δὲ μᾶλλον ὅτου ἂν βουλώ-
 μεθα τευξόμεθα. ἐνὶ μόνῳ προέχουσιν οἱ ἵππεῖς ἡμᾶς·
 20 φεύγειν αὐτοῖς ἀσφαλέστερόν ἐστὶν ἢ ἡμῖν. εἰ δὲ δὴ τὰς
 μὲν μάχας θαρρεῖτε, ὅτι δὲ οὐκέτι ἡμῖν Τισσαφέρνης
 ἠγήσεται οὐδὲ βασιλεὺς ἀγορὰν παρέξει, τοῦτο ἄχθεσθε,
 σκέψασθε, πότερον κρεῖττον Τισσαφέρνην ἡγεμόνα ἔχειν,
 ὃς ἐπιβουλεύων ἡμῖν φανερός ἐστίν, ἢ οὓς ἂν ἡμεῖς ἄν-
 δρας λαβόντες ἠγεισθαι κελεύωμεν, οἱ εἰσονται, ὅτι ἢν τι
 περὶ ἡμᾶς ἀμαρτάνωσι, περὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς καὶ τὰ
 21 σώματα ἀμαρτάνουσι. τὰ δὲ ἐπιτήδεια πότερον ὠνεῖ-
 σθαι κρεῖττον ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἧς οὔτοι παρεῖχον, μικρὰ
 μέτρα πολλοῦ ἀργυρίου, μὴδὲ τοῦτο ἔτι ἔχοντας, ἢ αὐτούς
 λαμβάνειν, ἢνπερ κρατῶμεν, μέτρῳ χρωμένους ὁπόσω ἂν
 22 ἕκαστος βούληται. εἰ δὲ ταῦτα μὲν γιννώσκετε ὅτι κρεῖτ-

τονα, τοὺς δὲ ποταμοὺς ἄπορον νομίζετε εἶναι καὶ μεγά-
 λως ἡγείσθε ἕξαπατηθῆναι διαβάντες, σκέψασθε, εἰ ἄρα
 τοῦτο καὶ μωρότατον πεποιήκασιν οἱ βάρβαροι. πάντες
 γὰρ ποταμοί, ἣν καὶ πρόσω τῶν πηγῶν ἄποροι ὡσι,
 προσιοῦσι πρὸς τὰς πηγὰς διαβατοὶ γίνονται οὐδὲ τὸ
 γόνυ βρέχοντες. εἰ δὲ μήθ' οἱ ποταμοὶ διήσουσιν ἡγεμῶν ²³
 τε μηδεὶς ἡμῖν φανεῖται, οὐδ' ὡς ἡμῖν γε ἀθυμητέον. ἐπι-
 στάμεθα γὰρ Μυσοὺς, οὓς οὐκ ἂν ἡμῶν φαιήμεν βελτίους
 εἶναι, οἱ [βασιλέως ἄκοντος] ἐν τῇ βασιλέως χώρα πολλάς
 τε καὶ εὐδαίμονας καὶ μεγάλας πόλεις οἰκοῦσιν, ἐπιστά-
 μεθα δὲ Πισίδας ὡσαύτως, Λυκάονας δὲ καὶ αὐτοὶ εἶδομεν
 ὅτι ἐν τοῖς πεδίοις τὰ ἔρμυνὰ καταλαβόντες τὴν τούτων
 χώραν καρποῦνται· καὶ ἡμᾶς δ' ἂν ἔφην ἔγωγε χρῆναι ²⁴
 μήπω φανεροὺς εἶναι οἴκαδε ὠρμημένους, ἀλλὰ κατα-
 σκευάζεσθαι ὡς αὐτοῦ που οἰκήσοντας. οἶδα γάρ, ὅτι
 καὶ Μυσοῖς βασιλεὺς πολλοὺς μὲν ἡγεμόνας ἂν δοίη, πολ-
 λούς δ' ἂν ὁμήρους τοῦ ἀδόλως ἐκπέμψειν, καὶ ὁδοποιή-
 σαιέ γ' ἂν αὐτοῖς, καὶ εἰ σὺν τεθρίπποις βούλοιντο ἀπι-
 εῖναι. καὶ ἡμῖν γ' ἂν οἶδ' ὅτι τρισάσμενος ταῦτ' ἐποίει,
 εἰ ἑώρα ἡμᾶς μένειν παρασκευαζομένους. ἀλλὰ γὰρ δέ- ²⁵
 δοικα, μὴ ἂν ἅπαξ μάθωμεν ἀργοὶ ζῆν καὶ ἐν ἀφθόνοις
 βιοτεύειν καὶ Μήδων δὲ καὶ Περσῶν καλαῖς καὶ μεγάλαις
 γυναιξὶ καὶ παρθένοις ὁμιλεῖν, μὴ ὡσπερ οἱ λωτοφάγοι
 ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ. δοκεῖ οὖν μοι εἰκὸς καὶ ²⁶
 δίκαιον εἶναι πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοὺς οἰ-
 κείους πειρᾶσθαι ἀφικνεῖσθαι καὶ ἐπιδειξαι τοῖς Ἑλλησιν,
 ὅτι ἐκόντες πένονται, ἕξον αὐτοῖς τοὺς νῦν οἴκοι ἀκλήρους
 πολιτεύοντας ἐνθάδε κομισαμένους πλουσίους ὄραν. ἀλλὰ
 γάρ, ὦ ἄνδρες, πάντα ταῦτα τάγαθὰ δῆλον ὅτι τῶν κρα-
 τούντων ἐστί. τοῦτο δὴ δεῖ λέγειν, πῶς ἂν πορευοίμεθα ²⁷
 τε ὡς ἀσφαλέστατα καί, εἰ μάχεσθαι θέοι, ὡς κράτιστα
 μαχοίμεθα. πρῶτον μὲν τοίνυν, ἔφη, δοκεῖ μοι κατακαῦ-
 σαι τὰς ἀμάξας, ἃς ἔχομεν, ἵνα μὴ τὰ ζεύγη ἡμῶν στρα-
 τηγῆ, ἀλλὰ πορευώμεθα ὅπη ἂν τῇ στρατιᾷ συμφέρη·
 ἔπειτα καὶ τὰς σκηνὰς συγκατακαῦσαι. αὗται γὰρ αὖ
 ὄχλον μὲν παρέχουσιν ἄγειν, συνωφελοῦσι δ' οὐδὲν οὔτε
 εἰς τὸ μάχεσθαι οὐτ' εἰς τὸ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. ἔτι δὲ ²⁸

- καὶ τῶν ἄλλων σκευῶν τὰ περιττὰ ἀπαλλάξωμεν, πλὴν ὅσα πολέμου ἕνεκεν ἢ σίτων ἢ ποτῶν ἔχομεν, ἵν' ὡς πλεῖστοι μὲν ἡμῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ᾤσιν, ὡς ἐλάχιστοι δὲ σκευοφορῶσι. κρατουμένων μὲν γὰρ ἐπίστασθε ὅτι πάντα ἀλλότρια· ἦν δὲ κρατῶμεν, καὶ τοὺς πολεμίους δεῖ σκευοφύρους ἡμετέρους νομίζειν. λοιπὸν μοι εἰπεῖν, ὅπερ καὶ μέγιστον νομίζω εἶναι. ὁρᾶτε γὰρ καὶ τοὺς πολεμίους ὅτι οὐ πρόσθεν ἐξενεγκεῖν ἐτόλμησαν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον, πρὶν τοὺς στρατηγούς ἡμῶν συνέλαβον, νομίζοντες ὄντων μὲν τῶν ἀρχόντων καὶ ἡμῶν πειθομένων ἱκανοὺς εἶναι ἡμᾶς περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ, λαβόντες δὲ τοὺς ἀρχοντας ἀναρχία ἂν καὶ ἀταξία ἐνόμιζον ἡμᾶς ἀπολέσθαι.
- 30 δεῖ οὖν πολὺ μὲν τοὺς ἀρχοντας ἐπιμελεστέρους γενέσθαι τοὺς νῦν τῶν πρόσθεν, πολὺ δὲ τοὺς ἀρχομένους εὐτακτοτέρους καὶ πειθομένους μᾶλλον τοῖς ἀρχουσι νῦν ἢ πρόσθεν, ἦν δέ τις ἀπειθῆ, ψηφίσασθαι τὸν ἀεὶ ὑμῶν ἐντυγχάνοντα σὺν τῷ ἀρχοντι κολάζειν· οὕτως οἱ πολέμιοι πλεῖστον ἐψευσμένοι ἔσονται· τῆδε γὰρ τῆ ἡμέρα μυρίους ὄψονται ἀνθ' ἐνὸς Κλεάρχους τοὺς οὐδενὶ ἐπιτρέψοντας
- 32 κακῶ εἶναι. ἀλλὰ γὰρ καὶ περαίνειν ἤδη ὥρα· ἴσως γὰρ οἱ πολέμιοι αὐτίκα παρέσονται. ὅτῳ οὖν ταῦτα δοκεῖ καλῶς ἔχειν, ἐπικρωσάτω ὡς τάχιστα, ἵν' ἔργῳ περαίνηται. εἰ δέ τι ἄλλο βέλτιον ἢ ταῦτη, τολμάτω καὶ ὁ ἰδιώτης διδάσκειν· πάντες γὰρ κοινῆς σωτηρίας δεόμεθα.
- 33 Μετὰ ταῦτα Χειρίσοφος εἶπεν· Ἄλλ' εἰ μὲν τινος ἄλλον δεῖ πρὸς τούτοις οἷς λέγει Ξενοφῶν, καὶ αὐτίκα ἐξέσται ποιεῖν· ἃ δὲ νῦν εἴρηκε, δοκεῖ μοι ὡς τάχιστα ψηφίσασθαι ἀριστον εἶναι· καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν
- 34 χεῖρα. ἀνέτειναν πάντες. ἀναστὰς δὲ πάλιν εἶπε Ξενοφῶν· ὦ ἄνδρες, ἀκούσατε ὧν προσδεῖν δοκεῖ μοι. δῆλον ὅτι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ ὅπου ἔξομεν τὰ ἐπιτήδεια· ἀκούω δὲ κόμας εἶναι καλὰς οὐ πλέον εἴκοσι σταδίων
- 35 ἀπεχούσας· οὐκ ἂν οὖν θαυμάζομι, εἰ οἱ πολέμιοι, ὥσπερ οἱ δειλοὶ κύνες τοὺς μὲν παριόντας διώκουσίν τε καὶ δάκνουσιν, ἦν δύνωνται, τοὺς δὲ διώκοντας φεύγουσιν, εἰ
- 36 καὶ αὐτοὶ ἡμῖν ἀπιούσιν ἐπακολουθοῖεν. ἴσως οὖν ἀσφαλέστερον ἡμῖν πορεύεσθαι πλαίσιον ποιησαμένους τῶν

ὄπλων, ἵνα τὰ σκευοφόρα καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἐν ἀσφαλε-
 στέρῳ ᾗ. εἰ οὖν νῦν ἀποδειχθεῖη, τίνας χρὴ ἡγεῖσθαι
 τοῦ πλαισίου καὶ τὰ πρόσθεν κοσμεῖν καὶ τίνας ἐπὶ τῶν
 πλευρῶν ἑκατέρων εἶναι, τίνας δ' ὀπισθοφυλακεῖν, οὐκ ἂν
 ὁπότε οἱ πολέμοιοι ἔλθοιεν, βουλευέσθαι ἡμᾶς δεοί, ἀλλὰ
 χρῶμεθ' ἂν εὐθὺς τοῖς τεταγμένοις. εἰ μὲν οὖν ἄλλος τις ³⁷
 βέλτιον ὄρᾳ, ἄλλως ἔχέτω· εἰ δὲ μὴ, Χειρίσοφος μὲν
 ἡγοῖτο, ἐπειδὴ καὶ Λακεδαιμόνιός ἐστι· τῶν δὲ πλευρῶν
 ἑκατέρων δύο τῷ πρεσβυτάτῳ στρατηγῷ ἐπιμελοῖσθην·
 ὀπισθοφυλακοῖμεν δ' ἡμεῖς οἱ νεώτατοι ἐγώ τε καὶ Τιμα-
 σίων τὸ νῦν εἶναι. τὸ δὲ λοιπὸν πειρώμενοι ταύτης τῆς ³⁸
 τάξεως βουλευσόμεθα, ὅτι ἂν αἰεὶ κράτιστον δοκῆ εἶναι.
 εἰ δὲ τις ἄλλο ὄρᾳ βέλτιον, λεξάτω. ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντ-
 ἔλεγεν, εἶπεν· Ὅτι δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα.
 ἔδοξε ταῦτα. Νῦν τοίνυν, ἔφη, ἀπιόντας ποιεῖν δεῖ τὰ ³⁹
 δεδογμένα. καὶ ὅστις τε ὑμῶν τοὺς οἰκείους ἐπιθυμεῖ
 ἰδεῖν, μεμνήσθω ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶναι· οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως
 τούτου τυχεῖν· ὅστις τε ζῆν ἐπιθυμεῖ, πειράσθω νικᾶν·
 τῶν μὲν γὰρ νικῶντων τὸ κατακαίνειν, τῶν δὲ ἡττωμένων
 τὸ ἀποθνήσκειν ἐστὶ· καὶ εἴ τις δὲ χρημάτων ἐπιθυμεῖ,
 κρατεῖν πειράσθω· τῶν γὰρ νικῶντων ἐστὶ καὶ τὰ ἑαυτῶν
 σώζειν καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων λαμβάνειν.

Τούτων λεχθέντων ἀνέστησαν καὶ ἀπελθόντες κατέ- ³
 καιον τὰς ἀμάξας καὶ τὰς σκηνάς, τῶν δὲ περιττῶν ὅτου
 μὲν δεοῖτό τις μετεδίδοσαν ἀλλήλοις, τὰ δὲ ἄλλα εἰς τὸ
 πῦρ ἐρρίπτουν. ταῦτα ποιήσαντες ἡριστοποιοῦντο. ἀρι-
 στοποιοιμένων δὲ αὐτῶν ἔρχεται Μιθριδάτης σὺν ἰπ-
 πεῦσιν ὡς τριάκοντα, καὶ καλεσάμενος τοὺς στρατηγοὺς
 εἰς ἐπήκοον λέγει ὧδε· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, καὶ Κύρω ²
 πιστὸς ἦν, ὡς ὑμεῖς ἐπίστασθε, καὶ νῦν ὑμῖν εὐνοῦς· καὶ
 ἐνθάδε δ' εἰμὶ σὺν πολλῷ φόβῳ διάγων. εἰ οὖν ὄρῳ ἡν
 ὑμᾶς σωτήριόν τι βουλευομένους, ἔλθοιμι ἂν πρὸς ὑμᾶς
 καὶ τοὺς θεράποντας πάντας ἔχων. λέξατε οὖν πρὸς με,
 τί ἐν νῷ ἔχετε, ὡς φίλον τε καὶ εὐνοῦν καὶ βουλόμενον
 κοινῇ σὺν ὑμῖν τὸν στόλον ποιεῖσθαι. βουλευομένοις τοῖς ³
 στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀποκρίνασθαι τάδε· καὶ ἔλεγε Χειρί-
 σοφος· Ἡμῖν δοκεῖ, εἰ μὲν τις ἐᾷ ἡμᾶς ἀπιέναι οἴκαδε,

διαπορεύεσθαι τὴν χώραν ὡς ἂν δυνώμεθα ἀσινέστατα·
 ἦν δέ τις ἡμᾶς τῆς ὁδοῦ ἀποκωλύη, διαπολεμεῖν τούτῳ
 4 ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα. ἐκ τούτου ἐπειρᾶτο Μιθρι-
 δάτης διδάσκειν, ὡς ἄπορον εἴη βασιλέως ἄκοντος σω-
 θῆναι. ἔνθα δὴ ἐγινώσκετο, ὅτι ὑπόπεμptos εἴη· καὶ
 γὰρ τῶν Τισσαφέρουσις τις οἰκείων παρηκολούθει πίστεως
 5 ἕνεκα. καὶ ἐκ τούτου ἐδόκει τοῖς στρατηγοῖσι βέλτιον εἶναι
 δόγμα ποιήσασθαι τὸν πόλεμον ἀκήρυκτον εἶναι, ἔστ' ἐν
 τῇ πολεμίᾳ εἶεν· διέφθειρον γὰρ προσιόντες τοὺς στρα-
 τιώτας, καὶ ἓνα γε λοχαγὸν διέφθειραν, Νίκαρχον Ἀρκάδα,
 καὶ ὄχρητο ἀπιῶν νυκτὸς σὺν ἀνθρώποισι ὡς εἴκοσι.
 6 Μετὰ ταῦτα ἀριστήσαντες καὶ διαβάντες τὸν Ζαπάταν
 ποταμὸν ἐπορεύοντο τεταγμένοι τὰ ὑποζύγια καὶ τὸν
 ὄχλον ἐν μέσῳ ἔχοντες. οὐ πολὺ δὲ προεληλυθόντων ἀν-
 τῶν ἐπιφαιίνεται πάλιν ὁ Μιθριδάτης, ἰππέας ἔχων ὡς
 διακοσίους καὶ τοξότας καὶ σφενδοπήτας εἰς τετρακοσίους
 7 μάλα ἔλαφροὺς καὶ εὐζώνους. καὶ προσῆει μὲν ὡς φίλος
 ὢν πρὸς τοὺς Ἕλληνας· ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο, ἔξαπίνης
 οἱ μὲν αὐτῶν ἐτόξευον καὶ ἰππεῖς καὶ πεζοί, οἱ δ' ἐσφεν-
 δόνων καὶ ἐτίτρωσκον. οἱ δὲ ὀπισθοφυλάκες τῶν Ἑλλή-
 νων ἔπασχον μὲν κακῶς, ἀντεποιοῦν δ' οὐδέν· οἱ τε γὰρ
 Κρηῆτες βραχύτερα τῶν Περσῶν ἐτόξευον καὶ ἅμα ψιλοὶ
 ὄντες εἴσω τῶν ὀπλων κατεκέκλειντο, οἱ τε ἀκοντισταὶ
 βραχύτερα ἠκόντιζον ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τῶν σφενδοπητῶν.
 8 ἐκ τούτου Ξενοφῶντι ἐδόκει διωκτέον εἶναι· καὶ ἐδίωκον
 τῶν ὀπλιτῶν καὶ τῶν πελταστῶν οἱ ἔτυχον σὺν αὐτῷ
 ὀπισθοφυλακοῦντες· διώκοντες δὲ οὐδένα κατελάμβανον
 9 τῶν πολεμίων. οὔτε γὰρ ἰππεῖς ἦσαν τοῖσι Ἕλλησιν οὔτε
 οἱ πεζοὶ τοὺς πεζοὺς ἐκ πολλοῦ φεύγοντας ἐδύναντο κατα-
 λαμβάνειν ἐν ὀλίγῳ χωρίῳ· πολὺ γὰρ οὐχ οἷόν τε ἦν ἀπὸ
 10 τοῦ ἄλλου στρατεύματος διώκειν. οἱ δὲ βάρβαροι ἰππεῖς
 καὶ φεύγοντες ἅμα ἐτίτρωσκον εἰς τοῦπισθεν τοξεύοντες
 ἀπὸ τῶν ἵππων, ὅπόσον δὲ διώξειαν οἱ Ἕλληνες, τοσοῦ-
 11 τον πάλιν ἐπαναχωρεῖν μαχομένους ἔδει. ὥστε τῆς ἡμέρας
 ὅλης διῆλθον οὐ πλέον πέντε καὶ εἴκοσι σταδίων, ἀλλὰ
 δείλης ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας. ἔνθα δὴ πάλιν ἀθυμία
 ἦν. καὶ Χειρίσοφος καὶ οἱ πρεσβύτατοι τῶν στρατηγῶν

Ξενοφῶντα ἠτιῶντο, ὅτι ἐδίωκεν ἀπὸ τῆς φάλαγγος καὶ αὐτός τε ἐκινδύνευε καὶ τοὺς πολεμίους οὐδὲν μᾶλλον ἐδύνατο βλάπτειν. ἀκούσας δὲ Ξενοφῶν ἔλεγεν, ὅτι ὁρ- 12
 θῶς αἰτιῶντο καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον αὐτοῖς μαρτυροῖη. ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἠναγκάσθην διώκειν, ἐπειδὴ ἐώρων ἡμᾶς ἐν τῷ μένειν κακῶς μὲν πάσχοντας, ἀντιποιεῖν δὲ οὐδὲν δυνα- 13
 μένους. ἐπειδὴ δὲ ἐδιώκομεν, ἀληθῆ, ἔφη, ὑμεῖς λέγετε· κακῶς μὲν γὰρ ποιεῖν οὐδὲν μᾶλλον ἐδυνάμεθα τοὺς πολε- 14
 μίους, ἀνεχωροῦμεν δὲ πάνυ χαλεπῶς. τοῖς οὖν θεοῖς χάρις, ὅτι οὐ σὺν πολλῇ ῥώμῃ, ἀλλὰ σὺν ὀλίγοις ἦλθον, ὥστε βλάψαι μὲν μὴ μεγάλα, δηλῶσαι δὲ ὧν δεόμεθα. 15
 νῦν γὰρ οἱ μὲν πολέμιοι τοξεύουσι καὶ σφενδονῶσιν ὅσον οὔτε οἱ Κρηῖτες ἀντιτοξεύειν δύνανται οὔτε οἱ ἐκ χειρὸς βάλλοντες ἐξικνεῖσθαι· ὅταν δὲ αὐτοὺς διώκωμεν, πολὺ μὲν οὐχ οἷόν τε χωρίον ἀπὸ τοῦ στρατεύματος διώκειν, ἐν ὀλίγῳ δὲ οὐδ' εἰ ταχὺς εἴη πεζὸς πεζὸν ἂν διώκων καταλάβοι ἐκ τόξου ῥύματος. ἡμεῖς οὖν εἰ μέλλομεν τού- 16
 τους εἶργειν, ὥστε μὴ δύνασθαι βλάπτειν ἡμᾶς πορευο- μένους, σφενδονητῶν τὴν ταχίστην δεῖ καὶ ἰππέων. ἀκούω δ' εἶναι ἐν τῷ στρατεύματι ἡμῶν Ῥόδιους, ὧν τοὺς πολλούς φασιν ἐπίστασθαι σφενδονᾶν καὶ τὸ βέλος αὐτῶν καὶ διπλάσιον φέρεσθαι τῶν Περσικῶν σφενδονῶν. ἐκεῖ- 17
 ναι γὰρ διὰ τὸ χειροπληθέσι τοῖς λίθοις σφενδονᾶν ἐπὶ βραχὺ ἐξικνοῦνται, οἱ δὲ Ῥόδιοι καὶ ταῖς μολυβδίσι ἐπί- στανται χρῆσθαι. ἦν οὖν αὐτῶν ἐπισκεψόμεθα τίνες 18
 πέπανται σφενδόνας, καὶ τούτων τῷ μὲν δῶμεν αὐτῶν ἀργύριον, τῷ δὲ ἄλλας πλέκειν ἐθέλοντι ἄλλο ἀργύριον τελῶμεν, καὶ τῷ σφενδονᾶ ἐντεταγμένῳ ἐθέλοντι ἄλλην τινὰ ἀτέλειαν εὐρίσκωμεν, ἴσως τινὲς φανοῦνται ἱκανοὶ ἡμᾶς ὠφελεῖν. ὁρῶ δὲ ἵππους ὄντας ἐν τῷ στρατεύματι, 19
 τοὺς μὲν τινὰς παρ' ἐμοί, τοὺς δὲ τῶν Κλεάρχου καταλε- λειμμένους, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους αἰχμαλώτους σκευο- φοροῦντας. ἂν οὖν τούτους πάντας ἐκλέξαντες σκευοφόρα μὲν ἀντιδῶμεν, τοὺς δὲ ἵππους εἰς ἰππέας κατασκευά- σωμεν, ἴσως καὶ οὗτοί τι τοὺς φεύγοντας ἀνιάσουσιν. 20
 ἔδοξε καὶ ταῦτα. καὶ ταύτης τῆς νυκτὸς σφενδονῆται μὲν εἰς διακοσίους ἐγένοντο, ἵπποι δὲ καὶ ἰππεῖς ἐδοκιμάσθησαν

τῇ ὑστεραία εἰς πεντήκοντα, καὶ σπολάδες καὶ Θώρακες αὐτοῖς ἐπορίσθησαν, καὶ Ἰππαρχος δὲ ἐπεσιτάθη Λύκιος ὁ Πολυστρατὸν Ἀθηναῖος.

- 4 Μείναντες δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν τῇ ἄλλῃ ἐπορεύοντο πρωιαίτερον ἀναστάντες· χαράδραν γὰρ αὐτοὺς ἔδει διαβῆναι, ἐφ' ἣ ἔφοβοῦντο μὴ ἐπίθωιντο αὐτοῖς διαβαίνουσιν
- 2 οἱ πολέμιοι. διαβεβηκόσι δὲ αὐτοῖς πάλιν φαίνεται ὁ Μιθριδάτης ἔχων ἰππέας χιλίους, τοξότας δὲ καὶ σφενδονήτας εἰς τετρακισχίλιους· τοσοῦτους γὰρ ἤτησε Τισσαφέρην καὶ ἔλαβεν ὑποσχόμενος, ἂν τούτους λάβῃ, παραδώσειν αὐτῷ τοὺς Ἑλληνας, καταφρονήσας, ὅτι ἐν τῇ πρόσθεν προσβολῇ ὀλίγους ἔχων ἔπαθε μὲν οὐδέν,
- 3 πολλὰ δὲ κακὰ ἐνόμιζε ποιῆσαι. ἐπεὶ δὲ οἱ Ἕλληνες διαβεβηκότες ἀπειχον τῆς χαράδρας ὅσον ὀκτῶ σταδίους, διέβαινε καὶ ὁ Μιθριδάτης ἔχων τὴν δύναμιν. παρήγγελτο δὲ τῶν πελιαστῶν οὓς ἔδει διώκειν καὶ τῶν ὀπλιτῶν, καὶ τοῖς ἰππεῦσιν εἶρητο θαρροῦσι διώκειν ὡς ἐφευομένης
- 4 ἰανῆς δυνάμεως. ἐπεὶ δὲ ὁ Μιθριδάτης κατειλήφει καὶ ἤδη σφενδόναι καὶ τοξεύματα ἐξικνοῦντο, ἐσήμηνε τοῖς Ἑλλησι τῇ σάλπιγγι καὶ εὐθὺς ἔθεον ὁμόσε οἷς εἶρητο καὶ οἱ ἰππεῖς ἤλαυνον· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἐφευγον
- 5 ἐπὶ τὴν χαράδραν. ἐν ταύτῃ τῇ διώξει τοῖς βαρβάροις τῶν τε πεζῶν ἀπέθανον πολλοὶ καὶ τῶν ἰππέων ἐν τῇ χαράδρᾳ ζωοὶ ἐλήφθησαν εἰς ὀκτωκαίδεκα. τοὺς δὲ ἀποθανόντας αὐτοκέλευστοι οἱ Ἕλληνες ἤκισαντο, ὡς ὅτι
- 6 φοβερώτατον τοῖς πολεμίοις εἶη ὄραν. καὶ οἱ μὲν πολέμιοι οὕτω πράξαντες ἀπῆλθον, οἱ δὲ Ἕλληνες ἀσφαλῶς πορευόμενοι τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν
- 7 Τίγρητα ποταμόν. ἐνταῦθα πόλις ἦν ἐρήμη μεγάλη, ὄνομα δ' αὐτῇ ἦν Λάρισα· ὤκουν δ' αὐτὴν τὸ παλαιὸν Μῆδοι. τοῦ δὲ τείχους αὐτῆς ἦν τὸ εὖρος πέντε καὶ εἴκοσι πόδες, ὕψος δ' ἑκατόν· τοῦ δὲ κύκλου ἡ περίοδος δύο παρασάγγαι· ὠροδόμητο δὲ πλίνθοις κεραμεαῖς· κρηπίς δ' ὑπῆν
- 8 λιθίνῃ τὸ ὕψος εἴκοσι ποδῶν. ταύτην βασιλεὺς ὁ Περσῶν, ὅτε παρὰ Μήδων τὴν ἀρχὴν ἐλάμβανον Πέρσαι, πολιορκῶν οὐδενὶ τρόπῳ ἐδύνατο ἐλεῖν· ἥλιον δὲ νεφέλῃ προκαλύψασα ἠφάνισε, μέχρι ἐξέλιπον οἱ ἄνθρωποι, καὶ

οὕτως ἐάλω. παρὰ ταύτην τὴν πόλιν ἦν πυραμὶς λιθίνη, 9
 τὸ μὲν εὖρος ἐνὸς πλέθρου, τὸ δὲ ὕψος δύο πλέθρων.
 ἐπὶ ταύτης πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἦσαν ἐκ τῶν πλησίον
 κωμῶν ἀποπεφευγότες. ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθ- 10
 μὸν ἓνα παρασάγγας ἕξ πρὸς τεῖχος ἔρημον μέγα [πρὸς
 τῇ πόλει κείμενον]. ὄνομα δὲ ἦν τῇ πόλει Μέσπιλα.
 Μῆδοι αὐτὴν ποτε ὤκουν. ἦν δὲ ἡ μὲν κρητὶς λίθου
 ξεστοῦ κογχυλιάτου, τὸ εὖρος πεντήκοντα ποδῶν καὶ τὸ
 ὕψος πεντήκοντα. ἐπὶ δὲ ταύτῃ ἐπωκοδόμητο πλίνθινον 11
 τεῖχος, τὸ μὲν εὖρος πεντήκοντα ποδῶν, τὸ δὲ ὕψος ἑκα-
 τόν· τοῦ δὲ τεύχους ἡ περίοδος ἕξ παρασάγγαι. ἐνταῦθα
 λέγεται Μήδεια, γυνὴ βασιλέως, καταφυγεῖν, ὅτε ἀπώ-
 λεσαν τὴν ἀρχὴν ὑπὸ Περσῶν Μῆδοι. ταύτην δὲ τὴν πόλιν 12
 πολιορκῶν ὁ Περσῶν βασιλεὺς οὐκ ἐδύνατο οὔτε χρόνῳ
 ἐλεῖν οὔτε βία· Ζεὺς δ' ἐμβροντήτους ποιεῖ τοὺς ἐνοικοῦν-
 τας, καὶ οὕτως ἐάλω.

Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἓνα παρασάγγας 13
 τέτταρας. εἰς τοῦτον δὲ τὸν σταθμὸν Τισσαφέρνης ἐπε-
 φάνη, οὓς τε αὐτὸς ἱππέας ἦλθεν ἔχων καὶ τὴν Ὀρόντα
 δύναμιν τοῦ τὴν βασιλέως θυγατέρα ἔχοντος καὶ οὓς Κῦρος
 ἔχων ἀνέβη βαρβάρους καὶ οὓς ὁ βασιλεὺς ἀδελφὸς ἔχων
 βασιλεῖ ἐβοήθει, καὶ πρὸς τούτοις ὅσους βασιλεὺς ἔδωκεν
 αὐτῷ, ὥστε τὸ στράτευμα πάμπολυ ἐφάνη. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς 14
 ἐγένετο, τὰς μὲν τῶν τάξεων ὀπισθεν καταστήσας, τὰς δὲ
 εἰς τὰ πλάγια παραγαγῶν ἐμβαλεῖν μὲν οὐκ ἐτόλμησεν
 οὐδ' ἐβούλετο διακινδυνεύειν, σφενδονᾶν δὲ παρήγγειλε
 καὶ τοξεύειν. ἐπεὶ δὲ διαταχθέντες οἱ Ῥόδιοι ἐσφενδό- 15
 νησαν καὶ οἱ [Σκύθαι] τοξόται ἐτόξευσαν καὶ οὐδεὶς ἡμάρ-
 τανεν ἀνδρός, οὐδὲ γὰρ εἰ πάνυ προὔθυμεῖτο ῥάδιον ἦν,
 καὶ ὁ Τισσαφέρνης μάλα ταχέως ἔξω βελῶν ἀπεχώρει καὶ
 αἱ ἄλλαι τάξεις ἀπεχώρησαν. καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας 16
 οἱ μὲν ἐπορεύοντο, οἱ δ' εἶποντο· καὶ οὐκέτι εἰσίνοντο οἱ
 βάρβαροι τῇ τότε ἀκροβολίσει· μακρότερον γὰρ οἱ Ῥόδιοι
 τῶν Περσῶν ἐσφενδόνων καὶ τῶν πλείστων τοξοτῶν. με- 17
 γάλα δὲ καὶ τὰ τόξα τὰ Περσικά ἐστίν· ὥστε χρήσιμα ἦν
 ὀπόσα ἀλίσκοιτο τῶν τοξευμάτων τοῖς Κρησί, καὶ διε-
 τέλουν χρώμενοι τοῖς τῶν πολεμίων τοξεύμασι καὶ ἐμελέ-

των τοξεύειν ἄνω ἰέντες μακράν. εὐρίσκετο δὲ καὶ νεῦρα πολλὰ ἐν ταῖς κώμαις καὶ μόλυβδος, ὥστε χρῆσθαι εἰς τὰς σφενδόνας. καὶ ταύτη μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ἐπεὶ κατεστρατοπεδεύοντο οἱ Ἕλληνες κώμαις ἐπιτυχόντες, ἀπῆλθον οἱ βάρβαροι μείον ἔχοντες τῇ ἀκροβολίσει· τὴν δ' ἐπιούσαν ἡμέραν ἔμειναν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐπεσιτίσαντο· ἦν γὰρ πολὺς σῖτος ἐν ταῖς κώμαις. τῇ δ' ὑστεραία ἐπορεύοντο διὰ τοῦ πεδίου, καὶ Τισσαφέρηνς εἶπετο ἀκροβολιζόμενος. ἐνθα δὴ οἱ Ἕλληνες ἔγνωσαν, ὅτι πλαίσιον ἰσόπλευρον πονηρὰ τάξις εἴη πολεμίων ἐπομένων. ἀνάγκη γὰρ ἔστιν, ἣν μὲν συγκύπτῃ τὰ κέρατα τοῦ πλαισίου ἢ ὁδοῦ στενωτέρας οὔσης ἢ ὁρέων ἀναγκαζόντων ἢ γεφύρας, ἐκθλιβεσθαι τοὺς ὀπίστας καὶ πορεύεσθαι πονήρως ἅμα μὲν πιεζομένους, ἅμα δὲ καὶ ταραττομένους· ὥστε δυσχρήστους εἶναι ἀνάγκη ἀτάκτους ὄντας. ὅταν δ' αὖ διάσχη τὰ κέρατα, ἀνάγκη διασπᾶσθαι τοὺς τότε ἐκθλιβομένους καὶ κενὸν γίνεσθαι τὸ μέσον τῶν κεράτων καὶ ἀθυμεῖν τοὺς ταῦτα πάσχοντας πολεμίων ἐπομένων. καὶ ὁπότε δέοι γέφυραν διαβαίνειν ἢ ἄλλην τινὰ διάβασιν, ἔσπευδεν ἕκαστος βουλόμενος φθάσαι πρῶτος· καὶ εὐεπίθετον ἦν ἐνταῦθα τοῖς πολεμίοις. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔγνωσαν οἱ στρατηγοί, ἐποίησαν ἐξ λόχους ἀνὰ ἑκατὸν ἄνδρας καὶ λοχαγοὺς ἐπέστησαν καὶ ἄλλους πεντηκοντῆρας καὶ ἄλλους ἐνωμοτάρχους. οὗτοι δὲ πορευόμενοι, ὁπότε μὲν συγκύπτοι τὰ κέρατα, ὑπέμενον ὑστεροί, ὥστε μὴ ἐνοχλεῖν τοῖς κέρασι, τότε δὲ παρῆγον ἔξωθεν τῶν κεράτων. ὁπότε δὲ διάσχοιεν αἱ πλευραὶ τοῦ πλαισίου, τὸ μέσον ἀνεξεπίμπλασαν, εἰ μὲν στενωτέρον εἴη τὸ διέχον, κατὰ λόχους, εἰ δὲ πλατύτερον, κατὰ πεντηκοσιῦς, εἰ δὲ πᾶν πλατύ, κατ' ἐνωμοτίας· ὥστε αἰεὶ ἔκπλεων εἶναι τὸ μέσον. εἰ δὲ καὶ διαβαίνειν τινὰ δέοι διάβασιν ἢ γέφυραν, οὐκ ἐταράττοντο, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει οἱ λόχοι διέβαινον· καὶ εἴ που δέοι τι τῆς φάλαγγος, ἐπιπαρήεσαν οὗτοι. τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας. ἡνίκα δὲ τὸν πέμπτον ἐπορεύοντο, εἶδον βασιλείον τι καὶ περὶ αὐτὸ κώμας πολλὰς, τὴν δὲ ὁδὸν πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο διὰ γηλόφων ὑψηλῶν γιγνομένην, οἱ καθῆκον ἀπὸ τοῦ ὄρους, ὑφ' ᾧ ἦν ἡ

κώμη. καὶ εἶδον μὲν τοὺς λόφους ἄσμενοι οἱ Ἕλληνες, ὡς
 εἰκὸς τῶν πολεμίων ὄντων ἰππέων· ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι 25
 ἐκ τοῦ πεδίου ἀνέβησαν ἐπὶ τὸν πρῶτον γηλόφον καὶ κατέ-
 βαινον, ὡς ἐπὶ τὸν ἕτερον ἀναβαίνειν, ἐνταῦθα ἐπιγίγνον-
 ται οἱ βάρβαροι καὶ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ εἰς τὸ πρᾶν ἐβαλ-
 λον, ἐσφενδόων, ἐτόξενον ὑπὸ μαστίγων, καὶ πολλοὺς 26
 ἐτίρωσκον καὶ ἐκράτησαν τῶν Ἑλλήνων γυμνήτων καὶ
 κατέκλεισαν αὐτοὺς εἴσω τῶν ὄπλων· ὥστε παντάπασι
 ταύτην τὴν ἡμέραν ἀχρηστοὶ ἦσαν ἐν τῷ ὄχλῳ ὄντες καὶ
 οἱ σφενδονῆται καὶ οἱ τοξόται. ἐπεὶ δὲ πιεζόμενοι οἱ 27
 Ἕλληνες ἐπεχείρησαν διώκειν, σχολῇ μὲν ἐπὶ τὸ ἄκρον
 ἀφικνοῦνται ὀπλίται ὄντες, οἱ δὲ πολέμιοι ταχὺ ἀπεπή-
 δων. πάλιν δὲ ὁπότε ἀπίοιεν πρὸς τὸ ἄλλο στράτευμα, 28
 ταῦτ' ἐπάσχον, καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου γηλόφου ταῦτ' ἀ-
 ἐγίγνετο, ὥστε ἀπὸ τοῦ τρίτου γηλόφου ἔδοξεν αὐτοῖς μὴ
 κινεῖν τοὺς στρατιώτας, πρὶν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ
 πλαισίου ἀνήγαγον πελταστὰς πρὸς τὸ ὄρος. ἐπεὶ δ' 29
 οὗτοι ἐγένοντο ὑπὲρ τῶν ἐπομένων πολεμίων, οὐκέτι ἐπε-
 τίθεντο οἱ πολέμιοι τοῖς καταβαίνουσι δεδοικότες, μὴ
 ἀπομηθεῖν καὶ ἀμφοτέρωθεν αὐτῶν γένοιτο οἱ πο-
 λέμιοι. οὕτω τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας πορευόμενοι οἱ μὲν 30
 τῇ ὁδοῦ κατὰ τοὺς γηλόφους, οἱ δὲ κατὰ τὸ ὄρος ἐπι-
 παριόντες ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας καὶ ἰατροὺς κατέστη-
 σαν ὀκτώ· πολλοὶ γὰρ ἦσαν οἱ τερωμένοι. ἐνταῦθα 31
 ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ τῶν τερωμένων ἕνεκα καὶ ἅμα
 ἐπιτήδεια πολλὰ εἶχον, ἄλευρα, οἶνον, κριθὰς ἵπποις συμ-
 βεβλημένας πολλὰς. ταῦτα δὲ συννηνεγμένα ἦν τῷ σα-
 τραπέοντι τῆς χώρας. τετάρτη δ' ἡμέρα καταβαίνουσιν
 εἰς τὸ πεδίον. ἐπεὶ δὲ κατέλαβεν αὐτοὺς Τισσαφέρης 32
 σὺν τῇ δυνάμει, ἐδίδαξεν αὐτοὺς ἢ ἀνάγκη κατασκηρῆσαι
 οὗ πρῶτον εἶδον κώμην καὶ μὴ πορεύεσθαι ἔτι μαχομέ-
 νους· πολλοὶ γὰρ ἦσαν οἱ ἀπόμαχοι, οἱ τερωμένοι καὶ
 οἱ ἐκείνους φέροντες καὶ οἱ τῶν φερόντων τὰ ὄπλα δεξά-
 μενοι. ἐπεὶ δὲ κατεσκήνησαν καὶ ἐπεχείρησαν αὐτοῖς ἀρο- 33
 βολίζεσθαι οἱ βάρβαροι πρὸς τὴν κώμην προσιόντες, πολὺ
 περιῆσαν οἱ Ἕλληνες· πολὺ γὰρ διέφερον ἐκ χώρας ὀρ-
 μῶντες ἀλέξασθαι ἢ πορευόμενοι ἐπιούσι τοῖς πολεμίοις

- 34 μάχεσθαι. ἤντικα δ' ἦν ἤδη δείλη, ὥρα ἦν ἀπιέναι τοῖς
 πολεμίοις· οὐποτε γὰρ μείον ἀπεστρατοπεδεύοντο οἱ βάρ-
 35 βαροι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐξήκοντα σταδίων, φοβούμενοι, μὴ
 τῆς νυκτὸς οἱ Ἕλληνες ἐπιθῶνται αὐτοῖς. πονηρὸν γὰρ
 νυκτὸς ἐστὶ στρατεύματα Περσικόν. οἳ τε γὰρ ἵπποι αὐτοῖς
 δέδενται καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πεποδισμένοι εἰσὶ τοῦ μὴ
 φεύγειν ἔνεκα, εἰ λυθείησαν, ἕαν τέ τις θόρυβος γίγηται,
 δεῖ ἐπισάξαι τὸν ἵππον Πέρσῃ ἀνδρὶ καὶ χαλινῶσαι, δεῖ
 καὶ θωρακισθέντα ἀναβῆναι ἐπὶ τὸν ἵππον. ταῦτα δὲ
 πάντα χαλεπὰ νύκτωρ καὶ θορύβου ὄντος. τούτου ἔνεκα
 36 πόρρω ἀπεσκήρουν τῶν Ἑλλήνων. ἐπεὶ δὲ ἐγίνγνωσκον
 αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες βουλομένους ἀπιέναι καὶ διαγγελλο-
 μένους, ἐκήρυξε τοῖς Ἕλλησι συσκευάζεσθαι ἀκουόντων
 τῶν πολεμίων. καὶ χρόνον μὲν τινα ἐπέσχον τῆς πορείας
 οἱ βάρβαροι, ἐπειδὴ δὲ ὄψε ἐγίγνετο, ἀπῆρσαν· οὐ γὰρ
 ἐδόκει λύειν αὐτοὺς νυκτὸς πορεύεσθαι καὶ κατάγεσθαι
 37 ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. ἐπειδὴ δὲ σαφῶς ἀπιόντας ἤδη
 ἑώρων οἱ Ἕλληνες, ἐπορεύοντο καὶ αὐτοὶ ἀναζεύξαντες
 καὶ διήλθον ὅσον ἐξήκοντα σταδίου. καὶ γίγνεται τοσοῦ-
 τον μεταξὺ τῶν στρατευμάτων, ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ οὐκ
 ἐφάνησαν οἱ πολεμιοὶ οὐδὲ τῇ τρίτῃ, τῇ δὲ τετάρτῃ νυκτὸς
 προελθόντες καταλαμβάνουσι χωρίον ὑπερδέξιον οἱ βάρ-
 38 βαροι, ἣ ἔμελλον οἱ Ἕλληνες παριέναι, ἀκρωνυχίαν ὄρους,
 ὑφ' ἣν ἡ κατάβασις ἦν εἰς τὸ πεδίον. ἐπειδὴ δὲ ἑώρα
 Χειρίσοφος προκατειλημμένην τὴν ἀκρωνυχίαν, καλεῖ Ξε-
 νοφῶντα ἀπὸ τῆς οὐρᾶς καὶ κελεύει λαβόντα τοὺς πελ-
 39 ταστὰς παραγενέσθαι εἰς τὸ πρόσθεν. ὁ δὲ Ξενοφῶν
 τοὺς μὲν πελταστὰς οὐκ ἤγεν· ἐπιραινόμενον γὰρ ἑώρα
 Τισσαφέρνην καὶ τὸ στρατεύματα πᾶν· αὐτὸς δὲ προσελάσας
 ἠρώτα· Τί καλεῖς; ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἐξεστὶν ὄραν· κατεί-
 40 ληπται γὰρ ἡμῖν ὁ ὑπὲρ τῆς καταβάσεως λόφος, καὶ οὐκ
 ἔστι παρελθεῖν, εἰ μὴ τούτους ἀποκόψομεν. ἀλλὰ τί οὐκ
 ἤγες τοὺς πελταστὰς; ὁ δὲ λέγει, ὅτι οὐκ ἐδόκει αὐτῷ
 ἔρημα καταλιπεῖν τὰ ὀπισθεν πολεμίων ἐπιραινόμενων.
 Ἀλλὰ μὴν ὥρα γ', ἔφη, βουλευέσθαι, πῶς τις τοὺς ἄνδρας
 41 ἀπελᾶ ἀπὸ τοῦ λόφου. ἔνταῦθα Ξενοφῶν ὄρα τοῦ ὄρους
 τὴν κορυφὴν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ἑαυτῶν στρατεύματος οὖσαν,

καὶ ἀπὸ ταύτης ἔφοδον ἐπὶ τὸν λόφον, ἔνθα ἦσαν οἱ πολέμοιοι, καὶ λέγει· Κράτιστον, ὦ Χειρίσοφε, ἡμῖν ἴεσθαι ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸ ἄκρον· ἦν γὰρ τοῦτο λάβωμεν, οὐδὲν νήσονται μένειν οἱ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ. ἀλλὰ, εἰ βούλει, μένε ἐπὶ τῷ στρατεύματι, ἐγὼ δ' ἐθέλω πορεύεσθαι· εἰ δὲ χρήζεις, πορεύου ἐπὶ τὸ ὄρος, ἐγὼ δὲ μενῶ αὐτοῦ. Ἄλλὰ 42 δίδωμί σοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ὁπότερον βούλει ἐλέσθαι. εἰπὼν ὁ Ξενοφῶν, ὅτι νεώτερός ἐστιν, αἰρεῖται πορεύεσθαι, κελεύει δὲ οἱ συμπέμψαι ἀπὸ τοῦ στόματος ἄνδρας· μακρὸν γὰρ ἦν ἀπὸ τῆς οὐρᾶς λαβεῖν. καὶ ὁ Χειρίσοφος 43 συμπέμπει τοὺς ἀπὸ τοῦ στόματος πελταστάς· ἔλαβε δὲ τοὺς κατὰ μέσον τοῦ πλαισίου. συνέπεσθαι δ' ἐκέλευσεν αὐτῷ καὶ τοὺς τριακοσίους, οὓς αὐτὸς εἶχε τῶν ἐπιλέκτων ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ πλαισίου. ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο ὡς 44 ἐδύνατο τάχιστα. οἱ δ' ἐπὶ τοῦ λόφου πολέμοιοι ὡς ἐνόησαν αὐτῶν τὴν πορείαν ἐπὶ τὸ ἄκρον, εὐθὺς καὶ αὐτοὶ ὤρμησαν ἀμιλλᾶσθαι ἐπὶ τὸ ἄκρον. καὶ ἐνταῦθα πολλή 45 μὲν κραυγὴ ἦν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος διακελευομένων τοῖς ἑαυτῶν, πολλή δὲ κραυγὴ τῶν ἀμφὶ Τισσαφέρνην τοῖς ἑαυτῶν διακελευομένων. Ξενοφῶν δὲ παρελάυνων ἐπὶ τοῦ ἵππου παρεκελεύετο· Ἄνδρες, νῦν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα νομίζετε ἀμιλλᾶσθαι, νῦν πρὸς τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας, ὀλίγον πονήσαντες ἀμαχεὶ τὴν λοιπὴν πορευόμεθα. Σωτηρίδας δὲ ὁ Σικυώνιος εἶπεν· Οὐκ ἐξ ἴσου, 47 ὦ Ξενοφῶν, ἐσμέν· σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὀχῆ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω τὴν ἀσπίδα φέρων. καὶ ὃς ἀκούσας ταῦτα 48 καταληθήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου ὠθεῖται αὐτὸν ἐκ τῆς τάξεως καὶ τὴν ἀσπίδα ἀφελόμενος ὡς ἐδύνατο τάχιστα ἔχων ἐπορεύετο· ἐτύγχανε δὲ καὶ θώρακα ἔχων τὸν ἵππικόν· ὥστε ἐπιέζετο. καὶ τοῖς μὲν ἔμπροσθεν ὑπάγειν παρεκελεύετο, τοῖς δὲ ὀπισθεν παριέναι μόλις ἐπομένοις. οἱ δ' ἄλλοι 49 στρατιῶται παίουσι καὶ βάλλουσι καὶ λοιδοροῦσι τὸν Σωτηρίδα, ἔστε ἠνάγκασαν λαβόντα τὴν ἀσπίδα πορεύεσθαι. ὁ δὲ ἀναβάς, ἕως μὲν βάσιμα ἦν, ἐπὶ τοῦ ἵππου ἦγεν, ἐπεὶ δὲ ἄβατα ἦν, καταλιπὼν τὸν ἵππον ἔσπευδε πεζῆ. καὶ φθάνουσιν ἐπὶ τῷ ἄκρῳ γενόμενοι τοὺς πολέμους. ἔνθα δὴ οἱ μὲν βάρβαροι στραφέντες ἔφρευγον ἤ 5

- ἕκαστος ἐδύνατο, οἱ δὲ Ἕλληνες εἶχον τὸ ἄκρον. οἱ δὲ
 ἀμφὶ Τισσαφέρην καὶ Ἀριαῖον ἀποτραπόμενοι ἄλλην ὁδὸν
 ὄχοντο. οἱ δὲ ἀμφὶ Χειρίσοφον καταβάντες εἰς τὸ πε-
 δίον ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν κώμῃ μεσητῇ πολλῶν ἀγαθῶν.
 ἦσαν δὲ καὶ ἄλλαι κῶμαι πολλαὶ πλήρεις πολλῶν ἀγαθῶν
 2 ἐν τούτῳ τῷ πεδίῳ παρὰ τὸν Τίγρητα ποταμόν. ἦνίκα
 δ' ἦν δείλη, ἕξαπίνης οἱ πολέμιοι ἐπιφαίνονται ἐν τῷ
 πεδίῳ, καὶ τῶν Ἑλλήνων κατέκοψάν τινες τῶν ἐσκεδα-
 σμένων ἐν τῷ πεδίῳ καθ' ἄρπαγὴν· καὶ γὰρ νομαὶ πολλαὶ
 βοσκημάτων διαβιβαζόμεναι εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ
 3 κατελήφθησαν. ἐνταῦθα Τισσαφέρης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ
 καίειν ἐπεχείρησαν τὰς κώμας. καὶ τῶν Ἑλλήνων μάλα
 ἠθύμησάν τινες ἐννοούμενοι, μὴ τὰ ἐπιτήδεια, εἰ καίοιεν,
 4 οὐκ ἔχοιεν ὀπόθεν λαμβάνοιεν. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Χειρί-
 σοφον ἀπήεσαν ἐκ τῆς βοηθείας· ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐπεὶ
 κατέβη, παρελαύνων τὰς τάξεις, ἦνίκα ἀπὸ τῆς βοηθείας
 5 ἀπήντησαν οἱ Ἕλληνες, ἔλεγεν· Ὅρατε, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες,
 ὑφιέντας τὴν χώραν ἤδη ἡμετέραν εἶναι; ἅ γάρ, ὅτε ἐσπέν-
 δοντο, διεπράττοντο, μὴ καίειν τὴν βασιλέως χώραν, νῦν
 αὐτοὶ καίουσιν ὡς ἀλλοτρίαν. ἀλλ' ἐάν που καταλίπωσι
 γε αὐτοῖς ἐπιτήδεια, ὄψονται καὶ ἡμᾶς ἐνταῦθα πορευο-
 6 μένους. ἀλλ', ὦ Χειρίσοφε, ἔφη, δοκεῖ μοι βοηθεῖν ἐπὶ
 τοὺς καίοντας ὡς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας. ὁ δὲ Χειρίσοφος
 εἶπεν· Οὐκ οὐν ἔμοιγε δοκεῖ· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ἔφη, καίωμεν,
 καὶ οὕτω θᾶπτον παύσονται.
- 7 Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τὰς σκηνάς ἀπῆλθον, οἱ μὲν ἄλλοι περὶ
 τὰ ἐπιτήδεια ἦσαν, στρατηγοὶ δὲ καὶ λοχαγοὶ συνῆλθον.
 καὶ ἐνταῦθα πολλὴ ἀπορία ἦν. ἐνθεν μὲν γὰρ ὄρη ἦν
 ὑπερύψηλα, ἐνθεν δὲ ὁ ποταμὸς τοσοῦτος τὸ βάθος, ὡς
 8 μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν πειρωμένοις τοῦ βάθους. ἀπο-
 ρουμένοις δ' αὐτοῖς προσελθὼν τις ἀνὴρ Ῥόδιος εἶπεν·
 Ἐγὼ θέλω, ὦ ἄνδρες, διαβιβάσαι ὑμᾶς κατὰ τετρακισχι-
 λίους ὀπλίτας, ἂν ἐμοὶ ὧν δέομαι ὑπηρετήσητε καὶ τά-
 9 λαντον μισθὸν πορίσητε. ἐρωτώμενος δέ, ὅτου δέοιτο,
 Ἀσκῶν, ἔφη, δισχιλίων δεήσομαι· πολλὰ δ' ὄρω πρόβατα
 καὶ αἰγας καὶ βοῦς καὶ ὄνους, ἅ ἀποδαρέντα καὶ φυση-
 10 θέντα ῥαδίως ἂν παρέχοι τὴν διάβασιν. δεήσομαι δὲ καὶ

τῶν δεσμῶν, οἷς χρῆσθε περὶ τὰ ὑποζύγια· τούτοις ζεύξας
 τοὺς ἀσκούς πρὸς ἀλλήλους, ὀρμίσας ἕκαστον ἀσκὸν λίθους
 ἀρτήσας καὶ ἀφείς ὡσπερ ἀγκύρας εἰς τὸ ὕδωρ, διαγα-
 γῶν καὶ ἀμφοτέρωθεν δῆσας ἐπιβαλῶ ὕλην καὶ γῆν ἐπι-
 φορήσω· ὅτι μὲν οὖν οὐ καταδύσεσθε, αὐτίκα μάλα εἴ- 11
 σεσθε· πᾶς γὰρ ἀσκὸς δύο ἀνδρας ἔξει τὸ μὴ καταδῦναι·
 ὥστε δὲ μὴ ὀλισθάνειν, ἢ ὕλη καὶ ἢ γῆ σχήσει. ἀκούσασι 12
 ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς τὸ μὲν ἐνθύμημα χαρίεν ἐδόκει
 εἶναι, τὸ δ' ἔργον ἀδύνατον· ἦσαν γὰρ οἱ κωλύσοντες πέραν
 πολλοὶ ἵππεῖς, οἳ εὐθὺς τοῖς πρώτοις οὐδὲν ἂν ἐπέτρεπον
 τούτων ποιεῖν. ἔνταῦθα τὴν μὲν ὑστεραίαν ἐπανεχώρουν 13
 εἰς τοῦμπαλιν πρὸς Βαβυλῶνα εἰς τὰς ἀκαύστους κώμας,
 κατακαύσαντες ἔνθεν ἐξήρσαν· ὥστε οἱ πολέμιοι οὐ προσ-
 ἤλαννον, ἀλλὰ ἐθεῶντο καὶ ὅμοιοι ἦσαν θαναμάζειν, ὅποι
 ποτὲ τρέψονται οἱ Ἕλληνες καὶ τί ἐν νῶ ἔχοιεν. ἔνταῦθα 14
 οἳ μὲν ἄλλοι στρατιῶται ἀμφὶ τὰ ἐπιτήδεια ἦσαν· οἳ δὲ
 στρατηγοὶ καὶ οἳ λοχαγοὶ πάλιν συνῆλθον καὶ συναγαγόν-
 τες τοὺς ἐαλωκότας ἤλεγχον τὴν κύκλω πᾶσαν χώραν τίς
 ἐκάστη εἴη. οἳ δ' ἔλεγον, ὅτι τὰ μὲν πρὸς μεσημβρίαν τῆς 15
 ἐπὶ Βαβυλῶνα εἴη καὶ Μηδίαν, δι' ἧσπερ ἦκοιεν, ἢ δὲ πρὸς
 ἑὼ ἐπὶ Σοῦσά τε καὶ Ἐκβάτανα φέροι, ἔνθα θερίζειν καὶ
 ἑαρίζειν λέγεται βασιλεύς, ἢ δὲ διαβάντι τὸν ποταμὸν
 πρὸς ἑσπέραν ἐπὶ Λυδίαν καὶ Ἰωνίαν φέροι, ἢ δὲ διὰ τῶν
 ὀρέων καὶ πρὸς ἄρκτον τετραμμένη ὅτι εἰς Καρδούχους
 ἄγοι. τούτους δὲ ἔφασαν οἰκεῖν ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ πολε- 16
 μικοὺς εἶναι καὶ βασιλέως οὐκ ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ ἐμβαλεῖν
 ποτε εἰς αὐτοὺς βασιλικὴν στρατιὰν δώδεκα μυριάδας,
 τούτων δ' οὐδένα ἀπονοστήσαι διὰ τὴν δυσχωρίαν. ὁπότε
 μέντοι πρὸς τὸν σατράπην τὸν ἐν τῷ πεδίῳ σπείσαιτο,
 καὶ ἐπιμιγνύναι σφῶν τε πρὸς ἐκείνους καὶ ἐκείνων πρὸς
 ἑαυτούς. ἀκούσαντες ταῦτα οἳ στρατηγοὶ ἐκάθισαν χωρὶς 17
 τοὺς ἑκασταχόσε φάσκοντας εἰδέναι, οὐδὲν δῆλον ποιή-
 σαντες, ὅποι πορεύεσθαι ἔμελλον. ἐδόκει δὲ τοῖς στρα-
 τηγοῖς ἀναγκαῖον εἶναι διὰ τῶν ὀρέων εἰς Καρδούχους
 ἐμβάλλειν· τούτους γὰρ διελθόντας ἔφασαν εἰς Ἀρμενίαν
 ἦξειν, ἧς Ὀρόντας ἦρχε πολλῆς καὶ εὐδαίμονος. ἔντεῦθεν
 δ' εὐπορον ἔφασαν εἶναι, ὅποι τις ἐθέλοι πορεύεσθαι. ἐπὶ 18

τούτοις ἐθύσαντο, ὅπως ἤνικα καὶ δοκοίη τῆς ὤρας, τὴν πορείαν ποιοῖντο· τὴν γὰρ ὑπερβολὴν τῶν ὁρέων ἐδεδοίκεσαν μὴ προκαταληφθεῖη· καὶ παρήγγειλαν, ἐπειδὴ δειπνήσειαν, συσκευασαμένους πάντας ἀναπαύεσθαι καὶ ἐπεσθαι, ἤνικ' ἂν τις παραγγέλλῃ.

Δ.

- 1 [Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει ἐγένετο μέχρι τῆς μάχης καὶ ὅσα μετὰ τὴν μάχην ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἃς βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες Ἕλληγες ἐποιήσαντο, καὶ ὅσα παραβάντος τὰς σπονδὰς βασιλέως καὶ Τισσαφέρου ἐπολεμήθη πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐπακολουθοῦντος τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.
- 2 ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἔνθα ὁ μὲν Τίγρης ποταμὸς παντάπασιν ἄπορος ἦν διὰ τὸ βάθος καὶ μέγεθος, πάροδος δὲ οὐκ ἦν, ἀλλὰ τὰ Καρδούχεια ὄρη ἀπότομα ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἐκρέματο, ἐδόκει δὴ τοῖς στρατηγοῖς διὰ τῶν ὁρέων
- 3 πορευτέον εἶναι. ἤκουον γὰρ τῶν ἀλισκομένων, ὅτι εἰ διέλθοιεν τὰ Καρδούχεια ὄρη, ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, ἦν μὲν βούλωνται, διαβήσονται, ἦν δὲ μὴ βούλωνται, περιίασι. καὶ τοῦ Εὐφράτου δὲ τὰς πηγὰς ἐλέγετο οὐ πρόσσω τοῦ Τίγρητος εἶναι, καὶ ἔστιν
- 4 οὕτως ἔχον. τὴν δ' εἰς τοὺς Καρδούχους ἐμβολὴν ὧδε ποιοῦνται, ἅμα μὲν λαθεῖν πειρώμενοι, ἅμα δὲ φθάσαι,
- 5 πρὶν τοὺς πολεμίους καταλαβεῖν τὰ ἄκρα.] ἤνικα δ' ἦν ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακὴν καὶ ἐλείπετο τῆς νυκτὸς ὅσον σκοταίους διελθεῖν τὸ πεδίον, τηλικαῦτα ἀναστάντες ἀπὸ παραγγέλσεως πορευόμενοι ἀφικνοῦνται ἅμα τῇ ἡμέρᾳ
- 6 πρὸς τὸ ὄρος. ἔνθα δὲ Χειρίσοφος μὲν ἠγεῖτο τοῦ στρατεύματος λαβὼν τὸ ἀμφ' αὐτὸν καὶ τοὺς γυμνήτας πάντας, Ξενοφῶν δὲ σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξιν ὀπλίταις εἶπετο οὐδένα ἔχων γυμνήτα· οὐδεὶς γὰρ κίνδυνος ἐδόκει εἶναι,
- 7 μὴ τις ἄνω πορευομένων ἐκ τοῦ ὀπισθεν ἐπίσποιτο. καὶ ἐπὶ μὲν τὸ ἄζρον ἀναβαίνει Χειρίσοφος, πρὶν τινὰς αἰσθῆσθαι τῶν πολεμίων· ἔπειτα δ' ἔφηγεῖτο· ἐφείπετο δὲ αἰεὶ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ στρατεύματος εἰς τὰς κώμας τὰς ἐν

τοῖς ἄγκεσί τε καὶ μυχοῖς τῶν ὀρέων. ἔνθα δὴ οἱ μὲν ⁸
 Καρδοῦχοι ἐκλιπόντες τὰς οἰκίας ἔχοντες καὶ γυναῖκας καὶ
 παῖδας ἔφευγον ἐπὶ τὰ ὄρη. τὰ δὲ ἐπιτήδεια πολλὰ ἦν
 λαμβάνειν, ἦσαν δὲ καὶ χαλκώμασι παμπόλλοις κατεσκευ-
 ασμέναί αἱ οἰκίαι, ὧν οὐδὲν ἔφερον οἱ Ἕλληνες, οὐδὲ τοὺς
 ἀνθρώπους ἐδίωκον, ὑποφειδόμενοι, εἴ πως ἐθελήσειαν
 οἱ Καρδοῦχοι διένοι αὐτοὺς ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας,
 ἐπεὶπερ βασιλεῖ πολέμιοι ἦσαν· τὰ μέντοι ἐπιτήδεια, ὅτω ⁹
 τις ἐπιτυγχάνοι, ἐλάμβανον· ἀνάγκη γὰρ ἦν. οἱ δὲ Καρ-
 δοῦχοι οὔτε καλούντων ὑπήκουον οὔτε ἄλλο φιλικὸν οὐδὲν
 ἐποίουν. ἐπεὶ δὲ οἱ τελευταῖοι τῶν Ἑλλήνων κατέβαινον ¹⁰
 εἰς τὰς κώμας ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἤδη σκοταῖοι, διὰ γὰρ τὸ
 στενὴν εἶναι τὴν ὁδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν ἢ ἀνάβασις αὐτοῖς
 ἐγένετο καὶ κατάβασις εἰς τὰς κώμας, τότε δὴ συλλεγέντες
 τινὲς τῶν Καρδούχων τοῖς τελευταίοις ἐπέθεντο καὶ ἀπέ-
 κτεινάν τινας καὶ λίθοις καὶ τοξεύμασι κατέτρωσαν, ὀλίγοι
 ὄντες· ἐξ ἀπροσδοκίτου γὰρ αὐτοῖς ἐπέπεσε τὸ Ἑλληνικόν.
 εἰ μέντοι τότε πλείους συνελέγησαν, ἐκινδύνευσεν ἂν δια- ¹¹
 φθαρῆναι πολὺ τοῦ στρατεύματος. καὶ ταύτην μὲν τὴν
 νύκτα οὕτως ἐν ταῖς κώμας ἠϋλίσθησαν· οἱ δὲ Καρδοῦχοι
 πυρὰ πολλὰ ἔκαιον κύκλω ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ συνεώρων
 ἀλλήλους. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθοῦσι τοῖς στρατηγοῖς ¹²
 καὶ λοχαγοῖς τῶν Ἑλλήνων ἔδοξε τῶν τε ὑποζυγίων τὰ
 ἀναγκαῖα καὶ δυνατώτατα ἔχοντας πορεύεσθαι, καταλι-
 πόντας τἄλλα, καὶ ὅσα ἦν νεωστὶ αἰχμάλωτα ἀνδράποδα
 ἐν τῇ στρατιᾷ πάντα ἀφεῖναι. σχολαίαν γὰρ ἐποίουν τὴν ¹³
 πορείαν πολλὰ ὄντα τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ αἰχμάλωτα, πολ-
 λοὶ δὲ οἱ ἐπὶ τούτοις ὄντες ἀπόμαχοι ἦσαν, διπλάσιά τε
 ἐπιτήδεια ἔδει πορίζεσθαι καὶ φέρεσθαι πολλῶν τῶν ἀν-
 θρώπων ὄντων. δόξαν δὲ ταῦτα ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν.

Ἐπεὶ δὲ ἀριστήσαντες ἐπορεύοντο, ὑποσιάντες ἐν τῷ ¹⁴
 στενῷ οἱ στρατηγοί, εἴ τι εὐρίσκοιεν τῶν εἰρημένων μὴ
 ἀφειμένον, ἀφηροῦντο, οἱ δ' ἐπεΐθοντο, πλὴν εἴ τίς τι
 ἔκλειπεν, οἷον ἢ παιδὸς ἐπιθυμήσας ἢ γυναικὸς τῶν εὐ-
 πρεπῶν. καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν οὕτως ἐπορεύθησαν,
 τὰ μὲν τι μαχόμενοι τὰ δὲ καὶ ἀναπανόμενοι. εἰς δὲ τὴν ¹⁵
 ὑστεραίαν γίνεταί χειμῶν πολὺς, ἀναγκαῖον δ' ἦν πορεύε-

- σθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰπιτήδεια. καὶ ἤγειτο μὲν Χει-
 16 ρίσοφος, ὠπισθοφυλάκει δὲ Ξενοφῶν. καὶ οἱ πολέμιοι
 ἰσχυρῶς ἐπετίθεντο, καὶ στενῶν ὄντων τῶν χωρίων ἐγγὺς
 προσιόντες ἐτόξευον καὶ ἐσφενδόνων· ὥστε ἠναγκάζοντο
 οἱ Ἕλληες ἐπιδιώκοντες καὶ πάλιν ἀναχάζοντες σχολῆ
 πορεύεσθαι· καὶ θαμινὰ παρήγγελλεν ὁ Ξενοφῶν ὑπο-
 17 μένειν, ὅτε οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπικέοιντο. ἐνταῦθα ὁ
 Χειρίσοφος ἄλλοτε μὲν, ὅτε παρεγγυῶτο, ὑπέμενε, τότε
 δὲ οὐχ ὑπέμενε, ἀλλ' ἤγε ταχέως καὶ παρηγγύα ἔπεσθαι,
 ὥστε δῆλον ἦν, ὅτι πρᾶγμα τι εἶη· σχολῆ δ' οὐκ ἦν ἰδεῖν
 παρελθόντι τὸ αἴτιον τῆς σπουδῆς· ὥστε ἡ πορεία ὁμοία
 18 φρυγῆ ἐγίνετο τοῖς ὀπισθοφυλάξι. καὶ ἐνταῦθα ἀπο-
 θνήσκει ἀνὴρ ἀγαθὸς Λακωνικὸς Κλεώνυμος τοξευθεὶς
 διὰ τῆς ἀσπίδος καὶ τῆς σπολάδος εἰς τὰς πλευράς, καὶ
 19 Βασίης Ἀρκὰς διαμπερὲς τὴν κεφαλὴν. ἐπεὶ δὲ ἀρίζοντο
 ἐπὶ σταθμόν, εὐθὺς ὥσπερ εἶχεν ὁ Ξενοφῶν ἔλθων πρὸς
 τὸν Χειρίσοφον ἠτιᾶτο αὐτόν, ὅτι οὐχ ὑπέμεινεν, ἀλλ'
 ἠναγκάζοντο φεύγοντες ἅμα μάχεσθαι. καὶ νῦν δύο καλῶ
 τε κἀγαθῶ ἀνδρετέθνατον καὶ οὔτε ἀνελεσθαι οὔτε θάψαι
 20 ἐδυνάμεθα. ἀποκρίνεται ὁ Χειρίσοφος· Βλέψον, ἔφη,
 πρὸς τὰ ὄρη καὶ ἰδέ, ὡς ἄβατα πάντα ἐστί· μία δ' αὕτη
 ὁδός, ἦν ὄρᾶς, ὄρθια καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἀνθρώπων ὄραν
 ἔξεστί σοι ὄχλον τοσοῦτον, οἱ κατειληφότες φυλάττουσι
 21 τὴν ἔκβασιν. ταῦτ' ἐγὼ ἔσπευδον καὶ διὰ τοῦτό σε οὐχ
 ὑπέμενον, εἴ πως δυναίμην φθάσαι, πρὶν κατειλῆφθαι
 τὴν ὑπερβολὴν· οἱ δ' ἠγεμόνες, οὓς ἔχομεν, οὐ φασιν εἶναι
 22 ἄλλην ὁδόν. ὁ δὲ Ξενοφῶν λέγει· Ἀλλ' ἐγὼ ἔχω δύο ἀν-
 δρας. ἐπεὶ γὰρ ἡμῖν πράγματα παρεῖχον, ἐνηδρεύσαμεν,
 ὅπερ ἡμᾶς καὶ ἀναπνεῦσαι ἐποίησε, καὶ ἀπεκτείναμέν
 τινὰς αὐτῶν καὶ ζῶντας προῦθυμήθημεν λαβεῖν αὐτοῦ
 τούτου ἕνεκα, ὅπως ἠγεμόσιν εἰδόσι τὴν χώραν χρησαί-
 μεθα.
- 23 Καὶ εὐθὺς ἀγαγόντες τοὺς ἀνθρώπους ἤλεγχον δια-
 λαβόντες, εἴ τινα εἶδεῖεν ἄλλην ὁδὸν ἢ τὴν φανεράν. ὁ μὲν
 οὖν ἕτερος οὐκ ἔφη μάλα πολλῶν φόβων προσαγομένων·
 ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ὠφέλιμον ἔλεγεν, ὁρῶντος τοῦ ἑτέρου κατε-
 24 σφάγη. ὁ δὲ λοιπὸς ἔλεξεν, ὅτι οὗτος μὲν οὐ φαίη διὰ

ταῦτα εἰδέναι, ὅτι αὐτῷ ἐτύγχανε θυγάτηρ ἐκεῖ παρ' ἀνδρὶ ἐκδεδομένη· αὐτὸς δ' ἔφη ἠγήσασθαι δυνατὴν καὶ ὑποζυγίοις πορεύεσθαι ὁδόν. ἐρωτώμενος δ', εἰ εἴη τι ἐν 25 αὐτῇ δυσπάριτον χωρίον, ἔφη εἶναι ἄκρον, ὃ εἰ μὴ τις προκαταλήψοιτο, ἀδύνατον ἔσεσθαι παρελθεῖν. ἔνταῦθα 26 δ' ἐδόκει συγκαλέσαντας λοχαγούς καὶ πελταστὰς καὶ τῶν ὀπλιτῶν λέγειν τε τὰ παρόντα καὶ ἐρωτᾶν, εἰ τις αὐτῶν ἔστιν ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐθέλοι ἂν γενέσθαι [καὶ] ὑποστὰς ἐθελοντῆς πορεύεσθαι. ὑφίσταται τῶν μὲν ὀπλιτῶν Ἄρι- 27 στῶννμος Μεθυδριεὺς Ἄρκας καὶ Ἀγασίας Στυμφάλιος Ἄρκας, ἀντιστασιάζων δὲ αὐτοῖς Καλλίμαχος Παρράσιος, Ἄρκας καὶ οὗτος, ἔφη ἐθέλειν πορεύεσθαι προσλαβὼν ἐθελοντὰς ἐκ παντὸς τοῦ στρατεύματος. ἐγὼ γάρ, ἔφη, οἶδα, ὅτι ἔσονται πολλοὶ τῶν νέων ἐμοῦ ἠγουμένου. ἐκ 28 τούτου ἐρωτῶσιν, εἰ τις καὶ τῶν γυμνήτων ταξιάρχων ἐθέλοι συμπορεύεσθαι. ὑφίσταται Ἀριστέας Χίος, ὃς πολλαχοῦ πολλοῦ ἄξιος τῇ στρατιᾷ εἰς τὰ τοιαῦτα ἐγένετο.

Καὶ ἦν μὲν δείλη ἤδη, οἱ δ' ἐκέλευον αὐτοὺς ἐμφραγόν- 2 τας πορεύεσθαι. καὶ τὸν ἠγεμόνα δῆσαντες παραδιδόασιν αὐτοῖς καὶ συντίθενται τὴν μὲν νύκτα, ἣν λάβωσι τὸ ἄκρον, τὸ χωρίον φυλάττειν, ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ σάλπιγγι σημαίνειν· καὶ τοὺς μὲν ἄνω ὄντας ἰέναι ἐπὶ τοὺς κατέχον- τας τὴν φανερὰν ἔκβασιν, αὐτοὶ δὲ συμβοηθήσειν ἐκβαί- νοντες ὡς ἂν δύνωνται τάχιστα. ταῦτα συνθέμενοι οἱ 2 μὲν ἐπορεύοντο πλῆθος ὡς δισχίλιοι· καὶ ὕδωρ πολὺ ἦν ἐξ οὐρανοῦ· Ξενοφῶν δὲ ἔχων τοὺς ὀπισθοφυλάκας ἠγεῖτο πρὸς τὴν φανερὰν ἔκβασιν, ὅπως ταύτῃ τῇ ὁδῷ οἱ πολέ- μιοι προσέχοιεν τὸν νοῦν καὶ ὡς μάλιστα λάθοιεν οἱ πε- ριόντες. ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ χαράδρᾳ οἱ ὀπισθοφυλάκες, 3 ἦν ἔδει διαβάντας πρὸς τὸ ὄρθιον ἐκβαίνειν, τηνικαῦτα ἐκυλίνδουν οἱ βάρβαροι ὀλοιτρόχους ἁμαξιαίους καὶ μεί- ζους καὶ ἐλάττους, οἱ φερόμενοι πρὸς τὰς πέτρας πταί- οντες διεσφενδονῶντο· καὶ παντάπασιν οὐδὲ πελάσαι οἶόν τ' ἦν τῇ εἰσόδῳ. ἔνιοι δὲ τῶν λοχαγῶν, εἰ μὴ ταύτῃ δύ- 4 ναιτο, ἄλλῃ ἐπειρῶντο· καὶ ταῦτα ἐποιοῦν, μέχρι σκότος ἐγένετο· ἐπεὶ δὲ ᾤοντο ἀφανεῖς εἶναι ἀπιόντες, τότε ἀπῆλ- θον ἐπὶ τὸ δεῖπνον· ἐτύγχανον δὲ καὶ ἀνάριστοι ὄντες

αὐτῶν οἱ ὀπισθοφυλακήσαντες. οἱ μέντοι πολέμιοι οὐδὲν
 ἐπαύσαντο δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κυλινδοῦντες τοὺς λίθους·
 5 τεκμαίρεσθαι δ' ἦν τῷ ψόφῳ. οἱ δ' ἔχοντες τὸν ἡγεμόνα
 κύκλῳ περιούντες καταλαμβάνουσι τοὺς φύλακας ἀμφὶ
 πῦρ καθήμενους· καὶ τοὺς μὲν ἀποκτείναντες, τοὺς δὲ
 6 καταδιώξαντες αὐτοὶ ἔνταυθ' ἕμενον ὡς τὸ ἄκρον κατέχον-
 τες. οἱ δ' οὐ κατεῖχον, ἀλλὰ μαστὸς ἦν ὑπὲρ αὐτῶν, παρ'
 ὃν ἦν ἡ στενὴ αὐτῆ ὁδός, ἐφ' ἧ ἑκάθηντο οἱ φύλακες.
 ἕφοδος μέντοι αὐτόθεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἦν, οἱ ἐπὶ τῇ
 7 φανεραῖ ὁδῷ ἑκάθηντο. καὶ τὴν μὲν νύκτα ἔνταυθα διή-
 γαγον· ἐπεὶ δ' ἡμέρα ὑπέφαιεν, ἐπορεύοντο σιγῇ συντε-
 ταγμένοι ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καὶ γὰρ ὁμίχλη ἐγένετο,
 ὥστ' ἔλαθον ἐγγὺς προσελθόντες. ἐπεὶ δὲ εἶδον ἀλλή-
 λους, ἧ τε σάλπιγξ ἐφθέγγατο καὶ ἀλαλάξαντες ἴεντο ἐπὶ
 τοὺς ἀνθρώπους· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ λιπόντες τὴν
 ὁδὸν φεύγοντες ὀλίγοι ἀπέθνησκον· εὖζωνοι γὰρ ἦσαν.
 8 οἱ δὲ ἀμφὶ Χειρίσοφον ἀκούσαντες τῆς σάλπιγγος εὐθὺς
 ἴεντο ἄνω κατὰ τὴν φανεράν ὁδόν· ἄλλοι δὲ τῶν στρατη-
 γῶν κατὰ ἀτριβεῖς ὁδοὺς ἐπορεύοντο, ἧ ἔτυχον ἕκαστοι
 ὄντες, καὶ ἀναβάντες, ὡς ἐδύνατο, ἀνίμων ἀλλήλους τοῖς
 9 δόρασι. καὶ οὗτοι πρῶτοι συνέμιξαν τοῖς προκαταλαβοῦσι
 τὸ χωρίον. Ξενοφῶν δὲ ἔχων τῶν ὀπισθοφυλάκων τοὺς
 ἡμίσεις ἐπορεύετο ἧπερ οἱ τὸν ἡγεμόνα ἔχοντες· εὐοδα-
 τήτη γὰρ ἦν τοῖς ὑποζυγίοις· τοὺς δὲ ἡμίσεις ὀπισθεν
 10 τῶν ὑποζυγίων ἔταξε. πορευόμενοι δ' ἐντυγχάνουσι λόφῳ
 ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ κατελιμμένῳ ὑπὸ τῶν πολεμίων, οὓς ἧ
 ἀποκόψαι ἀνάγκη ἢ διεξεῦχθαι ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.
 καὶ αὐτοὶ μὲν ἂν ἐπορεύθησαν ἧπερ οἱ ἄλλοι, τὰ δὲ ὑπο-
 11 ζύγια οὐκ ἦν ἄλλη ἢ ταύτη ἐκβῆναι. ἔνθα δὴ παρακελευ-
 σάμενοι ἀλλήλοις προσβάλλουσι πρὸς τὸν λόφον ὀρθοῖς
 τοῖς λόχοις, οὐ κύκλῳ, ἀλλὰ καταλιπόντες ἄφοδον τοῖς
 12 πολεμίοις, εἰ βούλοιντο φεύγειν. καὶ τέως μὲν αὐτοὺς
 ἀναβαίνοντας, ὅπῃ ἐδύνατο ἕκαστος, οἱ βάρβαροι ἐτόξενον
 καὶ ἔβαλλον, ἐγγὺς δ' οὐ προσίεντο, ἀλλὰ φυγῇ λείπουσι
 τὸ χωρίον. καὶ τοῦτόν τε παρεληλύθεσαν οἱ Ἕλληνες καὶ
 13 αὐθις ἐδόκει πορεύεσθαι. ἐννοήσας δ' ὁ Ξενοφῶν, μὴ εἰ

ἔρημον καταλίποι τὸν ἡλωκότα λόφον, καὶ πάλιν λαβόν-
 τες οἱ πολέμιοι ἐπίθουνο τοῖς ὑποζυγίοις παριοῦσιν,
 ἐπὶ πολὺ δ' ἦν τὰ ὑποζύγια ἅτε διὰ στενῆς τῆς ὁδοῦ
 πορευόμενα, καταλείπει ἐπὶ τοῦ λόφου λοχαγούς Κηφι-
 σόδωρον Κηφισοφῶντος Ἀθηναῖον καὶ Ἀμφικράτην Ἀμ-
 φιδήμου Ἀθηναῖον καὶ Ἀρχαγόραν Ἀργεῖον φυγάδα, αὐτὸς
 δὲ σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπορεύετο ἐπὶ τὸν δεύτερον λόφον,
 καὶ τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ τοῦτον αἶρουσιν. ἔτι δ' αὐτοῖς ¹⁴
 τρίτος μαστὸς λοιπὸς ἦν πολὺ ὀρθιώτατος ὃ ὑπὲρ τῆς
 ἐπὶ τῷ πυρὶ καταληφθείσης φυλακῆς τῆς νυκτὸς ὑπὸ τῶν
 ἐθελοντῶν. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο οἱ Ἕλληνες, λείπουσιν ¹⁵
 οἱ βάρβαροι ἀμαχητὶ τὸν μαστόν, ὥστε θαυμαστὸν πᾶσι
 γενέσθαι καὶ ὑπώπτεον δείσαντας αὐτούς, μὴ κυκλω-
 θέντες πολιορκοῖντο, ἀπολιπεῖν. οἱ δ' ἄρα ἀπὸ τοῦ ἄκρου
 καθορῶντες τὰ ὀπισθεν γιγνόμενα πάντες ἐπὶ τοὺς ὀπι-
 σθοφύλακας ἐχώρουν. καὶ Ξενοφῶν μὲν σὺν τοῖς νεω- ¹⁶
 τάτοις ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄκρον, τοὺς δὲ ἄλλους ἐκέλευσεν
 ὑπάγειν, ὅπως οἱ τελευταῖοι λόχοι προσμίζειαν, καὶ προελ-
 θόντας κατὰ τὴν ὁδὸν ἐν τῷ ὁμαλῷ θέσθαι τὰ ὄπλα εἶπε.
 καὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἦλθεν Ἀρχαγόρας ὁ Ἀργεῖος πε- ¹⁷
 φρευγῶς καὶ λέγει, ὡς ἀπεκόπησαν ἀπὸ τοῦ πρώτου λόφου
 καὶ ὅτι τεθνήασι Κηφισόδωρος καὶ Ἀμφικράτης καὶ ἄλλοι
 ὅσοι μὴ ἀλόμενοι κατὰ τῆς πέτρας πρὸς τοὺς ὀπισθο-
 φύλακας ἀφίκοντο. ταῦτα δὲ διαπραξάμενοι οἱ βάρβαροι ¹⁸
 ἤκον ἐπ' ἀντίπορον λόφον τῷ μαστῷ· καὶ ὁ Ξενοφῶν διε-
 λέγετο αὐτοῖς δι' ἔρμηνέως περὶ σπονδῶν καὶ τοὺς νεκροὺς
 ἀπῆται. οἱ δὲ ἔφασαν ἀποδώσειν ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς ¹⁹
 οἰκίας. συνωμολόγει ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. ἐν ᾧ δὲ τὸ μὲν
 ἄλλο στράτευμα παρήει, οἱ δὲ ταῦτα διελέγοντο, πάντες
 οἱ ἐκ τούτου τοῦ τόπου συνερρῦσαν. ἐνταῦθα ἴσταντο ²⁰
 οἱ πολέμιοι. καὶ ἐπεὶ ἤρξαντο καταβαίνειν ἀπὸ τοῦ μα-
 στοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους, ἐνθα τὰ ὄπλα ἔκειτο, ἴεντο δὴ
 οἱ πολέμιοι πολλῶ πλῆθει καὶ θορῶβῳ· καὶ ἐπεὶ ἐγένοντο
 ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ μαστοῦ, ἀφ' οὗ Ξενοφῶν κατέβαινεν,
 ἐκυλίνδουν πέτρας· καὶ ἐνὸς μὲν κατέαξαν τὸ σκέλος, Ξε-
 νοφῶντα δὲ ὁ ὑπασπιστὴς ἔχων τὴν ἀσπίδα ἀπέλιπεν·
 Εὐρύλοχος δὲ Λουσιεὺς Ἀρκὰς προσέδραμεν αὐτῷ ὀπλίτης ²¹

καὶ πρὸ ἀμφοῖν προβεβλημένος ἀπεχώρει, καὶ οἱ ἄλλοι
 22 πρὸς τοὺς συντεταγμένους ἀπῆλθον. ἐκ δὲ τούτου πᾶν
 ὄμοῦ ἐγένετο τὸ Ἑλληνικόν, καὶ ἐσκήνησαν αὐτοῦ ἐν πολ-
 λαῖς καὶ καλαῖς οἰκίαις καὶ ἐπιτηδείοις δαψιλέσι· καὶ
 γὰρ οἶνος πολὺς ἦν, ὥστε ἐν λάκκοις κονιατοῖς εἶχον.
 23 Ξενοφῶν δὲ καὶ Χειρίσοφος διεπράξαντο ὥστε λαβόντες
 τοὺς νεκροὺς ἀπέδοσαν τὸν ἡγεμόνα· καὶ πάντα ἐποίησαν
 τοῖς ἀποθανοῦσιν ἐκ τῶν δυνατῶν, ὥσπερ νομίζεται ἀν-
 24 δράσιν ἀγαθοῖς. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἀνευ ἡγεμόνος ἐπο-
 ρεύοντο· μαχόμενοι δ' οἱ πολέμιοι καὶ ὄπη εἶη στενὸν
 25 χωρίον προκαταλαμβάνοντες ἐκώλυνον τὰς παρόδους. ὁπότε
 μὲν οὖν τοὺς πρώτους κωλύοιεν, Ξενοφῶν ὄπισθεν ἐκβαί-
 νων πρὸς τὰ ὄρη ἔλκε τὴν ἀπόφραξιν τῆς ὁδοῦ τοῖς πρώ-
 τοις ἀνωτέρω πειρώμενος γίνεσθαι τῶν κωλόντων·
 26 ὁπότε δὲ τοῖς ὄπισθεν ἐπίθουτο, Χειρίσοφος ἐκβαίνων
 καὶ πειρώμενος ἀνωτέρω γίνεσθαι τῶν κωλόντων ἔλκε
 τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρόδου τοῖς ὄπισθεν· καὶ αἰεὶ οὕτως
 27 ἐβοήθουν ἀλλήλοις καὶ ἰσχυρῶς ἀλλήλων ἐπεμέλοντο. ἦν
 δὲ καὶ ὁπότε αὐτοῖς τοῖς ἀναβάσι πολλὰ πράγματα
 παρεῖχον οἱ βάρβαροι πάλιν καταβαίνουσιν· ἐλάφροι γὰρ
 ἦσαν, ὥστε καὶ ἐγγύθεν φεύγοντες ἀποφεύγειν· οὐδὲν γὰρ
 28 εἶχον ἄλλο ἢ τόξα καὶ σφενδόνας. ἄριστοι δὲ καὶ τοξό-
 ται ἦσαν· εἶχον δὲ τόξα ἐγγὺς τριπλήγη, τὰ δὲ τοξεύματα
 πλέον ἢ διπλήγη· εἶλκον δὲ τὰς νευράς, ὁπότε τοξεύοιεν,
 πρὸς τὸ κάτω τοῦ τόξου τῷ ἀριστερῷ ποδὶ προσβαί-
 νοντες. τὰ δὲ τοξεύματα ἐχώρει διὰ τῶν ἀσπίδων καὶ
 διὰ τῶν θωράκων. ἐχρῶντο δὲ αὐτοῖς οἱ Ἕλληνες, ἐπεὶ
 λάβοιεν, ἀκοντίοις ἐναγκυλῶντες. ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις
 οἱ Κρηῖτες χρησιμώτατοι ἐγένοντο. ἦρχε δὲ αὐτῶν Στρα-
 τοκλῆς Κρής.

3 Ταύτην δ' αὖ τὴν ἡμέραν ἠῦλίσθησαν ἐν ταῖς κώμαις
 ταῖς ὑπὲρ τοῦ πεδίου τοῦ παρὰ τὸν Κεντρίτην ποταμόν,
 εὔρος ὡς δίπλεθρον, ὅς ὀρίζει τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν τῶν
 Καρδούχων χώραν. καὶ οἱ Ἕλληνες ἐνταῦθα ἀνεπαύσαντο
 ἄσμενοι ἰδόντες πεδίον· ἀπεῖχε δὲ τῶν ὀρέων ὁ ποταμὸς
 2 ἐξ ἢ ἐπτὰ στάδια τῶν Καρδούχων. τότε μὲν οὖν ἠῦλί-
 σθησαν μάλα ἡδέως καὶ τὰπιτήδεια ἔχοντες καὶ πολλὰ

τῶν παρεληλυθότων πόνων μνημονεύοντες. ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας, ὅσασπερ ἐπορεύθησαν διὰ τῶν Καρδούχων, πάσας μαχόμενοι διετέλεσαν, καὶ ἔπαθον κακὰ ὅσα οὐδὲ τὰ σύμπαντα ὑπὸ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους. ὡς οὖν ἀπηλλαγμένοι τούτων ἠδέως ἐκοιμήθησαν.

Ἄμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὄρωσιν ἰππέας που πέραν τοῦ ποταμοῦ ἐξωπλισμένους ὡς κωλύσοντας διαβαίνειν, πεζοὺς δ' ἐπὶ ταῖς ὄχθαις παρατεταγμένους ἄνω τῶν ἰππέων ὡς κωλύσοντας εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐκβαίνειν. ἦσαν δ' οὔτοι ὄροῦντα καὶ Ἀρτούχα Ἀρμένιοι καὶ Μάρδοι καὶ Χαλδαῖοι μισθοφόροι. ἐλέγοντο δὲ οἱ Χαλδαῖοι ἐλεύθεροί τε καὶ ἄλκιμοι εἶναι· ὄπλα δ' εἶχον γέρρα μακρὰ καὶ λόγχας. αἱ δὲ ὄχθαι αὐταί, ἐφ' ὧν παρατεταγμένοι οὔτοι ἦσαν, τρία ἢ τέτταρα πλέθρα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀπεῖχον· ὁδὸς δὲ μία ἢ ὀρωμένη ἦν ἄγουσα ἄνω ὥσπερ χειροποίητος· ταύτη ἐπειρῶντο διαβαίνειν οἱ Ἕλληνες. ἐπεὶ δὲ πειρωμένοις τό τε ὕδωρ ὑπὲρ τῶν μαστῶν ἐφαίνετο καὶ τραχὺς ἦν ὁ ποταμὸς μεγάλοις λίθοις καὶ ὀλισθηροῖς καὶ οὐτ' ἐν τῷ ὕδατι τὰ ὄπλα ἦν ἔχειν· εἰ δὲ μή, ἦρπαζεν ὁ ποταμὸς· ἐπὶ τε τῆς κεφαλῆς τὰ ὄπλα εἴ τις φέροι, γυμνοὶ ἐγίγνοντο πρὸς τὰ τοξεύματα καὶ τᾶλλα βέλη· ἀνεχώρησαν καὶ αὐτοῦ ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ τὸν ποταμόν. ἔνθα δὲ αὐτοὶ τὴν πρόσθεν νύκτα ἦσαν ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐώρων τοὺς Καρδούχους πολλοὺς συνειλεγμένους ἐν τοῖς ὄπλοις. ἐνταῦθα δὴ πολλὴ ἀθυμία ἦν τοῖς Ἕλλησιν ὄρωσι μὲν τοῦ ποταμοῦ τὴν δυσπορίαν, ὄρωσι δὲ τοὺς διαβαίνειν κωλύσοντας, ὄρωσι δὲ τοῖς διαβαίνουσιν ἐπικεισομένους τοὺς Καρδούχους ὀπισθεν. ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα ἔμειναν ἐν πολλῇ ἀπορίᾳ ὄντες. Ξενοφῶν δὲ ὄναρ εἶδεν· ἔδοξεν ἐν πέδαις δεδέσθαι, αὐταὶ δὲ αὐτῷ αὐτόμαται περιορῶνται, ὥστε λυθῆναι καὶ διαβαίνειν ὅποσον ἐβούλετο. ἐπεὶ δὲ ὄρθρος ἦν, ἔρχεται πρὸς τὸν Χειρίσοφον καὶ λέγει, ὅτι ἐλπίδας ἔχει καλῶς ἔσσεσθαι, καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὸ ὄναρ. ὁ δὲ ἠδέτό τε καὶ ὡς τάχιστα ἕως ὑπέφαιεν, ἐθύοντο πάντες παρόντες οἱ στρατηγοί· καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ ἦν εὐθύς ἐπὶ τοῦ πρώτου. καὶ ἀπιόντες ἀπὸ τῶν ἱερῶν οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ παρήγγελλον τῇ

- 10 στρατιᾷ ἀριστοποιεῖσθαι. καὶ ἀριστῶντι τῷ Ξενοφῶντι προσέτρεχον δύο νεανίσκω· ἤδεσαν γὰρ πάντες, ὅτι ἐξείη αὐτῷ καὶ ἀριστῶντι καὶ δειπνοῦντι προσελθεῖν καὶ εἰ καθεύδοι, ἐπεγείραντα εἰπεῖν, εἴ τίς τι ἔχοι τῶν πρὸς τὸν
- 11 πόλεμον. καὶ τότε ἔλεγον, ὅτι τυγχάνοιεν φρύγανα συλλέγοντες ὡς ἐπὶ πῦρ κάπειτα κατίδοιεν ἐν τῷ πέραν ἐν πέτραις καθηκούσαις ἐπ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν γέροντά τε καὶ γυναῖκας καὶ παιδίσθας ὥσπερ μαρσίπους ἱματίων
- 12 κατατιθεμένους ἐν πέτρᾳ ἀνθρώδει. ἰδοῦσι δὲ σφίσι δόξαι ἀσφαλὲς εἶναι διαβῆναι· οὐδὲ γὰρ τοῖς πολεμίοις ἱππεῦσι προσβατὸν εἶναι κατὰ τοῦτο. ἐκδύντες δ' ἔφασαν ἔχοντες τὰ ἐγχειρίδια γυμνοὶ ὡς νευσόμενοι διαβαίνειν· πορευόμενοι δὲ πρόσθεν διαβῆναι, πρὶν βρέξαι τὰ αἰδοῖα·
- 13 καὶ διαβάντες, λαβόντες τὰ ἱμάτια πάλιν ἤγειν. εὐθύς οὖν ὁ Ξενοφῶν αὐτὸς τε ἔσπενδε καὶ τοῖς νεανίσκοις ἐγχεῖν ἐκέλευε καὶ εὐχεσθαι τοῖς φήρασι θεοῖς τὰ τε ὄνειρατα καὶ τὸν πόρον καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἐπιτελέσαι. σπείσας δ' εὐθύς ἤγε τοὺς νεανίσκους παρὰ τὸν Χειρίσοφον, καὶ διηγοῦνται ταῦτά. ἀκούσας δὲ καὶ ὁ Χειρίσοφος σπονδὰς ἐποίει. σπείσαντες δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις παρήγγελον συσκειάζεσθαι, αὐτοὶ δὲ συγκαλέσαντες τοὺς στρατηγούς ἐβουλεύοντο, ὅπως ἂν κάλλιστα διαβαῖεν καὶ τοὺς τε ἔμπροσθεν νικῶεν καὶ ὑπὸ τῶν ὀπισθεν μηδὲν
- 15 πάσχοιεν κακόν. καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς Χειρίσοφον μὲν ἡγεῖσθαι καὶ διαβαίνειν ἔχοντα τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δ' ἥμισυ ἔτι ὑπομένειν σὺν Ξενοφῶντι, τὰ δὲ ὑποζύγια
- 16 καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ τούτων διαβαίνειν. ἐπεὶ δὲ ταῦτα καλῶς εἶχεν, ἐπορεύοντο· ἡγοῦντο δ' οἱ νεανίσκοι ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὸν ποταμόν· ὁδὸς δὲ ἦν ἐπὶ τὴν διάβασιν ὡς τέτταρες στάδιοι. πορευομένων δ' αὐτῶν ἀντιπαρήεσαν αἱ τάξεις τῶν ἱππέων. ἐπειδὴ δὲ ἦσαν κατὰ τὴν διάβασιν καὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἔθεντο τὰ ὄπλα, καὶ αὐτὸς πρῶτος Χειρίσοφος στεφανωσάμενος καὶ ἀποδὺς ἐλάμβανε τὰ ὄπλα καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλε καὶ τοὺς λοχαγούς ἐκέλευεν ἄγειν τοὺς λόχους ὀρθίους, τοὺς
- 18 μὲν ἐν ἀριστερᾷ τοὺς δ' ἐν δεξιᾷ ἑαυτοῦ. καὶ οἱ μὲν μάντις ἐσφαγιάζοντο εἰς τὸν ποταμόν· οἱ δὲ πολέμιοι

ἐτόξενόν τε καὶ ἐσφενδόνων· ἀλλ' οὐπω ἐξικνούντο· ἐπεὶ 19
 δὲ καλὰ ἦν τὰ σφάγια, ἐπαιάνιζον πάντες οἱ στρατιῶται
 καὶ ἀνηγάλαζον, συνωλόλυζον δὲ καὶ αἱ γυναῖκες ἅπασαι.
 πολλαὶ γὰρ ἦσαν ἑταῖραι ἐν τῷ στρατεύματι. καὶ Χειρί- 20
 σοφος μὲν ἐνέβαινε καὶ οἱ σὺν ἐκείνῳ· ὁ δὲ Ξενοφῶν τῶν
 ὀπισθοφυλάκων λαβὼν τοὺς εὐζωνοτάτους ἔθει ἀνὰ κρά-
 τος πάλιν ἐπὶ τὸν πόρον τὸν κατὰ τὴν ἔκβασιν τὴν εἰς
 τὰ τῶν Ἀρμενίων ὄρη, προσποιούμενος ταύτῃ διαβὰς ἀπο-
 κλείσειν τοὺς παρὰ τὸν ποταμὸν ἵππεῖς. οἱ δὲ πολέμοι 21
 ὄρῳντες μὲν τοὺς ἀμφὶ Χειρίσοφον εὐπετῶς τὸ ὕδωρ
 περῶντας, ὄρῳντες δὲ τοὺς ἀμφὶ Ξενοφῶντα θέοντας εἰς
 τοῦμπαλιν, δέισαντες, μὴ ἀποκλεισθῆῖσαν, φεύγουσιν
 ἀνὰ κράτος ὡς πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἔκβασιν. ἐπεὶ
 δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐγένοντο, ἔτεινον ἄνω πρὸς τὸ ὄρος.
 Λύκιος δ' ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν ἱππέων καὶ Αἰσχίνης ὁ 22
 τὴν τάξιν τῶν πελταστῶν τῶν ἀμφὶ Χειρίσοφον ἐπεὶ ἐώρων
 ἀνὰ κράτος φεύγοντας, εἶποντο· οἱ δὲ στρατιῶται ἐβόων
 μὴ ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ συνεκβαίνειν ἐπὶ τὸ ὄρος. Χει- 23
 ρίσοφος δ' αὖ ἐπεὶ διέβη, τοὺς μὲν ἱππέας οὐκ ἐδίωκεν,
 εὐθὺς δὲ κατὰ τὰς προσηκούσας ὄχθας ἐπὶ τὸν ποταμὸν
 ἐξέβαινε ἐπὶ τοὺς ἄνω πολεμίους. οἱ δὲ ἄνω ὄρῳντες
 μὲν τοὺς ἑαυτῶν ἱππέας φεύγοντας, ὄρῳντες δ' ὀπλίτας
 σφίσειν ἐπιόντας ἐκλείπουσι τὰ ὑπὲρ τοῦ ποταμοῦ ἄκρα.
 Ξενοφῶν δ' ἐπεὶ τὰ πέραν ἐώρα καλῶς γιγνόμενα, ἀπε- 24
 χῶρει τὴν ταχίστην πρὸς τὸ διαβαῖνον στράτευμα· καὶ
 γὰρ οἱ Καρδοῦχοι φανεροὶ ἤδη ἦσαν εἰς τὸ πεδῖον κατα-
 βαίνοντες ὡς ἐπιθησόμενοι τοῖς τελευταίοις. καὶ Χειρί- 25
 σοφος μὲν τὰ ἄνω κατεῖχε, Λύκιος δὲ σὺν ὀλίγοις ἐπιχει-
 ρήσας ἐπιδιωῶσαι ἔλαβε τῶν σκευοφόρων τὰ ὑπολειπόμενα
 καὶ μετὰ τούτων ἐσθῆτά τε καλὴν καὶ ἐκπώματα. καὶ 26
 τὰ μὲν σκευοφόρα τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ ὄχλος ἀκμὴν διέ-
 βαινε, Ξενοφῶν δὲ στρέψας πρὸς τοὺς Καρδούχους ἀντία
 τὰ ὄπλα ἔθειτο καὶ παρήγγειλε τοῖς λοχαγοῖς κατ' ἐνωμο-
 τίας ποιήσασθαι ἕκαστον τὸν ἑαυτοῦ λόχον, παρ' ἀσπίδα
 παραγαγόντας τὴν ἐνωμοτίαν ἐπὶ φάλαγγος· καὶ τοὺς μὲν
 λοχαγοὺς καὶ τοὺς ἐνωμοτάρχους πρὸς τῶν Καρδούχων
 ἵεναι, οὐραγοὺς δὲ καταστήσασθαι πρὸς τοῦ ποταμοῦ. οἱ 27

- δὲ Καρδοῦχοι ὡς ἐώρων τοὺς ὀπισθοφυλάκας τοῦ ὄχλου ψιλουμένους καὶ ὀλίγους ἤδη φαινομένους, θάττον δὴ ἐπήεσαν ὥδ' αὖτις τινὰς ἄδοντες. ὁ δὲ Χειρίσοφος, ἐπεὶ τὰ παρ' αὐτῷ ἀσφαλῶς εἶχε, πέμπει παρὰ Ξενοφῶντα τοὺς πελταστὰς καὶ σφενδονήτας καὶ τοξότας καὶ κελεύει ποιεῖν
- 28 ὅ,τι ἂν παραγγέλλῃ. ἰδὼν δὲ αὐτοὺς διαβαίνοντας ὁ Ξενοφῶν πέμψας ἄγγελον κελεύει αὐτοῦ μείναι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ μὴ διαβάοντας· ὅταν δ' ἄρξωνται αὐτοὶ διαβαίνειν, ἐναντίους ἔνθεν καὶ ἔνθεν σφῶν ἐμβαίνειν ὡς διαβησομένους, διηγκυλωμένους τοὺς ἀκοντιστὰς καὶ ἐπιβεβλημένους τοὺς τοξότας· μὴ πρόσω δὲ τοῦ ποταμοῦ
- 29 προβαίνειν. τοῖς δὲ παρ' ἑαυτῷ παρήγγειλεν, ἐπειδὴν σφενδόνῃ ἐξικνῆται καὶ ἀσπίς ψοφῇ, παιανίσαντας θεῖν εἰς τοὺς πολεμίους· ἐπειδὴν δὲ ἀναστρέψωσιν οἱ πολέμιοι καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ὁ σαλπικτῆς σημήνη τὸ πολεμικόν, ἀναστρέψαντας ἐπὶ δόρυ ἡγεῖσθαι μὲν τοὺς οὐραγούς, θεῖν δὲ πάντας καὶ διαβαίνειν ὅτι τάχιστα ἢ ἕκαστος τὴν τάξιν εἶχεν, ὡς μὴ ἐμποδίζεεν ἀλλήλους· ὅτι οὗτος
- 30 ἄριστος ἔσοιτο, ὃς ἂν πρῶτος ἐν τῷ πέραν γένηται. οἱ δὲ Καρδοῦχοι ὄρωντες ὀλίγους ἤδη τοὺς λοιπούς, πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν μένειν τεταγμένων ὄχοντο ἐπιμελόμενοι οἱ μὲν ὑποζυγίων, οἱ δὲ σκευῶν, οἱ δ' ἑταιρῶν, ἐνταῦθα δὴ ἐπέκειντο θρασείως καὶ ἤρχοντο σφενδονᾶν καὶ τοξεύειν.
- 31 οἱ δὲ Ἕλληνες παιανίσαντες ὠρμησαν δρόμῳ ἐπ' αὐτούς· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο· καὶ γὰρ ἦσαν ὀπλισμένοι ὡς μὲν ἐν τοῖς ὄρεσιν ἱκανῶς πρὸς τὸ ἐπιδραμεῖν καὶ φεύγειν, πρὸς
- 32 δὲ τὸ εἰς χεῖρας δέχεσθαι οὐχ ἱκανῶς. ἐν τούτῳ σημαίνει ὁ σαλπικτῆς· καὶ οἱ μὲν πολέμιοι ἔφευγον πολὺ ἔτι θάττον, οἱ δ' Ἕλληνες τὰναντία στρέψαντες ἔφευγον διὰ
- 33 τοῦ ποταμοῦ ὅτι τάχιστα. τῶν δὲ πολεμίων οἱ μὲν τινες αἰσθόμενοι πάλιν ἔδραμον ἐπὶ τὸν ποταμὸν καὶ τοξέοντες ὀλίγους ἔτρωσαν, οἱ δὲ πολλοὶ καὶ πέραν ὄντων τῶν
- 34 Ἑλλήνων ἔτι φανεροὶ ἦσαν φεύγοντες. οἱ δὲ ὑπαντήσαντες ἀνδριζόμενοι καὶ προσωτέρω τοῦ καιροῦ προϊόντες ὕστερον τῶν μετὰ Ξενοφῶντος διέβησαν πάλιν· καὶ ἐτρώθησάν τινες καὶ τούτων.
- 4 Ἐπεὶ δὲ διέβησαν, συνταξάμενοι ἀμφὶ μέσον ἡμέρας

ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Ἀρμενίας πεδίων ἅπαν καὶ λείους
 γηλόφους οὐ μείον ἢ πέντε παρασάγγας· οὐ γὰρ ἦσαν
 ἐγγὺς τοῦ ποταμοῦ κώμαι διὰ τοὺς πολέμους τοὺς πρὸς
 τοὺς Καρδούχους. εἰς δὲ ἦν ἀφίκοντο κώμην, μεγάλη τε ²
 ἦν καὶ βασιλείον εἶχε τῷ σατράπῃ καὶ ἐπὶ ταῖς πλείσταις
 οἰκίαις τύρσεις ἐπῆσαν· ἐπιτήδεια δ' ἦν δαψιλῆ. ἐντεῦ- ³
 θεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα,
 μέχρι ὑπερῆλθον τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ. ἐν-
 τεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας πεν-
 τεκαίδεκα ἐπὶ τὸν Τηλεβόαν ποταμόν. οὗτος δ' ἦν καλὸς
 μὲν, μέγας δ' οὐ· κώμαι δὲ πολλαὶ περὶ τὸν ποταμόν
 ἦσαν. ὁ δὲ τόπος οὗτος Ἀρμενία ἐκαλεῖτο ἢ πρὸς ἐσπέ- ⁴
 ραν. ὑπαρχος δ' ἦν αὐτῆς Τιρίβαζος, ὁ καὶ βασιλεῖ φίλος
 γενόμενος, καὶ ὁπότε παρείη, οὐδεὶς ἄλλος βασιλέα ἐπὶ
 τὸν ἵππον ἀνέβαλλεν. οὗτος προσήλασεν ἱππέας ἔχων ⁵
 καὶ προπέμψας ἐρμηγέα εἶπεν, ὅτι βούλοιο διαλεχθῆναι
 τοῖς ἄρχουσι. τοῖς δὲ στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀκοῦσαι· καὶ
 προσελθόντες εἰς ἐπήκοον ἠρώτων, τί θέλοι. ὁ δὲ εἶπεν, ⁶
 ὅτι σπείσασθαι βούλοιο ἐφ' ᾧ μήτε αὐτὸς τοὺς Ἕλληνας
 ἀδικεῖν μήτε ἐκείνους καίειν τὰς οἰκίας λαμβάνειν τε
 τὰπιτήδεια, ὅσων δέοιντο. ἔδοξε ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς
 καὶ ἐσπέισαντο ἐπὶ τούτοις.

Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς διὰ πεδίου ⁷
 παρασάγγας πεντεκαίδεκα· καὶ Τιρίβαζος παρηκολούθει
 ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἀπέχων ὡς δέκα σταδίους· καὶ
 ἀφίκοντο εἰς βασιλεία καὶ κώμας περίξ πολλὰς, πολλῶν
 τῶν ἐπιτηδείων μεστάς. στρατοπεδευομένων δ' αὐτῶν ⁸
 γίγνεται τῆς νυκτὸς χιῶν πολλή· καὶ ἔωθεν ἔδοξε δια-
 σκηῆσαι τὰς τάξεις καὶ τοὺς στρατηγούς κατὰ τὰς κώ-
 μαι· οὐ γὰρ ἐώρων πολέμιον οὐδένα καὶ ἀσφαλὲς ἐδόκει
 εἶναι διὰ τὸ πλῆθος τῆς χιόνος. ἐνταῦθα εἶχον τὰ ἐπι- ⁹
 τήδεια ὅσα ἐστὶν ἀγαθὰ, ἰσρεῖα, σῖτον, οἴνους παλαιούς
 εὐώδεις, ἀσταφίδας, ὄσπρια παντοδαπά. τῶν δὲ ἀπο-
 σκεδαννυμένων τινὲς ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἔλεγον, ὅτι
 κατίδοιεν στράτευμα καὶ νύκτωρ πολλὰ πυρὰ φαίνοιτο.
 ἐδόκει δὴ τοῖς στρατηγοῖς οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι διασκηνοῦν, ¹⁰
 ἀλλὰ συναγαγεῖν τὸ στράτευμα πάλιν. ἐντεῦθεν συνῆλ-

- 11 θον· καὶ γὰρ ἐδόκει διαίθριάζειν. νυκτερευόντων δ' αὐ-
 τῶν ἐνταῦθ' ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε καὶ
 τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους· καὶ τὰ
 ὑποζύγια συνεπόδισεν ἡ χιὼν· καὶ πολὺς ὄκνος ἦν ἀνίστα-
 σθαι· κατακειμένων γὰρ ἀλεινὸν ἦν ἡ χιὼν ἐπιπεπτω-
 12 κνῖα, ὅτι μὴ παραρροεῖη. ἐπεὶ δὲ Ξενοφῶν ἐτόλμησε
 γυμνὸς ἀναστὰς σχιζεῖν ξύλα, τάχ' ἀναστὰς τις καὶ ἄλλος
 ἐκείνου ἀφελόμενος ἔσχιζεν. ἐκ δὲ τούτου καὶ οἱ ἄλλοι
 13 ἀναστάντες πῦρ ἔκαιον καὶ ἐχρίοντο· πολὺ γὰρ ἐνταῦθα
 εὗρίσζετο χρῆμα, ᾧ ἐχρῶντο ἀντ' ἐλαίου, σύειον καὶ σησά-
 μινον καὶ ἀμυγδάλινον ἐκ τῶν πικρῶν καὶ τερεβίνθινον.
 ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ μύρον εὗρίσζετο.
- 14 Μετὰ ταῦτα ἐδόκει πάλιν διασκηνητέον εἶναι εἰς τὰς
 κώμας εἰς στέγας. ἐνθα δὴ οἱ στρατιῶται σὺν πολλῇ
 κραυγῇ καὶ ἡδονῇ ἤεσαν ἐπὶ τὰς στέγας καὶ τὰ ἐπιτήδεια·
 ὅσοι δὲ πρότερον ἀπήεσαν τὰς οἰκίας ἐμπρῆσαντες ὑπὸ
 15 ἀτασθαλίας, δίξην ἐδίδοσαν κακῶς σκηνοῦντες. ἐντεῦθεν
 ἔπεμψαν νυκτὸς Δημοκράτην Τεμενίτην ἄνδρας δόντες
 ἐπὶ τὰ ὄρη, ἐνθα ἔφασαν οἱ ἀποσκεδαννύμενοι καθορᾶν
 τὰ πυρὰ· οὗτος γὰρ ἐδόκει καὶ πρότερον πολλὰ ἤδη ἀλη-
 θεῦσαι τοιαῦτα, τὰ ὄντα τε ὡς ὄντα καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς
 16 οὐκ ὄντα. πορευθεῖς δὲ τὰ μὲν πυρὰ οὐκ ἔφη ἰδεῖν,
 ἄνδρα δὲ συλλαβὼν ἤκεν ἄγων ἔχοντα τόξον Περσικὸν καὶ
 φαρέτραν καὶ σάγαριν, οἶανπερ αἱ Ἀμαζόνες ἔχουσιν.
 17 ἔρωτώμενος δέ, ποδαπὸς εἶη, Πέρσης μὲν ἔφη εἶναι,
 πορεύεσθαι δ' ἀπὸ τοῦ Τιριβάζου στρατεύματος, ὅπως
 ἐπιτήδεια λάβοι. οἱ δ' ἡρώτων αὐτὸν τὸ στράτευμα
 18 ὁπόσον τε εἶη καὶ ἐπὶ τίνι συνειλεγμένον. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι
 Τιριβάζος εἶη ἔχων τήν τε ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ μισθοφό-
 ρους Χάλυβας καὶ Ταόχους· παρεσκευάσθαι δὲ αὐτὸν ἔφη
 ὡς ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους ἐν τοῖς στενοῖς, ἥπερ μο-
 ναχῇ εἶη πορεία, ἐνταῦθα ἐπιθησόμενον τοῖς Ἑλλησιν.
 19 ἀκούσασι τοῖς στρατηγοῖς ταῦτα ἔδοξε τὸ στράτευμα
 συναγαγεῖν· καὶ εὐθὺς φύλακας καταλιπόντες καὶ στρατη-
 γὸν ἐπὶ τοῖς μένουσι Σοφαίνετον Στυμφάλιον ἐπορεύοντο
 20 ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν ἀλόντα ἄνθρωπον. ἐπειδὴ δὲ ὑπερ-
 βάλλον τὰ ὄρη, οἱ πελτασταὶ προΐόντες καὶ κατιδόντες

τὸ στρατόπεδον οὐκ ἔμειναν τοὺς ὀπλίτας, ἀλλ' ἀνακρα-
 γόντες ἔθρον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. οἱ δὲ βάρβαροι ἀκού- 21
 σαντες τὸν θόρυβον οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' ἔφρουγον· ὅμως
 δὲ καὶ ἀπέθανόν τινες τῶν βαρβάρων καὶ ἵπποι ἤλωσαν
 εἰς εἴκοσι καὶ ἡ σκηνή ἢ Τιριβάζου ἐάλω καὶ ἐν αὐτῇ
 κλῖναι ἀργυρόποδες καὶ ἐκπώματα καὶ οἱ ἀρτοκόποι καὶ
 οἱ οἰνοχόοι φάσκοντες εἶναι. ἐπειδὴ δὲ ἐπύθοντο ταῦτα 22
 οἱ τῶν ὀπλιτῶν στρατηγοί, ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι τὴν
 ταχίστην ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μὴ τις ἐπίθεσις γένοιτο
 τοῖς καταλελειμμένοις. καὶ εὐθὺς ἀνακαλεσάμενοι τῇ
 σάλπιγγι ἀπήεσαν καὶ ἀφίκοντο αὐθιμερὸν ἐπὶ τὸ στρα-
 τόπεδον.

Τῇ δ' ὑστεραία ἐδόκει πορευτέον εἶναι ὅπη δύναιντο 5
 τάχιστα, πρὶν συλλεγῆναι τὸ στράτευμα πάλιν καὶ κατα-
 λαβεῖν τὰ στενά. συσκευασάμενοι δ' εὐθὺς ἐπορεύοντο
 διὰ χιόνος πολλῆς ἡγεμόνας ἔχοντες πολλούς· καὶ αὐθι-
 μερὸν ὑπερβαλόντες τὸ ἄκρον, ἐφ' ᾧ ἔμελλεν ἐπιτίθεσθαι
 Τιριβάζος, κατεστρατοπεδεύσαντο. ἐντεῦθεν δ' ἐπορευ- 2
 θησαν στραθμοὺς ἐρήμους τρεῖς παρασάγγας πεντεκαί-
 δεκα ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν καὶ διέβαινον αὐτὸν
 βρεχόμενοι πρὸς τὸν ὄμφαλόν. ἐλέγοντο δὲ αὐτοῦ αἰ-
 πηγαὶ οὐ πρόσω εἶναι. ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ χιόνος 3
 πολλῆς καὶ πεδίου σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας πέντε.
 ὁ δὲ τρίτος ἐγένετο χαλεπὸς καὶ ἄνεμος βορρᾶς ἐναντίος
 ἔπνει παντάπασιν ἀποκαίων πάντα καὶ πηγνὺς τοὺς ἀν-
 θρώπους. ἐνθα δὴ τῶν μάντεών τις εἶπε σφαγιάσασθαι 4
 τῷ ἀνέμῳ, καὶ σφαγιάζεται· καὶ πᾶσι δὴ περιφανῶς
 ἔδοξε λῆξαι τὸ χαλεπὸν τοῦ πνεύματος. ἦν δὲ τῆς χιόνος
 τὸ βάθος ὄργυιᾶ· ὥστε καὶ τῶν ὑπόζυγιων καὶ τῶν ἀν-
 δραπόδων πολλὰ ἀπώλετο καὶ τῶν στρατιωτῶν ὡς τριά-
 κοντα. διεγένοντο δὲ τὴν νύκτα πῦρ καίοντες· ξύλα δ' 5
 ἦν ἐν τῷ σταθμῷ πολλά· οἱ δὲ ὄψε προσιόντες ξύλα οὐκ
 εἶχον. οἱ οὖν πάλαι ἦγοντες καὶ πῦρ καίοντες οὐ προσ-
 ἴεσαν πρὸς τὸ πῦρ τοὺς ὀψίζοντας, εἰ μὴ μεταδοῖεν αὐτοῖς
 πυροὺς ἢ ἄλλο εἶτι ἔχοιεν βρωτόν. ἐνθα δὴ μετεδίδουσαν 6
 ἀλλήλοις ὧν εἶχον ἕκαστοι. ἐνθα δὲ τὸ πῦρ ἐκαίετο, δια-
 τηκομένης τῆς χιόνος βόθροι ἐγίνοντο μεγάλοι ἔστε ἐπὶ

τὸ δάπεδον· οὗ δὴ παρῆν μετρεῖν τὸ βάθος τῆς χιόνος.
 7 ἔντεῦθεν δὲ τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν ὅλην ἐπορεύοντο διὰ
 χιόνος, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐβουλιμίασαν. Ξενο-
 φῶν δ' ὀπισθοφυλακῶν καὶ καταλαμβάνων τοὺς πίπτον-
 8 τας τῶν ἀνθρώπων ἠγνόει, ὅτι τὸ πάθος εἶη. ἔπειδὴ
 δὲ εἶπέ τις αὐτῷ τῶν ἐμπείρων, ὅτι σαφῶς βουλιμιῶσι
 κἄν τι φάγωσιν, ἀναστήσονται, περιὼν περὶ τὰ ὑποζύγια,
 εἴ ποῦ τι ὀρώη βρωτόν, διεδίδου καὶ διέπεμπε διδόντας
 τοὺς δυναμένους παρατρέχειν τοῖς βουλιμιῶσιν. ἔπειδὴ
 9 δέ τι ἐμφάγοιεν, ἀνίσταντο καὶ ἐπορεύοντο. πορευομένων
 δὲ Χειρίσοφος μὲν ἀμφὶ κνέφας πρὸς κώμην ἀφικνεῖται
 καὶ ὑδροφορούσας ἐκ τῆς κώμης πρὸς τῇ κρήνῃ γυναῖκας
 10 καὶ κόρας καταλαμβάνει ἔμπροσθεν τοῦ ἔρματος. αὗται
 ἠρώτων αὐτούς, τίνες εἶεν. ὁ δ' ἐρμηγεὺς εἶπε περσισί,
 ὅτι παρὰ βασιλέως πορεύονται πρὸς τὸν σατράπην. αἱ
 δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐκ ἔνταῦθα εἶη, ἀλλ' ἀπέχοι ὅσον
 παρασάγγην. οἱ δ', ἐπεὶ ὀψὲ ἦν, πρὸς τὸν κωμαρχὴν
 11 συνεισέρχονται εἰς τὸ ἔρμα σὺν ταῖς ὑδροφόροις. Χει-
 ρίσοφος μὲν οὖν καὶ ὅσοι ἐδυνήθησαν τοῦ στρατεύματος
 ἔνταῦθα ἐστρατοπεδεύσαντο, τῶν δ' ἄλλων στρατιωτῶν
 οἱ μὴ δυνάμενοι διατελέσαι τὴν ὁδὸν ἐνκτέρευσαν ἄσιτοι
 καὶ ἄνευ πυρός· καὶ ἔνταῦθά τινες ἀπώλοντο τῶν στρα-
 12 τιωτῶν. ἐφείποντο δὲ τῶν πολεμίων συνειλεγμένοι τινὲς
 καὶ τὰ μὴ δυνάμενα τῶν ὑποζυγίων ἤρπαζον καὶ ἀλλήλοις
 ἐμάχοντο περὶ αὐτῶν. ἐλείποντο δὲ τῶν στρατιωτῶν οἱ
 τε διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος τοὺς ὀφθαλμοὺς οἱ τε
 ὑπὸ τοῦ ψύχους τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν ἀποσεση-
 13 πότες. ἦν δὲ τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς ἐπικούρημα τῆς χιόνος,
 εἴ τις μέλαν τι ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπορεύετο, τῶν
 δὲ ποδῶν, εἴ τις κινοῖτο καὶ μηδέποτε ἤσυχίαν ἔχοι καὶ
 14 εἰς τὴν νύκτα ὑπολύοιτο· ὅσοι δὲ ὑποδεδεμένοι ἐκοιμῶντο,
 εἰσεδύοντο εἰς τοὺς πόδας οἱ ἱμάντες καὶ τὰ ὑποδήματα
 περιεπήγνυντο· καὶ γὰρ ἦσαν, ἔπειδὴ ἐπέλιπε τὰ ἀρχαῖα
 ὑποδήματα, καρβάτιναι πεποιημέναι ἐκ τῶν νεοδάρτων
 15 βρωῶν. διὰ τὰς τοιαύτας οὖν ἀνάγκας ὑπελείποντο τινες
 τῶν στρατιωτῶν· καὶ ἰδόντες μέλαν τι χωρίον διὰ τὸ
 ἐκλελοιπέναι αὐτόθι τὴν χιόνα εἶκαζον τετηκέναι· καὶ

ἐτετήκει διὰ κρήνην τινά, ἣ πλησίον ἦν ἀτμίζουσα ἐν
 νάπη. ἔνταυθ' ἐκτραπόμενοι ἐκάθηντο καὶ οὐκ ἔφρασαν
 πορεύεσθαι. ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔχων ὀπισθοφύλακας ὡς 16
 ἤσθετο, ἐδεῖτο αὐτῶν πάση τέχνῃ καὶ μηχανῇ μὴ ἀπολεί-
 πεσθαι, λέγων, ὅτι ἔπονται πολλοὶ πολέμιοι συνειλεγμέ-
 νοι, καὶ τελευτῶν ἐχαλέπαιεν. οἱ δὲ σφάττειν ἐκέλευον·
 οὐ γὰρ ἂν δύνασθαι πορευθῆναι. ἔνταυθα ἔδοξε κράτι- 17
 στον εἶναι τοὺς ἐπομένους πολεμίους φοβῆσαι, εἴ τις δύ-
 ναίτο, μὴ ἐπίοιεν τοῖς κάμνουσι. καὶ ἦν μὲν σκότος ἤδη,
 οἱ δὲ προσήεσαν πολλῶν θορύβῳ ἀμφὶ ὧν εἶχον διαφερό-
 μενοι. ἔνθα δὴ οἱ ὀπισθοφύλακες, ἅτε ὑγιαίνοντες, ἔξα- 18
 ναστάντες ἔδραμον εἰς τοὺς πολεμίους· οἱ δὲ κάμνοντες
 ἀνακραγόντες ὅσον ἐδύνατο μέγιστον τὰς ἀσπίδας πρὸς
 τὰ δόρατα ἔκρουσαν. οἱ δὲ πολέμιοι δείσαντες ἤκαν ἑαυ-
 τοὺς κατὰ τῆς χιόνος εἰς τὴν νάπην, καὶ οὐδεὶς ἔτι οὐδα-
 μοῦ ἐφθέγγετο. καὶ Ξενοφῶν μὲν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ 19
 εἰπόντες τοῖς ἀσθενοῦσιν, ὅτι τῇ ὑστεραίᾳ ἤξουσί τινες
 ἐπ' αὐτούς, πορευόμενοι πρὶν τέτταρα στάδια διελθεῖν
 ἐντυγχάνουσιν ἐν τῇ ὁδοῦ ἀναπανομένοις ἐπὶ τῆς χιόνος
 τοῖς στρατιώταις ἐγκεκαλυμμένοις, καὶ οὐδὲ φυλακὴ οὐ-
 δεμία καθειστήκει· καὶ ἀνίστασαν αὐτούς. οἱ δ' ἔλεγον,
 ὅτι οἱ ἔμπροσθεν οὐχ ὑποχωροῖεν. ὁ δὲ παριῶν καὶ 20
 παραπέμπων τῶν πελταστῶν τοὺς ἰσχυροτάτους ἐκέλευε
 σκέψασθαι, τί εἴη τὸ κωλύον. οἱ δὲ ἀπήγγελλον, ὅτι
 ὅλον οὕτως ἀναπαύοιτο τὸ στρατεύμα. ἔνταυθα καὶ οἱ 21
 περὶ Ξενοφῶντα ἠϋλίσθησαν αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς καὶ ἄδει-
 πνοι, φυλακὰς οἷας ἐδύνατο καταστησάμενοι. ἐπεὶ δὲ
 πρὸς ἡμέραν ἦν, ὁ μὲν Ξενοφῶν πέμψας πρὸς τοὺς ἀσθε-
 νοῦντας τοὺς νεωτάτους ἀναστήσαντας ἐκέλευσεν ἀναγ-
 κάζειν προϊέναι. ἐν δὲ τούτῳ Χειρίσοφος πέμπει τῶν 22
 ἐκ τῆς κόμης σκεψομένους, πῶς ἔχοιεν οἱ τελευταῖοι. οἱ
 δὲ ἄσμενοι ἰδόντες τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας τούτοις παρ-
 ἔδοσαν κομίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, αὐτοὶ δὲ ἐπορεύοντο,
 καὶ πρὶν εἴκοσι στάδια διεληλυθέναι, ἦσαν πρὸς τῇ κόμῃ,
 ἔνθα Χειρίσοφος ἠϋλίετο. ἐπεὶ δὲ συνεγένοντο ἀλλήλοις, 23
 ἔδοξε κατὰ τὰς κόμας ἀσφαλὲς εἶναι τὰς τάξεις σκηνοῦν.
 καὶ Χειρίσοφος μὲν αὐτοῦ ἔμενεν, οἱ δὲ ἄλλοι διαλαχόν-

τες ἄς ἐώρων κώμας ἐπορεύοντο ἕκαστοι τοὺς ἑαυτῶν
 24 ἔχοντες. ἔνθα δὴ Πολυκράτης Ἀθηναῖος λοχαγὸς ἐκέλευ-
 σεν ἀφιέναι ἑαυτόν· καὶ λαβὼν τοὺς εὐζώνους, θεῶν ἐπὶ
 τὴν κώμην, ἣν εἰλήχει Ξενοφῶν, καταλαμβάνει πάντας
 ἔνδον τοὺς κωμήτας καὶ τὸν κωμάρχην καὶ πώλους εἰς
 δασμὸν βασιλεῖ τρεφομένους ἑπτακαίδεκα καὶ τὴν θυγα-
 τέρα τοῦ κωμάρχου ἐνάτην ἡμέραν γεγαμημένην· ὁ δ' ἀνὴρ
 αὐτῆς λαγῶς ὄρχετο θηράσων καὶ οὐχ ἦλω ἐν ταῖς κώμαις.
 25 αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὡσπερ φρέα-
 τος, κάτω δ' εὐρεῖαι· αἱ δὲ εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις
 ὄρουκαί, οἱ δὲ ἄνθρωποι κατέβαινον ἐπὶ κλίμακος. ἐν
 δὲ ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες, οἶες, βόες, ὄρνιθες καὶ τὰ
 ἔκγονα τούτων· τὰ δὲ κτήνη πάντα χιλῶ ἔνδον ἐτρέφοντο.
 26 ἦσαν δὲ καὶ πυροὶ καὶ κριθαὶ καὶ ὄσπρια καὶ οἶνος κρι-
 θινος ἐν κρατῆρσιν. ἐνήσαν δὲ καὶ αὐταὶ αἱ κριθαὶ ἰσο-
 χειλεῖς καὶ κάλαμοι ἐνέκειντο οἱ μὲν μεῖζους οἱ δὲ ἐλάτ-
 27 τους, γόνατα οὐκ ἔχοντες· τούτους δ' ἔδει, ὁπότε τις
 διψῶν, λαβόντα εἰς τὸ στόμα μύζειν. καὶ πᾶν ἄκρατος
 ἦν, εἰ μὴ τις ὕδωρ ἐπιχέοι· καὶ πᾶν ἠδὺ συμμαθόντι τὸ
 28 πῶμα ἦν. ὁ δὲ Ξενοφῶν τὸν ἄρχοντα τῆς κώμης ταύτης
 σύνδειπνον ἐποιήσατο καὶ θαρρεῖν αὐτὸν ἐκέλευε λέγων,
 ὅτι οὔτε τῶν τέκνων στερήσοιτο τὴν τε οἰκίαν αὐτοῦ ἀντ-
 εμπλήσαντες τῶν ἐπιτηδειῶν ἀπίασιν, ἣν ἀγαθόν τι τῷ
 στρατεύματι ἐξηγησάμενος φαίνεται, ἔστ' ἂν ἐν ἄλλῳ ἔθναι
 29 γένωνται. ὁ δὲ ταῦτα ὑπισχεῖτο, καὶ φιλοφρονούμενος
 οἶνον ἔφρασεν ἔνθα ἦν κατορωρυγμένος. ταύτην μὲν οὖν
 τὴν νύκτα διασκηνήσαντες οὕτως ἐκοιμήθησαν ἐν πᾶσιν
 ἀφθόνοις πάντες οἱ στρατιῶται, ἐν φυλακῇ ἔχοντες τὸν
 30 κωμάρχην καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ὁμοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς. τῇ δ'
 ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ Ξενοφῶν λαβὼν τὸν κωμάρχην πρὸς Χει-
 ρίσοφον ἐπορεύετο· ὅπου δὲ παρῖοι κώμην, ἐτρέπετο
 πρὸς τοὺς ἐν ταῖς κώμαις καὶ κατελάμβανε πανταχοῦ
 εὐωχουμένους καὶ εὐθυμουμένους, καὶ οὐδαμόθεν ἀφίεσαν
 31 πρὶν παραθεῖναι αὐτοῖς ἄριστον· οὐκ ἦν δ' ὅπου οὐ
 παρετίθεσαν ἐπὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν κρέα ἄρνια, ἐρί-
 φεια, χοίρεια, μόσχεια, ὄρνιθια, σὺν πολλοῖς ἄρτοις τοῖς
 32 μὲν πυρίνοις τοῖς δὲ κριθίνοις. ὁπότε δὲ τις φιλοφρο-

νούμενός τῳ βούλοιο προπιεῖν, εἶλκεν ἐπὶ τὸν κρατῆρα, ἐνθεν ἐπικύψαντα ἔδει ροφοῦντα πίνειν ὡσπερ βοῦν. καὶ τῷ κωμάρχη ἐδίδουσαν λαμβάνειν ὅτι βούλοιο. ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐδέχετο, ὅπου δὲ τινα τῶν συγγενῶν ἴδοι, πρὸς ἑαυτὸν αἰεὶ ἐλάμβανεν. ἐπεὶ δ' ἦλθον πρὸς Χειρίσοφον, κατελάμβανον κάκείνους σκηνοῦντας ἐστεφανωμένους τοῦ ξηροῦ χιλοῦ στεφάνοις καὶ διακονοῦντας Ἀρμενίους παῖδας σὺν ταῖς βαρβαρικαῖς στολαῖς· τοῖς δὲ παισὶν ἐδείκνυσαν ὡσπερ ἐνεοῖς, ὅτι δέοι ποιεῖν. ἐπεὶ δ' ἀλλήλους ἐφιλοφρονήσαντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν, κοινῇ δὴ ἀνηρώτων τὸν κωμάρχην διὰ τοῦ περσίζοντος ἐρμηνέως, τίς εἶη ἡ χώρα. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι Ἀρμενία. καὶ πάλιν ἠρώτων, τίνι οἱ ἵπποι τρέφονται. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι βασιλεῖ δασμός· τὴν δὲ πλησίον χώραν ἔφη εἶναι Χάλυβας, καὶ τὴν ὁδὸν ἔφραζεν ἢ εἶη. καὶ αὐτὸν τότε μὲν ὄχετο ἄγων ὁ Ξενοφῶν πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ οἰκέτας, καὶ ἵππον ὃν εἰλήφει παλαιότερον δίδωσι τῷ κωμάρχη ἀναθρέψαντι καταθῦσαι, ὅτι ἤκουσεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ Ἥλιου, δεδιώς, μὴ ἀποθάνῃ· ἐκεκάκωτο γὰρ ὑπὸ τῆς πορείας· αὐτὸς δὲ τῶν πῶλων λαμβάνει καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν ἔδωκεν ἐκάστῳ πῶλον. ἦσαν δ' οἱ ταύτῃ ἵπποι μείονες μὲν τῶν Περσικῶν, θυμοειδέστεροι δὲ πολὺ. ἐνταῦθα δὴ καὶ διδάσκει ὁ κωμάρχης περὶ τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων σακία περιειλεῖν, ὅταν διὰ τῆς χιόνος ἄγωσιν· ἄνευ γὰρ τῶν σακίων κατεδύοντο μέχρι τῆς γαστροῦς.

Ἐπεὶ δ' ἡμέρα ἦν ὀγδόη, τὸν μὲν ἡγεμόνα παραδίδωσι Χειρισόφῳ, τοὺς δ' οἰκέτας καταλείπει τῷ κωμάρχη, πλὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἄρτι ἠβάσκοντος· τοῦτον δ' Ἐπισθένει Ἀμφιπολίτῃ δίδωσι φυλάττειν, ὅπως εἰ καλῶς ἡγήσοιτο, ἔχων καὶ τοῦτον ἄπιοι. καὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰσεφόρησαν ὡς ἐδύναντο πλεῖστα, καὶ ἀναζεύξαντες ἐπορεύοντο. ἡγεῖτο δ' αὐτοῖς ὁ κωμάρχης λελυμένος διὰ χιόνος· καὶ ἦδη τε ἦν ἐν τῷ τρίτῳ σταθμῷ καὶ Χειρίσοφος αὐτῷ ἐχαλεπάνθη, ὅτι οὐκ εἰς κόμας ἦγαγεν. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι οὐκ εἶεν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. ὁ δὲ Χειρίσοφος αὐτὸν ἔπαισε μὲν, ἔδῃσε δ' οὐ. ἐκ δὲ τούτου ἐκεῖνος τῆς νυκτὸς

ἀποδράς ὄχητο καταλιπὼν τὸν υἱόν. τοῦτό γε δὴ Χειρι-
 σόφῳ καὶ Ξενοφῶντι μόνον διάφορον ἐν τῇ πορείᾳ ἐγένετο,
 ἣ τοῦ ἡγεμόνος κάκωσις καὶ ἀμέλεια. Ἐπισθένης δὲ
 ἠράσθη τοῦ παιδὸς καὶ οἴκαδε κομίσας πιστοτάτῳ ἐχρήτο.
 4 μετὰ τοῦτο ἐπορεύθησαν ἑπτὰ σταθμοὺς ἀνὰ πέντε πα-
 ρασάγγας τῆς ἡμέρας παρὰ τὸν Φᾶσιν ποταμόν, εὖρος
 5 πλεθριαῖον. ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο παρα-
 σάγγας δέκα. ἐπὶ δὲ τῇ εἰς τὸ πεδίον ὑπερβολῇ ἀπῆν-
 6 τησαν αὐτοῖς Χάλυβες καὶ Τάοχοι καὶ Φασιανοί. Χειρί-
 σοφος δ' ἐπεὶ κατείδε τοὺς πολεμίους ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ,
 ἐπαύσατο πορευόμενος, ἀπέχων εἰς τριάκοντα σταδίους,
 ἵνα μὴ κατὰ κέρας ἄγων πλησιάσῃ τοῖς πολεμίοις· παρ-
 ἡγγεῖλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παράγειν τοὺς λόχους, ὅπως
 7 ἐπὶ φάλαγγος γένοιτο τὸ στράτευμα. ἐπεὶ δὲ ἦλθον οἱ
 ὀπισθοφυλάκες, συνεκάλεσε στρατηγούς καὶ λοχαγούς καὶ
 ἔλεξεν ὧδε· Οἱ μὲν πολέμιοι, ὡς ὄρατε, κατέχουσι τὰς
 ὑπερβολὰς τοῦ ὄρους· ὦρα δὲ βουλευέσθαι, ὅπως ὡς
 8 κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ παραγγεῖλαι
 μὲν ἀριστοποιεῖσθαι τοῖς στρατιώταις, ἡμᾶς δὲ βουλευέ-
 σθαι, εἴτε τήμερον εἴτε αὔριον δοκεῖ ὑπερβάλλειν τὸ ὄρος.
 9 Ἐμοὶ δέ γε, ἔφη ὁ Κλεάνωρ, δοκεῖ, ἐπὶν τάχιστα ἀριστή-
 σωμεν, ἐξοπλισαμένους ὡς τάχιστα ἰέναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας.
 εἰ γὰρ διατρίψομεν τὴν τήμερον ἡμέραν, οἳ τε νῦν ἡμᾶς
 ὄρωντες πολέμιοι θαρραλεώτεροι ἔσονται καὶ ἄλλους
 10 εἰδὸς τούτων θαρρούντων πλείους προσγενέσθαι. μετὰ
 τοῦτον Ξενοφῶν εἶπεν· Ἐγὼ δ' οὕτω γινώσκω. εἰ μὲν
 ἀνάγκη ἐστὶ μάχεσθαι, τοῦτο δεῖ παρασκευάσασθαι, ὅπως
 ὡς κράτιστα μαχούμεθα· εἰ δὲ βουλόμεθα ὡς ῥᾶστα
 ὑπερβάλλειν, τοῦτό μοι δοκεῖ σκεπτέον εἶναι, ὅπως ἐλάχι-
 στα μὲν τραύματα λάβωμεν, ὡς ἐλάχιστα δὲ σώματα
 11 ἀνδρῶν ἀποβάλωμεν. τὸ μὲν οὖν ὄρος ἐστὶ τὸ ὀρώμενον
 πλέον ἢ ἑφ' ἐξήκοντα στάδια, ἄνδρες δ' οὐδαμοῦ φυλάτ-
 τοντες ἡμᾶς φανεροί εἰσιν ἀλλ' ἢ κατ' αὐτὴν τὴν ὁδόν.
 πολὺν οὖν κρεῖττον τοῦ ἐρήμου ὄρους καὶ κλέψαι τι πει-
 ρᾶσθαι λαθόντας καὶ ἀρπάσαι φθάσαντας, ἢν δυνώμεθα,
 μᾶλλον ἢ πρὸς ἰσχυρὰ χωρία καὶ ἄνδρας παρεσκευασμέ-
 12 νους μάχεσθαι. πολὺ γὰρ ῥᾶον ὄρδιον ἀμαχεῖ ἰέναι ἢ

ὁμαλὲς ἔνθεν καὶ ἔνθεν πολεμίων ὄντων, καὶ νύκτωρ
 ἀμαχεὶ μᾶλλον ἢ τὰ πρὸ ποδῶν ὁρώη τις ἢ μεθ' ἡμέ-
 ραν μαχόμενος, καὶ ἡ τραχεῖα τοῖς ποσὶν ἀμαχεὶ ἰούσιν
 εὐμενεστέρα ἢ ὁμαλὴ τὰς κεφαλὰς βαλλομένοις. καὶ ¹³
 κλέψαι δ' οὐκ ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι, ἐξὸν μὲν νυκτὸς
 ἵεναι, ὡς μὴ ὁρᾶσθαι, ἐξὸν δὲ ἀπελθεῖν τοσοῦτον, ὡς μὴ
 αἰσθησθαι παρέχειν. δοκοῦμεν δ' ἂν μοι ταύτῃ προσποι-
 ούμενοι προσβαλεῖν ἐρημοτέρῳ ἢ τῷ ὄρει χρῆσθαι· μέ-
 νοιεν γὰρ αὐτοῦ μᾶλλον ἀθρόοι οἱ πολέμιοι. ἀτὰρ τί ¹⁴
 ἐγὼ περὶ κλοπῆς συμβάλλομαι; ὑμᾶς γὰρ ἔγωγε, ὦ
 Χειρίσοφε, ἀκούω τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅσοι ἔστε τῶν
 ὁμοίων, εὐθύς ἐκ παίδων κλέπτειν μελετᾶν καὶ οὐκ αἰ-
 σχρὸν εἶναι, ἀλλὰ καλὸν κλέπτειν ὅσα μὴ κωλύει νόμος.
 ὅπως δὲ ὡς κράτιστα κλέπτητε καὶ πειρᾶσθε λανθάνειν, ¹⁵
 νόμιμον ἄρα ὑμῖν ἔστιν, ἐὰν ληφθῆτε κλέπτοντες, μαστι-
 γοῦσθαι. νῦν οὖν μάλα σοι καιρὸς ἔστιν ἐπιδείξασθαι
 τὴν παιδείαν καὶ φυλάξασθαι, μὴ ληφθῶμεν κλέπτοντες
 τοῦ ὄρους, ὡς μὴ πληγὰς λάβωμεν. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ ¹⁶
 Χειρίσοφος, καὶ γὰρ ὑμᾶς τοὺς Ἀθηναίους ἀκούω δεινοὺς
 εἶναι κλέπτειν τὰ δημόσια, καὶ μάλα ὄντος δεινοῦ τοῦ
 κινδύνου τῷ κλέπτοντι, καὶ τοὺς κρατίστους μέντοι μάλι-
 στα, εἶπερ ὑμῖν οἱ κράτιστοι ἄρχειν ἀξιοῦνται· ὥστε
 ὦρα καὶ σοὶ ἐπιδείκνυσθαι τὴν παιδείαν. Ἐγὼ μὲν τοί- ¹⁷
 νυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἔτοιμός εἰμι τοὺς ὀπισθοφυλάκας
 ἔχων, ἐπειδὴν δειπνήσωμεν, ἵεναι καταληψόμενος τὸ
 ὄρος. ἔχω δὲ καὶ ἡγεμόνας· οἱ γὰρ γυμνήτες τῶν ἐπομέ-
 νων ἡμῖν κλωπῶν ἔλαβόν τινας ἐνεδρεύσαντες· τούτων
 καὶ πυνθάνομαι, ὅτι οὐκ ἄβατόν ἐστι τὸ ὄρος, ἀλλὰ
 νέμεται αἰξὶ καὶ βουσίν· ὥστε ἕάνπερ ἅπαξ λάβωμέν τι
 τοῦ ὄρους, βατὰ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις ἔσται. ἐλπίζω δὲ ¹⁸
 οὐδὲ τοὺς πολεμίους μενεῖν ἔτι, ἐπειδὴν ἴδωσιν ἡμᾶς ἐν
 τῷ ὁμοίῳ ἐπὶ τῶν ἄκρων· οὐδὲ γὰρ νῦν ἐθέλουσι κατα-
 βαίνειν ἡμῖν εἰς τὸ ἴσον. ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπε· Καὶ ¹⁹
 τί δεῖ σὲ ἵεναι καὶ λιπεῖν τὴν ὀπισθοφυλακίαν; ἀλλὰ
 ἄλλους πέμψον, ἂν μὴ τινες ἐθελούσιοι φαίνωνται. ἐκ ²⁰
 τούτου Ἀριστῶννος Μεθυδριεὺς ἔρχεται ὀπλίτας ἔχων
 καὶ Ἀριστέας Χίος γυμνήτας καὶ Νικόμαχος Οἰταῖος

γυμνῆτας· καὶ σύνθημα ἐποιήσαντο, ὅποτε ἔχοιεν τὰ
 21 ἄκρα, πυρὰ καίειν πολλά. ταῦτα συνθέμενοι ἤριστιον·
 ἕκ δὲ τοῦ ἀρίστου προήγαγεν ὁ Χειρίσοφος τὸ σιράτευμα
 πᾶν ὡς δέκα σταδίους πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως ὡς
 μάλιστα δοκοίη ταύτη προσάξειν.

22 Ἐπειδὴ δὲ ἐδειπνήσαν καὶ νύξ ἐγένετο, οἱ μὲν ταχθέν-
 τες ὄχοντο καὶ καταλαμβάνουσι τὸ ὄρος, οἱ δὲ ἄλλοι
 αὐτοῦ ἀνεπαύοντο. οἱ δὲ πολέμιοι ἐπεὶ ἤσθοντο τὸ ὄρος
 ἐχόμενον, ἐρηγόρεσαν καὶ ἔκαιον πυρὰ πολλά διὰ νυκτός.
 23 ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, Χειρίσοφος μὲν θυσάμενος ἤγε
 κατὰ τὴν ὁδόν, οἱ δὲ τὸ ὄρος καταλαβόντες κατὰ τὰ ἄκρα
 24 ἐπήεσαν. τῶν δ' αὖ πολεμιῶν τὸ μὲν πολὺ ἔμενεν ἐπὶ
 τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους, μέρος δ' αὐτῶν ἀπήντα τοῖς κατὰ
 τὰ ἄκρα. πρὶν δὲ ὁμοῦ εἶναι τοὺς πολλοὺς ἀλλήλων,
 συμμιγνύασιν οἱ κατὰ τὰ ἄκρα καὶ νικῶσιν οἱ Ἕλληνες
 25 καὶ διώκουσιν. ἐν τούτῳ δὲ καὶ οἱ ἐκ τοῦ πεδίου οἱ μὲν
 πελτασταὶ τῶν Ἑλλήνων δρόμῳ ἔθειον πρὸς τοὺς παρα-
 τεταγμένους, Χειρίσοφος δὲ βάδην ταχὺ ἐφείπετο σὺν τοῖς
 26 ὀπλίταις. οἱ δὲ πολέμιοι οἱ ἐπὶ τῇ ὁδῷ ἐπειδὴ τὸ ἄνω
 ἐώρων ἠττώμενον, φεύγουσι· καὶ ἀπέθανον μὲν οὐ πολλοὶ
 αὐτῶν, γέρεα δὲ πάμπολλα ἐλήφθη· ἃ οἱ Ἕλληνες ταῖς
 27 μαχαίραις κόπτοντες ἀχρεῖα ἐποίουν. ὡς δ' ἀνέβησαν,
 θύσαντες καὶ τρόπαιον στησάμενοι κατέβησαν εἰς τὸ πε-
 δίον καὶ εἰς κώμας πολλῶν καὶ ἀγαθῶν γεμούσας ἤλθον.

7 Ἐκ δὲ τούτων ἐπορεύθησαν εἰς Ταόχους σταθμοὺς
 πέντε παρασάγγας τριάκοντα· καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπε·
 χωρία γὰρ ὄκουν ἰσχυρὰ οἱ Τάοχοι, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐπιτή-
 2 δεια πάντα εἶχον ἀνακεκομισμένοι. ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο
 πρὸς χωρίον, ὃ πόλιν μὲν οὐκ εἶχεν οὐδ' οἰκίας, συνελθη-
 λυθότες δ' ἦσαν αὐτόσε καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ κτήνη
 πολλά, Χειρίσοφος μὲν πρὸς τοῦτο προσέβαλλεν εὐθύς
 ἤκων· ἐπειδὴ δὲ ἡ πρώτη τάξις ἀπέκαμνεν, ἄλλη προσήει
 καὶ αὐθις ἄλλη· οὐ γὰρ ἦν ἀθρόοις περιστῆναι, ἀλλὰ
 3 ποταμὸς ἦν κύκλω. ἐπειδὴ δὲ Ξενοφῶν ἤλθε σὺν τοῖς
 ὀπισθοφύλαξι καὶ πελτασταῖς καὶ ὀπλίταις, ἐνταῦθα δὴ
 λέγει Χειρίσοφος· Εἰς καλὸν ἵκετε· τὸ γὰρ χωρίον αἰρε-
 τέον· τῇ γὰρ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ἐπιτήδεια, εἰ μὴ ληψό-

μεθα τὸ χωρίον· ἐνταῦθα δὴ κοινῇ ἐβουλευόντο· καὶ τοῦ ⁴
 Ξενοφῶντος ἐρωτῶντος, τί τὸ κωλύον εἴη εἰσελθεῖν, εἶπεν
 ὁ Χειρίσοφος· Μία αὕτη πάροδος ἐστίν, ἣν ὄρας· ὅταν
 δέ τις ταύτη πειρᾶται παριέναι, κυλίνδουσι λίθους ὑπὲρ
 ταύτης τῆς ὑπερεχούσης πέτρας· ὅς δ' ἂν καταληφθῆ,
 οὕτω διατίθεται. ἅμα δ' ἔδειξε συντετριμμένους ἀνθρώ- ⁵
 πους καὶ σκέλη καὶ πλευράς. Ἦν δὲ τοὺς λίθους ἀνα-
 λώσωσιν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἄλλο τι ἢ οὐδὲν κωλύει παριέ-
 ναι; οὐ γὰρ δὴ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὄρωμεν εἰ μὴ ὀλίγους
 τούτους ἀνθρώπους καὶ τούτων δύο ἢ τρεῖς ὠπλισμένους.
 τὸ δὲ χωρίον, ὡς καὶ σὺ ὄρας, σχεδὸν τρία ἡμίπλευρά ⁶
 ἐστίν, ὃ δεῖ βαλλομένους διελθεῖν. τούτου δὲ ὅσον πλέ-
 θρον δασὺ πίτυσι διαλειπούσαις μεγάλαις, ἀνθ' ὧν ἐστη-
 κότες ἄνδρες τί ἂν πάσχοιεν ἢ ὑπὸ τῶν φερομένων λίθων
 ἢ ὑπὸ τῶν κυλινδομένων; τὸ λοιπὸν οὖν ἤδη γίνεται ὡς
 ἡμίπλευρον, ὃ δεῖ, ὅταν λωφήσωσιν οἱ λίθοι, παραδρα-
 μεῖν. Ἀλλὰ εὐθύς, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ἐπειδὰν ἀρξώμεθα ⁷
 εἰς τὸ δασὺ προσιέναι, φέρονται οἱ λίθοι πολλοί. Αὐτὸ
 ἂν, ἔφη, τὸ δέον εἴη· θᾶπτον γὰρ ἀναλώσουσι τοὺς λίθους.
 ἀλλὰ πορευώμεθα ἔνθεν ἡμῖν μικρὸν τι παραδραμεῖν
 ἔσται, ἣν δυνώμεθα, καὶ ἀπελθεῖν ῥάδιον, ἣν βουλώμεθα.

Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν καὶ ⁸
 Καλλίμαχος Παρράσιος λοχαγός· τούτου γὰρ ἡ ἡγεμονία
 ἦν τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγῶν ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ· οἱ δὲ
 ἄλλοι λοχαγοὶ ἔμενον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ. μετὰ τοῦτο οὖν
 ἀπῆλθον ὑπὸ τὰ δένδρα ἀνθρώποι ὡς ἑβδομήκοντα, οὐκ
 ἀθρόοι ἀλλὰ καθ' ἕνα, ἕκαστος φυλαττόμενος ὡς ἐδύνατο.
 Ἀγασίας δὲ ὁ Στυμφάλιος καὶ Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς ⁹
 καὶ οὗτοι τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγοὶ ὄντες καὶ ἄλλοι
 δὲ ἐφέστασαν ἔξω τῶν δένδρων· οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλῶς ἐν
 τοῖς δένδροις ἐστάναι πλεῖον ἢ τὸν ἕνα λόχον. ἔνθα δὴ ¹⁰
 Καλλίμαχος μηχανᾶται τι· προέτρεχεν ἀπὸ τοῦ δένδρου,
 ὑφ' ᾧ ἦν αὐτός, δύο ἢ τρία βήματα· ἐπεὶ δὲ οἱ λίθοι
 φέροντο, ἀνεχάζετο εὐπετῶς· ἐφ' ἐκάστης δὲ προδρομῆς
 πλεόν ἢ δέκα ἅμαξαι πετρῶν ἀνηλίσκοντο. ὁ δὲ Ἀγασίας ¹¹
 ὡς ὄρα τὸν Καλλίμαχον ἃ ἐποίει καὶ τὸ στράτευμα πᾶν
 θεώμενον, δείσας, μὴ οὐ πρῶτος παραδράμη εἰς τὸ χω-

- ρίον, οὔτε τὸν Ἀριστιώννυμον πλησίον ὄντα παρακαλέσας
 οὔτε Εὐρύλοχον τὸν Λουσιέα ἑταίρους ὄντας οὐδ' ἄλλον
 12 οὐδένα χωρεῖ αὐτὸς καὶ παρέρχεται πάντας. ὁ δὲ Καλ-
 λίμαχος ὡς ὄρᾳ αὐτὸν παριόντα, ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ
 τῆς ἴτιος. ἐν δὲ τούτῳ παραθεῖ αὐτοὺς Ἀριστιώννυμος
 Μεθυδριεὺς καὶ μετὰ τοῦτον Εὐρύλοχος Λουσιεύς· πάντες
 γὰρ οὗτοι ἀντεποιοῦντο ἀρετῆς καὶ διηγωνίζοντο πρὸς
 ἀλλήλους· καὶ οὕτως ἐρίζοντες αἰροῦσι τὸ χωρίον. ὡς
 13 γὰρ ἄπαξ εἰσέδραμον, οὐδεὶς πέτρος ἄνωθεν ἠνέχθη. ἐν-
 ταῦθα δὴ δεινὸν ἦν θέαμα. αἱ γὰρ γυναῖκες ῥίπτουσαι
 τὰ παιδιά εἴτα καὶ ἑαυτὰς ἐπικατερρίπτουν, καὶ οἱ ἄν-
 δρες ὡσαύτως. ἐνθα δὴ καὶ Αἰνέας ὁ Στυμφάλιος λοχαγὸς
 ἰδὼν τινα θέοντα ὡς ῥίψοντα ἑαυτὸν στολὴν ἔχοντα κα-
 14 λὴν ἐπιλαμβάνεται ὡς κωλύσων· ὁ δὲ αὐτὸν ἐπισπᾶται,
 καὶ ἀμφότεροι ὄχοντο κατὰ τῶν πετρῶν φερόμενοι καὶ
 ἀπέθανον. ἐντεῦθεν ἄνθρωποι μὲν πάνυ ὀλίγοι ἐλή-
 φθησαν, βόες δὲ καὶ ὄνοι πολλοὶ καὶ πρόβατα.
- 15 Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Χαλύβων σταθμοὺς ἑπτὰ
 παρασάγγας πενήκοντα. οὗτοι ἦσαν ὧν διήλθον ἀλκι-
 μώτατοι καὶ εἰς χεῖρας ἦσαν. εἶχον δὲ θώρακας λινοῦς
 μέχρι τοῦ ἵτρου, ἀντὶ δὲ τῶν πτερύγων σπάρτα πυκνὰ
 16 ἔστραμμένα. εἶχον δὲ καὶ κνημίδας καὶ κράνη καὶ παρὰ
 τὴν ζώνην μαχαίριον ὅσον ξυήλην Λακωνικὴν, ᾧ ἔσφατ-
 τον ὧν κρατεῖν δύναιντο, καὶ ἀποτέμνοντες ἂν τὰς κε-
 φαλὰς ἔχοντες ἐπορεύοντο, καὶ ἦδον καὶ ἐχόρευον, ὁπότε
 οἱ πολέμιοι αὐτοὺς ὄψεσθαι ἔμελλον. εἶχον δὲ καὶ δόρυ
 ὡς πεντεκαίδεκα πηχῶν μίαν λόγχην ἔχον. οὗτοι ἐνέμενον
 17 ἐν τοῖς πολίσμασιν· ἐπεὶ δὲ παρέλθοιεν οἱ Ἕλληνες, εἴ-
 ποντο ἀεὶ μαχοῦμενοι. ὄχουν δὲ ἐν τοῖς ὄχυροῖς, καὶ τὰ
 ἐπιπήδεια ἐν τούτοις ἀνακεκομισμένοι ἦσαν· ὥστε μηδὲν
 λαμβάνειν αὐτόθεν τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ διετράφησαν τοῖς
 18 κτήνεσιν, ἃ ἐκ τῶν Ταόχων ἔλαβον. ἐκ τούτου οἱ Ἕλ-
 ληνες ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Ἄρπασον ποταμὸν, εὖρος τεττά-
 ρων πλέθρων. ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Σκυθηρῶν
 σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι διὰ πεδίου εἰς
 κώμας· ἐν αἷς ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο.
- 19 ἐντεῦθεν διήλθον σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι

πρὸς πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα καὶ οἰκουμένην, ἣ ἐκα-
 λεῖτο Γυμνιάς. ἐκ ταύτης ὁ τῆς χώρας ἄρχων τοῖς Ἑλ-
 λησιν ἡγεμόνα πέμπει, ὅπως διὰ τῆς ἑαυτῶν πολεμίας
 χώρας ἄγοι αὐτούς. ἔλθων δ' ἐκεῖνος λέγει, ὅτι ἄξει αὐ- 20
 τούς πέντε ἡμερῶν εἰς χωρίον, ὅθεν ὄψονται Θάλατταν·
 εἰ δὲ μή, τεθνάναι ἐπηγγείλατο. καὶ ἡγούμενος ἐπειδὴ
 ἐνέβαλεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ πολεμίαν, παρεκελεύετο αἰθεῖν
 καὶ φθείρειν τὴν χώραν· ᾧ καὶ δῆλον ἐγένετο, ὅτι τούτου
 ἕνεκα ἔλθοι, οὐ τῆς τῶν Ἑλλήνων εὐνοίας. καὶ ἀφι- 21
 κνοῦνται ἐπὶ τὸ ὄρος τῆ πέμπτη ἡμέρα· ὄνομα δὲ τῷ
 ὄρει ἦν Θήχης. ἐπεὶ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους
 καὶ κατεῖδον τὴν Θάλατταν, κραυγὴ πολλὴ ἐγένετο. ἀκού- 22
 σας δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες ᾤθησαν ἔμ-
 προσθεν ἄλλους ἐπιτίθεσθαι πολεμίους· εἶποντο γὰρ καὶ
 ὀπισθεν οἱ ἐκ τῆς καιομένης χώρας, καὶ αὐτῶν οἱ ὀπι-
 σθοφύλακες ἀπέκτεινάν τέ τινας καὶ ἐξώγησαν ἐνέδραν
 ποιησάμενοι καὶ γέρρα ἔλαβον δασειῶν βοῶν ὠμοβόεια
 ἀμφὶ τὰ εἴκοσιν. ἐπειδὴ δὲ βοὴ πλείων τε ἐγίνετο καὶ 23
 ἐγγύτερον καὶ οἱ αἰεὶ ἐπιόντες ἔθεον δρόμῳ ἐπὶ τοὺς αἰε-
 βοῶντας καὶ πολλῶ μείζων ἐγίνετο ἡ βοή, ὅσα δὴ πλείους
 ἐγίνοντο, ἐδόκει δὴ μείζόν τι εἶναι τῷ Ξενοφῶντι, καὶ 24
 ἀναβάς ἐφ' ἵππον καὶ Λύκιον καὶ τοὺς ἵππέας ἀναλαβὼν
 παρεβόηθει· καὶ τάχα δὴ ἀκούουσι βοῶντων τῶν στρα-
 τιωτῶν Θάλαττα Θάλαττα καὶ παρεγγυόντων. ἔνθα δὴ
 ἔθεον πάντες καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες, καὶ τὰ ὑποζύγια
 ἠλαύνετο καὶ οἱ ἵπποι. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πάντες ἐπὶ τὸ 25
 ἄκρον, ἐνταῦθα δὴ περιέβαλλον ἀλλήλους καὶ στρατηγούς
 καὶ λοχαγούς δακρύοντες. καὶ ἐξαπίνης ὅτου δὴ παρεγγυή-
 σαντος οἱ στρατιῶται φέρουσι λίθους καὶ ποιοῦσι κολωνὸν
 μέγαν. ἐνταῦθα ἀνετίθεσαν δερμάτων πλήθος ὠμοβοσειῶν 26
 καὶ βακτηρίας καὶ τὰ αἰχμάλωτα γέρρα, καὶ ὁ ἡγεμὼν
 αὐτός τε κατέτεμνε τὰ γέρρα καὶ τοῖς ἄλλοις διεκελεύετο.
 μετὰ ταῦτα τὸν ἡγεμόνα οἱ Ἕλληνες ἀποπέμπουσι δῶρα 27
 δόντες ἀπὸ κοινοῦ ἵππον καὶ φιάλην ἀργυρᾶν καὶ σκευὴν
 Περσικὴν καὶ δαρεικοὺς δέκα· ἦται δὲ μάλιστα τοὺς δακτυ-
 λίους καὶ ἔλαβε πολλοὺς παρὰ τῶν στρατιωτῶν. κόμην
 δὲ δείξας αὐτοῖς, οὗ σκηνήσουσι, καὶ τὴν ὁδόν, ἣν πορεύ-

σονται εἰς Μάκρωνας, ἐπεὶ ἐσπέρα ἐγένετο, ὄρχετο τῆς νυκτὸς ἀπιῶν.

8 Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν οἱ Ἕλληνες διὰ Μακρώνων σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας δέκα. τῇ πρώτῃ δὲ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμόν, ὃς ὠρίζε τὴν τῶν Μακρώνων καὶ τὴν τῶν Σκυθηῶν. εἶχον δ' ὑπὲρ δεξιῶν χωρίον οἶον χαλεπώτατον καὶ ἐξ ἀριστερᾶς ἄλλον ποταμόν, εἰς ὃν ἐνέβαλλεν ὁ ὀρίζων, δι' οὗ ἔδει διαβῆναι. ἦν δὲ οὗτος δασὺς δένδρεσι παχέσι μὲν οὐ, πυκνοῖς δέ. ταῦτα ἐπεὶ προσῆλθον οἱ Ἕλληνες ἔκοπτον, σπεύδοντες ἐκ τοῦ χωρίου ὡς τάχιστα ἐξελεθεῖν. οἱ δὲ Μάκρωνες ἔχοντες γέρορα καὶ λόγχας καὶ τριχίνους χιτῶνας κατ' ἀντιπέραν τῆς διαβάσεως παρατεταγμένοι ἦσαν καὶ ἀλλήλοις διεκελεύοντο καὶ λίθους εἰς τὸν ποταμὸν ἔρριπτον· ἐξικνούντο δὲ οὐ οὐδ' ἔβλαπτον οὐδέν.

4 Ἐνθα δὴ προσέρχεται Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν ἀνὴρ Ἀθήνησι φάσκων δεδουλευκέναι, λέγων, ὅτι γινώσκω τὴν φωνὴν τῶν ἀνθρώπων. καὶ οἶμαι, ἔφη, ἐμὴν ταύτην πατρίδα εἶναι· καὶ εἰ μὴ τι κωλύει, ἐθέλω αὐτοῖς διαλεχθῆναι. Ἄλλ' οὐδὲν κωλύει, ἔφη, ἀλλὰ διαλέγον καὶ μάθε πρῶτον, τίνες εἰσίν. οἱ δ' εἶπον ἐρωτήσαντος, ὅτι Μάκρωνες. Ἐρώτα τοίνυν, ἔφη, αὐτούς, τί ἀντιτετάχεται καὶ χρήζουσιν ἡμῖν πολέμιοι εἶναι. οἱ δ' ἀπεκρίναντο· Ὅτι καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τὴν ἡμετέραν χώραν ἔρχεσθε. λέγειν ἐκέλευον οἱ στρατηγοί, ὅτι οὐ κακῶς γε ποιήσοντες, ἀλλὰ βασιλεῖ γε πολεμήσαντες ἀπερχόμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπὶ θάλατταν βουλόμεθα ἀφικέσθαι. ἡρώτων ἐκεῖνοι, εἰ δοῖεν ἂν τούτων τὰ πιστά. οἱ δ' ἔφρασαν καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν ἐθέλειν. ἔντεῦθεν διδόασιν οἱ Μάκρωνες βαρβαρικὴν λόγχην τοῖς Ἕλλησιν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐκείνοις Ἑλληνικὴν· ταῦτα γὰρ ἔφρασαν πιστὰ εἶναι· θεοὺς δὲ ἐπεμαρτύραντο ἀμφοτέρω.

8 Μετὰ δὲ τὰ πιστὰ εὐθὺς οἱ Μάκρωνες τὰ δένδρα συνεχέκοπτον τὴν τε ὁδὸν ὠδοποιοῦν ὡς διαβιβάσοντες ἐν μέσοις ἀναμειγμένοι τοῖς Ἕλλησι, καὶ ἀγορὰν οἶαν ἐδύναντο παρεῖχον καὶ παρήγαγον ἐν τρισὶν ἡμέραις, ἕως ἐπὶ τὰ Κόλχων ὄρια κατέστησαν τοὺς Ἕλληνας. ἔνταῦθα ἦν

ὄρος μέγα, προσβατὸν δέ· καὶ ἐπὶ τούτου οἱ Κόλχοι παρα-
 τεταγμένοι ἦσαν. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ Ἕλληνες ἀντι-
 παρετάξαντο φάλαγγα, ὡς οὕτως ἄξοντες πρὸς τὸ ὄρος·
 ἔπειτα δὲ ἔδοξε τοῖς στρατηγοῖς βουλευσασθαι συλλεγεῖ-
 σιν, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιοῦνται. ἔλεξεν οὖν Ξενοφῶν, ¹⁰
 ὅτι δοκεῖ παύσαντας τὴν φάλαγγα λόχους ὀρθίους ποιῆ-
 σαι· ἡ μὲν γὰρ φάλαγξ διασπασθήσεται εὐθύς· τῇ μὲν
 γὰρ ἄνοδον, τῇ δὲ εὐοδον εὐρήσομεν τὸ ὄρος· καὶ εὐθύς
 τοῦτο ἀθυμίαν ποιήσει, ὅταν τεταγμένοι εἰς φάλαγγα ταύ-
 την διεσπασμένην ὀρῶσιν. ἔπειτα ἦν μὲν ἐπὶ πολλοὺς ¹¹
 τεταγμένοι προσάγωμεν, περιπεύσουσιν ἡμῶν οἱ πολέμιοι
 καὶ τοῖς περιτιτοῖς χρήσονται ὅ,τι ἂν βούλωνται· ἐὰν δὲ
 ἐπ' ὀλίγων τεταγμένοι ἴωμεν, οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστόν, εἰ
 διακοπέῃ ἡμῶν ἡ φάλαγξ ὑπὸ ἀθρόων καὶ βελῶν καὶ ἀν-
 θρώπων πολλῶν ἐμπεσόντων· εἰ δὲ πῃ τοῦτο ἔσται, τῇ
 ὅλῃ φάλαγγι κακὸν ἔσται. ἀλλὰ μοι δοκεῖ ὀρθίους τοὺς ¹²
 λόχους ποιησαμένους τοσοῦτον χωρίον κατασχεῖν διαλι-
 πόντας τοῖς λόχοις, ὅσον ἔξω τοὺς ἐσχάτους λόχους γενέ-
 σθαι τῶν πολεμίων κεράτων· καὶ οὕτως ἐσόμεθα τῆς τε
 τῶν πολεμίων φάλαγγος ἔξω οἱ ἐσχατοὶ λόχοι, καὶ ὀρθίους
 ἄγοντες οἱ κράτιστοι ἡμῶν πρῶτον προσίασιν, ἧ̄ τε ἂν
 εὐοδον ἧ̄, ταύτη ἕκαστος ἄξει ὁ λόχος. καὶ εἷς τε τὸ δια- ¹³
 λείπον οὐ ῥάδιον ἔσται τοῖς πολεμίοις εἰσελθεῖν ἔνθεν
 καὶ ἔνθεν λόχων ὄντων, διακόψαι τε οὐ ῥάδιον ἔσται λόχον
 ὀρθιον προσιόντα. ἐὰν τέ τις πιέζηται τῶν λόχων, ὁ πλη-
 σίον βοηθήσει. ἦν τε εἷς πῃ δυνηθῆ τῶν λόχων ἐπὶ τὸ
 ἄκρον ἀναβῆναι, οὐδεὶς μηκέτι μείνη τῶν πολεμίων. ταῦτα ¹⁴
 ἔδοξε, καὶ ἐποίουν ὀρθίους τοὺς λόχους. Ξενοφῶν δὲ
 ἀπιῶν ἐπὶ τὸ εὐώνυμον ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ἔλεγε τοῖς στρα-
 τιώταις· Ἄνδρες, οὗτοί εἰσιν οὓς ὄρατε μόνοι ἔτι ἡμῖν
 ἐμποδῶν τὸ μὴ ἦδη εἶναι ἔνθα πάλαι σπεύδομεν· τού-
 τους, ἦν πως δυνώμεθα, καὶ ὤμους δεῖ καταφαγεῖν.

Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς χώραις ἕκαστοι ἐγένοντο καὶ τοὺς λόχους ¹⁵
 ὀρθίους ἐποίησαντο, ἐγένοντο μὲν λόχοι τῶν ὀπλιτῶν ἀμφὶ
 τοὺς ὀγδοήκοντα, ὁ δὲ λόχος ἕκαστος σχεδὸν εἰς τοὺς ἑκα-
 τόν· τοὺς δὲ πελταστάς καὶ τοὺς τοξότας τριχῆ ἐποίη-
 σαντο, τοὺς μὲν τοῦ εὐωνύμου ἔξω, τοὺς δὲ τοῦ δεξιοῦ,

- 16 τοὺς δὲ κατὰ μέσον, σχεδὸν ἑξακοσίους ἑκάστους. ἐκ τούτου παρηγγύησαν οἱ στρατηγοὶ εὐχεσθαι· εὐξάμενοι δὲ καὶ παιανίσαντες ἐπορεύοντο. καὶ Χειρίσοφος μὲν καὶ Ξενοφῶν καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πελτασταὶ τῆς τῶν πολεμίων
- 17 φάλαγγος ἔξω γενόμενοι ἐπορεύοντο· οἱ δὲ πολέμιοι ὡς εἶδον αὐτούς, ἀντιπαραθέοντες οἱ μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν οἱ δὲ ἐπὶ τὸ εὐώνυμον διεσπάρσθησαν, καὶ πολὺ τῆς αὐτῶν
- 18 φάλαγγος ἐν τῷ μέσῳ κενὸν ἐποίησαν. ἰδόντες δὲ αὐτούς διαχάζοντας οἱ κατὰ τὸ Ἀρκαδικὸν πελτασταί, ὧν ἦρχεν Αἰσχίνης ὁ Ἀχαρνάν, νομίσαντες φεύγειν ἀνακραγόντες ἔθρον· καὶ οὗτοι πρῶτοι ἐπὶ τὸ ὄρος ἀναβαίνοσι·
- 19 συννεφείπετο δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ Ἀρκαδικὸν ὀπλιτικόν, ὧν ἦρχε Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος. οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς ἔρξαντο θεῖν, οὐκέτι ἔστησαν, ἀλλὰ φυγῇ ἄλλος ἄλλη ἐτράπετο. οἱ δὲ Ἕλληνες ἀναβάντες ἐστρατοπεδεύοντο ἐν πολλαῖς
- 20 κώμαις καὶ τὰπιτήδεια πολλὰ ἐχούσαις. καὶ τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν ὅ,τι καὶ ἐθαύμασαν· τὰ δὲ σιμῆν πολλὰ ἦν αὐτόθι, καὶ τῶν κηρίων ὅσοι ἔφαγον τῶν στρατιωτῶν πάντες ἄφρονές τε ἐγίνοντο καὶ ἤμουν καὶ κάτω διεχώρει αὐτοῖς καὶ ὄρθος οὐδεὶς ἐδύνατο ἴστασθαι, ἀλλ' οἱ μὲν ὀλίγον ἐδηδοκότες σφόδρα μεθύουσιν ἐώρεσαν, οἱ
- 21 δὲ πολὺ μαινομένοις, οἱ δὲ καὶ ἀποθνήσκουσιν. ἐκεῖντο δὲ οὕτω πολλοὶ ὥσπερ τροπῆς γεγενημένης, καὶ πολλὴ ἦν ἀθυμία. τῇ δ' ὑστεραία ἀπέθανε μὲν οὐδεὶς, ἀμφὶ δὲ τὴν αὐτὴν πῶς ὥραν ἀνεφρόνουν· τρίτῃ δὲ καὶ τετάρτῃ ἀνίσταντο ὥσπερ ἐκ φαρμακοποσίας.
- 22 Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν δύο σταθμοὺς παρασάγγας ἑπτὰ καὶ ἦλθον ἐπὶ θάλατταν εἰς Τραπεζοῦντα, πόλιν Ἑλληνίδα οἰκουμένην ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, Σινωπέων ἀποικίαν, ἐν τῇ Κόλχων χώρα. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας
- 23 ἀμφὶ τὰς τριάκοντα ἐν ταῖς τῶν Κόλχων κώμαις· κἀντεῦθεν ὀρμώμενοι ἐληίζοντο τὴν Κολχίδα. ἀγορὰν δὲ παρεῖχον τῷ στρατοπέδῳ Τραπεζοῦντιοὶ καὶ ἐδέξαντό τε τοὺς Ἕλληνας καὶ ξένια ἔδοσαν βοῦς καὶ ἄλφιστα καὶ οἶνον.
- 24 συνδιεπράττοντο δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν πλησίον Κόλχων τῶν ἐν τῷ πεδίῳ μάλιστα οἰκούντων, καὶ ξένια καὶ παρ' ἐκει-
- 25 νων ἦλθον βόες. μετὰ δὲ τοῦτο τὴν θυσίαν, ἣν εὕξαντο,

παρεσκευάζοντο· ἦλθον δ' αὐτοῖς ἱκανοὶ βόες ἀποθῦσαι
 τῷ Διὶ τῷ σωτήρι καὶ τῷ Ἡρακλεῖ ἡγεμόσυνα καὶ τοῖς
 ἄλλοις θεοῖς ἃ εὗξαντο. ἐποίησαν δὲ καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν
 ἐν τῷ ὄρει, ἐνθάπερ ἐσκήρουν. εἴλοντο δὲ Δρακόντιον
 Σπαρτιάτην, ὃς ἔφυγε παῖς ὢν οἴκοθεν, παῖδα ἄκων
 κατακανῶν ξυήλη πατάξας, δρόμου τ' ἐπιμεληθῆναι καὶ
 τοῦ ἀγῶνος προσιατῆσαι. ἐπειδὴ δὲ ἡ θυσία ἐγένετο, ²⁶
 τὰ δέρματα παρέδοσαν τῷ Δρακοντίῳ καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέ-
 λενον ὅπου τὸν δρόμον πεποιηκῶς εἶη. ὁ δὲ δεῖξας οὐπερ
 ἐστηκότες ἐτύγχανον Οὗτος ὁ λόφος, ἔφη, κάλλιστος τρέ-
 χειν ὅπου ἂν τις βούληται. Πῶς οὖν, ἔφασαν, δυνήσον-
 ται παλαίειν ἐν σκληρῷ καὶ δασεῖ οὕτως; ὁ δ' εἶπε·
 Μᾶλλον τι ἀνιάσεται ὁ καταπεσών. ἡγωνίζοντο δὲ παῖ- ²⁷
 δες μὲν στάδιον τῶν αἰχμαλώτων οἱ πλεῖστοι, δόλιχον
 δὲ Κρηῖτες πλείους ἢ ἐξήκοντα ἔθεον, πάλην δὲ καὶ πυγ-
 μὴν καὶ παγκράτιον [ἕτεροι. καὶ] καλὴ θέα ἐγένετο·
 πολλοὶ γὰρ κατέβησαν καὶ ἅτε θεωμένων τῶν ἐταίρων
 πολλὴ φιλονεικία ἐγίνετο. ἔθεον δὲ καὶ ἵπποι καὶ ἔδει ²⁸
 αὐτοὺς κατὰ τοῦ πρανοῦς ἐλάσαντας ἐν τῇ θαλάττῃ ἀνα-
 στρέψαντας πάλιν ἄνω πρὸς τὸν βωμὸν ἄγειν. καὶ κάτω
 μὲν οἱ πολλοὶ ἐκυλινδοῦντο· ἄνω δὲ πρὸς τὸ ἰσχυρῶς
 ὄρθιον μόλις βάδην ἐπορεύοντο οἱ ἵπποι· ἐνθα πολλὴ
 κραυγὴ καὶ γέλως καὶ παρακέλευσις ἐγίνετο.

Ε.

[Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν ¹
 οἱ Ἕλληνες καὶ ὅσα ἐν τῇ πορείᾳ τῇ μέχρι ἐπὶ θάλατταν
 (τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ), καὶ ὡς εἰς Τραπεζοῦντα,
 Ἑλληνίδα πόλιν, ἀφίκοντο, καὶ ὡς ἀπέθυσαν ἃ εὗξαντο
 σωτήρια θύσειν ἐνθα πρῶτον εἰς φιλίαν γῆν ἀφίκοντο,
 ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.] ἐκ δὲ τούτου συνελ- ²
 θόντες ἐβουλεύοντο περὶ τῆς λοιπῆς πορείας· ἀνέστη δὲ
 πρῶτος Ἀντιλέων Θούριος καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἐγὼ μὲν τοί-
 νυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἀπειρήκα ἤδη συσκευαζόμενος καὶ
 βαδίζων καὶ τρέχων καὶ τὰ ὅπλα φέρων καὶ ἐν τάξει ἰὼν
 καὶ φυλακὰς φυλάττων καὶ μαχόμενος, ἐπιθυμῶ δὲ ἤδη

παυσάμενος τούτων τῶν πόνων, ἐπεὶ θάλατταν ἔχομεν
 πλεῖν τὸ λοιπὸν καὶ ἐκταθεὶς ὡσπερ Ὀδυσσεὺς ἀφικέσθαι
 3 εἰς τὴν Ἑλλάδα. ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατιῶται ἀνε-
 θορούβησαν, ὡς εὔ λέγοι· καὶ ἄλλος ταῦτὰ ἔλεγε, καὶ
 πάντες οἱ παρόντες. ἔπειτα δὲ Χειρίσοφος ἀνέστη καὶ
 4 εἶπεν ὧδε· Φίλος μοί ἐστιν, ὦ ἄνδρες, Ἀναξίβιος, ναυαρχ-
 ῶν δὲ καὶ τυγχάνει. ἦν οὖν πέμπητέ με, οἶομαι ἂν
 ἔλθεῖν καὶ τριήρεις ἔχων καὶ πλοῖα τὰ ἡμᾶς ἄξοντα·
 ὑμεῖς δέ, εἴπερ πλεῖν βούλεσθε, περιμένετε, ἔστ' ἂν ἐγὼ
 ἔλθω· ἤξω δὲ ταχέως. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται
 ἤσθησάν τε καὶ ἐψηφίσαντο πλεῖν αὐτὸν ὡς τάχιστα.
 5 Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν ἀνέστη καὶ ἔλεξεν ὧδε· Χειρί-
 σοφος μὲν δὴ ἐπὶ πλοῖα στέλλεται, ἡμεῖς δὲ ἀναμενοῦμεν.
 ὅσα μοι οὖν δοκεῖ καιρὸς εἶναι ποιεῖν ἐν τῇ μονῇ, ταῦτα
 6 ἔρω. πρῶτον μὲν τὰ ἐπιτήδεια δεῖ πορίζεσθαι ἐκ τῆς
 πολεμίας· οὔτε γὰρ ἀγορὰ ἔστιν ἱκανὴ οὔτε ὅτου ὠνη-
 σόμεθα εὐπορία εἰ μὴ ὀλίγοις τισίν, ἢ δὲ χώρα πολεμία·
 κίνδυνος οὖν πολλοὺς ἀπόλλυσθαι, ἦν ἀμελιῶς τε καὶ
 7 ἀφυλάκτως πορεύησθε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. ἀλλὰ μοι δοκεῖ
 σὺν προνομαῖς λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἄλλως δὲ μὴ
 πλανᾶσθαι, ὡς σώζησθε, ἡμᾶς δὲ τούτων ἐπιμελεῖσθαι.
 8 ἔδοξε ταῦτα. Ἔτι τοίνυν ἀκούσατε καὶ τάδε. ἐπὶ λείαν
 γὰρ ὑμῶν ἐκπορεύονται τινες. οἶομαι οὖν βέλτιστον
 εἶναι ἡμῖν εἰπεῖν τὸν μέλλοντα ἐξιέναι, φράζειν δὲ καὶ
 ὅποι, ἵνα καὶ τὸ πλῆθος εἰδῶμεν τῶν ἐξιόντων καὶ τῶν
 μενόντων καὶ συμπαρασκευάζωμεν, εἴαν τι δέη, καὶ βοη-
 θῆσαί τισι καιρὸς ἦ, εἰδῶμεν, ὅποι δεήσει βοηθεῖν, καὶ
 εἴαν τις τῶν ἀπειροτέρων ἐγχειρῇ ποι, συμβουλεύωμεν
 9 πειρώμενοι εἰδέναι τὴν δύναμιν ἐφ' οὓς ἂν ἴωσιν. ἔδοξε
 καὶ ταῦτα. Ἐνωεῖτε δὲ καὶ τόδε, ἔφη. σχολὴ τοῖς πολε-
 μίοις ληΐζεσθαι καὶ δικαίως ἡμῖν ἐπιβουλεύουσιν· ἔχομεν
 γὰρ τὰ ἐκείνων· ὑπερκάθηνται δ' ἡμῶν. φυλακὰς δὴ μοι
 δοκεῖ δεῖν περὶ τὸ στρατόπεδον εἶναι· εἴαν οὖν κατὰ μέρος
 [μερισθέντες] φυλάττωμεν καὶ σκοπῶμεν, ἦττον ἂν δύ-
 10 ναιντο ἡμᾶς θηρᾶν οἱ πολέμιοι. ἔτι τοίνυν τάδε ὁρᾶτε.
 εἰ μὲν ἠπιστάμεθα σαφῶς, ὅτι ἤξει πλοῖα Χειρίσοφος
 ἄγων ἱκανά, οὐδὲν ἂν ἔδει ὦν μέλλω λέγειν· νῦν δ' ἐπεὶ

τοῦτο ἄδηλον, δοκεῖ μοι πειρᾶσθαι πλοῖα συμπαρασκευάζειν καὶ αὐτόθεν. ἦν μὲν γὰρ ἔλθῃ, ὑπαρχόντων ἐνθάδε ἐν ἀφθονωτέροις πλευσόμεθα· ἐὰν δὲ μὴ ἄγῃ, τοῖς ἐνθάδε χρησόμεθα. ὄρω δὲ ἐγὼ πλοῖα πολλάκις ¹¹ παραπλέοντα· εἰ οὖν αἰτησάμενοι παρὰ Τραπεζουντίων μακρὰ πλοῖα κατάγοιμεν καὶ φυλάττοιμεν αὐτὰ τὰ πηδάλια παραλυόμενοι, ἕως ἂν ἱκανὰ τὰ ἄξοντα γένηται, ἴσως ἂν οὐκ ἀπορήσαιμεν κομιδῆς οἴας δεόμεθα. ἔδοξε ¹² καὶ ταῦτα. Ἐννοήσατε δ', ἔφη, εἰ εἰκὸς καὶ τρέφειν ἀπὸ κοινοῦ οὓς ἂν κατάγωμεν ὅσον ἂν χρόνον ἡμῶν ἐνεκεν μένωσι, καὶ ναῦλον συνθέσθαι, ὅπως ὠφελούντες καὶ ὠφελῶνται. ἔδοξε καὶ ταῦτα. Δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, ¹³ ἦν ἄρα καὶ ταῦτα ἡμῖν μὴ ἐκπεραίνηται, ὥστε ἀρκεῖν πλοῖα, τὰς ὁδοὺς, ἅς δυσπόρους ἀκούομεν εἶναι, ταῖς παρὰ θάλατταν οἰκούσαις πόλεσιν ἐντείλασθαι ὁδοποιεῖν· πείσονται γὰρ [καὶ διὰ τὸ φοβεῖσθαι] καὶ διὰ τὸ βούλεσθαι ἡμῶν ἀπαλλαγῆναι.

Ἐνταῦθα δὲ ἀνέκραγον, ὡς οὐδέοι ὁδοιπορεῖν. ὁ δὲ ¹⁴ ὡς ἔγνω τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν, ἐπειψήφισε μὲν οὐδέν, τὰς δὲ πόλεις ἐκούσας ἔπεισεν ὁδοποιεῖν, λέγων, ὅτι θάπτον ἀπαλλάσσονται, ἦν εὐποροὶ γένωνται αἱ ὁδοί. ἔλαβον δὲ ¹⁵ καὶ πεντηκόντορον παρὰ τῶν Τραπεζουντίων, ἧ̄ ἐπέστησαν Δέξιππον Λάκωνα περιόικον. οὗτος ἀμελήσας τοῦ συλλέγειν πλοῖα ἀποδράς ᾗχετο ἔξω τοῦ Πόντου, ἔχων τὴν ναῦν. οὗτος μὲν οὖν δίκαια ἔπαθεν ὕστερον· ἐν Θράκῃ γὰρ παρὰ Σεύθῃ πολυπραγμονῶν τι ἀπέθανεν ὑπὸ Νικάνδρου τοῦ Λάκωνος. ἔλαβον δὲ καὶ τριακόν- ¹⁶ τορον, ἧ̄ ἐπεστάθῃ Πολυκράτης Ἀθηναῖος, ὃς ὅποσα λαμβάνοι πλοῖα κατήγεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. καὶ τὰ μὲν ἀγώγιμα, εἴ τι ἦγον, ἐξαιρούμενοι φύλακας καθίστασαν, ὅπως σῶα εἶη, τοῖς δὲ πλοίοις ἐχρήσαντο εἰς παραγωγὴν. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἦν, ἐπὶ λείαν ἐξήεσαν οἱ Ἕλληνες, ¹⁷ καὶ οἱ μὲν ἐλάμβανον, οἱ δὲ καὶ οὐ. Κλεινέτος δ' ἐξαγαγὼν καὶ τὸν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλον λόχον πρὸς χωρίον χαλεπὸν αὐτός τε ἀπέθανε καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια οὐκέτι ἦν λαμβάνειν, ὥστε 2

- ἀπανθημερίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ἐκ τούτου λαβῶν
 Ξενοφῶν ἡγεμόνας τῶν Τραπεζουντίων ἐξάγει εἰς Δρίλας
 τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δὲ ἥμισυ κατέλιπε φυ-
 λάττειν τὸ στρατόπεδον· οἱ γὰρ Κόλχοι, ἅτε ἐκπεπτω-
 κότες τῶν οἰκιῶν, πολλοὶ ἦσαν ἀθρόοι καὶ ὑπερεκάθηγτο
 2 ἐπὶ τῶν ἄκρων. οἱ δὲ Τραπεζούντιοι ὀπόθεν μὲν τὰ ἐπι-
 τήδεια ῥάδιον ἦν λαβεῖν, οὐκ ἦγον· φίλοι γὰρ αὐτοῖς
 ἦσαν· εἰς δὲ τοὺς Δρίλας προθύμως ἦγον, ὕφ' ὧν κακῶς
 ἔπασχον, εἰς χωρία τε ὄρεινά καὶ δύσβατα καὶ ἀνθρώ-
 πους πολεμικωτάτους τῶν ἐν τῷ Πόντῳ.
- 3 Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐν τῇ ἄνω χώρᾳ οἱ Ἕλληνες, ὅποια τῶν
 χωρίων τοῖς Δρίλαις ἀλώσιμα εἶναι ἐδόκει, ἐμπιπράντες
 ἀπήεσαν· καὶ οὐδὲν ἦν λαμβάνειν εἰ μὴ ὕς ἢ βοῦς ἢ ἄλλο
 τι κτήνος τὸ πῦρ διαπεφευγός. ἐν δὲ ἦν χωρίον μητρό-
 πολις αὐτῶν· εἰς τοῦτο πάντες συνερρῆκεσαν. περὶ δὲ
 τοῦτο ἦν χαράδρα ἰσχυρῶς βαθεῖα, καὶ πρόσοδοι χαλεπαὶ
 4 πρὸς τὸ χωρίον. οἱ δὲ πελτασταὶ προδραμόντες στάδια
 πέντε ἢ ἕξ τῶν ὀπλιτῶν, διαβάντες τὴν χαράδραν, ὀρῶν-
 τες πρόβατα πολλὰ καὶ ἄλλα χρήματα προσέβαλλον πρὸς
 τὸ χωρίον· συνείποντο δὲ καὶ δορυφόροι πολλοὶ οἱ ἐπὶ
 τὰ ἐπιτήδεια ἐξωρημένοι· ὥστε ἐγένοντο οἱ διαβάντες
 5 πλείους ἢ εἰς δισχιλίους ἀνθρώπους. ἐπεὶ δὲ μαχόμενοι
 οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν τὸ χωρίον, καὶ γὰρ τάφρος ἦν περὶ
 αὐτὸ εὐρεῖα ἀναβεβλημένη καὶ σκόλοπες ἐπὶ τῆς ἀναβο-
 λῆς καὶ τύρσεις πυκναὶ ξύλιναι πεποιημέναι, ἀπιέναι δὴ
 6 ἐπεχείρουν· οἱ δὲ ἐπέκειντο αὐτοῖς. ὥς δὲ οὐκ ἐδύναντο
 ἀποτρέχειν, ἦν γὰρ ἐφ' ἐνὸς ἢ κατάβασις ἐκ τοῦ χωρίου
 εἰς τὴν χαράδραν, πέμπουσι πρὸς Ξενοφῶντα· ὁ δὲ ἤγειτο
 7 τοῖς ὀπλίταις. ὁ δ' ἐλθὼν λέγει, ὅτι ἔστι χωρίον χρημά-
 των πολλῶν μεστόν· τοῦτο οὔτε λαβεῖν δυνάμεθα· ἰσχυ-
 ρὸν γὰρ ἔστιν· οὔτε ἀπελθεῖν ῥάδιον· μάχονται γὰρ ἐπεξ-
 8 εληλυθότες καὶ ἡ ἄφοδος χαλεπή. ἀκούσας ταῦτα ὁ
 Ξενοφῶν προσαγαγὼν πρὸς τὴν χαράδραν τοὺς μὲν ὀπλί-
 τας θέσθαι ἐκέλευσε τὰ ὄπλα, αὐτὸς δὲ διαβὰς σὺν τοῖς
 λοχαγοῖς ἐσκοπεῖτο, πότερον εἴη κρεῖττον ἀναγαγεῖν καὶ
 τοὺς διαβεβηκότας ἢ καὶ τοὺς ὀπλίτας διαβιβάσειν, ὥς
 9 ἀλόντος ἂν τοῦ χωρίου. ἐδόκει γὰρ τὸ μὲν ἀπαγαγεῖν

οὐκ εἶναι ἄνευ πολλῶν νεκρῶν, ἐλεῖν δ' ἂν ὄντο καὶ οἱ
 λοχαγοὶ τὸ χωρίον. καὶ ὁ Ξενοφῶν συνεχώρησε τοῖς ἱεροῖς
 πιστεύσας· οἱ γὰρ μάντις ἀποδεδειγμένοι ἦσαν, ὅτι
 μάχη μὲν ἔσται, τὸ δὲ τέλος καλὸν τῆς ἐξόδου. καὶ τοὺς 10
 μὲν λοχαγοὺς ἔπεμπε διαβιβάσσοντας τοὺς ὀπλίτας, αὐτὸς
 δ' ἔμενεν ἀναχωρίσας ἅπαντας τοὺς πελταστάς, καὶ οὐ-
 δένα εἶα ἀκροβολίζεσθαι. ἐπεὶ δ' ἦκον οἱ ὀπλίται, ἐκέ- 11
 λευσε τὸν λόχον ἕκαστον ποιῆσαι τῶν λοχαγῶν, ὡς ἂν
 κράτιστα οἴηται ἀγωνιεῖσθαι· ἦσαν γὰρ οἱ λοχαγοὶ πλη-
 σίον ἀλλήλων, οἱ πάντα τὸν χρόνον ἀλλήλοις περὶ ἀνδρα-
 γαθίας ἀντεποιοῦντο. καὶ οἱ μὲν ταῦτ' ἐποίουν· ὁ δὲ τοῖς 12
 πελτασταῖς πᾶσι παρήγγειλε διηγκυλωμένους ἶναι, ὡς,
 ὁπότεν σημήνη, ἀκοντίζειν, καὶ τοὺς τοξότας ἐπιβεβλή-
 σθαι ἐπὶ ταῖς νευραῖς, ὡς, ὁπότεν σημήνη, τοξεύειν δεῆ-
 σον, καὶ τοὺς γυμνήτας λίθων ἔχειν μεστὰς τὰς διφθέρας·
 καὶ τοὺς ἐπιτηδεῖους ἔπεμψε τούτων ἐπιμεληθῆναι. ἐπεὶ 13
 δὲ πάντα παρεσκεύαστο καὶ οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ ὑπολόχαγοι
 καὶ οἱ ἀξιοῦντες τούτων μὴ χείρους εἶναι πάντες παρα-
 τεταγμένοι ἦσαν· καὶ ἀλλήλους μὲν δὴ συνεώρων, μηροει-
 δῆς γὰρ διὰ τὸ χωρίον ἡ τάξις ἦν· ἐπεὶ δ' ἐπαιάνισαν 14
 καὶ ἡ σάλπιγξ ἐφθέγγετο, ἅμα τε τῷ Ἐνναλίῳ ἠλέλιξαν
 καὶ ἔθεον δρόμῳ οἱ ὀπλίται, καὶ τὰ βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο,
 λόγχοι, τοξεύματα, σφενδόνας, πλεῖστοι δ' ἐκ τῶν χειρῶν
 λίθοι, ἦσαν δὲ οἱ καὶ πῦρ προσέφερον. ὑπὸ δὲ τοῦ 15
 πλήθους τῶν βελῶν ἔλιπον οἱ πολέμιοι τὰ τε σταυρώ-
 ματα καὶ τὰς τύρσεις· ὥστε Ἀγασίας Στυμφάλιος καὶ
 Φιλόξενος Πελληνεὺς καταθήμενοι τὰ ὄπλα ἐν χιτῶνι μόνον
 ἀνέβησαν, καὶ ἄλλος ἄλλον εἶλκε καὶ ἄλλος ἀναβεβήκει
 καὶ ἠλώκει τὸ χωρίον, ὡς ἐδόκει. καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ 16
 καὶ οἱ ψιλοὶ εἰσδραμόντες ἤρπαζον ὅτι ἕκαστος ἐδύνατο·
 ὁ δὲ Ξενοφῶν σίτας κατὰ τὰς πύλας ὁπόσους ἐδύνατο
 κατεκώλυσε τῶν ὀπλιτῶν ἔξω· πολέμιοι γὰρ ἄλλοι ἐφαι-
 νοντο ἐπ' ἄκροις τισὶν ἰσχυροῖς. οὐ πολλοῦ δὲ χρόνου 17
 μεταξὺ γενομένου κραυγῆ τε ἐγένετο ἔνδον καὶ ἔφρευγον οἱ
 μὲν καὶ ἔχοντες ἅ ἔλαβον, τάχα δὲ τις καὶ τετρωμένος·
 καὶ πολὺς ἦν ὠθισμὸς ἀμφὶ τὰ θύρετρα. καὶ ἐρωτώμενοι
 οἱ ἐκπίπτοντες ἔλεγον, ὅτι ἄκρα τέ ἐστὶν ἔνδον καὶ οἱ

πολέμιοι πολλοί, οἱ παίουσιν ἐκδεδραμηκότες τοὺς ἔνδον
 18 ἀνθρώπους. ἔνταῦθα ἀνειπεῖν ἐκέλευσε Τολμίδην τὸν
 κήρυκα ἵεναι εἴσω τὸν βουλόμενόν τι λαμβάνειν. καὶ ἵενται
 πολλοὶ εἴσω, καὶ νικῶσι τοὺς ἐκπίπτοντας οἱ εἴσωθού-
 19 μενοι καὶ κατακλείουσι τοὺς πολεμίους πάλιν εἰς τὴν
 ἄκραν. καὶ τὰ μὲν ἔξω τῆς ἀκρας πάντα διηρπάσθη καὶ
 ἐξεκομίσαντο οἱ Ἕλληνες· οἱ δὲ ὀπλίται ἔθεντο τὰ ὄπλα,
 οἱ μὲν περὶ τὰ σταυρώματα, οἱ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ
 20 τὴν ἄκραν φέρουσαν. ὁ δὲ Ξενοφῶν καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐσκό-
 πουν, εἰ οἶόν τε εἴη τὴν ἄκραν λαβεῖν· ἦν γὰρ οὕτω σω-
 τηρία ἀσφαλής, ἄλλως δὲ πάνυ χαλεπὸν ἐδόκει εἶναι
 ἀπελθεῖν· σκοπουμένοις δὲ αὐτοῖς ἐδόξε παντάπασιν ἀνά-
 21 λωτον εἶναι τὸ χωρίον. ἔνταῦθα παρεσκευάζοντο τὴν
 ἀφοδὸν καὶ τοὺς μὲν σταυροὺς ἕκαστοι τοὺς καθ' αὐτοὺς
 διήρουν καὶ τοὺς ἀχρεῖους καὶ φορτία ἔχοντας ἐξεπέμ-
 22 ποντο καὶ τῶν ὀπλιτῶν τὸ πλῆθος, καταλιπόντες οἱ λο-
 χαγοὶ οἷς ἕκαστος ἐπίστευεν. ἐπεὶ δὲ ἤρξαντο ἀποχωρεῖν,
 ἐπεξέθεον ἔνδοθεν πολλοὶ γέροντα καὶ λόγγας ἔχοντες καὶ
 κνημίδας καὶ κράνη Παφλαγονικά, καὶ ἄλλοι ἐπὶ τὰς
 οἰκίας ἀνέβαινον τὰς ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς εἰς τὴν ἄκραν
 23 φερούσης ὁδοῦ· ὥστε οὐδὲ διώκειν ἀσφαλὲς ἦν κατὰ τὰς
 πύλας τὰς εἰς τὴν ἄκραν φερούσας. καὶ γὰρ ξύλα μεγάλα
 ἐπερρίπτουν ἄνωθεν, ὥστε χαλεπὸν ἦν καὶ μένειν καὶ
 24 ἀπιέναι· καὶ ἡ νύξ φοβερὰ ἦν ἐπιούσα. μαχομένων δὲ
 αὐτῶν καὶ ἀπορουμένων θεῶν τις αὐτοῖς μηχανὴν σωτη-
 ρίας δίδωσιν. ἑξαπίνης γὰρ ἀνέλαμψεν οἰκία τῶν ἐν
 δεξιᾷ ὅτου δὴ ἐνάψαντος. ὥς δ' αὕτη συνέπιπτεν, ἔφρευ-
 25 γον οἱ ἀπὸ τῶν ἐν δεξιᾷ οἰκιῶν. ὥς δὲ ἔμαθεν ὁ Ξενο-
 φῶν τοῦτο παρὰ τῆς τύχης, ἐνάπτειν ἐκέλευε καὶ τὰς ἐν
 ἀριστερᾷ οἰκίας, αἱ ξύλιναι ἦσαν, ὥστε καὶ ταχὺ ἐκαίοντο.
 26 ἔφρευγον οὖν καὶ οἱ ἀπὸ τούτων τῶν οἰκιῶν. οἱ δὲ κατὰ
 στόμα δὴ ἔτι μόνοι ἐλύπουν καὶ δῆλοι ὅτι ἐπικεῖσονται
 ἐν τῇ ἐξόδῳ τε καὶ καταβάσει. ἔνταῦθα παραγγέλλει
 φορεῖν ξύλα ὅσοι ἐτύγγανον ἔξω ὄντες τῶν βελῶν εἰς τὸ
 μέσον ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων. ἐπεὶ δὲ ἱκανὰ ἤδη ἦν,
 ἐνήψαν· ἐνήπτον δὲ καὶ τὰς παρ' αὐτὸ τὸ χαράκωμα οἰ-
 27 κίας, ὅπως οἱ πολέμιοι ἀμφὶ ταῦτα ἔχοιεν. οὕτω μόλις

ἀπῆλθον ἀπὸ τοῦ χωρίου, πῦρ ἐν μέσῳ ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων ποιησάμενοι. καὶ κατεκαύθη πᾶσα ἡ πόλις καὶ αἱ οἰκίαι καὶ αἱ τύρσεις καὶ τὰ σταυρώματα καὶ τᾶλλα πάντα πλὴν τῆς ἄκρας.

Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἀπήεσαν οἱ Ἕλληνες ἔχοντες τὰ ἐπι-²⁸ τήδεια. ἐπεὶ δὲ τὴν κατάβασιν ἐφοβοῦντο τὴν εἰς Τραπεζοῦντα, πρᾶνῆς γὰρ ἦν καὶ στενή, ψευδενέδραν ἐποίησαντο· καὶ ἀνὴρ Μυσὸς καὶ τοῦνομα τοῦτο ἔχων τῶν²⁹ Κρητῶν λαβῶν δέκα ἔμενον ἐν λασίῳ χωρίῳ καὶ προσεποιεῖτο τοὺς πολεμίους πειρᾶσθαι λανθάνειν· αἱ δὲ πέλται αὐτῶν ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε διεφαινότο χαλκαῖ οὔσαι. οἱ μὲν οὖν πολέμιοι ταῦτα διορῶντες ἐφοβοῦντο ὡς ἐνέ-³⁰ δραν οὔσαν· ἡ δὲ στρατιὰ ἐν τούτῳ κατέβαινον. ἐπεὶ δὲ ἐδόκει ἤδη ἱκανὸν ὑπεληλυθέναι, τῷ Μυσῷ ἐσήμηνε φεύγειν ἀνὰ κράτος· καὶ ὃς ἐξαναστὰς φεύγει καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Κρηῆτες, ἀλίσκεσθαι γὰρ ἔφρασαν³¹ τῷ δρόμῳ, ἐκπεσόντες ἐκ τῆς ὁδοῦ εἰς ὕλην κατὰ τὰς νάπας καλινδοῦμενοι ἐσώθησαν, ὁ Μυσὸς δὲ κατὰ τὴν³² ὁδὸν φεύγων ἐβόα βοηθεῖν· καὶ ἐβοήθησαν αὐτῷ καὶ ἀνέλαβον τετρωμένον. καὶ αὐτοὶ ἐπὶ πόδα ἀνεχώρουν βαλλόμενοι οἱ βοηθήσαντες καὶ ἀντιτοξεύοντές τινες τῶν Κρητῶν. οὕτως ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πάντες σῶοι ὄντες.

Ἐπεὶ δὲ οὔτε Χειρίσοφος ἦκεν οὔτε πλοῖα ἱκανὰ ἦν³ οὔτε τὰ ἐπιτήδεια ἦν λαμβάνειν ἔτι, ἐδόκει ἀπιτεόν εἶναι. καὶ εἰς μὲν τὰ πλοῖα τοὺς τε ἀσθενοῦντας ἐνεβίβασαν καὶ τοὺς ὑπὲρ τετταράκοντα ἔτη καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τῶν σκευῶν ὅσα μὴ ἀνάγκη ἦν ἔχειν. καὶ Φιλήσιον καὶ Σοφαίνετον τοὺς πρεσβυτάτους τῶν στρατηγῶν εἰσβιβάσαντες τούτων ἐκέλευον ἐπιμελεῖσθαι· οἱ δὲ ἄλλοι ἐπορευόντο· ἡ δὲ ὁδὸς ὠδοποιημένη ἦν. καὶ ἀφικνοῦνται² πορευόμενοι εἰς Κερασσοῦντα τριταῖοι πόλιν Ἑλληνίδα ἐπὶ Θαλάττῃ Σινοπέων ἀποικον ἐν τῇ Κολχίδι χώρα. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας δέκα· καὶ ἐξέτασις σὺν τοῖς³ ὅπλοις ἐγίγνετο καὶ ἀριθμὸς, καὶ ἐγένοντο ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι. οὗτοι ἐσώθησαν. οἱ δὲ ἄλλοι ἀπώλοντο ὑπὸ τε τῶν πολεμίων καὶ χιόνος καὶ εἴτις νόσῳ.

- 4 Ἐνταῦθα καὶ διαλαμβάνουσι τὸ ἀπὸ τῶν αἰχμαλώτων ἀργύριον γενόμενον. καὶ τὴν δεκάτην, ἣν τῷ Ἀπόλλωνι ἐξεῖλον καὶ τῇ Ἐφεσῖα Ἀρτέμιδι, διέλαβον οἱ στρατηγοὶ τὸ μέρος ἕκαστος φυλάττειν τοῖς θεοῖς· ἀντὶ δὲ Χειρισό-
 5 φου Νέων ὁ Ἀσιναῖος ἔλαβε. Ξενοφῶν οὖν τὸ μὲν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνάθημα ποιησάμενος ἀνατίθησιν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς τῶν Ἀθηναίων θεσαυρὸν καὶ ἐπέγραψε τὸ τε αὐτοῦ ὄνομα καὶ τὸ Προξένου, ὃς σὺν Κλεάρχῳ ἀπέθανε·
 6 ξένος γὰρ ἦν αὐτοῦ. τὸ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Ἐφεσίας, ὅτ' ἀπῆει σὺν Ἀγησιλάῳ ἐκ τῆς Ἀσίας τὴν εἰς Βοιωτοὺς ὁδόν, καταλείπει παρὰ Μεγαβύζῳ τῷ τῆς Ἀρτέμιδος νεωκόρῳ, ὅτι αὐτὸς κινδυνεύσων ἐδόκει ἵεναι, καὶ ἐπέστειλεν, ἦν μὲν αὐτὸς σωθῆναι, αὐτῷ ἀποδοῦναι· ἦν δὲ τι πάθῃ, ἀναθῆναι ποιησάμενον τῇ Ἀρτέμιδι ὅ,τι οἴοιτο χαριεῖσθαι
 7 τῇ θεῷ. ἐπεὶ δ' ἔφειγεν ὁ Ξενοφῶν, κατοικοῦντος ἤδη αὐτοῦ ἐν Σκιλλοῦντι ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων οἰκισθέντος παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν, ἀφικνεῖται Μεγάβυζος εἰς Ὀλυμπίαν θεωρήσων καὶ ἀποδίδωσι τὴν παρακαταθήκην αὐτῷ. Ξενοφῶν δὲ λαβὼν χωρίον ὠνεῖται τῇ θεῷ ὅπου ἀνεῖλεν
 8 ὁ θεός. ἔτυχε δὲ διαρρέων διὰ τοῦ χωρίου ποταμὸς Σελινοῦς. καὶ ἐν Ἐφέσῳ δὲ παρὰ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος νεῶν Σελινοῦς ποταμὸς παραρρεῖ, καὶ ἰχθύες τε ἐν ἀμφοτέροις ἔνεισι καὶ κόγχοι· ἐν δὲ τῷ ἐν Σκιλλοῦντι χωρίῳ καὶ
 9 θῆραι πάντων ὅποσα ἐστὶν ἀγρευόμενα θηρία. ἐποίησε δὲ καὶ βωμὸν καὶ ναὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀργυρίου, καὶ τὸ λοιπὸν δὲ αἰεὶ δεκατεύων τὰ ἐκ τοῦ ἀγροῦ ὥραϊα θυσίαν ἐποίει τῇ θεῷ, καὶ πάντες οἱ πολῖται καὶ οἱ πρόσχωροι ἄνδρες καὶ γυναῖκες μετεῖχον τῆς ἐορτῆς. παρεῖχε δὲ ἡ θεὸς τοῖς σκηνοῦσιν ἄλφιστα, ἄρτους, οἶνον, τραγήματα καὶ τῶν θυομένων ἀπὸ τῆς ἱερᾶς νομῆς λάχος καὶ τῶν
 10 θηρευομένων δέ. καὶ γὰρ θῆραν ἐποιοῦντο εἰς τὴν ἐορτὴν οἱ τε Ξενοφῶντος παῖδες καὶ οἱ τῶν ἄλλων πολιτῶν, οἱ δὲ βουλόμενοι καὶ ἄνδρες συνεθήρων· καὶ ἠλίσκετο τὰ μὲν ἕξ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ χώρου, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς Φολόης,
 11 σύες καὶ δορκάδες καὶ ἔλαφοι. ἔστι δὲ ἡ χώρα, ἣ ἐκ Λακεδαιμόνος εἰς Ὀλυμπίαν πορεύονται, ὡς εἴκοσι στάδιοι ἀπὸ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς ἱεροῦ. ἐνὶ δ' ἐν τῷ ἱερῷ χώρῳ

καὶ λειμῶν καὶ ὄρη δένδρων μεστά, ἱκανὰ σῦς καὶ αἴγας
καὶ βοῦς τρέφειν καὶ ἵππους, ὥστε καὶ τὰ τῶν εἰς τὴν
ἐορτὴν ἰόντων ὑποζύγια εὐωχεῖσθαι. περὶ δὲ αὐτὸν τὸν 12
καὸν ἄλλος ἡμέρων δένδρων ἐφρυτεύθη, ὅσα ἐστὶ τρωκτὰ
ώραῖα. ὁ δὲ καὸς ὡς μικρὸς μεγάλῳ τῷ ἐν Ἐφέσῳ εἴ-
κασται, καὶ τὸ ξόανον ἔοικεν ὡς κυπαρίττινον χρυσοῦ ὄντι
τῷ ἐν Ἐφέσῳ. καὶ στήλη ἕστηκε παρὰ τὸν καὸν γράμ- 13
ματα ἔχουσα· *ΙΕΡΟΣ Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ.
ΤΟΝ ΕΧΟΝΤΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΥΜΕΝΟΝ ΤΗΝ ΜΕΝ ΔΕ-
ΚΑΤΗΝ ΚΑΤΑΘΥΕΙΝ ΕΚΑΣΤΟΥ ΕΤΟΥΣ. ΕΚ ΔΕ
ΤΟΥ ΠΕΡΙΤΤΟΥ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΕΠΙΣΚΕΥΑΖΕΙΝ. ΑΝ
ΔΕ ΤΙΣ ΜΗ ΠΟΙΗΙ ΤΑΥΤΑ ΤΗΙ ΘΕΩΙ ΜΕΛΗΣΕΙ.*

Ἐκ Κερασοῦντος δὲ κατὰ θάλατταν μὲν ἐκομίζοντο 4
οἵπερ καὶ πρόσθεν, οἱ δὲ ἄλλοι κατὰ γῆν ἐπορεύοντο.
ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ τοῖς Μοσσυνοίκων ὄρσις, πέμπουσιν 2
εἰς αὐτοὺς Τιμησίθεον τὸν Τραπεζούντιον, πρόξενον ὄντα
τῶν Μοσσυνοίκων, ἐρωτῶντες, πότερον ὡς διὰ φιλίας ἢ
διὰ πολεμίας πορεύονται τῆς χώρας. οἱ δὲ εἶπον, ὅτι
οὐ διήσοιεν· ἐπίστευον γὰρ τοῖς χωρίοις. ἐντεῦθεν λέγει 3
ὁ Τιμησίθεος, ὅτι πολέμιοι οὗτοί εἰσιν οἱ ἐκ τοῦ ἐπέ-
κεινα. καὶ ἐδόκει καλέσαι ἐκείνους, εἰ βούλοιντο συμ-
μαχίαν ποιήσασθαι· καὶ πεμφθεὶς ὁ Τιμησίθεος ἤκεν
ἄγων τοὺς ἄρχοντας. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, συνῆλθον οἱ τε 4
τῶν Μοσσυνοίκων ἄρχοντες καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλή-
νων· καὶ ἔλεξε Ξενοφῶν, ἡρμήνευε δὲ Τιμησίθεος· Ὡ ἄν- 5
δρες Μοσσυνοῖκοι, ἡμεῖς βουλόμεθα διασωθῆναι πρὸς
τὴν Ἑλλάδα πεζῇ· πλοῖα γὰρ οὐκ ἔχομεν· κωλύουσι δὲ
οὔτοι ἡμᾶς, οὓς ἀκούομεν ὑμῖν πολεμίους εἶναι. εἰ οὖν 6
βούλεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν ἡμᾶς λαβεῖν συμμάχους καὶ τιμω-
ρήσασθαι, εἴ τί ποτε ὑμᾶς οὔτοι ἠδίκησαν, καὶ τὸ λοιπὸν
ὑμῶν ὑπηκόους εἶναι τούτους. εἰ δὲ ἡμᾶς ἀφήσετε, σκέ- 7
ψασθε, πόθεν αὖ ἂν τοσαύτην δύναμιν λάβοιτε σύμμαχον.
πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο ὁ ἄρχων τῶν Μοσσυνοίκων, ὅτι 8
καὶ βούλοιντο ταῦτα καὶ δέχοντο τὴν συμμαχίαν. Ἄγετε 9
δὴ, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τί ἡμῶν δεήσεσθε χρήσασθαι, ἂν
σύμμαχοι ὑμῶν γενώμεθα, καὶ ὑμεῖς τί οἰοί τε ἔσεσθε
ἡμῖν συμπράξαι περὶ τῆς διόδου; οἱ δὲ εἶπον, ὅτι ἱκανοί 10

ἔσμεν εἰς τὴν χώραν εἰσβάλλειν ἐκ τοῦ ἐπὶ θάτερα τὴν τῶν ὑμῖν τε καὶ ἡμῖν πολεμίων καὶ δεῦρο ὑμῖν πέμψαι ναῦς τε καὶ ἄνδρας, οἵτινες ὑμῖν συμμαχοῦνται τε καὶ τὴν ὁδὸν ἡγήσονται.

- 11 Ἐπὶ τούτοις πιστὰ δόντες καὶ λαβόντες ᾤχοντο. καὶ ἦγον τῇ ὑστεραία ἄγοντες τριακόσια πλοῖα μονόξυλα καὶ ἐν ἐκάστῳ τρεῖς ἄνδρας, ὧν οἱ μὲν δύο ἐκβάντες εἰς τάξιν
- 12 ἔθεντο τὰ ὄπλα, ὃ δὲ εἷς ἔμενε. καὶ οἱ μὲν λαβόντες τὰ πλοῖα ἀπέπλευσαν, οἱ δὲ μένοντες ἐξετάξαντο ὧδε. ἔστησαν ἀνὰ ἑκατὸν μάλιστα οἶον χοροὶ ἀντιστοιχοῦντες ἀλλήλοις, ἔχοντες γέρερα πάντες λευκῶν βοῶν δασέα, εἰκασμένα κιττοῦ πετάλω, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ παλτὸν ὡς ἐξάπηχυ, ἔμπροσθεν μὲν λόγχην ἔχον, ὀπισθεν δὲ αὐτοῦ τοῦ ξύλου
- 13 σφαιροειδές. χιτωνίσκους δὲ ἐνεδεδύκεσαν ὑπὲρ γονάτων, πάχος ὡς λινοῦ στρωματοδέσμου, ἐπὶ τῇ κεφαλῇ δὲ κράνη σκύτινα, οἷάπερ τὰ Παφλαγονικά, κρωβύλον ἔχοντα κατὰ μέσον, ἐγγύτατα τιαροειδῆ· εἶχον δὲ καὶ σαγάρεις σιδη-
- 14 ρᾶς. ἐντεῦθεν ἐξῆρχε μὲν αὐτῶν εἷς, οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἐπορεύοντο ἄδοντες ἐν ῥυθμῷ, καὶ διελθόντες διὰ τῶν τάξεων καὶ διὰ τῶν ὀπλων τῶν Ἑλλήνων ἐπορεύοντο εὐθύς πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπὶ χωρίον, ὃ ἐδόκει ἐπι-
- 15 μαχώτατον εἶναι. ᾤκειτο δὲ τοῦτο πρὸ τῆς πόλεως τῆς μητροπόλεως καλουμένης αὐτοῖς καὶ ἐχούσης τὸ ἀκρότατον τῶν Μοσσυνοίων. καὶ περὶ τούτου ὁ πόλεμος ἦν· οἱ γὰρ αἰεὶ τοῦτ' ἔχοντες ἐδόκουν ἐγκρατεῖς εἶναι καὶ πάντων Μοσσυνοίων, καὶ ἔφασαν τούτους οὐδὲ δικαίως ἔχειν
- 16 τοῦτο, ἀλλὰ κοινὸν ὃν καταλαβόντας πλεονεκτεῖν. εἶποντο δ' αὐτοῖς καὶ τῶν Ἑλλήνων τινές, οὐ ταχθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ἀλλὰ ἀρπαγῆς ἕνεκεν. οἱ δὲ πολέμιοι προσιόντων τέως μὲν ἠσύχαζον· ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο τοῦ χωρίου, ἐκδραμόντες τρέπονται αὐτοὺς καὶ ἀπέκτειναν συγχούς τῶν βαρβάρων καὶ τῶν συναναβάντων Ἑλλήνων
- 17 τινὰς καὶ ἐδίωκον μέχρι οὗ εἶδον τοὺς Ἑλληνας βοηθοῦντας· εἶτα δὲ ἀποτραπόμενοι ᾤχοντο καὶ ἀποτεμόντες τὰς κεφαλὰς τῶν νεκρῶν ἐπεδείκνυσαν τοῖς Ἑλλησι καὶ τοῖς ἑαυτῶν πολεμίοις, καὶ ἅμα ἐχόρευον νόμῳ τινὶ ἄδοντες.
- 18 οἱ δὲ Ἕλληνες μάλα ἤχθοντο, ὅτι τοὺς τε πολεμίους ἐπε-

ποιήκεσαν θρασυτέρους καὶ ὅτι οἱ ἐξελθόντες Ἕλληνες
 σὺν αὐτοῖς ἐπεφεύγεσαν μάλα ὄντες συγχοί· ὁ οὐπω
 πρόσθεν ἐπεποιήκεσαν ἐν τῇ στρατείᾳ. Ξενοφῶν δὲ 19
 συγκαλέσας τοὺς Ἕλληνας εἶπεν· Ἄνδρες στρατιῶται, μη-
 δὲν ἀθυμήσητε ἕνεκα τῶν γεγενημένων· ἴστε γάρ, ὅτι καὶ
 ἀγαθὸν οὐ μείον τοῦ κακοῦ γεγένηται. πρῶτον μὲν γὰρ 20
 ἐπίστασθε, ὅτι οἱ μέλλοντες ἡμῖν ἡγεῖσθαι τῷ ὄντι πολέ-
 μοι εἰσιν οἷσπερ καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη· ἔπειτα δὲ καὶ τῶν
 Ἑλλήνων οἱ ἀμελήσαντες τῆς σὺν ἡμῖν τάξεως καὶ ἱκανοὶ
 ἡγησάμενοι εἶναι σὺν τοῖς βαρβάροις ταῦτα πράττειν ἄπερ
 σὺν ἡμῖν δίκην δεδώκασιν· ὥστε αὐθις ἦντιον τῆς ἡμετέρας
 τάξεως ἀπολείπονται. ἀλλ' ὑμᾶς δεῖ παρασκευάζεσθαι, 21
 ὅπως καὶ τοῖς φίλοις οἷσι τῶν βαρβάρων δόξετε κρείτ-
 τους αὐτῶν εἶναι καὶ τοῖς πολεμίοις δηλώσετε, ὅτι οὐχ
 ὁμοίοις ἀνδράσι μαχοῦνται νῦν τε καὶ ὅτε τοῖς ἀτάκτοις
 ἐμάχοντο.

Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν οὕτως ἔμειναν· τῇ δ' 22
 ὑστεραία θύσαντες ἐπεὶ ἐκαλλιερήσαντο, ἀριστήσαντες,
 ὀρθίους τοὺς λόχους ποιησάμενοι καὶ τοὺς βαρβάρους
 ἐπὶ τὸ εὐώνυμον κατὰ ταῦτα ταξάμενοι ἐπορεύοντο τοὺς
 τοξότας μεταξὺ τῶν λόχων ἔχοντες, ὑπολειπομένους δὲ
 μικρὸν τοῦ στόματος τῶν ὀπλιτῶν. ἦσαν γὰρ τῶν πολε- 23
 μίων οἱ εὐζωνοὶ κατατρέχοντες τοῖς λίθοις ἔβαλλον. τού-
 τους ἀνέστελλον οἱ τοξόται καὶ πελτασταί. οἱ δ' ἄλλοι
 βάδην ἐπορεύοντο πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ χωρίον, ἀφ' οὗ τῇ
 προτεραίᾳ οἱ βάρβαροι ἐτρέφθησαν καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς·
 ἐνταῦθα γὰρ οἱ πολέμοι ἦσαν ἀντιτεταγμένοι. τοὺς μὲν 24
 οὖν πελταστὰς ἐδέξαντο οἱ βάρβαροι καὶ ἐμάχοντο, ἐπειδὴ
 δὲ ἐγγὺς ἦσαν οἱ ὀπλίται, ἐτρέποντο. καὶ οἱ μὲν πελτα-
 σταὶ εὐθύς εἶποντο διώκοντες ἄνω πρὸς τὴν πόλιν, οἱ δὲ
 ὀπλίται ἐν τάξει εἶποντο. ἐπεὶ δὲ ἄνω ἦσαν πρὸς ταῖς 25
 τῆς μητροπόλεως οἰκίαις, ἐνταῦθα οἱ πολέμοι ὁμοῦ δὴ
 πάντες γενόμενοι ἐμάχοντο καὶ ἐξηκόντιζον τοῖς παλτοῖς,
 καὶ ἄλλα δόρατα ἔχοντες παχέα μακρά, ὅσα ἀνὴρ ἂν φέροι
 μόλις, τούτοις ἐπειρῶντο ἀμύνεσθαι ἐκ χειρός. ἐπεὶ δὲ 26
 οὐχ ὑφίεντο οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' ὁμόσε ἐχώρουν, ἔφευγον οἱ
 βάρβαροι καὶ ἐντεῦθεν ἅπαντες λιπόντες τὸ χωρίον. ὁ

δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ὃ ἐν τῷ μόσσυσι τῷ ἐπ' ἄκρου ὤκοδομημένῳ, ὃν τρέφουσι πάντες κοινῇ αὐτοῦ μένοντα καὶ φυλάττουσιν, οὐκ ἤθελεν ἐξελεῖν, οὐδὲ οἱ ἐν τῷ πρότερον αἰρεθέντι χωρίῳ, ἀλλ' αὐτοῦ σὺν τοῖς μοσσύνοις
 27 κατεκαύθησαν. οἱ δὲ Ἕλληνες διαρπάζοντες τὰ χωρία εὕρισκον θησαυροὺς ἐν ταῖς οἰκίαις ἄρτων νενημένων πατρίους, ὡς ἔφρασαν οἱ Μοσσύνοικοι, τὸν δὲ νέον σῖτον σὺν τῇ καλάμῃ ἀποκείμενον· ἦσαν δὲ ζεῖαι αἱ πλείσται.
 28 καὶ δελφίνων τεμάχη ἐν ἀμφορεῦσιν εὕρισκετο τεταριχενμένα καὶ στέαρ ἐν τεύχεσι τῶν δελφίνων, ᾧ ἐχρῶντο οἱ
 29 Μοσσύνοικοι καθάπερ οἱ Ἕλληνες τῷ ἐλαίῳ· κάρνα δὲ ἐπὶ τῶν ἀνακειῶν ἦν πολλὰ τὰ πλατέα οὐκ ἔχοντα διαφυγὴν οὐδεμίαν. τούτῳ καὶ πλείστῳ σίτῳ ἐχρῶντο ἔφοντες καὶ ἄρτους ὀπτῶντες. οἶνος δὲ ἠέρισκετο, ὃς ἄκρατος μὲν ὄξυς ἐφαινετο εἶναι ὑπὸ τῆς αὐστηρότητος, κερασθεὶς δὲ εὐώδης τε καὶ ἡδύς.

30 Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἀριστήσαντες ἐνταῦθα ἐπορεύοντο εἰς τὸ πρόσω, παραδόντες τὸ χωρίον τοῖς συμμαχήσασιν τῶν Μοσσυνοίκων. ὅποσα δὲ καὶ ἄλλα παρήεσαν χωρία τῶν σὺν τοῖς πολεμίοις ὄντων, τὰ εὐπροσοδώτατα οἱ μὲν
 31 ἔλειπον, οἱ δὲ ἐκόντες προσεχώρουν. τὰ δὲ πλείστα τοιάδε ἦν τῶν χωρίων. ἀπεῖχον αἱ πόλεις ἀπ' ἀλλήλων στάδια ὀγδοήκοντα, αἱ δὲ πλείον, αἱ δὲ μεῖον· ἀναβοώντων δὲ ἀλλήλων συνήκουον εἰς τὴν ἑτέραν ἐκ τῆς ἑτέρας πόλεως·
 32 οὕτως ὑψηλὴ τε καὶ κοίλη ἡ χώρα ἦν. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐν τοῖς φίλοις ἦσαν, ἐπεδείκνυσαν αὐτοῖς παῖδας τῶν εὐδαιμόνων σιτεντούς, τεθραμμένους καρύοις ἐφθοῖς, ἀπαλοὺς καὶ λευκοὺς σφρόδρα καὶ οὐ πολλοῦ δέοντας ἴσους τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος εἶναι, ποικίλους δὲ τὰ νῶτα καὶ
 33 τὰ ἔμπροσθεν πάντα ἐστιγμένους ἀνθέμια. ἐζήτουν δὲ καὶ ταῖς ἐταίραις, ἃς ἦγον οἱ Ἕλληνες, ἐμφανῶς συγγίγνεσθαι· νόμος γὰρ ἦν οὗτος σφίσι. λευκοὶ δὲ πάντες
 34 οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες. τούτους ἔλεγον οἱ στρατευσάμενοι βαρβαρωτάτους διελεῖν καὶ πλείστον τῶν Ἑλληνικῶν νόμων κεχωρισμένους. ἐν τε γὰρ ὄχλῳ ὄντες ἐποίουν ἅπερ ἂν ἄνθρωποι ἐν ἐρημίᾳ ποιήσειαν, μόνοι τε ὄντες ὅμοια ἐπραττον ἅπερ ἂν μετ' ἄλλων ὄντες, διε-

λέγοντό τε αὐτοῖς καὶ ἐγέλων ἐφ' ἑαυτοῖς καὶ ὠρχοῦντο ἐφιστάμενοι ὅπου τύχοιεν, ὥσπερ ἄλλοις ἐπιδεικνύμενοι.

Διὰ ταύτης τῆς χώρας οἱ Ἕλληνες, διὰ τε τῆς πολε- 5
μίας καὶ τῆς φιλίας, ἐπορεύθησαν ὀκτὼ σταθμούς, καὶ ἀφικνοῦνται εἰς Χάλυβας. οὗτοι ὀλίγοι τε ἦσαν καὶ ὑπήκοοι τῶν Μοσσυνοίκων, καὶ ὁ βίος ἦν τοῖς πλείστοις αὐτῶν ἀπὸ σιδηρείας. ἐντεῦθεν ἀφικνοῦνται εἰς Τιβαρη-
νοὺς. ἡ δὲ τῶν Τιβαρηνῶν χώρα πολὺ ἦν πεδινωτέρα 2
καὶ χωρία εἶχεν ἐπὶ θαλάττῃ ἥττον ἐρυμνά. καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔχρηζον πρὸς τὰ χωρία προσβάλλειν καὶ τὴν στρατιὰν ὀνηθῆναι τι καὶ τὰ ξένια, ἃ ἦκε παρὰ Τιβαρηνῶν, οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐπιμεῖναι κελεύσαντες, ἕστε βουλευ-
σαιντο, ἐθύοντο. καὶ πολλὰ καταθυσάντων τέλος ἀπε- 3
δείξαντο οἱ μάντιες πάντες γνώμην, ὅτι οὐδαμῆ προσί-
οινοτο οἱ θεοὶ τὸν πόλεμον. ἐντεῦθεν δὴ τὰ ξένια ἐδέξαντο, καὶ ὡς διὰ φιλίας πορευόμενοι δύο ἡμέρας ἀφίκοντο εἰς Κοτύωρα, πόλιν Ἑλληνίδα, Σινωπέων ἀποικίαν, ὄντας 3
δ' ἐν τῇ Τιβαρηνῶν χώρᾳ.

[Μέχρι ἐνταῦθα ἐπέξευσεν ἡ στρατιά. πλήθος τῆς 4
καταβάσεως τῆς ὁδοῦ ἀπὸ τῆς ἐν Βαβυλῶνι μάχης ἄχρι εἰς Κοτύωρα σταθμοὶ ἑκατὸν εἴκοσι δύο, παρασάγγαι ἑξακόσιοι καὶ εἴκοσι, στάδιοι μύριοι καὶ ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι, χρόνου πλήθος ὀκτὼ μῆνες.] ἐνταῦθα 5
ἔμειναν ἡμέρας τετταράκοντα πέντε. ἐν δὲ ταύταις πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἔθυσαν καὶ πομπὰς ἐποίησαν κατὰ ἔθνος ἕκαστοι τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀγῶνας γυμνικούς. τὰ 6
δ' ἐπιτήδεια ἐλάμβανον τὰ μὲν ἐκ τῆς Παφλαγονίας, τὰ δ' ἐκ τῶν χωρίων τῶν Κοτυωριτῶν· οὐ γὰρ παρεῖχον ἀγορὰν οὐδ' εἰς τὸ τεῖχος τοὺς ἀσθενοῦντας ἐδέχοντο.

Ἐν τούτῳ ἔρχονται ἐκ Σινώπης πρέσβεις, φοβούμενοι 7
περὶ τῶν Κοτυωριτῶν τῆς τε πόλεως, ἣν γὰρ ἐκείνων καὶ φόρον ἐκείνοις ἔφερον, καὶ περὶ τῆς χώρας, ὅτι ἤκουον δηουμένην. καὶ ἐλθόντες εἰς τὸ στρατόπεδον ἔλεγον· προηγόρει δὲ Ἐκατόννημος δεινὸς νομιζόμενος εἶναι λέγειν· Ἐπεμψεν ἡμᾶς, ὧ ἄνδρες στρατιῶται, ἡ τῶν Σινω- 8
πέων πόλις ἐπαινέσοντάς τε ὑμᾶς, ὅτι νικᾶτε Ἕλληνες ὄντες βαρβάρους, ἔπειτα δὲ καὶ συνησθησομένους, ὅτι διὰ

πολλῶν τε καὶ δεινῶν, ὡς ἡμεῖς ἤκούσαμεν, πραγμάτων
 9 σεσωμένοι πάρεστε. ἀξιοῦμεν δὲ Ἕλληνες ὄντες καὶ αὐτοὶ
 ὑφ' ὑμῶν ὄντων Ἑλλήνων ἀγαθὸν μὲν τι πάσχειν, κακὸν
 δὲ μηδέν. οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ὑμᾶς οὐδὲν πώποτε ὑπῆρξαμεν
 10 κακῶς ποιοῦντες. Κοτυωρῖται δὲ οὔτοι εἰσὶ μὲν ἡμέτεροι
 ἄποικοι, καὶ τὴν χώραν ἡμεῖς αὐτοῖς ταύτην παραδεδώ-
 καμεν βαρβάρους ἀφελόμενοι· διὸ καὶ δασμὸν ἡμῖν φέ-
 ρουσιν οὔτοι τεταγμένον καὶ Κερασούντιοι καὶ Τραπε-
 ζούντιοι· ὥστε ὅ,τι ἂν τούτους κακὸν ποιήσητε, ἢ Σινο-
 11 πέων πόλις νομίζει πάσχειν. νῦν δὲ ἀκούομεν ὑμᾶς εἰς
 τε τὴν πόλιν βία παρεληλυθότας ἐνίους σκηνοῦν ἐν ταῖς
 οἰκίαις καὶ ἐκ τῶν χωρίων βία λαμβάνειν, ὧν ἂν δέησθε,
 12 οὐ πείθοντας. ταῦτ' οὖν οὐκ ἀξιοῦμεν· εἰ δὲ ταῦτα ποι-
 ήσετε, ἀνάγκη ἡμῖν καὶ Κορύλλαν καὶ Παφλαγόνας καὶ
 ἄλλον ὄντινα ἂν δυνώμεθα φίλον ποιεῖσθαι.

13 Πρὸς ταῦτα ἀναστὰς Ξενοφῶν ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν
 εἶπεν· Ἡμεῖς δέ, ὧ ἄνδρες Σινοπεῖς, ἤχομεν ἀγαπῶντες,
 ὅτι τὰ σώματα διεσωσάμεθα καὶ τὰ ὄπλα· οὐ γὰρ ἦν
 δυνατὸν ἅμα τε χρήματα ἄγειν καὶ φέρειν καὶ τοῖς πο-
 14 λεμίοις μάχεσθαι. καὶ νῦν ἐπεὶ εἰς τὰς Ἑλληνίδας πό-
 λεις ἦλθομεν, ἐν Τραπεζοῦντι μὲν, παρῆχον γὰρ ἡμῖν
 ἀγορὰν, ὠνούμενοι εἶχομεν τὰ ἐπιτήδεια, καὶ ἂνθ' ὧν
 ἐτίμησαν ἡμᾶς καὶ ξένια ἔδωκαν τῇ στρατιᾷ, ἀντετιμῶμεν
 αὐτούς, καὶ εἴ τις αὐτοῖς φίλος ἦν τῶν βαρβάρων, τού-
 των ἀπειχόμεθα· τοὺς δὲ πολεμίους αὐτῶν, ἐφ' οὓς αὐτοὶ
 15 ἤγοῦντο, κακῶς ἐποιοῦμεν ὅσον ἐδυνάμεθα. ἐρωτᾶτε δὲ
 αὐτούς, ὁποίων τινῶν ἡμῶν ἔτυχον· πάρεισι γὰρ ἐνθάδε
 16 οὓς ἡμῖν ἠγεμόνας διὰ φιλίαν ἢ πόλις συνέπειψεν. ὅποι
 δ' ἂν ἐλθόντες ἀγορὰν μὴ ἔχωμεν, ἂν τε εἰς βάρβαρον
 γῆν ἂν τε εἰς Ἑλληνίδα, οὐχ ὕβρει, ἀλλὰ ἀνάγκη λαμβά-
 17 νομεν τὰ ἐπιτήδεια. καὶ Καρδούχους καὶ Ταόχους καὶ
 Χαλδαίους καίπερ βασιλέως οὐχ ὑπηκόους ὄντας ὁμῶς
 καὶ μάλα φοβεροὺς ὄντας πολεμίους ἐκτησάμεθα διὰ τὸ
 ἀνάγκην εἶναι λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπεὶ ἀγορὰν οὐ
 18 παρῆχον. Μάκρωνας δὲ καίπερ βαρβάρους ὄντας, ἐπεὶ
 ἀγορὰν οἷαν ἐδύνατο παρῆχον, φίλους τε ἐνομιζόμεν
 19 εἶναι καὶ βία οὐδὲν ἐλαμβάνομεν τῶν ἐκείνων. Κοτυω-

ρίτας δὲ οὓς ὑμετέρους φατὲ εἶναι, εἴ τι αὐτῶν εἰλήφα-
 μεν, αὐτοὶ αἴτιοί εἰσιν· οὐ γὰρ ὡς φίλοι προσεφέροντο
 ἡμῖν, ἀλλὰ κλείσαντες τὰς πύλας οὔτε εἴσω ἐδέχοντο οὔτε
 ἔξω ἀγορὰν ἔπεμπον· ἠτιῶντο δὲ τὸν παρ' ὑμῶν ἀρμο-
 στήν τούτων αἴτιον εἶναι. ὃ δὲ λέγεις βία παρελθόντας ²⁰
 σκηνοῦν, ἡμεῖς ἠξιούμεν τοὺς κάμνοντας εἰς τὰς στέγας
 δεῦξασθαι· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀνέωγον τὰς πύλας, ἧ ἡμᾶς ἐδέχετο
 αὐτὸ τὸ χωρίον, ταύτη εἰσελθόντες ἄλλο μὲν οὐδὲν βίαιον
 ἐποιήσαμεν, σκηνοῦσι δ' ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες τὰ
 αὐτῶν δαπανῶντες, καὶ τὰς πύλας φρουροῦμεν, ὅπως μὴ
 ἐπὶ τῷ ὑμετέρῳ ἀρμοστῇ ὦσιν οἱ κάμνοντες ἡμῶν, ἀλλ'
 ἐφ' ἡμῖν ἧ κομίσσασθαι, ὅταν βουλώμεθα. οἱ δὲ ἄλλοι, ²¹
 ὡς ὁρᾶτε, σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι ἐν τῇ τάξει, παρεσκευα-
 σμένοι, ἂν μὲν τις εὖ ποιῇ, ἀντευποιεῖν, ἂν δὲ κακῶς,
 ἀλέξασθαι. ἃ δὲ ἠπειλήσας, ὡς ἦν ὑμῖν δοκῆ, Κορούλαν ²²
 καὶ Παφλαγόνας συμμάχους ποιήσεσθε ἐφ' ἡμᾶς, ἡμεῖς
 δέ, ἦν μὲν ἀνάγκη ἧ, πολεμήσομεν καὶ ἀμφοτέροις· ἦδη
 γὰρ καὶ ἄλλοις πολλαπλασίοις ὑμῶν ἐπολεμήσαμεν· ἂν
 δὲ δοκῆ ἡμῖν καὶ φίλον ποιεῖσθαι τὸν Παφλαγόνα· ἀκού- ²³
 ομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἐπιθυμεῖν τῆς ὑμετέρας πόλεως καὶ
 χωρίων τῶν ἐπιθαλαττίων· πειρασόμεθα συμπράττοντες
 αὐτῷ ὧν ἐπιθυμεῖ φίλοι γίνεσθαι.

Ἐκ τούτου μάλα μὲν δῆλοι ἦσαν οἱ συμπρέσβεις τῷ ²⁴
 Ἐκατωνύμφῳ χαλεπαίνοντες τοῖς εἰρημένοισι, παρελθὼν δ'
 αὐτῶν ἄλλος εἶπεν, ὅτι οὐ πόλεμον ποιησόμενοι ἤκοιεν,
 ἀλλὰ ἐπιδείξοντες, ὅτι φίλοι εἰσὶ. καὶ ξενίοις, ἦν μὲν
 ἔλθητε πρὸς τὴν Σινωπέων πόλιν, ἐκεῖ δεξόμεθα, νῦν δὲ
 τοὺς ἐνθάδε κελεύσομεν διδόναι ἃ δύνανται· ὁρῶμεν γὰρ
 πάντα ἀληθῆ ὄντα, ἃ λέγετε. ἐκ τούτου ξενιά τε ἔπεμ- ²⁵
 πον οἱ Κοτυωρῖται καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐξέ-
 νιζον τοὺς τῶν Σινωπέων πρέσβεις, καὶ πρὸς ἀλλήλους
 πολλὰ τε καὶ φιλικὰ διελέγοντο τά τε ἄλλα καὶ περὶ τῆς
 λοιπῆς πορείας ἀνεπυνθάνοντο ὧν ἕκατεροι ἐδέοντο.

Ταύτη μὲν τῇ ἡμέρᾳ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο. τῇ δὲ 6
 ὑστεραία συνέλεξαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς στρατιώτας, καὶ
 ἐδόκει αὐτοῖς περὶ τῆς λοιπῆς πορείας παρακαλέσαντας
 τοὺς Σινωπέας βουλευέσθαι. εἴτε γὰρ πεζῇ δέοι πορευ-

- εσθαι, χρήσιμοι ἂν ἐδόκουν εἶναι οἱ Σινωπεῖς· ἔμπειροι
 γὰρ ἦσαν τῆς Παφλαγονίας· εἴτε κατὰ θάλατταν, προσ-
 δεῖν ἐδόκει Σινωπέων· μόνοι γὰρ ἂν ἐδόκουν ἱκανοὶ εἶναι
 2 πλοῖα παρασχεῖν ἀρκοῦντα τῇ στρατιᾷ. καλέσαντες οὖν
 τοὺς πρέσβεις συνεβουλευόντο καὶ ἠξίουσαν Ἑλληνας ὄντας
 Ἑλλησι τούτῳ πρῶτον καλῶς δέχεσθαι τῷ εὐνοῦς τε εἶναι
 καὶ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν.
- 3 Ἀναστάς δὲ Ἐκατόνυμος πρῶτον μὲν ἀπελογήσατο
 περὶ οὗ εἶπεν, ὡς τὸν Παφλαγόνα φίλον ποιήσουσιν, ὅτι
 οὐχ ὡς τοῖς Ἑλλησι πολεμησόντων σφῶν εἶποι, ἀλλ' ὅτι,
 ἔξῃν τοῖς βαρβάροις φίλους εἶναι, τοὺς Ἑλληνας αἰρή-
 σονται. ἐπεὶ δὲ συμβουλεύειν ἐκέλευον, ἐπευξάμενος
- 4 εἶπεν ὧδε· Εἰ μὲν συμβουλεύοιμι ἃ βέλτιστά μοι δοκεῖ
 εἶναι, πολλά μοι καγαθὰ γένοιτο· εἰ δὲ μὴ, τάναντία.
 αὕτη γὰρ ἡ ἱερὰ συμβουλή λεγομένη δοκεῖ μοι παρεῖναι·
 νῦν γὰρ δὴ, ἂν μὲν εὖ συμβουλεύσας φανῶ, πολλοὶ ἔσον-
 ται οἱ ἐπαινοῦντές με, ἂν δὲ κακῶς, πολλοὶ ἔσεσθε οἱ
- 5 καταρώμενοι. πράγματα μὲν οὖν οἶδ' ὅτι πολὺ πλείω
 ἔξομεν, ἔὰν κατὰ θάλατταν κομίζησθε· ἡμᾶς γὰρ δεήσει
 τὰ πλοῖα πορίζειν· ἢν δὲ κατὰ γῆν στέλλησθε, ὑμᾶς
- 6 δεήσει τοὺς μαχομένους εἶναι. ὁμῶς δὲ λεκτέα ἃ γι-
 γνώσκω· ἔμπειρος γὰρ εἰμι καὶ τῆς χώρας τῶν Παφλα-
 γόνων καὶ τῆς δυνάμεως. ἔχει γὰρ ἀμφοτέρω, καὶ πεδία
- 7 κάλλιστα καὶ ὄρη ὑψηλότατα. καὶ πρῶτον μὲν οἶδα
 εὐθύς, ἢ τὴν εἰσβολὴν ἀνάγκη ποιεῖσθαι· οὐ γὰρ ἔστιν
 ἄλλη ἢ ἢ τὰ κέρατα τοῦ ὄρους τῆς ὁδοῦ καθ' ἑκάτερά
 ἔστιν ὑψηλά, ἃ κρατεῖν κατέχοντες καὶ πάνυ ὀλίγοι δύ-
 ναιντ' ἂν· τούτων δὲ κατεχομένων οὐδ' ἂν οἱ πάντες ἀν-
 θρωποι δύναιντ' ἂν διελθεῖν. ταῦτα δὲ καὶ δεῖξαιμι ἂν,
- 8 εἰ μοι τινα βούλεσθε συμπέμψαι. ἔπειτα δὲ οἶδα καὶ
 πεδία ὄντα καὶ ἰππείαν, ἢν αὐτοὶ οἱ βάρβαροι νομίζουσι
 κρείττω εἶναι ἀπάσης τῆς βασιλέως ἰππείας. καὶ νῦν
 οὗτοι οὐ παρεγένοντο βασιλεῖ καλοῦντι, ἀλλὰ μεῖζον
- 9 φρονεῖ ὁ ἄρχων αὐτῶν. εἰ δὲ καὶ δυνηθεῖτε τὰ τε ὄρη
 κλέψαι ἢ φθάσαι λαβόντες καὶ ἐν τῷ πεδίῳ κρατῆσαι
 μαχόμενοι τοὺς τε ἰππεῖς τούτων καὶ πεζῶν μυριάδας
 πλέον ἢ δώδεκα, ἦξετε ἐπὶ τοὺς ποταμούς, πρῶτον μὲν

τὸν θερμώδοντα, εὖρος τριῶν πλέθρων, ὃν χαλεπὸν οἶμαι διαβαίνειν ἄλλως τε καὶ πολεμίων πολλῶν ἔμπροσθεν ὄντων, πολλῶν δὲ ὄπισθεν ἐπομένων· δεύτερον δ' Ἴριον τρίπλεθρον ὡσαύτως· τρίτον δ' Ἄλυν οὐ μείον δυοῖν σταδίων, ὃν οὐκ ἂν δύναισθε ἄνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δὲ τίς ἔσται ὁ παρέχων; ὡς δ' αὐτως καὶ ὁ Παρθένιος ἄβατος· ἐφ' ὃν ἔλθοιτε ἄν, εἰ τὸν Ἄλυν διαβαίητε. ἐγὼ μὲν οὖν οὐ χαλεπὴν ὑμῖν εἶναι νομίζω τὴν πορείαν, ¹⁰ ἀλλὰ παντάπασιν ἀδύνατον. ἂν δὲ πλέητε, ἔστιν ἐνθάδε μὲν εἰς Σινώπην παραπλευσαι, ἐκ Σινώπης δὲ εἰς Ἡράκλειαν· ἐξ Ἡρακλείας δὲ οὔτε πεζῇ οὔτε κατὰ θάλατταν ἀπορία· πολλὰ γὰρ καὶ πλοῖα ἔστιν ἐν Ἡρακλείᾳ.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔλεξεν, οἱ μὲν ὑπώπτενον φιλίας ἕνεκα ¹¹ τῆς Κορούλα λέγειν· καὶ γὰρ ἦν πρόξενος αὐτῷ· οἱ δὲ καὶ ὡς δῶρα ληψόμενον διὰ τὴν συμβουλὴν ταύτην· οἱ δὲ ὑπώπτενον καὶ τούτου ἕνεκα λέγειν, ὡς μὴ πεζῇ ἴοντες τὴν Σινωπέων τι χώραν κακὸν ἐργάζονται. οἱ δ' οὖν Ἕλληγες ἐψηφίσαντο κατὰ θάλατταν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι. μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν εἶπεν· ὦ Σινωπεῖς, οἱ μὲν ἄνδρες ¹² ἤρηνται πορείαν, ἣν ὑμεῖς συμβουλευέετε· οὔτω δὲ ἔχει· εἰ μὲν πλοῖα ἔσσεσθαι μέλλει ἱκανά, ὡς ἀριθμῶ ἓνα μὴ καταλείπεσθαι ἐνθάδε, ἡμεῖς ἂν πλέοιμεν· εἰ δὲ μέλλοιμεν οἱ μὲν καταλείψεσθαι οἱ δὲ πλεύσεσθαι, οὐκ ἂν ἐμβαίημεν εἰς τὰ πλοῖα. γινώσκομεν γάρ, ὅτι ὅπου μὲν ¹³ ἂν κρατῶμεν, δυναίμεθ' ἂν καὶ σώζεσθαι καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν· εἰ δέ που ἦττους τῶν πολεμίων ληφθησόμεθα, εὐδηλον δὴ ὅτι ἐν ἀνδραπόδων χώρᾳ ἐσόμεθα. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ πρέσβεις ἐκέλευον πέμπειν πρέσβεις. ¹⁴ καὶ πέμπουσι Καλλίμαχον Ἀρκάδα καὶ Ἀρίστονα Ἀθηναῖον καὶ Σαμόλαν Ἀχαιοῖν. καὶ οἱ μὲν ὤχοντο.

Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ Ξενοφῶντι, ὄρωντι μὲν ὀπλί- ¹⁵ τας πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων, ὄρωντι δὲ καὶ πελταστὰς πολλοὺς καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ ἱππέας δὲ καὶ μάλα ἤδη διὰ τὴν τριβὴν ἱκανούς, ὄντας δ' ἐν τῷ Πόντῳ, ἔνθα οὐκ ἂν ἀπ' ὀλίγων χρημάτων τοσαύτη δύναμις παρεσκευάσθη, καλὸν αὐτῷ ἐδόκει εἶναι καὶ χώραν καὶ δύναμιν τῇ Ἑλλάδι προσκτήσασθαι πόλιν κατοικήσαντας.

- 16 καὶ γενέσθαι ἂν αὐτῷ ἐδόκει μεγάλη, καταλογιζομένῳ
τό τε αὐτῶν πλῆθος καὶ τοὺς περιοικοῦντας τὸν Πόντον.
καὶ ἐπὶ τούτοις ἐθύετο, πρὶν τι εἰπεῖν τῶν στρατιω-
τῶν, Σιλανὸν παρακαλέσας τὸν Κύρου μάντιν γενόμενον,
17 τὸν Ἀμβρακιώτην. ὁ δὲ Σιλανὸς δεδιώς, μὴ γένηται
ταῦτα καὶ καταμείνη πονηρῆ στρατιᾷ, ἐκφέρει εἰς τὸ στρα-
τευμα λόγον, ὅτι Ξενοφῶν βούλεται καταμείναι τὴν στρα-
τιὰν καὶ πόλιν οἰκίσαι καὶ ἐναντῷ ὄνομα καὶ δύναμιν
18 περιποιήσασθαι. αὐτὸς δ' ὁ Σιλανὸς ἐβούλετο ὅτι τά-
χιστα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφικέσθαι· οὗς γὰρ παρὰ Κύρου
ἔλαβε τρισχιλίους δαρεικούς, ὅτε τὰς δέκα ἡμέρας ἡλή-
19 θενσε θυόμενος Κύρῳ, διεσεσώκει. τῶν δὲ στρατιω-
τῶν, ἐπεὶ ἤκουσαν, τοῖς μὲν ἐδόκει βέλτιστον εἶναι κατα-
μείναι, τοῖς δὲ πολλοῖς οὐ. Τιμασίων δὲ ὁ Δαρδανεύς
καὶ Θώραξ ὁ Βοιώτιος πρὸς ἔμπορους τινὰς παρόντας
τῶν Ἡρακλεωτῶν καὶ Σινωπέων λέγουσιν, ὅτι εἰ μὴ ἐκ-
ποριοῦσι τῇ στρατιᾷ μισθόν, ὥστε ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια
ἐκπλέοντας, ὅτι κινδυνεύσει μείναι τσοσάυτη δύναμις ἐν
τῷ Πόντῳ· βούλεται γὰρ Ξενοφῶν καὶ ἡμᾶς παρακαλεῖ,
ἐπειδὴν ἔλθῃ τὰ πλοῖα, τότε εἰπεῖν ἐξαίφνης τῇ στρα-
20 τιᾷ, ἄνδρες, νῦν μὲν ὀρώμεν ἡμᾶς ἀπόρους ὄντας καὶ ἐν
τῷ ἀπόπλῳ ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια καὶ ὡς οἴκαδε ἀπελ-
θόντας ὀνῆσαι τι τοὺς οἴκοι· εἰ δὲ βούλεσθε τῆς κύκλω
χώρας περὶ τὸν Πόντον οἰκουμένης ἐκλεξάμενοι ὅποι ἂν
βούλησθε κατασχεῖν, καὶ τὸν μὲν ἐθέλοντα ἀπιέναι οἴ-
καδε, τὸν δ' ἐθέλοντα μένειν αὐτοῦ, πλοῖα δ' ὑμῖν πάρ-
εστιν, ὥστε ὅπῃ ἂν βούλησθε ἐξαίφνης ἂν ἐπιπέσοιτε.
21 ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔμποροι ἀπήγγελλον ταῖς πόλεσι·
συνέπειψε δ' αὐτοῖς Τιμασίων ὁ Δαρδανεύς Εὐρύμαχόν
τε τὸν Δαρδανέα καὶ Θώρακα τὸν Βοιώτιον τὰ αὐτὰ
ταῦτα ἔροῦντας. Σινωπεῖς δὲ καὶ Ἡρακλεῶται ταῦτα
ἀκούσαντες πέμπουσι πρὸς τὸν Τιμασίωνα καὶ κελεύουσι
προστατεῦσαι λαβόντα χρήματα, ὅπως ἐκπλεύσῃ ἡ στρα-
22 τιά. ὁ δὲ ἄσμενος ἀκούσας ἐν συλλόγῳ τῶν στρατιωτῶν
ὄντων λέγει τάδε· Οὐ δεῖ προσέχειν μονῆ, ὡς ἄνδρες,
οὐδὲ τῆς Ἑλλάδος οὐδὲν περὶ πλείονος ποιέσθαι. ἀκούω
23 δὲ τινὰς θύεσθαι ἐπὶ τούτῳ οὐδ' ὑμῖν λέγοντας. ὑπι-

σχροῦμαι δὲ ὑμῖν, ἂν ἐκπλήτε, ἀπὸ νομηγίας μισθο-
 φορὰν παρέξειν κυζικηρὸν ἐκάστῳ τοῦ μηνός· καὶ ἄξω
 ὑμᾶς εἰς τὴν Τρωάδα, ἔνθεν καὶ εἰμι φηγάς, καὶ ὑπάρξει
 ὑμῖν ἢ ἐμὴ πόλις· ἐκόντες γάρ με δέξονται. ἡγήσομαι ²⁴
 δὲ αὐτὸς ἐγὼ ἔνθεν πολλὰ χρήματα λήψεσθε. ἔμπειρος
 δὲ εἰμι τῆς Αἰολίδος καὶ τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Τρωάδος
 καὶ τῆς Φαρναβάζου ἀρχῆς πάσης, τὰ μὲν διὰ τὸ ἐκεῖθεν
 εἶναι, τὰ δὲ διὰ τὸ συνεστρατεῦσθαι ἐν αὐτῇ σὺν Κλε-
 ἀρχῳ τε καὶ Δερκυλίδᾳ. ἀναστὰς αὖθις Θώραξ ὁ Βοι- ²⁵
 ώτιος, ὃς ἀεὶ περὶ στρατηγίας Ξενοφῶντι ἐμάχετο, ἔφη,
 εἰ ἐξέλθοιεν ἐκ τοῦ Πόντου, ἔσεσθαι αὐτοῖς Χερρόνησον,
 χώραν καλὴν καὶ εὐδαίμονα, ὥστε τῷ βουλομένῳ ἐνοικεῖν,
 τῷ δὲ μὴ βουλομένῳ ἀπιέναι οἴκαδε. γελοῖον δὲ εἶναι
 ἐν τῇ Ἑλλάδι οὔσης χώρας πολλῆς καὶ ἀφθόνου ἐν τῇ
 βαρβάρων μαστεύειν. ἔστε δ' ἂν, ἔφη, ἐκεῖ γένησθε, κἀγὼ ²⁶
 καθάπερ Τιμασίῳν ὑπισχροῦμαι ὑμῖν τὴν μισθοφορὰν.
 ταῦτα δὲ ἔλεγεν εἰδὼς ἃ Τιμασίῳνι οἱ Ἡρακλεῶται καὶ
 οἱ Σινωπεῖς ὑπισχροῦντο, ὥστε ἐκπλεῖν. ὁ δὲ Ξενοφῶν
 ἐν τούτῳ ἔσιγα. ἀναστὰς δὲ Φιλήσιος καὶ Λύκων οἱ ²⁷
 Ἀχαιοὶ ἔλεγον, ὡς δεινὸν εἶη ἰδίᾳ μὲν Ξενοφῶντα πεί-
 θειν τε καταμένειν καὶ θύεσθαι ὑπὲρ τῆς μονῆς μὴ κοι-
 νούμενον τῇ στρατιᾷ, εἰς δὲ τὸ κοινὸν μηδὲν ἀγορεύειν
 περὶ τούτων. ὥστε ἠναγκάσθη ὁ Ξενοφῶν ἀναστῆραι καὶ
 εἰπεῖν τάδε· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, θύομαι μὲν, ὡς ὁρᾶτε, ²⁸
 ὅποσα δύναμαι καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ, ὅπως
 ταῦτα τυγχάνω καὶ λέγων καὶ νοῶν καὶ πράττων, ὅποια
 μέλλει ὑμῖν τε κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔσεσθαι καὶ ἐμοί.
 καὶ νῦν ἐθυόμην περὶ αὐτοῦ τούτου, εἰ ἄμεινον εἶη ἄρχε-
 σθαι λέγειν εἰς ὑμᾶς καὶ πράττειν περὶ τούτων ἢ παντά-
 πασι μηδὲ ἀπτεσθαι τοῦ πράγματος. Σιλανὸς δὲ μοι ὁ ²⁹
 μάντις ἀπεκρίνατο τὸ μὲν μέγιστον, τὰ ἱερὰ καλὰ εἶναι·
 ἦδει γὰρ καὶ ἐμὲ οὐκ ἄπειρον ὄντα διὰ τὸ ἀεὶ παρεῖναι
 τοῖς ἱεροῖς· ἔλεξε δέ, ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς φαίνοιτό τις δόλος
 καὶ ἐπιβουλὴ ἐμοί, ὡς ἄρα γινώσκων, ὅτι αὐτὸς ἐπεβού-
 λευε διαβάλλειν με πρὸς ὑμᾶς. ἐξήνεγκε γὰρ τὸν λόγον, ὡς
 ἐγὼ πράττειν ταῦτα διανοοίμην ἤδη οὐ πείσας ὑμᾶς. ἐγὼ ³⁰
 δὲ εἰ μὲν ἑώρων ἀποροῦντας ὑμᾶς, τοῦτ' ἂν ἐσκόπων, ἀφ'

- οὗ ἂν γένοιτο ὥστε λαβόντας ὑμᾶς πόλιν τὸν μὲν βουλό-
 μενον ἀποπλεῖν ἤδη, τὸν δὲ μὴ βουλόμενον, ἐπεὶ κτήσαιο
 31 ἱκανὰ ὥστε καὶ τοὺς ἑαυτοῦ οἰκίους ὠφελῆσαι τι. ἐπεὶ
 δὲ ὁρῶ ὑμῖν καὶ τὰ πλοῖα πέμποντας Ἡρακλειώτας καὶ
 Σινωπεῖς ὥστε ἐκπλεῖν καὶ μισθὸν ὑπισχνουμένους ὑμῖν
 ἄνδρας ἀπὸ νομηγίας, καλὸν μοι δοκεῖ εἶναι σωζομένους
 ἔνθα βουλόμεθα μισθὸν τῆς σωτηρίας λαμβάνειν, καὶ
 αὐτὸς τε παύομαι ἐκείνης τῆς διανοίας, καὶ ὁπόσοι
 πρὸς ἐμὲ προσήεσαν λέγοντες, ὡς χρὴ ταῦτα πράττειν,
 32 ἀναπαύεσθαι φημι χρῆναι. οὕτω γὰρ γινώσκω· ὁμοῦ
 μὲν ὄντες πολλοί, ὡσπερ νυνί, δοκεῖτε ἂν μοι καὶ ἔντιμοι
 εἶναι καὶ ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια· ἐν γὰρ τῷ κρατεῖν ἔστι καὶ
 τὸ λαμβάνειν τὰ τῶν ἡττόνων· διασπασθέντες δ' ἂν καὶ
 κατὰ μικρὰ γενομένης τῆς δυνάμεως οὐτ' ἂν τροφήν δύ-
 33 ναισθε λαμβάνειν οὔτε χαίροντες ἂν ἀπαλλάξαίτε. δοκεῖ
 οὖν μοι ἄπερ ὑμῖν, ἐκπορεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ
 εἰάν τις μείνη ἢ ἀπολιπὼν ληφθῆ πρὶν ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι
 πᾶν τὸ στράτευμα, κρίνεσθαι αὐτὸν ὡς ἀδικοῦντα. καὶ
 ὅτι δοκεῖ, ἔφη, ταῦτα, ἀράτω τὴν χεῖρα. ἀνέτειναν ἅπαν-
 34 τες. ὁ δὲ Σιλανὸς ἔβόα καὶ ἐπεχειρεῖ λέγειν, ὡς δίκαιον
 εἶη ἀπιέναι τὸν βουλόμενον. οἱ δὲ στρατιῶται οὐκ ἠνεί-
 χοντο, ἀλλ' ἠπείλουν αὐτῷ, ὅτι εἰ λήψονται ἀποδιδρά-
 35 σκοντα, τὴν δίκην ἐπιθήσοιεν. ἐντεῦθεν ἐπεὶ ἔγνωσαν
 οἱ Ἡρακλειῶται, ὅτι ἐκπλεῖν δεδογμένον εἶη καὶ Ξενοφῶν
 αὐτὸς ἐπεψηφιστῶς εἶη, τὰ μὲν πλοῖα πέμπονσι, τὰ δὲ
 χρήματα, ἃ ὑπέσχοντο Τιμασίωνι καὶ Θώρακι, ἐψευσμένοι
 36 ἦσαν τῆς μισθοφορᾶς. ἐνταῦθα δὲ ἐκπεπληγμένοι ἦσαν
 καὶ ἐδεδίεσαν τὴν στρατιάν οἱ τὴν μισθοφορὰν ὑπεσχη-
 μένοι. παραλαβόντες οὖν οὗτοι καὶ τοὺς ἄλλους στρα-
 τηγούς, οἷς ἀνεκεκοίνωντο ἃ πρόσθεν ἔπραττον, πάντες
 δ' ἦσαν πλὴν Νέωνος τοῦ Ἀσιναιίου, ὃς Χειρισόφῳ ὑπε-
 στρατήγει, Χειρισόφος δὲ οὐπω παρῆν, ἔρχονται πρὸς
 Ξενοφῶντα καὶ λέγουσιν, ὅτι μεταμέλοι αὐτοῖς καὶ δοκοίη
 κράτιστον εἶναι πλεῖν εἰς Φᾶσιν, ἐπεὶ πλοῖα ἔστι, καὶ
 37 κατασχεῖν τὴν Φασιανῶν χώραν. Αἰήτου δὲ ἕιδουῶς ἐτύ-
 χανε βασιλεύων αὐτῶν. Ξενοφῶν δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐδὲν
 ἂν τούτων εἴποι εἰς τὴν στρατιάν· ὑμεῖς δὲ συλλέξαντες,

ἔφη, εἰ βούλεσθε, λέγετε. ἔνταῦθα ἀποδείκνυται Τιμασίῳ ὁ Δαρδανὲς γνώμην, οὐκ ἐκκλησιάζειν, ἀλλὰ τοὺς αὐτοῦ ἕκαστον λοχαγοὺς πρῶτον πειρᾶσθαι πείθειν. καὶ ἀπελθόντες ταῦτ' ἐποίουν.

Ταῦτα οὖν οἱ στρατιῶται ἀνεπύθοντο ταρατιτόμενα. 7 καὶ ὁ Νέων λέγει, ὡς Ξενοφῶν ἀναπεπεικῶς τοὺς ἄλλους στρατηγούς διανοεῖται ἄγειν τοὺς στρατιώτας ἐξαπατήσας πάλιν εἰς Φᾶσιν. ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται χαλεπῶς 2 ἔφερον, καὶ σύλλογοι ἐγίγνοντο καὶ κύκλοι συνίσταντο, καὶ μάλα φοβεροὶ ἦσαν μὴ ποιήσειαν οἷα καὶ τοὺς τῶν Κόλχων κήρυκας ἐποίησαν καὶ τοὺς ἀγορανόμους· ὅσοι γὰρ μὴ εἰς τὴν θάλατταν κατέφυγον, κατελεύσθησαν. ἐπεὶ 3 δὲ ἦσθάνετο Ξενοφῶν, ἔδοξεν αὐτῷ ὡς τάχιστα συναγαγεῖν αὐτῶν ἀγορὰν καὶ μὴ ἔᾶσαι συλληγῆναι αὐτομάτους, καὶ ἐκέλευσε τὸν κήρυκα συλλέγειν ἀγορὰν. οἱ δ' ἐπεὶ 4 τοῦ κήρυκος ἤκουσαν, συνέδραμον καὶ μάλα ἐτοιμῶς. ἔνταῦθα Ξενοφῶν τῶν μὲν στρατηγῶν οὐ κατηγόρει, οἱ ἦλθον πρὸς αὐτόν, λέγει δὲ ὧδε·

Ἄκούω τινὰ διαβάλλειν, ὧ ἄνδρες, ἐμέ, ὡς ἐγὼ ἄρα 5 ἐξαπατήσας ὑμᾶς μέλλω ἄγειν εἰς Φᾶσιν. ἀκούσατε οὖν μου πρὸς θεῶν, καὶ ἔαν μὲν ἐγὼ φαίνωμαι ἀδικεῖν, οὐ χρὴ με ἐνθένδε ἀπελθεῖν, πρὶν ἂν δῶ δίκην· ἂν δ' ὑμῖν φαίνωνται ἀδικεῖν οἱ ἐμὲ διαβάλλοντες, οὕτως αὐτοῖς χρῆσθε ὡσπερ ἄξιον. ὑμεῖς δ', ἔφη, ἴστε δήπου, ὅθεν 6 ἥλιος ἀνίσχει καὶ ὅπου δύεται, καὶ ὅτι ἔαν μὲν τις εἰς τὴν Ἑλλάδα μέλλῃ ἰέναι, πρὸς ἑσπέραν δεῖ πορεύεσθαι, ἣν δὲ τις βούληται εἰς τοὺς βαρβάρους, τοῦμπαλιν πρὸς ἕω. ἔστιν οὖν ὅστις τοῦτο ἂν δύναίτο ὑμᾶς ἐξαπατήσαι, ὡς ἥλιος ἐνθεν μὲν ἀνίσχει, δύεται δὲ ἐνταῦθα, ἐνθα δὲ δύεται, ἀνίσχει δ' ἐντεῦθεν; ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτό γε ἐπίστα- 7 σθε, ὅτι βορέας μὲν ἔξω τοῦ Πόντου εἰς τὴν Ἑλλάδα φέρει, νότος δὲ εἴσω εἰς Φᾶσιν, καὶ λέγεται, ὅταν βορρᾶς πνήῃ, ὡς καλοὶ πλοῖ εἰσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. τοῦτ' οὖν ἔστιν ὅπως τις ἂν ὑμᾶς ἐξαπατήσαι ὥστε ἐμβαίνειν, ὅπότεν νότος πνήῃ; ἀλλὰ γὰρ ὅπότεν γαλήνῃ ἦ, ἐμβιβῶ. οὐκοῦν 8 ἐγὼ μὲν ἐν ἐνὶ πλοίῳ πλεύσομαι, ὑμεῖς δὲ τοῦλάχιστον ἐν ἑκατόν. πῶς ἂν οὖν ἐγὼ ἢ βιασαίμην ὑμᾶς σὺν ἐμοί

- 9 πλεῖν μὴ βουλομένους ἢ ἔξαπατήσας ἄγοιμι; ποιῶ δ' ὑμᾶς
 ἔξαπατηθέντας καὶ γοητευθέντας ὑπ' ἐμοῦ ἦκειν εἰς Φᾶ-
 σιν· καὶ δὴ ἀποβαίνομεν εἰς τὴν χώραν· γνώσεσθε δὴπου,
 ὅτι οὐκ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐστέ· καὶ ἐγὼ μὲν ἔσομαι ὁ ἔξηπα-
 τηκῶς εἷς, ὑμεῖς δὲ οἱ ἔξηπατημένοι ἐγγὺς μυρίων ἔχοντες
 ὄπλα. πῶς ἂν οὖν ἀνὴρ μᾶλλον δοίῃ δίκην ἢ οὕτω περὶ
 10 αὐτοῦ τε καὶ ὑμῶν βουλευόμενος; ἀλλ' οὗτοι εἰσιν οἱ λόγοι
 ἀνδρῶν καὶ ἡλιθίων κάμοι φθονούντων, ὅτι ἐγὼ ὑφ' ὑμῶν
 τιμῶμαι. καίτοι οὐ δικαίως γ' ἂν μοι φθονοῖεν· τίνα
 γὰρ αὐτῶν ἐγὼ κωλύω ἢ λέγειν, εἴ τις τι ἀγαθὸν δύναται
 ἐν ὑμῖν, ἢ μάχεσθαι, εἴ τις ἐθέλει ὑπὲρ ὑμῶν τε καὶ ἐαυ-
 τοῦ, ἢ ἐργηγορέναι περὶ τῆς ὑμετέρας ἀσφαλείας ἐπιμε-
 λόμενον; τί γάρ, ἄρχοντας αἰρουμένων ὑμῶν ἐγὼ τινι
 ἐμποδῶν εἰμι; παρήμι, ἀρχέτω· μόνον ἀγαθόν τι ποιῶν
 11 ὑμᾶς φανέσθω. ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ μὲν ἀρκεῖ περὶ τούτων
 τὰ εἰρημένα· εἰ δέ τις ὑμῶν ἢ αὐτὸς ἔξαπατηθῆναι ἂν
 οἶεται ταῦτα ἢ ἄλλον ἔξαπατῆσαι ταῦτα, λέγων διδα-
 12 σκέτω. ὅταν δὲ τούτων ἄλις ἔχητε, μὴ ἀπέλθῃτε, πρὶν
 ἂν ἀκούσητε, οἷον ὄρω ἐν τῇ στρατιᾷ ἀρχόμενον πρᾶγμα·
 ὃ εἰ ἔπεισι καὶ ἔσται οἷον ὑποδείκνυσιν, ὥρα ἡμῖν βου-
 λεύεσθαι ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν, μὴ κάκιστοί τε καὶ ἀσχιστοὶ
 ἄνδρες ἀποφαινόμεθα καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώ-
 πων καὶ φίλων καὶ πολεμίων [καὶ καταφρονηθῶμεν].
 13 ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ στρατιῶται ἐθαύμασάν τε, ὅτι
 εἶη, καὶ λέγειν ἐκέλευον. ἐκ τούτου ἄρχεται πάλιν· Ἐπί-
 στασθέ που, ὅτι χωρία ἦν ἐν τοῖς ὄρεσι βαρβαρικά, φίλια
 τοῖς Κερασουντίοις, ὅθεν κατιόντες τινὲς καὶ ἱερεῖα ἐπώ-
 λουν ἡμῖν καὶ ἄλλα ὧν εἶχον, δοκοῦσι δέ μοι καὶ ὑμῶν
 τινες εἰς τὸ ἐγγυτάτω χωρίον τούτων ἐλθόντες ἀγοράσαν-
 14 τές τι πάλιν ἀπῆλθον. τοῦτο καταμαθὼν Κλεάρετος ὁ
 λοχαγὸς ὅτι καὶ μικρὸν εἶη καὶ ἀφύλακτον διὰ τὸ φίλιον
 νομίζειν εἶναι, ἔρχεται ἐπ' αὐτοὺς τῆς νυκτὸς ὡς πορθή-
 15 σων, οὐδενὶ ἡμῶν εἰπὼν. διενερόητο δέ, εἰ λάβοι τόδε τὸ
 χωρίον, εἰς μὲν τὸ στράτευμα μηκέτι ἐλθεῖν, εἰσβάς δὲ
 εἰς πλοῖον, ἐν ᾧ ἐτύγχανον οἱ σύσκηνοι αὐτοῦ παραπλέον-
 τες, καὶ ἐνθήμερος εἴ τι λάβοι ἀποπλέων ὄχεσθαι ἔξω
 τοῦ Πόντου. καὶ ταῦτα συνωμολόγησαν αὐτῷ οἱ ἐκ τοῦ

πλοίου σύσκηνοι, ὡς ἐγὼ νῦν αἰσθάνομαι. παρακαλέσας ¹⁶
οὖν ὁπόσους ἔπειθεν ἤγεν ἐπὶ τὸ χωρίον. πορευόμενον
δ' αὐτὸν φθάνει ἡμέρα γενομένη, καὶ συστάντες οἱ ἄν-
θρωποι ἀπὸ ἰσχυρῶν τόπων βάλλοντες καὶ παίοντες τὸν
τε Κλεάρετον ἀποκτείνουσι καὶ τῶν ἄλλων συγχρούς, οἱ δέ
τινες καὶ εἰς Κερασοῦντα αὐτῶν ἀποχωροῦσι. ταῦτα δ' ¹⁷
ἦν ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ἣ ἡμεῖς δεῦρ' ἐξωρμιῶμεν πεζῇ· τῶν δὲ
πλεόντων ἔτι τινὲς ἦσαν ἐν Κερασοῦντι, οὐπω ἀνηγμένοι.
μετὰ τοῦτο, ὡς οἱ Κερασούντιοι λέγουσιν, ἀφικνοῦνται
τῶν ἐκ τοῦ χωρίου τρεῖς ἄνδρες τῶν γεραιτέρων πρὸς τὸ
κοινὸν τὸ ἡμέτερον χρῆζοντες ἐλθεῖν. ἐπεὶ δ' ἡμᾶς οὐ ¹⁸
κατέλαβον, πρὸς τοὺς Κερασουντίους ἔλεγον, ὅτι θαυμά-
ζοιεν, τί ἡμῖν δόξειεν ἐλθεῖν ἐπ' αὐτούς. ἐπεὶ μέντοι
σφεῖς λέγειν, ἔφασαν, ὅτι οὐκ ἀπὸ κοινοῦ γένοιτο τὸ
πρᾶγμα, ἦδεσθαι τε αὐτούς καὶ μέλλειν ἐνθάδε πλεῖν,
ὡς ἡμῖν λέξει τὰ γενόμενα καὶ τοὺς νεκροὺς κελεύειν αὐ-
τοὺς θάπτειν λαβόντας τοὺς τούτου δεομένους. τῶν δ' ¹⁹
ἀποφυγόντων τινὰς Ἑλλήνων τυχεῖν ἔτι ὄντας ἐν Κερα-
σοῦντι. αἰσθόμενοι δὲ τοὺς βαρβάρους ὅποι ἴοιεν αὐτοί
τε ἐτόλμησαν βάλλειν τοῖς λίθοις καὶ τοῖς ἄλλοις παρε-
κελεύοντο. καὶ οἱ ἄνδρες ἀποθνήσκουσι τρεῖς ὄντες οἱ
πρέσβεις καταλευσθέντες. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἔρχονται ²⁰
πρὸς ἡμᾶς οἱ Κερασούντιοι καὶ λέγουσι τὸ πρᾶγμα· καὶ
ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἀκούσαντες ἠχθόμεθά τε τοῖς γεγενη-
μένοις καὶ ἐβουλευόμεθα σὺν τοῖς Κερασουντίοις, ὅπως
ἂν ταφείησαν οἱ τῶν Ἑλλήνων νεκροί. συγκαθήμενοι δ' ²¹
ἐξῶθεν τῶν ὀπλων ἐξαίφνης ἀκούομεν θορύβου πολλοῦ
Παῖε παῖε, βάλλε βάλλε, καὶ τάχα δὴ ὄρωμεν πολλοὺς
προσθέοντας λίθους ἔχοντας ἐν ταῖς χερσί, τοὺς δὲ καὶ
ἀναιρουμένους. καὶ οἱ μὲν Κερασούντιοι, ὡς ἂν καὶ ἑωρα- ²²
κότες τὸ παρ' ἑαυτοῖς πρᾶγμα, δείσαντες ἀποχωροῦσι
πρὸς τὰ πλοῖα. ἦσαν δὲ νῆ Δία καὶ ἡμῶν οἱ ἔδρισαν.
ἐγὼ γε μὴν ἦλθον πρὸς αὐτούς καὶ ἠρώτων, ὅτι ἐστὶ τὸ ²³
πρᾶγμα. τῶν δὲ ἦσαν μὲν οἱ οὐδὲν ἠῖδεσαν, ὅμως δὲ
λίθους εἶχον ἐν ταῖς χερσίν. ἐπεὶ δὲ εἰδότι τινὲ ἐπέτυ-
χον, λέγει μοι, ὅτι οἱ ἀγορανόμοι δεινότατα ποιοῦσι τὸ
στράτευμα. ἐν τούτῳ τις ὄρᾳ τὸν ἀγορανόμον Ζήλαρχον ²⁴

πρὸς τὴν θάλατταν ἀποχωροῦντα καὶ ἀνέκραγεν· οἱ δ' ὡς ἤκουσαν, ὥσπερ ἢ σὺς ἀγρίου ἢ ἐλάφου φανέντος
 25 ἴενται ἐπ' αὐτόν. οἱ δ' αὖ Κερασοῦντιοὶ ὡς εἶδον δρομῶν-
 τας καθ' αὐτούς, σαφῶς νομίζοντες ἐπὶ σφᾶς ἴεσθαι
 φεύγουσι δρομῶ καὶ ἐμπίπτουσιν εἰς τὴν θάλατταν.
 συνεισέπεσον δὲ καὶ ἡμῶν αὐτῶν τινες καὶ ἐπνίγετο ὅστις
 26 νεῖν μὴ ἐτύγχανεν ἐπιστάμενος. καὶ τούτους τί δοκεῖτε;
 ἠθίζουσιν μὲν οὐδέν, ἔδεισαν δέ, μὴ λύττα τις ὥσπερ κυσὶν
 ἡμῖν ἐμπεπτῶκοι. εἰ οὖν ταῦτα τοιαῦτα ἔσται, θεάσα-
 27 σθε, οἷα ἢ κατάστασις ἡμῖν ἔσται τῆς στρατιᾶς. ὑμεῖς
 μὲν οἱ πάντες οὐκ ἔσεσθε κύριοι οὔτε ἀνελέσθαι πόλεμον
 ᾧ ἂν βούλησθε οὔτε καταλῦσαι, ἰδίᾳ δὲ ὁ βουλόμενος
 ἄξει στρατεύμα ἐφ' ὅτι ἂν ἐθέλῃ. κἄν τινες πρὸς ὑμᾶς
 ἴωσι πρόσβεις ἢ εἰρήνης δεόμενοι ἢ ἄλλου τινός, κατα-
 καινόντες τούτους οἱ βουλόμενοι ποιήσουσιν ὑμᾶς τῶν
 28 λόγων μὴ ἀκοῦσαι τῶν πρὸς ὑμᾶς ἰόντων. ἔπειτα δὲ οὓς
 μὲν ἂν ὑμεῖς πάντες ἔλησθε ἄρχοντας, ἐν οὐδεμιᾷ χώρᾳ
 ἔσονται, ὅστις δ' ἂν ἑαυτὸν ἔληται στρατηγὸν καὶ ἐθέλῃ
 λέγειν Βάλλε βάλλε, οὗτος ἔσται ἱκανὸς καὶ ἄρχοντα κατα-
 καιεῖν καὶ ἰδιώτην ὃν ἂν ὑμῶν ἐθέλῃ ἀκριτον, ἦν ὧσιν οἱ
 29 πεισόμενοι αὐτῷ, ὥσπερ καὶ νῦν ἐγένετο. οἷα δ' ὑμῖν
 καὶ διαπεπράχασιν οἱ αὐθαίρετοι οὗτοι στρατηγοί, σκέ-
 ψασθε. Ζήλαρχος μὲν ὁ ἀγορανόμος εἰ μὲν ἀδικεῖ ὑμᾶς,
 οἴχεται ἀποπλέων οὐ δοὺς ὑμῖν δίκην· εἰ δὲ μὴ ἀδικεῖ,
 φεύγει ἐκ τοῦ στρατεύματος δείσας, μὴ ἀδίκως ἀκριτος
 30 ἀποθάνῃ. οἱ δὲ καταλεύσαντες τοὺς πρόσβεις διεπρά-
 ξαντο ἡμῖν μόνοις μὲν τῶν Ἑλλήνων εἰς Κερασοῦντα μὴ
 ἀσφαλὲς εἶναι ἔαν μὴ σὺν ἰσχύι ἀφικνεῖσθαι· τοὺς δὲ
 νεκρούς, οὓς πρόσθεν αὐτοῖ οἱ κατακανόντες ἐκέλευον
 θάπτειν, τούτους διεπράξαντο μηδὲ σὺν κηρυκείῳ ἔτι
 ἀσφαλὲς εἶναι ἀνελέσθαι. τίς γὰρ ἐθέλῃσει κῆρυξ ἰέναι
 κήρυκας ἀπεκτονῶς; ἀλλ' ἡμεῖς Κερασοῦντιῶν θάψαι αὐ-
 31 τοὺς ἐδεήθημεν. εἰ μὲν οὖν ταῦτα καλῶς ἔχει, δοξάτω
 ὑμῖν, ἵνα ὡς τοιούτων ἔσομένων καὶ φυλακῆν ἰδίᾳ ποιήσῃ
 32 τις καὶ τὰ ἔρμηνα ὑπερδέξια πειραῖται ἔχων σκηροῦν. εἰ
 μέντοι ὑμῖν δοκεῖ θηρίων ἀλλὰ μὴ ἀνθρώπων εἶναι τὰ
 τοιαῦτα ἔργα, σκοπεῖτε παῦλάν τινα αὐτῶν· εἰ δὲ μὴ,

πρὸς Διὸς πῶς ἢ θεοῖς θύσομεν ἡδέως ποιοῦντες ἔργα
 ἄσεβῆ ἢ πολεμίους πῶς μαχοῦμεθα, ἣν ἀλλήλους κατα-
 καίνωμεν; πόλις δὲ φιλία τίς ἡμᾶς δέξεται, ἣτις ἂν ὄρα³³
 τοσαύτην ἀνομίαν ἐν ἡμῖν; ἀγορὰν δὲ τίς ἄξει θαρρῶν,
 ἣν περὶ τὰ μέγιστα τοιαῦτα ἐξαμαρτάνοντες φαινόμεθα;
 οὗ δὲ δὴ πάντων οἴομεθα τεύξεσθαι ἐπαίνου, τίς ἂν
 ἡμᾶς τοιούτους ὄντας ἐπαινέσειεν; ἡμεῖς μὲν γὰρ οἶδ' ὅτι
 πονηροὺς ἂν φράϊμεν εἶναι τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας.

Ἐκ τούτου ἀνιστάμενοι πάντες ἔλεγον τοὺς μὲν τού-³⁴
 των ἄρξαντας δοῦναι δίκην, τοῦ δὲ λοιποῦ μηκέτι ἐξεῖναι
 ἀνομίας ἄρξαι· ἐὰν δέ τις ἄρξη, ἄγασθαι αὐτοὺς ἐπὶ
 θανάτῳ· τοὺς δὲ στρατηγούς εἰς δίκας πάντας καταστή-
 σαι· εἶναι δὲ δίκας καὶ εἴ τι ἄλλο τις ἠδίκητο, ἐξ οὗ
 Κῦρος ἀπέθανε· δικαστὰς δὲ τοὺς λοχαγούς ἐποιήσαντο.
 παραινοῦντος δὲ Ξενοφῶντος καὶ τῶν μάντεων συμβου-³⁵
 λευόντων ἔδοξε καθῆραι τὸ στράτευμα. καὶ ἐγένετο
 καθαρός.

Ἔδοξε δὲ καὶ τοὺς στρατηγούς δίκην ὑποσχεῖν τοῦ⁸
 παρεληλυθότος χρόνου. καὶ διδόντων Φιλῆσιος μὲν ὦφλε
 καὶ Ξανθικλῆς τῆς φυλακῆς τῶν γανλιτικῶν χρημάτων τὸ
 μείωμα εἴκοσι μναῖς, Σοφαίνετος δέ, ὅτι ἄρχων αἰρεθεὶς
 κατημέλει, δέκα μναῖς. Ξενοφῶντος δὲ κατηγόρησάν τινες
 φάσκοντες παῖεσθαι ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὡς ὑβρίζοντος τὴν
 κατηγορίαν ἐποιοῦντο. καὶ ὁ Ξενοφῶν ἀναστὰς ἐκέλευσεν²
 εἰπεῖν τὸν πρῶτον λέξαντα, ποῦ καὶ ἐπλήγη. ὁ δὲ ἀπο-
 κρίνεται· Ὅπου καὶ ῥίγει ἀπωλλύμεθα καὶ χιῶν πλείστη
 ἦν. ὁ δὲ εἶπεν· Ἀλλὰ μὴν χειμῶνός γε ὄντος οἴου λέγεις,³
 σίτου δὲ ἐπιλελοιπότης, οἴνου δὲ μῆδ' ὀσφραίνεσθαι
 παρόν, ὑπὸ δὲ πόνων πολλῶν ἀπαγορευόντων, πολεμίων
 δὲ ἐπομένων, εἰ ἐν τοιούτῳ καιρῷ ὑβρίζον, ὁμολογῶ καὶ
 τῶν ὄνων ὑβριστότερος εἶναι, οἷς φασιν ὑπὸ τῆς ὑβρεως⁴
 κόπον οὐκ ἐγγίγνεσθαι. ὅμως δὲ καὶ λέξον, ἔφη, ἐκ τίνος
 ἐπλήγης. πότερον ἦτον σέ τι καὶ ἐπεὶ μοι οὐκ ἐδίδους,
 ἔπαιον; ἀλλ' ἀπήτουν; ἀλλὰ περὶ παιδικῶν μαχόμενος;
 ἀλλὰ μεθύων ἐπαρώνησα; ἐπεὶ δὲ τούτων οὐδὲν ἔφησεν,⁵
 ἐπήρετο αὐτόν, εἰ ὀπλιτεύοι. οὐκ ἔφη. πάλιν, εἰ πελτάζοι.
 οὐδὲ τοῦτ' ἔφη, ἀλλ' ἡμίονον ἐλαύνειν ταχθεὶς ὑπὸ τῶν

- 6 συσκήρων ἐλεύθερος ὢν. ἔνταῦθα δὴ ἀναγιγνώσκει αὐτὸν καὶ ἤρκετο· Ἦ σὺ εἶ ὁ τὸν κάμνοντα ἀπαγαγών; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· σὺ γὰρ ἠγάγκαζες· τὰ δὲ τῶν ἐμῶν συσκήρων
7 σκεῖη διέρρηψας. Ἄλλ' ἢ μὲν διάρρηψις, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τοιαύτη τις ἐγένετο. διέδωκα ἄλλα ἄλλοις ἄγειν καὶ ἐκέλευσα πρὸς ἐμὲ ἀπαγαγεῖν, καὶ ἀπολαβὼν ἅπαντα σῶα ἀπέδωκά σοι, ἐπεὶ καὶ σὺ ἐμοὶ ἀπέδειξας τὸν ἄνδρα. οἶον δὲ τὸ πρᾶγμα ἐγένετο, ἀκούσατε, ἔφη· καὶ γὰρ ἄξιον.
8 ἀνὴρ κατελείπετο διὰ τὸ μηκέτι δύνασθαι πορεύεσθαι. καὶ ἐγὼ τὸν μὲν ἄνδρα τοσοῦτον ἐγίγνωσκον, ὅτι εἷς ἡμῶν εἶη· ἠγάγκασα δὲ σὲ τοῦτον ἄγειν, ὡς μὴ ἀπόλοιτο· καὶ γὰρ, ὡς ἐγὼ οἶμαι, πολέμιοι ἡμῖν ἐφείποντο. συνέφη
9 τοῦτο ὁ ἄνθρωπος. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ προὔπεμψά σε, καταλαμβάνω αὐτίς σὺν τοῖς ὀπισθοφυλάξι προσιῶν βόθρον ὀρύττοντα ὡς κατορύζοντα τὸν ἄνθρω-
10 πον, καὶ ἐπιστάς ἐπὴν σε. ἐπεὶ δὲ παρεστηκότων ἡμῶν συνέκαμψε τὸ σκέλος ἀνὴρ, ἀνέκραγον οἱ παρόντες, ὅτι ζῆ ἀνὴρ, σὺ δ' εἶπας· Ὅποσα γε βούλεται· ὡς ἐγὼ γε αὐτὸν οὐκ ἄξω. ἔνταῦθα ἔπαισά σε, ἀληθῆ λέγεις· ἔδο-
11 ξας γὰρ μοι εἰδότε ἔοικέναι, ὅτι ἔζη. Τί οὖν; ἔφη, ἤττον τι ἀπέθανεν, ἐπεὶ ἐγὼ σοι ἀπέδειξα αὐτόν; Καὶ γὰρ ἡμεῖς, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάντες ἀποθανοῦμεθα· τοῦτου
12 οὖν ἕνεκα ζῶντας ἡμᾶς δεῖ κατορυχθῆναι; τοῦτον μὲν ἀνέκραγον ὡς ὀλίγας παῖσειεν· ἄλλους δ' ἐκέλευε λέγειν,
13 διὰ τί ἕκαστος ἐπλήγη. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀνίσταντο, αὐτὸς ἔλεγεν· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, ὁμολογῶ παῖσαι δὴ ἄνδρας ἕνεκεν ἀταξίας, ὅσοις σώζεσθαι μὲν ἤρκει δι' ἡμᾶς, ἐν τάξει τε ἰόντων καὶ μαχομένων ὅπου δέοι, αὐτοὶ δὲ λιπόντες τὰς
14 τάξεις προθέοντες ἀρπάζειν ἠθέλον καὶ ἡμῶν πλεονεκτεῖν. εἰ δὲ τοῦτο πάντες ἐποιοῦμεν, ἅπαντες ἂν ἀπωλόμεθα.
15 ἤδη δὲ καὶ μαλακίζομένον τινα καὶ οὐκ ἐθέλοντα ἀνίστασθαι, ἀλλὰ προϊέμενον αὐτὸν τοῖς πολεμίοις καὶ ἔπαισα καὶ ἐβιασάμην πορεύεσθαι. ἐν γὰρ τῷ ἰσχυρῷ χειμῶνι καὶ αὐτὸς ποτε ἀναμμένων τινὰς συσκευαζομένους καθεζόμενος συχρὸν χρόνον κατέμαθον ἀναστὰς μόλις καὶ τὰ
15 σκέλη ἐκτείνας. ἐν ἑμαυτῷ οὖν πείραν λαβὼν ἐκ τούτου καὶ ἄλλον, ὅποτε ἴδοιμι καθήμενον καὶ βλακεύοντα, ἤλαυ-

νον· τὸ γὰρ κινεῖσθαι καὶ ἀνδρίζεσθαι παρῆχε θερμα-
 σίαν τινὰ καὶ ὑγρότητα, τὸ δὲ καθῆσθαι καὶ ἡσυχίαν
 ἔχειν ἐώρων ὑπουργὸν ὃν τῷ τε ἀποπήγνυσθαι τὸ αἷμα
 καὶ τῷ ἀποσῆπεσθαι τοὺς τῶν ποδῶν δακτύλους, ἅπερ
 πολλοὺς καὶ ὑμεῖς ἴστε παθόντας. ἄλλον δὲ γε ἴσως 16
 ἀπολειπόμενον που διὰ ῥαστώνῃν καὶ κωλύοντα καὶ ὑμᾶς
 τοὺς πρόσθεν καὶ ἡμᾶς τοὺς ὀπίσθεν πορεύεσθαι ἔπαισα
 πύξ, ὅπως μὴ λόγῃ ὑπὸ τῶν πολεμίων παίοιτο. καὶ 17
 γὰρ οὖν νῦν ἔξεστιν αὐτοῖς σωθεῖσιν, εἴ τι ὑπ' ἐμοῦ ἔπα-
 θον παρὰ τὸ δίκαιον, δίκην λαβεῖν. εἰ δ' ἐπὶ τοῖς πολε-
 μίοις ἐγένοντο, τί μέγα ἂν οὕτως ἔπαθον, ὅτου δίκην ἂν
 ἠξιοῦν λαμβάνειν; ἀπλοῦς μοι, ἔφη, ὁ λόγος· εἰ μὲν ἐπ' 18
 ἀγαθῷ ἐκόλασά τινα, ἀξιῶ ὑπέχειν δίκην οἷαν καὶ γονεῖς
 υἱοῖς καὶ διδάσκαλοι παισὶ· καὶ γὰρ οἱ ἰατροὶ κάουσι καὶ
 τέμνουσιν ἐπ' ἀγαθῷ· εἰ δὲ ὑβρεῖ νομίζετέ με ταῦτα 19
 πράττειν, ἐνθυμήθητε, ὅτι νῦν ἐγὼ θαρρῶ σὺν τοῖς
 θεοῖς μᾶλλον ἢ τότε καὶ θαρσύτερός εἰμι νῦν ἢ τότε
 καὶ οἶνον πλείω πίνω, ἀλλ' ὁμως οὐδένα παίω· ἐν εὐ-
 δία γὰρ ὄρω ὑμᾶς. ὅταν δὲ χειμῶν ἦ καὶ θάλαττα 20
 μεγάλη ἐπιφέρηται, οὐχ ὄρατε, ὅτι καὶ νεύματος μόνου
 ἔνεκα χαλεπαίνει μὲν πρῶτος τοῖς ἐν πρῶρα, χαλεπαίνει
 δὲ κυβερνήτης τοῖς ἐν πρύμνῃ; ἱκανὰ γὰρ ἐν τῷ τοιοῦτῳ
 καὶ μικρὰ ἀμαρτηθέντα πάντα συνεπιτρῖψαι. ὅτι δὲ 21
 δικαίως ἔπαιον αὐτούς, καὶ ὑμεῖς κατεδικάσατε· ἔχοντες
 ξίφη, οὐ ψήφους, παρέστητε καὶ ἐξῆν ὑμῖν ἐπικουρεῖν
 αὐτοῖς, εἰ ἐβούλεσθε· ἀλλὰ μὰ Δία οὔτε τούτοις ἐπεκου-
 ρεῖτε οὔτε σὺν ἐμοὶ τὸν ἀτακτοῦντα ἐπαίετε. τοιγαροῦν 22
 ἐξουσίαν ἐποιήσατε τοῖς κακοῖς αὐτῶν ὑβρίζειν ἐῶντες
 αὐτούς. οἶμαι γάρ, εἰ ἐθέλετε σκοπεῖν, τοὺς αὐτοὺς
 εὐρήσετε καὶ τότε κακίστους καὶ νῦν ὑβριστοτάτους.
 Βοῖσκος γοῦν ὁ πύκτης ὁ Θετταλὸς τότε μὲν διεμάχετο 23
 ὡς κάμνων ἀσπίδα μὴ φέρειν, νῦν δ', ὡς ἀκούω, Κοτυω-
 ριτῶν πολλοὺς ἤδη ἀποδέδυκεν. ἦν οὖν σωφρονῆτε, τοῦ- 24
 τον τᾶναντία ποιήσετε ἢ τοὺς κύνας ποιοῦσι· τοὺς μὲν
 γὰρ κύνας τοὺς χαλεποὺς τὰς μὲν ἡμέρας διδέασι, τὰς δὲ
 νύκτας ἀφιαῖσι, τοῦτον δέ, ἦν σωφρονῆτε, τὴν νύκτα μὲν
 δῆσετε, τὴν δὲ ἡμέραν ἀφήσετε. ἀλλὰ γάρ, ἔφη, θαν- 25

μάζω, ὅτι εἰ μὲν τινι ἑμῶν ἀπηχθόμεν, μέμνησθε καὶ οὐ σιωπάτε, εἰ δέ τῳ ἢ χειμῶνα ἐπεκούρησα ἢ πολέμιον ἀπήρυσσα ἢ ἀσθενοῦντι ἢ ἀποροῦντι συνεξεπόρισά τι, τούτων δὲ οὐδεὶς μέμνηται, οὐδ' εἴ τινα καλῶς τι ποιῶντα ἐπῆνεσα οὐδ' εἴ τιν' ἄνδρα ὄντα ἀγαθὸν ἐτίμησα
 26 ὡς ἐδυνάμην, οὐδὲ τούτων μέμνησθε. ἀλλὰ μὴν καλὸν γε καὶ δίκαιον καὶ ὅσιον καὶ ἡδίων τῶν ἀγαθῶν μᾶλλον ἢ τῶν κακῶν μεμνήσθαι.

Ἐκ τούτου μὲν δὴ ἀνίσταντο καὶ ἀνεμίμνησκον. καὶ περιεγένετο ὥστε καλῶς ἔχειν.

5.

1 Ἐκ τούτου δὲ ἐν τῇ διατριβῇ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἕζων, οἱ δὲ καὶ ληϊζόμενοι ἐκ τῆς Παφλαγονίας. ἐκλώ-
 πειρον δὲ καὶ οἱ Παφλαγόνες εὖ μάλα τοὺς ἀποσκεδανν-
 μένους καὶ τῆς νυκτὸς τοὺς πρόσω σκηνοῦντας ἐπειρῶντο
 2 κακουργεῖν· καὶ πολεμικώτατα πρὸς ἀλλήλους εἶχον ἐκ
 τούτων. ὁ δὲ Κορύλας, ὃς ἐτύγχανε τότε Παφλαγονίας
 ἄρχων, πέμπει παρὰ τοὺς Ἑλληνας πρέσβεις ἔχοντας
 ἵππους καὶ στολὰς καλὰς, λέγοντας, ὅτι Κορύλας ἔτοιμος
 3 εἶη τοὺς Ἑλληνας μῆτε ἀδικεῖν μῆτε ἀδικεῖσθαι. οἱ δὲ
 στρατηγοὶ ἀπεκρίναντο, ὅτι περὶ μὲν τούτων σὺν τῇ
 στρατιᾷ βουλευέσονται, ἐπὶ ξένια δὲ ἐδέχοντο αὐτούς·
 παρεκάλεσαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν οὓς ἐδόκουν δι-
 4 καιοτάτους εἶναι. θύσαντες δὲ βοῦς τῶν αἰχμαλώτων
 καὶ ἄλλα ἱερεῖα εὐωχίαν μὲν ἀρκοῦσαν παρεῖχον, κατα-
 κείμενοι δὲ ἐν σκίμποσιν ἐδείπνον καὶ ἔπινον ἐκ κερ-
 5 τίνων ποτηρίων, οἷς ἐνετύγχανον ἐν τῇ χώρᾳ. ἐπεὶ δὲ
 σπονδαὶ τ' ἐγένοντο καὶ ἐπαιάνισαν, ἀνέστησαν πρῶτον
 μὲν θοῶδες καὶ πρὸς αὐλὸν ὠρχήσαντο σὺν τοῖς ὅπλοις καὶ
 ἤλλοντο ὑψηλά τε καὶ κούφως καὶ ταῖς μαχαίραις ἐχρῶντο·
 τέλος δὲ ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον παίει, ὡς πᾶσιν ἐδόκει πε-
 6 πληγῆναι τὸν ἄνδρα· ὁ δ' ἔπεσε τεχνικῶς πῶς. καὶ ἀνέ-
 κραγον οἱ Παφλαγόνες. καὶ ὁ μὲν σκυλεύσας τὰ ὅπλα
 τοῦ ἐτέρου ἐξήει ἄδων τὸν Σιτάλκαν· ἄλλοι δὲ τῶν θρα-
 κῶν τὸν ἕτερον ἐξέφερον ὡς τεθνηκότα· ἦν δὲ οὐδὲν
 7 πεπονθώς. μετὰ τοῦτο Αἰνιᾶνες καὶ Μάγνητες ἀνέστησαν,

οἱ ὠρχοῦντο τὴν καρπαίαν καλουμένην ἐν τοῖς ὅπλοις. ὁ δὲ τρόπος τῆς ὀρχήσεως ἦν, ὁ μὲν παραθέμενος τὰ ὅπλα σπεῖρει καὶ ζευγηλατεῖ πυκνὰ μεταστρεφόμενος ὡς φοβούμενος· ληστής δὲ προσέρχεται· ὁ δ' ἐπειδὰν προῦδηται, ἀπαντᾷ ἀρπάσας τὰ ὅπλα καὶ μάχεται πρὸ τοῦ ζεύγους· καὶ οὗτοι ταῦτ' ἐποιοῦν ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν αὐλόν· καὶ τέλος ὁ ληστής δήσας τὸν ἄνδρα καὶ τὸ ζεύγος ἀπάγει· ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ ζευγηλάτης τὸν ληστήν· εἶτα παρὰ τοὺς βοῦς ζεύξας ὀπίσω τὴν χεῖρα δεδεμένον ἐλαύνει. μετὰ τοῦτο Μυσὸς εἰσῆλθεν ἐν ἑκατέρᾳ τῇ χειρὶ ἔχων πέλιην καὶ τοτὲ μὲν ὡς δύο ἀντιταττομένων μιμούμενος ὠρχεῖτο, τοτὲ δὲ ὡς πρὸς ἓνα ἐχρήτο ταῖς πέλιταις, τοτὲ δ' ἐδινεῖτο καὶ ἐξεκυβίστα ἔχων τὰς πέλιτας, ὥστε ὄψιν καλὴν φαίνεσθαι. τέλος δὲ τὸ περσικὸν ὠρχεῖτο καὶ κρούων τὰς πέλιτας ὠκλαζε καὶ ἐξανίστατο· καὶ ταῦτα πάντα ἐν ῥυθμῷ ἐποίει πρὸς τὸν αὐλόν. ἐπὶ δὲ τούτῳ ἐπιόντες οἱ Μαντινεῖς καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἀρχάδων ἀναστάντες ἐξοπλισάμενοι ὡς ἐδύναντο κάλλιστα ἤεσάν τε ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν ἐνόπλιον ῥυθμὸν αὐλούμενοι καὶ ἐπαιάνισαν καὶ ὠρχήσαντο ὥσπερ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς θεοὺς προσόδοις. ὀρῶντες δὲ οἱ Παφλαγόνες δεινὰ ἐποιούνητο πάσας τὰς ὀρχήσεις ἐν ὅπλοις εἶναι. ἐπὶ τούτοις ὀρῶν ὁ Μυσὸς ἐκπεπληγμένους αὐτοὺς, πείσας τῶν Ἀρχάδων τινὰ πεπαμένον ὀρχηστρίδα εἰσάγει σκευάσας ὡς ἐδύνατο κάλλιστα καὶ ἀσπίδα δοὺς κούφην αὐτῇ. ἡ δὲ ὠρχήσατο πυρρήχην ἐλαφρῶς. ἐνταῦθα κρότος ἦν πολὺς, καὶ οἱ Παφλαγόνες ἤροντο, εἰ καὶ γυναῖκες συνεμάχοντο αὐτοῖς. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι αὗται καὶ αἱ τρεψάμεναι εἶεν βασιλέα ἐκ τοῦ στρατοπέδου. τῇ μὲν οὖν νυκτὶ ταύτῃ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο.

Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ προσῆγον αὐτοὺς εἰς τὸ στρατεύμα· καὶ ἔδοξε τοῖς στρατιώταις μήτε ἀδικεῖν Παφλαγόνας μήτε ἀδικεῖσθαι. μετὰ τοῦτο οἱ μὲν πρέσβεις ὤχοντο· οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπειδὴ πλοῖα ἱκανὰ ἐδόκει παρεῖναι, ἀναβάντες ἔπλεον ἡμέραν καὶ νύκτα πνεύματι καλῷ ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὴν Παφλαγονίαν. τῇ δ' ἄλλῃ ἀφικνοῦνται εἰς Σινώπην καὶ ὠρμίσαντο εἰς Ἀρμύνην τῆς Σινώπης. Σινω-

πείς δὲ οἰκοῦσι μὲν ἐν τῇ Παφλαγονικῇ, Μιλησίων δὲ
 ἄποικοι εἰσιν. οὗτοι δὲ ξένια πέμπουσι τοῖς Ἑλλησιν
 ἀλφίτων μὲν μεδίμνους τρισχιλίους, οἴνου δὲ κεράμια
 16 χίλια καὶ πεντακόσια. καὶ Χειρίσοφος ἐνταῦθα ἦλθε
 τριήρη ἔχων. καὶ οἱ μὲν στρατιῶται προσεδόκων ἄγοντά
 τι σφίσιν ἤκειν· ὁ δ' ἤγε μὲν οὐδέν, ἀπήγγελλε δέ, ὅτι
 ἐπαινοίη αὐτοὺς καὶ Ἀναξίβιος ὁ ναύαρχος καὶ οἱ ἄλλοι
 καὶ ὅτι ὑπισχεῖτο Ἀναξίβιος, εἰ ἀφικνοῖντο ἔξω τοῦ Πόν-
 17 του, μισθοφορὰν αὐτοῖς ἔσεσθαι. καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Ἀρμύρῃ
 ἔμειναν οἱ στρατιῶται ἡμέρας πέντε. ὡς δὲ τῆς Ἑλλάδος
 ἐδόκουν ἐγγὺς γίνεσθαι, ἦδη μᾶλλον ἢ πρόσθεν εἰσῆει
 18 αὐτοὺς ὅπως ἂν καὶ ἔχοντές τι οἴκαδε ἀφίκοιντο. ἤγγη-
 σαντο οὖν, εἰ ἓνα ἔλοιντο ἄρχοντα, μᾶλλον ἂν ἢ πολυαρ-
 χίας οὔσης δύνασθαι τὸν ἓνα χρῆσθαι τῷ στρατεύματι
 καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ εἴ τι δέοι λανθάνειν, μᾶλλον
 ἂν κρύπτεσθαι, καὶ εἴ τι αὖ δέοι φθάνειν, ἤττον ἂν
 ὑστερίζειν· οὐ γὰρ ἂν λόγων δεῖν πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ τὸ
 δόξαν τῷ ἐνὶ περαινέσθαι ἂν· τὸν δ' ἔμπροσθεν χρόνον
 19 ἐκ τῆς νικώσης ἔπραττον πάντα οἱ στρατηγοί. ὡς δὲ
 ταῦτα διανοοῦντο, ἐτράποντο ἐπὶ τὸν Ξενοφῶντα· καὶ οἱ
 λοχαγοὶ ἔλεγον προσιόντες αὐτῷ, ὅτι ἡ στρατιὰ οὕτω
 γιγνώσκει, καὶ εὐνοίαν ἐνδεικνύμενος ἕκαστος ἔπειθεν
 20 αὐτὸν ὑποστῆναι τὴν ἀρχήν. ὁ δὲ Ξενοφῶν τῇ μὲν ἐβού-
 λετο ταῦτα, νομίζων καὶ τὴν τιμὴν μεῖζω οὕτως ἑαυτῷ
 γίνεσθαι πρὸς τοὺς φίλους καὶ εἰς τὴν πόλιν τοῦνομα
 μεῖζον ἀφίξεσθαι αὐτοῦ, τυχὸν δὲ καὶ ἀγαθοῦ τινος ἂν
 21 αἴτιος τῇ στρατιᾷ γενέσθαι. τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα ἐνθυμή-
 ματα ἐπῆρεν αὐτὸν ἐπιθυμεῖν αὐτοκράτορα γενέσθαι ἄρ-
 χοντα. ὁπότε δ' αὖ ἐνθυμοῖτο, ὅτι ἀδύνατον μὲν παντὶ
 ἀνθρώπῳ, ὅπῃ τὸ μέλλον ἔξει, διὰ τοῦτο δὲ καὶ κίνδυνος
 εἶη καὶ τὴν προειργασμένην δόξαν ἀποβαλεῖν, ἤπορείτο.
 22 ἀπορομένῳ δὲ αὐτῷ διακρίναι ἔδοξε κράτιστον εἶναι
 τοῖς θεοῖς ἀνακοινῶσαι· καὶ παραστησάμενος δύο ἱερεῖα
 ἐθύετο τῷ Διὶ τῷ βασιλεῖ, ὅσπερ αὐτῷ μαντευτὸς ἦν ἐκ
 Δελφῶν· καὶ τὸ ὄναρ δὴ ἀπὸ τούτου τοῦ θεοῦ ἐνόμιζεν
 ἐωρακέναι, ὃ εἶδεν, ὅτε ἤρχετο ἐπὶ τὸ συνεπιμελεῖσθαι
 23 τῆς στρατιᾶς καθίστασθαι. καὶ ὅτε ἐξ Ἐφέσου ὠρμαῖο

Κύρω συσταθησόμενος, ἀετὸν ἀνεμιμνήσκετο ἑαυτῷ δεξιὸν φθεγγόμενον, καθήμενον μέντοι, ὄνπερ ὁ μάντις ὁ προπέμπων αὐτὸν ἔλεγεν ὅτι μέγας μὲν οἰωνὸς εἴη καὶ οὐκ ἰδιωτικὸς καὶ ἔνδοξος, ἐπίπονος μέντοι· τὰ γὰρ ὄρνεα μάλιστα ἐπιτίθεσθαι τῷ ἀετῷ καθημένῳ· οὐ μέντοι χρηματιστικὸν εἶναι τὸν οἰωνόν· τὸν γὰρ ἀετὸν πετόμενον μᾶλλον λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. οὕτω δὴ θυομένῳ αὐτῷ ²⁴ διαφανῶς ὁ θεὸς σημαίνει μήτε προσδεῖσθαι τῆς ἀρχῆς μήτε, εἰ αἰροῖντο, ἀποδέχεσθαι. τοῦτο μὲν δὴ οὕτως ἐγένετο. ἡ δὲ στρατιὰ συνηλθε, καὶ πάντες ἔλεγον ἕνα ²⁵ αἰρεῖσθαι· καὶ ἐπεὶ τοῦτο ἔδοξε, προῦβάλλοντο αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ἐδόκει δῆλον εἶναι, ὅτι αἰρήσονται αὐτόν, εἴ τις ἐπιψηφίζοι, ἀνέστη καὶ ἔλεξε τάδε·

Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, ἤδομαι μὲν ὑφ' ὑμῶν τιμώμενος, εἶπερ ²⁶ ἄνθρωπός εἰμι, καὶ χάριν ἔχω καὶ εὐχομαι δοῦναι μοι τοὺς θεοὺς αἰτίον τινος ὑμῖν ἀγαθοῦ γενέσθαι· τὸ μέντοι ἐμὲ προκριθῆναι ὑφ' ὑμῶν ἄρχοντα Λακεδαιμονίου ἀνδρὸς παρόντος οὔτε ὑμῖν μοι δοκεῖ συμφέρον εἶναι, ἀλλ' ἦττον ἂν διὰ τοῦτο τυγχάνειν εἴ τι δέοισθε παρ' αὐτῶν, ἐμοί τε αὖ οὐ πάνυ τι νομίζω ἀσφαλὲς εἶναι τοῦτο. ὄρω γάρ, ²⁷ ὅτι καὶ τῇ πατρίδι μου οὐ πρόσθεν ἐπαύσαντο πολεμοῦντες, πρὶν ἐποίησαν πᾶσαν τὴν πόλιν ὁμολογεῖν Λακεδαιμονίους καὶ αὐτῶν ἡγεμόνας εἶναι. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ὁμο- ²⁸ λόγησαν, εὐθύς ἐπαύσαντο πολεμοῦντες καὶ οὐκέτι πέρα ἐπολιόρησαν τὴν πόλιν. εἰ οὖν ταῦτα ὄρων ἐγὼ δοκοῖην ὅπου δυναίμην ἐνταῦθ' ἄκυρον ποιεῖν τὸ ἐκείνων ἀξίωμα, ἐκεῖνο ἐννοῶ, μὴ λίαν ἂν ταχὺ σωφροнисθεῖην. ὃ δ' ὑμεῖς ²⁹ ἐννοεῖτε, ὅτι ἦττον ἂν στάσις εἴη ἐνὸς ἄρχοντος ἢ πολλῶν, εὖ ἴστε, ὅτι ἄλλον μὲν ἐλόμενοι οὐχ εὐρήσετε ἐμὲ στασιάζοντα· νομίζω γάρ, ὅστις ἐν πολέμῳ ὦν στασιάζει πρὸς ἄρχοντα, τοῦτον πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν στασιάζειν· ἐὰν δὲ ἐμὲ ἔλησθε, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι, εἴ τινα εὐροῖτε καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ ἀχθόμενον.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε, πολὺ πλείονες ἀνίσταντο λέγον- ³⁰ τες, ὡς δέοι αὐτὸν ἄρχειν. Ἀγασίας δὲ Στυμφάλιος εἶπεν, ὅτι γελοῖον εἴη, εἰ οὕτως ἔχοι, εἰ ὀργιοῦνται Λακεδαιμόνιοι καὶ ἐὰν σύνδειπνοι συνελθόντες μὴ Λακεδαιμόνιον

- συμποσίαρχον αἰρῶνται. ἐπεὶ εἰ οὕτω γε τοῦτο ἔχει, ἔφη, οὐδὲ λοχαγεῖν ἡμῖν ἔξεστιν, ὡς ἔοικεν, ὅτι Ἀρκάδες ἔσμεν. ἔνταῦθα δὴ ὡς εὖ εἰπόντος τοῦ Ἀγασίου ἀνε-
³¹θορήθησαν. καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐπεὶ ἑώρα πλείονος ἐνδέον, παρελθὼν εἶπεν· Ἄλλ', ὦ ἄνδρες, ἔφη, ὡς πάνυ εἰδῆτε, ὁμνῶ ὑμῖν θεοὺς πάντας καὶ πάσας, ἢ μὴν ἐγώ, ἐπεὶ τὴν ὑμετέραν γνώμην ἤσθανόμην, ἐθυόμην, εἰ βέλτιον εἴη ὑμῖν τε ἐμοὶ ἐπιτρέψαι ταύτην τὴν ἀρχὴν καὶ ἐμοὶ ὑπο-
³²στῆναι· καὶ μοι οἱ θεοὶ οὕτως ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐσήμηναν, ὥστε καὶ ἰδιώτην ἂν γινῶναι, ὅτι τῆς μοναρχίας ἀπέχε-
³³σθαι με δεῖ. οὕτω δὴ Χειρίσοφον αἰροῦνται. Χειρίσοφος δ' ἐπεὶ ἤρεθῆ, παρελθὼν εἶπεν· Ἄλλ', ὦ ἄνδρες, τοῦτο μὲν ἴστε, ὅτι οὐδ' ἂν ἔγωγε ἐστασίαζον, εἰ ἄλλον εἴλεσθε· Ξενοφῶντα μέντοι, ἔφη, ὠνήσατε οὐχ ἐλόμενοι· ὡς καὶ νῦν Δέξιππος ἤδη διέβαλλεν αὐτὸν πρὸς Ἀναξίβιον ὅτι ἐδύνατο καὶ μάλα ἐμοῦ αὐτὸν σιγάζοντος. ὁ δ' ἔφη νο-
³³μιζεῖν αὐτὸν Τιμασίῳνι μᾶλλον συνάρχειν ἐθελῆσαι Δαρ-
³³δανεῖ ὄντι τοῦ Κλεάρχου στρατεύματος ἢ ἑαυτῷ Λάκωνι
³³ὄντι. ἐπεὶ μέντοι ἐμὲ εἴλεσθε, ἔφη, καὶ ἐγὼ πειράσομαι ὅτι ἂν δύνωμαι ὑμᾶς ἀγαθὸν ποιεῖν. καὶ ὑμεῖς οὕτω παρασκευάζεσθε ὡς αὐρίον, ἐὰν πλοῦς ἦ, ἀναξόμενοι· ὁ δὲ πλοῦς ἔσται εἰς Ἡράκλειαν· ἅπαντας οὖν δεῖ ἐκεῖσε πειρᾶσθαι κατασχεῖν· τὰ δ' ἄλλα, ἐπειδὴν ἐκεῖσε ἔλθω-
²μεν, βουλευσόμεθα.
² Ἐντεῦθεν τῇ ὑστεραίᾳ ἀναγόμενοι πνεύματι ἔπλεον καλῶ ἡμέρας δύο παρὰ γῆν. καὶ παραπλέοντες ἐθεώρουν τὴν τε Ἰασονίαν ἀκτῆν, ἔνθα ἡ Ἀργὴ λέγεται ὀρμίσασθαι, καὶ τῶν ποταμῶν τὰ στόματα, πρῶτον μὲν τοῦ Θερωώ-
²δοντος, ἔπειτα δὲ τοῦ Ἰριος, ἔπειτα δὲ τοῦ Ἄλως, μετὰ δὲ τοῦτον τοῦ Παρθενίου· τοῦτον δὲ παραπλεύσαντες ἀφίκοντο εἰς Ἡράκλειαν, πόλιν Ἑλληνίδα, Μεγαρέων ἀποι-
²κον, οὗσαν δ' ἐν τῇ Μαριανδυνῶν χώρᾳ. καὶ ὀρμίσαντο παρὰ τῇ Ἀχερουσιάδι Χερρονήσῳ, ἔνθα λέγεται ὁ Ἡρα-
³κλῆς ἐπὶ τὸν Κέρβερον κύνα καταβῆναι, ἢ νῦν τὰ σημεῖα δεικνύουσι τῆς καταβάσεως, τὸ βάθος πλέον ἢ ἐπὶ δύο
³στάδια. ἔνταῦθα τοῖς Ἑλλησιν οἱ Ἡρακλεῶται ξένια πέμ-
³πουσιν ἀλφίτων μεδίμνους τρισχιλίους καὶ οἶνον κερᾶμια

δισχίλια καὶ βοῦς εἴκοσι καὶ οἷς ἑκατόν. ἔνταῦθα διὰ τοῦ πεδίου ῥεῖ ποταμὸς Λύκος ὄνομα, εὖρος ὡς δύο πλέθρων.

Οἱ δὲ στρατιῶται συλλεγόντες ἐβουλευόντο τὴν λοιπὴν ⁴ πορείαν πότερον κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν χρῆ πορευθῆναι ἐκ τοῦ Πόντου. ἀναστὰς δὲ Λύκων Ἀχαιοὺς εἶπε· θαυμάζω μὲν, ὧ ἄνδρες, τῶν στρατηγῶν ὅτι οὐ πειρῶνται ἡμῖν ἐκπορίζειν σιτηρέσιον· τὰ μὲν γὰρ ξένια οὐ μὴ γένηται τῇ στρατιᾷ τριῶν ἡμερῶν σιτία· ὀπόθεν δ' ἐπισιτισάμενοι πορευόμεθα, οὐκ ἔστιν, ἔφη. ἐμοὶ οὖν δοκεῖ αἰτεῖν τοὺς Ἡρακλεώτας μὴ ἔλαιτον ἢ τρισχιλίους κυζικηρούς· ἄλλος δ' εἶπε μὴ ἔλαιτον ἢ μυρίουσ· καὶ ἔλομέ- ⁵ νους πρέσβεις αὐτίκα μάλα, ἡμῶν καθημένων, πέμπειν πρὸς τὴν πόλιν καὶ εἰδέναι, ὅτι ἂν ἀπαγγέλλωσι, καὶ πρὸς ταῦτα βουλευέσθαι. ἐντεῦθεν προὔβάλλοντο πρε- ⁶ σβεις πρῶτον μὲν Χειρίσοφον, ὅτι ἄρχων ἦρητο· ἔστι δ' οἱ καὶ Ξενοφῶντα. οἱ δὲ ἰσχυρῶς ἀπεμάχοντο· ἀμφοῖν γὰρ ταῦτα ἐδόκει μὴ ἀναγκάζειν πόλιν Ἑλληνίδα καὶ φιλιάν ὅτι μὴ αὐτοὶ ἐθέλοντες διδοῖεν. ἐπεὶ δ' οὗτοι ⁷ ἐδόκουν ἀπρόθυμοι εἶναι, πέμπουσι Λύκωνα Ἀχαιὸν καὶ Καλλίμαχον Παρράσιον καὶ Ἀγασίαν Στυμφάλιον. οὗτοι ἐλθόντες ἔλεγον τὰ δεδογμένα· τὸν δὲ Λύκωνα ἔφασαν καὶ ἐπαπειλεῖν, εἰ μὴ ποιήσοιεν ταῦτα. ἀκούσαντες δ' ⁸ οἱ Ἡρακλεῶται βουλευέσθαι ἔφασαν· καὶ εὐθύς τὰ τε χρήματα ἐκ τῶν ἀγρῶν συνῆγον καὶ τὴν ἀγορὰν εἴσω ἀνεσκέασαν, καὶ αἱ πύλαι ἐκέκλειντο καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν ὄπλα ἐφαίνετο.

Ἐκ τούτου οἱ ταραξάντες ταῦτα τοὺς στρατηγούς ἦτι- ⁹ ῶντο διαφθεῖρειν τὴν πρᾶξιν· καὶ συνίσταντο οἱ Ἀρκάδες καὶ οἱ Ἀχαιοί· προειστίηκει δὲ μάλιστα αὐτῶν Καλλίμαχος τε ὁ Παρράσιος καὶ Λύκων ὁ Ἀχαιός. οἱ δὲ λόγοι ¹⁰ ἦσαν αὐτοῖς, ὡς αἰσχρὸν εἶη ἄρχειν ἓνα Ἀθηναῖον Πελοποννησίων καὶ Λακεδαιμονίων, μηδεμίαν δύναμιν παρεχόμενον εἰς τὴν στρατιάν, καὶ τοὺς μὲν πόρους σφᾶς ἔχειν, τὰ δὲ κέρδη ἄλλους, καὶ ταῦτα τὴν σωτηρίαν σφῶν κατειργασμένων· εἶναι γὰρ τοὺς κατειργασμένους Ἀρκάδας καὶ Ἀχαιοὺς, τὸ δ' ἄλλο στράτευμα οὐδὲν εἶναι· καὶ ἦν δὲ

τῇ ἀληθείᾳ ὑπὲρ ἡμῖσιν τοῦ στρατεύματος Ἀρκάδες καὶ
 11 Ἀχαιοί· εἰ οὖν σωφρονοῖεν οὗτοι, συστάντες καὶ στρα-
 τηγούς ἐλόμενοι ἑαυτῶν καθ' ἑαυτούς ἂν τὴν πορείαν
 12 ποιοῖντο καὶ πειρῶντο ἀγαθόν τι λαμβάνειν. ταῦτ' ἔδοξε,
 καὶ ἀπολιπόντες Χειρίσοφον εἴ τινες ἦσαν παρ' αὐτῷ
 Ἀρκάδες ἢ Ἀχαιοὶ καὶ Ξενοφῶντα συνέστησαν καὶ στρα-
 τηγούς αἰροῦνται ἑαυτῶν δέκα· τούτους δὲ ἐψηφίσαντο
 ἐκ τῆς νικώσης ὅτι δοκοίη τοῦτο ποιεῖν. ἡ μὲν οὖν τοῦ
 παντός ἀρχὴ Χειρίσοφῳ ἐνταῦθα κατελύθη ἡμέρα ἕκτη
 ἢ ἑβδόμη ἀφ' ἧς ἤρέθη.

13 Ξενοφῶν μέντοι ἐβούλετο κοινῇ μετ' αὐτῶν τὴν πο-
 ρεῖαν ποιεῖσθαι, νομίζων οὕτως ἀσφαλεστέραν εἶναι ἢ
 ἰδίᾳ ἕναστος στέλλεσθαι· ἀλλὰ Νέων ἐπειθεν αὐτὸν καθ'
 αὐτὸν πορεύεσθαι, ἀκούσας τοῦ Χειρίσοφου, ὅτι Κλέαν-
 δρος ὁ ἐν Βυζαντίῳ ἀρμοστής φαίη τριήρεις ἔχων ἦξειν
 14 εἰς Κάλπης λιμένα· ὅπως οὖν μηδεὶς μετάσχοι, ἀλλ' αὐτοὶ
 καὶ οἱ αὐτῶν στρατιῶται ἐκπλεύσειαν ἐπὶ τῶν τριήρων,
 διὰ ταῦτα συνεβούλευε. καὶ Χειρίσοφος, ἅμα μὲν ἀθυ-
 μῶν τοῖς γεγενημένοις, ἅμα δὲ μισῶν ἐκ τούτου τὸ στρα-
 15 τευμα, ἐπιτρέπει αὐτῷ ποιεῖν ὅτι βούλεται. Ξενοφῶν
 δὲ ἔτι μὲν ἐπεχείρησεν ἀπαλλαγεῖς τῆς στρατιᾶς ἐκπλεῦ-
 σαι· θυομένῳ δὲ αὐτῷ τῷ ἡγεμόνι Ἡρακλεῖ καὶ κοινου-
 μένῳ, πότερα λῶον καὶ ἄμεινον εἶη στρατεύεσθαι ἔχοντι
 τοὺς παραμείναντας τῶν στρατιωτῶν ἢ ἀπαλλάττεσθαι,
 16 ἐσήμηγεν ὁ θεὸς τοῖς ἱεροῖς συστρατεύεσθαι. οὕτω γίγνε-
 ται τὸ στράτευμα τρίχα, Ἀρκάδες μὲν καὶ Ἀχαιοὶ πλείους
 ἢ τετρακισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι, ὄπλιται πάντες, Χειρι-
 σόφῳ δ' ὄπλιται μὲν εἰς τετρακοσίους καὶ χιλίους, πελ-
 τασταὶ δὲ εἰς ἑπτακοσίους, οἱ Κλεάρχου Θραῖκες, Ξενοφῶντι
 δὲ ὄπλιται μὲν εἰς ἑπτακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ
 δὲ εἰς τριακοσίους· ἵππικὸν δὲ μόνος οὗτος εἶχεν, ἀμφὶ
 τετταράκοντα ἵππέας.

17 Καὶ οἱ μὲν Ἀρκάδες διαπραξάμενοι πλοῖα παρὰ τῶν
 Ἡρακλεωτῶν πρῶτοι πλέουσιν, ὅπως ἐξαίρνης ἐπιπε-
 σόντες τοῖς Βιθυνοῖς λάβοιεν ὅτι πλείστα· καὶ ἀποβαί-
 νουσιν εἰς Κάλπης λιμένα κατὰ μέσον πῶς τῆς Θρακῆς.
 18 Χειρίσοφος δ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἡρακλεωτῶν

ἀρξάμενος πεζῆ ἔπορεύετο διὰ τῆς χώρας· ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Θράκην ἐνέβαλε, παρὰ τὴν θάλατταν ἦει· καὶ γὰρ ἡσθένει. Ξενοφῶν δὲ πλοῖα λαβὼν ἀποβαίνει ἐπὶ τὰ 19 ὄρια τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἡρακλεώτιδος καὶ διὰ μεσογαίας ἔπορεύετο.

[Ὅν μὲν οὖν τρόπον ἢ τε Χειρισόφου ἀρχὴ τοῦ παν- 3 τὸς κατελύθη καὶ τῶν Ἑλλήνων τὸ στράτευμα ἐσχίσθη, ἐν τοῖς ἐπάνω εἴρηται.] Ἐπραξαν δ' αὐτῶν ἕκαστοι τάδε. 2 οἱ μὲν Ἀρκάδες ὡς ἀπέβησαν νυκτὸς εἰς Κάλπης λιμένα, πορεύονται εἰς τὰς πρώτας κόμας, στάδια ἀπὸ θαλάττης ὡς τριάκοντα. ἐπεὶ δὲ φῶς ἐγένετο, ἦγεν ἕκαστος ὁ στρατηγὸς τὸν αὐτοῦ λόχον ἐπὶ κόμην· ὁποῖα δὲ μείζων ἐδόκει εἶναι, σύνδυο λόχους ἦγον οἱ στρατηγοί. συνεβά- 3 λοντο δὲ καὶ λόφον, εἰς ὃν δέοι πάντας ἀλίξεσθαι· καὶ ἅτε ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες ἀνδράποδά τε πολλὰ ἔλαβον καὶ πρόβατα πολλὰ περιεβάλοντο. οἱ δὲ Θράκες ἠθροίζοντο οἱ διαφυγόντες· πολλοὶ δὲ διέφυγον πελτασταὶ 4 ὄντες ὀπλίτας ἐξ αὐτῶν τῶν χειρῶν. ἐπεὶ δὲ συνελέγησαν, πρῶτον μὲν τῷ Σμίικρητος λόχῳ, ἐνὸς τῶν Ἀρκάδων στρατηγῶν, ἀπιόντι ἤδη εἰς τὸ συγκείμενον καὶ πολλὰ χρήματα ἄγοντι ἐπιτίθενται. καὶ τέως μὲν ἐμάχοντο 5 ἅμα πορευόμενοι οἱ Ἕλληνες, ἐπὶ δὲ διαβάσει χαράδρας τρέπονται αὐτοὺς καὶ αὐτόν τε τὸν Σμίικρητα ἀποκτινύουσι καὶ τοὺς ἄλλους πάντας· ἄλλου δὲ λόχου τῶν δέκα στρατηγῶν τοῦ Ἡγησάνδρου ὀκτώ μόνους ἔλιπον· καὶ αὐτὸς Ἡγήσανδρος ἐσώθη. καὶ οἱ ἄλλοι δὲ λοχαγοὶ συν- 6 ἦλθον οἱ μὲν σὺν πράγμασιν, οἱ δὲ ἄνευ πραγμάτων· οἱ δὲ Θράκες ἐπεὶ εὐτύχησαν τοῦτο τὸ εὐτύχημα, συνεβόων τε ἀλλήλους καὶ συνελέγοντο ἐρρωμένως τῆς νυκτός. καὶ ἅμα ἡμέρᾳ κύκλῳ περὶ τὸν λόφον, ἐνθα οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδεύοντο, ἐτάττοντο καὶ ἵππεῖς πολλοὶ καὶ πελτασταὶ καὶ αἰὲ πλείονες συνέρροεν· καὶ προσέβαλλον πρὸς τοὺς 7 ὀπλίτας ἀσφαλῶς· οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες οὔτε τοξότην εἶχον οὔτε ἀκοντιστὴν οὔτε ἵππεά· οἱ δὲ προσθέοντες καὶ προσελαύνοντες ἠκόντιζον· ὁπότε δὲ αὐτοῖς ἐπίοιεν, ῥαδίως ἀπέφευγον· ἄλλοι δὲ ἄλλῃ ἐπετίθεντο. καὶ τῶν μὲν πολλοὶ 8 ἐτιτρώσκοντο, τῶν δὲ οὐδεὶς· ὥστε κινήθηαι οὐκ ἐδύ-

ναντο ἐκ τοῦ χωρίου, ἀλλὰ τελευτῶντες καὶ ἀπὸ τοῦ
 9 ὕδατος εἶργον αὐτοὺς οἱ Θραῖκες. ἐπεὶ δὲ ἀπορία πολλὴ
 ἦν, διελέγοντο περὶ σπονδῶν· καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὠμολό-
 γητο αὐτοῖς, ὁμήρους δὲ οὐκ ἐδίδοσαν οἱ Θραῖκες αἰτούν-
 των τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐν τούτῳ ἴσχετο. τὰ μὲν δὲ τῶν
 Ἀρκάδων οὕτως εἶχε.

- 10 Χειρίσοφος δὲ ἀσφαλῶς πορευόμενος παρὰ θάλατταν
 ἀφικνεῖται εἰς Κάλπης λιμένα. Ξενοφῶντι δὲ διὰ τῆς
 μεσογαίας πορευομένῳ οἱ ἵππεῖς προκαταθέοντες ἐντυγ-
 χάνουσι πρεσβύταις πορευομένοις ποι. καὶ ἐπεὶ ἤχθησαν
 παρὰ Ξενοφῶντα, ἐρωτᾷ αὐτούς, εἴ που ἤσθηται ἄλλου
 11 στρατεύματος ὄντος Ἑλληνικοῦ. οἱ δὲ ἔλεγον πάντα τὰ
 γεγενημένα, καὶ νῦν ὅτι πολιορκοῦνται ἐπὶ λόφον, οἱ δὲ
 Θραῖκες πάντες περικεκλιμένοι εἶεν αὐτούς. ἐνταῦθα
 τοὺς μὲν ἀνθρώπους τούτους ἐφύλαττεν ἰσχυρῶς, ὅπως
 ἠγεμόνες εἶεν ὅποι δέοι· σκοποὺς δὲ καταστήσας συνέλεξε
 12 τοὺς στρατιώτας καὶ ἔλεξεν· Ἄνδρες στρατιῶται, τῶν
 Ἀρκάδων οἱ μὲν τεθνήσκειν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ λόφον τινὸς
 πολιορκοῦνται. νομίζω δ' ἔγωγε, εἰ ἐκεῖνοι ἀπολοῦνται,
 οὐδ' ἡμῖν εἶναι οὐδεμίαν σωτηρίαν, οὕτω μὲν πολλῶν ὄν-
 13 των πολεμιῶν, οὕτω δὲ τεθαρρηκότων. κράτιστον οὖν
 ἡμῖν ὡς τάχιστα βοηθεῖν τοῖς ἀνδράσιν, ὅπως εἰ ἔτι εἰσὶ
 σῶοι, σὺν ἐκείνοις μαχώμεθα καὶ μὴ μόνοι λειφθέντες
 14 μόνοι καὶ κινδυνεύωμεν. νῦν μὲν οὖν στρατοπεδευσώ-
 μεθα προελθόντες ὅσον ἂν δοκῇ καιρὸς εἶναι εἰς τὸ δει-
 πνοποιεῖσθαι· ἕως δ' ἂν πορευώμεθα, Τιμασίων ἔχων
 τοὺς ἵππεῖς προελαννέτω ἐφορῶν ἡμᾶς καὶ σκοπεῖτω τὰ
 15 ἔμπροσθεν, ὡς μηδὲν ἡμᾶς λάθῃ. παρέπεμψε δὲ καὶ
 τῶν γυμνήτων ἀνθρώπους εὐζώνους εἰς τὰ πλάγια καὶ
 εἰς τὰ ἄκρα, ὅπως εἴ που τί ποθεν καθορῶεν, σημαί-
 νοιεν· ἐκέλευε δὲ καίειν ἅπαντα ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν καυ-
 16 σίμῳ· ἡμεῖς γὰρ ἀποδραίημεν ἂν οὐδαμοῖ ἐνθένδε· πολλὴ
 μὲν γάρ, ἔφη, εἰς Ἡράκλειαν πάλιν ἀπιέναι, πολλὴ δὲ εἰς
 Χρυσόπολιν διελθεῖν· οἱ δὲ πολέμιοι πλησίον· εἰς Κάλ-
 πης δὲ λιμένα, ἐνθα Χειρίσοφον εἰκάζομεν εἶναι, εἰ σέ-
 σωσται, ἐλαχίστη ὁδός. ἀλλὰ δὴ ἐκεῖ μὲν οὔτε πλοῖά
 ἔστιν, οἷς ἀποπλευσόμεθα, μένουσι δὲ αὐτοῦ οὐδὲ μιᾶς

ἡμέρας ἔστι τὰ ἐπιτήδεια. τῶν δὲ πολιορκουμένων ἀπο- 17
 λομένων σὺν τοῖς Χειρισόφου μόνοις κἀκίον ἔστι διακιν-
 δυεύειν ἢ τῶνδε σωθέντων πάντας εἰς ταῦτον ἐλθόντας
 κοινῇ τῆς σωτηρίας ἔχουσιν. ἀλλὰ χρὴ παρασκευασαμέ-
 νους τὴν γνώμην πορεύεσθαι, ὡς νῦν ἢ εὐκλεῶς τελευτῆ-
 σαι ἔστιν ἢ κάλλιστον ἔργον ἐργάσασθαι Ἑλληνας τοσοῦ-
 τους σώσαντας. καὶ ὁ θεὸς ἴσως ἄγει οὕτως, ὅς τοὺς 18
 μεγαληγορήσαντας ὡς πλέον φρονοῦντας ταπεινῶσαι βού-
 λεται, ἡμᾶς δὲ τοὺς ἀπὸ τῶν θεῶν ἀρχομένους ἐντιμο-
 τέρους ἐκείνων καταστήσαι. ἀλλ' ἔπεσθαι χρὴ καὶ προσ-
 ἔχειν τὸν νοῦν, ὡς ἂν τὸ παραγγελλόμενον δύνησθε ποιεῖν.

Ταῦτ' εἰπὼν ἤγειτο. οἱ δ' ἱππεῖς σπειρόμενοι ἐφ' 19
 ὅσον καλῶς εἶχεν ἔκαιον ἢ ἐβάδιζον, καὶ οἱ πελτασταὶ
 ἐπιπαριόντες κατὰ τὰ ἄκρα ἔκαιον πάντα ὅσα καύσιμα
 ἐώρων, καὶ ἡ στρατιὰ δέ, εἴ τιτι παραλειπομένῳ ἐντυγ-
 χάνοιεν· ὥστε πᾶσα ἡ χώρα αἰθεσθαι ἐδόκει καὶ τὸ στρα-
 τευμα πολὺ εἶναι. ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, κατεστρατοπεδεύ- 20
 σαντο ἐπὶ λόφον ἐκβάντες, καὶ τὰ τε τῶν πολεμίων πυρὰ
 ἐώρων, ἀπειχον δὲ ὡς τετταράκοντα σταδίους, καὶ αὐτοὶ
 ὡς ἐδύναντο πλεῖστα πυρὰ ἔκαιον. ἐπεὶ δὲ ἐδείπνησαν 21
 τάχιστα, παρηγγέλθη τὰ πυρὰ κατασβεννύναι πάντα. καὶ
 τὴν μὲν νύκτα φυλακὰς ποιησάμενοι ἐκάθευδον· ἅμα δὲ
 τῇ ἡμέρᾳ προσευξάμενοι τοῖς θεοῖς, συνταξάμενοι ὡς εἰς
 μάχην ἐπορεύοντο ἢ ἐδύναντο τάχιστα. Τιμασίῳ δὲ καὶ 22
 οἱ ἱππεῖς ἔχοντες τοὺς ἡγεμόνας καὶ προελαύνοντες ἐλάν-
 θανον αὐτοὺς ἐπὶ τῷ λόφῳ γενόμενοι, ἔνθα ἐπολιορκοῦντο
 οἱ Ἑλληνες. καὶ οὐχ ὄρωσιν οὔτε φίλιον στρατευμα οὔτε
 πολέμιον, καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλουσι πρὸς τὸν Ξενοφῶντα
 καὶ τὸ στρατευμα, γράδια δὲ καὶ γερόντια καὶ πρόβατα
 ὀλίγα καὶ βοῦς καταλελειμμένους. καὶ τὸ μὲν πρῶτον 23
 θαῦμα ἦν, τί εἶη τὸ γεγενημένον, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν κατα-
 λελειμμένων ἐπυνθάνοντο, ὅτι οἱ μὲν Θραῖκες εὐθὺς ἀφ'
 ἑσπέρας ὄχοντο ἀπιόντες, ἔωθεν δὲ καὶ τοὺς Ἑλληνας
 ἔφασαν οἴχεσθαι· ὅποι δέ, οὐκ εἰδέναι.

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀμφὶ Ξενοφῶντα, ἐπεὶ ἤριστησαν, 24
 συσκευασάμενοι ἐπορεύοντο, βουλόμενοι ὡς τάχιστα συμ-
 μίξαι τοῖς ἄλλοις εἰς Κάλπης λιμένα. καὶ πορευόμενοι

ἐώρων τὸν στίβον τῶν Ἀρκάδων καὶ Ἀχαιῶν κατὰ τὴν ἐπὶ
 Κάλπης ὁδόν. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς τὸ αὐτό, ἄσμενοί τε
 25 εἶδον ἀλλήλους καὶ ἠσπάζοντο ὥσπερ ἀδελφούς. καὶ
 ἐπυνθάνοντο οἱ Ἀρκάδες τῶν περὶ Ξενοφῶντα, τί τὰ πυρὰ
 κατασβέσειαν· ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφρασαν, ὄμομεθα ὑμᾶς τὸ
 μὲν πρῶτον, ἐπειδὴ τὰ πυρὰ οὐχ ἑωρῶμεν, τῆς νυκτὸς
 ἤξειν ἐπὶ τοὺς πολέμιους· καὶ οἱ πολέμιοι δέ, ὥς γε ἡμῖν
 ἐδόκουν, τοῦτο δείσαντες ἀπῆλθον· σχεδὸν γὰρ ἀμφὶ τοῦ-
 26 τον τὸν χρόνον ἀπήεσαν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀφίκεσθε, ὃ δὲ
 χρόνος ἐξῆκεν, ὄμομεθα ὑμᾶς πυθομένους τὰ παρ' ἡμῖν
 φοβηθέντας οἴχεσθαι ἀποδράντας ἐπὶ θάλατταν· καὶ
 ἐδόκει ἡμῖν μὴ ἀπολείπεσθαι ὑμῶν. οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς
 δεῦρο ἐπορεύθημεν.

4 Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν αὐτοῦ ἠῤῥίζοντο ἐπὶ τοῦ
 αἰγιαλοῦ πρὸς τῷ λιμένι. τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ὃ καλεῖ-
 ται Κάλπης λιμὴν, ἔστι μὲν ἐν τῇ Θοράκῃ τῇ ἐν τῇ Ἀσίᾳ·
 ἀρξαιμένη δὲ ἡ Θοράκη αὕτη ἐστὶν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ
 Πόντου μέχρι Ἡρακλείας ἐπὶ δεξιὰ εἰς τὸν Πόντον εἰς-
 2 πλέοντι. καὶ τριήρει μὲν ἐστὶν εἰς Ἡρακλείαν ἐκ Βυζαν-
 τίου κώπαις ἡμέρας μάλα μακρᾶς πλοῦς· ἐν δὲ τῷ μέσῳ
 ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία οὔτε φιλία οὔτε Ἑλληνίς, ἀλλὰ
 Θοράκες Βιθυνοί· καὶ οὕς ἂν λάβωσι τῶν Ἑλλήνων ἐκ-
 πίπτοντας ἢ ἄλλως πως δεινὰ ὑβρίζειν λέγονται τοὺς
 3 Ἑλληνας. ὃ δὲ Κάλπης λιμὴν ἐν μέσῳ μὲν κεῖται ἑκατέ-
 ρωθεν πλεόντων ἐξ Ἡρακλείας καὶ Βυζαντίου, ἔστι δ' ἐν
 τῇ θαλάττῃ προκείμενον χωρίον, τὸ μὲν εἰς τὴν θάλατταν
 καθῆκον αὐτοῦ πέτρα ἀπορρώξ, ὕψος ὅλη ἐλάχιστον οὐ
 μεῖον εἴκοσιν ὀργυιῶν, ὃ δὲ αὐχὴν ὃ εἰς τὴν γῆν ἀνήκων
 τοῦ χωρίου μάλιστα τεττάρων πλέθρων τὸ εὖρος· τὸ δ'
 ἐντὸς τοῦ αὐχένος χωρίον ἱκανὸν μυριοῖς ἀνθρώποις οἰ-
 4 κῆσαι. λιμὴν δ' ὑπ' αὐτῇ τῇ πέτρᾳ τὸ πρὸς ἑσπέραν
 αἰγιαλὸν ἔχων. κρήνη δὲ ἠδέος ὕδατος καὶ ἀφθονος ῥέ-
 ουσσα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ ὑπὸ τῇ ἐπικρατείᾳ τοῦ χωρίου.
 ξύλα δὲ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πάνυ δὲ πολλὰ καὶ καλὰ
 5 ναυπηγήσιμα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ. τὸ δὲ ὄρος εἰς μεσό-
 γαιαν μὲν ἀνήκει ὅσον ἐπὶ εἴκοσι σταδίου, καὶ τοῦτο
 γεῶδες καὶ ἄλιθον· τὸ δὲ παρὰ θάλατταν πλεόν ἢ ἐπὶ

εἴκοσι σταδίους δασὺ πολλοῖς καὶ παντοδαποῖς καὶ με-
γάλοις ξύλοις. ἡ δὲ ἄλλη χώρα καλὴ καὶ πολλὴ καὶ κῶμαι ⁶
ἐν αὐτῇ εἰσι πολλαὶ καὶ εὖ οἰκούμεναι· φέρει γὰρ ἡ γῆ
καὶ κριθὰς καὶ πυρούς καὶ ὄσπρια πάντα καὶ μελίνας καὶ
σήσαμα καὶ σῦκα ἀρκοῦντα καὶ ἀμπέλους πολλὰς καὶ
ἡδυοῖνους καὶ τᾶλλα πάντα πλὴν ἐλαιῶν. ἡ μὲν χώρα ⁷
ἦν τοιαύτη. ἐσκήνουν δ' ἐν τῷ αἰγιαλῷ πρὸς τῇ θαλάττῃ·
εἰς δὲ τὸ πόλισμα ἂν γενόμενον οὐκ ἐβούλοντο στρατο-
πεδεύεσθαι, ἀλλὰ ἐδόκει καὶ τὸ ἐλθεῖν ἐνταῦθα ἐξ ἐπι-
βουλῆς εἶναι, βουλομένων τινῶν κατοικίσαι πόλιν. τῶν ⁸
γὰρ στρατιωτῶν οἱ πλεῖστοι ἦσαν οὐ σπάνει βίου ἐκπε-
πλευκότες ἐπὶ ταύτην τὴν μισθοφορὰν, ἀλλὰ τὴν Κύρου
ἀρετὴν ἀκούοντες, οἱ μὲν καὶ ἄνδρας ἄγοντες, οἱ δὲ καὶ
προσανηλωκότες χρήματα, καὶ τούτων ἕτεροι ἀποδεδρα-
κότες πατέρας καὶ μητέρας, οἱ δὲ καὶ τέκνα καταλιπόν-
τες ὡς χρήματ' αὐτοῖς κτησάμενοι ἤξοντες πάλιν, ἀκού-
οντες καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παρὰ Κύρῳ πολλὰ κάγαθὰ
πράττειν. τοιοῦτοι οὖν ὄντες ἐπόθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα
σώζεσθαι.

Ἐπειδὴ δὲ ὑστέρᾳ ἡμέρᾳ ἐγένετο τῆς εἰς ταῦτόν συν- ⁹
όδου, ἐπ' ἐξόδῳ ἐθύετο Ξενοφῶν· ἀνάγκη γὰρ ἦν ἐπὶ τὰ
ἐπιτήδεια ἐξάγειν· ἐπενόει δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς θάπτειν.
ἐπεὶ δὲ τὰ ἱερὰ ἐγένετο, εἶποντο καὶ οἱ Ἀρκάδες, καὶ τοὺς
μὲν νεκροὺς τοὺς πλείστους ἐνθαπερ' ἔπεσον ἐκάστους
ἐθαψαν· ἤδη γὰρ ἦσαν πεμπταῖοι καὶ οὐχ οἶόν τε ἀναι-
ρεῖν ἔτι ἦν· ἐνίους δὲ τοὺς ἐκ τῶν ὁδῶν συνενεγκόντες
ἐθαψαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐδύναντο κάλλιστα· οὓς
δὲ μὴ εὗρισκον, κενοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα καὶ
στεφάνους ἐπέθεσαν. ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀνεχώρησαν ¹⁰
ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. καὶ τότε μὲν δειπνήσαντες ἐκοιμή-
θησαν. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ συνῆλθον οἱ στρατιῶται πάντες·
συνῆγε δὲ μάλιστα Ἀγασίας τε Στυμφάλιος λοχαγὸς καὶ
Ἰερώνυμος Ἡλεῖος λοχαγὸς καὶ ἄλλοι οἱ πρεσβύτατοι τῶν
Ἀρκάδων. καὶ δόγμα ἐποίησαντο, εἴαν τις τοῦ λοιποῦ ¹¹
μνησθῆι δίχα τὸ στρατεύμα ποιεῖν, θανάτῳ αὐτὸν ζημι-
οῦσθαι, καὶ κατὰ χώραν ἀπιέναι ἢ περὶ πρόσθεν εἶχε τὸ
στράτευμα καὶ ἄρχειν τοὺς πρόσθεν στρατηγούς. καὶ

Χειρίσοφος μὲν ἤδη ἐτετελευτήκει φάρμακον πιὼν πυρέτων· τὰ δ' ἐκείνου Νέων Ἀσιναῖος παρέλαβε.

- 12 Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναστάς εἶπε Ξενοφῶν· Ὡ ἄνδρες στρατιῶται, τὴν μὲν πορείαν, ὡς ἔοικε, δῆλον ὅτι περὶ ποιητέον· οὐ γὰρ ἔστι πλοῖα· ἀνάγκη δὲ πορεύεσθαι ἤδη· οὐ γὰρ ἔστι μένουσι τὰ ἐπιτήδεια. ἡμεῖς οὖν, ἔφη, θυσόμεθα· ὑμᾶς δὲ δεῖ παρασκευάζεσθαι ὡς μαχομένους εἴ ποτε καὶ ἄλλοτε· οἱ γὰρ πολέμιοι ἀνατεταραγμένοι.
- 13 ἐκ τούτου ἐθύοντο οἱ στρατηγοί, μάντις δὲ παρῆν Ἀρηξίων Ἀρκάς· ὁ δὲ Σιλανὸς ὁ Ἀμβρακιώτης ἤδη ἀποδεδράκει πλοῖον μισθωσάμενος ἐξ Ἡρακλείας. θυομένοις
- 14 δὲ ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ οὐκ ἐγίνετο τὰ ἱερά. ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἐπαύσαντο. καὶ τινες ἐτόλμων λέγειν, ὡς ὁ Ξενοφῶν βουλόμενος τὸ χωρίον οἰκίσαι πέπεικε τὸν μάντιν
- 15 λέγειν, ὡς τὰ ἱερά οὐ γίνεται ἐπὶ ἀφόδῳ. ἐντεῦθεν κηρύξας τῇ αὔριον παρεῖναι ἐπὶ τὴν θυσίαν τὸν βουλόμενον, καὶ μάντις εἴ τις εἴη, παραγγείλας παρεῖναι ὡς συνθεασόμενον τὰ ἱερά, ἔθνε· καὶ ἐνταῦθα παρῆσαν πολλοί.
- 16 θυομένῳ δὲ πάλιν εἰς τρίς ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ οὐκ ἐγίνετο τὰ ἱερά. ἐκ τούτου χαλεπῶς εἶχον οἱ στρατιῶται· καὶ γὰρ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπεν, ἃ ἔχοντες ἦλθον, καὶ ἀγορὰ οὐδεμία παρῆν.
- 17 Ἐκ τούτου συνελθόντων εἶπε πάλιν Ξενοφῶν· Ὡ ἄνδρες, ἐπὶ μὲν τῇ πορείᾳ, ὡς ὁρᾶτε, τὰ ἱερά οὐπω γίνεται· τῶν δ' ἐπιτηδείων ὁρῶ ὑμᾶς δεομένους· ἀνάγκη οὖν
- 18 μοι δοκεῖ εἶναι θύεσθαι περὶ αὐτοῦ τούτου. ἀναστάς τις εἶπε· Καὶ εἰκότως ἄρα ἡμῖν οὐ γίνεται τὰ ἱερά· ὡς γὰρ ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου χθρὲς ἤκουτος πλοίου ἤκουσά τινος, ὅτι Κλέανδρος ὁ ἐκ Βυζαντίου ἀρμοστής μέλλει
- 19 ἤξειν πλοῖα καὶ τριήρεις ἔχων. ἐκ τούτου δὲ ἀναμένειν μὲν πᾶσιν ἐδόκει· ἐπὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια ἀνάγκη ἦν ἐξιέναι. καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν ἐθύετο εἰς τρίς, καὶ οὐκ ἐγίνετο τὰ ἱερά. καὶ ἤδη καὶ ἐπὶ σκηπὴν ἰόντες τὴν Ξενοφῶντος ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἔχοιεν τὰ ἐπιτήδεια. ὁ δ' οὐκ ἂν ἔφη ἐξαγαγεῖν μὴ γιγνομένων τῶν ἱερῶν.
- 20 Καὶ πάλιν τῇ ὑστεραίᾳ ἐθύετο, καὶ σχεδόν τι πᾶσα ἡ στρατιὰ διὰ τὸ μέλειν ἅπασιν ἐκκλοῦντο περὶ τὰ ἱερά·

τὰ δὲ θύματα ἐπελελοίπει. οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐξῆγον μὲν οὐ, συνεκάλεσαν δέ. εἶπεν οὖν Ξενοφῶν· Ἴσως οἱ πολέ- 21 μιοι συνειλεγμένοι εἰσὶ καὶ ἀνάγκη μάχεσθαι· εἰ οὖν καταλιπόντες τὰ σκεύη ἐν τῷ ἐρυμνῷ χωρίῳ ὡς εἰς μάχην παρεσκευασμένοι ἴοιμεν, ἴσως ἂν τὰ ἱερὰ προχωροῖη ἡμῖν. ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται ἀνέκραγον, ὡς οὐδὲν δέον 22 εἰς τὸ χωρίον ἄγειν, ἀλλὰ θύεσθαι ὡς τάχιστα. καὶ πρόβατα μὲν οὐκέτι ἦν, βοῦς δὲ ὑπὸ ἀμάξης προίεμενοι ἐθύοντο· καὶ Ξενοφῶν Κλεάνορος ἐδεήθη τοῦ Ἀρκάδος προθυμείσθαι, εἴ τι ἐν τούτῳ εἴη. ἀλλ' οὐδ' ὡς ἐγένετο.

Νέων δὲ ἦν μὲν στρατηγὸς κατὰ τὸ Χειρισόφου μέρος, 23 ἐπεὶ δὲ ἑώρα τοὺς ἀνθρώπους ὡς εἶχον δεινῶς τῇ ἐνδείᾳ, βουλόμενος αὐτοῖς χαρίζεσθαι, εὐρών τινα ἀνθρωπον Ἡρακλεώτην, ὃς ἔφη κώμας ἐγγὺς εἰδέναι, ὅθεν εἴη λαβεῖν τὰ ἐπιτήδεια, ἐκήρυξε τὸν βουλόμενον ἵνα ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια, ὡς ἡγεμόνος ἔσομένου. ἐξέρχονται δὴ σὺν δορατίοις καὶ ἀσκοῖς καὶ θυλάκοις καὶ ἄλλοις ἀγγείοις εἰς δισχιλίους ἀνθρώπους. ἐπειδὴ δὲ ἦσαν ἐν ταῖς κώ- 24 μαις καὶ διεσπείροντο ὡς ἐπὶ τὸ λαμβάνειν, ἐπιπίπτουσιν αὐτοῖς οἱ Φαρναβάζου ἵππεῖς πρῶτοι· βεβοηθητότερες γὰρ ἦσαν τοῖς Βιθυνοῖς, βουλόμενοι σὺν τοῖς Βιθυνοῖς, εἰ δύναιτο, ἀποκωλύσαι τοὺς Ἕλληνας μὴ ἔλθειν εἰς τὴν Φρυγίαν· οὗτοι οἱ ἵππεῖς ἀποκτείνουσι τῶν ἀνδρῶν οὐ μείον πεντακοσίους· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνεφυγον. ἐκ τούτου ἀπαγγέλλει τις ταῦτα τῶν ἀποπε- 25 φρευγόντων εἰς τὸ στρατόπεδον. καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ οὐκ ἐγεγένητο τὰ ἱερὰ ταύτη τῇ ἡμέρᾳ, λαβὼν βοῦν ὑπὸ ἀμάξης, οὐ γὰρ ἦν ἄλλα ἱερεῖα, σφαγιασάμενος· ἐβοήθει καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μέχρι τριάκοντα ἐτῶν ἅπαντες. καὶ ἀνα- 26 λαβόντες τοὺς λοιποὺς ἀνδρας εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφικνοῦνται. καὶ ἤδη μὲν ἀμφὶ ἡλίου δυσμὰς ἦν καὶ οἱ Ἕλληνες μάλ' ἀθύμως ἔχοντες ἐδειπνοποιοῦντο, καὶ ἐξάπινης διὰ τῶν λασίων τῶν Βιθυνῶν τινες ἐπιγενόμενοι τοῖς προφύλαξι τοὺς μὲν κατέκανον, τοὺς δὲ ἐδίωξαν μέχρι εἰς τὸ στρατόπεδον. καὶ κραυγῆς γενομένης εἰς τὰ 27 ὄπλα πάντες ἔδραμον οἱ Ἕλληνες· καὶ διώκειν μὲν καὶ κινεῖν τὸ στρατόπεδον νυκτὸς οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι· δασέα γὰρ ἦν τὰ χωρία· ἐν δὲ τοῖς ὄπλοις ἐνυκτέρεον φυλαττόμενοι ἱκανοῖς φύλαξι.

Τὴν μὲν νύκτα οὕτω διήγαγον· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ οἱ 5

στρατηγοὶ εἰς τὸ ἐρυμνὸν χωρίον ἤγουντο· οἱ δὲ εἶποντο ἀναλαβόντες τὰ ὄπλα καὶ τὰ σκευή. πρὶν δὲ ἀρίστου ὥραν εἶναι, ἀπετάφρυσαν ἢ ἢ εἴσοδος ἦν εἰς τὸ χωρίον, καὶ ἀπεσταύρωσαν ἅπαν, καταλιπόντες τρεῖς πύλας. καὶ πλοῖον ἐξ Ἡρακλείας ἤκεν ἄλφιτα ἄγον καὶ ἱερεῖα καὶ οἶνον. πρῶτ' ἀναστὰς Ξενοφῶν ἐθύετο ἐπεξόδια, καὶ γίνεται τὰ ἱερά ἐπὶ τοῦ πρώτου ἱερείου. καὶ ἤδη τέλος ἔχόντων τῶν ἱερῶν ὄρᾳ αἰτὸν αἴσιον ὁ μάντις Ἀρηξίων Παρράσιος καὶ ἠγγεῖσθαι κελεύει τὸν Ξενοφῶντα. καὶ διαβάντες τὴν τάφρον τὰ ὄπλα τίθενται, καὶ ἐκέρουξαν ἀριστήσαντας ἐξιέναι τοὺς στρατιώτας σὺν τοῖς ὄπλοις, τὸν δὲ ὄχλον καὶ τὰ ἀνδράποδα αὐτοῦ καταλιπεῖν. οἱ μὲν δὲ ἄλλοι πάντες ἐξήεσαν, Νέων δὲ οὐ· ἐδόκει γὰρ κάλλιστον εἶναι τοῦτον φύλακα καταλιπεῖν τῶν ἐπὶ στρατοπέδου. ἐπεὶ δ' οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἀπέλιπον αὐτούς, αἰσχνόμενοι μὴ ἐφέπεσθαι, τῶν ἄλλων ἐξιόντων, κατέλιπον αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ πέντε καὶ τετταράκοντα ἔτη. καὶ οὗτοι μὲν ἔμμενον, οἱ δ' ἄλλοι ἐπορεύοντο. πρὶν δὲ πεντεκαίδεκα στάδια διεληλυθῆναι, ἐνέτυχον ἤδη νεκροῖς· καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ κέρατος ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους φανέντας νεκροὺς ἔθαπτον πάντας, ὁπόσους ἐπελάμβανε τὸ κέρας. ἐπεὶ δὲ τοὺς πρώτους ἔθαψαν, προαγαγόντες καὶ τὴν οὐρὰν αἴθις ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους τῶν ἀτάφων ἔθαπτον τὸν αὐτὸν τρόπον ὁπόσους ἐπελάμβανεν ἡ στρατιά. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ὁδὸν ἤκον τὴν ἐκ τῶν κωμῶν, ἐνθα ἔκειντο ἀθρόοι, συννεγζόντες αὐτοὺς ἔθαψαν.

Ἦδη δὲ πέρα μεσοῦσης τῆς ἡμέρας προαγαγόντες τὸ στρατεύμα ἐξω τῶν κωμῶν ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια, ὅτι τις ὄρῳ ἐντὸς τῆς φάλαγγος, καὶ ἐξαίφνης ὄρῳσι τοὺς πολεμίους ὑπερβάλλοντας κατὰ λόφους τινὰς ἐκ τοῦ ἐναντίου τεταγμένους ἐπὶ φάλαγγος ἰππέας τε πολλοὺς καὶ πεζοὺς· καὶ γὰρ Σπιθριδάτης καὶ Ραθίνης ἤκον παρὰ Φαρναβάζου ἔχοντες τὴν δύναμιν. ἐπεὶ δὲ κατεῖδον τοὺς Ἕλληνας οἱ πολέμιοι, ἔστησαν ἀπέχοντες αὐτῶν ὅσον πεντεκαίδεκα σταδίους. ἐκ τούτου εὐθὺς Ἀρηξίων ὁ μάντις τῶν Ἑλλήνων σφραγιάζεται, καὶ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ πρώτου καλὰ τὰ σφάγια. ἐνθα δὲ Ξενοφῶν λέγει· Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες στρατηγοί, ἐπιτάξασθαι τῇ φάλαγγι λόχους φύλακας, ἵν' ἂν που δέη, ὧσιν οἱ ἐπιβοηθήσοντες τῇ φάλαγγι

καὶ οἱ πολέμιοι τεταραγμένοι ἐμπίπτωσιν εἰς τεταγμένους
καὶ ἀκεραίους. συνεδόκει ταῦτα πᾶσιν. Ὑμεῖς μὲν τοίνυν, 10
ἔφη, προηγεῖσθε τὴν πρὸς τοὺς ἐναντίους, ὡς μὴ ἐστήκω-
μεν, ἐπεὶ ὄφθημεν καὶ εἶδομεν τοὺς πολεμίους· ἐγὼ δὲ ἤξω
τοὺς τελευταίους λόχους καταχωρίσας ἥπερ ὑμῖν δοκεῖ. ἐκ 11
τούτου οἱ μὲν ἤσυχoi προῆγον, ὁ δὲ τρεῖς ἀφελῶν τὰς τε-
λευταίας τάξεις ἀνά διακοσίους ἄνδρας τὴν μὲν ἐπὶ τὸ
δεξιὸν ἐπέτρεψεν ἐρέπεσθαι ἀπολιπόντας ὡς πλέθρον·
Σαμόλας Ἀχαιὸς ταύτης ἤρχε τῆς τάξεως· τὴν δ' ἐπὶ τῷ
μέσῳ ἐχώρισεν ἔπεσθαι· Πυρρῖας Ἀρκὰς ταύτης ἤρχε· τὴν
δὲ μίαν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ· Φρασίας Ἀθηναῖος ταύτη ἐφει-
στήκει. προΐοντες δέ, ἐπεὶ ἐγένοντο οἱ ἠγούμενοι ἐπὶ 12
νάπει μεγάλῳ καὶ δυσπόρῳ, ἔστησαν ἀγνοοῦντες, εἰ δια-
βατέον εἴη τὸ νάπος. καὶ παρεγγυῶσι στρατηγούς καὶ
λοχαγούς παριέναι ἐπὶ τὸ ἠγούμενον. καὶ ὁ Ξενοφῶν Θαν- 13
μάσας, ὅτι τὸ ἴσχον εἴη τὴν πορείαν, καὶ ταχὺ ἀκούων
τὴν παρεγγύην ἐλαύνει ἢ τάχιστα. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, λέγει
Σοφαινέτος, πρεσβύτατος ὢν τῶν στρατηγῶν, ὅτι βουλῆς
οὐκ ἄξιον εἴη, εἰ διαβατέον ἐστὶ τοιοῦτον νάπος. καὶ ὁ 14
Ξενοφῶν σπουδῇ ὑπολαβὼν ἔλεξεν· Ἄλλ' ἴστε μὲν με, ὧ
ἄνδρες, οὐδένα πω κίνδυνον προξενήσαντα ὑμῖν ἐθελού-
σιον· οὐ γὰρ δόξης ὄρω δεομένους ὑμᾶς εἰς ἀνδρείτητα,
ἀλλὰ σωτηρίας. νῦν δὲ οὕτως ἔχει· ἀμαχεῖ μὲν ἐνθῆνδε 15
οὐκ ἔστιν ἀπελθεῖν· ἢν γὰρ μὴ ἡμεῖς ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πο-
λεμίους, οὗτοι ἡμῖν, ὁπόταν ἀπίωμεν, ἔψονται καὶ ἐπι-
πεσοῦνται. ὁρᾶτε δὴ, πότερον κρεῖττον ἵεναι ἐπὶ τοὺς 16
ἄνδρας προβαλλομένους τὰ ὄπλα ἢ μεταβαλλομένους ὀπι-
σθεν ἡμῶν ἐπιόντας τοὺς πολεμίους θεᾶσθαι. ἴστε μὲν- 17
τοι, ὅτι τὸ μὲν ἀπιέναι ἀπὸ πολεμίων οὐδενὶ καλῶ ἔοικε,
τὸ δὲ ἐφέπεσθαι καὶ τοῖς κακίοσι θάρρος ἐμποιεῖ. ἐγὼ
γοῦν ἡδίον ἂν σὺν ἡμίσεσιν ἐποίμην ἢ σὺν διπλασίοις
ἀποχωροίην. καὶ τούτους οἶδ' ὅτι ἐπιόντων μὲν ἡμῶν
οὐδ' ὑμεῖς ἐλπίζετε αὐτοὺς δέξασθαι ἡμᾶς, ἀπιόντων δὲ
πάντες ἐπιστάμεθα ὅτι τολμήσουσιν ἐφέπεσθαι. τὸ δὲ 18
διαβάντας ὀπισθεν νάπος χαλεπὸν ποιήσασθαι μέλλον-
τας μάχεσθαι ἄρ' οὐχὶ καὶ ἀρπάσαι ἄξιον; τοῖς μὲν γὰρ
πολεμίοις ἐγὼ βουλοίμην ἂν εὐπορα πάντα φαίνεσθαι
ὥστε ἀποχωρεῖν· ἡμᾶς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ χωρίου δεῖ διδά-
σκεσθαι, ὅτι οὐκ ἔστι μὴ νικῶσι σωτηρία. Θανμάζω δ' 19
ἔγωγε καὶ τὸ νάπος τοῦτο εἴ τις μᾶλλον φοβερόν νομίζει

- εἶναι τῶν ἄλλων ὧν διαπεπορεύεσθαι χωρίων. πῶς γὰρ
 δυσδιάβατον τὸ πεδίον, εἰ μὴ νικήσομεν τοὺς ἰππέας;
 πῶς δὲ ἂν διεληλύθαμεν ὄρη, ἣν πελτασταὶ τοσοῖδε ἐφέ-
 20 πωνται; ἣν δὲ δὴ καὶ σωθῶμεν ἐπὶ θάλατταν, πόσον τι
 νάπος ὁ Πόντος; ἔνθα οὔτε πλοῖά ἐστι τὰ ἀπάξοντα οὔτε
 21 σῖτος, ᾧ θρεψόμεθα μένοντες, δεήσει δέ, ἣν θᾶττον ἐκεῖ
 γενώμεθα, θᾶττον πάλιν ἐξιέναι ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. οὐ-
 κοῦν νῦν κρεῖττον ἡριστηκότας μάχεσθαι ἢ αὔριον ἀνα-
 ρίστους. ἄνδρες, τὰ τε ἱερὰ ἡμῖν καλὰ οἵ τε οἰωνοὶ αἴσιοι
 τὰ τε σφάγια κάλλιστα· ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. οὐ δεῖ
 ἔτι τούτους, ἐπεὶ ἡμᾶς πάντως εἶδον, ἡδέως δειπνήσαι
 οὐδ' ὄπον ἂν ἐθέλωσι σκηῆσαι.
- 22 Ἐντεῦθεν οἱ λοχαγοὶ ἠγεῖσθαι ἐκέλευον καὶ οὐδεὶς
 ἀντέλεγε. καὶ ὅς ἤγειτο, παραγγείλας διαβαίνειν ἧ ἕκα-
 στος ἐτύγγανε τοῦ νάπου ὧν· θᾶττον γὰρ ἀθρόον ἐδόκει
 ἂν οὕτω πέραν γενέσθαι τὸ στράτευμα ἢ εἰ κατὰ τὴν
 23 γέφυραν, ἢ ἐπὶ τῷ νάπῃ ἣν, ἐξεμηρύνοντο. ἐπεὶ δὲ διέ-
 βησαν, παριῶν παρὰ τὴν φάλαγγα ἔλεγεν· Ἄνδρες, ἀνα-
 μιμνήσθεσθε, ὅσας δὴ μάχας σὺν τοῖς θεοῖς ὁμοσε ἰόντες
 νενικήκατε καὶ οἷα πάσχουσιν οἱ πολεμίους φεύγοντες,
 καὶ τοῦτο ἐννοήσατε, ὅτι ἐπὶ ταῖς θύραις τῆς Ἑλλάδος
 24 ἐσμέν. ἀλλ' ἔπεσθε ἡγεμόνι τῷ Ἡρακλεῖ καὶ ἀλλήλους
 παρακαλεῖτε ὀνομασί. ἡδύ τοι ἀνδρεῖόν τι καὶ καλὸν
 νῦν εἰπόντα καὶ ποιήσαντα μνήμην ἐν οἷς ἐθέλει παρέχειν
 25 ἑαυτοῦ. ταῦτα παρελαύνων ἔλεγε καὶ ἅμα ὑψηγεῖτο ἐπὶ
 φάλαγγος, καὶ τοὺς πελταστὰς ἐκατέρωθεν ποιησάμενοι
 ἐπορεύοντο ἐπὶ τοὺς πολεμίους. παρήγγελο δὲ τὰ μὲν
 δόρατα ἐπὶ τὸν δεξιὸν ὤμιον ἔχειν, ἕως σημαῖνοι τῇ σάλ-
 πιγι· ἔπειτα δὲ εἰς προσβολὴν καθέντας ἔπεσθαι βάρην
 καὶ μηδένα δρόμῳ διώκειν. ἐκ τούτου σύνθημα παρήει
 26 Ζεὺς σωτήρ, Ἡρακλῆς ἡγεμῶν. οἱ δὲ πολέμιοι ὑπέμενον,
 νομίζοντες καλὸν ἔχειν τὸ χωρίον. ἐπεὶ δ' ἐπλησίαζον,
 ἀλαλάξαντες οἱ Ἕλληνες πελτασταὶ ἔθεον ἐπὶ τοὺς πο-
 λεμίους, πρὶν τινα κελεύειν· οἱ δὲ πολέμιοι ἀντίοι ὤρ-
 27 μησαν, οἱ δ' ἰππεῖς καὶ τὸ στίφος τῶν Βιθυνῶν· καὶ
 τρέπονται τοὺς πελταστὰς. ἀλλ' ἐπεὶ ὑπηντίαζεν ἡ φά-
 λαγξ τῶν ὀπλιτῶν ταχὺ πορευομένη καὶ ἅμα ἡ σάλπιγξ
 ἐφθέγγετο καὶ ἐπαιάνιζον καὶ μετὰ ταῦτα ἡλάλαζον καὶ
 ἅμα τὰ δόρατα καθίσταν, ἐνταῦθα οὐκέτι ἐδέξαντο οἱ
 28 πολέμιοι, ἀλλὰ ἔφευγον. καὶ Τιμασίῳ μὲν ἔχων τοὺς
 ἰππεῖς ἐφείπετο, καὶ ἀπεκτίννυσαν ὅσουςπερ ἐδύνατο

ὡς ὀλίγοι ὄντες. τῶν δὲ πολεμίων τὸ μὲν εὐώνυμον εὐ-
 θύς διεσπάρη, καθ' ὃ οἱ Ἕλληνες ἱππεῖς ἦσαν, τὸ δὲ
 δεξιὸν ἄτε οὐ σφόδρα διωκόμενον ἐπὶ λόφου συνέστη.
 ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ὑπομένοντας αὐτούς, ἐδόκει ²⁹
 ῥᾶσιτόν τε καὶ ἀκινδυνότατον εἶναι ἰέναι ἤδη ἐπ' αὐτούς.
 παιανίσαντες οὖν εὐθύς ἐπέκειντο· οἱ δ' οὐχ ὑπέμειναν.
 καὶ ἐνταῦθα οἱ πελτασταὶ ἐδίωκον, μέχρι τὸ δεξιὸν αὐ
 διεσπάρη· ἀπέθανον δὲ ὀλίγοι· τὸ γὰρ ἱππικὸν φόβον
 παρεῖχε τὸ τῶν πολεμίων πολὺ ὄν. ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ ³⁰
 Ἕλληνες τό τε Φαρναβάζου ἱππικὸν ἔτι συνεστηκὸς καὶ
 τοὺς Βιθυνοὺς ἱππέας πρὸς τοῦτο συναθροιζομένους καὶ
 ἀπὸ λόφου τινὸς καταθεωμένους τὰ γιγνόμενα, ἀπειρή-
 κεσαν μὲν, ὅμως δὲ ἐδόκει καὶ ἐπὶ τούτους ἵεόν εἶναι
 οὕτως ὅπως δύναιντο, ὡς μὴ τεθαρρηκότες ἀναπαύσαιντο.
 συνταξάμενοι δὴ πορεύονται. ἐντεῦθεν οἱ πολέμιοι ἱπ- ³¹
 πεῖς φεύγουσι κατὰ τοῦ πρᾶνουῦς ὁμοίως ὥσπερ οἱ ὑπὸ
 ἱππέων διωκόμενοι· νάπος γὰρ αὐτοὺς ὑπεδέχτο, ὃ οὐκ
 ἤδεσαν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ προαπετράποντο διώκοντες·
 ὁπὲ γὰρ ἦν. ἐπανελθόντες δὲ ἔνθα ἡ πρώτη συμβολή ³²
 ἐγένετο, στησάμενοι τρόπαιον ἀπήεσαν ἐπὶ θάλατταν περὶ
 ἡλίου δυσμᾶς· στάδιοι δ' ἦσαν ὡς ἐξήκοντα ἐπὶ τὸ στρα-
 τόπεδον.

Ἐντεῦθεν οἱ μὲν πολέμιοι εἶχον ἀμφὶ τὰ ἑανιῶν καὶ 6
 ἀπήγοντο καὶ τοὺς οἰκέτας καὶ τὰ χρήματα ὅποι ἐδύνατο
 προσωτάτω· οἱ δὲ Ἕλληνες προσέμενον μὲν Κλέανδρον
 καὶ τὰς τριήρεις καὶ τὰ πλοῖα ὡς ἤξοντα, ἐξιόντες δ'
 ἐκάστης ἡμέρας σὺν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ τοῖς ἀνδραπόδοις
 ἐφέροντο ἀδεῶς πυρρὸς καὶ κριθάς, οἶνον, ὄσπρια, μελί-
 νας, σῦκα· ἅπαντα γὰρ ἀγαθὰ εἶχεν ἡ χώρα πλὴν ἐλαίου.
 καὶ ὁπότε μὲν καταμένοι τὸ στράτευμα ἀναπαυόμενον, ²
 ἐξῆν ἐπὶ λείαν ἰέναι, καὶ ἐλάμβανον οἱ ἐξιόντες· ὁπότε δὲ
 ἐξίοι πᾶν τὸ στράτευμα, εἴ τις χωρὶς ἀπελθὼν λάβοι τι,
 δημόσιον ἐδοξεν εἶναι. ἤδη δὲ ἦν πολλὴ πάντων ἀφθο- ³
 νία· καὶ γὰρ ἀγοραὶ πάντοθεν ἀφικνοῦντο ἐκ τῶν Ἑλλη-
 νίδων πόλεων καὶ οἱ παραπλέοντες ἄσμενοι κατεῖχον,
 ἀκούοντες, ὡς οἰκίζοιτο πόλις καὶ λιμὴν εἶη. ἐπεμπον ⁴
 δὲ καὶ οἱ πολέμιοι ἤδη, οἱ πλησίον ᾤκουν, πρὸς Ξενο-
 φῶντα, ἀκούοντες, ὅτι οὗτος πολίξει τὸ χωρίον, ἐρωτῶν-
 τες, ὅτι δύοι ποιοῦντας φίλους εἶναι. ὃ δ' ἐπεδείκνυν
 αὐτοὺς τοῖς στρατιώταις. καὶ ἐν τούτῳ Κλέανδρος ἀφι- ⁵

κνεῖται δύο τριήρεις ἔχων, πλοῖον δ' οὐδέν. ἐτύγγανε δὲ
 τὸ στρατεύμα ἕξω ὄν, ὅτε ἀφίκετο, καὶ ἐπὶ λείαν τινὲς
 οἰχόμενοι ἄλλοι εἰς τὸ ὄρος, καὶ εἰλήφεσαν πρόβατα
 πολλά· ὀνοῦντες δέ, μὴ ἀφαιρεθεῖεν, τῷ Δεξιππῷ λέ-
 γουσιν, ὃς ἀπέδρα τὴν πεντηκόντορον ἔχων ἐκ Τραπε-
 ζοῦντος, καὶ κελεύουσι διασώσαντα αὐτοῖς τὰ πρόβατα
 6 τὰ μὲν αὐτὸν λαβεῖν, τὰ δὲ σφίσιν ἀποδοῦναι. εὐθύς δ'
 ἐκεῖνος ἀπελαύνει τοὺς περιεστῶτας τῶν στρατιωτῶν καὶ
 λέγοντας, ὅτι δημόσια εἶη, καὶ τῷ Κλεάνδρῳ λέγει ἐλθῶν,
 ὅτι ἀρπάζειν ἐπιχειροῦσιν. ὁ δὲ κελεύει τὸν ἀρπάζοντα
 7 ἄγειν πρὸς αὐτόν. καὶ ὁ μὲν λαβὼν ἤγέ τινα· περι-
 τυχὼν δ' Ἀγασίας ἀφαιρεῖται· καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ ὁ ἀγό-
 μενος λοχίτης. οἱ δ' ἄλλοι οἱ παρόντες τῶν στρατιω-
 τῶν ἐπιχειροῦσι βάλλειν τὸν Δεξιππον, ἀνακαλοῦντες τὸν
 προδότην. ἔδεισαν δὲ καὶ τῶν τριηριτῶν πολλοὶ καὶ
 8 ἔφρουγον εἰς τὴν θάλατταν, καὶ Κλεάνδρος δ' ἔφρουγε. Ξε-
 νοφῶν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ κατεκώλυόν τε καὶ τῷ
 Κλεάνδρῳ ἔλεγον, ὅτι οὐδὲν εἶη πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ δόγμα
 9 αἴτιον εἶη τὸ τοῦ στρατεύματος ταῦτα γενέσθαι. ὁ δὲ
 Κλεάνδρος ὑπὸ τοῦ Δεξιππου τε ἀνερθεθίζόμενος καὶ αὐτὸς
 ἀχθεσθεὶς, ὅτι ἐφοβήθη, ἀποπλεύσεσθαι ἔφη καὶ κηρύ-
 ξειν μηδεμίαν πόλιν δέχεσθαι αὐτούς, ὡς πολεμίους. ἤρ-
 10 χον δὲ τότε πάντων τῶν Ἑλλήνων οἱ Λακεδαιμόνιοι. ἐν-
 ταῦθα πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἐδόκει εἶναι τοῖς Ἑλλησι καὶ
 ἐδέοντο μὴ ποιεῖν ταῦτα. ὁ δ' οὐκ ἂν ἄλλως ἔφη γενέσθαι,
 εἰ μὴ τις ἐκδώσει τὸν ἄρξαντα βάλλειν καὶ τὸν ἀφελό-
 11 μενον. ἦν δὲ ὃν ἐξήτει Ἀγασίας διὰ τέλους φίλος τῷ Ξενο-
 φῶντι· ἐξ οὗ καὶ διέβαλλεν αὐτὸν ὁ Δεξιππος. καὶ ἐν-
 τεῦθεν ἐπειδὴ ἀπορία ἦν, συνήγαγον τὸ στρατεύμα οἱ
 ἄρχοντες· καὶ ἔτιοι μὲν αὐτῶν παρ' ὀλίγον ἐποιοῦντο τὸν
 Κλεάνδρον, τῷ δὲ Ξενοφῶντι οὐκ ἐδόκει φαῦλον εἶναι τὸ
 12 πρᾶγμα, ἀλλ' ἀναστὰς ἔλεξεν· Ὡ ἄνδρες στρατιῶται, ἔμοι
 δὲ οὐ φαῦλον δοκεῖ εἶναι τὸ πρᾶγμα, εἰ ἡμῖν οὕτως ἔχων
 τὴν γνώμην Κλεάνδρος ἀπεισιν, ὥσπερ λέγει. εἰσὶ μὲν
 γὰρ ἐγγὺς αἱ Ἑλληνίδες πόλεις· τῆς δὲ Ἑλλάδος Λακεδαι-
 μόνιοι προεστήκασιν· ἱκανοὶ δὲ εἰσι καὶ εἰς ἕκαστος Λακε-
 δαιμονίων ἐν ταῖς πόλεσιν ὅτι βούλονται διαπράττεσθαι.
 13 εἰ οὖν οὗτος πρῶτον μὲν ἡμᾶς Βυζαντίου ἀποκλείσει,
 ἔπειτα δὲ τοῖς ἄλλοις ἀρμοσταῖς παραγγελεῖ εἰς τὰς πό-
 λεις μὴ δέχεσθαι ὡς ἀπιστοῦντας Λακεδαιμονίους καὶ ἀνό-
 μους ὄντας, ἔτι δὲ πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον οὗτος ὁ

λόγος περὶ ἡμῶν ἤξει, χαλεπὸν ἔσται καὶ μένειν καὶ ἀπο-
 πλεῖν· καὶ γὰρ ἐν τῇ γῇ ἄρχουσι Λακεδαιμόνιοι καὶ ἐν τῇ
 θαλάττῃ τὸν νῦν χρόνον. οὐκ οὐκ δεῖ οὔτε ἐνὸς ἀνδρός 14
 ἕνεκα οὔτε δυοῖν ἡμᾶς τοὺς ἄλλους τῆς Ἑλλάδος ἀπέχε-
 σθαι, ἀλλὰ πειστέον ὅτι ἂν κελεύωσι· καὶ γὰρ αἱ πόλεις
 ἡμῶν, ὅθεν ἔσμεν, πείθονται αὐτοῖς. ἐγὼ μὲν οὖν, καὶ 15
 γὰρ ἀκούω Δέξιππον λέγειν πρὸς Κλέανδρον, ὡς οὐκ ἂν
 ἐποίησεν Ἀγασίας ταῦτα, εἰ μὴ ἐγὼ αὐτὸν ἐκέλευσα, ἐγὼ
 μὲν οὖν ἀπολύω καὶ ὑμᾶς τῆς αἰτίας καὶ Ἀγασίαν, ἂν
 αὐτὸς Ἀγασίας φήσῃ ἐμέ τι τούτων αἴτιον εἶναι, καὶ
 καταδικάζω ἑμαυτοῦ, εἰ ἐγὼ πετροβολίας ἢ ἄλλου τινὸς
 βιαίου ἐξάρχω, τῆς ἐσχάτης δίκης ἄξιος εἶναι καὶ ὑφέξω
 τὴν δίκην. φημὶ δὲ καὶ εἴ τινα ἄλλον αἰτιᾶται, χρῆναι 16
 ἑαυτὸν παρασχεῖν Κλεάνδρῳ κρίναι· οὕτω γὰρ ἂν ὑμεῖς
 ἀπολελυμένοι τῆς αἰτίας εἴητε. ὡς δὲ νῦν ἔχει, χαλεπὸν,
 εἰ οἴομενοι ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι
 ἀντὶ δὲ τούτων οὐδ' ὅμοιοι τοῖς ἄλλοις ἐσόμεθα, ἀλλ'
 εἰρξόμεθα ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων.

Μετὰ ταῦτα ἀναστὰς εἶπεν Ἀγασίας· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, 17
 ὁμνυμι θεοὺς καὶ θεὰς ἢ μὴν μήτε με Ξενοφῶντα κελεῦ-
 σαι ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα μήτε ἄλλον ὑμῶν μηδένα·
 ἰδόντι δέ μοι ἄνδρα ἀγαθὸν ἀγόμενον τῶν ἡμῶν λοχιτῶν
 ὑπὸ Δέξιππου, ὃν ὑμεῖς ἐπίστασθε ὑμᾶς προδόντα, δει-
 νὸν ἔδοξεν εἶναι· καὶ ἀφειλόμην, ὁμολογῶ. καὶ ὑμεῖς 18
 μὲν μὴ ἐκδώτε με· ἐγὼ δὲ ἑμαυτόν, ὡς περ Ξενοφῶν λέγει,
 παρασχῆσω κρίναντι Κλεάνδρῳ ὅτι ἂν βούληται ποιῆσαι·
 τούτου ἕνεκα μήτε πολεμεῖτε Λακεδαιμονίοις σώζοισθέ
 τε ἀσφαλῶς ὅποι θέλει ἕκαστος. συμπέμψατε μέντοι
 μοι ὑμῶν αὐτῶν ἐλόμενοι πρὸς Κλεάνδρον οἵτινες, ἂν τι
 ἐγὼ παραλείπω, καὶ λέξουσιν ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ πράξουσιν.
 ἐκ τούτου ἔδωκεν ἡ στρατιὰ οὔστινας βούλοιο προελό- 19
 μενον ἵνα. ὁ δὲ προείλετο τοὺς στρατηγούς. μετὰ
 ταῦτα ἐπορεύοντο πρὸς Κλεάνδρον Ἀγασίας καὶ οἱ στρα-
 τηγοὶ καὶ ὁ ἀφαιρεθεὶς ἀνὴρ ὑπὸ Ἀγασίου. καὶ ἔλε- 20
 γον οἱ στρατηγοὶ· Ἐπεμψεν ἡμᾶς ἡ στρατιὰ πρὸς σέ, ὦ
 Κλεάνδρε, καὶ ἐκέλευσέ σε, εἴτε πάντας αἰτιᾶ, κρίναντα
 σὲ αὐτὸν χρῆσθαι ὅτι ἂν βούλη, εἴτε ἕνα τινα ἢ δύο ἢ
 καὶ πλείους αἰτιᾶ, τούτους ἀξιοῦσι παρασχεῖν σοι ἑαυτοὺς
 εἰς κρίσιν. εἴ τι οὖν ἡμῶν τινα αἰτιᾶ, πάρεσμέν σοι
 ἡμεῖς· εἴ τε καὶ ἄλλον τινα, φράσον· οὐδεὶς γὰρ ἀπέσται
 ὅστις ἂν ἡμῖν ἐθέλῃ πείθεσθαι. μετὰ ταῦτα παρελθὼν 21

ὁ Ἀγασίας εἶπεν· Ἐγὼ εἶμι, ὦ Κλέανδρε, ὁ ἀφελόμενος
 Δέξιππου ἄγοντος τοῦτον τὸν ἄνδρα καὶ παίειν κελεύσας
 22 Δέξιππον. τοῦτον μὲν γὰρ οἶδα ἄνδρα ἀγαθὸν ὄντα,
 Δέξιππον δὲ οἶδα αἰρεθέντα ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἄρχειν
 τῆς πεντηκοντόρου ἧς ἠτησάμεθα παρὰ Τραπεζουντίων
 ἐφ' ὅτε πλοῖα συλλέγειν, ὡς σωζοίμεθα, καὶ ἀποδράντα
 Δέξιππον καὶ προδόντα τοὺς στρατιώτας, μεθ' ὧν ἐσώθη.
 23 καὶ τοὺς τε Τραπεζουντίους ἀπεστερήκαμεν τὴν πεντη-
 κόντορον καὶ κακοὶ δοκοῦμεν εἶναι διὰ τοῦτον, αὐτοὶ τε
 τὸ ἐπὶ τούτῳ ἀπολώλαμεν. ἤκουε γάρ, ὡσπερ ἡμεῖς, ὡς
 ἄπορον εἶη περὶ ἀπιόντας τοὺς ποταμούς τε διαβῆναι
 καὶ σωθῆναι εἰς τὴν Ἑλλάδα. τοῦτον οὖν τοιοῦτον ὄντα
 24 ἀφειλόμην. εἰ δὲ σὺ ἤγες ἢ ἄλλος τις τῶν παρὰ σοῦ
 καὶ μὴ τῶν παρ' ἡμῶν ἀποδράντων, εὖ ἴσθι ὅτι οὐδὲν
 ἂν τούτων ἐποίησα. νόμιζε δ', ἐὰν ἐμὲ νῦν ἀποκτείνης,
 δι' ἄνδρα δειλὸν τε καὶ πονηρὸν ἄνδρα ἀγαθὸν ἀπο-
 κτείνων.

25 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος εἶπεν, ὅτι Δέξιππον μὲν
 οὐκ ἐπαινοίη, εἰ ταῦτα πεπονηκῶς εἶη· οὐ μέντοι ἔφη
 νομίζειν οὐδ' εἰ παμπόνηρος ἦν Δέξιππος, βίαν χρῆναι
 πάσχειν αὐτόν, ἀλλὰ κριθέντα, ὡσπερ καὶ ὑμεῖς νῦν
 26 ἀξιοῦτε, τῆς δίκης τυχεῖν. νῦν οὖν ἄπιτε καταλιπόντες
 τόνδε τὸν ἄνδρα· ὅταν δ' ἐγὼ κελεύσω, πάρεστε πρὸς
 τὴν κρίσιν. αἰτιῶμαι δὲ οὔτε τὴν στρατιὰν οὔτε ἄλλον
 οὐδένα ἔτι, ἐπεὶ οὗτος αὐτὸς ὁμολογεῖ ἀφελῆσθαι τὸν
 27 ἄνδρα. ὁ δὲ ἀφαιρεθεὶς εἶπεν· Ἐγὼ, ὦ Κλέανδρε, εἰ καὶ
 οἶει με ἀδικοῦντά τι ἄγεσθαι, οὔτε ἔπαιον οὐδένα οὔτε
 ἔβαλλον, ἀλλ' εἶπον, ὅτι δημόσια εἶη τὰ πρόβατα· ἦν γὰρ
 τῶν στρατιωτῶν δόγμα, εἴ τις, ὅποτε ἡ στρατιὰ ἐξίοι,
 28 ἰδίᾳ ληίζοιτο, δημόσια εἶναι τὰ ληφθέντα. ταῦτα εἶπον·
 καὶ ἐκ τούτου με λαβὼν οὗτος ἤγεν, ἵνα μὴ φθέγγοιτο
 μηδεὶς, ἀλλ' αὐτὸς λαβὼν τὸ μέρος διασώσειε τοῖς λησταῖς
 παρὰ τὴν ῥήτραν τὰ χρήματα. πρὸς ταῦτα ὁ Κλέανδρος
 εἶπεν· Ἐπεὶ τοίνυν τοιοῦτος εἶ, κατάμενε, ἵνα καὶ περὶ
 σοῦ βουλευσώμεθα.

29 Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἀμφὶ Κλέανδρον ἡρίστων· τὴν δὲ
 στρατιὰν συνήγαγε Ξενοφῶν καὶ συνεβούλευε πέμψαι ἄν-
 δρας πρὸς Κλέανδρον παραιτησομένους περὶ τῶν ἀνδρῶν.
 30 Ἐκ τούτου ἔδοξεν αὐτοῖς πέμψαντας στρατηγούς καὶ λοχα-
 γούς καὶ Δρακόντιον τὸν Σπαρτιάτην καὶ τῶν ἄλλων οἱ
 ἐδόκουν ἐπιτήδειοι εἶναι δεῖσθαι Κλεάνδρου κατὰ πάντα

τρόπον ἀφείναι τὸ ἄνδρε. ἔλθὼν οὖν ὁ Ξενοφῶν λέγει·³¹
 Ἔχεις μὲν, ὦ Κλέανδρε, τοὺς ἄνδρας, καὶ ἡ στρατιὰ σοι
 ὑφείτο ὅτι ἐβούλου ποιῆσαι καὶ περὶ τούτων καὶ περὶ
 ἑαυτῶν ἀπάντων· νῦν δέ σε αἰτοῦνται καὶ δέονται δοῦναι
 σφίσι τὸ ἄνδρε καὶ μὴ κατακαίνειν· πολλὰ γὰρ ἐν τῷ
 ἔμπροσθεν χρόνῳ περὶ τὴν στρατιὰν ἐμοχθησάτην. ταῦτα³²
 δέ σου τυχόντες ὑπισχνοῦνταί σοι ἀντὶ τούτων, ἣν βούλη
 ἡγεῖσθαι αὐτῶν καὶ ἦν οἱ θεοὶ ἴλεω ὣσιν, ἐπιδείξειν σοι
 καὶ ὡς κόσμιοὶ εἰσι καὶ ὡς ἱκανοὶ τῷ ἄρχοντι πειθόμενοι
 τοὺς πολεμίους σὺν τοῖς θεοῖς μὴ φοβεῖσθαι. δέονται³³
 δέ σου καὶ τοῦτο, παραγενόμενον καὶ ἄρξαντα ἑαυτῶν
 πείραν λαβεῖν καὶ Δεξιππου καὶ σφῶν τῶν ἄλλων,
 οἷος ἕκαστός ἐστι, καὶ τὴν ἀξίαν ἕκαστοις νεῖμαι. ἀκού-³⁴
 σας ταῦτα ὁ Κλέανδρος, Ἄλλὰ ναὶ τὸ σιῶ, ἔφη, ταχύ τοι
 ὑμῖν ἀποκρινοῦμαι. καὶ τῷ τε ἄνδρε ὑμῖν δίδωμι καὶ
 αὐτὸς παρέσομαι, καὶ ἦν οἱ θεοὶ παραδιδῶσιν, ἐξηγήσο-
 μαι εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ πολὺ οἱ λόγοι οὔτοι ἀντίοι εἰσὶν
 ἢ οὓς ἐγὼ περὶ ὑμῶν ἐνίων ἤκουον, ὡς τὸ σιγάτευμα
 ἀφίστατε ἀπὸ Λακεδαιμονίων.

Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἐπαινοῦντες ἀπῆλθον, ἔχοντες τὸ³⁵
 ἄνδρε· Κλέανδρος δὲ ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ καὶ συνῆν
 Ξενοφῶντι φιλικῶς καὶ ξενίαν συνεβάλλοντο· ἐπεὶ δὲ καὶ
 ἑώρα αὐτοὺς τὸ παραγγελλόμενον εὐτάκτως ποιῶντας,
 καὶ μᾶλλον ἔτι ἐπεθύμει ἡγεμῶν γενέσθαι αὐτῶν. ἐπεὶ³⁶
 μέντοι θυομένῳ αὐτῷ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οὐκ ἐγίγνετο τὰ
 ἱερά, συγκαλέσας τοὺς στρατηγούς εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν οὐ
 τελέθει τὰ ἱερά ἐξάγειν· ὑμεῖς μέντοι μὴ ἀθυμεῖτε τού-
 του ἕνεκα· ὑμῖν γάρ, ὡς ἔοικε, δέδοται ἐκχομίσαι τοὺς
 ἄνδρας· ἀλλὰ πορεύεσθε. ἡμεῖς δὲ ὑμᾶς, ἐπειδὰν ἐκεῖσε
 ἤκητε, δεξόμεθα ὡς ἂν δυνώμεθα κάλλιστα.

Ἐκ τούτου ἔδοξε τοῖς στρατιώταις δοῦναι αὐτῷ τὰ³⁷
 δημόσια πρόβατα· ὁ δὲ δεξάμενος πάλιν αὐτοῖς ἀπέδωκε.
 καὶ οὗτος μὲν ἀπέπλει. οἱ δὲ στρατιῶται διαθέμενοι
 τὸν σῖτον, ὃν ἦσαν συγκεχομισμένοι, καὶ τᾶλλα, ἃ εἰλήφε-
 σαν, ἐξεπορεύοντο διὰ τῶν Βιθυνῶν. ἐπεὶ δὲ οὐδενὶ ἐνέ-³⁸
 τυχον πορευόμενοι τὴν ὀρθὴν ὁδόν, ὥστε ἔχοντές τι εἰς
 τὴν φιλίαν ἐλθεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς τοῦμπαλιν ὑποστρέψαν-
 τας ἐλθεῖν μίαν ἡμέραν καὶ νύκτα. τοῦτο δὲ ποιήσαντες
 ἔλαβον πολλὰ καὶ ἀνδράποδα καὶ πρόβατα· καὶ ἀφίκοντο
 ἕκταιοι εἰς Χρυσόπολιν τῆς Καληθρονίας, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν
 ἡμέρας ἑπτὰ λαφυροπωλοῦντες.

Ζ.

- 1 [Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες μέχρι τῆς μάχης καὶ ὅσα, ἐπεὶ Κύρος ἐτελεύτησεν, ἐν τῇ πορείᾳ, μέχρι εἰς τὸν Πόντον ἀφίκοντο, καὶ ὅσα ἐκ τοῦ Πόντου πεζῇ ἔξιόντες καὶ ἐκπλέοντες ἐποιοῦν, μέχρι ἕξω τοῦ στόματος ἐγένοντο ἐν Χρυσοπόλει τῆς Ἀσίας,
- 2 ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.] ἐκ τούτου δὲ Φαρνάβαζος φοβούμενος τὸ στράτευμα μὴ ἐπὶ τὴν αὐτοῦ ἀρχὴν στρατεύηται, πέμψας πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον, ὁ δ' ἔτυχεν ἐν Βυζαντίῳ ὢν, ἐδεῖτο διαβιβάσαι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ ὑπισχνεῖτο πάντα ποιήσῃν αὐτῷ, ὅσα
- 3 δέοι. καὶ ὁ Ἀναξίβιος μειτεπέμψατο τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς εἰς Βυζάντιον καὶ ὑπισχνεῖτο, εἰ διαβαίεν,
- 4 μισθοφορὰν ἔσσεσθαι τοῖς στρατιώταις. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι ἔφασαν βουλευσάμενοι ἀπαγγελεῖν, Ξενοφῶν δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ἀπαλλάξοιτο ἤδη ἀπὸ τῆς στρατιᾶς καὶ βούλοιτο ἀποπλεῖν. ὁ δὲ Ἀναξίβιος ἐκέλευσεν αὐτὸν συνδιαβάνατα ἔπειτα οὕτως ἀπαλλάττεσθαι. ἔφη οὖν ταῦτα ποιήσῃν.
- 5 Σεύθης δὲ ὁ Θραξ πέμπει Μηδοσάδην καὶ κελεύει Ξενοφῶντα συμπροθυμείσθαι, ὅπως διαβῆ τὸ στράτευμα, καὶ ἔφη αὐτῷ ταῦτα συμπροθυμηθέντι ὅτι οὐ μεταμε-
- 6 λήσει. ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλὰ τὸ μὲν στράτευμα διαβήσεται· τούτου ἕνεκα μηδὲν τελείτω μήτε ἐμοὶ μήτε ἄλλῳ μηδενί· ἐπειδὰν δὲ διαβῆ, ἐγὼ μὲν ἀπαλλάξομαι, πρὸς δὲ τοὺς διαμένοντας καὶ ἐπικαιρίους ὄντας προσφερέσθω ὡς ἂν αὐτῷ δοκῆ ἀσφαλές.
- 7 Ἐκ τούτου διαβαίνουσι πάντες εἰς τὸ Βυζάντιον οἱ στρατιῶται. καὶ μισθὸν μὲν οὐκ ἐδίδου ὁ Ἀναξίβιος, ἐκήρυξε δὲ λαβόντας τὰ ὄπλα καὶ τὰ σκευὴ τοὺς στρατιώτας ἐξιέναι, ὡς ἀποπέμψων τε ἅμα καὶ ἀριθμὸν ποιήσων. ἐνταῦθα οἱ στρατιῶται ἤχθοντο, ὅτι οὐκ εἶχον ἀργύριον ἐπισιτίζεσθαι εἰς τὴν πορείαν, καὶ ὀκνηρῶς
- 8 συνεσκευάζοντο. καὶ ὁ Ξενοφῶν Κλεάνδρῳ τῷ ἄρμοστῇ ξένος γεγενημένος προσελθὼν ἠσπάζετο αὐτὸν ὡς ἀποπλευσόμενος ἤδη. ὁ δὲ αὐτῷ λέγει· Μὴ ποιήσης ταῦτα· εἰ δὲ μή, ἔφη, αἰτίαν ἔξεις, ἐπεὶ καὶ νῦν τινὲς ἤδη σὲ
- 9 αἰτιῶνται, ὅτι οὐ ταχὺ ἐξέρπει τὸ στράτευμα. ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλ' αἴτιος μὲν ἔγωγε οὐκ εἰμὶ τούτου, οἱ δὲ στρατιῶται αὐτοὶ ἐπισιτισμοῦ δεόμενοι διὰ τοῦτο ἀθυμοῦσι πρὸς

τὴν ἔξοδον. Ἄλλ' ὅμως, ἔφη, ἐγὼ σοι συμβουλεύω ἐξελ- 10
 θεῖν μὲν ὡς πορευσόμενον, ἐπειδὴν δ' ἔξω γένηται τὸ
 στράτευμα, τότε ἀπαλλάττεσθαι. Ταῦτα τοίνυν, ἔφη ὁ
 Ξενοφῶν, ἔλθόντες πρὸς Ἀναξίβιον διαπραξόμεθα. οὕτως
 ἔλθόντες ἔλεγον ταῦτα. ὁ δὲ ἐκέλευεν οὕτω ποιεῖν καὶ 11
 ἐξιέναι τὴν ταχίστην συσκευασαμένους καὶ προσανεῖπεν,
 ὃς ἂν μὴ παρῆ εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν, ὅτι
 αὐτὸς αὐτὸν αἰτίασεται. ἔντεῦθεν ἐξήρσαν οἱ τε στρα- 12
 τηγοὶ πρῶτοι καὶ οἱ ἄλλοι. καὶ ἄρδην πάντες πλὴν ὀλί-
 γων ἔξω ἦσαν, καὶ Ἐτεόνικος εἰστήκει παρὰ τὰς πύλας
 ὡς, ὁπότε ἔξω γένοιτο πάντες, συγκλείσων τὰς πύλας
 καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβαλῶν. ὁ δὲ Ἀναξίβιος συγκαλέσας τοὺς 13
 στρατηγούς καὶ τοὺς λοχαγούς ἔλεξε· Τὰ μὲν ἐπιτήδεια,
 ἔφη, λαμβάνετε ἐκ τῶν Θρακίων κιομῶν· εἰσὶ δὲ αὐτόθι
 πολλαὶ κριθαὶ καὶ πυροὶ καὶ τᾶλλα ἐπιτήδεια· λαβόντες
 δὲ πορεύεσθε εἰς Χερρόνησον, ἐκεῖ δὲ Κυνίσκος ὑμῖν
 μισθοδοτήσει. ἔπακούσαντες δὲ τινες τῶν στρατιωτῶν 14
 ταῦτα, ἢ καὶ τῶν λοχαγῶν τις διαγγέλλει εἰς τὸ στρα-
 τευμα. καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ ἐπυνθάνοντο περὶ τοῦ Σεύ-
 θου, πότερα πολέμιος εἴη ἢ φίλος καὶ πότερα διὰ τοῦ
 ἱεροῦ ὄρους δέοι πορεύεσθαι ἢ κύκλω διὰ μέσης τῆς Θρά-
 κης. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα διελέγοντο, οἱ στρατιῶται ἀναρπά- 15
 σαντες τὰ ὄπλα θέουσι δρόμῳ πρὸς τὰς πύλας, ὡς πάλιν
 εἰς τὸ τεῖχος εἰσιόντες. ὁ δὲ Ἐτεόνικος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ
 ὡς εἶδον προσθέοντας τοὺς ὀπλίτας, συγκλείουσι τὰς
 πύλας καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβάλλουσιν. οἱ δὲ στρατιῶται 16
 ἔκοπτον τὰς πύλας καὶ ἔλεγον, ὅτι ἀδικιώτατα πάσχοιεν
 ἐκβαλλόμενοι εἰς τοὺς πολεμίους· κατασχίσειν τε τὰς πύ-
 λας ἔφρασαν, εἰ μὴ ἐκόντες ἀνοίξουσιν. ἄλλοι δὲ ἔθρον 17
 ἐπὶ θάλατταν καὶ παρὰ τὴν χηλὴν τὸ τεῖχος ὑπερβαίνου-
 σιν εἰς τὴν πόλιν, ἄλλοι δέ, οἱ ἐτύγχανον ἔνδον ὄντες
 τῶν στρατιωτῶν, ὡς ὄρωσι τὰ ἐπὶ ταῖς πύλαις πράγματα,
 διακόπτοντες ταῖς ἀξίναῖς τὰ κλεῖθρα ἀναπεταννύουσι
 τὰς πύλας, οἱ δ' εἰσπίπτουσιν.

Ὁ δὲ Ξενοφῶν ὡς εἶδε τὰ γιγνόμενα, δείσας, μὴ ἐφ' 18
 ἀρπαγὴν τράποιτο τὸ στράτευμα καὶ ἀνήκεστα κακὰ
 γένοιτο τῇ πόλει καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς στρατιώταις, ἔθει
 καὶ συνεισπίπτει εἰς τῶν πυλῶν σὺν τῷ ὄχλῳ. οἱ δὲ 19
 Βυζάντιοι ὡς εἶδον τὸ στράτευμα βίᾳ εἰσπίπτον, φεύ-
 γουσιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς οἱ μὲν εἰς τὰ πλοῖα, οἱ δὲ οἴκαδε,
 ὅσοι δὲ ἔνδον ἐτύγχανον ὄντες, ἔξω ἔθρον, οἱ δὲ καθεῖλκον .

τὰς τριήρεις, ὡς ἐν ταῖς τριήρεσι σώζονται, πάντες δὲ
 20 ὄντο ἀπολωλέναι, ὡς ἐαλωκυίας τῆς πόλεως. ὁ δὲ
 Ἐτεόνικος εἰς τὴν ἄκραν ἀποφεύγει. ὁ δὲ Ἀναξίβιος
 καταδραμῶν ἐπὶ θάλατταν ἐν ἀλιεντικῷ πλοίῳ περιέπλει
 εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ εὐθὺς μεταπέμπεται ἐκ Καλχηδόνος
 φρουρούς· οὐ γὰρ ἱκανοὶ ἐδόκουν εἶναι οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει
 21 σχεῖν τοὺς ἄνδρας. οἱ δὲ στρατιῶται ὡς εἶδον Ξενο-
 φῶντα, προσπίπτουσι πολλοὶ αὐτῷ καὶ λέγουσι· Νῦν
 σοι ἕξεστιν, ὦ Ξενοφῶν, ἀνδρὶ γενέσθαι. ἔχεις πόλιν,
 ἔχεις τριήρεις, ἔχεις χρήματα, ἔχεις ἄνδρας τοσοῦτους.
 νῦν ἂν, εἴ βούλοιο, σύ τε ἡμᾶς ὀνήσαις καὶ ἡμεῖς σὲ μέγαν
 22 ποιήσαιμεν. ὁ δ' ἀπεκρίνατο· Ἄλλ' εὖ γε λέγετε καὶ
 ποιήσω ταῦτα· εἰ δὲ τούτων ἐπιθυμεῖτε, θέσθε τὰ ὄπλα
 ἐν τάξει ὡς τάχιστα· βουλόμενος αὐτοὺς κατηρεμίσαι,
 καὶ αὐτός τε παρηγγύα ταῦτα καὶ τοὺς ἄλλους ἐκέλευε
 23 παρεγγυᾶν τίθεσθαι τὰ ὄπλα. οἱ δὲ αὐτοὶ ὑφ' ἑαυτῶν
 ταπτόμενοι οἱ τε ὀπλίται ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ εἰς ὀκτῶ ἐγέ-
 νοντο καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπὶ τὸ κέρας ἐκάτερον παραδε-
 24 δραμήκεσαν. τὸ δὲ χωρίον οἶον κάλλιστον ἐκτάξασθαι
 ἔστι τὸ Θράκιον καλούμενον, ἔρημον οἰκιῶν καὶ πεδινόν.
 ἐπεὶ δὲ ἔκειτο τὰ ὄπλα καὶ κατηρεμίσθησαν, συγκαλεῖ ὁ
 25 Ξενοφῶν τὴν στρατιάν καὶ λέγει τάδε· Ὅτι μὲν ὀργίζεσθε,
 ὦ ἄνδρες στρατιῶται, καὶ νομίζετε δεινὰ πάσχειν ἕξαπα-
 τώμενοι, οὐ θαναμάζω. ἦν δὲ τῷ θυμῷ χαριζώμεθα καὶ
 Λακεδαιμονίους τε τοὺς παρόντας τῆς ἕξαπάτης τιμω-
 ρησώμεθα καὶ τὴν πόλιν τὴν οὐδὲν αἰτίαν διαρπάσωμεν,
 26 ἐνθυμεῖσθε ἃ ἔσται ἐντεῦθεν. πολέμιοι μὲν ἐσόμεθα
 ἀποδεδειγμένοι Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς συμμάχοις. οἷος
 δ' ὁ πόλεμος ἂν γένοιτο, εἰκάζειν δὴ πάρεστιν, ἑωρακό-
 27 τας καὶ ἀναμνησθέντας τὰ νῦν δὴ γεγενημένα. ἡμεῖς γὰρ
 οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθομεν εἰς τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Λακε-
 δαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους ἔχοντες τριήρεις τὰς μὲν
 ἐν θαλάττῃ τὰς δ' ἐν τοῖς νεωρίοις οὐκ ἐλάτιους τριακο-
 σίων, ὑπαρχόντων δὲ πολλῶν χρημάτων ἐν τῇ πόλει καὶ
 προσόδου οὔσης κατ' ἐνιαυτὸν ἀπὸ τε τῶν ἐνδήμων καὶ
 ἐκ τῆς ὑπερορίας οὐ μείον χιλίων ταλάντων· ἄρχοντες δὲ
 τῶν νήσων ἀπασῶν καὶ ἐν τε τῇ Ἀσίᾳ πολλὰς ἔχοντες
 πόλεις καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἄλλας τε πολλὰς καὶ αὐτὸ
 τοῦτο τὸ Βυζάντιον, ὅπου νῦν ἐσμέν, ἔχοντες κατεπολε-
 28 μήθημεν οὕτως, ὡς πάντες ὑμεῖς ἐπίστασθε. νῦν δὲ δὴ
 τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν. Λακεδαιμονίοις μὲν καὶ τῶν

ἀρχαίων συμμάχων ὑπαρχόντων, Ἀθηναίων δὲ καὶ οἱ ἐκεί-
 νοις τότε ἦσαν σύμμαχοι πάντων προσγεγενημένων, Τισ-
 σαφέρουσι δὲ καὶ τῶν ἐπὶ θαλάτῃ ἄλλων βαρβάρων
 πάντων πολεμίων ἡμῖν ὄντων, πολεμιωτάτου δὲ αὐτοῦ
 τοῦ ἄνω βασιλέως, ὃν ἤλθομεν ἀφαιρησόμενοι τὴν ἀρχὴν
 καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα; τούτων δὴ πάντων
 ὁμοῦ ὄντων ἔστι τις οὕτως ἄφρων, ὅστις οἴεται ἂν ἡμᾶς
 περιγενέσθαι; μὴ πρὸς θεῶν μαινόμεθα μῆδ' αἰσχροῦς 29
 ἀπολώμεθα πολέμιοι ὄντες καὶ ταῖς πατρίσι καὶ τοῖς
 ἡμετέροις αὐτῶν φίλοις τε καὶ οἰκείοις. ἐν γὰρ ταῖς πό-
 λεσίν εἰσι πάντες ταῖς ἐφ' ἡμᾶς στρατευσομέναις, καὶ
 δικαίως, εἰ βάρβαρον μὲν πόλιν οὐδεμίαν ἠθελήσαμεν
 κατασχεῖν, καὶ ταῦτα κρατοῦντες, Ἑλληνίδα δὲ εἰς ἣν
 πρώτην πόλιν ἤλθομεν, ταύτην ἐξαλαπάξομεν. ἐγὼ μὲν 30
 τοίνυν εὐχομαι, πρὶν ταῦτα ἐπιθεῖν ὑφ' ὑμῶν γενόμενα,
 μυρίας ἐμέ γε κατὰ γῆς ὀργυιὰς γενέσθαι. καὶ ὑμῖν δὲ
 συμβουλεύω Ἑλλήνας ὄντας τοῖς τῶν Ἑλλήνων προεστη-
 κόσι πειθόμενους πειρᾶσθαι τῶν δικαίων τυγχάνειν. ἐὰν
 δὲ μὴ δύνησθε ταῦτα, ἡμᾶς δεῖ ἀδικουμένους τῆς γούν
 Ἑλλάδος μὴ στέρεσθαι. καὶ νῦν μοι δοκεῖ πέμπσαντας 31
 Ἀναξιβίῳ εἰπεῖν, ὅτι ἡμεῖς οὐδὲν βίαιον ποιήσοντες παρ-
 εληλύθαμεν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἦν μὲν δυνώμεθα παρ'
 ὑμῶν ἀγαθόν τι εὐρίσκεσθαι, εἰ δὲ μή, ἀλλὰ δηλώσοντες,
 ὅτι οὐκ ἐξαπατώμενοι, ἀλλὰ πειθόμενοι ἐξερχόμεθα.

Ταῦτα ἔδοξε, καὶ πέμπουσιν Ἱερώνυμόν τε Ἥλειον 32
 ἔροῦντα ταῦτα καὶ Εὐρύλοχον Ἀρκάδα καὶ Φιλήσιον Ἀχαιόν.
 οἱ μὲν ταῦτα ᾗχοντο ἔροῦντες.

Ἐτι δὲ καθημένων τῶν στρατιωτῶν προσέρχεται Κοι- 33
 ρατάδας Θηβαῖος, ὃς οὐ φεύγων τὴν Ἑλλάδα περιήει,
 ἀλλὰ στρατηγιῶν καὶ ἐπαγγελλόμενος, εἰ τις ἢ πόλις ἢ
 ἔθνος στρατηγοῦ δέοιτο· καὶ τότε προσελθὼν ἔλεγεν, ὅτι
 ἔτοιμος εἶη ἠγεῖσθαι αὐτοῖς εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον τῆς
 Θράκης, ἐνθα πολλὰ κάγαθὰ λήψοιτο· ἔστε δ' ἂν μό-
 λωσιν, εἰς ἀφθονίαν παρέξειν ἔφη καὶ σιτία καὶ ποτά.
 ἀκούουσι ταῦτα τοῖς στρατιώταις καὶ τὰ παρὰ Ἀναξιβίου 34
 ἅμα ἀπαγγελλόμενα· ἀπεκρίνατο γάρ, ὅτι πειθόμενοις
 αὐτοῖς οὐ μεταμελήσει, ἀλλὰ τοῖς τε οἴκοι τέλεσι ταῦτα
 ἀπαγγελεῖ καὶ αὐτὸς βουλεύσειτο περὶ αὐτῶν ὅτι δύναιτο
 ἀγαθόν· ἐκ τούτου οἱ στρατιῶται τὸν τε Κοιρατάδαν 35
 δέχονται στρατηγὸν καὶ ἔξω τοῦ τείχους ἀπῆλθον. ὁ δὲ
 Κοιρατάδας συντίθεται αὐτοῖς εἰς τὴν ὑστεραίαν παρ-

- σεσθαι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἔχων καὶ ἱερεῖα καὶ μάντιν καὶ
 36 σιτία καὶ ποτὰ τῇ στρατιᾷ. ἐπεὶ δὲ ἐξῆλθον, ὁ Ἀναξι-
 βίος ἔκλεισε τὰς πύλας καὶ ἐκήρυξεν, ὅς ἂν ἀλῶ ἔνδον ὧν
 37 τῶν στρατιωτῶν, ὅτι πεπράσεται. τῇ δ' ὑστεραία Κοι-
 ρατάδας μὲν ἔχων τὰ ἱερεῖα καὶ τὸν μάντιν ἦκε καὶ ἄλ-
 φριτα φέροντες εἶποντο αὐτῷ εἴκοσιν ἄνδρες καὶ οἶνον
 ἄλλοι εἴκοσι καὶ ἐλαιῶν τρεῖς καὶ σκοροδίων ἀνῆρ ὅσον
 ἐδύνατο μέγιστον φορτίον καὶ ἄλλος κρομμύων. ταῦτα
 38 δὲ καταθέμενος ὡς ἐπὶ δάσμευσιν ἐθύετο. Ξενοφῶν δὲ
 μεταπεμψάμενος Κλέανδρον ἐκέλευε διαπραῖσαι, ὅπως εἰς
 39 τὸ τεῖχος εἰσέλθοι καὶ ἀποπλεύσαι ἐκ Βυζαντίου. ἐλθὼν
 δ' ὁ Κλέανδρος Μάλα μόλις, ἔφη, διαπραξάμενος ἦκω·
 λέγειν γὰρ Ἀναξίβιον, ὅτι οὐκ ἐπιτήδειον εἶη τοὺς μὲν
 στρατιώτας πλησίον εἶναι τοῦ τεύχους, Ξενοφῶντα δὲ
 ἔνδον· τοὺς Βυζαντίους δὲ στασιάζειν καὶ πονηροὺς εἶναι
 πρὸς ἀλλήλους· ὅμως δὲ εἰσιέναι, ἔφη, ἐκέλευεν, εἰ μέλ-
 40 λοις σὺν αὐτῷ ἐκπλεῖν. ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν ἀσπασάμενος
 τοὺς στρατιώτας εἶσω τοῦ τεύχους ἀπήει σὺν Κλεάνδρῳ.
 ὁ δὲ Κοιρατάδας τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ οὐκ ἐκαλλιέρει οὐδὲ
 διεμέτρησεν οὐδὲν τοῖς στρατιώταις· τῇ δ' ὑστεραία τὰ
 μὲν ἱερεῖα εἰστήκει παρὰ τὸν βωμὸν καὶ Κοιρατάδας
 ἑστεφανωμένος ὡς θύσων· προσελθὼν δὲ Τιμασίων ὁ
 Δαρδανεὺς καὶ Νέων ὁ Ἀσιναῖος καὶ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομέ-
 νιος ἔλεγον Κοιρατάδα μὴ θύειν, ὡς οὐχ ἡγησόμενον τῇ
 41 στρατιᾷ, εἰ μὴ δώσει τὰ ἐπιτήδεια. ὁ δὲ κελεύει διαμε-
 τρεῖσθαι. ἐπεὶ δὲ πολλῶν ἐνέδει αὐτῷ ὥστε ἡμέρας
 σίτον ἐκάστη γενέσθαι τῶν στρατιωτῶν, ἀναλαβὼν τὰ
 ἱερεῖα ἀπήει καὶ τὴν στρατηγίαν ἀπειπῶν.
- 2 Νέων δὲ ὁ Ἀσιναῖος καὶ Φρυνίσκος ὁ Ἀχαιὸς καὶ Φι-
 λήσιος ὁ Ἀχαιὸς καὶ Ξανθικλῆς ὁ Ἀχαιὸς καὶ Τιμασίων
 ὁ Δαρδανεὺς ἐπέμενον ἐπὶ τῇ στρατιᾷ, καὶ εἰς κώμας
 τῶν Θρακῶν προσελθόντες τὰς κατὰ Βυζάντιον ἑστρατο-
 2 πεδεύοντο. καὶ οἱ στρατηγοὶ ἑστασιάζον, Κλεάνωρ μὲν
 καὶ Φρυνίσκος πρὸς Σεύθην βουλόμενοι ἄγειν· ἐπειθε
 γὰρ αὐτοὺς καὶ ἔδωκε τῷ μὲν ἵππον, τῷ δὲ γυναῖκα· Νέων
 δὲ εἰς Χερρόνησον, οἴόμενος, εἰ ὑπὸ Λακεδαιμονίοις γέ-
 νοιντο, παντὸς ἂν προεστάναι τοῦ στρατεύματος· Τιμα-
 σίων δὲ προῦθυμείτο πέραν εἰς τὴν Ἀσίαν πάλιν διαβῆ-
 3 ναι, οἴόμενος ἂν οἴκαδε κατελθεῖν. καὶ οἱ στρατιῶται
 ταῦτα ἐβούλοντο. διατριβομένου δὲ τοῦ χρόνου πολλοὶ
 τῶν στρατιωτῶν οἱ μὲν τὰ ὄπλα ἀποδιδόμενοι κατὰ τοὺς

χώρους ἀπέπλεον ὡς ἐδύνατο, οἱ δὲ καὶ [διδόντες τὰ ὄπλα κατὰ τοὺς χώρους] εἰς τὰς πόλεις κατεμίγνυντο. Ἀναξίβιος δ' ἔχαιρε ταῦτα ἀκούων, διαφθειρόμενον τὸ 4 στρατεύμα· τούτων γὰρ γιγνομένων ὤφειτο μάλιστα χαρίζεσθαι Φαρναβάζῳ.

Ἀποπλέοντι δὲ Ἀναξιβίῳ ἐκ Βυζαντίου συναντᾷ Ἀρί- 5 σταρχος ἐν Κυζίκῳ διάδοχος Κλεάνδρῳ Βυζαντίου ἀρμοστής· ἐλέγετο δέ, ὅτι καὶ ναύαρχος διάδοχος Πῶλος ὅσον οὐ παρείη ἤδη εἰς Ἑλλήσποντον. καὶ Ἀναξίβιος τῷ μὲν 6 Ἀριστάρχῳ ἐπιστέλλει ὁπόσους ἂν εὖρη ἐν Βυζαντίῳ τῶν Κύρου στρατιωτῶν ὑπολελειμμένους ἀποδόσθαι· ὁ δὲ Κλεάνδρος οὐδένα ἐπεπράκει, ἀλλὰ καὶ τοὺς κάμνοντας ἐθεράπευεν οἰκτείρων καὶ ἀναγκάζων οἰκία δέχεσθαι· Ἀρισταρχος δ' ἐπεὶ ἤλθε τάχιστα, οὐκ ἐλάττους τετρακοσίων ἀπέδοτο. Ἀναξίβιος δὲ παραπλεύσας εἰς Πάριον 7 πέμπει παρὰ Φαρνάβαζον κατὰ τὰ συγκείμενα. ὁ δ' ἐπεὶ ἤσθετο Ἀρισταρχόν τε ἤκοντα εἰς Βυζάντιον ἀρμοστήν καὶ Ἀναξίβιον οὐκέτι ναυαρχοῦντα, Ἀναξιβίου μὲν ἠμέλησε, πρὸς Ἀρισταρχον δὲ διεπράττετο τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ Κυρίου στρατεύματος ἅπερ πρὸς Ἀναξίβιον.

Ἐκ τούτου ὁ Ἀναξίβιος καλέσας Ξενοφῶντα κελεύει 8 πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ πλεῦσαι ἐπὶ τὸ στρατεύμα ὡς τάχιστα καὶ συνέχειν τε αὐτὸ καὶ συναθροίζειν τῶν διασπαρμένων ὡς ἂν πλείστους δύνηται καὶ παραγαγόντα εἰς τὴν Περινθον διαβιβάζειν εἰς τὴν Ἀσίαν ὅτι τάχιστα· καὶ δίδωσιν αὐτῷ τριακόντορον καὶ ἐπιστολὴν καὶ ἄνδρα συμπέμπει κελεύσοντα τοὺς Περινθίους ὡς τάχιστα Ξενοφῶντα προπέμψαι τοῖς ἵπποις ἐπὶ τὸ στρατεύμα. καὶ 9 ὁ μὲν Ξενοφῶν διαπλεύσας ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ στρατεύμα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐδέξαντο ἠδέως καὶ εὐθὺς εἶποντο ἄσμενοι ὡς διαβησόμενοι ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ὁ δὲ Σεύθης ἀκούσας ἤκοντα πάλιν πέμψας πρὸς 10 αὐτὸν κατὰ θάλατταν Μηδοσάδην ἐδεῖτο τὴν στρατιὰν ἄγειν πρὸς ἑαυτόν, ὑπισχνούμενος αὐτῷ ὅ,τι ὤφειτο λέγων πείσειν. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐδὲν οἷόν τε εἶη τούτων γενέσθαι. καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀκούσας ὤφειτο. οἱ δὲ Ἕλλη- 11 νες ἐπεὶ ἀφίκοντο εἰς Περινθον, Νέων μὲν ἀποσπάσας ἐστρατοπεδεύσατο χωρὶς ἔχων ὡς ὀκτακοσίους ἀνθρώπους· τὸ δ' ἄλλο στρατεύμα πᾶν ἐν τῷ αὐτῷ παρὰ τὸ τεῖχος τὸ Περινθίων ἦν.

Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἔπραττε περὶ πλοίων, ὅπως 12

- ὅτι τάχιστα διαβαῖεν. ἐν δὲ τούτῳ ἀφικόμενος Ἀρίσταρχος ὁ ἐκ Βυζαντίου ἀρμοστής, ἔχων δύο τριήρεις, πεπεισμένος ὑπὸ Φαρναβάζου τοῖς τε ναυκλήροις ἀπέιπε μὴ διάγειν ἔλθῶν τε ἐπὶ τὸ στράτευμα τοῖς στρατιώταις
- 13 εἶπε μὴ περαιοῦσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν. ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔλεγεν, ὅτι Ἀναξίβιος ἐκέλευσε καὶ ἐμὲ πρὸς τοῦτο ἔπεμψεν ἐνθάδε. πάλιν δ' Ἀρίσταρχος ἔλεξεν· Ἀναξίβιος μὲν τοίνυν οὐκέτι ναύαρχος, ἐγὼ δὲ τῆδε ἀρμοστής· εἰ δέ τινα ὑμῶν λήψομαι ἐν τῇ θαλάττῃ, καταδύσω. ταῦτ' εἰπὼν
- 14 ὤχετο εἰς τὸ τεῖχος. τῇ δ' ὑστεραία μεταπέμπεται τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς τοῦ στρατεύματος. ἤδη δὲ ὄντων πρὸς τῷ τείχει ἐξαγγέλλει τις τῷ Ξενοφῶντι, ὅτι εἰ εἴσεισι, συλληφθήσεται καὶ ἢ αὐτοῦ τι πείσεται ἢ καὶ Φαρναβάζῳ παραδοθήσεται. ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα τοὺς μὲν προπέμπεται, αὐτὸς δὲ εἶπεν, ὅτι θῦσαί τι βούλοιο.
- 15 καὶ ἀπελθὼν ἐθύετο, εἰ παρεῖεν αὐτῷ οἱ θεοὶ πειρᾶσθαι πρὸς Σεύθην ἄγειν τὸ στράτευμα. ἑώρα γὰρ οὔτε διαβαίνειν ἀσφαλὲς ὄν τριήρεις ἔχοντας τοῦ κωλύσοντος οὔτ' ἐπὶ Χερρόνησον ἔλθῶν κατακλεισθῆναι ἐβούλετο καὶ τὸ στράτευμα ἐν πολλῇ σπάνει πάντων γενέσθαι, ἐνθα πείθεσθαι μὲν ἀνάγκη τῷ ἐκεῖ ἀρμοστῇ, τῶν δὲ ἐπιτηδείων οὐδὲν ἔμελλεν ἔξειν τὸ στράτευμα.
- 16 Καὶ ὁ μὲν ἀμφὶ ταῦτ' εἶχεν· οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἦκοντες παρὰ τοῦ Ἀριστάρχου ἀπήγγελλον, ὅτι νῦν μὲν ἀπιέναι σφᾶς κελεύει, τῆς δειλῆς δὲ ἦκειν· ἐνθα καὶ
- 17 δῆλῃ μᾶλλον ἐδόκει ἢ ἐπιβουλή. ὁ οὖν Ξενοφῶν, ἐπεὶ ἐδόκει τὰ ἱερὰ καλὰ εἶναι αὐτῷ καὶ τῷ στρατεύματι ἀσφαλῶς πρὸς Σεύθην ἵναι, παραλαβὼν Πολυκράτην τὸν Ἀθηναῖον λοχαγὸν καὶ παρὰ τῶν στρατηγῶν ἐκάστου ἄνδρα, πλὴν παρὰ Νέωνος, ᾧ ἕκαστος ἐπίστευεν, ὤχετο τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸ Σεύθου στράτευμα ἐξήκοντα στάδια.
- 18 ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν αὐτοῦ, ἐπιτυγχάνει πυροῖς ἐρήμοις. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὄντο μετακεχωρηκέναι ποι τὸν Σεύθην· ἐπεὶ δὲ Θορύβου τε ἦσθετο καὶ σημαινόντων ἀλλήλοισι τῶν περὶ Σεύθην, κατέμαθεν, ὅτι τούτου ἕνεκα τὰ πυρὰ κεκαυμένα εἶη τῷ Σεύθῃ πρὸ τῶν νυκτοφυλάκων, ὅπως οἱ μὲν φύλακες μὴ ὄρῳντο ἐν τῷ σκότει ὄντες μήτε ὀπόσοι μῆθ' ὅπου εἶεν, οἱ δὲ προσιόντες μὴ λανθάνοιεν,
- 19 ἀλλὰ διὰ τὸ φῶς καταφανεῖς εἶεν· ἐπεὶ δὲ ἦσθετο, προπέμπει τὸν ἐριμηέα, ὃν ἐτύγγανεν ἔχων, καὶ εἰπεῖν κελεύει Σεύθῃ, ὅτι Ξενοφῶν πάρεστι βουλόμενος συγγενέσθαι

αὐτῶ. οἱ δὲ ἤροντο, εἰ Ἀθηναῖος ἀπὸ τοῦ στρατεύμα-
 τος. ἐπειδὴ δὲ ἔφη οὗτος εἶναι, ἀναπηδήσαντες ἐδίω- 20
 κον· καὶ ὀλίγον ὕστερον παρῆσαν πελτασται ὅσον δια-
 κόσιοι καὶ παραλαβόντες Ξενοφῶντα καὶ τοὺς σὺν αὐτῶ
 ἤγον πρὸς Σεύθην. ὁ δ' ἦν ἐν τύρσει μάλα φυλαττό- 21
 μενος, καὶ ἵπποι περὶ αὐτὴν κύκλῳ ἐγκεχαλινωμένοι· διὰ
 γὰρ τὸν φόβον τὰς μὲν ἡμέρας ἐχίλου τοὺς ἵππους, τὰς
 δὲ νύκτας ἐγκεχαλινωμένοις ἐφυλάττετο. ἐλέγετο γὰρ 22
 καὶ πρόσθεν Τήρης, ὁ τούτου πρόγονος, ἐν ταύτῃ τῇ
 χώρᾳ πολὺ ἔχων στρατεύμα ὑπὸ τούτων τῶν ἀνδρῶν
 πολλοὺς ἀπολέσαι καὶ τὰ σκευοφόρα ἀφαιρεθῆναι· ἦσαν
 δ' οὗτοι Θυνοί, πάντων λεγόμενοι εἶναι μάλιστα νυκτὸς
 πολεμικώτατοι.

Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν, ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν Ξενοφῶντα 23
 ἔχοντα δύο οὓς βούλοιο. ἐπειδὴ δ' ἔνδον ἦσαν, ἤσπα-
 ζοντο μὲν πρῶτον ἀλλήλους καὶ κατὰ τὸν Θράκιον νόμον
 κέρατα οἴνου προὔπινον· παρῆν δὲ καὶ Μηδοσάδης τῶ
 Σεύθῃ, ὅσπερ ἐπρέσβευεν αὐτῶ πάντοσε. ἔπειτα δὲ Ξε- 24
 νοφῶν ἤρχετο λέγειν· Ἐπεμψας πρὸς ἐμέ, ὦ Σεύθῃ, εἰς
 Καλχηδόνα πρῶτον Μηδοσάδην τουτονί, δεόμενός μου
 συμπροθυμηθῆναι διαβῆναι τὸ στρατεύμα ἐκ τῆς Ἀσίας
 καὶ ὑπισχνόμενός μοι, εἰ ταῦτα πράξαιμι, εὖ ποιήσῃν,
 ὡς ἔφη Μηδοσάδης οὗτος. ταῦτα εἰπὼν ἐπήρετο τὸν Μη- 25
 δοσάδην, εἰ ἀληθῆ ταῦτ' εἶη. ὁ δ' ἔφη. Αὐθις ἦλθε Μη-
 δοσάδης οὗτος, ἐπεὶ ἐγὼ διέβην πάλιν ἐπὶ τὸ στρατεύμα
 ἐκ Παρίου, ὑπισχνόμενος, εἰ ἄγοιμι τὸ στρατεύμα πρὸς
 σέ, τᾶλλά τέ σε φίλω μοι χρήσεσθαι καὶ ἀδελφῶ καὶ τὰ
 παρὰ θαλάττῃ μοι χωρία, ὧν σὺ κρατεῖς, ἔσσεσθαι παρὰ
 σοῦ. ἐπὶ τούτοις πάλιν ἤρετο τὸν Μηδοσάδην, εἰ ἔλεγε 26
 ταῦτα. ὁ δὲ συνέφη καὶ ταῦτα. Ἴθι νυν, ἔφη, ἀφήγησαι
 τούτῳ, τί σοι ἀπεκρινάμην ἐν Καλχηδόνι πρῶτον. Ἄπε- 27
 κρίνω, ὅτι τὸ στρατεύμα διαβήσοιτο εἰς Βυζάντιον καὶ
 οὐδὲν τούτου ἕνεκα δέοι τελεῖν οὔτε σοὶ οὔτε ἄλλῳ· αὐ-
 τὸς δέ, ἐπεὶ διαβαίης, ἀπιέναι ἔφησθα· καὶ ἐγένετο
 οὕτως, ὡσπερ σὺ ἔλεγες. Τί γὰρ ἔλεγον, ἔφη, ὅτε κατὰ 28
 Σηλυβρίαν ἀφίκου; Οὐκ ἔφησθα οἷόν τε εἶναι, ἀλλ' εἰς
 Πέρινθον ἐλθόντας διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν. Νῦν τοί- 29
 νυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάρειμι καὶ ἐγὼ καὶ οὗτος Φρυνί-
 σκος, εἰς τῶν στρατηγῶν, καὶ Πολυκράτης οὗτος, εἰς τῶν
 λοχαγῶν, καὶ ἔξω εἰσὶν ἀπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ πιστότα-
 τος ἐκάστῳ πλὴν Νέωνος τοῦ Λακωνικοῦ. εἰ οὖν βούλει 30

πιστοτέραν εἶναι τὴν προᾶξιν, καὶ ἐκείνους κάλεσαι. τὰ δὲ ὄπλα σὺ ἔλθῶν εἶπέ, ὦ Πολύκρατες, ὅτι ἐγὼ κελεύω καταλιπεῖν, καὶ αὐτὸς ἐκεῖ καταλιπὼν τὴν μάχαιραν εἴσιθι.

- 31 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης εἶπεν, ὅτι οὐδενὶ ἂν ἀπιστήσειεν Ἀθηναίων· καὶ γὰρ ὅτι συγγενεῖς εἶεν εἰδέναι καὶ φίλους εὖνους ἔφη νομίζειν. μετὰ ταῦτα δ' ἐπεὶ εἰσῆλθον οὓς ἔδει, πρῶτον Ξενοφῶν ἐπήρειο Σεύθην,
- 32 ὅτι δέοιτο χρῆσθαι τῇ στρατιᾷ. ὁ δὲ εἶπεν ὧδε· Μαισάδης ἦν πατήρ μοι, ἐκείνου δὲ ἦν ἀρχὴ Μελανδίται καὶ Θυνοὶ καὶ Τρανίψαι. ἐκ ταύτης οὖν τῆς χώρας, ἐπεὶ τὰ Ὀδρουσῶν πράγματα ἐνόησεν, ἐκπεσὼν ὁ πατήρ αὐτὸς μὲν ἀποθνήσκει νόσῳ, ἐγὼ δ' ἐξετράφην ὀρτρανὸς παρὰ
- 33 Μηδόκῳ τῷ νῦν βασιλεῖ. ἐπεὶ δὲ νεανίσκος ἐγενόμην, οὐκ ἐδυνάμην ζῆν εἰς ἀλλοτρίαν τράπεζαν ἀποβλέπων· καὶ ἐκαθεζόμεν ἐνδίφριος αὐτῷ ἰκέτης δοῦναι μοι ὅπου δύνατον εἴη ἄνδρας, ὅπως καὶ τοὺς ἐκβαλόντας ἡμᾶς εἴ τι δυναίμην κακὸν ποιήην καὶ ζῶην μὴ εἰς τὴν ἐκείνου
- 34 τράπεζαν ἀποβλέπων [ὡσπερ κύων]. ἐκ τούτου μοι δίδωσι τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς ἵππους, οὓς ὑμεῖς ὕψεσθε, ἐπειδὰν ἡμέρα γένηται. καὶ νῦν ἐγὼ ζῶ τούτους ἔχων, ληϊζόμενος τὴν ἐμαυτοῦ πατρῴαν χώραν. εἰ δέ μοι ὑμεῖς παραγένοισθε, οἶμαι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ῥαδίως ἀπολαβεῖν τὴν ἀρχήν. ταῦτ' ἐστὶν ἃ ἐγὼ ὑμῶν δέομαι.
- 35 Τί ἂν οὖν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺ δύναιο, εἰ ἔλθοιμεν, τῇ τε στρατιᾷ διδόναι καὶ τοῖς λοχαγοῖς καὶ τοῖς στρατηγοῖς; λέξον, ἵνα οὗτοι ἀπαγγέλλωσιν. ὁ δ' ὑπέσχετο τῷ μὲν στρατιώτῃ κυζικηρόν, τῷ δὲ λοχαγῷ διμοιρίαν, τῷ δὲ στρατηγῷ τετραμοιρίαν, καὶ γῆν ὀπόσῃ ἂν βούλωνται καὶ ζεύγη καὶ χωρίον ἐπὶ θαλάττῃ τετειχισμένον.
- 37 Ἐὰν δέ, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ταῦτα πειρώμενοι μὴ διαπράξωμεν, ἀλλὰ τις φόβος ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἦ, δέξῃ εἰς τὴν σεαυτοῦ, ἐὰν τις ἀπιέναι βούληται παρὰ σέ; ὁ
- 38 δ' εἶπε· Καὶ ἀδελφούς γε ποιήσομαι καὶ ἐνδιφρίους καὶ κοινωνούς ἀπάντων ὧν ἂν δυνώμεθα κτᾶσθαι. σοὶ δέ, ὦ Ξενοφῶν, καὶ θυγατέρα δώσω καὶ εἴ τις σοὶ ἔστι θυγάτηρ, ὠνήσομαι Θρακίῳ νόμῳ καὶ Βισάνθην οἴκησιν δώσω, ὅπερ ἐμοὶ κάλλιστον χωρίον ἐστὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ.
- 3 Ἀκούσαντες ταῦτα καὶ δεξιὰς δόντες καὶ λαβόντες ἀπήλαυνον· καὶ πρὸ ἡμέρας ἐγένοντο ἐπὶ στρατοπέδῳ καὶ

ἀπήγγειλαν ἕκαστοι τοῖς πέμψασιν. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, ὁ μὲν Ἀρίσταρχος πάλιν ἐκάλει τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς· τοῖς δ' ἔδοξε τὴν μὲν πρὸς Ἀρίσταρχον ὁδὸν εἶσαι, τὸ δὲ στράτευμα συγκαλέσαι. καὶ συνῆλθον πάντες πλὴν οἱ Νέωνος· οὗτοι δὲ ἀπεῖχον ὡς δέκα στάδια. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἀναστὰς Ξενοφῶν εἶπε τάδε· Ἄνδρες, διαπλεῖν μὲν ἐνθά βουλόμεθα Ἀρίσταρχος τριήρεις ἔχων κωλύει· ὥστε εἰς πλοῖα οὐκ ἀσφαλὲς ἐμβαίνειν. οὗτος δὲ αὐτὸς κελεύει εἰς Χερρόνησον βία διὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρους πορεύεσθαι· ἣν δὲ κρατήσαντες τούτου ἐκεῖσε ἔλθωμεν, οὔτε πωλήσειν ἔτι ὑμᾶς φησιν, ὡσπερ ἐν Βυζαντίῳ, οὔτε ἐξαπατήσεσθαι ἔτι ὑμᾶς, ἀλλὰ λήψεσθαι μισθόν, οὔτε περιόψεσθαι ἔτι ὡσπερ νυνὶ δεομένους τῶν ἐπιτηδείων. οὗτος μὲν ταῦτα λέγει· Σεύθης δὲ φησιν, ἂν πρὸς ἐκεῖνον ἦτε, εὖ ποιήσειν ὑμᾶς. νῦν οὖν σκέψασθε, πότερον ἐνθάδε μένοντες τοῦτο βουλευσέσθε ἢ εἰς τὰ ἐπιτήδεια ἐπανελθόντες. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ, ἐπεὶ ἐνθάδε οὔτε ἀργύριον ἔχομεν ὥστε ἀγοράζειν οὔτε ἄνευ ἀργυρίου ἐῷσι λαμβάνειν, ἐπανελθόντας εἰς τὰς κώμας, ὅθεν οἱ ἦτιους ἐῷσι λαμβάνειν, ἐκεῖ ἔχοντας τὰ ἐπιτήδεια, ἀκούοντας ὅτι τις ὑμῶν δεῖται, αἰρεῖσθαι ὅτι ἂν ὑμῖν δοκῇ κράτιστον εἶναι. καὶ ὅτω, ἔφη, ταῦτα δοκεῖ, ἀράτω τὴν χεῖρα. ἀνέτειναν ἅπαντες. Ἀπιόντες τοίνυν, ἔφη, συσκευάζεσθε, καὶ ἐπειδὴν παραγγέλλη τις, ἐπεσθε τῷ ἡγούμενῳ.

Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἡγεῖτο, οἱ δ' εἶποντο. Νέων δὲ καὶ παρ' Ἀριστάρχου ἄλλοι ἐπειθον ἀποτρέπεσθαι· οἱ δ' οὐχ ὑπήκουον. ἐπεὶ δ' ὅσον τριάκοντα σταδίους προεληλύθεσαν, ἀπαντᾷ Σεύθης. καὶ ὁ Ξενοφῶν ἰδὼν αὐτὸν προσελάσαι ἐκέλευσεν, ὅπως ὅτι πλείστων ἀκούοντων εἶποι αὐτῷ ἃ ἐδόκει συμφέρειν. ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, εἶπε Ξενοφῶν· Ἡμεῖς πορευόμεθα ὅπου μέλλει ἕξειν τὸ στράτευμα τροφήν· ἐκεῖ δ' ἀκούοντες καὶ σοῦ καὶ τῶν τοῦ Λακωνικοῦ αἰρησόμεθα ἃ ἂν κράτιστα δοκῇ εἶναι. ἣν οὖν ἡμῖν ἡγήσῃ ὅπου πλεῖστά ἐστιν ἐπιτήδεια, ὑπὸ σοῦ νομιοῦμεν ξενίζεσθαι. καὶ ὁ Σεύθης ἔφη· Ἀλλὰ οἶδα κώμας πολλὰς ἀθρόας καὶ πάντ' ἐχούσας τὰ ἐπιτήδεια, ἀπεχούσας ἡμῶν ὅσον διελθόντες ἂν ἡδέως ἀριστήητε. Ἦγοῦ τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν. ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο εἰς αὐτὰς τῆς δείλης, συνῆλθον οἱ στρατιῶται, καὶ εἶπε Σεύθης

- τοιάδε· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, δέομαι ὑμῶν στρατεύεσθαι σὺν
 ἐμοὶ καὶ ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν δώσειν τοῖς στρατιώταις κω-
 ζικηρόν, λοχαγοῖς δὲ καὶ στρατηγοῖς τὰ νομιζόμενα· ἔξω
 δὲ τούτων τὸν ἄξιον τιμήσω· σῖτα δὲ καὶ ποτὰ ὡσπερ
 καὶ νῦν ἐκ τῆς χώρας λαμβάνοντες ἔξετε· ὁπόσα δ' ἂν
 ἀλίσκηται, ἀξιώσω αὐτὸς ἔχειν, ἵνα ταῦτα διατιθέμενος
 11 ὑμῖν τὸν μισθὸν πορίζω. καὶ τὰ μὲν φεύγοντα καὶ ἀπο-
 διδράσκοντα ἡμεῖς ἱκανοὶ ἐσόμεθα διώκειν καὶ μαστεύειν·
 ἂν δὲ τις ἀνθιστῆται, σὺν ὑμῖν πειρασόμεθα χειροῦσθαι.
 12 ἐπύρετο ὁ Ξενοφῶν· Πόσον δὲ ἀπὸ θαλάττης ἀξιώσεις
 συνέπεσθαι σοι τὸ στράτευμα; ὁ δ' ἀπεκρίνατο· Οὐδαμῆ
 πλεῖον ἑπτὰ ἡμερῶν, μεῖον δὲ πολλαχῆ.
- 13 Μετὰ ταῦτα ἐδίδото λέγειν τῷ βουλομένῳ. καὶ ἔλεγον
 πολλοὶ κατὰ ταῦτά, ὅτι παντὸς ἄξια λέγοι Σεύθης· χει-
 μῶν γὰρ εἶη καὶ οὔτε οἴκαδε ἀποπλεῖν τῷ τοῦτο βουλο-
 μένῳ δυνατόν εἶη διαγενέσθαι τε ἐν φιλίᾳ οὐχ οἶόν τ'
 εἶη, εἰ δέοι ὠνούμενους ζῆν, ἐν δὲ τῇ πολεμίᾳ διατρίβειν
 καὶ τρέφεσθαι ἀσφαλέστερον μετὰ Σεύθου ἢ μόνους,
 ὄντων ἀγαθῶν τοσοῦτων· εἰ δὲ μισθὸν προσλήψοιτο,
 14 εὐρύμα ἐδόκει εἶναι. ἐπὶ τούτοις εἶπεν ὁ Ξενοφῶν· Εἴ
 τις ἀντιλέγει, λεγέτω· εἰ δὲ μή, ἐπιψηφίζέτω ταῦτα. ἐπεὶ
 δὲ οὐδεὶς ἀντέλεγεν, ἐπεψήφισε, καὶ ἔδοξε ταῦτα. εὐθὺς
 δὲ Σεύθῃ εἶπε ταῦτα, ὅτι συστρατεύσοιτο αὐτῷ.
- 15 Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν ἄλλοι κατὰ τάξεις ἐσκήνησαν,
 στρατηγοὺς δὲ καὶ λοχαγοὺς ἐπὶ δεῖπνον Σεύθης ἐκάλεσε,
 16 πλησίον κώμην ἔχων. ἐπεὶ δ' ἐπὶ θύραις ἦσαν ὡς ἐπὶ
 δεῖπνον παριόντες, ἦν τις Ἡρακλείδης Μαρωνεῖτης· οὗτος
 προσιὼν ἐνὶ ἐκάστῳ, οὔστινας ᾤετο ἔχειν τι δοῦναι Σεύθῃ,
 πρῶτον μὲν πρὸς Παριανούς τινας, οἱ παρῆσαν φιλίαν
 διαπραξόμενοι πρὸς Μήδοκον τὸν Ὀδρουσῶν βασιλέα καὶ
 δῶρα ἄγοντες αὐτῷ τε καὶ τῇ γυναικί, ἔλεγεν, ὅτι Μή-
 δοκος μὲν ἄνω εἶη δώδεκα ἡμερῶν ἀπὸ θαλάττης ὁδόν,
 Σεύθης δ', ἐπεὶ τὸ στράτευμα τοῦτο εἴληφεν, ἄρχων
 17 ἔσοιτο ἐπὶ θαλάττῃ. γείτων οὖν ὧν ἱκανώτατος ἔσται
 ὑμᾶς καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν. ἦν οὖν σωφρονῆτε, τούτῳ
 δώσετε ὅ,τι ἂν αἰτῆται· καὶ ἄμεινον ὑμῖν διακεῖσεται ἢ
 18 ἔάν Μηδόκῳ τῷ πρόσω οἴκοῦντι δῶτε. τούτους μὲν οὕ-
 τως ἔπειθεν. αὐτῶν δὲ Τιμασίῳ τῷ Δαρδανεῖ προσελ-
 θῶν, ἐπεὶ ἤκουσεν αὐτῷ εἶναι καὶ ἐκπώματα καὶ τόπιδας
 βαρβαρικός, ἔλεγεν, ὅτι νομίζοιτο, ὁπότε ἐπὶ δεῖπνον
 καλέσαι Σεύθης, δωρεῖσθαι αὐτῷ τοὺς κληθέντας. οὗτος

δ' ἦν μέγας ἐνθάδε γένηται, ἱκανὸς ἔσται σε καὶ οἴκαδε καταγαγεῖν καὶ ἐνθάδε πλούσιον ποιῆσαι. τοιαῦτα προῦ-
 μνᾶτο ἐκάστῳ προσιών. προσελθὼν δὲ καὶ Ξενοφῶντι ¹⁹
 ἔλεγε· Σὺ καὶ πόλεως μεγίστης εἶ καὶ παρὰ Σεύθῃ τὸ
 σὸν ὄνομα μέγιστόν ἐστι, καὶ ἐν τῇδε τῇ χώρῃ ἴσως ἀξι-
 ῶσεις καὶ τείχη λαμβάνειν, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τῶν ὑμετέ-
 ρων ἔλαβον, καὶ χώραν· ἀξίον οὖν σοι καὶ μεγαλοπρε-
 πέστατα τιμῆσαι Σεύθην. εὖνους δέ σοι ὦν παραινῶ· ²⁰
 εὖ οἶδα γάρ, ὅτι ὅσῳ ἂν μείζω τούτῳ δωρήσῃ, τοσοῦτῳ
 μείζω ὑπὸ τούτου ἀγαθὰ πείσῃ. ἀκούων ταῦτα Ξενο-
 φῶν ἠπόρει· οὐ γὰρ διεβεβήκει ἔχων ἐκ Παρίου εἰ μὴ
 παῖδα καὶ ὅσον ἐφόδιον.

Ἐπεὶ δὲ εἰσηλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον τῶν τε Θρακῶν οἱ ²¹
 κράτιστοι τῶν παρόντων καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ
 τῶν Ἑλλήνων καὶ εἴ τις πρεσβεία παρῆν ἀπὸ πόλεως, τὸ
 δεῖπνον μὲν ἦν καθημένοις κύκλῳ. ἔπειτα δὲ τρίποδες
 εἰσηνέχθησαν πᾶσιν· οὗτοι δ' ἦσαν κρεῶν μεστοὶ νενεμη-
 μένων, καὶ ἄρτοι ζυμῆται μεγάλοι προσπεπερονημένοι
 ἦσαν πρὸς τοῖς κρέασι. μάλιστα δ' αἱ τράπεζαι κατὰ ²²
 τοὺς ξένους ἀεὶ ἐτίθεντο· νόμος γὰρ ἦν. καὶ πρῶτος
 τοῦτο ἐποίει Σεύθης, καὶ ἀνελόμενος τοὺς παρακειμένους
 αὐτῷ ἄρτους διέκλα κατὰ μικρὸν καὶ ἐρρίπτει οἷς αὐτῷ
 ἐδόκει, καὶ τὰ κρέα ὡσαύτως, ὅσον μόνον γενῆσασθαι
 ἑαυτῷ καταλιπών. καὶ οἱ ἄλλοι δὲ κατὰ ταῦτα ἐποίουν, ²³
 καθ' οὓς αἱ τράπεζαι ἔκειντο. Ἀρκὰς δὲ τις Ἀρύστας
 ὄνομα, φαγεῖν δεινός, τὸ μὲν διαρρίπτειν εἶα χαίρειν,
 λαβῶν δὲ εἰς τὴν χεῖρα ὅσον τριχοίνικον ἄρτον καὶ κρέα
 θέμενος ἐπὶ τὰ γόνατα ἐδείπνει. κέρατα δὲ οἴνου περιέ- ²⁴
 φερον καὶ πάντες ἐδέχοντο· ὁ δ' Ἀρύστας, ἐπεὶ παρ' αὐ-
 τὸν φέρων τὸ κέρας ὁ οἰνοχόος ἦκεν, εἶπεν ἰδὼν τὸν
 Ξενοφῶντα οὐκέτι δειπνοῦντα, Ἐκείνω, ἔφη, δός· σχολά-
 ζει γὰρ ἤδη, ἐγὼ δὲ οὐδέπω. ἀκούσας Σεύθης τὴν φωνὴν ²⁵
 ἠρώτα τὸν οἰνοχόον, τί λέγει. ὁ δὲ οἰνοχόος εἶπεν· ἑλ-
 ληνίζειν γὰρ ἠπίστατο. ἐνταῦθα μὲν δὴ γέλωσ ἐγένετο.

Ἐπειδὴ δὲ προῦχώρει ὁ πότος, εἰσηλθὼν ἀνὴρ Θραξ ²⁶
 ἵππον ἔχων λευκόν, καὶ λαβῶν κέρας μεστὸν εἶπε· Προ-
 πίνω σοι, ὦ Σεύθῃ, καὶ τὸν ἵππον τοῦτον δωροῦμαι,
 ἐφ' οὗ καὶ διώκων ὃν ἂν ἐθέλῃς αἰρήσεις καὶ ἀποχωρῶν
 οὐ μὴ δείσης τὸν πολέμιον. ἄλλος παῖδα εἰσαγαγὼν ²⁷
 οὕτως ἐδωρήσατο προπίνων, καὶ ἄλλος ἱμάτια τῇ γυναικί.

- καὶ Τιμασίων προπίνων ἐδωρήσατο φιάλην τε ἀργυρᾶν
 28 καὶ τάπιδα ἀξίαν δέκα μνῶν. Γνήσιππος δὲ τις Ἀθη-
 ναῖος ἀναστὰς εἶπεν, ὅτι ἀρχαῖος εἶη νόμος κάλλιστος
 τοὺς μὲν ἔχοντας διδόναι τῷ βασιλεῖ τιμῆς ἕνεκα, τοῖς
 δὲ μὴ ἔχουσι διδόναι τὸν βασιλέα, ἵνα καὶ γὰρ, ἔφη, ἔχω σοι
 29 δωρεῖσθαι καὶ τιμᾶν. ὁ δὲ Ξενοφῶν ἤπορεῖτο, τί ποιήσει·
 καὶ γὰρ ἐτύγγανεν ὡς τιμώμενος ἐν τῷ πλησιαιτάτῳ δίφρῳ
 Σεύθῃ καθήμενος. ὁ δὲ Ἡρακλείδης ἐκέλευεν αὐτῷ τὸ κέρας
 ὁρέξαι τὸν οἰνοχόον. ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἤδη γὰρ ὑποπεπωκῶς
 ἐτύγγανεν, ἀνέστη θαρραλέως δεξάμενος τὸ κέρας καὶ εἶπεν·
 30 Ἐγὼ δέ σοι, ὦ Σεύθῃ, δίδωμι ἑμαυτὸν καὶ τοὺς ἑμοὺς τού-
 τους ἑταίρους φίλους εἶναι πιστοὺς, καὶ οὐδένα ἄκοντα,
 ἀλλὰ πάντας μᾶλλον ἔτι ἑμοῦ σοι βουλομένους φίλους εἶναι.
 31 καὶ νῦν πάρεισιν οὐδέν σε προσαιτοῦντες, ἀλλὰ καὶ προῖέ-
 μενοι καὶ πονεῖν ὑπὲρ σοῦ καὶ προκινδυνεύειν ἐθέλοντες·
 μεθ' ὧν, ἂν οἱ θεοὶ θέλωσι, πολλὴν χώραν τὴν μὲν ἀπολήψῃ
 πατρίαν οὖσαν, τὴν δὲ κτήσῃ, πολλοὺς δὲ ἵππους, πολλοὺς
 δὲ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καλὰς κτήσῃ, οὓς οὐ ληΐζεσθαι σε
 32 δεήσει, ἀλλ' αὐτοὶ φέροντες παρέσονται πρὸς σὲ δῶρα. ἀνα-
 στὰς ὁ Σεύθῃς συνεξέπιε καὶ συγκατεσχέδασε μετ' αὐτοῦ τὸ
 κέρας. μετὰ ταῦτα εἰσῆλθον κέρασί τε οἴοις σημαίνουσιν
 ἀνλούντες καὶ σάλπιγξιν ὠμοβοεῖαις ὄνθιμους τε καὶ οἶον
 33 μαγάδι σαλπίζοντες. καὶ αὐτὸς Σεύθῃς ἀναστὰς ἀνέκραγέ
 τε πολεμικὸν καὶ ἐξήλατο ὡσπερ βέλος φυλαττόμενος
 μάλα ἐλαφρῶς. εἰσῆσαν δὲ καὶ γελωτοποιοί.
 34 Ὡς δ' ἦν ἥλιος ἐπὶ δυσμαῖς, ἀνέστησαν οἱ Ἕλληνες καὶ
 εἶπον, ὅτι ὥρα νυκτοφύλακας καθιστάναι καὶ σύνθημα
 παραδιδόναι. καὶ Σεύθῃν ἐκέλευον παραγγεῖλαι, ὅπως εἰς
 τὰ Ἑλληνικὰ στρατόπεδα μηδεὶς τῶν θορακῶν εἴσεισι νυκτός·
 35 οἳ τε γὰρ πολέμιοι θορακὲς ὑμῖν καὶ ἡμῖν οἱ φίλοι. ὡς δ'
 ἐξήεσαν, συνανέστη ὁ Σεύθῃς οὐδέν τι μεθύοντι ἐοικώς.
 ἐξελθὼν δ' εἶπεν αὐτοὺς τοὺς στρατηγοὺς ἀποκαλέσας· Ὡ
 ἄνδρες, οἱ πολέμιοι ἡμῶν οὐκ ἴσασι πῶ τὴν ἡμετέραν συμ-
 μαχίαν· ἦν οὖν ἔλθωμεν ἐπ' αὐτούς, πρὶν φυλάξασθαι ὥστε
 μὴ ληφθῆναι ἢ παρασκευάσασθαι ὥστε ἀμύνασθαι, μά-
 36 λιστ' ἂν λάβοιμεν καὶ ἀνθρώπους καὶ χρήματα. συνεπήρουν
 ταῦτα οἱ στρατηγοὶ καὶ ἠγείσθαι ἐκέλευον. ὁ δ' εἶπε· Παρα-
 σκευασάμενοι ἀναμένετε· ἐγὼ δέ, ὅποταν καιρὸς ᾗ, ἤξω
 πρὸς ὑμᾶς καὶ τοὺς πελταστὰς καὶ ὑμᾶς ἀναλαβῶν ἠγῆσο-
 37 μαι σὺν τοῖς θεοῖς. καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε· Σκέψαι τοίνυν,
 εἴπερ νυκτός πορευσόμεθα, εἰ ὁ Ἑλληνικὸς νόμος κάλλιον

ἔχει· μεθ' ἡμέραν μὲν γὰρ ἐν ταῖς πορείαις ἡγεῖται τοῦ στρατεύματος ὁποῖον ἂν αἰεὶ πρὸς τὴν χώραν συμφέρη, ἔάν τε ὀπλιτικὸν ἔάν τε πελταστικὸν ἔάν τε ἱππικόν· νύκτωρ δὲ νόμος τοῖς Ἑλλησιν ἡγεῖσθαι ἔστι τὸ βραδύτατον· οὕτω γὰρ 38 ἥμισθα διασπᾶται τὰ στρατεύματα καὶ ἥμισθα λανθάνουσιν ἀποδιδράσκοντες ἀλλήλους· οἱ δὲ διασπασθέντες πολλάκις καὶ περιπίπτουσιν ἀλλήλοις καὶ ἀγνοοῦντες κακῶς ποιούσι καὶ πάσχουσιν. εἶπεν οὖν Σεύθης· Ὅρθῶς λέγετε καὶ ἐγὼ 39 τῷ νόμῳ τῷ ὑμετέρῳ πείσομαι. καὶ ὑμῖν μὲν ἡγεμόνας δώσω τῶν πρεσβυτάτων τοὺς ἐμπειροτάτους τῆς χώρας, αὐτὸς δ' ἐρέψομαι τελευταῖος τοὺς ἵππους ἔχων· ταχὺ γὰρ πρῶτος, ἂν δέη, παρέσομαι. σύνθημα δ' εἶπον Ἀθηναίαν κατὰ τὴν συγγένειαν. ταῦτ' εἰπόντες ἀνεπαύοντο.

Ἦνίκα δ' ἦν ἀμφὶ μέσας νύκτας, παρῆν Σεύθης ἔχων 40 τοὺς ἱππέας τεθωρακισμένους καὶ τοὺς πελταστάς σὺν τοῖς ὅπλοις. καὶ ἐπεὶ παρέδωκε τοὺς ἡγεμόνας, οἱ μὲν ὀπλιταὶ ἡγοῦντο, οἱ δὲ πελτασταὶ εἶποντο, οἱ δ' ἱππεῖς ὀπισθοφυλάκουν. ἐπεὶ δ' ἡμέρα ἦν, ὁ Σεύθης παρήλαυεν εἰς 41 τὸ πρόσθεν καὶ ἐπήνεσε τὸν Ἑλληνικὸν νόμον. πολλάκις γὰρ ἔφη νύκτωρ αὐτὸς καὶ σὺν ὀλίγοις πορευόμενος ἀποσπασθῆναι σὺν τοῖς ἵπποις ἀπὸ τῶν πεζῶν· νῦν δ', ὥσπερ δεῖ, ἀθρόοι πάντες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ φαινόμεθα. ἀλλὰ ὑμεῖς μὲν περιμένετε αὐτοῦ καὶ ἀναπαύεσθε, ἐγὼ δὲ σκεψάμενός τι ἤξω. ταῦτ' εἰπὼν ἤλαυνε δι' ὄρους ὁδὸν τινα λαβῶν. 42 ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς χιόνα πολλήν, ἐσκέψατο, εἰ εἴη ἴχνη ἀνθρώπων ἢ πρόσω ἡγούμενα ἢ ἐναντία. ἐπεὶ δὲ ἀτριβῆ εἶωρα τὴν ὁδόν, ἦκε ταχὺ πάλιν καὶ ἔλεγεν· Ἄνδρες, καλῶς 43 ἔσται, ἦν θεὸς θέλη· τοὺς γὰρ ἀνθρώπους λήσομεν ἐπιπεσόντες. ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἡγήσομαι τοῖς ἵπποις, ὅπως ἂν τινα ἴδωμεν, μὴ διαφυγῶν σημήνη τοῖς πολεμίοις· ὑμεῖς δ' ἔπεσθε· κἂν λειφθῆτε, τῷ στίβῳ τῶν ἵππων ἔπεσθε. ὑπερβάντες δὲ τὰ ὄρη ἤξομεν εἰς κώμας πολλὰς τε καὶ εὐδαίμονας.

Ἦνίκα δ' ἦν μέσον ἡμέρας, ἤδη τε ἦν ἐπὶ τοῖς ἄκροις καὶ 44 κατιδὼν τὰς κώμας ἦκεν ἐλαύνων πρὸς τοὺς ὀπλίτας καὶ ἔλεγεν· Ἀφήσω ἤδη καταθεῖν τοὺς μὲν ἱππέας εἰς τὸ πεδίον, τοὺς δὲ πελταστάς ἐπὶ τὰς κώμας. ἀλλ' ἔπεσθε ὡς ἂν δύνησθε τάχιστα, ὅπως ἔάν τις ὑφιστῆται, ἀλέξησθε. ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν κατέβη ἀπὸ τοῦ ἵππου. καὶ ὃς 45 ἤρετο· Τί καταβαίνεις, ἐπεὶ σπεύδειν δεῖ; Οἶδα, ἔφη, ὅτι οὐκ ἐμοῦ μόνου δέη· οἱ δ' ὀπλιταὶ θᾶπτον δραμοῦνται καὶ

- 46 ἦδιον, ἔαν καὶ ἐγὼ πεζὸς ἡγῶμαι. μετὰ ταῦτα ὄρχετο, καὶ Τιμασίων μετ' αὐτοῦ ἔχων ἵππείας ὡς τετραράζοντα τῶν Ἑλλήνων. Ξενοφῶν δὲ παρηγγίησε τοὺς εἰς τριάκοντα ἔτη παριέναι ἀπὸ τῶν λόχιων εὐζώνους. καὶ αὐτὸς μὲν ἐτρόχαζε τούτους ἔχων, Κλεάνωρ δ' ἡγεῖτο τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.
- 47 ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς κώμαις ἦσαν, Σεύθης ἔχων ὅσον τριάκοντα ἵππείας προσελάσας εἶπε· Τάδε δὴ, ὦ Ξενοφῶν, ἃ σὺ ἔλεγες· ἔχονται οἱ ἄνθρωποι· ἀλλὰ γὰρ ἔρημοι οἱ ἵππεις οἴχονται μοι ἄλλος ἄλλη διώκων καὶ δέδοικα, μὴ συστάντες ἀθρόοι πονεῖν κακόν τι ἐργάσωνται οἱ πολέμιοι. δεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς κώμαις καταμένειν τινὰς ἡμῶν· μεστὰι γάρ εἰσιν ἄν-
- 48 θρώπων. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺν οἷς ἔχω τὰ ἄκρα καταλήψομαι· σὺ δὲ Κλεάνωρα κέλευε διὰ τοῦ πεδίου παρατεῖναι τὴν φάλαγγα παρὰ τὰς κώμας. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, συνηλίσθησαν ἀνδράποδα μὲν ὡς χίλια, βόες δὲ δισχίλιοι, πρόβατα ἄλλα μύρια. τότε μὲν δὴ αὐτοῦ ἠϋλίσθησαν.
- 4 Τῇ δ' ὑστεραία κατακαύσας ὁ Σεύθης τὰς κώμας παντελῶς καὶ οἰκίαν οὐδεμίαν λιπῶν, ὅπως φόβον ἐνθεῖη καὶ τοῖς ἄλλοις οἷα πείσονται, ἂν μὴ πείθωνται, ἀπῆει πάλιν.
- 2 καὶ τὴν μὲν λείαν ἀπέπεμψε διατίθεσθαι Ἡρακλείδην εἰς Πέρινθον, ὅπως ἂν μισθὸς γένοιτο τοῖς στρατιώταις· αὐτὸς δὲ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδεύοντο ἀνὰ τὸ Θυνῶν πε-
- 3 δίον. οἱ δ' ἐκλιπόντες ἔφρουγον εἰς τὰ ὄρη. ἦν δὲ χιὼν πολλή καὶ ψῦχος οὕτως, ὥστε τὸ ὕδωρ, ὃ ἐφέροντο ἐπὶ δεῖπνον, ἐπήγγυτο καὶ ὁ οἶνος ὁ ἐν τοῖς ἀγγείοις καὶ τῶν Ἑλλήνων
- 4 πολλῶν καὶ ῥίνες ἀπεκαίοντο καὶ ὠτα. καὶ τότε δῆλον ἐγένετο, οὗ ἕνεκα οἱ Θορᾶκες τὰς ἀλωπεκᾶς ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς φοροῦσι καὶ τοῖς ὠσὶ καὶ χιτῶνας οὐ μόνον περὶ τοῖς στέρνοις, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς μηροῖς καὶ ζειρᾶς μέχρι τῶν ποδῶν
- 5 ἐπὶ τῶν ἵππων ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ χλαμύδας. ἀφίεις δὲ τῶν αἰχμαλώτων ὁ Σεύθης εἰς τὰ ὄρη ἔλεγεν, ὅτι εἰ μὴ καταβήσονται οἰκίσοντες καὶ πείσονται, ὅτι κατακαύσει καὶ τούτων τὰς κώμας καὶ τὸν σῖτον καὶ ἀπολοῦνται τῷ λιμῷ. ἐκ τούτου κατέβαινον καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες καὶ οἱ πρεσβύτεροι· οἱ δὲ νεώτεροι ἐν ταῖς ὑπὸ τὸ ὄρος κώμαις ἠϋλίζοντο. καὶ ὁ Σεύθης καταμαθὼν ἐκέλευσε τὸν Ξενοφῶντα τῶν ὀπλιτῶν τοὺς νεωτάτους λαβόντα συνεπισπέσθαι. καὶ ἀναστάντες τῆς νυκτὸς ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρήσαν εἰς τὰς κώμας. καὶ οἱ μὲν πλειστοὶ ἐξέφρουγον· πλησίον γὰρ ἦν τὸ ὄρος· ὅσους δὲ ἔλαβε κατηρόντισεν ἀφειδῶς Σεύθης.

Ἐπισθένης δ' ἦν τις Ὀλύμπιος παιδευαστής, ὃς ἰδὼν 7
 παῖδα καλὸν ἠβάσοντα ἄρτι πέλτην ἔχοντα μέλλοντα
 ἀποθνήσκειν, προσδραμὼν Ξενοφῶντα ἰκέτευε βοηθῆσαι
 παιδί καλῷ. καὶ ὃς προσελθὼν τῷ Σεύθῃ δεῖται μὴ ἀπο- 8
 κτεῖναι τὸν παῖδα καὶ τοῦ Ἐπισθένουσ διηγείται τὸν τρό-
 πον καὶ ὅτι λόχον ποτὲ συνελέξατο σκοπῶν οὐδὲν ἄλλο
 ἢ εἰ τινες εἶεν καλοί, καὶ μετὰ τούτων ἦν ἀνὴρ ἀγαθός.
 ὁ δὲ Σεύθης ἤρετο· Ἥ καὶ ἐθέλοις ἄν, ὧ Ἐπίσθενες, 9
 ὑπὲρ τούτου ἀποθανεῖν; ὁ δ' ὑπερανατείνας τὸν τράχη-
 λον, Παῖε, ἔφη, εἰ κελεύει ὁ παῖς καὶ μέλλει χάριν εἰδέναι.
 ἐπῆρετο ὁ Σεύθης τὸν παῖδα, εἰ παίσειεν αὐτὸν ἀντ' ἐκεί- 10
 νου. οὐκ εἶα ὁ παῖς, ἀλλ' ἰκέτευε μηδέτερον κατακαίνειν.
 ἐνταῦθα ὁ Ἐπισθένης περιλαβὼν τὸν παῖδα εἶπεν· Ὁρα
 σοι, ὧ Σεύθῃ, περὶ τοῦδέ μοι διαμάχεσθαι· οὐ γὰρ
 μεθήσω τὸν παῖδα. ὁ δὲ Σεύθης γελῶν ταῦτα μὲν εἶα· 11
 ἔδοξε δὲ αὐτῷ αὐτοῦ ἀυλισθῆναι, ἵνα μηδ' ἐκ τούτων τῶν
 κωμῶν οἱ ἐπὶ τοῦ ὄρους τρέφοιντο. καὶ αὐτὸς μὲν ἐν τῷ
 πεδίῳ ὑποκαταβάς ἐσκήνου, ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔχων τοὺς
 ἐπιλέκτους ἐν τῇ ὑπὸ τὸ ὄρος ἀνωτάτω κώμῃ καὶ οἱ ἄλλοι
 Ἕλληρες ἐν τοῖς ὄρειοις καλουμένοις Θραξὶ πλησίον κατε-
 σκήνησαν.

Ἐκ τούτου ἡμέραι τ' οὐ πολλαὶ διετρίβοντο καὶ οἱ ἐκ 12
 τοῦ ὄρους Θραῶκες καταβαίνοντες πρὸς τὸν Σεύθῃν περὶ
 σπονδῶν καὶ ἡμῆρων διεπράττοντο. καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν
 ἔλεγε τῷ Σεύθῃ, ὅτι ἐν πονηροῖς τόποις σκηνοῖεν καὶ
 πλησίον εἶεν οἱ πολέμιοι· ἴδιόν τ' ἂν ἔξω ἀυλίζεσθαι ἔφη
 ἐν ἐχυροῖς χωρίοις μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς στεγνοῖς, ὥστε ἀπο-
 λέσθαι. ὁ δὲ θαρρεῖν ἐκέλευε καὶ ἔδειξεν ὁμήρους παρόν- 13
 τας αὐτῶν. ἐδέοντο δὲ καὶ αὐτοῦ Ξενοφῶντος καταβαί-
 νοντές τινες τῶν ἐκ τοῦ ὄρους συμπρᾶξαι σφίσι τὰς
 σπονδάς. ὁ δ' ὠμολόγει καὶ θαρρεῖν ἐκέλευε καὶ ἡγγυᾶτο
 μηδὲν αὐτοὺς κακὸν πείσεσθαι πειθομένους Σεύθῃ. οἱ
 δ' ἄρα ταῦτ' ἔλεγον κατασκοπῆς ἕνεκα.

Ταῦτα μὲν τῆς ἡμέρας ἐγένετο· εἰς δὲ τὴν ἐπιούσαν 14
 νύκτα ἐπιτίθενται ἐλθόντες ἐκ τοῦ ὄρους οἱ Θυνοί. καὶ
 ἡγεμῶν μὲν ἦν ὁ δεσπότης ἐκάστης τῆς οἰκίας· χαλεπὸν
 γὰρ ἦν ἄλλως τὰς οἰκίας σκότους ὄντος ἀνευρίσκειν ἐν
 ταῖς κώμαις· καὶ γὰρ αἱ οἰκίαι κύκλῳ περιεσταύρωντο
 μεγάλοις σταυροῖς τῶν προβάτων ἕνεκα. ἐπεὶ δ' ἐγένοντο 15
 κατὰ τὰς θύρας ἐκάστου τοῦ οἰκήματος, οἱ μὲν εἰσηκόν-
 τιζον, οἱ δὲ τοῖς σχυτάλοις ἔβαλλον, ἃ ἔχειν ἔφασαν ὡς

- ἀποζώψοντες τῶν δοράτων τὰς λόγχας, οἳ δ' ἐνεπίμπρασαν, καὶ Ξενοφῶντα ὄνομαστί καλοῦντες ἐξιόντα ἐκέλευον ἀποθνήσκειν ἢ αὐτοῦ ἔφασαν κατακαυθῆσθαι αὐτόν.
- 16 καὶ ἤδη τε διὰ τοῦ ὀρόφου ἐφαίνετο πῦρ καὶ ἐντεθωρακισμένοι οἱ περὶ τὸν Ξενοφῶντα ἔνδον ἦσαν ἀσπίδας καὶ μαχαίρας καὶ κράνη ἔχοντες, καὶ Σιλανὸς Μακίστιος ἐτῶν ἤδη ὡς ὀκτωκαίδεκα σημαίνει τῇ σάλπιγγι· καὶ εὐθὺς ἐκπηδῶσιν ἐσπασμένοι τὰ ξίφη καὶ οἱ ἐκ τῶν ἄλλων σκηνωμάτων. οἳ δὲ Θοράκες φεύγουσιν, ὥσπερ δὴ τρόπος ἦν αὐτοῖς, ὅπισθεν περιβαλλόμενοι τὰς πέλτας· καὶ αὐτῶν ὑπεραλλομένων τοὺς σταυροὺς ἐλήφθησάν τινες κρεμασθέντες ἐνεχομένων τῶν πελτῶν τοῖς σταυροῖς· οἳ δὲ καὶ ἀπέθανον ἁμαρτόντες τῶν ἐξόδων· οἳ δὲ Ἕλληνες ἐδίωκον
- 18 ἔξω τῆς κώμης. τῶν δὲ Θυνῶν ὑποστραφέντες τινὲς ἐν τῷ σκότει τοὺς παρατρέχοντας παρ' οἰκίαν καιομένην ἠκόντιζον εἰς τὸ φῶς ἐκ τοῦ σκότους· καὶ ἔτρωσαν Ἰερώνυμόν τε Εὐδοέα λοχαγὸν καὶ Θεογένην Λοκρὸν λοχαγόν·
- 19 ἀπέθανε δὲ οὐδεὶς· κατεκαύθη μέντοι καὶ ἐσθῆς τινῶν καὶ σκευή. Σεύθης δὲ ἤχε βοηθῶν σὺν ἑπτὰ ἵππεῦσι τοῖς πρώτοις καὶ τὸν σαλπικτήν ἔχων τὸν Θοράκιον. καὶ ἐπειπερ ἦσθετο, ὅσονπερ χρόνον ἐβοήθει, τοσοῦτον καὶ τὸ κέρας ἐφθέγγετο αὐτῷ· ὥστε καὶ τοῦτο φόβον συμπάρεσχε τοῖς πολεμίοις. ἐπεὶ δ' ἦλθεν, ἐδεξιούτο τε καὶ ἔλεγεν, ὅτι οἴοιτο τεθνεῶτας πολλοὺς εὐρήσειν.
- 20 Ἐκ τούτου ὁ Ξενοφῶν δεῖται τοὺς δηήρους τε αὐτῷ παραδοῦναι καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος, εἰ βούλεται, συστρατεῦ-
- 21 σθαι· εἰ δὲ μὴ, αὐτὸν εἶσαι. τῇ οὖν ὑστεραίᾳ παραδίδωσιν ὁ Σεύθης τοὺς δηήρους, πρεσβυτέρους ἄνδρας ἤδη, τοὺς κρατίστους, ὡς ἔφασαν, τῶν ὄρεινῶν, καὶ αὐτὸς ἔρχεται σὺν τῇ δυνάμει. ἤδη δὲ εἶχε καὶ τριπλασίαν δύναμιν ὁ Σεύθης· ἐκ γὰρ τῶν Ὀδρουσῶν ἀκούοντες, ἃ πρῶτοι
- 22 ὁ Σεύθης, πολλοὶ κατέβαινον συστρατευσόμενοι. οἳ δὲ Θυνοὶ ἐπεὶ εἶδον ἀπὸ τοῦ ὄρους πολλοὺς μὲν ὀπλίτας, πολλοὺς δὲ πελταστάς, πολλοὺς δὲ ἵππεῖς, καταβάντες ἰκέτεον σπείσασθαι καὶ πάντα ὡμολόγουν ποιῆσειν καὶ
- 23 πιστὰ λαμβάνειν ἐκέλευον. ὁ δὲ Σεύθης καλέσας τὸν Ξενοφῶντα ἐπεδείκνυεν ἃ λέγοιεν, καὶ οὐκ ἂν ἔφη σπείσασθαι, εἰ Ξενοφῶν βούλοιτο τιμωρῆσασθαι αὐτοὺς τῆς
- 24 ἐπιθέσεως. ὁ δ' εἶπεν· Ἄλλ' ἔγωγε ἱκανὴν νομίζω καὶ νῦν δίλην ἔχειν, εἰ οὗτοι δοῦλοι ἔσονται ἀντ' ἔλευθέρων. συμβουλεύειν μέντοι ἔφη αὐτῷ τὸ λοιπὸν δηήρους λαμβάνειν

τοὺς δυνατωτάτους κακόν τι ποιεῖν, τοὺς δὲ γέροντας οἴκοι
ἔαν. οἱ μὲν οὖν ταύτη πάντες δὴ προσωμολόγουν.

ὑπερβάλλουσι δὲ πρὸς τοὺς ὑπὲρ Βυζαντίου Θρακίας 5
εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον· αὕτη δ' ἦν οὐκέτι ἀρχὴ Μαι-
σάδου, ἀλλὰ Τήρου τοῦ Οδρύσου [ἀρχαίου τινός]· καὶ ὁ 2
Ἡρακλείδης ἐνταῦθα ἔχων τὴν τιμὴν τῆς λείας παρῆν.
καὶ Σεύθης ἐξαγαγὼν ζεύγη ἡμιονικὰ τρία, οὐ γὰρ ἦν
πλειώ, τὰ δ' ἄλλα βοεικὰ, καλέσας Ξενοφῶντα ἐκέλευε
λαβεῖν, τὰ δὲ ἄλλα διανεῖμαι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχα-
γοῖς. Ξενοφῶν δὲ εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν τοίνυν ἀρκεῖ καὶ αὐ- 3
θις λαβεῖν· τοῦτοις δὲ τοῖς στρατηγοῖς δωροῦ, οἳ σὺν
ἐμοὶ ἤκολούθησαν, καὶ λοχαγοῖς. καὶ τῶν ζευγῶν λαμ- 4
βάνει ἐν μὲν Τιμασίων ὁ Δαρδανεύς, ἐν δὲ Κλεάνωρ ὁ
Ὀρχομένιος, ἐν δὲ Φρυνίσκος ὁ Ἀχαιός· τὰ δὲ βοεικὰ
ζεύγη τοῖς λοχαγοῖς κατεμερίσθη. τὸν δὲ μισθὸν ἀπο-
δίδωσιν ἐξεληλυθότος ἤδη τοῦ μηνὸς εἴκοσι μόνον ἡμε-
ρῶν· ὁ γὰρ Ἡρακλείδης ἔλεγεν, ὅτι οὐ πλεῖον ἐμπολήσαι.
ὁ οὖν Ξενοφῶν ἀχθεσθεὶς εἶπεν ἐπομύσας· Δοκεῖς μοι, 5
ᾧ Ἡρακλείδῃ, οὐχ ὡς δεῖ κήδεσθαι Σεύθου· εἰ γὰρ ἐκή-
δου, ἤκεις ἂν φέρων πλήρη τὸν μισθὸν καὶ προσδανεισά-
μενος, εἰ μὴ ἄλλως ἐδύνω, καὶ ἀποδόμενος τὰ σαντοῦ
ἱμάτια.

Ἐντεῦθεν ὁ Ἡρακλείδης ἠχθέσθη τε καὶ ἔδεισε, μὴ ἐκ 6
τῆς Σεύθου φιλίας ἐκβληθεῖη, καὶ ὅτι ἐδύνατο ἀπὸ ταύ-
της τῆς ἡμέρας Ξενοφῶντα διέβαλλε πρὸς Σεύθην. οἱ 7
μὲν δὴ στρατιῶται Ξενοφῶντι ἐνεκάλουν, ὅτι οὐκ εἶχον
τὸν μισθόν· Σεύθης δὲ ἠχθετο αὐτῷ, ὅτι ἐντόνως τοῖς
στρατιώταις ἀπῆτει τὸν μισθόν. καὶ τέως μὲν αἰεὶ ἐμέ- 8
μνητο, ὡς ἐπειδὰν ἐπὶ θάλατταν ἀπέλθῃ, παραδώσοι
αὐτῷ Βισάνθην καὶ Γάνος καὶ Νέον τεῖχος· ἀπὸ δὲ τού-
του τοῦ χρόνου οὐδενὸς ἔτι τούτων ἐμémνητο. ὁ γὰρ
Ἡρακλείδης καὶ τοῦτο διεβεβλήκει, ὡς οὐκ ἀσφαλὲς εἶη
τεῖχη παραδιδόναι ἀνδρὶ δύναμιν ἔχοντι.

Ἐκ τούτου ὁ μὲν Ξενοφῶν ἐβουλεύετο, τί χρὴ ποιεῖν 9
περὶ τοῦ ἔτι ἄνω στρατεύεσθαι· ὁ δ' Ἡρακλείδης εἰσα-
γαγὼν τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς πρὸς Σεύθην λέγειν τε
ἐκέλευεν αὐτούς, ὅτι οὐδὲν ἂν ἦτιον σφεῖς ἀγάγοιεν τὴν
στρατιὰν ἢ Ξενοφῶν, τὸν τε μισθὸν ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς
ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἔκπλεων παρέσεσθαι δυοῖν μηνῶν
καὶ συστρατεύεσθαι ἐκέλευε. καὶ ὁ Τιμασίων εἶπεν· Ἐγὼ 10
μὲν τοίνυν οὐδ' ἂν πέντε μηνῶν μισθὸς μέλλῃ εἶναι·

- στρατευσάμεν ἂν ἄνευ Ξενοφῶντος. καὶ ὁ Φρυνίσκος
 11 καὶ ὁ Κλεάνωρ συνωμολόγουν τῷ Τιμασίωφι. ἐντεῦθεν
 ὁ Σεύθης ἐλοιδόρει τὸν Ἡρακλείδην, ὅτι οὐ παρεκάλει
 καὶ Ξενοφῶντα. ἐκ δὲ τούτου παρακαλοῦσιν αὐτὸν μόνον.
 ὁ δὲ γνούς τοῦ Ἡρακλείδου τὴν πανουργίαν, ὅτι βούλοιο
 αὐτὸν διαβάλλειν πρὸς τοὺς ἄλλους στρατηγούς, παρέρ-
 12 χεται λαβὼν τοὺς τε στρατηγούς πάντας καὶ τοὺς λοχα-
 γούς. καὶ ἐπεὶ πάντες ἐπέισθησαν, συνεστρατεύοντο καὶ
 ἀφικνοῦνται ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν Πόντον διὰ τῶν Μελι-
 νοφάγων καλουμένων Θρακῶν εἰς τὸν Σαλυμνησσόν. ἐνθα
 τῶν εἰς τὸν Πόντον πλεουσῶν νεῶν πολλὰ ὀκέλλουσι καὶ
 ἐκπίπτουσι· τέναγος γάρ ἐστιν ἐπὶ πάμπολυ τῆς θαλάτ-
 13 τος. καὶ οἱ Θραῖκες οἱ κατὰ ταῦτα οἰκοῦντες στήλας
 ὀρυσάμενοι τὰ κατ' αὐτοὺς ἐκπίπτοντα ἕκαστοι λήϊζον-
 ται· τέως δὲ ἔλεγον πρὶν ὀρυσασθαι ἀρπάζοντας πολλοὺς
 14 ὑπ' ἀλλήλων ἀποθνήσκειν. ἐνταῦθα εὗρισκοντο πολλὰ
 μὲν κλῖναι, πολλὰ δὲ κιβώτια, πολλὰ δὲ βίβλοι γεγραμ-
 μέναι καὶ τᾶλλα πολλὰ, ὅσα ἐν ξυλίνοις τεύχεσι ναύκλη-
 ροὶ ἄγουσιν. ἐντεῦθεν ταῦτα καταστρεψάμενοι ἀπήεσαν
 15 πάλιν. ἐνθα δὴ Σεύθης εἶχε στρατεύμα ἤδη πλεόν τοῦ
 Ἑλληνικοῦ. ἐκ τε γὰρ Ὀδρουσῶν πολὺ ἔτι πλείους κατα-
 βεβήκεσαν καὶ οἱ αἰὲν πειθόμενοι συνεστρατεύοντο· κατ-
 ηγλίσθησαν δ' ἐν τῷ πεδίῳ ὑπὲρ Σηλυβρίας ὅσον τριά-
 16 κοντα σταδίους ἀπέχοντες τῆς θαλάττης. καὶ μισθὸς μὲν
 οὐδεὶς πω ἐφαίνετο· πρὸς δὲ τὸν Ξενοφῶντα οἱ τε στρα-
 τιῶται παγχαλέπως εἶχον ὃ τε Σεύθης οὐκέτι οἰκείως
 διέκειτο, ἀλλ' ὁπότε συγγενέσθαι αὐτῷ βουλόμενος ἔλθοι,
 πολλὰ ἤδη ἀσχολία ἐφαίνοντο.
- 6 Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ σχεδὸν ἤδη δύο μηνῶν ὄντων
 ἀφικνεῖται Χαρμῖνός τε ὁ Λάκων καὶ Πολύνικος παρὰ
 Θίβρωνος καὶ λέγουσιν, ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ στρα-
 τεύεσθαι ἐπὶ Τισσαφέρνην καὶ Θίβρων ἐκπέπλευκεν ὡς
 πολεμῆσων καὶ δεῖται ταύτης τῆς στρατιᾶς καὶ λέγει, ὅτι
 2 δαρεικὸς ἐκάστῳ ἔσται μισθὸς τοῦ μηνὸς καὶ τοῖς λοχα-
 γοῖς διμοιρία, τοῖς δὲ στρατηγοῖς τετραμοιρία. ἐπεὶ δ'
 ἦλθον οἱ Λακεδαιμόνιοι, εὐθὺς ὁ Ἡρακλείδης πυθόμενος,
 ὅτι ἐπὶ τὸ στρατεύμα ἦκουσι, λέγει τῷ Σεύθῃ, ὅτι κάλ-
 λιστον γεγένηται· οἱ μὲν γὰρ Λακεδαιμόνιοι δέονται τοῦ
 στρατεύματος, σὺ δὲ οὐκέτι δέη· ἀποδιδούς δὲ τὸ στρα-
 3 τεύμα χαριεῖ αὐτοῖς, σὲ δὲ οὐκέτι ἀπαιτήσουσι τὸν μι-
 σθόν, ἀλλ' ἀπαλλάξονται ἐκ τῆς χώρας. ἀκούσας ταῦτα

ὁ Σεύθης κελεύει παράγειν· καὶ ἐπεὶ εἶπον, ὅτι ἐπὶ τὸ στρατεύμα ἤκουσιν, ἔλεγεν, ὅτι τὸ στρατεύμα ἀποδίδωσι φίλος τε καὶ σύμμαχος εἶναι βούλεται, καλεῖ τε αὐτοὺς ἐπὶ ξένια· καὶ ἐξένιζε μεγαλοπρεπῶς. Ξενοφῶντα δὲ οὐκ ἐκάλει οὐδὲ τῶν ἄλλων στρατηγῶν οὐδένα. ἐρωτῶντων ⁴ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, τίς ἀνὴρ εἶη Ξενοφῶν, ἀπεκρίνατο, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα εἶη οὐ κακός, φιλοστρατιώτης δέ· καὶ διὰ τοῦτο χειρόν ἐστιν αὐτῷ. καὶ οἱ εἶπον· Ἀλλ' ἦ δημογωγεῖ ὁ ἀνὴρ τοὺς ἄνδρας; καὶ ὁ Ἡρακλείδης, Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἄρ' οὖν, ἔφασαν, μὴ καὶ ἡμῖν ἐναντιώσεται ⁵ τῆς ἀπαγωγῆς; Ἀλλ' ἦν ὑμεῖς, ἔφη ὁ Ἡρακλείδης, συλλέξαντες αὐτοὺς ὑπόσχησθε τὸν μισθόν, ὀλίγον ἐκείνῳ προσσχόντες ἀποδραμοῦνται σὺν ὑμῖν. Πῶς οὖν ἂν, ἔφα- ⁶ σαν, ἡμῖν συλλεγεῖεν; Ἀὔριον ὑμᾶς, ἔφη ὁ Ἡρακλείδης, πρῶτὸν ἄξομεν πρὸς αὐτούς· καὶ οἶδα, ἔφη, ὅτι ἐπειδὴν ὑμᾶς ἴδωσιν, ἄσμενοι συνδραμοῦνται. αὕτη μὲν ἡ ἡμέρα οὕτως ἔληξεν.

Τῇ δ' ὑστεραία ἄγουσιν ἐπὶ τὸ στρατεύμα τοὺς Λά- ⁷ κωνας Σεύθης τε καὶ Ἡρακλείδης, καὶ συλλέγεται ἡ στρατιά. τῷ δὲ Λάκωνε ἐλεγέτην, ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ πολεμεῖν Τισσαφέρνει τῷ ὑμᾶς ἀδικήσαντι· ἦν οὖν ἤτε σὺν ἡμῖν, τὸν τε ἐχθρὸν τιμωρήσεσθε καὶ θαρεικὸν ἕκαστος οἴσει τοῦ μηνὸς ὑμῶν, λοχαγὸς δὲ τὸ διπλοῦν, στρατηγὸς δὲ τὸ τετραπλοῦν. καὶ οἱ στρατιῶται ἄσμενοί τε ἤκουσαν ⁸ καὶ εὐθὺς ἀνίσταται τις τῶν Ἀρχάδων τοῦ Ξενοφῶντος κατηγορήσων. παρῆν δὲ καὶ Σεύθης βουλόμενος εἰδέναι, τίπραχθήσεται, καὶ ἐν ἐπηκόῳ εἰστήκει ἔχων ἐρινηέα· συνίει δὲ καὶ αὐτὸς ἑλληνιστὶ τὰ πλεῖστα. ἔνθα δὴ λέγει ⁹ ὁ Ἀρχάς· Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν, ὧ Λακεδαιμόνιοι, καὶ πάλαι ἂν ἡμεν παρ' ὑμῖν, εἰ μὴ Ξενοφῶν ἡμᾶς δεῦρο πείσας ἀπήγαγεν, ἔνθα δὴ ἡμεῖς μὲν τὸν δεινὸν χειμῶνα στρατευόμενοι καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν οὐδὲν πεπαύμεθα· ὁ δὲ τοὺς ἡμετέρους πόρους ἔχει· καὶ Σεύθης ἐκεῖνον μὲν ἰδία πεπλούτικεν, ἡμᾶς δὲ ἀποστερεῖ τὸν μισθόν· ὥστε ὁ γε ¹⁰ πρῶτος λέγων ἐγὼ μὲν εἰ τοῦτον ἴδοιμι καταλευσθέντα καὶ δόντα δίκην ὧν ἡμᾶς περιεῖλκε, καὶ τὸν μισθὸν ἂν μοι δοκῶ ἔχειν καὶ οὐδὲν ἐπὶ τοῖς πεπονημένοις ἄχθεσθαι. μετὰ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη ὁμοίως καὶ ἄλλος. ἐκ δὲ τούτου Ξενοφῶν ἔλεξεν ὧδε·

Ἀλλὰ πάντα μὲν ἄρα ἀνθρώπων ὄντα προσδοκᾶν δεῖ, ¹¹ ὁπότε γε καὶ ἐγὼ νῦν ὑφ' ὑμῶν αἰτίας ἔχω ἐν ᾧ πλείστην

προθυμίαν ἑμαυτῷ γε δοκῶ συνειδέναι περὶ ὑμᾶς παρε-
 σχημένους. ἀπετραπόμην μὲν γε ἤδη οἴκαδε ὠρηγμένος,
 οὐ μὰ τὸν Δία οὔτοι πυνθανόμενος ὑμᾶς εὖ πράττειν,
 ἀλλὰ μᾶλλον ἀκούων ἐν ἀπόροις εἶναι, ὡς ὠφελήσων εἴ
 12 τι δυναίμην. ἐπεὶ δὲ ἦλθον, Σεύθου τουτουὶ πολλοὺς
 ἀγγέλους πρὸς ἐμὲ πέμποντος καὶ πολλὰ ὑπισχνουμένου
 μοι, εἰ πείσαιμι ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν ἔλθειν, τοῦτο μὲν οὐκ
 ἐπεχείρησα ποιεῖν, ὡς αὐτοὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε, ἦγον δὲ
 ὄθεν ὦμην τάχιστ' ἂν ὑμᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν διαβῆναι. ταῦτα
 γὰρ καὶ βέλτιστα ἐνόμιζον ὑμῖν εἶναι καὶ ὑμᾶς ἦδειν βου-
 13 λομένους. ἐπεὶ δ' Ἀριστάρχος ἔλθων σὺν τριήρεσιν ἐκώλυε
 διαπλεῖν ἡμᾶς, ἐκ τούτου, ὅπερ εἰκὸς δῆπου ἦν, συνέλεξα
 14 ὑμᾶς, ὅπως βουλευσαίμεθα ὅ,τι χρὴ ποιεῖν. οὐκοῦν ὑμεῖς
 ἀκούοντες μὲν Ἀριστάρχου ἐπιτάττοντος ὑμῖν εἰς Χερρό-
 νησον πορεύεσθαι, ἀκούοντες δὲ Σεύθου πείθοντος ἑαυτῷ
 συστρατεύεσθαι, πάντες μὲν ἐλέγετε σὺν Σεύθῃ ἰέναι,
 πάντες δ' ἐψηφίσασθε ταῦτα. τί οὖν ἐγὼ ἐνταῦθα ἠδί-
 15 κησα ἀγαγὼν ὑμᾶς ἐνθα πᾶσιν ὑμῖν ἐδόκει; ἐπεὶ γε μὴν
 ψεύδεσθαι ἤρξατο Σεύθης περὶ τοῦ μισθοῦ, εἰ μὲν ἐπαινώ
 αὐτόν, δικαίως ἂν με καὶ αἰτιῶσθε καὶ μισοῖτε· εἰ δὲ
 πρόσθεν αὐτῷ πάντων μάλιστα φίλος ὢν νῦν πάντων δια-
 φορώτατός εἰμι, πῶς ἂν ἔτι δικαίως ὑμᾶς αἰρούμενος
 ἀντὶ Σεύθου ἐφ' ὑμῶν αἰτίαν ἔχοιμι περὶ ὧν πρὸς τοῦτον
 16 διαφέρομαι; ἀλλ' εἴποιτ' ἂν, ὅτι ἕξεστι καὶ τὰ ὑμέτερα
 ἔχοντα παρὰ Σεύθου τεχνάζειν. οὐκοῦν δῆλον τοῦτό γέ
 ἐστίν, εἴπερ ἐμοὶ ἐτέλει τι Σεύθης, οὐχ οὕτως ἐτέλει δῆ-
 που, ὡς ὢν τε ἐμοὶ δοίη στέροιτο καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀποτί-
 σειεν, ἀλλ' οἶμαι, εἰ ἐδίδου, ἐπὶ τούτῳ ἂν ἐδίδου, ὅπως
 17 ἐμοὶ δοῦς μείον μὴ ἀποδοίη ὑμῖν τὸ πλεῖον. εἰ τοίνυν
 οὕτως ἔχειν οἴεσθε, ἕξεστιν ὑμῖν αὐτίκα μάλα ματαίαν
 ταύτην τὴν προᾶξιν ἀμφοτέροις ἡμῖν ποιῆσαι, ἔαν πράτ-
 τητε αὐτὸν τὰ χρήματα. δῆλον γὰρ ὅτι Σεύθης, εἰ ἔχω
 τι παρ' αὐτοῦ, ἀπαιτήσῃ με, καὶ ἀπαιτήσῃ μέντοι δικαίως,
 18 ἔαν μὴ βεβαιῶ τὴν προᾶξιν αὐτῷ, ἐφ' ἣ ἔδωροδόκουν. ἀλλὰ
 πολλοῦ μοι δοκῶ δεῖν τὰ ὑμέτερα ἔχειν· ὁμνύω γὰρ ὑμῖν
 θεοὺς ἅπαντας καὶ πάσας μῆδ' ἅ ἐμοὶ ἰδίᾳ ὑπέσχετο
 Σεύθης ἔχειν· πάρεστι δὲ καὶ αὐτὸς καὶ ἀκούων σύννοιδέ
 19 μοι, εἰ ἐπιροκῶ· ἵνα δὲ μᾶλλον θαναμάσητε, συνεπόμνυμι
 μῆδὲ ἅ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἔλαβον εἰληφέναι, μὴ τοίνυν
 20 μῆδὲ ὅσα τῶν λοχαγῶν ἔνιοι. καὶ τί δὴ ταῦτ' ἐποιοῦν;
 ὦμην, ἰσθρες. ὅσῳ μᾶλλον συμφέροισι τούτῳ τὴν τότε

πενίαν, τοσούτω μᾶλλον αὐτὸν φίλον ποιήσεσθαι, ὅποτε
 δυνασθεῖη. ἐγὼ δὲ ἅμα τε αὐτὸν ὁρῶ εὖ πράττοντα καὶ
 γινώσκω δὴ αὐτοῦ τὴν γνώμην. εἴποι δὴ τις ἄν, οὐκ οὖν ²¹
 αἰσχύνῃ οὕτω μώρως ἔξαπατῶμενος; ναὶ μὰ Δία ἡσχυ-
 νόμην μέντοι, εἰ ὑπὸ πολεμίου γε ὄντος ἔξαπατήθην·
 φίλῳ δὲ ὄντι ἔξαπατᾶν αἰσχίον μοι δοκεῖ εἶναι ἢ ἔξαπα-
 τᾶσθαι. ἐπεὶ εἴ γε πρὸς φίλους ἐστὶ φυλακὴ, πᾶσαν οἶδα ²²
 ἡμᾶς φυλαξαμένους, ὡς μὴ παρασχεῖν τούτῳ πρόφασιν
 δικαίαν μὴ ἀποδιδόναι ἡμῖν ἃ ὑπέσχετο· οὔτε γὰρ ἡδι-
 κήσαμεν τοῦτον οὐδὲν οὔτε κατεβλακεύσαμεν τὰ τούτου
 οὐδὲ μὴν κατεδειλιάσαμεν οὐδέν, ἐφ' ὅ,τι ἡμᾶς οὗτος παρε-
 κάλεσεν. ἀλλά, φραίητε ἄν, ἕδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ²³
 ὡς μὴδ' εἰ ἐβούλετο ἐδύνατο ἔξαπατᾶν. πρὸς ταῦτα δὴ
 ἀκούσατε ἃ ἐγὼ οὐκ ἄν ποτε εἶπον τούτου ἐναντίον, εἰ
 μὴ μοι παντάπασιν ἀγνώμονες ἐδοκεῖτε εἶναι ἢ λίαν εἰς
 ἐμὲ ἀχάριστοι. ἀναμνήσθητε γάρ, ἐν ποίοις τισὶ πράγμα- ²⁴
 σιν ὄντες ἐτυγχάνετε, ἐξ ὧν ὑμᾶς ἐγὼ ἀνήγαγον πρὸς
 Σεύθην. οὐκ εἰς μὲν Πέρινθον, εἰ προσῆτε τῇ πόλει,
 Ἀρίσταρχος ὑμᾶς ὁ Λακεδαιμόνιος οὐκ εἶα εἰσιέναι ἀπο-
 κλείσας τὰς πύλας; ὑπαίθριοι δ' ἔξω ἐστρατοπεδεύετε,
 μέσος δὲ χειμῶν ἦν, ἀγορᾷ δὲ ἐχρῆσθε σπάνια μὲν ὁρῶντες
 τὰ ὦνια, σπάνια δ' ἔχοντες ὅτων ὠνήσεσθε, ἀνάγκη δὲ
 ἦν μένειν ἐπὶ Θρᾶκῃς· τριήρεις γὰρ ἐφορμοῦσαι ἐκώλυον ²⁵
 διαπλεῖν· εἰ δὲ μένοι τις, ἐν πολεμίᾳ εἶναι, ἔνθα πολλοὶ
 μὲν ἵππεῖς ἦσαν ἐναντίοι, πολλοὶ δὲ πελτασταί, ἡμῖν δὲ ²⁶
 ὀπλιτικὸν μὲν ἦν, ᾧ ἀθρόοι μὲν ἰόντες ἐπὶ τὰς κώμας ἴσως
 ἂν ἐδυνάμεθα σίτον λαμβάνειν οὐδὲν τι ἀφθονον, ὅτῳ δὲ
 διώκοντες ἂν ἢ ἀνδραπόδα ἢ πρόβατα κατελαμβάνομεν,
 οὐκ ἦν ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἵππικὸν οὔτε πελταστικὸν ἔτι ἐγὼ
 συνεστηκὸς κατέλαβον παρ' ὑμῖν. εἰ οὖν ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ ²⁷
 ὄντων ὑμῶν μὴδ' ὄντιναοῦν μισθὸν προσαιτήσας Σεύθην
 σύμμαχον ὑμῖν προσέλαβον, ἔχοντα καὶ ἵππέας καὶ πελ-
 ταστάς, ὧν ὑμεῖς προσεδείσθε, ἢ κακῶς ἂν ἐδόκουν ὑμῖν
 βεβουλεῦσθαι πρὸ ὑμῶν; τούτων γὰρ δήπου κοινωνήσαν- ²⁸
 τες καὶ σίτον ἀφθονώτερον ἐν ταῖς κώμας εὗρίσκετε διὰ
 τὸ ἀναγκάζεσθαι τοὺς Θρᾶκας κατὰ σπουδὴν μᾶλλον φεύ-
 γειν καὶ προβάτων καὶ ἀνδραπόδων μᾶλλον μετέσχετε.
 καὶ πολέμιον οὐκέτι οὐδένα ἐωρῶμεν, ἐπειδὴ τὸ ἵππικὸν ²⁹
 ἡμῖν προσεγένετο· τέως δὲ θαρραλέως ἡμῖν ἐφείποντο οἱ
 πολέμιοι καὶ ἵππικῶ καὶ πελταστικῶ κωλύοντες μηδαμῇ
 κατ' ὀλίγους ἀποσκεδαννυμένους τὰ ἐπιτήδεια ἀφθονώτερα

30 ἡμᾶς πορίζεσθαι. εἰ δὲ δὴ ὁ συμπαρέχων ὑμῖν ταύτην
 τὴν ἀσφάλειαν μὴ πάνυ πολὺν μισθὸν προσετέλει τῆς
 ἀσφαλείας, τοῦτο δὴ τὸ σχέτλιον πάθημα καὶ διὰ τοῦτο
 31 οὐδαμῇ οἴεσθε χοῖραι ζῶντα ἐμὲ ἀνεῖναι; νῦν δὲ δὴ πῶς
 ἀπέρχεσθε; οὐ διαχειμάσαντες μὲν ἐν ἀρθρόνοις τοῖς ἐπι-
 τηδείοις, περιττὸν δ' ἔχοντες τοῦτο εἰ τι ἐλάβετε παρὰ
 Σεύθου; τὰ γὰρ τῶν πολεμίων ἐδαπανᾶτε. καὶ ταῦτα
 πράττοντες οὔτε ἄνδρας ἐπείδετε ὑμῶν αὐτῶν ἀποθα-
 32 νόντας οὔτε ζῶντας ἀπεβάλετε. εἰ δέ τι καλὸν πρὸς τοὺς
 ἐν τῇ Ἀσία βαρβάρους ἐπέπρακτο ὑμῖν, οὐ καὶ ἐκεῖνο σὼν
 ἔχετε καὶ πρὸς ἐκείνοις νῦν ἄλλην εὐκλειαν προσειλήφατε
 καὶ τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ Θοῤῃκας, ἐφ' οὓς ἐστρατεύσασθε,
 κρατήσαντες; ἐγὼ μὲν ὑμᾶς φημι δικαίως ἂν ὧν ἐμοὶ
 χαλεπαίνετε τούτων τοῖς θεοῖς χάριν εἰδέναι ὡς ἀγαθῶν.
 33 καὶ τὰ μὲν δὴ ὑμέτερα τοιαῦτα. ἄγετε δὴ πρὸς θεῶν καὶ
 τὰ ἐμὰ σκέψασθε ὡς ἔχει. ἐγὼ γὰρ ὅτε μὲν πρότερον
 ἀπῆα οἴκαδε, ἔχων μὲν ἔπαινον πολὺν πρὸς ὑμῶν ἀπε-
 πορευόμεν, ἔχων δὲ δι' ὑμᾶς καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλή-
 νων εὐκλειαν. ἐπιστευόμεν δὲ ὑπὸ Λακεδαιμονίων· οὐ
 34 γὰρ ἂν με ἔπεμπον πάλιν πρὸς ὑμᾶς. νῦν δὲ ἀπέροχομαι
 πρὸς μὲν Λακεδαιμονίους ὑφ' ὑμῶν διαβεβλημένος, Σεύθῃ
 δὲ ἀπήχθημένος ὑπὲρ ὑμῶν, ὃν ἠέλπιζον εὖ ποιήσας μεθ'
 ὑμῶν ἀποστροφὴν καὶ ἐμοὶ καλὴν καὶ παισίν, εἰ γένοιτο,
 35 καταθήσεσθαι. ὑμεῖς δ', ὑπὲρ ὧν ἐγὼ ἀπήχθημαί τε
 πλεῖστα καὶ ταῦτα πολὺν κρείττοσιν ἑμαυτοῦ, πραγμα-
 τευόμενός τε οὐδὲ νῦν πω πέπανμαι ὅτι δύναμαι ἀγα-
 36 θὸν ὑμῖν, τοιαύτην ἔχετε γνώμην περὶ ἐμοῦ. ἀλλ' ἔχετε
 μὲν με οὔτε φεύγοντα λαβόντες οὔτε ἀποδιδράσκοντα·
 ἦν δὲ ποιήσητε ἃ λέγετε, ἴστε, ὅτι ἄνδρα κατακεκονότες
 ἔσεσθε πολλὰ μὲν δὴ πρὸ ὑμῶν ἀγρουπνήσαντα, πολλὰ δὲ
 σὺν ὑμῖν πονήσαντα καὶ κινδυνεύσαντα καὶ ἐν τῷ μέρει
 καὶ παρὰ τὸ μέρος, θεῶν δ' ἴλεων ὄντων καὶ τρόπαια
 βαρβάρων πολλὰ δὴ σὺν ὑμῖν στησάμενον, ὅπως δέ γε
 μηδενὶ τῶν Ἑλλήνων πολέμιοι γένοισθε, πᾶν ὅσον ἐγὼ
 37 ἔδυνάμην πρὸς ὑμᾶς διατεινόμενον. καὶ γὰρ οὖν νῦν ὑμῖν
 ἔξεστιν ἀνεπιλήπτως πορευέσθαι ὅπῃ ἂν ἔλησθε καὶ κατὰ
 γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. ὑμεῖς δέ, ὅτι πολλὴ ὑμῖν εὐπορία
 φαίνεται καὶ πλεῖτε ἔνθα δὴ ἐπεθυμεῖτε πάσαι δέονται
 τε ὑμῶν οἱ μέγιστον δυνάμενοι, μισθὸς δὲ φαίνεται, ἡγε-
 μόνες δὲ ἦκουσι Λακεδαιμόνιοι οἱ κράτιστοι νομιζόμενοι
 εἶναι, νῦν δὴ καιοὺς ὑμῖν δοκεῖ εἶναι ὡς τάχιστα ἐμὲ

κατακαεῖν. οὐ μὴν ὅτε γε ἐν τοῖς ἀπόροις ἤμεν, ὧ πάν- 38
των μνημονικώτατοι, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἐμὲ ἐκαλεῖτε καὶ
ἀεὶ ὡς εὐεργέτου μεμνήσεσθαι ὑπισχεῖσθε. οὐ μέντοι
ἀγνώμονες οὐδὲ οὗτοί εἰσιν οἱ νῦν ἤκοντες ἐφ' ὑμᾶς· ὥστε,
ὡς ἐγὼ οἶμαι, οὐδὲ τούτοις δοκεῖτε βελτίονες εἶναι τοι-
οῦτοι ὄντες περὶ ἐμέ. ταῦτ' εἰπὼν ἐπαύσατο.

Χαρμῖνος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος ἀναστὰς εἶπεν· Ἄλλ' 39
οὐ τῷ σιῶ, ἐμοὶ μὲν οὐ δικαίως γε δοκεῖτε τῷ ἀνδρὶ
τούτῳ χαλεπαίνειν· ἔχω γὰρ καὶ αὐτὸς αὐτῷ μαρτυρῆσαι.
Σεύθης γὰρ ἐρωτῶντος ἐμοῦ καὶ Πολυνίκου περὶ Ξενο-
φῶντος, τίς ἀνὴρ εἴη, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶχε μέμψασθαι,
ἀγὰν δὲ φιλοστρατιώτην ἔφη αὐτὸν εἶναι· διὸ καὶ χεῖρον
αὐτῷ εἶναι πρὸς ἡμῶν τε τῶν Λακεδαιμονίων καὶ πρὸς
αὐτοῦ. ἀναστὰς ἐπὶ τούτῳ Εὐρύλοχος Λουσιάτης Ἄρχαξ 40
εἶπε· Καὶ δοκεῖ γε μοι, ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τοῦτο ὑμᾶς
πρῶτον ἡμῶν στρατηγῆσαι, παρὰ Σεύθου ἡμῖν τὸν μισθὸν
ἀναπράξαι ἢ ἐκόντος ἢ ἄκοντος καὶ μὴ πρότερον ἡμᾶς
ἀπαγαγεῖν. Πολυκράτης δὲ Ἀθηναῖος εἶπεν ἐνετὸς ὑπὸ 41
Ξενοφῶντος, Ὅρῳ γε μὴν, ἔφη, ὧ ἄνδρες, καὶ Ἡρακλείδην
ἐνταῦθα παρόντα, ὃς παραλαβὼν τὰ χρήματα, ἃ ἡμεῖς
ἐπονήσαμεν, ταῦτα ἀποδόμενος οὔτε Σεύθῃ ἀπέδωκεν οὔτε
ἡμῖν τὰ γιγνόμενα, ἀλλ' αὐτὸς κλέψας πέπαται. ἦν οὖν
σωφρονῶμεν, ἐξόμεθα αὐτοῦ· οὐ γὰρ δὴ οὗτός γε, ἔφη,
Θραξ ἔστιν, ἀλλ' Ἕλληρ ὢν Ἕλληνας ἀδικεῖ.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἡρακλείδης μάλα ἐξεπλάγη· καὶ 42
προσελθὼν τῷ Σεύθῃ λέγει· Ἡμεῖς ἦν σωφρονῶμεν,
ἄπιμεν ἐντεῦθεν ἐκ τῆς τούτων ἐπικρατείας. καὶ ἀναβάν-
τες ἐπὶ τοὺς ἵππους ὄχοντο ἀπελαύνοντες εἰς τὸ ἑαυτῶν
στρατόπεδον. καὶ ἐντεῦθεν Σεύθης πέμπει Ἄβροζέλιμν 43
τὸν ἑαυτοῦ ἐρμηνέα πρὸς Ξενοφῶντα καὶ κελεύει αὐτὸν
καταμεῖναι παρ' ἑαυτῷ ἔχοντα χιλίους ὀπλίτας, καὶ ὑπι-
σχεῖται αὐτῷ ἀποδώσειν τὰ τε χωρία τὰ ἐπὶ θαλάττῃ
καὶ τᾶλλα, ἃ ὑπέσχετο. καὶ ἐν ἀπορρήτῳ ποιησάμενος
λέγει, ὅτι ἀκήκοε Πολυνίκου, ὡς εἰ ὑποχείριος ἔσται Λα-
κεδαιμονίοις, σαφῶς ἀποθανοῖτο ὑπὸ Θίβρωνος. ἐπέ- 44
στελλον δὲ ταῦτα καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῷ Ξενοφῶντι, ὡς
διαβεβλημένος εἴη καὶ φυλάττεσθαι δεοί. ὁ δὲ ἀκούων
ταῦτα δύο ἱερεῖα λαβὼν ἐθύετο τῷ Διὶ τῷ βασιλεῖ, πότερὰ
οἱ λῶνον καὶ ἄμεινον εἴη μένειν παρὰ Σεύθῃ ἐφ' οἷς Σεύ-
θης λέγει ἢ ἀπιέναι σὺν τῷ στρατεύματι. ἀναιρεῖ αὐτῷ
ἀπιέναι.

- 7 Ἐντεῦθεν Σεύθης μὲν ἀπεστρατοπεδεύσατο προσω-
 τέρῳ· οἱ δὲ Ἕλληνες ἐσκήνησαν εἰς κώμας, ὅθεν ἔμελλον
 2 αὐταὶ ἦσαν δεδομένα ὑπὸ Σεύθου Μηδοσάδῃ. ὁρῶν οὖν
 ὁ Μηδοσάδης δαπανώμενα τὰ ἑαυτοῦ ἐν ταῖς κώμασι ὑπὸ
 τῶν Ἑλλήνων χαλεπῶς ἔφερε· καὶ λαβὼν ἄνδρα Ὀδρύσην
 δυνατώτατον τῶν ἄνωθεν καταβεβηκότων καὶ ἰππέας ὅσον
 τριάκοντα ἔρχεται καὶ προκαλεῖται Ξενοφῶντα ἐκ τοῦ
 Ἑλληνικοῦ στρατεύματος. καὶ ὃς λαβὼν τινὰς τῶν λοχα-
 3 γῶν καὶ ἄλλους τῶν ἐπιτηδείων προσέρχεται. ἔνθα δὴ
 λέγει Μηδοσάδης· Ἀδικεῖτε, ὦ Ξενοφῶν, τὰς ἡμετέρας
 κώμας πορθοῦντες. προλέγομεν οὖν ὑμῖν, ἐγὼ τε ὑπὲρ
 Σεύθου καὶ ὅδε ἀἴηρ παρὰ Μηδόκου ἦκων τοῦ ἄνω βα-
 σιλέως, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας· εἰ δὲ μή, οὐκ ἐπιτρέψομεν
 ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν ποιῆτε κακῶς τὴν ἡμετέραν χώραν, ὡς πο-
 λεμίους ἀλεξόμεθα.
- 4 Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἀκούσας ταῦτα εἶπεν· Ἀλλὰ σοὶ μὲν
 τοιαῦτα λέγοντι καὶ ἀποκρίνασθαι χαλεπὸν· τούτου δ'
 ἔνεκα τοῦ νεανίσκου λέξω, ἵν' εἰδῆ, οἷοί τε ὑμεῖς ἐστε καὶ
 5 οἷοι ἡμεῖς. ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, πρὶν ὑμῖν φίλοι γενέ-
 σθαι, ἐπορευόμεθα διὰ ταύτης τῆς χώρας ὅποι ἐβουλό-
 μεθα, ἦν μὲν ἐθέλοιμεν πορθοῦντες, ἦν δ' ἐθέλοιμεν καί-
 6 οντες, καὶ σὺ ὁπότε πρὸς ἡμᾶς ἔλθοις πρεσβέων, ἠϋλίζου
 παρ' ἡμῖν οὐδένα φοβούμενος τῶν πολεμιῶν· ὑμεῖς δὲ οὐκ
 ἦτε εἰς τήνδε τὴν χώραν, ἢ εἰ ποτε ἔλθοιτε, ὡς ἐν κρει-
 7 τόνων χώρᾳ ἠϋλίζεσθε ἐγκεχαλινωμένοι τοῖς ἵπποις. ἐπεὶ
 δὲ ἡμῖν φίλοι ἐγένεσθε καὶ δι' ἡμᾶς σὺν θεοῖς ἔχετε τήνδε
 τὴν χώραν, νῦν δὴ ἐξελαύνετε ἡμᾶς ἐκ τῆσδε τῆς χώρας,
 ἦν παρ' ἡμῶν ἐχόντων κατὰ κράτος παρελάβετε· ὡς γὰρ
 αὐτὸς οἶσθα, οἱ πολέμιοι οὐχ ἴκανοὶ ἦσαν ἡμᾶς ἐξελαύνειν.
 8 καὶ οὐχ ὅπως δῶρα δούς καὶ εὖ ποιήσας ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθες
 ἀξιοῖς ἡμᾶς ἀποπέμψασθαι, ἀλλ' ἀποπορευομένους ἡμᾶς
 9 οὐδ' ἐναυλισθῆναι ὅσον δύνασαι ἐπιτρέπεις. καὶ ταῦτα
 λέγων οὔτε θεοὺς αἰσχύνῃ οὔτε τόνδε τὸν ἄνδρα, ὃς νῦν
 μὲν σε ὁρᾷ πλουτοῦντα, πρὶν δὲ ἡμῖν φίλον γενέσθαι ἀπὸ
 10 ληστείας τὸν βίον ἔχοντα, ὡς αὐτὸς ἔφησθα. ἀτὰρ τί καὶ
 πρὸς ἐμὲ λέγεις ταῦτα; ἔφη· οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι ἄρχω, ἀλλὰ
 Λακεδαιμόνιοι, οἷς ὑμεῖς παρεδώκατε τὸ στράτευμα ἀπα-
 γαγεῖν οὐδὲν ἐμὲ παρακαλέσαντες, ὦ θαυμαστότατοι,
 ὅπως ὡσπερ ἀπηχθάνομην αὐτοῖς, ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦγον,
 οὕτω καὶ χαρισαίμην νῦν ἀποδιδούς.

Ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Ὀδρύσης, εἶπεν· Ἐγὼ μὲν, ὦ 11
 Μηδόσαδες, κατὰ τῆς γῆς καταδύομαι ὑπὸ τῆς αἰσχύνης
 ἀκούων ταῦτα. καὶ εἰ μὲν πρόσθεν ἠπιστάμην, οὐδ' ἂν
 συνηκολούθησά σοι· καὶ νῦν ἄπειμι. οὐδὲ γὰρ ἂν Μή-
 δοκός με ὁ βασιλεὺς ἐπαινοίη, εἰ ἐξελαύνομι τοὺς εὐερ-
 γέτας. ταῦτ' εἰπὼν ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἀπήλανε καὶ 12
 σὺν αὐτῷ οἱ ἄλλοι ἱππεῖς πλὴν τεττάρων ἢ πέντε. ὁ δὲ
 Μηδοσάδης, ἐλύπει γὰρ αὐτὸν ἢ χώρα πορθημένη, ἐκέ-
 λευε τὸν Ξενοφῶντα καλέσαι τῷ Λακεδαιμονίῳ. καὶ ὅς 13
 λαβὼν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους προσῆλθε τῷ Χαρμίνῳ καὶ
 Πολυνίκῳ καὶ ἔλεξεν, ὅτι καλεῖ αὐτοὺς Μηδοσάδης προε-
 ρῶν, ἄπερ αὐτῷ, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας. οἶμαι ἂν οὖν, 14
 ἔφη, ὑμᾶς ἀπολαβεῖν τῇ στρατιᾷ τὸν ὀφειλόμενον μισθόν,
 εἰ εἴποίτε, ὅτι δεδῆται ὑμῶν ἢ στρατιὰ συναναπρᾶξαι
 τὸν μισθὸν ἢ παρ' ἐκόντος ἢ παρ' ἄκοντος Σεύθου· καὶ
 ὅτι τούτων τυχόντες προθύμως ἂν συνέπεσθαι ὑμῖν φασί·
 καὶ ὅτι δίκαια ὑμῖν δοκοῦσι λέγειν· καὶ ὅτι ὑπέσχεσθε
 αὐτοῖς τότε ἀπιέναι, ὅταν τὰ δίκαια ἔχωσιν οἱ στρατιῶται.
 ἀκούσαντες οἱ Λάκωνες ταῦτα ἔφασαν ἐρεῖν καὶ ἄλλα ὅποια 15
 ἂν δύνωνται κράτιστα· καὶ εὐθύς ἐπορεύοντο ἔχοντες πάν-
 τας τοὺς ἐπικαιρίους. ἐλθὼν δὲ ἔλεξε Χαρμίνος· Εἰ μὲν
 σύ τι ἔχεις, ὦ Μηδόσαδες, πρὸς ἡμᾶς λέγειν, εἰ δὲ μή,
 ἡμεῖς πρὸς σὲ ἔχομεν. ὁ δὲ Μηδοσάδης μάλα δὴ ὑφει- 16
 μένως, Ἄλλ' ἐγὼ μὲν λέγω, ἔφη, καὶ Σεύθης ταῦτά, ὅτι
 ἀξιοῦμεν τοὺς φίλους ἡμῖν γεγενημένους μὴ κακῶς πάσχειν
 ὑφ' ὑμῶν. ὅτι γὰρ ἂν τούτους κακῶς ποιῆτε, ἡμᾶς ἤδη
 ποιεῖτε· ἡμέτεροι γὰρ εἰσιν. Ἡμεῖς τοίνυν, ἔφασαν οἱ 17
 Λάκωνες, ἀπίοιμεν ἂν, ὅποτε τὸν μισθὸν ἔχοιεν οἱ ταῦτα
 ὑμῖν καταπράξαντες· εἰ δὲ μή, ἐρχόμεθα μὲν καὶ νῦν
 βοηθήσοντες τούτοις καὶ τιμωρησόμενοι ἄνδρας, οἱ τού-
 τους παρὰ τοὺς ὅρκους ἠδίκησαν. ἦν δὲ δὴ καὶ ὑμεῖς
 τοιοῦτοι ἦτε, ἐνθὲνδε ἀρξόμεθα τὰ δίκαια λαμβάνειν. ὁ 18
 δὲ Ξενοφῶν εἶπεν· Ἐθέλοιτε δ' ἂν τούτοις, ὦ Μηδόσαδες,
 ἐπιτρέψαι, ἐπειδὴ φίλους ἔφατε εἶναι ὑμῖν, ἐν ὧν τῇ χώρᾳ
 ἔσμέν, ὅποτερ' ἂν ψηφίσωνται, εἰθ' ὑμᾶς προσῆκεν ἐκ τῆς
 χώρας ἀπιέναι εἰθ' ἡμᾶς; ὁ δὲ ταῦτα μὲν οὐκ ἔφη· ἐκέ- 19
 λευε δὲ μάλιστα μὲν αὐτῷ τῷ Λάκωνε ἐλθεῖν παρὰ Σεύ-
 θην περὶ τοῦ μισθοῦ, καὶ οἴεσθαι ἂν Σεύθην πείσαι· εἰ
 δὲ μή, Ξενοφῶντα σὺν αὐτῷ πέμπειν, καὶ συμπράξαι
 ὑπισχνεῖτο. ἐδεῖτο δὲ τὰς κώμας μὴ κάειν.

- 20 Ἐντεῦθεν πέμπουσι Ξενοφῶντα καὶ σὺν αὐτῷ οἱ
 ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι. ὁ δὲ ἔλθων λέγει πρὸς
 Σεύθην· Οὐδὲν ἀπαιτήσων, ὧ³ Σεύθῃ, πάρεμι, ἀλλὰ δι-
 21 δάξων, ἣν δύνωμαι, ὡς οὐ δικαίως μοι ἤχθέςθης, ὅτι
 ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν ἀπήτουν σε προθύμως ἅ ὑπέσχον
 αὐτοῖς· σοὶ γὰρ ἔγωγε οὐχ ἤττον ἐνόμιζον σύμφορον εἶναι
 22 ἀποδοῦναι ἢ ἐκείνοις ἀπολαβεῖν. πρῶτον μὲν γὰρ οἶδα
 μετὰ τοὺς θεοὺς εἰς τὸ φανερόν σε τούτους καταστή-
 σαντας, ἐπεὶ γε βασιλέα σε ἐποίησαν πολλῆς χώρας καὶ
 πολλῶν ἀνθρώπων· ὥστε οὐχ οἷόν τέ σοι λανθάνειν οὔτε
 23 ἦν τι καλὸν οὔτε ἦν τι αἰσχρὸν ποιήσης. τοιοῦτῳ δὲ
 ὄντι ἀνδρὶ μέγα μὲν μοι ἐδόκει εἶναι μὴ δοκεῖν ἀχαρίστως
 ἀποπέμψασθαι ἀνδρας εὐεργέτας, μέγα δὲ εὖ ἀκούειν
 ὑπὸ ἑξακισχιλίων ἀνθρώπων, τὸ δὲ μέγιστον μηδαμῶς
 24 ἀπίστον σαυτὸν καταστήσαι ὅ,τι λέγοις. ὄρω γὰρ τῶν
 μὲν ἀπίστων ματαίους καὶ ἀδυνάτους καὶ ἀτίμους τοὺς
 λόγους πλανωμένους· οἱ δ' ἂν φανεροὶ ὣσιν ἀλήθειαν
 ἀσκούντες, τούτων οἱ λόγοι, ἦν τι δέωνται, οὐδὲν μείον
 δύνανται ἀντέσθαι ἢ ἄλλων ἢ βία· ἦν τέ τινες σωφρο-
 νίζειν βούλωνται, γινώσκω τὰς τούτων ἀπειλὰς οὐχ
 ἤττον σωφρονιζούσας ἢ ἄλλων τὸ ἤδη κολάζειν· ἦν τέ τῷ
 τι ὑπισχνῶνται οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, οὐδὲν μείον διαπρατ-
 25 τονται ἢ ἄλλοι παραχρῆμα διδόντες. ἀναμνήσθητι δὲ καὶ
 σύ, τί προτελέσας ἡμῖν συμμάχους ἡμᾶς ἔλαβες. οἷσθ'
 ὅτι οὐδέν· ἀλλὰ πιστευθεῖς ἀληθεύσειν ἅ ἔλεγες ἐπῆρας
 τοσοῦτους ἀνθρώπους συστρατεύεσθαι τε καὶ κατεργά-
 σασθαι σοὶ ἀρχὴν οὐ τριάκοντα μόνον ἀξίαν ταλάντων,
 ὅσα οἶονται δεῖν οὔτοι νῦν ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ πολλαπλα-
 26 σίων. οὐκοῦν τοῦτο μὲν πρῶτον τὸ πιστεύεσθαι τὸ καὶ
 τὴν βασιλείαν σοὶ κατεργασάμενον τούτων τῶν χρημάτων
 27 πιπράσκειται. ἴθι δὴ ἀναμνήσθητι, πῶς μέγα ἡγοῦ τότε
 καταπραῖξαι ἅ νῦν καταστρεψάμενος ἔχεις. ἐγὼ μὲν εὖ
 οἶδ' ὅτι ἠϋξῶ ἂν τὰ νῦν πεπραγμένα μᾶλλον σοὶ κατα-
 πραχθῆναι ἢ πολλαπλάσια τούτων τῶν χρημάτων γενέ-
 28 σθαι. ἐμοὶ τοίνυν μείζον βλάβος καὶ αἰσχίον δοκεῖ εἶναι
 τὸ ταῦτα νῦν μὴ κατασχεῖν ἢ τότε μὴ λαβεῖν, ὅσωπερ
 χαλεπώτερον ἐκ πλουσίου πένητα γενέσθαι ἢ ἀρχὴν μὴ
 πλουτῆσαι καὶ ὅσω λυπηρότερον ἐκ βασιλέως ἰδιώτην
 29 φανῆναι ἢ ἀρχὴν μὴ βασιλεῦσαι. οὐκοῦν ἐπίστασαι μὲν,
 ὅτι οἱ νῦν σοὶ ὑπήκοοι γενόμενοι οὐ φιλία τῇ σῇ ἐπει-
 σθησαν ὑπὸ σοῦ ἀρχεσθαι ἀλλ' ἀνάγκη καὶ ὅτι ἐπιχειροῖεν

ἂν πάλιν ἐλεύθεροι γίνεσθαι, εἰ μὴ τις αὐτοὺς φόβος
 κατέχοι. ποτέρως οὖν οἶει μᾶλλον ἂν φοβεῖσθαι τε αὐ- 30
 τοὺς καὶ σωφρονεῖν τὰ πρὸς σέ, εἰ ὀρῶέν σοι τοὺς στρα-
 τιώτας οὕτω διακειμένους ὡς νῦν τε μένοντας ἂν, εἰ σὺ
 κελεύεις, αὐθὶς τ' ἂν ταχὺ ἐλθόντας, εἰ δέοι, ἄλλους τε
 τούτων περὶ σοῦ ἀκούοντας πολλὰ ἀγαθὰ ταχὺ ἂν σοι
 ὁπότε βούλοιο παραγενέσθαι, ἢ εἰ καταδοξάσειαν μήτ'
 ἂν ἄλλους σοι ἐλθεῖν δι' ἀπιστίαν ἐκ τῶν νῦν γεγενημέ-
 νων τούτους τε αὐτοῖς εὐνοστέρους εἶναι ἢ σοί; ἀλλὰ 31
 μὴν οὐδὲ πλήθει γε ἡμῶν λειψθέντες ὑπεῖξάν σοι, ἀλλὰ
 προστατῶν ἀπορία. οὐκοῦν νῦν καὶ τοῦτο κίνδυνος, μὴ
 λάβωσι προστάτας αὐτῶν τινας τούτων, οἱ νομίζουσιν
 ὑπὸ σοῦ ἀδικεῖσθαι, ἢ καὶ τούτων κρείττονας τοὺς Λακε-
 δαιμονίους, ἐὰν οἱ μὲν στρατιῶται ὑπισχνῶνται προθυ-
 μότερον αὐτοῖς συστρατεύεσθαι, ἂν τὰ παρὰ σοῦ νῦν
 ἀναπράξωσιν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι διὰ τὸ δεῖσθαι τῆς
 στρατιᾶς συναινέσωσιν αὐτοῖς ταῦτα. ὅτι γε μὴν οἱ νῦν 32
 ὑπὸ σοὶ θραῦκες γενόμενοι πολὺ ἂν προθυμότερον ἴοιεν
 ἐπὶ σε ἢ σὺν σοι, οὐκ ἄδηλον· σοῦ μὲν γὰρ κρατοῦντος
 δουλεία ὑπάρχει αὐτοῖς, κρατουμένου δέ σου ἐλευθερία.
 εἰ δὲ καὶ τῆς χώρας προνοεῖσθαι ἤδη τι δεῖ ὡς σῆς 33
 οὔσης, ποτέρως ἂν οἶει ἀπαθῆ κακῶν μᾶλλον αὐτὴν εἶναι,
 εἰ οὗτοι οἱ στρατιῶται ἀπολαβόντες ἅ ἐγκαλοῦσιν εἰρή-
 νην καταλιπόντες οἴχοντο ἢ εἰ οὗτοί τε μένοιεν ὡς ἐν
 πολεμῖα σύ τε ἄλλους πειρῶο πλείονας τούτων ἔχων
 ἀντιστρατοπεδεύεσθαι δεομένους τῶν ἐπιτηδείων; ἀργύ- 34
 ριον δὲ ποτέρως ἂν πλεῖον ἀναλωθεῖη, εἰ τούτοις τὸ
 ὀφειλόμενον ἀποδοθεῖη ἢ εἰ ταῦτά τε ὀφείλοιο ἄλλους
 τε κρείττονας τούτων δέοι σε μισθοῦσθαι; ἀλλὰ γὰρ 35
 Ἡρακλείδῃ, ὡς πρὸς ἐμὲ ἐδήλου, πάμπολυ δοκεῖ τοῦτο
 τὸ ἀργύριον εἶναι. ἢ μὴν πολὺ γέ ἐστιν ἔλαττον νῦν σοι
 καὶ λαβεῖν τοῦτο καὶ ἀποδοῦναι ἢ πρὶν ἡμᾶς ἐλθεῖν
 πρὸς σέ δέκατον τούτου μέρος. οὐ γὰρ ἀριθμὸς ἐστίν 36
 ὁ ὀρίζων τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον, ἀλλ' ἡ δύναμις τοῦ τε
 ἀποδιδόντος καὶ τοῦ λαμβάνοντος. σοὶ δὲ νῦν ἡ κατ'
 ἐνιαυτὸν πρόσσδος πλείων ἔσται ἢ ἔμπροσθεν τὰ παρ-
 όντα πάντα ἅ ἐκέκτησο. ἐγὼ μὲν, ὦ Σεύθῃ, ταῦτα ὡς 37
 φίλου ὄντος σου προενοοῦμην, ὅπως σὺ τε ἄξιος δοκοῖης
 εἶναι ὧν οἱ θεοὶ σοι ἔδωκαν ἀγαθῶν ἐγὼ τε μὴ δια-
 φθαρεῖν ἐν τῇ στρατιᾷ. εὖ γὰρ ἴσθι, ὅτι νῦν ἐγὼ οὐτ' 38

ἂν ἐχθρὸν βουλόμενος κακῶς ποιῆσαι δυνηθεῖν σὺν ταύτῃ
 τῇ στρατιᾷ οὐτ' ἂν εἴ σοι πάλιν βουλοίμην βοηθῆσαι, ἰκα-
 νὸς ἂν γενοίμην. οὕτω γὰρ πρὸς με ἡ στρατιὰ διάκειται.
 39 καίτοι αὐτόν σε μάρτυρα σὺν θεοῖς εἰδόσι ποιοῦμαι, ὅτι
 οὔτε ἔχω παρὰ σοῦ ἐπὶ τοῖς στρατιώταις οὐδὲν οὔτε
 ἤτησα πώποτε εἰς τὸ ἴδιον τὰ ἐκείνων οὔτε ἅ ὑπέσχου
 40 μοι ἀπήτησα· ὅμνυμι δέ σοι μηδὲ ἀποδιδόντος δέξασθαι
 ἄν, εἰ μὴ καὶ οἱ στρατιῶται ἔμελλον τὰ ἑαυτῶν συναπο-
 λαμβάνειν. αἰσχρὸν γὰρ ἦν τὰ μὲν ἐμὰ διαπεπρᾶχθαι,
 τὰ δ' ἐκείνων περιδεῖν ἐμὲ κακῶς ἔχοντα ἄλλως τε καὶ
 41 τιμώμενον ὑπ' ἐκείνων. καίτοι Ἡρακλείδῃ γε λῆρος πάντα
 δοκεῖ εἶναι πρὸς τὸ ἀργύριον ἔχειν ἐκ παντὸς τρόπου·
 ἐγὼ δέ, ὦ Σεύθῃ, οὐδὲν νομίζω ἀνδρὶ ἄλλως τε καὶ
 ἀρχοντι κάλλιον εἶναι κτῆμα οὐδὲ λαμπρότερον ἀρετῆς
 42 καὶ δικαιοσύνης καὶ γενναιότητος. ὁ γὰρ ταῦτα ἔχων
 πλουτεῖ μὲν ὄντων φίλων πολλῶν, πλουτεῖ δὲ καὶ ἄλλων
 βουλομένων γενέσθαι, καὶ εὖ μὲν πράττων ἔχει τοὺς
 συνησθησομένους, ἐὰν δέ τι σφαλῇ, οὐ σπανίζει τῶν
 43 βοηθησόντων. ἀλλὰ γὰρ εἰ μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν ἔργων
 κατέμαθες, ὅτι σοι ἐκ τῆς ψυχῆς φίλος ἦν, μήτε ἐκ τῶν
 ἐμῶν λόγων δύνασαι τοῦτο γνῶναι, ἀλλὰ τοὺς τῶν στρα-
 τιωτῶν λόγους πάντως κατανόησον· παρησθα γὰρ καὶ
 44 ἤκουες ἃ ἔλεγον οἱ ψέγειν ἐμὲ βουλόμενοι. κατηγοροῦν
 γὰρ μου πρὸς Λακεδαιμονίους, ὡς σὲ περὶ πλείονος ποι-
 οίμην ἢ Λακεδαιμονίους, αὐτοὶ δ' ἐνεκάλουν ἐμοί, ὡς
 μᾶλλον μέλοι μοι, ὅπως τὰ σὰ καλῶς ἔχοι ἢ ὅπως τὰ
 45 ἑαυτῶν. ἔφρασαν δέ με καὶ δῶρα ἔχειν παρὰ σοῦ. καίτοι
 τὰ δῶρα ταῦτα πότερον οἶει αὐτοὺς κακόνοιάν τινα ἐπι-
 δόντας μοι πρὸς σὲ αἰτιᾶσθαι με ἔχειν παρὰ σοῦ ἢ προθυ-
 46 μίαν πολλὴν περὶ σὲ κατανοήσαντας; ἐγὼ μὲν οἶμαι πάντας
 ἀνθρώπους νομίζειν εὐνοίαν δεῖν ἀποκεῖσθαι τούτῳ, παρ'
 οὐτ' ἂν δῶρά τις λαμβάνῃ. σὺ δὲ πρὶν μὲν ὑπηρετῆσαι τί σοι
 ἐμὲ ἐδέξω ἠδέως καὶ ὄμμασι καὶ φωνῇ καὶ ξενίοις καὶ ὅσα
 ἔσοιτο ὑπισχνούμενος οὐκ ἐνεπίμπλασο· ἐπεὶ δὲ κατέ-
 πραξας ἃ ἐβούλου καὶ γεγένησαι ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην μέγι-
 47 περιορᾶν; ἀλλὰ μὴν ὅτι σοι δόξει ἀποδοῦναι πιστεύω καὶ
 τὸν χρόνον διδάξειν σε καὶ αὐτόν γέ σε οὐχὶ ἀνέξεσθαι τοὺς
 σοὶ προεμένους εὐεργεσίαν ὁρῶντά σοι ἐγκαλοῦντας. δέο-
 μαι οὖν σου, ὅταν ἀποδιδῶς, προθυμείσθαι ἐμὲ παρὰ τοῖς
 στρατιώταις τοιοῦτον ποιῆσαι, οἷόνπερ καὶ παρέλαβες.

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κατηράσατο τῷ αἰτίῳ τοῦ 48
 μὴ πάλαι ἀποδεδόσθαι τὸν μισθόν· καὶ πάντες Ἡρακλεί-
 δην τοῦτον ὑπώπτευσαν εἶναι· ἐγὼ γάρ, ἔφη, οὔτε διε-
 νοήθην πώποτε ἀποστερῆσαι ἀποδώσω τε. ἔντεῦθεν 49
 πάλιν εἶπεν ὁ Ξενοφῶν· Ἐπεὶ τοίνυν διανοῆ ἀποδιδόναι,
 νῦν ἐγὼ σου δέομαι δι' ἐμοῦ ἀποδοῦναι καὶ μὴ περιδεῖν
 με διὰ σὲ ἀνομοίως ἔχοντα ἐν τῇ στρατιᾷ νῦν τε καὶ ὅτε
 πρὸς σὲ ἀφικόμεθα. ὁ δ' εἶπεν· Ἄλλ' οὔτ' ἐν τοῖς στρα- 50
 τιώταις ἔση δι' ἐμὲ ἀτιμότερος ἂν τε μένης παρ' ἐμοὶ
 χιλίους μόνους ὀπλίτας ἔχων, ἐγὼ σοι τά τε χωρία ἀπο-
 δώσω καὶ τᾶλλα, ἃ ὑπεσχόμην. ὁ δὲ πάλιν εἶπε· Ταῦτα 51
 μὲν ἔχειν οὔτως οὐχ οἷόν τε· ἀπόπεμπε δὲ ἡμᾶς. Καὶ
 μὴν, ἔφη ὁ Σεύθης, καὶ ἀσφαλέστερόν γέ σοι οἶδα ὄν
 παρ' ἐμοὶ μένειν ἢ ἀπιέναι. ὁ δὲ πάλιν εἶπεν· Ἄλλὰ τὴν 52
 μὲν σὴν πρόνοϊαν ἐπαινῶ· ἐμοὶ δὲ μένειν οὐχ οἷόν τε·
 ὅπου δ' ἂν ἐγὼ ἐντιμότερος ᾶ, νόμιζε καὶ σοὶ τοῦτο
 ἀγαθὸν ἔσσεσθαι. ἔντεῦθεν λέγει Σεύθης· Ἀργύριον μὲν 53
 οὐκ ἔχω ἀλλ' ἢ μικρόν τι καὶ τοῦτό σοι δίδωμι, τάλαντον·
 βοῦς δὲ ἑξακοσίους καὶ πρόβατα εἰς τετρακισχίλια καὶ
 ἀνδράποδα εἰς εἴκοσι καὶ ἑκατόν. ταῦτα λαβὼν καὶ τοὺς
 τῶν ἀδικησάντων σε ὀμήρους προσλαβὼν ἀπιθι. γελάσας 54
 ὁ Ξενοφῶν εἶπεν· Ἦν οὖν μὴ ἐξικνηται ταῦτ' εἰς τὸν
 μισθόν, τίνας τάλαντον φήσω ἔχειν; ἄρ' οὐκ, ἐπειδὴ καὶ
 ἐπικίνδυνόν μοι ἔστιν, ἀπιόντα γε ἄμεινον φυλάττεσθαι
 πέτρους; ἤκουες δὲ τὰς ἀπειλάς. τότε μὲν δὴ αὐτοῦ
 ἔμεινε.

Τῇ δ' ὑστεραία ἀπέδωκέ τε αὐτοῖς ἃ ὑπέσχετο καὶ 55
 τοὺς ἐλάσαντας συνέπεμψεν. οἱ δὲ στρατιῶται τέως μὲν
 ἔλεγον, ὡς ὁ Ξενοφῶν οἴχοιτο ὡς Σεύθην οἰκήσων καὶ ἃ
 ὑπέσχετο αὐτῷ ληψόμενος· ἐπεὶ δὲ εἶδον, ἤσθησαν καὶ
 προσέθεον. Ξενοφῶν δ' ἐπεὶ εἶδε Χαρμῖνόν τε καὶ Πο- 56
 λύνικον, Ταῦτα, ἔφη, σέσωσται δι' ὑμᾶς τῇ στρατιᾷ καὶ
 παραδίδωμι αὐτὰ ἐγὼ ὑμῖν· ὑμεῖς δὲ διαθέμενοι διάδοτε
 τῇ στρατιᾷ. οἱ μὲν οὖν παραλαβόντες καὶ λαφυροπώλας
 καταστήσαντες ἐπώλουν, καὶ πολλὴν εἶχον αἰτίαν. Ξενο- 57
 φῶν δὲ οὐ προσήει, ἀλλὰ φανερὸς ἦν οἴκαδε παρασκευα-
 ζόμενος· οὐ γάρ πω ψῆφος αὐτῷ ἐπῆκτο Ἀθήνησι περὶ
 φυγῆς. προσελθόντες δὲ αὐτῷ οἱ ἐπιτήδειοι ἐν τῷ στρα-
 τοπέδῳ ἐδέοντο μὴ ἀπελθεῖν, πρὶν ἀπαγάγοι τὸ στρα-
 τευμα καὶ θίβρωσι παραδοίη.

Ἐντεῦθεν διέπλευσαν εἰς Λάμψακον, καὶ ἀπαντᾷ τῷ 8

- Ξενοφῶντι Εὐκλείδης μάντις Φλιάσιος ὁ Κλεαγόρου υἱὸς τοῦ τὰ ἐνύπνια ἐν Λυκείῳ γεγραφότος. οὗτος συνήδετο τῷ Ξενοφῶντι, ὅτι ἐσέσωστο, καὶ ἠρώτα αὐτόν, πόσον χρυσίον ἔχοι. ὁ δ' αὐτῷ ἐπομόσας εἶπεν, ἧ μὴν ἔσεσθαι μὴδὲ ἐφόδιον ἱκανὸν οἴκαδε ἀπιόντι, εἰ μὴ ἀπόδοιτο τὸν ἵππον καὶ ἅ ἄμφ' αὐτὸν εἶχεν. ὁ δ' αὐτῷ οὐκ ἐπίστευεν.
- ἔπει δ' ἔπεμψαν Λαμψακηνοὶ ξένια τῷ Ξενοφῶντι καὶ ἔθνε τῷ Ἀπόλλωνι, παρεστήσατο τὸν Εὐκλείδην· ἰδὼν δὲ τὰ ἱερά ὁ Εὐκλείδης εἶπεν, ὅτι πείθοιτο αὐτῷ μὴ εἶναι χρήματα. Ἄλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι κὰν μέλλῃ ποτὲ ἔσεσθαι, φαίνεται τι ἐμπόδιον, ἂν μὴδὲν ἄλλο, σὺ σαυτῷ.
- συνωμολόγει ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. ὁ δὲ εἶπεν· Ἐμπόδιος γάρ σοι ὁ Ζεὺς ὁ μειλίχιός ἐστι, καὶ ἐπήρετο, εἰ ἤδη θύσειεν, ὡσπερ οἴκοι, ἔφη, εἰώθειν ἐγὼ ὑμῖν θύεσθαι καὶ ὀλοκαυτεῖν. ὁ δ' οὐκ ἔφη ἐξ ὅτου ἀπεδήμησε τεθυκέναι τούτῳ τῷ θεῷ. συνεβούλευσεν οὖν αὐτῷ θύεσθαι καθὰ εἰώθει, καὶ ἔφη συνοίσειν ἐπὶ τὸ βέλτιον. τῇ δὲ ὑστεραία Ξενοφῶν προελθὼν εἰς Ὀφρύνιον ἐθύετο καὶ ὀλοκαυτεῖ χοίρους τῷ πατρίῳ νόμῳ καὶ ἐκαλλιέρει. καὶ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀφικνεῖται Βίων καὶ Ναυσιγλείδης χρήματα δάσσοντες τῷ στρατεύματι, καὶ ξενοῦνται τῷ Ξενοφῶντι καὶ ἵππον, ὃν ἐν Λαμψάκῳ ἀπέδοτο πενήτηντα δαρεικῶν, ὑποπιεύοντες αὐτὸν δι' ἔνδειαν πεπρακέναι, ὅτι ἤκουον αὐτὸν ἠδεσθαι τῷ ἵππῳ, λυσάμενοι ἀπέδοσαν καὶ τὴν τιμὴν οὐκ ἤθελον ἀπολαβεῖν.
- Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ τῆς Τρωάδος, καὶ ὑπερβάντες τὴν Ἰθρὴν εἰς Ἄντανδρον ἀφικνοῦνται πρῶτον, εἶτα παρὰ θάλατταν πορευόμενοι τῆς Μυσίας εἰς Θήβης πεδῖον. ἐντεῦθεν δι' Ἀδραμυτίου καὶ Κερτωνοῦ ὁδεύσαντες παρ' Ἀταρνέα εἰς Καΐχου πεδῖον ἐλθόντες Πέργαμον καταλαμβάνουσι τῆς Μυσίας.
- Ἐνταῦθα δὴ ξενοῦται Ξενοφῶν παρ' Ἑλλάδι τῇ Γογγύλου τοῦ Ἐρετριέως γυναικὶ καὶ Γοργίωνος καὶ Γογγύλου μητρὶ. αὕτη δ' αὐτῷ φράζει, ὅτι Ἀσιδάτης ἐστὶν ἐν τῷ πεδίῳ ἀνὴρ Πέρσης· τοῦτον ἔφη αὐτόν, εἰ ἔλθοι τῆς νυκτὸς σὺν τριακοσίοις ἀνδράσι, λαβεῖν ἂν καὶ αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας καὶ τὰ χρήματα· εἶναι δὲ πολλά. ταῦτα δὲ καθηγησομένους ἔπεμψε τὸν τε αὐτῆς ἀνεψιὸν καὶ Λαφναγόραν, ὃν περὶ πλείστου ἐποιεῖτο. ἔχων οὖν ὁ Ξενοφῶν τούτους παρ' ἑαυτῷ ἐθύετο. καὶ Βασίας ὁ Ἥλειος μάντις παρῶν εἶπεν, ὅτι κάλλιστα εἴη τὰ ἱερά

αὐτῷ καὶ ὁ ἀνὴρ ἀλώσιμος εἶη. δειπνήσας οὖν ἐπορεύετο 11
 τοὺς τε λοχαγοὺς τοὺς μάλιστα φίλους λαβὼν καὶ πιστοὺς
 γεγενημένους διὰ παντός, ὅπως εὖ ποιῆσαι αὐτούς· συν-
 εξέρχονται δὲ αὐτῷ καὶ ἄλλοι βιασάμενοι εἰς ἑξακοσίους·
 οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀπήλυνον, ἵνα μὴ μεταδοῖεν τὸ μέρος, ὡς
 ἐτοιμίῳν δὴ χρημάτων.

Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο περὶ μέσας νύκτας, τὰ μὲν περίξ 12
 ὄντα ἀνδράποδα τῆς τύρσιος καὶ χρήματα τὰ πλεῖστα
 ἀπέδρα αὐτοὺς παραμελοῦντας, ὡς τὸν Ἀσιδάτην αὐτὸν
 λάβοιεν καὶ τὰ ἐκείνου. πυργομαχοῦντες δὲ ἐπεὶ οὐκ 13
 ἐδύνατο λαβεῖν τὴν τύρσιν, ὑψηλὴ γὰρ ἦν καὶ μεγάλη
 καὶ προμαχεῶνας καὶ ἄνδρας πολλοὺς καὶ μαχίμους
 ἔχουσα, διορύττειν ἐπεχείρησαν τὸν πύργον. ὁ δὲ τοῖχος 14
 ἦν ἐπ' ὀκτὼ πλίνθων γηίνων τὸ εὖρος. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ
 διωρῶροντο· καὶ ὡς τὸ πρῶτον διεφάνη, ἐπάταξεν ἔν-
 δοθεν βουπόρῳ τις ὀβελίσκῳ διαμπερὲς τὸν μηρὸν τοῦ
 ἐγγυιάτῳ· τὸ δὲ λυγρὸν ἐκτοξεύοντες ἐποιοῦν μηδὲ παρι-
 ἐναι ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι. κεκραγόντων δὲ αὐτῶν καὶ πυρ- 15
 σευόντων ἐβοηθοῦσιν Ἰταβέλιος μὲν ἔχων τὴν ἑαυτοῦ
 δύναμιν, ἐκ Κομανίας δὲ ὀπλῖται Ἀσσύριοι καὶ Ὑρκάνιοι
 ἵππεις καὶ οὗτοι βασιλέως μισθοφόροι ὡς ὀγδοήκοντα
 καὶ ἄλλοι πελτασταὶ εἰς ὀκτακοσίους, ἄλλοι δ' ἐκ Παρθε-
 νίου, ἄλλοι δ' ἐξ Ἀπολλωνίας καὶ ἐκ τῶν πλησίον χωρίων
 καὶ ἵππεις.

Ἐνταῦθα δὴ ὥρα ἦν σκοπεῖν, πῶς ἔσται ἡ ἀφοδος· 16
 καὶ λαβόντες ὅσοι ἦσαν βόες καὶ πρόβατα ἤλυνον καὶ
 ἀνδράποδα ἐντὸς πλαισίου ποιησάμενοι, οὐ τοῖς χρή-
 μασιν ἔτι προσέχοντες τὸν νοῦν, ἀλλὰ μὴ φυγὴ εἴη ἢ
 ἀφοδος, εἰ καταλιπόντες τὰ χρήματα ἀπίοιεν, καὶ οἱ τε
 πολέμιοι θρασύτεροι εἶεν καὶ οἱ στρατιῶται ἀθυμότεροι·
 νῦν δὲ ἀπήεσαν ὡς περὶ τῶν χρημάτων μαχοῦμενοι. ἐπεὶ 17
 δὲ ἑώρα Γογγύλος ὀλίγους μὲν τοὺς Ἑλληνας, πολλοὺς δὲ
 τοὺς ἐπικειμένους, ἐξέρχεται καὶ αὐτὸς βία τῆς μητρὸς
 ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, βουλόμενος μετασχεῖν τοῦ ἔργου·
 συνεβοήθει δὲ καὶ Προκλῆς ἐξ Ἀλισάρνης καὶ Τευθρανίας
 ὁ ἀπὸ Δαμαράτου. οἱ δὲ περὶ Ξενοφῶντα ἐπεὶ πάντῳ 18
 ἤδη ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν τοξενμάτων καὶ σφενδονῶν,
 πορευόμενοι κύκλῳ, ὅπως τὰ ὄπλα ἔχοιεν πρὸ τῶν το-
 ξενμάτων, μόλις διαβαίνουσι τὸν Κάρκασον ποταμὸν,
 τετρωμένοι ἐγγὺς οἱ ἡμίσεις. ἐνταῦθα δὲ Ἀγασίας ὁ 19
 Στυμφάλιος λοχαγὸς τιτρώσκειται, τὸν πάντα χρόνον

μαχόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ διασώζονται ἀνδράποδα ὡς διακόσια ἔχοντες καὶ πρόβατα ὅσον θύματα.

20 Τῇ δὲ ὑστεραία θυσάμενος ὁ Ξενοφῶν ἐξάγει νύκτωρ πᾶν τὸ στράτευμα, ὅπως ὅτι μακροτάτην ἔλθοι τῆς Λυδίας, εἰς τὸ μὴ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι φοβεῖσθαι, ἀλλ' ἀφυ-
21 λακτεῖν. ὁ δὲ Ἀσιδάτης ἀκούσας, ὅτι πάλιν ἐπ' αὐτὸν τεθυμένος εἴη ὁ Ξενοφῶν καὶ παντὶ τῷ στρατεύματι ἦξι, ἐξανλίζεται εἰς κόμας ὑπὸ τὸ Παρθέμιον πόλισμα
22 ἐχούσας. ἐνταῦθα οἱ περὶ Ξενοφῶντα συντυγχάνουσιν αὐτῷ καὶ λαμβάνουσιν αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας καὶ τοὺς ἵππους καὶ πάντα τὰ ὄντα· καὶ οὕτω τὰ πρό-
23 τερα ἱερὰ ἀπέβη. ἔπειτα πάλιν ἀφικνοῦνται εἰς Πέργαμον. ἐνταῦθα τὸν θεὸν ἠσπάσατο Ξενοφῶν· συνέπραπτον γὰρ καὶ οἱ Λάκωνες καὶ οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ὥστ' ἐξαίρετα λαβεῖν καὶ ἵππους καὶ ζεύγη καὶ τᾶλλα· ὥστε ἰκανὸν εἶναι καὶ ἄλλον ἤδη εὖ ποιεῖν.

24 Ἐν τούτῳ θίβρων παραγενόμενος παρέλαβε τὸ στράτευμα καὶ συμμίξας τῷ ἄλλῳ Ἑλληνικῷ ἐπολέμει πρὸς
25 Τισσαφέρην καὶ Φαρνάβαζον. [Ἄρχοντες δὲ οἶδε τῆς βασιλέως χώρας, ὅσῃν ἐπήλθομεν. Λυδίας Ἀρτίμας, Φρυγίας Ἀρτακάμας, Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας Μιθριδάτης, Κιλικίας Σνέννεσις, Φοινίκης καὶ Ἀραβίας Δέρνης, Συρίας καὶ Ἀσσυρίας Βέλεσος, Βαβυλῶνος Ῥωπάρας, Μηδίας Ἀρβάκας, Φασιανῶν καὶ Ἑσπεριτῶν Τιρίβαζος· Καρδοῦχοι δὲ καὶ Χάλυβες καὶ Χαλδαῖοι καὶ Μάκρωνες καὶ Κόλχοι καὶ Μοσσύνοικοι καὶ Κοῖτοι καὶ Τιβαρηνοὶ αὐτόνομοι· Παφλαγονίας Κορύλας, Βιθυνῶν Φαρνάβαζος,
26 τῶν ἐν Εὐρώπῃ Θρακῶν Σεύθης. ἀριθμὸς συμπάσης τῆς ὁδοῦ τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως σταθμοὶ διακόσιοι δεκαπέντε, παρασάγγαι χίλιοι ἑκατὸν πενήκοντα πέντε, στάδια τρισμύρια τετρακισχίλια ἑξακόσια πενήκοντα. χρόνου πλῆθος τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως ἑνιαυτὸς καὶ τρεῖς μῆνες.]

INDEX NOMINUM ET RERUM.

Ἀβροκόμας hostis Cyri ad Euphratem 1, 3, 20. a quo Graeci mercenarii ad Cyrum deficiunt 1, 4, 3. Nec Ciliciam nec Phoenicem defendit 5. comburit naves, ne Cyrus Euphratem traiciat, 18. quinto die post pugnam ad Cunaxa commissam advenit 1, 7, 12.

Ἀβροζέλης Thrax, Seuthae interpres 7, 6, 43.

Ἄβυδος 1, 1, 9.

Ἀγασίας Stymphalius lochagus 4, 1, 27. indicat Apollonidis servilem conditionem 3, 1, 31. rem strenue gerit 4, 7, 11. 5, 2, 15. ridet Lacedaemoniorum regnandi aviditatem 6, 1, 30. legatus ad Heracleotas 6, 2, 7. suadet ne exercitus separetur 6, 4, 10. eripit Dexippo militem 6, 6, 7. ultro se sistit Cleandro ad iudicium 17. vulneratur 7, 8, 19.

Ἀγσιλαος ex Asia redit adversus Boeotos 5, 3, 6.

Ἄγλας Arcas strategus dolo capitur a Tissapherne 2, 5, 31. obruncatur 2, 6, 1. laudatur 2, 6 extr.

ἀγορανόμοι 5, 7, 2. 23. 29.

ἀγωνοθέτης 3, 1, 21.

Ἀδραμύτιον urbs Mysiae 7, 8, 8.

ἀετὸς χρυσοῦς signum Persarum 1, 10, 12. Aquila in auguriis 6, 1, 23. 3, 2.

Ἀθηναία σύνθημα 7, 3, 39.

Ἀθηναῖοι Persis resistunt 3, 2, 11. furantur pecunias publicas 4, 6, 16. eorum opes franguntur a Lacedaemoniis 7, 1, 27. fidem Seuthes laudat 7, 2, 31. suosque cognatos vocat ib. Athenienses Peloponnesiis praeesse turpe 6, 2, 10.

Αἰγύπτιοι hostes Persarum 2, 5, 13. 1, 14. in exercitu Persarum 1, 8, 9.

Αἰήτης. Eius nepos rex Phasianorum 5, 6, 37.

Αἰνέας Stymphalius lochagus 4, 7, 13.

Αἰνῆνες in copiis Menonis Thessali 1, 2, 6. saltantes 6, 1, 7.

Αἰολίς 5, 6, 24.

Αἰσχίνης Acarnan praest cohorti peltastarum Arcadam 4, 3, 22. 8, 18.

ἀκινάκης 1, 2, 22.

ἀλαλάζειν 4, 2, 7. 6, 5, 26. 27. *ἀναλαλάζειν* 4, 3, 19. *ἐλέλιζειν τῷ Ἐνναλίῳ* 1, 8, 18. 5, 2, 14.

Ἀλισάργη 7, 8, 17.

Ἄλως amnis Paphlagoniae 5, 6, 9. 6, 2, 1.

Ἀμαζόνες. Earum securis 4, 4, 16.

Ἀμφικρότης Atheniensis lochagus 4, 2, 13. occiditur 17.

ἀνάβασις 1, 4, 9. 3, 1, 1. 7, 8, 26.

ἄνοδος 2, 1, 1. Cf. 4, 1, 10.

Ἀναξίβιος Spartanus, classi praefectus Byzantii, a Pharnabazo corruptus spe stipendii facta Graecos ex Asia pellicit Byzantium 5, 1, 4. 6, 1, 16. 7, 1, 3. sed fraudulentè inde emittit 7, 1, 11. fugit in arcem 20. decedit 7, 2, 5. mittit Xenophontem ad exercitum 8.

ἀναπτύσσειν τὸ κέρας 1, 10, 9.

Ἄντανδρος 7, 8, 7.

Ἀντικλέων Thurius mavult navigare 5, 1, 2.

Ἀπόλλων cutem detrahit Marsyae 1, 2, 8. ei duces decimas praedae consecrant 5, 3, 4. sacra facit Xenophon 7, 8, 3.

Ἀπολλωνία 7, 8, 15.

Ἀπολλωνίδης Lydus ab exercitu abigitur 3, 1, 26. 31.

Ἀραβία 1, 5, 1. 7, 8, 25.

Ἀράξης fl. 1, 4, 19.

Ἀρβάκας s. *Ἀρβάκης* dux in exercitu Artaxerxis 1, 7, 2. Mediae satrapa 7, 8, 25.

Ἀργά 6, 2, 1.

Ἀρηξίων Arcas Parrhasius, haruspex 6, 4, 13. 5, 2, 8.

Ἀρταῖος Cyri amicus, praest cornu sinistro 1, 8, 5. fugit 1, 9, 31. imperium Persarum oblatum detrectat 2, 2, 1. rationem itineris proponit 2, 2, 11. impetrata a rege

- venia Graecos parum curat 2, 4, 2.
- Ἀοισταρχος* harmosta Lacedaemonius Byzantii quadringentos Graecos vendit 7, 2, 5. 6. corruptus a Pharnabazo Graecos prohibet, ne in Asiam traiciant 7, 2, 12. 6, 13. 24. insidiatur Xenophonti 7, 2, 14.
- Ἀοιστίας* Chius centurio, vir fortis, 4, 1, 28. 6, 20.
- Ἀοιστιππος* Thessalus a Cyro hospite pecuniam et quatuor millia militum contra seditiosos cives accipit 1, 1, 10. his Menonem praeficit 2, 6, 28.
- Ἀοιστων* Atheniensis legatus ad Sinopenses 5, 6, 14.
- Ἀοιστώννμος* Methydriensis Arcas lochagus 4, 1, 27. 6, 20. rem strenue gerit 4, 7, 9. Cf. 4, 6, 21.
- Ἀοιάδες* multi in exercitu 6, 2, 10. saltantes 1, 11. cum Achaeis discedunt a ceteris 2, 12. sed mox temeritatis suae poenas dant 6, 3, 1—9. — Arcas quidam Xenophontem temere accusat 7, 6, 8.
- ἄοια* currus bellicus 1, 2, 16. 7, 12.
- ἄοια* plaustrum 1, 7, 20. 10, 18. 3, 2, 27. *ἀοιάοια* carpentum mulierum 1, 2, 16. 18.
- Ἀοιενία*. Eius satrapa Orontas 3, 5, 17. in ea fontes Tigridis et Euphratis 4, 1, 3. Centrites fl. eam distinguit a Carduchis 4, 3, 1. eius montes 4, 3, 20. peragrante eam Graeci 4, 4, 1. Armenia occidentalis satrapa Tiribazus 4, 4, 4. 5. nix ibi multa 8. — Armeniorum pueri vicem pincernarum sustinent 4, 5, 33. Eorum equi describuntur 36. domus 25. vinum 26.
- Ἀοιήνη* 6, 1, 15.
- ἄομοσής* Sinopensium 5, 5, 19.
- Ἀοπασος* fl. 4, 7, 18.
- Ἀοταγέορος* praeest sex millibus equitum in Artaxerxis exercitu 1, 7, 11. occiditur a Cyro in pugna 1, 8, 24.
- Ἀοτακάμας* satrapa Phrygiae 7, 8, 25.
- Ἀοταξέοξης* rex Persarum 1, 1, 1. succedit patri 3. Cyro parit propter matrem 3. eius frater nothus 2, 4, 25. vulneratur a Cyro 1, 8, 26. Cyri castra diripit 1, 10, 1. metuit Graecos victores 6. 2, 2, 18. 3, 1. a Graecis arma poscit 2, 1, 8. inducias cum iis facit 2, 3, 25. duces eorum necat 2, 6, 1.
- Ἀοτάοζος* Cyri amicus 2, 4, 16. 5, 35.
- Ἀοταπάτας* Cyri eunuchus 1, 6, 11. immoritur Cyro 1, 8, 28.
- Ἀοτειμς*. Deae Athenienses ante pugnam Marathoniam tot capras vovent, quot hostes interfectori essent 3, 2, 12. duces Graecorum partem manubiarum consecrant 5, 3, 4. Xenophon fanum, lucum, sacra instituit 5, 3, 9.
- Ἀοτίμας* Lydiae satrapa 7, 8, 25.
- Ἀοτούχας*, eius mercenarii 4, 3, 4.
- Ἀούστας* Arcas, homo vorax, 7, 3, 23.
- Ἀοχαγόοας* Argivus exsul, lochagus 4, 2, 13. 17.
- Ἀοιδάτης* Persa nobilis et opulentus oppugnatur a Xenophonte 7, 8, 9. 15. capitur cum suis 22.
- Ἀοπένδιοι* 1, 2, 12.
- Ἀοούριοι* hoplitae 7, 8, 15. Assyriae satrapa Belesys 25.
- Ἀοταρνέυς* 7, 8, 8.
- Ἀοχαιοί* multi in exercitu 6, 2, 10. discedunt a ceteris 12.
- Ἀοχερονοιάς* *Χεροόνηος*. Ibi Hercules descendit ad Cerberum educendum 6, 2, 2.
- Βαβυλών* quantum distet a loco ubi pugnatum est 2, 2, 6. quantum a Cotyris Ponti 5, 5, 4. — Babylonia regio 1, 7, 1. 2, 2, 13.
- βάρβαροι* Persae et populi iis subiecti 1, 5, 15. al.
- Βασιás* Arcas occiditur a Carduchis 4, 1, 8. — Eleus haruspex 7, 8, 10.
- Βέλεος* Syriae et Assyriae satrapa 1, 4, 10. 7, 8, 25.
- Βιθυνοί* 6, 2, 17. Thraces 6, 4, 2 horum satrapa Pharnabazus 7, 8, 25.
- βίκος* 1, 9, 25.
- Βιοάνθη* 7, 2, 38. 5, 8.
- Βιων* pecunias affert exercitui 7, 8, 6.
- Βούσχος* Thessalus pugil, homo ignavus et improbus, 5, 8, 23.
- βοιωτιάζειν τῆ φωνῆ* 3, 1, 26.
- Βοιωτοί* 5, 3, 6.
- Βυζάντιον* olim fuit Atheniensium

- 7, 1, 27. Eo Graeci irrumpunt 7, 1, 16.
- Γάνος* 7, 5, 8.
- Γαυλίτης* exsul Samius Cyro fidelis 1, 7, 5.
- Γλοῦς* Tami filius 2, 1, 3. verbis Cyri Graecis praemia promittit 1, 4, 16. plaustra trahit e locis palustribus 1, 5, 7. mortem Cyri Graecis nuntiat 2, 1, 3. observat Graecos 2, 4, 24.
- Γνήσιππος*, lochagus Atheniensis, facete munus petit a Seuthe 7, 3, 28.
- Γοργύλος* Eretriensis 7, 8, 8, 17.
- Γοργίας* Leontinus, Proxeni magister, 2, 6, 16.
- Γοργίων* frater Gongyli 7, 8, 8.
- Γυμνιάς* urbs magna in regione Scythinorum 4, 7, 19.
- Γωβρόνας* dux copiarum Artaxerxis 1, 7, 12.
- Δαμάρατος* Lacedaemonius 2, 1, 3, 7, 8, 17.
- Δάνα* urbs maior Cappadociae 1, 2, 20.
- Δάρδας* fl. 1, 4, 10.
- δαρειακός* 1, 1, 9, 3, 3, 21, 7, 18, 7, 6, 1.
- Δαρειός* pater Artaxerxis et Cyri 1, 1, 1.
- Δαφναγόρας* 7, 8, 9.
- Δέλτα* Thraciae 7, 1, 33, 5, 1.
- Δελφοί*. In templo Apollinis Athenienses thesaurum habent 5, 3, 5.
- Δέξιππος* Laco perioecus, nave a Trapezuntis accepta fugit 5, 1, 15, 6, 6, 5. calumniatur Xenophontem apud Anaxibium 6, 1, 32. accusat exercitum apud Cleandrum 6, 6, 9. ipse accusatur ab Agasia 22. occiditur in Thracia a Nicandro Spartano 5, 1, 15.
- Δερκυλίδας* bellum gerit cum Pharnabazo 5, 6, 24.
- Δέρονης* satrapa Phoenices et Arabiae 7, 8, 25.
- Δημοκράτης* Temenites, homo diligens et certus 4, 4, 15.
- διαγκλοῦσθαι* 4, 3, 28, 5, 2, 12. *ἐναγκλῆν* 4, 2, 28.
- Δόλοπες* 1, 2, 6.
- δορκάς* 1, 5, 2, 5, 3, 10.
- Δρακόντιος* Spartiates exsul ob homicidium, praest certaminibus 4, 8, 25. mittitur ad Cleandrum deprecandi gratia 6, 6, 30.
- Δοῖλαι* 5, 2, 1.
- Ἐκατόννυμος* legatus Sinopensium 5, 5, 7, 24, 6, 3.
- Ἐκβάτανα* 2, 4, 25, 3, 5, 15.
- ἐκμηρέσθαι* 6, 5, 22.
- ἐκτάττεσθαι* 5, 4, 12, 7, 1, 24.
- Ἑλλάς* Gongyli Eretriensis uxor 7, 8, 8.
- Ἕλληνες* quot cum Cyro profecti sint in Asiam 1, 2, 9, 7, 10. nolunt contra Artaxerxem proficisci 1, 3, 1, 4, 12. vincunt et fugant barbaros 1, 8, 21, 10, 11. redeunt in castra sua 1, 10, 17. mortem Cyri aegre ferunt 2, 1, 4. redeunt ad Ariaeum 2, 2, 8. non uno loco cum Ariaeo castra ponunt 2, 4, 1. perveniunt ad Zapatam amnem, ubi duces eorum dolo Tissaphernis capti interficiuntur 2, 5, 31. animos eorum excitat Xenophon 3, 1, 15. iter faciunt pugnantibus 3, 3, 7. fugant Persas 3, 4, 15. pellunt eos de colle 25, 44. iter molestissimum faciunt per montes Carduchorum, quibuscum per septem dies continuo pugnare coguntur 4, 3, 2. vadunt per Armeniam 4, 4, 1. vexati nive et frigore 4, 5, 3. superant Chalybes, Taochos, Phasianos 4, 6, 24. pergunt per Scythinorum fines 4, 7, 18. cum Macronibus foedus faciunt 4, 8, 7. Colchos vincunt 4, 8, 19. Trapezuntem perveniunt 4, 8, 22. Driilas aggrediuntur 5, 2, 1. Mossynoecorum metropolin expugnant 5, 4, 26. Cotyoris navigant Sinopen 6, 1, 14. inde Heraclaeam Ponti 6, 2, 2. seditione orta exercitus trifariam dividitur 6, 2, 16. sed mox rursus se coniungunt 6, 3, 24. Bithynos acie vincunt 6, 5, 31. perveniunt Byzantium 7, 1, 7. apud Seuthen stipendia merent et Thraeces vincunt 7, 3, 14. postremo se cum Thibronis exercitu coniungunt 7, 8, 24.
- Ἑλλησποντιακαὶ πόλεις* 1, 1, 9.
- Ἐνάλιος* 1, 8, 18, 5, 2, 14.
- Ἐπισθένης* Amphipolitanus praest peltastis 1, 10, 7. ei Xenophon

- puerum committit custodiendum 4, 6, 1. quem domum secum abducit 3. — *Ἐπισθενής* Olynthius, puerorum formosorum amator 7, 4, 7.
- Ἐπύρα* Syennesis regis Cilicum coniux 1, 2, 12.
- Ἐσπερίται* 7, 8, 25.
- Ἐτεόνικος* portas Byzantii claudit 7, 1, 12. fugit 20.
- Ἐνκλειδής* Phliasius, Cleagorae pictoris filius, haruspex 7, 8, 1.
- Ἐνύλοχος Λουσιεύς* Xenophontem clipeo tegit 4, 2, 21. rem strenue gerit 4, 7, 11. 12. legatus ad Anaxibium 7, 1, 32. de stipendio Seuthae extorquendo idem censet quod Xenophon 7, 6, 40.
- Ἐνρύμαχος Δαρδανεύς* 5, 6, 21.
- Ἐνφράτης* quam latus sit 1, 4, 11. Cyrus cum copiis transit 17. 18. eundem Graeci non procul a fontibus traiciunt 4, 5, 2.
- Ἐφρεος* 2, 2, 6.
- Ζαπάτας* fl. 2, 5, 1. 3, 3, 6.
- Ζειρά* 7, 4, 4.
- Ζεὺς ξένιος* 3, 2, 4. *σωτήρ* 3, 2, 9. 4, 8, 44. *βασιλεύς*: huic Xenophon sacra facit de recipiendo imperio militari 6, 1, 22: cf. 6, 6 extr. 3, 1, 12. *μειλίχιος* 7, 8, 4.
- Ζηλαρχος* curator fori 5, 7, 24.
- ζώνη*. *κῶμαι Παρνασσίδος εἰς ζώνην δεδομένα* 1, 4, 9.
- Ἡγήσανδρος* lochagus 6, 3, 5.
- Ἥλιος*. Huic deo Armenii equos nutriunt et immolant 4, 5, 35.
- Ἡμιδαρειακόν* 1, 3, 21.
- Ἡράκλεια* urbs Ponti graeca, Megarensium colonia, in Mariandynorum regione 6, 2, 1. quantum distet a Byzantio 6, 4, 2. multae ibi appellunt naves 5, 6, 10.
- Ἡρακλειδής* Maronites convivas hortatur, ut Seuthae munera dent 7, 3, 16. mittitur ut praedam vendat 7, 4, 2. 5, 5. calumniatur Xenophontem 6. 7, 6, 5. Graecus dicitur 7, 6, 41.
- Ἡρακλεώτις* 6, 2, 19.
- Ἡρακλῆς*. Huic ut viae duci sacra fiunt 4, 8, 24. 6, 2, 15. Ubi descen-
- derit ad Cerberum educendum 6, 2, 2.
- Θαράπας* amasius Menonis 2, 6, 28.
- Θάψακος* urbs Syriae ad Euphratem. Hic Cyrus Euphratem transit 1, 4, 11.
- Θεογέννης* Locrensis lochagus vulneratur 7, 4, 18.
- Θεόπομος* Atheniensis 2, 1, 12.
- Θεομώδων* fluvius Paphlagoniae in Pontum Euxinum influens 5, 6, 9. 6, 2, 1.
- Θήβης πεδίον* 7, 8, 7.
- Θήγης* mons, unde Graeci Pontum Euxinum conspexerunt 4, 7, 21.
- Θίβρων* Cyrianos contra Tissaphernem arcessit 7, 6, 1. 7. tradito exercitu bellum gerit contra hunc et Pharnabazum 7, 8, 24.
- Θράκη* Asiatica describitur 6, 4, 1. Thraeces Asiatici obsident Arcades 6, 3, 4.
- Θράκη* 7, 1, 15. Thracum saltatio 6, 1, 5. convivium 7, 3, 16. vestitus adversus frigus 7, 4, 4. *ὄρειοι* vel *ὄρειοι Θράκες* 7, 4, 11. modus fugiendi 7, 4, 17. uxores emunt 7, 2, 38.
- Θράκιον* locus Byzantii 7, 1, 24.
- Θύειν τὰ Λύκαια* 1, 2, 10. *σωτήρια* 3, 2, 9. 5, 1, 1.
- Θύμβριον* urbs Phrygiae 1, 2, 13. Hic est fons Midae.
- Θυνοί* populus Thraciae in Europa nocte bellicosissimus 7, 2, 22. 4, 2. 14. 18.
- Θύροι βασιλέως* 1, 9, 3. 2, 1, 8. *Τισσαφείρονος* 2, 5, 31.
- Θώραξ* Boeotius adversatur Xenophonti 5, 6, 19. 21. 25.
- Ἰασονία ἀκτῆ*. Ibi Argo appulit, 6, 2, 1.
- Ἰδη* 7, 8, 7.
- Ἰερώνυμος* Eleus, Proxeni lochagorum natus maximus 3, 1, 34. 6, 4, 10. legatus ad Anaxibium 7, 1, 32. — *Ἰερώνυμος Ἐυδοεύς* vulneratur 7, 4, 18.
- Ἰόνιον* urbs Phrygiae extrema 1, 2, 19.
- Ἰρις* fl. 5, 6, 9. 6, 2, 1.

- Ἰσθμός 2, 6, 3.
 Ἰσσοί urbs Ciliciae maritima magna et opulenta 1, 2, 24, 4, 1.
 Ἰταβέλιος opem fert Asidatae 7, 8, 15.
 Ἰωνικαὶ πόλεις a Tissapherne ad Cyrum deficiunt 1, 1, 6.
 Καῖκον πεδίων 7, 8, 8.
 Καιναί urbs magna ad Tigrim 2, 4, 28.
 Καλχηδών 7, 1, 20, 2, 24, 26.
 Καλχηδονία 6, 6, 38.
 Καλλιμαχος Parrhasius Arcas, lochagus 4, 1, 27, 7, 8. rem strenue gerit 10. legatus ad Sinopenses 5, 6, 14. ad Heraclotas 6, 2, 7. arrogat sibi imperium Arcadum et Achaeorum 6, 2, 9, 10.
 Κάλλης λιμὴν 6, 2, 13, 17, 3, 2. describitur 6, 4, 1, 2.
 Καππαδοκία 1, 2, 20, 7, 8, 25.
 Καρδοῦχοι liberi, bellicosi, montani 3, 5, 15 sq. 5, 5, 17, 7, 8, 25. horum montes Graeci petunt 3, 5, 17, 4, 1, 2. frustra eos sibi reconciliare student 4, 1, 8, 9. urgent agmen extremum Graecorum 4, 1, 16, 3, 7.
 Κάρασος fl. 7, 8, 18.
 Κάρσος amnis Ciliciae 1, 4, 4.
 Καστωλοῦ πεδίων 1, 1, 2, 9, 7.
 Καῦστρον πεδίων 1, 2, 11.
 Κελαιναί urbs magna Phrygiae 1, 2, 7. ibi Cyri praetorium erat et horti, quos Maeander perfluit, arcem extruxit Xerxes 9.
 Κεντροίτης fl. distinguit Armeniam a Carduchis 4, 3, 1. hunc Graeci traiciunt 15.
 Κεράμων ἀγορά urbs in finibus Mysiae 1, 2, 10.
 Κερασσοῦς urbs graeca maritima in Colchide, Sinopensium colonia 5, 3, 2. quibus tributum pendebat 5, 5, 10. Cerasuntii 5, 7, 13.
 Κέρβερος 6, 2, 2.
 Κερωνός 7, 8, 8.
 Κηφισόδωρος Cephisophontis f. Atheniensis, lochagus 4, 2, 13. occiditur 17.
 Κελικία aditu difficilis 1, 2, 21. eius situs et natura 22. portae 1, 4, 4.
 Κλεαγόρας pictor 7, 8, 1.
 Κλεαίνετος perit cum aliis 5, 1, 17.
 Κλεάνδρος harmosta Byzantii 6, 4, 18. venit Calpen 6, 6, 5. hospitium init cum Xenophonte 6, 6, 35, 7, 1, 8. imperium exercitus oblatum non recipit religione impeditus 6, 6, 36.
 Κλεάνωρ Arcas dux natu maximus 2, 1, 10. invehitur in Ariaeum 2, 5, 39. sufficitur in locum Agiae 3, 1, 47. hortatur duces ad perfidiam Persarum ulciscendam 3, 2, 4. praeest Arcadibus gravis armaturae 4, 8, 18. rogatur a Xenophonte, ut sacra diligenter inspiciat 6, 4, 22. Cleanor simpliciter nominatur cum Phrynisco contendit ire militatum apud Seuthen 7, 2, 2. honorifice sentit de Xenophonte 7, 5, 10.
 Κλεάροτος lochagus temere perit 5, 7, 14 sqq.
 Κλέαρχος exsul Lacedaemonius pecunia a Cyro accepta copias comparat 1, 1, 9, 3, 3, 2, 6, 4. ad Cyrum Celaenas venit cum 2000 militum 1, 2, 9. cornu sinistro praeest 15. saxis petitur ab exercitu 1, 3, 1. sedat milites 1, 3, 3, 9. a Menonis militibus saxis petitur 1, 5, 12. praeest cornu dextro in pugna 1, 8, 4. minus auscultat Cyro 1, 8, 13. tesseram Graecorum ei refert 1, 8, 16. eum Cyrus maximi fecit 1, 1, 9, 6, 5. et consilium suum de bello regi inferendo cum eo communicavit 3, 1, 10. laudatur ut bonus imperator 2, 3, 11, 6, 8. colloquitur cum Tissapherne de metu insidiarum 2, 5, 3, 11. dolo ab eo capitur 2, 5, 31. trucidatur 2, 6, 1. eius vita et mores describuntur 2, 6, 1—15.
 Κλεώννμος Laco, vir fortis, a Carduchis interficitur 4, 1, 18.
 κογχυλιάτης λίθος 3, 4, 10.
 Κοιρατάδας Thebanus artem imperatoriam profitetur et vult Graecis praeesse 7, 1, 33.
 Κοῦτοι 7, 8, 25.
 Κολοσσαί urbs opulenta et magna Phrygiae maioris 1, 2, 6.
 Κόλχοι Graecis resistunt 4, 8, 9. fugantur 18. Graeci apud eos melle

- vescuntur in valetudinem periculo 20. illorum legati lapidantur 5, 7, 2. sunt liberi 7, 8, 25. Colchis 4, 8, 23.
- Κομανία* 7, 8, 15.
- Κορσωτή* urbs deserta ad Mascam annem 1, 5, 4.
- Κορούλας* satrapa Paphlagoniae 7, 8, 25. 5, 5, 12. 22. 6, 11. foedus facit cum Graecis 6, 1, 2.
- Κοτύωρα* urbs graeca, Sinopensium colonia, in regione Tibarenorum ad Pontum Euxinum 5, 5, 3. 4.
- Κοῦρες* sagittarii in Clearchi copiis 1, 2, 9. Eorum arcus 3, 3, 7. 15. opera eorum multum prodest 4, 2, 29.
- Κτησίας* medicus curat Artaxerxem vulneratum 1, 8, 26. laudatur eius testimonium 27.
- Κύδνος* amnis per Tarsum urbem fluens 1, 2, 23.
- κυζικηνός* 5, 6, 23, stipendium menstruum militis gregarii 7, 3, 10.
- Κυζικος* urbs Mysiae ad Propontidem 7, 2, 5.
- Κυνίσκος* 7, 1, 13.
- Κύρος* Artaxerxis frater a Dario patre satrapa constituitur 1, 1, 2. mortuo patre ab Artaxerxe calumnia Tissaphernis in vincula conicitur 3. sed mox precibus matris liberatus in satrapiam remittitur. Inde bellum parat 6. clemens erga Xeniam et Pasionem 1, 4, 8. liberalis erga Silanum 1, 7, 18. nudo capite proelium committit 1, 8, 6. occidit Artagersem in acie 24. vulnerat Artaxerxem 26. interficitur 27. Eius encomium 1, 9. — *Κυροί* 3, 2, 17. 1, 10, 1. 7, 2, 7. — Cyrus maior 1, 9, 1.
- Λαχεδαιμόνιοι*. Horum homoei pueri furari discunt, in furto deprehensi virgis caeduntur 4, 6, 14. 15. contendunt cum Atheniensibus de principatu 6, 1, 27. quem consecuti sunt 6, 6, 12. quae loca ipsorum imperio subiecta fuerint 7, 1, 27. 28.
- Λάμψακος* 7, 8, 1. 6.
- Λάρισα* urbs magna, sed deserta, ad Tigrim 3, 4, 7.
- λόχος* centum militum 3, 4, 21. 4, 8, 15. Cf. 1, 2, 25. *λόχοι ὄρθοι* 4, 2, 11. 3, 17. 8, 12. 5, 4, 22.
- Λυδία* 7, 8, 20. Lydorum aures perforatae 3, 1, 31. Lydium forum in Cyri castris 1, 5, 6.
- Λύκαια* ludi Arcadam 1, 2, 10.
- Λυκαονία* vastatur a Cyro 1, 2, 19. satrapam habet Mithridatem 7, 8, 25. Lycaones non parent regi Persarum 3, 2, 23.
- Λυκείον* 7, 8, 1.
- Λύκιος* Polystrati filius Atheniensis praeest equitatu 3, 3, 20. 4, 3, 22. 25. 7, 24.
- Λύκιος* Syracusanus eques speculatum mittitur a Clearcho 1, 10, 14.
- Λύκος* fl. 6, 2, 3.
- Λύκων* Achaeus Xenophonti adversatur 5, 6, 27. refert ad exercitum, ut pecuniam poscant Heracleotas 6, 2, 4. legatus Heracleam mittitur 7. auctor seditionis 9.
- Λυτοφάγοι* 3, 2, 25.
- μαγάδι σαλπίζειν* 7, 3, 32.
- Μάγνητες*. Eorum saltatio 6, 1, 7.
- Μαιάνδρος* 1, 2, 5. 6.
- Μαισάδης* pater Seuthae, rex Thraciae 7, 2, 32. 5, 1.
- Μάκρωνες* 4, 8, 1. 5, 5, 18. suis legibus utuntur 7, 8, 25.
- Μαντινείς*. Eorum saltatio 6, 1, 11.
- Μάρδοι* 4, 3, 4.
- Μαριανδωνοί*. Horum in regione sita fuit Heraclea 6, 2, 1.
- Μαρούας* amnis exiguus, oriens non procul Celaenis influit in Maeandrum. Hic Apollo Marsyae cutim detraxisse dicitur 1, 2, 8.
- Μάσπας* amnis in Euphratem influens 1, 5, 4.
- Μεγάβυζος* Dianae Ephesiae aedituus 5, 3, 6.
- Μεγαφέρνης φοινικιστής βασιλείος* occiditur a Cyro 1, 2, 20.
- Μελανδίται* gens Thraciae 7, 2, 32.
- Μελινοφάγοι* populus Thraciae 7, 5, 12.
- Μένων* Thessalus ad Cyrum mille milites ducit 1, 2, 6. mittitur a Cyro

in Ciliciam 20. primus cum suis transit Euphratem 1, 4, 13. eius milites iniuria afficiunt Clearchum 1, 5, 11. cornu sinistro Graecorum praeest 1, 7, 1. 8, 4. hospes Ariaei 2, 1, 5. remanet apud hunc 2, 2, 1. suspectus proditionis 2, 5, 28. capitur a Tissapherne 31. misere trucidatur 2, 6, 29. eius mores pessimi 2, 6, 21 sqq.

Μέσπυλα urbs olim Medorum capta a Persis 3, 4, 10 sqq.

Μήδεια regis Medorum uxor 3, 4, 11.

Μηδία. Mediae murus 1, 7, 15. 2, 4, 12. Per Mediam Graeci redeunt 2, 4, 27. 3, 5, 15. Medorum feminae pulchrae et magnae 3, 2, 25. Eorum imperio Persae vi potiuntur 3, 4, 8. 11.

Μήδοκος rex Odrysarum 7, 2, 32. 3, 16. 17. 7, 3, 11.

Μηδοσάδης a Seuthe ad Xenophontem mittitur 7, 1, 5. 2, 10. 24. 7, 1, 11.

Μιδας Satyrum capit 1, 2, 13.

Μιθριδάτης Cyri amicus 2, 5, 35. 3, 3, 2. 4. adoritur Graecos abeuntes 3, 3, 6. 4. 2. 3. satrapa Lycaoniae et Cappadociae dicitur 7, 8, 25.

Μιλησία Cyri pellex fugit ad Graecos 1, 10, 3.

Μιλητος obsidetur 1, 1, 7. 4, 2. cur non defecerit ad Cyrum 1, 9, 9.

Μιλτοκύθης Thrax cum suis transfugit ad regem 2, 2, 7.

Μοσσύνιοι 5, 4, 2. 5, 1. non parent Persis 7, 8, 25.

Μυριανδος urbs et emporium a Phoenicibus habitatum ad mare internum 1, 4, 6.

Μυσία 7, 8, 8. *Μυσοί* populantur Cyri satrapiam 1, 6, 7. bellum Cyrus gerit cum iis 1, 9, 14. non parent regi Persarum 3, 2, 23. 24. Cf. 2, 5, 13. Mysus quidam saltat 6, 1, 9. 12. alius insidias simulat 5, 2, 29.

Ναυικλείδης 7, 8, 6.

Νέον τεῖχος 7, 5, 8.

Νέων Asinaeus vicem absentis Chirisophi gerebat 5, 6, 36. calumnia-

tur Xenophontem 5, 7, 1. eidem suadet ut seorsum iter faciat 6, 2, 13. succedit in locum Chirisophi vita defuncti 6, 4, 11. temere nonnullos praedatum educit 6, 4, 23. affectat imperium totius exercitus 7, 2, 2. dissidet a ceteris 7, 2, 17. 29. 3, 2, 7.

Νικάνδορος Laco occidit Dexippum 5, 1, 15.

Νίκαρχος Arcas lochagus vulneratus calamitatem ducum nuntiat 2, 5, 33. cum viginti hominibus transfugit ad Persas 3, 3, 5.

Νικόμαχος Oetaeus praeest peltastis 4, 6, 20.

Ξανθικλῆς Achaeus loco Socratis Achaei sufficitur 3, 1, 47. repetundarum damnatur 5, 8, 1. Cf. 7, 2, 1.

Ξενίας Parrhasius Arcas ascenderat antea cum Cyro ad patrem 1, 1, 2. tum cum quatuor millibus gravis armaturae venit ad Cyrum 2, 3. celebrat Lycaea 10. desertus a militibus clam aufugit domum 4, 7.

Ξενοφῶν Atheniensis invitatus a Proxeno hospite, ut Cyrum seque- retur, impellitur a Socrate ut Apollinem de hoc itinere consulat 3, 1, 4. venit Sardes ad Cyrum 8. respondet Ariaeo 2, 5, 41. valde sollicitus vidit somnium 3, 1, 11. convocat lochagos Proxeni 15. a quibus dux creatur 26. 47. abigit Apollonidem 30. ostendit ducibus, quid fieri debeat 3, 1, 35. hortatur milites 3, 2, 7. rationem itineris proponit 34. praeest agmini extremo 37. frustra hostes persequitur 3, 3, 8. instituit funditores et equites 20. celeritate montem occupat 3, 4, 44. lenis erga militem iniquum 47. fallit hostes 4, 2, 2. magna cum sollertia copias per montes Carduchorum ducit 4, 2, 9 sqq. deseritur ab armigero 21. iterum valde sollicitus somnio spem bonam recipit 4, 3, 8. strategema eius 20. transigit noctem sine igni et cibo sub dio 4, 5, 21. Armenium vici praefectum humaniter tractat 28. de quo rixa fit inter ipsum et Chirisophum 4, 6, 3. Xenophontis

- consilium de hostibus aggredien-
dis 10. de oppugnando castello
Taochorum 4, 7, 4. aciem pruden-
ter mutat 4, 8, 10. suadet, quo-
modo tempus recte transigat exer-
citus, quamdiu Trapezunte sit 5,
1, 5. oppugnat Drilarum castellum
5, 2, 8. Cum Agesilao ex Asia redit
5, 3, 6. exsul habitat Scillunte 7.
ex praeda ibi Dianae fanum insti-
tuit 9. Conatur urbem condere in
Ponto 5, 6, 15. defendit se a crimi-
natione ducum 5, 7, 5. lustrat ex-
ercitum 35. defendit se a crimine
insolentiae et petulantiae 5, 8, 2.
imperium exercitus oblatum repu-
diat 6, 1, 19. consulit Herculem,
prositne sibi apud exercitum ma-
nere 6, 2, 15. auxilio proficiscitur
Arcadibus obsessis 6, 3, 19. adhor-
tatur milites ad hostes aggredien-
dos 6, 5, 14. sedat tumultum mili-
tum 6, 6, 8. hortatur milites, ut
Cleandro gratificentur 12. iram
eorum in Byzantios sedat 7, 1, 22.
valedicit exercitui et cum Clean-
dro discedit 40. sed iussu Anaxibii
redit ad exercitum 7, 2, 8. Aristar-
chus ei insidiatur 14, 16. Profici-
scitur ad Seuthen 17. refert ad mi-
lites, velintne stipendia apud hunc
mereri 7, 3, 3. in convivio Seuthae
se et suos donat 30. defendit inno-
centiam suam et docet se non esse
in culpa, quod Seuthes stipendium
promissum non solvat 7, 6, 11. for-
titer respondet Medosadae 7, 7, 4.
persuadet tandem Seuthae, ut sti-
pendium solvat 21. vendit equum,
ut viaticum habeat 7, 8, 2. capit
Asidatem cum multis opibus, hinc
locupletatus discedit 22, 23.
- Ξέρξης* victus a Graecis terra mari-
que 3, 2, 13. post cladem in Grae-
cia acceptam Celaenarum arcem
et regiam aedificat 1, 2, 9.
- Ὀδρόσαι* 7, 2, 32. 3, 16. 4, 21. 5, 15.
Ὀδρόσης, cuius filius Teres 7, 5, 1.
Ὀδυσσεύς dormiens rediit in patriam
5, 1, 2.
οἶνος φοινίκων 2, 3, 15. 1, 5, 10. *κρί-
θινος* 4, 5, 26.
όλοκαντεῖν 7, 8, 4.
- Ὀλυμπία* 5, 3, 7. 11.
Ὀλύνθιοι 1, 2, 6.
Ὀρόντας Persa generis regii, insi-
dias struit Cyro 1, 6, 1. mortis da-
mnatur 10.
Ὀρόντας gener regis 2, 4, 8. 3, 4, 13.
comitatur Graecos redeuntes 2, 4,
9. 5, 40. satrapa Armeniae 3, 5, 17.
4, 3, 4.
ὀρχεῖσθαι τὴν καρπαίαν 6, 1, 7. *τὸ
Περσικόν* 10. *πρὸς αὐλὸν σὺν τοῖς
ὄπλοις* 5. *πυροίχη* 6, 1, 12.
Ὀφρόνιον 7, 8, 5.
- παιανίζειν* de militibus proelium
ineuntibus 1, 8, 17. 10, 10. al. de
precantibus 3, 2, 9.
παράδεισος 1, 2, 7. 2, 4, 14.
Παρθένιον 7, 8, 15. 21.
Παρθένιος fl. 5, 6, 9. 6, 2, 1.
παρασάγγης 1, 2, 5. 2, 2, 6. al.
Πάριον 7, 2, 7. 25. 3, 20. Pariani 7,
3, 16.
Παρόσatis uxor Darii, mater Artax-
erxis et Cyri 1, 1, 1. Cyrum magis
amat quam Artaxerxem 4. eius
praedia in Syria 1, 4, 9. in Media
2, 4, 27.
Πασιών Megarensis praeest septin-
gentis 1, 2, 3. a quibus desertus
domum fugit 1, 4, 7.
Πατηγύας Persa Cyri amicus 1, 8, 1.
Παφλαγονία describitur 5, 6, 6 sq.
Corylas eius satrapa 7, 8, 25. Pa-
phlagonicae galeae 5, 2, 22. 4, 13.
Πέληται 1, 2, 10.
πεντηκοντήρ 3, 4, 21. *ὑπολόγατος* 5,
2, 13.
Πέργαμος 7, 8, 8. 23.
Πέρωνθος 2, 6, 2. 7, 2, 8. 11. 28. 4, 2.
Πέρσαι. Horum feminae laudantur
ob formam 3, 2, 25. arcus magni 3,
4, 17. 4, 4, 16. equitatus nocte inu-
tilis 3, 4, 35. saltatio 6, 1, 10. in-
felix contra Carduchos expeditio
3, 5, 16.
Πίργης Car Cyri interpres 1, 2, 17.
5, 7, 8, 12.
Πισίδαί. Hos bello se petere Cyrus
simulabat 1, 2, 1. cum iis antea
bellum gesserat 1, 9, 14. hostes
erant regi Persarum 2, 5, 13. 3, 2, 23.

- Πολυκράτης* Atheniensis lochagus vicum occupat 4, 5, 24. mittitur ad naves conquirendas 5, 1, 16. cum Xenophonte it ad Seuthen 7, 2, 17. 29. subornatus a Xenophonte in Heraclidem invehitur 7, 6, 41.
- Πολύνικος* legatus Thibronis 7, 6, 1. 39. 43. 7, 13. 56.
- Πόντος* 5, 6, 15. 16. *Εὐξείνως* 4, 8, 22.
- Προκλής* a Damarato Lacedaemonio ortus, Teuthraeiae praefectus 2, 1, 3. 2, 1. 7, 8, 17.
- Πρόξενος* Thebanus amicus Cyri, cuius consilio milites adversus Pisidas conscribit 1, 1, 11. ad Cyrum 2000 militum ducit 1, 2, 3. studet Clearchi et Menonis rixas componere 1, 5, 14. invitat Xenophontem et Cyro commendat 3, 1, 4. 8. respondet legatis regis de armis tradendis 2, 1, 10. captus dolo a Tissapherne 2, 5, 31. trucidatur 2, 6, 1. eius mores describuntur 2, 6, 16. 5, 3, 5.
- προσκυνεῖν οὐδένα ἄνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς* 3, 2, 13.
- πτάρνησθαι οἰωνὸς τοῦ Διὸς τοῦ σωτήρος* 3, 2, 9.
- Πυθαγόρας* Lacedaemonius praefectus classi, quam Lacedaemonii Cyro auxilio miserunt 1, 4, 2.
- Πύλαι* Ciliciae et Syriae 1, 4, 4.
- Πύλαι* Babyloniae ad Euphratem 1, 5, 5.
- Πύραμος* fl. 1, 4, 1.
- πυρέτιων φάρμακον πιὼν ἐτετέλεν-τήκει* 6, 4, 11.
- Πυρρίας* Arcas 6, 5, 11.
- Πῶλος* nauarchus succedit Anaxibio 7, 2, 5.
- Ραθίνης* missus a Pharnabazo cum copiis contra Graecos 6, 5, 7.
- Ῥόδιοι* boni funditores 3, 3, 16. 4, 15. Rhodius quidam promittit pontem ex utribus inflatis se facturum 3, 5, 8.
- Ῥωπάρας* satrapa Babyloniae 7, 8, 25.
- σάγαρις οἴανπερ αἱ Ἀμαζόνες ἔχουσιν* 4, 4, 16.
- Σαλυνθησός* 7, 5, 12.
- Σαμόλας* Achaeus mittitur legatus ad Sinopenses de navibus 5, 6, 14. praest ducentis hominibus subsidiariis 6, 5, 11.
- Σάρδεις*. Hinc Cyrus contra fratrem proficiscitur 1, 2, 2sq. eoque Xenophon venit arcessitus a Proxeno 3, 1, 8.
- σατραπείης* sine imperio militari 1, 1, 2.
- Σάτυρος* capitur a Mida 1, 2, 13.
- Σελινοῦς* amnis templum Dianae Ephesiae praeterfluens, itemque amnis Peloponnesi prope Olympiam, ad quem Xenophon templum et lucum Dianae consecrat 5, 3, 8 sqq.
- Σεύθης* rex Thraciae Graecos invitatur ad stipendia facienda 7, 1, 5. 2, 10. sortem patris narrat 7, 2, 32. Athenienses cognatos suos vocat 31. Graecorum duces ad coenam vocat 7, 3, 15. incendit vicus hostium 7, 4, 1. captivos iaculo configit 6. conatur duces corrumpere 7, 5, 2. 9. fit alienus a Xenophonte 7, 5, 7. 16. agit cum Lacedaemoniorum legatis de Graecis remittendis 7, 6, 3. Xenophontem ob studium tantum erga milites accusare potest 7, 6, 4. 39. tandem oratione eius commovetur, ut reliquum stipendium militibus solvat 7, 7, 55. promissa Xenophonti non praestat 7, 5, 8. 6, 18. 7, 39. conatur eum retinere 7, 6, 43. 7, 50.
- Σελυβρία* 7, 2, 28. 5, 15.
- ὁ σίγλος δύναται ἐπὶ ὀβολοὺς καὶ ἡμιωβόλιον Ἀττικοῦς* 1, 5, 6.
- Σιλανός* Ambraciota haruspex decem talenta a Cyro accipit 1, 7, 18. 5, 6, 18. divulgat arcanum Xenophontis 5, 6, 17. 29. minitantur ei milites, si solus domum abire audeat 34. sed Heraclea nave conducta clam domum aufugit 6, 4, 13.
- Σιλανός* Macistius signum dat tuba 7, 4, 16.
- Σινώπη* urbs graeca maritima Ponti in Paphlagonia, Milesiorum colonia 6, 1, 15. legatus huius civitatis

- superbe loquitur cum Graecis 5, 5, 12.
- Σιτάλκας* 6, 1, 6.
- Σιτιάκη* urbs Babyloniae magna ad Tigrim 2, 4, 13.
- ναὶ τὸ σιῶ* 6, 6, 34.
- σκηπτουῆχος* 1, 6, 11, 8, 28.
- Σκιλλοῦς* prope Olympiam, quam sedem Lacedaemonii Xenophonti exsuli dederunt 5, 3, 7.
- Σκύθαι* sagittarii 3, 4, 15.
- Σκυθηροί* 4, 7, 18.
- Σμίχοης* dux cohortis Arcadum perit cum suis 6, 3, 4, 5.
- Σόλοι* urbs maritima Ciliciae 1, 2, 24.
- Σοῦσα* 2, 4, 25, 3, 5, 15.
- Σοφαίνετος* Arcas mille pedites ad Cyrum ducit 1, 2, 9.
- Σοφαίνετος* Stymphalius hospes Cyri 1, 1, 11. cum mille peditibus venit ad Cyrum 1, 2, 3. foras prodit ad Ariaeum 2, 5, 37. relinquitur ad castra tutanda 4, 4, 19. natu maximus ducum 5, 3, 1, 6, 5, 13. damnatur muneris neglecti 5, 8, 1.
- Σπιθριδάτης* a Pharnabazo adversus Graecos mittitur 6, 5, 7.
- σταθμός* mansio 1, 8, 1. al. iter inter duas mansiones 1, 2, 5. al.
- στέφανος* corona praemio data 1, 7, 7. ante pugnam 4, 3, 17. in convivio 4, 5, 33. in tumulo 6, 4, 9. ante sacrificium 7, 1, 40.
- Στρατοκλῆς* Cretensis praeest sagittariis Cretensibus 4, 2, 28.
- στρουθοὶ οἱ μεγάλοι* 1, 5, 2.
- Σνέννεσις* Cilicum rex 1, 2, 12. custodit aditum Ciliciae 1, 4, 4, 2, 21. permotus ab uxore Cyro se tradit 1, 2, 26. adiuvat Cyrum pecunia et donatur ab eo 1, 2, 27.
- σύνθημα παρέροχεται* 1, 8, 16. *παρήει* 6, 5, 25. *σύνθημα παραδιδόναι* 7, 3, 34. *εἰπεῖν* 39.
- Συρία* 1, 4, 6. Syriae portae 1, 4, 4, 5, 19. ubi est quae postea Mesopotamia dici coepta est. Syri pisces maiores et columbas ut deos colunt 1, 4, 9.
- Σωκράτης* Achaeus Cyri hospes milites conscribit 1, 1, 11. quingentos milites ad Cyrum ducit 1, 2, 3. dolo captus a Tissapherne 2, 5, 31. trucidatur 2, 6, 1. laudatur 2, 6, 30.
- Σωκράτης* Atheniensis interrogatus a Xenophonte de itinere ad Cyrum faciendo quid responderit 3, 1, 5, 6.
- Σῶσις* Syracusanus ad Cyrum venit cum mille peditibus 1, 2, 9.
- Σωτηρίδας* Sicyonius homo ineptus et iniquus adversus Xenophontem 3, 4, 47.
- Ταμῶς* Aegyptius praeest navibus Spartanorum et Cyri 1, 2, 21. cum classe Cyri Miletum obsidet 1, 4, 2.
- Τάσχοι* stipendia merent apud Tirezazum 4, 4, 18. Graecis resistunt 4, 6, 5. eorum castellum Graeci expugnant 4, 7, 2. non parent regi Persarum 5, 5, 17.
- ταριχεύειν δελφίνων τεμάχη* 5, 4, 28.
- Ταροσί* urbs Ciliciae magna et opulenta, per quam Cydnus fluit 1, 2, 23. diripitur a militibus Menonis 1, 2, 26.
- Τευθρανία* 2, 1, 3, 7, 8, 17.
- Τηλεβόας* amnis exiguus Armeniae occidentalis 4, 4, 3.
- Τήσης* unus e maioribus Seuthae 7, 2, 22. Odrysaes filius 7, 5, 1.
- τὴν τιάραν βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν ὀρθῆν ἔχειν* 2, 5, 23.
- Τιβαρηνοί* populus Asiae liber ad Pontum Euxinum, finitimi Chalybibus 5, 5, 2, 7, 8, 25.
- Τίγρης*. Ex hoc fluvio canales ducti sunt in Euphratem 1, 7, 15, 2, 4, 13. Graeci per pontem eum traiciunt 2, 4, 24. fontes eius praeter eunt 4, 4, 3.
- Τιμασίων* Dardanensis in locum Clearchi sufficitur 3, 1, 47, 6, 1, 32. exsul Troadis 5, 6, 23. cum Clearcho et Dercylida antea militaverat in Asia 24. cum Xenophonte est natu minimus ducum 3, 2, 37. impedit ne Xenophon urbem in Ponto condant 5, 6, 19, 21. praeest equitibus Xenophontis 6, 3, 12, 5, 28.

- 7, 3, 46. habet multa pocula et tapetes persicos 7, 3, 18. negat se sine Xenophonte militaturum esse 7, 5, 10.
- Τιμησιθεος* Trapezuntius 5, 4, 2, 4.
- Τιριβαζος* satrapa Armeniae occidentalis 4, 4, 4. Phasianorum et Hesperitarum 7, 8, 25. regi carus 4, 4, 4. inducias cum Graecis facit ib. vult eos adoriri 18. eius tentorium capitur 21.
- Τισσαφέρνης* cum Cyro ad Darium profectus 1, 1, 2. calumniatur eum apud fratrem 3. Milesiorum alios occidit alios expellit 7. aperit regi consilium Cyri 1, 2, 4, 2, 3, 19. unus ex quatuor Artaxerxis ducibus 1, 7, 12. ab eo omnes civitates ad Cyrum deficiunt 1, 9, 9. homo impius et subdolosus 2, 5, 39. iactat suam erga Graecos benevolentiam 2, 3, 18. foedus cum iis facit 26. suspicionem insidiarum a se amoliri studet 2, 5, 16. dolo capit duces Graecorum 2, 5, 32. adoritur Graecos 3, 4, 13. Lacedaemonii bellum contra eum gerere decernunt 7, 6, 1, 7, 8, 24.
- Τολυιδης* Eleus, praeco optimus 2, 2, 20, 3, 1, 46.
- Τράλλεις* 1, 4, 8.
- Τρανίραι* 7, 2, 32.
- Τραπεζοῦς* urbs graeca ad Pontum Euxinum, Sinopensium colonia, in Colchorum regione 4, 8, 22. pendebat tributum Sinopensibus 5, 5, 10.
- Τρωάς* 5, 6, 24, 7, 8, 7.
- Τυριάειον* urbs Phrygiae 1, 2, 14.
- ὑπαρχος* qui provinciae sub aliquo praeest, non ipse satrapa 1, 8, 5, 2, 20. Videtur esse 4, 4, 4.
- ὑποστράτηγος* 3, 1, 32. *ταξίαρχος* 37.
- Ῥοκάνιοι* 7, 8, 15
- Φαλίνος* Tissapherni carus 2, 1, 7. artem certandi armis et tacticen profitebatur ib. negat Graecos invito rege salvos redire posse 2, 1, 18.
- Φαρι βαζος* satrapa Bithyniae 7, 8, 25. Phrygiae 6, 4, 24, 5, 30. eius equites Graecos palantes clade afficiunt 6, 4, 24. sollicitat Anaxibium, ut Cyrianis liberet Asiam 7, 1, 2. item postea Aristarchum 7, 2, 7.
- Φασιανοί* 4, 6, 5, 5, 6, 36. referuntur ad satrapiam Tiribazi 7, 8, 25.
- Φᾶσις* fl. 4, 6, 4.
- Φιλήσιος* Achaeus in locum Menonis sufficitur 3, 1, 47. idem et Sophaenetus natu maximi duces dicuntur 5, 3, 1. adversatur Xenophonti 5, 6, 27. damnatur repetundarum 5, 8, 1. legatus ad Anaxibium 7, 1, 32. Vid. Phryniscus.
- Φιλόξενος* Pellenensis rem fortiter gerit 5, 2, 15.
- Φοινίκη* 7, 8, 25.
- φοινικιστής βασιλείος* 1, 2, 20.
- φοινίκων* (2, 3, 10.) *οἶνος* 2, 3, 14, 1, 5, 10. *βάλανοι* 2, 3, 15. *ἐγκέφαλος* 16.
- Φολόη* 5, 3, 10.
- Φρασίας* Atheniensis 6, 5, 11.
- Φρυγία* 5, 6, 24, 7, 8, 25.
- Φρονίσκος* Achaeus 7, 2, 1. strategus 7, 2, 29, 5, 4. (ubi al. Philesius) negat se sine Xenophonte militaturum esse 7, 5, 10.
- Φύσκος* amnis Assyriae, qui in Tigrim influit 2, 4, 25.
- Φωκιάς* Cyri pellex prudens et pulchra capitur in castris 1, 10, 2.
- Χαλδαῖοι* liberi, fortes, mercenarii; eorum arma 4, 3, 4, 5, 5, 17, 7, 8, 25.
- Χάλος* amnis Syriae piscosus 1, 4, 9.
- Χάλυβες* liberi 7, 8, 25. finitimi Armeniae 4, 5, 34. stipendia merent apud Tiribazum 4, 4, 18. occurrunt Graecis 4, 6, 5. laudantur ob fortitudinem et eorum arma describuntur 4, 7, 15. Mossynoecorum imperio parent 5, 5, 1.
- Χαρμάνδη* urbs magna ad Euphratem 1, 5, 10.
- Χαρμῖνος* Laco legatus Thibronis 7, 6, 1. defendit Xenophontem 7, 6, 39.

- Χειρίσοφος* Lacedaemonius adducit 700 milites 1, 4, 3. mittitur ad Ariæum 2, 1, 5. laudat Xenophontem 3, 1, 45. hortatur duces 3, 2, 2. semel a Xenophonte vituperatus 4, 6, 3. perstringit Athenienses 16. Trapezunte navigat ad naves adducendas 5, 1, 4. redit cum una triremi 6, 1, 16. imperium totius exercitus in eum confertur 32, sed mox eo privatur 6, 2, 12. medicamento sumpto perit 6, 4, 11.
- Χερρόνησος* e regione Abydi 1, 1, 9. 2, 6, 2. 24. regio amoena et fertilis 5, 6, 25. 7, 1, 13.
- χηλή* muri 7, 1, 17.
- χοῖμα σύειον καὶ σησάμινον καὶ ἀμυγδάλινον καὶ τερεβίνθινον* 4, 4, 13.
- Χρυσόπολις* propinqua Calchedoni 6, 6, 38. 7, 1, 1.
- Ψάρος* fl. Ciliciae 1, 4, 1.
- ψέλια περὶ ταῖς χερσὶ* 1, 5, 8.
- Ῥοῖς* urbs magna ad Physcum amnem 2, 4, 25.
- ὠτίς* 1, 5, 2. 3.

LGr
X55Sau

Xenophon

Opera; ed. Sauppe.
Vol. 1[^]-2.

7768

DATE

NAME OF BORROWER

**University of Toronto
Library**

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED

